

# DICȚIONAR ENCICLOPEDIC DE ZOOTEHNIE

ION  
DINU

Sub redacția prof. dr. ing. ION DINU

1982



Editura Ceres  
București, 1982

**COLECTIVUL DE AUTORI :**

**Prof. dr. ing. ION DINU**  
**Conf. dr. ing. GHEORGHE GEORGESCU**  
**Conf. dr. ing. MIHAIL BĂLAȘESCU**  
**Șef lucrări dr. ing. LAURENȚIU LUSTUN**  
**Prof. dr. doc. șt. EUGEN PAȘTEA**  
**Conf. dr. DIMITRIE POPESCU**  
**Prof. dr. doc. șt. MIHAI ȘERBAN**  
**Prof. dr. ing. PAUL BURCEA**  
**Prof. dr. ing. ȘTEFAN POPESCU-VIFOR**  
**Conf. dr. ION DUMITRESCU**  
**Conf. dr. ing. IORDAN DRAGOMIRESCU**

**Supracoperta și coperta : NICOLAE NICOLAESCU**

**Redactor ing. CORNELIA SABLICI**  
**Tehnoredactor : EUGENIA CERNEA**

---

*Bun de tipar 29.08.1982. Apărut 1982.*  
*Coli editoriale 69,40. Coli de tipar 42,75*

---

**Intreprinderea poligrafică „Oltenia“**  
**Str. Mihai Viteazul nr. 4, Craiova**  
**Republica Socialistă România**  
**Comanda nr. 388**



*Dezvoltarea și modernizarea zootehniei, atât în țara noastră cât și pe plan mondial, consecință directă a dezvoltării economice, a tehnicii și științei în general, a dus la o uriașă îmbogățire a literaturii zootehnice și implicit a terminologiei de specialitate. Ca urmare a acestei situații, precum și ca o necesitate a utilizării cât mai eficiente a acestui bogat fond lingvistic de specialitate, a rezultat cerința obiectivă a apariției unui dicționar enciclopedic de specialitate.*

*Acest dicționar enciclopedic, mijloc practic și eficient de informare rapidă a specialiștilor, își propune să definească și să explice într-o formă concisă, dar cuprinzătoare, principalele noțiuni, categorii, concepte, fenomene, metode etc., cu care operează specialistul în creșterea animalelor. Aceasta va duce la folosirea unitară a terminologiei zootehnice, la evitarea unor confuzii și la realizarea unui limbaj comun pentru specialiștii din producție, cercetare-proiectare, învățământ.*

*Dificultățile în interpretarea corectă a informațiilor științifice au apărut odată cu abordarea unei largi palete de probleme în unitățile și instituturile de producție, de cercetare științifică și învățământ, cu apariția pe plan mondial a unui număr mare de reviste de specialitate, cu crearea diferitelor organe și organisme de specialitate, precum și cu intensificarea schimbului de experiență între specialiștii din diferite țări etc.*

*Terminologia zootehnică are astăzi un domeniu foarte vast de folosire. Conținutul bogat și aria largă de utilizare a acestei terminologii antrenează un număr mare și variat de specialități: morfofiziologie animală, biochimie animală, genetică animală, ameliorarea animalelor, alimentația animalelor, reproducția animalelor, tehnologia de exploatare a diferitelor specii de animale, patologie și igienă animală, mecanizare, construcții, economie și organizare etc. La această dez-*

voltare mare a vocabularului zootehnic a contribuit în bună măsură specializarea zootehniei, tendința de internaționalizare a terminologiei zootehnice, apariția de neologisme prin diverse traduceri ș.a.

Specializarea zootehniei, care a permis adâncirea cercetării pe ramuri de producție (avicultură, creșterea porcinelor etc.) sau chiar domenii de specialitate (inginerie tehnologică, proiectare tehnologică, genetica populațiilor, nutriția animală etc.), a condus la crearea de unități de producție specializate (F.N.C., Semtest, I.S.C.I.P., I.Av.S. etc.) și unități de cercetare. Au apărut astfel noi terminologii, proprii preocupărilor specialiștilor care își desfășoară activitatea în unități specializate.

Caracterul multidisciplinar al problemelor din zootehnic, de la biologie la construcții și mecanizare, la economie și marketing, îl obligă pe specialist să apeleze și la alte discipline (ecologie, etologie, biologie generală, biochimie, patologie, agrotehnică, utilaje și instalații etc.) decât cele de strictă specialitate. De exemplu, înărcarea timpurie a purceilor nu poate fi rezolvată fără cunoștințe temeinice de tehnologie a creșterii porcinelor, fiziologie, nutriție etc., dar și de igienă, biochimie, imunologie, etologie etc. În același timp, statistica biologică, cibernetică, automată — discipline cu o terminologie foarte specializată — capătă din ce în ce un rol mai important în zootehnie.

Tendința de internaționalizare a terminologiei zootehnice este fără îndoială responsabilă în primul rînd de dezvoltarea, dar în egală măsură și de unele confuzii în folosirea terminologiei zootehnice. În condițiile participării la congresele anuale internaționale de specialitate, precum și a consultării publicațiilor apărute în diferite țări, se impune din ce în ce mai mult uniformizarea terminologiei de specialitate. Toate acestea au contribuit la o imensă îmbogățire a terminologiei zootehnice, paralel însă și cu menținerea unor noțiuni depășite, uneori inadecvate sau rău utilizate.

Neologismele și traducерile reprezintă unul din aspectele importante ale internaționalizării terminologiei zootehnice, care concură la îmbogățirea limbajului zootehnic, dar care în același timp contribuie într-o bună măsură la perturbarea unității terminologice.

Sinonimele sînt considerate de multe ori paraziți care creează confuzii în literatura zootehnică de specialitate, ele reprezentînd termeni arhaici, desueți, abuzivi, de importanță locală etc.

Dimensiunea actuală a vocabularului zootehnic, cauză și efect în același timp, constituie impactul major în utilizarea terminologiei.



*Originea acestei explozii terminologice în zootehnie (ca și în alte domenii de altfel) rezidă în primul rînd în dezvoltarea științei în general, precum și în dezvoltarea, diversificarea și modernizarea producției și cercetării științifice zootehnice. Se apreciază că numărul cercetărilor științifice în creșterea animalelor, în cursul ultimului deceniu, depășește pe al acelora care au făcut zootehnie în decursul istoriei. În consecință, se așteaptă ca în cursul deceniilor viitoare să se producă oși mai mare dezvoltare și diversificare terminologică. Se vor folosi noi surse furajere neconvenționale, vor fi luate în exploatare și alte specii de animale decît cele clasice (reptile, moluște, batracieni, insecte, microorganismе etc.), care vor necesita tehnologii noi, metode noi și inclusiv terminologii noi.*

*În fața acestei situații este necesar să se încerce o ordonare a terminologiei și punerea la dispoziția specialiștilor în creșterea animalelor a unui repertor actual, atît de complet pe cît este posibil, prin care să se explice sensul sau sensurile fiecărui termen, determinînd astfel o mai bună utilizare în limitele semantice.*

*Seleționînd peste 11 000 de termeni din vastul vocabular de specialitate, colectivul de autori s-a străduit să pună la îndemîna cititorilor o înmănunchere a celor mai uzitați termeni tehnici din domeniul creșterii animalelor. Pe lîngă termenii specifici zootehniei (rasele de animale, morfofiziologie, genetică și ameliorare, nutriția animalelor și baza furajeră, tehnologiile de exploatare a taurinelor, ovinelor-caprinelor, porcinelor, păsărilor, iepurilor și animalelor de blană, peștilor, albinelor și viermilor de mătase), au fost inserați o serie de termeni în legătură cu vînatul și vînătoarea, animale de laborator, animale, păsări și pești de agrement, creșterea cîinilor și pisicilor etc.*

*Dicționarul cuprinde și o serie de termeni utilizați direct sau cu tangențe în zootehnie din domeniul biochimiei, biologiei generale, zoologiei, agriculturii, patologiei și microbiologiei animale, precum și din domeniile de mecanizare, construcții, economie, organizare și marketing.*

*Caracterul explicativ al dicționarului, precum și sfera largă a noțiunilor explicate, fac ca această lucrare să constituie un instrument tehnic de mare actualitate și utilitate pentru specialiști și în același timp, ca orice dicționar, un instrument de îmbogățire a culturii generale.*

*Lucrarea se adresează inginerilor zootehniști, medicilor veterinari, inginerilor agronomi, biologilor și altor specialiști care lucrează în*

*creșterea animalelor, studenților și elevilor din facultățile și liceele de profil, precum și tuturor acelor pe care îi interesează practica și teoria creșterii animalelor domestice.*

*La elaborarea acestei lucrări, pe lângă activitatea colectivului de autori, trebuie să subliniem ajutorul dat de unii specialiști, cărora le sintem în mod special recunoscători, cum sînt: Nicolae David, Emilia Dinu, Vasile Jurubescu, Cornelia Sablici, Vasile Sârbulescu.*

*De asemenea, colectivul de autori mulțumește călduros colectivului Editurii Ceres pentru condițiile deosebite de realizare a prezentei lucrări, prima de acest gen din țara noastră.*

*Conștienți de complexitatea problematicii puse de un dicționar ca cel de față, autorii speră că vor găsi înțelegerea cititorilor și vor fi recunoscători pentru eventualele observații și sugestii, de care să se țină seama într-o viitoare ediție.*

Prof. dr. ing. ION DINU

# INFORMAȚII PRIVIND UTILIZAREA DICȚIONARULUI

Explicațiile ce urmează sînt destinate să faciliteze consultarea dicționarului de către cititori.

— Termenii sînt inserați în ordinea strict alfabetică.

— Atunci cînd termenul exprimă un concept care poate fi reprezentat prin două—trei noțiuni sau mai multe, termenul generic este „cap de rubrică“, urmat de ceilalți, în ordinea importanței.

Unitatea de bază a Dicționarului o reprezintă termenul ; deoarece un termen consacrat poate defini mai multe concepte, acestea sînt numerotate și definite în mod separat, în cadrul aceluiași termen (ex. : 1. Subrasă ușoară a calului belgian greu . . . ; 2. Rasă de găini ușoare din grupa europeană).

— Sinonimele principale sînt prezentate în Dicționar în caractere itotice, cu excepția arhaismelor, a celor desuete, abuzive sau demodate. După termenul principal urmează mențiunea : „sin. . .“.

— Termenii de bacteriologie, botanică, zoologie, privind familia, genul, specia etc. sînt urmați de denumirea taxonomică curentă, în caractere itotice (ex. : Păstrăv (*Salmo*)).

— Folosirea semnului (v), respectiv „vezi“, este prezentat în Dicționar în două cazuri :

a) la începutul definiției, urmat de un termen la care cititorul este invitat să se raporteze, indicînd termenul sinonim principal definitoriu ;

b) la sfîrșitul definiției, indicînd un termen care există în dicționar, nu este obligatoriu sinonimie și care definește termenul sau poate completa documentația prin alte informații.

— Folosirea parantezelor la începutul definiției se face în trei cazuri distincte :

a) Pentru a închide explicația cu privire la etimologia cuvîntului. Ex. *Omnivor* (lat. *omnis* : tot, *vorare* : a mîca).

b) pentru a separa unul sau mai multe cuvinte facultative, conceptul putînd fi exprimat cu sau fără aceste cuvinte.

c) pentru a indica unele cuvinte ce se găsesc de regulă în fața unui termen comun. Ex. *Pectorali* (mușchi-).

— Semnificația abrevierilor folosite :

(v.)	= vezi
sin.	= sinonim
lat.	= (din limba) latină
gr.	= „ „ greacă

fr.	=	”	”	franceză
ital.	=	”	”	italiană
sp.	=	”	”	spaniolă
ar.	=	”	”	arabă
tc.	=	”	”	turcă
rus.	=	”	”	rusă
engl.	=	”	”	engleză
ger.	=	”	”	germană
oland.	=	”	”	olandeză
mong.	=	”	”	mongolă
bg.	=	”	”	bulgară



**Abataj** (fr. *abattage*). Acțiunea de sacrificare a animalelor.

**Abator** (fr. *abattoir*). Construcție sau grup de construcții destinate tăierii animalelor, sub control sanitar-veterinar, în vederea obținerii cărnii în carcase și a subproduselor. În cadrul abatorului se disting: clădiri și adăposturi pentru recepționarea și cazarea animalelor; săli de tăiere a animalelor; săli de colectare și prelucrare a organelor și subproduselor; grup energetic pentru producerea frigului și căldurii; depozite frigorifice; sală sanitară și laboratoare de control; clădiri administrative.

**Abator pentru păsări.** Abator specializat care are următoarele linii tehnologice: linia de recepție, asomare, sacrificare, opărire, deplumare (înlăturarea penelor și pufului), flambare (pirlire); linia de eviscerare în care se efectuează smulgerea capetelor, tăierea gâtului, tăierea carcasei, scoaterea plămînilor și a măruntaielor (detășarea pipotei, ficatului, inimii etc.), tăierea picioarelor; linia de ambalare a pipotelor, ficatilor, inimilor, picioarelor și capetelor; linia de prerăcire și zvîntare a carcaselor; linia de ambalare a carcaselor; linia de sortare a carcaselor; linia de congelare; linia de refrigerare; linia de livrare etc.

**Abator pentru porci.** Abator specializat care are următoarele linii tehnologice: de asomare, sacrificare, linia de opărire și depilare, linia de tăiere a carcasei și scoatere a măruntaielor, tăierea

diferitelor părți ale corpului, verificarea calității cărnii, linia de congelare și refrigerare și linia de livrare. În unele abatoare de porci se execută prelucrarea cărnii în vederea obținerii unor produse: șuncă, salam, slănină afumată etc.

**Abdomen, 1.** Regiune a corpului vertebratelor cuprinsă între torace și pelvis, delimitată în zona dorsală de porțiunea lombară a coloanei vertebrale, ventral de mușchii abdominali inferiori, cranial de diafragmă și se prelungește caudal cu cavitatea pelvină; **2.** Cavitatea acestei regiuni corporale.

**Abducent**, sin. *Nerv oculomotor extern*. Nerv motor al mușchilor ochiului, avînd originea aparentă pe fața ventrală a bulbului.

**Abductor** (lat. *abduco-ere*: a îndepărta). Mușchi care prin acțiunea sa îndepărtează o formațiune de planul sagital al trunchiului sau de planul axial al unei formațiuni.

**Abducție** (lat. *abduco-ere*: a îndepărta). Mișcarea de îndepărtare a unui membru de planul medial (sagital) al trunchiului sau de planul axial al unei formațiuni.

**Aberație cromozomală.** Modificare de structură a cromozomilor cauzată de ruperea cromatidei și realipirea diferită a segmentelor. În cazul în care segmentul rupt nu se mai realipește, distrugîndu-se, cromozomul rămîne fără segmentul respectiv rezultînd aberația cromozomală denumită *deficiență* (v.) sau *deleție* (v.).

Dacă segmentul rupt se atașază la cromozomul homolog, atunci se realizează aberația cromozomală denumită *duplicație* (v.). Alipirea segmentului rupt la un cromozom nehomolog duce la aberația cromozomală denumită *translocație* (v.). În cazul în care segmentul rupt se realipește la cromatida din care s-a rupt, însă după ce a suferit o rotire de 180°, atunci se realizează aberația cromozomală denumită *inversie* (v.).

**Aberație gustativă.** Tendința unor animale de a consuma substanțe nealimentare, cel mai frecvent exprimând o manifestare carențială, nervoasă etc.

**Aberdeen-Angus.** Rasă de taurine specializată pentru carne, formată în Scoția la sfârșitul secolului al XVIII-lea, pe baza taurinelor locale din comitatele Aberdeen și Angus, infuzate cu rasa Schorthorn și cu vitele akerate, de culoare neagră (Hami) din țările scandinave. Se caracterizează prin talie mică (115—120 cm), greutate mare (500—550 kg), format tipic dreptunghiular, forme cubice, făptură adincă și îndesată, conformație tipică de carne (cap mic, fără coarne, gît scurt și gros, trunchi voluminos și lung, larg și foarte adinc, cilindric, membre foarte scurte, fine, cu aplomburi largi și culoare neagră uniformă). Are constituție fină-robustă, temperament vioi, precocitate remarcabilă, energie de creștere foarte mare, capacitate de valorificare a hranei ridicată, randament mare la tăiere (67%), carne de calitate superioară.

**Aberdeen Terrier**, sin. *Aberdeenshire*. V. Terrier Aberdeen.

**Abetalipoproteinemie**, sin. *Acantocitoza*. Fenomen patologic descris de *Bassen* și *Kornzweig* (1950) caracterizat prin apariția de malformații la hematiile circulante, pe suprafața cărora se formează un fel de spini. *Singer* denuște această boală prin termenul de acantocitoză.

**Abhaziană.** Varietate de albine din subrasa caucaziană de munte.

**Abiotie.** 1. Care este lipsit de viață; 2. Referitor la absența organismelor vii.

**Ablație** (lat. *ablativ-onis*: îndepărtare). Intervenție chirurgicală de îndepărtare a unui organ, porțiunii de organ, de țesut etc.

**Abomasum** (lat. *abomasum*: chiag, după omasum). Denumirea după nomenclatorul anatomic al chiagului la mamiferele rumegătoare.

**Abondace**, sin. *lhablois*. Rasă de taurine caracterizată prin dezvoltarea corporală mare (talia 130 cm și greutatea 550—650 kg), făptură îndesată, cap mijlociu, trunchi gros și alungit, membre fine, foarte rezistente la mersuri lungi, culoare bălțată alb cu roșu. Pășunează foarte bine în zone accidentate, manifestă capacitate mare de valorificare a nutrețurilor fibroase, precocitate bună, longevitate productivă medie. Este o rasă bună producătoare de lapte (3 500—4 000 kg lapte cu 3,73% grăsime) și furnizează o bună producție de carne de calitate superioară.

**Abordare.** Aproximarea și luarea contactului cu animalul, care este prevenit în prealabil prin strigarea „numelui” sau a cuvintului „primește”.

**Abramis ballerus.** Pește de apă dulce de 16—30 cm lungime, din familia *Cyprinidae*, specific bălților din bazinul hidrografic al Mării Nordului, Mării Baltice, Mării Negre și Mării Caspice. Are corpul alungit, comprimat lateral și acoperit cu solzi mici, caduci. Capul este mic, cu botul ascuțit și cu gură terminală. Coloritul corpului, albastrui pe spate, argintiu pe laturi și alb-mat pe abdomen. Depune icrele pe vegetația submersă, în martie-aprilie. Are valoare economică redusă.

**Abramis brama Danubi**, sin. *Plătică*. Pește dulcicol de 25—30 cm lungime, din familia *Cyprinidae*, din apele stătătoare sau lent curgătoare din bazinul hidrografic al Dunării. Are corpul înalt, comprimat lateral și acoperit cu solzi relativ mari. Capul mic cu ochii relativ mici, gura protractilă și așezată subterminal. Coloritul corpului, măsliniu pe spate, ruginiu pe flancuri și alb-gălbui pe ab-

domen. Pectoralele sînt de culoare albăstrui. Depune icrele în aprilie, pe plantele acvatice. Are valoare economică mare.

**Abramis microcephalus.** Pește de 7 cm lungime, din familia *Cyprinidae*, din ape ușor acide, mîloase și cu multe plante din America de Sud. Coloritul corpului gălbui sau roșcat, cu pete sau benzi transversale negre sau brune care se întind și pe dorsală. Se folosește ca pește de acvariu.

**Abramis sapa**, sin. *Cosac cirn.* Pește dulcicol de 20–25 cm lungime, din familia *Cyprinidae*, din apele lin curgătoare, din cursul inferior al râurilor și fluviilor din bazinul hidrografic al Mării Negre și Mării Caspice. Are corpul înalt, comprimat lateral și acoperit cu solzi mici caduci. Coloritul corpului cenușiu albăstrui pe spate, iar pe laturi argintiu. Depune icrele pe plante în aprilie-mai. Are importanță economică relativ redusă.

**Abruzzese.** V. Ciobănesc italian.

**Abruzzi.** Rasă de vierni de mătase, originară din Italia, cu gogoșile de culoare galbenă, centurate.

**Absorbant.** Substanță de natură solidă sau lichidă care are proprietatea de a se îmbiba sau de a fixa în masa sa diferiți compuși prezenți în mediul cu care vine în contact.

**Absorbție** (lat. *absorbes-ere* : a înghiți, a absorbi). 1. Act fiziologic prin care substanțele nutritive, simplificate în procesul de digestie, traversează activ sau pasiv peretele tubului digestiv și trec în venele sau limfaticile aferente. În funcție de natura nutrimențelor supuse absorbției se disting: absorbția glucidelor (oze), a protidelor (aminoacizi), a grăsimilor (acizi grași), segmentul digestiv cu valențe maxime în absorbție fiind intestinul subțire. Mecanismele de absorbție (insuficient clarificate) se bazează pe procese de difuziune, osmoză, filtrare, transcontainerizare, diferențe de potențial etc.; 2. (Încrușare de —). Încrușare prin care rasa locală este „incorporată” de cea imigrantă, în realitate

realizîndu-se un anumit grad de substituire.

**Aburire.** Operație care constă în tratarea unor materiale sau produse (cartofi, nutreț combinat, melasă etc.) în vederea îmbunătățirii calităților, ușurarea prelucrării sau efectuarea unor procese fizico-chimice (terciuirea cartofilor, granulara nutrețului combinat, fluidizarea melasei etc.).

**Ac de mare.** sin. *Undrea de mare*, V. *Syngnathus*.

**Acalazia.** Stare patologică manifestată prin îngustarea esofagului terminal, desincronizarea interrelațiilor neuro-motoare deglutiție-motilitatea cardiace (cardiospasm), acumularea de alimente și lichide în esofagul inferior.

**Acanthodoras spinosissimus.** Pește din familia *Doradidae*, care trăiește în apele din America de Sud. Coloritul corpului brun închis cu pete albe. Se folosește ca pește de acvariu.

**Acanthopthalmus semicinctus.** Pește de 10 cm lungime, din familia *Cobitidae*, din arhipelagul malaez. Coloritul corpului portocaliu, cu dungi transversale brun închise. Se folosește ca pește de acvariu.

**Acantocefal** (gr. *Akanto* : spină, *kefalos* : cap). Parazit hematelmint fără tub digestiv, cu rostru cefalic sau cu trompă protractilă cu cirlige. Specii mai importante: *Echinorhynchus polymorphus* (parazitează intestinul la palmipede, avînd gazdă intermediară crevetele de apă dulce), *Giganthorhynchus hirudinaceus* (parazitează intestinul la porc, avînd gazdă intermediară coleopterele) etc.

**Acantocefaloză.** Boală provocată de paraziți din ordinul *Acantocefalilor*. Mai frecventă la porc, se manifestă clinic prin debilitare, crize convulsive, diaree etc.

**Acarianul polenului** (*Carpoglyphus lacti*). Parazit ce atacă rezervele de polen ale stupinei.

**Acarina tyroglyphidae** (*Tyroglyphus farinae*), sin. *Căpușa de cereale*. Acarian care invadează și depreciază semințele de ce-

reale, făinurile, tărițele etc. Prin consumarea acestor nutrețuri se produc stări toxice la animale.

**Acaricid.** Proprietatea pe care o au unele substanțe chimice de a omori acarienii.

**Acarieni** (gr. *akari*: molie, vierme). Clasă de arahnide milimetrice, înaripate, cu patru perechi de membre. Cele care parazitează pe corpul animalelor sint, fie transmitătorii unor boli produse de protozoare, viruși și bacterii (căpuși din genurile *Ixodes*, *Dermacentor*, *Boophilus*, *Rhipicephalus*, *Argas*, *Dermansys* etc.), fie agenți ai unor boli parazitare specifice (scabie produsă de paraziți din genul *Acarus*, *Psoroptes*, *Chorioptes*, *Cnemidoptes* etc.).

**Acarinate.** Animale lipsite de carenă sternală.

**Acarioza albinelor.** Boală provocată de acarianul *Acarapis woodi*, localizat în traheele albinelor. Femelele după împerechere părăsesc traheele și se agață de firisoarele de păr ale albinelor. Contaminarea se face prin contact direct de la o albină la alta, boala putînd fi transmisă de trintori, măci. Boala se manifestă în a doua jumătate a iernii, familiile intens infestate putînd pieri.

**Acarioza argasică a păsărilor.** Termen comun pentru invadarea de către căpuși (*Argas persicus*, *A. reflexus*) a păsărilor, cărora le sug singele, anemiindu-le și debilitîndu-le. În timpul zilei, căpușile se ascund în crăpăturile pereților din adăposturi iar noaptea se fixează pe păsări.

**Acarioze.** Boli provocate de arahnide, din ordinul *Acarina*.

**Accelerină,** sin. *Factorul V*, *proaccelerina*, *trombogen*. Factor care favorizează transformarea protrombinei în trombină, în prezența extractelor tisulare și a  $CaCl_2$ , conform teoriei clasice a coagulării sîngelui.

**Accesoriu,** sin. *Nerv spinal*, *n. accessoriu vagului*, *perechea a XI-a de nervi capîali*. Nerv cranian cu dublă origine aparentă (pe laturile bulbului rachidian

— rădăcini bulbare și pe părțile laterale ale porțiunii rostrale a măduvei cervicale — rădăcini spinale).

**Acefalie** (a, privativ, gr. *Kephale*: cap). Lipsa congenitală sau nedezvoltarea regiunii cefalice.

**Acefalopodie.** Lipsa congenitală a capului și picioarelor.

**Acentric.** Cromozom anormal care nu prezintă centromer.

**Acerina cernua,** sin. *Ghiborț*, *Biborț*. Pește de apă dulce sau salmastră, bentonic, de 15—18 cm lungime, din ordinul *Perciformes*, familia *Percidae*. Trăiește în apele stătătoare sau lin curgătoare, din Europa Centrală și Nordică precum și din Siberia. Are corpul îndestat, comprimat lateral și acoperit cu solzi mici și aspri. Coloritul corpului măsliniu cu pete și puncte negre pe spate, abdomenul gălbui. Depune icrele în martie-mai pe plante. Are valoare economică.

**Acerina schraester,** sin. *Răspăr*. Pește de apă dulce de cîrd, de 14—18 cm lungime, din ordinul *Perciformes* din bazinul hidrografic al Dunării. Are corpul alungit și comprimat lateral. Capul prevăzută cu țepi, are botul alungit cu gura mică, protractilă și cu dinți mărunți. Coloritul corpului galben cu trei dungi longitudinale pe spate și alb pe abdomen. Depune icrele sub formă de panglică lată pe fundurile tari. Are valoare economică redusă.

**Acetoarsenit de cupru,** sin. *Verde de Paris* sau *Verde de Schweinfurt*. Pulbere cristalină de culoare verde, fără miros, insolubilă în apă, solubilă în acizi minerali și apă amoniacală. Utilizat ca insecticid de ingestie și de contact. Foarte toxic pentru rozătoare ( $DL_{50} = 22$  mg/kg șobolan) și pentru om (180—200 mg/70 kg).

**Acetonemie.** 1. Conținutul sangvin de acetone sau corpi cetonici; 2. Stare patologică dependentă de creșterea peste pragul normal al acestora.

**Acetonurie.** Prezența corpiilor cetonici în urină.

**Acetoză** sin. *Celoză*. Tulburare determinată prin exces de corpi cetonici în



organism, caracterizată prin semne digestive, nervoase, prezența sau excesul corpurilor cetonice în sînge, urină, lapte, aer expirat etc., ca urmare a unei perturbări a metabolismului glucido-lipidic. Frecvență la sfîrșitul perioadei de gestație la vacile în lactație sau în gestația gemelară la oi.

**Achondroplasia.** Stare anormală cu determinare genetică care afectează în general scheletul. Se cunosc trei tipuri de achondroplasia :

— **A.1.** — forma cea mai gravă de achondroplasia observată la rasele Jersey, Hereford, Friză engleză. Organismul afectat prezintă coloana vertebrală scurtă, membre scurte, fruntea rotundă și umflată, capul de „bull-dog“, palatul despiciat. Moartea survine în lunile 6—8 de gestație, fetusul fiind avortat imediat după moarte. Pentru a se realiza efectul letal este necesară situația de homozigotie pe gena respectivă.

— **A.2.** — formă observată la rasele Jersey, Ayrshire. Este o formă intermediară care se transmite recesiv. Vițeii sînt născuți vii, însă mor în cîteva zile după naștere datorită dificultăților de respirație.

— **A.3.** — formă constatată la rasa Jersey, fiind cea mai ușoară. Capul este deformat, iar membrele sînt scurte. Se transmite tot recesiv și are penetranță incompletă.

**Acid acetic.** Acid organic ce se formează pe tot parcursul însilozării nutrețurilor ; în proporție mai mare de 0,5% este dăunător.

**Acid arahidonic.** Acid gras esențial, indispensabil pentru organismul animal, fiind încadrat (alături de alți acizi grași esențiali ca acidul linoleic și linolenic) în grupul așa-numitelor „vitamine F“. Este un constituent al lipidelor din ficat, creier, țesutul glandular și al celor de rezervă, precum și al unor fosfolipide ca lecitinele și cefalinele.

**Acid ascorbic, sin. Vitamina C, vitamina antiscorbutică.** Substanță din grupa vitaminelor hidrosolubile, avînd o reacție

acidă. Surse importante de acid ascorbic sînt : fructele (în special citricele), ardeii, frunzele verzi, tomatele, laptele. În organismul animal, în concentrații mai mari, se găsește în : capsulele suprarenale, hipofiză, corpii luteici. Omul și cobaiul necesită aport exogen de acid ascorbic pe care nu îl pot sintetiza ; celelalte mamifere nu sînt exclusiv dependente de aport prin hrană de acid ascorbic.

**Acid aspartic.** Aminoacid neesențial.

**Acid boric.** Pulbere microcristalină, albă, inodoră, fără gust specific, ușor solubilă în apă. Are acțiune dezinfectantă redusă.

**Acid butiric.** Acid gras inferior, saturat, cu 4 atomi de carbon, de consistență lichidă. Se găsește în proporție de 4—5% în grăsimea din unt, precum și în lapte sub formă de ester cu unii alcooli. Rezultă și din fermentația butirică microbială a glucozei, alături de produși secundari de reacție, alcoolul etilic, acidul lactic și acidul acetic. Se poate forma în nutrețul murat atunci cînd murarea s-a făcut în condiții necorespunzătoare. Chiar în cantități foarte mici, poate compromite nutrețul, deoarece provoacă intoxicații la animale.

**Acid cianhidric.** Lichid incolor, cu miros de migdale amare, la temperatura de 26°C trece în stare de gaz, care este mai ușor decît aerul, solubil în apă și în solvenți organici. Are acțiune biologică de contact și respirație, fiind utilizat ca insecticid, fungicid și raticid, în spații perfect închise. Are toxicitate extrem de mare pentru om și mamifere domestice, de aceea după utilizare trebuie să se facă o ventilație foarte activă.

**Acid clorhidric.** Acid anorganic, component normal al sucului gastric.

**Acid deoxiribonucleic, sin. ADN.** Biomacromoleculă informațională constituită dintr-un număr imens de nucleotide, atingînd mase moleculare de peste 10<sup>9</sup>. Nucleotidele constitutive ale ADN sînt dispuse într-o secvență strict determinată, responsabilă de proprietățile biologice ale ADN. Acidul deoxiribonu-

cleic este alcătuit din două lanțuri polinucleotidice, antiparalele, răsucite unul față de altul sub formă de dublă spirală. ADN-ul este purtătorul material al informației genetice, avînd rolul determinant în păstrarea, transmiterea și exprimarea caracterelor ereditare, respectiv în biosinteza proteinelor (enzimelor). Este localizat în nucleul celular (cromozomi).

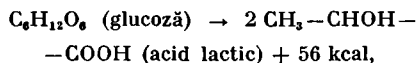
**Acid folie.** Factor alimentar cu acțiune vitaminică, indispensabil pentru om, animale superioare și unele microorganisme. Frunzele verzi, legumele proaspete, țesutul hepatic și renal constituie surse relativ bogate în acid folic. Necesarul animalelor în acid folic variază în limite largi și este dependent de compoziția hranei, de sinteza sa de către flora microbiană din rumen și intestinul gros, precum și de condițiile de mediu. Carența în acid folic determină tulburări în procesul de hematopoeză, anemii, alterări la nivelul măduvei osoase; la puii de găină, carența se manifestă prin încetinirea creșterii, dereglări în formarea și pigmentarea penelor, anemie macrocitară hipocromă și chiar leucemie. Acidul folic și derivații săi îndeplinesc în organism rol de coenzime, participînd la biosinteza diferitelor substanțe.

**Acid glutamic.** Aminoacid monoamino-dicarboxilic, constituent al protidelor animale și vegetale, al glutatationului, insulinei și derivaților acizilor folici. Are rol în metabolismul sistemului nervos, precum și în blocarea  $\text{NH}_3$  (produs toxic), format în diferite țesuturi. Este un aminoacid neesențial pentru alimentația animalelor domestice. Se găsește ca atare în melasă și sub formă de combinații cu alți aminoacizi, în diferite proteine.

**Acid hialuronic.** Mucopoliglucid cu caracter macromolecular. Se găsește în țesutul conjunctiv, lichidul sinovial, corpul vitros, ovul etc. Are rol important în cimentarea țesutului conjunctiv, în împiedicarea pătrunderii în organism a toxinelor și a germeilor patogeni, în protejarea ovulului fecundat etc. Enzima hialuronidaza acționează asupra acidului

hialuronic pe care îl depolimerizează, scindîndu-l în fragmente oligoglucidice; capul spermatozoidului conține hialuronidază care scindează învelișul de acid hialuronic existent în jurul ovulului, facilitînd astfel pătrunderea spermatozoidului și fecundarea ovulului. Pătrunderea unor bacterii în organism este înlesnită de prezența hialuronidazei pe care o conțin și care, depolimerizînd acidul hialuronic din țesutul conjunctiv, acesta nu mai poate constitui o barieră de apărare.

**Acid lactic.** Produs de degradare pe cale anaerobă a glucozei din organismul animal (glicoliză anaerobă); în țesutul muscular, glicoliza anaerobă se produce conform următoarelor reacții generale care reprezintă procesul de fermentație lactică din mușchi:



În efortul muscular intens, acidul lactic se acumulează producînd fenomenul de oboseală musculară; pe cale sanguină, acidul lactic este transportat din mușchi la ficat unde poate participa în proporție apreciabilă (85%) la resinteza glucozei, respectiv a glicogenului (gliconeogenează). Acidul lactic este produs și în procesele de fermentație lactică determinată de bacterii lactice (*Bacillus lactis acidii*, *Bacillus delbruckii* etc.). Formarea, sub acțiunea bacteriilor, a acidului lactic în laptele care se „acreste” determină precipitarea caseinei din lapte. Se formează și în procesele de însilozare a plantelor, din glucidele fermentescibile. În cantități moderate, stimulează digestia.

**Acid linoleic.** Acid gras superior nesaturat, conținînd două duble legături și 18 atomi de carbon; insolubil în mediu apos, solubil în solvenți organici. Se găsește în grăsimile vegetale, ca constituent al trigliceridelor; este un acid gras esențial, pe care organismul animal nu îl poate sintetiza și, în consecință, trebuie procurat pe cale alimentară. Împreună cu acidul linolenic și arahidonic face

parte din grupul „vitaminelor F”, indispensabile bunei funcționări a organismului.

**Acid linolenic.** Acid gras superior nesaturat, conținând trei duble legături și 18 atomi de carbon; insolubil în mediu apos, solubil în solvenți organici. Intră în constituția gliceridelor vegetale; este indispensabil organismului animal, îndeplinind, împreună cu alți acizi grași nesaturați (linoleic, arahidonic), rol de vitamină („vitamine F”). Organismul își procură cantitățile necesare de acid linoleic pe cale exogenă.

**Acid nicotinic, sin. Niacină.** Vitamină ce se găsește în alimente de origine animală și în unele nutrețuri, alături de amida nicotinică (nicotinamida sau niacina-mida) care constituie vitamina PP. Are importante activități biologice; participă la structura unor coenzime cu rol fundamental în oxidoreducerile celulare.

**Acid nucleic.** Substanță cu caracter macromolecular alcătuită din subunități denumite nucleotide, care pot fi deoxiribonucleotide — în cazul acidului deoxiribonucleic ADN (v.) sau ribonucleotide — în cazul acidului ribonucleotidic — ARN (v.). Un nucleotid este alcătuit din trei componente, și anume: o bază azotată (purinică sau pirimidinică), o pentoză (D-riboza în ARN sau 2'-deoxi-D-riboza în ADN) și un radical al acidului fosforic.

**Acid oftalmic.** Tripeptidă izolată din cristalinul ochiului de vițel. Acidul oftalmic și analogul său acidul noroftalmic sint derivați ai glutatoniului.

**Acid oleic.** Acid gras superior nesaturat, conținând o dublă legătură și 18 atomi de carbon. Este larg răspândit în lipidele animale (de constituție și de rezervă) sub formă de trigliceride mixte, ca și în uleiurile vegetale. Se oxidează ușor la aer și în prezența luminii, determinând astfel rîncezirea grăsimilor.

**Acid oxalic.** Acid organic ce se găsește în cantități mici în diferite furaje și care de regulă se încadrează în „substanțe extractive neazotate”. Se găsește în cantități mai mari în frunzele de sfeclă,

ajungînd pînă la 1% din substanța uscată. În cantități mici favorizează secreția glandelor digestive, iar în cantități mai mari formează compuși insolubili cu calciu, provocînd astfel eliminarea acestuia din organism.

**Acid palmitic.** Acid gras saturat, conținând 18 atomi de carbon. Este unul din cei mai răspîndiți acizi grași în lipidele animale, sub formă de trigliceride; grăsimea de porc și respectiv seul conțin între 20—25% acid palmitic.

**Acid pangamic.** Vitamina B<sub>15</sub>, cu rol în procesele de metilare și transmitere din celulă. Funcționează ca donator de grupări metil în biosinteza colinei, metioninei, adrenalinei, hormonilor steroizi etc. Activează respirația celulară.

**Acid pantotenic.** Vitamină din complexul B, universal răspîndită în materia vie, îndeplinind un rol major în metabolismul celular. Se găsește în ficat, rinichi, suprarenale, lăptișor de matcă, în plante verzi etc.; animalele pot utiliza acidul pantotenic sintetizat de flora bacteriană din rumen și intestinul gros. Intră în structura moleculei de coenzima A (CoA—SH), care participă la numeroase reacții de activare a metaboliților intermediari utilizați în diferite procese de biosinteză și degradare. Carența în acid pantotenic se manifestă prin: dermatite (mai ales la puii de găină), apetit scăzut, anemie, diaree, secreții nazale abundente (la suine), încetinirea creșterii, hemoragii subcutanate, necroza cortexului suprarenalelor etc.

**Acid para-aminobenzolc, sin. PABA.** Factor de creștere pentru microorganisme, cu rol de vitamină. Sulfamidele, care prezintă analogie de structură cu PABA, acționează ca antivitamine, inhibînd acțiunea PABA; pe această cale, sulfamidele își exercită efectul lor bacteriostatic sau bactericid. Are rol în oxidări, în troficitatea pielii și fanerelor și acționează antialergic, antireumatismal etc.

**Acid piruvic.** Metabolit rezultat din degradarea glucozei (glicoliză). Acidul piruvic astfel format se poate metaboliza

în continuare pe mai multe căi : **a)** transformarea în acid lactic ; **b)** decarboxilarea oxidativă ; **c)** transformarea în aminoacidul alanină prin reacția enzimatică de transaminare ; **d)** transformarea, prin carboxilare și reducere, în acid oxalilactic. Carboxilarea acidului piruvic prezintă o deosebită importanță pentru organismele animale, demonstrându-se astfel posibilitatea asimilării  $\text{CO}_2$  și de către aceste organisme.

**Acid ribonucleic**, sin. **ARN**. Acid nucleic alcătuit dintr-un singur lanț polinucleotidic. Nucleotidele care intră în structura ARN sînt alcătuite din : pentoză (D-riboză), una din următoarele baze azotate — adenină și guanină (ca baze purinice), citozină și uracil (ca baze pirimidinice) și radical al acidului fosforic. Legătura între nucleotide (secvență) se realizează la nivelul ribozei fiecărui nucleotid prin intermediul radicalului acidului fosforic. Acidul ribonucleic se prezintă la nivelul celei sub trei tipuri diferențiate prin structura lor, prin locul pe care-l ocupă în celulă și mai ales prin funcțiile lor : Acid ribonucleic ribozomal (v.) ; Acid ribonucleic solubil sau de transfer (v.) și Acid ribonucleic mesager (v.).

**Acid ribonucleic mesager sau informațional (mARN)**. Tip de acid ribonucleic monocatenar, care reprezintă aproximativ 2—3% din cantitatea de ARN celular. Are rol în transmiterea mesajului informațional de la ADN la ribozomi, sediul de biosinteză a proteinelor.

**Acid ribonucleic ribozomal (rARN)**. Tip de acid ribonucleic monocatenar, care reprezintă 75—85% din întreaga cantitate de ARN celular. Se găsește situat în particulele ribozomale ale citoplasmului, reprezentînd 50—65% din masa acestora.

**Acid ribonucleic solubil (sARN) sau de transfer (tARN)**. Tip de acid ribonucleic monocatenar, care reprezintă circa 10% din ARN-ul celular. Participă la legarea specifică a aminoacizilor din citoplasmă, pe care-i transportă la nivelul ribozomilor unde sînt asamblați în moleculele de proteine ce se biosintetizează.

**Acid stearic**. Acid gras superior saturat cu 18 atomi de carbon. Are răspîndire largă în grăsimile animale și vegetale, fiind un constituent al gliceridelor. În stare pură este solid ; solubil în solvenți organici și foarte puțin solubil în apă.

**Acid tanic**. Acid organic ce se găsește în cantități mici în nutrețul arboricol și care are acțiune astringentă, putînd provoca constipații la animalele ce consumă astfel de nutrețuri.

**Acid uric**. Produs de catabolizare rezultat din oxidarea enzimatică a bazelor purinice care intră în constituția acizilor nucleici. Se formează în ficat, funcția respectivă numindu-se uricopoeză. Produsul final de catabolizare a bazelor purinice la om, maimuțe antropoide, păsări este acidul uric. Valori normale ale acidului uric sanguin (în mg % ml ser) : bovine 1,2—3,5 ; suine 0,7—4,3 ; cabaline 0—1,8 ; iepure 1,0—4,3. Dereglarea metabolismului acidului uric determină creșterea concentrației acestuia în sînge (uricemie), provocînd apariția și instalarea gutei.

**Aciditate**. Cantitatea de acid existentă într-un lichid, soluție sau extract biologic, determinată prin titrare cu o bază pînă la neutralizarea completă a acidului ; aciditatea, respectiv concentrația totală a acidului, se poate exprima și prin valoarea pH-ului determinat.

**Acidofil**. Substanțe, țesuturi sau organisme care au afinitate sau preferințe pentru un mediu acid.

**Acidoză**. Stare patologică cu consecințe grave pentru organismul animal, determinată de acumularea în sînge a unor compuși toxici cu caracter acid denumiți corpi cetonici : acidul  $\beta$ -hidroxibutiric ( $\text{CH}_3-\text{CHOH}-\text{CH}_2-\text{COOH}$ ), acidul acetic ( $\text{CH}_3-\text{CO}-\text{CH}_2-\text{COOH}$ ), acetona ( $\text{CH}_3-\text{CO}-\text{CH}_3$ ). Corpuri cetonici, responsabili de starea de acidoză, apar și în condiții fiziologice normale, însă, în acest caz, concentrația lor este mică, iar viteza de degradare la  $\text{CO}_2$  și  $\text{H}_2\text{O}$  foarte rapidă. Apariția acidozei, respectiv a corpurilor cetonice este consecința unui metabolism lipidic viciat,

asociat cu diabetul (hiposecreția insulinei) și stările de inanție. În acidoză, degradarea corpurilor cetonice la  $\text{CO}_2$  și  $\text{H}_2\text{O}$  este stinjenită, producându-se acumularea lor în sânge (cetonemie), scăderea pH-ului sanguin, creșterea concentrației lor în urină (cetonurie).

**Acidoza ruminală**, sin. *Supraîncărcarea rumenului*. Stare determinată de modificări fermentative la nivelul rumenului, caracterizată prin exces de acid lactic, eliberare de histamină, modificarea florei și faunii ruminale și semne generale relativ grave, ca o consecință a ruminotomiei.

**Acin glandular** (lat. *acinus*: boabe de strugure). Grupare de celule glandulare care constituie unitatea de bază a sistemului secretor propriu-zis al ugerului. Acinul (alveola) este format dintr-o membrană bazală și dintr-un strat de celule secretoare, diferențiate ca formă. Acinii sînt grupați mai mulți la un loc formînd *lobulul glandular*, iar mai mulți lobuli reuniți alcătuiesc *lobul glandular* și mai mulți lobi glandulari constituie *unitatea secretoare*. Fiecare acin glandular are un canal excretor (*canalul lui Boll*) care se varsă în canalele excretore intralobulare ale aceluiași lob glandular, alcătuiind *canalele interlobulare*; mai multe canale interlobulare unite între ele formează *canalele galactofore interlobare* care se varsă în *sistemul galactofor mamar*, situat la baza mameelonului și se continuă cu *sinusul galactofor mamelonar* și cu *canalul mameelonului*.

**Acipenser güldenstaedi**, sin. *Nisetru*. Pește marin, bentic, migrator potamotoc și anadrom, de 1—2 m lungime, din familia *Acipenseridae*. Trăiește în Marea Neagră, Marea Caspică, precum și în fluviile care se varsă în cele două mări. Are corpul alungit, capul ușor concav și prevăzut cu plăci sgrunțuroase și un rostrum scurt și obtuz. Coloritul corpului negru cenușiu pe spate cu o nuanță verzuie, iar abdomenul alb. Depune icrele pe fundul albiei fluviilor, iar puietul migrează în mare. Are valoare

economică foarte mare. S-au selecționat pe cale naturală următoarele rase geografice: *Acipenser güldenstaedi colchicus* în Marea Neagră și *Acipenser güldenstaedi Persicus* în Marea Caspică.

**Acipenser nudiventris**, sin *Viza*. Pește dulcicol bentic, de 1,5 m lungime, din familia *Acipenseridae*. Trăiește în fluviile ce se varsă în Marea Neagră și în Marea Caspică. Are corpul alungit, cu spinarea înaltă și cu scuturi osoase cu un țep puternic. Capul cu profilul drept, fără asperități, are rostrul conic, scurt, prevăzut ventral cu patru mustăți simple. Coloritul corpului brun cenușiu pe spate și alb pe abdomen. Depune icrele pe fundul fluviilor, pe nisip sau pietriș în aprilie-mai. Are valoare economică mare.

**Acipenser ruthenus**, sin. *Cegă*. Pește dulcicol, lung de 60—70 cm, cu botul alungit și cu un șir de plăci osoase pe lateri, din familia *Acipenseridae*. Are valoare economică mare, conferită de carnea și icrele negre.

**Acipenser stellatus**, sin. *Păstruga*. Pește marin, anadrom, potamotoc, de 1—2 m lungime, din familia *Acipenseridae*. Trăiește în Marea Neagră, Marea Caspică, Marea Mediterană și în fluviile pendinte de aceste mări. Are corpul alungit, prevăzut pe spate cu scuturi osoase a căror țepi în lungime nu depășesc marginea scutului. Capul este prevăzut cu un rostrum în formă de spatulă. Gura mică, inferioară, are buza de jos întrepruptă și patru mustăți simple. Coloritul corpului cenușiu pe spate, scuturile albe, iar abdomenul alb-gălbui. Pentru reproducere urcă în fluviu și depune icrele pe funduri tari în luna mai. Puietul migrează în mări. Are valoare economică foarte mare, conferită de carnea și icrele negre.

**Acipenser sturio**, sin. *Șip*. Pește marin bentic, anadrom potamotoc, de 2—3,5 lungime, din familia *Acipenseridae*. Se găsește în Oceanul Atlantic (litoralul european), Marea Baltică, Marea Nordului, Marea Mediterană și în Marea Neagră. Are corpul alungit, capul ușor concav, prezentînd un rostrum aproxi-

mativ triunghiular și patru mustăți simple. Coloritul corpului cenușiu-gălbui pe spate și cu pete verzui, iar abdomenul alb gălbui. Depune icrele pe fundul albiei fluviilor. Are valoare economică foarte mare.

**Acipenseridae**, sin. *Sturioni*. Familie din ordinul *Acipenseriformes*. Cuprinde pești, avînd corpul acoperit cu cinci șiruri longitudinale de scuturi osoase: un șir impar dorsal, cîte un șir lateral și lateroventral pe fiecare latură. Între scuturile mari o serie de mici scuturi dispuse neregulat. Capul este complet acoperit cu plăci osoase. Botul poate fi alungit, conic sau turtit, totdeauna terminat într-un rostru. Gura ventrală, anterior cu patru mustăți într-un rînd transversal; adulții lipsiți de dinți. Branhiile cu cîte un opercul. Pești marini și de apă dulce, comuni în Marea Neagră, Marea de Azov, Marea Caspică și apele ce se varsă în ele.

**Acipenseriformes**. Ordin din subclasa *Actinopterygii*, care cuprinde pești mari sau foarte mari, cu corpul alungit, anterior gros, posterior ușor comprimat lateral. Scheletul în cea mai mare parte cartilagos (de aceea sînt numiți și ganoizi cartilaginoși). Caudala este heterocercă, iar pectoralele joase. Solzii ganoizi reduși ca număr, evidenți numai în regiunea caudală; corpul în rest nud sau cu cinci rînduri longitudinale de plăci osoase. Ordinul cuprinde o familie fosilă, *Chondrosteidae* și două familii actuale: *Acipenseridae*, cu reprezentanți și în apele noastre și *Polyodontidae*, cu două genuri, primar dulcicole: *Polyodon* în America de Nord și *Psephurus* în Iantzi.

**Acizi biliari**. Substanțe policiclice solubile în mediu apos, derivate de la acidul colanic; sînt secretate de țesutul hepatic și deversate de către bilă în intestin. Acizii biliari se pot prezenta fie ca acizi biliari simpli (acizii colic, deoxicolic, litocolic, hiodeoxicolic etc.), fie ca acizi biliari conjugați cu glicocolul și taurina. Majoritatea acizilor biliari elaborați se găsesc sub formă conjugată, și anume ca săruri alcaline de Na sau K.

Au rol în facilitarea digestiei lipidelor, acționînd ca agenți de emulsionare (detergenți) ai acestora.

**Acizi grași**. Acizi monocarboxilici constituenți ai tuturor lipidelor. În funcție de structura lor, acizii grași pot fi: aciclici, saturați, nesaturați, hidroxilați; catenele (lanțurile) acizilor grași din constituția grăsimilor animale variază între 4 și 30 atomi de carbon, majoritatea acizilor grași avînd un număr par de atomi de carbon. Acizii grași mai frecvent răsbindiți în lipidele animale sînt: butiric, palmitic, stearic, lignoceric ca acizi grași saturați; oleic, linoleic, linolenic ca acizi grași nesaturați. Acizii grași inferiori sînt lichizi, iar cei superiori (începînd de la 12 C) solizi și insolubili în apă; temperatura de topire crește odată cu masa moleculară a acizilor grași. Cu diferiți alcooli, acizii grași formează esteri iar cu metalele (Na, K) săruri denumite săpunuri. Acizii grași nesaturați prezintă o reactivitate chimică mai mare, iar prin oxidarea lor se obțin diferiți produși de degradare care determină rîncezirea grăsimilor.

**Acizi grași esențiali**. Acizii grași nesaturați (linoleic, linolenic, arahidonic) indispensabile pentru funcționarea normală a organismului animal; asigură creșterea și dezvoltarea organismului, determină ovulația normală, previn dermatitele. Carența în acizi grași esențiali se manifestă prin: lipsa de vitalitate a animalelor nou-născute, încetarea creșterii, diminuarea capacității de reproducție, fragilitatea capilarelor.

**Acizi nucleici virali**. Componente ale virusurilor (ADN sau ARN) care conțin codificat programul informației genetice a virusurilor și care se comportă ca niște „cromozomi virali“ purtători ai proprietăților infectante. Prin aparatul genetic propriu, virusurile — odată pătrunse în celula gazdă — monopolizează sau deturnează cursul normal al proceselor de biosinteză ale celei invadate pe care o obligă să sintetizeze cu precădere componentele moleculare ale particulei virale invadante. Acizii nucleici vi-

rali se atașează la ribozomii celulei gazdă, manifestând prioritate în competiția cu acidul ribonucleic mesager propriu acestei celule și acționează astfel ca un cromozom de control.

**Aclimatizare.** Proces de adaptare a organismelor la condițiile noi de climă. Adaptare fenotipică de lungă durată, care se manifestă printr-o creștere a toleranței față de o expunere continuă și repetată la un stressor climatic complex. Implică: **a)** participarea omului; **b)** restructurarea, în cadrul domeniului de reacție a funcțiilor fiziologice, a dezvoltării și comportamentului; **c)** supraviețuirea; **d)** menținerea aptitudinii de reproducție. Este, în mod normal, preluatul unei adaptări genetice, al unei modificări evolutive. Reacția de aclimatizare se caracterizează printr-o fază de indiferență, o fază de reacție fiziologică sau de adaptare pe termen scurt și o adaptare pe termen lung (v. stress). În funcție de climă se disting aclimatizări la altitudine, la tropice, în zone reci etc.

**Acliminare.** Adaptare ontogenetică de lungă durată ca răspuns la modificarea unui singur factor de mediu în condiții de laborator (camere climatice).

**Aconitina** (lat. *Aconitinum*). Alcaloid toxic ce se găsește în plantele din genul *Aconitum* (omag).

**Acoperiș.** Element de închidere a unei construcții, care se găsește la partea ei superioară în scopul protejării împotriva intemperțiilor. Acoperișul unui adăpost este alcătuit în general din învelitoare care constituie hidroizolația clădirii, termoizolația, suportul rezistent al straturilor hidro și termoizolante și bariera de vapori.

**Acranie.** 1. Monstruoșitate caracterizată prin lipsa craniului; 2. Absența craniului datorită unei tulburări embriogenetice.

**Acrobursită** (gr. *akrobystia*: prepuț). Inflamația furoului provocată de factori iritanți sau infecțioși.

**Acrocefal.** 1. Cu capul ascuțit; 2. Deformare congenitală (rareori cîștigată)

caracterizată prin modificarea de formă a craniului.

**Acrocentric.** Cromozom cu poziția terminală a centromerului. Denumirea a fost dată de White în 1945.

**Acromegalie** (gr. *akron*: vîrf, extremitate; *megalon*: mare). Boală endocrină caracterizată prin dezvoltarea exagerată a capului și membrilor, datorită unei hipersecreții a hormonului hipofizar de creștere în perioada vîrstei adulte.

**Acromion** (gr. *akron*: vîrf, extremitate; *omos*: umăr), sin. Apofiză hamată; sin. Proces hamat. Apofiză situată la extremitatea distală a spinei scapulare. La taurine apare ca o terminare bruscă a spinei, în timp ce la carnivore și cu deosebire la iepure este excesiv de dezvoltată.

**Acropodiu** (gr. *akron*: vîrf; *podos*: picior). 1. Regiunea falangină; 2. Regiunea digitală; 3. Regiunea corespunzătoare chiștei, coroanei și ongoanelor (copitei), de la bulet spre extremitatea membrului.

**Aerosom** (gr. *akron*: vîrf; *soma*: corpusul). Formațiune corpusculară derivată din aparatul Golgi, care acoperă jumătatea anterioară a capului spermatozoidului, stabilind profilul acestuia. În structura lui intră proteine conjugate cu polizaharide complexe și enzime care concurează la asigurarea procesului fecundației.

**Acroterioză**, sin. *Amputare*. Stare anormală cu determinare genetică. Se manifestă prin lipsa segmentelor de la genunchi și jarete în jos, bonturile membrilor fiind acoperite cu piele. De regulă, acroterioza este asociată cu scurtarea mandibulei, desplicarea palatului, hidrocefalie. Se pare că starea anormală se datorește acțiunii unui complex de gene recesive.

**A.C.T.H.** (engl. *adreno-cortico-trophic-hormone*). Hormonul adrenocorticotrop A.C.T.H. este elaborat la nivelul hipofizei anterioare și controlează creșterea și funcționarea glandei corticosuprarenale. Administrarea de A.C.T.H. la un animal normal determină: hipertrofia corticosuprarenalei, scăderea rapidă a

concentrației țesutului glandular în colesterol și acid ascorbic, paralel cu creșterea glicemiei, apariția glicozuriei; creșterea glicogenului hepatic, creșterea lipidelor hepatice, acetonemie și acetonurie, activarea catabolismului proteic, creșterea aminoacidemiei, intensificarea eliminării cataboliților proteici, creșterea eliminării renale de K, retenția de Na și Cl (retenția de apă), creșterea fosfatazei alcaline. A.C.T.H. participă în mod determinant la menținerea homeostaziei.

**Actinobaciloză.** Afecțiune provocată de actinobacili, frecventă la taurine, caracterizată clinic prin adenopatie și colecții cu caracter de abces (în general rece) în țesuturile moi.

**Actinometru** (gr. *aktis-inos*: raze, radiații; *metron*: măsură). Instrument pentru măsurarea intensității calorice a radiațiilor solare directe.

**Actinomicete.** Grupă de microorganisme unicelulare cu o poziție intermediară între bacterii și ciuperci. Se asemănă cu bacteriile prin structură monocelulară și nucleu difuz, iar cu ciupercile prin talul filamentos și înmulțirea lor prin spori și conidii. Ordinul *Actinomycetales* cuprinde mai multe genuri: *Actinomyces*, *Nocardia*, *Streptomyces*, *Microspora* etc. Au rol important în descompunerea substanțelor organice, eliberând în special carbon și azot. Unele specii produc boli la plante, om și animale (actinomicoze, nocardioze). Cele mai multe sintetizează numeroase substanțe ca: vitaminele B<sub>1</sub>, B<sub>2</sub> și B<sub>6</sub>, biotină, acidul folic, acidul pantotenic, acidul nicotinic, auxine, aminoacizi, antibiotice (*Streptomyces griseus-streptomycină*; *Streptomyces aureofaciens-aureomicina*; *Streptomyces rimosus-teramicina*).

**Actinomicoză** (gr. *aktis-inos*: rază; *mykes*: ciupercă). Afecțiune produsă de un micet (*Actinomyces bovis*), frecventă la taurine: actinomicoză submandibulară, linguală, mamară etc.

**Actinopterygii.** Subclasă a peștilor *Osteichthyes*, cu scheletul intern și extern

parțial sau total osificat și ale căror înnoțitoare perechi sînt diferite ca tip. Radialele pectoralelor se înserează pe cartilajul claviculo-coracoidian (respectiv pe claviculă sau pe coracoid). Din cele 42 de ordine, în apele țării noastre trăiesc reprezentanți a 13 ordine.

**Actinoterapie.** Tratament prin radiații și în special prin cele ultraviolete.

**Activatori.** Substanțe de natură chimică diferită care exercită o acțiune de activare asupra altor substanțe care participă la o reacție. Exemplu: activatorii enzimatici sînt efectori care intensifică (stimulează) activitatea enzimelor de transformare a diferitelor substraturi. Acești activatori pot acționa prin: înlăturarea unor inhibitori enzimatici, eliberarea enzimei active din forma sa inactivă (proenzima), exercitarea unei acțiuni favorabile direct asupra substratului enzimei. Calitatea de activatori enzimatici o îndeplinesc coenzimele, diferiți compuși micromoleculari (exemplu: acizii biliari activează lipazele etc.), diferiți ioni metalici, săruri anorganice etc.

**Actomiozină.** Complex rezultat din interacțiunea celor două proteine miofibrilare, actina și miozina, cu rol în contracția musculară. Actomiozina este dotată cu activitate enzimatică (ATP-azică), scindînd molecula de ATP la ADP și fosfat anorganic cu eliberare de energie necesară contracției musculare; această activitate enzimatică este stimulată de prezența ionilor Ca<sup>2+</sup> și Mg<sup>2+</sup>.

**Acu albinei.** Organ de apărare situat la extremitatea posterioară a abdomenului, ascuns în abdomen cînd albina este în repaus. Este prezent la albina lucrătoare și la matcă, lipsește la trîntor. În componența sa intră aparatul de venin și un sistem muscular dezvoltat ce asigură acționarea acului.

**Acumulator electric.** Pila electrochimică care înmagazinează energia electrică cînd se încarcă cu curent continuu și o redă parțial cînd se descarcă. Acumulatorul electric cu plăci de plumb se folosește la autovehicule (camioane, trac-



toare etc.) ca sursă de energie electrică pentru pornire, iluminat, acționarea unor aparate, mecanisme etc.

**Aevacuatură.** Știința care se ocupă cu cultivarea și creșterea diferitelor organisme acvatice care au valoare economică sau intră în hrana naturală a diferitelor viețuitoare, precum și cu amenajarea și întreținerea condițiilor de mediu cât mai adecvate.

**Aevaristică.** Ramură a acvaculturii care se ocupă cu tehnologia întreținerii și creșterii în acvarii a peștilor sau a altor organisme acvatice precum și cu ecologia lor.

**Aevariu.** Mic bazin de formă prismatică sau ovalară, de sticlă sau beton, ori din material plastic în care se întrețin și cresc pești sau alte organisme acvatice, de apă dulce sau marină, în condiții cât mai naturale posibile de viață.

**Aevatie.** Care trăiește sau crește în, pe sau lângă apă; care are un habitat de apă.

**Adaev.** Populație cabalină ce se crește în R.S.S. Kazahstan, obținută prin îmbunătățirea cailor locali cu rase de cai turmeni. Are talia de 1,36 m, culoarea sură, murgă, șargă și este bine adaptată la condițiile de climat excesiv de cald și la hrană parcimonioasă. Se folosește pentru tracțiune și călărie.

**Adamantină,** sin. *Smalțul dentar*. Substanță albă care acoperă coroana dentară. Este formată din prisme adamantine ușor ondulate, cu strii transversale (strii Retzius).

**Adamantoblast.** Celulă tinăra care produce smalțul dentar (substanță adamantină).

**Adamaoua.** Zebu originar din Camerun, caracterizat prin dezvoltare corporală mijlocie (talia 115—125 cm, greutatea 300—350 kg), cocoasă mare și flască, culoare brună, rareori roșie sau bălțată cu roșu ori negru. Are capul lung, strîmt, cu profil convex, coarne mijlocii, gît puternic, cocoasă aplecată, trenul anterior bine dezvoltat, membre puternice. Produce în medie 960 kg lapte pe lactație

normală și are aptitudine bună pentru carne. Se folosește pentru muncile agricole și la transporturi.

**Adaptare divergentă,** sin. *Adaptare eladogenică*; *adaptare derivată*. Adaptarea unor organisme la diferite feluri de mediu, rezultând în final o divergență mare față de forma comună ancestrală.

**Adaptare fenotipică,** sin. *Adaptare ontogenetică*. Modificarea fenotipică (comportamentală, fiziologică, anatomică) a indivizilor realizată în limitele domeniului de reacție al genotipului ca răspuns la factorii de mediu intern și extern. Populația răspunde cu modificări fenotipice adaptative la acei factori ce apar frecvent în viața ei; stimulii pe care populația îi întâlnește rar sau niciodată se află de obicei dincolo de limitele domeniului ei de reacție. Capacitatea unui organism de a rămâne funcțional într-o serie de medii diferite este numită și *flexibilitatea fenotipică* sau *plastică*. Se disting trei căi prin care organismul tamponează fluctuațiile mediului ambiant: **a)** *adaptare comportamentală* (alegerea sau crearea de individ a mediului convenabil); **b)** *homeostazie fiziologică*, ambele numite și flexibilitate adaptativă sau comportamentală; **c)** *homeostazie de dezvoltare*, flexibilitate de dezvoltare sau de canalizare a dezvoltării. Fiziologic, adaptarea este un sindrom care implică pentru producția animală următoarele: **a)** cu cât mecanismele de adaptare sînt mai solicitate cu atît este afectată negativ producția și mascată valoarea genetică a animalelor; **b)** se recomandă introducerea în zone noi a animalelor tinere sau prin absorbție pe materialul local; **c)** nu se recomandă importurile continue, pentru că perpetuează criza de adaptare; **d)** dat fiind faptul că toți factorii de mediu pot fi controlați de om, introducerea animalelor într-o zonă este mai mult o problemă de economicitate și tehnologică și nu de climă.

**Adaptare filogenetică.** V. *Adaptare genetică*.

**Adaptare genetică**, sin. *Adaptare filogenetică*. Procesul de formare a unui nou domeniu de reacție a populației ce face posibilă armonizarea genotipului nou cu mediul acolo unde cel vechi nu ar fi putut s-o facă. Reprezintă de fapt evoluția lumii vii. Adaptarea genetică este direcțională. Se bazează pe existența variabilității genetice a gradului de adaptare la nișa ecologică a populației, variație menținută prin: recombinarea genelor și antrenarea rezervei de gene recesive a populației, mutației, heterozisului, homeostaziei genetice, polimorfismului echilibrat. Pe variație acționează selecția naturală ce îndreaptă populația spre nișe. Modificarea mediului general al nișei sau apariția unei nișe libere în vecinătate, implică adaptarea genetică ce se realizează pe baza indivizilor ce erau neadaptați la vechea nișă. Selecția singură nu poate trece indivizii dintr-o nișă ecologică în alta și din această cauză variabilitatea genetică este condiția *sine qua non* a existenței îndelungate a populațiilor; populațiile cu variație mică (linii pure, izolate, mici, cu frecvența mutațiilor mică) sînt sortite pierii. În introducerea unei populații în zone cu climat diferit se recomandă ca importul să prezinte suficientă variație genetică pentru a mări șansa ca printre ei să se găsească indivizi cu valoare adaptativă mare.

**Adaptare la mediu**. Proces de modificare fenotipică și genotipică a viețuitoarelor la stimuli interni și externi agresivi. Animalele bine adaptate sînt caracterizate prin: a) pierderea minimă în greutate vie pe perioada expunerii la stress; b) rezistență mare la boli; c) longevitate mare; d) fertilitate ridicată. Măsura genetică a capacității de adaptare o constituie așa-numita valoare adaptativă, numărul de descendenți ai individului, natalitatea populației, cu alte cuvinte capacitatea relativă a purtătorului unui genotip de a transmite genele sale la fondul de gene al generației următoare.

**Adaptare ontogenetică**. V. Adaptare fenotipică.

**Adăpost**, sin. *Grajd*. Construcție diferită ca tip și mărime destinată întreținerii animalelor. Adăpostul poate fi cu un nivel sau cu mai multe nivele; poate fi cu ferestre sau fără ferestre. Adăpostul constă din elemente de rezistență (fundatie, stâlpi, grinzi, ferme, console etc.) și elemente de închidere (pereți, pardoseala, acoperișul, ușile, ferestrele etc.). Adăposturile sînt prevăzute cu instalații de alimentare cu apă, de distribuire a nutrețurilor, de realizare a microclimatului, de evacuare a dejecțiilor, de iluminat etc.

**Adăpătoare**. Utilaj folosit pentru adăparea animalelor. După construcția și principiul lor de funcționare adăpătorile pot fi: cu supapă, cu cupă și fără cupă; cu nivel constant; cu vacuum; cu greutate proprie și cu pompă. După destinație pot fi: pentru taurine, suine, ovine, păsări etc. Adăpătorile au rezervor (cilindric, tronconic etc.) și jgheab de adăpare (liniar, circular, de forma unei cupe etc.).

**Adăpătoare cu greutate proprie**. Adăpătoare pentru păsări la care apa curge în jgheabul de adăpare cînd greutatea adăpătorii (părți componente și apă) se micșorează datorită consumului apei de către păsări. Dacă nu se mai consumă apa și greutatea adăpătorii a ajuns la aceeași valoare inițială, se închide curgerea apei datorită greutății adăpătorii.

**Adăpătoare cu nivel constant**. Adăpătoare la care apa se menține la un anumit nivel în jgheabul de adăpare datorită unui plutitor ce acționează asupra unui ventil. Aceste adăpători pot fi cu plutitorul montat la rezervorul central sau cu plutitorul montat la jgheabul de adăpare.

**Adăpătoare cu pompă**. Adăpătoare la care apa curge în jgheabul de adăpare după ce animalul acționează prin intermediul unei clape (pîrghii) asupra elementului de pompă (diafragmă sau piston).

**Adăpătoare cu supapă fără cupă (cu picurare).** Adăpătoare la care apa este pusă la dispoziția păsărilor după ce acestea acționează asupra unei supape.

**Adăpătoare cu supapă și cupă.** Adăpătoare la care apa curge în cupa de adăpare după ce animalul acționează asupra unei supape, direct sau prin intermediul unei clapete.

**Adăpătoare cu vacuum.** Adăpătoare la care apa se menține la un anumit nivel în jgheabul de adăpare datorită diferenței de presiune a aerului de la exteriorul și interiorul rezervorului de apă.

**Adăpătoare pentru albine.** Un vas cu apă ce se instalează la soare, apa picurând pe o scindură prevăzută cu un canal săpat în zig-zag. Servește la aprovizionarea cu apă a albinelor în perioadele lipsite de cules pe timp cald. Adăparea albinelor pe timp friguros se poate face în interiorul stupului.

**Adductor** (lat. *adducto-ere*: a aduce, a apropia). 1. Mușchi care produc aducția; 2. Mușchi care apropie o formațiune de planul sagital (median, de simetrie).

**Adducție** (lat. *adduco-ere*: a aduce, a apropia). Mișcarea (acțiunea) de apropiere a unei formațiuni sau a unui membru de planul median (sagital) al corpului.

**Adenină**, sin. 6 *aminopurină*. Bază azotată purinică care intră în structura unui nucleotid. Este alcătuită din două cicluri. Se găsește în diferite țesuturi animale și vegetale. Intră în structura acizilor adenozin-fosforici și a acizilor nucleici.

**Adenom.** Neoplazie a țesutului glandular.

**Adenosareom.** Tumoră malignă dezvoltată în țesutul glandular și conjunctiv.

**Adenozin trifosfat**, sin *ATP*. Nucleotid trifosforilat care constituie placa turnantă a energeticii materiei vii. Este un compus macroergic (bogat în energie), care funcționează ca un acu-

mulator și generator de energie în reacțiile biochimice: 
$$\text{ATP} \xrightleftharpoons[+\text{H}_2\text{O}]{+\text{H}_2\text{O}} \text{ADP} + + \text{H}_3\text{PO}_4 + \text{energie (8-10 000 cal/mol)}.$$
 Reformarea ATP din ADP și fosfat anorganic necesită aport de energie rezultată din degradarea biochimică a hranei. În diferite reacții biochimice acționează și ca substanță donatoare de grupări fosfat.

**Adios Harry.** Recordist al buestrașilor americani. A realizat performanța de 1'55"/milă, respectiv 1'11"/km.

**Adipos** (lat. *adeps-ipsis*: grăsime). 1. Cu grăsime; 2. Avind aspectul (caracteristicile) grăsimii; 3. Care conține grăsime (ex. țesut adipos = țesut grad-țesut conjunctiv avind celulele încăr, cate cu grăsime).

**Adipozitate.** Supraincărcarea țesuturilor, în special a țesutului conjunctiv subcutan, cu grăsime.

**Adipsie** (*a*, privativ, *dipsa*: sete). Absența totală a senzației de sete și deci suspendarea ingestiei de apă ca urmare a unei stări patologice.

**Aditivi furajeri.** Substanțe diferite, care adăugate în cantități mici în rație duc la completarea și echilibrarea rației, la o mai bună utilizare a componentilor rației, la stimularea procesului de creștere, ceea ce se concretizează în creșterea eficienței furajării și ameliorarea sporului. Din grupa aditivilor furajeri fac parte sursele sintetice de azot, vitaminele, sărurile minerale, antibioticele, corectorii de gust și miros, coloranții, antioxidanții, diferite substanțe biostimulatoare etc. Se utilizează de regulă în industria de nutrețuri combinate, prin încorporarea lor în diferite rețete furajere.

**Aditivitate.** Proprietatea genelor alelice și nealelice care alcătuiesc un genotip, de a realiza, în interacțiunea cu mediul un fenotip prin cumularea efectului fiecăreia. Aditivitatea stă la baza determinării valorii de ameliorare a indivizilor.

**A.D.H.** (engl. *antidiuretic hormone*). Hormon secretat de neurohipofiză și vchiculat de gamaglobuline, jucind un rol esențial în menținerea apei în organism. ADH stimulează eliberarea A.C.T.H. (v.) inhibind totodată degradarea acestuia, determină contracția arteriolelor și în consecință creșterea presiunii arteriale de unde și denumirea de vasopresină (lizinvasopresină la porc, arginivasopresină la păsări), produce contracția musculaturii netede intestinale. Are de asemenea o acțiune ocitocică și lactagogă.

**ADN. V. Acid deoxiribonucleic.**

**Adrenalină.** Hormon al glandei medulosuprenale derivat de la aminoacidul tirozină. Rol biochimic: acționează la nivelul metabolismului glucidic determinind catabolizarea glicogenului hepatic și muscular; produce creșterea concentrației acidului lactic în sânge (lactacidemia); stimulează activitatea fosforilazelor hepatice și musculare implicate în glicogenoliză; determină hiperglicemie; stimulează contracția unor mușchi netezi (uterul gravid, pupila); intensifică activitatea musculaturii scheletice și cardiace; exercită o acțiune vasoconstrictoare, hipertensivă asupra unor regiuni ale sistemului vascular (piele, mucoase). Are acțiune simpaticomimetică și intervine în procesele de adaptare rapidă a organismului la diferite solicitări (emoții, stress, oboseală etc.).

**Adreno-glomerulo-trofină** (fr. *l'adréno-glomerulo-trophine*). Substanță secretată la nivelul mezodienecefalului care controlează pe cale hormonală secreția de aldosterom.

**Adsorbție.** Proces fizico-chimic de penetrație superficială sau de aderare a moleculelor unui gaz, lichid sau ale unei substanțe dizolvate la suprafața unui corp solid sau a unui sistem coloidal.

**Aducție de apă.** Totalitatea construcțiilor și instalațiilor destinate transportului apei de la locul de captare la locul de consum. Aducția de apă constă din canale, conducte, armături etc.

**Adult.** (lat. *adultus*: cel care a crescut). Stadiu de virstă ce urmează după perioada de creștere și dezvoltare, în care maturitatea corporală și de producție este instalată. Virsta de adult la animalele domestice este în funcție de specie și rasă.

**Aer** (lat. *aer*, împrum. din greacă). Amestec mecanic de gaze, pulberi și microorganisme. În aerul pur, proporția gazelor componente pină la altitudinea de 100 km este: oxigen 20,95%, azot 78,09%, argon 0,93%, dioxid de carbon 0,03% și cantități infime de gaze rare (hidrogen, helium, Kripton, neon, xenon, ozon).

**Aer condiționat.** Aerul dintr-un spațiu determinat, care prin intermediul unei instalații de condiționare își păstrează caracteristicile privind temperatura, mișcarea, umiditatea relativă și nivelul substanțelor poluante, așa cum sînt praful, microorganismele și gazele nocive.

**Aer alveolar.** Amestecul de gaz aflat în spațiul alveolar unde se face schimbul de oxigen care trece în sânge și bioidul de carbon, care iese din sânge și se elimină prin aerul expirat.

**Aerare.** Introducerea unei cantități de aer într-un lichid sau solid (poros, granular etc.) pentru realizarea unor procese tehnice, de exemplu, aerarea dejecțiilor lichide în fermele zootehnice în vederea oxidării lor pentru îndepărtarea mirosurilor, a gazelor toxice etc.

**Aerator.** Dispozitiv pentru introducerea și amestecarea aerului într-un lichid, în scopul oxidării și reducerii substanțelor organice (de exemplu, ape reziduale).

**Aerob.** Care trăiește într-un mediu aerat (în prezența oxigenului). Termenul se folosește în special în cazul microorganismelor care se dezvoltă și multiplică în medii care conțin oxigen.

**Aerobioză.** Capacitatea unor sisteme vii de a trăi în prezența oxigenului.

**Aerocystis.** Boală infecțioasă cu evoluție acută la crap. Este cunoscută în Europa Centrală și Răsăriteană. Ger-

menul patogen posibil un virus. Peștii bolnavi pierd echilibrul și au porțiunea posterioară a abdomenului balonată, vезica înotătoare este inflamată, se constată procese degenerative în ficat, rinichi sau glandele genitale. Combaterea se face cu cloramfenicol în injecții sau amestec cu furaj, per os.

**Aerofagie** (lat. *aer* : aer ; gr. *phagein* : a minca). 1. Înghițirea de aer de către animalele domestice ; 2. Stare patologică care apare la puietul de pește în puiernițe sau în acvarii când alimentarea se face cu apă cu mare presiune sau se introduce aer la trei atmosfere. Se formează în acest caz bule de aer pe care le înghit peștii. Aceștia stau la suprafața apei avînd abdomenul balonat sau în poziție verticală cu gura deschisă, iar oasele operculare sînt mult îndepărtate.

**Aeromonas (Necromonas) salmonicida.** Germenul patogen al bolii infecțioase a păstrăvilor, furunculoza. Este o bacterie ovalară de 0,8—1 × 1,7—2 microni, imobilă, gram negativă, nesporulată.

**Aero-ionoterapie.** Producerea în aerul adăposturilor a ionilor negativi de oxigen, în scopul mării rezistenței organismului la îmbolnăviri și obținerii unor producții mai ridicate.

**Aerosol.** Dispersarea unor particule cu dimensiuni sub 0,1 microni într-un gaz sau în aer. Dacă particulele dispersate sînt solide se obține fum ; dacă particulele dispersate sînt lichide se obține ceață (1—50μm). Aerosolii se folosesc în agricultură pentru combaterea bolilor și dăunătorilor, conținînd lichide toxice dispersate pe cale mecanică, termică, mecano-termică sau mecano-pneumatică. De asemenea, se folosesc în creșterea animalelor pentru tratamentul unor afecțiuni, pentru vaccinări și pentru dezinfecție.

**Aeroterapie.** Terapeutică bazată pe utilizarea aerului cald, care are efecte calmante, regeneratoare.

**Afația.** Suspendarea digestiei în toate fazele sale : prehensiune, masticăție,

degluțiție, digestia gastro-intestinală sau numai în faza inițială.

**Afecțiune** (lat. *affectio-onis*). 1. Denumire ce definește prezența unui proces morbid la nivelul unui organ ; 2. Prin lărgirea sferei se utilizează ca sinonim al termenului de boală ; 3. Proces morbid considerat în ansamblul manifestărilor lui organice, la un moment dat, fără a preciza cauzele sau evoluția.

**Aferent** (lat. *afferens* : care contribuie la ; care concură la). Termenul se utilizează cu deosebire în anatomie pentru a defini sensul funcțional al unui conductor (exemplu, vasul limfatic prin care vine limfa la un ganglion, fibra nervoasă prin care influxul nervos are sensul spre o formațiune etc.).

**Affenpinscher** (ger. *affen* : maimuță ; *pincher* : grifon). Rasă de ciini de tip grifon cu talia mică și exterior frumos. Se crește pentru agrement ca animal de apartament, a cărei talie și greutate nu trebuie să depășească 25 cm și respectiv 3,5 kg. Blana cu păr aspru este în general de culoare neagră, uneori cu pete de foc. Are părul relativ lung și zbirnit pe gambe, în jurul ochilor și pe bot. Capul este rotund cu fruntea bombată. Urechile sus prinse și purtate drept, sînt după standardul american scurtate cu aproape o treime. Ochii rotunzi, negri, frumos plasați într-o față relativ ascuțită. Maxilarul inferior ceva mai alungit decît cel superior, ceea ce lasă impresia unui ușor prognatism. Trunchiul, cu un format patrat, cu pieptul larg. Membrele posterioare aproape drepte, fără curbură evidentă a genunchilor. Coada, sus prinsă, este foarte scurtă.

**Afghan.** V. Ogar (levrier) Afgan.

**Afide.** Insecte din familia *Afidelor*, de mărimea puricilor și de culori diferite (verzi, cenușii, negre etc.), care parazitează mai ales frunzele plantelor leguminoase.

**Aflatoxiceoza.** Toxicoză din cadrul aspergilozelor, produsă de aflatoxină și manifestată clinic prin semne generale incerte, uneori icter și altele, iar histopatologic prin leziuni hepatice.

**Aflatoxină.** Substanță toxică derivat al cumarinei (difuronicumarină) produsă de către unele mucegaiuri din genul *Aspergillus*, dezvoltate pe furaje și produse alimentare păstrate necorespunzător. Ajunsă în organismul animal prin intermediul furajelor sau la om prin alimente, chiar în cantități foarte mici provoacă grave tulburări în special la nivelul ficatului. În prezent se cunosc 4 tipuri de aflatoxine, elaborate de *Aspergillus flavus* (B<sub>1</sub>, B<sub>2</sub>, G<sub>1</sub>, G<sub>2</sub>).

**Afosforoză.** Stare patologică dependentă de conținutul redus în fosfor al furajelor. Se poate manifesta prin pică, infertilitate, malnutriție, osteoporoză, osteomalacie, osteofagie, cașexie, scăderea fosforemiei sub 4 mg de fosfor anorganic la 100 ml ser etc.

**Africană.** Rasă de găște de origine africană care face parte din grupa raseilor grele; greutatea corporală medie a păsărilor adulte neîngrășate este de peste 8 kg.

**Africander.** Rasă de taurine cu coașă, originară din Africa de Sud, formată pe baza bovinelor Hottentote încrucișate cu taurine olandeze și portugheze, în mică măsură cu vite indiene și în mare măsură cu rase englezești de carne. Este o rasă cu dezvoltare corporală mare (tală 134 cm și greutatea 500 kg), profilul corporal longelinu, osatură și musculatură bine dezvoltate, conformație corectă, culoare roșie. Are coarne lungi, laterale, gîtul puternic, cocoșa cervico-toracală, trunchi rotund, membre lungi și puternice, fecunditate ridicată, capacitate remarcabilă de aclimatizare. Are aptitudine multilaterală de carne-lapte-muncă.

**A frigore** (lat. *frigore*: pe frig, iarna). Afecțiuni produse mai ales la tineretul animal, prin acțiunea concomitentă asupra organismului a unei triade de factori fizici ai aerului (temperaturi coborîte, umidități crescute și viteze mari ale curenților de aer).

**Afrodiziac.** Substanță care are acțiune excitantă asupra aparatului genital.

**Afrodizie.** Dorința exagerată de împănare.

**Aftă** (gr. *aflein*: a arde). 1. Veziculă mică formată în grosimea epitelului, conținând un lichid; frecvent în febra aftoasă; 2. Orice leziune erozivă, caracterizată prin apariția unei mici vezicule intraepiteliale plină de limfă.

**Aftizare.** Vechi procedeu de transmitere voluntară a virusului în cazul apariției febrei aftoase, cu scopul îmbolnăvirii simultane a întregului efectiv, pentru evitarea exacerării bolii și exaltării virulenței agentului determinant.

**Afumare.** Proces de conservare cu ajutorul fumului, în special a cărnii, a preparatelor de carne, a peștelui și a unor brinzeturi. În funcție de temperatura fumului poate fi: la rece între 8—16°C, mijlocie 20—35°C și la cald peste 70°C.

**Afumătoare.** Instalație de tip gospodăresc destinată afumării produselor.

**Afumător.** Utilaj apicol care servește la liniștirea albinelor cu ajutorul fumului. Este format din generatorul de fum în care se introduce materialul de combustie care trebuie să producă fum mult și să ardă fără flacără (putregai de lemn, coceni de porumb, bureți uscați etc.). Partea a doua a afumătorului o constituie foala.

**Agalaxie** (*a*, privativ; gr. *gala*: lapte). Absența laptelui din mamelă în perioada în care ar trebui să fie secretat de acinii glandulari. Această tulburare secretorie este cauzată de factori genetici, ereditari, alimentari, neurohormonali. Factorii neurohormonali intervin prin elaborarea unei cantități scăzute de prolactină (LTH) corelată, de obicei, cu o slabă pregătire estrogenică și progesteronică a glandei mamare.

**Agalaxie contagioasă**, sin. *Răsfug alb*. Boală infecțioasă și contagioasă a oilor și caprelor, provocată de un virus filtrabil, caracterizată prin leziuni mamare (oprirea lactației), oculare și articulare.

**Agammaglobulinemie.** Scăderea sau lipsa completă a gammaglobulinelor (congenitală sau cîștigată), situație care pre-dispune la frecvente infecții.

**Agenezie** (gr. *a*, privativ; *genesis*: naștere). 1. Lipsa de dezvoltare a unei porțiuni corporale. 2. Monstruoasă caracterizată prin nedezvoltarea unei porțiuni corporale. 3. Imposibilitatea reproducției și dezvoltării gamentului.

**Agentalism** (*a*, privativ, lat. *genitalis-e*: genital). 1. Absența organelor genitale. 2. Tulburare în dezvoltarea organelor genitale soldată cu absența funcției genitale. 3. Nedezvoltarea organelor genitale.

**Agent noev.** Orice factor care, prin acțiunea lui directă sau indirectă, provoacă tulburări organice.

**Agenți tensioactivi.** Substanțe cu activitate de suprafață care scad tensiunea superficială a solventului. De exemplu, acizii biliari, săpunurile sînt agenți tensioactivi producînd scăderea tensiunii superficiale și emulsionarea lipidelor în intestin, acțiune care favorizează absorbția acestora.

**Aglutinare** (lat. *aglutino-are*: a lipi împreună). 1. Fenomen general de apărare a organismului împotriva factorilor agresivi prin care elementele agresive sînt reunite în grupe și puse în imposibilitate de acțiune. În acest mod pot fi aglutinați microbii, diverși paraziți, eritrocitele etc., cu condiția ca în singele apt pentru apărare să se găsească aglutinina specifică; 2. Fenomen biologic defensiv bazat pe acțiunea aglutinină-aglutinogen; 3. Reacție de diagnostic biologic.

**Aglutinină.** Substanță defensivă specifică, în general protectoare, care se poate găsi în serul unui individ și care intervine în fenomenul de aglutinare.

**Agnat** (*a*, privativ; gr. *gnathos*: falcă, maxilar, gură). 1. Monstru rezultat prin nedezvoltarea mugurelui mandibular; 2. Fără mandibulă.

**Agnathia**, sin. *Brevignathism inferior*. Stare anormală cu determinare genică manifestată prin scurtarea mandibulei. S-a observat numai la viței și se poate considera că această anomalie se datorește acțiunii unei gene recesive legată de sex.

**Agranuloctoza** (*a*, privativ, lat. *granula-ae*: granulă; gr. *cytos*: celă).

1. Dispariția granulocitelor din sînge; 2. Scăderea numărului de granulocite sub limita normală.

**Agregat.** Ansamblu de utilaje care cuprinde sursa de energie (motorul termic, electric, tractorul etc.) și una sau mai multe mașini ce efectuează una sau mai multe operații. Agregatele pot fi mobile sau staționare, simple sau complexe.

**Agregat de măcinat și amestecat.** Este folosit la măcinarea boabelor de cereale și amestecarea măcinăturii cu reziduuri industriale și concentrat proteino-mineralo-vitamic în vederea obținerii nutrețului combinat.

**Agregat mobil de dezinfecție.** Instalație de dezinfecție așezată pe șasiul unui autocamion și compus din rezervor metalic pentru prepararea soluției, sistem pentru încălzirea acesteia, bazine pentru substanțele chimice, furtunuri cu lance de stropire.

**Agresiv (Factor)**, sin. *Stressor, advers*. Stimuli anormali, ce se abat de la zone de confort a organismului, solicitînd intrarea în funcție a mecanismelor de adaptare. Pot fi de natură climatică (frig, cald, insolație etc.), nutrițională (carențe, insuficiente), socială (treaptă inferioară în grup etc.) sau internă (toxine, germeni patogeni etc.). Pot fi fluctuanți în timp și spațiu, variabil ca durată provocînd adaptări fenotipice, de scurtă durată, aclimatizare sau adaptare genetică.

**Agricoltura** (lat. *agricultura* din *ager, agri*: „cîmp”; *cultura* „cultură”). Una din ramurile principale ale producției materiale; cuprinde producția vegetală și producția animală. Agricultura crează produse alimentare necesare populației și materii prime pentru industrie. O trăsătură caracteristică a agriculturii constă în faptul că producția agricolă este legată nu numai de procesele tehnice și economice, ci și de procesele naturale de reproducție. Deci în dezvoltarea...

tarca agriculturii trebuie să se țină seama atât de legile tehnice, biologice și economice cât și de ale naturii. Influența factorilor naturali asupra producției agricole se micșorează pe măsura înzestrării ei tehnice superioare, a aplicării cercirilor științei și tehnicii moderne. Zootehnia este sectorul în care intensivizarea producției se poate realiza mai rapid și de aceea în 1985 valoarea producțiilor zootehnice trebuie să ajungă la 50% din valoarea totală realizată din agricultură. În etapa actuală se urmărește ca printr-o permanentă modernizare, aplicarea celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii realizate în acest domeniu, producția agricolă să devină în anul 1990 o variantă a muncii industriale. În țara noastră terenul cultivat însumează aproape 10 milioane ha, formnd împreună cu cele 4,4 milioane ha de pajiști, suprafața agricolă a țării. Circa 68—70% din terenul arabil se cultivă cu cereale.

**Agromonie** (gr. *agros*, câmp; *nomos*, lege). Știința agriculturii, culturii pământului.

**Aguti**, sin. *Agouti*, 1. Specie de mamifer sălbatic, rozător din America de Sud (*Dasyprocta*); 2. Tip de iepure de blană, cu desenul și culoarea caracteristică, asemănătoare cu cea a animalului Agouti. Se întâlnește la unele rase de iepure, la chinchilla, vulpe etc. Se caracterizează prin existența unor inele de culori diferite pe lungimea fibrelor. De obicei există trei inele, cel de la bază mai închis, cel de la mijloc de o nuanță mai deschis și pe o întindere mai mare, iar cel de la vîrf de culoare închisă pe o întindere foarte mică.

**Ahal-Tekin**. Rasă de cai foarte veche (cunoscută cu peste 1 000 ani î.e.n.) care descinde direct din vechii cai orientali din jurul Mării de Aral. Se întâlnește în R. S. Turkmene, caracterizându-se prin talie de 153 cm, făptură uscățivă, culoare obișnuită, vinată și murgă. Este un cal sobru și rezistent la distanțe lungi, cu aptitudine pentru călă-

rie. A participat la formarea unor rase de călărie din Asia (Persană, Turcă, Arabă), iar prin ultima a contribuit la formarea rasei Pur singe englez și la ameliorarea cailor locali.

**Airedale Terrier**. V. Terrier Airedale.

**Aischgrund**. Rasă de crape, lipsită de solzi, sau cu solzi puțini, așezați mai mult în lungul spinării. Trăiește în ape mai calde și poate să ajungă la greutatea de 2,5—3 kg.

**Ajutoare**. Mijloace de care dispune călărețul pentru a conduce calul la călărie în scopul executării diferitelor mișcări și mai ales a celor de dificultate sporită. Acestea pot fi naturale (gambel, dirlogii, pumnii, poziția călărețului și șezuta în șa) și artificiale (indemnul cu vocea, pintenii, cravașa, biciul de manej).

**Aka-Sasa**. Rasă de găini combatante din grupa japoneză.

**Akita**, sin. *Akita Inou*. Una din cele trei rase de ciine ale arhipelagului japonez, rase relativ asemănătoare, cu caractere apropiate de cele ale cinilor Chow-chow proveniți din China, de care se deosebesc mai ales prin părul mai scurt sau de lungime mijlocie și lipsa colorației vișinii a mucoaselor bucale. Cel mai mare ciine japonez are o talie de 64—69 cm cu o greutate de 40—50 kg la mascul și 33—42 kg la femelă. Dresăți (în Japonia) pentru vînătoria de urs și cerb, au dovedit însă aptitudini apreciate pentru pază și pentru acțiuni de ciine polițist.

**Akita-Inou**. V. Akita.

**Akou**. Varietate din rasa de zebu Mboro, de culoare cenușie, cu extremitățile, ongoanele și mucoasele de culoare neagră, cu bune aptitudini pentru producția de carne.

**Alabuzin**. Rasă locală de porci ce se crește în U.R.S.S.

**Alaman**. Uncaltă de pescuit pești marini (hamsii, chefali etc.). Este confecționat din plasă și constă dintr-un sac central, cu aripi, avînd la partea inferioară inele prin care se trece funia de strîngere.



**Alanina.** Aminoacid monoamino-monocarboxilic răspândit în toate proteinele animale și vegetale. Zeina din porumb este foarte bogată în alanină.  $\beta$ -alanina constituie, prin structura sa, o excepție având gruparea amino în poziția  $\beta$  și nu în poziția  $\alpha$  ca toți aminoacizii naturali;  $\beta$ -alanina intră în constituția unor dipeptide din mușchi (carnozina, anserina), precum și în cea a acidului pantotenic, substanță cu rol de vitamină (complexul B).

**Alantoeorion.** Formațiune a anexelor embrionare la păsări care ia naștere prin fuzionarea lamei alantoidice cu seroasa lui von Baer.

**Alantoidă** (gr. *allas*: cîrnat; *eidos*: formă), sin. Allantois. Încălțare fetală derivată din endoderm prin proliferarea și evaginarea intestinului primitiv. Delimitează o cavitate plină cu lichid alantoidian, are rol în asigurarea circulației placentare, în protejarea produsului de concepție și în timpul parturirii. La păsări apare într-un stadiu de dezvoltare mai târziu decît la mamifere, la embrionul de găină apărînd în a treia zi de incubație, separîndu-l de coaja oului din a 8-a pînă în a 11-a zi, vîrstă la care foițele alantoidiene se anastomozează la virful ascuțit al oului.

**Alantoidien.** În legătură cu alantoida.

**Alantoină.** Produs final al catabolizării bazelor purinice la majoritatea mamiferelor (excepție omul și maimuțele antropoide). Alantoina provine din transformarea enzimatică a acidului uric sub acțiunea uricazei. Se găsește și în lichidul alantoidian, mai ales la vacă.

**Alăptare.** Alimentația vițelilor cu lapte. În practică se întîlnesc trei sisteme de alăptare: a) alăptare naturală (la vacă mamă sau la vaci doici); b) alăptarea artificială (la găleată, la biberon, la doici mecanice sau în grup la instalații mecanice) și c) mixtă (succesive și combinate).

**Alăptare artificială.** Sistem de alăptare, prin care vițelul primește laptele după muls prin administrarea la găleată, biberon sau doici mecanice. Acest sistem permite dirijarea creșterii vițelilor, selecția vacilor după nivelul productiv, evitarea transmiterii boilor prin intermediul mamei, fiind în același timp mai economică decît cea naturală.

**Alăptare la biberon.** Metodă de alăptare artificială a vițelilor. Este apreciată ca metodă bună, imitînd suptul natural, dar asigură o productivitate mică.

**Alăptare la doici mecanice.** Una din metodele artificiale de alăptare indicată în creșterea modernă a vițelilor, deoarece asigură productivitatea muncii cea mai mare.

**Alăptare la găleată.** Metodă de alăptare artificială a vițelilor cel mai puțin indicată în special datorită faptului că vițelul înghițe cu slăbomie laptele, ceea ce duce la o slabă digestie și chiar la îmbolnăviri. Pentru evitarea neajunsurilor se recomandă folosirea alăptării în reprize întrerupte, perfectă igienă a vaselor și a vițelilor, administrarea laptelui la 37–38°C.

**Alăptare la vaci doici.** Metodă de alăptare naturală ce se aplică după faza colostrală, necesitînd folosirea unor vaci sănătoase, care se mulg greu, cu producție medie, procent mic de grăsime și care nu se pretează pentru mulsul mecanic. Vițelii trebuie obișnuiți cu vaca doică, iar grupa de vițeli trebuie să fie constituită din animale cît mai uniforme (diferența de 7 zile și maximum 10 kg). Se recomandă ca alăptarea să dureze circa trei luni.

**Alăptare mixtă.** Sistem de alăptare în care alimentația vițelilor se face prin combinarea sistemului de alăptare naturală cu cea artificială. Se aplică în unitățile în care nu sînt asigurate condițiile pentru alăptarea artificială (îngrijitori calificați și conștiincioși, lipsa inventarului necesar și a posibilită-

ților de încălzire a laptelui), prin alăptarea succesivă sau simultană (v.).

**Alăptare mixtă simultană.** Metoda de alăptare a vițelilor ce se folosește mai rar și constă în combinarea alăptării naturale cu cea artificială, bazată pe lapte smântinit începând cu vârsta de o lună. Această metodă asigură economia laptelui integral, față de alăptarea naturală, fiind mai economică.

**Alăptare naturală.** Consumarea laptelui de către vițel, direct prin supt, de la mamă, fie de la vaci doici.

**Alăptare prin supt la vacă mamă.** Metoda cea mai veche de alăptare, fiind mai simplă de aplicat, dar are o serie de neajunsuri (nu permite creșterea rațională a vițelilor, cunoașterea cantității de lapte supt de vițel și dat de vacă, dificultăți în înțărarea vițelului și organizarea muncii, fiind și neeconomică). Se folosește la vacile de carne, iar când se aplică în alte unități este necesar ca vițelii să fie separați de la naștere de vacă, să se dea la supt înainte de muls, să se asigure o igienă bună, să se schimbe sfîrcurile prin rotație la supt.

**Alăptare succesivă.** Metodă de alăptare a vițelilor, care constă în lăsarea vițelilor să sugă la mamele lor timp de 10—15 zile, cînd există pericolul cel mai mare de îmbolnăvire și după aceea se face alăptarea artificială, la biberon.

**Alaska. 1.** Rasă de iepuri din cadrul grupei de rase mijlocii, cu o greutate standard de 3,5 kg. S-a format în Germania, în anul 1907, pe baza încrucișărilor dintre rasele Neagră-argintie, Rusească, Olandeză și Havana. Și-a primit denumirea de la vulpea neagră de Alaska, datorită faptului că are o culoare neagră, strălucitoare, avînd în structura blănii și fibre albe, diseminate. La început s-a crescut în exclusivitate pentru blană; în ultimii ani se valorifică și pentru producția de carne; **2.** Varietate sălbatică de

nurcă engl. Alaska Mink lat. *Mustela vison* Ingenus-Osgood) care a fost folosită la crearea actualelor nurci de crescătorie; **3.** Rasă de cîini, rustică, adaptată la condițiile de climă aspră.

**Alatau.** Rasă de taurine, cu aptitudini pentru lapte și carne, formată la poalele munților Ala-Tau, în R.S.S. Chirghiză și R.S.S. Cazahă, prin încrucișarea rasei locale cu tauri din rasele Schwyz și Costroma. Are greutatea vie de 700—800 kg la tauri, 430—520 kg la vaci, iar producția de lapte 3 000—3 500 l cu 3,8—4 % grăsime. Cele mai bune linii sînt Vulcan, Amur, Orizont etc.

**Alb, sin. Bălan.** Culoare simplă la animale, cel mai frecvent întilnită la cabaline. Culoarea părului de acoperire și de protecție este albă (leucism); pielea și copitele sînt pigmentate. Culoarea albă poate avea diferite nuanțe și reflexe: lucioasă, mată, lăptoasă (galben lucios), porțelanie (reflexe albastrii), argintie (reflexe metalice specifice), roză (albinotică). Această culoare nu se întilnește la naștere, ci ea derivă din culoarea vînată, roibă, neagră-însipcată, culori care în perioada postuterină se deschid, pe măsură ce animalul înaintează în vîrstă și năpîrlește.

**Alb Adrianopol.** Rasă de viermi de mătase din Asia Mică, cu gogoși de culoare albă.

**Alb Băneasa.** Rasă de viermi de mătase, cu gogoși albe, ce se crește în țara noastră.

**Alb-Băneasa × China 1.** Hibrid de viermi de mătase cu gogoși albe, produs în țara noastră.

**Alb Băneasa × Imeruli.** Hibrid de viermi de mătase cu gogoși albe.

**Alb bulgărească.** Rasă de porci, de culoare albă, ce se crește în R.P. Bulgaria, formată prin încrucișarea suinelor locale cu reproducători din rasele Large-White și Edelschwein și infuzie cu rasa Alb cu urechi scurte din Cehoslovacia. Se caracterizează prin aptitudini mixte, o mare rezistență și o bună capacitate de folosire a pășunilor.

**Alb Cislău.** Rasă de viermi de mătase cu gogoși albe, ce se crește în țara noastră.

**Alb chinez.** Rasă de viermi de mătase originară din China, cu gogoși de culoare albă. Se crește în China, Coreea, Vietnam, U.R.S.S. și alte țări. La noi este mai puțin răspândită.

**Alb cu urechi scurte.** Rasă de porci, de culoare albă, ce se crește în R.S. Cehoslovacia.

**Alb danez.** V. Danez.

**Alb de Banat.** Populație porcină ce se crește mai ales în partea de vest a țării (în Banat), rezultată din încrucișările nesistematice dintre porcinele locale cu reproducătorii din rasele Berk, Alb Mijlociu, Edelschwein, precum și unele in-fuzii cu Marele alb și Landrace. Se aseamănă morfologic și fiziologic cu Albul Mijlociu, însă are o construcție mai robustă, profilul capului mai puțin concav și prolificitatea mai ridicată. Se caracterizează prin producție mixtă și o bună adaptabilitate la condițiile din Banat.

**Alb de carne românească, sin. Porcul de Rușeu (v).**

**Alb de carne ungurească.** Rasă de porci, formată în Ungaria la începutul acestui secol pe baza încrucișărilor multiple și nesistematice dintre rasele Large White și Edelschwein. Se caracterizează printr-o constituție robustă, prolificitate bună.

**Alb de Subotica.** Rasă locală de porcine, de culoare albă, ce se crește în R.S.F. Iugoslavia. Este adaptată la sistemul extensiv de exploatare și se caracterizează prin producție mixtă.

**Alb European.** Rasă de viermi de mătase, cu gogoși de culoare albă, mai puțin răspândită în țara noastră.

**Alb Italia.** Rasă de viermi de mătase, originară din Italia, cu gogoșile de culoare albă.

**Alb Leton.** Rasă de porci, de culoare albă ce se crește în R.S.S. Letonă, cu aptitudini pentru bacon.

**Alb Lituanian.** Rasă de porci ce se crește în R.S.S. Lituania, de culoare albă,

cu aptitudini pentru bacon, formată prin încrucișarea suinelor locale cu porci din rasa Marele alb.

**Alb mare sovietic.** V. Marele alb sovietic.

**Alb mic, sin. Small White, Yorkshire mic.** Rasă de porci creată în Anglia, caracterizată prin cap mic, rit foarte scurt, profil concav (mops), trunchi de formă cilindrică dar scurt, larg și adânc, cu picioare scurte. Animalele sînt de culoare albă, de tip constituțional digestiv, breviforme, cu talie mică, constituție foarte fină, foarte precoce, cu tendință de îngrășare timpurie, randament ridicat de abator și cu carcase bogate în grăsime. Fiind o rasă supraspecializată, cu o fecunditate redusă și o prolificitate de numai 7—8 purcei la o fătare, se crește în nuclee restrinse.

**Alb mijlociu, sin. Middle White, Yorkshire mijlociu.** Rasă de porci formată în Anglia, în prima jumătate a secolului al XIX-lea, prin încrucișarea din primele suine din rasele Yorkshire mare și Yorkshire mic. Se caracterizează prin talie mijlocie, culoare albă, capul scurt și larg, cu profil concav, cu urechi scurte, purtate înainte și în lături și cu trunchi relativ scurt, dar larg și profund. Este o rasă precoce, cu constituție fină, pretențioasă la hrană și întreținere, cu o prolificitate de 7—8 purcei la o fătare. Se crește pentru producerea carcaselor de măcelărie pentru carne fragedă.

**Alb novi ligure.** Rasă de viermi de mătase, originară din Italia, cu gogoșile de culoare albă.

**Alb Orșova.** Rase diferite (Alb Orșova 01, Alb Orșova 031, Alb Orșova 0232) de viermi de mătase, cu gogoși albe, ce se cresc în țara noastră.

**Alb Padova.** Rasă de viermi de mătase, originară din Italia, cu gogoși de culoare albă.

**Alb ucrainean de stepă.** Rasă de porci, creată în U.R.S.S., la stațiunea Askania-Nova, de către M. F. Ivanov, prin încrucișarea suinelor locale cu reproducătorii din rasa Large-White din

**Anglia.** Are talie mare, culoare albă, prolificitate și precocitate bună. Este o rasă de producție mixtă, dar se pretează și la îngrășarea timpurie pentru producția de carne. Se distinge printr-o mare rezistență și prin capacitate de valorificare a furajelor fibroase și a pășunii.

**Alb vienez.** V. Vinez alb.

**Albă.** Culoare generală, la păsări, constituită din pene albe pe întreg corpul. La unele rase (Leghorn, Peking) se admite și o nuanță gălbuie. Culoarea albă a penelor se datorește lipsei oricărui pigment și refractării multiple a luminii, în celule pline cu aer și cu pereții străbătuți de numeroase canalele dispuse radier și pline și ele cu aer.

**Albă cu piept larg.** Rasă de curci, de culoare albă, obținută prin selecție din rasa bronzată cu piept larg, cu conformație și însușiri productive asemănătoare cu aceasta. Se cunosc mai multe variații: Albă de Austria, Albă de Olanda, Albă de Virginia etc.

**Albă de Azerbaidjan,** sin. *Nutrie de Azerbaidjan.* Varietate mutantă dominantă heterozigotă. În stare homozigotă nu poate exista din cauza unor gene letale care provoacă moartea încă din stadiul embrionar.

**Albă de Beltsville.** Rasă de curci, creată în S.U.A. (Beltsville-Maryland), prin încrucișarea curcilor albă de Olanda, Albă de Austria, diferite variații bronzate, rase negre și Narragansett. Are culoare albă, conformația corporală asemănătoare cu cea a rasei bronzată cu pieptul larg, iar masculii sînt de greutate mai mică decît la celelalte rase grele, ceea ce nu obligă la aplicarea înșămînțărilor artificiale.

**Albă de carne cehă.** Rasă de porci ce se crește în R.S. Cehoslovacia, de culoare albă, rezultată din încrucișarea de absorbție a suinelor locale cu reproducători din rasele Edelschwein și Large White. Datorită contribuției celor două rase amelioratoare, în cadrul rasei se constată existența a două tipuri de animale.

**Albă de Columbia.** V. Albă-engleză.

**Albă de Italia.** Varietate de nutriție mutantă recesivă, de culoare complet albă cu nuanță ușor crem, cu însușiri ale blăunii și fertilitate asemănătoare celor ale nutriției standard.

**Albă de Moscova.** 1. Rasă de curci semigrele din grupa europeană (U.R.S.S.). Greutatea corporală a masculului adult este de 12—14 kg; 2. Rasă de rațe cu greutate intermediară, din grupa europeană (U.R.S.S.).

**Albă de Olanda.** Varietate de curci din grupa raselor semigrele. Se caracterizează prin greutate corporală la curcanii adulți de pînă la 15 kg, precocitate accentuată a creșterii și un penaj complet alb, cu excepția smocului de pene păroase care este negru.

**Albă de Virginia.** Varietate de curci albe (v. Albă cu piept larg).

**Albă de zăpadă.** Nutrie de culoare albă, obținută prin încrucișarea complexă dintre nutriția aurie de Kaliningrad și Albă de Italia, Bej de Italia sau Aurie Italiană.

**Albă engleză,** sin. *British White.* Rasă veche de bovine din Marea Britanie (*Longhorn Gloucestershire, Blue Albion*), în antichitate fiind numită „*Parc Cattle*” folosită ca animal de sacrilegiu la ceremoniale religioase. Se caracterizează prin dezvoltare corporală bună, dimorfism sexual pronunțat, culoarea albă, dar cu urechile, botul și extremitățile negre și akerată. Are aptitudine mixtă, de carne-lapte. Produce o cantitate mică de lapte, însă foarte gras și manifestă o bună aptitudine pentru carne (precocitate ridicată și carne excelentă sub raport calitativ). Este o rasă rustică, foarte rezistentă (imună la tuberculoză) și cu longevitate ridicată. A fost exportată și în America de Sud, fiind cunoscută sub denumirea de rasă Albă de Columbia.

**Albă franceză.** Rasă de curci semigrele din grupa europeană. Curcanul adult atinge greutatea de 12—14 kg.

**Albă nr. 111.** Rasă de viermi de mătase, bivoltină, creată în U.R.S.S., cu gogoși de culoare albă.

**Albă poloneză.** Rasă de viermi de mătase cu gogoșile de culoare albă, ce se crește în Polonia.

**Albă rusească.** Rasă de găini formată prin încrucișarea rasei Leghorn cu păsări din populații locale. Este o rasă cu greutate mijlocie, specializată pentru producția de ouă.

**Albă sovietică nr. 1.** Rasă de viermi de mătase, monovoltină, creată în U.R.S.S., cu gogoșile de culoare albă.

**Albă Tbilisi nr. 1.** Rasă de viermi de mătase, monovoltină, creată în U.R.S.S., cu gogoșile de culoare albă.

**Albă Ucraineană.** Rase de viermi de mătase (Albă ucraineană nr. 1, nr. 2) monovoltine, create în R.S.S. Ucraineană, cu gogoșile de culoare albă.

**Albastră. 1.** Culoare simplă întilnită la păsări, caracterizându-se la nivelul penajului prin celule cu aer răspindite pe fondul închis al celulelor încărcate cu melanină (v. Andaluză); **2.** Culoare la iepuri de casă caracterizată prin fire de păr colorate în cenușiu-albăstrui cu luciu metalic atît pentru jar cit și pentru puf (v. vienez); **3.** Culoare la nurci (v. Steelblue, Safir, Aleutină); **4.** Culoare la vulpile polare (vulpi albastre) care au puful cu nuanță albastră; **5.** Rasă de curci de ornament din grupa americană.

**Albastră argintie.** V. Platinum.

**Albastră belgiană** (Condruzienă). Rasă de taurine formată în regiunea Condroz și Ardeni, din vitele locale cu infuzie de Schorthorn și Olandeză. Se caracterizează prin dezvoltarea corporală mare (tală 130—144 cm și greutatea 600—800 kg), format paralelipedic, făptură corpolentă, avînd osatura și musculatura foarte bine dezvoltate, conformația scurtă și îndesată (cap mare, trunchi masiv, membre scurte și puternice), culoare albastră sau dereșă, uneori bălțată cu roșu sau cu negru, sau chiar roșie. Are aptitudine mixtă (lapte-carne), realizînd 4 000 kg cu 3,7% grăsime.

**Albastră franceză.** Rasă de taurine crescută în efective mici în Nordul

Franței, avînd aceeași origine ca și cea belgiană; registrul genealogic al rasei a fost înființat în anul 1923. Este o rasă hipermetrică (tală 140 cm), masivă, culoarea bălțată cu albastru sau gri, ca nuanța ardezicii și aptitudine mixtă lapte-carne (peste 4 000 kg lapte cu 3,54% grăsime și un bun randament de carne).

**Albastră suedeză.** Rasă de rațe, cu greutate corporală de 3—4 kg, specializată pentru producția de carne.

**Albastru vienez.** V. Vienez albastru.

**Albină** (*Apis mellifera*). Gen de insecte aparținînd ordinului *Himenoptera*, familia *Apidae*, cu corpul acoperit cu peri fini, cu capul prevăzut cu două antene și cu ochi compuși și cu aparatul bucal și picioarele posterioare adaptate pentru strînsul polenului. Trăiește în familii (stupi) și prezintă importanță economică mare producînd miere și ceară, precum și pentru polenizarea plantelor.

**Albina africană de litoral** (*Apis mellifera litorea*). Rasă de albine africane, de dimensiuni mici și de culoare galbenă, răspindite în zona litoralului din Tanganica și Angola.

**Albina africană de munte** (*Apis mellifera monticola*). Rasă de albine, răspindite pe pantecle superioare ale muntelui Kilimanjaro la 2 400—3 100 m altitudine. Este o albină neagră, mai mare decît celelalte albine africane și asemănătoare cu albina europeană.

**Albina brună europeană** (*Apis mellifera mellifera L.*). Rasă de albine ce populează zona centrală și de nord a Europei și Uniunii Sovietice, de culoare brună, cu corpul mai mare și trompa mai mică față de albinele sudice. Este foarte productivă și rezistentă la iernarea prelungită.

**Albina brună rusească** (*Apis mellifera silvarum Scor.*), sin. *Apis mellifera mellifera L.* Subrasă de albine a rasei brune europene, ce trăiește în zonele păduroase ale U.R.S.S.

**Albina carnioliană** (*Apis mellifera Carnica Pollm.*). Albina ce populează versanții orientali ai Munților Alpi, caracterizată prin benzi de perișori argintii, înclinație deosebită spre roire, în general neirascibilă, productivă, răspândită aproape în toate continentele.

**Albina carpatină.** V. *Apis mellifica carpatică*.

**Albina cipriotă** (*Apis cypria Pollm.*). Rasă de albine din grupa albinelor din Orientul Apropiat. Este asemănătoare ca mărime cu albina italiană de culoare galbenă, este extrem de irascibilă și propolizează intens cuibul, ceea ce face să fie puțin apreciată.

**Albina caucasiană galbenă de șes** (*Apis mellifera remipes Gerst.*). Subrasă de albine, din rasa brună europeană, ce populează regiunile de șes ale Caucazului.

**Albina caucasiană sură de munte** (*Apis mellifera caucazica Gorb.*). Subrasă de albine, din rasa brună europeană, cu cea mai lungă trompă dintre toate rasele de pe glob, deosebit de productivă și adaptată condițiilor regiunii de munte din Caucaz. Se disting două varietăți: abhaziană și migreliană.

**Albina ceresă.** Albina tânără la care a început să se dezvolte glandele producătoare de ceară, cu sarcina clădirii de faguri și căpăcirii celulelor cu puiet sau cu miros.

**Albina culegătoare.** Albină care din a 14—15-a zi a vieții are sarcina de a culege nectar, polen, apă și propolis. Numărul albinelor culegătoare este mai ridicat într-o familie puternică (60% din albinele stupului) decât într-una slabă. Albina culegătoare își adaptează zborul pentru momentele cele mai favorabile nectarului. În medie efectuează 12 zboruri pe zi. Transportă sarcini ce depășesc 3/4 din greutatea lor corporală. Albinele culegătoare de polen transportă 16—20 mg.

**Albina curățitoare.** Albină tânără, cu glandele mandibulare suficient dezvoltate pentru a produce salivă, cu care

curăță și spoiește celulele fagurilor din cuibul părăsit de generația nouă de albine.

**Albina de Anatolia.** Rasă de albine, prolifică, rezistentă la intemperii și excepțional de productivă.

**Albina de cuib.** Albină tânără ce-și desfășoară activitatea la interior. Se ocupă de: curățirea celulelor din care au eclozionat albinele tinere, rozind resturile de căpăcele netezindu-le, lustrându-le: curățirea cuibului, hrănirea puietului, administrând larvelor tinere lăptișor, celor vîrstnice un amestec de miere și păstură. Hrănesc periodic matca.

**Albina doleă.** Albină tânără, cu glandele faringiene gata de a intra în funcțiune, care hrănește cu lăptișor matca și puietul larvar în vîrstă de 1—3 zile și cu un amestec de miere, păstură și apă, puietul care a depășit această vîrstă.

**Albina egipteană.** (*Apis mellifera Lamarckii Cockerell*), sin. *Apis fasciata Latr.* Rasă de albine reprezentînd forma de trecere între albinele africane și cele europene. Are corp relativ mic, cu abdomenul dungat cu benzi late de puf albicios, nu formează ghemul de iernare, nu propolizează cuibul, sînt foarte irascibile, iar prin încrucișare cu albinele europene dau produși valoroși.

**Albina galbenă africană** (*Apis mellifera adansonii Latr.*). Rasă de albine, răspîndite în Africa Centrală, cu corpul mic ca al albinei indiene, cu abdomenul de culoare galbenă, prezentînd numeroase subrase.

**Albina galbenă italiană** (*Apis mellifera ligustica Spin.*). Subrasă de albine, din rasa brună europeană, de culoare galbenă caracterizată prin prolificitate mare, producție mare de ceară, puțin rezistentă la iernare, în condițiile iernilor lungi, foarte productivă, fapt pentru care este răspîndită pe toate continentele.

**Albina indiană** (*Apis indica F.*). Specie de albine, răspîndită în India, China, Japonia și regiunile orientale ale U.R.S.S.

Se aseamăna cu albina meliferă, este blindă, rezistă la iernare îndelungată, are capacitate productivă scăzută.

**Albina indiană uriașă** (*Apis dorsata F.*). Specie de albine, ce trăiește în India, Ceylon, Borneo și Filipine. Este cea mai mare dintre albine, foarte harnică, deosebit de irascibilă, clădește un singur fagure prins de stînci sau de ramurile copacilor. Nu prezintă importanță economică, neputîndu-se crește în stupi sistematici.

**Albina iraniană** (*Apis meda Skor*). Rasă de albine din grupa albinelor din Orientul Apropiat, asemănătoare cu albina galbenă transcaucaziană.

**Albina lucrătoare.** Femelă cu organe de reproducere nedezvoltate. Alcătuiesc majoritatea populației stupului, numărul lor variînd corespunzător condițiilor de mediu. La începutul primăverii sînt 15—20 000, vara ajung la 40—60 000, spre toamnă populația se micșorează la 20—30 000. În sezon activ trăiesc cca 30 de zile, în sezon inactiv de la sfîrșitul verii pînă în primăvara următoare cca 9 luni. Sînt adaptate pentru cules, producerea cerii, apărarea cuibului, supraviețuirea în timpul iernării (corp gras) și hrănirea puietului (glande faringiene). În familii desfășoară următoarele activități: curățirea cuibului, creșterea și hrănirea larvelor, clădirea fagurilor, apărarea cuibului, ventilarea, încălzirea, primirea și prelucrarea nectarului și a polenului, aducerea apei etc.

**Albina meliferă** (*Apis mellifera L.*). Specie de albine cu cea mai mare arie de răspîndire, cu multe subspecii și rase, împărțite în trei grupe geografice mari: albina meliferă africană, albina din Orientul Apropiat și albina meliferă europeană. Are cea mai mare importanță economică, fiind crescută în stupi sistematici.

**Albina neagră de Madagascar** (*Apis mellifera unicolor Lotr.*). Rasă de albine cu dimensiuni reduse, cu abdomenul de culoare neagră, răspîndită în Madagascar.

**Albina neagră de vest** (*Apis mellifera Lezevni V. Bul. Reep*). Subrasă de albine, din rasa brună europeană, răspîndită în Germania, de culoare sură-închis, adaptată culesurilor tîrzii și foarte roitoare.

**Albina ouătoare.** Albina lucrătoare care poate deveni ouătoare la pierderea mătci și în lipsa puietului tînăr, din care își pot crește o altă mătca. În aceste condiții albinelor lucrătoare li se dezvoltă ovarele și unele încep să depună ouă nefecundate, din care se pot dezvolta trintori.

**Albina palestiniană.** Rasă de albine ceva mai mică decît rasa siriacă, cu valoare economică mică, fapt ce a dus la înlocuirea ei cu rasa de albine italiană.

**Albina pitică galbenă** (*Apis florea F.*). Specie de albine răspîndite în Asia de sud. Este cea mai mică albină, clădește un singur fagure prins de o ramură de copac, este foarte blindă, cu capacitate productivă scăzută.

**Albina siriacă** (*Apis syriaca V. Buș-Racp*). Rasă de albine răspîndită în Liban, ceva mai mare decît albina egipteană, prolifică, deosebit de harnică și moderat irascibilă.

**Albina străjeră.** Albina tînără care nu a efectuat încă zborul de recunoaștere, dar are posibilitatea să cunoască albinele străine după mirosul caracteristic fiecărei colonii și are sarcina de a păzi intrarea în stup.

**Albina sud-africană** (*Apis mellifera Capensis Escholtz*). Rasă de albine din Africa de sud, asemănătoare cu albina europeană, de culoare brun închisă, cu o capacitate productivă mai slabă și valoarea economică mai scăzută.

**Albina ucraineană** (*Apis mellifera acervorum Scor*). Subrasă de albine, a rasei brune europene, cu corpul mai mic și pigmentația mai galbenă decît albina brună rusească. Este răspîndită în Ucraina, are trompa mai mare, pretîndu-se mai bine la polenizarea trifoiului roșu, este mai blindă și nu suferă de locă.

**Albinism** (lat. *albus* : alb ; fr. *albinisme*). Anomalie congenitală caracterizată prin absența totală sau parțială (leucism) a pigmentației formațiunilor corpului ce sînt în mod obișnuit colorate (păr, piele, copite, iris), implicit prin culoarea albă a pielii și a părului și roșie a ochilor (datorită irisului nepigmentat, lumina reflectindu-se pe un fond de ochi cu coroidă nepigmentată ce apare de culoare roșie). Cauzat de o genă recesivă (*c*), ce împiedică desfășurarea fazelor inițiale ale proceselor de oxidare ce duc la pigment. La albinotici (compleți) cu genotipul *cc*, pigmentul lipsește complet, pielea și părul sînt de culoare albă, iar ochii roșii (icpuri, șoareci, șobolani albi). La unele specii există serii alelice ale genei *c* (icpure). Culoarea albă poate fi cauzată și de o genă de diluție, în special la cai.

**Albinoid**. Culoare alb-gălbuie, animalele avînd foarte puțin pigment galben în păr și piele, iar irisul este alb-sidefiu.

**Albinotie**, sin. *Albinos*. Animal de culoare alb-roz, ca urmare a lipsei pigmentului în păr, piele, copite și iris. Animalele albinotice au o rezistență mai scăzută, fecunditate mai mică și longevitate mai redusă. De asemenea, aceste animale manifestă fotofobic și suferă de eritem solar.

**Albitură**. Termen impropriu prin care se definesc peștii sălbaticii de mică valoare economică în special cei din familia *Cyprinidae*, cum sînt: babușca, plătica, roșioara, obletele, boarța etc.

**Albo**. Găini hibride produse la noi în țară pe baza unor linii de rasă Leghorn : Albo-67, hibrid simplu format prin selecție reciproc recurentă și Albo-70, hibrid trilinear.

**Albuginee** (lat. *albus* : alb). Tunică de țesut conjunctiv care acoperă parțial sau în întregime un organ. Termenul este mai mult folosit pentru definirea invelitorii testiculare de țesut conjunctiv fibro-elastic care aderă intim la paren-

chimul testicular. De pe fața internă a albugineei testiculare pornesc travee de țesut conjunctiv care împart testiculul în lobuli testiculari unde se găsesc tubii seminiferi. În partea supero-internă a testiculului, albugineea suferă o îngroșare care poartă denumirea de „corpul lui Highmore“.

**Albuminurie**. Fenomen fiziopatologic prin care cantitatea de proteine eliminate prin urină depășește pragul normal.

**Albumină**. Proteină de tip globular ușor solubilă în apă, în soluții saline, în acizi și baze diluate. Este distribuită în citoplasma celulelor și în diferite lichide ale organismului animal. Exemple : mioalbumina (mușchi), serumalbumina (plasma sanguină), lactalbumina (lapte), ovalbumina (albuș de ou) etc. Participă la reglarea presiunii osmotice a singelui, la tamponarea singelui (menținerea pH-ului sanguin), la transportul unor substanțe (acizi grași, diverși anioni etc.), ca rezervă de proteine etc.

**Albuminoide**. Proteine care au caracteristici asemănătoare cu albumina și se găsesc în țesuturile de sudură cartilagineoasă.

**Alburnoides bipunctatus**. Pește dulcicol, de suprafață, în lungime de 10—11 cm, din familia *Cyprinidae*, ce trăiește în apele curgătoare reci, cu fundul pietros (din Europa). Are corpul alungit, comprimat ușor lateral și acoperit cu solzi necaduci. Botul este rotunjit, cu gura așezată terminal. Coloritul corpului cenușiu, cu o nuanță verzuie sau albastruie pe spate și argintiu pe laturi. Linia laterală curbată este mărginită cu cîte două liniițe negre pe fiecare solz. Depune icrele în mai, pe pietre. Are valoare economică redusă.

**Alburnus alburnus**, sin. *Oblete*. Pește de apă dulce sau salmastră, de 12—19 cm, lungime, din familia *Cyprinidae*. Trăiește în apele curgătoare sau stătătoare adînci din Europa, bazinul hidrografic al Mării Baltice și al Mării Negre. Are corpul alungit, comprimat lateral și acoperit cu solzi mici, strălucitori și caduci. Capul



mic, cu ochii mari și gura mică dispusă oblic. Linia laterală întreagă și curbată. Coloritul corpului verzui pe spate și argintiu strălucitor pe laturi. Depune icrele pe fundul nisipos, în mai-iulie. Are valoare economică ridicată.

**Albuș.** Partea componentă a oului care înconjoară gălbenușul și este compusă din patru straturi concentrice: un strat extern de albuș fluid (lichefiat), un strat extern de albuș dens, un strat intern de albuș fluid și un strat intern de albuș dens (șalazele și membrana șalaziferă).

**Alcaloid.** Substanță organică amintind alcalii prin proprietățile sale. Se găsește în unele plante, cărora le dă un caracter toxic. Sînt compuși chimici care conțin azot în molecula lor, au reacție alcalină formînd săruri cu acizii minerali sau organici. În prezent se cunosc circa 1 000 de alcaloizi.

**Aleool.** Lichid incolor, cu gust arzător, inflamabil, preparat prin fermentarea zahărului din cereale, fructe etc.; se utilizează pentru dezinfectia miinilor, pielii, instrumentarului etc.

**Alcaloză.** Creșterea alcalinității singelui, evidențiată clinic mai ales prin manifestări nervoase și umorale.

**Aleaptonurie.** Dereglare metabolică datorită incapacității organismului de a oxida acidul homogentizinic pînă la produsii finali, acidul fumaric și acidul acetic.

**Aldehida formică,** sin. *Formaldehida.* Gaz incolor, cu miros înepător, iritant, foarte solubil în apă, folosit ca dezinfectant. La temperaturi mai coborîte (sub 9°C) aldehida formică polimerizează și dă naștere la o pulbere albă-paraformaldehidă (paraform), care nu are proprietăți dezinfectante.

**Aldosteron.** Hormon cu structură ciclică elaborat de corticosuprarenale; aldosterona face parte din grupa hormonilor mineralocorticoizi, cu rol în reglarea metabolismului substanțelor minerale. În hiposecreție, ionii  $\text{Na}^+$ ,  $\text{Cl}^-$ ,  $\text{HCO}_3^-$  nu mai pot fi reținuți la nivelul

rinichilor, ceea ce determină scăderea presiunii osmotice a singelui, însoțită de eliberarea apei din plasmă în țesuturi; concomitent, volumul sanguin scade (hipovolemie), iar hematocritul (volumul eritrocitelor) crește. Hiponatremia produsă prin insuficiența hormonului tinde să fie compensată prin eliberarea de  $\text{K}^+$  din țesuturi, fapt ce determină tulburări ale excitabilității neuromusculare.

**Aldoze.** Monoglucide sau oze din clasa glucidelor conținînd o grupare aldehidă ( $\text{R}-\text{CHO}$ ) și mai multe grupări alcool ( $-\text{OH}$ ); sînt astfel polihidroxialdehide. După numărul atomilor de carbon din moleculă, aldozele pot fi: trioze (gliceraldehida), tetroze (eritroza), pentoze (riboza, deoxiriboza), hexoze (glucoza, galactoza, manoză). Se găsesc în stare liberă în organismul vegetal sau animal și pot rezulta din scindarea unor poliglucide sau oligoglucide; datorită prezenței grupării funcționale aldehidă, manifestă proprietăți reducătoare.

**Aldrin,** sin. *Aldrinal, octalen.* Produs solid, cu aspect ceros, de culoare brună, cu miros aromat de pin, insolubil în apă, solubil în solvenți organici, cu toxicitate ridicată pentru mamifere. Se poate utiliza ca insecticid de contact și ingestie, sub forma de pulberi, soluții, concentrate emulsionabile.

**Aleator** (lat. *aleatorius*: întimplător). Eveniment (caracter al animalelor, combinarea gameților, a genelor etc.) a cărui realizare este afectată de întimplare, de împrejurări viitoare nesigure, care se poate realiza într-o multitudine de forme. Se supune legii probabilităților și se impune analiza lui pe această cale (v. randomizare).

**Alee de furajare.** Culoar în cadrul adăpostului destinat utilajului care distribuie furajele în jgheabul de furajare. Iățimea acestuia se alege în funcție de felul mijlocului de transport și de modul de distribuire a furajelor.

**Alele** (gene allice). Două sau mai multe gene care ocupă același locus pe cromozomii homologi. Un individ oare-

care poate avea numai două gene alelice la un anumit locus de la o pereche de cromozomi homologi. La nivelul populației, la același locus pot exista gene diferite. Perechea de gene alelice determină genotipul care coordonează apariția unui caracter oarecare.

**Alelism.** Fenomen genetic în virtutea căruia două sau mai multe gene cu același efect sau cu efecte diferite, pot ocupa același locus pe cromozomii homologi. Termenul a fost introdus în 1909 de J o h a n n s e n. În funcție de numărul genelor care pot fi localizate la același locus, alelismul poate fi *simplic* atunci când sînt localizate doar două gene, sau *multiplu*, atunci cînd sînt localizate mai mult de două gene. Fenomenul de alelism multiplu a fost denumit de M o r g a n în 1914 „*serie multiplă de alele*”, astăzi fiind folosit mai frecvent termenul de *polialelism*. În caz de alelism *simplic* combinațiile posibile între cele două gene pot duce la existența a trei genotipuri diferite în populație. În caz de *polialelism*, numărul genotipurilor posibile se poate stabili prin relația  $1/2 (n^2 + n)$  în care  $n$  este numărul alelelor din serie. Determinarea fenomenului de alelism se poate realiza prin două teste: *testul funcțional* care se bazează pe analiza fenotipului indivizilor heterozigoți și *testul structural* care se bazează pe numărul categoriilor de gameți ce pot fi produși de organismul respectiv.

**Alelotropism.** Atracție mutuală dintre două celule sau două organisme.

**Alentejo.** Cea mai importantă rasă indigenă de porci din Portugalia. Se caracterizează prin talie mică, osatură fină și piele adesea fără păr. Femelele au cîteva sfîrcuri și față un număr mic de porci, de regulă nu mai mulți de 5—6.

**Alergătoare indiană.** Rasă de rațe din grupa raselor ușoare, bune producătoare de ouă. Are trei varietăți: albă, neagră și bălțată alb cu maron. Se caracterizează printr-o greutate corporală de 1,7—2,2 kg, trunchi relativ fusiform, cu o direcție aproape verticală. Anual pro-

duce 170—190 ouă cu o greutate de 65—80 g, ouatul începînd de la vîrsta de 4—5 luni.

**Alergen.** Substanță care poate provoca alergii.

**Alergie** (gr. *alos*: altul; *ergein*: a reacționa). 1. Sensibilizarea unui organism printr-un alergen; 2. Modificarea suportată de organism în urma acțiunii unei substanțe alergene, pătrunsă în organism prin contact, prin aerul inspirat, prin ingestie etc. Sensibilizarea alergică este foarte variată și se manifestă prin semne diferite: respiratorii, cutanate (de tip urticariform) etc.

**Aletrină.** Produs insecticid asemănător ca acțiune cu piretrinele, obținut însă pe cale sintetică.

**Aleule.** Categorie de pene de acoperire, pene întregi și de dimensiuni relativ mai reduse decît remigele și rectricele, situate la nivelul aripilor suplimentare.

**Aleuronă.** Compus chimic de natură proteică prezentă în citoplasma unor celule sub formă de grăunțioare reprezentînd rezerve de hrană. În cariopsa plantelor monocotiledonate, mai ales la graminee, formează către tegumentul seminal stratul glutenic sau aleuronic.

**Aleutină.** Varietate de nură mutată recesivă, caracterizată prin culoare albastră clar sau cu nuanță violetă. Foarte importantă pentru producerea nurilor de încrucișare di- și trirecesive pentru calitatea de a transmite claritatea și frumusețea coloritului său. Se crește greu prin înmulțire în sine, datorită unei slăbiri constituționale, a unei predispoziții morbide (boala aleutină) și a unui procent ridicat de sterilitate.

**Alevin.** Denumire din limba latină, dată prepuilor de pește.

**Alfa-laval.** 1. Instalație specială pentru mulsul și răcirea laptelui. 2. Instalație de preparare a făinurilor de pește (instalată pe vasele de pescuit) de mare randament și cu rezultate superioare față de alte instalații similare.

**Alge.** Plante inferioare (talofite, autotrofe) cu cromatofori în celule, care în ciclul lor evolutiv sînt strîns legate de

apă, formînd fitoplanctonul. Trăiesc în ape dulci, saline, sau pe uscat și au o importanță economică multiplă. Ele constituie hrana de bază a multor specii de pești, iar în agricultură se folosesc ca îngrășăminte și în zootehnie ca nutreț în hrana animalelor. După zonele acvatice în care se dezvoltă și după culoarea cromatoforilor algele sînt: fitofile, sciafile, albastre, brune, roșii și verzi.

**Algenie.** Procesul de înlocuire a unei gene prin introducerea altei gene din afară. Termenul a fost introdus în 1966 de J. L e d e r b e r g și este sinonim cu „inginerie genetică” sau „chirurgie genetică”.

**Algie** (gr. *algos*: durere). Senzație dureroasă provocată de cauze diverse, indiferent de sediu, în general fără a fi dependentă de o leziune decelabilă: nevralgie, mialgie etc.

**Algologie.** Știința care se ocupă cu studiul și descrierea diferitelor specii de alge.

**Aligator.** Gen de crocodil cu botul lat, din familia aligatoridelor. Se deosebesc două specii: *Alligator sinensis*, lung de 2–2,5 m, răspîdit în China și *Alligator mississippiensis*, lung de 4–4,5 m, răspîdit în apele dulci ale Americii de Nord, unde ca rezultat al vînării intensive (pielea se folosește în industria marochinării) numărul lor s-a redus mult.

**Alimente.** Substanțe comestibile cu rol nutritiv, absolut indispensabile pentru creșterea, dezvoltarea și menținerea funcțiilor vitale ale organismelor; alimentele reprezintă o formă esențială de legătură dintre organism și mediul ambiant, ce se realizează în cadrul metabolismului. Principalele clase de substanțe chimice care compun diferitele tipuri de alimente sînt: protidele, glucidele, lipidele, enzimele, vitaminele, micro- și macroelementele. Pătrunse în organism, alimentele sînt supuse unor procese biochimice de degradare, sub acțiunea enzimelor: scindarea la molecule cu masă moleculară mai mică (aminoacizi, oze, acizi grași), degradarea metaboliților rezultați și

oxidarea acestora pînă la produșii finali de metabolism ( $H_2O$ ,  $CO_2$ ,  $NH_3$ ). Alimentele îndeplinesc următoarele roluri principale: **a)** furnizează energia necesară proceselor vitale; **b)** procură organismului componentele exogene necesare (vitamine, microelemente); **c)** servesc la reînnoirea componentelor structurale uzate din celule.

**Alimentație**, sin. *Alimentația animalelor domestice* (lat. *alere*: a hrăni). **1.** Acțiunea de hrănire. **2.** Procesul de ingerare și transformare a alimentelor, în vederea nutriției. **3.** Știința care se ocupă cu studiul valorii nutritive a furajelor, cu folosirea lor rațională în hrana animalelor, cu stabilirea cerințelor de hrană și hrănirea rațională a diferitelor specii și categorii de animale domestice.

**Allgau.** Rasă de taurine.

**Allen-Doisy.** Metodă biologică de apreciere a stării de gestație sau de sarcină constînd din infectarea urinei de la femela presupusă gestantă la șoarecele femelă castrată; în caz de gestație, estrogenii din urină determină dispariția leucocitelor din secreția vaginală a animalului injectat și înlocuirea acestora cu celule keratinizate (schollen). Se poate aplica pentru diagnosticul gestației la femeie, iar în obstetrica veterinară la iapă și măgăriță, după 120 zile de la montă sau însămințare.

**Alochezie** (gr. *allos*: altul, *chezein*: a defeca). Eliminarea fecalelor printr-un anus contra naturii (artificial sau congenital).

**Alometrie.** Accelerarea sau încetinirea ritmului dezvoltării unor organe. Se constată la creșterea prepuiilor și a puietului de pește.

**Alomorfie** (gr. *allos*: altul, *morphe*: formă). **1.** Trecerea de la o formă la alta; **2.** Metamorfoză.

**Alopecie** (gr. *alopex*: vulpe; *alopatos*: boala vulpii). Pierderea parțială sau totală a invelișului pilos.

**Alopoliploidie.** Fenomen genetic care constă în existența în nucleu a unui număr mai mare de seturi de cromozomi,

diferite însă între ele. Fenomenul se constată în cazul unor hibridări între membrii unor grupări taxonomice diferite. În această situație, hibridii din prima generație sînt sterili, datorită faptului că genomurile sînt așa de diferite încît fiecare fel de cromozom nu are omologul său cu care să realizeze sinapsa în timpul meiozei.

**Alosa caspia nordmanii**, sin. *Rizeafcă*. Pește marin din familia *Clupeidae*, care poate pătrunde în lacurile litorale sau fluvii. Are 20 cm lungime și trăiește în Marea Neagră. Are corpul alungit, comprimat lateral, cu abdomenul în muchie de cuțit și acoperit cu solzi înguști. Capul comprimat lateral, are gura mare așezată terminal și prevăzută cu dinți mărunți. Coloritul corpului cenușiu cu o nuanță verzuie sau albastră pe spate, iar pe laturi și abdomen albastrui. Pe laturi, în dreptul capului, are 4—5 pete negre. Depune icre pelagice în mai-iunie. Are valoare economică mare.

**Alosa maotica**. Pește marin din familia *Clupeidae*, întilnit și în Marea Neagră și limanurile salmastre, avînd lungimea corpului de 25—31 cm. Are corpul alungit, comprimat lateral, cu abdomenul în muchie de cuțit, acoperit cu solzi ascuțiți și alungiți. Gura este mare, dispusă terminal și prevăzută cu dinți. Coloritul corpului verde albastrui pe spate, capul cenușiu închis iar laturile și abdomenul argintii. Se reproduce în apele salmastre depunînd icre pelagice în aprilie-iunie. Are valoare economică ridicată.

**Alosa pontica**. Pește marin din familia *Clupeidae*, de 30—35 cm lungime, întilnit și în Marea Neagră, care pătrunde în fluvii. Are corpul alungit, comprimat lateral, cu abdomenul în muchie de cuțit și acoperit cu solzi cu virfurile teșite. Gura mare, dispusă terminal și prevăzută cu dinți. Ochiul cu pleoape adipoase. Coloritul corpului verde albastrui pe spate iar laturile argintii cu luciu metalic. Depune icre pelagice în fluvii și apoi puietul trece în mare. Are valoare economică mare.

**Alpaca** (*Lama pacos*). Mamifer rume-gător, care reprezintă forma domestică a lamei, renumit pentru lina sa de calitate superioară. Se crește în America de Sud, pentru lină, carne și forța de muncă.

**Alpaj**. Sistem de organizare a pășunatului animalelor în zone naturale montane, alpine.

**Alpină**. Rasă de capre ce populează regiunea alpină italiană, elvețiană și franceză (purtînd denumiri locale), cu caracteristici morfologice destul de uniforme și de culoare puțin omogenă (cenușiu, brun, negru-bălțat etc.). Are o statură de 60—80 cm, greutatea corporală 40—80 kg, conformația asemănătoare cu cea a caprei sălbatice, capul prevăzută cu coarne, temperament foarte vioi. Capra alpină este adaptată pentru pășunile din munții înalți și se caracterizează printr-o bună aptitudine de lapte.

**Alsacian**. V. Ciobănesc alsacian.

**Altai**, sin. *Rambouillet siberian*. 1. Rasă de oi cu lină fină, formată în regiunea Altai din U.R.S.S. prin încrucișarea oilor Merinos novocaucazian și Mazzaev cu berbeci Rambouillet, Askania, Caucaz și Merinos australian. Are talie mare, constituție robustă, sînt productive și bine adaptate condițiilor de climă aspră din Siberia; 2. Rasă de cai (v. Calul de Altai).

**Altamurana**. Oaie aparținînd populației ovine care se crește în zonele din Italia meridională, caracterizată printr-o lină lungă (35—40 cm) și grosolană. Este rustică, sobră, adaptată la pășuni puțin fertile și e rezistentă la căldură, are aptitudini triple, cu tendință accentuată spre producția de lapte (70—100 l anual).

**Alterarea alimentelor**. Modificarea structurală a alimentelor sub acțiunea mediului ambiant (aer, umiditate, lumină, căldură, microorganismele etc.). Cînd modificările proprietăților organoleptice, fizice, chimice și biochimice sînt profunde și cînd, datorită acestui fapt, ele determină scăderea valorii nutritive, apariția substanțelor toxice și a mirosurilor ne-

plăcute, schimbarea consistenței, gustului și culorii etc., alimentele nu mai pot fi consumate.

**Altsteirer.** Rasă ușoară de găini, avind greutate corporală de 2—2,5 kg la găina și 2,5—3 kg la cocoș. Formată prin selecție în Germania, de culoare potîrnichie, produce ouă mari, cu coaja nepigmentată. Are creastă simplă, moț mic, urechiușe albe și fluier alb-roz.

**Alur**, sin. *Nioka*. Rasă de bovine formată în Zair pe baza încrucișării între rasa Ankole (Bahema) și rasa Lugware, asociată cu o selecție riguroasă și cu folosirea metodelor raționale de reproducție. Se caracterizează prin dezvoltarea corporală mijlocie (120 cm talia și 375 kg greutatea), făptură adunată, forme corporale pline, rotunjite, culoare roșie și uneori brună, mai rar albă sau neagră, ori bălțată cu negru. Pielea este netedă, suplă, pigmentată, părul scurt și potrivit de gros. Are capul proporționat, gît puternic, cu salba dezvoltată la masculi, cocoșa atrofiată la vaci și dezvoltată la tauri, trunchi bine dezvoltat, indelat, descins și musculos, membre lungi și puternice. Are precocitate slabă și aptitudini pentru carne.

**Alură** (fr. *allure*: „felul de deplasare sau de mers al patrupedelor“) (v. Mer-surile).

**Alveolă** (lat. *alveus*: lojă). 1. Cavitatea de implantare a dinților; 2. Cavitatea aeroforă terminală în lobul pulmonar, delimitată de un perete format din fibre de reticulină, vase, nervi și un epiteliu unistratificat cu rol deosebit în schimburile de gaze.

**Alveolara mandibulară.** Vas arterial, colateral al arterei maxilare interne, după detașarea ei pătrunzînd în canalul mandibular, în interiorul căruia emite colaterale alveolare.

**Alveolo-mandibular** sin. *Nerv mandibular*. Detașat din ramura mandibulară a trigemenului, cu traiect intrasos în canalul mandibular la nivelul căruia emite o serie de ramuri pentru alveolele dentare.

**Alveolo-maxilar** sin. *Nerv infraorbitar*. Nerv detașat din ramura maxilară a trigemenului, la nivelul hiatusului maxilar.

**Amarantism.** Fotodermatoză produsă în urma consumării știrului sălbatic (*Amarantus retroflexus*).

**Ambassis lala.** Pește salmastru din familia *Percidae*, din apele cu temperaturi de 18—26°C din India și Burma. Coloritul corpului argintiu strălucitor cu o nuanță aurie sau albăstruie. Se folosește ca pește de acvariu.

**Ameliorare** (lat. *ad*: lat. *melior*; mai bun). Știința și procesul modificării dirijate a genofondului populațiilor de animale domestice în direcție utilă omului; proces analog celui de evoluție, de care diferă prin sens și mijloace (ameliorare = teorie evoluționistă aplicată). Unitatea de lucru a ameliorării este populația (știință la nivel de populație) și ea se realizează prin intervenția omului în procesul de schimbare a generațiilor, de reproducție a populației (ameliorare = organizare a reproducției populațiilor). Factorii ameliorării, ce acționează concomitent pe fondul existenței mutației și frecvent a driftului genetic sînt selecția, încrucișarea, consangvinizarea. Cuprinde **teoria ameliorării** — parte explicativă, ce evidențiază mecanismul transformării populațiilor — și **tehnologia ameliorării** ce dă soluții operaționale pentru realizarea modificării dorite. Metodele de cercetare ale ameliorării sînt: **a)** observația empirică și statistico-matematică (analiza istoriei genetice a populațiilor, efectului selecției în ferme etc.); **b)** deducția și modelarea matematică; **c)** experiențele de ameliorare și **d)** cercetare operațională.

**Amelloratoare** (rasă). V. Rasă amelioratoare.

**Amenajare.** Modul de așezare a diferezitelor spații și dotări (paturi, boxe, alei, jgheaburi etc.) în interiorul adăposturilor.

**Amenajări piscicole.** Lucrări de tratament și construcții aferente la bazinele

naturale pentru ca peștii să poată crește, dezvolta și reproduce în condiții asemănătoare cu cele naturale. Amenajările piscicole pot fi: semi-sistematice, sistematice sau complexe (v).

**Amenajări piscicole complexe.** Amenajări care reprezintă compartimentarea rațională a terenurilor din apropierea apelor piscicole pentru diferite ramuri de producție. Pot fi construite din grupe de bălți legate între ele prin canale sau gârle, un grup de heleșteie grupate la un loc, sau un șir de iazuri așezate în lungul unei văi. Fiecare dintre ele reprezintă, în parte, o gospodărie sau o exploatare piscicolă.

**Amenajări piscicole semisistematice.** Reprezintă iazuri amenajate numai în lungul văilor din regiunile de coline sau de șes. Amenajarea se face în bazine dispuse în serie și terasate ca treptele de-a lungul unei scări. Compartimentarea se face prin închiderea văilor cu ajutorul barajelor din pământ, în punctele cele mai înguste ale văilor. În aceste amenajări, apa trece dintr-un bazin în altul, ceea ce face ca manipularea ei să nu fie independentă pentru fiecare bazin.

**Amenajări piscicole sistematice.** Reprezintă un grup de heleșteie amenajate în cadrul unei gospodării. Sînt proprii terenurilor plane, în pantă ușoară, situate în regiunile de șes, în lungul albiilor majore ale râurilor și în văile largi, întinse, din regiunea deluroasă. Ele sînt reprezentate printr-unul sau mai multe compartimente în bazine de dimensiuni variate, după funcțiunea pe care o îndeplinesc, și reprezintă tipul cel mai complex de amenajare piscicolă. Alimentarea amenajării se face prin derivație cu admisia și evacuarea apei independentă pentru fiecare bazin.

**Americăna.** Rasă de găini formată în S.U.A. prin încrucișări ale raselor Dominicăna, Cochinchina negru și Java negru. Are o greutate de 2,5—3 kg găina și 3—4 kg cocoșul și se caracterizează printr-o producție bună de ouă mari, cu coaja pigmentată. De culoare barat închis, cu

creastă simplă, mijlocie, are urechiușele roșii și fluierul galbene.

**Amestecător.** Utilaj destinat efectuării amestecării (omogenizării) diferitelor materiale sau substanțe. Amestecătoarele pot fi mecanice cu melc sau cu palete, hidraulice și pneumatice.

**Amestecătorul de furaje uscate — AFU-1000.** Se folosește la amestecarea făinii de boabe cu ingrediente, zoofort sau concentrat proteino-mineralo-vitaminic. AFU-1000 este mecanic cu melc vertical.

**Amestec sulfo-fenie.** Amestec format din 30 părți fenol brut și 5,5 părți acid sulfuric tehnic, utilizat în concentrații de 5% în dezinfecția pardoselilor, rigolelor, solului etc.

**Amia calva.** Pește din ordinul *Holoosteii*, lung de cca 1 m, avînd corpul acoperit cu solzi osoși de formă alungită. Femela este mai mare decît masculul. Trăiește în lacurile și în fluviile din America de Nord. Este unul din pușinii reprezentanți actuali ai acestui ordin, care era foarte răspîndit în era mezozoică.

**Amibă (*Amoeba*).** Protozoar lipsit de membrană, format dintr-o masă protoplasmatică nestabilă, cu o organizare simplă. Se mișcă cu ajutorul pseudopodelor. Trăiește liberă în ape dulci, în mare, în sol sau ca parazit — *Entamoeba histolytica* provoacă dizenteria.

**Ambioză (*Amoebosis apis*).** Boală de invazie a albinelor adulte provocată de un protozoar parazit, unicelular *Malpighamoeba mellifica*, care se găsește în corpul albinelor sub formă vegetativă și sub formă de chiști. Ciclul evolutiv al parazitului se desfășoară la nivelul celulelor epiteliale ale tubilor lui Malpighi și al celulelor epitelului intestinal. Contaminarea se face odată cu hrana, pe cale bucală. Se prezintă sub formă latentă și acută. Simptomatologia nu-i specifică; numeroase albine moarte, familii slăbite, miroso neplăcut, albine cu abdomen mărit, agitate, cu tremurături ale aripilor și ca simptom mai caracteristic diaree sub formă de jet. Diagnosticul se poate preciza pe baza examenului

microscopic a aparatului excretor în care se văd chiștii. Tratamentul nu este elucdat. Profilaxia este identică cu a nose-mozei.

**Amidă.** Substanță organică azotată neproteică, conținând gruparea chimică funcțională — CONH<sub>2</sub>.

**Amidon.** Substanță naturală poliglucidică, rezultând din condensarea unui număr mare și variabil de molecule de glucoză, în funcție de specia vegetală din care provine. Structura chimică este constituită dintr-o componentă neramificată denumită amiloză și o componentă ramificată denumită amilopectină. Sub acțiunea enzimelor (amilaze) este scindat în produși intermediari de hidroliză cu mase moleculare mai mici, denumite dextrine. Amidonul reprezintă substanța de rezervă din plante, cu o deosebită importanță în alimentația animalelor. Se găsește în plante, în tuberculii de cartofi (75—76%), în grăunțele de cereale (50—60%), precum și în tulpinile și frunzele plantelor constituind o sursă importantă de glucide pentru hrana animalelor.

**Amidon animal.** V. Glicogen.

**Amidostomoză.** Nematodoză întâlnită la giște, în special la boboci, mai rar la rațe, produsă de *Amidostomum nodulosum*, manifestată clinic prin reducerea sporului de creștere în greutate, slăbire, anemie, greutate în deplasare și mortalitate destul de ridicată.

**Amielinie** (*a*, privativ, gr. *myelos*: măduvă). Fără mielină, termenul fiind utilizat pentru denumirea nervilor lipsiți de teacă mielinică.

**Amigdală.** Grup de foliculi limfoizi, distingându-se: *amigdale faringiane* (la animalele domestice, cu excepția suinelor și carnivorelor), reprezentate prin fosele amigdaliane, foliculii fiind situați în profunzime; *amigdale apendiculare*, situate în peretele apendicelui cecal, la om, iepure; *amigdale palatine*, în mucoasa vălului palatin etc.

**Amilaza.** Enzima din clasa hidrolaze care scindează molecula de amidon și

respectiv de glicogen pe cale hidrolitică. După modul de acțiune, se disting:  $\alpha$ -amilază și  $\beta$ -amilază.  $\alpha$ -Amilaza are acțiune dextrinogenă, iar  $\beta$ -amilaza zaharogenă.

**Amilopectimă.** Componentă a amidonului cu structură ramificată (v. amidon).

**Amiloză.** Componentă a amidonului cu structură neramificată, înfășurată în spirală (v. amidon).

**Amine biogene.** Substanțe formate în organismul animal prin decarboxilarea aminoacizilor sub acțiunea enzimelor aminoacid decarboxilaze. Unele amine biogene sînt toxice (putresceina, cadaverina), însă altele manifestă roluri importante în organism, exercitind acțiuni farmacodinamice diferite sau constituind precursori ai unor coenzime, hormoni, vitamine. Exemple: histamina, tiramina, triptamina, cisteamina, putresceina, cadaverina etc.

**Aminoacid.** Substanță care intră în constituția protidelor, conținind două grupări funcționale: amino (—NH<sub>2</sub>) și carboxil (—COOH). Majoritatea aminoacizilor naturali sînt  $\alpha$ -aminoacizi, deoarece posedă gruparea —NH<sub>2</sub> în imediata vecinătate a grupării acide (carboxil). După configurația lor sterică, cei naturali (cu puține excepții) aparțin seriei L. În funcție de structură, aminoacizii se clasifică în *aciclici* (alifatici) și *ciclici*. După posibilitatea de biosinteză a organismului, aminoacizii se clasifică în: *esențiali* (indispensabili), *semiesențiali* și *neesențiali*. Deși numărul celor existenți în natură este de aproximativ 200, totuși un număr de numai 20—22 aminoacizi intră frecvent în structura proteinelor. În rațiile de hrană ale animalelor domestice trebuie să se asigure toți aminoacizii necesari în cantități și raporiți optime.

**Aminoacid cetogen.** Aminoacid care poate fi transformat pe cale biochimică în corpi cetonici (acid acetilacetic, acid  $\beta$ -hidroxibutiric, acetona). Exemple: leucina, izoleucina, tirozina, fenilalanina. În diabet, corpii cetonici se formează și din aminoacizi.

**Aminoacid esențial.** Aminoacid indispensabil organismului cu importanță deosebită în alimentația animalelor, care nu poate fi sintetizat în organismul animal sau sinteza lui nu se realizează la nivelul cerințelor organismului (exemplu : lizina, metionina, triptofanul, valina, leucina, izoleucina, treonina, fenilalanina și histidina, iar pentru păsări, în plus, și glicocol). Lipsa acestora provoacă tulburări metabolice.

**Aminoacid glucoformator.** Aminoacid care poate fi convertit pe cale biochimică în glucide (exemplu : glicocol, alanină, serina, acid aspartic, arginină etc.). Diabetul este asociat și cu o transformare masivă a proteinelor — via aminoacizi glucoformatori — în glucide.

**Aminoacid neesențial.** Aminoacid care poate fi sintetizat în organismul animal (alanina, serina, acidul aspartic, acidul glutamic, prolina, hidroxiprolina etc.).

**Aminoacid semiesențial.** Aminoacid, în prezența căruia se reduce necesarul organismului în aminoacizi esențiali : arginina, tirozina, cistina etc. Denumirea de aminoacid semiesențial a fost dată de H. N. Mitchell.

**Aminoacidemie.** Nivelul aminoacizilor din circulația periferică (plasmă). Există legături insuficient clarificate dintre metabolismul proteic și aminoacidemie. Pawlak (1970) propune studierea și stabilirea necesarului în aminoacizi la porcine pe baza cunoașterii aminoacidogramele singelui din venele auriculare.

**Aminoacidoxidaze.** Enzime din clasa oxidoreductaze care determină oxidarea aminoacizilor. Se găsesc în special în țesutul renal și hepatic.

**Aminogluclide.** Derivați aminați ai unor oze rezultați din substituirea unei grupări —OH de la carbonul 2 cu o grupare amino (—NH<sub>2</sub>). Glucozamina și galactozamina sînt cele mai răspîndite aminogluclide. Aminogluclidele participă la structura mucopoliglucidelor din unele țesuturi animale, a substanțelor de grup sanguin, a ovomucoidului din albușul de ou, a exoscheletelor de insecte și crustacei.

**Amiotrofie** (gr. *a*, *privativ*, *mis* : *mușchi*, *trophî* : hrană). Atrufie musculară.

**Ammodytes eicerellus.** Pește din ordinul *Perciformes*, bentonic, marin de cîrd, de 10—15 cm, de pe fundurile nisipoase din Oceanul Atlantic, Marea Mediterană, Marea Neagră. Are corpul alungit, aproximativ cilindric, cu solzii rari, mici și cu pluri tegumentare pe laturi. Botul ascuțit cu falca superioară protractilă și cu gura lipsită de dinți. Coloritul corpului măsliniu cu o bandă argintie pe laturi. Depune icrele la începutul primăverii. Servește ca hrană peștilor cu valoare economică, și pentru prepararea făinii de pește.

**Amnios** (gr. *amnion* : membrană fetală). Anexă fetală, de origine ectodermică, care delimitează o cavitate plină cu lichid amniotic în care se găsește fătul. Amniosul asigură dezvoltarea armonioasă a fătului, îl protejează de insultele mecanice, contribuie la deschiderea cervixului și ușurează expulzarea fătului prin lubrifierea tractusului genital cu lichid amniotic. La păsări se formează curînd după gastrulare din patru pliuri amniotice la alcătuirea căroră participă ectodermul și somatopleura extraembriunară. Sacul amniotic conține în interior lichidul amniotic fiind spre exterior înconjurat de seroasa lui von Baer (corion). Amniosul are rol de protecție și în mod indirect de nutriție întrucît sacul albuminoid format prin înconjurarea masei dense a albușului de către membrana seroasă este unit prin canalul seroamniotic cu amniosul ; prin acest canal masa albușului se deplasează în amnios, fiind consumat de embrion. După 11 zile de incubație, amniosul treptat dispăre.

**Amniote.** Vertebrate al căror embrion are amnios și alantoidă.

**Amniotie.** În legătură cu amniosul.

**Amoniac.** Gaz incolor, mai ușor decît aerul, cu miros caracteristic, iritant pentru mucoasa oculară și respiratorie ; rezultă în adăposturi în urma fermentării dejecțiilor. Fiind nociv pentru animale



cantitatea maximă admisă este de 20 ppm (0,026 H %, sau 0,02 mg/l aer).

**Amonizarea nutrețurilor.** Procedeu tehnice de îmbogățire în azot amoniacal a unor nutrețuri sărace în proteină, așa cum sînt tălții uscați de sfeclă sau alte furaje. Pentru amonizarea nutrețurilor s-au construit instalații simple cu ajutorul cărora la o anumită concentrație și presiune a amoniacului, se realizează contactul cu materialul supus tratării la o anumită temperatură (75—90°C). Prin acest procedeu se realizează o creștere a azotului de la simplu la dublu în nutrețurile tratate.

**Amorsarea pompei.** Operație de introducerea a unui lichid în corpul pompei și în conducta de aspirație în vederea scoaterii aerului din interiorul acestora.

**Ampermetru.** Instrument folosit la măsurarea intensității curentului electric dintr-un circuit electric, fiind montat în serie cu acesta.

**Ampicilină.** Penicilină cu spectru larg produsă de *Penicillium chrysogenum*. Ulterior a fost produsă pe cale chimică, fiind folosită ca antibiotic.

**Amplitudine, sin. Lungimea pasului.** Spațiul acoperit de un pas al calului. Amplitudinea pasului este influențată de talie, lungimea corpului, lungimea membrilor, în special a antebrațului și gambei, corectitudinea aplombului, libertatea mișcărilor, felul dresajului și antrenamentului, natura terenului pe care se deplasează, felul și intensitatea muncii. În general, amplitudinea unui pas este egală cu talia animalului.

**Amplitudinea variației.** Diferența între maxima și limita minimă a unui șir de variabile.

**Amprol plus.** Produs care conține Amprolium și Ethopabat, ce se folosește în combaterea focarelor de coccidoză la găini și curci, prin administrarea în apa de băut. Combinația dintre Amprolium și Ethopabat asigură prin sinergism o acțiune coccidiostatică eficientă, tradusă prin scăderea rapidă a mortalităților.

Folosit în dozele recomandate nu influențează negativ productivitatea păsărilor tratate, fertilitatea ouălor și nici procentul de ecloziune.

**Ampulă** (lat. *ampulla* : urciur). 1. În anatomie sub acest termen se definește o dilatație a unui canal (hepatic, semicircular etc.); 2. „Ampula Vater“ se numește porțiunea terminală a canalului coledoc, cuprinsă în peretele intestinului și situată la nivelul tubercului duodenal. În structura ampulei Vater se distinge un sfincter (sfincterul Odi) situat în zona terminală la nivelul cutei pe care o formează mucoasa intestinală în jurul deschiderii canalului; 3. Tub de sticlă închis la capete.

**Amputare** (lat. *amputo-are* : a tăia). Operație chirurgicală de ablație a porțiunii distale dintr-un organ (formațiune) apendicular, amputarea membrilor, degetelor, penisului etc.

**Amrit Mahal.** Zebu originar din India, caracterizat prin talie de 125—130 cm și culoare sură. Aptitudinea principală este tracțiunea, boii avînd putere mare de tracțiune. Vacile sînt slab productive (2,7—4 kg/zi, în condiții bune 4—12 kg/zi).

**An avicol.** Perioada unui an de zile considerată la fermele de selecție de tip semiintensiv de la data de 1 noiembrie a anului respectiv pînă la 31 octombrie a anului următor.

**An de ouat.** Perioadă de producție la păsările domestice care durează, fie de la instalarea maturității sexuale și pînă la prima năpîrlire, fie între două năpîrliri consecutive.

**Anabantidae.** Pești de talie mică, cu corpul alungit, comprimat lateral, botul scurt, gura mică, din Asia, Africa și arhipelagul malaez. Sînt utilizați ca pești de acvariu.

**Anabas testudineus.** Pește din familia *Anabantidae*, din apele cu temperaturi de 25—30°C din India, Ceilon, Burma, Tailanda, Sudul Chinei, Filipine și arhipelagul malaez. Coloritul corpului măs-

liniu cu pete întunecate la baza cozii și în apropierea operculului. Se folosește ca pește de acvariu.

**Anabazină.** Alcaloid extras din planta *Anabasis aphylla*. Se condiționează ca sulfat de anabazină sub formă de pulbere (4—5%) sau soluție apoasă 30%. Utilizat ca insecticid cu acțiune biologică de contact, ingestie și respirație, asemănătoare cu a nicotinei. Toxicitate ridicată pentru om și mamifere.

**Anabenă.** Alge albastre microscopice grupate în colonii sub formă de șiraguri simple de mărgel. Se dezvoltă libere în masa apei. În cantitate mare determină înflorirea apei.

**Anabolism, sin. Asimilație** (gr. *anaballein*: a construi). Fază a metabolismului în care substanțele nutritive se transformă în substanțe proprii organismului animal sau vegetal. În cursul anabolismului se sintetizează din materialul rezultat în urma digestiei sau absorbției directe din mediu, substanțe organice complexe (proteine, grăsimi, zaharuri etc.), care intră în alcătuirea materiei vii, iar unele se depun ca rezerve în organism. Datorită anabolismului are loc acumularea de energie potențială în organism. Ansamblul de reacții anabolice se caracterizează prin: **a)** procese de biosinteză; **b)** creșterea a gradului de complexitate chimică pornindu-se de la biomoleculele simple; **c)** consum de energie (reacții endergonice); **d)** procese reductive; **e)** utilizarea în reacții de coenzime în formă redusă ( $\text{NADH}_2$ ,  $\text{NADPH}_2$ ,  $\text{FADH}_2$ ) și producerea de coenzime în formă oxidată ( $\text{NAD}^+$ ,  $\text{NADP}^+$ ,  $\text{FAD}$ ); **f)** în reacțiile de biosinteză (anabolice) participă unii din produșii (metaboliții) intermediari generați în procesele catabolice. Anabolismul și catabolismul constituie cele două laturi contradictorii ale metabolismului aflate în unitate dialectică.

**Anaciditate.** Lipsa compușilor acizi din sucul gastric.

**Anaclorhidrie.** Lipsa acidului clorhidric din sucul gastric.

**Anaerobe** (gr. *an*: fără; aer; *bios*: viață). Organisme capabile să trăiască în absența oxigenului molecular liber. Anaerobe sunt plante sau animale (bacterii, infuzorii ciliari, moluște). Se desosebesc: anaerobe obligate (exemplu, bacteria tetanosului), care se dezvoltă numai în lipsa totală de oxigen, și anaerobe facultative (exemplu, unele drojdii).

**Anaerobioză.** Formă de viață a unor organisme care trăiesc într-un mediu lipsit de oxigen molecular liber și în care energia necesară proceselor vitale rezultă din fermentație.

**Anafază.** Fază în procesul de diviziune celulară (V. cariocineză).

**Anafilaxie.** Stare de hipersensibilitate la om și animale provocată prin injectarea de seruri heterologe sau produși de origine bacteriană, care la prima doză (mică) nu dau nici o tulburare, dar repetarea aceleiași doze la interval de 2—4 săptămâni duce la modificări grave și chiar la moarte prin „șoc anafilactic“.

**Anafrodiziac.** Substanță care diminuează sau inhibă dorința de împănare.

**Anafrodizie.** Lipsa apetitului sexual. Este un sindrom caracterizat prin absența căldurilor pe o perioadă mai mare de timp, cu toate că ovarele sînt aparent normale. Se întâlnește mai frecvent la bovine și porcine.

**Anal.** Care se referă la anus, aparține anusului sau are contingențe cu porțiunea terminală și deschiderea terminală a tubului digestiv (exemplu, artera anală, sfincter anal, glande anale etc.).

**Analgezie.** Suspunderea sensibilității la durere. Diminuarea sensibilității la durere se numește *hipoestezie*, iar creșterea sensibilității *hiperestezie*.

**Anamneza** (gr. *anamnasis*: aducere aminte), sin. *Date anamnetice*. Totalitatea datelor de examen clinic obținute de examinator de la alte persoane sau obținute din alte surse (situații epizooto-

logice, registre de furajare, de reproducție, foi de observație anterioară etc.).

**Amnionote** (gr. *an* : fără ; *amnion* : membrana fetusului). Vertebrate al căror embrion este lipsit de amnios și alantoidă (exemplu, pești și batracienii).

**Anaplichthys jordanii**. Pești din familia *Characidae* care trăiește în peșterile din Mexic. Peștele apare de culoare roz, cu irizații. Se folosește ca pește de acvariu.

**Anas**. Termen taxonomic care desemnează genul ce cuprinde rațele (ex. *Anas boschas*, *Anas sponsa*, *Anas galericulata* etc.).

**Anaspadias** (gr. *ana* : în sus ; *spao* : despart) ; sin. *epispadias*. Deschiderea uretrei nu la extremitatea penisului, ci pe partea lui dorsală (anomalie congenitală sau cîștigată).

**Anastomoza** (gr. *ana* : în sus ; împreună ; *stoma* : gură). 1. Termen utilizat în anatomie și chirurgie, definind reunirea a două canale organice, a două vase etc., pentru a forma un trunchi comun. Anastomozele vasculare pot fi convergente, scalariforme, transversale etc. ; 2. În mod impropriu se folosește pentru definirea convergenței a doi nervi pentru a forma un trunchi comun.

**Anastomus anastomus**. Pește din familia *Cyprinidae*, care trăiește în apele limpezi și neutre din Guyana sau afluenții Amazonului. Coloritul corpului ocrugălbui cu trei benzi longitudinale brunverzui. Baza înotătoarelor roșie. Se folosește ca pește de acvariu.

**Anatidae**. Termen taxonomic care desemnează familia găștelor și rațelor care aparțin de subordnul *Anseres*.

**Anatomie** (gr. *ana* : în sens distributiv ; gr. *temnein* : a tăia). 1. Știința relațiilor morfo-funcționale din organismele vii ; 2. Știința organizării ființelor vii ; 3. Studiul structurilor din organismele vii, utilizînd ca metodă disecția, distingîndu-se : anatomie generală, anatomie comparată, anatomie specială, anatomie sistematică, anatomie descriptivă, anatomie topografică, anatomie normală, anatomie patologică, anatomie artistică etc.

**Anatoxină** (gr. *ana* : contra). Toxină microbiană atenuată, capabilă să confere imunitate.

**Anavirus**. Extract de țesuturi infectate cu un ultravirus apoi inactivat.

**Anchiloblefaron** (gr. *agkyli* : frînă ; *blepharon* : pleoapa). Sudarea congenitală sau cîștigată a pleoapelor. Există un anchiloblefaron total, sudarea pleoapelor fiind completă, și un anchiloblefaron parțial, cu sudarea pleoapelor pe o porțiune oarecare. Noii născuți ai mamiferelor carnivore domestice (cîine, pisică) se nasc cu un anchiloblefaron pasager, ce dispare la cîteva zile după naștere.

**Anchilochelie** (gr. *agkili* : frînă ; *kellos* : buză). Sudarea congenitală sau cîștigată a buzelor.

**Anchiloglossie** (gr. *agkili* : frînă ; *glossa* : limbă). Aderența limbii la formațiunile de contiguitate din cavitatea bucală.

**Anchiloza**. 1. Suprimarea mișcărilor permise de o articulație ; 2. Starea anormală datorată acțiunii unei gene recesive. Se manifestă prin rigiditatea și curbarea membrilor datorită sudării oaselor la nivelul articulațiilor. Uneori anchiloza se manifestă și prin sudarea celor două maxilare.

**Ancolură**. Regiune corporală a calului care se întinde de la cap și pînă la grebăn, spete și piept. Este o regiune importantă în mecanismul de deplasare a calului.

**Aneona**. Rasă de găini ușoare din grupa europeană, subgrupa mediteraneană, cu însușirile productive ale găinilor italiene și cu un penaj pestrîț specific, negru stropit cu pete albe și cu fluier galbene.

**Ancylofiscoides**. Viermi paraziți de aproximativ 1 mm specifici pe branhiile peștilor din grupa Siluridelor.

**Ancyrocephalus**. Viermi mărunți paraziți pe branhiile peștilor dulcicoli și marini. În special infestează perciformele. În cazul unei invazii puternice provoacă distrugerea epiteliului branhial și moartea peștilor.

**Andaluză**. 1. Varietate a rasei de tau-rine Brava care descinde din *Bos primigenius*, originară din Spania. Dezvoltare

corporală eumetrică, dimorfism sexual pronunțat, făptură zveltă, conformație scurtă și îndesată, culoare vinăță închisă ori neagră. Are o producție de lapte scăzută, aptitudine de carne bună și excelențele aptitudinii pentru muncă. Taurii se folosesc pentru coride; 2. Rasă de cai spaniolă, de origine arabă, importată în Spania de la Mauri. Apreciată în trecut pentru eleganța sa și folosită în diferite țări pentru ameliorarea raselor de cai; 3. Rasă indigenă de porci din Spania asemănătoare cu rasa Estyamadura. A fost încrucișată cu rase moderne, pentru ameliorarea performanțelor de producție; 4. Rasă de găini formată în Spania, de culoare cenușiu-albastră, cu pene marginat închis cu negru. Păsările au o greutate de 2—2,5 kg la găină și 2,5—3 kg la cocoș, produc ouă albe, cu greutate mijlocie și au o carne de calitate foarte bună. Se caracterizează prin creasta simplă, mare, urechiușe albe, fluierile cenușiu-albăstrui.

**Andiisk.** Rasă de oi de carne, lină, lapte, ce se crește în raioanele de munte din Caucaz, cu lină groasă și mixtă și coadă grasă. Este bine adaptată la întreținerea pe pășuni de munte.

**Androgeni** (gr. *andros*: bărbat; *genin*: a produce). Hormonii secretați îndeosebi de testicul cu rol în dezvoltarea aparatului genital mascul, precum și în apariția și menținerea caracterelor sexuale secundare. În organism, androgenii mai sînt elaborați de corticosuprarenale și de ovare.

**Androgin** (gr. *andros*: bărbat; *gyne*: femeie), sin. *Hermafrodit*. Individu care sînt prezente atît caractere sexuale masculine cît și caractere sexuale femele.

**Andrologie** (gr. *andros*: bărbat; *logos*: știință). Studiarea morfofiziologiei și patologiei aparatului genital mascul.

**Andropauză** (gr. *andros*: bărbat; lat. *pausa*: repaus), sin. *Climacterium masculin*. Perioada postgenitală din viața masculului în care are loc sistarea elaborării spermatozoizilor însoțită de diminuarea funcției endocrine a testiculului și a libidoului.

**Androsteron.** Hormon androgen steroid, cu proprietăți biologice mai reduse decît testosteronul, care se găsește în urina masculilor.

**Aneebalie.** Familii de albine neroitoare care își asigură schimbarea mătcilor prin înlocuire liniștită. Prezintă o dezvoltare rapidă în sezonul de primăvară, constituind familii puternice, rezistente la boli și deosebit de productive. Transmit ereditar însușirea de a nu fi roitoare, recomandîndu-se selecționarea lor în vederea creșterii mătcilor și formării de familii noi.

**Anectori.** Mușchi care produc zăbîrlirea penajului.

**Anemia infecțioasă a calului.** Boală infecțioasă, contagioasă, specifică, inoculabilă, provocată de un virus și caracterizată prin anemie, tulburări circulatorii, febră remitentă, tulburări hematopoetice etc. Boala evoluează adesea insidios, cu remitențe și accese repetate la intervale variate, după un timp de debilitare progresivă, animalul succumbînd.

**Anemie** (gr. *an*: privativ; *haima*: sînge). Diminuarea numărului sau calităților funcționale ale eritrocitelor.

**Anemie feriprivă.** Boală a purceilor datorită carenței în fier ce antronează imposibilitatea organismului animal de a elabora cantitatea necesară de hemoglobină. Etiologia carenței constă în lipsa fierului disponibil în furaje, dar se cunosc și cauze patologice ca hemoragii și tulburări gastrice, parazitoze etc. Anemia feriprivă afectează frecvent purceii sugari, fenomenul prevenindu-se prin administrare de produse cu fier absorbabil atît scoafei cît și purceilor.

**Anemometru** (gr. *anemos*: vînt; *metron*: măsură). Aparat utilizat pentru determinarea vitezei vînturilor și curenților de aer.

**Anencefal** (gr. *an*: privativ; *encephalos*: encefal, creier). Monstru caracterizat prin lipsa (nedezvoltarea) encefalului.

**Anencefalotrofie** (gr. *an*: privativ; *encephalos*: creier; *trophos*: hrănire).

Diminuarea volumului encefalului, în general congenitală, putînd însă apărea și în timpul vieții din cauze diverse.

**Aneozinofilie** (gr. *an*: privativ; *eozinophilos*: iubitor de eozină). Absența granulocitelor eozinofile din sînge.

**Aneroid**. V. Barometru.

**Anestezic**. Substanță care are proprietatea de a suprima sensibilitatea (de a produce anestezie).

**Anestezie** (gr. *an*: privativ; *aistesis*: sensibilitate). Suprimarea sensibilității, în mod accidental, datorită unei boli sau în urma administrării unui anestezic. Se distinge o anestezie patologică și una chirurgicală.

**Anestru**. Perioada de inactivitate dintre două cicluri de călduri, la femelele mamiferelor.

**Aneuploidie**. Fenomen genetic care constă în modificarea numărului normal de cromozomi din nucleul celulelor somatice, prin lipsa (*hipoploidie*) sau prezența în plus (*hiperploidie*) a unuia sau mai multor cromozomi identici cu una sau cu mai multe perechi de homologi. Apariția cazurilor de aneuploidie poate fi spontană sau provocată, putîndu-se realiza prin: **a)** pierderea unui cromozom în timpul diviziunii celulare; **b)** nesepărarea cromozomilor homologi în meioză sau a cromatidelor surori în mitoză și trecerea împreună în una din cele două celule fiice; **c)** distribuția neregulată a cromozomilor în mitoză. La organisme diploide se pot întîlni următoarele cazuri de aneuploidie: *nulisomie*: situație în care lipsește o pereche de cromozomi homologi; *monosomie*: situație în care lipsește un singur cromozom de la o pereche de homologi; *trisomie*: în cazul în care setul diploid are în plus un cromozom identic cu una din perechile de homologi; *tetrasomie*: în cazul în care nucleul cuprinde doi cromozomi peste numărul normal, aceștia fiind identici cu una din perechile de homologi. Dacă pierderea sau adăugarea de cromozomi afectează mai multe perechi de cromozomi homologi, atunci situațiile pot fi

denumite duble sau triple (exemplu: dublă monosomie, dublă trisomie, dublă tetrasomie etc.).

**Angiectazie** (gr. *angeion*: vas; *ektasis*: dilatație). Termen general utilizat pentru definirea unei dilatații vasculare (în general a unei dilatații arteriale).

**Angiectopie** (gr. *angeion*: vas; *ectopos*: deplasare). 1. Anomalie caracterizată prin situarea unui vas în altă parte decît în zona topografică normală; 2. Deplasarea accidentală a unui vas.

**Angiemfraxie** (gr. *angeion*: vas; *emphraxia*: strangulare). 1. Micșorarea congenitală sau cîștigată a lumenului unui vas pe o porțiune oarecare; 2. Strangularea unui vas prin presiunea formațiunilor de contiguitate sau în urma unei afecțiuni.

**Angiografie** (gr. *angeion*: vas; *grafein*: a descrie). 1. Inventarierea vaselor dintr-un organism; 2. Descrierea vaselor din punct de vedere anatomic; 3. Se utilizează de asemenea pentru radiografia vasculară.

**Angioragie** (gr. *angeion*: vas; *ragia*: erupție, scurgere), sin. *Angeioragie*. Hemoragie arterială.

**Angiopatie** (gr. *angeion*: vas; *pathos*: boală). Denumire generică pentru bolile vaselor sanguine.

**Angiotensina I și II**. Oligopeptide constituite din zece (decapeptidă) și respectiv din opt aminoacizi (octapeptidă). Sînt prezente în sînge și au ca efect creșterea presiunii sanguine. Angiotensina I rezultă din scindarea hidrolitică a  $\alpha$ -globulinei din sînge sub acțiunea reninei (enzimă elaborată de rinichi); angiotensina II rezultă din angiotensina I.

**Angler**. Rasă veche de taurine de tip brahicer, formată în R.F. Germană și ameliorată în special în secolul nostru. Se caracterizează prin dezvoltare corporală mică (tală 125 cm și greutatea 450—500 kg), profil dolicomorf, format trapezoidal, făptură uscățivă și unghiuoasă, conformație tipică de lapte (cap mic, expresiv, gît subțire, trunchi lung,

adinc, torace îngust, abdomen voluminos, uger foarte bine dezvoltat, membre subțiri), culoare roșie uniformă. Are constituție fină, temperament vioi, rezistență și capacitate mare de adaptare la condițiile de exploatare mai puțin prielnice. Aptitudine foarte bună de lapte (4 000 kg cu 4,5% grăsime) și mai slabă pentru producția de carne.

**Angler-sattelschwein.** Rasă de porci formată prin selecție și ameliorare (în urmă cu circa 300 de ani) din porcul german de Angler. Se caracterizează prin corp lung, precocitate bună, adaptabilitate foarte bună la condițiile de mediu, o bună prolificitate, valorificare bună a furajelor, aptitudini pentru producție mixtă. Are culoare neagră cu un briu alb, cap de mărime mijlocie, urechi mari și aplecate înainte, spinare lungă, schelet puternic și constituție robustă. În țara noastră a fost importat în 1960 pentru încrucișarea de infuzie cu Bazna. Se crește în R.F. Germania în efective reduse.

**Anglo-Arab.** Cal provenit din încrucișarea rasei Arabe cu rasa Pur sînge englez. Aceste tipuri de cai s-au format în special în Franța (precum și în Anglia, Germania, Ungaria). Astfel, *Anglo-Arabul francez*, a fost format de către Gayot, în prima jumătate a sec. XIX-lea, la început prin încrucișarea alternativă între Pur sînge-englez și Arab, iar după 1840 s-a practicat creșterea în sine și selecția riguroasă. Se caracterizează prin talie de 158 cm, conformație armonioasă (cap mic, expresiv, cu profil drept, gît relativ lung, greabăn înalt, spinare și șale solide, crupă lungă și orizontală, membre subțiri), culoare murgă și roibă, foarte rar vînată. Este un cal rustic, cu constituție fină, temperament vioi și aptitudine bună pentru călărie.

**Anglo-Don,** sin *Budionți*. Rasă de cai creată prin încrucișarea Calului de Don ameliorat cu rasa Pur sînge de galop. Are talie înaltă, trunchi scurt, constituție robustă, fiind una din cele mai importante rase de călărie din U.R.S.S.

**Anglo-Normand,** sin. *Trăpașul francez*. Rasă de cai formată între anii 1775—1860, din încrucișarea populației cabaline din Normandia; în secolul nostru s-a folosit și Trăpașul american. Se caracterizează prin talie de 158—160 cm, exterior relativ corect, urechile lungi, trunchiul strîmt, culoarea murgă și roibă. Are constituție robustă, temperament vioi, aptitudine bună pentru călărie și tracțiune, realizînd cele mai bune performanțe de viteză dintre rasele de trăpași din Europa.

**Anglo-saxone.** Vite roșii de munte din R. F. Germană caracterizate prin dezvoltarea corporală mare (greutate cca 600 kg), conformație corectă, culoare roșie, cu nuanțe diferite, uneori pe abdomen și uger se pot întîlni pete deschise și chiar albe. Au temperament vioi, constituție robustă, rusticitate și rezistență remarcabilă, aptitudine pronunțată pentru lapte (3 600 kg cu 3,8% grăsime) și carne; boii sînt utilizați la munci, fiind iuți și puternici.

**Angoni.** Zebu originar din Rhodesia de Nord, reprezentînd forma cea mai pură a zebului cu coarne scurte din Africa orientală. Se caracterizează prin dezvoltare mijlocie (talie 120—125 cm, greutatea corporală 475 kg), format mediu, făptură adunată, cocoasă bine dezvoltată la ambele sexe, salba amplă, atîrnîndă, pielea subțire, flască, trunchi scurt, adinc, membre rezistente, culoare roșie, brună, neagră, bălțată cu roșu și cu negru. Are aptitudine pentru carne ridicată. Producția de lapte este mică (2,2 kg/zi).

**Angora.** Nume comun atribuit unor rase de capre, iepuri și pisici, caracterizate prin peri lungi și mătăsoși, după numele orașului Angora (azi Ankara — Turcia); 1. Rasă de capre originară din R. S. S. Turkmenească. Are talie mică (60—65 cm), greutate redusă (35—45 kg), capul cu profil drept și prevăzut cu coarne, părul de culoare alb și mătăsos, format din fire lungi și fine. La o tunsoare dă 3—4 kg de păr folosit pentru

țesături, pături etc. Capra angora este răspândită în Turcia, Africa de sud și S.U.A.; 2. sin. Iepurile de mătase, iepurile de cașmir. Rasă de iepure caracterizată prin lungimea mare a părului și finețea mare a fibrelor. Își are originea în iepuri de vizuină și a apărut printr-o mutație spontană. Rasa a fost consolidată în Anglia, iar în Europa continentală a apărut în anul 1770. Se disting trei tipuri de Angora: tipul englez, german și rusesc. Tipul englez este cel mai mic (2,25 kg) și cu o producție de lână de 400 g anual de la 4 tunderi; cel german are o greutate de 3,5 kg și o producție de lână de 700 g anual la 4 tunderi. Tipul rusesc are mai multe subtipuri: *Tătar*, 4,5 kg și 850 g lână; *Kirov*, cu 525 g lână anual. Pe lângă producția de lână de Angora, este apreciată și producția de carne, care este gustoasă. În afară de Angora albă, a fost formate varietăți negre, albastre, cenușii și galbene; 3. Rasa de pisici cu păr lung și mătăsoasă, mai ales de culoare albă, din care se confecționează covoare tricotate etc.

**Anguilla anguilla.** Pește marin, bentic, răpitor, din ordinul *Anguilliformes*, de 51—100 cm lungime. Trăiește în bazinele hidrografice ale Oceanului Atlantic, Mării Baltice, Mării Negre, Mării Mediterane. Are corpul alungit serpentiform, acoperit cu solzi mărunți și ascunși în tegument. Capul conic și ușor turtit dorsoventral, are gura terminală prevăzută cu dinți fini. Pentru reproducere ajunge pînă în Marea de Sargase la latitudinea de 22° și 30° Nord și longitudinea de 48° și 65° Vest, iar apoi puietul călătorește pînă în apele curgătoare. Are valoare mare economică. S-a reușit reproducerea artificială, iar puietul este crescut în bazine speciale.

**Anguilliformes.** Pești osoși marini sau migratori cu corpul serpentiform, acoperit cu solzi mărunți ori au tegumentul nud. Nu au ventrale. Gura este înzestrată cu dinți, iar operculele sînt mici.

**Angulara gurii** (lat. *Angularis oris*). Fină colaterală arterială a labialei mandibulare distribuită comisurile buzelor.

**Angulara ochiului** (lat. *angularis palpebratum*), sin. *Angulara palpebrala*. Terminală a arterei faciale (la cal) suplinită adesea (la alte specii) prin ramificații diverse și distribuită zonei din jurul comisurii nasale și pleoapelor.

**Angustia pelvină.** Micșorarea conductului pelvien, caracterizată prin reducerea diametrelor bazinului. Se întâlnește la femele cu bazin juvenil, cu formațiuni tumorale la nivelul razelor osoase sau ligamentelor cu desmoxerii, cu sinostoze ale articulației sacro-iliace, constituind o cauză frecventă de distocie mai ales la primipare.

**Anhidrida arsenioasă**, sin. *Șoricioaică*. Pulbere albă, sticloasă, inodoră, care poate pătrunde în organism pe cale digestivă, cutanată și respiratorie. Toxicitate foarte ridicată pentru mamifere. Utilizat ca raticid sub forma de momeli (cu 5—8% substanță activă).

**Anidroză** (an gr. privativ, gr. *hidros*: sudoare). Uscare a pielii datorită pierderilor mari de apă din organism.

**Animal.** Organism care reprezintă, una din formele de viață pe pămînt și care se caracterizează prin nutriție heterotrofă. Împreună cu plantele formează cele două diviziuni principale ale lumii organice. Se cunosc circa 1 500 000 de specii de animale, aparținînd următoarelor încregături: *protozoare* (circa 15 000 de specii), *spongieri* (circa 5 000 de specii), *celenterate* (circa 9 000 de specii), *viermi* (circa 20 000 de specii), *moluște* (circa 105 000 de specii), *artropode* (circa 1 050 000 de specii) și *cordate*; acestea din urmă, la rîndul lor, se subîmpart în *acraniate*, *tunicieri* și *vertebrate* (ciclostomi, pești, amfibii, reptile, păsări, mamifere). În cursul evoluției lumii organice, diferitele specii de animale au suferit un continuu proces de transformare sub influența condițiilor de mediu. În acest proces au apărut și s-au perfecționat sistemul organelor digestive, de respirație, de locomoție etc

Populind cele mai diferite locuri, animalele formează împreună cu plantele, biocenoza. Animalele constituie obiectul de studiu al zoologiei. Din timpuri străvechi (cu excepția dăunătorilor) au fost folosite ca sursă de hrană, de materie primă, de forță de muncă etc.

**Animal de blană.** Animal apreciat pentru blana sa care prezintă utilitate economică. Unele trăiesc în stare sălbatică și sint vinate, iar altele se cresc în captivitate sau în semicaptivitate. Cele mai cunoscute sint: samurul, marmota, sconsul, nutria, nurca, vulpea argintie etc.

**Animal de laborator.** Animal domestic întreținut și ameliorat pentru a servi experiențelor de genetică și ameliorare, fiziologie și fiziopatologie, testării medicamentelor, serurilor etc. Printre speciile de animale de laborator se numără șoarecele alb, șobolanul, cobaiul, Drosofila ș.a.

**Animal de muncă.** sin. *Animal de tracțiune.* Nume comun atribuit animalelor din diferite specii (cabaline, bovine etc.) care sint utilizate în principal pentru tracțiune, pentru lucrări agricole, diferite transporturi, prestări de servicii etc.

**Animal domestic** (lat. lit. *animal domesticus*: care trăiește pe lângă casa omului). Animale a căror îngrijire, alimentație și reproducție sint controlate de om, în scopul producerii unor bunuri și servicii (carne, lapte, îmbrăcăminte, muncă, pază etc.), pentru agrement sau cercetare științifică; ele evoluează implicit și sub influența selecției artificiale. Se disting populații în faze inițiale sau avansate de domesticire (v. clasificarea raselor) și sint aproximativ 200 specii de animale în diferite faze de domesticire.

**Animale matcă,** sin. *Efectiv matcă, turmă de bază.* Indicator convențional ce se referă la animalele adulte destinate reproducției. Teoretic animalele matcă constituie turma de bază a unei întreprinderi și sint incluse în fondurile fixe.

Efectivul matcă se compune din femelele și masculii utilizați la reproducție. Numărul și ponderea femelelor matcă în totalul efectivului constituie indicatori de bază în planificarea creșterii animalelor, în funcție de care se pot determina structura efectivului de animale, consumul de furaje, consumul de materii prime și materiale, necesarul de adăpostiri, costurile de reproducție, producția, veniturile și eficiența economică a producției animalelor.

**Animal mediu furajat.** Indicator convențional pentru exprimarea efectivului mediu furajat dintr-o anumită categorie de animale, pentru o anumită perioadă de plan sau de analiză. Constituie unitatea tehnică de producție pe baza căreia se calculează randamentul mediu, consumurile de materiale și de forță de muncă, costurile de producție, veniturile și rezultatele financiare în vederea programării producției și analizei economice în producția animală.

**Animal monogastric.** V. Monogastric.

**Animal omnivor.** V. Omnivor.

**Animal poligastric.** V. Poligastric.

**Animal reformat.** Noțiune atribuită în general animalului scos din turma de bază, ca urmare a depășirii vârstei optime de exploatare, a introducerii în turma de bază a unor animale cu calități productive superioare sau ca o consecință a perturbării procesului de reproducție sau a sănătății animalului sau a altor cauze. Animalul reformat se trece în categoria animalelor la îngrășat înainte de sacrificare.

**Animalia.** Denumire taxonomică privind regnul animal.

**Animalicultura** (lat. *animal*; animal, *cultura*, creștere). Creșterea și exploatarea animalelor.

**Aniridie** (*an.* privativ; lat. *irid-iridis*: iris). 1. Lipsa congenitală a irisului; 2. Tulburare în dezvoltarea embrionară soldată cu nedezvoltarea irisului.

**Ankole.** Pseudozeb, originar din Uganda, format prin încrucișarea bovinelor cu coarne mari (*Bos primigenius* — va-



rietatea Hani) și zeb din grupa *Sanga*, cu coarne laterale. Dezvoltare mare (tală 118—144 cm și greutatea 345—500 kg), osatură și musculatură puternice. Furnizează o carne de bună calitate 420 kg, la sacrificare cu un randament de 45—55% și o cantitate de lapte de numai 300 kg cu 4,5% grăsime; boii sînt iuți, agili, docili și realizează un randament ridicat în muncă.

**Anodont** (*an*, privativ; gr. *odonsi*: dinte). 1. Fără dinți; 2. Individ la care dinții nu s-au dezvoltat datorită unei tulburări în evoluția embrionară.

**Anodonta cygnea**, sin. *scoica de ballă*. Moluscă bivalvă dulcicolă de 12—20 cm, comună în apele stătătoare de șes unde s-au format numeroase varietăți. Cele mai comune varietăți sînt: *Anodonta cygnea piscinalis*, sub 10 cm lungime, cochilia oval-rotunjită și cu o carenă mare. De obicei trăiește în ape cu curent, limpezi, și cu vegetație. Colorit galben verzui, cu zone brune. *Anodonta cygnea cellensis*, pînă la 22 cm lungime, cochilia oval-alungită, cu vârful (apexul) turtit și cu o carenă foarte mică. Colorit brun-măsliniu. Trăiește în apele miloase, cu multă vegetație. Au importanță economică, fiind comestibile.

**Anoftalm** (*an*, privativ; gr. *ophthalmos*: ochi). 1. Monstru fără ochi; 2. Individ lipsit de bulbi oculari datorită unei tulburări în evoluția embriogenetică.

**Anomalie** (*a*, privativ; gr. *nomos*: lege). Ceea ce se abate de la regula obișnuită, distingîndu-se anomalii de formă, de situație, de topografie, păstrîndu-se însă aspectul general și obișnuit al formațiunii. Se diferențiază de monstrozitate, la care aspectul general se modifică pînă la nerecunoaștere, individul monstruos prezentînd un aspect care în general se abate total de la aspectul natural, obișnuit.

**Anomalie dentară**. Abatere a dinților de la normal. Se pot întîlni la animale și în special la cal anomalii numerice (pleiodontie și oligodontie), anomalii de structură (mișuna superficială sau prea

adîncă, fisura mișunei), anomalii de tocire (prea rapidă sau prea înceată, piezișă), anomalii de incidență (cioc de papagal), brevignatism, prognatism, precum și anomalia ticului de sprijin.

**Anorexie** (gr. *an*: privativ; *orexis*: poftă). Pierderea sau reducerea poftii de mîncare.

**Anorhidie** (gr. *an*: privativ; *orhis*: testicul). Lipsa testiculelor datorită unei tulburări ontogenetice.

**Anosmie** (gr. *an*: privativ; gr. *osmi*: miros). Lipsa simțului mirosului, cel mai adesea datorită unor modificări morfologice (nedezvoltarea receptorilor olfactivi).

**Anovarie** (gr. *an*: privativ; lat. *ovarium*: ovar). Lipsa ovarelor prin nedezvoltarea lor datorită unei tulburări ontogenetice.

**Anovulație** (gr. *an*: privativ; lat. *ovulum*: ou). Absența ovulației sau a eliminării ovulului din foliculul ovarian matur. Este consecința unui dezechilibru neurohormonal, hipofizo-ovarian, procese inflamatorii ale ovarului, presiune intrafoliculară insuficientă, lipsa unor enzime; constituie o cauză de infecunditate, greu de diagnosticat la animale.

**Anoxemie** (*an*, privativ, oxigen; *haima*: sînge). Lipsa oxigenului din sînge și micșorarea aprovizionării celulelor cu oxigen, avînd consecințe grave asupra funcționării celulei.

**Anoxie**. Situație deficitară în folosirea oxigenului la nivelul celulelor și țesuturilor. Se descriu patru tipuri generale de anoxie: stagnantă, anoxică, anemică și histotoxică.

**Ansă**. Denumire generală atribuită în anatomie la toate formațiunile care atîrnă sau formează o curbă, în mod asemănător cu odgonul unei corăbii: ansă intestinală, ansa Wrisberg etc.

**Ansă cromatică**. Modul de așezare pe care-l prezintă cromatina în profază și telofază (în diviziunea indirectă a celulei).

**Ansa Wrisberg.** Anastomoză între o ramură desprinsă din nervul esofagian dorsal și plexul solar.

**Anser.** Termen taxonomic care desemnează genul ce cuprinde gâștele (ex. *Anser cinereus*).

**Anseranatini.** Subfamilie de păsări acvatice din familia *Anatidae*, reprezentate printr-o singură specie, gisca coțofană.

**Anseridae.** Termen care se folosește pentru desemnarea gâștelor. În realitate însă există numai familia *Anatidae* care se referă atât la gâște cât și la rațe.

**Anseriformes.** Termen taxonomic desemnând un ordin din cadrul supraordinului carinate. Cuprinde gâștele și rațele.

**Anserină.** Dipeptidă naturală constituită din aminoacizii histidina și  $\beta$ -alanina. Este analogul structural al carnozinei, conținând o grupare metil ( $-\text{CH}_3$ ) grefată pe nucleul imidazol al histidinei. Este prezentă în mușchii păsărilor.

**Antagonism** (gr. *anti*; contra; *agon*; luptă). Fenomenul prin care două sau mai multe substanțe își anulează sau își opun efectele în urma unor acțiuni fiziologice contrare; Acțiunea de opunere dintre medicamente și boală sau medicamente și funcții fiziologice.

**Antebrachicarpometacarpiană** (lat. *art. antibrachiocarpometacarpicus*), sin. *Articulația genunchiului* (denumire de fapt improprie). Complexul articular din regiunea genunchiului format dintr-o serie de articulații care leagă oasele antebrațului la oasele carpiene, oasele carpiene între ele (pe două rinduri) și oasele carpiene la oasele metacarpiane; complexul articular prezintă ligamente articulare proprii fiecărei articulații și o serie de ligamente comune (capsula articulară cu ligamentele funiculare colaterale).

**Antebraț.** Parte a membrului toracic având ca bază anatomică radiusul și ulna, cuprinsă între articulația cotului și articulația genunchiului.

**Antecalculație.** Calculația prețului de cost a unei lucrări, a unei construcții, a

unui produs etc., care se efectuează înainte de începerea lucrării sau construcției, pe baza unor norme stabilite. Ajută la cunoașterea prețului de cost planificat, a celui de producție, de livrare și rentabilitatea.

**Antemăsurătoare.** Evaluarea cantitativă a lucrărilor ce urmează a fi efectuate în vederea realizării unui proiect. Servește la întocmirea devizelor și a listei de materiale.

**Antepartum** (lat. *ante*: înainte; *partum*: a naște). Ceea ce se produce înainte de naștere. Termen folosit în reproducția animalelor și în clinică (obstetricală în special) pentru a defini anumite fenomene dependente de starea de gestație, cu efect înainte de expulzarea fătului.

**Anteproiect.** Proiect sumar care cuprinde numai elementele esențiale și caracteristice ale unei lucrări, calculate cu o anumită aproximație.

**Antheraea Pernyi.** sin. *Vierme de mătase de stejar*. Specie semisălbatică de viermi de mătase, care ocupă primul loc în producerea de mătase în țările din Extremul Orient. Metamorfoza completă are 4 stadii de dezvoltare. Hibernază în stadiul de crisalidă. Este o specie bivoltină. Ouăle de culoare cafeniu închis, larva la ecloziune este pigmentată în negru, cu capul roșcat, apoi devine verde cu diferite nuanțe și tuberculi diferit colorați; 1 g însumează 130—140 ouă. Urzirea gogoșii durează 3—4 zile la 25°C (aer liber — 8—10 zile). Coaja gogoșii este tare, impregnată cu un lichid compus din urați de amoniu. Culoarea gogoșilor este gri-roșcat, greutatea 5—6 g. Hibernarea are loc la temperatura de 2—4°C, umiditate 60—70%.

**Antheraea Yamamai.** Specie de viermi de mătase, ce se hrănește cu frunză de stejar și se crește în stare semisălbatică în unele țări din Asia. Se aseamănă în anumită măsură cu *Arthea Pernyi*.

**Antialiment.** Substanță chimică din ingesta care împiedică, printr-un proces de concurență, valorificarea digestivă sau metabolică a unui nutriment (ex. antivitaminale).

**Antibiogramă.** Metodă de laborator prin care se verifică sensibilitatea unui microb la un anumit antibiotic.

**Antibiotic** (gr. *anti* : contra și *bios* : viață). Substanță chimică organică produsă de anumite microorganisme (ciuperci sau bacterii) sau obținută prin sinteză, care în soluții diluate are efect bactericid sau bacteriostatic. Folosite în medicină și în medicina veterinară pentru tratamentul bolilor sau stărilor infecțioase, în zootehnie ca stimulatori de creștere, în fitotehnie la combaterea bacteriozelor și în industria alimentară pentru conservarea alimentelor. Antibioticul adăugat în hrana animalelor, prin încorporarea în nutrețuri combinate, mărește viteza de creștere și îmbunătățește gradul de conversiune al hranei.

**Antibioză.** Asociere antagonistă între două organisme, din care unul este afectat.

**Anticoagulant.** Substanță care previne coagularea sîngelui (exemplu, oxalatul de potasiu, citratul de sodiu, florura de sodiu, heparina etc.). Mecanismul de acțiune al anticoagulanților se bazează pe blocarea ionilor de calciu ( $Ca^{++}$ ) din sînge, împiedicînd astfel coagularea acestuia. *Heparina* este un anticoagulant natural prezent în sînge; ea acționează prin inhibarea activității protrombinei. Prin recoltarea sîngelui pe anticoagulanți se obține plasma sanguină (conține ser + fibrogen), care este utilizată pentru efectuarea diferitelor analize biochimice.

**Anticoncepțional.** Care împiedică fecundarea.

**Anticorp.** Substanță de natură proteică a cărei biosinteză este determinată de introducerea unui antigen în organism și care posedă capacitatea de a reacționa specific cu antigenul corespunzător. Procesul biochimic prin care se produce formarea anticorpilor se numește *imunizare*, iar animalul care a produs anticorpi, prin inocularea repetată a unui antigen, se imunizează.

**Antidiareic.** Care combate diareea, fie dezinfectînd tubul digestiv, fie încetinind tranzitul alimentar, fie neutralizînd sau absorbînd toxinele etc.

**Antidiuretic.** Medicament care reduce diureza, obișnuit fiind vorba de extracte de lob posterior al hipofizei, de sedative ale centrilor diurezei (barbiturice) sau de doze mari de cafeină.

**Antidot** (gr. *anti* : contra ; *datos* : dat). Substanță care are proprietatea de a neutraliza efectele unui toxic.

**Antienzima**, sin. **Antiferment.** Un agent care în mod selectiv inhibă acțiunea unei enzime sau unui grup de enzime.

**Antiferment.** V. Antienzimă.

**Antihormon.** Anticorp antihormonal apărut în organism în urma unor administrări repetate de hormoni cu caracter proteic (cum ar fi gonado-tropinele), activitatea antihormonală fiind asociată cu fracțiunea gammaglobulinică a serului.

**Antigen.** Substanță de tipul protidelor sau al unor poliglucide (în general cu masă moleculară mare), care este străină pentru organismul în care se introduce și care, odată introdusă în organism în cantități mici, declanșează elaborarea sau biosinteza unor proteine specifice de apărare denumite anticorpi. Antigenul reacționează cu anticorpii formați, determinînd reacția antigen-anticorp, reacție prin care acțiunea antigenului este anihilată.

**Antifertilizin.** Substanță produsă de sperma animală, cu activitate specifică imunologică, care intervine în atracția dintre gameți înainte de fertilizare.

**Antifibrinolizină.** Substanță care inhibă acțiunea proteolitică a fibrinolizinei.

**Antilizină.** Substanță care are acțiune antagonistă față de acțiunea lizinei.

**Antilopă.** Nume atribuit unui grup de animale rumegetoare paricopitate din familia *Bovideelor*. Lungimea corpului variază între 60 cm și 3 m, iar înălțimea între 30 cm și 1,5 m; au picioarele lungi și subțiri și coada scurtă; coarneau, de forme diferite apar în general la masculi,

rareori și la femele. Trăiesc de obicei în stepă și pustiuri, iar unele specii și în zonele alpine, majoritatea fiind răspândite în Africa și în sudul și centrul Asiei; câteva specii, printre care gazelele au fost aclimatizate în U.R.S.S. Ele se vinează pentru carne, dar mai ales pentru piele.

**Antioxidant.** Substanță care împiedică reacțiile ce au loc sub acțiunea oxigenului din aer, evitând astfel degradarea multor produse (rîncezirea grăsimilor etc.). Se folosește în industria nutrețurilor combinate.

**Antipa, Grigore (1867—1944).** Biolog român, membru al Academiei Române, fondator al Muzeului de istorie naturală din București, unul dintre creatorii muzeologiei moderne, inițiator al dioramelor. Autor al concepției ecologice, a biosociologiei și bioeconomiei biosferei, a pus bazele școlii românești de hidrobiologie, ihtiologie și oceanologie.

**Antiperistaltic.** Substanță care suprimă peristaltismul.

**Antipiretic** (gr. *anti*: contra; *pyr*: foc, febra). Substanță care are proprietatea de a combate hipertermia, acționînd fie prin reducerea proceselor metabolice, fie influențînd direct centrul termoregulator diencefalic.

**Antipruriginos.** Care combate pruritul.

**Antirabic.** Contra turbării: vaccin antirabic etc.

**Antirahitic.** Termen care definește proprietatea unor substanțe de a preveni sau combate rahitismul: vitamina D etc.

**Antiseptic** (gr. *anti*: contra; *sepsis*: putrefacție). Substanță care împiedică apariția infecțiilor. Se folosește pentru distrugerea microbilor patogeni din apă-posturi, cîmp operator, plăgi etc.

**Antiser** (ser imun). Serul sanguin al unui animal care a fost imunizat. De exemplu, dacă se inoculează succesiv unui iepure ovalbumină ca antigen, animalul devine astfel imunizat, deoarece serul conține anticorpi biosintetizați și

se va numi antiser de iepure contra ovalbumină sau ser imun de iepure anti-ovalbumină.

**Antisteril.** Termen general ce definește rolul oricărui factor care previne sau combate sterilitatea și în special pentru definirea rolului vitaminei E.

**Antitetanic.** Termen comun ce definește proprietatea unor substanțe (produse biologice) de a preveni apariția tetanosului: ser antitetanic etc.

**Antitoxină.** Substanță produsă de organism, care inactivează o toxină oarecare.

**Antivitamină.** Substanță care exercită în organism o acțiune antagonistă diferitelor tipuri de vitamine. Exemple: dicumarolul este o antivitamină K prezentă în furajele alterate, care determină apariția stărilor hemoragice la animale, inhibînd sinteza protrombinei în ficat; hidrazida acidului nicotic este antivitamină B<sub>6</sub>; sulfonamidele sînt antivitamine ale acidului paraaminobenzoic, care exercită un efect bacteriostatic asupra unor microorganisme etc. Unele antivitamine prezintă o analogie de structură chimică cu vitaminele a căror acțiune o inhibă.

**Antravoane, sin. Chistocuri.** Dispozitiv confecționat din patru brățări de piele, căptușite cu postav sau pîslă. Antravoanele sînt prevăzute cu inele metalice prin ochiurile cărora trece o curea sau un lanț care servește pentru strîngerea la un loc a celor patru membre ale calului. Brățările se fixează la chișițele animalului și servesc pentru trîntirea și menținerea lui în poziție culcată pentru anumite intervenții.

**Antrax, sin. Cărbune bacteridian, Dalac, Boală acută,** infecțioasă, bacteriană, a oilor și taurinelor, cauzată de *Bacillus anthracis*. Este transmisibilă la om.

**Antrenament.** Executarea unor exerciții metodice pe baza unor principii generale (repetiție, ritmicitate, continuitate și progresivitate) în scopul dezvoltării calităților fizice și însușirilor fiziologice ale unui animal. Antrenamentul

metodic determină, în special, dezvoltarea aparatului locomotor, ameliorarea capacității respiratorii, dezvoltarea toracelui și a mușchilor respiratorii, sporirea toleranței țesuturilor la sarcina în gaz carbonic, fără a surmena inima și alveolele pulmonare, prevenind rupturile posibile ale acestora și apariția enfizemului. Un antrenament aplicat riguros științific asigură o bună pregătire a animalelor (în special a cailor, cîinilor, porumbelilor) pentru diferite servicii, precum și pentru competiții sportive.

**Antrenor.** Persoană calificată care se ocupă cu pregătirea animalelor în vederea obținerii unor performanțe ridicate.

**Antrepozit.** Construcție destinată pentru depozitarea, păstrarea sau conservarea unor cantități mari de produse-mărfuri. Dacă se asigură conservarea prin frig se numesc *antrepozite frigorifice*.

**Antricot.** Noțiune ce definește o porțiune din carcasa animalelor, cu carne de calitate superioară. La taurine, antricotul se decupează prin efectuarea unei secțiuni anterioare, între a V-a și a VI-a coastă și una posterioară, între a XI-a și a XII-a coastă, iar lateral în treimea superioară a coastelor. Baza osoasă este alcătuită din 6 vertebre toracice (de la VI la XI) și treimea superioară a coastelor.

**Antropoid** (gr. *anthropos* : om ; *eidōs* : formă). Care se aseamănă cu omul (exemplu, maimuța antropoidă).

**Antropomorf** (gr. *antropos* : om ; *morphos* : formă). 1. Termen utilizat pentru definirea formei asemănătoare cu a omului ; 2. Adesea indică forma animalelor care au o conformație asemănătoare cu a omului.

**Antu** (alfa-naftil-tiouree), sin. *Antan*, *Cristid*. Substanță cu efect raticid. Se prezintă sub forma unei pulberi cenușii și se folosește ca pulberi de prăfuit (30 și 50%) sau ca momeli (1-3%). Activ împotriva șobolanilor cenușii și negri ;  $DL_{50} = 6-8$  mg/kg greutate vie pentru șobolani.

**Antwerp.** Rasă pitică de găini, formată dintr-o rasă de producție. Face parte din grupa raselor decorative.

**Anurie.** Suspendarea micțiunii, respectiv a emisiei de urină, ca o consecință a unor stări patologice.

**Anuropigie.** Lipsa totală a cozii întințită la găini datorită lipsei vertebrelor coccigiene. Poate constitui și caracter de rasă, ca la rasele herce (Berc belgian).

**Anus** (lat. : *anus*). 1. Orificiul de comunicare a porțiunii terminale a tubului digestiv cu exteriorul ; 2. Deschiderea rectului la exterior (comunicarea normală a rectului cu exteriorul).

**Anvers.** 1. Rasă pitică de găini din grupa europeană, subgrupa belgiană. Face parte din rasele decorative ; 2. Rasă de porumbei voiajori obținută din porumbelul persan printr-o serie întreagă de încrucișări complexe, selecție îndelungată și antrenament metodic. Împreună cu porumbelul voiajor de Liège stă la baza tuturor porumbelilor voiajori actuali.

**Aortă.** Vas arterial de calibru mare, prin care singele este pompat de la cord, distingându-se : o *aortă primitivă* (prin care singele este împins în corp) și o *aortă pulmonară* (prin care singele este împins la pulmon) ; o *aortă ascendentă* (prin care singele este dus la extremitatea cefalică, formațiunile gâtului și membrele toracale) și o *aortă descendentă* (prin care singele este dus la visceralele din cavitatea abdominală și membrele pelvine) ; o *aortă toracică* (corespunzând porțiunii din aorta descendentă cuprinsă în cavitatea toracică) și o *aortă abdominală* (corespunzând porțiunii din aorta descendentă cuprinsă în cavitatea abdominală).

**Apă.** Componentă anorganică constituantă a materiei vii, reprezentând aproximativ 60% din masa organismului animal. Unele țesuturi și lichide biologice conțin cantități apreciabile de apă : mușchiul și pielea (80%), ficatul și plămîinii (75%), plasma sanguină, limfa și sucii gastrici (95%), laptele (88%). Ca

origine, apa din organismul animal este exogenă, provenind din alimentație (hrană, adăpare) și endogenă, provenind din oxidarea celulară a compușilor conținând hidrogen (glucide, lipide, protide). În organism apa are rol: a) structural; b) solvent biologic, solubilizând diferite substanțe care devin astfel reacționale; c) stabilizator al mediului biologic; d) generator de ioni  $H^+$  și  $OH^-$  necesari pentru realizarea proceselor de tamp-nare (menținerea pH-ului în limite constante), de cataliză enzimatică și de hidroliză; e) efector direct al reacțiilor de hidratare, hidroliză și a unor reacții de oxidare; f) mediu de vehiculare a unor substanțe; g) termoregulator, menținând în limite constante temperatura organismului prin procese de evaporare cutanată și de eliminare prin respirație.

**Apă dulce.** Apa din bazine acvatice cu un conținut de cloruri de 0,0–0,5‰.

**Apă endogenă.** Apa rezultată în organism prin oxidarea lipidelor, glucidelor și protidelor.

**Apă exogenă.** Apa introdusă în organism prin consum direct, prin apa de constituție și de pregătire a nutrețurilor.

**Apă marină.** Apa din bazinele acvatice cu un conținut de clorură de sodiu de peste 17‰.

**Apă mezohalină.** Apa din bazinele acvatice cu un conținut de cloruri de 3–10 g‰.

**Apă oligohalină.** Apa din bazinele acvatice cu un conținut de 0,5–3 g cloruri la un litru.

**Apă potabilă.** Apa care corespunde cerințelor organoleptice necesare consumului și nu prejudiciază sănătății și producției animalelor.

**Apă reziduală, sin. Apă uzată.** Bazine acvatice cu apă utilizată în gospodării individuale, fabrici și uzine, industrii prelucrătoare, unității zootehnice etc., la care se adaugă și apele meteorice colectate în sistemele de canalizare centrală a centrelor populate. De cele mai multe ori sint improprie pentru viața peștilor.

**Apă salmastră.** Apa din bazinele acvatice cu un conținut de cloruri de 0,5–17 g‰.

**Apă siderotrofă.** Apa din bazinele acvatice cu cantități mari de săruri de fier.

**Apă tehnologică.** Apă ce rezultă din procesele de fabricație propriu-zise. De regulă este improprie pentru piscicultura sau pentru folosirea în sectorul zootehnic.

**Apă termală.** Apă din straturile de adâncime, cu o temperatură mai ridicată (40–80°C) decât cea a mediului exterior.

**Aparat** (lat. *apparare*: a prepara).  
1. Ansamblu de organe care: au origine embriologică diferită concură la realizarea unei funcții organice esențiale comune. Organele respective pot avea topografie diferită, formă și structură diferite, rol diferit etc., dar toate împreună concură la efectuarea aceleiași funcții principale. Aparatul nu trebuie confundat cu sistemul în cadrul căruia organele au origine embriologică comună;  
2. Sistem tehnic cu care se pot efectua diferite operații (alimentarea mașinilor cu materiale ce se prelucrează, tocarea nutrețurilor, măcinarea boabelor, mulsul laptelui etc.).

**Aparat cerifer.** Aparat format din patru perechi de glande cerifere, situat în abdomenul albinei, în interiorul cărora se formează ceara.

**Aparat circulator.** Ansamblul organelor care realizează circulația singelui în organismul animal, cuprinzând conductorii vasculari (artere, capilare, vene, limfatice) cordul (ca motor central) și organe anexe hematopoetice și hemato-litice. Prin conductorii vasculari circulă elementul vehiculant (singele și limfa).

**Aparat de muls.** Aparat destinat recoltării mecanice a laptelui de la vaci, oi, capre. Aparatele de muls sint: în doi timpi și în trei timpi. Aparatul de muls în doi timpi este format din pahare de muls, colector, distribuitor, pulsator, bi-

don, conducte și furtune de legătură pentru vacuum și lapte. Aparatul de muls în doi timpi realizează mulsul laptelui în două faze: aspirația (curgearea) laptelui și comprimarea (masajul) mameloanelor. Aparatul de muls funcționează la: valoarea vacuumului de 360—380 mm col. Hg; la frecvența pulsațiilor de 50—60 pulsații pe minut și la un raport al celor două faze (aspirație și comprimare) de 1/1; 2,5/1 și 3/1.

**Aparat de tăiere.** Aparat cu care se efectuează tăierea tulpinilor plantelor, fiind folosite la cositori, combine de siloz etc., tunderea linii la mașinile de tuns oi etc.

**Aparat de tocat.** Aparat folosit la tocare nutrețurilor vegetale. Ele pot fi cu disc sau cu tobă. Se pot folosi la tocarea nutrețurilor fibroase, grosiere, rădăcinoase, tuberculi etc. Cuțitele de tăiat pot avea tăișul drept, elicoidal, crestă, ondulat sau scafă.

**Aparat digestiv.** Ansamblul organelor care concură la realizarea digestiei, în componența lui distingându-se tubul digestiv (gură, faringe, esofag, stomac, intestin) și organe anexe (glande de salivare, ficat, pancreas).

**Aparat genital, sin. Aparat reproducător.** Ansamblul organelor de reproducere a speciei, în cadrul lui distingându-se organe esențiale sau gonade (testiculele, la mascul și ovarele la femelă) căi de conducere (epididim, canal deferent, canal ejaculator la mascul și oviducte, uter, vagin, vestibul vaginal, la femelă) și formațiuni anexe (vezicule seminale, prostată, glande bulbouretrale la mascul și mamela la femelă) organe de populație, organe de protecție etc.

**Aparat genito-urinar.** V. Aparat urogenital.

**Aparat Golgi, sin. Aparat reticular intern.** Formațiune canicular-vacuolară perinucleară (evidentă la celulele tinere), cu capacitate polarizată în celulele secretorii (în funcție de sensul eliminării granulelor de secreție). Este un organit celular.

**Aparat Haldane.** Aparat utilizat pentru determinarea cantităților de oxigen și bioxid de carbon din aer.

**Aparat infundibuliform fibrilar, sin. Pilnie spirală Golgi-Rezzonico.** Formațiune cu aspect de filament spiralat în pilnie situat în jurul neuritului, în teaca mielinică a nervilor periferici.

**Aparat locomotor.** Ansamblu de organe specializate (oase, articulații, tendoane și mușchi), care concură la realizarea mecanismului de deplasare a animalului.

**Aparat Miguel.** Aparat ce se folosește pentru recoltat apă de la diferite adâncimi din mări și oceane.

**Aparat neuromioarterial-glomerular.** Sunt reglator al accesului singelui în glomerulul renal, reprezentat de un ansamblu de fibrile nervoase situate la nivelul mediei capilarelor aferente.

**Aparat opercular.** Grup de patru oase sau piese cartilajinoase articulate și acoperite cu tegument formînd astfel un capac care la pești acoperă cavitățile branhiale. Se întîlnesc numai la peștii osoși sau semioșoi.

**Aparat orsat.** Aparat pentru dozarea volumetrică a bioxidului de carbon și oxigenului din aer prin substanțe absorbante.

**Aparat respirator.** Complexul de organe (cavități nasale, faringe, laringe, trachee, bronhii, pulmoni) care conduc aerul în inspirație și expirație, la nivelul pulmonului avînd loc schimbul de gaze. În componența aparatului se disting căi respiratorii (superioare = prefaringiene și inferioare = postfaringiene) și organe esențiale (pulmonii cu structura complexă). Un rol deosebit în dinamica respiratorie se atribuie mușchilor inspiratori (diafragmă, dințat dorsal cranial etc.) și expiratori (dințat dorsal caudal etc.) și mușchilor abdominali ventrali.

**Aparat urinar.** Ansamblul organelor care concură la producerea și eliminarea masivă a urinei, în componența lui intrînd glande esențiale (rinichii) și că

de conducere (uretere, vezică urinară, uretră). De notat că în funcția de eliminare-depuratoare, un rol deosebit se atribuie și glandelor sudoripare (dar care nu sînt sistematizate în aparatul urinar).

**Aparat urogenital.** Termen sintetic definind relațiile strîns (embriologice și topografice) dintre aparatul genital și urinar.

**Apatie** (gr. *apatheia*). Lipsa de reactivitate a organismului la excitațiile din mediul exterior.

**Apeduct** (lat. *aquae ductus*: conductă de apă). Canale de suprafață sau conducte subterane care servesc la aducerea apei de la punctul de captare pînă la cel de folosire.

**Apendice** (lat. *ad* la; *pondere*: a atîrna). În anatomie se definește infundibulul limfoid al virfului cecal la unele specii (om, rozătoare etc.); dintre animalele domestice, doar iepurele posedă apendice cecal.

**Apendice pilorice.** Apendice digiti-forme care sînt fixate la unii pești de tubul digestiv, la limita dintre intestin și stomac. Numărul lor poate constitui un caracter de specie.

**Apetit** (lat. *appetitus*: poftă). Dorința de a mânca.

**Aphanomyces astaci.** Ciupercă inferioară parazită care produce racilor și în special speciei *Astacus astacus* imbolnăvirea denumită *Pestis astacorum*.

**Aphyocharax rubropinnis.** Pește din familia *Characidae*, care trăiește în apele din Argentina. Coloritul corpului verzui-argintiu cu irizații, iar înotătoarele roșii. Se folosește ca pește de acvariu.

**Aphyosemon.** Pești din ordinul *Cyprinodontinae*. Coloritul corpului variat, în culori vii, cu puncte sau pete. Numeroase specii se folosesc ca pești de acvariu.

**Apical** (lat. *apex*: vîrf, creștet). Termen care se referă la situarea unui țesut în partea terminală (virful) unui organ sau definește extremitatea unui organ, de obicei cea superioară (virful). La tuberculul de cartof reprezintă porțiunea care poartă mugurele terminal (partea apicală).

**Apicultură** (lat. *apis*: albină; *cultura*: cultură). 1. Știința care se ocupă cu creșterea și exploatarea rațională a albinelor; 2. Ramură rentabilă a agriculturii care se ocupă cu creșterea și întreținerea familiilor de albine în scopul obținerii unor produse ce contribuie la îmbunătățirea alimentației populației; la aprovizionarea industriei cu materii prime (miere, ceară, polen, lăptișor, propolis). Apicultura contribuie la sporirea producției de fructe, semințe, legume prin polenizarea cu albine. România ocupă primul loc din Europa ca țară exportatoare de produse și utilaje apicole și al 6-lea loc în lume ca țară exportatoare de miere.

**Apicultor**, sin. *Stupar*, *prisăcar*. Crescător de albine, om pasionat de meserie și care aplică o apicultură științifică la un nivel tehnic ridicat, cunoscînd condițiile concrete de mediu și particularitățile biologice ale familiilor de albine.

**Apifug.** Preparat cu miros respingător, folosit de apicultori pentru ungerea miștilor înainte de începerea lucrului în stupină, ca mijloc de protecție contra albinelor.

**Apimondia.** Organizația internațională neguvernamentală, care reunește organizațiile apicole naționale, în scopul organizării schimburilor de experiență pe plan mondial, în domeniul tehnologiei de creștere și exploatare a albinelor.

**Aplosoma.** Ciliate parazite fixate la peștii dulcicoli pe branhiile și suprafața corpului.

**Apis mellifica carpatica.** Albină autohtonă, formată și adaptată perfect condițiilor de climă, relief și floră din R.S.R. Caracterizată printr-o comportare liniștită pe faguri, blîndețe deosebită, predispoziție slabă la furtașag, predispoziție scăzută la roirea naturală, clădește un număr mare de botci în timpul roirii naturale. Căpăcirea mierii este uscată, fiind posibile și forme intermediare. Blochează în timpul culesurilor principalele cuibul, propolizează slab cuibul.



Prezintă o înaltă capacitate productivă (100—160 kg miere). Se disting în cadrul rasei mai multe ecotipuri cu caractere morfologice diferite. În general albina autohtonă are membre relativ scurte față de lungimea corpului.

**Apterapie.** Utilizarea rațională pe baze riguroase științifice a unor produse apicole cu multiple valențe ca remediu în tratarea diferitelor boli, în scopul apărării sănătății omului. Apterapia este o practică străveche localizată în preistoria medicinei. În prezent datorită conținutului în principii activi ai mierii, polenului, păsturii, lăptișorului de matcă, polipolisului, veninului de albine, cerii a luat o mare extindere.

**Aplazie** (gr. *a* : privativ ; *plassein* : a forma). Nedezvoltarea unui țesut sau a unei formațiuni.

**Apletodon microcephalus băcescui.** Pește marin de 2,75 cm, din familia *Gobiesocidae*, care trăiește pe fundurile stîlcoase la adîncimi pînă la 5 m în Marea Neagră. Are corpul alungit, ușor comprimat dorso-ventral și prevăzut cu un disc adeziv. Botul scurt și înzestrat cu numeroși dinți mărunți dispuși în 3—4 serii. Dorsala deplasată mult înapoi are inserția ceva mai înaintea anelei. Coloritul corpului roșietic. A fost semnalat la Burgas și la Caliacra.

**Aplomb. 1.** Direcția și poziția membrilor animalelor, în raport cu pămîntul și cu planul median al corpului, cînd animalele se sprijină deopotrivă pe toate picioarele. Aplombul poate fi : *normal* (corect), *sub el, campat, închis, deschis, panară, canios*. Aplombul prezintă importanță pentru aprecierea animalelor după exterior (mai ales la cai), în vederea selecției ; 2. La păsări, dispoziția și direcția pe care o iau fluierile cînd pasărea stă în poziție normală, sprijinindu-se deopotrivă pe ambele picioare.

**Aplomb anormal.** Aplomb defectuos atunci cînd punctul de sprijin și de suspensie nu se găsesc pe aceeași verticală. În acest caz membrele animalelor sînt deviate (înainte, înapoi, înăuntru sau în afară) de la liniile corecte de aplomb.

**Aplomb normal, sin. Aplomb corect.** Aplombul unui animal atunci cînd punctul de sprijin al unui membru se găsește pe aceeași verticală cu cel de suspensie. La membrele anterioare, examinate din profil, verticala coborîtă din vârful umărului trebuie să cadă înaintea penei copitei, la o distanță egală cu lungimea copitei sau verticala coborîtă din centrul tuberozității supero-externe a radiusului trebuie să împartă membrul în două părți egale ; la examinarea din față, verticala coborîtă din punctul spetei, împarte membrul în două părți egale, iar distanța dintre copite este egală cu o lărgime de copită. La membrele posterioare privite din profil, verticala coborîtă din punctul fesei trebuie să treacă prin vârful jaretului, să urmeze marginea posterioară a fluierului și să cadă pe sol puțin înapoia copitei ; iar dinapoi, verticala coborîtă din punctul fesei trebuie să împartă în două părți egale membrul posterior.

**Apnee** (*a*, privativ ; gr. *pnein* : a respira). Întreruperea dinamicii respirației.

**Apneumie** (*a*, privativ ; gr. *pneumon* : pulmon). Monstruoșitate caracterizată prin lipsa (nedezvoltarea) pulmonilor ca o consecință a unor tulburări embriogenetice.

**Apodie** (*a*, privativ ; gr. *ped* : picior). Monstruoșitate caracterizată prin lipsa (nedezvoltarea) membrilor ca o consecință a unor tulburări embriogenetice.

**Apoenzimă.** Componentă de natură proteică a enzimelor, prezentînd proprietățile generale ale proteinelor. Caracteristici : **a**) este termolabilă și nedializabilă ; **b**) conține în structura sa un situs (regiune) activ (catalitic) specific pentru activitatea catalitică ; **c**) determină legarea substratului la situsul activ ; **d**) determină specificitatea de substrat în reacția pe care o catalizează un anumit tip de enzimă ; **e**) manifestă grade diferite de afinitate pentru substrat, acesta putînd fi legat labil sau foarte strîns de apoenzimă.

**Apofiză** (gr. *apo* : de ; *finai* : a crește, excrescența). Relief osos, circumscris și proeminent, distingându-se : *apofize sli-loide* (cu aspect de stilet), *odontoide* (cu aspect de dinte), *pterigoide* (cu formă de aripi), *mastoide* (în formă de mamelon), *coronoide* (cu aspect de cioc de cioară), *coracoide* (cu aspect de cioc de corb, recurbate) etc.

**Apofiza spinoasă**. Proeminență osoasă, excesiv de dezvoltată situată pe fața dorsală a arcului vertebral.

**Apofiza transversă**. Formațiune tuberoasă sau lamelară situată pe partea laterală a vertebrelor, avind aspect tuberos (la vertebrele toracale), de lamă lătită și dirijată ventro-lateral (la vertebrele cervicale) și de lame excesiv de dezvoltate dirijate lateral (la vertebrele lombare).

**Apometrul**. Aparat care înregistrează cantitatea de apă ce trece printr-o conductă într-un anumit timp.

**Aponevroză** (gr. *apa* : de ; *neuron* : tendon). 1. Se definește sub acest termen orice tendon lătit ; 2. Porțiunea fibroasă și lătită ce servește la inserția unui mușchi. Principali mușchi cu aponevroze sînt : cleidomastoidianul, gluteul superficial, oblicii abdominali etc.

**Apophallus mülhlingi**. Vierme nespecific care ca adult parazitează în intestinul păsărilor ihtiofage, iar ca larvă (metacercar) se găsește în chiști sferoidali înconjurați cu pigment negru sub formă de inel dispuși la peștii dulcicoli și în special la *Cyprinidae* în grosimea tegumentului, înotătoare și musculatura striată.

**Appenzell**. 1. Rasă elvețiană de capre cu roba complet albă, lipsite de coarne, statură mică, greutate corporală variind între 40 și 60 kg ; 2. Rasă de găini formată în Elveția, caracterizată prin greutate mică și foarte mică : 1,6 kg găina și 2 kg cocoșul la varietatea neagră și 1,2—1,5 kg găina și 1,5—1,8 kg cocoșul la varietatea albă-pestriță. Are o producție mare de ouă și carne de calitate foarte bună. Varietatea pestriță

are penele albe terminate în vîrf printr-o mică pată neagră. Păsările au barbă și favoriți, urechișe albe, fluieri cenușii și creastă dublă sau în formă de corn.

**Aprecierea animalelor**, sin. *Bonitare, testare*. Estimare a valorii genetice a animalelor sau a potențialului lor real pentru anumite producții pe baza datelor de controlul producției și exterior propriu, a datelor privind familia sau combinat.

**Aprobarea populațiilor**. Acceptarea unui grup endogam de animale drept populație și încadrarea lui în sistematica zootehnică. Acceptarea se realizează fie oficial, pe baza unor criterii științifice determinate de organisme în drept să o facă, fie spontan, prin consens, pe baza unor criterii mai mult sau mai puțin subiective. Criteriile folosite astăzi pentru aprobarea populațiilor sînt : a) gradul și durata izolării reproductive ; b) gradul diferențierii morfologice și productive ; c) gradul de diferențiere a cerințelor față de mediu și d) mărirea efectivă a populației.

**Aprosopie** (gr. *a*, privativ ; *prosopos* : față). Monstruoșitate caracterizată prin lipsa regiunii faciale.

**Apsa**. Rasă de ciini (v. Spaniolul pitic de Tibet).

**Apterii**. Porțiunile de piele de pe corpul păsărilor pe care nu cresc pene.

**Aptitudine**. Înclinație naturală sau capacitatea pentru realizarea diferitelor performanțe.

**Aptitudinile ugerului pentru mulsul mecanic**. Însușirea moștenită sau dobîndită privind pretabilitatea glandei mamar la mulgerea mecanică. Aceste aptitudini se exprimă printr-un complex de criterii morfologice (mărime, formă, prindere, distanță față de sol, simetrie), structurale (ponderea diferitelor țesuturi și modul lor de repartizare pe sferturi), funcționale (simetria funcțională sau indicele mamar, viteza de muls, reflexul de cedare al laptelui, cantitatea de lapte rezidual), precum și prin formele și di-

mensuriile mameloanelor, însușirile pielii, părului și gradul de evidențiere al vascularizației sanguine.

**Apus** (*Triops cancriformis*). Crustaceu inferior de 6—7 cm care se găsește în apele stătătoare dulcicole cu adâncimi mici, cu coloritul corpului cenușiu-verzui. În număr mare atacă puietul de pește.

**Ara** (*Ara macao*). Specie de papagal, viu colorat (de obicei roșu ca singele) răspândit în America de Sud și crescut pentru ornament.

**Arab. 1.** Rasă veche de cai, care derivă din *Equus caballus aryanus*, originară din platoul central al Asiei. Se caracterizează prin talie de 148 cm și greutate de 400 kg, format corporal pătrat, profiluri mezomorfe, de tip ortoid, exterior armonios (cap frumos, gît lung, bine conturat, trunchi proporționat — grebăn puternic, spinare și șale scurte, largi și drepte, piept musculos, torace spațios—, membre subțiri, proporționate, rezistente, culoarea obișnuită murgă și vinătă. Are o constituție fină, temperament vioi, sistem nervos echilibrat, caracter bun, sobrietate și rezistență la intemperii și oboseală. Aptitudine de călărie și tracțiune ușoară, realizând mersuri energice, ușoare, ritmice, intense și elastice. Manifestă o viteză remarcabilă pe distanțe mari, realizând performanța de 167 km în 15 h 30' și viteza medie de 1'10"/km ; 2. Rasă de ciini (v. ogarul persan Saluki).

**Arabi.** Denumire comună dată pielicelelor Karakul de culoare neagră.

**Arado**, sin. *Beri*. Rasă de taurine crescută în Eritrea, în special pentru muncă. Are un randament de abator de circa 50% și o producție de lapte de 3—4 litri pe zi.

**Arahnide.** Clasă de artopode fără antene și fără aripi, cu corpul împărțit în cefalotorace și abdomen, din care mai importante sînt cele care produc scabia (*Demodex*, *Sarcoptes*, *Psoroptes*) și căpușile (*Argas*, *Ixodes* etc.).

**Arahnoidă** (gr. *arachne* : pinză de păianjen ; *eidos* : înfățișare). Foița mijlocie

a meningelor, situată între dura mater și pia mater. Se prezintă sub forma unei membrane seroase, care împreună cu pia mater, formează leptomeningele.

**Araucană.** Rasă de găini formată în Chile și Peru, cu greutate de 1,6—2 kg. Păsări de agrement, sînt lipsite de coadă și produc ouă cu o pigmentație albastră a cojii.

**Arbore filogenetic**, sin. *Arbore genealogic*. Mod de reprezentare a filogeniei viețuitoarelor sub forma unui arbore luînd în considerare legăturile de înrudire dintre viețuitoare (plante sau animale). Un astfel de sistem de clasificare a fost posibil numai după afirmarea darwinismului și a fost dezvoltat în special de *E. Haeckel*.

**Arbori și arbuști meliferi.** Diferite specii de arbori și arbuști, cu valoare meliferă ridicată, așa cum sînt salcîmul (v), teiul (v), arțarul (v), salcia (v) etc.

**Are reflex.** Substratul morfologic al actului reflex. Înlănțuirea neuronilor în care se desfășoară actul reflex.

**Arcada anastomotică.** Anastomoză vasculară pe traiect curb, transversal sau angular.

**Arcada dentară.** Formațiunea liniară sau parabolică rezultată din implantarea dinților în mandibulă (arcada mandibulară).

**Arcada zigomatică.** Punte sau lamă osoasă a zigomaticului ce limitează orbita lateroventral.

**Arcade.** Părți ale șeii, sub formă de punți arcuite, confecționate din lemn sau metal. Leagă tălpile șeii la cele două capete și le mențin depărtate una de alta, creînd un spațiu liber care protejează coloana vertebrală de a veni în contact direct cu părțile tari ale șeii. *Arcada anterioară* asigură spațiu pentru protejarea grebănului, iar *arcada posterioară* (oblîncul șeii) pentru protejarea șalelor. Uneori, arcada posterioară este prevăzută cu o piesă numită paletă sau dosul șezutei.

**Arcare.** Devierea genunchiului înaintea liniei verticale corecte; genunchiul este în demiflexiune, ca urmare a retracării mușchilor flexori ai falangelor, când aceștia sînt slab dezvoltăți și cînd se asociază cu chișița moale. Arcarea poate fi congenitală (brassicourt) sau dobîndită. Este un defect mare, mai ales cînd arcarea este pronunțată, deoarece diminuează considerabil rezistența la efort a animalului, îl predispune la poticniri și în consecință determină apariția difertelor tare la nivelul genunchiului.

**Aretie alb,** sin. *Albino*. Varietate de nurcă de culoare albă, caracterizată prin prezența unor pete pigmentate în brun pe nas, extremități și la baza cozii.

**Areuri branhiale.** Grupe de 4—5 pe-rechi de piese osoase articulate între ele care intră în formația craniului visceral al peștilor. Sînt suportii radiilor și spinilor branhiali cu lamelele branhiale.

**Ardea cinerea,** sin. *Stîrcul negru*. Păsăre ihtiofagă de aproximativ 1 m mărime, comună în preajma apelor de șes unde stă în colonii făcîndu-și cuiburile în copaci. Are gîtul și picioarele lungi, ciocul drept, alungit conic și cu virful ascuțit. Coloritul penajului este cenușiu cu virful aripilor tivit cu negru. Produce pagube mai ales în pepiniere și crescătoriale piscicole.

**Ardea purpurea,** sin. *Stîrcul roșu*. Păsăre ihtiofagă comună în preajma apelor din regiunea de șes și în Deltă.

**Ardeneză. 1.** Subrasă ușoară a calului belgian greu, originară din regiunea munților Ardeni. În România este crescută la herghelia Izvin, județul Timiș. Se caracterizează prin talie de 155 cm, greutate 630 kg, format corporal dreptunghiular, profiluri breviforme, conformație specifică cailor grei, producție pioloasă abundentă, culoare roibă, murgă și dereșă. Are temperament limfatic, constituție robustă, caracter docil, aptitudine pentru muncă. Are mersuri lente și adesea lopătate; **2.** Rasă de găini ușoare din grupa europeană, subgrupa franceză, cu o producție de ouă relativ scăzută. Prezintă și o formă pitică.

**Area opaca.** Inel întunecat al discului germinativ care înconjoară zona „area pellucida” a oului la păsări. Se observă în faza de gastrulă.

**Area pellucida.** Zona clară a discului germinativ ce înconjoară scutul embrionar la oul de pasăre și corespunde zonei superioare a activității subgerminale. Se observă în faza de gastrulă.

**Areal.** Teritoriu geografic ocupat de o anumită specie, în interiorul căruia specia respectivă îndeplinește condiții optime pentru creșterea și dezvoltarea sa.

**Areometru.** Instrument folosit pentru determinarea rapidă a densității lichidelor.

**Argalii** (*Ovis argalii Pallas*, *O. ammon L.*, *O. polli Blyth*). Grupă de oi sălbatice dintre cele mai mari, răspindite din regiunea munților Asiei Centrale pînă în peninsula Kamciatka. Se caracterizează prin talie și greutate mare, coarne masive și puternice formînd o spirală completă cu virfurile înafară, culoare cenușie, coadă scurtă, cu o pată aproape albă la baza cozii (ogîndă). Dintre varietățile locale cea mai importantă este oaia Kaschgar (*Ovis polli*).

**Arginină.** Aminoacid cu rol important în alimentația animalelor, în special a celor tinere și a puilor, necesar în metabolismul intermediar. Lipsa ei provoacă inapetență și scăderea producției animale. Se găsește în cantități relativ suficiente din proteinele din boabele de leguminoase, șroturile de floarea-soarelui, tărîțele de grîu, finurile de lucernă și trifoi etc.

**Argintie.** Culoare compusă, întilnită la păsări, iepuri și animale de blană. La păsări rezultă din asocierea penelor albe marginat închise sau a penelor albe cu pene negre cu predominare a culorii albe. La iepuri, rezultă din asocierea firelor albe cu fire negre repartizate uniform pe întreg corpul, iar la vulpi dintr-o alternanță a culorii albe și negre pe același fir de păr.

**Argintiu englez,** sin. *Argintiu pitic*. Rasă de iepuri mici, cu o greutate cor-

porală medie de 2,5 kg. Culoarea argintie este dată de repartiția uniformă a fibrelor negre, albe și cenușii; în general jarul este mai deschis la culoare iar puful este mai închis. Se cunosc mai multe varietăți de argintiu: argintiu negru, argintiu-albastru, argintiu-roșcat, argintiu sălbatic și argintiu-havana.

**Argintiu francez**, sin. *Argintiu de Champagne*. Rasă de iepuri de casă formată în Franța, cu blana de culoare argintie pe întreg corpul cu excepția extremităților care sînt negre. Puii se îmbracă la început în păr de culoare neagră, culoarea caracteristică obținându-se la a treia năpîrlire (6—7 luni). Greutatea medie este de 4,2 kg, uneori ajungînd la 5 kg.

**Argintiu german**. Rasă de iepuri de casă cu greutate ceva mai mică (3,5—4 kg) decît iepurile Argintiu francez (v) dar cu prolificitate mai mare.

**Argulus foliaceus**. Crustaceu inferior, parazit nespecific, comun pe suprafața corpului la peștii dulcicoli în special în crescătoria. Este pericolos fiindcă se hrănește cu sânge, produce plăgi pe suprafața corpului și inoculează toxine. Un singur parazit poate distruge un puiet de crap de 2—3 g.

**Argusianine**. Subfamilie din cadrul familiei *Phasianidae*. Cuprinde diferite specii de fazani de decor (*Polypetron sp.*, *Argusianus sp.* etc.).

**Arhar** (*Ovis amon*). Oaic sălbatică, considerată strămoș al majorității raselor actuale de oi cu coada lungă (merinos, țigaie, țurcană, caracul etc.). În prezent se găsește în regiunile muntoase din Asia Centrală. Se vînză pentru carne și blană.

**Arharomerinos**. Rasă de oi din R.S.S. Kazahă, creată prin încrucișarea arharului cu oaia merinos, în scopul adaptării la condițiile montane a oilor cu lînă fină.

**Arhenteron** (gr. *arhe*: primitiv; *enteron*: intestin). 1. Intestin primitiv; 2. Cavitatea delimitată de foița internă a embrionului în faza didermică (gastru-

leană), comunicînd cu exteriorul prin blastopar, la mamifere; 3. La păsări, cavitate embrionară ce se formează între șanțul blastoporal și masa de vitelus, prin alungirea progresivă a blastodiscului, în faza de gastrulare.

**Arheopterix** (gr. *archaios*: „vechi”; *pteria*: „pasăre”). Cea mai veche pasăre cunoscută în istoria pămîntului, de mărimea unui porumbel, avînd caractere de reptilă și de pasăre.

**Arheornite**. Termen ce se referă la primele păsări care au apărut în perioada jurasică a erei mezozoice. Reprezentate de *Arheopterix* și *Arheornis*, care sînt verigile de legătură dintre reptile și păsările de astăzi.

**Ariceală**. Dermatita eritematoasă, eventual seroasă, verucoasă sau gangrenoasă, localizată în regiunea chișitei la cabaline determinată de o floră polimicrobiană.

**Aripă**. Membrane scapulare ale păsărilor.

**Aritmicitate**, sin. *Aritmie*. O stare fiziopatologică caracterizată prin absența unui comportament așteptat sau a unui ritm fiziologic normal: aritmie cardiacă, respiratorie etc.

**Arjenka**. Rasă de gîște semigrela din grupa europeană. Are greutatea corporală de 5—7 kg. Se crește în U.R.S.S.

**Arkar**, sin. *Arkal* (*Ovis vignei arkar Brd.*, *O. Arkar Nasanov*, *O. arkal Eversman*). Varietate de oaie sălbatică, care trăiește în stepa răsăriteană a Mării Caspice, în Tibet și Iran, în turme de 60—80 capete. Are culoarea părului roșcat-gălbui.

**Arlechin**. Culoarea bălțată sau cu pete (în general negru pe alb) ca la ciinele dog danez, arlechin (v.).

**Armăsar**. Mascul din specia calului destinat pentru reproducție (prăsilă). Armăsarul folosit la reproducție pînă la testarea după descendență se numește „candidat pepinier”, iar după acest test se numește „pepinier”.

**Armoricană**. 1. Rasă de taurine formată în Franța prin încrucișarea vitelor

locale bretone cu rasa Shorthorn. Se caracterizează prin dezvoltare corporală mică (greutatea 300—350 kg la vaci și 650—700 kg la tauri), culoare roșie, producție de lapte mijlocie (2 500 kg cu 3,8% grăsime) și aptitudine bună de carne; 2. Varietate de potirnice din Bretania și Normandia (*Perdix perdix*).

**Arnoldichthys spilopterus.** Pește osos de 7 cm lungime, din familia *Characidae*. Trăiește în regiunea tropicală a Africii de vest (Lagos și Delta Nigerului), în ape ușor acide cu temperaturi de 22—28°C. Coloritul corpului albăstrui sau cenușiu-argintiu cu irizații. Pe înotătoarea dorsală are o pată neagră. Se folosește ca pește de acvariu.

**Artemia salina.** Crustacei inferioari de 8—16 mm lungime, transparenți, care viețuiesc în apele stagnante hipersaline. Ouăle conservate prin uscare sau nauplii din crescătoriile din Artemii se folosesc ca hrană pentru puietul de pești (la reproducerea artificială) și pentru peștii de acvariu.

**Arteră** (gr. *arterie*: arteră). Vas sanguin având media groasă și limitante elastice evidente.

**Arteriolă.** Arteră de mic calibru.

**Arterită.** Inflamația peretelui arterial. În funcție de localizarea procesului inflamator se disting endarterite, mezarterite, periarterite etc.

**Articulație** (gr. *artron*: încheietură). Legătura organică dintre două sau mai multe oase în contact, distingându-se articulații *diartrodiale*, *amfiartrodiale* și *sinartrodiale*.

**Articulație complexă** (lat. *articulus complexus*). Articulație în care cele două oase care se leagă între ele prezintă mai multe fațete articulare de contact și mai multe ligamente, pentru fiecare zonă de contact, la nivelul căreia se realizează o mică articulație, parțial independentă.

**Articulație diartrodială** (lat. *articulus diartrodialis*). Articulație cu mare mobilitate, în constituția ei distingându-se suprafețe articulare acoperite cu cartilaj hialin, ligamente articulare, capsula sinovială și lichid sinovial sau sinovie.

**Artiodactile**, sin. *Paricopitate* (gr. *artios*: cu soț, pereche, *daktylos*: deget). Ordin aparținând subclasei *Eutheria* în care se încadrează animale cu un număr par de degete, respectiv care au membre terminate prin două unghii sau ongoane, despărțite printr-un spațiu (șanț) interdigital. Din acest ordin fac parte rumegătoarele și suinele.

**Artona.** Soi nou de mazăre furajeră, productiv, creat și omologat în țara noastră în anul 1970.

**Artrită.** Inflamația acută sau cronică a unei articulații, caracterizată prin tumefacție caldă, disfuncție motorie etc.

**Artrologie** (gr. *artron*: articulație; *logos*: a vorbi). 1. Studiul articulațiilor; 2. Analiza sistematică, morfologică și funcțională a articulațiilor.

**Artropatie** (gr. *artron*: articulație; *pathos*: boală). Denumire comună pentru definirea oricărei afecțiuni articulare, indiferent de cauze și manifestări.

**Artroză.** Termen general utilizat pentru definirea afecțiunilor articulare degenerativ-cronice (artropatii degenerative).

**Arzamask.** Rasă de giște semigrele din grupa europeană, cu greutate corporală medie de 5—8 kg. Se crește în U.R.S.S.

**Ascaridatoză.** Nematodoză digestivă produsă de viermi din subordinea *Ascaridata* (ascaridoză, neascaridoză, ascaridioză, parascaridioză, toxocaroză), manifestată prin semne generale respiratorii, digestive, nervoase etc.

**Ascaridioză.** Ascaridatoză produsă de paraziți din familia *Ascaridiidae*, genul *Ascaridia* (ascaridioza păsărilor etc.).

**Ascaridoza bovinelor.** Parazitoză datorită infestației cu *Neoscaris vitulorum*, manifestată clinic prin semne discrete, eventual diaree, colici (mai ales la tineret) etc.

**Ascaridoza cabalinelor.** Parazitoză produsă de *Parascaris equorum*, manifestată clinic în perioada de invazie prin tuse, anemie, debilitate (mai ales la tineret), păr zbîrlit, abdomen dilatat, defecare capricioasă (cu murdărirea jaretelor), uneori crize epileptiforme etc.

**Ascaridoza carnivorelor.** Parazitoză produsă de *Toxocara canis*, *T. mistax*, *T. leonina*, tradusă clinic prin apetit capricios, abdomen balonat, perversiunea gustului, erupții pruriginoase, colici, diaree recidivantă, prurit anal, eventual accuze pileptiforme (mai ales la căței) etc.

**Ascaridoza ovinelor.** Parazitoză produsă de *Ascaris ovis*, manifestată prin tulburări intestinale, abdomen, balonat etc.

**Ascaridoza porcineă.** Principala helmintoză a porcinelor, produsă de *Ascaris suum*, frecventă la tineret, manifestată prin simptome digestive, nervoase și semne generale.

**Aseheim-zondek** (metodă —). Metodă de diagnostic biologic al sarcinii sau gestației care se bazează pe influența hormonilor gonadotropi din urina de femelă gestantă asupra aparatului genital al șoarecelui femel impuber. Metoda dă rezultate concludente la femeie, iapă și măgăriță.

**Ascită** (gr. *ascos* : burduf), sin. *Hidropitoneu*. Acumulare de lichid neinflamator în cavitatea peritoneală, ca urmare a stazei sanguine, disproteincmiei etc., după aspectul lichidului distingându-se ascita seroasă, chiloasă, lactescentă etc.

**Ascită fetală.** Acumularea de lichid în cavitatea abdominală a fătului; în cazul în care este în cantitate foarte mare, poate constitui o cauză de distocie.

**Ascites infecțioasă cyprinorum**, sin. *Hidropizie infecțioasă*. Boală infecțioasă gravă, în special la crap și caras. Mai puțin receptivi sînt linul, plătica, bașuca, mreana, știuca, șalăul sau peștii de acvariu. Este cunoscută atît în apele naturale cît mai ales în crescătorii.

**Ascoli.** 1. Rasă de viermi de mătase cu gogoșile de culoare galbenă, centurate; 2. Reacție pentru diagnosticul antraxului.

**Ascomicete.** Ciuperci saprofite sau parazite avînd corpul vegetativ reprezentat printr-un miceliu pluricelular filamentos sau masiv. Mai importante sînt: drojdia de bere (*Saccharomyces cerevisiae*)

folosită ca supliment proteic și în combaterea avitaminozelor și furunculozelor la animale; mucegaiul (v. *Aspergillus*); cornul secarei (*Claviceps purpurea*) care parazitează seccara. Consumați de animale odată cu gozurile provenite de la curățirea cerealelor, scleroții de cornul secarei produc îmbolnăviri cunoscute sub denumirea de ergotisme.

**Ascosteroză**, sin. *Puiet văros*. Boală produsă la albine de către mucegaiul *Ascosfera apis*, prezent în familii sănătoase și care provoacă boala în condiții nefavorabile (temperatură scăzută, ploieri). Puietul este acoperit de un mucegai alb-cenușiu, cafeniu și se mumificază. Mucegaiul se întinde pe faguri. Boala poate compromite recolta.

**Aseel.** Rasă de găini combatantă formată în mod natural în India.

**Asepsie** (a, privativ, gr. *sepsis* : putrefacție). 1. Complex de mijloace, procedee sau operații prin care se asigură evitarea contactului cu germeii patogeni; 2. Procedeu care vizează îndepărtarea de organism a germeilor capabili de a produce infecție.

**Aseptizare.** Totalitatea intervențiilor profilactice efectuate în vederea realizării stării de asepsie.

**Asexuat** (gr. a „fără“; lat. *sexus* „sex“). Organism care nu are caractere de apartenență la unul dintre sexe și care se reproduce vegetativ sau partenogenetic.

**Asfixie** (a, privativ; gr. *sfixis*; pulsație). Suspendarea proceselor respiratorii, prin imposibilitatea pătrunderii aerului în pulmon (edem, spasm glotic sau bronhial etc.).

**Asiatic.** Tip de porc cu capul mic și scurt, frunte largă, urechi mici și drepte în sus, de statură mică, cu membre scurte. În ultima vreme a fost folosit la formarea raselor de miniporci.

**Asimilație** (lat. *ad* : la; *similis* : asemănător). Proprietatea pe care o are materia vie de a efectua sinteza materiei proprii din componente străine, diferite, luate din mediul înconjurător. La

animale, respectivele componente sînt introduse obișnuit pe cale digestivă și absorbite în urma digestiei (v. anabolism).

**Asin** (lat. *asinus*). Specie care aparține genului *Equus* (*Equus asinus*) (v. măgar). **Askania-nova**. Rezervație naturală de stat din R.S.S. Ucraineană, unde a fost creată rasa de oi Askania și rasa de porci Alb ucrainean de stepă. Are un parc botanic și unul zoologic, în care trăiesc specii de animale sălbatice din regiunile de stepă ale Africii, Australiei etc.

**Asociația crescătorilor de albine (A.C.A.)**. Asociație națională neguvernamentală a apiculturilor din țara noastră, creată în scopul stimulării și perfecționării tehnologiei apicole.

**Asolament**. Sistem rațional de amplasare a culturilor pe sole și rotația lor în timp, împreună cu un sistem adecvat de lucrare a solului, aplicarea îngrășămintelor, combaterea bolilor și dăunătorilor în vederea obținerii unor producții mari și de calitate. Asolamentele se împart în 3 categorii: agricole, furajere și speciale.

**Asolament de pașiște**. Asolament ce se organizează la distanțe mai mari de ferma de animale și are ca scop să producă nutrețurile de volum ușor transportabile (finurile). Include două perioade: perioada de pașiște (nierbată) și cea agricolă (cultivată).

**Asolament furajer**. Asolament care are drept scop să producă furajele pentru animale. Ele se subîmpart în: asolament furajer de fermă și asolament furajer de pășuni și fînețe. Asolamentul furajer de fermă se organizează pe terenul situat în imediata apropiere a fermei de animale și produce nutrețurile de volum suculente (masă verde și silozul).

**Asomare** (fr. *assomer*: a omori). Metodă folosită în abator, care urmărește scoaterea din funcțiune a centrilor nervoși motorii și senzitivi de la un animal în vederea imobilizării și insensibilizării acestuia pentru o emisiune sanguină cât mai bună, și respectiv sacrificarea animalului.

**Asomator**. Aparat sau instalație folosită pentru efectuarea operației de asomare.

**Aspergillus**. Denumire comună dată unor specii de mucegai, mai frecvente fiind: *Aspergillus niger*; *A. fumigatus*; *A. flavus* etc. Toate aceste specii produc micoze cunoscute sub denumirea de „aspergiloze”. Speciile de *Aspergillus* contaminează frecvent furajele, producînd aspergilotoxicoze la animalele hrănite cu aceste nutrețuri.

**Aspergillus fumigatus**. Mucegai patogen care cauzează aspergiloza la animale și la om; sursă pentru producerea unui antibiotic.

**Aspergillus niger**. Mucegai patogen care produce mucegaiul negru la multe plante și micoze la animale și la om.

**Aspergiloză**. Micoză provocată de mucegaiuri din familia *Plectasceae*, genul *Aspergillus*: aspergiloza bronhopulmonară a cabalinelor, aspergiloza intestinală a bovinelor, aspergiloza căilor aeriene la păsări, pietrificarea puietului la albine etc.

**Aspergiloza albinelor**, sin. *Puiet pietrificat*. Micoză ce afectează puietul și albinele. Agentul patogen este *Aspergillus flavus*, care produce paralizia și moartea puietului și albinelor. Boala se dezvoltă în special în familii slabe, negrijite. Timpul umed și ploios îi favorizează dezvoltarea. Puietul se deshidratează, se întărește (puiet pietrificat), culoarea larvelor se modifică devenind cenușie, verzuic, neagră.

**Aspergiloza bronhopulmonară a cabalinelor**. Micoză provocată de *Aspergillus fumigatus*, caracterizată prin apariția de colonii nodulare în căile aeriene.

**Aspergiloza căilor aeriene la păsări**. Cea mai frecventă aspergiloză, produsă de *Aspergillus fumigatus*, contaminarea realizîndu-se prin sporii atrențați de furajele mucegăite. Se observă la păsări debilitate progresivă, titubații, respirație dificilă, moartea survenînd în 3—12 zile.



**Aspergiloza intenstială a bovinelor.** Afecțiune produsă de *Aspergillus fumigatus*, caracterizată prin apariția de focare nodulare cazeificate, localizate în peretele intestinului și ganglionii limfatici mezenterici.

**Aspermatism.** Imposibilitatea climinării spermei datorită obsturării căilor de excreție a produsului seminal, ca urmare a proceselor inflamatorii, neoplasmice, lipsa contracțiilor musculaturii netede din pereții canalelor excretoare, inhibiție psihică.

**Aspermie** (*a*: privativ; gr. *sperma*: sămânță). Absența spermatozoidilor din spermă, cauzată fie de tulburări grave la nivelul liniei seminale, fie de imposibilitatea eliminării spermatozoidilor din interiorul testicului.

**Aspius aspius**, sin. *Avat*. Pește din familia *Cyprinidae*, răpitor diurn, dulcicol, trăiește în apele curgătoare mari din Europa Centrală și Răsăriteană, Asia Mică și Caucaz. Coloritul corpului cenușiu-măsliniu pe spate și alb argintiu pe laturi și abdomen. Are valoare economică relativ mică.

**Asprete**, sin. *Popete*, *Sforete*. V. *Romanichthys valsanicola*.

**Aspro streher**, sin. *Pietrar*. Pește din ordinul *Perciformes*, bentonic, dulcicol, trăiește pe funduri nisipoase, cu pietriș sau argilă din Dunăre, Tisa, Vișău, Someș, Criș, Târnava. Are corpul fusiform cu capul comprimat dorsoventral și cu contur triunghiular. Coloritul corpului este cenușiu-cafeniu, cu o nuanță verde și cu cinci dungi negre, iar abdomenul alb. Are importanță economică relativ redusă.

**Aspro zingel**, sin. *Fusar*. Pește din ordinul *Perciformes*, răpitor dulcicol, trăiește în Dunăre și în riurile mari din bazinele Dunării și Tisei. Coloritul corpului este cenușiu, iar abdomenul gălbui. Are valoare economică.

**Astacicultură.** Ramură a acvaculturii care se ocupă cu creșterea și ocrotirea

racilor, atât în apele naturale cit și în bazine special amenajate, precum și cu popularea, capturarea și comercializarea lor.

**Astacidae.** Familie de raci de apă dulce, aparținând secțiunii *Macrura*, din ordinul *Decapoda*. Trăiesc în regiunile temperate din emisfera nordică.

**Astacina.** Pigment roșu carotenoid, cu formula  $C_{40}H_{56}O_6$ , care se găsește în corpul crustaceilor, ca și în racii și în homarii fierți.

**Astacus astacus**, sin. *Rac de riu* (*Astacus fluviatilis*). Crustaceu superior dulcicol, trăiește în apele lin curgătoare, pe lângă maluri. Coloritul corpului măsliniu sau brun cu o nuanță negricioasă. Are valoare economică, intrând în alimentația omului.

**Astacus leptodactylus**, sin. *Rac de ballă*, *rac de Dunăre*. Crustaceu superior dulcicol, comun, trăiește în apele stătătoare cu fund milos, însă bine aerate. Coloritul corpului măsliniu, cu o nuanță verzuie-gălbui. Are valoare economică, fiind consumat de om.

**Astazie** (*a*: privativ; gr. *stasis*: a sta nemișcat). Dificultate în menținerea echilibrului în stațiune.

**Astenie** (*a*: privativ; gr. *stenos*: forță). 1. Slăbiciune; 2. Dificultate la efort, datorită diminuării funcției psihice; 3. Diminuarea generală sau parțială a funcțiilor organice; 4. Coborîrea excitabilității și reactivității organice sub limita proprie stării de sănătate.

**Astereală.** Strat de scinduri sau din șipci de lemn prinse pe căpriori sau pe ferme, peste care se așază învelitoare din tablă, țigla, azbociment etc.

**Asternal.** Care nu are legătură directă cu sternul. Se utilizează în definirea coastelor care nu se articulează direct cu sternul.

**Astragal.** Os tarsian, articulat direct cu tibia printr-o troclea (troclea astragaliană), la rumegătoare prezentînd în plus o troclea calcaneană și una cuboidiană.

**Astrahan. 1.** Rasă de taurine provenită din vitele vechi indiene, de tip ortohoceros din stepele Asiei de Sud și de Est. Dezvoltare corporală relativ mică, cu cap mic, îngust, berbecat, trunchi adânc și larg, uger mic, păros, membre puternice, cu aplomburi corecte. Are rezistență și rusticitate remarcabile, constituție robustă, aptitudine bună pentru carne, producție de lapte relativ mică (1 800 kg cu 4,5% grăsime); **2.** Pielică de miel, de rasă Karakul, cu părul mătășos și ondulat.

**Asymphylodora.** Viermi parazitiți de talie mică, comuni în tubul digestiv la *Cyprinidele* dulcicole. Unele specii se găsesc și la peștii marini. Sînt comune în apele piscicole specifice: *A. imitans*, parazitează plătica, cosacul, morunașul și batca; *A. lineae*, parazitează în special linul.

**Așternut.** Strat de materiale de origine vegetală (paie, coji de semințe de floarea-soarelui, rumeguș etc.) așezat pe suprafața paturilor sau a boxelor, pentru animale.

**Așternut permanent.** Așternut care se menține pe pardoseala adăposturilor pentru păsări sau ovine, pe o perioadă de mai multe luni.

**Așternut temporar.** Așternut la care porțiunile murdare sînt curățite și înălțurate zilnic.

**Atelaj.** Termen care definește un animal sau o pereche de animale de tracțiune atașată la un vehicul, folosind harnașamentul corespunzător. Pot fi: atelaj de 1 cal, atelaj de 2 cai, atelaj de 3 cai și atelaj de 4 cai.

**Atelie** (*a*: privativ; gr. *thile*: mameleon). Absența congenitală a mameleanelor.

**Atelier mecanic.** Construcție specială dotată cu utilaje, scule, dispozitive și aparate necesare pentru efectuarea unor operații de întreținere, revizie, reparație sau pentru executarea unor produse.

**Atelognatie** (gr. *atelis*: incomplet; *gnathos*: maxilar, falcă). Monstruozitate caracteristică prin lipsa parțială

sau totală a maxilarelor ca o consecință a unei tulburări ontogenetice.

**Athanasiu, Ioan** (1868—1926). Medic veterinar român, profesor universitar, membru corespondent al Academiei Române. Unul dintre fondatorii fiziologiei animale românești. Inițiator al fiziologiei muncii în România. A studiat transmiterea energiei nervoase și electrofiziologia.

**Atherina.** Pești de cîrd marini, de talie mică, de ordinul *Mugiliformes*. Trăiesc în Oceanul Atlantic, Marea Mediterană și Marea Neagră. Au corpul alungit, zvelt, ușor comprimat lateral și cu solzi mari. Coloritul corpului este cenușiu deschis, cu o bandă argintie în lungul corpului. În Marea Neagră se găsesc speciile: *A. mochon* și *A. hepsetus*. Toate speciile au valoare economică.

**Atitudine** (ital. *attitudine*). Poziția unui animal care stă pe loc. Calul poate avea următoarele atitudini: stațiunea, decubitul, trecerea de la stațiune la decubit și invers și uneori poziția ciinelui sau atitudine așezată.

**Atlantica.** Rasă de oi de tip longiliniu ce se crește în Maroc, cu osatură puternică, sobră și rustică, cu aptitudini mai ales pentru producția de lînă fină. Cea mai bună varietate este *Beni-Ahsen*.

**Atlas.** Prima vertebră, articulată cu occipitalul și caudal cu axisul, prezentînd corpul redus (transformat în arc ventral), apofizele transverse cu aspect de aripi (aripile atlasului) perforate caudal de gaura transversală și cranial de o gaură alară și o gaură vertebrală laterală.

**Atlasat.** Defectul gogoșilor de mătase datorită îngogășării larvei pe un suport neted, neadecvat. Suprafața gogoșii venită în contact cu acest suport este netedă și nu se mai poate fila.

**Atlodym** (*atlas* și gr. *didimos*: dublu). Monstru cu două capete contigui, atașate la un gît scurt, unic și incomplet dezvoltat.

**Atonia prestomacelor.** V. Parezia prestomacelor.

**A.T.P.**, sin. *Acid adenozintrifosforic*. Substanță macroergică din mușchi (sarcozomi), a doua ca importanță după fosfagen; descompunerea A.T.P. coincide în timp cu procesul contracției musculare de unde și importanța acestuia în contracția musculară.

**Atrapă.** Siluetă sau manechin confecționat în așa fel încât să semene cu vinatul care trebuie atras. Majoritatea atrapelor servesc pentru atragerea vinatului mărunț cu pene (rațe, găște, porumbel etc.).

**Atrezie** (*a*: privativ; gr. *trixis*: gaură). 1. Astuparea sau neperforarea unui orificiu natural; 2. Nepermeabilizarea unui orificiu natural; 3. Nedezvoltarea sau degenerescenta unei formațiuni organice.

**Atresia ani.** Stare anormală cu determinare genică constatată la suine. Se manifestă prin lipsa deschiderii rectale, atât la masculi cât și la femele. Moartea survine în câteva zile de la naștere, datorită incapacității de eliminare a fecalelor. Se pare că anomalia este provocată de o situație de epistazie, fiind implicate două perechi de gene alelice.

**Atresia coli.** Stare anormală cu determinare genică întâlnită la cabaline. Mînjii încep să prezinte curind după naștere simptome de colici și mor în 4—5 zile datorită închiderii totale sau parțiale a colonului ascendent în zona flexiunii pelviene. Anomalia se transmite recesiv.

**Atrichiazis** (*a*: privativ; gr. *trichos*: păr). 1. Lipsa cililor palpebrali; 2. Nedezvoltarea firelor de păr.

**Atrichie** (*a*: privativ; gr. *trichos*: păr). Lipsa congenitală a fanerelor de acoperire.

**Atrii** (lat. *atria*: sală). Cavitățile din etajul dorsal al cordului care primesc singele adus la cord și-l împing în ventricule, atriul drept prezentînd două orificii pe peretele excentric (deschiderea venei cave caudale și a marelui vene coronare), un orificiu pe plafon (orificiul venei cave craniale) și un orificiu pe podea (orificiul atrioventricular drept). Atriul stîng prezintă mai multe deschideri ale venelor

pulmonare pe plafon și un orificiu pe podea (orificiul atrioventricular stîng).

**Atrofie.** Reducerea în volum a unui organ prin tulburări de nutriție.

**Atrofia corticocerebrală.** Stare anormală determinată de acțiunea unei gene recesive, întâlnită la ovine. Miei sunt născuți vii, însă nu se pot deplasa, iar dacă se deplasează mersul este dezechilibrat. Anomalia este letală, moartea mieilor survenind în câteva zile după naștere.

**Atrofia ovariană.** Tulburare trofică gravă a ovarului, caracterizată prin dispariția țesutului parenchimatous, cu proliferarea țesutului conjunctiv. Ovarul afectat sînt mici, dure și netede. Afecțiunea fiind ireversibilă, femelele cu ovare atrofile se exclud de la reproducție.

**Ața de mare.** V. *Nerophis aphidion* teres.

**Aubrac.** Rasă de taurine de tip brahicefal, originară din Franța. Se caracterizează prin dezvoltare corporală eumetrică (tală 129 cm și greutatea 580 kg), culoare galben uniformă, mai închisă pe spate și pe crupă, rusticitate, longevitate și fecunditate bune. Are aptitudine de carne, producția de lapte fiind slabă (1 800—2 000 l).

**Auburn.** Rasă de curci formată în S.U.A. (California) cu greutate corporală mare, la mascul de 15—17 kg și la femelă de 8—10 kg. Produce anual 80—100 ouă. Culoarea penajului este brună, cu pene marginale cu alb. Culoarea se transmite înlăunțuit cu sexul, ceea ce permite, la încrucișare cu femele bronzate, autosexarea puilor la vîrsta de o zi, cînd masculii apar de culoare bronzată, iar femelele brun-arămiu.

**Augnat** (gr. *au*: indică o dedublare; *gnathos*: falcă, maxilar). Monstru cu două capete, unul fiind miniatural și atașat la capul mai dezvoltat (complet sau incomplet).

**Augsburg.** Rasă de găini germană, de culoare neagră, cu greutate de 1,5—2,5 kg, care produce ouă cu coaja nepigmentată. Are creasta în formă de coroană, urechiușele albe și fluierile cenușiu-albăstrui.

**Aujezky** (boala —), sin. *Paralizie bulbură infecțioasă, pseudoturbare*. Boală infecțioasă, inoculabilă (la porc și contagioasă), comună mai multor specii de animale, produsă de un virus specific și manifestată prin encefalită, prurit, eventual formă septicemică, respiratorie etc. Porcul poate face o formă inaparentă (rezervor de virus).

**Auleatin**. Rasă de taurine formată în R. S. S. Chirghiză și Cazahă, prin încrucișarea vitelor locale cu rasa Schwyz și Costroma. Se caracterizează prin dezvoltare corporală eumetrică, existența a două tipuri (de lapte-carne și carne-lapte), conformație corectă, profilul cu tendință trapezoidală, culoare brună deschisă la vaci și închisă la tauri, constituție fină-robustă, temperament liniștit și capacitate ridicată de valorificare a furajelor. Are aptitudine pronunțată pentru lapte (4 200 kg cu 3,8% grăsime) precum și pentru carne.

**Aur chinez**, sin. *Oro*. Rasă de viermi de mătase, originară din China, cu gogoși de culoare galbenă-aurie, de format oval.

**Aure**. Rasă de taurine (v. Pirinei).

**Aureola fol**. Zonă citoplasmatică radiată și agranulară vizibilă în zigot după conjugarea nucleilor.

**Aureomicină**, sin. *Clortetraciclină*. Antibiotic folosit ca biostimulator, cu bune rezultate în furajarea animalelor și în special a tineretului (purcei, viței, pui), ca și în condiții nefavorabile de hrănire și îngrijire.

**Aurex**. Preparat furajer pe bază de antibiotice, produs de industria de antibiotice din țara noastră. Conține 20% aureomicină (200 U.I. substanță activă pe mg).

**Auricul** (lat. *auricula*: urechiușă). Extremitate cu aspect de fund de sac a atriilor: există un auricul drept (la animale, situat în partea anterioară și laterală stângă a originii marilor vase) și un auricul stâng (situat înapoia și pe partea stângă a originii marilor vase ce pleacă de la cord).

**Auricular**. Care se referă la ureche (exemplu, mușchi auriculari, nervi auriculari etc.).

**Aurie**. Culoare compusă întilnită la păsări, caracterizată prin prezența a două culori simple, galbenă și neagră. Culoarea potirnicie la cocoși este o varietate a culorii aurii.

**Aurie de Kaliningrad**. Varietate de nutrie (v. Kaliningrad).

**Aurie italiană**. Varietate de nutrie (v. Italiană aurie).

**Aurora**. Soi de trifoi, creat prin selecție în Canada. Se caracterizează prin producții mari de masă verde, fin și sămânță, fiind rezistent la diferiți factori externi.

**Australian**. Rasă de ciini (v. Ciobănesc australian și Terrier australian).

**Australorp**. Rasă de găini formată în Australia prin selecția rasei Orpington negru. Are o greutate corporală de 2,5—3,5 kg, o producție bună de ouă, care au o greutate mijlocie (60 g) și o coajă pigmentată în brun.

**Austropotamobius torrentium**, sin. *Rac de Ponoare*. Crustaceu superior, trăiește în piraiele rezezi, cu apă limpede de munte. Coloritul corpului cenușiu-verzui, cu sau fără nuanță albastruie sau pete cenușii închise. Are valoare economică relativ mare, fiind consumat de om.

**Autobuncăr de nutrețuri combinate** — **ABNC-4,5**; **ABNC-6** și **ABNC-10**. Se folosesc la transportul nutrețurilor combinate și descărcarea lor în buncărele de depozitare de lângă adăposturile de animale și păsări.

**Autocamion**. Autovehicul destinat transportului materiilor prime, materialelor și produselor. A. pot fi cu motor cu ardere internă cu carburator (SR-211. Carpați, Bucegi) sau Diesel (ROMAN, DAC).

**Autocisternă**. Autocamion prevăzut cu rezervor și mijloace de încărcare și descărcare, folosit la transportul pe distanțe mari a lichidelor (lapte, apă, combustibili etc.). A. pot fi de apă, lapte, combustibili, vidanțarea dejecțiilor etc. Rezervorul este din oțel inoxidabil, aluminiu, material plastic etc.

**Autogrefă.** Țesut transplantat dintr-o parte în altă parte a unui organism.

**Autolton**, sin *Aborigen, local, băștinaș* (gr. *autos* : însuși ; *Khthôn* : pământ). Despre organisme, specii, populații, care s-au format și s-au dezvoltat pe teritoriul în care trăiesc și în prezent.

**Autoliză.** Proces de degradare suferit de către produsele perisabile sub acțiunea enzimelor proprii fără intervenția celor secretate de microorganisme. Este un fenomen specific cărnii menținute în condiții de aseptie.

**Automatizare**, procesul de comandă (pornire și oprire), dirijare, autocontrol și autoreglarea proceselor tehnologice, fără intervenția omului. Automatizarea poate fi cu circuit deschis și cu circuit închis. În fermele zootehnice sînt automatizate procesele de alimentare cu apă, de pregătire și distribuire a hranei, de realizare a microclimatului în adăposturi, incubatoare etc.

**Autopoliploidie.** Fenomen genetic care constă în existența în nucleu a unui număr mai mare de seturi de cromozomi, identice însă între ele. Replicarea la un diploid normal duce la autopoliploidie. Acumularea de seturi de cromozomi peste normal poate fi detectabilă datorită apariției unor caracteristici fenotipice diferite. Astfel, autopoliploidii sînt adesea mai puternici și mai viguroși decît diploidii corespunzători. Unul din cele mai grave efecte ale autopoliploidiei este acela că adesea reduce fertilitatea organismului respectiv, uneori într-un grad extrem.

**Autopodiu.** Denumire utilizată pentru definirea generală a porțiunii distale a membrilor de la carp și tars în jos, putînd fi sistematizat în trei zone : *bazipodiu* (carp și tars), *metapodiu* (metacarp și metatars) și *acropodiu* (zona falangană).

**Autosexualil.** Pui sau boboc care la vârste timpurii, mai adesea la ecloziune, se caracterizează printr-un dimorfism sexual pronunțat, în special al culorii.

**Autosexare.** Însușire a unor rase sau hibridi de păsări care permite recunoașterea sexului de la vârste timpurii după

caractere de exterior și îndeosebi după culoarea penajului.

**Autovan** (eng. *van* : vehicul). Autovehicul cu caroserie special construită și dotată pentru a servi la transportul animalelor de mare valoare zootehnică.

**Ava.** Denumirea setcilor simple compuse din plase împletite cu ață groasă (șirecure) sau setcă cu șirecure.

**Avat.** V. *Aspius*. *Aspius*.

**Aves.** Termen taxonomic desemnînd clasa păsărilor (*Aves*), care alături de clasa reptilelor și a mamiferelor aparține secției *Amniota*. Clasa *Aves* cuprinde două subclase : *Arheornites* și *Neornites*.

**Aviar.** Termen care desemnează caracteristici legate de boli ale păsărilor sau de materiale biologice destinate acestora.

**Avicol.** Termen care desemnează caracteristici legate de avicultură, respectiv de organizarea producției păsărilor.

**Avicultură**, sin. *Creșterea păsărilor* (lat. *aves* : pasăre ; *cultura* : cultură). Știința care se ocupă cu elaborarea metodelor privind producerea, întreținerea, înmulțirea, ameliorarea, creșterea și exploatarea speciilor și raselor de păsări în scopuri economice.

**Avidină.** Glicoproteidă existentă în albușul de ou, semnalată și în oviduct la găini, ca și în celulele spermatice. I se atribuie un rol (încă nedefinit) în fiziologia reproducției.

**Avilena.** Rasă veche de taurine formată în provincia Avila din Spania. Se caracterizează prin conformație specifică animalelor de muncă și culoare neagră uniformă. Este o rasă tardivă, cu aptitudini foarte bune pentru muncă. Deși are greutate corporală mare, nu este prea apreciată pentru carne.

**Avimin.** Premix mineral românesc, folosit ca supliment în furajarea puilor și păsărilor adulte în perioada de ouat.

**Avitaminoze.** Tulburări provocate de lipsa din hrană a unor cantități de vitamine necesare pentru acoperirea nevoilor organismului. Avitaminozele produc dezechilibre metabolice și se manifestă prin debilitate, receptivitate

pentru infecții, leziuni specifice, oprirea creșterii animalelor tinere etc. Cauzele avitaminozelor: alimentare (deficit din hrană), digestive (defecte de absorbție), defecte de asimilație (incapacitatea organismului de a transforma provitaminele în vitamine), dezechilibru între aport și utilizare, nevoi mărite (gestație, boli) etc. distrugerea florei microbiene (din intestin și rumen) producătoare a unor vitamine etc.

**Avort** (lat. *abortus* : a naște înainte de termen). Întreruperea gestației în orice perioadă a ei, cu sau fără eliminarea produsului de concepție din cavitatea uterină. În funcție de stadiul de gestație în care se produce avortul, se clasifică în: *zigotal* (în stadiul de ou), *embrionar* și *fetal*. Factorii cauzali care provoacă avortul sînt: infecțioși și parazitari (*Trichomonas foetus*, *Salmonella*, *Vibrio foetus*), alimentari, traumatici, neuroendocrini, igienici. Prin specificul lor, avorturile au drept consecință scăderea natalității și instaurarea de cele mai multe ori a unor tulburări de reproducție.

**Avorton.** Produs de concepție care nu își mai continuă dezvoltarea în cavitatea uterină din cauza întreruperii gestației. În acest caz, acesta poate fi reținut în uter suferind un proces de resorbție, macerație, mumifiere sau putrefacție, ori poate fi eliminat mort sau viu, dar neviabil.

**Avortul epizootic al oilor.** Boală produsă de *Brucella melitensis*, caracterizată prin avort și tulburări în lactație; reprezintă un pericol pentru om (v. *Brucella ovină*).

**Avortul epizootic al seroafelor.** Boală contagioasă provocată de *Brucella suis* (citeodată de *B. abortus* sau *B. melitensis*), soldată cu avort și însoțită de atrofiile diverse.

**Avortul epizootic al vacilor,** sin. *Avortul contagios al vacilor.* Boală produsă de *Brucella abortus*, care provoacă avort între a 6-a și a 8-a lună de gestație, renanța învelitorilor, sterilitate etc., căpătînd în mod frecvent un caracter cronic.

**Avortul paratific.** Avort provocat de salmonele.

**Avortul salmonelie al iepelor.** Boală contagioasă produsă de salmonele, avînd ca simptom clinic avortul între a 4-a și a 7-a lună de gestație.

**Avortul salmonelie al oilor.** Boală contagioasă produsă de salmonele, manifestată prin avort între a 2-a și a 4-a lună de gestație.

**Avortul virotic al iepelor.** Avort frecvent la iepete bolnave de febră tifoidă, manifestat între a 8-a și a 10-a lună de gestație.

**Azaouak.** Zeb format în Africa occidentală care se caracterizează prin dezvoltare corporală medie, culoare variabilă, mai frecventă galben închis, sură, bălțată cu roșu și cu negru. Sînt animale tardive, cu aptitudine principală pentru lapte (800—1 000 l). Este în același timp un bun animal de carne, iar boii sînt frecvent utilizați pentru transporturi grele.

**Azaperona.** Sedativ folosit ca tranchilizant pentru reducerea pierderilor prin mortalitate la transportul porcilor.

**Azerbaidjan.** 1. Rasă de cai de munte, adaptată pentru samar și călărie, ce se crește în R. S. S. Azerbaidjană. Are talia de 1,36—1,40 m și culoarea sură, șargă etc. În cadrul rasei Azerbaidjan sînt mulți cai buiestrași. Se îmbunătățește prin creșterea „în sine” și prin infuzie de sînge cu armăsari din rasa arabă; 2. Rasă de oi de munte (v. *Merinos de munte Azerbaidjan*); 3. Varietate de nutrie (v. *Albă de Azerbaidjan*).

**Azeri.** Soi de dud originar din Uniunea Sovietică, cu vigoare mijlocie, deosebit de rezistent la ger, dar sensibil la atacul de bacterioză. Soi cu înfrunzire tîrzie, în al treilea an de viață realizează 6—8 tone frunză/ha. Fiind rezistent la ger, este foarte indicat pentru zonele nordice din țara noastră.

**Azotobacter.** Bacterie aerobă care trăiește în sol și care fixează azotul atmosferic în corpul ei sub formă de azot organic (proteine). După moartea bacteriei, azotul organic este mineralizat și folosit de

plantele superioare. Într-un an această bacterie poate să fixeze 20—40 kg N/ha. Totodată această bacterie secretă o serie de produși avînd rol stimulator în procesul de creștere a plantelor : heteroauxine, acid pantotenic, tiamină, riboflavină, acid nicotinic, biotina, vitamina B<sub>12</sub> etc. Dintre speciile de azotobacter, cea mai importantă este *A. chroococcum*.

**Azoospermie** (gr. *a* : fără, *zoon* ; animal, *sperma* ; sămînță). Absența spermatozoidelor din lichidul seminal.

**Azotemie**. Prezența de cantități excesive de compuși azotați în sînge.

**Azygia luefi**. Vierme dulcicol de 6—50 mm, parazit comun în intestinul știucilor.

**Axeroftol**, sin. Vitamina A. Vitamină liposolubilă, ce există ca atare numai în țesuturile animale. În regnul animal se află ca provitamina A, mai ales sub formă de β caroten, asociat cu clorofilă. Transformarea provitaminei A în vitamină activă are loc prin hidroliza catenei alifatică la nivelul dublei legături centrale cu apariția unei funcții alcool, realizată în mare parte la nivelul mucoasei intestinale sub acțiunea unei enzime specifice, carotenaza.

**Axilă**. 1. Subțioară (se utilizează mai ales cu referire pentru diverse formațiuni situate în zona subțiorii cum ar fi nerv axilar, arteră axilară, spațiu axilar etc.) ; 2. Termen folosit în botanică care înseamnă unghiul dintre partea superioară a frunzei și tulpină ; poziția normală a mugurilor laterali se găsește în

axilă, de unde denumirea de muguri axilari.

**Axilar** (nerv —). Ramură din plexul brahial care înconjoară caudal articulația scapulohumerală.

**Axilară** (artera —). Arteră situată în zona axilară, apărînd ca o continuare a arterei subclaviculare și continuîndu-se la rîndul ei cu artera brahială sau humerală.

**Axine belones**. Vierme marin, parazit pe branhiile la zărgan.

**Axis**, sin. *Epistropheus*. A doua vertebră cervicală, caracterizată prin prezența la nivelul feței terminale craniale a unei apofize odontoide care servește drept pivot în articularea cu atlasul.

**Aylesbury**. Rasă de rațe din grupa raselor grele de carne. Are un penaj complet alb și o greutate corporală de 3,5 kg la rață și 4 kg la rățoi. Tineretul se îngrașă foarte ușor și produce o carne deosebit de gustoasă, la vîrsta de 8—11 săptămîni ajungînd la 2,5—3 kg. Producția anuală de ouă este de 80—130 ouă, avînd 90—115 g bucata.

**Ayrshire**. Rasă de taurine formată prin încrucișări diverse (în special cu Shorthorn de lapte, Olandeză și Jersey), răspîdită în Europa, America de Nord, Oceania și Africa de Sud. Rasă tipică de lapte cu profiluri uscățive, dolicomorfe, unghiuloase, dezvoltare corporală relativ mică, conformație corectă, culoare bălțată cu pete roșii. Este foarte rezistentă, rustică, precoce, cu aptitudine unilaterală pentru lapte (producție medie de 4 500 l, cu 4% grăsimi).







**B** — Simbol pentru vitaminele din grupa B (v).

**Babcock.** 1. V. Butirometru ; 2. Testul Babcock privind măsurarea volumetrică a conținutului în grăsime a unei probe de lapte.

**Babcock, Stephen Moulton** (1843—1931). Agrochimist american, creatorul testului pentru determinarea cantității de grăsime din lapte (1890) și realizatorul aparatului necesare determinării viscozității lichidelor.

**Babesioză.** Hemosporidioză produsă de paraziți din subordinea *Babesia*, manifestată clinic prin adinamie, febră, icter și debilitate progresivă. Se întâlnește la taurine, cabaline, ovine, canine etc.

**Babete** (lat. *Callus gobio*). V. Zglăvoacă.

**Babiță**, sin. *Pelican*. V. Pelecanus onocrotalus.

**Babușcă**, sin. *Oceană*. V. *Rutilus rutilus* carpathorossicus.

**Baby-Beef** (engl. *baby* — copil ; *beef* — carne). Îngrășare timpurie și intensivă a tineretului taurin. În funcție de scopul urmărit, materialul biologic folosit, tehnologia îngrășării aplicată (tipul și nivelul de hrănire, sistemul de întreținere etc.), vîrsta și greutatea de valorificare a animalelor, îngrășarea baby-beef poate fi clasificată astfel : îngrășare pentru carne albă, îngrășare baby-beef foarte precoce (ultra baby-beef), baby-beef precoce, barley-beef și baby-beef clasic sau normal.

**Bacii** (lat. *Bacillus* : bețișor). Bacterie în formă de baston, rareori depășind 10 microni lungime.

**Baciloză.** Afecțiune provocată de un bacil.

**Bacillus subtilis.** Specie de bacterii gram-pozitive, importantă pentru producerea antibioticului subtilină.

**Bacitracină.** Antibiotic cu spectru larg folosit ca biostimulator în furajarea animalelor.

**Backcross.** 1. Împerecherea unui individ cu genotipul heterozigot (la unul sau mai mulți loci) cu partener homozigot pe una din genle alelice de la locusul (locii) respectiv ; 2. Împerecherea unui descendent heterozigot cu unul dintre părinții săi. În această situație, generațiile succesive vor fi simbolizate prin  $B_1, B_2$  etc. A doua și următoarele generații de backcross vor fi obținute prin împerecherea indivizilor din  $B_1, B_2$  etc. cu aceeași formă parentală. Exemplu :  $A_1A_2 \times A_1A_1$  ;  $A_1A_2 \times A_2A_2$  ;  $A_1A_2B_1B_2 \times A_1A_1B_1B_1$  ;  $A_1A_2B_1B_2 \times A_2A_2B_2B_2$  ș.a.m.d.

**Backwell, Robert** (1725—1795). Zootehnician și fermier englez, deschizător al unei noi epoci în ameliorarea animalelor. Om pragmatic, fiind primul care a creat în decursul vieții sale mai multe rase de animale (taurinele Longhorn, oile Leicester, calul Shire). S-a impus pentru că în jurul său s-a format o adevărată școală de creatori de rase (Robert și Charles Colling ș.a.). El și

discipolii săi au stabilit o serie de reguli în ameliorare, dar au subliniat că rezultatul muncii depinde de „inspirația” și „ochiul” amelioratorului, ceea ce a înconștat ameliorarea dintr-o practică inconstentă în artă, însă nu în știință.

**Bacon** (engl. *bacon* : slănină, costiță, carne de porc afumată). Specialitate obținută din prelucrarea semicarcaselor de porci sacrificați la vârsta de 6—7 luni cu o greutate de 85—100 kg și grosimea slăninii pe spinare de 2,5—3,5 cm. Semicarcasa după îndepărtarea capului, oaselor spinării spetei, bazinului, sternului și extremitatea membrilor de la jaret și genunchi, se sărează după o tehnologie specială prin injectare și saramurare iar apoi se afumă la cald sau rece.

**Bacterie** (gr. *bakteria* : bastonaș). Denumire generală dată microorganismelor monocelulare de diferite forme: sferice (coci), cilindrice (bacili), spiralate (vibrioni și spirili), cu nucleu neindividualizat. Se înmulțesc prin diviziune directă. Bacteriile sînt imobile sau se mișcă cu ajutorul cililor. După tipul de respirație se împart în *aerobe* și *anaerobe*, iar după tipul de nutriție în *heterotrofe* și *autotrofe*. Temperaturile înalte, razele solare, diferite substanțe chimice etc. au o acțiune distrugătoare asupra bacteriilor.

**Bacterie aerobă.** Bacterie care necesită oxigen elementar liber pentru existența ei.

**Bacterie anaerobă.** Bacterie care nu necesită prezența oxigenului liber sau dizolvat pentru metabolism.

**Bacterie celulolitică.** Bacterie care degradează celuloza din resturile vegetale în compuși mai simpli.

**Bacterie cromogenă.** Bacterie care formează pigmenți.

**Bacterie de putrefacție.** Bacterie care atacă substanțele organice vegetale și animale, descompunîndu-le pînă la apă, bioxid de carbon, metan, hidrogen sulfurat etc.

**Bacterie lactică.** Bacterie care descompune hidrații de carbon, formînd în special acidul lactic. Acțiunea acidifiantă

a bacteriei lactice este folosită la conservarea unor produse și la însiloizarea nutrețurilor.

**Bacterie patogenă.** Bacterii care produc diferite boli la oameni, la animale sau la plante (ex. tuberculoza, difteria, dizenteria, putregaiurile umede sau uscate la plante etc.).

**Bacterieid.** Produs sau substanță care provoacă moartea bacteriilor.

**Bacteriemie.** Prezența bacteriilor în sînge.

**Bacteriofag.** Virus a cărui gazdă este celula bacteriană. Are o structură complicată, fiind alcătuit dintr-un „cap” în care se găsește materialul genetic (ADN sau ARN) învelit într-o membrană de natură proteică și „coadă” terminată prin cîteva formațiuni filamentoase, cu ajutorul cărora se fixează de membrana bacteriei. Bacteriofagii prezintă deosebiri în privința ciclului lor vital putînd fi grupați în virulenți și temperați. Bacteriofagii maturi pot să încorporeze materialul genetic al celulei gazdă, pe care să-l transfere apoi altor celule pe care le infectează. Acest proces este denumit transducție.

**Bacteriologie.** Ramură a biologiei care studiază germenii patogeni, utilizînd culturile, inoculările, microscopia etc.

**Bacteriostatice.** 1. Element care blochează diviziunea celulară a bacteriilor; 2. Care oprește multiplicarea bacteriilor.

**Bacteriotrofism.** Mod de nutriție simbiotică ce se întîlnește la plantele din familia leguminoase. Fixarea azotului în nodozitățile de pe rădăcinile leguminoaselor de către bacteriile simbiotice are loc grație unui sistem activator de  $N_2$ , a unui sistem donator de  $N_2$  și o dehidrogenază care furnizează hidrogenul, avînd loc formarea de amoniac.

**Bacterioză.** Infecție determinată de bacterii.

**Bacterioza rinichilor.** Boală infecțioasă a păștrăvilor din Canada și Anglia.

**Bacteriurie.** Prezența bacteriilor în urină.

**Bacterizare.** Operația prin care se tratează semințele aparținând leguminoaselor cu o soluție de Nitragin (v. Biopreparate).

**Bagadetta persană,** sin. *Bagdela persana*. Rasă de porumbei care a stat la baza actualilor porumbei voiajori.

**Bagadez.** Grup de rase de porumbei francezi (Bagadais): Bagadez unicolor francez, Bagadez de Nürnberg etc.

**Bagdad.** Rasă de viermi de mătase din Asia Mică, cu gogoși de culoare albă.

**Bagdadi.** Linie de cai arabi.

**Bagun.** Rasă locală de porcine, ce se crește în R. S. F. Iugoslavia, adaptată la sistemul extensiv de exploatare; este specializată pentru producția de grăsime.

**Balanită** (gr. *vaianos*: gland). Inflamația glandului penian.

**Balano-Postită** (gr. *balanos*: gland; *posthi*: furou, prepuț). Inflamația simultană a glandului și a mucoasei prepuțiale.

**Balantidioza suină.** Infuzorioză provocată de *Balantidium coli* și manifestată clinic prin stare depresivă, slăbire progresivă, anemie, fecale ruginii, mucoase, diaree, bulimie etc.; are în general, evoluție benignă, mortalitatea fiind mai ridicată la purcei.

**Balanță. 1.** Instrument de măsură a masei unui corp prin comparare cu mase cunoscute. Balanțele sînt construite pe principiul pîrghiilor, putînd avea o singură pîrghie cu brațe egale sau inegale sau un sistem de pîrghii (balanțe zecimale, bascule); **2.** Instrument de planificare și organizare a producției.

**Balanța azotului.** Diferența dintre consumul de azot (ca proteină) și excreția totală de azot pentru un individ.

**Balanța biologică.** V. Echilibru biologic.

**Balanța furajeră.** Calculul necesarului de nutrețuri pentru hrana diferitelor specii și categorii de animale și compararea lui cu resursele furajere disponibile. Balanța furajeră reprezintă un procedeu metodologic de repartizare și folosire pla-

nificată a tuturor resurselor furajere și de îmbinare a producției vegetale cu producția animală.

**Balanța meliferă.** Evaluarea cantitativă și calitativă a sursei melifere locale și determinarea numărului de familii ce pot fi întreținute. Se înregistrează suprafețele terenurilor din raza utilă de zbor (2 km = 1 256 ha), se identifică suprafețele ocupate cu plante melifere pe categorii de teren (pădure, pășuni etc.). Cu ajutorul balanței melifere se stabilesc golurile de cules care trebuie completate, fie prin culturi melifere speciale, fie prin procedee artificiale.

**Balanus.** Crustacci inferiori care stau fixați pe substrat în cantitate mare în mări. În Marea Neagră este frecventă specia *B. improvisus*. *Nauplii*, care înnoată liberi în apă, constituie hrana multor organisme acvatice, dintre care și a unor specii de pești.

**Balast. 1.** Cantitatea de nutrețuri fibroase sau grosiere necesară bunei funcționări a prestomacelor la rumegătoare. **2.** Amestec de pietriș și nisip utilizat pentru obținerea betonului, pentru patul pe care se așază pardoseala propriu-zisă.

**Balbas.** Rasă de oi de carne, lînă și lapte, ce se crește în zonele muntoase din Caucaz. Are lînă groasă și mixtă, coadă grasă și este bine adaptată întreținerii pe pășuni de munte.

**Baldwin** (efect). Termen introdus în 1953 de Simpson pentru a indica schimbarea unui caracter neereditar într-unul ereditar prin intermediul procesului mutagen sau al selecției.

**Balenă.** Mamifer din ordinul Cetaceelor. Este cel mai mare mamifer actual, atingînd lungimea de 30 m și greutatea de 120 tone. Se caracterizează prin lipsa dinților și prezența în gură a unor plăci cornoase lungi (fanoane) și corp foarte mare. Trăiește în toate oceanele, în special în zonele reci și temperate. Se vînează pentru grăsime, fanoane și piele. Carnea servește la prepararea făinei de balenă folosită în hrana animalelor. Cea mai cunoscută specie este balena albastră (*Balenoptera musculus*).

**Balonare. 1.** Distensiunea gazoasă moderată a abdomenului, caracterizată prin nivelarea scobiturii flancului; **2.** Defect de coagulare a laptelui sau maturare a brinzeturilor manifestat prin apariția unor goluri dese în masa coagulului sau a brinzei. Apariția defectului se datorește contaminării laptelui cu bacterii din familiile *Bacillaceae* și *Enterobacteriaceae*, ajunse în lapte din furaje, așternut sau gunoi.

**Balotare.** Operație de executare a baloturilor cu ajutorul mașinilor de balotat (v. prese de adunat și balotat paie și fin).

**Balotadă.** Mișcare de dresaj de înaltă școală, în care calul execută deodată, cu toate membrele, o săritură în sus și înainte, fiind complet suspendat în aer, moment în care se realizează o zvicnătură cu membrele posterioare, spre înapoi. Se poate executa la mină și călare.

**Bambara**, sin. *Méré*. Subrasă de bovine, produsă prin încrucișarea dintre zebu și rasa N'Dama, apreciată pentru producția de carne, cu aptitudini și pentru lapte; se crește în regiunile meridionale ale Sudanului.

**Banda de coagulare Weltman.** Metodă de determinare a disproteinemiei, bazată pe cercetarea floculării serului sanguin sub influența clorurii de calciu.

**Bandă fumigantă.** Mijloc chimic de dezinsecție, sub forma unei fișii de celuloză impregnată cu substanță insecticidă și cu azotat de potasiu, care, printr-o ardere înceată, pune în libertate aerosol-tip fum.

**Banjara.** Rasă de ciini (v. ogarul oriental).

**Bankiwa.** Strămoșul sălbatic al gănilor domestice (v. găina)

**Banteng**, sin. *Boul de Baly* (lat. *Bos sondaicus*). Specie aparținând bibovinelor, întâlnită în stare sălbatică și domestică în India, Malaezia și insulele Sondaice (Java, Borneo, Sumatra și Baly); a fost domesticit în insula Baly. Bantengul sălbatic se caracterizează prin dezvoltare corporală mare (tală 140—150 cm), făptură zveltă, având capul și

coarnele asemănătoare cu ale bivolului, grebăn proeminent, păr scurt și uniform, culoare brună închisă sau neagră, cu pintenogeli; Bantengul domestic este mult mai mic. Bantengul sălbatic este apreciat ca animal de vînat, iar cel domestic se folosește pentru tracțiune și călărie, pentru producția de lapte (200—300 kg/lactație) și carne.

**Bantham.** Rasă de găini pitică, originară din insula Java, cu aspect grațios și elegant. Are patru varietăți de culoare: neagră, albă, albastră și barată. Găinile sînt foarte bune cloști și se folosesc pentru clocirea ouălor de fazan și potirniche. Virful aripilor este purtat în jos, iar creasta este bătută. În sens larg, denumirea de Bantham se folosește și pentru a desemna grupul raselor de găini pitice.

**Baoule.** Rasă de taurine originară din sud de Mali, fiind denumită diferit în funcție de regiunea unde se crește (*Somba*, *Muturu*, *Bakoși*). Se caracterizează prin dezvoltare elipometrică cap masiv, coarne scurte, în coroană, piele suplă, culoare bălțată cu negru, cu galben sau galbenă, sălbatică; extremitățile sînt închise. Aptitudinea principală este pentru carne (însă carnea este acoperită cu grăsime și nu este perselată). Calitatea deosebită a acestei rase o reprezintă rezistența remarcabilă la tripanozomă.

**Bar. 1.** Caracter anormal la *Drosophila melanogaster*, care constă în reducerea numărului de fațete ale ochilor, fapt care face ca acesta să nu mai aibă conturul rotund, ci să fie alungit ca un bob de fasole. Se datorește unei gene mutante cu efect dominant situată pe heterosom. Apariția genei mutante este însoțită și de dublarea segmentului 16 A al cromozomului X, care reprezintă locusul genelor implicate în determinarea formei ochiului (conturul ochiului); **2.** (gr. *baros*: apăsare). Unitate de măsură a presiunii atmosferice (echivalentă cu presiunea a 1 000 000 dine/cm<sup>2</sup>), cu submultiplul milibar (mb); un bar are 1 000 mb și corespunde la o coloană de mercur de 750,1 mm.

**Bară**, sin. *Spațiu diastemal*. Termen anatomic și de hipologie generală, utilizat pentru definirea spațiului dintre incisivi (sau canini) și primul molar (la ecvine și taurine).

**Bară de încercare**. Dispozitiv sub formă de paravan, construit din scindură, cu lungimea de 2—2,5 m și înălțimea de 1,20 m, avind marginea superioară acoperită cu o bilă rotundă și ambele părți prevăzute cu împletitură de paie. Bara de încercare servește pentru descoperirea iepelor în călduri cu ajutorul armăsarului, care este ferit de accidente în cazul cind iapa nu este în călduri.

**Bară pentru protecția purceilor**. Bară metalică fixată pe pereții boxei, pentru ca purceii să aibă un loc de refugiu și să se evite strivirile de către scroafă.

**Barat**. 1. Desen al penelor redat de alternarea dungilor transversale de culoare negru închis cu dungii de culoare gri sau albă; 2. Culoarea penajului, numită și porumbacă, ce rezultă din asocierea penelor cu desen barat. Este caracteristică varietății corespunzătoare a raselor Plymouth Rock, Leghorn etc.

**Barb**. Rasă de cai numită „africana cu fruntea bombată”, originară din Asia Centrală de unde mongolii au răspândit-o în China, Persia, Egipt, Africa de Nord, constituind numeroase subrase în Europa centrală și în jurul Mediteranei (Tunisia, Algeria, Maroc), mai mult sau mai puțin amestecate cu Arabul. Caracterele calului sînt: cap cu fruntea bombată (profil în S), gît rotat, grebăn înalt, spinare și șale solide, trunchi suplu, membre fine, culoare vinată, murgă sau roibă, talia 145—156 cm. Este un animal rustic, rezistent, cu aptitudine de călărie. A participat la formarea rasei Pur sînge englez prin armăsarul *Godolphin Barb*, la ameliorarea cailor din nordul Africii și la formarea unui cal bun de călărie și serviciu în Algeria, prin încrucișarea cu rasa Arabă.

**Barbă**. 1. Păr lung și stufos pe maxilarul inferior la unele rase de cîini; 2. Îmbrăcăminte de pene scurte, întregi

sau semipufoase situate sub ciocul unor rase de găini în regiunea bărbitelor.

**Barbarească**. Rasă de oi originară de pe coastele africane, caracterizată de un cap mare cu profil berbecat, urechi lungi și blegi, piept strîmt, membre robuste, lînă grosolană, de culoare albă, cîteodată colorată în roșu sau brun.

**Barbarie**. Denumire în limba franceză și adoptată în diverse țări pentru rața Leșească (v. Leșească).

**Barbe**, sin. *Rami*. Părți componente ale penei, fiind reprezentate prin ramuri lungi și paralele dispuse de o parte și de alta a rahisului.

**Barbezieux**. Rasă de găini franceză, caracterizată printr-o greutate apropiată de cea a raselor grele și prin pui cu creștere rapidă și cu carne de calitate superioară.

**Barbodes**. Pești grupați în genul *Barbus*, caracterizați prin prezența a patru mustăți. Speciile de talie mică se folosesc ca pești de acvariu.

**Barbone**. Cîine cu bot lung, cu păr frizat, lung și lînos, de culoare albă, neagră sau albă și neagră. Se tunde pe partea posterioară a trunchiului și pe picioare, dîndu-i-se forme variate.

**Barbotaj**. Amestec de apă cu țărîțe care se administrează în rația scroafelor, vacilor, iepelor în primele zile după fătare.

**Barbule**, sin. Radii. Părți componente ale penei, reprezentate prin ramuri secundare, paralele, scurte și fine, dispuse pe latura superioară și inferioară a barbelor.

**Barbun**. V. *Mullus barbatus*.

**Barbus barbun**, sin. *Mreana galbenă*. Pește din familia *Cyprinidae*, dulcicol, bentonic, de 50—80 cm lungime. Trăiește în apele mari curgătoare cu fundul pietros sau nisipos din Europa, Asia Mică, vestul Africii. Are corpul alungit, acoperit cu solzi mici și un colorit cenușiu cu reflexe măslinii pe spate, iar abdomenul alb. Are valoare economică relativ mare. Icerele sînt toxice.

**Barbus meridionalis petenyi**, sin. *Mreana vinată*. Pește din familia *Cyprinidae*, dulcicol, trăiește în apele curgă-

toare de munte din bazinele hidrografice ale Dunării, Nistrului, Vistulei, Oderului și în apele din Macedonia. Are corpul alungit, acoperit cu solzi și cu mucus. Coloritul este brun cu pete întunecate pe spate. Pe laturi arămiu cu pete, iar abdomenul gălbui. Are valoare economică relativ mică.

**Barcaldine.** Linie din rasa de cai Pur singe de galop, ce se crește în U.R.S.S., caracterizată prin conformație dolico-morfă și talie înaltă.

**Bardou** (lat. *Equus hinnus*). Hibrid obținut din împerecherea armăsarului cu măgărița. Este de talie mai mică decât catirul, avind capul mai fin, urechile proporțional mai mici, apropiate de cele de cal, coama slab dezvoltată și purtată lateral, spinarea dreaptă și lungă, crupa scurtă și oblică, coada acoperită în întregime cu păr, membre subțiri, copite cilindrice. Are un temperament vioi, caracter dificil, masculii sînt toți sterili, femelele uneori fecunde. Bardoul este sobru și rezistent, dar cu putere de muncă mult mai redusă decât a catirului. Se întilnește în zone accidentate din Italia și Franța.

**Bareme.** Modalități de apreciere și calificare în probele hipice de obstacole. Se pot folosi următoarele bareme: *barema A*, *contracronometru* (clasamentul se face în funcție de penalizările făcute și timpul realizat; la greșeli egale timpul este hotărîtor); *barema A*, *fără cronometru* (la egalitate de greșeli se execută baraje contracronometru pe jumătate de parcurs); *barema B* (greșelile făcute la sărirea obstacolelor se transformă în timp secunde, proporțional cu lungimea parcursului și numărul de obstacole).

**Bariera placentară.** Obstacol opus de placenta la trecerea unor produși toxici, a metabolizilor, a unor agenți microbieni existenți în singele femelei gestante, în circulația fetală. Aceasta reprezintă un mijloc de apărare pentru produsul de concepție. În același timp însă bariera placentară nu permite nici trecerea gama globulinelor purtătoare de anticorpi din circulația maternă în cea fetală. De

aceea, la naștere, feteșii nu posedă mijloace de apărare față de diferiți agenți microbieni.

**Barimetrie** (gr. *barys*: greu; *metron*: măsură). Determinarea greutateii viii a animalelor cu ajutorul măsurătorilor luate pe animalul viu. Această determinare este aproximativă ( $\pm 3-10\%$ ), dar este utilă pentru că bascula nu poate fi manipulată și transportată oriunde este nevoie, decît cu dificultăți. La taurine se cunosc mai multe metode de determinare a greutateii viii prin barimetrie: a) **Crevat** folosește formula  $G = c \times P^3$ , în care:  $G$  = greutatea corporală în kg;  $c$  = coeficient depinzînd de animal (vițeii 100, taurăși și juninci 90, adulte 80-85 și adulte îngrășate 75);  $P$  = perimetrul toracic, în m; b) **Truhanovski** folosește formula:

Perimetrul toracic  $\times$  lungimea orizontală a trunchiului

50

c) **Clüver Strauch** folosește perimetrul toracic și lungimea oblică, luate cu panglica și în baza unor tabele sintetice la intersecția celor două valori rezultă greutatea corporală.

**Barley-Beef**, sin. *Metoda Preston*: Tip de îngrășare folosită în Anglia, caracterizat prin parametrii tehnici și economici asemănători cu cei întilniți la baby-beef clasic. Se deosebește însă de acesta în special prin furajul de bază folosit în îngrășare — orzul (barley).

**Barneweld.** Rasă de găini originară din Olanda, de culoare neagră cu brun roșcat și cu o greutate corporală de 2-2,5 kg la găini și 2,5-3,5 kg la cocoș. Ouăle produse sînt pigmentate în brun și au o greutate mijlocie (60 g). Au creasta mică, purtată drept, urechiișele roșii și fluierere galbene.

**Barometru** (gr. *baros*: apăsare). Instrument care scrvește la măsurarea presiunii atmosferice. 1. *Barometru cu mercur* (inventat în 1643 de Torricelli), instrument ce arată valoarea presiunii atmosferice pe o scară gradată (în mb sau mm), după înălțimea la care se ridică

coloana de mercur, situat într-un tub de sticlă; **2** *Barometru metalic* (anaeroid), instrument compus, în principal, dintr-o cutie metalică vidată de aer, cu pereții foarte subțiri, al cărei capac se comprimă, mai mult sau mai puțin, sub apăsarea exercitată de presiunea atmosferică; mișcările sînt transmise unui ac, ce se mișcă în fața unui cadran gradat (în mm sau mb).

**Barograf.** Aparat care înregistrează și înscrie pe un grafic evoluția presiunii atmosferice pentru 24 ore sau 7 zile.

**Barogramă.** Grafic pe care s-a înscris evoluția presiunii atmosferice pe 24 ore sau 7 zile.

**Barotse.** Rasă de bovine aparținînd tipului Sanga originară din Rhodesia. Se caracterizează prin dezvoltare corporală mare, culoare obișnuită brună și neagră. Este o rasă rustică, puțin precoce, bine adaptată la climatul cald, cu longevitate mare. Aptitudinea principală este carnea.

**Barr** (corpusul), sin. *Cromatină sexuală*. Unul din cei doi cromozomi X, care este inactivat. Poate avea o formă de disc, sferică sau piramidală, are dimensiuni cuprinse între 0,8 și 1,1  $\mu\text{m}$  și se găsește de regulă lipit de membrana nucleară. Corpusul Barr poate fi folosit drept criteriu pentru a stabili numărul cromozomilor X din nucleu.

**Barrossa.** Rasă de taurine întilnită mai ales în nordul Portugaliei, în zona munților Tras-os-Montes. Se caracterizează prin dezvoltare corporală mare, conformație corectă, cap concav, culoare brună, cu extremitățile negre și aptitudine bună pentru carne.

**Bars I.** Armăsar care a jucat un rol foarte important în formarea Trăpașului Orlov, lăsînd o descendență deosebit de valoroasă. Născut în 1784 din Polkan I (jumătate sînge arab  $\times$  danez) și Seraia (olandeză), avînd talie mare (163 cm), forme corporale uscățive, armonioase, frumoase, culoare vinată, temperament vioi, energie remarcabilă, mersuri la trap de mare viteză.

**Bart de Turingia.** Rasă de găini germană cu greutate mică (1,5–2 kg la găină și 2–2,5 kg la cocoș) care produce ouă mici (45 g), cu coaja nepigmentată și carne de calitate excelentă. Ca exterior, se caracterizează prin creastă mică și dreaptă, barbă și favoriți, fluier negre, cenușii sau alb-roz, după varietatea de culoare.

**Bartholini.** Numele celui care a dat denumirea glandelor aflate în grosimea pereților vestibulului vaginal, la unele specii (vacă).

**Bartolină.** Inflamația glandelor lui Bartholini.

**Barton, Robert Aitken** (n. 1921). Zootehnician neozeelandez. Cunoscut prin cercetările privind creșterea și dezvoltarea la animalele de carne. A studiat compoziția scheletului și a carcaselor la ovine și influența mediului și a eredității asupra acestora.

**Bască.** Rasă de taurine (v. Pirinei).

**Basculă.** Balanță cu brațe inegale utilizată pentru cîntărirea corpurilor cu o masă mare, peste 300 kg. Basculele sînt fixe și transportabile. Basculele fixe utilizate în fermele zootehnice au sarcina maximă de cîntărire de 20 tone. Basculele transportabile pentru porci au sarcina maximă de cîntărire de 1 000 kg.

**Basedow** (boală). Sindrom de hipertiroidie, caracterizat prin tremurături, creșterea metabolismului bazal, tahicardie, eventual exoftalmie și modificări morfologice la nivelul tiroidei.

**Basenji.** Rasă de cîini terieri (v. Terrier Congo).

**Baset. 1.** Rasă franceză de găini din categoria raselor ușoare, caracterizată prin fluier foarte scurte. Prezintă mai multe varietăți de culoare (argintie, aurie, neagră, perlată etc.). Se cresc mai mult ca păsări de expoziție; **2.** Denumire pentru o serie de rase de cîini de vînătoare caracterizate prin aptitudine deosebite pentru urmărirea și hărțuirea vînatului la suprafață sau în vizuină; miros deosebit de fin; agresivitate accentuată față de vînat; exterior carac-

teristic (talie joasă și membrele scurte, urechi lungi și cadente). Datorită taliei mici, a greutateii reduse și a adaptabilității lor, se cresc destul de mult și ca animale de apartament.

**Baset albastru de Gasconia.** Baset caracterizat prin cap alungit, urechi lungi, răsucite, păr scurt, coadă lungă, căzindă, robă albă cu pete negre-roșcate periferice. Talia 30—38 cm.

**Baset Artesian Normand.** Rasă de ciini cu capul lung, fruntea bombată, obrații uscățivi, cu pliuri, ochii mari și cenușii, cu ușor ectropion congenital, urechi lungi, fine, atașate foarte jos (sub linia ochilor) și adesea depășind lungimea botului. Părul este scurt, roba în trei culori cu pete roșcate pe cap, coadă lungă, groasă la bază, subțiată spre vîrf. Talia 30—38 cm.

**Baset de Bretania.** Baset cu talia de 32—36 cm și greutatea de maximum 12 kg, cu păr scurt sau sirnos și cu blană cel mai adesea de culoare roșie-aurie, uneori marcată cu alb în regiunea pieptului. Este un baset cu trunchi mai alungit, urechi mai scurte, membrele drepte.

**Baset Francez.** Rasă de ciini foarte asemănătoare cu Basetul german (v), cu care are aceeași origine.

**Baset German, sin. Teckel Dachshund.** Rasă de ciini de vînătoare specializați în hărțuirea vinatului mare (urs, mistreț) și a vinatului de vizuină (bursuc, vulpe). Ciini cu membre foarte scurte, foarte compacți și puternici. Se cunosc șase varietăți de baset mare cît și de baset mic, avînd fiecare subvarietăți cu păr lung, cu păr scurt și cu păr sirnos. Dintre aceste varietăți cele mai răspîndite sînt: Baset pitic cu păr scurt și Baset pitic cu păr lung. Talia maximum 35 cm și minimum 15 cm. Greutatea maximum 11 kg pentru mascul și 10 kg pentru femele. Basetul pitic are greutatea de 4—5 kg.

**Baset Griffon Vandeean.** Rasă de ciini baset care prezintă două varietăți cu talii diferite. Ciinii cu talie mare

(38—42 cm), foarte buni pentru hărțuirea vinatului la suprafață, au corpul alungit, urechile lungi și adesea culoarea alb sau cenușie. Pot apare însă și în alte culori: alb cu portocaliu, alb cu negru, negru cu pete de foc etc. Ciine preferat pentru vînarea iepurelui de vizuină. Ciinii de talie mijlocie (34—38 cm), mai puțin longiliniu, au urechi mai puțin lungi, cu păr sirnos, lung.

**Baset-Hound.** Rasă americană de ciini, cu osatura puternică și grea (raportată la talia relativ redusă de 35 cm). Prezintă capul caracteristic unui cline de vînătoare, ochii de culoare închisă, urechile atașate jos, fiind extrem de lungi, atîrnînde. Părul des, elastic, coada lungă, roba în general cu trei culori, cu pete roșietice.

**Basque.** Rasă locală de porci, ce se crește în sudul Franței. Este specializată pentru producția mixtă și are de regulă culoarea pestriță.

**Bass** (*Micropterus salmoides*). Nume comun pentru pești aparținînd la două familii (*Centrarchidae* și *Serranidae*) din ordinul *Perciformes*.

**Basuto.** Rasă de bovine formată în Africa de sud, caracterizată prin dezvoltare corporală medie, conformație proporționată, pielea pigmentată, părul scurt și neted, cu subpăr vizibil, culoare neagră și roșie. Are bună aptitudine pentru carne și slabă pentru lapte.

**Bașehir. 1.** Cal local ce se crește în regiunea munților Urali, în R. S. S. Bașchiră, îndesat, cu picioarele adunate sub el, rezistent, sobru și puțin pretențios la hrană și întreținere. Se folosește la ham și la samar; **2.** Capră ce se crește în R. S. S. Bașchiară, de obicei de culoare neagră, cu puf de culoare cenușie, bună producătoare de lapte (pină la 200 l lapte pe lactație), adaptată la condițiile locale.

**Batal.** Berbecuț castrat la diferite vârste în scopul îmbunătățirii cantitative și calitative a producției de carne și lînă.



**Batat**, sin. *Cartof dulce* (*Ipomoea batatas*). Plantă perenă din familia *Convolvulaceae*, originară din America Centrală, cu tulpini tiritoare, lungi până la 6—7 m, foarte bogate în amidon, vitamine și zahăr. Caracteristicile sale nutritive sînt asemănătoare cu cele ale cartofului.

**Bateă**, sin. *Cirjancă*, *Cosac*. V. Blica björkna.

**Baterie**. Grup de cuști metalice, așezate pe unul, două sau trei nivele, destinate întreținerii păsărilor, porceilor, iepurilor de casă; 1. În avicultură și în cunicultură, bateria reprezintă un echipament de adăpostire a păsărilor sau a iepurilor de casă, amplasat în hale climatizate sau în zone cu climat constant, cald și uscat, sub simple copertine. Constituite din cuști alăturate, de cele mai multe ori suprapuse, bateriile sînt dotate cu instalații pentru adăparea și hrănirea animalelor pentru îndepărtarea deieșeurilor, pentru colectarea ouălor etc. Bateriile pot fi: orizontale (Flat deck), în trepte (stair-step), verticale (etajate) și combinate (semistair-step). Din punct de vedere al modului de folosire, bateriile pot fi: de creștere, de exploatare a ouătoarelor, universale etc. Sînt dimensionate corespunzător cerințelor speciei și categoriei de păsări cărora le sînt destinate — păsări ouătoare (găini, prepelițe etc.), tineret avicol de înlocuire, tineret pentru carne (broiler, boboci rață și gîscă, broiler iepure etc.), iepuri de reproducție etc.; 2. În creșterea suinelor se folosesc baterii de diferite capacități pentru creșterea porceilor înțărcați, precum și pentru creșterea tineretului porcin.

**Bateson, Williem** (1861—1926). Biolog englez, unul dintre fondatorii geneticii clasice (mendeliene). Autor al unei vaste documentări asupra discontinuității variațiilor (1885). A extins legile lui Mendel la animale. A susținut agnosticismul în problema mecanismelor evoluției. A introdus termenul de genetică (1906).

**Bazadaise**. Rasă de taurine formată în sud-vestul Franței prin selecția taurinelor locale, adaptate la pășuni de calitate slabă. Se caracterizează prin talie de 135 cm și greutatea 650 kg, cap larg, scurt, trunchi dezvoltat, membre fine, cu unghii foarte rezistente, culoare sură și adesea galbenă la vaci, iar la tauri sură închisă sau neagră degradată. Este o rasă rustică, adaptată la exploatarea în condiții sărăcicioase, cu longevitate mare, temperament vioi și fătări regulate. Are aptitudine pentru carne, iar boii au aptitudini foarte bune pentru muncă.

**Bază ereditară**. Totalitatea factorilor ereditari ai unei populații de animale sau a unui animal.

**Bază furajeră**. Totalitatea resurselor furajere disponibile pentru hrana diferitelor specii de animale. Se compune din producția paștilor naturale, din producția plantelor cultivate și din deșeurile rezultate la diferite industrii (reziduurile de la mori, abatoare etc.). Realizarea sarcinilor privind creșterea animalelor și mărirea producțiilor acestora depinde în măsură hotărîtoare de dezvoltarea bazei furajere, corespunzătoare cantitativ și calitativ. În structura bazei furajere în țara noastră, porumbul ocupă un loc principal, după care urmează cultura plantelor leguminoase. O rezervă importantă în sporirea producției de furaje o reprezintă extinderea culturilor duble, paralel cu extinderea irigațiilor. Cea mai ieftină resursă de furaje în țara noastră, o constituie pășunile și fînețele naturale (peste 4 000 000 ha), care reprezintă aproape 30% din suprafața agricolă a țării. Baza furajeră reprezintă o ramură de producție ajutătoare, care face legătura între ramurile de producție vegetală și cele de producție animală în agricultură.

**Baza meliferă**. Totalitatea plantelor melifere din raza economică de zbor a albinelor (3 km). Baza meliferă trebuie să fie bogată, variată, situată în apropiere, să asigure cules continuu. Bază meli-

feră cuprinde: *plante melifere din flora spontană*; *arbori și arbuști* (salcâm, arțar, salcie, cenușar, glădiță, ulm, stejar, plop, crușin, alun, corn, afin, zburătoare etc.); *pășuni și finele naturale*; *plante furajere* (trifoiul alb, roșu, hibrid, lucernă, spar-ceta, sulfina albă, galbenă, mazăricea); *plante aromatice și medicinale* (salvia, menta, levănțica, coriandrul, angelica, anasonul); *pomi și arbuști fructiferi* (mărul, părul, vișinul, prunul, zmeurul, murul, agrışul); *plante legumicole* (dovleacul, pepenele galben, castravetele, pepenele verde); *culturi semincere* (ceapă, morcov, sfeclă, pătrunjel, păstîrnac, țelină, praz, varză etc.).

**Bazin. 1. sin. Pelvis.** Conduct format din cele două oase coxale, osul sacru și la unele specii de animale și câteva vertebre coccigiene, cele două ligamente sacroischiatiche și masa mușchilor glutei. Este sediul pentru aparatul genital, extremitatea posterioară a aparatului urinar și digestiv; **2. Rezervor deschis, de dimensiuni mari, din beton, metal, mase plastice etc., destinat păstrării unui lichid în vederea utilizării lui ulterioare**; de asemenea, pentru prelucrarea unor lichide, pregătirea unor soluții sau pregătirea hranei. Bazinele pot fi de acumulare (pentru apă), de colectare (pentru dejecții), de decantare (pentru separarea părții grosiere de cea lichidă din dejecții) de fermentare a nămolului, în vederea folosirii ca îngrășământ, de pregătire a hranei (de amestecare), de preparare a soluțiilor de dezinfecție.

**Bazin de carantină.** Bazin acvatic de formă dreptunghiulară, dispus izolat în aval de crescătoria piscicolă, în care peștii sînt parcați un timp limitat pentru controlul sanitar.

**Bazin de oxidare.** Denumire atribuită heleșteielor în care se scurg apele uzate menajere și unde materiile organice putrescibile se degradează pe cale biologică. Se caracterizează prin suprafață mare și adîncime de peste 0,60 m.

**Bazin de purin.** Bazin subteran de diferite capacități, construit din mate-

riale impermeabile, care este destinat depozitării purinului din adăposturi.

**Bazin juvenil.** Bazin insuficient dezvoltat, de dimensiuni asemănătoare cu cele ale unui animal tînr. Bazinul juvenil determină o micșorare a cavității pelvine, constituind la animalele care, eventual, au fost folosite la reproducție, o cauză de distocie.

**Bazine pentru iernat.** Bazine piscicole dreptunghiulare-alungite în care se parchează din toamnă pînă în primăvară peștii destinați repopulărilor. Se execută în săpătură (debleu) și au o suprafață de 1 000—1 500 mp și cu adîncimea de aproximativ 2 m. Alimentarea cu apă se face printr-o gură superioară, iar evacuarea printr-un călugăr central sub nivelul fundului bazinului.

**Bazine piscicole.** Denumire comună atribuită suprafețelor de teren acoperite de apă și delimitate de maluri naturale sau artificiale unde peștii pot să trăiască, să crească și să se reproducă.

**Bazinul renal.** Spațiu din interiorul rinichiului, rezultat din convergența calicelor renale și marcînd zona de continuitate cu ureterul.

**Bazisfenoidul.** Porțiunea posterioară a corpului sfenoidului, articulată cu apofiza bazilară a occipitalului, prezentînd pe fața dorsală o scobitură hipofizară redusă (*sella turcica*).

**Bazna.** Rasă indigenă de porci, cu însușiri mixte (carne și grăsime), creată în jurul anului 1872, în localitatea Bazna-Mediaș, în urma unor încrucișări întimplătoare dintre scroafe Mangalița, varietatea blondă și reproducători masculi din rasa Berkshire. Are talie mijlocie, conformație bună și culoare neagră întreruptă de o dungă albă în dreptul spetelor. Se crește în centrul Transilvaniei, dar se adaptează cu ușurință și în alte regiuni ale țării. Începînd din anul 1959 nucleul de suine de la Stațiunea experimentală Bonțida a fost supus unei infuzii cu reproducători din rasa Sattelschwein importați din R. F. Germania.

Se caracterizează printr-o prolificitate medie, precocitate bună și o capacitate de creștere și îngrășare corespunzătoare tipului productiv mixt.

**Baztan.** Rasă locală de porci, rustică, cu aptitudini mixte, formată și crescută în Spania de nord.

**Bayeux.** Rasă indigenă de porci ce se crește în Franța, rezultată prin încrucișarea dintre rasa locală Normandă și rasa Berkshire.

**Băltăreș.** Rasă primitivă locală de porci, pe cale de dispariție, răspândită mai ales în lunca inundabilă a Dunării.

**Bălțat Mirgorod.** V. Mirgorod.

**Bălțată.** Culoare compusă, formată din zone colorate (fire de păr roșii, galbene sau negre), pe un fond (cimp) alb (fire de păr albe), ori invers. Cînd fondul este alb, iar zonele pigmentate (roșu sau negru) se numește bălțată alb cu roșu sau negru, iar cînd fondul este pigmentat și petele sînt albe, bălțătura este numită roșu sau negru cu alb. Cînd fondul și zonele de altă culoare se află în proporții egale, denumirea bălțăturii este dată de culoarea capului. La anumite specii și rase culoarea este un caracter de rasă (Friza bălțată cu negru sau cu roșu, Blondă de Achitania, Bălțată cu galben etc.).

**Bălțată Austriacă** (*Osterreinshe Fleckvich*). Rasa Simmental introdusă în sec. al XIX-lea (1830) în zonele centrale și estice ale Austriei. Are o pondere mare, reprezentînd circa 46% din efectivul total de taurine. Se caracterizează printr-o dezvoltare corporală mare, exterior bine conformat și culoare asemănătoare rasei originale. Este mai puțin productivă în comparație cu rasa originală, (3 300 l cu 3,92% grăsime). Are însă o rusticitate mai bună, o longevitate biologică mai mare, fiind mai puțin pretențioasă în comparație cu rasa Simmental.

**Bălțată Cehoslovacă** (*Kuhland*). Rasă de taurine formată în Moravia, prin încrucișarea taurinelor locale primitive cu Bruna austriacă și în special cu rasa Simmental. Are o pondere foarte mare în

Cehoslovacia, reprezentînd 70% din efectivul total de taurine. Se caracterizează prin dezvoltare corporală variabilă, tinzînd spre hipermetrică, format corporal dreptunghiular și conformația relativ corectă. Culoarea este bălțat cu galben (mai intens) sau roșu, capul și extremitățile sînt albe, urechile sînt roșii, iar trunchiul este bălțat alb cu roșu. Se caracterizează printr-o capacitate productivă pentru carne și lapte mai scăzută, comparativ cu a rasei Simmental (2 500—3 000 kg cu 3,9% grăsime).

**Bălțată cu negru poloneză.** Rasă Ostfriză aclimatizată în centrul și nordul Poloniei, avînd o pondere de 65% din efectivul total de taurine. Are exterior specific rasei Ostfrize, dar are o dezvoltare corporală mai mică (greutatea 550—600 kg), bălțăturile cu aceeași dispoziție și în aceeași proporție ca la rasa originală, dar pigmentul negru este mai puțin intens, fiind ușor diluat. Are o capacitate productivă mai scăzută (3 500 l lapte cu 3,4% grăsime).

**Bălțată cu negru Sovietică.** Rasă de taurine formată prin încrucișarea vitelor locale cu rasa Friză. În cadrul rasei se întilnesc mai multe varietăți astfel: vitele Bălțate cu negru lituanicene, vitele Bălțate cu negru ucrainiene, vitele Bălțate cu negru din zona centrală și vitele Bălțate cu negru siberiene. Se caracterizează prin dezvoltare corporală variabilă, în general mai mică decît a rasei Friză (greutate 450—650 kg), profil lateral trapezoidal, făptură uscățivă, culoare bălțat alb cu negru, aptitudine mai slabă pentru lapte și carne, comparativ cu rasa amelioratoare. Producția medie este variabilă (3 000—4 500 l lapte, cu un conținut scăzut în grăsime, respectiv 3,4—3,8%).

**Bălțată de Siena.** Rasă de porci indigenă din Italia, adaptată la exploatarea în sistem extensiv. A fost folosită la formarea raselor englezești de porci.

**Bălțată germană** (*Deutsche Fleckvieh*). Rasă de taurine formată în secolul

XVIII-lea, pe baza încrucișării taurinelor locale din Wurttemberg și Bavaria, cu rasa Simmental, reprezentând 40% din efectivul total al R.F.G. și 14% al R.D.G. Are caracteristici fenotipice asemănătoare cu a celei din țara de origine, dar este mai ușoară, mai puțin impunătoare prin exteriorul său și cu producție de lapte de 3 500 l.

**Bălțată italiană** (*Pezzata Rossa Friulana*). Rasă de taurine din Lombardia formată pe baza rasei Simmental. Se caracterizează prin dezvoltarea hipermetrică (greutate 650 kg la vaci și 1 000 kg la tauri), conformație corectă, (cap ușor, fin, gît muscular, trunchi bine proporționat, membre puternice), culoare bălțată cu roșu, constituție robustă, temperament liniștit, aptitudine de carne-lapte. Realizează, o producție medie de lapte de 3 600 l cu 3,75% grăsime și o producție de carne ridicată.

**Bălțată Poland-China.** V. Poland-China.

**Bălțată Românească.** Rasă de taurine formată prin absorbția rasei Sură de stepă cu Simmental, avind ponderca cea mai mare în structura de rasă. Se caracterizează prin dezvoltare corporală hipermetrică, fiind cu 5—10 cm și 50—100 kg mai mică decit rasa Simmental, format corporal dreptunghiular, conformație corporală armonioasă, uneori se întilnesc defecte la crupă, torace, uger și membre, culoare bălțată cu galben, aptitudine de lapte-carnă. Producția medie este de cca 3 000 l cu 3,75% grăsime iar în condiții bune ajunge la 4 000 l. În producția de carne manifestă aptitudini bune, realizând la 15—17 luni 500—550 kg. Este o rasă mai sensibilă la variația condițiilor de exploatare, la tuberculoză, avind o longevitate productivă nu prea mare. Se pretează la exploatarea de tip intensiv pentru carne și semiintensiv pentru lapte.

**Bălțată Roșie de Est.** Rasă de taurine formată din încrucișarea populației locale din estul Franței cu rasa Simmental.

Se caracterizează prin talie de 140 cm și greutatea 750 kg, schelet și musculatură foarte dezvoltate, format dreptunghiular, conformație corectă (cap mijlociu, gît puternic, cu salba redusă, trunchi lung, larg și adinc, cu linia superioară dreaptă și largă, crupa dezvoltată, uger mare și bine prins, simetric, membre solide), culoare bălțată cu roșu. Are o mare capacitate de adaptare, rusticitate foarte bună, precocitate multumitoare, fecunditate ridicată, longevitate bună și producție medie de lapte 3 600 l, iar cele înscrise în Registrul genealogic 4 000 l cu 3,72% grăsime. Are aptitudini bune pentru carne, pretindu-se la exploatarea pentru diverse tipuri de producție.

**Bălțată Sovietică.** Rasă de taurine formată prin absorbția vitelor locale cu rasa Simmental. Cuprinde mai multe subrase: *Sicev*, *Bălțată alb cu galben de stepă*, *Bălțată cu galben ucraineană*, *Bălțată cu galben din regiunea Volgei inferioare*, *Bălțată de răsărit*. Dintre aceste subrase, cea mai importantă și mai apropiată de rasa Simmental este *Sicev*, care are o talie de 136 cm, iar celelalte tipuri au o dezvoltare corporală mai mică (tală 122—132 cm și greutatea 550—600 kg). Producția de lapte variază mult (2 500—3 500 litri cu 3,7—4% grăsime). Are aptitudine de carne bună.

**Bălțată Ungurească** (*Magyar tarka*). Rasă de taurine formată prin absorbția Surei de stepă podolică cu rasa Simmental, reprezentând împreună cu rasa originară 90% din totalul efectivului. Are aptitudini bune de carne și lapte, menținându-se la nivelul celor realizate de rasa Simmental.

**Bălțată iugoslavă.** Rasă de taurine formată prin absorbția vitelor locale din Panonia (Croatia și Voivodina) și Serbia septentrională cu rasa Simmental. Se caracterizează prin dezvoltare corporal hipermetrică (talie 138 cm, greutatea 650 kg), format dreptunghiular, conformație relativ corectă, longevitate bună, aptitudine bună de lapte (3 000—

3 600 litri cu 3,85% grăsime) și carne. În ultimul timp a fost infuzată cu rasa Friză bălțată cu roșu, obținându-se rezultate bune.

**Bănuș.** Discul germinativ la oul de pasăre. În cazul când este vorba de un ou fecundat, blastodiscul se găsește într-un stadiu când segmentarea este încheiată și când începe să se formeze endodermul, existând deci câteva mii de celule. La examinarea discului germinativ de pe gălbenuș, se poate deosebi oul fecundat de cel nefecundat. Impropriu se spune uneori bănuș la camera de aer a oului.

**Bărbițe.** Formațiuni ale pielii întinlitate la găini (pereche), curci (o singură bărbiță) și bibilici. La găini sînt sub forma unor lame ovoidale prinse dedesubtul celor două ramuri ale mandibulei. Avînd o vascularizație puternică, sînt de culoare roșie. Forma și mărimea bărbițelor reprezintă un caracter de rasă.

**Bărboasă, sin. Iarbă bărboasă, Sadină. Botriochloa ischaemum.** Graminee perenă cu creștere în tufă, de talie înaltă, avînd inflorescența cu spic digitat cu ramificații ce pornesc din locuri diferite. Crește spontan în pașiștile de stepă, pe pante cu expoziție sudică sau estică. Este o plantă mediocră din punct de vedere furajer. Este în schimb o bună fixatoare pentru terenurile erodate.

**Bășică.** Denumire de abator, dată vezicii urinare. Se utilizează după fasonare și uscare ca membrană de protecție pentru mezeluri (torpedo) sau brînză de burduf.

**B.C.G.** Vaccin biliar preparat de Calmette și Guérin, contra tuberculozei.

**Beagle, sin. Beagle francez.** Rasă de ciini de vînătoare din grupa ciinilor gonitori. Reprezintă cel mai mic copoi (ogar) folosit fie la vînătoare, fie ca animal de agrement. Este foarte apreciat ca animal de experiență în cercetările medicale, pentru talia sa mică și constanța greutateii corporale. Avînd un exterior caracteristic, prezintă mai multe tipuri care se deosebesc mai ales prin

talie și culoare. Astfel, *Beagle mare* are o talie de 37—42 cm, *Beagle mic* ajunge la 30—36 cm, în timp ce *Beagle Elisabetan* are o talie întotdeauna sub 30 cm. Blana este albă pichetată, cu puncte cenușii sau negre, dar puțin are și pete roșcate sau negre.

**Beauceeron, sin. Ciobănesc de Beauce, Păstorul de Beauce.** Rasă de ciini asemănătoare ca exterior cu ciinii Doberman-Pinscher. Are culoare neagră, cenușie, neagră cu cafeniu sau cenușie cu pete negre. Prin standard se prevede amputarea urechilor. Coada este lăsată lungă, atingînd jaretul. Are părul scurt.

**Beeotomie.** Operațiune care constă în îndepărtarea virfului ciocului. Se practică cel mai adesea la puii de găină imediat după ecloziune, prin amputare sau cauterizare.

**Bedlington.** Rasă de ciini (v. Terrier Bedlington).

**Beefmaster.** Rasă de taurine de carne, formată în Texas, prin încrucișarea rasei Hereford cu Brahman și Shorthorn cu vaci Brahman, apoi s-au împerecheat aceste două grupe de animale între ele, obținându-se jumătate singe Brahman, 1/4 Hereford și 1/4 Schorthorn. În plus, s-a aplicat o selecție riguroasă (aptitudine pentru carne, fecunditate, conformație, economicitate și randament în lapte). Se caracterizează prin fertilitate ridicată, rusticitate remarcabilă, greutate corporală mare, conformație pentru carne, temperament vioi, viabilitate ridicată. În același timp este o rasă rezistentă la căldură și boli, în special la piroplasmoză.

**Beef Shorthorn.** Tip de taurine (v. Shorthorn).

**Begait.** Rasă de taurine din Eritrea, producătoare de carne de foarte bună calitate și cu slabe aptitudini pentru muncă. Vacile dau în medie 6 litri de lapte pe zi.

**Beica.** V. Jder.

**Bela.** Varietate de oi țigăie, cu lină și jarul de culoare albă. Se caracterizează prin lină și constituție fine și prin rezistență diminuată.

**Beldiță**, sin. *Lătiță, lăteț, behliță* (Moldova), *soreață* (Dimbovița, Jalo-mița), *corală* (pe Cerna), *coară* (pe Strei), *pistar* (la Timișoara). V. *Alburnoides bipunctatus*.

**Belgian. 1.** Rasă de cai grei din Belgia, una din cele mai răspândite și mai importante rase de cai de tracțiune. Are două varietăți deosebite: *brabansonă* și *ardeneză*; **2.** Rasă de iepuri, din grupa celor grele, sin. *Uriș belgian, Uriș de Flandra*. Este considerată una dintre cele mai importante rase grele de iepuri. Greutatea corporală de adult este de 5–8 kg la masculi și 6–8 kg la femele, lungimea corporală fiind în medie de 70 cm. Membrele sînt lungi, toracele și bazinul sînt bine dezvoltate în lărgime. Urechile au o lungime de 15–18 cm. Ochii sînt de culoare maron. Femelele au o prolificitate satisfăcătoare, dar nu sînt mame prea bune. Se cunosc mai multe varietăți de culoare: sălbatică (cea mai răspîndită), neagră, cenușie-ruginie, galbenă, havană, albastră. Este mult răspîndită în majoritatea țărilor europene. **3.** Rasă de ciini (v. Ciobănesc belgian).

**Belgiană Combatantă**, sin. *Combatantă de Brouges, Combatantă de Liège*. Rasă de găini cu greutate corporală de 4,5–5,5 kg la cocoș și 3,5–4,0 kg la găină. Produce ouă albe sau ușor pigmentate în crem, cu greutate mijlocie (în medie 55 g). Are mai multe varietăți de culoare, fluierele fiind albe sau cenușii.

**Belgiană pitică.** Rasă de găini pitice; are greutatea corporală de 600–800 g. Se cunosc mai multe varietăți de culoare, dintre care mai răspîndită este culoarea aurie.

**Belier.** V. Berbec francez.

**Bellfounder.** Armăsar întemeietor de linie din rasa trăpaș american.

**Belone belone**, sin. *Zărgan*. Pește din ordinul *Beloniformes*, răpitor marin de 40 cm. Trăiește în Oceanul Atlantic, Marea Mediterană și Marea Neagră unde duce viața pelagică de cîrd. Are corpul alungit, aproximativ cilindric și acoperit

cu solzi mici caduci. Botul este mult alungit și îngust avînd falca inferioară mult mai lungă. Coloritul corpului verde albastrui pe spate, iar pe laturi și abdomen argintiu. Pe laturi există o dungă întunecată și cu reflexe metalice, dispusă longitudinal. Depune icrele pe plante la adîncimi de 12–18 m, în septembrie. Are valoare economică relativ mare.

**Beloniformes.** Pești osoși, marini cu corpul alungit și acoperit cu solzi mici, cicloizi. Botul are fălcile prelungite. Au o singură dorsală cu radii moi.

**Belted Galloway.** Rasă de taurine formată în Scoția din vitele locale din Norfolk și Suffolk care au suferit influența vitelor olandeze. Se caracterizează prin culoare brună-negricioasă, cu un briu alb pe trunchi, format corporal pronunțat dreptunghiular, forme corporale rotunjite, conformație specifică animalelor de carne, păr abundent, lung și ondulat. Are o capacitate de alăptare bună și aptitudini remarcabile pentru carne, rusticitate și rezistență bune.

**Belton. 1.** Factor genetic care determină petele caracteristice numite mușcăături albastre sau portocalii la ciinii Setter englez; **2.** Culoare generală la ciini (Setter) rezultată din asociere de fire colorate în negru și alb (Belton albastru), portocaliu și alb (Belton portocaliu), maro și alb (Belton maro).

**Beltsville. 1.** Rasă de porci creată în S.U.A. în perioada 1934–1951 pe baza încrucișărilor dintre reproducătorii din rasele Landrace Danez și Polland China, urmate de încrucișări consangvine și apoi de infuzii cu rasa Landrace. Este o rasă rezistentă, cu capacitate mare de valorificare a porumbului și a nutrețurilor succulente, de culoare neagră cu pete albe și conformație asemănătoare Landrace-ului, — specializată pentru producția de carne pentru bacon. Are la bază 75% singe Landrace Danez și 25% Poland China; **2.** Rasă de curci ușoară, cu producție mare de ouă.

**Bend'or.** Linie importantă din rasa de cai Pur singe de galop, caracterizată

prin cai masivi, puternici, foarte buni pentru cursele de fond.

**Beni-Ahsen.** Varietate de oi din rasa Atlantică, care produce cea mai bună lână marocană.

**Ben-Guil.** Subrasă de oi din oiaa Platourilor Marocane, ce se crește în platourile din est. Produce carne gustoasă, foarte apreciată pe piețele franceze.

**Beni-Meskine, sin. El Borouj, Seltat.** Subrasă de oi din oiaa Platourilor Marocane, caracterizată prin osatura mai fină, cu o greutate corporală de 45—50 kg și un randament de abator de 50%.

**Beni.** Acumularea apei meteorice în gropi săpate în acest scop; reprezintă sursa de apă pentru adăparea animalelor în zona platoului Cotmeana.

**Bentos** (gr. *benthos*: fundul oceanului). Totalitatea organismelor vegetale și animale care trăiesc pe fundul bălților, riurilor, lacurilor, mărilor și oceanelor, constituind hrana de bază a multor specii de pești.

**Berberc.** Grup de rase de iepuri cu aptitudini pentru producția de carne, caracterizate prin profil berbecat, urechi purtate atârând și cu dimensiuni mari (distanța dintre virfurile urechilor întinse ajunge pînă la 60 cm și lărgimea putînd fi de 15—16 cm).

**Berberc englez.** Rasă de iepuri mijlocii crescută mai mult pentru expoziție. Are o greutate corporală de aproximativ 4,5 kg și prezintă cele mai mari dimensiuni ale urechilor, care pot ajunge la 20—28 cm lungime și 12—16 cm lărgime și care au fața internă spre înainte.

**Berberc de Meissen.** Rasă de iepuri din grupa berbecilor, cu o greutate corporală medie de 4,5 kg. Are un trunchi masiv, cu trenul posterior foarte rotunjit. Urechile lungi de 18—20 cm sînt îndreptate cu fața internă spre trunchi.

**Berberc francez, sin. Belier.** Rasă de iepuri care fac trecerea de la grupa raseilor mijlocii la cea a raseilor grele. Se caracterizează printr-o greutate corporală medie de 5 kg. Profilul capului

este exagerat de berbecat, urechile sînt lăsate în jos și lungi (20—25 cm).

**Berberc German.** Rasă de iepuri foarte veche, avînd o greutate standard de 5,5—8 kg. Are trunchiul deosebit de larg și de adînc, membrele scurte și puternice. Caracteristic profilul berbecat al nasului. Urechile sînt foarte lungi (18—25 cm).

**Berberc pitic.** Rasă de iepuri de casă cu însușirile de exterior ale rasei Berbec englez, dar cu greutatea corporală redusă la 800 g.

**Berberă, sin. Barbă.** Rasă de cai din nordul Africii, cu statură de 1,50 m, cap mare cu profil drept sau convex, spinare dreaptă, citeodată arcată, crupă scurtă, torace profund, aplomburi defectuoase. Este foarte rustic și are o mare rezistență. Se folosește pentru șă, tracțiune ușoară și pentru producția de catiri.

**Berc belgian.** Rasă de găini de ornament, pitică, care se caracterizează prin lipsa cozii în legătură cu lipsa pigostilului și prin atrofierea vertebrelor coccigiene. Are un procent de fecunditate a ouălor deosebit de slab și în general nivel scăzut al însușirilor productive.

**Berc japonez.** Rasă de găini pitică din grupa japoneză. Se caracterizează prin lipsa cozii și prin existența unor varietăți cu penajul viu colorat.

**Bereguș.** Denumire de abator dată esofagului după fasonare și uscare. Produsul se utilizează ca membrană de protecție la mezeluri în special pentru lebăr.

**Berk. V. Berkshire.**

**Berkshire, sin. Berk, Negrul Mijlociu.** Rasă de porci cu producție mixtă, creată în Anglia în a doua jumătate a secolului al XIX-lea prin încrucișări complexe între suinele locale și reproducători napolitan, chinezesc cu mască, siamez, Suffolk, Essex etc. Are talie mijlocie, cap mic și concav, urechi lungi și drepte, picioare scurte și puternice. Culoarea părului și a pielii este neagră pe tot

corpul, în afară de rit, față, extremitățile membrelor și virful cozii, unde pot apărea pete albe. Este precoce, rezistentă la insolații și folosește bine pășunea. A participat la formarea rasei Bazna.

**Berkshire canadian.** Rasă de porci, formată prin încrucișări și selecție în direcția producției de carne, pe baza suinelor din rasa Berkshire importate în Canada în perioada 1920—1940. Specializată în direcția producției de carne pentru bacon.

**Bergamască. 1.** Rasă de oi, apreciată pentru dezvoltarea sa și aptitudinea de carne. Are cap mare cu profil berbecat accentuat, trunchiul bine dezvoltat, crupă largă, picioare relativ lungi, lină în general albă și grosolană; **2.** Rasă de ciini ciobănești, de statură medie, cu păr foarte abundent, lung, ondulat, de culoare cenușie cu pete albe, negre, roșcate, sau izabele. E o rasă rustică adaptată la regiunile muntoase.

**Beri.** Rasă de taurine (v. Arado).

**Beri-beri** (cuvânt ceilonez: mare slăbiciune). Boală provocată de carența în vitamina B<sub>1</sub>, caracterizată prin tulburări nervoase, digestive, cardiace, edeme etc.

**Berna.** Rasă de ciini ciobănești (v. Ciobănesc de Berna).

**Bernache.** Rasă de găște cu greutate mijlocie crescută în Franța și Elveția.

**Bernardin.** Nume dat unei rase de ciini de munte (v. Saint-Bernard).

**Beryciformes.** Nume taxonomic atribuit unui ordin de pești actinopterygeni, din infraclasa *Teleosteeni*.

**Berry. 1.** Rasă de oi (v. Berrichonne); **2.** Rasă locală de găini din centrul Franței, cu însușiri de rasă mixtă, cu penaj negru și fluier cenușii.

**Berrichonne, sin. Berry.** Nume atribuit la două rase de oi crescute în Franța, în regiunea omonimă, și care împreună cu rasa Merinos sînt cele mai răspîndite. După numele zonelor unde se cresc, se numesc: *Rasa Berrichonne d'Indre* și *rasa Berrichonne de Cher*. Sînt în special apreciate ca rase de carne.

**Berrichonne de cher.** Rasă de ovine formată în Franța, specializată pentru producția de carne, prezentînd jigourile foarte dezvoltate, bine îmbrăcate cu musculatură. Este destul de precoce, cu aptitudini de a utiliza bine diferitele furaje. Greutatea corporală variază între 55—70 kg la femele și 100—140 la masculi.

**Berrichonne d'Indre.** Rasă de oi de carne (v. Berrichonne).

**Bestujev.** Rasă de taurine din U.R.S.S. formată prin încrucișări complexe practicate între vitele locale și Sorthorn, Friză, Simmental, Pinzgau, Vilstermarsh și Holmogor, precum și aplicarea unei selecții riguroase. Este o rasă de tip mixt, cu dezvoltare eumetrică, format corporal dreptunghiular. Are capul de mărime mijlocie, trunchiul bine proporționat, membre puternice, cu aplomburi largi. Culoarea este roșie, cu unele pete albe. Se caracterizează prin capacitate productivă bună (3 000—3 500 kg, cu 3,7—3,8% grăsime, și o bună aptitudine de carne.

**Beta caroten.** Pigment carotenoid cu formula C<sub>40</sub>H<sub>56</sub>, larg răspîndit în plante, de cele mai multe ori asociat cu clorofila. Este provitamina vitaminelor.

**Betanaftol.** Pulbere cristalină sau lamelară roșcată, cu acțiune externă antiseptică, antipruriginoasă și antiparazită.

**Bevern, sin. Albastru de Bevern.** Rasă franceză de iepuri, cu greutate mijlocie (4,5—5,5 kg) și blană cenușie cu reflexe metalice albastrii.

**Bhagnari, sin. Nari.** Rasă de zebu formată în Pakistan, caracterizată prin talie mare, corp lung, îndesat, adînc, membre rezistente, culoare albă sau sură, cu pielea și ongoanele negre. Are precocitate variabilă, aptitudine satisfăcătoare pentru lapte (producția medie 1 200 kg) și aptitudine foarte bună pentru muncă.

**Bianco.** Hibrid de viermi de mătase originar din Italia, cu gogoși albe. Se crește și în țara noastră.



**Biban**, sin. *Costrăș*, *Bondroș* (v. *Perca fluviatilis*).

**Biban soare**, sin. *Sorete*, *Sticlete*, *Regina-peștelui*, *Mîna-diavolului* (v. *Lepomis gibbosus*).

**Biber**. V. *Castor*.

**Biber de baltă**. Denumire dată uneori nutricei (v).

**Biberet**. Blăniță de miel obținută prin sacrificarea micilor Carnabat la vârsta de 3—4 luni și tunderea la înălțimea de 1,5 cm. Se folosește la confecționarea gulerelor, căciulilor și hainelor de blană, imitind blana de biber.

**Bibilică** (*Numida meleagris domestica*). Specie de pasăre domestică din familia fasianidelor, originară din Africa occidentală, cunoscută și sub denumirea de găina de Guineea. Prezintă mai multe varietăți de culoare, dintre care cea mai răspândită este varietatea cenușie. Se mai cresc bibilici albe, lila, violete etc. Penajul este perlat, greutatea corporală fiind de 1,5—2,5 kg. Producția de ouă este de 60—90 bucăți anual, greutatea medie a ouălor fiind de 45 g. În ultimii ani se cresc tot mai mult în sistem intensiv-industrial (cu întreținere a păsărilor în baterii și producerea unui tineret de carne care la vârsta de 70 săptămîni are 1,2 kg și care produce carne cu însușiri gustative deosebite).

**Biceps** (lat. *bis* = încă odată; *caput* = cap). Mușchi care la una din extremități prezintă două tendoane. Mușchi cu două capete.

**Bidon de muls**. Parte componentă a aparatelor de muls, în care se colectează laptele, avînd capacitatea de 16—20 l. Bidonul de muls are un capac prevăzut cu două racorduri, unul pentru furtunul de vacuum permanent și celălalt pentru furtunul de vacuum și lapte. La capacul bidonului se montează pulsatorul.

**Biellese**, Populație ovină răspîndită în nordul Italiei. Se caracterizează printr-o bună producție de carne, de lînă (3 kg în medie) și de lapte (80—100 l pe lactație). Frecvent se înregistrează fătări gemelare și trigemelare.

**Biflex** (canal), sin. *Glanda interdigitală*. Formațiune glandular-canaliculară situată la extremitatea proximală a spațiului interdigital la ovine, avînd aspect de fund de sac îndoit și așezat în pliul pielii din zonă, canalul deschizîndu-se printr-un orificiu mascat de un smoc de peri.

**Bigia alpină**, sin. *Brună alpină*, *Brună italiană* (v).

**Bilă. 1.** (lat. *bilis*: fiere). Lichid filant, viscos, ușor alcalin, cu gust amar, produs de ficat (secreție exocrină) și cu rol deosebit în digestia și absorbția grăsimilor. Secretată de celulele hepatice, bila este depozitată în vezica biliară, de unde este eliminată prin canalul cistic și coledoc, în duoden. Conține acizi biliari, săruri biliare, pigmenți biliari etc.; **2.** Lemn rotund, cu diametrul mediu de 8—16 cm și lungimea de 4—12 m folosit în construcții.

**Bilanț hidric**. Menținerea la același nivel a pierderilor și aportului de apă din organism; se găsește sub controlul unui sistem neuroendocrin complex, în care hipotalamusul are rolul principal.

**Bilanț termic**. Raportul dintre cantitatea de căldură liberă existentă în încăpere (adăpost) și pierderile de căldură prin elementele de construcție (pereți, tavan, pardoseală, uși, ferestre) și prin încălzirea aerului pentru ventilație.

**Biocatalizator**. Substanță care modifică viteza reacțiilor biochimice, fără a se consuma sau transforma. Enzimele sînt biocatalizatori de natură proteică.

**Biocenologie**. Știința biocenozelor, termen propus pentru prima dată în 1918 de Gams. Ulterior Clements (1922) a propus termenul de: „Bioecologie”. Contribuții importante în dezvoltarea biocenologiei au adus lucrările lui F. Dahl în Germania, Clements și Shelford în S.U.A., P. Palmgren în Finlanda etc.

**Biocenoza** (gr. *bios*: viață și *koinos*: comun). Totalitatea organismelor vegetale și animale care populează un anumit mediu (biotop) cu condiții de exis-

tență mai mult sau mai puțin uniforme, create în mod natural sau artificial. Membrii biocenozei sînt legați între ei prin relații de strînsă interdependență, formînd cu mediul respectiv un tot unitar, denumit ecosistem (ex. biocenoza fundului mării, biocenoza pădurii etc.). Procesul de dezvoltare a biocenozei este continuu și de lungă durată. Schimbările intervenite în compoziția sa pot atrage după sine schimbarea întregii biocenoze. Studiul biocenozei prezintă importanță pentru aclimatizarea și reaclimatizarea unor plante și animale de interes economic, în elaborarea măsurilor de profilaxie, în lupta cu dăunătorii etc.

**Biochimie.** Știință care studiază materia vie și fenomenele specifice acesteia sub raportul organizării moleculare, al constituției chimice, al proprietăților și corelațiilor biomoleculare componente, precum și al proceselor de transformare (degradare și biosinteză) prin care se generează și se utilizează bioenergia. Biochimia este o știință cu caracter interdisciplinar, „de frontieră” care a apărut și s-a dezvoltat în legătură cu disciplinele conexe: chimia, fizica, biologia.

**Bioclimatologie.** Ramură a climatologiei care studiază influența climei asupra organismelor vii.

**Biodegradabil.** Substanță sau produs care poate fi atacat și transformat în compuși simpli prin acțiunea microorganismelor.

**Bioelectricitate.** Producerea unui curent electric în țesutul viu.

**Bioelemente.** Elemente chimice componente ale structurii materiei vii. Compoziția în bioelemente a organismului animal (valori procentuale medii raportate la masa corporală): oxigen (64), carbon (18), hidrogen (10), azot (4), calciu (2), fosfor (1,2), potasiu (0,2), sulf (0,2), sodiu (0,11), magneziu (0,04), clor. La această listă de bază, se adaugă și alte bioelemente care se găsesc însă în cantități extrem de mici (oligobioelemente): fier, cobalt, mangan, cupru,

molibden, iod, brom, fluor etc. Cele patru bioelemente — O, C, H și N — sînt cele mai abundente, reprezentînd aproximativ 96% din masa celor mai multe celule.

**Bioenergetică.** Domeniu al biochimiei care studiază mecanismele moleculare ale generării, utilizării și transformării energiei în celula vie. Substanțele biochimice cu rol energetic — dintre care adenozin trifosfatul (ATP) constituie compusul universal selectat de natură pentru a îndeplini funcția centrală în producerea, stocarea și utilizarea energiei în celulă — reprezintă puntea de legătură între energia furnizată organismului de mediul ambiant și utilizarea acestei energii de către organism.

**Biogen** (gr. *genesis*: facere). 1. Esențial pentru menținerea vieții, care concură la desfășurarea proceselor ce caracterizează viața; 2. Produs prin acțiunea organismelor vii.

**Biogeneză.** Teoria modului și acțiunii de producere (aparitiție) a substanței vii.

**Bioginerie.** Aplicarea cunoștințelor tehnico ingineresti în domeniul biologiei, zootehniei, medicinei etc.

**Bioliză.** 1. Moartea și dezintegrarea consecutivă a țesuturilor; 2. Descompunerea materiei organice de către organisme vii, așa cum se întîmplă în platformele de gunoi, canalele de scurgere etc.

**Biologie** (gr. *bios*: viață; *logos*: cuvînt, „studiu”). Știința despre viață ca formă specială de mișcare a materiei, care istoricește a apărut din materia anorganică. Principalul obiectiv îl formează studiul plantelor și animalelor, cunoașterea originii, dezvoltării și variabilității formelor de viață, metodele de transformare a organismelor în folosul omului. Constituie baza teoretică a diferitelor ramuri ale medicinei, agriculturii, zootehniei etc.

**Bioluminescență.** Emiterea luminii vizibile de către unele organisme vii.

**Biom.** Grup de ecosisteme cu structură generală identică, corelată cu o combinație determinată a factorilor fizici.

**Biomacromolecule.** Molecule complexe cu masă moleculară mare ( $10^4$ — $10^6$ ), a căror structură este constituită prin asamblarea unui număr foarte mare de unități moleculare simple. Proteinele, enzimele, acizii nucleici, poliglucidele, complexe lipidice sint biomacromolecule.

**Biomasă.** Termen ce definește cantitatea de materie organică (vie) ce rezultă în urma activității desfășurate de o populație, biocenoză etc. Biomasa reprezintă totodată substanța vie înmagazinată într-un organism vegetal sau animal. În agricultură biomasa se referă la recolta obținută de la o anumită plantă.

**Biometeorologie.** Știința care se ocupă cu studiul teoretic și cu activitatea practică referitoare la interrelația dintre viețuitoare și factorii atmosferici.

**Biometrie.** Domeniu al științelor matematice aplicate la fenomenele biologice, care se bazează pe calculul statistic și probabilistic de prelucrare a datelor referitoare la exprimarea fenomenelor biologice în general și genetice în special. Cu ajutorul statisticilor și parametrilor se pot caracteriza populațiile de organisme. Printre cei care au pus bazele biometriei menționăm: A. Quételet, F. Galton, K. Pearson, R. A. Fisher.

**Bion.** Un organism independent, individual.

**Bione.** Rasă europeană de viermi de mătase, cu gogoșile ovale de culoare galbenă.

**Bioplasmă.** 1. Materia organică vie care intră în constituția tuturor viețuitoarelor; 2. Substanță vie a celulei (fără incluziuni), reprezentând întregul corp al celulei, inclusiv porțiunile diferențiate (nucleu, centru celular, condriom etc.).

**Biopreparate.** 1. Preparate biologice speciale folosite pentru însilozarea furajelor; 2. Preparate biologice veterinare, folosite pentru apărarea sănătății animalelor, așa cum sint serurile și vaccinurile.

**Biopsie** (gr. *bios* : viață; *ops* : vedere). Recoltarea pe viu a unei porțiuni de organ sau de țesut în vederea efectuării unui examen.

**Biosinteză.** Proces biochimic prin care la nivelul celulei se sintetizează diferite substanțe chimice sub acțiunea catalitică a enzimelor și cu aport de energie rezultată din reacțiile metabolice (catabolism).

**Biostimulare.** 1. Acțiunea de stimulare a organismului viu cu ajutorul biostimulinelor și biostimulatorilor; 2. Prin utilizarea incorectă, adesea se caută extinderea termenului considerându-se drept biostimulare orice acțiune de trezire a forțelor organice, prin orice substanță organică.

**Biostimulator.** 1. Substanță care conține biostimuline; 2. În mod impropriu se utilizează ca echivalent pentru biostimuline; 3. Substanțe prin care se obține o biostimulare (factori de biostimulare).

**Biostimulină.** Factor infinitezimal, indiferent, nedozabil și adesea neidentificabil, rezultat dintr-o reacție a țesuturilor vii menținute în condiții improprii și eliberat când țesuturile sint reintegrate în condiții organice normale. Biostimulinele au un efect stimulator atât asupra zonei în care au fost implantate țesuturile, cât și asupra organismului în totalitatea lui.

**Biotehnologie.** Aplicarea ingineriei și principiilor tehnice la științele biologice (agronomie, biologie, zootehnie, medicină etc.).

**Biotelemetrie.** Folosirea tehnicilor telemetriche, în special a undelor radio, pentru a studia comportamentul și fiziologia animalelor.

**Biotic.** 1. Despre sau în legătură cu viața și organismele vii; 2. Produs prin acțiunea organismelor vii.

**Biotină.** Vitamină hidrosolubilă aparținând complexului B. Surse importante: gălbenuș de ou, produse lactate, rinichi, ficat, flora bacteriană din rumen și colon. Are rol de coenzimă a enzimelor care

intervin în reacțiile de decarboxilare și carboxilare, în dezaminarea unor aminoacizi, în biosinteza acidului aspartic și a acidului oleic etc. Carența determină: dermatite, descuamări ale pielii, paralizii ale membrilor, spasme, hemoragii etc. Păsările sînt sensibile la carență în biotină.

**Biotip.** Termen introdus în 1903 de Johansen pentru a indica un grup de indivizi identici din punct de vedere genetic (cu același genotip).

**Biotop** (gr. *bios*: viață, *topos*: loc).  
**1.** Mediu geografic circumscris, cu un anumit ansamblu de factori abiotici (temperatură, umiditate etc.) sau biotici (vegetale, animale); **2.** Ansamblu de specii vegetale și animale care își desfășoară viața în acest mediu, numit și biocenoză.

**Biotron.** Cameră test folosită pentru cercetări biologice, în cadrul căreia condițiile de mediu pot fi în mod complet controlate și dirijate, asigurându-se astfel observațiile asupra efectului variațiilor de mediu asupra organismelor vii.

**Biped. 1.** (lat. *bis*: de două ori și *pes, pedis*: picior). Ființă care stă sau umblă pe două picioare (exemplu, omul, păsările, unele reptile fosile etc.); **2.** Două membre, primate, apreciate sau asociate împreună. După modul de asociere, bipedul poate fi: anterior, posterior, lateral, diagonal stîng sau diagonal drept (numele bipedului se dă după membrul anterior).

**Birmană.** Rasă de pisici rezultată din încrucișări între Persană și Siameză. Se caracterizează mai ales prin lipsa stopului, culoarea labelor diferită de cea de pe restul corpului și ochi albaștri cu așezarea mai oblică.

**Biruînța 12.** Soi valoros de soia, creat prin selecție, cu conținut de 47% albumină în boabe.

**Bisexual. 1.** Organism care prezintă organe sexuale atât masculine cit și femele producînd și gameții specifici celor două sexe; **2.** Populații alcătuite din indivizi masculi și femeli.

**Bisexual,** sin. *Hermafrodit.* Termen care se referă la prezența la același individ (plantă sau animal) a organelor de reproducere masculine și femele.

**Bishon.** Grup de rase de ciini cu talie mică, în general albi, din care fac parte rasele Bishon belgian, maltez și Teneriffe (Bishon creț sau Bishon frizat).

**Bishon frizat,** sin. *Bishon creț.* Denumire sub care mai este cunoscută rasa de ciini Bishon Teneriffe.

**Bishon maltez.** Rasă de ciini, probabil foarte veche (pare să fie descrisă încă din vremea republicii romane) care este foarte apreciată ca animal de apartament. Este caracterizată prin trunchi cu puțin mai lung decît înalt și cu talia de maximum 25 cm la o greutate de 2-3 kg. De culoare albă, cu păr lung (5 cm) drept, foarte ușor buclat și fără subpăr linos, are coadă bine arcată, cu franjuri, niciodată în tirbușon.

**Bishon Teneriffe.** Rasă de ciini care se deosebește de celelalte rase Bishon (v. Bishon maltez) prin undulațiile puternice ale părului și prin greutatea corporală mai mare (3-4 kg la o talie de 27-30 cm).

**Bismark.** Firmă de incubatoare, „Bismark Roland Petersime“ (v. Petersime).

**Bismarek Prinz.** Linie princială a rasei Pinzgau, foarte răspîdită, în special în Tirol, avînd o pondere de peste 30% din structura genealogică a rasei. Calitatea deosebită a vacilor aparținînd acestei linii o reprezintă conținutul ridicat în grăsime al laptelui (4,04%).

**Bistoriu.** În sens restrîns, termenul definește un instrument tăios, cu lamă pliantă sau detașabilă și protejată, utilizat în chirurgie. În sens larg și uzual, termenul este folosit și pentru scalpel (cu lamă nepliantă și neprotejată).

**Bivalent.** Termen stabilit de Haecker în 1892. Configurație specifică întilnită în profaza meiozei primare, ca urmare a realizării sinapselor cromozomilor homologi. Numărul bivalentilor în cadrul unei celule (spermatoziți sau oociți primari) reprezintă jumătate din

numărul normal (zigotic) de cromozomi din celulele somatice. Prin realizarea bivalentilor se creează premisele pentru realizarea segregării materialului genetic.

**Bivalv.** Care are două valve : speculum bivalv etc.

**Bivalve.** Nume comun pentru un număr de diverse animale simetrice în mod bilateral, incluzând molaștele, crustaceii, stridiile și branhiopodele, care au un corp moale, închis într-o scoică calcaroasă cu două părți.

**Bivitelină, sin. Gemeni.** Prođuși care se dezvoltă simultan în cursul aceleiași gestații, dar care provin din două ovule fecundate separat, fiind gemeni falși.

**Bivol (lat. Bubalus).** Gen de mamifere rumegetoare, din familia Bovine, răspândit în mod deosebit în Asia (98%). Se caracterizează prin dimorfism sexual puțin pronunțat, dezvoltare corporală mare (talie 128—135 cm și greutatea 450—700 kg), făptură masivă, grosolană, format scurt, conformație puțin armonioasă, piele groasă, păr rar, gros și culoare neagră. Are constituție grosolană, caracter uneori dificil, rusticitate remarcabilă, rezistență deosebită, longevitate ridicată, tardivitate pronunțată, gestație lungă, aptitudini universale. Producția de lapte este foarte variabilă (500—2 500 kg) cu 7—12% grăsime. Carnea este mai puțin apreciată decât a bovinelor. Au aptitudine remarcabilă pentru muncă.

**Bivolul african.** Grupă de bivoli mai puțin numeroasă, provenită din bivoli asiatici, dar care nu au lăsat forme domestice, trăind și astăzi sub formă sălbatică. Bivolul african se întâlnește sub trei subspecii : Bivolul de Cafria, Bivolul de Abisinia și Bivolul roșu de Congo.

**Bivolul asiatic.** Grup numeros, foarte important, întâlnit sub formă sălbatică și domestică, din ultima rezultând bivolul domestic răspândit în diferite regiuni ale globului. Se caracterizează prin dezvoltare corporală variabilă, cap mare, craniu rotunjit în partea posterioară, absența crestei frontale, coarne semilu-

nare, dirijate înapoi, cu virful ușor în sus, triunghiulare. Părul este gros, rar, pe linia superioară a spinării orientat spre cap, culoarea este neagră și pielea groasă. Se întâlnesc 3 subspecii sălbatice : Bivolul de Anoa, Bivolul de Mindora și Bivolul indian.

**Bivolul comun, sin. Bivolul indian (lat. Bubalus microceros).** Specie de bivol originar din India fiind răspândit în Vietnam, Cambodgia, Tailanda, Laos, apoi în țările arabe, precum și pe continentul european, african și american. Are talia mai redusă ca bivolul sălbatic, conformația îndesată, culoarea neagră, uneori cu pete albe. El a dat naștere la două tipuri ecologice : Bivolul domestic întâlnit pe valea riurilor, folosit cu precădere pentru lapte și Bivolul de mlaștină întâlnit pe scară largă în Malaezia, Vietnam, China de sud și Filipine. În Europa a pătruns prin Italia și apoi Peninsula Balcanică.

**Bivolul de Abisinia (lat. Bubalus aequinoctialis), sin. Syncerus caffer aequinoctialis.** Subspecie de bivol ce trăiește sălbatic în Africa Orientală, Ecuatorială și Centrală. Se caracterizează prin talie de 135—140 cm, greutate 700—800 kg, culoare neagră, coarne relativ mari și fine (85 cm lungime). Trăiește în grupe de 50 capete, dar se pot întâlni și cirezi de 200—300 indivizi ; masculii trăiesc în grupe de 4—6 capete. Este un animal erbivor, cu predilecție pentru iarba tinără, cu activitate diurnă, constituind un vînat prețios ; el este foarte periculos pentru om cînd este rănit.

**Bivolul de Anoa (lat. Bubalus depressicornes).** Formă primitivă a bivolului asiatic, considerat ca o formă de trecere dintre antilopine și bovine. Se caracterizează prin talie mică, păr scurt și subțire, culoare neagră sau brună, uneori cu pete albe. Se întâlnește sub formă sălbatică în insulele Celebes și nu a lăsat forme domestice.

**Bivolul de Cafria (lat. Bubalus caffer), sin. Syncerus caffer caffer.** Bivol ce trăiește sălbatic în Africa sudică, ecuator-

rială, centrală și orientală. Se caracterizează prin dezvoltare corporală mare (talie 145—150 cm, greutatea 780—850 kg), cap mare, trunchi masiv, membre solide, păr rar pe corp, culoare neagră. Are longevitate mare (20—25 ani), gestație scurtă, cu viață nocturnă și sedentară, cu miros foarte dezvoltat, dar auz foarte slab. Trăiește sălbatic în grupe de 10—20 capete, uneori în cirezi de 2 000—3 000 indivizi, fiind un animal foarte valoros pentru vînat (carne și trofee).

**Bivolul de Kereban** (lat. *Bubalus macroceros*). Bivol răspîndit în insulele Sondaice, fiind mai mic decît bivolul sălbatic, cu coarne lungi și subțiri. Este un animal puțin pretențios, foarte rezistent la căldură, puternic și iute. Se utilizează la cultura orezului în Malaezia, Vietnam, China și Filipine.

**Bivolul de Mindora** (lat. *Bubalus mindorensis*). Formă sălbatică de bivol întîlnită în insulele Filipine. Are dezvoltare corporală mare, făcînd trecerea spre bivolul indian. De asemenea, prezintă coarne scurte și groase și culoare neagră; nu a lăsat forme domestice.

**Bivolul de Transilvania.** Bivol răspîndit în Transilvania, în special în județele Brașov, Sibiu, Cluj și Sălaș. Se caracterizează prin talie de 135 cm, greutate 450 kg, format corporal mai scurt, trenul anterior mai dezvoltat, linia superioară coboară brusc spre crupă, crupa este scurtă, dar largă la șolduri, pieptul strîmt, toracele îngust, abdomen și uger mai slab dezvoltat, membre mai lungi, dar mai puternice decît cele întîlnite la bivolul din Cîmpia Dunării. Are culoare neagră, temperament vioi, constituție robustă, sănătate bună, aptitudine remarcabilă pentru muncă. Bivolițele realizează o producție de lapte de 1 000—1 200 litri cu 7,8% grăsime. Producția de carne este de calitate mai slabă.

**Bivolul din cîmpia Dunării și Dobrogea.** Bivol introdus de către turci, din Peninsula Balcanică în sudul țării noas-

tre. Se caracterizează prin talie de 128 cm, greutate 400—450 kg, făptură mai uscățivă, trunchiul mai lung, mai adînc, cu crupa mai largă, abdomen voluminos, uger mai mare, culoare neagră și uneori bălțată cu alb și chiar indivizi albinotici, cu aptitudine mai bună pentru lapte 1 200—1 300 l cu 7,7% grăsime, și mai slabă pentru carne și muncă, comparativ cu bivolul din Transilvania.

**Bivolul indian** (lat. *Bubalus indicus*), sin. *Arni*. Bivol cunoscut încă din pliocen, astăzi fiind întîlnit în zonele rîurilor mari și cele mlăștinoase din India, Vietnam și Ceylon. Se caracterizează prin talie mare (140—150 cm), tren anterior foarte puternic, schelet masiv, coarne mari, semilunare, culoare neagră, uneori cu pete albe pe cap și membre. Duce o viață nocturnă și se domesticește ușor.

**Bivolul roșu de Congo** (lat. *Bubalus caffer nanus*), sin. *Syncerus caffer nanus*. Bivol ce trăiește sălbatic în Africa ecuatorială, centrală, occidentală și de sud. Este o subspecie pitică a bivolului african caracterizat prin culoare roșie-brună, cap proporționat, cu profil drept, urechi foarte mari, coarne mici, cu coamă și păr scurt. Se întîlnesc trei tipuri: *Bivolul de pădure densă* (talie mică, culoare roșcată, activitate nocturnă, trăiește în grupe de 5—10 capete), *Bivolul de pădure rară* (talie mijlocie, culoare roșie-brună, activitate nocturnă și trăiește în grupe de 15—20 indivizi) și *Bivolul de savană* (talie mare, culoare variabilă).

**Bivoltine.** 1. Rase de viermi de mătase, care dau două recolte de gogoși pe vară. Se cresc în U.R.S.S., R.P. Chineză, Japonia și alte țări din Extremul Orient; 2. Despre insectele care produc două generații pe an.

**Bizam** (*Ondrata zibethica*), sin. *Fiber zibethicus*. Mamifer rozător cu blană prețioasă, originar din America de Nord, adus în Europa în 1905. Biana are o culoare maro cu nuanțe gălbui. Gestația durează 22 zile, prolificitatea fiind de

8—10 pui la o fătare. Într-un an se pot obține minimum cinci fătări. Între degețele membrilor anterioare se găsește o glandă care secretă un lichid alb-uleios cu miros particular, numit zibet și folosit în industria cosmetică. Animal de viziună, trăiește în libertate în apropierea bălților și riurilor, mai ales în deltă și nu are perioadă de ocrotire, vinându-se tot timpul anului. Se crește în captivitate ca animal de blană.

**Bizon**, sin. *Zimbru* (lat. *Bos bison*). Subgen al bovinelor, cu proveniență comună cu a bivoliului (Asia centrală), răspândit odinioară în Europa, Asia și America. Se caracterizează prin dezvoltare corporală foarte mare, dimorfism sexual pronunțat, făptură masivă, conformație disproporționată (cap mic, scurt, coarne mici îndreptate în lături și în sus, trunchi masiv, cu trenul anterior foarte dezvoltat, trenul posterior slab dezvoltat, coada subțire, prevăzută cu smoc, toracele larg și adânc, abdomenul suplu, membrele scurte, groase, foarte puternice, părul foarte abundent în partea anterioară a corpului). Este un animal tardiv, cu longevitate foarte mare (40—50 ani), temperament vioi, vedere și miros slabe, trăiește în grupe de 7—10 capete, fiind un vinat foarte prețios. Este pe cale de dispariție. Se mai găsește în Polonia. La noi se încearcă aclimatizarea și înmulțirea lui în rezervațiile naturale de la Hațeg și Vinători — Neamț.

**Bizonul american** (lat. *Bison americanus*). Bizon întâlnit în America de Nord, în special în Canada, unde există și cea mai mare rezervație. Este mai mare decât Bizonul european, cu dimorfism sexual mai pronunțat, cu trenul anterior mai dezvoltat, cu coama și barba mai bogate, coarnele mai scurte și mai depărtate, trunchiul mai adânc și membrele mai solide. S-a practicat împerecherea între masculii bizon și femele taurine, obținându-se hibrizi denumiți catalaos, rezistenți la boli și intemperii și cu puțere de muncă ridicată.

**Bizonul european** (lat. *Bison europaeus*), sin. *Bison bonasus*. Bizon întâlnit în timpul diluviului, în toată Europa, iar în Evul mediu în Europa de Nord-Est, retrăgându-se treptat spre pădurile din Polonia (Bialovitz) și U.R.S.S. (Caucaz). Se caracterizează prin talie mare (170 cm), greutate ridicată, culoarea brună-castanie, uniformă, uneori cenușie. Este un animal tardiv, cu longevitate mare, fiind întâlnit astăzi în rezervații, parcuri naturale și grădini zoologice din diferite țări ale Europei, inclusiv în România, precum și în Asia.

**Bizare**. Denumire de abator dată grăsimii mezenterice. Operația de îndepărtare a acestei grăsimi de pe intestine, fiind numită „tragere de pe bizare”.

**Blackcross**. Nurchă albă, reprezentând o mutație dominantă, având pe linia spinării o cruce. Există mai multe linii (linia Kohinoor Jebb, Noble și Ingham). Din punct de vedere al valorii comerciale a blănurilor produse, s-au diferențiat mai multe tipuri notate cu A, B, C și D.

**Black Hamprace**. V. Montana nr. 1.

**Blackfaced**, sin. *Scoțiană*. Rasă de oi, care populează regiunile mai reci din Scoția. Se caracterizează printr-o statură relativ redusă, trunchi bine dezvoltat, cap de culoare neagră, prevăzut cu coarne, membre scurte de culoare neagră, lină foarte lungă și grosolană.

**Black Norfolk fenomenon**. Armăsar creator al unei linii principale din rasa de cai anglo-normandă.

**Blansare**. Operația de opărire și fierbere superficială a cărnii sau bucăților de carne gata porționate destinate preparării anumitor conserve.

**Blastocel** (gr. *blastos* = germene, *koules* = cavitate). 1. Cavitate de segmentație în faza de merulă; 2. Termenul mai este utilizat pentru definirea mamelei germinative.

**Blastocist**, sin. *Blastulă*. Vezicula germinativă.

**Blastocit.** Celulă embrionară nediferențiată care intră în structura blastulei.

**Blastoderm.** Formațiune unistratificată alcătuită din blastomere. Va da naștere prin procesul de multiplicare și diferențiere celulară unor organe și aparate ale fătului.

**Blastodinidae.** Dinoflagelate, variate ca formă, parazite marine pe sau în corpul Copepodelor, Tunicatelor sau viermilor inelați.

**Blastomere.** Celulele rezultate din segmentarea zigotului în prima fază a diviziunii.

**Blastopor.** Orificiul de comunicare a arhenteronului cu exteriorul.

**Blastulă.** Stadiu tranzitoriu al fenomenului de diferențiere celulară în care noile celule formate în urma diviziunilor succesive ale zigotului, migrează spre periferie, producând o sferă a cărei cavitate este umplută cu lichid. Blastula se întâlnește la aproape toate speciile de animale.

**Blăniță, sin. Blană.** Denumire comună care desemnează pielea cu invelișul pilos la iepuri și la animale cu blana prețioasă, la miei etc.

**Blenheim.** Rasă de ciini din grupa Spaniolilor (v. Epagneul).

**Blenius.** Pești marini de talie mică din ordinul *Perciformes* din Oceanul Atlantic, Marea Mediterană și Marea Neagră. Au corpul alungit, comprimat lateral și lipsit de solzi. Capul aproximativ rotund cu gura orizontală prevăzută cu fălci, cu dinți curbați. Coloritul corpului cenușiu gălbui sau verzui cu dungi ceva mai închise. Depune icrele pe pietre sau pe scoici în sezonul cald al anului. În Marea Neagră se cunosc cinci specii fără valoare economică.

**Blet.** Porțiune rezultată din tranșarea carcăsei de bovine, având ca bază anatomică mușchii din regiunea coastelor, după detașarea spetei. Se distinge de blet cu față, obținut din zona coastelor situată înapoia spetei și blet fără față rezultat din zona situată sub spată.

**Blicca björkna, sin. Balcă.** Pește dulcicicol de 20—25 cm din familia *Cyprinidae* din apele stătătoare cu fundul milos sau lin curgătoare din Europa, Asia Mică, Caucaz. Are corpul înalt, comprimat lateral și acoperit cu solzi mari, bot scurt cu gura semi inferioară, colorit cenușiu verzui pe spate, laturile argintii iar abdomenul alb. Pectoralele sînt roșietice. Are valoare economică relativ scăzută.

**Blondă de Achitania.** Rasă de taurine formată în sud-estul Franței pe baza selecției unei grupe etnice de bovine de culoare blondă cu mucoase deschise. Se caracterizează prin dezvoltare hipermetrică (tală 140 cm, greutate 750 kg), cap expresiv, ușor, trunchi foarte lung și mare, muscular, cu forme rotunjite, membre solide, culoare galbenă (ca paiul). Este o rasă rustică, cu fecunditate ridicată, longevitate mare. Se pretează la toate tipurile de exploatare, are aptitudine specializată pentru carne, manifestînd o precocitate remarcabilă.

**Blondă de Pirinei.** Rasă de taurine întilnită în zona munților Pirinei din Franța și Spania, aparținînd unei grupe iberice. Se caracterizează prin talie de 125—130 cm și greutate 400—450 kg, culoare blondă deschisă, coarne lungi și spiralate, rusticitate remarcabilă, constituție robustă, rezistență mare la boli și intemperii, aptitudine multilaterală (lapte, carne, muncă). Realizează o producție medie de lapte (2 000 litri), o producție de carne multumitoare, iar boii manifestă o capacitate de muncă excelentă.

**Blondă tortoneză (ital. Bionda Tortonese).** Rasă de taurine originară din Italia, de proveniență iberică. Se caracterizează prin dezvoltare corporală elipometrică (tală 118 cm, greutatea 330 kg), dimorfism sexual pronunțat, format dreptunghiular, culoare blondă (galbenă) uniformă. Are capul ușor, cu profil drept, coarne în formă de iură, gît scurt, trunchi lung, adînc, cilindric, cu membre scurte, pielea elastică, păr fin,



scurt și lucios. Este rustică, rezistentă, puțin pretențioasă, cu aptitudine pentru carne, lapte și muncă.

**Blood Hound.** Rasă de ciini de vânătoare specializați în găsirea vinatului mare rănit (limieri) (v. Saint Hubert).

**Blue Frost.** Nurcă, reprezentind o mutație dominantă, de culoare maro închis, cu fibre de jar albe în cadrul blăunii. Puful are o culoare gri-bleu. În stare homozigotă factorul letal legat de gena F își face efectul determinind mortalitate embrionară. Este folosită pentru producerea nurcilor BÖS (Breath of Spring) cu diferite nurci mutante sau de încrucișare în scopul obținerii unor produși cu jarul mai deschis și cu puful accentuat albăstrui.

**Boală.** Complex de fenomene și manifestări organice în interrelație cu un factor patogen, din momentul contactului, pînă la dispariția consecințelor. Tulburările pot fi sistematizate fie în funcție de categoria agentului patogen (parazitice, bacterioze etc.), în funcție de tulburările tisulare și țesutul afectat (colagenoze, osteoze, osteite etc.), în funcție de procesul morfo-patologic (degenerescențe, inflamații etc).

**Boala abceselor la șalău.** V. Morbus maculosus.

**Boala de alentian a nurcilor,** sin. *Plasmocitoză hipergamaglobulinemie.* Viroză mai frecventă la mutantele *Aleutina* și *Safir*, cu evoluție cronică și mortalitate ridicată, manifestată prin anorexie, polidipsie, slăbire, abatere gravă, sindrom hemoragipar etc.

**Boala de altitudine.** Tulburări produse de presiunea scăzută și de cantitatea redusă de oxigen, care apar la oamenii și animalele domestice duse brusc la altitudini mari.

**Boala de mai.** Boală provocată de consumul de polen otrăvitor, de la piciorul cocoșului (*Ranunculus aceris*) care conține un alcaloid toxic pentru albine (după unele aprecieri). Albinelile prezintă abdomenul mărit, se tirăsc, cad în fața

stupului și mor. În intestinele lor se găsește polen în fermentare de culoare galben-ocru.

**Boala de borhot,** sin. *Eczema de borhot.* Principala dermatoză toxi-alimentară întâlnită la animale, mai cu seamă în îngrășătoriile de bovine în care alimentația este asigurată aproape exclusiv cu borhoturi. Se manifestă prin eritem, veziculație, crevase, edeme sau alte erupții, localizate mai ales la extremități și însoțite, în cazurile grave, de semne generale.

**Boala de Borna,** sin. *Encefalita europeană* a calului. Encefalită virotică a calului.

**Boala de cușcă a găinilor.** V. Paralizia de baterie.

**Boala de iarbă.** V. Tetania de iarbă.

**Boala de iradiere.** Tulburări ale întregului organism, ale unor organe sau țesuturi, produse de energia radiantă (raze alfa, beta, gamma, raze X, neutroni), cu aspecte diferite în funcție de natura și intensitatea razelor, timpul de expunere etc.

**Boala de lăstăriș.** Intoxicație produsă de consumul mugurilor de arbori, mai ales de stejar și pin.

**Boala de metabolism.** V. Dismetabolie.

**Boala de murdărie,** sin. *Boala jegului.* Afecțiune carențială (în oligoelemente și vitamine), întâlnită la porci, manifestată prin dermatită crustoasă, prurit, debilitare, cruste singerinde infectate etc. Adesea este o hipovitaminoză A.

**Boală de nutriție.** Stare patologică dependentă de insuficiența calitativă sau cantitativă a unor principii nutritivi, eventual de dezechilibrare (de raport) sau exces.

**Boala de pădure.** 1. Nefrită toxică frecventă la ierbivorele care consumă cantități mari de plante rășinoase sau bogate în tanin; 2. sin. *Boala neagră.* Boală la albine ce poate avea cauze diferite: consum de miere de mană sau polen alterat, intoxicație chimică sau

cauzată de un virus. Boala apare mai frecvent în iunie, albinele manifestă incapacitate de a zbura, abdomenul mărit, se depilează, corpul devine negru, lucios.

**Boala de Stuttgart**, sin. *Leptospiroza canină*. Boală contagioasă a ciinilor, cu caracter polimorf, provocată de diverse leptospire (*L. icterohemoragiae*, *L. canicola* etc.) și manifestată sub două forme principale: Icter infecțios și Tifosul canin.

**Boala de Teschen**. V. Meningoencefalomicelita enzootică.

**Boala de var**, sin. *Muscaridină*. Maladie a viermilor de mătase răspândită mai ales în țările cu climat cald și umed.

**Boala drumului de fier**. V. Tetania de transport.

**Boala edemelor**, sin. *Enterotoxiemia colibacilară*. Boală frecventă la purceii înțărcați, provocată după toate probabilitățile de modificarea florei intestinale, urmată de o resorbție exagerată de toxine, însoțită de o reacție neuroendocrină (sindromul de adaptare *Reilly-Selye*). Boala are adesea caracter sporadic dar poate câștiga și aspect enzootic, traducându-se prin stare depresivă progresivă, mortală, edeme gastrice, exsudate pleuropericardice și peritoneale etc.

**Boala Egtved**. V. Septicemia hemoragică *viralis salmonis gairdneri*.

**Boala granuloasă a peștilor**. Parazitoză produsă de *Ichthyophthirius multifidus* (protozoar ciliat), manifestată prin apariția pe branhii și eventual pe tegument a unor formațiuni granulare albe-cenușii, soldându-se adesea cu mortalitate mare.

**Boala Hutchings-Dayle**, sin. *Gastroenterita infecțioasă a purceilor*. Boală infecțioasă și contagioasă, produsă de un virus și manifestată prin gastroenterită mortală la purcei.

**Boala Klein**. V. Tifoza aviară.

**Boala Marek**. V. Limfomatoză neurală a găinilor.

**Boala mieilor gemeni**. V. Toxiemia de gestație.

**Boala mitrală**. Tulburare de hemodinamică determinată de coexistența insuficienței valvulare și a stenozei orificiale pe orificiul mitral.

**Boala Montgomery**. V. Pesta porcină africană.

**Boala Moller-Barlow**, sin. *Boala lui Barlow, scorbut infantil*. Întilnită la purcei, căței și iepuri, este una dintre expresiile clinice ale carenței în vitamina C, caracterizându-se prin semne generale și locomotorii.

**Boala mucoaselor**, sin. *Complexul bolii mucoaselor*. Boală infecțioasă, contagioasă și inoculabilă, întilnită la rumegătoare, provocată de un virus probabil identic sau asemănător cu acel al rinotrazeitei infecțioase a taurinelor și tradusă clinic prin catar febril buco-ocular și gastrointestinal, diaree profuză, prelungită etc. fiind în general mortală.

**Boala mușchilor albi**, sin. *Distrofia musculară progresivă*, distrofia musculară nutrițională, miopatia degenerativă enzootică, miodistrofia enzootică, miopatie exsudativă depigmentară etc. Afecțiune degenerativă observată la ciine, vițel, miel, minz ș.a., de origine nutrițională (vitaminoză E etc.), caracterizată prin degenerescență musculară, debutând la nivelul membrului (extremități), pentru a cuprinde ulterior întreaga musculatură, cu manifestări clinice locomotorii, cardio-respiratorii etc.

**Boala petelor negre**. V. Postodiplostomum cuticulă.

**Boala picioarelor roșii**. V. Epizootia septicemică.

**Boala punctelor negre**. V. *Apophallus mühlingsi* și *Rossicotrema donicum*.

**Boala rinichiului pulpos**. Boală infecțioasă produsă de *Clostridium perfringens* tip D, caracterizată prin enterotoxiemie și convulsii precomatoase, la autopsie constatându-se o intensă congestie renală și modificări pulpoase post-mortem (la citeva ore).

**Boala rinichiului chistic**. Afecțiune depistabilă la autopsie, cu origine neclădită (infecție primitivă, anomalie, ade-

nomatoză etc.), întilnită la porc și bou, caracterizată prin prezența unor bose-luri deformate renale, sub care se constată prezența unor chiști incapsulați.

**Boala ritului strimb.** V. Rinita cronică atrofică a porcului.

**Boala roșie a anghilelor.** V. *Pestis angularum*.

**Boala Rubarth,** sin. *Hepatitis infecțioasă a ciinelui și encefalita vulpilor*. Boală contagioasă și inoculabilă a ciinelui și vulpii, produsă de virusul *Rubarth*.

**Boala serului.** Manifestare anafilactică, apărută imediat (șoc) după a doua injecție de ser sau alt material biologic heterolog (putând apare însă și după prima injecție, cind are o manifestare tardivă), datorindu-se anticorpilor an-tiser produși de animalul receptor în intervalul de 8—10 zile.

**Boala ulceroasă a salmonidelor.** Bacterioză la păstrăvii din America de Nord. Receptivi la îmbolnăvire sînt păstrăvul fîntinei, păstrăvul de munte și *Salvelinus namaycushi*. Boala evoluează cronic. Peștii bolnavi prezintă eroziuni sau ulcere cutanate diseminate neregulat pe suprafața corpului. Combaterea se efectuează prin adaos de antibiotice în furaje (cloramfenicol sau teramicină).

**Boarța,** sin. *Boarcă*. V. *Rhodeus sericeus amarus*.

**Bob** (lat. *Vicia faba*). Leguminoasă anuală cultivată, cu tulpina de 80—120 cm (goală în interior), cu păstăi mari și semințe ovale, bogate în proteină. Prezintă trei varietăți: *Vicia faba major* — bobul mare; *Vicia faba minor* — bobul mic sau bobșorul și *Vicia faba aquina* — bobul mijlociu sau bobul calului. Se folosește în alimentația omului sau ca plantă de nutreț (boabe, nutreț verde sau nutreț murat).

**Bohemia.** Rasă de crapi, complet lipsită de solzi, sau cu solzi foarte puțini, dispersați în diferite regiuni ale corpului. Trăiește în ape mai reci și ajunge la vîrsta de trei veri la greutatea de 1,5—2 kg.

**Bol. 1.** Denumire ce definește cantitatea de hrană ingerată la o înghițitură de către animale, după ce în prealabil a fost masticată; **2.** Forma farmaceutică de administrare la animalele mari a unor medicamente, constînd din înglobarea substanței active fie într-o substanță pretabilă la modelare (a-luat etc.), fie în capsule speciale.

**Boli interne.** V. Patologie medicală.

**Bombyx Mori.** Viermele de mătase al dudului.

**Boneănit.** Perioadă de călduri și împerechere la cerbi. Începe spre sfîrșitul lunii septembrie și se sfîrșește în a doua jumătate a lunii octombrie. Denumirea vine de la boneănitul (mugetul) cerbilor, mai spectaculos la cerbii carpatini decît la cerbii lopătari.

**Bonitatea animalelor.** Operațiune tradițională de ameliorare, făcută anual în fermele de elită de comisii special numite, preliminară selecției și care vizează estimarea valorii de ameliorare a animalelor pe baza aprecierii exteriorului, a datelor de controlul producției, eventual performanței rudelor și clasarea lor în patru clase de bonitare: record, elită, cl. I, a II-a. Pentru aprecierea exteriorului se folosesc tabele de punctaje, iar pentru combinarea caracterelor se folosesc chei de bonitare. Operațiunea este cuprinsă astăzi în lucrările de controlul producției (vezi controlul producției, testare, selecție).

**Bonsmara.** Rasă nouă de bovine creată în Africa de Sud prin încrucișarea rasei Africander cu rasa Aberdeen-Angus. Se caracterizează prin adaptabilitate mare la condițiile mediului natural și celui de exploatare și prin aptitudini remarcabile pentru producția de carne.

**Bonyhad.** Varietate a rasei Bălțate cu galben ungurești, formată prin încrucișarea rasci Sură de stepă cu vite franco-niene, aduse de coloniștii germani din Bavaria, după 1700, apoi cu vite Brune din sudul Bavariei, mai tirziu cu rasa olandeză, iar la urmă aceste vite au fost absorbită cu rasa Simmental. Are

conformație și înfățișare asemănătoare cu a rasei Simmental, însă cu o dezvoltare corporală mai mică, cu pete gri sau negre pe mucoase, unghii și coarne. Se caracterizează prin producție de lapte medie de 3 500 litri, cu 3,8% grăsime, furnizând în același timp o bună producție de carne.

**Borceag.** Denumire dată unui amestec din două plante: o cereală păioasă (orz, ovăz, grâu, secară) și o leguminoasă anuală (mazăre, mazărice etc.). După epoca de semănat, poate fi B. de primăvară sau B. de toamnă (V.).

**Borceag de primăvară.** Cultură furajeră, formată dintr-un amestec de ovăz și mazărice de primăvară (*Vicia sativa*). Se seamănă primăvara în prima epocă, prima urgență la 1—2°C, la 12,5—15,0 cm între rânduri. Se folosește o normă de 150 kg sămânță la ha din care două părți mazărice și o parte ovăz. Se utilizează sub diverse forme: masă verde, fin, siloz, semisiloz. Pentru masă verde se recoltează în luna iunie. Produce circa 20—25 t/ha masă verde.

**Borceag de toamnă.** Cultură furajeră formată din orz, grâu sau secară împreună cu mazărea furajeră de toamnă (soiul Artona) sau o specie de mazărice (*Vicia villosa Roth* sau *Vicia pannonica Cr.*). Se seamănă în prima parte a lunii septembrie la 12,5 cm între rânduri folosind 180—200 kg sămânță la ha din care 2—3 părți mazărice sau mazăre furajeră. Se recoltează pentru masă verde începând cu mijlocul lunii aprilie. Produce în jur de 20—30 t/ha masă verde.

**Bordelaise.** Rasă de taurine originară din regiunea Bordeaux (Franța) formată prin încrucișări succesive între populația locală și vite olandeze și bretone. Se caracterizează printr-o dezvoltare corporală medie (talie 120—130 cm), făptură uscățivă, profil ușor trapezoidal, conformație relativ corectă, culoare bălțată alb cu negru, pe trunchi arc multe pete negre diseminate neregulat, dând aspectul muscatului, capul este negru

ca și extremitățile membrelor și coada; botul și mucoasele sînt negre. Are o constituție fină, temperament vioi, aptitudine principală pentru lapte (3 000—3 500 litri lapte).

**Border.** Tip caracteristic al rasei de ciini Ciobănesc scoțian-Colley, probabil tipul originar, mai numit și Colley de fermă sau Colley de serviciu, spre a-l deosebi de tipul mai cunoscut — de apartament (v. Ciobănesc scoțian).

**Border-Leicester.** Rasă de ovine formată din Anglia, cu producție mixtă de carne și lână. Se caracterizează printr-o bună prolificitate (180—200%). De asemenea, prezintă o bună precocitate și o mare capacitate de alăptare. Greutatea corporală variază între 60 și 80 kg la femele și 100—130 kg la masculi. Producția de lână este de aproximativ 5—6 kg la femele și 8—11 kg la masculi. Lâna este de bună calitate (34—40  $\mu$  finețe și 14—24 cm lungimea fibrei), semilucioasă și uniformă, cu un randament de cea 65%.

**Border Terrier.** Rasă de ciini hărțuitori (v. Terrier Border).

**Borgu.** Rasă de bovine originară din Dahomey, caracterizată prin dezvoltare corporală elipometrică (talie 110—120 cm, greutate corporală 200 kg), rusticitate și rezistență remarcabile, temperament liniștit, aptitudine pentru carne și lapte. Considerată de unii ca subrasă a rasei N'Dama.

**Boreal.** Soi de păiuș tiritor din specia *Festuca Rubra L.*, creat în Canada, avînd o înălțime medie de 50—60 cm, un sistem radicular foarte dezvoltat, foarte productiv. Dă recolte mari și constante de sămînță și fin.

**Bororo.** Zebu înțilnit în Africa, caracterizat prin talie mare (135—145 cm), greutate mică (250—300 kg), făptură fină, coarne lungi (1 m), implintate sus și în formă de liră. Se disting două varietăți: *Djafoun*, cu talie foarte mare, putînd depăși 160 cm, culoare roșie uniformă, salba atîrnîndă, foarte mare rusticitate și aptitudine pentru carne și *Akou*, cu talie mai mică (140 cm),

salba foarte dezvoltată, culoare albă, aptitudine de lapte relativ bună. În general, zebul Bororo are aptitudine slabă pentru carne precum și pentru lapte (400 litri/lactație, care durează 6 luni). Are aptitudinea relativ bună pentru muncă, dar se dresează greu.

**Borrela gallinarum**, sin. *Spirocheta gallinarum*. Bacteria din familia spirocheteaceelor, agent etiologic al spirochetozei aviare.

**Boschas**. Nume de specie al raței mari, strămoș al majorității raselor actuale de rațe (v. Anas).

**Bostănoase de nutreț**. Denumire generală dată culturilor de dovleci, dovlecei, pepeni-furajeri etc., cultivate pentru furajarea animalelor. Se folosesc în hrana animalelor ca atare sau insilozate împreună cu nutrețuri grosiere.

**Boston Terrier**. Rasă de ciini (v. Terrier de Boston).

**Botar**. Piesă componentă a capacului și căpețelului, confecționată dintr-o curea lată de 5–6 cm, care se aplică peste regiunea nasului, deasupra narilor (8–10 cm), fixind harnașamentele respective. Extremitățile botarului se articulează la nivelul dirlogilor cu capetele inferioare ale fâlcarelor.

**Boteă**. Celula clădită de albine pentru creșterea mătcilor. Are formă de ghindă cu lungimea de 20–25 mm având la interior pereții netezi, cu îngroșări de ceară la exterior. Botcile pot fi de roire, clădite de la baza lor de către albine, situate pe muchiile fagurilor sau botci de salvare, provenite din modificarea celulelor de albine lucrătoare la pierderea mătcii, situate în partea centrală a fagurilor. Numărul de botci construite depinde de rasă.

**Botine**, sin. *Coseli*. Harnașamente de protecție pentru regiunea gleznei fiind aplicate pe fețele interne ale acesteia, deoarece în timpul mersului pot fi lovite de către membrul opus. Se confecționează din piele groasă și tare, având forma rotundă sau poligonală.

**Botniță**. Piesă confecționată din lanțuri sau curele. Se aplică peste botul animalului pentru a-l împiedica să muște sau să mănânce din așternut sau din alte locuri nepermise.

**Botriomicoză**. Boală infecțioasă cronică bacteriană a cailor, cauzată de *Staphylococcus aureus* și caracterizată prin tumori fibromatoase localizate.

**Botulism** (lat. *botulus*; cîrnat). Boală provocată de diverse toxine (tip A, B, E la om; D, G la rumegătoare; C la păsări), elaborate de *Clostridium botulinum*, ingerate odată cu alimentele. Se manifestă clinic prin simptome de intoxicație a centrilor nervoși, tulburări locomotorii, paralizii masticatorii, cecitate (la om), paralizie cervicală (la păsări) etc., prognosticul fiind întotdeauna grav.

**Botulină**. Toxină neurogenă produsă de *Clostridium botulinum* și *C. parbotulinum*, care cauzează botulism.

**Bou de mare**. V. *Uranoscopus scaber*.

**Boul cu capul scurt** (lat. *Bos taurus brachicephalus*). Strămoș sălbatic al unor rase de taurine (Kery și Dexter din Irlanda, Ering din Elveția, Niata din America de Sud și Pinzgau din Austria). Se caracterizează prin cap scurt și în special printr-o față mică, comparativ cu fruntea.

**Boul cu coarne cercurii** (lat. *Bos taurus orthoceros*). Strămoș sălbatic al taurinelor întilnite la poporul mongol, chirghiz și calmuc (rasa Astrahan), precum și al unor rase din Africa de nord. Se caracterizează prin existența coarnelor dirijate în sus, paralele între ele, însă depărtate la mijloc.

**Boul cu coarne scurte** (lat. *Bos taurus brachyceros*). Strămoș sălbatic al numeroșelor rase de taurine din Europă (Angler, Jersey, Schwyz, vite anglo-saxone, vite ilirice, Mocănița etc.). Era un animal mic (110–115 cm), cu osatură fină, cap mic, gît subțire, trunchi redus, membre subțiri și culoare vinată mai închisă ca la bour.

**Boul cu cocoașă** (lat. *Bos indicus*). Animal din specia taurine, caracterizat prin prezența unei coașe formată din țesut muscular, conjunctiv și grăsos. Cocoașă poate fi situată în regiunea cervicală, avînd structură musculo-adi-poză. Mărimea și forma variază în raport cu sexul, rasa, varietatea, individul și starea de întreținere.

**Boul cu fruntea lungă și largă** (lat. *Bos taurus frontosus*). Strămoș sălbatic al raselor din tulpina Simmental, precum și a rasei Friburg din Elveția. Se caracteriza prin dezvoltare corporală mare, dimorfism sexual pronunțat, capul mare, cu regiunea frunții foarte dezvoltată și convexă, git puternic, trunchi masiv și membre solide.

**Boul fără coarne** (lat. *Bos akeratos*). Strămoș sălbatic al taurinelor fără coarne, caracterizat prin oxicefalie pronunțată, care se manifestă printr-o linie dintre coarne foarte convexă și absența coarnelor. Din acest strămoș au derivat o serie de rase din Anglia (Aberdeen-Angus, Gallovy și Reed-Polled), Suedia (Fjall), Norvegia (Roșie fără coarne) etc., precum și unele rase de zebi.

**Boulonnais**. 1. Rasă indigenă de porci ce se crește în Franța, creată prin încrucișarea diferitelor rase, printre care se citează Large White, Craon, Landrace-ul ameliorat german; 2. Rasă de cai de povară din nordul Franței, cu făptură foarte puternică, constituție robustă, putere excepțională de demaraj, statură de 1,60—1,70 m și greutate corporală 700—1 000 kg. Se folosesc mai mult pe cheuirile porturilor și în orașele industriale și pentru transporturile grele în agricultură.

**Bour**, sin. *Ur, Thur, Taurus, Bos urus* (lat. *Bos taurus primigenius*). Strămoș sălbatic al multor rase de taurine de șes din Europa centrală, de nord-vest, răsăriteană și sudică. Se caracteriza prin dezvoltare corporală mare (tală pînă la 200 cm și lungimea trunchiului foarte mare), dimorfism sexual pronunțat, cap mare, cu fața lungă, profil drept,

cepi osoși, dezvoltăți, coarne mari, git lung, puternic, trunchi lung, adînc dar îngust, cu trenul anterior dezvoltat, grebăn evident, spinare lungă, nu prea largă, crupă îngustă și oblică, linia superioară povîrnită, membre înalte și puternice, păr scurt, uniform, mai abundent pe git și frunte, culoare vinată-cenușie. Era un animal puternic, vioi și iute, dispărînd în sec. al XVII-lea.

**Bourbonnaise**. 1. Rasă de porci din Franța, cu urechile căzînde înainte, de culoare albă, foarte precoce și mult apreciate pentru producția de carne; 2. Rasă de găini cu greutate mijlocie, din grupa europeană, subgrupa franceză; 3. sin. *Albă Bourbonnaise*. Rasă de găște cu greutate mijlocie, ouat satisfăcător și apreciable aptitudini de îngrășare; 4. sin. *Neagră Bourbonnaise*. Rasă de curci cu greutate ceva mai redusă decît a raselor grele dar cu o creștere rapidă a tineretului și caracterizată printr-o carne de calitate superioară și o bună proporție a mușchilor pectorali.

**Bourbourg**. Rasă locală franceză de găini, cu greutate mijlocie și cu aptitudini mixte, comparabilă cu cele mai multe rase culturale de găini mixte. Varietatea cea mai apreciată este cea herminată.

**Bouseat**, sin. *Alb de Bouscat*. Rasă de iepure formată în Franța, în zona orașului Bordeaux. Are o conformație specifică tipului morfo-productiv de carne, cu trenul posterior mai ridicat și mai bine îmbrăcat cu mușchi. Ochii sînt roșii, rasa aparținînd de grupa iepurilor albinotici. Are o bună precocitate iar masa musculară este bogată. Greutatea corporală de adult este de circa 6 kg. Blana este albă, cu un luciu deosebit și o desime bună, fiind apreciată de industria prelucrătoare.

**Bovidee** (lat. *Bovidae*). Familia de mamifere rumegătoare din ordinul artiodactilelor care cuprinde bovinele, caprinele și antilopinele, răspîndite pe tot globul, cu excepția Oceaniei, atît sub

formă sălbatică cit și domestică. Animalele din această familie se caracterizează printr-o dezvoltare corporală foarte variabilă, coarne persistente, formate din cite o apofiză a osului frontal, acoperită de teci cornoase (cavicorne), membre terminate prin două unghii, despărțite printr-un șanț interdigital, stomacul compartimentat, fiind erbivore și manifestând fenomenul de rumegare în procesul digestiei.

**Bovine** (lat. *Bovinae*). Subfamilie a bovideelor, care cuprinde bubalinele și bovinele propriu-zise (bizontine, bibovine, iakul, tarurine cu și fără cocoasă). Animalele din această subfamilie sînt poligastrice, rumegătoare, cavicorne, cu dezvoltarea corporală cea mai mare din familia bovideelor, ajungînd la peste 2 m talia și greutatea peste 1 700 kg, schelet gros, făptură corpolentă, format dreptunghiular, uger divizat în patru sferturi, unipare, cu gestație lungă, cu dimorfism sexual pronunțat, constituție robustă, temperament vioi, mișcări greoaie, apăsătoare multilaterale (carne, lapte, muncă). Au o conformație specifică (cap mare, prevăzut cu cepi osoși și teci cornoase, fața se îngustează treptat în jos, terminîndu-se cu un bot caracteristic acoperit de o membrană cu însușiri intermediare între piele și mucoasă, gît scurt, prevăzut cu salbă, trunchi masiv, cu abdomenul voluminos, ugerul situat ingvinal, coada lungă și terminată prin smoc dezvoltat, membre puternice, terminate prin unghii despicate), culoarea foarte variabilă.

**Bovinele cu coarne scurte din Africa occidentală.** Bovine ce provin din vitele berbere. Sînt animale mici (talia 97 cm, greutatea 150—300 kg), masive, trunchi scurt, adînc, rotunjit, cu membre scurte și fine. Pielea este pigmentată, culoarea foarte variabilă, mai frecvent neagră și hălțată cu negru, precocitate variabilă, aptitudine de lapte slabă (150 litri cu 3,3% grăsime), de carne mai bună. Manifestă imunitate naturală la tripanozomiaza și piroplozomoză, dar sînt sensibile la boli infecțioase.

**Bovinele indigene din Egipt.** Bovine ce provin din încrucișarea bouului Hamitic, bouul cu cocoasă din Asia și taurinele cu coarne scurte venite din Asia și Europa. Se întilnesc mai multe tipuri: *Dammiella*, *Baladi*, *Saidi* și *Mariouti*, sin boi arabi. Sînt animale longelini, eumetrice, cu făptură uscățivă, conformație specifică; rustice, tardive, cu mare toleranță la căldură, durata gestației lungă (290 zile). Producția de lapte medie pe lactație normală este de 1 500 litri.

**Bovinele indigene de Libia.** Bovine ce provin din bouul fără cocoasă, cu coarne scurte, răspindite în Egipt și Africa de Nord. Dezvoltare corporală elipometrică (talia 110 cm, greutatea 325 kg), făptură fină, absența coarnelor. Pielea este subțire, suplă, pigmentată, părul fin, culoare sălbatică, roșie sau neagră uniformă; uneori cu pete pe cap, gît și trunchi. Sînt animale rezistente, rustice, realizează producții medii de lapte de 1 300 litri cu 3,2% grăsime și manifestă o aptitudine bună pentru carne.

**Boxă.** Suprafața din adăpost despărțită de celelalte prin pereți plini, din bare metalice, plasă din sîrmă etc., destinată întreținerii unuia sau mai multor animale.

**Boxer.** Rasă de cîini de serviciu de origine germană, formată din încrucișări între mai multe varietăți de Pincheri continentali, cu bulldog și mastiff. Are talie mijlocie, este activ și puternic, cu o viteză în lucru remarcabilă, cu conformație caracteristică exprimată prin profilul corporal pătrat, piept profund, spinare scurtă și musculoasă și tren posterior puternic și musculos. Capul, cu aspect general breviform, are botul scurt, cu prognatism evident. Urechile, destul de mici, sînt tăiate în cornet. Coadă, amputată, apare scurtă și purtată în sus. Părul este scurt și neted, culoarea roșcată sau cu fire de păr negru diseminate uniform. Caracteristică este existența măștii negre. Există și o

varietate albă. Talia 45—62,5 cm, greutatea 24—25 kg. Este un ciine de pază și de însoțire.

**Brabanson.** 1. Subrasa cea mai masivă a calului greu belgian. Dezvoltare corporală hipermetrică (talia 167—170 cm, greutate minimă 1 000 kg), schelet gros, făptură breviformă, exterior tipic calului de povară, culoare murgă și roibă. Are o precocitate pronunțată, temperament liniștit, caracter bun, manifestă multă voință la muncă, este puțin pretențios dar necesită un mare volum de furaje, are aptitudine exclusivă pentru povară, mergând în alură înceată și tracționează greutatea de 4 000—5 000 kg pe drumuri diferite; 2. Rasă de găini cu importanță locală în Belgia, făcând parte din grupa raselor ușoare (2—2,5 kg). Există mai multe varietăți, mai răspândită fiind cea potirnicie. Are creasta simplă, mare, purtată aplecat la găini și un moț mic. Urechiușele sînt albe iar fluierile cenușii. Sînt păsări cu o producție mijlocie de ouă, în general mici (55 g) cu coaja nepigmentată.

**Brabant.** Rasă de găini foarte veche, formată în Olanda și avînd la origine rasele Paduană, Crèvecoeur și găini comune locale. Există mai multe varietăți (neagră, albă, cenușie, potirnicie, argintie, cenușie-cărămizie etc.). Rasă ușoară (1,5 kg găina și 2 kg cocoșul) cu o producție foarte bună de ouă mici (55 g) cu coaja nepigmentată și cu carne de calitate excepțională. Are un exterior caracteristic: barbă abundentă, favoriți, moț, creastă în formă de cornițe, urchiușe albe și fluier, după varietate, alb-roz sau cenușii.

**Brac.** 1. Termen care definește în general ciinii de aret (pontatori) continentali cu utilizare universală. Ciinii din diferitele rase de Brac au chetă nu prea largă, lucru în viteză și rezistență la efort, miros fin, aret ferm, lucrează bine la apă, aducează bine și caută aportul cu pasiune; 2. Rest sau bucată. Denumire dată ultimei clase de calitate în special la piei și linuri.

**Brac de Auvèrgne.** Rasă de ciini pontatori continentali cu utilizare universală, cu miros foarte bun și chetă ordonată, cu lucru în viteză, dar rezistent și foarte docil. Cu păr scurt și lucios, în general alb, cu sau fără pete sau mușcăături negre, prezintă și o varietate cenușie. Coada, scurtată pînă la 15—20 cm, este purtată orizontal. Talia este de 60 cm la mascul și 50 cm la femelă.

**Brac francez.** Rasă de ciini pontatori numită în trecut Brac Charles X. Foarte puternic și rezistent, prezintă două varietăți cu diferențe de talie: Brac francez cu talie mare (56—65 cm și 26—32 kg) și Brac francez cu talie mică (47—56 cm și 18—25 kg). Ambele varietăți au păr scurt și roba albă cu pete maro, varietatea mică avînd și linii maro sau maro cu alb pe cap, piept sau pe extremitățile labelor.

**Brac german cu părul scurt.** Rasă de ciini de vînătoare cu utilizare universală formată în Germania (Hanovra) prin încrucișarea Bracului spaniol cu ciini limieri (Saint Hubert) și apoi cu Pointer. Actualii ciini cu părul scurt provin din doi fondatori de rasă (Nero și Treff) campioni la derbiul german din 1883. Ciine de talie mare (57—62 cm) și puternic (24—31 kg), are capul bine echilibrat în lungime, profunzime și lărgime, pieptul profund, spinarea scurtă, înclinată ușor spre înapoi și umeri oblici. Coada se scurtează la două cincimi. Culoarea părului castaniu închis sau, pe acest fond, punctat, pichetat sau pătat cu alb.

**Brac german cu păr sîrmos, sin. Drahtlar.** Rasă de ciini de vînătoare cu utilizare universală, formată în Germania, prin încrucișarea Bracului cu păr scurt cu Grifon, Pointer cu păr sîrmos, Stichelhaar și Pudel-pointer. Din punct de vedere al exteriorului se aseamănă cu Bracul german cu părul scurt, de care se deosebește aproape numai prin structura blăunii și culoarea părului. Părul de acoperire este lung și aspru, apărînd



la piept cvasi metalic (sîrmos). Subpărul fin, moale și dens în sezoanele reci, vara practic dispare; culoarea în general castanie cu pete albe. Părul mai bogat în sprincene, mustăți, barbă și favoriți. Coadă, scurtată la două cincimi, este purtată în sus. Talia 60—65 cm (femelele mai puțin dar nu sub 55 cm), greutatea de 25—30 kg.

**Brac italian.** Ciine de aret (pontator) italian, în mod obișnuit de culoare albă sau roșcat deschis. Talia la grebăn este cuprinsă între 55 și 67 cm iar greutatea corporală între 25—40 kg. Coadă se amputează la 12 cm.

**Brac maghiar**, sin. *Vijla (Vizsla) maghiară*. Rasă de ciini de vânătoare de formație recentă. Este un braco-pointer la formarea căreia au participat, printre alte rase, Bracul de Weimar și Bracul transilvănean. Este o rasă cu utilizare universală, care însă produce uneori exemplare cu aptitudini de pointer, chiar dacă nu tot atât de rapid și de rezistent la lucrul în viteză. Blana cu păr scurt, avînd în general culoarea maro auriu. Se caracterizează prin talie de 55—60 cm la masculi și 52,5—57,5 cm la femele. Coadă se scurtează cu o treime.

**Brac Saint-Germain.** Bracopointer de renume, considerată rasa cea mai frumoasă de Brac. Și-a păstrat calitățile de Brac francez fiind un bun ciine universal, docil și bun pe toate terenurile. Blana este albă, cu pete de un portocaliu viu. Talia caracteristică: 50—62 cm la mascul și maximum 59 cm la femelă.

**Brac Weimer.** Rasă de ciini veche cu utilizare universală și foarte bun pentru lucrul în apă, este considerat în prezent, mai ales în America unul dintre cei mai buni braci. Blana cu păr scurt de culoare gri cu nuanțe mai clare pe cap și urechi, admițindu-se chiar o mică pată albă pe piept. Coadă se scurtează pentru 15 cm la vîrsta de adult. Talia 62,5—76,5 cm la masculi și 57,5—62,5 cm la femele.

**Brachipoda.** Subclasă de crustacei care cuprinde animale de mărime medie și mică, numite în mod comun creveți, pureci de apă etc.

**Brachyodonto rorio.** Pește de 5—6 cm lungime, din familia *Cyprinidae* care trăiește în apele din India. Are corpul alungit, zvelt și ușor comprimat lateral cu linia laterală scurtă. Gura mică și așezată sus este prevăzută cu mustăți mici. Coloritul corpului argintiu sau gălbui cu dungi albastre în lungul corpului care se întind și pe caudală și anală. Se folosește ca pește de acvariu.

**Brachyogobius nunus.** Pește sala-mastru de 2—2,5 cm lungime, din familia *Gobiidae*, din Malaia și Tailanda. Are corpul aproximativ cilindric, cu partea posterioară ceva mai îngroșată, iar capul trunchiat. Coloritul corpului galben murdar cu dungi sau pete brune. La temperatura de 28°C depune în mici adîncituri, sub pietre 150 icre. Se folosește ca pește de acvariu.

**Bradford. 1.** Tip de taurine de carne obținut în S.U.A., prin împerecherea rasei Brahman cu Hereford. Dezvoltare corporală mare, culoare, conformație și aptitudini pentru carne apropiate de ale rasei Hereford. În plus este mai rustic, mai rezistent și se pretează mai bine la îngrășarea extensivă; **2.** Sistem de clasificare a lînurilor după finețe, aplicat îndeosebi la lînurile omogene destinate filaturilor de pieptene. Sistemul se bazează pe stabilirea numărului de sculuri (s) de 512 m lungime fiecare, care poate rezulta dintr-o livră (453 g) de masă fibroasă. Cu cît lîna este mai fină, cu atît și numărul de sculuri va fi mai mare. *Scara Bradford* variază între 80 s (la un corespondent de finețe a fibrei de 14,5—18,0  $\mu$ ) și 32 s (la un corespondent de finețe a fibrei de 55,1—67,0  $\mu$ ).

**Bradycardie** (gr. *bradys*: rar; *kardia*: cord). Reducerea frecvenței cardiace.

**Brackel.** Rasă de găini belgiană, cu varietăți argintie și aurie, caracterizată

prin greutate medie de 1,75—2,5 kg la găină și 2,0—2,75 kg la cocoș, cu carne excelentă și cu o producție multumitoare de ouă de 55—60 g. Are temperament vioi, prezintă o creastă mijlocie, purtată drept, urechiuse albe-albăstrui iar fluierile albăstrui-cenușii.

**Brahial. 1.** (Mușchi —): Mușchi din regiunea brațului situat în șanțul spiral al humerusului, fiind inserat proximal sub capul articular al humerusului și distal pe radius, acționând ca flexor al antebrațului; **2.** (plexul —). Țesătură nervoasă între ramurile ventrale ale nervilor 6, 7, 8 cervicali și 1 eventual 2 toracali, din care se desprind nervii ce se distribuie membrului toracal.

**Brahială** (arteră), sin. *Arteră humerală*. Se definește sub acest termen continuarea arterei axilare (artera de la nivelul la care se izolează artera subscapulară) până deasupra articulației cotului, unde se termină prin artera mediană și artera colaterală radială distală.

**Brahicefal** (gr. *bakys*: scurt; *kephalon*: cap). **1.** Cu capul scurt. **2.** Termen de craniometrie definind craniul care privit dorsal prezintă diametrele relativ egale.

**Brahidactilie.** Viciu de conformație caracterizat prin scurtimea exagerată a degetelor.

**Brahignat** (gr. *brackys*: scurt; *gnathos*: falcă). Termen utilizat pentru definirea unei conformații anormale caracterizată prin scurtimea maxilarelor, distingându-se un *brahignatism superior* (cu maxila mai scurtă) și un *brahignatism inferior* (cu mandibula mai scurtă decât normal) (v. și Brevignatism).

**Brahimielie.** Anomalie congenitală caracterizată prin dezvoltarea incompletă a membrului.

**Brahiocefalie** (mușchi —). Termen utilizat pentru definirea în complex a porțiunii cleidobrachiiale și cleidomastoidiene, realizând împreună un mușchi situat în partea lateroventrală a gâtului. Acționează ca înclinător lateral al capului.

**Brahiocefalică** (arteră —). Colaterală a aortei primitive (la suine și carnivore) sau terminală a aortei ascendente (cal, rumegătoare) terminată după un scurt traiect printr-o arteră subclaviculară dreaptă și un trunchi bicarotic (la rumegătoare, siune, cabaline) sau prin două carotide comune.

**Brahma.** Rasă veche de găini grele. Tipul actual prezintă două varietăți: herminată închis și deschis. Greutatea corporală ajunge la 5—5,5 kg la cocoș și 4—4,5 kg la găină, varietatea închisă avind o greutate ceva mai mare. Deși are aspectul unei găini decorative, posedă reale calități economice. Produce anual circa 120—140 ouă cu greutate medie de 55—60 g. Cu un tip de conformație asiatic, cu trunchiul larg și adânc, rasa mai este caracterizată ca exterior prin creastă triplă mică, urechiuse roșii, fluier galbene și încălțăminte puternică din pene mari.

**Brahman. 1.** Zeb asiatic, originar din India, rustic și cu aptitudini bune de carne, existind astăzi peste 40 de rase și fiind importat în S.U.A. și Australia. În S.U.A. a fost importat în 1849 pentru formarea prin încrucișări cu rasele englezești de carne, de noi tipuri; **2.** Rasă formată în S.U.A. cu mai mult de jumătate singe zeb, foarte bine adaptată la condițiile locale de creștere, cu aptitudini bune pentru producția de carne. Prezintă cute mari de piele în dreptul salbei, pieptului și furoului și are coacoșă prezentă. Această rasă este structurată în linii și familii, mai importante fiind: Imperator, Aristocrat, Manso și Manimoso.

**Branchiobdella.** Viermi inelați de 5—12 mm lungime, dulcicoli, paraziți pe branhiile racilor. Au corpul aproximativ cilindric, cu capătul mai mult sau mai puțin lătit și lipsit de cheți. În gură se găsesc două mici plăci (maxile) cu marginea dințată. În apele românești se cunosc speciile: *B. parasita*, *B. astaci*, *B. pentodonta*, *B. hexadonta*, de 6 mm.

**Branchiomyces demigrans.** Agentul cauzator al Branchiomycozei știucii și linului. Este o ciupercă care parazitează în vasele sanguine din lamelele branhiale.

**Branchiomyces sanguinis.** Agentul cauzator al Branchiomycozei crapului.

**Branchiomyces.** Micoză nespecifică frecventă în special în crescătoriile sau în iazuri pentru crapi dens populate și cu multă substanță organică. Boala evoluează acut producând mari pierderi.

**Brangus.** Populație de taurine de carne formată în S.U.A., prin împerecherea rasei Aberdeen-Angus și Brahman, cu 5/8 singe Aberdeen-Angus și 3/8 Brahman. Se caracterizează prin culoare neagră, lipsa coarnelor, rezistență și rusticitate remarcabile, în zone subtropicale, dezvoltare corporală mai mare ca la Aberdeen-Angus și aptitudine pronunțată pentru carne.

**Braț.** Regiune avînd ca bază anatomică osoasă humerusul.

**Brauloză.** Boală a albinelor produsă de *Braula coeca*, de culoare roșie brună, 1,5—1,2 mm lungime, ce parazitează toate categoriile de indivizi.

**Brava,** sin. *Brava de Lidia.* Rasă de bovine combatantă, folosită în Spania pentru coride, aparținînd grupei de bovine iberice, avînd două varietăți: *Andaluză* și *Castilla.* Se caracterizează prin dimorfism sexual pronunțat, făptură atletică, conformație specifică raselor combatante: cap larg, scurt, ochi proeminenți, vii, strălucitori, agresivi, urechi mici, coarne mari, implîntate frontal, gît scurt, foarte puternic, cu salba dezvoltată, trunchi eonic, cu trenul anterior foarte bine dezvoltat, membre solide, piele fină, culoare neagră sau bălțată alb cu negru ori cu roșu. Animalele sînt viguroase, energice, cu mișcări foarte rapide și foarte agresive.

**Brazdă,** sin. *Semnul lui Galbayne.* Semn ajutător folosit pentru determinarea vârstei la cai, care este situat pe silonul median al lăturașilor superiori și care apare lîngă gingie la 9—10 ani, sub formă de

pată neagră, care coboară treptat pe coroana lăturașilor formînd o dungă, atinge mai întîi mijlocul coroanei (la 15 ani) și apoi marginea de jos a lăturașilor (la 20 ani).

**Brăcuirea botellor.** Distrugerea de către apicultor în cursul procesului de creștere a mătcilor, a botcilor mici, strimbe, necorespunzătoare în scopul selecționării materialului biologic.

**Breaz.** Animal cu brezătură reprezentată de o zonă albă care ocupă toată fața anterioară a capului. Mai frecvent la cabaline.

**Bree.** Trăsură ușoară cu 4 roți, de obicei neacoperită sau prevăzută cu un acoperiș ușor care se poate scoate. Acesta are în față o capră înaltă și în lungul trăsorii două bănci, așezate față în față.

**Breda.** Veche rasă olandeză de găini, cu varietăți de culoare albă, neagră, albastră și barată. Rasă ușoară, mediteraneană, cu greutate corporală de 1,5—2,0 kg la găini și 2,0—2,5 kg la cocoși, produce anual 180—200 ouă albe cu greutate medie de 55 g. Prezintă moț, creastă foarte mică, urechiușe mici albe, fluier albe sau negre, încălțate.

**Breitovsk.** Rasă de porci formată în U.R.S.S., în regiunea Iaroslav, pe baza încrucișărilor nesistematice dintre porcinele locale și reproducători din rasele Landrace, Large-White, Middle White și unele suine din Polonia și Letonia. Se caracterizează prin cap scurt și larg, cu profil concav, urechi lungi și aplecate înainte, trunchi potrivit de lung, crupă scurtă și teșită, membre puternice, păr abundent de culoare albă și uneori și bălțată. Animale bine adaptate la condițiile locale de climă și de hrănire, cu prolificitate bună, specializate mai ales în direcția producției de grăsimi.

**Breitschwanz.** Denumire dată pielicelei obținută de la mieii de rasă Karakul avortați la vîrstă de 125—130 zile. Pielicica are un aspect moarat, caracteristic, datorită alternării unor zone cu păr neted și lucios cu zone cu fibre ușor îndoite în formă de „s”.

**Bresse.** Rasă de găini mediteraneană, ușoară și bună ouătoare, asemănătoare în cele mai multe însușiri cu rasa Leghorn. Prezintă trei varietăți de culoare, caracterizate prin însușiri productive diferite. Varietatea albă are o greutate mai mică și o producție de ouă comparabilă cu cea a rasei Leghorn. Varietatea neagră și cenușie prezintă greutate corporală superioară celei a rasei Leghorn, și o carne de calitate net superioară. Sint păsări cu creasta mare, purtată aplecat la găini, cu urechișe albe și cu fluier alb-roz sau cenușii.

**Breton. 1.** Rasă de cai din Franța formată din calul local, încrucișat în sec. al XVIII-lea cu P.S.E., Arab, Anglo-Normand și apoi cu rasele grele (Buloneză, Perșeronă, Ardeneză) precum și cu Trăpașul englez. În cadrul rasei se întâlnesc trei tipuri: *Bretonul greu* caracterizat prin cap larg, gît puternic, trunchi cilindric, membre solide, culoare vinată, roibă și piersice, capacitate energetică ridicată; *Bretonul de tracțiune ușoară* — eumetric (155 cm, 500 kg), exterior armonios, fiind un cal robust, rezistent și elegant; *Bretonul de Sud* — hipometric (145 cm), culoare murgă și roibă, aptitudine pentru călărie și tracțiune ușoară; **2.** Populație bovină din Franța, de talie redusă, cu robă bălțată cu negru, bălțată cu roșu sau uniform roșie, cu producție mică de lapte, însă cu procent mare de grăsime; **3.** Rasă de ciini din grupa spaniolilor (v. Epagneul).

**Bretonă bălțată cu negru.** Rasă de taurine formată în Bretagne (Franța), prin selecția vitelor locale. Se caracterizează prin fințe, eleganță, expresivitate, dezvoltare corporală elipometrică (greutatea 400 kg), cap fin, ușor, cu profil drept, gît subțire, trunchi alungit și adînc, cu linia superioară dreaptă, crupa largă, toracele adînc, ugerul bine dezvoltat, membrele fine, culoarea bălțată cu negru. Este o rasă foarte rustică, își caută cu abilitate hrana, sobră, cu ongovitate ridicată și mare capacitate

de adaptare. Are aptitudine pentru lapte și unt (2 450 litri cu 4,2% grăsime).

**Brevignatism inferior.** V. Agnathia.

**Brevignatism superior,** sin. *Cap de bulldog.* Stare anormală cu determinare genică manifestată prin scurtarea pronunțată a maxilarului superior, însoțită de o curbare exagerată a mandibulei. Anomalia, întâlnită mai frecvent la taurine, se datorește acțiunii unei gene recesive.

**Brezătură.** Particularitate de culoare întâlnită la cap, care constă din pete sau zone albe, de diferite dimensiuni și forme. Astfel, se întâlnesc peri albi diseminați, pete de la 1 cm la peste 2 cm diametru, (țintă, stea) dungii albe pe frunte și față, de largimi diferite (linie, brezături), pe nări (felinar), între nări (strănut), pe buze (buze de lapte, bot de broască) etc.

**Brianza.** Rasă de viermi de mătase, cu gogoșile de culoare galbenă, centurate.

**Briard.** Rasă de ciini ciobănești (v. Brie).

**Brichetare.** Operație de presare a nutrețului fibros tocat și uscat (12—20% umiditate), fără liant, în vederea obținerii brichetelor furajere. Brichetele au formă cilindrică și uneori prismatică cu densitatea de 600—900 kg/m<sup>3</sup>, iar dimensiunile de: 15—20 cm (lungimea) și de 3,0—10 cm (diametrul).

**Bricoux.** Linie de porumbei volajori, originară din Belgia, caracterizați prin performanțe bune și frecvent prin nuanțe maronii și castanii.

**Bridă cervicală.** Anomalie congenitală tradusă printr-o formațiune fibroasă care acoperă parțial orificiul vaginal al cervixului. Este întâlnită mai frecvent la taurine, fiind o cauză de distocie. Animalele care au o astfel de anomalie și sint depistate cu ocazia examenului ginecologic efectuat în momentul admiterii la reproducție, se exclud din efectiv.

**Brie. 1.** Rasă de ciini. Ciobănesc de Brie; **2.** Brînză cu pastă moale, sărată și fermentată, originară din Departamentul

mentul Sena și Marna. Din 100 litri lapte se obțin 13—15 kg brinză naturală.

**Briliant.** Varietate a vulpii polare (v. *Vulpe polară*).

**Briofite.** Grup de plante din încrengătura *Bryophyta*, din care fac parte mușchii hepatici (clasa *Hepaticae*) și mușchii frunzoși (clasa *Bryopsida*) care fac legătura dintre plantele inferioare și cele superioare. Au o răspîndire largă, fiind prezente mai cu seamă în locurile umbrite și umede. Sînt indicatoare pentru soluri sărace, acide. Au corpul vegetativ, un tal format dintr-o tulpiniță, frunzișoare și rizoizi avînd rol de fixare și absorbție. Briofitele sînt reprezentate prin circa 24 000 de specii. Foarte multe din acestea sînt răspîndite pe pajiști ocupînd etajul inferior din vegetația acestora. Sînt plante cu o valoare furajeră foarte slabă sau lipsite de valoare furajeră.

**Brioux.** V. *Butirometru*.

**British Friesian**, sin. *Friza engleză*. Rasă de taurine din Anglia introdusă inițial din Olanda, iar în ultimul timp s-a importat și Holstein Friză canadiană. Se caracterizează prin culoare bălțată cu negru, profil trapezoidal, conformație tipică pentru lapte, constituție fină. Din punct de vedere productiv tipul canadian se caracterizează printr-un nivel productiv mai ridicat în producția de lapte (5 500 litri cu 3,5% grăsime), însă cel olandez furnizează un lapte mai bogat în grăsime cu 15—20% și manifestă o aptitudine mai bună pentru carne. Tineretul îngrășat asigură o carne care satisface cele mai pretențioase gusturi.

**Brîndușa de toamnă** (lat. *Colchicum autumnale*). Plantă perenă din familia *Liliaceae*, întîlnită frecvent în pajiștile montane și premontane. Posedă flori roz-violet care apar în septembrie-octombrie. Conține în frunze și flori doi alcaloizi (colchicina și colchiceina) foarte toxici pentru animale.

**Brinză.** Produs lactat obținut prin coagularea laptelui cu ajutorul cheagului sau a altor substanțe coagulante. În funcție de modul de prelucrare a coagulului și de maturare a pastei se obțin diferite sortimente de brînzeturi care pot fi clasificate astfel: *cu pastă moale* (brinză proaspătă de vaci); *cu pastă semitare* (cașcaval); *cu pastă tare* (șvaițer). În funcție de calitatea laptelui, de modurile de prelucrare și de adaosurile ce se pun se produc în prezent peste 500 de sorturi de brînzeturi.

**Brinză de burduf.** Brinză din lapte de oaie, sărată, fermentată, una din cele mai vechi forme de prelucrare a laptelui de oaie, specifică țării noastre și pe alocuri în zonele muntoase din Balcani. Se păstrează în burdufuri confecționate din piei de oaie cu lina rasă sau din coajă de brad. (brînză de coșuleț).

**Brinză de Olanda.** V. *Edam*, *Gauda*.

**Brinză de puțină.** Brinză din lapte de oaie, preparată mai frecvent în Moldova, asemănător cu cea de burduf. Se păstrează în putini de lemn.

**Broască de baltă mare**, sin. *Broască-de-lac*. V. *Rana ridibunda*.

**Broască de baltă mică**, sin. *Broască verde*. V. *Rana esculenta*.

**Broască roșie de munte.** V. *Rana temporaria*.

**Broască țestoasă de apă.** V. *Emys orbicularis*.

**Broiler.** Tineret crescut special pentru producerea cărnii la diferite specii de păsări domestice și iepuri de casă care se valorifică timpuriu (7—9 săptămîni la găini și rațe, 8—12 săptămîni la curci, gîște și iepuri de casă), cu greutatea mare (1,5—2,2 kg la găini, 2,0—2,5 kg la rațe și iepuri, 4—5 kg la gîște și curci), cu censum specific redus (1,8—3,0 kg nutreț combinat pentru 1 kg spor) și cu carne de o frăgezime deosebită.

**Bromhidroză** (gr. *bromos*: putoare; *idros*: sudoare, transpirație). Transpirație fetidă.

**Bromocet**, sin. *Cetazolin*. Bromură de cetilpiridiniu. Sare de amoniu cuaternar, în soluție alcoolică cu 10 sau 20% substanță activă. Utilizat ca detergent și dezinfectant în soluții apoase 1—2‰.

**Bronhială** (arteră). Fină arteriolă detașată din aorta descendentă, care pătrunde în hilul pulmonar. Reprezintă artera nutritivă a pulmonului.

**Bronhie**. Conduct aerofor rezultat din ramificarea tracheii, distingându-se: bronhii mari sau primare (cu schelet din inele cartilajinoase), bronhii mijlocii (cu schelet din plăci cartilajinoase) și bronhii mici sau bronchiole (lipsite de schelet cartilajinos).

**Bronhiolă**. Ramificație terminală a bronhiilor, continuată cu canalul alveolar.

**Bronhopneumonia enzootică a mînjilor**. Diplostreptococie care apare la mînjii de 1—4 luni.

**Bronhopneumonia infecțioasă a calului și taurinelor**. Boală extrem de contagioasă a calului și taurinelor, produsă de un virus pneumotrop și manifestată sub două forme: a) *Bronșita infecțioasă*, manifestată prin catar acut al căilor respiratorii, cu tuse uscată, dureroasă, vindicabilă spontan în 2—3 săptămîni; b) *Bronhopneumonia infecțioasă*, tradusă prin semne clinice de pneumonie, succedînd formei de bronșită pură și avînd un prognostic mai grav (sin. Laringotrașeita infecțioasă a calului).

**Bronhopneumonia infecțioasă a purceilor**. Boală contagioasă, inoculabilă, provocată de un virus specific, care afectează purceii de 8—10 săptămîni și se traduce clinic prin tuse rebelă, cu păs-trarea apetitului, debilitare etc.

**Bronhopneumonia vierminoasă a oilor și caprelor**, sin. *Protostrongiloză ovină și caprină*. Boală parazitară produsă de *Protostrongilus rufescens* (*Syntelocaulus rufescens*) sau de *Dyctiocaulus felina* (cel mai adesea în asociere). Primul agent provoacă mai ales pneumonii cu tuse, tendință de sufocare, debilitare și, în

cazul că nu se tratează, chiar moarte, boala ciștigînd adesea un caracter enzootic.

**Bronhopneumonia vierminoasă a porcului**. Helmintoză a aparatului respirator, cu evoluție acută, frecventă la tineret, provocată de *Metastrongilus elongatus* (*Metastrongilus apri*, *M. salmipendodectus*), transmisă prin rime infestate. Se manifestă prin semne de pneumonie discretă, cu două forme: forma acută, frecventă primăvara, și formă cronică, cu semne discrete.

**Bronhopneumonie**. Inflamația simultană a bronhiilor și alveolelor pulmonare.

**Bronhopneumonie prin corpi străini**, sin. *Bronhopneumonie gangrenoasă, gangrenă pulmonară*. Bronhopneumonie produsă *ab ingestis* (angajarea pe căile aere de alimentelor, medicamentelor etc.) sau prin perforația pulmonului de corpi străini ce acționează din esofag, din rețea, transtoracic etc. Clinic se diferențiază de bronhopneumonii de altă natură prin semne generale și funcționale mai grave, apărute la scurt timp de la debut.

**Bronșeetazie** (gr. *bronchos*: bronhie; *ektasis*: lărgire), sin. *Dilatație bronșică, bronhiectazie, bronhocel*. Dilatație zonală a bronhiilor mijlocii sau mici, obișnuit secundară diferitelor boli cronice bronșice, pulmonare sau pleurale.

**Bronșiolită**. Inflamația bronhiolilor.

**Bronșita infecțioasă a găinilor**. Boală infecțioasă, contagioasă și inoculabilă, provocată de un virus specific și manifestată prin tulburări respiratorii, scăderea producției etc., mortalitatea fiind în general redusă.

**Bronzată**. 1. Culoare a penajului întilnită la curci, caracterizîndu-se prin culoarea neagră cu reflexe metalice verzui-aurii și violet-bronzat la capul pieptului, la baza gîtului și pe aripi; fiecare pană este încadrată de un chenar negru; aripa trebuie să aibă culoarea generală măslinie bronzată, dar cînd este deschisă apare barată cu dungi negre pe un fond cenușiu și alb; rectricele și tec-

tricele în afară de desenul barat cu culori complexe sînt lacate la virf ; 2. Grupă de rasă de curci printre care se numără : curca Bronzată, Bronzată ameliorată, Bronzată cu pieptul larg, Bronzată nord-caucaziană, Bronzată canadiană, Bronzată de Cambridge, Bronzată de Moscova etc.

**Bronzată canadiană**, sin. *Charlevois*. Varietate de curci din rasa bronzată cu pieptul larg, de tip mic, cu calități gustative ale cărnii foarte bune.

**Bronzată cu piept larg americană**. Rasă de curci, de talie mare, de culoare bronzată, cu piept foarte dezvoltat. Are mare importanță economică, greutatea medie corporală ajungînd la masculii la 24 kg și la femele la 18 kg.

**Bronzată de Cambridge**. Varietate de curci cu pieptul larg creată în Anglia și atîngînd performanțele curcii bronzate cu pieptul larg americane (v.)

**Bronzată de Moscova**. Rasă de curci, semigrea, ce se crește în U.R.S.S., de culoare bronzată, cu greutate corporală medie, rezistentă și adaptată la condițiile locale.

**Bronzată nord-caucaziană**, sin. *Stavropol*. Rasă de curci creată în U.R.S.S. — regiunea Stavropol, prin încrucișarea dintre populația de curci bronzate din nordul Caucazului și rasa Bronzată cu pieptul larg.

**Brosuță**, sin. *Grenuietă*, *brosuța sublinguală*, *ranulă*. Deformare linguală produsă de retenția salivei (chistul glandei submaxilare și sublinguale), însoțită uneori și de semnele inflamației (brosuță inflamatorie).

**Brutlidae**. Familie de pești teleosteeni bentonici, din ordinul *Perciformes*.

**Brucella** (de la Bruce). Gen de bacterie gram negativă, care prezintă diferite specii și provoacă boala denumită bruceloză.

**Bruceloză**. Boală contagioasă cu evoluție cronică provocată de *Brucella sp.*, avînd localizare la nivelul aparatului genital (mascul și femel) și articulațiilor, fiind urmată de avort sterilitate, scă-

derea producției de lapte etc. Poate fi transmisă și la om, fiind astfel inclusă în grupa zoonozelor.

**Bruceloză bovină**, sin. *Avortul epizootic bovin*, *boala Bang*. Afecțiune contagioasă cu caracter cronic, avînd ca agent etiologic *Brucella abortus Bang*. La femele provoacă avortul în a doua jumătate a gestației și dacă boala nu este depistată și tratată la timp, avortul se produce într-un stadiu al gestației din ce în ce mai avansat putînd ajunge chiar la termenul normal al parturirii. Este însoțită de retenția involutorilor fetale și foarte frecvent urmată de sterilitate. La masculi, agentul etiologic se localizează fie la nivelul aparatului genital provocînd orhite și epididimite, fie la nivelul articulațiilor. Este transmisibilă la om.

**Bruceloză caprină**. Zoonoză produsă de același agent etiologic ca și bruceloză ovină (*Brucella melitensis*), avînd ca urmări : producerea avortului, afecțiuni ale aparatului genital, scăderea apreciabilă a producției de lapte.

**Bruceloză ecvină**. Boală infecțioasă provocată de *Brucella abortus* sau de *Brucella suis*, manifestată prin apariția de bursite (grebăn, ceafă), artrite, sinovite etc.

**Bruceloză ovină**. Boală infecțioasă provocată de *Brucella melitensis* care se manifestă în special prin avort ; este de asemenea o zoonoză.

**Bruceloză porcină**. Boală contagioasă cronică al cărei agent etiologic este de obicei *Brucella suis*. Mai poate fi produsă și de alte specii de brucele, ca : *Brucella abortus* și *Brucella melitensis*. Se manifestă prin artrite și orhite cronice, fiind mai gravă decît la celelalte specii de animale, deoarece scroafele sau vierii care au trecut prin boală rămîn pentru o perioadă mare de timp purtători de germeni și difuzînd astfel boala.

**Bruchus pisorum**. V. Gărgărița.

**Bruges**. Rasă de găini combatante (v. Belgiana combatantă).

**Brumărie**. Culoare întîlnită frecvent la pielecelele mieilor de rasă Karaku

sau Țurcană. Culoarea este dată de prezența fibrelor albe și negre pe tot corpul. În funcție de proporția celor două categorii de fibre, de raportul între lungimile acestora, de intensitatea pigmentului negru, culoarea brumărie poate fi de mai multe feluri: deschisă, normală și închisă. Se pot întâlni și diferite nuanțe în cadrul acestor trei mari categorii: albăstruie, perlată, sidemie, oțel, cretată etc. Pielicelele de culoare brumăriu deschis au peste 80% fibre albe, cele cu brumăriu normal cca. 60—70%, iar cele brumăriu închis, cca 25% fibre albe. Pielicelele de culoare brumăriu normal sînt cele mai căutate.

**Brumăriu letal.** Stare anormală întâlnită la ovinele de culoare brumărie ce se datorește existenței unei gene dominante pentru culoarea brumărie, care în cazul unei genotip homozigot provoacă moartea individului. Animalele brumării sînt heterozigote. În urma împerecherii între parteneri brumării se obțin 2/3 miei brumării și 1/3 miei negri. Dealtfel proporția mieilor brumării care se nasc este tot 3/4, însă, curînd după naștere, 1/3 din miei brumării mor ca urmare a existenței unui tub digestiv anormal. Studii în legătură cu letalitatea provocată de gena pentru culoarea brumărie au fost efectuate la noi în țară de G. K. Constantinescu și D. Contescu.

**Brun și foc.** Culoare generală întâlnită la unele varietăți de iepure și ciine, caracterizată printr-un fond brun cu pete de roșu aprins.

**Brună alpină,** sin. *Brună italiană.* (v.), *Bigia alpină.*

**Brună americană.** Rasă Schwyz crescută în S.U.A. Se deosebește de rasa Brună elvețiană prin dezvoltarea corporală mai mare și aptitudine mai bună pentru producția de lapte (realizează producția medie de 4 500 litri cu 4% grăsime).

**Brună austriacă.** (*Osterreichische Braunvich*), sin *Montafon*. Rasa de taurine

formată pe baza vitelor locale (brahicere, lacustre și primigene) încrucișate cu rasa Schwyz. Sub raport fenotipic se aseamănă cu rasa Schwyz, cu deosebirea că are dezvoltarea corporală mai mică (tală cu 2—3 cm și greutatea cu cca 50 kg) și culoarea este mai închisă, precocitate mai puțin pronunțată, însă este mai rustică. Are aptitudine mixtă, realizînd producții de lapte medii de 3 000—3 500 litri cu 3,7—3,8% grăsime.

**Brună bulgărească.** V. Brună de Sofia.

**Brună carpatină sovietică.** Rasă de taurine formată prin absorbția vitelor locale din Smolensk, Costroma, Ucraina, Urali, Kazahstan, Caucaz și din alte republici asiatică, în special în zonele de munte, cu rasa Schwyz și Allgau. Are caracteristici fenotipice asemănătoare raselor amelioratoare, fiind folosită pentru îmbunătățirea raselor locale, încrucișări industriale și crearea de rase noi. Astfel, rasa Brună carpatină a stat la baza formării rasei Lebedinsk (R.S.S. Ucraina), Alatau (R.S.S. Kirghizia), Costroma (R.S.S. Rusă), precum și la formarea unor rase mai recente (Jurin, Istoben și Tambov).

**Brună caucasiană.** Rasă de taurine, creată în U.R.S.S. prin încrucișarea taurinelor locale cu rasa Schwyz, cu aptitudine pentru producția de lapte.

**Brună de alpi franceză.** Rasă de bovine provenită din Bruna elvețiană, importată în Franța în sec. XVIII-lea și răspîndită în special în zona muntoasă. Se caracterizează prin talie de 132 cm, greutatea 550 kg, conformație bine proporționată (cap scurt, larg, trunchi masiv, membre solide), culoare brună, cu mucoase și pielea pigmentate. Este o rasă viguroasă, rustică, perfect adaptată la climatul uscat și solul calcaros, care valorifică excelent fibroasele, cu longevitate ridicată și fecunditate bună. Are aptitudine excelentă pentru lapte și carne (3 700 litri lapte cu 3,63% grăsime), precocitate și viteză de creștere ridicată, randament mare 52—60%, carne de calitate bună.



**Brună de Atlas.** Bovinele autohtone din Tunisia, Algeria și Maroc, provenind din *Bos primigenius mauritanicus*. Este răspândită de-a lungul complexului muntos Atlas la altitudine de 900—4 000 m. Este un animal mic (tală 110 cm, greutatea 200 kg), indelat, masiv, cu capul scurt, coarne scurte, implintate lateral, git scurt, cu fanon slab dezvoltat, trunchi bine dezvoltat, cu linia superioară dreaptă sau moale, torace adânc, abdomen voluminos, uger dezvoltat și membre fine terminate prin unghii rezistente. Pielea este groasă, părul scurt, culoarea obișnuită sălbatică sau sură deschisă. Este o rasă rustică, foarte rezistentă, precoce și cu temperament vioi. Produce 8—12 litri lapte pe zi, cu 4% grăsime și manifestă o bună capacitate de îngrășare pe pășune.

**Brună de Maramureș, sin. Brună.** Rasă de taurine formată din încrucișarea de tip absorbție a raselor naturale autohtone cu rase din tulpina Schwyz, ocupând locul 2 în structura de rasă din România. Se caracterizează prin dezvoltare corporală eumetrică (tală 126 cm și greutatea 500—550 kg), făptură uscățivă, tip morfologic mixt, conformație relativ corectă (cap scurt, larg, git potrivit, trunchi proporționat, membre solide), culoarea brună cu diferite nuanțe. Are constituție robustă sau robust-fină, rusticitate și rezistență remarcabile, precocitate bună, activitate de reproducție satisfăcătoare și aptitudini de lapte-carne. Producția de lapte la vacile controlate este peste 3 000 litri cu 3,75% grăsime. Se pretează la exploatarea semiintensivă pentru lapte și intensivă pentru carne.

**Brună de Rendena.** Rasă de taurine derivată din *Bos brahyceros*, crescută în regiunea cu același nume din Italia. Din punct de vedere morfologic se aseamănă foarte mult cu rasa Brună alpină, dar este mai mică și realizează o producție de lapte mai redusă cantitativ și calitativ (2 500—2 800 litri cu 3—3,5% grăsime).

**Brună de Sarda.** Rasă de taurine formată în Sardinia (Italia), prin încrucișarea vitelor locale cu rasa Schwyz, caracterizate prin dezvoltare corporală mai mică (400 kg), culoare mai închisă și producția mai redusă decât a rasei Schwyz (2 500 l lapte).

**Brună de Slovenia.** Rasă de taurine formată în zona alpină a Jugoslaviei, prin absorbția taurinelor locale de munte de către rasele din tulpina Schwyz (Brună elvețiană, austriacă și germană), caracterizate prin însușiri fenotipice asemănătoare cu a raselor amelioratoare parentale.

**Brună de Sofia, sin. Brună bulgărească.** Rasă de taurine formată în Bulgaria pe baza încrucișării vitelor locale din zona muntoasă a Bulgariei cu rasa Brună elvețiană și austriacă. Are caracterele apropiate de al raselor brune ameliorate, însă dezvoltarea corporală și nivelul productiv sînt ceva mai scăzute.

**Brună elvețiană, sin. Schwyz.** Rasă de taurine originară din Elveția, formată în cantonul Schwyz pe baza vitelor palustre băștinașe, amestecate ulterior cu vite primigene, perfecționată în sec. XIX-lea. Dezvoltare corporală eumetrică (tală 132 cm, greutatea 550—650 kg), format dreptunghiular, cu profil spre trapezoidal, conformație proporționată, foarte armonioasă, culoare brună, pielea, mucoasele, coarnele și unghiile pigmentate. Este o rasă rustică, rezistentă, puțin pretențioasă, cu capacitate mare de adaptare, sănătate și longevitate bune, constituție robustă, pretabilă la toate sistemele de exploatare. Are aptitudine mixtă (lapte-carne) realizînd 3 500—4 000 l/lactație cu 3,7—3,8% grăsime. În același timp are și o producție de carne bună.

**Brună germană (Deutsche Braunvich), sin. Allgau.** Rasă de taurine formată începînd cu secolul al XIX-lea în zonele munților Allgau din Bavaria și Württemberg (R. F. Germania) din încrucișarea vitelor locale cu rasa Schwyz.

Se caracterizează prin dezvoltare corporală eumetrică (tală 132 cm, greutatea 600 kg), format corporal dreptunghiular, profil trapezoidal, conformație corectă, cu trunchi descins, culoarea gri-șoricie, uneori gălbuie, fiind mai deschisă decât la rasa Schwyz. Are bună aptitudine de lapte 3 500—4 000 l, cu 3,7% grăsime.

**Brună italiană**, sin. *Brună Alpină*, *Bigia Alpină*. Rasă de taurine importată din Elveția, care se crește cu deosebire în zonele nordice alpine și sub-alpine din Italia. Are o pondere de 27% din structura de rasă, fiind cea mai importantă rasă furnizoare de lapte din Italia. Are însușiri fenotipice și realizează parametri productivi asemănători cu cei ai rasei Schwyz (tală 130 cm, greutatea 580 kg, producția de lapte 3 500—4 000 l, cu 3,65% grăsime).

**Bruner** (glande —), sin. *Glande duodenale*. Formațiuni glandulare de tip tubuloacinos ramificate, distingându-se o grupă superficială (situată în corionul mucoasei duodenale) și o grupă profundă (submucoasă).

**Brussa**. Rasă de viermi de mătase, originară din Asia Mică cu gogoși albe.

**B.T.U.** (*British Thermal Unit*). Unitate de măsură pentru energia calorică, care se folosește și în aprecierea valorii nutritive a nutrețurilor, reprezentând căldura necesară pentru a ridica temperatura la o livră (453,59 g) de apă cu 1° Fahrenheit (F), care echivalează cu 0,252 cal. (cal. gram).

**Bryconalestes longipinnis**. Pește osos din familia *Characidae*, de 12 cm trăiește în apele din regiunea tropicală a Africii. Coloritul corpului argintiu, cu o bandă longitudinală neagră care pătrunde și în caudală. Se folosește ca pește de acvariu.

**Bryonidină**. Glucozid toxic prezent în plantele din genul *Bryonia* (mutătoare).

**Bryonină**. Glucozid toxic prezent în plantele din genul *Bryonia*.

**Bubaline**, sin. *Bivoli*. Specie de animale rumegătoare din familia *Bovidae* (v. *Bivol*).

**Bucal** (lat. *bucca*: gură; obraz). 1. Care se referă la gură sau aparține gurii; 2. Nervul bucal. Ramură nervoasă detașată din nervul intermedio-facial, distingându-se un nerv bucal dorsal și un nerv bucal ventral.

**Buceinator** (mușchiul). 1. Mușchi situat în jumătatea rostrală a peretelui lateral al cavității bucale, prezentind o porțiune bucală (mușchiul bucal) și una molară (mușchiul molar) cu rol deosebit în prehensiunea apei, în supt, în împingerea alimentelor între tablele dentare în timpul masticăției etc.; 2. (Nervul —), sin. *Nerv bucal*. Ramură nervoasă detașată din nervul mandibular (trigemen) și distribuit mușchilor temporal și pterigoidian lateral, glandelor molare și mucoasei ce căptușește pereții cavității bucale.

**Buceinaeae**. Superfamilie de moluște gastereopode din ordinul *Prosobranchia*.

**Bucha**. Rasă locală de taurine din Iugoslavia, provenită din vitele ilirice, fiind răspândită în zona de munte. Se caracterizează prin dezvoltarea corporală elipometrică (tală 100 cm și greutatea 200—250 kg), culoarea gri închis sau roșcată, producție redusă (1 000/l lapte cu 4,3% grăsime).

**Buciaj**. Caracteristică a pielicelelor mieilor de rasă Karakul sau Turcană. Buciajul se datorește unei conformații specifice a fibrelor de lână care se dispun în bucle de diferite forme: tub, bob, creastă etc. Buclele pot fi cu diferite închideri. Valoarea calitativă a buciajului este condiționată de calitatea fibrelor, însușirile buclelor, buciajulul și dermei. Între acestea o însemnătate deosebită o prezintă: mărimea, modelarea, închiderea, direcția de înrulare, luciul și uniformitatea buciajului și a nuanței culorii.

**Bucovina**. Vacă ce deține recordul absolut al rasei Șură de stepă în privința cantității de lapte. A realizat la fosta stațiune experimentală Fcărți pe lac

tație normală (300 zile) o producție de 4 454 l lapte cu 4,2% grăsime și 187 kg grăsime pură.

**Bucșană.** Varietate a rasci de taurine Sură de stepă, care se aseamănă cu cea moldovenească, dar are dezvoltare corporală mai mică (tală 126 cm și greutate 350 kg), profil breviform, culoare mai închisă (plumburie), conformație mai bine proporționată (cap mai scurt și mai larg, coarne mai mici, gît scurt, trunchi mai larg și mai adînc, cu linia superioară mai dreaptă, trenul posterior mai bine dezvoltat, membrele mai scurte). Are aptitudini de lapte asemănătoare cu ale varietății moldovenești (1 500 l/lactație), dar cu o mai bună aptitudine pentru carne și mai slabă pentru muncă.

**Budionii.** Rasă de cai formată recent în U.R.S.S., prin încrucișarea calului de Don ameliorat, cu rasa Pur singe englez, asociată cu selecția și antrenamentul riguros și asigurarea unor condiții optime de creștere. Se caracterizează prin dezvoltare eumetrică (155—160 cm), cap ușor, gît lung, trunchi mai puțin larg, membre subțiri, aptitudine de călărie și tracțiune.

**Buestru. 1.** Mers natural pentru anumite rase de cai (Bueștraș de Narragansett, Trăpaș american) sau dobîndit la vîrsta tînă. Este un mers apropiat de pămînt în care bipedele sînt asociate lateral, produc două bătăi (doi timpi), cu amplitudinea pasului egală cu de două ori lungimea bazei de susținere și viteza de 12—18 km/oră; **2.** Mers, alură particulară a cîinelui care ridică simultan două membre de pe aceeași parte.

**Buestru intrerupt, sin. Buestru, descompus, ferecat, frînt, descusut sau gebea.** Mers defectuos în care se produce disocierea timpilor (bătăilor) produși de bipedele laterale. Astfel, între cele două bătăi obișnuite se produc alte două bătăi, la interval foarte scurt, care determină zgomotul caracteristic tra-tra. Este considerat consecința unei dezvoltări deze-

chilibrată, oboseli, antrenament necorespunzător etc.

**Buestru zburător, sin. Buestru de curse.** Mers artificial dobîndit prin dresaj și antrenament metodic și prelungit. Calul realizează vitezele cele mai mari în cazul acestei aluri (în medie 1'30"/km, cu recordul de 1'11"/km obținut de doi bueștrași americani — Billy Direct și Adios Harry —). Este un mers foarte obositor, de aceea calul nu poate fi folosit în această alură decît un timp scurt.

**Buff Albino, sin. Nordic Buff, Scandinar Buff.** Varietate de nurcă, mutantă recesivă. Se caracterizează prin cea mai deschisă nuanță în grupa nurcilor maro.

**Buhai de baltă. V. Botarus stellaris.**

**Buian.** Linia principală a calului de Don, reprezentînd tipul arab-persan.

**Bukedi.** Zebu din grupa celor cu coarne scurte din Africa orientală, originar din Uganda. Este un animal tardiv, cu fătări mai puțin regulate, rezistent, rustic, comportîndu-se bine la pășunatul în zona ecuatorială. Are aptitudini multilaterale (lapte, carne și muncă). Realizează 900—1 400 l lapte/lactație cu 5,8% grăsime, producția de carne este relativ mică. Boii sînt utilizați la muncă.

**Bulant.** Grupă de porumbei caracterizați prin aceea că prin inspirația și reținerea aerului își pot dilata mult subregiunea gușii (v. gușat).

**Bulă lacrimală.** Formațiune osoasă pneumatizată dependentă de osul lacrimal, dezvoltată la rumegătoare și suine și plasată pe podeaua orbitei.

**Bulă timpanică.** Formațiune osoasă pneumatizată din osul temporal și situată la baza piramidei temporalului. Are rol de cameră de rezonanță atașată urechii mijlocii și de dispersare a presiunii zonale exercitată în timpul masticăției.

**Bulă (lat. bulla : balon), sin. Flicten.** Veziculă gigantă.

**Bulb cerebral (lat. Bulbus cerebri), sin. Bulb rachidian, măduvă prelungită.** Por-

țiune a nevraxului, ușor îngroșată, excavată dorsal de trigonul bulbar (porțiunea caudală a fosei romboidale), fața ventrală sprijinindu-se pe bazioccipital. În fosa romboidală se găsește așezat ventricolul IV encefalic. Pe partea lateroventrală se observă originea aparentă a nervilor IX, X și XI craniani. etc.

**Bulb duodenal** (lat. *Bulbus duodeni*). Se definește sub acest termen prima porțiune a duodenului, apărind ca o dilatație relativă (mai vizibilă la carnivore).

**Bulb ocular** (lat. *Bulbus oculi*), sin. *Glob ocular*. Formațiune cu aspect sferoidal incluzând în structură elementele senzoriale vizuale. Plasat în orbită, prezintă pereții formați din trei tunici: fibroasă (sclera și corneea), musculo-vasculară (coroida, zona ciliară și irisul) și nervoasă (retina). Între corneea și iris spațiul (camera anterioară) este plin cu corp apos, ca și spațiul dintre iris și cristalin (camera posterioară). În interiorul sferoidului, înapoia cristalinului spațiul (camera interioară) este plină cu corp vitros. Suprafețele curbe care despart diversele medii refringente (dioptrii) formează în ansamblu sistemul dioptric al ochiului.

**Bulb olfactiv.** (lat. *Bulbus olfacterius*). Porțiunea din rinencefal, plasată la nivelul foselor etmoidale, fiecare bulb fiind legat de restul telencefalului prin trei pedunculi. Pe suprafața fiecărui bulb se observă terminarea aparentă a nervilor olfactivi.

**Bulb pilos.** Formațiune îngroșată de implantare a firului de păr, adăpostind o papilă dermică modificată.

**Bulb uretral** (lat. *Bulbus urethrae*). Porțiune mai îngroșată a canalului urogenital, alcătuită din ureteră, țesut erectil și rădăcinile corpului cavernos. Este situat la locul de continuare a uretrei membranoase cu uretra spongioasă.

**Bulbul glandului.** Zonă erectilă situată între porțiunea liberă și cea fixă a penisului la câine.

**Bulet.** Noțiune cvasiștiințifică utilizată în zootehnie, prin care se definește

regiunea centrală a articulației metapodio-acropodială (metacarpo-sesamo-falangiană sau metatarso-sesamo-falangiană).

**Buletură.** Devierea regiunii buletului. înaintea liniei de aplomb, provocată de o retracție a tendoanelor flexoare (buletură adevărată) sau de tendința reflexă de menajare a tensiunii aponevrozei plantare (buletură simptomatică).

**Bulgărească de Est.** Rasă de cai, ce se crește în R. P. Bulgaria, rezultată din încrucișarea iepelor de rasă engleză, arabă și locală cu armăsari pur singe și jumătate singe englez și printr-o selecție permanentă. Se crește pentru călărie și pentru lucrările agricole.

**Buldog** (Bull-Dog). Tip de câine cu conformație caracteristică, breviform, utilizat în secolele trecute pentru minarea animalelor mari și pentru luptele cu tauri. Prezintă 2 rase mai importante: *Buldog englez* și *Buldog francez*.

**Buldog englez.** Câine masiv, calm, docil, cu fața extrem de scurtă și mandibula proeminentă (prognatism inferior natural) și ușor curbată în sus. Urechile sînt mici și prinse sus. Roba de culoare uniformă, roșcată, gălbuie etc., cu mască și nas negru, cu greutate corporală de 20—25 kg și talia de 30—40 cm.

**Buldog Francez.** Rasă de câini, cu cap mare, bot scurt, urechi drepte, piept larg, picioare îndepărtate, puternic și robust, cu greutate corporală de 8—14 kg.

**Bulfeie.** Piese componente ale jugului bovinelor, care leagă cefarul de picioară. Se confecționează din lemn de frasin, avînd formă de spetează, ușor concavă spre animal, lățimea de 8—10 cm și grosimea de 0,8—1,5 cm.

**Bull-Mastif.** Rasă de câini de formație relativ recentă, prin încrucișarea raselor Buldog și Mastiff, cu o talie de 60,0—67,5 cm și o greutate de 40—50 kg. Are păr scurt și neted, cu blana formată din peri negri și de culoare mai deschisă uniform repartizați, uneori cu pete de foc sau cu mici pete albe pe piept.

**Bull-Terrier.** Rase de ciini formate în secolul trecut prin încrucișarea Bulldogului englez cu ciini Terrieri, în scopul realizării unor animale mai potrivite pentru luptele cu tauri și luptele între ciini. Perfecționate pe linie de exterior au rezultat mai multe rase cu aptitudini și însușiri de exterior diferite.

**Bull-Terrier cu păr scurt.** Rasă de ciini cu blana albă, eventual cu pete pe cap având talia de 30—45 cm și greutatea de 17—25 kg.

**Bull-Terrier de Staffordshire.** Rasă de ciini ce provine din Bulldog și Terrierul englez alb, cu păr scurt și blană de culori diferite (roșu, alb, negru, albastru sau alb cu una din aceste culori), cu talie de 25—40 cm și greutate de 13—17,5 kg la masculi și 11—15 kg la femele.

**Bull-Terrier pitic.** Rasă de ciini cu aceleași forme corporale ca Bullterierul. Se caracterizează prin talie de maximum 35 cm și greutate nu mai mare decât 9,5 kg.

**Bullenbeisser.** Ciine german, masiv, cu cap puternic și dantură înfricoșătoare, dressat pentru vânătoarea de urși și mistreți, iar mai târziu pentru paza turmelor. A participat la formarea rasei Boxer.

**Buloneză.** Rasă de cai formată în zona Boulogne din Franța prin încrucișarea cailor locali cu cei din nordul Europei. În cadrul rasei se întâlnește un tip greu (165 cm și 700 kg) și altul mai ușor (158 cm și 550 kg), în funcție de zona de creștere (fertilă sau aridă). Este un animal brevimorf, îndesat, cu capul scurt, larg, drept, gatul scurt, gros, rotat, trunchiul foarte puternic, membrele solide, culoarea vinată, constituția robustă, temperamentul viu, caracterul docil, aptitudine pentru tracțiune grea și semigrea. Este folosit în agricultură, transporturi și industrie (minică).

**Bumbar.** Denumirea de abator a recitului, având o lungime la bovine și ovine de 0,5—0,8 m, iar la porcine de 0,5—1,0 m. După fasonare și conservare se utilizează ca membrană de protecție pentru anumite mezeluri.

**Burelet** (fr. *burrelet* : pernă sub formă de colac). 1. Formațiune fibrocartilaginooasă de completare a suprafețelor articulare; 2. Îngroșare indurativă în jurul unui focar inflamator.

**Burelet costiloidian.** Formațiune fibrocartilaginooasă de completare situată pe sprinceană cavității acetabulare a coxalului.

**Burelet glenoidian.** Formațiune fibrocartilaginooasă de completare a unei cavități articulare glenoidiale.

**Burgund, sin. Roșu Burgundia, Roșu Bourgogne.** Rasă de iepuri ce aparține grupei mijlocii, cu o greutate corporală medie de 4 kg la masculi și 4,5 kg la femele. A participat la formarea rasei Neo-Zelandez roșu. Are o conformație tipică pentru producția de carne. Urechile sînt foarte apropiate și de o lungime ce ajunge la circa 13 cm. Ochii au o culoare cenușie-castanie. Indicii de producție sînt superiori, prolificitatea ajungînd la circa 32—35 pui din 4—5 fătări pe an.

**Burlina, sin. Binda.** Rasă de taurine din Italia, dar de proveniență din zona Mării Nordului. Se caracterizează prin dezvoltare corporală relativ mică (talie de 125 cm și greutatea de 400 kg), făptură uscățivă, conformație corectă (cap fin, expresiv, trunchi alungit, cu linia superioară dreaptă, largă, crupa dreptunghiulară, uger globulos, bine prins, membre subțiri), culoare bălțată negru cu alb, cu extremitățile albe, pielea și mucoasele pigmentate. Are constituție fină, temperament viu și aptitudine bună pentru producția de lapte (2 500—3 000 l pe lactație normală).

**Bursă Fabricius.** Formațiune glandulară situată deasupra zonei cloacale la păsări. Are un rol probabil endocrinometabolic.

**Bursă intertuberculară, sin. Pungă bicipitală.** Formațiune sinovială servind la alunecarea tendonului proximal al bicepsului prin șanțul intertubercular.

**Bursă omentală, sin. Punga omentală sau epiploică.** Spațiul virtual rezultat

din trecerea marelui epiplon de pe marea curbură a stomacului (de pe rumen la rumegătoare) pentru a se prinde pe plafonul cavității abdominale. Comunicarea pungii omentale cu restul spațiului peritoneal se realizează printr-un orificiu inelar cunoscut sub denumirea de hiatusul Winslow (*aditus bursae omentalis*).

**Bursă testiculară**, sin. *Pungă testiculară*. Formațiune alcătuită din șase straturi, care delimitează o cavitate în care sînt situate testiculele. Cele șase membrane (invelitori) care intră în componența bursii testiculare, de la exterior spre interior sînt: *scrotumul, dartos, celuloasa, cremasterul, fibroasa și seroasa*. Exceptînd scrotumul care este comun pentru ambele testicule, celelalte invelitori testiculare formează cite o pungă separată pentru fiecare testicul.

**Bursă trocanterică**. Spațiu de clivaj conjunctiv, incluzînd o sinovială de alunecare tendinoasă peste trocanter, la cabaline distingîndu-se o *pungă trocanterică cranială, caudală și laterală*.

**Bursită**, (gr. *bursa*: burduf de piele). Inflamația unei pungi subcutane.

**Bursae**, sin. *Viezure*. Mamifer carnivor de interes vînătoresc pentru pielea și părul său (v. *Viezure*).

**Burtă**. 1. Cavitatea abdominală sau abdomenul; 2. Denumire de abator a rumenului și rețelei. După prelucrarea de abator se utilizează pentru obținerea unor preparate culinare.

**Buruieni**. Plante răspîndite în culturi sau pe pajiști care produc pagube apreciabile, diminuînd producția plantelor cultivate sau spontane precum și producția animalieră, ducînd uneori la moartea animalelor. Pagubele produse de buruieni pe întreg globul reprezintă 9,5% din recolta posibilă.

**Bușumare**. Acțiune efectuată pe corpul animalelor cu ajutorul șomoioagelor.

**Butana**. Tip de taurine cu cocoașă, ce se crește în Sudan.

**Butilhidroxianisolul**. Substanță anti-oxidantă folosită în industria de nutre-

țuri combinate, pentru protejarea diferitelor substanțe componente ale nutrețurilor combinate.

**Butilhidroxitoluolul**. Substanță anti-oxidantă, folosită în industria de nutrețuri combinate pentru protejarea de distrugere prin oxidare a acizilor grași nesaturăți, vitaminei A, substanțelor carotinoide și tocoferolilor.

**Butirometru**. Instrument de sticlă gradată, care servește la determinarea volumetrică a conținutului în substanțe grase din lapte și din produse lactate. Pentru lapte se folosesc butirometrele *S. Gerber, Babcock, Sihler, Höyberg, Biroux*. Pentru smîntînă se folosesc butirometrele *Keler-Funke, Höyberg, Hamerschmidt* etc. Acestea din urmă pot fi adaptate și pentru determinarea grăsimii din unt și brînză.

**Butis butis**. Pește răpitor salmastru, de 13,5 cm din apele cu fundul nisipos sau pietros de pe lingă coastele Chinei, Indoneziei, Filipinelor. Coloritul corpului galben-brun cu mai multe sau mai puține pete brune. Se folosește ca pește de acvariu.

**Buton embrionar**. Aglomerare de celule, din care vor lua naștere diferite segmente sau organe ale embrionului.

**Buze albe**. Brezătură, reprezentată prin culoarea albă a pielii de pe buze.

**Buză**. Cută sau îndoitură cutomicoasă delimitînd în general un orificiu natural (ex. buzele orale, buzele vulvare, buze blastoporale etc.).

**Buxidină**. Alcaloid toxic din plante din genul *Buzus* (cimișir).

**Buxină**. Alcaloid toxic din plante din genul *Buzus*.

**Byerlei Turk**. Armăsar arab, născut în anul 1680, de origină românească (după *Magne*), fondator al rasei Pur singe englez, caracterizat prin exterior și energie specifice calului arab. A dat o descendență cu aptitudini remarcabile pentru viteză (curse), dar puțin numeroasă. Linia pe care a creat-o are o pondere de 5-10% în structura genetică a rasei P.S.E.



**Cabaline** (lat. *Equus caballus*). Specia genului *Equus* care cuprinde caii propriu-zisi, atit cei domestici cit și strămoșii lor sălbatici. Este specia cea mai importantă, cea mai răspîdită, cea mai polimorfă și cea care a jucat cel mai mare rol în dezvoltarea societății omenești. Se caracterizează printr-un polimorfism pronunțat în ceea ce privește dezvoltarea corporală, culoarea și aptitudinea. Are un exterior specific : cap expresiv și foarte mobil, gît lung, coamă bogată și lăsată pe o parte (la caii domestici), grebăn proeminent, spinarea și șalele înclinate postero-anterior, crupă puternică, coada acoperită în întregime cu păr și castanele prezente la membre. De asemenea, prezintă nechezatul caracteristic.

**Cabardin.** Rasă de cai formată prin încrucișarea cailor locali de tip tarpano-mongolic cu rasele Arabă și Persană și mai tirziu și cu Pur singe de galop și Calul rusesc de călărie. Se caracterizează prin talie medie, conformație bună, constituție robustă, rezistență mare și aptitudini pentru călărie și tracțiune în regiunile muntoase.

**Cabrare.** Mișcare pe loc, efectuată uneori de animale, în special de cai, care constă în desprinderea membrilor anterioare și ridicarea trenului anterior de la sol, realizîndu-se stațiunea pe bipedul posterior. Este o mișcare care se execută în mod natural (la montă) sau artificial (la comandă), în urma dresajului.

**Caciur.** Miel cu pielicica la naștere neagră pe corp și brumărie pe extremitățile corporale, rezultat din încrucișarea rasei Karakul brumăriu sau negru cu Țurcană.

**Cacom.** V. Hermelină.

**Cadaverie** (lat. *cadaver* : cadavru), care se referă la cadavru sau la caracteristicile lui.

**Cadaverină.** Amină biogenă, cu formula  $C_5H_{14}N_2$ , rezultată prin decarboxilarea enzimatică a lizinei, sub acțiunea bacteriilor de putrefacție asupra cărnii. Este o diamină toxică, prezentă în carnea alterată și rezistentă la fierbere ; manifestă efect hipertensiv.

**Cadavru vitelin.** Zona de tranziție care înconjoară discul germinativ la embrion.

**Caduc** (lat. *caducus* : care cade). 1. Termen utilizat pentru definirea unor formațiuni organice care se înlocuiesc definitiv ; dinte caduc (dinte de lapte), peri caduci etc., sau periodic ; coarneau la cerb, căprior etc., perii sau penele în perioadele de năpîrlire etc. : 2. Termen folosit în cazul petalelor sau sepalului care după înflorire se scutură.

**Caducă.** Porțiune a mucoasei uterine care este expulzată odată cu învelitorile fetale.

**Caducieorn.** Care au coarne caduce, ca de exemplu, unele specii de căprioare.

**Cafeină** (lat. *caffeinum*), sin. *Trimetilxantină*. Pulbere cristalină albă, utili-

zată în mod obișnuit în amestec cu benzoat de sodiu (*Caffeinum-Natrium benzoicum*), având acțiune excitantă asupra sistemului nervos central și a cordului, diuretică, de analeptic cardio-vascular și respirator etc.

**Cahexie** (gr. *Kakos* : rău ; *exis* : stare), sin. *Cașexie*. Slăbire extremă, cu consumarea tuturor substanțelor de rezervă, pînă la atrofie musculară.

**Cahexie apoasă**. V. Fascioloză.

**Cahexie Hipofizară**. V. Simonds.

**Cahexie piemică a poreului**. V. Pio-ciloză.

**Cahexie senilă**. Slăbire excesivă provocată de bătrînețe, caracterizată prin semne diverse de senescență, dispariția grăsimilor de rezervă, atrofie musculară etc.

**Caia**. Cui cu care se fixează potcoava, format din cap, gît, lamă (care se împintă în corn) și virf. Există mai multe tipuri de caiele : franceze, engleze, caiele de gheață (impiedică alunecarea) etc. Tot în scopul prevenirii alunecării pe gheață se folosesc cramioanele sau colții de gheață.

**Cairn-Terrier**. Rasă de câini (v. Terrier-cairn).

**Cal** (lat. *Caballus*). În sens larg, mamifer din ordinul *Ungulatelor* familia *Equidae*, iar în sens restrîns mascul castrat din specia cabaline, folosit pentru călărie utilitară, tracțiune și sport hipic.

**Calabrese**. 1. Populație porcînă, care se crește mai ales în Calabria (Italia), reprezentată prin rasele *Reggitana*, *Casentina*, *Catanzarese* și *Lagonegrese*. Caracteristica generală a acestor rase este capul alungit, dezvoltare corporală relativ limitată, rezistență și pretenții reduse la condiții de mediu ; 2. Varietate a rasei de taurine *Podolice* italiene, cu roba cenușie mai închisă, cu talia de 1,40 m, greutatea corporală de 500—550 kg, rustică, puțin productivă.

**Calafat**. Soi de dud format și aclimatizat în condițiile de sud ale Olteniei. Este un soi productiv, rezistent la ger și

boli, prezentînd înfrunzire mai tîrzie. Forma limbului este cordată cu virful acuminat, culoarea verde întunecat cu suprafața netedă și lucioasă. Este un soi de înaltă productivitate, poate realiza pînă la 12 tone frunză la ha. Are flori masculine.

**Calamus**. 1. Tulpină aeriană dreaptă, prevăzută cu noduri și internoduri avînd în interior o măduvă spongioasă. Spre deosebire de tulpina graminelor (culm), calamusul are nodurile slab evidențiate. O astfel de tulpină este caracteristică pentru plantele din Familia *Cyperaceae* și *Juncaceae* ; 2. sin. *Tub*. Extremitatea inferioară a tîjului (scheletul de susținere a unei pene). Este scurt, cilindric, plin de solzișori membranoși, fini, cea mai mare parte fiind implîntat în piele. La bază, calamusul se subțiază și se termină cu un orificiu, prin care, la pana în creștere, pătrunde în interior, pulpa penei, bogată în vase sanguine (v. pana).

**Calcan**. V. *Scophthalmus macollicus*.

**Calcan mic**. V. *Scophthalmus rhombus*.

**Calcanen**. Os tarsian, situat în rîndul întii, înapoia astragalului, tuberozitatea calcaneană proeminînd sub piele.

**Caleea calului** (*Caltha laeta*). Plantă perenă din familia *Ranunculaceae*. Posedă o tulpină ierboasă, fistuloasă avînd frunze întregi reniforme, cele tulpinale sesile, cele bazale pețiolate. Învelișul floral simplu colorat în galben-auriu. Frecventă în bălți, mlaștini, turbării, în lungul cursurilor apelor etc. Conține principii toxici : alcaloizi, saponine, glicozizi. Este toxică atît în stare verde cît și ca fin, fiind mai sensibil taurinele și caii. Produce gastroenterite și inflamații ale rinichilor.

**Calcemie**. Concentrația calciului sanguin. În plasma sanguină este distribuit sub trei forme : calciu ionizat, calciu legat de proteine, calciu neionizat ; fracțiunea funcțional activă o reprezintă calciul ionizat. Rol : participă în excitabilitatea neuromusculară, în mecanismul contracției musculare, în coagu-



larea singelui, este activator al unor enzime (lipaze, fosfataze, ATP-aza musculară) etc. Calciul se află în raporturi de sinergism și antagonism cu alți ioni. Valori fiziologice (mg % ml ser); bovine 8,5—11,6; suine 7,6—11,9; ovine 9,0—12,0; cabaline 11,2—13,4, păsări — valori mai crescute pînă la 18,0 mg %. Hipocalcemii: în deficit de calciu în rația furajeră, dezzechilibrul P/Ca, gestație, lactație, diaree etc.

**Caleiferoli.** V. Vitamine D.

**Caleificare.** Aportul și fixarea calciului într-un țesut, fără apariția de osteoame (v. Osificare).

**Calceigal.** Premix românesc ce se administrează în hrana găinilor ouătoare la apariția ouălor cu coaja moale, a osteoporozei sau cînd se constată un dezzechilibru fosfo-calcic în hrană. Reprezintă un amestec omogen de vitamine și săruri minerale, ce se încorporează în nutrețul combinat în proporție de 1%, timp de 5—10 zile.

**Calciinoză** (lat. *calx*: var, calciu; gr. *osis*: stare, tulburare). Stare caracterizată prin depunerea de calciu în mușchi, țesut conjunctiv sau diferite organe.

**Calcitonina**, sin. *Tirocalcitonină*. Factor hipocalcemiant de natură polipeptidică din glanda tiroidă. Structura calcitoninei extrasă din tiroida de porc este constituită din 78 aminoacizi. Între concentrația calciului și secreția de calcitonină există o relație de proporționalitate; calcitonina determină o hipocalcemie și o hipofosfazemie de scurtă durată, asociate cu creșterea încorporării calciului în oase.

**Calciu** (Ca). Bioelement cu localizare preferențială în oase (99%) sub formă de fosfați și carbonați. Sărurile de Ca insolubile existente în alimente sînt transformate în stomac în săruri de calciu solubile ( $\text{CaCl}_2$ ) datorită pH-ului acid, favorizîndu-se astfel absorbția Ca; flora microbiană, prin fermentație lactică, acidifică conținutul intestinal, stimulînd de asemenea absorbția Ca. Această absorbție depinde și de raportul calciu-

fosfor, o valoare mai mare a acestui raport facilitînd absorbția Ca. Rol: participă la structura chimică a oaselor, intervine în contracția musculară, în transmisia influxului nervos, în permeabilitatea celulară și în coagularea singelui. Lipsa de Ca din alimentație determină o mobilizare a sa din oase, însoțită de decalcifiere și osteomalacie; în hipocalcemii crește excitabilitatea neuromusculară asociată cu tetania. Metabolismul Ca este corelat cu activitatea hormonilor paratiroidieni, cu vitaminele D și cu metabolismul fosforului.

**Calciurie.** Conținutul în calciu din urină.

**Calcul.** Concrement, cu dimensiunea variabilă între a nisipului și a unui pumn, diferind ca structură, formă, culoare etc., după zona în care se dezvoltă și după compoziție.

**Calculoză.** Depunerea pe traiecul cailor urinare și în deosebi la tineretul ovin îngrășat intensiv la nivelul S-ului penian, a unor săruri minerale (fosfați, carbonați, oxalați etc.), urmare a dezchilibrului calciu-fosfor din hrana excedentară în proteină sau cînd animalele sînt întreținute pe pășuni bogate în siliciu.

**Calendar apicol.** Calendar special ce cuprinde principalele lucrări ce se execută în fiecare lună în cursul anului.

**Calice** (renal —). Formațiune de colectare a urinei situată la nivelul papilei renale, în care se deschid porii urinari. Din unirea calicelor rezultă bazinetul.

**California.** Rasă de iepuri cu greutate mijlocie, (4,0 kg la mascul și 4,3 kg la femelă). S-a format din rasele Chinchilla mare, Himalaia (rasa rusească) și Neo-Zelandeză, în primul rînd ca rasă productivă și în al doilea rînd pentru expoziție. Conformația este tipică pentru producția de carne. Urechile sînt relativ lungi și ochii roz. Blana prezintă o culoare foarte frumoasă avînd fondul alb strălucitor și extremitățile negre. Este una din cele mai căutate rase pentru producerea cîrni de iepure. La vîrsta de 2 luni poate ajunge la 1,8—2 kg.

**Callionymus.** Pești răpitori bentonici marini sau salmaștri de 6,5—15 cm din ordinul *Perciformes* din Oceanul Atlantic, Marea Mediterană și Marea Neagră. Au corpul fusiform și lipsit de solzi. Capul comprimat dorso-ventral cu botul ascuțit și gura mică, prevăzută cu dinți mărunți. Ochii apropiați sînt dispuși dorsal. Depune icre pelagice. În Marea Neagră se cunosc speciile: *C. festivus* și *C. belenus*. Nu are importanță economică. Se pot folosi și ca pești de acvariu cu apă marină.

**Calmant.** Care suprimă agitația. Se utilizează în clinică cu referire la mijloacele terapeutice care calmează.

**Calmar (*Loligo*).** Gen de cefalopode cu corpul alungit și ascuțit, cu înotătoarele scurte și triunghiulare și cu gura înconjurată de zece tentacule, dintre care două sînt late și prehensile. Trăiește în Marea Mediterană, unele specii fiind comestibile.

**Calomel** (lat. *Hydrargyrum chloratum*), sin. *Clorură mercurioasă*. Pulbere cristalină albă, cu acțiune diuretică, purgativă, slab antiseptică ș.a.

**Calorie mare.** V. Kilocalorie.

**Calorie mică.** V. Calorie gram.

**Calorie-gram, sin. Calorie mică (cal).** Unitate de măsură pentru energie calorică, egală cu cantitatea de căldură necesară pentru a ridica temperatura unui gram de apă cu un grad (de la 14,5° la 15,5°C). În energie calorică se exprimă și schimburile energetice din organismul animal și valoarea hrănitore a nutrenților.

**Calos** (corp —). Formațiune comisurală de substanță albă care leagă cele două emisfere cerebrale între ele.

**Calotă** (fr. *calotte*: mică bonetă rotundă, care nu acoperă decît virful capului). Prin extensiune termenul s-a aplicat și la diferite formațiuni: calotă craniană (porțiune bombată a neurocraniului), calota pedunculilor cerebrali (porțiunea supra-medială din masa ficcării peduncului cerebral) etc.

**Calou.** Pierderi din greutatea vie, a unui animal pe timpul transportului, exprimată în procente. Valoarea calou-rilor este reglementată prin normative variînd în funcție de specie, durată și distanța de transport.

**Calozitate** (lat. *callositas*, de la *callus*: bătătură). Traumă mecanică produsă de jug sau de ham (bătătură de jug sau de ham), caracterizată prin hipertrofia, cornificarea și fisurarea pielii în regiunea traumatizată.

**Calul Aveglinez, sin. Haflinger.** Cal ce se crește în Italia, caracterizat prin dezvoltare corporală elipometrică (tală 135—140 cm), tip mezomorf, conformație armonioasă. Are capul pătrat, cu profil drept sau ușor cîrn, urechi mici, mobile, gît scurt și musculos, coama abundentă, trunchi puternic dezvoltat, spinarea și șalele largi și musculoase, crupa puternică, membre scurte dar robuste și cu aplomburi corecte, culoare frecventă roibă, uneori, rotat, cu moțul, coama și coada mai deschise. Este rustic, rezistent, cu aptitudini remarcabile pentru călărie și samar, precum și pentru tracțiune ușoară.

**Calul cazacilor de Amur.** Tip de cal siberian, cu talia de 1,30 m rezistent la condițiile aspre de climă.

**Calul de Altai.** Tip de cal siberian, cu talie mică (sub 1,29 m) adaptat la condițiile climatice din Siberia.

**Calul de Arad.** Tip de cal ameliorat, cu talia între 1,50—1,60 m și cu aptitudini pentru tracțiune ușoară, ce se crește în jurul Aradului.

**Calul de Banat.** Tip de cal ameliorat, ce se crește în Banat, format sub influența calului Nonius și a altor rase culturale.

**Calul de Don.** Rasă veche de cai de călărie formată în U.R.S.S., pe baza unor încrucișări complexe dintre caii mongoli și orientali (arabi, persani, turcești etc.). Tipul vechi de cal a fost îmbunătățit, iar cel actual se caracterizează printr-o dezvoltare corporală eumetrică, cap uscativ, gît puternic, trunchi dezvoltat,

membre corecte, culoarea roibă și murgă și aptitudine pentru călărie, tracțiune și munci agricole.

**Calul de Făgăraș.** Tip de cal ameliorat, format sub influența hergheliei Simbăta de Jos, prin încrucișarea populației cabaline locale cu armăsari lipițani, cu caractere de exterior și aptitudini asemănătoare cu ale calului lipitan.

**Calul de mare** (*Hippocampus hippocampus*), sin. *Căluș de mare*. Una din cele aproximativ 50 de specii de pești teleosteieni marini tropicali și subtropicali, constituind genul *Hippocampus* din familia *Syngnathidae*: are corpul turtit, lung de 8—10 cm, cap asemănător cu cel de cal, coada prehensivă, fără valoare economică. Trăiește și în Marea Neagră.

**Calul de Plevna.** Cal format în Bulgaria prin încrucișarea raselor Arabă, Anglo-Arabă și jumătate sînge ușor. Se caracterizează prin dezvoltare corporală eumetrică, profiluri mezomorfe, exterior armonios, culoare roibă, constituție fină-robustă, temperament vioi, caracter bun și aptitudini pentru călărie și tracțiune. În România s-a folosit în procesul de formare al Calului românesc de sport.

**Calul de Rin.** Rasă de cai, grei, care reprezintă o ramificație a calului belgian. Este un cal masiv, greu, pretențios, cu aptitudine exclusivă pentru tracțiune, fiind folosit îndeosebi în centrele industriale și în marile porturi.

**Calul de sport românesc.** Cal în curs de formare, cu scopul de a obține un animal necesar sportului hipic de performanță. Formarea acestui tip de cal a început în 1962, practicînd împerecherile dintre iepele jumătate sînge englez, arab, P.S.E., Furioso-North-Star și Gidran, cu armăsari din rasele P.S.E., Nonius, Furioso-North-Star, Arab, și în mai mică măsură cu Calul de Plevna și Trăpași. Deși caracterele nu sînt consolidate, se pot evidenția cîteva caracteristici: talie ridicată (160 cm), temperament vioi, sistem nervos puternic dar echilibrat, caracter bun, aptitudine bună de viteză în alură de galop și pentru sărituri.

**Calul de Obi.** Tip de cal siberian, cu talie mică (1,32 m), constituție grosolană, excepțional de rezistent la intemperii, cu păr lung și un strat gros de grăsime sub piele în timpul iernii.

**Calul de Peciora.** Cal ce se crește pe valea riului Peciora, de talie mică, adaptat condițiilor din zonele subpolare.

**Calul de Tavda.** Cal ce se crește pe valea riului Tavda din Siberia de nord-vest, de talie mică, adaptat la condițiile din zonele subpolare, mult folosit la mucile din mine.

**Calul de Terec.** Rasă de cai, creată prin încrucișarea rasei locale cu rasele Arabă, Calul de Don, Gidran etc. Se caracterizează prin talie medie, constituție robustă, rezistentă la intemperii, temperament vioi și aptitudini pentru călărie.

**Calul de Viatka.** Calul ce se crește pe Valea riului Cama, de talie mică, adaptat la condițiile de mediu din ținuturile subpolare.

**Calul Diluvial** (lat. *Equus robustus*). Formă sălbatică care a trăit în timpul diluviului, în nord-vestul continentului (litoralul Mării Nordului și Baltice), precum și în văile marilor fluvii și riuri ale Europei occidentale. Se consideră strămoșul cailor din rasele grele, întîlnite în Europa occidentală (Bretonă, Brabantă, Buloneză, Pinzgau, Ardeneză, Suffolk, Calul de Rin etc.).

**Calul din Murge.** Cal format prin încrucișarea calului local italian, din zona Bari și Toronto cu rasa Arabă. Se caracterizează prin talie de 145—155 cm, profil mezomorf, conformație armonioasă (cap ușor, cu profil drept, urechi mici și mobile, gît puternic, trunchi proporționat, cu spinarea dreaptă, șale largi și scurte, crupa lungă, largă, musculoasă și aproape orizontală, pieptul și toracele ample, membre solide, cu aplomburi corecte). Are aptitudini pentru călărie și tracțiune ușoară. Se pretează la hibridări cu asinul dînd catrîi foarte valoroși.

**Calul Dobrogean.** 1. Tip de cal ameliorat ce se crește în Dobrogea, format sub influența hergheliei de la Mangalia

cu caractere de exterior și aptitudini apropiate de rasa Arabă; 2. Varietate regională a vechiului cal românesc, cu exterior asemănător cu calul arab, cu talie mică și temperament vioi.

**Calul Estonian.** Cal ce se crește în R. S. R. Estonia, provenit din amestecul calului mongol cu calul local și ameliorat apoi cu rasele europene de tracțiune. Are talie mijlocie, conformație brevimorfă, putere mare de muncă și este puțin pretențios.

**Calul Finlandez.** Rasă de cai de tip nordic, de talie medie, cu aptitudini multiple, călărie, tracțiune ușoară și grea, bun pentru agricultură, transporturi etc. Este puternic, rezistent, puțin pretențios și se adaptează ușor la condițiile zonelor păduroase din nord.

**Calul Iacut.** Tip de cal siberian, ce se crește în Iacuția, cu talia de 1,34 m, rezistent la condițiile de climă aspră și de hrană parcimonioasă.

**Calul Ialomitean.** Cal local din sudul țării, format prin încrucișarea calului de tip moldovenesc cu calul transilvănean, cu exterior și caracteristici intermediare celor două varietăți.

**Calul Iomud.** Cal ce se crește în R. S. S. Turcmenă, format prin încrucișarea calului local ameliorat, cu calul arab și persan. Se caracterizează prin exterior asemănător cu cel al calului arab, prin rezistență la distanțe lungi și pe drumuri de munte.

**Calul local Polonez, sin Kejic.** Cal de talie mică, de tip tarpano-mongol, rustic, sobra și foarte rezistent.

**Calul Maremman.** Cal ce provine din caii arabi și mai ales Barbi, încrucișați în Italia cu rasa Pur singe englez. Se caracterizează prin dezvoltare corporală eumetrică (155–160 cm), tip dolicomorf, conformație corectă. Are capul lung, convex, gît lung și musculos, trunchiul relativ scurt, cu grebănul înalt, spinarea și șalele scurte și largi, crupa musculoasă și ușor oblică, membre puternice, culoare mai frecventă murgă, roibă și mai rar vinătă. Este un cal so-

bru, robust, cu mult temperament, rusticitate și rezistență mulțumitoare, cu aptitudine pentru călărie și tracțiune ușoară.

**Calul Moldovenesc.** Varietatea cea mai apreciată a calului românesc autohton. Se caracterizează prin cap mic, uscățiv, cu profil drept, gît musculos și cam scurt, spinare lungă și dreaptă, membre bine proporționate, talie variabilă între 1,30 și 1,45 m, greutate corporală 350–400 kg. Este vioi, ager, rezistent și sobru.

**Calul Mongol (*Equus Prjevalschi*).** Cal sălbatic care trăiește și azi în Asia, din care provin unele rase de cai. Are talie mică (1,27–1,35 m), capul mare cu profil convex și urechi mici, gît scurt și gros, trunchi lung și adinc, membre scurte și puternice, coamă și coadă bogate, temperament vioi.

**Calul Mongol propriu-zis.** Urmașul direct al calului sălbatic (*Prjevalschi*), cel mai mic dintre toți caii domestici din Asia centrală. A stat la baza formării celorlalte rase de cai de tip mongol. Trăiește în tabun, are talie mică, o mare putere de muncă, foarte rezistent și puțin pretențios la hrană.

**Calul Padan.** Rasă constituită din diverse tipuri formate în Italia care descind din caii de tracțiune grea și mai ales din cei belgieni, precum și Bretonă și Percheronă. Ca urmare caracterele morfologice sînt variabile, fiind mai mult sau mai puțin asemănătoare cailor grei, iar aptitudinea principală rămînd tracțiune grea. Este un cal care se deplasează ușor, tracționînd greutatea mare în alură rapidă, fiind apreciat pentru muncile agricole.

**Calul Pontic (*Equus Gmelini*)** V. Tarpanul.

**Cal Românesc autohton.** Cal local, cu talie și greutate mai reduse formînd masa propriu-zisă a efectivului nostru cabalin. Este reprezentat prin varietăți locale, care mai păstrează încă unele din însușirile vechiului cal moldovenesc.

**Calul Rusesc de călărie**, sin. *Orlov-Rostopcin*. Rasă de cai de călărie, formată prin încrucișarea dintre rasele Rostopcin și Orlov. Se caracterizează prin talie mare, cap ușor, gît lung în formă de gît de lebădă, membre lungi și scurte, trunchi cam scufț, culoarea frecvent neagră, conformație elegantă și armonioasă, temperament vioi.

**Calul Sard.** Cal ce provine din caii orientali, crescut în Sardinia (Italia), cu unele influențe din partea rasei Pur singe englez. Se caracterizează prin talie de 140—145 cm, făptură ușcățivă, format patrat, conformație armonioasă, asemănătoare cu a rasei Arabe. Are capul ușor, patrat, cu profil drept, gît mijlociu, trunchi proporționat, cu spinare și șale puternice, crupă orizontală, membre fine, copite rezistente și culoare frecventă vinătă-rotat. Este un bun fondist, manifestînd aptitudini deosebite pentru călărie.

**Calul semigreu Românesc.** Cal format în țara noastră și reprezentat prin 4 tipuri (I — Ardenez × Trăpaș, II — Ardenez × Cal Ialomițean × Trăpaș, III — Ardenez × Furioso North-Star și IV — Ardenez × Lipițan), a căror formare a început pentru tipul I și II în 1951 la Slobozia și continuată la Rușețu, iar pentru tipul III și IV la herghelia Bonțida din 1961. Din aceste variante sînt conturate în prezent două tipuri morfologice: tipul mare (I și III) caracterizat prin dezvoltare corporală ridicată (talie 156 cm și greutate 560 kg), format corporal dreptunghiular, conformație corectă (cap relativ mare, gît foarte muscular, trunchi puternic dezvoltat, membre solide, aplomb normal), păr bogat, culoare piersicie, dereșă, murgă și roibă; tipul mic (II și IV) are o dezvoltare mai mică (cu 5 cm și 50 kg), culoare murgă și vinătă, iar în rest păstrează caracteristicile de conformație ale tipului mare. Ambele tipuri au o constituție robustă, temperament liniștit și aptitudine pentru tracțiune.

**Calul sicilian.** Cal ce are la bază calul de origine berberă, încrucișat cu Pur singe arab și Pur singe englez. Are o dezvoltare corporală eumetrică (150—155 cm), profil mezomorf, format patrat, exterior frumos. Se caracterizează prin cap ușor, cu profil drept, gît mijlociu, trunchi armonios, spinarea și șalele puternice, crupă orizontală, membre puternice, culoare frecventă vinătă-rotat, precum și murgă și roibă. Are un temperament vioi, este rustic și rezistent la boli și oboeală, cu aptitudini pentru călărie și tracțiune ușoară.

**Calul solerîtan.** Cal derivat din calul oriental, în special cel persan, care a fost încrucișat în Italia cu rasa Pur singe englez. Se caracterizează prin dezvoltare corporală eumetrică, tip dolicomorf, format corporal spre patrat, făptură ușcățivă și conformație corectă. Are capul patrat, gîtul muscular, trunchiul bine dezvoltat, spinarea dreaptă, șalele puternice, crupa musculoasă și orizontală, torace și piept adînc, membre solide, culoare frecventă roibă și murgă. Prezintă o constituție robustă, temperament vioi, caracter blind, precocitate bună și are aptitudini pentru călărie și tracțiune ușoară.

**Calul transbatal.** Tip de cal siberian, cu talie de 1,32 m, cu constituție grosolană, rezistent la intemperii, folosit pentru transporturi și agricultură.

**Calul transilvănean.** Calul local din Transilvania, cu exterior asemănător mai mult cu cel al calului mongol și mai puțin cu cel al calului tarpanic. Este mai masiv și mai puternic decît calul moldovenesc, însă mai puțin energetic și cu temperament mai liniștit.

**Calus.** Formațiune reactivă de proliferare și condensare a țesutului osos la nivelul de consolidare a capetelor de fractură.

**Calvana.** Varietate de taurine de carne și de muncă, din rasa Chianina, crescută în Italia (v. Chianina).

**Calvițe** (lat. *calvities*: chelie, pleșuvie), sin. *Calvescență*. Lipsa, căderea sau pier-

derea părului care acoperă craniul, la om. Prin extensiune (impropriu) se folosește pentru definirea oricărui fenomen de pierdere sau cădere a părului.

**Camallanus.** Viermi vivipari cilindrici nedivizați care parazitează tubul digestiv al peștilor dulcicoli sau marini.

**Camargu.** Rasă de cai din Delta Ronului (Franța), provenită inițial din calul Arab și Barb și apoi a suferit influența rasei Pur singe englez și Anglo-Arab. Se caracterizează prin dezvoltare elipometrică (140 cm și 330—400 kg), exterior mai puțin armonios (cap mare, profil concav, gnașe groase, trunchi strimt, membre puternice), culoare vinată și prezintă barbă, mustăți și păr lung sub abdomen. Se utilizează în special pentru călărie.

**Cambrat** (fr. *cambré*: arcuț). Termen ce definește la animale un defect de aplomb, (ghenunchi sau jareți depărtați).

**Cambridge.** V. Bronzată de Cambridge.

**Cambula V.** *Pleuronectes flesus luscus*.

**Camdam equiben**, sin. *Cambendazole*. Produs cu acțiune antihelmintică, destinat tratamentelor și controlului helmintozelor majore la ovine, porcine și cabaline.

**Camelia** (*Camelia sativa*). Plantă relativ recentă introdusă în Canada în scop experimental, care se caracterizează printr-un conținut bogat în ulei și proteină. Se experimentează folosirea șroturilor de camelia (care conțin circa 40% proteină).

**Camelidae.** Familie de rumegetoare din superfamilia *Cameloidea*, ordinul *Artiodactyla*, care cuprinde patru specii de cămile și lame.

**Cameloidea.** Superfamilie de rumegetoare din ordinul *Artiodactyla*.

**Camembert.** Brinză franceză, cu pasă moale, fermentată, preparată din lapte ecremat și lapte integral, prezentată în porțiuni reduse.

**Camera de aer.** Spațiu cu aer situat între membranele cochiliere ale oului desprinse una de alta în zona virfului rotunjit al oului. Formarea camerei de aer începe odată cu expulzarea oului în mediul înconjurător, prin contractarea conținutului acestuia. Odată cu învechirea se dezvoltă continuu prin evaporarea unei părți din apa albușului. În dezvoltarea embrionară puful sau bobocul pătrunde cu ciocul în primul rînd în camera de aer unde începe respirația pulmonară și abia apoi survine ciocnirea.

**Camera cu aer mobilă.** Spațiu mobil ce apare la ouă în urma unui transport necorespunzător, cu mișcări bruște, care determină desprinderea membranei cochiliere interne de membrana cochilieră externă pe suprafețe mai mari decât normal. Caracteristică este mobilitatea camerei cu aer la schimbarea poziției oului.

**Camera palidă.** Cavitatea mantalei la moluște.

**Camere oculare.** Spații cavitare situate în interiorul globului ocular, distinguindu-se o cameră anterioară (între corneea și iris), o cameră posterioară (între iris și cristalin), ambele pline cu corp apos și o cameră interioară în care se găsește corpul vitros.

**Camfor** (lat. *Camphora*). Cetona terpenică cu aspect pulverulent, cristalin, albicios, utilizat ca excitant reflex cardiorespirator, antipruriginos și revulsiv.

**Campat.** Aplomb defectuos (sau poziție forțată) la patrupeze, caracterizat prin sprijinirea membrelor anterioare înaintea liniei de aplomb (campat dinainte) sau a membrelor posterioare înapoia liniei de aplomb (campat dinapoi).

**Campbell.** Rasă de rațe specializată pentru producția de ouă, formată în Anglia prin încrucișări dintre rasa Alergătoare indiană cu diverse rase europene. Prezintă trei varietăți (albă, bălțată și kaki). Produce în medie anual 270—300 ouă de 65—70 g cu coaja nepigmentată. Rață ușoară (1,8—2 kg la femelă și

2,5 kg la mascul). Are o deosebită precocitate (începe ouatul la 20—22 săptămîni), iar la 8—10 săptămîni realizează 80—85% din greutatea de adult.

**Campine.** Rasă de găini ușoară formată în Belgia. Se caracterizează prin greutate de 1,5—1,8 kg și producție de ouă medie anuală de 150—180 buc. cu greutate notabilă pentru talia sa. Mai răspîndită varietatea aurie.

**Campula.** Viermi paraziți marini de talie mare care se găsesc în căile biliare din ficatul delfinilor.

**Canaan.** Rasă de cîini formată și perfecționată în Israel în ultimii 50 de ani, provenită din cîinii care descindeau dintr-o veche rasă răspîndită în stare semisălbatică în Asia Mică, cunoscută sub numele generic de Pariah. În mod obișnuit este alb cu pete brune, brun-roșcate sau negre dar poate fi și în întregime negru.

**Canadiană.** Rasă de giște intermediară, cu greutate de 5—8 kg. Formată în Canada din rase europene, provine din *Anser cinereus* neavînd legătură cu giștele sălbatice canadiene.

**Canal. 1.** Șanț de dimensiuni și profile diferite, cu suprafața impermeabilă, utilizat pentru colectarea și îndepărtarea dejecțiilor din adăposturi; **2.** Construcție hidrotehnică în care lichidele (în general apa) se deplasează cu nivel liber. Se construiesc de obicei în pămînt, prin săpătură (debleu), umplutură (rambleu) sau cu profil mixt (semirambleu sau semidebleu), putînd fi captușite în vederea impermeabilizării și protecției contra eroziunii; **3.** Termen utilizat în anatomie pentru definirea conductelor organice de scurgere a unui produs sau a spațiilor inter- și intraosoase de trecere a nervilor, a vaselor etc.

**Canal alveolar.** Zona terminală a unei bronhiole care, lărgindu-se și subțindu-și perețele, se divide într-un buchet de canalicule ramificate în unghi ascuțit spre sacii alveolari (cu pereții structurați în alveole)

**Canal cistic.** Canalul de scurgere a bilei din vezica biliară în canalul coledoc, deschiderea lui marcînd limita dintre canalul hepatic și canalul coledoc.

**Canal coledoc.** V. Coledoc și căi biliare.

**Canal dentar,** sin. *Canal radicular.* Formațiune canaliculară care străbate rădăcina dentară, prin care vasele și nervii pătrund în cavitatea pulpară.

**Canal deferent.** Tub de legătură între epididim și canalul ejaculator. Are trei porțiuni: extra abdominală (între în componența cordonului testicular), intra-abdominală și pelvină. La unele specii (taur, berbec, armăsar) înaintea canalului ejaculator, canalul deferent prezintă o dilatație numită ampula canalului deferent.

**Canal ejaculator.** Confluența canaliculară rezultată din unirea canalului deferent cu canalul glandei veziculare (veziculi seminale). La animalele fără glande veziculare, canalul ejaculator lipsește, existînd în schimb un orificiu ejaculator.

**Canal ependimar.** Canalul care străbate măduva spinării, stabilind legătura între ventriculul IV și ventriculul V (sinusul terminal sau ventriculul Krause).

**Canal epididimar.** Tub foarte sinuos, lung și ocupînd un spațiu restrîns, care reprezintă prima porțiune a căilor genitale extratesticulare.

**Canal Gärtner.** Formațiunea tubulară, prezentă în mucoasa vaginală la vacă (pe podeaua vaginului) și reprezentînd rudimente ale canalelor Wolf.

**Canal hepatic** (lat. *ductus hepaticus*). Canalul de eliminare a bilei, spre care converg canalele interlobulare.

**Canal medular.** Spațiu cavitat situat în diafiza oaselor și adăpostind măduva osoasă.

**Canal Müller.** Formațiune embrionară, pară, din care vor lua naștere organe diferite la mascul și la femelă. Are o extremitate superioară ce se deschide în celom și o extremitate inferioară care ajunge pînă în apropierea sinusului uro-genital. La femelă, din canalele

Müller se formează oviductele, uterul și vaginul, iar la mascul utriculul prostatic.

**Canal sudoripar.** Porțiunea dreaptă, trahipodermică, a canalului de eliminare a transpirației.

**Canal uro-genital.** Porțiunea canaliculară comună aparatului urinar și genital; la mascul este reprezentată de porțiunea uretrală cuprinsă între orificiul ejaculator și meatul urinar extern, în timp ce la femele corespunde porțiunii cuprinsă între meatul urinar și vulvă, porțiune cunoscută sub denumirea de vestibul vaginal.

**Canal Wharton, sin. Canal mandibular.** Canalul de eliminare al secreției salivare atașat glandei submandibulare, prezentând orificiul de deschidere în cavitatea bucală la nivelul plicei carunculare sublinguale, în apropierea frunții limbii.

**Canal Wirshung.** Canalul colector principal al pancreasului.

**Canale eferente.** Fine canalicule ce pleacă din rețeaua testiculară și care, prin împletire lor, formează conurile eferente (sau lobii epididimului).

**Canalizare, 1. sin. Homeorheza** (Waddington, 1940). Proprietatea prezentată de un organism ca în procesul de ontogeneză să aleagă acea cale de dezvoltare care să-i asigure supraviețuirea și capacitatea de reproducție. O anumită cale normală de dezvoltare nu poate fi considerată ca rezultanta activității unei singure gene, ci ca rezultată a activității multor gene, care conduc procese de sinteză diferite. Canalizarea poate fi deci considerată ca un sistem tampon care, în procesul de dezvoltare, reduce potențial variația care poate acționa la nivel genic sau cea datorată genotipului sau mediului; 2. Totalitatea sistemelor și instalațiilor executate pentru a colecta și a evacua apele uzate dintr-o fermă. Canalizarea se proiectează în funcție de sistemul de evacuare a dejecțiilor din adăposturi, de debitul de dejecții și sistemul de prelucrare și tratare a dejecțiilor. Canalizarea din

adăposturi cuprinde canale (rigole) deschise sau închise, prevăzute cu fose colectoare, iar canalizarea din exteriorul adăpostului cuprinde bazine de colectare și canale.

**Canar** (*Serinus canaria*). Pasăre de apartament, din ordinul Passeriformes, familia *Frigillidae*, originară din Insulele Canare. Azore și Madeira. Canarul sălbatic este o pasăre mică, ale cărei pene sînt colorate mai viu la mascul (fond verde cu linii longitudinale negre și irizații, cafenii, cu galben auriu pe abdomen) și mai șters la femele, la care predomină cenușiul. Masculul are un cîntec sonor, cu timbru plăcut, un auz fin, o memorie muzicală fermă și o capacitate uimitoare de a imita cîntecul altor păsări. Perfecționarea canarului a dus la formarea mai multor rase pentru cîntec (belgian, rusesc, german — Harz etc.) sau pentru decor (olandez, scoțian — Fancy etc.) cu exterior mai frumos, dar cu cîntec mai puțin apreciat.

**Canar belgian.** Rasă de canari specializată pentru cîntec cu spinarea curbată cu o cocoșă cu capul foarte mic și cu penele viu colorate (v. Canari cocoșați).

**Canar cîntător.** Grup de rase de canari crescuți pentru frumusețea cîntecului lor (canar comun, canar Roller de Harzi canar rusesc etc.).

**Canar cocoșat.** Grup de rase de canar, caracterizați printr-o conformație caracteristică, cu aspect general cocoșat: capul mic, umerii ridicați și spinarea accentuată oblic dinainte înapoi, coada în continuarea liniei spinării ajunge practic verticală în jos, cu baza aproape lipită de bățul pe care stă canarul.

**Canar comun, sin. Schaper, Ceper.** Populație de canari neselecționată, cu mare variabilitate de formă și culoare cu foarte diferite, aptitudini în ceea ce privește melodia, durata și varietatea fiecărei rolade în parte. Prezintă aproape toate culorile cunoscute la canari: alb, galben-deschis, galben-închis, oranj, roșcat, brun, verde, albastru și bineînțeles diverse bălțături.



**Canar frizat.** Grupă de rase de canari de decor caracterizați prin prezența penelor frizate pe toate regiunile corporale exceptând capul, remigele, rectricele și tectricele din aripi și coadă. Din această grupă fac parte canarii de Paris, Olandez, Roubaix precum și o serie de canari frizați obținuți din canarul Roubaix în Belgia, Elveția, Austria, Germania etc.

**Canar Glasgow.** Canar din grupa canarilor semilună, cu exterior asemănător canarului scoțian, dar cu dimensiuni mai reduse (15—18 cm). Reproducția acestor canari este dificilă.

**Canar Manchester.** Canar moțat, cu o talie mare (20—22 cm lungime) și linie dreaptă a corpului (gît, spinare, coadă).

**Canar moțat.** Canar originar din Anglia, se caracterizează prin existența unui moț caracteristic, cu o rozetă care acoperă parțial ciocul și ochii, spre ceafă prezentînd trei ridicături evidente, una mai mare la mijloc și două mai mici laterale (ca o creastă între două cornițe). De obicei, moțul are un colorit diferit de cel al penajului de pe restul corpului.

**Canar Olandez.** Rasă de canar de decor, formată în Olanda prin încrucișări ale unor canari frizați cu canari cocoșați. Se caracterizează prin talie mare, cap și gît alungite, aspect general de canar cocoșat, cu penele mai lungi și frizate, îndeosebi pe spinare în zona gușii și pe coapse.

**Canar Paris.** Canar frizat (v.) obținut probabil în Franța pe la mijlocul secolului al XVIII-lea, caracterizat prin aceea că penele frizate acoperă întregul corp (cu excepția fulgilor de pe cap și a penelor mari din aripi și coadă).

**Canar Roller de Harz,** sin. *Harzer Roller, Edel Roller,* Canar german. Rasă perfecționată de canari cîntători. De talie mică, are de obicei numai culori galben-deschis, roșu, verde sau bălțat. În standardul rasei se prevede un minimum de 8 fraze muzicale (ture) notate

diferit în concursuri în funcție de frumusețea și corectitudinea interpretării fiecărei ture în parte.

**Canar Roubaix.** Canar frizat format în Franța, provenit probabil din canarul olandez și canari frizați francezi, caracterizați prin pene frizate mai lungi și mai moi decît la alte rase. Penele frizate se găsesc însă numai pe spinare, piept, abdomen și părțile declive.

**Canar rusesc.** Rasă de canari de talie mică cu cîntec melodios, caracterizat însă prin tonuri mai înalte decît la canarul de Harz.

**Canar scoțian,** sin. *Scotch Fancy.* Canar semilună (v.) caracterizat prin cap mic și gît lung, umeri înalți, spinarea și linia cozii convexe. Are o lungime apreciabilă (18—20 cm). Se crește pentru exteriorul caracteristic, cîntecul său ne fiind practic luat în considerare.

**Canar semilună.** Grup de rase de canari de decor caracterizați în general printr-o linie curbă a gîtului, spinării și cozii care imprimă păsării o convexitate generală astfel încît pasărea așezată pe bățul de sprijin apare ca o semilună (v. Canar scoțian și canar Glasgow).

**Canar șopirlă.** Rasă de canari, cu pte pe pene situate simetric, amintind de culoarea șopirlei.

**Canara.** Lină defectuoasă, „îngălbenită intens“, consecință a condițiilor necorespunzătoare de hrănire și întreținere a ovinelor.

**Cancer.** Denumire generică utilizată pentru definirea proceselor și formațiunilor neoplazice maligne, indiferent de aspectul și substratul lor, adesea avînd o semnificație sindromală, nedefinind nici procesul, nici leziunea.

**Cancerigen.** 1. Care are proprietatea de a provoca un proces canceros ; 2. Care intervine activ în producerea cancerului.

**Cancerizare.** Proces de malignizare a unei neoplazii.

**Cancerologie,** sin. *Oncologie.* Studii tumorilor în general și al tumorilor maligne în special.

**Canceros.** Care se referă sau este afectat de cancer.

**Cancerul ochiului.** Epiteliomă malignă a ochiului la taurinele de carne, comună în regiunile cu luminozitate intensă.

**Candi.** Hrană pentru albine, formată dintr-un amestec de zahăr și miere, de consistență tare, folosită în perioadele reci.

**Candida.** Gen de ciuperci din ordinul *Protascomycetes*; ciuperci levuriforme, imperfect patogene, care produc micelii foarte mici.

**Candida Albicans**, sin. *Monilia albicans*. Ciupercă levuriformă care produce diferite tipuri de monilioze sau candidoze.

**Candidoza**, sin. *Monilioză*. Infecție micotică a pielii, pulmonilor, membranelor mucoase și viscerelor, cauzat de o specie de *Candida*, în mod obișnuit de *C. albicans*. Se întâlnește mai frecvent la om, păsări, porci, câine etc.

**Canibalism.** 1. Aberrație comportamentală observată la unele specii de animale domestice determinată de cauze nutriționale (hrană insuficientă, lipsa sau excesul de proteină, de fier, de vitamine etc.), întreținere necorespunzătoare mai ales în claustratie (densitate mare, grupă de animale prea mare, lipsa de curățenie) etc. Cauzele nu sînt încă bine elucidate; 2. Abolirea instinctului matern (mai ales la scoafe), tradusă prin obișnuința de a-și devora produșii; 3. La păsări ciugulirea și consumul țesuturilor vii a congenerilor în cadrul sindromului de pică; 4. La iepuri și la animalele de blană carnivore (vulpi, nurci) consumarea produșilor ca urmare a abolirii instinctului matern sau consecutiv unui stress determinat de senzația de frică.

**Caniche**, sin. *Caniș*, *Pudel*. Rasă veche de ciini, la origină ciine de vînătoare specializat pentru lucrul la apă, în vînătoria de rațe. apoi datorită aptitudinilor deosebite pentru dresaj a devenit ciine de circ sau teatru de varietăți și bineînțeles ciine de decor. Se caracterizează mai ales prin părul lung, uneori cordelat, care se pretează la diverse tunsori,

punctate în expoziții în mod diferit după țară. Inițial (sec. XV) în numai două culori (alb și bălțat), astăzi prezintă culori numeroase și trei varietăți de mărime: Caniche standard, Caniche mic și Caniche pitic.

**Caniche mic**, sin. *Caniche nain*, *Top dog*. Rasă de ciini descendentă din rasa Caniche standard cu care se aseamănă ca exterior și aptitudini. Are talie sub 37,5 cm dar nu mai mică decît 27,5 cm în Anglia sau 25 cm în S.U.A.

**Caniche pitic**, sin. *Caniche Toy*. Rasă de ciini obținută recent prin încrucișarea dintre Caniche standard și Caniche mic și selecție dirijată către talie mică, în Anglia sub 27,5 cm și în S.U.A. sub 25 cm.

**Caniche standard.** Tipul vechi al rasei Caniche, caracterizat prin talie depășind 37,5 cm. Prezintă numeroase culori (alb, negru, maro, cenușiu etc.). Varietatea cordelată poate ajunge la lungimea părului de 30—35 cm și mai mult (Caniche royal, Pudel).

**Canicultură**, sin. *Chinologie*, *creșterea ciinilor*. Sector de activitate din zootehnie care se ocupă cu creșterea, îngrijirea și dresajul ciinilor, precum și cu ameliorarea raselor de ciini, în scopul folosirii acestora pentru diferite servicii (pază, vînătoare, agrement etc.). Creșterea ciinilor se face și în crescătorii speciale, denumite canise (V).

**Canide** (*Canidae*). Familie de mamifere carnivore de dimensiuni mijlocii, cu abdomenul supt, cu picioarele lungi și cu coadă lungă, cu cinci degete la membrele anterioare și patru la cele posterioare. Cuprinde numeroase specii de interes zootehnic: ciinele (*Canis familiaris*), vulpea roșie (*Canis vulpes*), vulpea argintie (*Vulpes fulvus*), vulpea polară (*Alopex lagopus*), Enotul (*Nyctereutes procyonides*) etc.

**Canigal.** Premix românesc utilizat în combaterea canibalismului sau ca anti-stress la mutarea sau transportul păsărilor. Este un amestec omogen de vita-

mine, săruri minerale și substanțe tran-chilizante.

**Canin.** 1. (lat. *canis*). Categorie de dinți cu coroană conoidă, situați între incisivii lăturași și primul premolar, avind o dezvoltare deosebită la mamiferele carnivore, precum și la suine și la masculii ecvini, lipsind însă de la unele rumegătoare domestice și la rozătoare ; 2. Care se referă la ciine.

**Canis.** Gen de mamifere din familia *Canidae* (v).

**Canis familiaris**, sin. *Ciine*. Nume științific pentru toate rasele de ciini domestici.

**Canisă.** Unitate de producere, creștere și dresaj a ciinilor. Cu deosebiri după categoria de ciini care se produc (vinătoare, însoțire, urmărire, agrement etc.), orice canisă are sectoare de reproducție, creștere și dresaj al tineretului, dresaj general și de specialitate, precum și secție de pregătire a hranei, izolare etc.

**Cantal.** 1. Rasă de taurine franceză, cu aptitudini triple (v. *Salers*) ; Brinză, franțuzească, fermentată, cu pastă dură nematurată, preparată după o anumită tehnologie.

**Cantaridă** (lat. *cantharis*). 1. Pulbere cenușie-brună rezultată din triturarea unui coleopter (*Lytta vesicatoria*), cu efect revulsivo-vezicant și toxic ; 2. Coleoptera de culoare verdeaurie (frecventă pe frasin), din care se prepară praful de cantaridă.

**Cantaridină.** Alcaloid toxic, iritant, vezicant, extras din pulberea de cantaridă.

**Canter**, sin. *Galop mic*. Mers în care calul parcurge kilometrul în 2'30". Este alura cea mai înceată la galop, dar și cea mai puțin obositoare.

**Canton pastoral.** 1. Grup de pășuni de munte, pe care se aplică măsuri tehnico-organizatorice de exploatare rațională, sub îndrumarea unui cadru tehnic de specialitate ; 2. Construcție specială făcută în zona montană, folosită pentru aplicarea măsurilor de exploatare rațională a pajiștilor naturale.

**Cap articular.** Eminentă osoasă articulară cu aspect sferoid, acoperită cu cartilaj, care participă la formarea unei articulații sferoide.

**Cap de maur.** Rasă de porumbei de ornament, formată în Germania, care face parte din grupa porumbeilor cu perucă (V. porumbei gulerati). Se caracterizează prin aceea că gluga nu îmbracă întreg capul și că are o încălțatură foarte mare. Are culoare albă și prezintă negru pe cap, cioc și coadă.

**Cap de piept cu mugure.** Regiune de măcelărie, intilnită la taurine, care se delimitează prin secțiunea ce se face la jumătatea superioară a primelor cinci coaste. Baza osoasă a acestor regiuni de măcelărie o constituie sternul și jumătatea inferioară a primelor cinci coaste.

**Capac**, sin. *Sidelcă*. Piesă componentă a sistemului de susținere și legătură a hamului complet, confecționată din piele, care se aplică pe spinarea calului puțin inapoia grebănelului.

**Capacitate** (eng. *fitness*). Cuantumul de contribuție a unui individ cu descendenți la generația filială. La nivel de populație, termenul se referă la un anumit genotip în sensul cuantumulului de contribuție la formarea generației filiale a tuturor indivizilor care au același genotip la locusul respectiv.

**Capacitate biogenică.** Valoarea nutritivă pentru pești a unei ape exprimată în bogăția organismelor care constituie hrana naturală a lor. Au fost imaginat de Léger următoarele 10 valori : I—III, ape sărace cu puține organisme ; IV—VI, ape mijlocii cu relativ multe organisme ; VII—IX, ape bune cu un număr mare de organisme și X, ape foarte bune cu un număr excesiv de mare de organisme.

**Capacitate combinativă generală.** Termen utilizat în zootehnie indicând particularitatea pe care o manifestă un animal de a da produși valoroși, indiferent de partenerii cu care este împerecheat.

**Capacitate combinativă specială.** V. Valoare de ameliorare specială.

**Capacitate de îngrășare.** Înșușirea organismului animal de a câștiga în greutate consecutiv procesului îngrășării. Se exprimă în principal prin *sporul mediu zilnic*, indicatorul cel mai des folosit pentru a evidenția comportarea animalului supus îngrășării pe o perioadă determinată de timp sau pe toată durata îngrășării. Mai sînt: sporul absolut, sporul relativ și intensitatea de creștere.

**Capacitate de otăvire.** Înșușirea unor plante ierboase de ași reface masa aeriană (tulpini, frunze) după folosirea lor fie prin pășunat, fie prin cosire. O astfel de înșușire este caracteristică în special gramineelor și leguminoaselor de pe pajiști. Otăvirea are loc pe seama lăstarilor noi care se formează din nodul de înfrățire sau din colet, din mugurii de pe stoloni sau rizomi, pe seama lăstarilor scurți rămași netăiați sau pe seama frunzelor care mai posedă baza limbului. Capacitatea de otăvire se caracterizează prin: viteză, capacitate și energie de otăvire și reprezintă cantitatea de biomasă (recolta) obținută de la o anumită plantă.

**Capacitate de pășunat.** Noțiune utilizată în procesul de exploatare a pajiștilor prin pășunat. Exprimă numărul de animale în unități vită mare (U.V.M.) care pot pășuna într-o perioadă de pășunat o suprafață de 1 ha. Se calculează împărțind producția pășunii la necesarul de masă verde calculat pe cap de animal pe toată durata perioadei de pășunat. În cazul unor pășuni productive, cum sînt cele cultivate, irigate, capacitatea de pășunat, poate fi de 5—8 U.V.M./ha. Dimpotrivă, pășunile slabe cum sînt cele degradate cu *Nardus stricta* au o capacitate de pășunat de numai 0,5 U.V.M./ha.

**Capacitate de valorificare a hranei.** Înșușire a organismului de a folosi cu eficiență maximă furajele, fiind condiționată de specie, rasă, vîrstă, sex, valoarea nutritivă a furajelor, forma sub care se administrează hrana etc.

Se exprimă prin împărțirea totalului furajelor consumate, exprimate în kg, sau al conținutului acestuia în U.N. sau P.D. la producția realizată în perioada corespunzătoare de timp. La taurine cea mai utilizată formă de evidențiere a capacității de valorificare a hranei o constituie consumul de U.N. și P.D./kg spor sau l lapte.

**Capacitate motrică.** Totalitatea mișcărilor pe care le poate face animalul.

**Capacitate productivă.** Termen utilizat în zootehnie pentru indicarea producției ce se poate obține de la un animal, într-o anumită perioadă de timp, în condiții optime de exploatare.

**Capacitatea senzorială.** Totalitatea stimulilor, excitațiilor lumii obiective, sesizați de un organism. Variază de la specie la specie și uneori, în special la ciini, de la rasă la rasă. Ierbivorele și păsările, avînd ochii plasați lateral, supraveghează concomitent o zonă mai mare (300° la găină), însă imaginile se suprapun puțin (26° găină); datorită structurii ochiului, pe retina calului se localizează concomitent obiective apropiate și îndepărtate, ceea ce îi permite o bună supraveghere cînd pășunează.

**Capcană pentru roi.** Stupi mici de răchită împletită așezați prin arbori la distanțe diferite în scopul prinderii roiurilor.

**Capcane.** Dispozitive mecanice pentru prinderea și eventual omorîrea șoarecilor și șobolanilor.

**Capilar** (lat. *capillus*: păr). Cele mai fine formațiuni conductoare organice cu rol divers: capilar sanguin (vase sanguine fine cu diametru de 6—30 micrometri și pereții constituiți dintr-un endotelium și o membrană bazală), eventual cu rare elemente contractile — peritelium, capilar biliar (canalicule fine situate între cordoanele Remak) etc.

**Capillaria.** Nematod din familia *Capillariidae*, extrem de subțire, cu corpul în general inegal calibrat și parazitînd tubul digestiv la mamifere și păsări.

**Capilarioză.** Parazitoză produsă de capilarii, distingându-se: capilarioză bronhială (la carnivore), esofagiană (la păsări), hepatică (la rozătoare și eventual la carnivore și om), intestinală (la păsări).

**Capra albă bănățeană.** Tip de capră ameliorată, formată în vestul țării prin încrucișarea caprelor locale cu rasele Saanen și Nobilă germană albă. Are greutatea corporală de cca 45 kg (țapul 80 kg), iar media producției anuale de lapte este de 470 l. La o fătare produce, în medie, doi iezi.

**Capra carpatină.** Rasă indigenă primitivă de capre, rezistentă, crescută mai mult în regiunile muntoase. Are greutate medie de 40 kg (țapul 65 kg), culoarea părului foarte variată (vinată, albă, neagră, galbenă sau bălțată). Producția de lapte 250—280 kg și prolificitatea 150%.

**Capra cu gît negru.** Rasă de capre (v. Vallesana).

**Capra de stîncă** (*Capra ibex*). Capră cu blana de culoare cenușie-roșcată vara, gălbui iarna, cu coarnele în formă de spadă: trăiește prin Alpi și este considerată monument al naturii.

**Capra domestică** (*Capra hircus*). Mamifer rumegător domestic, asemănător cu oaia, de care se deosebește prin unele caracteristici ale conformației corporale, prin temperament mai vioi, prin preferința față de anumite nutrețuri etc. Se crește pentru producția de lapte, carne și păr.

**Capra neagră** (*Rupicapra rupicapra*). Capră cu blana neagră, cu aspect și talie de antilopă și cu coarne scurte. Trăiește în locuri stîlcoase, greu accesibile în Carpați și în alte regiuni muntoase din Europa și din Caucaz. La noi este ocrotită prin lege, fiind declarată monument al naturii. Se vînează cu autorizație, numai în luna noiembrie.

**Capră.** Gen de mamifere rumegătoare paricopitate din familia cavicornelor. Masculii au coarne mari, foarte diferite ca formă, după specie; coarnele femeii sînt mai reduse și mult mai uniforme.

Părul este format din fire lungi, groase și aspre. Se găsește în stare sălbatică în munții Africii, Europei de sud și Asiei, unde populează locurile cele mai puțin accesibile. În stare domestică a dat naștere la multe rase.

**Capriola.** Moment de suspensie totală a animalului (comandat și obținut prin dresaj), realizat prin săritură în sus și înainte, calul ținînd membrele îndoite de la genunchi, iar cele posterioare sînt complet întinse spre înapoi. Se poate efectua atît la mîna cît și călare.

**Capsula Bowmann-Müller.** Formațiune de învelire a glomerulului renal, marcînd originea căilor urinare intrarenale.

**Capsula Glisson.** Fibroasa proprie de învelire subperitoneală a ficatului.

**Capsula Schweigger-Seidel.** Formațiune ovală, rigidă, inextensibilă, care învelește porțiunea terminală a fiecărei artere penicilate din splină (cîine, porc, păsări), avînd rolul de a modera și regla presiunea intrasplenică.

**Capsula sinovială, sin. Pungă sinovială.** Spațiu cavitătar de clivare conjunctivă (primară sau secundară) plin cu lichid sinovial, distingîndu-se pungi sinoviale articulare și subcutane.

**Capucia, sin. Chianina, Casentinese.** Rasă de porci din Italia, de culoare cenușie închisă, cu pete albe pe cap și pe gît, rezistență la condițiile de mediu și cu prolificitate medie.

**Capușon, sin. Capișon.** Harnașament de protecție a capului și gîtului folosit contra insolației, precum și harnașament ce se utilizează la cai de curse, care se sperie ușor pentru a-i determina să termine cursa normal. Este mai mare decît boneta, acoperind fața pînă în apropierea nărilor, fruntea, urechile, ceafa și extremitatea anterioară a gîtului.

**Car de dresaj.** Vehicul simplu, ușor, prevăzut cu capră, care servește pentru dresajul cailor pentru tracțiune.

**Carabah.** Rasă de cai ce se crește în R. S. S. Azerbaidjan, formată din vechiul cal orientat local de tip sudic, ameliorat cu rasa arabă și persană.

Are talie medii, conformația exterioară mai mult arăbească și reprezintă una din cele mai frumoase rase de călărie.

**Carabair.** Cal, originar din U. R. S. S., format prin încrucișările practicate dintre calul Chirghiz (Kirghiz) și Ahal-Tekih precum și rasa Arabă. Se caracterizează prin dezvoltare hipometrică (talie 148 cm) conformație arăbească și aptitudine multi-laterală (călărie, tracțiune și portsamar).

**Carabeti.** V. Trichoptere.

**Caracter.** Expresia fenotipică a acțiunii uneia sau mai multor perechi de gene alelice (B a t e s o n, 1907). Genele ca atare, asigură potențialitatea de a produce sau de a contribui la producerea unui anumit caracter. Realizarea unui caracter depinde de interacțiunea dintre genotip și condițiile de mediu în care genotipul dat se dezvoltă. Caracterele pot fi autosomale, atunci când genele care alcătuiesc genotipul intră în structura cromozomilor autosomali, sau pot fi legate de sex atunci când genele care le determină intră în structura heterosomilor. După felul în care este alcătuit genotipul care coordonează apariția unui anumit caracter, caracterele pot fi grupate în două categorii: caractere calitative și caractere cantitative.

**Caractere calitative.** acele caractere a căror apariție este coordonată de existența unui genotip alcătuit dintr-o singură pereche de gene alelice.

**Caractere cantitative.** Acele caractere a căror apariție este coordonată de existența unui genotip alcătuit dintr-un număr mare de perechi de gene alelice.

**Caractere dobîndite.** Apariția s-au schimbarea unei însușiri sub influența condițiilor de mediu.

**Caracu.** sin. *Carasu*. Rasă de taurine din Brazilia care are la bază vitele spaniole importante, care sau încrucișat cu alte rase aduse din Europa. Se caracterizează prin cap relativ mare, gît puternic, cu salba voluminoasă, trunchi scurt și adînc, cu crupa scurtă, strîmtă, înclinată, membre solide, culoare galbenă, cu extremitățile deschise. Este o

rasă tardivă, rustică, rezistentă, cu aptitudine de carne, lapte și muncă. Realizează o producție de lapte scăzută, dar cu un conținut bogat în grăsime, o bună producție de carne și îndeosebi manifestă o aptitudine foarte bună pentru muncă.

**Caracudă.** sin. *Caracudă rotundă, caras* (Moldova), *cărășiță, gărășiță* (Banat). V. *Carassius carassius*.

**Caracudă argintie,** sin. *Caras*. V. *Carassius auratus*

**Caracul,** sin. *Karakul*. Rasă de oi originară din U.R.S.S. și răspîdită aproape pe tot globul, specializată în producția de pielece. (denumită și astrahan, persan sau de buhara). Are capul alungit, fără coarne sau cu coarne mici la oi, urechile blegi și mari, trunchi alungit, coadă lungă cu depozit de grăsime (8—10 kg) de culoare frecventă neagră, lînă mixtă și grosieră.

**Carantina** (fr. *quarantaine*: în jur de patruzeci). Măsură luată pentru izolarea animalelor (sau a oamenilor) în scopul prevenirii introducerii unor boli transmi-sibile într-o zonă sau unitate indemnă.

**Caras,** sin. *Caras argintiu, crap-caras*. V. *Carassius auratus gibello*.

**Carassius auratus auratus,** sin. *Caras aurii* sau roșu. Varietate de caras roșu creată în Japonia. Se caracterizează prin coloritul roșu cărămiziu cu o nuanță aurie.

**Carassius auratus gibello,** sin. *Caras argintiu*. Pește dulcicol de 36 cm, din familia *Cyprinidae* din apele stătătoare din Asia (bazinul Amurului și Siberia) și Europa estică și centrală, unde a fost introdus. Are corpul alungit, comprimat lateral și acoperit cu solzi relativ mari. Are capul scurt, prevăzut cu o gură terminală fără mustăți, iar dorsala este alungită. Coloritul corpului este argintiu, cu abdomenul albicios. Depune icrele pe plante în aprilie-august folosind ca mascu alți specii de *Cyprinidae*. Are valoare economică.

**Carassius carassius,** sin. *Caracudă*. Pește dulcicol de 20 cm din familia

*Cyprinidae*, din apele stătătoare cu fundul milos și cu multă vegetație din Europa și Siberia. Are corpul comprimat lateral cu spinarea înaltă și acoperit cu solzi mari. Capul scurt, cu gura mică terminală. Dorsala alungită posedă o radie osoasă cu zimți pe toată lungimea ei. Peritoneul nepigmentat. Coloritul corpului cenușiu pe spate și auriu pe laturi și abdomen. Depune icrele pe plante în aprilie-mai.

**Carbhemoglobină.** Compus rezultat prin fixarea  $\text{CO}_2$  la o grupare amino ( $-\text{NH}_2$ ) liberă, din globina hemoglobinei:  $\text{R}-\text{NH}_2$  (hemoglobină) +  $\text{CO}_2 \rightleftharpoons \text{R}-\text{NH}-\text{COO}^-$  (carbhemoglobină) +  $\text{H}^+$ . Pe această reacție reversibilă se bazează proprietatea hemoglobinei de a transporta  $\text{CO}_2$  de la țesuturi (unde presiunea parțială a acestuia este mai mare) la plămâni unde  $\text{CO}_2$  este expirat.

**Carbhidraze.** Enzime din clasa hidrolaze care catalizează scindarea hidrolitică a oligoglucidelor și poliglucidelor. Exemple:  $\alpha$ -glucozidaza (maltaza),  $\beta$ -fructozidaza (zaharaza),  $\alpha$ -amilaza, celulaza.

**Carbonat de bismut** (lat. *Bismuthum subcarbonicum*). Pulbere albă-gălbuie, utilizată intern, pentru acțiunea astringentă, absorbantă și protectoare.

**Carbonat de bariu.** Pulbere albă, inodoră, insipidă, insolubilă în apă rece, utilizată ca raticid de ingestie în momeli ( $\text{DL}_{50} = 0,6-1$  g/kg pentru șobolani).

**Carbonat de calciu** (lat. *Calcium carbonicum*). Pulbere albă cu efect anti-diareic, antiacid (gastroenterite), re-calcifiant (rahitism, osteomalacie) etc.; la animale, se utilizează și sub formă de carbonat de calciu furajer.

**Carbonat de sodiu.** Substanță chimică produsă și comercializată, fie sub formă cristalizată cu 63% apă (sodă de rufe), fie ca pulbere anhidră (sodă calcinată). Dezinfectant slab utilizat în apa de fierbere (1-2%) sau la curățirea sanitară a adăposturilor.

**Carboxihemoglobină.** Complex între hemoglobină și monoxidul de carbon

(CO), caracterizat printr-o mare stabilitate. Afinitatea CO pentru hemoglobină este de aproximativ 200 de ori mai mare decît a  $\text{O}_2$ , fapt ce-i conferă o deosebită toxicitate. Prin formarea carboxihemoglobinei, funcția hemoglobinei în transportul  $\text{O}_2$  este blocată.

**Carboxilaza.** Enzimă care catalizează o reacție de carboxilare.

**Carboxipeptidaza.** Enzimă care catalizează hidroliza unei peptide, începînd de la capătul cu gruparea carboxil ( $-\text{COOH}$ ) liberă.

**Careasa.** Corpul animalului rezultat după prelucrarea de abator în urma jupuirii, eviscerării, îndepărtării organelor și a anumitor extremități corporale în funcție de specie. Carcasele se pot prezenta întregi la ovine și păsări, în jumătăți sau semicarcase la porcine și pe sferturi la bovine.

**Carcinogen** (gr. *Carcinoma*: cancer; *genezin*: a naște). Care produce sau favorizează apariția cancerului.

**Carcinom.** Neoplazie malignă. epitelială, cu tendință de ulcerare superficială, adesea avînd un aspect lojat, areolat.

**Cardia** (gr. *cardia*: inimă). Orificiul de comunicare dintre esofag și stomac.

**Cardiac.** 1. Care se referă la cord; mușchi cardiac (miocardul) etc.; 2. Individ care suferă de o boală a cordului.

**Cardiaci** (nervi). Ramuri nervoase distribuite cordului, sînt sistematizați în *ortosimpatici* sau acceleratori și *parasimpatici* sau depresori, distingîndu-se trei perechi din fiecare categorie, adesea nedistincti, existînd *nervi cardiaci craniali mijlocii și caudali*.

**Cardiograf** (gr. *grafein*: a scrie). Aparat care înregistrează contracțiile cardiace.

**Cardiogramă.** Înscrisura activității cardiace obținută cu ajutorul cardiografului.

**Cardiologie.** Parte a medicinei care se ocupă cu studiul cordului, morfologic, fiziologic și patologic.

**Cardiopatia scoafelor adulte.** Boală cu origine încă neprecizată, avînd caracter sporadic, mai frecvent întilnită la scoafele gestante.

**Cardiopatie.** Termen general utilizat pentru definirea oricărei afecțiuni cardiace, indiferent de natura, cauzele și manifestările ei.

**Cardiopatie valvulară. 1.** Tulburare cardiacă provocată de o leziune localizată la nivelul valvulelor cardiace; **2.** Afecțiune cardiovasculară (sin. *valvulopatie*).

**Cardioscleroză** (gr. *skilros*: dur). În-durația miocardului.

**Cardiostenoză.** Strîmtarea orificiilor cardiace.

**Cardită.** Termen general utilizat pentru definirea inflamației cordului și învelitorilor, mai ales cînd interesează mai multe componente (endo-mio-pericardită, pancardită).

**Carenă. 1,** sin *Carenă sternală*. Creastă osoasă situată pe mijlocul feței externe a sternului celor mai multe păsări (carenate); servește pentru inserția mușchilor zborului; **2.** Leșitură proeminentă și alungită a unui organ sau a unui os, vizibilă pe suprafața corpului.

**Carenat.** Prevăzut cu o carenă. Termen folosit în botanică pentru a caracteriza fie limbul foliar prevăzut cu o nervură mediană evidentă, fie semințele de graminee perene, care posedă o nervură mediană proeminentă pe paleia inferioară.

**Carenate,** sin. *Carinate* (*Carinates*), *zburătoare* (*Volantes*). Supraordin al clasei păsări (*aves*) caracterizat prin prezența carenei sternale și aptitudini de zbor și care cuprinde în 18 ordine toate păsările zburătoare.

**Carență** (lat. *carrere*: a lipsi). Absența sau insuficiența unui element nutritiv, a vitaminelor, microelementelor etc., absolut indispensabile organismului. Se disting carențe primare (de aport) și secundare sau condiționate (tulburări digestive ce reduc digestia și absorbția, stări fiziologice sau patologice care măresc consumul etc.).

**Carență minerală.** Lipsa sau insuficiența sărurilor minerale în hrana animalelor, sau inaccesibilitatea acestora de a fi utilizate de organismul animal (ex. azotat fitic în unele plante etc.).

**Carență nutrițională,** sin. *Carență alimentară. 1.* Lipsa, insuficiența sau indisponibilitatea unor elemente nutritive din furaje sau din rațiile de hrană necesare organismului animal; **2.** Deficiență în utilizarea elementelor necesare organismului, deși acestea sînt prezente în furaje.

**Carența vitaminică.** Lipsa sau insuficiența vitaminelor în hrană (sau imposibilitatea de a fi utilizate).

**Carie** (lat. *caries*: putregai). Necroză, în general uscată, a țesuturilor dure, (dînte, os).

**Carie dentară.** Mortificarea post-traumatică cu caracter infecțios, hipertoxic, a țesutului dentar.

**Carie osoasă. 1.** Complicație post-traumatică cu caracter infecțios, hipertoxic, a țesutului osos; **2.** Osteită cronică purulentă.

**Carier.** Rasă de porumbei de decor foarte veche, cu trunchi mare, adînc și alungit, cu ciocul drept și gros, avînd la bază niște excrescențe caracteristice ale pielii.

**Cariocineză** (gr. *karion*: nucleu; *kinesis*: mișcare), sin. *Cariochineză*, diviziune celulară indirectă. Diviziunea celulară caracterizată prin modificări nucleare și deplasări cromatice, distingîndu-se: *diviziunea cariocinetică heterotipică* (meiotică sau reduțională, rezultînd celule fiice haploide), *cariocineză homeotipică* (mitotică sau nereducțională, rezultînd celule fiice cu număr egal de cromozomi cu celula mamă), *cariocineză asimetrică* (cu împărțirea inegală a cromosomilor), *cariocineză multipolară* (patologică, cu centrosomul fragmentat) etc.

**Cariogramă;** sin. *Idiogramă*. Reprezentarea diagramatică a cariotipului prin așezarea cromozomilor în funcție de aspectul lor morfologic (grupați pe



categorii de mărime și formă). Construirea unei cariograme presupune măsurarea lungimii cromozomilor, stabilirea raportului brațelor, poziției centromerului, poziției organizatorului nucleolului etc.

**Carioplasmă**, sin. *Nucleoplasmă*. Plasma nucleară, amestec polifazic de coloizi unde se petrec schimburile metabolice din nucleu și unde sînt figurate celelalte elemente structurale ale nucleului.

**Cariotip**. Totalitatea echipamentului cromozomal existent în nucleii celulelor somatice. Cariotipul diferă de la specie la specie fiind determinat de numărul cromozomilor, mărimea și forma acestora.

**Carizom**. Denumire veche a granulelor de cromatină în faza intercinetică.

**Carlin**, sin *Pug* (lat. *pugnis* : pumn), *Epagneul japonez*. Rasă de ciini de apartament cu talie mică (30—35 cm și 6—6,5 kg) caracterizată prin bot scurt, pătratic, mască neagră și frunte ridată, cu coada încovrigată și sus purtată. Culoarea generală roșcată, neagră sau argintie.

**Carnebat**. Rasă de oi cu lînă semifină, de culoare roșcată, cafenie, originară din Bulgaria. Se adaptează ușor la condițiile aspre de mediu. Carnea este gustoasă fără mirosul caracteristic de oaie, lîna fiind colorată este puțin apreciată. Are o importanță economică redusă.

**Carnasier**. 1. Animal care posedă carnasieră; 2. Termen folosit impropriu pentru carnivor.

**Carnasieră** 1. Molar al mamiferelor carnivore, cu aspect particular, plasat cite unul pe fiecare jumătate de arcadă dentară. Precarnasiera și postcarnasiera sînt situate înaintea și respectiv înapoia carnasierii; 2. Sac pentru vinat.

**Carnation**. Cea mai renumită linie din rasa Friză crescută în Statele Unite ale Americii (Holstein Friesian). Cele mai cunoscute vaci de lapte aparținînd acestei linii sînt recordistele; Segis Pietertje prospect care în 1920 a produs 16 933 l lapte în 365 zile; C. Ormsby Butter King campioană mondială în

1937 cu 17 450 l lapte cù 3,65% grăsime; C. Regina recordistă mondială în 1941 cu 17 055 l lapte, C. Ormsby Madcap Fayne — campioană mondială în 1942 cu 19 015 l lapte într-un an.

**Carne**. Partea comestibilă obținută de la animale (mamifere, păsări, pești, crustacei, moluște) în urma sacrificării sau vinării reprezentată de totalitatea musculaturii scheletului împreună cu toate țesuturile la care aderă (vasele, iar la păsări și pielea). În cadrul fiecărei specii și categorii de vîrstă după conținutul în grăsime și modul de finisare poate fi: carne slabă, carne grasă și carne macră. După aspect și capacitatea de hidratare poate fi: carne închisă și tare (D.F.D.), pală și moale (P.S.E.) și închisă și lipicioasă (D.C.B.) (V.).

**Carne albă**, sin. *Sistem de îngrășare pentru carne albă*. Tipul cel mai intensiv de îngrășare, prin care se urmărește ca la vîrsta de 90—100 zile (12—13 săptămîni) viteii să realizeze o greutate de 120—150 kg, un spor mediu zilnic de 1 200—1 300 g, randament de peste 60% și obținerea unei cărni fragede, succulente, de culoare roz deschisă și o bună marmorare și perselare.

**Carne congelată**. Carne înghețată în curent de aer rece, la o temperatură cuprinsă între —18 și —28°C, pentru a-i păstra proprietățile timp de circa șase luni.

**Carne D.C.B.** („Dark Cutting Beef“), sin. *Carne închisă și lipicioasă*. Stare anormală a cărnii de vită caracterizată prin culoare închisă, aderență mare și lipicioasă. Această carne se pretează pentru obținerea mezelurilor fierte.

**Carne de broaște**. Furaj proteic de origine animală. Poate fi administrată în hrana păsărilor sub formă fiartă (30—40 minute) și tocată, în proporție de 10—15% din rație, sau sub formă uscată și măcinată în proporție de 5—7.

**Carne de scoici**. Furaj proteic de origine animală, obținut din carnea de scoici, după fierberea și înlăturarea cochililor. Din 100 kg de scoici crude se

obține 18 kg carne fiartă care se administrează în hrana păsărilor în proporție de 10—15%.

**Carne D.F.D.** („*Dark Firm Dried*“), sin. *Carne închisă și tare*. Reprezintă starea anormală a cărnii, caracterizată prin culoare închisă, tare și uscată la palpare și degustare. Această carne nu se pretează pentru fabricarea mezelurilor crude.

**Carne P.S.E.** („*Pal Soft Exudativ*“), sin. *Carne pală, moale și umedă*. Stare anormală a cărnii, caracterizată prin culoare pală, consistență moale și exudare a apei. Datorită acestor particularități o carne P.S.E. se soldează cu pierderi mari de greutate în timpul depozitării, nu se conservă bine și nu se pretează la obținerea șuncii și semiconservelor. Carnea P.S.E. se întilnește mai frecvent la rasele specializate de porci și viței, afectând regiunile cu carne valoroasă din carcasă.

**Carneau.** Rasă de porumbei francezi pentru producția de carne, cu greutate corporală medie de 550—650 g și chiar 700—750 g.

**Carnegiella strigata.** Pește de 4—5 cm din familia *Gasteropelecidae* din apele limpezi, ușor acide, cu temperaturi de 24—30°C din regiunile Amonului și Guiana, unde stă la suprafața apei între plante. Are corpul comprimat lateral, cu linia spinării dreaptă. Gura este mică și așezată deasupra. Coloritul corpului verzui-gălbui, iar pe spate și laturi argintiu cu desene regulate și trei dungi negre așezate oblic. Depune icrele între plantele de la suprafața apei. Se folosește ca pește de acvariu.

**Carnitină.** Acid trimetil  $\alpha$ -amino- $\beta$ -hidroxibutiric; constituent al mușchiului striat și al ficatului, identic cu vitamina BT.

**Carnivor.** Care se hrănește exclusiv cu carne, sau, ca la unele plante, care substituie nutriția obținută din protoplasma animală.

**Carnivora.** Nume taxonomic atribuit unui mare ordin de mamifere placentale (v. Carnivore).

**Carnivore**, sin. *Animale carnivore*. 1. Nume generic dat animalelor care se hrănesc cu carne; 2. Ordin de mamifere cu dentiția adaptată pentru sfîșiat și sfărîmat prada (ex. pisica, ciinele, nurca, vulpea etc.). Carnivorele sînt răspîndite pe toate continentele.

**Carnivore de blană.** Mamifere care se cresc în captivitate pentru producția de blănuri prețioase, blănuri cu greutate specifică mică, durabilitate mare și însușiri de frumusețe deosebite. Din animalele cu blană prețioasă aparținînd celor 4 subordine ale carnivorelor (*Ailuroidae*, *Hesperoidae*, *Cinoidae*, *Arctoidae*) prezintă interes pentru animalele de crescătorie numai două familii: *Canidae* (v.) și *Mustelidae* (v.).

**Carnozină.** Dipeptidă naturală constituită din aminoacizii histidina și  $\beta$ -alanina. Este prezentă în mușchii mamiferelor și manifestă proprietăți hipotensive.

**Carolina** (*Anas sponsa*). Rasă de rațe rustică și cu o mare diversitate de culori, care se crește numai cu scop decorativ pentru parcuri. Penajul cel mai frumos îl are masculul din toamnă pînă în primăvară, penajul de vară fiind asemănător cu cel al femelei. Durata perioadei de incubație 31—32 zile. Clocește în pomi și se crește pentru frumusețea penajului.

**Carotenază.** Enzimă care afectează hidroliza compuşilor carotenoizi, folosită la albirea făinilor.

**Caroteni.** Provitamine ale vitaminei A. Sintetizați de către plante, există sub formă liberă sau combinată cu proteine. Fac parte din clasa polienelor, conținînd o catenă cu 18 atomi de carbon și 9 duble legături conjugate, la extremitățile căreia se află două cicluri iononice.  $\beta$ -Carotenul are cel mai mare randament în formarea vitaminei A. Transformarea carotenilor în vitamina A se petrece la nivelul peretelui intestinal, în prezența enzimei carotenaza (hidrolază). În mici cantități se găsesc și în

organismul animal ca grăsimi de depozit, în corpul galben la vaci, în testiculi de taur etc. Prezintă importanță deosebită în alimentația animalelor.

**Carotenoide**, sin. *Lipocromi*. Hidrocarburi nesaturate (sau derivați ai acestora), poliene, în general colorate (galben, violet), foarte răspândite în natură, distingându-se: *licopene*, *carotene*, *xantofile* etc., cu rol în producerea vitaminei A. Carotenoidele au origine vegetală, neputând fi sintetizate în organismul animal, însă pot fi găsite în grăsimea din lapte, în ouă (provenind din hrană).

**Carotidă**. (gr. *Karotides*: derivat din *karoun*: a potoli, a ațipi). Arteră principală din zona cervico-cefalică, distingându-se: o *carotidă comună*, pară, situată în fundul jghiabului jugular, prin care singele este dus la formațiunile cefalice, o *carotidă internă*, una din terminalele carotidei comune, pară, distribuind singe formațiunilor din cutia craniană și o *carotidă externă*, de asemenea pară, și ea terminală a carotidei comune, distribuind singe la formațiunile atașate scheletului maxilofacial.

**Carotinemie**. Conținutul de provitamină A (caroteni) din singe.

**Carp** (lat. *carpo*: a rupe). Denumire generică pentru definirea regiunii centrate pe oasele carpiene.

**Carpiane**. Formațiuni din zona bazipodială a membrului toracal. Se descriu oase carpiene (pisiform, piramidal, semilunar, scafoid, unciform, capitat, trapezoid, trapez, unele dintre ele sudate, altele inconstante), articulații carpiene (realizând un complex articular incluzând diversele articulații dintre oasele carpiene, solidarizate prin ligamente comune) și teci carpiene.

**Carpicultură**. V. Cypriicultură.

**Carpigiana**. Rasă de taurine (v. Mođenese).

**Carmo-metacarpian**. Se utilizează pentru definirea unei formațiuni de legătură între regiunea carpiiană și metacarpiană, sau care aparține în egală măsură celor două regiuni.

**Cartilaginos** (țesut —). Țesut conjunctiv metaplaziat, prin modificarea substanței fundamentale (prezența condrinici) și aspectul celulelor. În structura lui intră o substanță fundamentală și elemente structurate sau figurate, care pot fi sistematizate în elemente celulare și elemente fibrilare.

**Cartilaj** (lat. *Cartilago*: cartilaj, zgirci). Denumire utilizată pentru formațiunile care includ în totalitate sau în parte țesut cartilaginos. În funcție de componentele structurale se disting: *cartilaje elastice*, *cartilaje fibroase* și *cartilaje hialine*.

**Cartof** (*Solanum tuberosum*). Plantă anuală alogamă, avind o largă utilizare în alimentația omului, a animalelor, în industria alimentară etc. Cartoful ocupă circa 23,0 milioane ha pe glob și circa 300 000 ha în țara noastră. Se cultivă în special în regiunile cu climat mai umed, cum sînt Transilvania, nordul Moldovei, regiunea subcarpatică din Oltenia și Muntenia etc.

**Cartof dulce**. V. Batat.

**Caruncel** (lat. *caruncula*: buclă de carne). Denumire generală pentru definirea unor proeminențe anatomice mici, colorate, cu aspect mioid, distingându-se: caruncule uterine, caruncel duodenal, caruncel lacrimal, caruncel lingual etc.

**Caruncel uterin**. Formațiuni rezultate din gruparea mai multor cripte uterine, prezente pe endometrul rumețătoarelor. Numărul și forma carunculelor este diferită la vacă, oaie, capră, iar mărimea lor crește de la vârful cornului uterin spre baza acestuia și în raport cu stadiul gestației, ajungînd, la o dezvoltare maximă la sfîrșitul gestației. Reprezintă componenta uterină a placentei la rumețătoare.

**Carunculată**. Denumire pentru rasa de giște chineză (v.).

**Carusel**. 1. Platformă circulară, compartimentată în 16—32 standuri de muls, care se învîrtește mecanic în jurul unui ax. Durata de rotire se poate regla în funcție de producția de lapte a grupeii

respective de vaci. Viteza de rotire se reglează în așa fel încât în timpul unei rotații complete, de la intrarea și pînă la ieșirea vacilor de pe platformă să se termine mulgerea; 2. Grup de cai (8—12) care execută în cadrul unei reprize de călărie un ansamblu de mișcări de dreșaj de școală înaltă (pasaj, piraetă, piae, schimbări de picior la unu și doi timpi etc.), cu caracter de spectacol sau demonstrație.

**Casentina.** Rasă de porci (v. Calabrese).

**Casentinese.** Țasă de porci (v. Capucia).

**Casertana**, sin. *Napolitană*, *Pelatelli*. Rasă rustică de porci, din Italia, cu pielea semiacoperită cu peri de culoare variabilă de la cenușiu-plumburiu la negru-violaceu și o bună dezvoltare corporală.

**Castagnona.** Rasă de porci (v. Romagnola).

**Castane. 1.** Mici formații cornoase așezate pe fața internă a membrilor calului (la partea inferioară a antebrațului și la partea superioară a fluierului membrilor posterioare). La unele rase de cai și la măgari lipsesc castanele posterioare, iar la catiri acestea sînt foarte mici. Sînt considerate ca un vestigiu al unui deget, dispărut în timpul filogenezei; 2. Fructele castanului (v. Castane sălbatice).

**Castane de baltă.** sin. *Cornaci*. Fructele plantei acvatice *Trapa natans*. Sînt bogate în amidon, conținînd pînă la 50% și au un gust plăcut, fapt pentru care pot fi folosite în hrana porcilor puși la îngrășat.

**Castane sălbatice.** Fructele castanului, caracterizîndu-se printr-un procent scăzut de proteină și un procent ridicat de substanțe extractive neazotate. Sînt consumate greu de animale datorită gustului lor amar.

**Castanie**, sin. *ruginie*. Culoarea extremităților corporale a varietății de oi *Tigae rugine*.

**Castel de apă.** Instalație de acumulare și distribuție a apei potabile sau industriale la consumator. Constă din rezervor, suport de susținere, metalic sau din beton armat, conducte, elemente de automatizare pentru nivel maxim și nivel minim și instalație electrică.

**Castillană.** Rasă de găini spaniolă foarte veche din care provin rasele Andaluză, Minorca și Spaniolă. Caracterizată prin greutate mică (1,7—2,0 kg găina și 2—2,5 kg cocoșul), găina produce în medie 150—160 ouă albe cu greutate de 60 g și carne de calitate foarte bună. Penajul negru cu reflexe verzi, creastă dreaptă, mijlocie, purtată aplecat la gîină, urechiușele albe, fluierle de culoare cenușie.

**Castor** (*Castor fiber*). Mamifer rozător de talie mare cu blană prețioasă, adaptat pentru viața semiacvatică. În trecut castorul era foarte răspîndit; în prezent este considerat animal în pericol de a ajunge în situația de dispariție. În apropierea anusului prezintă o pereche de buzunare glandulare ce secretă o substanță grasă odorantă, denumită castoreum, folosită în industria farmaceutică și în cosmetică. Blana are culoarea castanie datorită fibrelor de spic, deși puful este cenușiu.

**Castor de Chile.** Denumire mai veche, dar încă utilizată în unele țări, pentru a desemna nutria (v.).

**Castor-Rex.** Rasă de iepuri de casă produsă prin fixarea unei mutații dominante caracterizate prin nanism al firelor de spic, ceea ce face ca aceasta să depășească lungimea firelor de puf cu numai 1—2 mm. Culoarea generală a blănii este brună, întrucîtva asemănătoare celei a castorului. Prin transferarea genei rex la alte rase de iepuri s-au format numeroase rase cu nanism al spicului dar cu caracterile productive și de culoare ale rasei participante (v. și Rex).

**Castoreum.** Substanță grasă odorantă secretată de glandele perineale ale castorului, cu utilizare în industria farmaceutică și în cosmetică.

**Castorin.** Nume dat uneori blănurilor nedepilate de nutria.

**Castrare.** Termen general cvasiștiințific, prin care se definește ablația organelor genitale esențiale (testicul, ovar) sau suprimarea funcționalității lor pe diferite căi. Termeni corecți: ovariectomie (la femele) și orhiectomie (la masculi).

**Castrat.** Individ cărui i s-au îndepărtat organele genitale esențiale (care a suferit operația de castrare).

**Castrix**, sin. *Crimidin*. Derivat al pirimidinei, utilizat ca raticid de ingestie ( $DL_{50} = 1,25$  mg/kg pentru șobolani) sub formă de momeli alimentare și boabe de cereale impregnate; foarte toxic pentru om și animalele domestice.

**Caseta** (fr. *cache* : ascunziș). Formă medicamentoasă reprezentată de o mică cutioară, obișnuit rotundă, confecționată din gluten și în care se introduce substanța activă, în vederea administrării.

**Cașmir.** Rasă de capre, originară din Cașmir și Tibet, caracterizată prin lipsa coarnelor, urechi mari care atârnă, producția mediocră de lapte. Se crește pentru producția de păr, care este moale și mătăsoasă (250–300 g), din care se fac țesături și șaluri de Cașmir.

**Catabolism** (gr. *Katabole* : desfacere, destrămare). Ansamblu de reacții metabolice caracterizate prin: *a*) procese de degradare a macro- și micromoleculor; *b*) simplificarea structurii chimice a biomoleculor; *c*) generare de energie (reacții exergonice); *d*) procese oxidative; *e*) utilizarea în reacții enzimatice de coenzime în formă oxidată ( $NAD^+$ ,  $NADP^+$ ,  $FAD$ ) și producerea de coenzime în formă redusă ( $NADH_2$ ,  $NADPH_2$ ,  $FADH_2$ ); *f*) unii din produșii (metabolizii) intermediari generați în procesele catabolice sînt utilizați ca substanțe de plecare pentru reacțiile de biosinteză (anabolice). Catabolismul și anabolismul constituie cele două laturi contradictorii ale metabolismului aflate în unitate dialectică.

**Catabolit.** Produs al catabolismului.

**Cataboliză.** Schimbări degenerative care întovărășesc substanța celulară.

**Catageneză.** Una din cele patru faze ale activității ciclice a foliculilor piloși și anume faza de oprire a creșterii fibrelor evidente la animalele care năpîrlesc.

**Catalaze.** Enzime din clasa oxidoreductaze care acționează asupra apei oxigenate, descompunînd-o în apă și oxigen molecular:  $2 H_2O_2 \longrightarrow 2 H_2O + O_2$ . Oxigenul eliberat este folosit de către celula vie și participă la mărirea presiunii de oxigenare a țesuturilor mai puțin oxigenate. Catalazele sînt hemproteide avînd ca grupare prostetică hemina.

**Catalazimetru.** Aparat utilizat pentru identificarea catalazei și dozarea cantității de oxigen degajată de acțiunea catalazei asupra apei oxigenate adăugată produsului din care se urmărește prezența acestei enzime. În funcție de tipul constructiv mai răspîndite sînt: Lobeck, Henkel, Gerber, Huynen.

**Catalepsie** (gr. *Kataleipsis* : atac). Stare organică generală, caracterizată prin suprimarea sensibilității și motricității.

**Catalizator.** Substanță care în cantități mici modifică viteza unei reacții chimice, fără a se transforma sau consuma în cursul reacției.

**Catalonia.** Rasă de asini din Spania, caracterizată prin dezvoltare corporală mare (tală 147–160 cm, greutatea 250–350 kg), făptură zveltă, exterior armonios, părul scurt, culoarea castanie, cu zone mai deschise în jurul ochilor și pe abdomen. Este un animal rustic, cu temperament vioi, mersuri sprintene și aptitudine bună pentru tracțiune. Se folosește pentru producerea hibridilor valoroși.

**Cataplasmă** (gr. *kataplasma* : aplicare).

1. Aplicarea externă a unei paste calde, obținută prin amestecul făinii de in cu o substanță activă; 2. Utilizarea unei paste încălzite și aplicate pe suprafața corpului, cu scopul desconggestionării țesuturilor sau organelor interne.

**Catar** (gr. *katarrhous* : scurgere). Inflamația acută sau cronică a unei mucoase (catarrh simplu), însoțită de apariția

unui exsudat, hiperestezie și descuamarea celulelor epiteliale (catar sero-mucos), urmată adesea de modificări muco-purulente (catar muco-purulent).

**Catar vaginal infețios**, sin. *Vaginită granuloasă*. Afecțiune contagioasă, frecventă la taurine, provocată de factori multipli, incomplet cunoscuți (streptococi, trichomonas, factori igienici, viruși) și manifestată clinic printr-o vaginită catarală, tumefacție vulvară și apariția pe mucoasa vulvo-vestibulară a unor granulații, rezultând din hipertrofia foli-culilor limfoizi din mucoasă; afecțiunea fiind în general abortivă, este urmată adesea de sterilitate.

**Cataracta** (gr. *Kataracta*: cascadă). Opacifierea cristalinelui.

**Catatermometru**. Instrument destinat determinării vitezelor foarte reduse ale curenților de aer din locuințe, adăposturi etc.

**Catecolamine**. Grup de amine simpatomimetice, care include în mod special epinefrina (levartenonul) și dopamina.

**Categorie de animale**. Grupă de animale din cadrul unei specii, în care indivizii au vîrstă apropiată, același sex și aceeași funcție economică. De exemplu, la taurine se disting categoriile următoare: tauri de reproducție, vaci de lapte, boi de muncă, tineret femel 1—2 ani etc.; la păsări: pui (boboci) de o zi, tineret de înlocuire, păsări ouătoare, puici, cocoși, buncici și hibridi comerciali etc.

**Catepsine**. Enzime proteolitice intracelulare (homospecifice cu enzimele proteolitice digestive), prezente în ficat, rinichi, splină etc. Se disting catepsina A (sau I), homospecifică cu pepsina gastrică; catepsina B (sau II), homospecifică cu tripsina și altele.

**Cateter** (gr. *Katheter*: sondă). Instrument de sondaj al canalelor organice avînd aspectul unui tub fin, confecționat din material flexibil, pe cît posibil atraumatizant.

**Cateterizare**. Operația de sondare a unui canal organic cu ajutorul cateterului.

**Catir** (lat. *Equus mullus*). Hibrid obținut din împerecherea măgarului cu iapa, la care masculii sînt sterili și femelele uneori pot fi fecunde. Se aseamănă la exterior cu măgarul (cap grosolan, urechi mari, gitul scurt, orizontal, trunchiul mai dezvoltat cît la măgar, spinarea și șalele lungi, convexe, crupa scurtă, strîmtă, oblică, piept și torace larg, abdomen mare, membre groase, cu copite cilindrice), culoare neagră și murgă, cu dungă mai închisă pe linia superioară a trunchiului. Este un animal rustic, rezistent, cu bună capacitate de valorificare a nutrețurilor grosiere, dar cu caracter dificil. Are putere mare de tracțiune, se pretează pentru port samar, călărie și tracțiune.

**Catir de Savoia**, sin. *Savoiard*. Hibrid cu dezvoltare corporală mai mică, provenit din asinul Poitou. Are aptitudine pentru port-samar și tracțiune.

**Catla catla**. Pește dulciol de 180 cm lungime, din familia *Cyprindae* din apele curgătoare din Pakistan și nordul Indiei. Are corpul alungit, ușor comprimat lateral și acoperit cu solzi mari. Gura terminală și cu buza inferioară îngroșată. Coloritul corpului cenușiu închis pe spate și alburiu pe laturi și abdomen. Depune icrele pe lîngă maluri, la apă mică. Are valoare economică ridicată, dînd producții de 1 000—2 000 kg/ha.

**Catteneo**. Soi de dud viguros, de origine italiană, cu înfrunzire mai tîrzie, slab rezistent la ger și la atacul de bacterioză. Valoarea nutritivă a frunzelor este mediocră, cu conținut ridicat de celuloză, indicată numai pentru creșterile de primăvară. Se pretează pentru zonele sericicole din sud-vestul țării.

**Caucaz**. Rasă de oi cu lînă fină, formată în regiunea Stavropol (U.R.S.S.), pe baza raselor Merinos Novocaucazian cu Merinos Rambouillet. Are culoarea albă, constituție robustă, trunchi potrivit de lung, membre relativ scurte, cu

aptitudini bune de îngrășare. Se folosește ca ameliorator pentru oile cu lină semifină și groasă.

**Caucasiană**, sin. *Bronzată nord caucasiană*. Rasă bronzată de curci formată în U.R.S.S. cu greutate corporală medie de 5,5—6,5 kg la curci și 11—12 kg la masculi și cu producție de 70—75 ouă anual.

**Caucasiană de nord**. Rasă de porci, ce se crește în U.R.S.S., cu aptitudini de grăsime și carne.

**Caudală**. 1. Arteriole detașate din artera sacrată medie (carnivore, suine, rumegătoare) sau din artera sacrată laterală (cabaline), distribuite la mușchii cozii, distingându-se artere caudale laterale, dorsale și ventrale; 2. Înotătoarea caudală la pești, care poate fi de diferite forme.

**Caumont**. Rasă de găini franceză cu importanță locală, cu greutate de 2,0—2,5 kg la găină și 3—3,2 kg la cocoș, cu producție mijlocie de ouă. Caracteristică forma de coroană a crestei.

**Causade butereup**. Rasă de găini, cu greutatea corporală medie, producție bună de ouă, din subgrupa raselor mediteraneene.

**Caustic** (gr. *Kaustikos* : arzător). Agent terapeutic sau etiologic care produce distrugerea țesuturilor.

**Cauter** (gr. *Kauterin* : arsură). Instrument chirurgical folosit pentru cauterizarea țesuturilor moi, a celor patologice, în diferite scopuri.

**Cauterizare**. Fenomenul de coagulare a citoplasmei cu ajutorul căldurii sau electricității.

**Cavalier King Charles**. Rasă de ciini (v. Spaniol Blenheim).

**Caverna** (lat. *caverna* : groapă, peșteră). 1. Cavitate în masa unui țesut; 2. Leziune pulmonară (cavernă pulmonară) consecutivă supurației sau gangrenei pulmonare; bronhopneumonie gangrenoasă ab ingestis etc.

**Cavernos** (Corp—). Formațiune erectilă din structura penisului, prezentând la exterior o albuginee (invelitoare inex-

tensibilă) ce trimite în interior o serie de septumuri, rezultând o mulțime de alveole (caverne) în care se deschid capilare. Considerat în general, corpul cavernos al penisului are un aspect cilindroid, formând masa principală a penisului, fiind fixat pe arcada ischiatică prin două „rădăcini“.

**Caviar**. Termen comercial folosit pentru icrele negre.

**Cavicornie** (lat. *cavus* — scobit; *cornu* — corn). Denumire atribuită subordnului de animale rumegătoare *Ruminantia*, care înglobează animale care posedă coarnele cavitare (scobite sau cu un gol în interior) fixate pe cepi osoși ai craniului. Cuprinde bovinele, caprinele, ovinele, antilopinele și gazelele.

**Cavitate**. Spațiul delimitat de pereți sau formațiuni organice: cavitare medulară, orbitală, abdominală etc.

**Cavitate abdominală**. Cavitate organică, situată înapoia diafragmei, limitată de mușchii abdominali (ventrolateral), diafragmă (cranial) și coloana vertebrală, pe care se mulează mușchii psoași (dorsal). Caudal comunică cu cavitatea pelvină. Căptușită de peritoneu, cavitatea abdominală adăpostește marea majoritate a organelor digestive (stomac, intestine, ficat, pancreas) rinichi, eventual uterul gestant etc.

**Cavitate amniotică**. Spațiul delimitat de amnios.

**Cavitate articulară**. Spațiul delimitat de capsula articulară și sinoviala articulară, situat între extremitățile osoase articulare.

**Cavitate craniană**. Spațiul delimitat de oasele neurocraniului, în care se găsește plasat creierul.

**Cavitate orală**. Cavitatea gurii.

**Cavitate orbitară**, sin. *Orbită*. Cavitatea de adăpostire a bulbului ocular, a mușchilor bulbului, a glandei lacrimale etc.

**Cavitate pelvină**. Spațiu organic, comunicând cu cavitatea abdominală, situată în interiorul bazinului și adăpostind porțiunea terminală a tubului di-

gestiv (rectul), vezica urinară, cea mai mare parte din aparatul genital femel, glandele anexe ale aparatului genital mascul etc.

**Cavitate pericardică.** Cavitatea delimitată de seroasa pericardului și în care se găsește o cantitate redusă de lichid (nu cordul, care este plasat extraseros, în sacul fibros al pericardului), foia cardiacă a seroasei pericardiace (epicardul) mullindu-se pe suprafața cordului.

**Cavitatea peritoneală.** Spațiul virtual (complet închis la mascul, comunicind cu exteriorul la femelă, prin deschiderea abdominală a oviductelor) delimitat de seroasa peritoneală.

**Cavitate pleurală.** Spațiu virtual, delimitat de pleură, situat între pulmon și peretele cutiei toracice.

**Cavitate toracică.** Spațiu organic delimitat de stern (ventral), vertebrele toracale (dorsal) și diafragmă (caudal), captușit de pleură.

**Cazah.** Cal ce se crește în stepele aride ale Cazahstanului, cu conformație unghiulară, cap osos cu profil berbecat și ochi mici, gât scurt, trunchi lung, picioare scurte și puternice, culoare iza-belă, roibă, murgă, rezistent la intemperii. Se cunosc două tipuri mai importante: *Djabe* și *Adaev*. Are constituție robustă și se folosește pentru agricultură și călărie, iar iepete sînt foarte bune de lapte.

**Cazeine.** Fosfoproteide din lapte existente sub formă de cazeinat de calciu solubil. Reprezintă aproximativ 80% din totalul proteinelor din lapte și sînt constituite dintr-un ansamblu de mai multe fracțiuni denumite generic  $\alpha$ -,  $\beta$ - și  $\gamma$ -cazeine; acestea diferă între ele prin conținutul în fosfor, prin raporturile cantitative între aminoacizii componenți și prin mobilitatea electroforetică. Cazeinele nu coagulează la fierberea laptelui și exercită un rol de protecție asupra albuminelor și globulinelor din lapte pe care le mențin neocoagulate. Sînt proteine complete, conținind practic toți aminoacizii esențiali.

**Cayuga.** Rasă de rațe, originară din America. Se crește în scop decorativ datorită frumuseții penajului (negru cu luciu metalic, verde-smaragd). Cu o greutate de 3—3,5 kg pare să fie utilă și pentru producție.

**Căi biliare.** Conducte organice prin care bila secretată de celulele hepatice se scurge spre intestin, incluzind: canalele intermediare, canalele perilobulare, canalul hepatic, canalul cistic și canalul coledoc.

**Căldură latentă.** Căldura eliminată din organism prin evaporarea apei la nivelul pielii și a mucoasei respiratorii, neutilizabilă pentru încălzirea aerului.

**Căldură sensibilă.** Căldura eliminată din organism prin convecție, conducție și radiație, care poate fi folosită pentru încălzirea aerului.

**Căldură umedă.** Mijloc utilizat pentru dezinfecție prin utilizarea apei fierbinți, fierberii, vaporilor de apă sub presiune.

**Căldură uscată.** Mijloc utilizat pentru dezinfecția sticlăriei, obiectelor metalice etc. cu aerul încălzit la 120—160°C în etuve.

**Călduri.** Unul din stadiile ciclului sexual (stadiul de estrus), la femele, caracterizat printr-un mod aparte de manifestare. În acest stadiu se constată modificări la nivelul ovarului (prezența foliculilor ovarieni maturi sau dehiscenti), la nivelul segmentelor externe ale aparatului genital, modificări de comportament (agitație, apetit capricios, polidipsie, manifestarea dorinței de împănare etc.), scăderea producției de lapte și modificarea compoziției laptelui. Durata, simptomele ca și intensitatea modului de manifestare diferă de la o specie la alta. Prezintă importanță practică depistarea la timp a femelelor în călduri, pentru a se putea efectua însămințarea (monta) lor în momentul optim.

**Călugar.** Instalație hidrotehnică, din lemn sau beton, pentru evacuarea apei din bazinele piscicole. De obicei se amplasează în punctele cele mai joase. Este



alcătuit dintr-un corp orizontal cilindric prin care se evacuează apa din instalație și un corp vertical prizmatic prin care are loc admisia apei.

**Cămilă** (lat. *camelus*). Mamifer artrodactil, crescut în special pentru transporturi și apoi pentru carne și lapte. Se cunoaște cămila cu două cocoșe sau cămila asiatică (*Camelus bactrianus*) și cămila cu o cocoșă, africană sau dromader (*Camelus dromaderius*).

**Cănăruș**, sin. *Inărița verde*. Pasăre migratoare, în țara noastră trecător de toamnă și primăvară, care zboară împreună cu stolurile de scații. Se pretează la creșterea în colivii avînd un cîntec asemănător cu cel al rîndunicii și al pietrușelului. Se folosește la producerea hibridilor de canari prin împerecherea cănărușului cu femela de canar (cănărița).

**Căpăcire**, 1. Închiderea celulelor în care se dezvoltă puietul într-un anume moment, cu un căpăcel de ceară amestecată cu polen de flori care permite circulația aerului. Căpăcirea este plată la puietul de albine lucrătoare, bombată la cel de trîntor; 2. Închiderea celulelor cu nectar deja prelucrat, al cărui conținut în apă este de 18—21% cu căpăcelele de ceară care apără mierea de alterare.

**Căpăstru**. Harnașament de contenție și conducere confecționat din piele, împletitură din cînepă sau alt material ușor și durabil, care se aplică pe capul animalului. Este format dintr-un ansamblu de piese (cefar, fruntar, fălcare, botar, subbotar și subgîtar), care asigură fixarea căpăstrului, iar prin intermediul penei căpăstrului se face contenționarea și conducerea animalului.

**Căpăstrul de dresaj**, sin. *Cavesina*. Harnașament de contenție folosit la caii greu de stăpînit cu ajutorul căpăstrului de grajd și care nu au gura formată. Acesta este un căpăstru de grajd mai

solid, care are botarul prevăzut cu 3 inele de care se prinde lonja sau lonjele. Cavesina servește pentru scoaterea animalului din grajd, conducerea la mină și efectuarea dresajului.

**Căpăstrul de forță**, sin. *Caveson* (ital. *cavezone*). Harnașament de contenție și conducere a cailor prea viguroși, nervoși, retivi, greu de stăpînit, precum și a armăsarilor care se conduc la montă. Se aseamănă cu căpăstrul de grajd, dar este confecționat din curele mai groase și mai rezistente și are botarul parțial sau total făcut din piese metalice articulate între ele, sau botarul are întărituri metalice, care se sprijină pe oasele nazale producînd dureri. Tot la botar sînt fixate două-trei inele de fier de care se prind lonjele.

**Căpățînă**. Denumire de abator dată capului detașat, de la animale sacrificate, după îndepărtarea pielii, sau pîrlirea părului.

**Căpețel**. Harnașament de conducere la tracțiune care se aplică pe capul animalului. Este confecționat din piese de piele (cefar, fruntar, fălcare, gitar, botar, ultimul formînd o singură piesă) și piese metalice (zăbala de diferite tipuri, inelele zăbalei, inelele fălcarelor și inelele pentru trecerea tranzeluței).

**Căpiere**. V. Cenuroza oilor.

**Căprior**. (*Capreolus capreolus*). Vinat mare, care la noi în țară populează pădurile de deal și de șes. Rumegător din familia cervideelor, cu blană de culoare roșcată vara și cenușie iarna, cu coarne caduce ramificate pînă la 3 raze. Se vinează masculul cu autorizație, cu armă cu glonț, în perioada iunie-octombrie. Din vînătoarea căpriorului se obțin trofeul (coarne), carne și piele.<sup>z</sup>

**Căpușe**. Acarieni hematofagi din clasa *Arahnoida* care atacă aproape toate speciile de animale homeoterme, neliniștindu-le și transmițîndu-le multe boli. Mai frecvent întîlnite sînt *Dermaysus gallinae* și *Argas persicus* (la păsări) și

*Ixodes ricinus*, *Rhynccephalus bursa*, *Dermacentor*, *Haemaphysalis* (la mamifere).

**Cărbune bacterian.** V. Cărbune sim-tomatic.

**Cărbune bacteridian.** V. Antrax.

**Cărbune medicinal** (lat. *Carbo medicinalis*). 1. Pulbere neagră rezultată din carbonizarea oaselor sau a altor țesuturi, utilizat ca ștare sau în suspensii pentru acțiunea absorbantă (antidiareic, antidot), mai rar pentru efectul stimulator (sin. *Carbo animalis*); 2. Cărbune cu putere absorbantă mărită (activat), în urma expunerii particulelor respective în aburi sau diferite gaze (sin. *Carbo activatus*); 3. Cărbune din lemn (*Carbo ligni*), obținut prin carbonizarea incompletă, destinat absorbției gazelor intestinale sau toxinelor.

**Cărbune simptomeatic**, sin. *Cărbune bacterian*, *Cărbune emfizematos* etc. Boală infecțioasă, inoculabilă la rumegătoare și eventual la porc, produsă de *Clostridium Chauvei* și manifestată prin febră, depresiune nervoasă, deformații zonale multiple și crepitante, avînd un prognostic foarte grav.

**Cărucior.** Vehicul mic cu tracțiune manuală utilizat pentru transportul pe distanțe mici a materialelor, produselor etc. În fermele zootehnice se folosește căruciorul de furaje basculant ISPA și CFB-0,4, pentru distribuirea furajelor la animale, transportul bidoanelor etc. Căruciorul pentru ouă se folosește la transportul cofrajelor cu ouă în stația de sortat și ambalat ouă. În abatoarele de păsări se folosește la transportul navetelor cu carcase ambalate la refrigerator sau la congelator.

**Căzătorii gălățeni.** sin. *Roller românesc*. Rasă de porumbei românești de zbor și joc, din grupa raselor de *porumbei căzătorii*, formați prin încrucișarea diferitelor tipuri de Roller oriental.

**C.B.O.**, sin. *C.O.B.* V. Cererea bi-ochimică de oxigen.

**Ceacea**, sin. *Sardeluță* (impropriu), *șprot*, *șața*. V. *Sprattus sprattus*.

**Ceacir.** Despre ochiul unui animal care prezintă culoare diferită; iris înconjurat de un cerc albicios.

**Ceapă de mare**, sin. *Scillatox*, *Scillaren*, *Ratinin*. Planta *Scilla maritima* (sin. *Urginea maritima*) conține glucozidii scillirozida, scillaperina și scillatoxina. Glucozidul activ, scillirozida, se extrage din bulbul varietății roșii și se utilizează ca raticid în momeli ( $DL_{50} = 0,6$  mg/kg pentru șobolani). Toxicitate redusă pentru om și animale domestice.

**Ceară de albine.** Ceara secretată de glandele cerifere ale albinei luînd forma unor solzișori de ceară la partea ventrală a abdomenului, desprinși de albine cu piciorușele, duși la aparatul bucal frământați și folosiți în construcția cuibului. E folosită în construirea fagurilor artificiali cît și în numeroase ramuri industriale.

**Cebocefal** (gr. *kibos*: maimuță; *kefalos*: cap). Monstru avînd topografia zonei orbitare modificată cu regiunea nazală nedezvoltată și cu orbitele foarte apropiate.

**Cee** (lat. *coecus*: orb). Prima porțiune a intestinului gros la mamifere, cu aspect de sac, prezentînd o comunicare ileo-cecală (de comunicare cu ileonul) și o deschidere ceco-colică (de comunicare cu colonul). La cabaline, suine și leporide pereții apar boselați, datorită unor benzi (tenii) longitudinale. La cabaline prezintă trei porțiuni: cirjă, corp și virf (relativ ascuțit) în timp ce la restul speciilor cirja lipsește iar virful este relativ rotunjit, la leporide prezentînd un „apendice cecal”. La păsări în schimb există două cecuri, alungite, destul de voluminoase.

**Ceeală.** Arteră din grupul vaselor mezenterice.

**Ceeltate.** Abolirea totală a facultăților vizuale.

**Cecotroffe.** Proces fiziologic normal, caracteristic iepurilor, care constă într-o dublă circulare digestivă, în orele de întuneric preluîndu-se cecotrofele produse în cecum. Act apetitiv cu suport

hipotalmic și sub control al suprarenalelor, cecotrofia asigură o valorificare superioară a substanțelor nutritive din furaje (celuloză, proteine, microelemente și vitamine) conferind iepurilor o foarte mare adaptabilitate la variațiile regimului de hrană.

**Cefalic.** Care se referă sau se raportează la cap : extremitate cefalică, nervi cefalici etc.

**Cefaline.** Lipide complexe din clasa glicerofosfolipide, conținând fosfor și azot. Au structură similară cu a lecitinelor, de care se deosebesc prin prezența aminoacoolului colamina în locul aminoacoolului colina din lecitine. Sînt distribuite în toate celele organismului animal, predominînd în creier (13,7%), ficat (6,0%), rinichi (3,5%), gălbenuș de ou.

**Cefalocel** (gr. *kephale* : cap, *kele* : tumoră). Aspect tumoriform congenital, determinat de hernia extracraniană a encefalului.

**Cefalopode** (gr. *kephale* : cap ; *pus, podos* : picior). Clasă de moluște marine, cu structură superioară, cu capul bine delimitat de corp, cu doi ochi foarte dezvoltati și cu gura înconjurată de 8—10 sau mai multe brațe tentaculare, prevăzute cu ventuze. Cochilia la unele specii este bine dezvoltată, la altele redusă și acoperită de manta (la sepie) sau complet dispărută (la caracatiță). Sînt animale răpitoare și, din această cauză, foarte mobile. Unele dintre ele sînt comestibile (ex. calmarul).

**Cefalorahidian** (lichid—), sin. *L.C.R.* Lichidul plasat între pia mater și arahnoidă, umplînd toate spațiile subarahnoidiene, ventriculii cerebrali și canalul ependimar, rezultînd dintr-un proces de filtrare la nivelul plexurilor coroidiene și avînd un rol protector și drenator pentru centrul nervos.

**Cefalotomie.** Operație de decapitare : tăierea capului fătului, în cazul remedierii unei distocii prin fetotomie.

**Cefalotripsie.** Operația de strivire a capului fătului, în cazul remedierii unei distocii prin fetotomie.

**Cegă**, sin. *Cigă, ciciugă, ceciugă*. *V. Acipenser ruthenus.*

**Celiacă** (arteră), sin. *Trunchiul celiac.* Colaterală postdiafragmatică a aortei abdominale, după un scurt traiect trifuncîndu-se în artera gastrică stîngă, artera hepatică și artera splenică, (arteră gastrică stîngă prezentînd diverse variante în funcție de specie).

**Celioscopie** (gr. *koilia* : burtă). Examenul endoscopic al cavității peritoneale.

**Celiotomie.** Deschiderea cavității abdominale și pătrunderea în cavitatea peritoneală (*v. Laparatomie*).

**Celobioză.** Diglucid cu caracter reductor constituit din două molecule de  $\beta$ -glucoză. Reprezintă unitatea diglucidică repetitivă din structura celulozei. Este scindată enzimatic în ozele componente sub acțiunea celobiazei ( $\beta$ -glucozidază) secretată de flora microbiană din tubul digestiv al erbivorelor.

**Celtic.** Rasă de porci de tip brahicefal cu profil subconcav, urechi foarte lungi și cadente, statură mare, apreciată pentru producția de carne.

**Celular. 1.** Care se raportează la celulă: reacție celulară etc. ; **2.** Care aparține celulei : nucleu celular, organite celulare etc.

**Celulaze.** Enzime din clasa hidrolaze, care catalizează scindarea hidrolitică a celulozei. Sînt prezente în tractul digestiv al erbivorelor care pot digera și asimila celuloza sub formă de glucoză ca produs final al acțiunii enzimatice (celulază + celobiază).

**Celulă** (lat. *celula, cella* : cameră). Cea mai mică unitate de structură și funcție biologică în care se desfășoară procesele vitale. Celulele pot exista ca unități independente sau pot fi asociate sub formă de colonii (asociere facultativă) sau țesuturi (asociere obligatorie). Ele reprezintă elementele constitutive ale tuturor organismelor. La monocelulare, celula posedă toate elementele necesare pentru asigurarea funcțiilor vitale ; la pluricelulare, celula prezintă un

grad înalt de specializare, avînd funcții diferite. Fiecare celulă este un sistem bine delimitat. Deși prezintă o mare variabilitate în privința formei și mărimii, structura lor este în general aceeași fiind diferențiată în citoplasmă și nucleu (la eukariote). Fiecare celulă este delimitată de o membrană celulară. În afara nucleului, în celulă există numeroase alte organite celulare, cum sînt: mitocondriile, microsomi, aparatul Golgi, centrioli, lizosomi, reticul endoplasmatic, plastele etc.

**Celule bazale Hermann.** Celule speciale la baza corpusculului gustativ.

**Celule de albine.** Componente ale fagurilor construiți de albine, au deschiderea orientată lateral cu o ușoară orientare în sus. După folosință există mai multe categorii; celule de albine lucrătoare, celule de trîntori, celule matcă etc.

**Celule de albine lucrătoare.** Celule de faguri, avînd în majoritate formă hexagonală, diametrul 5,38—5,42 mm, adîncime 12 mm, volum 0,282 cmc. Au capacitatea de 0,40 g miere, 0,19 g polen, 800 celule la 1 dm<sup>2</sup>. Pentru construirea unei celule albinele cheltuiesc 13 mg ceară sau 50 de solzișori. Pe 1 cm<sup>2</sup> se află 4 celule.

**Celule de fixare.** Celule de faguri care fac legătura între fagure și spezeze.

**Celule de matea.** V. Botci.

**Celule de trîntori.** Celule de faguri în formă hexagonală, cu diametrul 6,25—7 mm și adîncimea 13—16 mm. Într-un cm<sup>2</sup> se găsesc trei celule. Albinele cheltuiesc 30 mg ceară sau 120 solzișori pentru o celulă. Servesc la depozitarea mierii și la creșterea puietului de trîntori.

**Celule germinative.** Ovule (ouă) sau spermatozoizi.

**Celule Leydig.** Celule interstițiale, cu rol endocrin, din testicul.

**Celule Müller.** Celule mari, cu aspect special, relativ ramificate, înalte, de susținere, care intră în structura retinei.

**Celule pseudo-senzoriale.** Celule din epiteliile senzoriale, care-și mențin ca-

racterul epitelial primitiv: celule gustative etc.

**Celule senzoriale. 1.** Un neuron care are procesele sale terminale conectate cu terminațiile nervoase senzoriale; **2.** Un țesut celular epitelial modificat sau de legătură, adaptat pentru recepția și transmiterea senzațiilor.

**Celule Sertoli.** Elemente sincițiale, cu rol trofic, de la nivelul tubilor seminiferi.

**Celule sexuale, sin. gameți.** Celule cu un set de cromozomi caracteristic speciei, cu rol de a reproduce organismul. Din unirea a două celule de sex opus rezultă oul sau zigotul cu un număr diploid de cromozomi.

**Celule somatice (gr. soma: corp).** Celule diploide din care sînt alcătuite țesuturile corpului. Au două seturi identice de cromozomi, unul proeminînd de la părintele-tată, iar celălalt de la părintele-mamă.

**Celule umbeliforme.** Elemente celulare superficiale, ale epiteliului mixt din vezica urinară.

**Celule Wirehow.** Osteocite sau celule osoase.

**Celulaza.** Grup de enzime extracelulare, produse de diferite ciuperci, bacterii, insecte și alte animale inferioare, care hidrolizează celuloza.

**Celulolitic.** Care are capacitatea de a hidroliza: aplicat la unele bacterii și protozoare.

**Celuloza.** Poliglucid (C<sub>6</sub>H<sub>10</sub>O<sub>5</sub>)<sub>n</sub> de origine vegetală, foarte răspîndit în natură, reprezentînd substanța „schelet” a membranei celulare. Intră ca o componentă de bază în compoziția chimică a unor nutrețuri (nutrețuri celulozice). Este constituită din policondensarea a 2 000—10 000 molecule de β-glucoză, avînd ca unitate repetitivă diglucidul celobioză. Este rezistentă la sucurile gastrice ale omului și carnivorelor, degradată însă de simbiozii din tubul digestiv al rumegătoarelor. Astfel, ierbivorele utilizează ca hrană cantități apreciabile de celuloză, deoarece posedă

echipamentul enzimatic necesar pentru a o transforma în glucoză asimilabilă. Flora microbiană din rumen elaborează enzime ( $\beta$ -glucozidaze) denumite celuloza și respectiv celobioza care scindează hidrolitic celuloza pînă la stadiul de glucoză; aceasta este absorbită și ulterior convertită în glicogen.

**Celulozozică.** Procese de degradare enzimatică a celulozei datorită acțiunii microorganismelor aerobe și anaerobe.

**Celsius.** V. Scară termometrică.

**Cenad.** Denumirea unor soiuri de orz și ovăz, create în țara noastră. Soiurile de orz 345 și 396 sînt productive, rezistente la ger și la secetă. Soiurile de ovăz 88 și 309 sînt productive, rezistente la cădere și la scuturare.

**Centrala pentru producția avicolă (AVICEN).** Organism de specialitate, înființat în anul 1971, în vederea coordonării activității întreprinderilor avicole de stat din țara noastră. Începînd cu cîncinalul 1976—1980, îi revine sarcina de a coordona și programele de dezvoltare a altor specii de păsări (în afară de galinacee), curci, găște, rațe etc., precum și a iepurilor și animalelor de blană.

**Centrarchus macropterus.** Pește de 13—16 cm din ordinul Percoidea, din apele dulci din America de Nord. Coloritul corpului cenușiu albastrii cu dungi transversale negre. La baza dorsalei o pată neagră. Se utilizează ca pește de acvariu.

**Centre genice.** Zone geografice delimitate, în care se constată o mare variabilitate a genelor pentru o specie sau pentru un grup de specii înrudite. Aceste centre corespund aproximativ locurilor unde au apărut prin mutații sau recombinări, speciile respective.

**Centrifugare.** Operațiune de separare, datorită efectului forței centrifuge, a componentilor cu greutatea specifice diferite dintr-un amestec de lichide, sau de lichide și părți solide în suspensie (ex. separarea grăsimii din lapte se face prin centrifugare).

**Centrifugă.** Aparat sau mașină pentru separarea fracțiunilor cu densitate diferită dintr-un amestec eterogen lichid, folosind forța centrifugă.

**Centriol.** Particulă mică citoplasmatică aflată în celulele animale și la unele plante inferioare, care sînt implicate în formarea formațiunilor filamentoase (cili, flageli etc.) la unele celule (B o v e r i, 1895). De asemenea, centriolii sînt implicați în formarea aparatului mitotic care dirijează migrarea cromozomilor spre cei doi poli în timpul diviziunii celulare. La majoritatea celulelor, doi centrioli stau în apropierea nucleului formînd o unitate caracteristică denumită centrosom. Spre sfîrșitul profazei și începutul metafazei cei doi centrioli se despart și migrează spre polii opuși ai celulei, între ei formîndu-se filamentele fusului nuclear de care se atașază cromozomii.

**Centromer,** sin. *Kinetocor.* Element de structură a cromozomului, reprezentat printr-o strângulare, la un anumit nivel, a cromatidei (W a l d e y e r, 1903). Poziția centromerului contribuie în mod direct la determinarea formei cromozomului. Centromerul prezintă importanță în timpul diviziunii celulare, cromozomul prinzîndu-se de filamentul fusului nuclear la nivelul acestuia.

**Centrosom.** V. Centriol.

**Centrul celular.** Organ celular, poli-morf, foarte vizibil în faza de diviziune celulară, cuprinzînd în componența lui: un centriol (dublu uneori) plasat în interiorul unui centrosom, avînd la periferia lui o zonă citoplasmatică reprezentînd sfera atractivă din care pare a iradia o serie de formațiuni filamentoase (formînd asterul). Adesea centrosomul cu sfera din jurul lui sînt definiți sub termenul de centrosferă, iar sfera atractivă împreună cu asterul sub denumirea de astrosferă.

**Centrul de tuns.** Construcție parțial sau total închisă (saivan, șoproan, magazie) destinată tunsului oilor, clasării și ambalării lînii. Centrul de tuns este

prevăzut cu țarcuri de așteptare și de evacuare, cu punct de control sanitar-veterinar și cu o sală în care se găesc mese și instalații de tuns, masa de clasare a linii, presa de balotat lina, spațiu de depozitare a baloturilor de lână etc.

**Centrul republican de creșterea cailor și calificarea cailor de rasă (C.R.C.C.C.C.R.).** Organ de specialitate înființat prin HCM 152/1972, care asigură creșterea calului pe baze științifice în România. C.R.C.C.C.C.R. se ocupă de producerea și creșterea materialului cabalin de rasă din herghelii și depozitele de armăsari, de ameliorarea raselor locale din diverse zone ale țării, prin monta iepelor de către armăsari, certificați și autorizați de O.R.S.A. De asemenea, se ocupă cu organizarea probelor de calificare, bonitarea și clasarea cailor de rasă și înscrierea în registrul genealogic al C.R.C.C.C.C.R. a efectivului matcă de rasă, precum și cu elaborarea Stood-book-ului raselor Trăpaș și Pur singe englez.

**Centrul republican de reproducția și selecția animalelor (C.R.R.S.A.).** Organism de specialitate, creat în vederea coordonării la nivel republican a activității cu privire la reproducția și selecția animalelor.

**Centrul respirator.** O zonă mare a creierului implicată în reglarea respirației.

**Centură pelvină.** Se definește sub acest termen complexul de oase care formează zonoscheletul membrului pelvin, cuprinzând cele trei oase care intră în componența coxalului (ilium, ischium și pubis) la rindul lor cele două coxale (sudate sau articulate pe linia ventromediană) formînd osul bazinului, articulatul dorsal cu osul sacru.

**Centură scapulară.** Termen utilizat pentru definirea zonoscheletului toracal, formată din perechile de oase simetrice care leagă direct sau indirect membrul toracal de trunchi, în componența completă a centurei scapulare intrînd spata, clavicula și coracoidul.

**Cenur.** Forma larvară a unor tenii.

**Cenur cerebral (lat. *Cenurus cerebralis*).** Forma larvară a *Teniei multiceps* (din intestin de ciine sau vulpe) și avînd aspectul unei vezicule cu volum variat (cit o nucă, cit un ou etc.), dezvoltîndu-se în sistemul nervos central la oaie, vițel și capră.

**Cenur serial (lat. *Cenurus serialis*).** Forma larvară a *teniei serialis* (care trăiește în intestin de ciine, vulpe), fixată în țesutul conjunctiv subcutanat și în peritoneu la iepure, unde poate ajunge la dimensiuni considerabile (cit un cap de copil).

**Cenuroză.** Boală produsă prin dezvoltarea cenurilor în diverse organe.

**Cenuroza oilor, sin. Căpire.** Parazitoză cerebrală produsă de cenurul cerebral (larva teniei multiceps) și manifestată clinic prin tulburări dependente de localizarea zonei de compresie: tulburări corticale, ataxie; astazie, amaroză, meningoencefalită etc., adesea urmată de moarte.

**Cenuroza vițelilor.** Parazitoză cerebrală produsă de cenurul cerebral și manifestată prin anorexie, tristețe, tulburări nervoase diverse, în funcție de localizare.

**Ceper.** Nume utilizat pentru canarul comun (v.) prin asociație cu caracteristicile cîntecului său mai puțin perfecționat.

**Cerb (*Cervus elaphus L.*).** Cel mai mare reprezentant al cervideelor din țara noastră. Masculul poartă numele de cerb sau taur, iar femela de cerboaică sau ciută. La noi cerbii ating greutatea de 250—350 kg, iar ciutele aproximativ 150 kg. Unii autori disting două rase de cerbi: *cerbul Răgăzan*, cu trupul mai scurt și indelat și *cerbul Lidvan* cu trupul mai mare. Culoarea acestor animale sălbatice este în funcție de anotimp, vara mai roșcată și în timpul iernii nuanțele părului căpătînd culoare sursă-cafenie. Este răspîdită în Europa, Asia occidentală și Africa septentrională.

**Cerbul lopătar (*Cervus dama dama L.*).** Vinat mare originar din țările mediteraneene. În țara noastră este răspîdit.

peste tot, piesele aflate în libertate se cifrează la cca 3 000 capete. Recoltarea lopătarului se face în timpul bocănitului la vârsta de 9—14 ani, vîrstă cînd trofeul este cel mai bun.

**Cerbice.** Depozit de țesut adipos, situat pe partea superioară a gîtului, care se dezvoltă odată cu maturitatea sexuală, la tauri și la berbeci.

**Cercei.** 1. Excrescențe cărnoase situate pe partea inferioară a gîtului și către extremitatea lui superioară. Se întîlnesc frecvente la capre și mai rar la unele rase (mai ales primitive) de oi și porci; 2. sin. *Clopoțel*. Formațiune din păr pe urechi la iepurii Angora, caracteristice tipului englez al rasei.

**Cerebel.** sin. *Creier mic, creieruș*. Porțiune a encefalului, globuloasă, situată deasupra protuberanței, în cavitatea cerebeloasă a cutiei craniene. Apare legată de trunchiul cerebral prin trei perechi de pedunculi cerebeloși. Macroscopic i se descriu doi lobi laterali și un lob median (vermisul), cuprinzînd la rîndul lui 9 lobi, fiecare lob lateral putînd fi sistematizat și el în diverși lobi.

**Cerebral.** 1. Care se referă la creier: fața cerebrală a parietalului etc.; 2. Care aparține creierului: scoartă cerebrală etc.

**Cerebrale** (artere—). Detașate din poligonul circumhipofizar se disting: o arteră cerebrală nazală, două artere cerebrale mijlocii și două artere cerebrale profunde.

**Cerebro-spinal.** Cu raport sau apartenență simultană la creier și măduva spinării.

**Cerebrozide.** Lipide azotate nefosforate, conținînd în moleculă și un glucid, cele mai cunoscute fiind: cerazina, cerebrona (frenozina) și nervona.

**Cerere biochimică de oxigen** (Biochemical oxygen demand-BOD), sin. *CBO*, sin. *Cerere biologică de oxigen*. Cantitatea de oxigen folosit în oxidarea biochimică a materiei organice, într-un timp dat, la o temperatură și în condiții specifice. Un test de evaluarea impurității apelor uzate.

**Cerere chimică de oxigen** (C.C.O.). Măsură a capacității de consumare a oxigenului de către materiile organice și anorganice din apă (sau din apa uzată). Reprezintă cantitatea de oxigen consumată dintr-un oxidant chimic, într-un test specific.

**Ceride**, sin. *Ceruri*. Lipide simple constituite din acizi grași superiori cu alcooli monohidroxilici superiori (exemplu: palmitatul de cetil). Ceridele naturale reprezintă amestecuri de diferiți esteri cu cantități variabile de hidrocarburi superioare, acizi grași liberi, alcooli cu catenă lungă, steride etc. Au rol ca strat de protecție a suprafețelor organismelor animale și vegetale, acționînd ca agenți anti-apă. Sînt rezistente la acțiunea diferiților agenți chimici și nu rincezesc, deoarece nu conțin acizi grași nesaturați. Exemple de ceride: lanolină (obținută din grăsimea de pe lina ovinelor), ceara de albine, ceara de balenă.

**Cerificator solar.** Dispozitiv pentru topirea materiei brute cu procent ridicat de ceară cu ajutorul căldurii solare.

**Cerkassk.** Rasă de oi cu lina groasă, cu aptitudini de carne-lînă, care a participat la formarea rasei Kuibîșev.

**Cernușcă**, sin. *Babușcă, mică*. V. *Leuciscus borysthenicus*.

**Cerumen** (lat. *ceru*: ceară). Substanță grasă, gri-gălbuie, secretată de glandele ceruminoase din conductul auditiv extern.

**Cervical.** 1. Care se referă la gît (ca regiune sau formațiune) sau o parte asemănătoare gîtului: canal cervical, ganglion cervical etc.; 2. (Ligament—). Formațiune fibroasă de legătură, situată în regiunea cervicală și cuprinzînd un *funicul dorsal* și o *porțiune lamelară*.

**Cervicită.** Inflamația gîtului uterin, favorizată în special de traumatizarea mucoasei cervicale în timpul fătărilor distocice sau datorită unei manipulări brutale a instrumentarului de inoculare a spermei.

**Cervidee** (*Cervidae*). Familie de mamifere artiodactile rumegătoare, fără inci-

sivi superiori, masculii avînd coarne pline, ramificate, caduce anual. Din cervidee fac parte: cerbul, renul, căprioara, cerbul nordic etc.

**Cervoidea.** Superfamilie de animale rumegătoare tilopode din infraordinul *Pecora*, care cuprinde căprioarele, girafele și alte specii înrudite.

**Cervix**, sin *Gît uterin*. Segmentul terminal al uterului, cu aspectul unui tub fibro-cartilaginos, de consistență elastică, asigurînd comunicarea între corpul uterin și vagin. Este perfect închis în timpul gestației. În timpul ciclului sexual este ușor întredeschis, permițînd pătrunderea spermatozoizilor spre căile genitale ascendente.

**Cetacea**, sin. *Cetacee*. Ordin de mamifere acvatice, care include balenele, delfinii etc.

**Cetogen.** Producător de cetone, cu referință în special la alimentele sau regimul de hrană care favorizează producerea cetonei (a acetonei în special), în organism.

**Cetonemie.** V. Acetonemie.

**Cetonurie.** Eliminarea de corpi cetonici prin urină. Se semnalează mai frecvent la rumegătoare în special la vacile în lactație, deoarece glucoza este mobilizată pentru a se transforma în lactoză, care se elimină prin lapte; se crează astfel un deficit de glucoză care constituie o cauză a cetonuriei.

**Cetoză.** V. Acetoză.

**Cevennes.** Rasă europeană de viermi de mătase, cu gogoșile de culoare galbenă, centurată.

**Cezariană.** Operațiunea chirurgicală de extragere a feteșilor din cavitatea uterină, prin secționarea peretelui abdominal și a peretelui uterin. Se efectuează în cazul unei distocii cînd nu se poate apela la o altă metodă de remediere a acesteia.

**Chablais.** Rasă de taurine (v. Abondance).

**Chabor.** Rasă de găini pitice și decorative, originară din Japonia, cu trunchi îndesat, coadă de verighetă, picioare scurte

și greutatea corporală de 600 g. Are mai multe varietăți și se crește pentru ornament.

**Chaetodontidae.** Familie de pești periformi din subordnul *Percoidae*; pești zburători sau pești flutur.

**Chalază.** 1. Partea bazală a ovulului, la plante reprezentînd locul de inserție al nucleei în fundul cupei formate din porțiunile bazale ale integumentelor florale; 2. sin. *șalază*. Termen ce definește o formațiune structurală din oul păsărilor, cu rol protector.

**Chalcalburnus chalcoides mente.** Pește salamastru de 25 cm din familia *Cyprinidae*, din apele stătătoare sau lin curgătoare din Marea Neagră și Azov cu bazinele lor hidrografice. Are corpul alungit, ușor comprimat lateral cu spațele rotunjite și aproximativ drept și este acoperit cu solzi mari necaduci. Botul este ascuțit, cu gura mică așezată sus. Coloritul corpului argintiu, ceva mai întunecat pe spate. Depune icrele pe fund pe pietriș în aprilie-mai. Are valoare economică relativ mare.

**Chaetogaster limnei.** Oligochet răpitor, dulcicol, sub 7 mm lungime, comun în apele stătătoare unde se găsește pe cochiliile melcilor acvatice. În apele piscicole este folositor fiindcă consumă cercarii și metacercarii (larvele trematodelor indigene) unor paraziți interni ai peștilor.

**Chalceus macrolepidotus.** Pește din familia *Characidae*, din apele din Guiana cu temperaturi de 24°C. Coloritul corpului argintiu cu o nuanță roșietică sau violacee, iar înotătoarele roșii. Se folosește ca pește de acvariu.

**Chamo**, sin. *Chambo*. Rasă de găini combatante, originară din Japonia, caracterizată prin greutate de 2—2,5 kg la găini și 3—3,5 kg la cocoși, și printr-un penaj viu colorat.

**Champagne.** Rasă de iepure de casă. (V. Argintiu francez).

**Characide.** Pești osoși din Africa tropicală și America de Sud și Centrală.

**Characidium rachovii.** Pește din familia *Hemiodontidae* din ape cu tempe-



raturi de 19–26°C, bine oxigenate din sudul Braziliei. Coloritul corpului măsliniu, ceva mai incis pe spate. Pe laturi o dungă longitudinală neagră. Se folosește ca pește de acvariu.

**Characoidei.** Subordin de pești din ordinul *Cypriniformes*, care cuprinde pești de apă dulce, cu maxilare cu dinți și cu o adipozitate fină.

**Charax punctazzo.** Pește marin, pelagic de 21 cm din ordinul *Perciformes*, din Oceanul Atlantic, Marea Mediterană și Marea Neagră. Are corpul ovalar și comprimat lateral. Capul dorsal este concav. Botul alungit cu gura mică. Pe fălci anterior sînt opt dinți proeminenți, cu virful lățit și dispuși oblic. Coloritul corpului cenușiu argintiu cu o nuanță-verzuie și cu 7–10 dungi transversale negre pe spate și argintii pe abdomen. Depun icrele toamna și iarna. Are valoare economică relativ redusă.

**Charbray.** Populație de taurine formată în S.U.A. prin împerecherea rasei Brahmană cu Carolaise. Se caracterizează printr-o pondere de sînge Brahman de 1/8–1/4, iar în rest Carolaise. Are dezvoltare corporală mare, în special a trenului posterior, culoare albă-crem uniformă, cocoșa slab dezvoltată, rezistență, rusticitate, vigurozitate și capacitate de îngrășare ridicată.

**Charford.** Rasă de bovine de carne în curs de formare în statul Arizona (S.U.A.) prin împerecherea raselor Carolaise, Hereford și Brahman. Are o pondere diferită de sînge de la rasele parentale (1/2 sînge Carolaise, 3/8 Hereford și 1/8 Brahman). Se caracterizează prin aptitudine de carne deosebită în condițiile climatului cald, arid și al pășunilor caracteristice întîlnite în Arizona de sud.

**Charles, sin. King Charles (v.).** Rasă de ciini din grupa spanielilor (epagneul).

**Charlerois,** Rasă de curci originară din Canada (v. Bronzată).

**Charmoise, sin. Kent-Berrichonne.** Rasă de oi din Franța adaptată la sistemul

de creștere „en plein-air“ formată din încrucișarea oilor Berrichene cu berbeci Romney Marsh. Masivitate și precocitate pronunțată; greutate corporală 55–65 kg oile și 90–115 kg berbecii cu 55% randament la sacrificare; producția de lînă 3–4 kg, cu finețea de 24–26 microni și lungimea de 6–7 cm.

**Charolaise, sin. Charolaise-Nivernaise.** Rasă de taurine formată în Franța prin încrucișarea vitelor locale cu rasa Short-horn și cu infuzie de la rasa Limousine. Her-Book-ul rasei a fost înființat în 1887. Se caracterizează prin dezvoltarea hipermetrică (tală 133 cm, greutatea 700–800 kg la vaci și 140 cm și 1 000–1 200 kg la tauri), format dreptunghiular, conformație specifică raselor de carne, capul relativ mic, gîtul scurt și gros, trunchi foarte masiv, cu trenul posterior foarte dezvoltat, membre puternice, culoare albă-crem, cu mucoase roz. Are fecunditate ridicată, constituție robustă, rusticitate și capacitate mare de adaptare la diferite medii geografice și de exploatare, precocitate bună. Manifestă aptitudine remarcabilă pentru carne.

**Charolaise nivernaise.** Rasă de taurine (v. Charolaise).

**Chartreuse.** Rasă de pisici, din grupa pisicilor persane, cu păr lung și lînos de culoare bej și cu coada lungă și păroasă.

**Cheag (lat. abomasum).** 1. Al patrulea compartiment gastric de la rumegătoare, în care se face digestia stomacală; 2. Stomacul glandular al mieilor sacrificați timpuriu cu o cantitate ridicată de labferment, care, completat cu lapte și sare și uscat este utilizat apoi pentru închegarea laptelui îndeosebi în zonele montane; 3. Produs natural sub formă de pulbere sau soluție care conține labferment, utilizat pentru coagularea laptelui. Se obține din stomacul tineretului animal hrănit cu lapte, în special din compartimentul gastric al rumegătoarelor.

**Cheag sangvin.** Formațiune rezultată din coagularea singelui, cuprinzînd în

structura ei o rețea de fibrină, între ochiurile căreia se găsesc elementele figurate.

**Chefal**, sin. *Laban*. V. Mugil.

**Chefir**. Produs lactat acid, rezultat din fermentarea lactică și alcoolică a lactozei sub acțiunea drojdiei *Torula chefiri*. Gust plăcut, acrișor și răcoritor.

**Cheia**. Regiune de măcelărie de calitate inferioară (a III-a) care reprezintă articulația genunchiului (cheia din față) și jaretului (cheia din spate). Baza osoasă este alcătuită din oasele carpiene și tarsiene.

**Cheلودermatită**. Inflamația membranei cheratogene a ongoanelor la taurine, ovine, suine (artiodactile, în general).

**Chemoreceptor**. Organ de simț, care răspunde la stimulii chimici.

**Chenopodină**, sin. *Leucină*. Alcaloid toxic din plante din genul *Chenopodium* (spanac sălbatic, talpa giștii etc.).

**Cheratină**. Proteină care intră în structura părului, lînii, unghiilor, copitelor, pielii. Prezintă un conținut mare în sulf, este insolubilă în apă și rezistentă la enzimele proteolitice.

**Cheratinizare**. Procesul de încărcare a unor celule (obișnuit epidermice) cu cheratină, distingându-se un proces esențial de cheratinizare (turtirea și tasarea componentelor epidermice, impregnarea corneasă a celulelor) și un proces accesoriu al cheratinizării (apariția cheratohialinei, descompunerea cheratohialinei etc.).

**Cheratitis acută**. Inflamația acută a corneei, produsă de factori traumatici, toxici etc. și manifestată prin fotofobie accentuată, sensibilitate oculară excesivă, epiforă și opacifierea tranzitorie a corneei.

**Cheratomalacie**. Afecțiune corneeană ulcerativă, cu origine variată, întilnită la tineretul debilitat, carentat și manifestată prin xeroză, insensibilitate corneeană, infiltrație corneeană zonală și ulcerarea corneene.

**Cheratoză**. Hipertrofie a stratului cornos al epidermului.

**Chesapeake**. Rasă de ciini de vânătoare (v. Retriever de Chesapeake).

**Chester-White**. Rasă de porci formată în S.U.A., în ținutul Chester din Pennsylvania, după anul 1800, din populațiile locale de suine, încrucșate cu reproducătorii din rasele Yorkshire, Lincolnshire, precum și din unele rase din China. Este o rasă specializată pentru producția mixtă, dar s-au creat și linii pentru producția de carne. Valorifică foarte bine porumbul. Se caracterizează prin talie mare, corp lung și adinc, piele și păr de culoare albă, prolificitate și precocitate bună.

**Cheviot**. Rasă de oi engleză, de munte, formată din oile locale ameliorate cu Leicester și Lincoln. Se caracterizează prin culoare albă uniformă, rusticitate și prolificitate mare, construcție robustă și prin aptitudinile pentru lînă fină (3—3,5 kg la oi și 4,5—5 kg la berbeci) și carne de calitate. Greutatea corporală este de 50—60 kg la oi și 70—85 kg la berbeci.

**Cheyne-Stokes** (Respirația—). Aritmie de tip ondulator a mișcărilor respiratorii, caracterizată prin creșterea treptată a amplitudinii mișcărilor respiratorii, alături de accelerarea lor, după care mișcările se reduc progresiv ca frecvență și amplitudine, pînă la apnee completă; presupune insuficiența reglajului neurohormonal al respirației (stări comatoase etc.).

**Chianina**. 1. Rasă italiană de taurine provenită din vitele din antichitate, albe și cu coarne scurte, care înglobează patru varietăți: *Chiana*, *Valdorno*, *Perugina* și *Calvana*, ultima fiind mai mică. Se caracterizează printr-o dezvoltare corporală impresionantă (talie 151—161 cm și greutatea de 720—980 kg, iar la tauri 158—182 cm și 1 150—1 400 kg), conformație specifică animalelor de carne (cap mic, expresiv, coarne mici, cu poziție laterală în față, git puternic, trunchi cilindric, lung, larg, musculos, membre cam înalte), culoarea albă porțelanie, cu pielea, mucoasele, unghiile și smocul

cozii negre. Are constituție robustă, temperament vioi, precocitate remarcabilă, aptitudini foarte bune pentru carne (energie de creștere remarcabilă 1 000—2 000 g/zi, consum foarte redus pe kg spor). Se apreciază că această rasă furnizează cea mai bună calitate a cărnii dintre toate rasele de taurine; 2. Rasă de porci (v. Capuccia).

**Chianina de Arno.** Varietate de taurine, din rasa Chiana (v. Chianina).

**Chianino-Maremmani.** Bovine formate prin încrucișarea celor două rase, moștenind aptitudini de carne pronunțate de la rasa Chianină și constituția robustă, temperamentul vioi, rusticitatea și vigoarea de la Maremmana. Se caracterizează prin dezvoltare corporală mare, cap relativ lung, coarne scurte, trunchi cilindric, musculos, torace dezvoltat, membre solide și culoare albă. Are precocitate, rusticitate, longevitate și fecunditate ridicate, precum și aptitudini bune pentru carne.

**Chiasmă.** Fenomen citologic constatat în diploamelor profazei meiozei primare și care constă în realizarea unor puncte de contact între cromatidele surori de la doi cromozomi homologi (Janssens, 1909). Aceste puncte de contact care dau o configurație specifică, în forma de X, în tetradă, au ca urmare, în majoritatea cazurilor, schimburi de segmente între cromatidele celor doi cromozomi homologi. Fenomenul de chiasmă stă la baza teoriei chiasmatisipiei, care explică originea fenomenului genetic de recombinare sau crossing-over.

**Chiasma optică** (gr. *Khiesma* : încrucișare). Formațiune prehipofizară de încrucișare parțială a fibrelor din nervii optici.

**Chick** (Unitatea—). Unitate pentru standardizarea acidului pantotenic.

**Chihuahua.** Rasă de ciini (v. Terrier mexican).

**Chil** (gr. *kilos* : suc). 1. Limfa încărcată cu grăsimi absorbite la nivelul peretelui intestinal; 2. Numai în sens im-

propriu s-a utilizat uneori pentru definirea conținutului din lumenul intestinal (v. Chim).

**Chilodus punctatus.** Pește fitofag din grupa Cyprinoidea din apele limpezi și ușor acide tributare Amazonului și Orinoco. Coloritul corpului argintiu cu nuanță cenușie sau verzuie și cu pete negre pe fiecare solz. Pe laturile corpului o dungă neagră. Se folosește ca pește de acvariu.

**Chilurie.** Prezența grăsimilor emulsionate în urină, caracterizată printr-o colorație albă, lăptoasă, a acesteia.

**Chim** (gr. *Khimos* : umoare). 1. Conținutul gastric; 2. Conținutul stomacului și duodenului în timpul sau după digestie; 3. Complexul de secreții gastro-intestinale și de produse rezultate în intestin după acțiunea acestor secreții asupra alimentelor.

**Chimiorezistență.** Rezistența microbilor față de chimioterapie antimicrobiene (sulfamide, sulfone, acid paraaminosalicilic, derivații furanului, izoniazida etc.).

**Chimioterapie**, sin. *Chemoterapie*. Terapeutică bazată pe utilizarea substanțelor chimice (fabricate prin sinteză).

**Chimotripsina.** Enzimă proteolitică din clasa hidrolaze care scindează proteinele prin hidroliza legăturilor peptidice formate între gruparea carboxil ( $-COOH$ ) a unui aminocid aromatic (tirozina) și gruparea amino ( $-NH_2$ ) a unui aminocid nearomatic. Se formează din chimotripsinogen (formă inactivă a enzimei elaborată de pancreas) care, în prezența urmelor de tripsină și enterokinază, se transformă în diferite tipuri de chimotripsine. Chimotripsinele acționează, ca și tripsinele, în mediul alcalin la nivelul intestinului, însă activitatea lor enzimatică este mai scăzută decât cea a tripsinelor.

**Chimotripsinogen.** Enzimă proteolitică inactivă din sucul pancreatic; este convertită de către tripsină în forma activă, chimotripsină.

**Chimozina**, sin. *Labferment*, *renină*, *presură*, *cheag*. Enzimă proteolitică pre-

zență în stomacul animalelor tinere (în special la viței și miei), care are proprietatea de a precipita proteinele din lapte, și anume cazeinogenul sub formă de cazeinat de calciu; în acest fel, se favorizează scindarea enzimatică a acestor proteine.

**Chin.** Rasă de ciini (v. Spaniol Japonez).

**China 1.** Soi de dud originar din partea sudică a R. P. Chineze. Este un soi cu creștere viguroasă, rezistent la ger și boli, în al patrulea an de viață dă pină la 12 tone frunză/ha cu valoare nutritivă ridicată. Se pretează pentru toate regiunile sericicole din țara noastră.

**China 3.** Soi de dud originar din China, cu vigoare mijlocie. Are frunze foarte mari care atârnă de pe lăstari. Este un soi cu o rezistență mijlocie la ger și o înfrunzire mai târzie. În cel de-al treilea an realizează producții de cca 12 tone/ha pe un sol brun roșcat de pădure. Zona de cultură — regiunile sericicole din sudul și vestul țării.

**China 7.** Soi de dud originar din R. P. Chineză. Prezintă lăstari cu creștere viguroasă, frunze de dimensiuni mari, cu număr mare de flori masculine și foarte puține flori femele. Este un soi cu înfrunzire mai târzie, rezistent la boala pitică și mai puțin rezistent la bacterioză. Realizează 15 tone frunză/ha, fiind adecvat atât pentru creșterile de primăvară cât și pentru cele de vară și toamnă. Se cultivă în toate regiunile sericicole ale țării.

**China 10.** Rasă de viermi de mătase, bivoltină, care se crește și în țara noastră, cu producții ridicate.

**China 32.** Soi de dud originar din R. P. Chineză, caracterizat printr-un grad foarte puternic de lăstărire, cu frunze mari și cu flori femele. Este un soi de înaltă productivitate (22 tone frunză/ha). Se cultivă în toate regiunile sericicole ale țării.

**China 199.** Soi de dud originar din R. P. Chineză, cu ritm rapid de dezvoltare, frunze de dimensiuni foarte

mari și intense colorate. Soi unisexual monoic, cu număr mare de flori masculine. Prezintă rezistență mai târzie, o pronunțată rezistență la boala pitică și la bacterioză. Este slab rezistent la secetă. Este un soi de înaltă productivitate indicat pentru creșterile de primăvară, vară și toamnă. Se cultivă în toate regiunile sericicole ale țării.

**Chinchilla. 1.** sin. *Cincila*. Animal de blană originar din America de Sud, rozător din familia *Lagostomidae*. Din cele trei specii, *Chinchilla brevicaudata*, *Eryomis Chinchilla* (C. mare) și *Eryomis laniger*, sin. *Mus laniger*, numai ultima s-a răspândit în crescătorii. Animal mic, cu greutate medie de 500—600 g și cu un aspect general care o situează între iepure și verșet. Chinchilla se caracterizează printr-o blană deosebit de frumoasă cu o desime remarcabilă, determinată de o particularitate a părului care asigură pentru fiecare folicul pilos un smoc din 120—180 fire. În crescătorii Chinchilla asigură 2—3 fătări pe an cu 2—3 pui la o fatăre; 2. Rasă de iepure cu două varietăți existente: Chinchilla mare și Chinchilla mică. Denumirea se datorează asemănării existente cu animalul de blană cu același nume (v.).

**Chinchilla mare.** Varietate de iepuri de carne și blană cu greutatea corporală de 5—6,5 kg, cap mic, cu urechi scurte în formă de „V”, ochi bruni mai rar cenușii sau albaștri, gheare brune sau roșcate. Are aptitudini de îngrășare și produce carne gustoasă cu un consum redus de furaje (v. Chinchilla).

**Chinchilla mică.** Varietate de iepuri de carne și blană, asemănător cu Chinchilla mare, însă cu greutate corporală mai mică (2,5—3,5 kg). Se crește pentru carne, piețele și ca animal de laborator (v. Chinchilla).

**Chinchillidae.** Familie de rozătoare care cuprinde chinchilele și alte specii înrudite.

**Chineză, sin. Gisca cu carunc, Carunculată. 1.** Rasă de giște al cărei strămoș sălbatic, *Cygnopsis Cygnoides* tră-

iește în China de nord. Rasă ușoară, cu greutate medie de 4—6 kg și cu o producție de peste 60—70 ouă anual, este utilizată în hibridări pentru producerea hibridilor materni pentru broilerul de găscă. Se caracterizează printr-un exterior deosebit de al celorlalte rase de găște: caruncul cornos pe frunte, gît lung de lebădă, culoare castanie etc.; 2. Rasă de porci, cu foarte bune aptitudini pentru îngrășare. A participat la formarea rasei Berkshire și a altor rase de porcine; 3. Rasă de pisici ce se crește în China cu urechi căzînde. Este consumată ca hrană de populație; 4. Rasă de ciini, folosită pentru pază, vînătoare și consum.

**Chinezi.** Rasă de porumbei Pescăruși (v.).

**Chinodrom.** Pistă pentru cursele de ciini dotată în general cu iepure mecanic, pe care se organizează curse cu ciini orgari (levrieri).

**Chinologie.** V. Cincultură.

**Chios.** Rasă de oi de lapte din Grecia, cu greutatea corporală de 48—52 kg, producția de lînă 2—2,5 kg, fințea fibrelor 29—34 microni, lungimea 12—14 cm și 260 l lapte în 220 zile de lactație.

**Chirchiz.** Varietate a calului cazah, cu unele influențe de la calul Carabair. Are aproape aceleași calități și defecte de conformație ca și calul cazah.

**Chironomus plumosus.** Insectă din ordinul dipterelor a cărei larvă de 14—15 mm, este comună în apele stagnante mîloase și încărcate cu material putrescibil unde stă îngropată în mil. Larva are corpul alungit, aproximativ cilindric și segmentat. Capul ovalar, este bine vizibil și are două antene scurte. Coloritul corpului roșu. Are valoare pentru piscicultură fiind căutat pentru hrană de numeroși pești bentonici. Servește ca nadă pentru undiță.

**Chirurgie.** Parte a științei și artei medicinale care implică o acțiune terapeutică singeroasă sau nesingeroasă, aplicată manual, cu sau fără utilizarea unor

instrumente speciale, efectuată de la exteriorul organismului.

**Chist.** Formațiune veziculară apărută în masa țesuturilor, delimitată de un perete de reacție și conținînd în interior un lichid, distingîndu-se: chiști seroși, sero-sangvinolenți (post-traumatici), parazitari, ovarieni (sau foliculari), uni-sau pluriloculari etc.

**Chist hidatic.** V. Echinococoză.

**Chist ovarian.** Formațiune veziculară pe ovar, alcătuită dintr-un perete mult subțiat care delimitează o cavitate plină cu lichid. Provine din degenerarea chistică a foliculilor ovarieni și provoacă tulburări în desfășurarea normală a ciclului sexual.

**Chitină.** Mucopolizaharid, constituit dintr-o catenă liniară (ca și la celuloză), avînd însă un aminozahăr acetilat. Este scindată de chitază (chitinază) și formează trama de susținere a crustei chitinoase a insectelor, crustaceilor etc.

**Chitiază.** Enzimă produsă de unele microorganisme și nevertebrate care hidrolizează chitina.

**Chiuretaj.** Operație de ablație a unei formațiuni sau porțiuni de țesut cu ajutorul chiuretei.

**Chiuretă.** Instrument chirurgical, în formă de lingură sau buclă tăioasă, utilizat pentru practicarea raclajului (chiuretajului).

**Choa,** sin. *Wadara* sau *Shuwa*. Zebu arab cu coarne scurte, talie medie (127 cm), cap rectiliniu, gît puternic, cocoasă bine dezvoltată, trunchi îndesat și musculos, membre scurte și fine, culoare roșie închisă, precum și bălțată cu negru și roșu, pielea pigmentată și părul scurt. Are aptitudine triplă (lapte, carne, bună capacitate de tracțiune și port-samar). Realizează 1 200—1 600 l lapte pe lactație normală.

**Chondrichthyes.** Pești marini cu schelet cartilaginos și acoperit cu solzi placoizi. Gura dispusă ventral. Aparatul branhial format din 5—7 saci branhiali. Nu au vezică înotătoare.

**Chondrostoma nasus.** Pește dulcicol de 40—50 cm din familia *Cyprinidae*

din apele mari curgătoare cu fundul pietros sau nisipos din Europa. Are corpul alungit, ușor comprimat lateral și acoperit cu solzi. Botul scurt, cu gura cu buze cornoase tari așezată ventral. Coloritul corpului cenușiu cu o nuanță albastruic, argintiu cu puncte negre pe lateri și alb pe abdomen. Depune icrele pe pietre în aprilie-mai. Are valoare mare economică.

**Chordata.** Încrengătură a regnului animal, care cuprinde aproape toate speciile ce interesează zootehnia. În această încrengătură fac parte animalele care au corpul susținut de o coloană osoasă, formată din vertebre, (pești, batracieni, reptile, păsări, mamifere).

**Chow-Chow.** Rasă de ciini derivând dintr-o rasă veche chineză, dar probabil de formație europeană mai nouă prin încrucișarea cu mai multe rase. Are caractere asemănătoare ciinilor Spitz (Samoyed), cu blana cu păr lung, abundent cu subpăr moale și des, cu aparență de masivitate și cu coada sus prinsă și curbată înainte. Fruntea ridată face ca animalul să pară morocănos; prezintă o culoare deosebită negru-albastruie a limbii și boltei palatine. Varietăți unicolore (negru, roșu, roșcat, albastru, crem sau alb) fără pete. Talia 53 cm, greutatea 18—25 kg.

**Chrysanthème.** Rasă de ciini (v. Terrier tibetan).

**Chrysolophus.** Fazan de decor (v. Fazanul auriu și Fazanul Amherst).

**Cianogen** (gr. *kyanos*: albastru; *genon*: a produce). Care produce sau pune în libertate acid cianhidric (intoxicații cu plante cianogene).

**Cianoză** (gr. *kyanos*: albastru). Colorarea în albastru a tegumentelor și mucoaselor, ca urmare a unei staze sau altei tulburări circulatorii, respiratorii etc.

**Cianuri.** Săruri ale acidului cianhidric, foarte toxice pentru oameni și animalele domestice.

**CIC.** Consiliul Internațional de Vinătoare (cinegetică).

**Cicatrice** (lat. *cicatrix*: rană vindecată). Urma rămasă dintr-o plagă după terminarea procesului restitucional.

**Cicatrizare**, sin. *Proces restitucional*. Complex de fenomene desfășurate la nivelul unei soluții de continuitate în curs de vindecare.

**Cichlasoma.** Pești dulcicoli din familia *Cichlidae* din Mexic, Brazilia, Honduras, Guyana, Guatemala. Coloritul corpului cenușiu cu o nuanță verde sau argintie și cu pete mai întunecate. Se folosește ca pește de acvariu.

**Ciclotiene.** Hidrocarburi ciclice clorurate cu acțiune insecticidă similară cu cea a D.D.T. și H.C.H., foarte toxice pentru om și animalele domestice. Mai utilizate sînt *Clordanul*, *Heptaclorul*, *Aldrinul*, *Toxafenul* în combaterea dăunătorilor agricoli.

**Ciclofurin.** Preparat antibiotic fura-  
jer, rezultat ca produs secundar la fabricarea aureomicinei. Conține 1,5% aureomicină (15 U.I. pe mg) și este folosit în hrana tineretului animal, cu efect stimulator.

**Ciclop.** Monstru cu un ochi.

**Ciclu.** Ansamblul de fenomene succesive, care se repetă în aceeași ordine determinată.

**Cicluul Cori.** Circuit de reacții biochimice prin care o parte din acidul lactic rezultat din degradarea glicogenului, respectiv a glucozei la nivelul țesutului muscular este transferat pe cale sanguină la ficat unde este utilizat pentru resinteza glicogenului. Energia necesară pentru această resintează este furnizată de oxidarea a 1/5 din acidul lactic. Din glicogenul astfel sintetizat se eliberează glucoză (glicogenoliză) care — pe cale sanguină — este transferată la nivelul musculaturii unde servește ca material energetic pentru contracția musculară.

**Cicluul de pășunat.** Timpul în care animalele trec în mod succesiv de pe o tarla pe alta, pășcînd astfel pe toate tarlalele într-o anumită ordine. Pentru o tarla înscamnă perioada de repaos după pășunat și pînă se reia din nou pășunatul. În medie un ciclu de pășunat du-

rează 28–30 zile. Durata unui ciclu de pășunat depinde de specie, care se poate reface mai repede sau mai încet, de umiditatea din sol, fertilitatea solului, intensitatea folosirii etc.

**Ciclul de producție.** Perioada de timp necesară desfășurării proceselor de muncă și a celor biologice pentru transformarea obiectelor muncii în produse finite: carne, lapte, ouă, cereale, legume, fructe etc. În producția animală ciclul de producție este format din subcicluri (subciclul de reproducție biologică, de dezvoltare a tineretului, de exploatare a animalelor sau de producție) sau din subsisteme (în viziune sistemică). Cuprinderea într-o singură întreprindere a celor trei subsisteme conferă sistemului de producție animală caracterul de circuit închis. Când ciclul de producție se limitează la un singur subsistem (fermă de vaci de lapte, fermă pentru creșterea tineretului taurin etc.), producția este organizată în circuit deschis.

**Ciclul de vegetație.** Termen care definește perioada din cursul unui an când are loc procesul de creștere a unei plante. Aceasta se petrece la temperaturi care depășesc 5°C.

**Ciclul Krebs.** Denumit și *ciclul acidului citric* sau *ciclul acizilor tricarboxilici*. Reprezintă un ansamblu de reacții oxidative care se constituie într-un proces biochimic ciclic de însemnătate metabolică fundamentală. Este calea majoră, comună de oxidare a glucidelor, lipidelor și protidelor, constituind „placa turnantă” a întregului metabolism celular. Prin Ciclul Krebs, se stabilesc corelații metabolice între glucide, protide și lipide: produșii intermediari rezultați din degradarea glucidelor (acidul piruvic) și acizilor grași (acidul acetic), precum și  $\alpha$ -cetoacizii (acidul  $\alpha$ -cetoglutamic, acidul oxalilacetic) rezultați din transaminarea aminoacizilor sînt oxidați pe calea comună a Ciclului Krebs. În acest ciclu de degradare se formează  $\text{CO}_2$ , o anumită cantitate de energie sub formă de ATP (GTP), precum și H prin a

cărui oxidare ulterioară în catena de oxidare celulară (respirație celulară) rezultă  $\text{H}_2\text{O}$  și cea mai mare cantitate de energie prin biosinteza ATP (fosforilare oxidativă). Reacțiile ciclului Krebs și implicat enzimele care le catalizează sînt localizate în mitocondrii.

**Ciclul estral.** Schimbările fiziologice care au loc între perioadele de estru, la femelele mamifere.

**Ciclu sexual, sin. Ciclu ovarian.** Totalitatea fenomenelor fiziologice și a modificărilor diferitelor segmente ale aparatului genital, care se repetă într-o anumită ordine. Cuprinde mai multe stadii: proestru, estru, metestru și diestru (anestru).

**Ciclu sexual anovulatoriu.** Ciclu sexual neînsoțit de ovulație.

**Ciclul vital la Bombyx Mori.** Ciclul de viață la viermii de mătase are patru stadii de metamorfoză: ou, larvă, crisalidă și fluture. Există rase monovoltine cu un singur ciclu complet pe an și rase polivoltine la care ciclul se repetă de 2–3 ori.

**Cicutoxină.** Substanță rășinoasă toxică din cucuta de apă (*Cicuta virosa*).

**Cifoză** (gr. *kyphos*: curbat), sin. *Spinare de crap*. Încovoierea dorsală a coloanei vertebrale.

**Ciliata.** Organisme unicelulare, microscopice, cu forme stabile care au suprafața prevăzută parțial sau total cu cili. În citoplasmă sînt doi nuclei (macro și micronucleu). Se înmulțesc prin diviziune. Sînt mult răspîndite în apele dulcicole unde înnoată liber sau se găsesc fixate pe substrat. Unele specii sînt paraziți periculoși pentru pești, broaște, raci etc. Se dezvoltă mult în apele încărcate cu substanță organică putrescibilă.

**Cilindrax, sin. Axon.** Prelungirea neuronală, unică și neramificată (sau cu puține și fine ramificații), lipsită de corp tigroid, în zona de detașare din pericarion observîndu-se conul de urgență (fără corp tigroid).

**Cilindru urinar.** Formație urinară microscopică, cilindrică, reprezentând adevărate mulele ale tubilor urinari; după compoziție și aspect se disting cilindrul epitelial, granulos, hialini, cerosi, grăsoși, leucocitari, hemolitici etc., în numeroase boli renale.

**Cimitir de animale.** Suprafață de teren nefertil, împrejmuțată cu gard, destinată numai neutralizării prin îngropare a cadavrelor de animale, deșeurilor și confiscatelor de origine animală.

**Cinegetica** (gr. *kinegetein*: vânătoare).

1. Care ține de vânătoare; 2. Știința care studiază biologia, ocrotirea, îngrijirea, recoltarea și valorificarea vinatului precum și istoria vânătoarei și economia vinatului.

**Cinta Senese.** Rasă italiană de porci, de culoare neagră, cu o dungă albă pe spate, pe partea anterioară a toracelui și pe membrele anterioare, cu dezvoltare bună, prolificitate medie, adaptată pentru păscut. Se crește în stare pură și se folosește la încrucișări industriale cu vieri Large-White, pentru obținerea de metiși precoci care folosesc bine pășunile.

**Ciobănesc alsacian**, sin. *Ciobănesc german*, *Lup de Vosgi*, *Lup de Alsacia*. Rasă de ciini ciobănești, impropriu denumiți ciini lupi, devenită cea mai importantă rasă de ciini de serviciu ca urmare a multiplelor sale aptitudini (pază, conducere turme, acțiuni de însoțire și urmărire, conducere orbi etc.). Este caracterizat prin cap frumos și bine proporționat, cu îmbrăcăminte bogată și păr lung (2,5—5 cm) de culoare neagră, cu cenușiu deschis sau roșcat pe piept, abdomen și fețele interne ale membrilor. Ciine de talie mare (60—65 cm la mascul și 55—60 cm la femelă) și puternic (28—35 kg) este capabil de mari performanțe în diferitele servicii pentru care dovedește aptitudini.

**Ciobănesc australian**, sin. *Kelpie*. Rasă de ciini ciobănești proveniți din rasa ciobănesc scoțian cu păr scurt, adusă în Australia înainte de 1870 și specializată în conducerea turmelor, astfel

încît astăzi un ciine Kelpie bine dresat înlocuiește munca a 6 oameni, parcurgînd zilnic 40—60 km pentru conducerea turmelor, strîngerea animalelor risipite, separarea grupelor de animale pentru adăpat sau diverse operații etc. Ciine de talie mijlocie (45—50 cm), cu linii mai alungite, cu trunchiul mai lung decît înalt; există în varietăți de culoare numeroase (negru, roșu, negru cu foc, șocolatiu, albastru fumuriu etc.).

**Ciobănesc belgian-Groenendael.** Rasă de ciini ciobănești care între cele două războaie mondiale erau considerați, sub numele de ciini lupi, drept cei mai buni ciini de însoțire și de urmărire. Talia la mascul 60—62,5 cm și la femelă 55—60 cm. Culoarea negru albastru dar admițîndu-se pete albe sau gris pe unele regiuni corporale.

**Ciobănesc belgian Malines.** Varietate a ciinelui ciobănesc belgian, caracterizată prin agilitate deosebită, mari disponibilități pentru dresaj și excelent temperament pentru pază. Are părul mai scurt, de culoare cenușie sau roșcat arămiu, marcată cu negru.

**Ciobănesc belgian Tervueren.** Rasă de ciini ciobănești cu standard asemănător celui al ciinelui Groenendael. Se deosebește mai ales prin culoare, roșcat arămiu spre acaju cu tentă superficială de negru (voal negru). Masca și urechile cel mai adesea sînt negre. Talia admisibilă între 56,5—68 cm la mascul și 51—62 cm la femelă.

**Ciobănesc Briard.** V. Ciobănesc de Brie.

**Ciobănesc de Berna.** Rasă veche de ciini din Elveția, despre care se spune că ar descinde din ciinele de pază adus de legiunile romane pentru paza depozitelor de arme. Cu un exterior bine echilibrat și cu o talie de 52,5—67,5 cm după sex, ciinii de Berna prezintă o culoare generală negru mat cu urme roșcate pe membre și pete pe piept și sub ochi.

**Ciobănesc de Brie**, sin. *Briard*. Ciobănesc francez. Rasă de ciini ciobănești francezi folosită în primul război mondial pentru servicii ca transport de mu-



niții și medicamente, descoperirea rănilor, pază a posturilor avansate etc. Ciine masiv, cu ținută măstoasă, avînd urechile atașate sus, cu părul lung și ușor ondulat, are culori diverse (negru, cenușiu închis sau deschis, roșcat pînă la roșu și combinații de culori dar neadmițîndu-se pete albe). Talia minimă: 57,5—67,5 cm la mascul și 55—64 cm la femelă. Greutatea minimă 20—30 kg. Adesea la membrele pelvine prezintă un deget suplimentar.

**Ciobănesc de Pirinei.** Ciine distinct de ciinele de munte din Pirinei (cu care nu trebuie confundat), prezentînd capul asemănător cu al unui urs cenușiu, avînd urechi scurte, largi la bază, părul lung sau semilung, cenușiu în diverse nuanțe, coada stufoasă, lăsată în jos. Talia 40—50 cm.

**Ciobănesc englez cu coada scurtă, sin. Bobtail.** Rasă de ciini derivată din vechiul ciine englez pentru oi (*Sheepdog*). Ciine masiv și puternic (talie minimum 55 cm, greutatea de 30 kg), dar foarte agil, foarte bun pentru paza turmelor și satisfăcător pentru conducerea turmelor. Este caracterizat prin blană cu păr foarte lung și des, ceea ce îi conferă mare rezistență la lucru în condiții aspre. Coada se amputează. Culori răs-pîndite: toate nuanțele de cenușiu cu sau fără pete albe.

**Ciobănesc francez.** Ciine (v. Ciobănesc de Brie).

**Ciobănesc german.** V. Ciobănesc al-cian.

**Ciobănesc italian, sin. Abruzzese, Marmmano de Abruzzi.** Cel mai bun ciobănesc italian, originar din Toscana și regiunea Abruzzi.

**Ciobănesc Kuvasz.** Ciine ciobănesc maghiar cu talie 65—75 cm, de culoare albă, cu părul moderat lung, lins sau puțin ondulat.

**Ciobănesc Puli.** Rasă de ciini maghiară de talie mijlocie (la masculi 42—48 cm și la femelă 40—46 cm), cel mai adesea de culoare neagră nuanțată cu cenușiu

și alb. Părul este bogat, cu puful moale și dens și cu părul de acoperire lung dar niciodată mățos.

**Ciobănesc românesc.** Ciine ciobănesc, rustic, cu capul mare și ușor alungit, cu urechi de mărime mijlocie și ușor mobile, cu piept larg și adînc, spinare dreaptă, crupă ușor teșită, coadă lungă, acoperit cu păr lung, cu ușoare ondulații neregulate. Talia 60—70 cm.

**Ciobănesc scoțian Colley, sin. Collie.** Ciini ciobănești originari din Scoția, care sînt cuprinși în trei rase: Colley cu păr scurt, cu păr lung și des și cu păr dur. Se consideră că este cel mai frumos ciine ciobănesc, caracterizat în-deosebi prin forme accentuat dolico-morfe, cu coada stufoasă, părul foarte des și abundent, formînd guler în jurul gîtului și franjuri pe fețele posterioare ale membrilor și în coadă. Culoarea generală mai apreciată este roșcat, cu alb în plastronul caracteristic și pe membre.

**Cioc.** Partea anterioară, terminală a capului la păsări, care înlocuiește sistemul dentar. Este alcătuit din maxilarul superior și mandibulă și îmbrăcat la exterior într-un înveliș cornos. Ciocul servește păsărilor pentru a apuca și sfîșia (iar uneori pentru a zdrobi) hrana, precum și ca organ de luptă și apărare. Forma, dimensiunile și culoarea ciocului, variază foarte mult de la specie la specie, fiind în strînsă legătură cu felul hranei și cu modul de procurare a acesteia.

**Cioc de papagal.** Anomalie dentară de incidență care apare de regulă la unii cai de vîrstă mai înaintată. Anomalia este dată de nesuprapunerea arcadei, care determină ca cleștii și unorii mijlocașii superiori să nu se toacească în partea anterioară, formînd un fel de streășină deasupra incisivilor corespunzătorii de pe maxilarul inferior.

**Ciocefrlii de Koburg.** Rasă de porumbei de carne, formată în Germania de sud în urmă cu mai mult de un secol și ameliorată prin încrucișarea cu porumbelul

roman. Se caracterizează printr-o greutate de adult de 800 g, fiind una din cele mai productive rase de carne. Culoarea principală este argintie, cu sau fără dungi pe aripi.

**Ciopie**, sin. *Salău vărgat* (v. *Stizostedion volgense*).

**Ciorap**, sin. Jambiere. Harnașament de protecție a extremităților membrului la cal. Se confecționează din piele fină sau pînză de doc tare și se aplică strîns, de obicei peste regiunea fluierului și gleznei.

**Ciorpac**. Instrument utilizat pentru recoltarea peștelui.

**Ciperacee** (lat. *Cyperaceae*). Plante perene erbacee, ce cresc pe terenuri mlăștinoase (rogoz, pipirig, papură, bum-băcărișă etc.), cu gust acru și valoare nutritivă scăzută. Determină scăderea calității furajelor recoltate de pe aceste terenuri.

**Ciprinicultură** (lat. *cyprinus* „crap“ și *cultura* „îngrijire“), sin. *Crapicultură*. Ramură a pisciculturii care se ocupă cu creșterea intensivă a crapului în he-șteice, iazuri, lacuri de baraj sau bălți naturale.

**Ciprinide**. Familie de pești teleostecni de apă dulce, omnivori, mai ales fitofagi, cu corpul oval alungit, turtit, acoperit cu solzi cicloizi, cu o singură aripioară dorsală. Este cea mai răspîndită familie de pești din apele țării noastre și are o importanță economică deosebită. Din ea face parte: crapul, caracuda, linul, plătica, ocheana etc.

**Circumducție**. Mișcarea complexă cu trecere succesivă prin abducție, extensie, aducție și flexie.

**Circumflexa femurală** (artera —). Arteră detașată din trunchiul principal arterial din zona femurului, pătrunzînd printre mușchi într-un traiect variat, distingîndu-se: circumflexă femurală cranială caudală, laterală și mediană.

**Circumflexa humerală** (arteră). Arteră desprinsă direct sau indirect din trunchiul arterial principal din zona

articulației scapulohumerale, distingîndu-se arteră circumflexă humerală, caudală și cranială.

**Circumvoluție**. Termen generic pentru definirea cutelor scoarței cerebrale: circumvoluție cerebrală.

**Cireadă** (slav, *creda*). Grup mare de vite cornute care se află la un loc (la pășune, în padoc etc.).

**Ciroză** (gr. *hirros*: roșcat; galben-închis). Proces difuz și progresiv, caracterizat prin alterații parenchimotoase, dublate de proliferarea elementelor mezenchimalo din organul respectiv, sub influența unor factori mezenchimotoși excitatori și epiteliotropi regresivi (infecții, intoxicații, parazitoze etc.); sub raport fiziopatologic, ciroza duce la insuficiența progresivă a organelor atinse (ficat, splină, glande endocrine, măduva osoasă).

**Cirrhina mrigala**. Pește dulcicol de 150 cm lungime din familia *Cyprinidae* din Pakistan, nordul Indiei și Birmania. Are corpul alungit și ușor comprimat lateral. Gura este prevăzută cu două mustăți. Coloritul corpului cenușiu cu o nuanță argintie sau aurie pe spate. Înotătoarele perechi și anala negre iar ochii aurii. Se hrănește cu alge și cu detritus vegetal. Are valoare economică ridicată, putînd da producții de 1 000 kg/ha. Are ritm de creștere mare.

**Cis**, sin. *Cuplare*. Termen introdus în 1942 de Haldane pentru a defini o anumită poziție a genelor la un locus, în raport cu poziția genelor de la alt locus pe aceeași pereche de cromozomi homologi. În cazul poziției cis, pe același cromozom, la cei doi loci, se găsesc genele normale sau genele dominante, iar pe celălalt cromozom homolog la locii respectivi se găsesc genele mutante sau genele recesive.

**Cis-trans** (test —). Test genetic folosit pentru a determina dacă două mutante genice ( $m_1$  și  $m_2$ ) afectează același cistron (Lewis, 1951; Benzer, 1957). Se compară heterozigoții  $m_1/m_2$  la care cele două mutante sint

plasate pe același cromozom (poziția cis:  $+/+/m_1 m_2$ ) cu cei la care cele două mutante sînt plasate pe cromozomi diferiți (poziția trans:  $+m_2/m_1+$ ). Dacă cele două mutante afectează cistroni diferiți (indiferent de poziția cis sau trans), fenotipul heterozigotului va fi cel normal. Dacă cele două mutante afectează același cistron, în poziția cis vor determina un fenotip normal, iar în poziția trans vor determina un fenotip mutant.

**Cistalgie.** Durere vezicală.

**Cistectomie.** 1. Excizarea unei porțiuni din vezică; 2. Termenul se utilizează de asemenea în loc de „ablație vezicală”.

**Cisteină.** Aminoacid monoaminomonocarboxilic conținînd sulf sub formă de grupare tiol ( $-SH$ ). Intră în constituția diferitelor proteine ca atare sau sub forma sa oxidată de cistină ( $-S-S-$ ). Scleroproteinele țesuturilor animale (piele, păr, unghii, copite) sînt bogate în cisteină și, mai ales, în cistină.

**Cisticfeal.** Monstru caracterizat prin aspectul vezicular al cnecefalului.

**Cistic** (gr. *Kistis*: vezică). 1. Care se referă la organele veziculare; 2. Care se referă la vezica urinară; 3. Cu aspect de vezică.

**Cisticere** (gr. *Kistis*: vezică; *Kirkos*: coadă). Ultimul stadiu larvar al unor tenii, cu dezvoltare sau sediu variat.

**Cisticercroză.** Complexul de tulburări provocate de prezența și dezvoltarea cisticercilor în diverse organe.

**Cistină.** Aminoacid cu sulf care participă la sinteza proteinei din cheratină, la formarea glutenului, a insulinei etc. Are rol important în creșterea lînei. Cantități suficiente de c. conțin proteinele din finurile bune de trifoliene, din grăunțele furajere, din tărîțele de grîu din șroturi (Cisteină).

**Cistită.** Inflamația vezicii urinare, consecutivă unei iritații sau infecții urinare directe, de contiguitate (în enterite), de continuitate (în uretrite), descendente (sanguine) etc.

**Cistita hemoragică a bovinelor**, sin. *Hematuria cronică sau esențială a bovinelor*. Afecțiune întilnită la taurine, în zonele submontane, origine încă discutată, manifestată prin hematurie recidivantă și progresivă, anemic, debilitate, cașexie și sfîrșit letal.

**Cistron.** Element de structură al unei gene, reprezentînd un segment de genă care are funcție proprie, în sensul că poate determina sinteza unui lanț polipeptidic, deci a unei proteine.

**Citodiagnostic.** Metodă de diagnostic bazată pe examenul microscopic al diverselor țesuturi, cu scopul decalării efectelor unei boli.

**Citogenie** (gr. *citos*: celulă, *geneticos*: care se naște), sin. *Citogeneză*. 1. Procesul de formare a celulelor; 2. Regenerarea celulară.

**Citogenetică.** Domeniu de investigație care se bazează pe corelația dintre fenomenele genetice și cele citologice (în special cele legate de cromozomi), în sensul stabilirii unor legături între comportarea elementelor celulare și apariția unor fenomene genetice. În esență, studiile citogenetice se referă la comportarea cromozomilor în mitoză și meioză, comportare care are drept consecință un anumit mod de repartizare a materialului genetic, celulelor fiice rezultate din diviziune.

**Citogeneză** (gr. *citos*: celulă, *genesis*: naștere). Dezvoltarea sau formarea celulelor (v. Citogenie).

**Citolimfă** (gr. *citos*: celulă; lat. *lymph*: apă). Partea fluidă a citoplasmiei.

**Citologie.** Domeniu al biologiei care se ocupă cu studiul fenomenelor care au loc la nivelul celeulei, respectiv cele legate de structura, funcțiile, dezvoltarea și reproducerea celulelor.

**Citomicrosomi.** Denumirea dată nodozităților de pe filamentele asterului (la centrul celulei).

**Citopatologic.** Parte a patologiei care se ocupă cu studiul modificărilor patologice la nivelul celeulei.

**Citoplasmă.** Toată protoplasma unei celule, cu excepția nucleului și membranei celulare (*Strasburger*, 1882). Este separată de exterior prin membrana celulară, iar de nucleu (la eucariote) prin membrana nucleară. Citoplasma poate fi separată în: matricea citoplasmatică și organitele citoplasmice. Majoritatea funcțiilor vitale se desfășoară în citoplasmă. Ea reprezintă substratul pentru acțiunea genelor.

**Citozină.** Bază azotată pirimidinică ce intră în structura acizilor nucleici.

**Ciumăfaie, sin. laur** (lat. *Datura stramonium*). Plantă din familia *Solanaceae* care conține alcaloizi toxici (atropina, hiosciamină, hioscină), originară din America de Nord, cu frunze inegal dințate, flori albe, fructe ghimpoase (capsule) semințe negre și miros neplăcut.

**Ciumiza** (lat. *Setaria italica maxima*). Plantă anuală din familia *Gramineae*, originară din Asia de Est. Are tulpina înaltă de 80–150 cm, cu frunze late și inflorescență (panicul spiciform) de 15–20 cm. Se cultivă în China pentru boabe (folosite ca aliment sau furaj) și, pentru fîn. La noi a fost experimentată dar nu s-a răspândit în cultură.

**Ciuungi de Ploiești.** Rasă românească de porumbel zburător de înălțime și durată. Au aptitudini de zbor, atingând înălțimi foarte mari și menținându-se în aer timp de 10 ore și chiar mai mult. Au un zbor încet, adeseori planat și zboară bine nu numai în stol ci și individual. Au o greutate de 235–300 g, culoare roșie sau florie cu vârful aripilor „tăiat” cu alb.

**Ciupercă dermatofilă.** Ciupercă din genurile *Trichophyton*, *Microsporium* și *Acherion*, care sînt capabile să provoace boli ale pielii și perilor.

**Ciuperci, sin. Fungi.** Organisme vegetale inferioare (circa 100 000 de specii). Aparțin încręgăturii *Mycophyta* separată la rindu-i în următoarele clase: *Archimycetes*, *Phycomycetes*, *Ascomycetes* și *Basidiomycetes*. La acestea se adaugă grupa ciupercilor imperfecte (*Deutero-*

*mycetes*) organisme uni sau pluricelulare din categoria talofitelor avînd talul format din numeroase filamente (hife) care alcătuiesc împreună un miceliu. Sînt saprofitice sau parazite, fiind lipsite de clorofilă. Se înmulțesc asexuat formînd diferite tipuri de spori, sau sexuat. Unele dintre ciuperci se înmulțesc vegetativ, prin înmugurire (*Saccharomyces cerevisiae* — drojdia de bere). O serie de ciuperci aparținînd *Phycomycetelor* (speciile de *Mucor* — *Mucor*, *mucedo*, *M. racemosus*, *M. pusillum*) produc îmbolnăviri la animale (mucormicoze) care pot să genereze ulcere gastro-intestinale sau alte afecțiuni. Alte ciuperci secretă fermenți care produc fermentații. Drojdia de bere (*Saccharomyces cerevisiae*, *S. ellipsoideus*) secretă ca ferment zimaza care produce fermentația alcoolică. Drojdia de bere se folosește ca supliment proteic în combaterea avitaminozelor și furunculozelor la animale. O serie de ciuperci sînt parazite pe plante producînd boli deosebit de grave care conduc la diminuarea recoltei (v. *Ascomicetele* și *Basidiomicetele*).

**Cîine** (*Canis familiaris*). Mamifer domestic carnivor din familia Canidelor, cu forme, dimensiuni corporale și culoarea părului foarte variate. Are simțul auzului și mirosului extrem de dezvoltat și o foarte mare mobilitate. Domesticit în epoca de piatră, a dat naștere la peste 300 de rase care se cresc pentru pază, vînătoare, tracțiune, lux, poliție, ajutor (salvare), curse etc.

**Cîine ciobănesc.** Cîine cu diferite aptitudini, bun pentru pază sau conducerea turmelor, avînd o blană bogată și rezistență la lucru pe vreme aspră, putîndu-se adapta ușor la dresaj pentru diverse scopuri (Ciobănesc australian, scoțian, belgian, alsacian etc.).

**Cîine de mare, sin. Rechin.** V. *Squalus acanthias*.

**Cîine de munte.** Cîine provenit din cîinele tibetan, adus în Europa de către romani și menținut în Pirinei, Alpi și posibil în Balcani și Carpați, se dove-

dește bun ciine de pază, perfect atașat de om și cu aptitudini pentru dresaj în vederea acțiunilor de salvare: Saint Bernard, Terra-Nowa, Leonberg, ciinele de Alpi, ciinele de Pirinei etc.

**Ciine de ordine.** Ciine cu aptitudini deosebite pentru dresaj cu acțiuni de însoțire și urmărire (Ciobănesc alsacian, Groenendael, Dobermann, Airedale terrier etc.).

**Ciine de pază.** Ciine dresat și specializat pentru pază ca Dogii, Buldogii, Boxerul etc.

**Ciine de Pirinei.** Ciine de pază din zona de munte. Are talie mare, corp acoperit cu păr lung, fin și ondulat, cap rotund cu urechi căzînde, robust și puternic.

**Ciine de vînătoare.** Grup numeros cu specializări diferite: ciini pontatori ca pointerul și setterii, ciini de aret cu utilizare universală ca braccii, ciini scotocitori ca Springerul și Cockerii, ciini hărțuitori ca Bassetul și Terierii, ciini gonitori ca Greyhound, Barzoi, Beagle, ciini limieri ca Blood-hound etc.

**Ciine lup.** Termen impropriu folosit pentru unele rase de ciini (Groenendael, Alsacian etc.) de tip lupoid cu conformație sau uneori culoare care amintesc lupul.

**Ciine polar,** sin. *Ciinele eschimoșilor.* Ciine de tracțiune, puternic, cu o talie de 55—60 cm, urechi drepte, păr lung și des, folosit pentru tracțiune în ținuturile cu zăpezi veșnice.

**Cîntar de control.** Cîntar special utilizat în stupină pentru înregistrarea culesului și respectiv a consumului familiei de albine. Indicațiile cîntarului de control pe mai mulți ani permit caracterizarea tipului de cules.

**Cîntărire.** Acțiune prin care se determină greutatea unui corp. În cazul cîntării animalelor se determină greutatea la anumite perioade, iar pe baza datelor înregistrate se cunoaște sporul de creștere realizat.

**Cîntecul mătcilor.** Sunete caracteristice ce se produc în familiile de albine care au roit și în care continuă „frigurile

roitelui“. Cîntecul mătcilor începe în a cincea zi de la ieșirea roiului primar. Matca tină, gata de ecloziune, încă în botcă produce sunete surde, roade căpăcșul botcii și ecloziunează. Mătcile tinere ajunse la maturitate în botci, scot și ele sunete.

**Cîrlig,** sin. *Rodioli, Humuli.* Denumire pentru formațiunile microscopice de pe barbulcele penelor, care prinzîndu-se una de alta formează lama penei.

**Cîrlig de undiță.** Component principal și indispensabil la undiță, pripoane sau carmace. Servește pentru a se fixa nada și a prinde peștele, străpungîndu-i botul sau să se agațe cu corpul de el (carmace). Este confecționat din oțel. Se disting: virful, limba, arcul, brațul, ochiul ori paleta. După numărul virfurilor, cîrligele pot fi: simple, duble sau triple. După mărime și grosime, poartă diferite numere.

**Cît respirator.** V. Coeficient respirator. **Clacare.** Ruptura parțială (fibrilară) a tendoanelor flexoare.

**Cladocera.** Crustacee inferioare planctonice, mărunte, frecvente și numeroase în apele stătătoare dulcicole, salmastre sau marine. Au corpul acoperit pe laturi cu o carapace transparentă mai mult sau mai puțin dezvoltată și prevăzută anterior și ventral cu 4—6 perechi de picioare articulate și lățite. Capul necoperit de carapace poartă două perechi de antene mari și doi ochi. Partea posterioară a abdomenului (postabdomen) are la capăt gheare. La apele piscicole prezintă mare importanță, întrucît constituie hrana de bază a multor pești.

**Clapon.** Cocoș castrat chirurgical în scopul măririi greutateii corporale, mai ales prin îngrășare și pentru îmbunătățirea calității cărnii.

**Claponaș.** Operație de castrare a cocoșilor (v. și Clapon). Claponașul se face chirurgical, sau pe cale hormonală.

**Clasare.** Acțiunea de repartizare a animalelor în clase (record, elită, I, II), consecutiv examinării și aprecierii efectuate după un complex de criterii (origine, tipul rasei, dezvoltare corporală,

conformație și constituție, capacitate de producție și descendență). De asemenea, clasarea presupune și stabilirea destinației a ficărui animal în funcție de valoarea zootehnică și de producție a acestuia.

**Clasă. 1.** Unitate sistematică folosită în clasificarea plantelor și animalelor, care cuprinde mai multe ordine; **2.** Grup de indivizi dintr-o populație care prezintă aceeași valoare a unui caracter cantitativ.

**Clasificarea culorilor.** Se face după compoziția și repartiția pigmentului. În funcție de compoziția pigmentului se întâlnesc culori simple și culori compuse, iar în raport de repartiția pigmentului, acestea se împart în culori zonale, azonale și bălțate.

**Claustrație.** Mod de întreținere a animalelor cu limitarea spațiului, în condițiile întreprinderilor de creștere de tip industrial. De exemplu, întreținerea păsărilor, porcilor etc., în baterii sau în boxe cu spațiu determinat pe cap de animal reprezintă menținerea acestora în claustrație. Claustrația reprezintă un element al tehnologiilor moderne de exploatare.

**Claviceps purpurea**, sin. *Cornul secarei*. Ciupercă care atacă gramineele (secară, grâu, orz etc.) producând formații cu conținut toxic, de forma unor coarne (sclerot, ergot).

**Clavicepstoxicoză.** Intoxicație dată de toxinele ciupercilor din genul *Claviceps* în urma consumării plantelor atacate (ergotism etc.).

**Claviculă.** Piesă osoasă din componența centurii scapulare, existentă la păsări (sudată ventral cu simetrica, formând împreună osul furcal), rudimentară la rozătoare și carnivore, reprezentată printr-o intersecție fibroasă în masa cleidomastoidianului la mamiferele domestice mari.

**Clăpăug.** Animal, îndeosebi ciine, cu urechile purtate atrînd.

**Clean.** V. *Leuciscus cephalus*.

**Cleido-mastoidian** (mușchi—). Mușchi din stratul superficial al regiunii cervi-

cale, inserat cranial pe apofiza mastoidiană și pe claviculă sau pe creasta anterioară a șanțului spiralat al humerusului, limitînd dorsal jgheabul jugular.

**Cleiu albinelor.** V. Propolis.

**Cleiu de pește.** Produs tehnologic rezultat din prelucrarea deșeurilor de pești bogate în collagen.

**Cleşte de tăiat unghii.** Unealtă din metal cu care se taie excesul de corn al ongoanelor la bovine.

**Cleşti.** Cei doi incisivi situați la mijlocul maxilarului inferior din cadrul dentiției rumegătoarelor. Pot fi de lapte sau permanenți.

**Cliognotant** (corp —). Formațiune anexă din orbită, foarte dezvoltată la păsări (la care are aspect membranos), mobilizată fiind de doi mușchi mici (mușchiul pătrat și mușchiul piramidal); la mamifere are un schelet cartilaginios, fiind plasată în unghiul nasal al ochiului, mobilizarea ei realizîndu-se prin presiunea țesutului gras orbital și prin tracțiunea retractorului bulbar.

**Climacterium.** Încetarea activității ovarului tradusă prin încetarea maturării foliucilor ovarieni.

**Climatizare.** Ansamblu de mijloace pentru a menține atmosfera unei încăperi la presiunea, umiditatea și temperatura prevăzută.

**Climatopatologie.** Studiul bolilor în corelație cu efectele mediului ambiant.

**Clină.** Termen introdus de Huxley în 1939 pentru a indica gradul de creștere sau descreștere într-o populație continuă, a frecvenței genotipurilor (genocline) sau a frecvenței fenotipurilor (fenocline), în funcție de schimbarea gradată a condițiilor de mediu. Clinele sînt rezultatul conflictului dintre selecție (adaptivă la condițiile locale) și fluxul genic (cu tendințe nivelatoare). Aceasta înseamnă că atunci cînd anumiți factori ai mediului sînt discontinui, fluxul genic dintre populații adiacente tinde să anuleze aceste diferențe.

**Clinic** (gr. *Klini*: pat). Care se referă la clinică; în medicina veterinară este

utilizat pentru caracterizarea semnelor, evoluției etc. unei boli observabile.

**Clinică.** Ansamblu de servicii, instalații etc. în care se acordă asistență și tratament bolnavilor, termenul fiind preluat ulterior de medicina veterinară și aplicat în același sens pentru serviciile de asistență și tratament acordat animalelor.

**Clinostomum complanatum.** Vierme parazit care ca adult parazitează în cavitățile bucale la stirci, iar ca larvă (metacercar) se găsește sub formă de chiști ovalari în musculatura striată sau sub piele la pești.

**Clivaj.** 1. Strangularea a citoplasmei după terminarea diviziunii nucleului, având drept rezultat împărțirea celulei inițiale în două celule fiice; 2. Diviziunea zigotului într-o serie de celule fiice, într-un interval de timp denumit „perioadă de clivaj”; 3. Fenomen care determină dublarea cromatidei în interfază (mitoză) sau diplonem (meioză), având ca rezultat transformarea cromozomului din unitate monocromatidică în unitate bicromatidică.

**Cloacă** (lat. *cloaca* : canal de scurgere). Dilatația terminală a tubului digestiv la păsări, porțiune în care se deschid atât căile genitale cât și cele urinare, putând fi sistematizată în trei zone: *coprodeum*, *urodeum* și *proctodeum*.

**Clon.** Populație de celule sau organisme unicelulare derivate, prin mitoză, dintr-o singură celulă sau un strămoș comun. (W e b b e r, 1903). Modul de reproducere care duce la realizarea unui clon este asexuat. Toți indivizii dintr-un clon prezintă același genotip, bineînțeles dacă nu survin mutații.

**Cloprostenol.** Prostaglandin sintetic, utilizat pentru sincronizarea fătărilor la scoafe.

**Clor** (gr. *khloros* : verde). Gaz galben-verzui, cu miros specific iritant, mai greu decât aerul, care se lichefiază la temperaturi scăzute și presiuni ridicate; Se păstrează în butelii de oțel, fiind folosit în dezinfectia apei prin clorinare.

**Clor rezidual liber.** Cantitatea de clor liber care trebuie să rămână în apa dezinfectată, după o perioadă de contact de 30 minute.

**Cloramina.** Sare de sodiu a benzensulfocloramidei (cloramina B) sau a paratoluolsulfocloramidei (cloramina T) ușor solubilă în apă; se folosește în dezinfectie în concentrație de 0,5—5% clor activ.

**Cloramfenicol**, sin. *Cloramiceină*, *Sintomicină*, *Levomicetină*, *Timomicină*, *Nitrofenil-2-diclor-acetamido-3-propandiol*. Preparat antibiotic pe bază de pulbere albă cristalină, obținută din culturi de ciuperci sau pe cale sintetică, având spectru larg de acțiune, mai ales contra germenilor Gramnegativi.

**Clorator.** Aparat pentru dozarea cantităților de clor gazos necesar pentru dezinfectia apei.

**Cloremie.** Concentrația clorului sanguin. În organismul animal clorul este de origine exogenă, fiind absorbit în tractul digestiv. Între metabolismul clorului și sodiului există o strânsă corelație. Clorul participă la reglarea presiunii osmotice din sânge, la reglarea echilibrului acido-bazic, intră în compoziția sucului gastric sub formă de HCl.

**Clorinare.** Operație de dezinfectie a apei cu clor gazos sau cu substanțe clorigene.

**Clorofite.** sin. *Alge verzi*. Fac parte din etapa *Euthallophyta*, încrângătura *Chlorophyta*. Sînt plante unicelulare (*Chlorella*, *Chlamydomonas*, *Ulothrix*, *Dunaliella* etc.) sau pluricelulare. Sînt autotrofe datorită prezenței clorofilei în cromatofori. Se înmulțesc pe cale vegetativă prin fragmentarea talului. Asexuat se înmulțesc prin spori (zoospori), iar sexuat prin izogamie, heterogamie sau oogamie. Trăiesc în apele dulci sau pe solurile umede. Algele verzi unicelulare menționate mai sus sîrvesc ca sursă de proteine cultivîndu-se în acest scop. Producția de proteine a algelor verzi este cu de 23 de ori mai mare comparativ cu cerealele și de 33 ori mai mare prin comparație cu fasole.

Sint totodată bogate în vitamine (carotina, tiamina, acidul nicotinic etc.).

**Cloropierina.** Lichid incolor, cu miros caracteristic, puternic lacrimogen, cu acțiune biologică de respirație și contact, fiind utilizat ca insecticid, fungicid și raticid. Toxicitate mare pentru om și mamifere. Degazarea se face greu, fiind necesară o ventilație activă și îndelungată.

**Clorură de calciu** (lat. *Calcium chloratum*). Sare cristalină, utilizată în diferite diluții, pentru acțiunea hemostatică, tonică, diuretică, desensibilizantă (singură sau combinată în preparate de tipul Clorocalcin) etc.

**Clorură de var.** Pulbere alb-cenușie, cu miros pronunțat de clor, puțin solubilă în apă, atacă pielea, mucoasele, țesăturile, metalele. Se folosește ca suspensie cu 2—5% clor activ în dezinfectie; este și un bun dezodorizant.

**Clorură de etil** (lat. *Aethylum chloratum*), sin *Kelen*. Lichid incolor, cu acțiune narcotică superficială.

**Clostridium** (lat. *Clostridium*: fus mic). Gen de bacili telurici, sporulați, Gram-pozitivi, anaerobi, datorându-și patogenitatea toxicității sau virulenței: *clostridium tetani*, *C. botulinum*, *C. chauvoii* (agentul cărbunului emfizematos sau simptomatic), *C. septicum* (agentul gangrenei gazoase), *C. perfringens* (gangrenă gazoasă, dizenterii și enterotoxiemii la diferite specii, toxiinfecții alimentare ș.a.), *C. novyi* (infecții gangrenoase, hepatita necrozantă a oii, edemul capului la berbeci), *C. histolyticum* (infecții gangrenoase ș.a.) etc.

**Clujeni.** Rasă de porumbei de joc, buni zburători și buni jucători, caracterizată prin cap rotund fără moț, cu cioc de culoare deschisă, cu varietăți de culoare albă, neagră, roșu, galben sau albastru cu și fără dungi pe aripi.

**Cluj 123.** Soi de orzoaică ce se cultivă în zonele de cimpie din sud-est și vestul țării.

**Clumber Epagneul.** Rasă de ciini (v. Spaniol *Clumber*).

**Cluniali** (nervi—). Nervi din regiunea fesieră (gluteată) distingându-se: nervi *cluniali craniali*; nervi *cluniali mijlocii*; și nervi *cluniali caudali*.

**Clupea harengus**, sin. *Hering*. Pește marin de cîrd de 20—30 cm din subordnul Clupeoidei din nordul Oceanului Atlantic, Marea Nordului, Baltică, Albă și nordul Oceanului Pacific. Are corpul alungit și comprimat lateral, gura largă superioară prevăzută cu dinți mărunți. Coloritul corpului verde albastrii pe spate și argintiu pe laturi. Se cunosc și unele rase geografice: *C. harengus* în Oceanul Atlantic, *C. harengus membras* în Marea Baltică; *C. harengus pallasi* în Oceanul Pacific. Au o mare valoare economică.

**Clupeină.** Proteină ce se găsește în sperma peștilor salmوني, compusă în principal din arginină (74,1%) și procente mai mici de treonină, serină, pralină, alanină, valină și izoleucină.

**Clupeoidea.** Subordin de pești din ordinul *Clupeiformes*, care cuprinde heringi și peștii anșoa.

**Clupeoidei.** Pești osoși sau potamotoci cu corpul alungit, cu solzi mari cicloizi și caduci. Codala homocercă. Au o singură dorsală așezată aproximativ la mijlocul spatelui. Linia laterală lipsește. Aparatul opercular complet.

**Clupeonella cultiventris**, sin. *Gingirică*. Pește dulcicol sau salmastru de 8—13 cm din subordnul *Clupeoidei* din bazinul hidrografic al Mării Negre sau Mării Caspice. Are corpul puternic comprimat lateral, cu linia abdomenului curbată și cu zimți și este acoperit cu solzi relativ mari. Botul ascuțit cu gura mică oblică în sus și cu dinți rudimentari. Coloritul corpului cenușiu cu o nuanță verzuie pe spate și argintiu pe laturi. Depune icre pelagice în porțiunile îndulcite ale apelor în aprilie — iunie. Are valoare economică mare.

**Clydesdale.** 1. Rasă de cai formată pe valea râului Clyde din Scoția, pe baza încrucișării calului local greu, cu calul Flamand și rasa Shire-horse. Se caracterizează prin talie de 163—168 cm, con-



formație specifică calului de povară (cap larg, urechi mari, gît gros, trunchi lung, larg și adinc, membre scurte și solide), producție piloasă abundentă, culoare murgă. Are aptitudine de tracțiune, fiind foarte mult apreciată pentru agricultură și industrie; 2. Rasă de ciini (v. *Terrier Clydesdale*).

**Coadă.** Partea posterioară terminală a corpului animalelor, care îndeplinește diferite funcții. La pești, porțiunea codală, ușor diferențiată de corp, este înzestrată cu o puternică înotătoare și constituie principalul organ de mișcare. La păsări, adevărata porțiune codală a coloanei vertebrale este foarte scurtă, alcătuită din 5—6 vertebre articulate mobil și dintr-un os terminal în formă de trupiță, *pigostilul*, rezultat din sudarea, în timpul dezvoltării embrionare, a ultimelor 4—6 vertebre coccigiene. La mamifere, coada este de mărime diferită, mobilă, scheletul osos constând dintr-un număr mai mic sau mai mare de vertebre caudale. Poate servi ca organ de agățare (la câteva specii de maimuțe), ca organ de sprijin (la cangur, șoarecele săritor etc.). La unele specii de animale (cabaline, bovine etc.) servește pentru apărarea de insecte zburătoare.

**Coadă calului. 1.** Denumire dată mai multor plante erbacee din genul *Equisetum* familia Equisetaceae. (*E. maximum*, *E. pilustrae* etc.) ce cresc prin fînețe și pe terenuri umede. Prezintă două feluri de tulpini (unele fertile, și altele sterile și frunze mirunte). Sînt dăunătoare sănătății animalelor. Toxicitatea se datorește unui alcaloid (equisetina) și acidului aconitic. 2. V. Hippuris vulgaris.

**Coadă de rinlunecă.** Se na ajutor de determinare vîrstei calului după dentiție. Ea apare datorită faptului că incisivii superiori sînt mai mari decît cei inferiori și ca urmare arcada incisivă superioară depășește înainte și în lături pe cea inferioară. În consecință la anumite vîrste (7—9 și 11—13 ani) lăturășii superiori nu se sprijină cu toată suprafața lor de tocire pe cei de jos, ră-

minînd o porțiune, sub formă de proeminență, înapoia lăturășilor inferiori, care nu se tocește.

**Coadă de veveriță.** Defect de exterior la găini, cînd coada are direcție oblică, constituind cu linia spinării un unghi ascuțit. Se admite, fiind caracter de rasă, doar la rasa Chabor.

**Coadă vulpii (*Alopecurus pratensis* L.).** Graminee perenă cu tufă mixtă de talie mijlocie. Inflorescența este cu spic fals avînd spiculete uniflore. Frecventă în pajiștile mai umede (lunci) și în zonele cu precipitații mai abundente, fiind pretențioasă față de umiditate. Este foarte rezistentă la ger. Porneste primăvara de timpuriu în vegetație și înscăpă devreme. Se pretează la o exploatare mixtă. Dă producții moderate, avînd o capacitate de otăvire mai redusă.

**Coadaptare.** Procesul de selecție prin care gene care interacționează se acumulează în genofondul unei populații (Dobzhansky, 1951, Mather, 1953), distinge două căi de integrare (acumulare) a genelor: a) echilibrul între alelele care duce la suprădominanță și prin aceasta la un polimorfism echilibrat; b) echilibrul între loci diferiți.

**Coagul.** Masă de fibrină solidificată prin coagulare (v. cheag sanguin).

**Coagulant.** Substanță chimică (sulfat de aluminiu, clorură ferică etc.) introdusă în apa brută pentru a mări și a grăbi sedimentarea particulelor în suspensie.

**Coagulare** (lat. *Coagulare*: a închea, a reuni). 1. Acțiune prin care se realizează încheierea unei substanțe lichide. Proprietatea de coagulare este caracteristică singelui, laptelui și soluțiilor care conțin anumite enzime colagene sau alte substanțe coloidale. Coagularea singelui se produce datorită acțiunii enzimatice asupra trombinei iar a laptelui datorită coagulării caseinei ca urmare a creșterii acidității provocate de înmulțirea bacteriilor lactice sau acțiunii enzimelor provenite din cheagul introdus în lapte. 2. Proces prin care proteinele, sub acțiunea căldurii, precipită ireversibil da-

torită denaturării lor. 3. Fenomen de aglomerare a particulelor în suspensie din apă, în urma introducerii unei substanțe coagulante.

**Coagularea singelui.** Proccs biochimic complex prin care singele este transformat în cheag (tromb).

**Coagulază.** Enzimă care cauzează coagularea plasmei sangvine.

**Coamă.** Părul lung și aspru care crește pe marginea superioară a gîtului animalelor în general și al animalelor din subfamilia *Eovine* în special.

**Coarda timpanului (nerv).** Fină colaterală a nervului intermedi facial, conținînd fibre parasimpatice distribuite glandei salivare submandibulare.

**Coapsă.** Partea superioară a membrilor posterioare avînd ca bază anatomică osul femur și mușchii din această regiune. Este delimitată sus de flanc, iar înapoi de fesă. Coapsa bine dezvoltată are drept consecință, la cal, o putere mare de muncă, iar la celelalte specii (porcine, bovine, ovine) o producție de carne ridicată.

**Coastă. 1.** Fiecare dintre oasele lungi, subțiri, arcuite și orientate oblic care se situează între coloana vertebrală și stern, delimitînd lateral cavitatea toracică a animalelor. **2.** Buclaj inferior înțilmit la piecișele mielilor Karacul și metiși în primele 1—3 zile de la naștere.

**Cob.** Cal de jumătate singe din Anglia, caracterizat prin profiluri brevimorfe și rotunjite, aptitudini bune pentru călărie și tracțiune. Are pasul întins, realizînd 6 km/oră, iar la trap parcurge 17 km/oră; este un cal utilizat pentru orice serviciu.

**Cobai** (lat. *Cavia porcellus*). Mamifer rozător originar din Peru, lipsit de coadă, cu corp mic acoperit de o blană cu păr scurt. Este mult folosit în cercetarea experimentală.

**Cobitidae.** Familie de pești mici, din subordnul *Cyprinoidei*, caracterizați prin barbete în jurul gurii.

**Cobitis.** Pești dulcicoli, bentonici de talie mică din ordnul *Cypriniformes* din

apele stătătoare sau lent curgătoare din Europa și Asia. Au corpul alungit, aproximativ cilindric sau comprimat lateral și acoperit cu solzi mici. Capul este prevăzut cu un țep bifid sub orbital și are botul cu gura subterminală înzestrată cu șase mustăți. Coloritul corpului cenușiu deschis cu pete închise. Se folosesc ca nadă și ca hrană naturală pentru peștii cu valoare economică. În România se cunosc patru specii.

**Cobra.** Șarpe foarte veninos, din familia *Colubridelor*, lung de 1—2 m, caracterizat prin însușirea de a-și putea lăți gîtul ca un disc datorită mișcărilor primelor opt coaste și de a-și ridica vertical partea anterioară a corpului. Trăiește în Africa (specia *Naja haje*) și în sudul Asiei (specia *Naja vaja*).

**Cocaină** (lat. *Cocainum*). Alcaloid de origine vegetală, cu acțiune calmantă sau anestezică de suprafață (pe tegumente).

**Coccidie. 1.** Sporozoar parazit al celulelor epiteliale (digestive); **2.** Individ al unui ordin de teleosporidii, avînd forme vegetative orale, imobile, membrana net diferențiată, înmulțirea sexuală și asexuală. Se disting două genuri: *Eimeria* și *Izospora*.

**Coccidiasis piscium.** Parazitoză cunoscută la peștii dulcicoli, salmaștri și marini. Boala evoluează cronic și produce pagube mai ales în crescătorii. Agenții cauzatori sînt diferite specii ale sporozoarului *Eimeria*, care infestază organele interne ale peștilor localizîndu-se în celule. Peștii bolnavi sînt slăbiți iar organele parazitare (tubul digestiv, gonadele, ficatul, rinichii) sînt presărate cu noduli de culoare albă. Nu se cunoaște încă un tratament eficace.

**Coccidiomicoză, sin. Coccidiodomicoză.** Afecțiune întilnită la majoritatea mamiferelor, provocată de *Coccidoides immitis* (ciupercă microscopică), manifestată clinic prin supurația granulomatoasă a ganglionilor.

**Coccidioză.** Afecțiune provocată de prezența și multiplicarea coccidiilor în organismul animal.

**Coccis** (gr. *Kokkun* : cuc). Piesă osoasă la primat rezultată prin sudarea ultimelor vertebre sacrale și primele vertebre caudale (rudimentare).

**Cochinchina**. Rasă de găini de origine asiatică din China, din grupa raselor grele propriu-zise (cocoșul 4,5—5 kg și găina 3,5—4 kg). Se caracterizează prin precocitate redusă și producție de ouă mică (80—110 buc. de cite 55 g). Are penaj foarte bogat, de culori diferite, care îmbracă și picioarele. A participat la formarea multor rase mixte de mare valoare. În prezent are importanță pentru ameliorare. Se cunosc mai multe varietăți: galbenă, albă, neagră și pestriță.

**Cockapos**. Produși de încrucișare între ciini Cocker și Caniș folosiți în primă generație ca animale de agrement.

**Cocker**. Cîine de vînătoare puternic, agil, elegant, bun scotocitor, prezentînd craniul rotund și larg, maxilarele lungi și puternice, botul cu aspect pătrat, cu vârful nasului lățit. Are urechile mari atașate jos, părul cu franjuri, cu salba în diverse nuanțe de la alb la negru, alb cu pete negre, maro roșiatic etc. Coadă se amputează la 8—10 cm, talia 37—40 cm la masculi și 36—39 cm la femele.

**Cocker spaniol**, sin. *Cocker Epagneul*. Cîine mic de vînătoare, cu greutate de 10—12 kg, conformație armonioasă, cu părul lung, ușor ondulat, de culori diferite, cu urechi foarte lungi și cadente.

**Coeon**. Îneliș protector care înfășoară larvele și pupele unor insecte. Este constituit dintr-o substanță gelatinoasă, sau din fire foarte subțiri care se solidifică în contact cu aerul.

**Coeoniera**. Centrul pentru colectarea, depozitarea și păstrarea gogoșilor de mătase, destinate filaturii.

**Cocoș de munte** (*Tetrao urogallus L.*). Pasăre din familia tetraonidelor, de talie mare, cu caractere și colorit diferit, în funcție de sex, cu cioc gălbui și puternic încovoiat ca la răpitoare. Trăiește în pădurile din Carpați și este ocrotit de lege.

**Cocoș hibrid** (*Tetrao medius Meyer*). Produs rezultat din încrucișarea cocoșului de mesteacău cu găina de munte.

**Cocoșel de mare**, sin. *Corosbină, căfel-de-mare*. V. Blennius.

**Cod genetic**. Secvența nucleotidelor în molecula de ARN-mesager care exprimă, pe principiul complementarității, secvența nucleotidelor în molecula de ADN — secvență care reprezintă informația genetică sau mesajul genetic. Secvența nucleotidelor în molecula de ARNm este considerată a fi alcătuită dintr-o succesiune de *codoni* sau cuvinte de cod, fiecare codon specificînd poziția unui anumit aminoacid în procesul de sinteză al proteinelor. Codul genetic este *universal* în sensul că la toate organismele, același codon specifică poziția aceluiși aminoacid în lanțul polipeptidic. Codul genetic este *degenerat* în sensul că mai mulți codoni pot specifica poziția unui aminoacid oarecare. Codul genetic este *lipsit de ambiguitate* adică un codon oarecare determină poziția numai a unui singur aminoacid.

**Codalb**. Animale de diferite culori, cu partea terminală a cozii albă.

**Codină**. Lină de calitate inferioară, scurtă și cu multe impurități, tunsă de pe extremitățile corpului oii (coadă, cap, picioare). Reprezintă 4—8% din cantitatea totală de lină.

**Codinit**. Tunderea lînii în jurul ugerului și de pe coada oii (la fătare, în perioada de alăptare etc.) în scop igienic.

**Codominanța**. Fenomen genetic în virtutea căruia două gene alelice își manifestă independent efectul lor prin fenotip diferit.

**Codon**. Grup alcătuit din trei nucleotide în structura ARN-mesager care exprimă, pe principiul complementarității, o secvență de trei nucleotide în structura ADN și care determină ca, în timpul sintezei unei proteine, un anumit aminoacid să ocupe o anumită poziție în lanțul polipeptidic (Crick, 1963).

**Coefficient de consangvinizare (F)**. Posibilitatea ca la un individ obținut

prin împerecheri consangvine două gene dintr-un locus să fie identice prin origine, fiind copii ale aceleiași alele a strămoșului comun. El arată implicit gradul de scădere a heterozigoției, implicit de creștere a homozigoției (Wright, 1921). Se poate estima: (1) pe pedigreu folosind formula de bază (care are și forme adaptate la calculator):

$$F = \sum (1/2)^{n_1+n_2+1} (1+F_A) \text{ unde:}$$

$F_A$  = coeficientul de consangvinizare a strămoșului comun;

$n_1$  = numărul schimbărilor de generație între strămoșul comun și mamă;  $n_2$  = idem tată;  $\Sigma$  = se calculează pe fiecare strămoș comun și se însumează. (2) pe pedigree de 2 sau 4 linii întâmplătoare; (3) pornind de la coeficientul de înrudire

$$\text{(Wright) al părinților: } F = \frac{r(xy)}{2}; \text{ (4)}$$

pornind de la mărimea efectivă a populației (N) sau de la numărul efectiv de masculi (Nm) și femele (Nf):

$$\Delta_f = \frac{1}{2N}; \Delta_j = \frac{1}{8Nm} + \frac{1}{8Nf} \text{ sau}$$

$$\Delta_f = \frac{1}{8M}$$

**Coeficient de digestibilitate.** Măsura prin care se exprimă cantitatea de substanțe nutritive digerate de către animale, din cantitatea totală ingerată. Variaza în funcție de specia și categoria animalelor, de felul și calitatea fiecărui furaj în parte, precum și de condițiile de exploatare a animalelor.

**Coeficient de înrudire.** 1. Coeficient ce măsoară gradul de asemănare genetică între indivizi, aproximind bine coeficientul de corelație între valorile lor de ameliorare (Wright, 1921). Se notează cu  $r$ ,  $r_{xy}$ , sau  $r_{xy}$  și se estimează prin formula:

$$xy = \frac{\sum (1/2)^{n_1+n_2+1} (1+F_A)}{\sqrt{(1+F_x)(1+F_y)}}$$

$$\text{sau simplu: } r_{xy} = \sum (1/2)^{n_1+n_2}$$

unde:  $n_1$  = numărul schimbărilor de generații de la strămoșul comun la indi-

vidul  $x$ ;  $n_2$  = idem la individul  $y$ ;  $F_A$  = coeficientul de consangvinizare al strămoșului comun;  $F_x$  și  $F_y$  = coeficientul de consangvinizare al indivizilor  $x$  și  $y$ . Înrudirea medie din populații se poate estima și prin formule simplificate pornind de la pedigree de 2 sau 4 linii întâmplătoare; 2. Probabilitatea ca două rude să poseze la același locus gene identice prin origine (Malecot, 1948), (copii ale aceleiași alele a strămoșului comun). Ca valoare reprezintă jumătate din coeficientul de înrudire a lui Wright.

**Coeficient de luminozitate naturală** (C.L.N.). Raportul dintre suprafața totală a ferestrelor și suprafața pardoselii unui adăpost. Acest raport variază în funcție de specia și categoria animalelor, de exemplu, de la 1/8 la puii de găină la 1/25 la bovinele puse la îngrășat.

**Coeficient de variabilitate.** Măsura prin care se exprimă gradul de variabilitate. Se obține prin exprimarea deviației standard în procente din media aritmetică:

$$v\% = \frac{S \times 100}{\bar{X}}$$

**Coeficient de selecție.** Măsura prin care se exprimă gradul de selecție. Coeficientul de selecție (simbol  $s$ ) reprezintă reducerea proporțională a contribuției gametice a unui anumit genotip în comparație cu un genotip etalon, de regulă cel mai favorit. Contribuția genotipurilor favorite se consideră egală cu 1, iar contribuția genotipului împotriva căruia acționează selecția 1-s.

**Coeficient respirator (QR).** Raportul dintre volumul de  $CO_2$  rezultat din oxidarea alimentelor în organism și volumul  $O_2$  necesar acestei oxidări, ambele volume fiind măsurate în aceleași condiții de temperatură și presiune. Valoarea QR pentru glucide este de 1,00, pentru protide de 0,80 și pentru lipide de 0,70. În comparație cu protidele și lipidele, glucidele au cea mai mare cotă de participare în procesele de oxidare biologică.

**Coincidență** (Coeficient de-). Raportul între frecvența dublelor crossing-

over-uri observate (realizate) și frecvența dublelor crossing-over-uri așteptate (posibile de realizat) pe aceleași cromatide surori ale cromozomilor homologi (Muller, 1916). Coeficientul de coincidență reprezintă măsura în care acționează fenomenul de interferență. În cazul în care fenomenul de interferență este nul (nu acționează) atunci valoarea coeficientului de coincidență va fi egală cu 1. Dacă interferența este totală sau absolută, valoarea coeficientului de coincidență va fi egală cu 0.

**Cojoc.** Lina tunsă de pe oaie, care își păstrează integritatea pînă la sortarea industrială.

**Cojoc de iernare** a familiilor de albine. Gruparea stupilor în anotimpul rece, începînd cu noiembrie-decembrie, în vederea protejării de vînturi, frig. Stupii se pun pe grinzi sau polițe de scînduri la o înălțime de 20—35 cm, punîndu-se sub ei paie. Stupii pot fi grupați pe un rînd sau două (spate în spate) cu distanța de 10 cm, în care se introduce materialul de protecție. Partea superioară a stupilor e protejată de un acoperiș. Cojocul poate fi individual, de 2—4 stupi, dar cel mai frecvent e cojocul colectiv de mai 25—30 stupi.

**Colagen.** Proteină fibrilară prezentă în oase, cartilajii, tendoane, piele etc., constituind aproximativ 30% din totalul proteinelor organismului animal. Dotat cu o mare extensibilitate, colagenul constă din fibre liniare individuale insolubile în apă la rece, solubile însă la fierbere. Colagenul se caracterizează printr-un conținut foarte mare (25%) în aminoacizii prolină, hidroxiprolină și glicocol.

**Colalemie.** Conținutul de săruri biliare din sînge.

**Colalurie.** Conținutul de săruri biliare eliminat prin urină.

**Colaps.** Scăderea bruscă, brutală și evidentă a activității (tonusului, tensiunii etc.) unui organ.

**Colaps cardiac.** Scăderea, oprirea sau suspendarea energiei funcționale a cordului.

**Colaps periferic, sin. Colaps vascular.** Scăderea sau suspendarea energiei circulatorii în vasele periferice, datorită unei paralizii capilare etc., urmată de stagnarea singelui în vasele periferice.

**Colaps pulmonar.** Scăderea sau dispariția capacității funcționale a pulmonului (în general însoțită de stagnarea singelui la nivelul organului).

**Colaterală radială (arteră—).** Arteră terminală a arterei brahiale (humorale) la cal, eventual colaterală a aceleiași artere la restul mamiferelor domestice.

**Colaterali.** Indivizi dintr-o populație care nu sînt înrudiți prin descendență directă. De exemplu frații, surorile, verii etc.

**Colchicină.** Alcaloid prezent în plantele din genul *Colchicum* (brîndușa de toamnă).

**Colecist (gr. chole : bilă ; cistis : vezică).** Vezica biliară.

**Colecistectazie.** Dilatația exagerată a vezicii biliare.

**Colecistectomie.** Ablazia vezicii biliare.

**Colecistită.** Inflamația vezicii biliare.

**Colecistografie.** Radiografia vezicii biliare.

**Coledoc. (gr. Chole : bilă dochos : rezervor, transportor).** Canalul rezultat din confluența canalului hepatic cu cel cistic, prin care se varsă bila în intestin.

**Colesterol.** Sterol de origine animală distribuit — sub formă liberă sau esterificat cu acizii grași — în toate celulele organismului ; țesutul nervos, gălbenușul de ou, calculii biliari etc. au un conținut ridicat de colesterol. Rol biochimic : cu acizii grași formează steride, participă la structura bimebranelor, este antitoxic și antihemolitic, este precursor al unor derivați steroizi ca acizii biliari și hormonii sexuali, ca 7-dehidrocolesterol este provitamina vitaminei D<sub>2</sub>.

**Colesterolemie.** Concentrația colesterolului în serul sanguin. Ficatul intervine în reglarea colesterolemiei, proces complex în care sînt implicate biosinteza, depozitarea, degradarea și excreția colesterolului sanguin. Valori fiziologice

(mg% ml ser): bovine 55—110, suine 78—140, cabaline 80—130, iepure 15—70. Valoarea normală a colesterolemiei este mai mare la om (120—230) decît la celelalte animale.

**Colibacil.** Bacterie Gram-negativă, adesea saprofită intestinală, capabilă să-și exalteze virulența și să declanșeze diverse tulburări intestinale sau urinare.

**Colibaciloză.** Boală infecțioasă provocată de *Escherichia coli* (saprofită a intestinului), favorizată de factori variați și tradusă clinic prin tulburări în funcție de organul afectat, eventual septicemie (la vițeei nou-născuți), gastroenterită, pielonefrită, mamită etc.

**Colibacilemie.** Pătrunderea colibacililor în sînge.

**Colică.** 1. Sindrom de durere viscerală abdominală (stomac, intestin, peritoneu, organe genito-urinare), mai rar extraabdominală, animalul fiind agitat, avînd tendința să se trîntească brusc în decubit etc. Se disting colici organice (gastrice, intestinale etc.) și colici funcționale (crize vasculare), colici adevărate (aparatură digestivă) și colici false; 2. (Arteră—). Termen general utilizat pentru arterele ce distribuie sînge colonului distingîndu-se: o arteră colică medie, o arteră colică stîngă, o arteră colică ventrală și o arteră colică dreaptă.

**Coli-index, sin. Indice coli.** Numărul probabil de germeni coliformi aflați într-un litru de apă.

**Colier.** Termen folosit uneori pentru a caracteriza prezența în jurul gîtului a unei dungi de altă culoare (cîinele ciobănesc Collie) sau pentru o zgardă din metal sau plastic menită să oprească accesul femelei în cușca masculului în reproducție poligamă cu împerechere liberă la iepurii de casă, la Chinchilla etc.

**Coligal.** Premix de intervenție, utilizat în scopul combaterii enteritelor colibacilare la găini. Este un amestec omogen de vitamine, săruri minerale și o combinație de antibiotice și chimioterapice, ce se stabilește în funcție de antiograma efectuată la materialul biologic dat.

**Collie** (lat. *Stipa*). Gen de graminee răspîndite pe pajiștile naturale din zona de stepă și silvostepă, cu ritm de dezvoltare foarte lent și cu grad redus de consumabilitate. Au tulpini subțiri, înalte pînă la un metru, formînd tufe dese, cu frunze de obicei înguste. Se cunosc multe specii de stipa (*S. capillata*, *S. lessingiana*, *S. Joannis*, *S. stenophylla* etc.).

**Colină.** Aminoalcool trimetilat, factor necesar funcționării normale a organismului. Surse importante: țesutul nervos central, bila, gîlbenușul de ou, laptele, colostrul, ficatul, rinichiul. Intră în structura unor fosfolipide. Rol: donor de grupări metil pentru biosinteza diferiților compuși biochimici, participă la sinteza acetilcolinei — mediator în transmiterea influxului nervos, intervine în transportul lipidelor în organism și previne infiltrarea grasă a ficatului. Carența determină: degenerescența grasă a ficatului, dereglarea biosintezei fosfolipidelor, încetarea creșterii oaselor la pui, perturbarea lactației etc.

**Colinearitate.** Fenomen genetic care exprimă corespondența existentă între structura primară a segmentului de acid deoxiribonucleic (care reprezintă structura unei gene și structura primară a proteinei (C r i c k, 1963).

**Colinesteraza.** Enzimă care catalizează hidroliza esterilor colinei; se găsește în sînge și alte țesuturi.

**Colimetrie.** Metodă pentru determinarea prezenței și numărului probabil de germeni coliformi din apă.

**Colită.** 1. Inflamația colonului; 2. Prin extensiunea sferică se utilizează pentru definirea oricărei inflamații a intestinului gros.

**Coli-titru, sin. Titru coli.** Cea mai mică cantitate de apă care însămințată pe medii de cultură, evidențiază prezența germenilor coliformi.

**Colley.** Rasă de ciini (v. Ciobănesc Scoțian, *Coley*).

**Colivie.** 1. Compartiment de dimensiuni mici al cuștilor din bateriile de găini ouătoare. Într-o colivie se introduc 3—4 păsări; 2. Cușcă mică destinată

adăpostirii și întreținerii în claustrație a păsărilor de apartament sau a unor animale de laborator.

**Colivie de mateă.** Dispozitiv pentru protecția măților sau botcilor de matcă de atacul albinelor. Se cunosc modele variate.

**Colmira.** Varietate de culoare la nureă, mutantă dominantă. Are o culoare albă cu pete neuniforme negre.

**Colon** (gr. *kolon* = intestin gros). Porțiunea intestinului gros cuprinsă între cec și rect, sistematizată în *colon ascendent*, *colon transvers* și *colon descendent*.

**Colonie.** O populație localizată de indivizi din aceeași specie, care trăiesc fie împreună, fie în mod separat.

**Colonie de albine.** V. Familia de albine.

**Colorit bentonic.** Coloritul peștilor care viețuiesc la fundul bazinelor acvatice. Se caracterizează printr-o nuanță întunecată a spatelui, pe laturi cu pete mai închise iar pe abdomen mai deschise.

**Colorit nupțial.** Coloritul viu pe care-l iau peștii în timpul reproducerii. Este în general evidențiat la masculi.

**Colorit pelagic.** Coloritul peștilor care viețuiesc în masa apei. Se caracterizează printr-o nuanță albăstruiie sau verzuie a spatelui și argintie pe laturi și abdomen.

**Colostru** (lat. *colostrum* = primul lapte). Laptele secretat în primele zile după fătare, cu calități și compoziție chimică diferite de laptele obișnuit. Este bogat în vitamine și imunoglobulină; are rol laxativ.

**Columba Livia.** Prumbeul cenușiu de stîncă, strămoș unic al porumbeilor domestici actuali; este în prezent răspîndit în locurile inaccesibile de pe țărmurile mării Mediterane, din Asia mică și din India centrală.

**Columbidae.** Familie din care fac parte porumbeii domestici și cei sălbatici.

**Columbiformes.** Ordin de păsări care se caracterizează printr-un cioc scurt și ascuțit și picioare scurte.

**Columbicultură.** Știința care se ocupă cu producerea, creșterea, ameliorarea și

valorificarea porumbeilor. Pe lângă activitatea sportivă și de expoziție, ramura creșterii porumbeilor se dezvoltă în prezent pe linia producției de carne, deosebit de gustoasă și de nutritivă la puii de porumbei nezburați.

**Coma** (gr. *koma*: somn profund). Depresiune treptată (începînd cu stări precomatoase) și în același timp prelungită, a activității nervoase superioare, sensibilității, motilității, reflectivității și chiar a marilor funcțiuni sau funcțiunilor metabolice; apare ca expresie a unor stări foarte grave de origine diferită (toxice, traumatice, infecțioase, dismetabolice etc.), față de care organismul nu se mai poate adapta.

**Combatantă.** Grup de rase de găini crescute și selecționate timp de multe secole pentru luptele de cocoși. După interzicerea organizării acestor lupte selecția acestor rase a fost dirijată pentru producerea păsărilor de expoziție. În prezent unele rase au doar importanță sportivă (Combatantă engleză modernă, Chamo, Aka-Sasa etc.), altele au rol ameliorator (Aseel, Malaeză etc.), iar câteva, Combatantul englez de tip vechi și mai ales Cornish au importanță foarte mare în producția de carne.

**Combatantă de Aseel.** Una din cele mai vechi rase de găini combatante, originară din India. Produce 60—80 ouă anual, are greutatea corporală de 2,5—3 kg, instinct de clocit foarte dezvoltat, foarte rustică, însă greu de crescut din cauza caracterului combativ care se manifestă de timpuriu (6—8 săptămîni). Are mai multe varietăți, cea mai răspîndită în Europa fiind cea albă și roșie-pestriță.

**Combatantă de Bruges.** Rasă de găini. (v. Belgiană combatantă).

**Combatantă de Liège.** Rasă de găini. (v. Belgiană combatantă).

**Combatantă engleză de tip modern.** Rasă de găini combatante, derivînd direct din rasa combatantă engleză de tip vechi (v) față de care are talia, picioarele și gîtul mai lungi, carne de calitate mai slabă, exigențe mai mari față de condițiile de creștere, caracter combatant di-

minuat. Pasăre fără importanță economică, creată mai mult pentru expoziții.

**Combatantă engleză de tip vechi.** Rasă veche de găini, originară din Anglia, de culoare albă, neagră-roșcat etc., cu trunchi aproape ovoidal, larg anterior, cu greutatea corporală de 3,5 kg, precoce, produce carne de calitate bună și are instinct combatant dezvoltat.

**Combatantă indiană de Cornwall.** Rasă de găini, v. Cornish.

**Combatantă malaeză.** Rasă de găini combatante, originară din Asia, rustică produce 100—120 ouă, cu greutate corporală de 3,5—5 kg, cu carne de calitate superioară. Se cunosc patru varietăți de culoare, cea mai răspândită fiind neagră-roșcată. Se folosește la încrucișările industriale pentru obținerea de produși valoroși pentru carne.

**Combatere** (lat. *cum*: cu, *batuere*: a bate). Reprezintă totalitatea măsurilor și mijloacelor folosite împotriva unei boli (prevenire, tratament).

**Combina de recoltat furaje.** Combină destinată efectuării tăierii și tocării plantelor și încălcării tocăturii în mijlocul de transport.

**Comor**, sin. *Kombar*. Varietate de oi Karakul de culoare cafenie.

**Comiso.** Rasă de oi de lapte din Italia cu greutatea corporală de 40—50 kg, 2—3 kg lână cu finștea de 40—55 micrometri și 167 kg lapte în 190 zile de lactație.

**Comisură.** Zona de întâlnire a celor două buze care delimitează un orificiu organic natural, cu aspect de fantă: comisura buzelor, comisura vulvară etc.

**Comisura vulvară.** Locul de întâlnire a celor două labii vulvare. Poate fi rotundă sau ascuțită, în funcție de specie.

**Common.** Soi de lucernă creat și cultivat în S.U.A.

**Compas Wilkens.** Instrument metalic folosit pentru măsurarea dimensiunilor mici ale regiunii capului, crupii și pieptului. Este format din două brațe semicirculare, unite la bază, iar la vîrf terminate prin bile. În apropierea bazei este fixat un arc, prevăzut cu diviziuni, fi-

care diviziune corespunde unei distanțe de 1 cm, între virfurile brațurilor.

**Competența.** Fenomen embriologic care marchează tendința unui grup de celule sau a unui țesut de a forma un anumit organ ca urmare a fenomenului de „inducție embrionară“ (Waddington, 1932).

**Compoșie** (lat. *commotio*: mișcare). Traumă gravă, fără soluție de continuitate, produsă în general pe bază de șoc vibratoriu. Prin lărgirea sferei, definește și un sindrom traumatic brutal, fără soluție de continuitate, dar însoțit de abolirea temporară a funcției organului lezat (sau a organismului în general, în cazul comoziilor cerebrale).

**Competiție. 1.** Denumire generală dată sistemului de concursuri sezonale sau ocazionale, desfășurate după un calendar sportiv și după un regulament special întocmit (ex. campionatul național hîpic etc.); **2.** Interacțiunea inter sau intraspecifică ce rezultă atunci cînd numeroși indivizi împart o necesitate de mediu înconjurător ex. grupele de animale domestice sau păsări care cohabitează în boxe sau baterii, sau diferite specii de animale sălbatice ce populează o zonă naturală).

**Complementaritate.** Principiu care a stat la baza stabilirii modelului moleculei de ADN de către Watson și Crick. Conform acestui principiu, cele două lanțuri polinucleotidice, antiparalele, care alcătuiesc molecula de ADN sînt unite prin legături de hidrogen realizate între o bază purinică, pe un lanț, și o bază pirimidinică pe celălalt lanț, respectiv adenina cu timina (prin două legături de H) și guanina cu citozina (prin trei legături de H).

**Complex articular.** Legătura între mai multe oase, putînd fi sistematizată în mai multe articulații bine individualizate, formînd totuși o unitate datorită unor componente comune (cum ar fi ligamentele comune): articulația jaretului, a genunchiului etc.

**Componentii varianței.** Elemente care reprezintă sursa de realizare a varianței.



Ținând seama de componenții de bază ai valorii fenotipice, înseamnă că variația fenotipică are doi componenți cauzali de bază și anume variația genotipică, care reprezintă variația valorilor genotipice și variația de mediu care reprezintă variația devierilor datorate mediului. Acest lucru poate fi exprimat prin relația:  $V_F = V_G + V_M$ . Variația genotipică poate fi descompusă — după modul de acțiune al genelor — în cel puțin trei componenți și anume: un component datorat acțiunii aditive a genelor — variația valorii de ameliorare sau variația aditivă ( $V_A$ ); alt component datorat interacțiunii alelice — variația datorată dominanței ( $V_D$ ) și un al treilea component datorat interacțiunii nealelice — variația datorată epistaziei ( $V_E$ ). Componentul de mediu poate fi descompus la rândul său în cel puțin doi componenți cauzali și anume: variația datorată mediului general ( $V_{Mg}$ ) și variația datorată mediului special ( $V_{Ms}$ ).

**Comportament.** Acțiunea (răspunsul) învățată sau înăscută a animalului la un anumit eveniment (stimul) care are loc în imediata sa învecinătate, în corpul sau în „minta sa“. Este unul din mijloacele de bază ale adaptării fenotipice. Se disting următoarele tipuri de comportamente: **a)** alimentare sau ingestie; **b)** eliminare (urinare, defecare); **c)** sexuale; **d)** acordare a îngrijirii (epimeletice); **e)** solicitare a îngrijirii (et-epimeletice); **f)** conflictuale sau agonistice; **g)** imitare (allelomimetice); **h)** căutare a locului celui mai propice; **i)** investigație; **j)** anormale (rău adaptative); **k)** relații „sociale“ sau de grup.

**Comportament agonistic** (gr. *agon* = luptă). Comportamente conflictuale, de agresivitate, ce cuprind acțiunile de atac, lovire, apărare, imobilizare, vocalizare, fugă. Sint intracategorice (între masculii, femele din același grup) și intercategorii (găini adulte-tineret). Sint în mare măsură caractere instinctive, menținute de selecția naturală și artificială, pentru că în anumite momente din evoluția speciilor au fost utile; a fost dezvoltată și

de om prin selecție la găinile combataute, la unele rase de ciini.

**Comportament sexual.** Totalitatea atitudinilor și manifestărilor unui animal în prezența unui animal de sex opus sau în anumite stadii ale ciclului sexual.

**Comportarea albinelor.** V. Semnalizări.

**Compoziția chimică a nutrețurilor.** Conținutul nutrețurilor în diferite substanțe. Analiza chimică a nutrețurilor este una din metodele de bază ale aprecierii valorii nutritive a nutrețurilor. Componentele principale ale nutrețurilor de origine vegetală sau animală sint apa, sărurile minerale, substanțele azotate, glucidele și grăsimile.

**Con eferent.** Formațiunea situată la capul epidimului, rezultând din anastomoza a 8—15 canalicule eferente.

**Con pilos primitiv.** Trama cheratinizată din axa germenului pilos, în jurul căreia se formează teaca epitelială internă a firului de păr.

**Condil** (gr. *kondylos* = articulație). Suprafața articulară șlefuită, convexă, reprezentind un segment din suprafața unui cilindru sau a unui con.

**Condiment.** Substanță sau produs cu gust picant care se adaugă preparatelor culinare sau la diverse preparate alimentare pentru a le conferi gust și aromă. Din categoria condimentelor fac parte: usturoiul, ceapa, piperul, boiaua, maghiranul, chimenul, cuișoarele, nucșoara, pătrunjelul, mărarul etc. Condimentele se utilizează cu precădere în industria mezelurilor.

**Condiționare.** 1. Acțiunea prin care se urmărește menținerea unor caracteristici fizico-chimice în limita parametrilor stabiliți de calitate (aer, apă, produse alimentare) prin aplicarea unei tehnici specifice; 2. Transferarea unui răspuns existent la un stimul nou (v. reflex condiționat).

**Condiționarea aerului.** Aducerea aerului care pătrunde în încăpere la anumii parametri fizici, prin utilizarea unor instalații complexe de încălzire, răcire, uscare, umidificare, purificare etc., încorporate în sistemul de ventilație mecanică.

**Condiționarea mierii.** Operațiune ce urmărește eliminarea corpurilor străine, stabilizarea proprietăților fizico-chimice și biologice, cupajarea, cristalizarea dirijată a mierii etc.

**Condor** (*Vultur gryphus*). Vultur foarte mare, cu capul și cu gîtul golaș, răspîndit în munții înalți ai Americii de Sud. Este cea mai mare pasăre răpitoare.

**Condriom.** Ansamblul organelor celulare permanente, variate ca aspect: filamentar, cocobacilar etc.

**Condrocit.** Celulă cartilaginoasă matură, spre deosebire de condroblast (celulă cartilaginoasă tină).ră).

**Condroz.** Tip de cal, de talie și greutate medie, din rasa Belgiană de cai de povară.

**Conductă.** Piesă sau ansamblu de piese folosit la transportul fluidelor (apă, combustibil, aer, vapori, gaz metan etc.), materialelor păstoase (hrană semilichidă), pulverulente (substanțe chimice sub formă de praf pentru protecția plantelor) și granulate (furaje etc.) pe un traseu determinat. Se execută din metal, material plastic, beton, azbociment.

**Conducție.** Acțiune de transfer a căldurii prin contactul direct dintre o suprafață mai caldă și una mai rece.

**Conexiune** (lat. *conexio*: legătură). Unirea sau legătura ce există între două formațiuni sau fenomene. Se utilizează îndeosebi cu referire la rețelele nervoase.

**Conformație.** Aspectul exterior sau formatul corporal al animalelor, care este determinat de raportul dintre lungimea și lărgimea diferitelor regiuni corporale. Conformația este caracteristică speciei, rasei sau tipului de animal, exprimînd în același timp o dezvoltare corporală bună, armonioasă sau din contră una defectuoasă. Conformația se schimbă cu vîrsta și poate fi influențată de condițiile de alimentație și întreținere.

**Congelare** (lat. *congelatio*: înghețare).  
1. Transformarea unui lichid în solid prin acțiunea temperaturilor coborîte;

2. Metodă de conservare a unui produs, în special carne, sub acțiunea frigului la temperaturi sub  $-10^{\circ}\text{C}$ . În funcție de timpul congelării și temperaturii utilizată se disting: congelarea lentă la  $-8-12^{\circ}\text{C}$  timp de 48-72 ore; congelarea rapidă la  $-30-35^{\circ}\text{C}$  timp de 12-24 ore și congelarea foarte rapidă sub  $-35^{\circ}\text{C}$  timp de 5-20 minute; 3. Răcire sub punctul crioscopic (ex. congelarea spermei).

**Congener** (lat. *congenitur*: născut în același timp). 1. În anatomie se utilizează pentru definirea organelor sau formațiunilor pare, simetrice și care au aceeași funcțiune (sau concură la efectuarea aceleiași mișcări): membrul toracic stîng este congener cu cel drept; 2. În zootehnie se utilizează pentru definirea indivizilor din aceeași generație.

**Congenital.** Moștenit de la părinți, cu care s-a născut animalul respectiv.

**Congestie**, sin. *Hiperemie*. Aflux de sînge într-o regiune sau organ, distingîndu-se congestii active (prin exces de aport) și congestii pasive (prin deficit de evacuare) (v. și hiperemie).

**Congestie cerebrală**, sin. *Congestie meningoencefalică*. Aflux activ sau acumulare pasivă de sînge la nivelul encefalului, declanșînd o fază de excitație psiho-motrică, urmată de o fază depresivă (în forma activă), sau, în principal, semne de depresiune nervoasă, dublate de alte semne de stază sanguină (congestie pasivă).

**Congestie pulmonară**. 1. Aflux mărit de sînge sau surplus de sînge, realizat prin stază la nivelul pulmonului (respectiv congestia activă și pasivă pulmonară), determinînd dispnee, raluri crepitante etc.; 2. Afecțiune pulmonară caracterizată printr-un proces hiperemic pulmonar, adesea apărînd ca o fază premonitoare în inflamațiile acute pulmonare grave, manifestîndu-se clinic prin tulburări respiratorii, modificarea zgomotelor respiratorii etc.

**Conhidrină.** Alcaloid toxic din cucută.

**Coniină.** Alcaloid toxic din cucută.

**Conimetru** (gr. *konios* : pulbere; *metre* : măsură). Aparat pentru determinarea numărului și mărimii particulelor de pulberi existente în aer.

**Contioză.** Afecțiune produsă prin acțiunea pulberilor de diferite origini asupra organismului.

**Conjugare.** 1. (lat. *conjugatio*-unire; împreunare). Proces care înseamnă unirea sau împerecherea cromozomilor homologi în meioză, unirea nucleilor, fuziunea sau contopirea celor doi gametei de sexe diferite în procesul de fecundare. 2. (cartilaj de —). Se definește sub acest termen stratul de cartilaj dintre diafiză și epifeze, dotat cu mare capacitate de multiplicare, la animalul tânăr condiționând creșterea în lungime a osului.

**Conjunctiv** (țesut —). Țesut fundamental de legătură și susținere, cuprinzând în componența lui: o substanță fundamentală (cu posibilități metaplastică, impregnându-se cu condrină în cartilaje, sub aspect de oseină în oase etc.) și elemente figurate, la rindul lor sistematizate în elemente celulare (fibrocite, histiocite, plasmocite etc.) și fibrilare (fibre colagene, elastice și de reticulină). Se poate prezenta sub diverse aspecte și cu structură și rol variat.

**Conjunctivă.** Mucoasa care captușește sacii conjunctivali.

**Conjunctivită.** Inflamația acută sau cronică a conjunctivei, având origine variată, tradusă prin semne de congestie conjunctivală, epiforă, secreție muco-purulentă, fotofobie, durere zonală etc. (în forma acută), modificări morfologice diverse (în forma cronică).

**Conovăț.** Funie groasă și rezistentă fixată prin intermediul unor inele de țărș. Servește pentru fixarea cailor în timpul halteilor mari, ocazionate de transporturile de lungă durată, sau când întreținerea animalelor se face sub cerul liber.

**Consanguin** (ir. *consanguin*, lat. lit. *consanguineus*). Înrudit cu un strămoș comun (în accepția literară pe linie paternă).

**Consanguinitate.** Înrudire apropiată (ascendență comună) între doi indivizi.

**Consangvinizare**, sin. *Endogamie*. Împerecherea de animale mai apropiat înrudite decât media înrudirii din populație; în sens restrins împerecherea de animale mai apropiat înrudite decât 1/2 veri primari (înrudirea medie din populație fiind aproximativ de acest grad); în sens larg orice reproducție în sine a unei subpopulații (= izolare reproductivă), deoarece membrii subpopulației se înrudesc mai mult decât media înrudirii din populație. Principala consecință genetică este creșterea homozigotiei, măsurată prin coeficientul de consangvinizare și urmările acesteia sînt depresiunea de consangvinizare, creșterea frecvenței defectelor ereditare, modificarea variabilității populației (creșterea variației de mediu, redistribuirea celei genetice), modificarea asemănării între rude. Ritmul de consangvinizare crește automat în cazul selecției, în special în cazul selecției familiare și scade în cazul selecției intrafamilare.

**Consangvinizare apropiată.** 1. Împerecherea înrudită strînsă, incestuoasă; 2. Metodă de împerechere între rude de gradul II, coeficientul de consangvinizare variînd între 0,06 și 0,125 (strănbunic — strănepoată etc.).

**Consangvinizare îndepărtată.** Metodă de împerechere între rude îndepărtate (mai departe de 1/2 veri primari).

**Consangvinizare strînsă.** Metodă de împerechere între rude de gradul I (cu nici o generație sau o singură generație liberă), coeficientul de consangvinizare fiind mai mare de 0,125 (tată-fiică, mamă cu fiu etc.).

**Conservare.** Acțiune prin care se urmărește menținerea calităților nutritive ale unui produs perisabil prin diferite metode: răcire, congelare, uscare, sărare, afumare, iradiere, criodessicare, sterilizare etc.

**Consistență.** Gradul de densitate exprimat prin senzația de tărie pe care o opune la palparea un produs. Consistența poate fi dură sau tare, moale, elastică,

lipicioasă etc. Consistența constituie un criteriu organoleptic de apreciere a calității unui produs alimentar.

**Consistența cărnii.** Rezistența pe care o opune carnea atunci când se presează cu degetul mare pe suprafața nucleului cărnos. Carnea poate avea consistență moale, semitare sau densă; ultima indicând o carne de calitate superioară.

**Constantinescu, Gheorghe K.** (1888—1950). Profesor de zootehnie la Facultatea de medicină veterinară din București. Fondatorul Institutului Național de Cercetări Zootehnice. A întreprins numeroase studii de genetică aplicată în creșterea animalelor, în special în creșterea și ameliorarea ovinelor și suinelor. Autor al tratatului de „Zootehnie generală” apărut în 1930 (vol. I) și 1938 (vol. II) și a numeroase lucrări didactice.

**Constanța lactației,** sin. *Uniformitatea lactației*. Capacitatea unei vaci de a-și menține un timp cât mai îndelungat producția de lapte la un nivel ridicat, reprezentând un criteriu suplimentar folosit în selecția vacilor de lapte. Constanța lactației bună indică un echilibru funcțional normal, o producție mai ridicată de lapte și posibilitatea de întreținere și exploatare mai ușoară a acestora. Aprecierea ei se face prin folosirea metodelor grafice (curba de lactație) și matematice (indicele de constanță a lactației, indicele lui Johansson și indicele de variație).

**Constipația albinelor.** Aglomerarea de resturi nedigerate în intestinul posterior al albinelor, sub forma unor dopuri ce nu pot fi eliminate determinând grave tulburări în digestie, respirație etc. Constipația este provocată de o intoxicație alimentară cu nectar și polen otrăvitor sau din stropiri cu fungicide sau apare în simptomatologia unor boli; boala de mai, de pădure, nosemoză.

**Constipație** (lat. *constipo*: a îndesa, a astupa). 1. Dificultate sau întârziere în defecare; 2. Uneori se utilizează și ca sinonim pentru coprostază.

**Constituție** (lat. *constitutio*, — *onis*; alcătuire). Ansamblu de aspecte morfo-

logice, structura fizică generală a corpului, care caracterizează un individ. G. K. Constantinescu distinge patru tipuri constituționale, două bune — robust (brevimorf, tip respirator) și fină (longiliniu, tip respirator) și două rele — grosolan și debil, exagerare primelor. Au existat și alte clasificări. Tipurile constituționale, fiind corelate și cu anumite funcții fiziologice (rezistență la îmbolnăviri, producție etc.) erau în trecut luate în considerație pentru realizarea unor efecte corelate ale selecției. Corelarea cu funcții fiziologice a generat unele confundări cu temperamentul, constituția este însă rezultatul formelor, în timp ce temperamentul este rezultatul funcțiilor.

**Constituție fină.** Tip constituțional, caracterizat prin schelet scurt și fin, cap mic, ușor și uscățiv, picioare subțiri, țesut conjunctiv subcutanat puțin abundent.

**Constituție grosolană.** Tip constituțional, caracterizat prin schelet grosolan, masiv și unghiulos, piele groasă, păr aspru și des, musculatură voluminoasă și fermă, țesut conjunctiv slab dezvoltat, membre groase, mișcări destul de agere, temperament vioi.

**Constituție limfatică,** sin. *Constituție debilă*. Tip constituțional, caracterizat printr-o dezvoltare mare a țesutului conjunctiv subcutan și a stratului adipos, musculatura voluminoasă însă afinată, piele groasă și afinată, păr gros și lung, oase groase cu structură poroasă, mișcări lente, temperament liniștit.

**Constituție robustă.** Tip constituțional, caracterizat prin schelet osos dens și gros, piele densă, elastică și relativ groasă, păr scurt și des, musculatură fermă și bine conturată sub piele, țesut conjunctiv subcutan puțin abundent, articulații și tendoane aparente, mișcări energice, temperament destul de vioi.

**Constrictor** (lat. *constrigo* = a strânge, a opri). Mușchi care închid, atunci când se contractă, un orificiu, un canal organic, o deschidere etc.

**Construcții zootehnice.** Termen utilizat pentru toate construcțiile (adăposturi, padocuri, bucătării furajere, depozite, silozuri, puncte de însămînțări artificiale, platforme de gunoi etc.) care servesc pentru creșterea și întreținerea animalelor. Construcțiile zootehnice sînt productive și anexe. Cele productive cuprind adăposturile, iar cele anexe pot fi: auxiliare (silozuri, finare, bucătării furajere, grup de muls, stație de incubajie, stație de sortat și ambalat ouă, stație de dehidratat defejecții), accesorii (atelier mecanic, remiză, centrală termică, depozit de carburanți, castel de apă sau hidrofor, canalizare, rețeaua electrică, rețeaua de încălzire) administrative și sociale (pavilion administrativ, filtru sanitar, cantină etc.).

**Consum biochimic de oxigen (CBO<sub>2</sub>).** Rezultă din diferența între concentrația oxigenului dizolvat în proba de apă supusă analizei, la începutul și la sfîrșitul perioadei de incubare de 5 zile.

**Consumul specific de furaje.** Consumul de U.N. pe unitatea de produs zootehnic (1 litru lapte, 1 kg spor în greutate etc.). Reprezintă un indicator tehnico-economic important, cu privire la gradul de folosire economică a furajelor.

**Contagios** (lat. *contagio*: contact). Care se poate transmite prin contagiu. Deci nu animalul este contagios, ci boala.

**Contagioasă (Boală—).** Boală provocată de bacterii și virusuri, care se poate transmite de la un individ bolnav la alt individ sănătos, prin contact direct sau indirect (prin materiale diverse etc.); uneori, termenul se utilizează și pentru definirea parazitozelor transmisibile prin contagiu.

**Container. 1.** Ambalaj modern, cu dimensiuni și forme standardizate în care poate să intre un număr mare de obiecte și materiale. Se confecționează din metal, material plastic sau lemn și se transportă în general în vagoane de cale ferată, autocamioane, remorci etc. Containerul asigură mecanizarea operațiilor de încărcare și descărcare, înlă-

turînd unele operații dificile. **2.** Recipient confecționat din material inoxidabil în care se află azot lichid și în care se păstrează sperma congelată în fiole sau paiete.

**Contagiu, sin. Contagiune.** Transmiterea unei boli contagioase de la un animal bolnav la alt animal sănătos, prin coabitare, contact, alimente, ustensile, îngrijitori etc.

**Contaminare** (lat. *contaminare*: a pîngări, a mînji, a amesteca). Stabilirea contactului între un organism sănătos (sau obiect indemn) și unii germeni vii patogeni din categoria bacteriilor, virusurilor, paraziților etc.

**Conținție** (lat. *contentio*: forțare, încordare). Stăpînirea forțată a animalelor pentru limitarea mișcărilor pe o anumită suprafață sau în vederea unor examene medicale și intervenții chirurgicale.

**Contentine.** Rasă veche franceză de taurine, ce se crește în Normandia, cu talie mare și de culoare bălțată cu negru, care a dat naștere rasei de taurine *Normandă*.

**Contondent (Agent—).** Agent traumatic — dinamic, cu suprafață neregulată, care provoacă traume contuze prin zdrobire.

**Contorsivune** (lat. *contorguere*: a suci). Traumă, fără soluție de continuitate, rezultată în urma acțiunii traumatice de răsucire.

**Contractibilitate. 1.** Proprietatea principală a fibrei musculare, caracterizată prin capacitatea ei de a-și modifica diametrele, scurțîndu-și lungimea; **2.** Capacitatea mușchului de a intra în contracție.

**Contrație.** Modificarea diametrelor unei formațiuni musculare ca o consecință a unei excitații (electrice sau fiziologice). În sens larg, noțiunea definește diminuarea volumului unui corp.

**Contrația uterină.** Contrația fibrelor uterine sensibilizate de un titru ridicat de estrogen, produsă sub acțiunea ocitocinei. În timpul ciclului sexual contracțiile uterine sînt prezentate în stadiul de

estrus, favorizînd deplasarea spermatozoizilor spre oviduct. În momentul parturii contracția uterină atinge nivelul maxim și reprezintă una din forțele care concură la expulzarea fătului.

**Contractură** (lat. *contractus*: strîns). Contractiune musculară durabilă, involuntară, însoțită de o evidentă rigiditate.

**Contra-doping.** Manevrelor destinate producerii rezultatelor inverse dopingului, adică reducerea puterii musculare locomotoare, pentru a împiedica desfășurarea probei sportive în condiții satisfăcătoare. Are un scop fraudulos și consecințe defavorabile dacă administrările sînt repetate. Substanțele folosite sînt cele de grupa „relaxanți“ (mai ales barbituricele), administrarea lor făcîndu-se identic ca în doping. Dozele prea mari determină împleticirea calului la plecare, iar doza slabă provoacă agravarea progresivă, determinînd un sfîrșit rău al calului în probă.

**Contragalop.** Mers în manej circular, în sensul acelor de ceasornic, cînd calul galopează pe membrul stîng în loc de cel drept, sau invers, presupunînd galoparea inversă decît cea normală. Acesta poate fi provocat de un biped obosit sau o afecțiune la membrul anterior, care vine în mod normal ultimul în sprijin pe sol, sau poate fi și dobîndit și prin dresaj.

**Contuzie.** Traumă fără soluție de continuitate, provocată de agenți mecanici și caracterizată prin prezența echimozelor, a hemoragiilor subcutane etc.

**Contuzie cerebrală.** Ansamblul de leziuni posttraumatice cerebrale, uneori inaparent clinic, alături tradus prin sindroame encefalice sau moarte bruscă, în funcție de consecințele traumatismului asupra encefalului.

**Convalescență** (lat. *convalescere*: a recîștiga forțele). 1. Stare care urmează după faza de boală, în caz de evoluție favorabilă; 2. Faza de refacere a forțelor organice consumate de boală.

**Convecție** (lat. *cum*: cu și *vectus*: transportat). Acțiune de transfer a căl-

durii de la un corp cu temperatură mai ridicată în aerul mai rece care-l înconjoară.

**Conveier verde.** Sistem de organizare a bazei furajere, prin care se asigură producerea nutrețurilor verzi și succulente pentru hrînirea animalelor cu acestea, în mod continuu, din primăvară pînă în toamnă. Conveierul verde **natural** se bazează pe folosirea diferitelor tipuri de pășuni și fînețe naturale, iar conveierul verde **artificial**, pe aceea a culturilor furajere. În conveierul verde *miat* se folosesc atît pășunile și fînețele naturale, cit și culturile furajere.

**Conversano.** Linia rasei Lipițană fondată de armăsarul cu același nume, născut în 1767, originar din Neapoli, care a suferit infuzie de la linia Arabă Siglavly. Această linie este prezentă și în cadrul Lipițanului din România, avînd o pondere de 13,3% din efectivul rasei. Animalele din această linie se caracterizează prin forme corporale nu prea largi, capul mare, cu profilul ușor convex, gîtul prins sus, grebănul proeminent, spinarea și șalele puternice, drepte, crupa lungă și largă, membre lungi și fine, măsurii vioaie, întinse și elastice, constituție robustă.

**Convolvulină.** Glucozid toxic din volbură (*Convolvulus*).

**Convulsie** (lat. *convulsiv*, de la *convellare*: a scutura, a smulge). 1. Mișcare involuntară, exagerată ca frecvență și amplitudine, localizată sau generalizată; 2. Expresia exagerării (ca frecvență sau amplitudine) activității motorii involuntare, distingîndu-se convulsii tonice (tetanice sau contractări) și clonice.

**Coopoworth.** Rasă de oi pentru lînă-carne cu prolificitate ridicată, formată în Noua Zeelandă, din încrucișarea berbecilor Border-Leicester cu oi Romney. Greutate corporală 45—55 kg la oi și 80—90 kg la berbeci; producția de lînă 4—5 kg, iar fîneța 34—40 micrometri și lungimea de 12 cm.

**Copepode.** Crustacei inferiori de aproximativ 1 mm, dulcicoli, salmaștri sau

marini cu pondere mare în productivitatea apelor piscicole. Au corpul alungit, divizat în aproximativ 10 segmente și prevăzut cu 5 perechi de picioare articulate toracice. Prezintă importanță mare pentru piscicultură fiindcă servesc ca hrană principală pentru pești iar unele specii sînt redutabili paraziți.

**Copită.** Termen care definește porțiunea acropodioapexiale a membrilor la cecvine, avînd ca bază anatomică falanga a III-a și jumătatea distală a falangei a II-a, în componența ei distingîndu-se: cutia de corn (formată din cutidură, respectiv perete, talpă și furcuță) și formațiunile vii incluzînd „membrana cheratogenă” (la care se disting: bureletul perioplic, bureletul cutidural, podofilul, țesutul catifelat al tălpii furcuței și barelor și podofilul barelor); formațiunile amortizoare (cusinet planțar și cartilajele complementare cu ligamentele lor) și formațiunile organice (oase, articulația interfalangosesamoidiană, tendoanele și aponevrozele zonale, mica teacă sesamoidiană etc.).

**Copite anormale, sin. Copite defecțuoase.** Copite ce prezintă inconveniente de formă, volum, aplomb, calitatea cornului și a furcuței, precum și abateri de la starea de sănătate normală. Anomaliile copitei pot fi congenitale și dobîndite (produse de condiții necorespunzătoare de creștere, carențe alimentare, lipsă de igiena copitei, potcovit defecțuos etc.). Dintre copitele anormale menționăm: copita prea mare sau prea mică, copita înaltă sau joasă, copita ascuțită sau boantă, copita plată, plină sau bombată, copita scobită, copita incastelată, copita cercuită, copita mălăiață și sfărîmicioasă, copite inegale, copite sclciate, copită frîntă, copită cu bleime sau seime etc.

**Copite normale.** Copite care au dimensiuni proporționale cu dezvoltarea corporală a animalului, cornul neted, lucios, pigmentat, dens, fără fisuri, profilul oblic al pensei (45—50° anterior și 60° posterior). Înălțimea călciielor egală cu jumă-

tatea înălțimii pensei, linia pensei continuă, călciele simetrice, rotunjite, depărtate și de aceeași înălțime, talpa boltită, tare, fără exfoliațiuni și bine prinsă de perete, cu linia albă vizibilă, continuă, fără întreruperi și furcuța voluminoasă, elastică, fără sensibilitate, integră.

**Copoi, sin. Ogar, Levrier.** Ciini de vînătoare (gonitori) cu miros deosebit de fin pentru animalele sălbatice și cu viteză deosebită, capabili să gonească vînatul ore în șir pînă îl prinde. Pentru protejarea faunei cinegetice folosirea lor la vînătoare este interzisă prin lege, așa incit astăzi numeroasele rase de ciini gonitori, mai ales din cele mari (Greyhound, Afgan, Slughi, Barzoi etc.) sînt folosite numai pentru alergări de curse. Numele de copoi și mai ales de ogar este folosit impropriu de necunoscători pentru noțiunea de ciine de vînătoare.

**Coprofagie (gr. kopros: materii fecale, fagein: a mîncă).** Consumul de fecale observat mai cu seamă la tineret, în cadrul sindromului de pică.

**Coprologie.** Studiul care se ocupă cu analiza complexă a fecalelor, în scopul precizării unui diagnostic.

**Copulație (lat. copulatio: unire, legătură).** Actul imperecherii a doi indivizi de sex opus. (Act sexual, montă, gonit, coit, vierit etc.).

**Coracobrahial (mușchi—).** Mușchi din regiunea scapulo-humerală, situați pe partea medială a articulației scapulo-humerale și inserați proximal pe apofiza coracoidă a spetei și distal pe fața medială a humerusului.

**Coracoid (gr. corax: corb, oidos: formă).** Noțiune generală utilizată în anatomie pentru definirea diverselor accidente de relief de pe suprafața oaselor, apărînd ca niște eminențe nearticulate recurbate ca un cioc de corb.

**Corbula (lenticidium) mediteranea.** Moluscă bivalvă marină de 8 mm lungime și 5 mm înălțime care se găsește în bancuri imense pe fundurile nisipoase în apropierea țărmlui pînă la adîncimi de 10—12 m. Are cochilia fragilă, ovalar

alungită și cu partea anterioară ceva mai alungită. Valvele sînt netede și pe cea dreaptă sînt două dungi care merg radiar pînă la marginea posterioară. Coloritul valvelor alb sau alb cu o nuanță gălbuie. Are valoare fiindcă constituie hrana de bază a multor specii de pești bentonici.

#### Cord. Inimă.

**Cord adipos.** Degenerare sau supraîncărcare grasă a miocardului, determinată de infecții, intoxicații, stări dismetabolice, carențiale etc., manifestată prin semne generale și cardiace (sindrom de insuficiență cardiacă, aritmii etc.).

**Cordea**, sin. *Pește de noapte* V. *Ophidion rochei*.

**Cordon medular.** Diversele formațiuni cu aspect de cordon, distingîndu-se: 1. cordoane nervoase medulare (grupuri fasciculate de fibre nervoase din substanța albă a măduvei cum ar fi cordonul *Goll*, *Burdach*, piramidal direct, piramidal încrucișat etc.); cordoane foliculare medulare (prelungiri foliculare în zona medulară a foliculului limfatic); cordoane sexuale medulare (resturi din cordoanele sexuale primitive din medulara ovariană) etc.

**Cordon ombilical.** Formațiune complexă vitelointestinală modificată, acoperită de foițele amniotice, incluzînd în gelatina Wharton arterele alantoidiene răsucite în jurul venei ombilicale, realizînd o legătură morfo-funcțională între organismul matern și fetus. Are o lungime variabilă de la o specie la alta; în momentul fătării la majoritatea speciilor se rupe spontan; la unele specii, trebuie secționat.

**Cordonul pflugger**, sin. *Cordonul Valentin*. Cordoane celulare embrionare care vor da naștere elementelor ovulare.

**Coregonus albula.** Pește dulcicol de 46 cm din familia *Salmonidae*, din apele stătătoare reci din nordul Europei. A fost introdus în apele românești în 1956; nu se cunosc încă rezultatele aclimatizării. Are corpul alungit, comprimat

lateral și acoperit cu solzi. Botul este trunchiat cu gura mică așezată sus. Coloritul corpului argintiu ceva mai închis pe spate. Are valoare economică ridicată.

**Coregonus lavaretus marenoides.** Pește dulcicol de 50–60 cm din familia *Salmonidae* din apele stătătoare reci. Este originar din lacul Peipus și a fost aclimatizat și în Lacul Roșu din România. Are corpul alungit, comprimat lateral și acoperit cu solzi relativ mari. Are botul trunchiat și gura mică, dispusă subterminal. Coloritul corpului argintiu, pe spate este ceva mai închis. Depune icrele pe fund de piatră în octombrie-noiembrie. Are valoare mare economică.

**Corelație.** Fenomen genetic conform căruia un caracter poate să influențeze variația unui alt caracter. Cauza genetică a corelațiilor existente între caractere o constituie în principal fenomenul de pleiotropism. O a doua cauză genetică o constituie fenomenul de înlănțuire (linkage). Alături de cauzele de natură genetică, mediul constituie și el o cauză a corelațiilor între caractere în măsura în care două caractere sînt influențate în același fel de aceleași modificări sau diferențe ale condițiilor de mediu. În funcție de natura datelor folosite, pot fi determinate *corelații fenotipice, corelații genotipice și corelații de mediu*. Valoarea unei corelații este dată de raportul între covarianța valorilor celor două caractere și rădăcina patrată din produsul varianțelor respective, adică  $r_{xy} = \frac{cov_{xy}}{\sqrt{S_x^2 \cdot S_y^2}}$ . În fun-

ctiie de valoarea acestui raport (coeficient de corelație) corelațiile pot fi foarte strînse (valori peste 0,5), strînse (valori cuprinse între 0,2 și 0,5) și slabe (valori sub 0,2). În funcție de sensul variației, corelațiile pot fi pozitive, atunci cînd ambele caractere variază în același sens, sau negative atunci cînd un caracter variază într-un sens iar celălalt în alt sens.



**Corelația de mediu comun între rude** ( $C^2$ ). Asemănarea între caracterele rudelor cauzată de faptul că ele beneficiază de un mediu comun, diferit de al altor familii. Se măsoară prin coeficientul de corelație ( $c^2$ ). Constituie o sursă de erori în special în selecția familială, scăzându-i precizia. Se recomandă evitarea ei prin amestecarea familiilor; dacă nu este posibil se recomandă selecție interfamiliară.

**Corelația fenotipică între rude** ( $t$ ). Asemănarea între caracterele cantitative ale rudelor cauzată genetic și de mediu și calculată sau estimată printr-un coeficient de corelație ( $t$ ). Calculul se poate face pornind de la caracterul rudelor. Estimarea se poate face din relația:  $t = h^2r + c^2$  în care:  $h^2$  = coeficientul de ereditabilitate;  $r$  = coeficientul de înrudire (Wright);  $c^2$  = coeficientul de asemănare datorat mediului comun. Corelația între performanțele indivizilor aceleiași familii are varianța de probă (Fisher, 1952):

$$S^2 = \frac{[2(1 + (n - 1)t)]^2 \cdot (1 - t)^2}{n(n - 1)(N - 1)}$$

în care:

$N$  = nr. familii;  $n$  = nr. indivizi în familie.

**Coreșoc.** Linie a trăpașului Orlov, caracterizat prin temperament vioi și unele defecte de exterior.

**Coriagonadotropine.** Glicoproteide cu acțiune hormonală secretate de placenta în perioada de gestație. Manifestă efecte similare cu gonadotropinele secretate de hipofiza anterioară și determină inițierea creșterii corpului luteic.

**Corion.** 1. Se utilizează acest termen pentru definirea formațiunii embrionare rezultată din fuziunea trofoblastului cu foița somatică a lamei ombilicale extraembrionare; 2. Învelitoarea externă a zigotului (seroasa lui von Baer); 3. Cel mai adesea se definește sub acest termen stratul conjunctiv de la baza mucoasei; 4. Se utilizează de asemenea

termenul pentru definirea dermului cutanat; 5. Uneori se definește cu aceeași denumire zona pelucidă a ovulei (termen perimat).

**Coriphodon.** Formă procuroare inițială a tuturor unghulelor, inclusiv a ecvinelor, întâlnită în era secundară, epoca cretacică. Era de mărimea și aspectul unei verigi, prevăzută cu degete la fiecare membru, toate sprijinindu-se pe sol, dentiție asemănătoare cu a carnivorelor primitive, dinții posteriori transformându-se în molari și ca urmare adaptându-se la folosirea hranei vegetale.

**Coris julis.** Pește marin de 28 cm din ordinul *Perciformes* din regiunea litorală a M. Mediterane și sudul M. Negre. Are corpul alungit și comprimat lateral. Botul alungit cu gura mică prevăzută cu buze subțiri și cu dinți pe două rânduri. Coloritul corpului albastru-verzui cu o dungă portocalie, iar laturile argintii. Depune icre pelagice în mai—august.

**Coriza gangrenoasă a bovinelor, sin. Tifos sporadic.** Viroză manifestată prin febră intensă, cheratită, conjunctivită, iridociclită, rinită muco-purulentă, sinuzită, stomatită, enterită, eventual encefalită și exantem cutanat etc.

**Ciroza gallinaceelor.** Tulburare cu caracter sindromal (inflamația mucoasei la păsări, apărind rareori ca o entitate de sine stătătoare) și secundar, apărind în afecțiuni provocate de cauze foarte diversificate: viroze (variolă, laringotraheită infecțioasă, pesta aviară, bronșită infecțioasă), pasteureloză etc.

**Coriză, sin. Rinită.** Inflamația acută sau cronică a mucoasei nazale.

**Corn.** Producție epidermică sub forma unui organ dur și ascuțit înfîlțit la mamiferele din ordinul unghulelor (bovidee, cervidee, ultimele avînd coarnele ramificate). Coarnele oferă unele indicații asupra tipului craniologic al speciei, vârstei, sexului, rasei, constituției, stării de sănătate, regimului de alimentație etc. Coarnele la taurine pot avea direcții și forme diferite.

**Cornaci.** V. Castane de baltă.

**Cornaj. 1.** Zgomot respirator de stenoză (ca zgomotul de corn, de contrabas, șuerat etc.) sincron cu mișcările respiratorii, prelung, perceptibil la distanță de animal: cornaj nazal, palatin, laringian, rareori bronșic; **2.** Denumire simptomatică pentru hemiplegia laringiană (recurențială).

**Cornee.** Segmentul transparent (făcînd parte din tunica fibroasă a bulbului ocular) situat pe axul principal al ochiului, la nivelul rostral al globului ocular. În structura lui se disting: un epiteliu anterior, pavimentos și stratificat, o limitantă anterioară, lamele de țesut transparentizat, o limitantă posterioară și un endoteliu posterior.

**Cornish, sin. Combatantă indiană de Cornwall.** Rasă de găini combatantă care în ultimele decenii a căpătat o mare importanță pentru avicultura de tip industrial fiind folosită ca formă paternă în hibridarea pentru producția puilor de carne (broiler). Prezintă patru varietăți de culoare: albă, neagră roșcat, galbenă și albă lacat cu roșu. Se caracterizează prin greutate mare (la cocoș 3,8—4,8 kg și la găină 2,9—3,6 kg), producția mică de ouă (80—120 buc./an), dezvoltare mare a mușchilor pectorali etc.

**Cornos (Strat—).** Stratul superficial al epidermei format din celule cheratinizate, moarte, exfoliabile.

**Cornul secarei.** V. Claviceps purpurea.

**Coroïdă.** Una din membranele de limitare a bulbului ocular, porțiune a membranei vasculomusculare, plasată între scleră și retină. Este legată de scleră printr-o masă conjunctivă (*lamina fusca*), în structura ei cuprinzînd un strat vascular, un strat intervascular.

**Coronado.** Soi de ovăz, creat în Texas, rezistent la rugină, cu pai înalt, puternic și rezistent la cădere, cu capacitate mare de producție.

**Coronat.** Pintenogeață reprezentată prin culoarea albă a perilor din regiunea co-roanei.

**Coronillina.** Glucozid toxic din coroniște (*Coronilla*).

**Coroniște (*Coronilla varia*).** Plantă leguminoasă înfîlîntă spontan pe pajiștile naturale din cîmpie și cele de deal. Crește în tufă avînd lăstari cu port ascendent, cu frunze imparipenate, florile alb-violacee sînt dispuse în umbele. Este toxică în special pe pășune (în stare verde). Conține glicosizi (coronillina).

**Corp apos.** Lichid organic de filtrație ce umple camera anterioară și posterioară a bulbului ocular.

**Corp cavernos.** Formațiune erectilă din componența penisului, formată dintr-o învelitoare inextensibilă (albuginea) incluzînd un sistem trabecular ce delimitează caverne în comunicare cu vasele aferente și eferente dotate cu elemente funcțional-sfincteriane, permițînd singelui să intre în sistemul areolat cu viteză mai mare decît cea de evacuare, realizîndu-se în acest mod erecția.

**Corp galben, sin. Corp luteinic.** Formațiune care ia naștere pe ovar în locul foliculului ovarian dehiscent, după expulzarea oului. Poate fi: corp galben progesteragen, corp galben gestagen sau corp galben persistent. Primele două tipuri de corp galben sînt normale, în timp ce corpul galben persistent este patologic provocînd împiedicarea reluării ciclului sexual. Indiferent de tip, corpul galben secretă hormonul denumit progesteron.

**Corp Hyghmore, sin. Mediastin testicular.** Zonă mai îngroșată a albugineei testiculare, situată în apropierea capului epididimului.

**Corp mucos Malpighian.** Zonă a epidermului cuprinzînd stratul bazal, stratul celulelor poliedrice și stratul granular.

**Corp vitros, sin. Umoare sticloasă.** Masă transparentă, semifluidă, care umple camera anterioară a bulbului ocular.

**Corpi cetoniei.** Ansamblul de componente format din acidul acetic, acidul β-hidroxibutiric și acetonă care

rezultă din catabolizarea acizilor grași. În dereglări ale metabolismului lipidic, se acumulează în sânge (cetonemie) cu producerea stării de acidoză și implicit eliminarea lor prin urină (cetonurie). Cetonuria se constată în: aport insuficient de glucide, inanție, diabet zaharat, vărsături asociate cu perioada de gestație, stări febrile.

**Corpuseuli Nissl**, sin. *Corp tigroid*: Granulații (organite celulare) din citoplasma neuronilor, dispersate și în prelungirile protoplasmaticе, dar nu și în axon.

**Corriedale**. Rasă de oi, formată în Noua Zeelandă, prin încrucișarea oilor Merinos cu berbeci din rasele englezești cu lână lungă (Lincoln, Leicester, Romney-Marsch și Border-Leicester). Are culoarea albă, trunchi foarte larg și adânc, de formă dreptunghiulară, cap fără coarne și cu urechi foarte scurte și purtate lateral. Este precoce, dă producție mare de lână fină (4—5 kg la oi și 6—7 la berbeci) și are foarte bune aptitudini pentru îngrășare.

**Corsica**. Rasă europeană de viermi de mătase, originară din Corsica, cu gogoșile de culoare galbenă centurate.

**Cortex**. Zonă de suprafață în structura unor organe, făcînd parte din componentele respectivului organ, distingîndu-se: *cortex cerebral*, stratul de suprafață de substanță cenușie a encefalului; *cortex suprarenal*, zona periferică a glandei suprarenale, cu celule sistematizate în strat arciform, fasciculat și reticulat; *cortex renal*, zona corticală a rinichiului la mamifere, caracterizată în special prin prezența corpusculilor renali etc.

**Cortical**. 1. Care aparține cortexului; 2. (Sindrom—). Sindrom determinat de leziunile zonei corticale a creierului, suprarenalelor etc.; 3. Manifestări ale diferitelor encefalopatii care interesează scoarța creierului (tulburări de cunoștință, sensibilitate, motricitate etc.); 4. Al doilea strat de la exterior spre interior al fibrei de lână, format din

macro și microfibrile fuziforme, care-i imprimă rezistență, extensibilitate și elasticitate.

**Corticosteroidi** (compuși—). Compuși cristalizați (circa 28) care au putut fi izolați din extractele de corticosuprarenală, toți avînd structură steroidă și posedînd scheletul ciclopentanoperhidrofenantrenic. Au fost clasificați în patru grupe: cu activitate corticală, cu proprietăți androgene-destrogene-luteinice, substanțe inactice și fracțiuni amorfe, primele două grupe avînd importanță fiziologică deosebită.

**Corticosuprarenală**, sin. *Cortexul suprarenal*. Zona denumită încă și glanda lipoidogenă, glanda colesterinogenă etc. V. și cortex.

**Corticoterapie**. Terapeutică bazată pe utilizarea glucocorticoizilor de tipul cortizonului și derivaților lui, cu scop antiinflamator, antialergic, în bolile collagenului, artrite, reumatism etc.

**Corticotropină**. Hormon adrenocorticotrop (ACTH), secretat de lobul anterior al hipofizei. Este o polipeptidă constituită din 39 aminoacizi. Stimulează biosinteza și secreția de către glanda suprarenală a hormonilor steroidi.

**Cortizon**. Hormon glucocorticoid produs de corticosuprarenală, avînd rol antiinflamator, antialergic, antitoxic, fibrinolic etc. Pentru atenuarea efectelor secundare periculoase, în ultimul timp s-au pus în circulație o mulțime de derivați ai hidroxi-17-dihidro — II — corticosteronei.

**Corvina umbra**, sin. *Corb de mare*. Pește marin de cînd de 35 cm din ordinul *Perciformes* din ape cu fundul pietros din Oc. Atlantic, M. Mediterană și M. Neagră. Are corpul comprimat lateral cu linia spatelui arcuită iar abdomenul rotunjit și aproximativ drept. Gura dispusă subterminal este înzestrată cu dinți mărunți. Coloritul corpului brun pe spate și galben pe abdomen, depune icre pelagice în zona litorală în iunie—august. Nu are importanță economică.

**Corydoras aeneus.** Pește din familia *Callichthyidae* din apele din America de Sud. Coloritul corpului cenușiu mai închis pe spate și mai deschis pe abdomen. Se folosește ca pește de acvariu.

**Corynebacterium.** Gen de bacili ne-sporulați, Gram-pozitiv, din care unele specii interesează medicina veterinară: *C. pyogenes* (infecții supurative de focar la multe specii: artrite, omfalite, mamite, abcese cu diferite localizări). *C. renale* (limfadenită cazeoasă a oii, limfangită ulceroasă a calului ș.a.), *C. equi* (bronhopneumonia enzootică a mînjilor ș.a.) etc.

**Corynopoma riisei.** Pește din familia *Characidae* din apele din Trinidad, Columbia și Venezuela. Coloritul corpului argintiu cu o dungă longitudinală galbenă, întinsă de la opercul la baza caudalei. Se folosește ca pește de acvariu.

**Corynosoma.** Viermi de talie mică care ca adulți parazitează în tubul digestiv al mamiferelor marine sau a păsărilor ihtiofage, iar ca larve în cavitatea generală sau musculară striată a peștilor marini.

**Coryphoblennius galerita.** Pește marin de 8 cm din ordinul *Perciformes* de pe lângă coastele stîncioase ale M. Mediterane și M. Negre. Are corpul alungit, comprimat lateral și lipsit de solzi. Capul scurt cu gura terminală înarmată cu dinți pe fălci. Coloritul corpului cenușiu pe spate și cu dungi transversale negre. Laturile și abdomenul galbene. Se hrănește în special cu *Balanus*, fiind astfel folositor.

**Cosac cîrn,** sin. *Cosac.* V. *Abramis sapa.*

**Cosac cu bot ascuțit.** V. *Abramis balerus.*

**Cosaș,** sin. *Crap chinezesc.* V. *Ctenopharyngodon idella.*

**Cosit,** sin. *Coseală.* Mers defectuos al calului, care în timpul deplasării se lovește cu copita (potcoava) membrului aflat în suspensie de cel aflat în sprijin la nivelul coroanei, buletului sau fluierului, producînd leziuni de diferite grade.

Acest mers defectuos este determinat de defecte de aplomb, folosire nerațională la servicii pe terenuri accidentate, subnutriție etc. Se întîlnește cositură de gradul I, II și III, ultima fiind cea mai gravă deoarece produce dureri și tulburări ale mersului (șchiopături).

**Cositoare.** Mașină de lucru folosită la tăierea plantelor furajere și eșezarea lor în brazdă continuă pe sol. Cositoarele sînt tractate de tractor, purtate pe tractor și autopropulsate și pot avea aparatul de tăiere cu mișcare liniar-alternativă sau cu mișcare continuă (rotativă).

**Cossak.** Soi de lucernă productiv, creat și cultivat în S.U.A.

**Costia necatrix.** Flagelat ectoparazit care provoacă la pești boala *Costiasis*, nespecifică, frecventă în crescătoriile cyprinide și salmonicole în care apa are temperaturi de 10—22°C. Parazitul este ovalar, turtit lateral avînd dimensiunile de 2,5—10 microni. Peștii infestați sînt slăbiți, au branhiile și tegumentul pline cu mucus și cu puncte hemoragice.

**Costocervicală (Artera—).** Colaterală a arterei subclaviculare, cu raporturi și traiect variat în funcție de specie.

**Costotom.** Foarfece puternic, servind la secționarea coastelor (în timpul necropsiei).

**Costosternală (articulație—).** Articulația care leagă extremitatea ventrală a fiecărei coaste de stern.

**Costovertebrală (articulație—).** Articulație realizată între capul coastei și corpul vertebral.

**Costrei (Sorghum halepense).** Buruiană perenă din familia *Gramineae*. Posedă rizomi pe care se găsesc muguri și din care planta regenerează. Sămînța de costrei se aseamănă foarte mult cu sămînța de iarbă din Sudan. Buruiană extrem de dăunătoare datorită înmulțirii ei pe cale vegetativă și prin semințe. Este totodată toxică pentru animale, datorită conținutului în glicozizi.

**Costroma.** Rasă de taurine, creată în sovhozul Karavaevo din U.R.S.S., prin

încrucșarea taurinelor locale ameliorate cu rasa Schwyz, condiții bune de întreținere și selecție riguroasă. Are greutate corporală medie de 800 kg la tauri și 550 kg la vaci, talia de 1,35 m, culoare cenușie-deschisă, producția medie anuală de lapte de circa 3 500 l cu 3,9% grăsime și randament la tăiere de 54%.

**Cos de ventilație.** Tub vertical de formă patrată sau circulară, cu pereții din tablă sau scindură, al cărui capăt inferior pleacă de la nivelul tavanului și traversează acoperișul depășind coama acestuia.

**Cotiledon** (gr. *kotiledon* : scobit, cu cavitate). Formațiune placentară de vilozități coriale, caracteristică rumegătoarelor. Din angrenajul cotiledoane-carunculi ulteriori rezultă placentoamele, prin intermediul cărora se stabilește legătura dintre mamă și făt, în timpul gestației.

**Cottontail.** Iepurele comun din Statele Unite ale Americii (*Lepus sylvaticus* — V.).

**Cottus.** Pești dulcicoli din ordinul *Perciformes* din apele reci, curgătoare din America de Nord, Siberia și Europa. Corpul gros anterior, comprimat dorso-ventral și lipsit de solzi. Coloritul corpului cafeniu închis cu pete mai închise. În apele românești se cunosc speciile : *C. gobicus*, cu linia laterală completă ; *C. poecilopus*, cu linia laterală scurtă. Importanță economică redusă ; sînt componenți ai hranei păstrăvului, dar sînt dăunători fiindcă consumă icre de păstrăv.

**Coneou de malines.** Rasă de găini (v. Malines).

**Covarianță.** Statisticul sau parametrul care indică gradul de variabilitate a două caractere (variabile) în cadrul unei probe sau a unei populații. Gradul de variabilitate simultană este pus în evidență de o valoare medie a abaterilor pe care variabila o prezintă față de media probei, pentru ambele caractere,

abateri înmulțite între ele. Formula de determinare este :

$$\text{cov}_{xy} = \frac{\sum xy}{n - 1} = \frac{\sum XY - \frac{\sum X \sum Y}{n}}{n - 1}$$

**Coxal** (lat. *coxa* : șold). Osul rezultat prin sudarea oaselor : ilium, ischium și pubis ; intră în componența bazinului.

**Coxalgie.** Durere spontană sau de durată la nivelul coxalului.

**Coxartrită.** Inflamația articulației coxo-femorale.

**Coxartroză.** Boală degenerativă a articulației coxo-femorale.

**Coxofemurală** (Articulație —). Articulație între capul femural și cavitatea acetabulară a coxalului, legătura articulară realizându-se printr-o capsulă articulară și un ligament funicular (rotund) situat în interiorul articulației.

**Crab** (lat. *Uca pugnax*). Nume comun pentru un număr de crustacee din ordinul decapodelor, avînd cinci perechi de picioare, din care prima modificată sub formă de clești ; au corpul de formă ovală, sau pentagonală, cu cefalotoracele mare și turtit și cu abdomenul foarte redus și îndoit sub torace. Cei mai mulți sînt marini, trăind printre alge, stînci, recife de corali etc. Unele specii sînt comestibile. În Marea Neagră trăiesc *C. de iarbă* (*Carcinus moenas*), *C. de nisip* (*Portunus holsatus*), *C. de stîncă* (*Pachigrapsus marmoratus*) etc.

**Crambe** (*Crambe abyssinica*). Plantă caracterizată printr-un conținut mare de ulei și proteine. În Canada se experimentează folosirea șroturilor de crambe, care sînt bogate în proteine, după ce în prealabil se supun unui tratament termic, pentru distrugerea mirozinozei și pentru îmbunătățirea valorii nutritive.

**Crampă.** Contractie musculară dure-roasă și involuntară : crampă intestinală (generatoare de colici) etc.

**Craniată.** Majoritatea subdiviziunilor din filum *Chordata*, cuprinzînd verte-

bratele, de la ciclostomi la mamifere, ce se caracterizează prin craniu.

**Craniu** (lat. *cranium* : țeastă). Scheletul capului, realizând prin articularea și sudarea oaselor componente o piesă unitară la care se articulează diartrodial mandibula și amfiartrodial complexul hioidian.

**Craniectomie.** Operația de decapitare, practică în embriotomie, pentru a facilita extracția fetusului, în caz de distocie gravă.

**Craniologie.** Știința care se ocupă cu descrierea și examinarea craniului.

**Craniometrie.** Partea craniologiei care se ocupă de determinarea raporturilor dintre neurocraniu și craniul facial, al unghiurilor, diametrelor, proporțiilor și indicilor cefalici.

**Craon**, sin. *Craonnaise*. Rasă de porci indigenă din Franța, de culoare albă și talie mare. Se caracterizează printr-o bună dezvoltare, trunchi lung, cap cu profil concav, urechi lungi și căzînde înainte, membre musculoase. Are aptitudini pentru producția de carne, prolificitate și precocitate bună. Se crește în rasă pură și se folosește și la diferite încrucișări cu rasele locale.

**Crap.** V. *Cyprinus carpio*.

**Crap Aischgründ.** Rasă de crap cu spinare gheboasă, lipsit de solzi sau cu solzi puțini, dispuși în lungul spinării și la baza înotătoarelor ventrale și anală. Capul mare. Trăiește în apele mai calde. Se reproduce uneori la vîrsta de doi ani. La trei veri atinge greutatea de 2,5—3 kg.

**Crap de Bohemia.** Rasă de crap cu spinarea dreaptă și cărnoasă, complet lipsit de solzi sau cu solzi foarte puțini, dispersați în diferite regiuni ale corpului. Se crește în regiuni cu temperaturi mai scăzute. La trei veri atinge greutatea de 1,5—2 kg.

**Crap de Franconia.** Rasă de crap cu spinarea dreaptă și cărnoasă, la care înălțimea maximă a corpului se cuprinde de 2,6 ori în lungime. Corpul lipsit de solzi (golaș). Capul și înotătoarele mici.

Se crește în regiunile cu temperaturi mai ridicate. Sensibil la boli. La trei veri atinge greutatea de 1,2—2 kg.

**Crap de Galiția.** Rasă de crap de crescătorie cu solzii mari și dispuși pe trei șiruri (dorsal, lateral și ventral). Înălțimea se cuprinde de 2,4—2,5 ori în lungime. Este precoce, cu prolificitate mare, cu foarte mare valoare economică. La trei veri ajunge la 2—2,5 kg. Se poate crește bine în regiunile cu climă mai caldă.

**Crap de Wittingau.** Rasă de crap cu solzi, cu spinare dreaptă și cărnoasă la care înălțimea maximă a corpului se cuprinde de 2,9 ori în lungime. Este o rasă greu aclimatizabilă care se poate crește în regiunile calde. La trei veri atinge greutatea de 1,5—2 kg.

**Crap Lausitz.** Rasă de crap de crescătorie cu spinarea dreaptă și cărnoasă, cu înotătoarele scurte și capul mic. Indicele de profil 2,8. Corpul este uniform acoperit cu solzi. Este precoce, cu prolificitate mare și cu foarte mare valoare economică. La trei veri ajunge la 2,5 kg. Se poate crește bine și în regiunile cu temperaturi mai scăzute.

**Crapicultură.** Ramură a cypriniculturii care are ca obiect reproducerea, creșterea, selecția raselor și a varietăților locale ale crapului, precum și repopularea apelor piscicole (naturale sau crescătorii) și reglementarea efectivului și formarea de metiși.

**Crapod** (fr. *crapaud* : broască). Inflamație cronică hipertrofică, cu caracter putrid, a zonei plantare a membranei cheratogene, produsă de factori diferiți (ereditari, traumatici, iritativi etc.), manifestată prin apariția unor vegetații putride, cazeoase, fetide, extensive și rebele la tratament, care tind să cuprindă toată talpa, avînd caracter recidivant, pseudotumoral.

**Cravată.** 1. Cute ale pielii, pe partea inferioară a gîtului în special la oile din rasa merinos; 2. Regiune de exterior la baza gîtului, caracteristică pentru unele rase de iepure.

**Creagrutus beni.** Pește din familia *Characidae* din apele superioare ale Amazonului. Coloritul corpului verzui cu o bandă longitudinală neagră pe laturi. Caudala și anala cu marginea roșie. Se folosește ca pește de acvariu.

**Creastă. 1.** Caracter sexual secundar la unele păsări. Reprezintă o formațiune a pielii capului la găină, puternic vascularizată care se întinde de la limita posterioară a ciocului pe frunte și pe creștetul capului. Creasta prezintă în funcție de rasă mărimi, forme și direcții diferite. Culoarea și aspectul general al crestei sînt legate de starea sănătății păsărilor precum și de starea fiziologică (ouat, ciocit, năpirlire etc.); **2.** Buclaj inferior, întilnit la pielicelele mieilor de tip Karakul.

**Creatină.** Componentă azotată neproteică. Mușchii scheletic conține o cantitate importantă de creatină (0,5%), în special sub formă de fosforilcreatina — substanță implicată în construcția musculară ca donator de energie.

**Creatinină.** Componentă azotată neproteică rezultată din ciclizarea creatinei; este anhidrida creatinei: Concentrația creatininci sanguine (creatinemie) nu este, în general, influențată de variații fiziologice și reprezintă — cantitativ — una din cele mai constante componente ale singelui. Se elimină pe cale renală, nivelul creatininuriei fiind independent de cantitatea de proteină din hrană. Valori normale: 0,5—1,2 mg% ml ser.

**Creatininurie.** Conținutul urinar în creatinină; este crescut în cazul excesului de proteine din hrană, în febre și miopatii degenerative; poate dispărea în cursul inaniției.

**Creatinurie.** Conținutul urinar în creatină, cu aceeași semnificație ca și în creatininurie.

**Creier Mare, sin. Telencefal.** Masa encefalică a celor două emisfere, cu formațiunile de legătură dintre ele (excluzînd trunchiul cerebral).

**Creier mic, sin. cerebel, creieraș.** Porțiune a metencefalului reprezentată de masa circumvoluționară globuloasă situată deasupra punții (protuberanței) legată de trunchiul cerebral prin trei perechi de pedunculi cerebeloși.

**Cremaster extern.** Mușchi striat cu o inserție pe fascia lombolilică și alta pe fibroasa bursei testiculare, care prin contracție sau relaxare apropie sau depărtează testiculele de peretele abdominal.

**Cremaster intern.** Fasciculul muscular redus, neted, cuprins în cuta mezoului vascular al tecii vaginale.

**Crematoriu (lat. cremare: a arde).** Construcție separată amplasată la o extremitate a unității zootehnice sau făcînd corp comun cu filtrul sanitar veterinar, în care sînt distruse, prin incinerare, cadavrele de animale, gunoiul, resturile etc.

**Crenilabrus.** Pești marini de talie mică din ordinul *Perciformes* din regiunea litorală, cu fundul pietros din M. Mediterană, Oceanul Atlantic și regiunea sudică a Mării Negre. Au corpul alungit și puternic comprimat lateral. Coloritul corpului variabil: brun, măsliniu sau roșcat cu dungi sau pete închise. În apele românești ale Mării Negre se cunosc patru specii, nu au importanță economică. Se pot folosi ca pești de acvariu cu apă marină.

**Crenuchus spilurus.** Pește din familia *Characidae*, din apele curgătoare din Guiana. Coloritul corpului roșu brun cu o bandă longitudinală aurie care se întinde de la opercul pînă la baza caudalei unde există o pată neagră. Ochii sînt roșii. Se folosește ca pește de acvariu.

**Creolină.** Lichid uleios, de culoare brună, cu miros puternic și persistent, emulsionabil în apă, obținut prin distilarea gudroanelor de huilă. Utilizat în dezinfecție și dezinscție în concentrații de 5%.

**Crepidostomum farionis.** Vierme de 2,11—4,81×1,39 mm parazit în tubul

digestiv al peștilor și în special al Salmonidelor dulcicole.

**Creșă.** Adăpost special amenajat pentru creșterea tineretului animal.

**Creșă pentru porcei.** Adăpost special în cadrul complexelor de creștere și îngrășare a porcilor, construit și amenajat pentru întreținerea porceilor de la înțarcare (circa 31—35 zile) pînă la trecerea la sectorul de îngrășare (circa 90—95 zile). Creșa este prevăzută cu boxe de capacități variabile (20—50 porcei), în care se asigură o suprafață de 0,25—0,30 mp pe cap. Mai nou, în creșe porceii sînt întreținuți în baterii pe unul sau două nivele.

**Creșă pentru viței.** Adăpost în care se întrețin vițeii de la vîrsta de 15—30 zile și pînă la înțarcare, prevăzută cu boxe comune (4—8 viței), asigurîndu-se o suprafață de 1,5—2 m<sup>2</sup>/cap. Creșa are pardoseala fie plină (construită din cărămidă sau beton, fiind acoperită cu grătar de lemn), fie cu podeaua din grătar de beton și evacuarea hidraulică a dejectiilor.

**Creșterea animalelor.** Ramură a agriculturii (v. Zootehnie; v. Producția animală).

**Creșterea albinelor.** Sector al zootehniei care se ocupă cu ameliorarea și exploatarea albinelor.

**Creșterea mătcilor.** Metodă de obținere a mătcilor de calitate pentru înlocuirea celor bătrîne, pentru îndreptarea stărilor anormale, formarea de familii noi.

**Creșterea păsărilor.** V. Avicultură.

**Creștere.** Mărire a masei vii a unui organism în cursul dezvoltării individuale (ontogenice), ca urmare a proceselor de metabolism. Poate fi globală, cînd interesează organismul în totalitate, sau parțială, cînd privește numai anumite segmente corporale sau anumite organe. Creșterea apare numai în cazul predominării anabolismului asupra catabolismului; în cazul egalizării acestor procese, creșterea încetează. Creșterea se realizează prin diviziunea repetată

a celulelor și prin mărirea volumului acestora și este reglată de sistemul neuroendocrin.

**Crevasă** (fr. *crevasse*: crăpătură). Soluție de continuitate cutanată, apărută la nivelul unghiurilor de flexiune mobile, cu piele fină, ca o consecință a modificărilor inflamatorii, macerative etc.

**Crèvecoeur.** Rasă de găini franceză cu exterior aparte datorită creștei în formă de cornițe. Cu greutate de 3 kg găina și 3,5 kg cocoșul, dar cu o producție de ouă submijlocie, rasa Crèvecoeur se încadrează în grupul raselor mixte. Culoarea penajului neagră.

**Crevețe.** Crustaceu superior marin de talie mică și mijlocie, bun înotător. Are corpul alungit cu linia spatelui mai mult sau mai puțin curbată, comprimat lateral și acoperit pe cefalotorace cu o carapace subțire. Prezintă importanță economică deoarece unele specii intră în alimentația omului, iar majoritatea servesc ca hrană naturală pentru numeroși pești.

**Crezoli.** Esteri metilați ai fenolului (orto, meta și paracrezoli) extrași prin distilarea gudroanelor de huilă. Se prezintă sub formă de lichid brun-roșatic, cu miros neplăcut și persistent. Utilizați în dezinfecție în soluții apoase 3—5%.

**Crianestezie** (gr. *Krios*: frig). Anestezia obișnuită cu ajutorul frigului sau a substanțelor care coboară temperatura locală.

**Cricetidae.** Familie de animale din ordinul *Rodentia*, care cuprinde hamsterii, șoarecii etc.

**Cricetinae.** Subfamilie de animale răzătoare din familia *Cricetidae*, care cuprinde toate speciile de șoareci.

**Cricotopus silvestris.** Insectă de ordinul dipterelelor a cărei larvă de 7 mm este comună în apele stătătoare sau lin curgătoare. Coloritul corpului galben-verzui. Prezintă importanță fiindcă intră în hrana multor pești. În cazul cînd invadează incubatoarele devine periculoasă fiindcă atacă icrele embrionate de pești.



**Crimson Dawn**, sin. *Purpurie*. Varietate de curci, din rasa bronzată pe piept larg, ce se crește în S.U.A., caracterizată printr-un piept lung și larg penaj de culoare bronzată purpurie-deschis, cu aripile negre.

**Criobiologie.** Folosirea mediilor cu temperatură scăzută în studierea animalelor și plantelor vii.

**Criodesecare.** Acțiunea de scoatere a apei dintr-un produs, pe baza unei tehnici speciale sub vid și la temperatură scăzută în scopul conservării lui. Criodesecarea este cunoscută și sub numele de liofilizare.

**Criollo.** Porc autohton din Cuba, primitiv, adaptat la condițiile locale. Se încrucișează în prezent cu unele rase ameliorate din import.

**Crioterapie.** Utilizarea frigului (în general apa rece sau gheața) cu scop terapeutic (anticongestionant, decongestionant etc.).

**Criptocefal.** Monstru fără cap (oasele craniului deși prezente sînt inaparente).

**Criptoftalm.** Monstru fără ochi (ascunși, nedezvoltați).

**Criptorhid.** Animal cu testiculele ascunse, nemigrate în pungile testiculare.

**Criptorhidie.** Defecțiune tradusă prin oprirea unui sau a ambelor testicule în cavitatea abdominală sau în traiectul canalului invaginal, în timpul migrației testiculare. Poate fi unilaterală (*manorhidie*) sau dublă (*criptorhidie*). Este o anomalie congenitală care determină reformarea masculului în cauză.

**Criptoxantină.** Carotenoid, sursă a vitaminei A, care se găsește în cantități mari, mai ales în porumb, precum și în alte plante.

**Crisalidă.** Larva viermelui de mătase care după trei zile de la țeserea gogoșii trece printr-un nou somn și năpârlește. Are formă ovală de culoare galben deschisă la început, apoi cafenie.

**Crista Galli.** Proeminență lamelară, mediană, a etmoidului în cavitatea craniană.

**Cristalin.** Formațiune organică, biconvexă, lenticulară, situată înapoia irisului,

cu rol în acomodarea ochiului. Este suspendat în poziție printr-un ligament radiar (zonula *zinn*) și acționat de mușchi ciliari. În structura lui intră țesut transparent, cu caracter lamelar, celulele cristaliniene fiind reduse și situate sub cristaloida (formațiunea de învelire) anterioară. Țesutul cristaliniian este fluid în tinerețe, consistența lui crescînd cu vîrsta și condiționînd defectele de acomodare (presbiția).

**Cromatină** (gr. *chroma* : culoare). Substanță nucleară dezvoltată, alcătuită din ADN și proteine, intrînd în structura cromosomilor (nucleului în general) și avînd proprietatea de a fixa coloranți bazici.

**Cromatoblast.** Celulă tiară care conține pigment sau poate să-l producă.

**Cromatofor** (gr. *chroma* : culoare, *phoros* : purtător). Celulă pigmentară (în citoplasmă se găsesc pigmenți) ituată în tegument. Determină culoarea la animale. La algele verzi unicelulare, la cele filamentoase, cu tal foliaceu sau ramificat, nu reprezintă altceva decît plastidele.

**Cromaturie.** Eliminarea de urină intens și anormal colorată.

**Cromatogeneza.** Producerea unor substanțe colorate ca rezultat al activității metabolice. Caracteristic unor bacterii și fungi.

**Cröllwitz. 1.** Rasă de curci herminată, cu greutate de 8—12 kg (după sex) caracterizată printr-o creștere rapidă. **2.** Rasă de rațe germană, cu greutate corporală medie și producție mixtă (ouă și carne).

**Cromatidă.** Una din cele două părți structurale ale unui cromozom. Cromatidele se pun în evidență la sfîrșitul profazei și în metafază în mitoză. La sfîrșitul metafazei cele două cromatide aflate în partea centrală a celei (placa ecuatorială—asterul) se separă și migrează între cei doi poli ai celei.

**Cromoproteide.** Heteroproteide constituite dintr-o componentă proteică și o componentă prostetică colorată. În funcție de natura chimică a componentei

prostatice care conferă culoare întregii molecule, cromoproteidele se clasifică în : porfirinice și neporfirinice. Exemple : hemoglobina, mioglobina, citocromii etc.

**Cromozom.** Element cu o mare importanță genetică, care intră în structura nucleului oricărei celule (Waldayer, 1888). Cromozomul este alcătuit dintr-un element fundamental denumit *cromatidă* (McClung, 1900). Această cromatidă este alcătuită la rândul său din două filamente spiralate denumite *cromoneme* (Wilson, 1896), înconjurate de o masă de material acromatic denumit *matrix*. Fiecare cromozom prezintă o strangulare denumită *centromer* sau *kinetocor* care imparte de regulă cromozomul în două brațe ce pot fi egale sau neegale. Poziția centromerului pe cromozom contribuie în mod direct la stabilirea formei cromozomului. În funcție de poziția centromerului se pot stabili 6 categorii de cromozomi (Levan și col., 1964). Cromozomii prezintă următoarele însușiri : stabilitatea relativă a numărului, în sensul că toate celulele unui organism (cu excepția celulelor sexuale) prezintă același număr de cromozomi. De asemenea toți indivizii care aparțin aceleiași specii prezintă în celulele lor același număr de cromozomi : cabaline — 64, taurine — 60, porcine — 38, ovine — 54, iepuri — 44, șoareci — 40, șobolani — 40, cîini — 78, pisici — 38, găini — 78, curci — 82, albine — 32, om — 46 ; stabilitatea relativă a mărării și formei în sensul că același cromozom prezintă aceeași formă și mărime la toți indivizii din aceeași specie și în toate celulele corpului. Mărimea cromozomilor variază de regulă între 0,1 și 25  $\mu$  iar grosimea între 0,1 și 2  $\mu$  ; dispunerea în perechi de homologi în sensul că într-un nucleu cromozomii se găsesc perechi identici ca formă, mărime și structură.

\* **Cronie.** Care durează mult timp. În medicină se utilizează (ca antonim al termenului „acut”) pentru definirea sau

calificarea durabilității unei boli care are simptome evidente și evoluție de lungă durată.

**Cronometrie.** 1. Știința care se ocupă cu măsurarea timpului ; 2. Măsurarea timpului cu ajutorul unui cronometru.

**Cronometru.** Instrument de măsurat timpul, asemănător unui ceasornic și care se folosește la cunoașterea duratei exacte a unei operații, lucrări etc. Cronometrul poate fi electric, mecanic. Declanșarea, oprirea și revenirea la poziția inițială se face cu un buton.

**Cros.** Segment al probei de fond din cadrul triationului, care în concursurile olimpice are o lungime de 8 200 m, teren variat, prevăzut cu 32—26 obstacole. Aceste obstacole au partea fixă și solidă de 1,20 m, iar înălțimea de 1,60 m, lățimea rivierelor, gropilor de 3—4 m cu invita, oxerele de 1,60 m în partea cea mai înaltă și 2 m la bază. Calul trebuie să realizeze pe acest segment viteză medie de 450 m/minut.

**Crossing-over.** Fenomen genetic care constă în schimbarea de material genetic între cromatidele cromozomilor homologi (Morgan și Cattell, 1912). Fenomenul se realizează în profaza meiozei primare și are loc în diploem, în momentul în care unitatea bivalentă alcătuită din doi cromozomi homologi prezintă patru cromatide ca urmare a replicării celor doi cromozomi (faza de tetradă cromozomală). În acest stadiu se pot realiza puncte de contact între cromatide, la nivelul cărora se produce schimbul de segmente și deci și de gene. Crossing-over-ul este reciproc și simetric. Crossing-over-ul este influențat de diverși factori cum ar fi genotipul, temperatura, vârsta, sexul, apropierea de centromer, aberațiile cromozomale etc.

**Crotalie** (gr. *krotalon*-zurgălău). Marcă metalică sau din material plastic de diferite forme și mărimi care servește pentru individualizarea animalelor.

**Crupă.** Regiunea corporală la mamifere, cuprinsă între șale și baza cozii, avînd ca bază osoasă oasele sacrum și coxal.

Este îmbrăcată într-o masă musculară dezvoltată.

**Crupadă.** Mișcare de dresaj în care calul se află cu membrele anterioare în sprijin și cu cele posterioare ridicate mult de la sol și întinse, ceea ce dă capului o poziție oblică postero-anterioară. Se poate executa la mină sau călare.

**Crupar.** Piesă de susținere și legătură a hamului, confecționată din piele, care trece peste crupa animalului și se articulează prin cele două extremități bifurcate cu vinarul.

**Crupion.** Regiune de exterior la păsări care are ca bază anatomică oasele ischium și pubis. El trebuie să fie lung, larg și oblic, fără a fi însă teșit.

**Crupon.** Porțiunea de piele obținută de pe partea superioară a trunchiului de la vitele adulte în urma jupuirii și tăbăcirii.

**Crural** (lat. *crus*: membrul pelvin). Diverse formațiuni ale membrului pelvin (arcada crurală, aponevroză crurală, fascie crurală etc.).

**Crustă** (lat. *crustă*: coajă, pojghiță).

1. Înveliș extern dens sau dur: învelișul chitinos la crustacee, crusta osoasă a rădăcinii dentare etc.; 2. Peliculă tegumentară rezultată din coagularea și uscarea diferitelor produse biologice (secreție etc.).

**Crustacee** (lat. *crusta* „coajă“). Clasă de artropode în general acvatică (ex. racul, crevetă, crabul etc.) cu respirație branhială sau tegumentară, cu două perechi de antene, acoperite cu o crustă puternică.

**Ctenobryeon spilurus.** Pește din familia *Characidae*, din apele curate din nordul Americii de Sud. Coloritul argintiu cu o pată neagră la baza caudalei. Se folosește ca pește de acvariu.

**Ctenolabrus rupestris.** Pește marin de 15 cm din ordinul *Perciformes*, din Oceanul Atlantic, Marea Mediterană și Marea Neagră. Are corpul alungit și comprimat lateral. Botul alungit cu gura terminală și înzestrată cu dinți dispuși pe mai multe rânduri. Pe opercul are solzi mici.

Coloritul corpului cenușiu-brun cu reflexe roșii și cu cîte o pată neagră la baza caudalei, dorsalei și pectoralelor. Depune icre pelagice în luna august.

**Ctenopharyngodon idela.** Pește fitofag dulcicol din familia *Cyprinidae*, de peste un metru lungime, din fluviile mari din Extremul orient. În Europa a fost introdus și se crește în heleștele și iazuri. Are corpul alungit și aproximativ cilindric. Capul alungit cu gura aproximativ terminală. Corpul este acoperit cu solzi mari. Coloritul corpului cenușiu închis pe spate și cenușiu gălbui pe abdomen. Maturitatea sexuală este atinsă la vîrsta de 5—6 ani, icrele sînt depuse în masa apei în plin curent. În Europa se reproduce numai artificial. Are valoare mare economică avînd un ritm de creștere foarte mare. Se utilizează cu mare eficiență pentru combaterea și valorificarea vegetației palustre și submerse.

**Cubitus** (lat. *cubitus*: cot), sin. *Ulna*. Unul din oasele antebrațului, a cărei extremitate proximală (ce depășește extremitatea proximală a radiului) formează olecranul (a cărei tuberozitate proemină sub piele înapoia articulației humeroradioulare).

**Cuboid.** Os scurt din rîndul II tarsian, paralelipipedic, situat lateral și concurend la delimitarea conductei cuboscafocunean.

**Cuboni.** Metodă chimică de stabilire a diagnosticului de gestație la solipede, bazată pe reacția de culoare dintre hormonii estrogeni urinari și acidul sulfuric concentrat.

**Cucurbitaceae** (lat. *Cucurbita*: dovleac). Familie de plante, de obicei anuale, cu tulpini tîritoare, sau agățătoare cu frunze mari, întregi sau palmate, cu fructul o bacă falsă, semințele la unele specii fiind bogate în ulei: pepenele galben, pepenele verde, pepenele furașer, dovleacul, castraveții, dovleccii etc.

**Cucuta** (*Conium maculatum*). Plantă anuală din familia *Umbelliferae*, frecventă pe terenurile necultivate, ruderalizate, mai cu seamă în zonele mai aride.

Posedă o tulpină înaltă, fistuloasă, frunze penat partite, flori mici albe în umbele compuse. Conține alcaloidul coniină. Este toxică mai cu seamă în stare verde. Își menține însă toxicitatea și conservată sub formă de fin sau siloz (datorită semințelor care sînt toxice).

**Cucuta de apă** (*Cicuta virosa*). Plantă perenă din familia *Umbelliferae*. Crește pe terenurile cu exces de umiditate. Posedă un rizom gros, tulpină ramificată fistuloasă, frunze de 2–3 ori penat sectate. Florile sînt mici albe, grupate în umbele cîmpuse. Conține principii toxici (cicutină, cicutoxină etc.). Este toxică atît în stare verde cit și ca fin.

**Cui de stradă**. Termen arhaic, potcovăresc sau de hipologie veche, ce definea o afecțiune podală complexă, consecutivă rănirii țesuturilor vii ale tălpii, în cadrul procesului distingîndu-se plaga plantară și pododermatita supurativă consecutivă.

**Cuib**. 1. Amenajarea executată de om sau pasăre în vederea creării condițiilor pentru clocit; 2. Componentă a cuștii pentru iepuri, animale de blană și animale de laborator care funcțional, imită vînuina din stare sălbatică.

**Cuibar**. Echipament interior în halele pentru păsări, destinat depunerii ouălor. Cuibarul poate fi simplu sau capcană, din ultimul pasărea odată intrată nemiaputînd ieși fără ajutorul omului. Cuibarul capcană este necesar în controlul individual al producției și în obținerea păsărilor cu origine cunoscută.

**Culan**. Varietate a hemionului, care trăiește sub formă sălbatică, în grupe de 5–10 indivizi în Mongolia, Afganistan, Djungaria, Turkestan și Kirghizia. Se aseamănă la exterior mai mult cu calul decît cu măgarul, avînd însă urechile mai mari, talia mai mică (110–120 cm) înfățișarea expresivă, conformația uscățivă, culoarea brună deschisă sau galben roșcată, coama, coada și copitele asemănătoare cu ale asinului. Este un animal foarte sperios, se îmblînzește cu foarte multă dificultate.

**Culard**. Fenomen întilnit la rasa Charolaise, caracterizat prin dezvoltare impresionantă a maselor musculare, în special a trenului posterior, respectiv a pulpei, reprezentînd adevărați monștri față de tipul rasei. Acest fenomen este foarte dorit pentru producția de carne, deoarece furnizează o pondere mare a cărnii de calitate I, însă are efecte negative asupra activității de reproducție a vacilor. Se urmărește obținerea unor genotipuri „culard“, care împerecheate cu genotipuri normale să mărească producția de carne, fără a afecta activitatea de reproducție, inclusiv ușurința fătărilor.

**Culoarea animalelor**. Culoarea părului care acoperă corpul animalelor, determinată de pigmentul și de structura straturilor celulare care formează firul de păr, precum și de felul cum sînt dispuse spațiile de aer care se găsesc în interiorul firului de păr. Culoarea animalelor pot fi simple sau compuse.

**Culoarea cărnii**. Însușire fizică a cărnii strins corelată cu calitatea cărnii, reprezentînd o cerință importantă astăzi în calificarea calității acesteia. Intensitatea culorii variază în funcție de conținutul în hemoglobină, care la rîndul lor sînt dependente de o serie de factori (specie, rasă, sex, vîrstă, sistem de îngrășare, tip de alimentație etc.).

**Culori compuse**, sin. *Culori combinate*. Culoarea animalelor domestice, la care firele de păr au două (binare) sau trei (trinare) culori. Acestea pot fi diferențiate în funcție de repartiția pigmentului astfel: culori zonale, firele de păr au o anumită culoare pe unele zone sau regiuni și alta pe celelalte (murgă, șargă și șoricie); culori azonale, firele de păr sînt de culori și proporții diferite, fie pe tot corpul, fie pe regiuni corporale întinse. Aceste culori pot fi binare (vinătă și piersicie) și trinare (dereșă); **culori bălțate**, zone întinse și bine delimitate de o culoare, repartizate neregulat pe un fond de altă culoare. Denumirea bălțăturii se dă în funcție de raportul dintre fond și pată.

**Culori simple.** Culorile animalelor domestice, la care toate firele de păr (de protecție și de acoperire) au un singur pigment. După caracterul pigmentului întâlnim la animale următoarele culori simple: albă (părul de pe corp este lipsit de pigment), neagră (părul are culoarea neagră uniformă), roibă (părul are culoarea brun roșcată) și izabelă (părul este de culoare galbenă).

**Cultură ascunsă.** Termen ce se referă la însămânțatul unor culturi (trifoi, ghizdei, amestec de graminee cu leguminoase perene) sub o plantă protectoare. În acest caz se pot semăna împreună cultura ascunsă cu planta protectoare sau separat. Cultura ascunsă sau sub plantă protectoare este admisă numai pentru plantele care se seamănă în condiții optime de umiditate. În alte condiții planta protectoare inhibă creșterea culturii protejate prin concurența pe care o exercită. Se folosesc ca plante protectoare: griul, orzul, secara, ovăzul etc.

**Cultură dublă, sin. Cultură în miriște, cultură succesivă.** A doua cultură semănată după recoltarea culturii principale. În acest fel de pe același teren se obțin două recolte într-o perioadă de vegetație. Culturile duble realizează o producție suplimentară constituind o cale de intensificare a producției agricole. Se practică la plantele de nutreț (porumb, sorg, iarbă de Sudan, varză furajeră).

**Cumarină.** Principiu toxic din sulfină (*Melilotus*).

**Cumacea.** Crustaceu bentonic mărunț de 1,5–14 mm, marin sau dulcicol. Are corpul alungit, aproximativ fusiform cu partea anterioară ovalară și acoperită cu o carapace scurtă care lasă libere cinci segmente toracice. Prezintă importanță fiindcă intră în hrana naturală a multor pești cu valoare economică.

**Cumaclor, sin. Tomorin.** Derivat al hidroxicumarinei, raticid cu aceleași proprietăți și utilizări ca și Warfarina.

**Cumăs. V. Kumăs.**

**Cuneiform (lat. cuneus: cui).** Os tarsian, distingându-se: *cuneiform mare* situat sub scafoid (la rumegătoare fiind sudat cu cuboidul, realizând osul cuboscafoidian) și *cuneiforme mici* (unul sau două) plasate pe partea mediocaudală a tarsului.

**Cunibroiler.** Tineret de iepure crescut pentru producția de carne (broiler de iepure) care la vârsta de 56–77 săptămâni ajunge la 2,5–2,8 kg.

**Cunicultura, sin. Cuniculicultură (lat. cuniculus „iepure de casă” și cultura „cultură”).** Ramură a zootehniei care se ocupă cu cunoașterea alimentației, creșterea rațională, reproducția și ameliorarea raselor de iepuri de casă.

**Cuniculus.** Numele de specie al iepurelui de casă (*Oryctolagus cuniculus*).

**Curara.** Substanță extrasă din planta *Stricnus toxifera*, avind ca principiu activ, *curarina*, cu acțiune paralizantă selectivă asupra nervilor motori.

**Curativ.** Care are ca scop vindecarea de o boală.

**Curățire mecanică.** Operație care precede dezinfecția, constind în stringerea și îndepărtarea gunoierului de grajd, resturilor de așternut și de nutrețuri etc.

**Curățire sanitară.** Spălarea suprafețelor și obiectelor cu jet puternic de apă fierbinte, după efectuarea curățirii mecanice.

**Curbă de lactație.** Redarea grafică a evoluției producției de lapte pe parcursul unei lactații normale, exprimind în condiții bune de exploatare posibilitățile reale ale vacilor de a realiza o anumită producție de lapte în fiecare lună de lactație.

**Curbeta.** Mișcare de dresaj executată la mână sau călare, în care calul se află în sprijin pe bipedul posterior, iar cel anterior este desprins de la sol, membrele fiind semiflexate de la genunchi. Corpul are o direcție aproape verticală și din această poziție calul execută câteva sărituri succesive.

**Cureă. (Meleagris).** Specie de păsări domestice pentru producția de carne.

**Curca mexicană.** V. Curca Nord-Americană.

**Curca Nord-Americană,** sin. *curca mexicană*. Specie de curci sălbatice, din familia *Meleagrinae*, din care derivă multe rase și varietăți de curci domestice.

**Curca pestriță** (*Meleagris ocellata*). Specie de curci sălbatice, din familia *Meleagrinae*, din care derivă multe rase și varietăți de curci domestice. Se caracterizează prin talie mică, absența bărbitei și colorația pestriță a penajului cozii.

**Curent bioelectric.** Curent electric generat la suprafața celulelor nervoase și musculare, prin diferențele de potențial dintre membranele celulelor excitabile.

**Curenți de aer.** Mișcări cu viteze mici ale maselor de aer produse de instalațiile de ventilație din adăposturi.

**Curimatopsis saladensis.** Pește din ordinul *Cyprinoidea* din apele râului Salado din Argentina. Coloritul corpului argintiu cu o nuanță verzuie și cu o pată neagră la baza caudalei. Se folosește ca pește de acvariu.

**Curly-coated.** Rasă de ciini (v. *Retriever* buclat).

**Curse de cai** (ital. *Corsa*). Sport hipic vechi și popular, practicat în toată lumea cu scop utilitar, zootehnic (test pentru performanțe proprii de viteză, deosebit de important în ameliorarea speciei) și de agrement. Se disting curse plate de trap și galop, curse de obstacole, steeple chase și triatlon (proba completă de călărie), precum și curse de atelaje.

**Curse de ciini.** 1. Pentru agrement, în unele țări se organizează curse de ciini gonitori, pe piste speciale în urmărirea unui iepure mecanic; 2. Curse de tracțiune sau sport de iarnă în țările nordice, folosindu-se ciini de sanie.

**Curtis-Doisy** (Unitatea —). Unitate pentru standardizarea estrogenilor.

**Cuscută,** (lat. *cuscuta*), sin. *Torfel*. Gen de plante parazite, anuale, rar perene, din familia *cuscutaceelor*, cu tulpini filiforme, cilindrice, subțiri și lungi,

fără frunze. Combaterea cuscutei se face prin decuscutarea semințelor (de luncă, de trifoi etc.), prin tratarea plantei parazite cu substanțe chimice sau prin arderea în câmp a plantelor atacate.

**Cuscutină.** Alcaloid toxic din cuscută.

**Cuspidă.** Termen utilizat în anatomie pentru definirea formațiunilor osoase terminate printr-un vîrf ascuțit, cu referințe mai ales la apofizele transverse ale vertebrelor cervicale (unicuspidă, bicuspidă, tricuspidă) sau la aspectul valvulelor de la nivelul orificiilor cardiace (valvulă bicuspidă, tricuspidă).

**Costanții.** Rasă de cai formată în U.R.S.S. din încrucișarea calului Cazah, ameliorat cu calul de Don și cai de jumătate sînge englez. Se caracterizează printr-o talie de 155 cm, constituție robustă și aptitudini de călărie și tracțiune. Realizează performanțe bune la călărie (1'48"/milă) și la tracțiune

**Cușcă.** 1. Boxă mobilă, cu pardoseala din grătar destinată întreținerii vițelilor în primele săptămîni de viață; 2. Cutie de formă paralelipipedică, cu fundul și capacul din materiale rigide (lemn, metal) și cu pereții din împletitură de sîrmă, destinată păsărilor și animalelor mici; 3. Adăpost pentru animale domestice mici (ciini, iepuri, animale de blană, păsări) sau pentru animale sălbatice. Cuștile pot fi simple (unicompartimentate pentru unul sau mai multe animale) ca de exemplu, cuștile din bateriile pentru păsări sau iepuri; cuștile pot fi realizate și dintr-un ansamblu, cuib-volieră, pentru nurci, vulpi și alte animale de blană sau cuib-padoc (volieră) — bazin pentru nutria, bizam etc.

**Cușetă.** Spațiu amenajat pentru întreținerea vițelilor sau a vacilor în sistemele moderne de exploatare. La viței, cușetele au formă dreptunghiulară, cu pereții longitudinali compleți, confecționați din material fibro-lemnos sau plastic, și cei transversali din țevi metalice, iar podeaua este confecționată din stîngii distanțate între ele la 1,5—2 cm.

La vaci, cușeta este înfîlțită în adăposturile cu întreținere liberă, cu spațiu de odihnă individualizat. Pereții cușetei sint confecționați din țevi metalice, iar podeaua din beton, care este acoperită cu un așternut sumar din rumeguș sau covor de cauciuc.

**Cutanat** (lat. *cutis* : piele). 1. Care se referă la piele, are contingență, derivă sau aparține pielii. 2. (Mușchi —). Formațiuni musculare situate imediat sub piele, avînd inserția mobilă pe fața profundă a cutisului și, în general, provocînd prin contracție tremurături ale pielii.

**Cute.** Pliuri (rezerve) de piele existente în general la oile cu lînă fină de tip Merinos.

**Cutia copitei.** Învelitoarea cornoasă a extremității membrelor la ecvine, putînd fi sistematizată în: peretele cutiei de corn (cutidura) care încovoindu-se brusc la nivelul călcîiului copitei formează barele; furcuța (rîndunica) situată în partea caudomediană a tălpii, și talpa (sudată cu peretele la nivelul liniei albe).

**Cutia craniană.** Spațiul delimitat de oasele neurocraniului, adăpostind encefalul.

**Cutis.** Termen generic pentru definierea pielii în totalitatea ei.

**Cuticulă.** 1. Diminutiv de la cutis. Termen general prin care se definește o învelitoare subțire a unei formațiuni: cuticula dentară etc.; 2. Membrana foarte subțire la suprafața oului, secretată în uter, cu aceeași compoziție ca și membranele cochiliere. Are rolul de a împiedica pătrunderea în ou a microorganismelor, fiind însă permeabilă pentru gaze și vapori; 3. Elementul mai important al învelișului corpului la albine, produs de secreție ce conține proteine, chitină și alte substanțe; 4. Stratul extern cu rol protector care acoperă suprafața liberă a celulelor epiteliale. La plante cuticula este alcătuită din cutină (complex de substanțe grase asociate cu celuloză avînd aspect ceros); 5. sin. *Strat cuticular*. Stratul exterior al

fibrelor de lînă a cărei structură histologică diferă, în funcție de rasa de oi.

**Cuzinet plantar**, sin. *Cuzinet palmar* (fr. *coussinet* : pernuță). Formațiune amortizoare situată la nivelul copitei, acoperită de furcuță (deci sub cutia de corn).

**Cuznețe.** Cal siberian de pădure, corpolent și puternic, rezultat din încrucișarea calului local cu cai rușești mai grei și cu trăpașul Orlov.

**Cutidură.** V. Cutia copitei.

**Cygnus.** Numele genului din care fac parte principalele specii de lebede (v).

**Cyprinicultură.** Ramură a pisciculturii care se ocupă cu reproducerea și creșterea crapului sau a altor pești din familia Cyprinidae cu valoare economică precum și cu repopularea cu puieți atît în scop de a se mări producția piscicolă cît și pentru pescuitul sportiv.

**Cypriniformes.** Ordin de pești osoși dulcicoli sau salmaștri cu corpul acoperit cu solzi cicloizi, cu plăci osoase, ori cu pielea nudă. Există apatatul lui Webber. Au o singură dorsală iar caudala are moi. Nu au saci pilorici. Au dinți faringieni.

**Cyprinodontiformes.** Pești osoși dulcicoli sau marini, de talie mică cu corpul alungit, gros și acoperit cu solzi cicloizi. Înotătoarele au numai radii moi. Au o singură dorsală iar caudala are marginea rotunjită. Gura mică și prevăzută cu dinți.

**Cyprinus carpio**, sin. *Crap*. Pește dulcicol de 50—110 cm lungime din familia *Cyprinidae*, comun în apele stătătoare sau în curgătoare din bazinele hidrografice ale Mării Negre, Caspice, Aral, Europa, Asia. S-a introdus în America de Nord, Australia și Africa. Are corpul moderat alungit, comprimat ușor lateral și acoperit cu solzi mari. Capul subconic are gura subterminală prevăzută cu patru mustați și cu buze groase. Coloritul corpului cenușiu închis pe spate, laturile sînt aurii iar abdomenul alb gălbui. Depune icrele pe plante în aprilie-mai. Are o mare valoare economică.

S-au selecționat rase care se cresc în iazuri și heleșteie. Se cunosc numeroase varietăți și forme de crap.

**Cyprinus carpio haematopterus.** Varietate de crap din bazinul hidrografic al Amurului. Este robust și rezistent la boli.

**Cyprinus carpio morpha elata.** Formă de crap cu spinarea înaltă și cu corpul acoperit cu solzi sau lipsit de solzi. Indicele de profil 2,5—2,8. Capul mic iar înotătoarele sînt scurte. Are o mare valoare economică.

**Cyprinus carpio morpha hungaricus.** Numele sub care în trecut se numea crapul sălbatic alungit.

**Cyprinus carpio morpha oblongus.** Formă de crap cu corpul alungit, cu linia spinării aproximativ dreaptă. Capul mare. Indicele de profil 3,5—4. Este o formă robustă și rezistentă la boli. Are valoare economică mare. Se pot face încrucișări cu crapul selecționat.

**Cyprinus carpio varietatea auratus.** Formă de crap cu corpul alungit de culoare roșie sau aurie cu sau fără pete negre. Se crește în Japonia în heleșteic.

**Cyprinus carpio varietatea nudus.** Formă de crap de crescătorie lipsit complet de învelișul solzos, cu spinarea înaltă și lată, capul mic. Are valoare mare economică, însă această formă de crap este sensibilă la boli. Se poate crește în apele mai calde.

**Cyprinus carpio varietatea specularis.** Formă de crap de crescătorie cu solzi mari, ovalari, împrăștiați pe corp neregulat și în număr restrîns. Capul mic. Indicele de profil 2,3—2,45. Prolificitate mare și ritm de creștere sporit. Valoare foarte mare economică. Se crește în special în regiunile cu temperaturi ridicate.

**Cyprinus carpio Kollaril.** Hibrid natural între crapul sălbatic și caracudă. Are caractere intermediare între genitori.





**D ; D<sub>1</sub> ; D<sub>2</sub> ;** Simbol prin care se definesc vitaminele din grupa D.

**Dachshund.** Rasă de ciini de vânătoare, hărțuitor și ciine de agrement (v. Basset german).

**Dactil** (gr. *dactilos* : deget). Care se referă la degete, la porțiunea digitală a membrilor, la caracterul imprimat de aspectul degetelor.

**Dactylon** (gr. *dactilos* : deget), sin. *Sindactilie*. Sudarea mai multor degete între ele, cel mai adesea apărind ca o turburare endogenetică (ereditară sau nu) putînd fi însă și cîștigată.

**Dadant Charles** (1817—1902). Apicultor, scriitor, inovator și creatorul tipului de stup care-i poartă numele. Lucrarea sa „Albina și stupul” stă la baza tehnicii apicole.

**Daghestan.** Rasă de oi de munte, cu lina semifină, formată în URSS prin încrucișarea oilor locale din Daghestan cu berbeci din rasa Wurtemberg. Se folosește ca ameliorator pentru oile cu lina groasă.

**Dahoman.** Linie principală de cai din rasa Arabă de origine, întilnită și în România la herghelia Mangalia ; are o pondere de 4,4%. Se caracterizează prin expresivitate, conformație armonioasă, temperament vioi, mersuri frumoase și pornice mai ales în alura de trap.

**Dahomey.** Rasă de taurine formată în Dahomey. Se caracterizează prin dezvoltare elipometrică (tală sub 100 cm

și greutatea 150 kg), dimorfism sexual pronunțat, făptură breviformă, conformație bine proporționată (cap larg, coarne mici, gît scurt, salbă puțin dezvoltată, trunchi scurt, masiv, adunat și rotunjit, membre fine), culoare neagră, mai puțin frecvent bălțată cu negru, pielea pigmentată, părul lung și gros. Are o bună precocitate, fecunditate ridicată (90%) și longevitate mare. Este foarte rustică adaptîndu-se ușor la mediile nefavorabile de creștere, foarte rezistentă la bolile parazitare, în special la piroplasmoză și tripanozomiază, dar este mai sensibilă la bolile infecțioase. Are aptitudini bune pentru carne.

**Dairy Shorthorn.** Varietate de tip mixt a rasei Shorthorn, infuzată cu rasa Friză, care a fost formată de *Thomas Bates*, la mijlocul secolului al XIX-lea. Este răspîdită în Europa (Franța, Germania, Danemarca, Olanda), America (S.U.A.), Oceania, Australia, Noua Zeelandă și Africa. Se caracterizează prin dezvoltare corporală mare, făptură corpolentă, profil trapezoidal, musculatură dezvoltată, conformație armonioasă (cap larg, trunchi masiv, cu linia superioară largă, dreaptă și musculoasă, crupa lungă și largă, torace adînc și larg, uger mare, prins bine, membre solide), culoare alb bălțată cu roșu, piersicie. Are o bună aptitudine de carne și de lapte (3 500—4 000 kg, cu 3,6—3,8% grăsime).

**Dalac.** V. Antrax.

**Dală.** Placă dreptunghiulară sau pătrată folosită la executarea de pardoseli. Dala este executată din produse ceramice, din material plastic, din beton etc.

**Dally.** Denumire pentru ciinii de rasă Dalmațiană (v.).

**Dalmațian.** Rasă de ciini vechi, formată în regiunea cu același nume din vecinătatea Mării Adriatice și care în Anglia a fost multă vreme ciine de însoțire a atelajelor și care înainte de a deveni ciine de apartament a fost utilizat pentru acțiuni militare, de tracțiune, la paza turmelor, ca însoțitor al echipajelor pentru stingera incendiilor etc. Ciine de talie mijlocie (47,5—57,5 cm și 23—25 kg) cu păr scurt, aspru și fin, urechi purtate atârând și coada purtată ridicat. Caracteristică culoarea generală: pe un fond alb pete mici bine demarcate de culoare neagră sau brună.

**Danara.** Rasă de taurine (v. Gherro).

**Dandie.** Rasă de ciini din grupa terieri de apartament (v. Terrier Dandie Dinmont).

**Danez,** sin. *Alb danez*, sin. *Hvid Land*. Rasă de iepuri de casă formată în Danemarca prin ameliorarea iepurelui Neozelandez la care s-au folosit și încrușișări de infuzie cu iepuri albinotici europeni. Se caracterizează prin greutate de 4,2—5 kg și conformație care asigură o carcasă cu aspect comercial superior. Se pretează la creșterea în complexe industriale.

**Danșă.** Însemn specific rasei (litere, cifre, semne convenționale), care indică originea animalului după părinți și proveniență sau unitatea producătoare, servind la identificare. Acest procedeu de individualizare constă în aplicarea unui fier înroșit pe diferite regiuni corporale, după ce în prealabil s-a tuns părul din zona respectivă. Este un procedeu care se folosește îndeosebi la cabaline, obligatoriu la cele de reproducție,

**Danși.** Rasă de zebu din zona muntoasă din India, caracterizată prin talie medie

(110—125 cm), cap mic, cu frunte largă și bombată, coarne scurte și groase, urechi mici, salbă flotantă, cocoasă cu dezvoltare medie, trenul anterior și posterior puternice, membre scurte și groase, cu ongoane rezistente. Are culoare roșie sau bălțată cu roșu, piele de grosime mijlocie, dar care secretă o substanță grăsoasă ce protejează corpul împotriva averselor. Este o rasă rustică, se hrănește aproape exclusiv cu pășune și are aptitudini remarcabile pentru muncă. Producția de lapte este relativ mică (550 kg, cu 4,3% grăsime).

**Danio malabrieus.** Pește din familia *Cyprinidae* din apele înșorite din India și Ceylon. albăstrui și o bandă galbenă, toate dispuse în lungul corpului. Se folosește frecvent ca pește de acvariu.

**Dans arterial.** Mișcare perceptibilă prin inspecție (sincronă cu pulsul) a arterelor superficiale; se observă uneori și la animalele sănătoase, fiind mai evidentă în hipertrofia cardiacă, în cazul insuficienței aortice, hipertensiunii arteriale moderate etc.

**Dansul albinelor.** Sistem propriu de semnalizare pentru descoperirea unei surse de hrană, cu efect asupra mobilității albinelor la cules. Albinelile indică distanța și direcția la care se găsește sursa de hrană. La distanțe mici forma dansului e circulară, la distanțe mari formă de opt turtit, albina executând pe linie dreaptă pendulări, a căror intensitate e direct proporțională cu distanța la care e situată sursa de hrană. În timpul dansului, albinelile emit ultrasunete, răspindesc mirosul florilor vizitate etc.

**Danubiana.** Rasă de giște (v. Frizată Danubiană).

**Daphnia.** Cladocere comune în apele dulcicole stagnante unde se înmulțesc în cantitate mare în timpul verii. Au corpul învelit într-o carapace bivalvă, bine dezvoltată, care posterior se termină cu un spin. Capul este rotund și prevăzut cu un rostrum relativ mare. Prezintă importanță fiindcă constituie hrana peștilor planctonofagi și în gene-

ral a puietului. În stare vie sau uscată se folosește și în acvarii pentru hrana peșteiui. Se fac crescătorii de dafnii în bazine cu crotine de cal.

**Darley Arabian.** Armăsar celebru de rasă Arabă, născut în 1702, caracterizat prin talie de 151 cm, profiluri longilini, culoare murgă închisă, cu particularități de culoare (stea și pîntenog bipedal), temperament vioi, mersuri elastice și ușoare, fiind fondator al rasei Pur singe englez. A întemeiat linia cea mai valoroasă a rasei P.S.E., care-i poartă numele, deoarece a dat o descendență extrem de valoroasă, cu aptitudini remarcabile pentru viteză, printre care se numără și armăsarul *Eclipse*. Această linie are o pondere de 75—80% din structura genetică a rasei P.S.E.

**Dartos.** Învelitoare conjunctivă și cu rare fibre musculare și elastice, care intră în componența bursei testicularc. Prin fața externă vine în contact cu scrotul, iar prin cea internă cu celuloasa.

**Darvinism, sin. Darwinism, Evoluționism.** Concepție biologică evoluționistă, elaborată de *Ch. R. Darwin* și expusă pentru prima dată în lucrarea sa „Originea speciilor prin selecție naturală sau păstrarea raselor favorizate în lupta pentru existență”, (1859). Darwinismul demonstrează că speciile actuale de plante și de animale provin prin transformarea treptată a altor specii, pe baza interacțiunii dintre variabilitate, ereditate, suprapopulație, lupta pentru existență și selecția naturală. Este o concepție statistică, bazându-se pe un determinism complex în care se împletește întâmplarea cu necesitatea. Darwinismul a constituit elementul de bază în edificarea unei biologii generale științifice, materialiste și furnizează cele mai puternice arme pentru combaterea concepțiilor creaționiste, fixiste, idealiste.

**Darwin, Charles Robert** (1809—1882). Naturalist și explorator englez. Fondator al evoluționismului științific. Parti-

cipant la expediția în jurul lumii a corabiei „Beagle”, a adunat un vast material geologic, paleontologic, zoologic, etnografic etc., pe care l-a sistematizat ulterior. Publicații privind rezultatele geologice și zoologice ale expediției (originea recifelor de corali, a insulelor vulcanice, mișcările scoarței terestre etc.). În 1859, a explicat în opera sa privind originea speciilor pe calea selecției naturale, diversitatea viețuitoarelor prin transformările lor istorice. A demonstrat științific originea animală a omului (1871), infirmind misticismul creaționist și dovedind posibilitatea explicării complexității lumii vii prin cauze naturale. A conceput mecanismul evoluției prin factori simpli; variabilitatea amplificată de lupta pentru existență și selecția naturală. Numeroase lucrări privind biologia plantelor și animalelor, psihismul uman (1873).

**Dasytias pastinaca.** Pește cartilaginos marin bentonic de 1 m lungime, din Oceanul Atlantic, Marea Nordului, Marea Mediterană și Marea Neagră. Are corpul ovoidal, comprimat dorso-ventral, cu pedunculul caudal lung și îngust, prevăzut cu 1—2 spini veninoși. Gura este dispusă inferior și are dinți. Este ovovivipar. O femelă depune 4—10 pui. Are valoare economică redusă. Din ficat se extrage ulei medicinal.

**Dawson.** Soi de lucernă, creat în Nebraska (USA), caracterizat prin rezistența mare la atacul afidelor, rezistență medie la pățarea frunzelor, rezistență la temperaturi scăzute, capacitate de regenerare bună.

**D.D.D. (Dezinfecție, dezinsecție, deratizare).** Întreprindere republicană, cu oficii la nivel județean, creată în scopul organizării acțiunilor și perfecționării metodelor de dezinfecție, dezinsecție și deratizare.

**DDT, sin. Diclor-difenil-triclorețan** (den. comerc. : *Detexan, Delox*). Insecticid, se prezintă ca o masă alb-gălbuie, cu consistență ceroasă, cu miros aromatic, insolubil în apă, solubil în solvenți

organici. Reprezintă un amestec de izomeri, dintre care cel mai activ ca insecticid este izomerul para-paraprim (p-p'). Insecticid de contact și de ingestie cu remanență mare și cu spectru larg de acțiune (insecte, acarieni și larvele acestora), exceptind ouăle. Se utilizează sub formă de pulberi insecticide (cu 5—10% s.a.), soluții în solvenți organici (cu 5% s.a.), concentrate emulsionabile (cu 25% s.a.) benzi sau carușe fumigante.

**Debecaj.** Operație de scurtare a vârfului ciocului la unele specii de păsări domestice (găină, curcă) efectuată cu scopul micșorării risipei de furaje și a frecvenței manifestării fenomenului de picaj sau canibalism. Operația se execută fie prin cauterizare la vârsta de o zi fie prin scurtarea cu 1/3 a vârfului mandibulei la vârsta de populare a puișilor în halele de exploatare.

**Debil.** Lipsit de forță. Sub limita normală. Slăbit.

**Debilitant.** Care poate provoca debilitatea organismului.

**Debilitate.** Stare de slăbiciune însoțită de rezistență scăzută la eforturi fizice și la diferite boli. Poate fi de mai multe feluri: congenitală, senilă etc.

**Debitmetru.** Instrument destinat pentru măsurarea debitelor. Debitmetru de lapte măsoară atât cantitatea de lapte mulsă de la fiecare vacă cât și viteza de mulgere în l/min. Debitmetrul de lapte se montează la instalațiile de muls pe platformă.

**Deblocare.** Operația de a elibera un animal de sub blocare, fiind lăsat liber. Această operație se poate face manual sau mecanic, individual sau colectiv, în funcție de sistemul de întreținere și legare folosit și de gradul de mecanizare.

**Debridare.** Acțiunea chirurgicală de secționare a bridelor.

**Deburaj** (fr. *debouillage*). Fază de pregătire a cailor tineri (remonți) pentru călărie, care are ca obiectiv de a pregăti prin igienă, hrană și lucru limitat, dez-

voltarea fizică a forțelor sale, formarea caracterului și a reflexelor condiționate pozitive. Această fază pregătitoare dreșajului, are o durată de un an, dar poate fi redusă în funcție de calitățile calului și progresia formării caracterului și a reflexelor condiționate.

**Decaleficare.** Demineralizarea țesutului osos, urmată de scăderea rezistenței oaselor și de deformarea acestora. Se întâlnește în rahitism, osteoporoză, ostcomalacie, în unele boli endocrine, la femelele gestante etc. Se combate prin regim alimentar bogat în calciu și prin preparate medicamentoase cu calciu.

**Decantare.** Proces fizico-chimic de limpezire a unui lichid ca urmare a depunerii particulelor în suspensie.

**Decantor.** Bazin orizontal de diferite lungimi în care apa circulă cu o viteză foarte mică pentru a se ușura procesele de sedimentare a particulelor în suspensie. În complexele de bazin se găsesc decantatoare orizontale (bazine de decantare) prevăzute cu pod raclor. Frația solidă separată este pompată în paturile de uscare, iar fracția lichidă se scurge gravitațional în bazinele de tratare (aerare), apoi la stația de clorinare.

**Decerebrare.** Îndepărtarea emisferelor cerebrale.

**Decoet** (lat. *decoquo* : a fierbe tare), sin. *Decocție*. Soluție extractivă apoasă, obținută din droguri, plante etc., prin fierbere obișnuită sau menținerea pe baie de apă, după macerarea prealabilă.

**Decapode.** Ordin de crustacee caracterizate prin prezența a cinci perechi de apendici (picioare), adaptate pentru mers (ex. racul, crabul, homarul, langusta).

**Decompensare.** Fază a unei stări patologice, în cursul căreia funcțiunea unui organ nu se mai desfășoară normal, nici nu mai este suplinită de un alt organ care are funcție analoagă.

**Decompensat.** Care suportă sau suferă decompensarea; care nu mai este compensat, echilibrat: șoc decompensat etc.

**Decongelare.** Operațiunea de dezghețare a unor produse (carne, pește, sper-

mă etc.). Se realizează cu apă caldă, aer cald, cu vapori de apă etc.

**Decongelarea spermei.** Dezghețarea spermei congelate pentru a putea fi inoculată. Se face brusc prin cufundarea fiolelor sau paetelor cu sperma congelată, într-un vas cu apă la 37—38°C, timp de 1—2 minute.

**Decornare, sin. Ecornare.** Operație de îndepărtarea coarnelor, aplicată în special la bovine. Se poate executa direct prin ablație sau indirect prin acțiunea de termo-cauterizare a nucleilor osoși inițiali, cu ajutorul căldurii (fierul roșu termocauter sau electrotermocauter), ori al unor substanțe chimice cu efecte caustice. Termocauterizarea se face la câteva zile după naștere, când coarnele apar sub formă de două mici ridicături.

**Decorticare** (lat. *decortitatio* : fără coajă, decojire). 1. Operația de ablație a scoarței cerebrale (decorticare cerebrală) sau a învelișului unui organ ; 2. Operațiunea de decojire a unor boabe de cereale (orz, ovăz etc.) ce se folosesc apoi în unele rații furajere speciale (pentru înțărcarea purceilor etc.).

**Decorticator.** Mașină destinată înlăturării și separării cojii de pe o suprafață abrazivă. Se folosește în fabricile de nutrețuri combinate.

**Decovil.** Cărucior ce se deplasează pe roți de cale ferată îngustă. Căruciorul decovil zootehnic se folosește în fermele zootehnice pentru transportul gunoierului, nutrețului, produselor animale.

**Decozina.** Alcaloid conținut în planta numită nemțisor (*Delphinium consolida*) ; determină scăderea tensiunii arteriale și încetinirea ritmului cardiac.

**Decubit** (lat. *decubitus*). Atitudinea culcată a animalului, trunchiul venind în contact direct cu solul. Decubitul nu este obligatoriu pentru cal (deoarece el se odihnește în stațiune liberă), dar se întilnește de preferință la mînji, precum și la animalele oboșite, surmenate și bolnave. Decubitul poate fi : *sterno-costal* sau *sterno-abdominal* ; *decubit late-*

*ral complet* ; *decubit ventral*, în care calul se culcă ca și vaca ; *decubit dorsal*. Decubitul lateral este singurul care asigură o relaxare totală și o odihnă completă.

**Decusație** (lat. *decussatio* : încrucișare). Termen utilizat în general în morfologie pentru definirea încrucișării de traiect, a grupelor de fibre nervoase etc.

**Decusutare.** Operațiune de separare a semințelor de cuscută de semințele de lucernă, de trifoi etc.

**Deditei** (lat. *pulsatilla*). Plante din familia *Ranunculaceae* care conțin oleuri eterice toxice (protoanemonină).

**Deditei galben.** Plantă ierboasă perenă din familia *Ranunculaceae*. Frecventă în pajiștile cu soluri uscate din zonele colinare. Are în pămînt un rizom ramificat. Tulpina aeriană posedă un număr mare de frunze multi penat sectate. Flori mari galbene. Înflorște primăvara de timpuriu. Conține glicozizi (adonină, adonidină).

**Dedurizare.** Eliminarea sau reducerea din apă a sărurilor (bicarbonați, cloruri, sulfați) de calciu și de magneziu care dau apei durtate. Se realizează prin procedee fizice (termice) și chimice.

**Deerhound.** Rasă de cîini gonitori. (V. Ogarul scoțian).

**Defecare.** Acțiunea de evacuare a materiilor fecale din tubul digestiv.

**Defect.** Lipsă, absență a ceea ce este necesar sau normal, imperfecțiune, exprimată la animalele prin tare, vicii, abateri de la normal. Defectul unei regiuni poate fi fizic (conformația anatomică necorespunzătoare), funcțional (mersuri defectuoase) și moral (retivitate).

**Deferent** (canal —). Conductul organic de conducere a spermatozoizilor de la nivelul epididimului pînă la canalul ejaculator.

**Deferențială** (Arteră —). Arteră fină cu origine variată, distribuind sînge porțiunii inguinale și abdominale a canalului deferent.

**Deferizare.** Îndepărtarea sărurilor de fier dizolvate în apă prin utilizarea unor procedee fizice sau chimice.

**Defibrator.** Mașină de lucru destinată defibrării plantelor furajere (desfacerea în fibre a materialului celulozic al plantelor) înainte de deshidratare. Organul activ al defibratorului este un rotor cu ciocane articulate, acționat de un motor electric prin intermediul unei transmisii.

**Deficiență.** Aberație cromozomală care constă în pierderea unui segment de cromozom (Bridges, 1917). Deficiența poate fi terminală atunci când segmentul pierdut era plasat la extremitatea cromatidei sau intercalată atunci când segmentul respectiv se găsea în zona mediană sau subterminală a cromatidei. Deficiența poate fi heterozigotă — atunci când unul din cei doi cromozomi homologi are un segment lipsă și homozigotă — atunci când de pe ambii homologi lipsește același segment. Efectele genetice depind de mărimea segmentului pierdut și de importanța fiziologică a proceselor controlate de genele existente în segmentul pierdut. În mod normal, în cazuri de deficiență (mai ales homozigotă) rezultă moartea organismului.

**Deforden.** Aparat special pentru determinarea științifică a rezistenței și extensibilității lînii.

**Degenerare.** Proces de regresivitate sau de dispariție a unor organe și funcții ale animalelor, care are loc fie în cursul dezvoltării individuale, fie în urma acțiunii condițiilor nefavorabile de mediu ca urmare a inactivității unui organ. Modul de viață sedentar sau parazitărilor al unor animale duce de asemenea la degenerarea unor organe sau a individului însuși. Termenul de degenerare desemnează și pierderea, din generație în generație, a unor proprietăți valoroase din punct de vedere economic ale unor animale domestice și ale unor plante de cultură, proces care se datorește consanguinizării îndelungate, condițiilor necorespunzătoare de întreținere etc.

**Degenerarea lipidică a ficatului.** Boală dietetică frecventă în păstrării mai

ales în sezonul rece al anului. Peștii bolnavi se recunosc prin faptul că sînt adinamici sau execută mișcări dezordonate, corpul capătă un colorit închis, branhiile sînt palide, visceralele înconjurate de grăsime iar ficatul este galben cu degenerare grasă.

**Degenerat.** Care suferă de degenerare. Care și-a pierdut calitățile naturale, normale.

**Degenerescență.** Proces de regresivitate pe care îl suferă un organ, o celulă etc., ca urmare a lipsei de legătură fie cu sistemul nervos central, fie cu circulația sangvină, sau ca urmare a unei intoxicații grave a organismului. Acest proces are loc prin liza materiei vii, care este resorbită sau fagocitată treptat de alte celule (ex. degenerescență grasă hepatică, degenerescență amiloidă).

**Degenerescența grasă a ficatului.** Realizată prin degenerarea propriu-zisă (toxice, infecții, carențe) sau prin supraîncărcarea celulelor hepatice cu grăsime (practicarea îndopării la păsări) se manifestă prin semne generale și mai ales nervoase, mortalitate la puiet etc. (v. hepatoză dietetică a porcului).

**Degenerescența hepatică a porcilor.** V. Hepatoză dietetică a porcului.

**Degerătură.** Proces de modificare a țesuturilor (creastă, bărbite, virful urechilor și cozii etc.), datorit vasoconstricției produse de frigul intens care acționează un timp mai îndelungat.

**Degerminare.** Operațiunea de separare a embrionului de cereale (porumb, grâu etc.), prin care se elimină cantități mari de grăsime, obținându-se creșterea duratei de păstrare a făinurilor, a nutrețurilor combinate etc.

**Deglutiție** (lat. *deglutire*: a înghiți). Totalitatea contracțiilor musculare datorite cărora alimentele sînt împinse din gură, prin faringe și esofag în stomac.

**Degradare.** Acțiunea de înrăutățire a calităților sau componentelor unui produs ca urmare a unor condiții necorespunzătoare de prelucrare sau păstrare.

**Dehidraze.** V. Dehidrogenaze.

**Dehidroandrosteron.** Hormon androgen, prezent în urină, fiind izomerul beta al androsteronului; activitatea sa este egală cu jumătate din activitatea androsteronului.

**Dehidrogenaze,** sin. *dehidraze, transhidrogenaze.* Enzime care catalizează procesele reversibile de oxidoreducere prin transfer de hidrogen de pe o substanță (donator) pe o altă substanță (acceptor) sau pe oxigen. Reacțiile catalizate de dehidrogenaze sînt de cea mai mare importanță în respirația celulară, în fermentația alcoolică, în procesul de fotosinteză și în mecanismul vederii.

**Dehiscentă** (lat. *dehiscere*: a se desface). Fenomen prin care un organ sau o formațiune închisă se deschide spontan, în mod natural (ex. dehiscenta foliculară etc.);

**Dejecții** (lat. *deiecere*: a arunca afară). Fecale și urină eliminate din organismul animalelor și evacuate din adăposturi. Materiile fecale în amestec cu urina sînt îndepărtate din hale fie în amestec cu materiale de așternut, fie în stare pură (în cazul cînd păsările, porcinele etc. sînt întreținute în baterii). Dejecțiile sînt utilizate mai ales ca îngrășămint natural, iar uncori, după transformarea în făină de dejecții sau după însilozare, ca furaj în alimentația rumegătoarelor sau a altor specii. Se utilizează în ultimul timp și pentru producerea de biogaz prin fermentare etc.

**Dekalb 666.** Porumb hibrid, creat în Italia, foarte productiv, cultivat mai ales pentru masă verde sau pentru însilozat.

**Delfin** (lat. *Delphinus delphis*). Specie de mamifer din ordinul cetaceelor, cu corpul fuziform, fălci alungite în formă de cioc, prevăzute cu dinți numeroși, uniformi; pe mijlocul spinării are o înotătoare de formă triunghiulară. Ajunge la 2,5 m lungime. Se hrănește cu pești și cu alte animale acvatice. Delfinii sînt răspândiți în toate mările și oceanele, fiind foarte numeroși în Marea Neagră.

Delfinul este pescuit pentru untură, carne, precum și pentru pielea sa, din care se confecționează diferite articole de marochinărie fină. Este un foarte bun înotător, putîndu-se deplasa cu viteze considerabile pe distanțe mari.

**Delfinină.** Alcaloid toxic din nemțisorul de cîmp (*Delphinium consolida*).

**Delfinoidă.** Alcaloid toxic din nemțisorul de cîmp (*Delphinium consolida*).

**Deliorman.** Varietate locală de cal autohton bulgăresc de tip tarpano-mongol, ce se crește în partea de nord-est a Bulgariei. Are talie mică, este sobru și rezistent la intemperii.

**Delir.** Dereglare psihică, manifestată prin surexcitare, mișcări anormale, dezordonate, pierderea instinctului de autoconservare etc.; prin lărgirea sferei, se utilizează și pentru definirea exagerării altor funcțiuni.

**Deltoid** (Mușchiul —). Mușchi situat pe partea laterală a regiunii scapulare, cu rol de flexor, rotator în afară și abductor.

**Demaraj,** sin. Demarare. Trecerea unui animal sau vehicul din starea de repaus în stare de mișcare. La demaraj animalul împinge la maximum centrul de greutate înainte, membrele sînt dirijate oblic spre înapoi, capul și gîtul sînt coborîte pînă la orizontal, membrele posterioare sînt întinse înapoi. Demarajul unui vehicul sau a motoarelor cu ardere internă se face cu ajutorul unui demaror (v.) sau prin acțiune manuală.

**Dema.** sin *Populație genetică.* Un grup de indivizi care posedă un fond de gene comun (genofond) și între care au loc relații de reproducție într-un mod asemănător cu panmixia (*Gilmour și Gregor, 1939*). De regulă termenul este folosit cu un prefix pentru a i se da un sens cît mai precis. De exemplu: *topodemă* — un grup de indivizi care trăiesc într-o zonă geografică; *ecodemă* — un grup de indivizi care trăiesc într-un anumită nișă ecologică; *fenodemă* — o demă care diferă fenotipic de celelalte; *genodemă* — o demă care diferă genotipic de celelalte;

**gamodemă** — o demă ai cărei componenți sînt distribuiți spațial și temporar în așa fel încît, în limitele sistemului specific de reproducere, ei au șanse egale de a se împerechea unii cu alții.

**Demimembranos (Mușchi —)**. Mușchi din regiunea posterioară a coapsei care intervine în propulsie, extensia coapsei etc.

**Demineralizare. 1.** Pierderea sărurilor minerale prin eliminarea lor excesivă din organism (în consecință sau ca o consecință a unei boli grave); **2.** Îndepărtarea din apă a sărurilor dizolvate, pentru a o face proprie unor anumite întrebuintări. Demineralizarea se poate efectua pe cale fizică (prin distilare, electroosmoză) și pe cale chimică (în schimbători de ioni, diferite adaosuri) (v. și dedurizarea apei).

**Demitendinos (Mușchi —)**. Mușchi propulsor și cabrotor din regiunea caudo-laterală a coapsei (o lanieră concurențială la formarea coardei jaretului).

**Demodexie.** Parazitoză cutanată, produsă de demodex, caracterizată prin depilație, erupție scuamoasă, pustuloasă etc.

**Demodex.** Parazit din familia *Demodicidae*, ordinul *acarini*, caracterizat prin talie foarte mică, corp vermiform, lipsit de spini, 4 perechi de picioare mici, fiecare picior format din trei articole: *D. canis*, *D. cati*, *D. phylloides*, *D. bovis*, *D. caprae*, *D. equi* etc.

**Denaturare. 1.** Modificarea proprietăților naturale prin diverse artificii sau substanțe; **2.** Operația de modificare intenționată a unor produse alimentare sau de abator, cu scopul de a le face incomedibile. Se practică, de asemenea, în cazuri de boli infectocontagioase (denaturarea cadavrelor), întotdeauna sub supravegherea medicului veterinar.

**Dendrită** (gr. *dendris*: arbore). Prelungire arborescentă, citoplasmatică a neuronului, cuprinzînd în neoplasmă ei atît neurofibrile cît și corpusculi Nissl.

**Densitatea animalelor**, sin. *Încărcătura cu animale la 100 ha teren agricol*. Raportul dintre numărul de animale și suprafața agricolă dintr-o întreprindere, zonă sau unitate administrativ-teritorială. Se poate calcula pe specii, categorii de animale sau pe total specii. În acest din urmă caz, efectivul de animale din diferite specii se transformă în unități vită mare. Suprafața la care se repartizează efectivul de animale este diferită în funcție de caracteristicile fiziologice ale speciei și de particularitatea organizării bazei furajere: păsările se repartizează la suprafața cultivată cu cereale, porcinele se raportează la suprafața arabilă, taurinele și ovinele se raportează la suprafața agricolă. Tot la suprafața agricolă se raportează și efectivul total de animale transformate în U.V.M.

**Densitatea nutritivă a rației.** Termen nou introdus și utilizat în alimentația animalelor, care definește concentrația nutrienților (și în special a energiei) în rație, respectiv cantitatea de nutrienți pe unitatea de greutate a rației (și nu greutatea specifică).

**Dentar.** Care se referă la dinți, aparține dintelui (canal dentar) sau are conținutul directă cu dinții (spațiu interdentar).

**Dentină**, sin. *Ivoriu*. Componentă uscată a dintelui, formînd masa principală a acestuia. De culoare albă-gălbuie, cuprinde în componență substanțe organice (25%) și substanțe minerale (75%). Substanța organică formată din fibre colagene orientate în plan paralel cu suprafața de zdrobire și o substanță cimentată, este acoperită de smalț la nivelul coroanei și de cement la nivelul rădăcinii. Canalicule fine, orientate perpendicular pe direcția fibrelor colagene, sînt captușite de o fină membrană formînd teaca Neumann, în care se găsesc plasate fibrele Tomes (prelungiri ale odontoblastelor). În apropierea smalțului dentina apare ușor lacunară (spațiile Czermack).



**Dentinogeneză.** Formarea dentinei.

**Dentiție** (lat. *dentitio*). Formarea și ieșirea naturală a dinților, precum și definirea aspectului, numărului și caracteristicilor acestora. La animale, dentiția servește pentru hrană. În studiul exteriorului aceasta se folosește pentru determinarea vârstei, luând în considerare o serie de semne pe care acesta le oferă. La cal, de ex. se distinge o dentiție de lapte (0—2 1/2 ani) și alta permanentă (peste 2 1/2 ani), utilizând pentru determinarea vârstei de regulă semnele oferite de incisivi (mișună, fund de mișună, steaua dentară, tabla dentară, forma și incidența arcadelor etc.)

**Denutriție.** Scăderea importantă în greutate, datorită tulburărilor profunde ale metabolismului organismului, când dezsimilația depășește asimilația. Se întâlnește mai frecvent în unele boli cronice, în majoritatea bolilor febrile etc.

**Deoxiriboza.** Pentoză care intră în structura acidului dezoxiribonucleic (ADN) și respectiv dezoxiribonucleotidelor.

**Depănarea goyoșilor.** Operațiune prin care se înțelege găsirea capătului firului și depănarea lui.

**Deparazitare.** Acțiune practică în scopul înlăturării sau distrugerii paraziților interni și externi, animalii și vegetali (insecte, viermi, ciuperci, mușegaiuri). Se poate aplica în adăposturi, pe animale, pe pășuni etc., cu ajutorul unor substanțe chimice (D.D.T., game-xan, acid cianhidric, bioxid de sulf), prin metode fizice (cu ajutorul temperaturii ridicate) și prin metode biologice (folosirea dușmanilor naturali ai paraziților).

**Depănușare.** Acțiunea de separare a pănușelor (foilor) de știuleți de porumb. Se poate face manual sau mecanic.

**Depănușător.** Mașină de lucru destinată înlăturării și separării pănușelor (foilor) de pe știuleți de porumb. Depănușătorul poate fi mobil sau staționar.

**Depigmentare. 1.** Decolorare a pielii ca urmare a diminuării cantitative a pigmentului melanic în diferite structuri anatomice (piele, fire de păr etc.); **2.** Degradarea prin oxidarea culorii sau nuanțelor închise specifice mieilor diferitelor rase (Karakul, Țurcană neagră, Țigaie bucălaie etc.) începând cu vârsta de aproximativ 2 luni.

**Depilant.** Care forțează sau produce căderea perilor.

**Depilare** (lat. *de* : fără și *pilus* : păr). Metodă terapeutică de înlăturare a părului cu ajutorul unor pense speciale, al substanțelor depilatoare sau a unor agenți fizici.

**Depistare. 1.** Acțiune de descoperire a femelelor în călduri, ce se efectuează cu ajutorul masculilor „incercători”; **2.** Acțiune de descoperire a focarului unei boli, a cazurilor de boală, a surselor sau a transmitătorilor de boală.

**Deplumare.** Operațiunea de smulgere a penelor și fulgilor, de la diferite specii de păsări. Acțiunea de îndepărtare a penelor se efectuează manual sau mecanic, prin opărire sau ceruire, de pe corpul păsărilor în procesul de prelucrare în abator.

**Deplumator.** Utilaj mecanic folosit în abatoarele de păsări pentru îndepărtarea penelor și pufului după opărire. Se montează în abatoare, între bazinul de opărire și dispozitivul de flambare (pirlire).

**Depozit.** Construcție în care se depun în vrac sau ambalate, anumite materiale sau produse. În fermele zootehnice se găsesc depozite de nutrețuri, de carburanți, de produse obținute de la animale (baloturi de lână, cutii sau butoaie cu brânză, saci cu cereale etc.).

**Depozit de armăsari.** Unitate hipică de stat aparținând CRCCGR, în care se întrețin (adăpostesc, hrănesc, îngrijesc și fac gimnastică funcțională) și se folosesc armăsarii de reproducție în scopul ameliorării cailor autohtoni. În prezent, în România funcționează următoarele depozite de armăsari : Balc (jud. Bihor),

Beclean (jud. Bistrița-Năsăud), Brebeni (jud. Olt), Cistău (jud. Buzău), Dumbrava (jud. Neamț), Homorod (jud. Brașov), Izvin (jud. Timiș), Jegălia (jud. Ialomița).

**Depozit de faguri.** Locul de păstrare a fagurilor de rezervă, feriți de accesul dăunătorilor, în care se efectuează periodic tratamente pentru combaterea găselniței.

**Depresiune de consangvinizare.** Diminuarea performanțelor de producție și reproducție ale unei populații, proporțional cu creșterea consangvinizării. Se notează cu (d). Spre exemplu la o creștere cu 10% a coeficientului de consangvinizare, producția de lapte a vacilor scade cu 135 kg (3,2 sau 0,17 deviații standard), numărul de purcei la fătare cu 0,38 purcei (4,6%, 0,15) etc. Se datorește faptului că scăderea heterozigoției provocată de consangvinizare, deranjează interacțiunile neaditive favorabile; ca urmare depresiunea de consangvinizare apare ca fenomen complementar celui de heterozis (aceeași cauză, mărime, afectează caracterele cu  $h^2$  mic dar în sens contrar). Depresiunea de consangvinizare limitează efectul selecției în populații și existența ei recomandă exploatarea de hibridi.

**Depresor cardiac** (nerv —). Nerv parasimpatic distribuit cordului. Prin excitarea lui se răcesc bătăile cordului, până la oprirea contracțiilor.

**Deratin.** V. Monoclorhidrina glicerinei.

**Deratizare** (fr. *deratiser* : îndepărtarea rozătoarelor). Acțiune întreprinsă cu diferite mijloace în scopul distrugerii șoarecilor și șobolanilor din adăposturi, magazii, antrepozite, abatoare etc. Se execută prin otrăvire sau gazare cu diverse substanțe toxice numite deratizante (antu, warfarină, cloropicrină, acid cianhidric, bioxid de sulf) ori prin cultură microbiene.

**Derbi.** Probă hipică devenită cursă clasică, care are loc anual pe hipodrom, cu tineretul cabalin de trei ani pentru alergările de galop și de patru ani pentru

cele de trap. Primul derbi s-a disputat în anul 1780. Derbiul reunește la start cei mai buni produși ai unei generații.

**Dereș.** Culoare compusă, trinară formată din amestecul firelor de păr albe, negre și roșii atit pe corp cit și în coamă și coadă; pielea, copitele și irisul sint pigmentate. Această culoare poate avea următoarele nuanțe: deschisă (predomină perii albi), obișnuită (cele trei feluri de păr se găsece în proporții relativ egale), roșcat (predomină firele roșii), închis (predomină firele negre), muceđ (nuanța mucegaiului) etc.

**Derm.** Strat conjunctiv subepidermic, de nutrire și susținere a acestuia, format din substratul papilar și cel reticular foarte vascularizate.

**Dermatită.** Termen care definește, în general, orice inflamație a pielii.

**Dermatita ugerului.** Inflamația pielii ugerului.

**Dermatofit.** Ciupercă parazitară microscopică, agent al dermatomicozei.

**Dermatofitoză.** V. Dermatomicoză.

**Dermatologie.** Specialitate medicală care se ocupă cu studiul și tratamentul bolilor de piele.

**Dermatomicoză, sin. Dermatofitoză.** Afecțiune cutanată datorită acțiunii parazitare a unei ciuperci.

**Dermatopatie.** Termen general definind orice boală a pielii, indiferent de natura și aspectul ei.

**Dermatoza toxialimentară.** V. Boală de borhot.

**Derobare.** Refuzul (evitarea) săririi obstacolului, trecerea pe lângă obstacol sau sărirea acestuia în afara fanioanelor limită, în cadrul probelor de obstacole; derobarea se penalizează și poate duce chiar la eliminarea din concurs cînd calul este adus la obstacol și refuză sărirea lui. Pentru cursele plate derobarea înseamnă schimbarea de linie a unui cal în timpul probelor.

**Desalinizare.** Reducerea cantităților excesive de săruri minerale dizolvate în apa mărilor și oceanelor prin diferite procedee fizice și chimice.

**Descalificare.** Eliminarea sau excluderea dintr-un concurs hîpic a unui cal sau a unei echipe care a săvîrșit o abatere gravă de la regulamentul.

**Descăpăcirea fagurilor.** Lucrare de tăiere a căpăcelor de ceară ce închid celulele fagurilor care conțin miere matură în vederea extracției mierii. Pentru descăpăcire se pregătește echipamentul necesar (vasul descăpăcitor, cuțitele de descăpăcit ce pot fi încălzite în apă sau se folosesc cuțite cu aburi sau electrice, descăpăcitoare vibratorii).

**Descendenți.** Toți indivizii care rezultă în urma reproducerii sexuate a unei pechei de parteneri.

**Deschiderea anterioară a bazinei.** Orificiul de comunicare a cavității pelvine cu cea abdominală, delimitat de sacrum, oasele iliace și pubiene.

**Deschiderea posterioară a bazinei.** Orificiul de comunicare a cavității pelvine cu exteriorul, delimitat de cele două ischii, ligamentele sacro-ischiatiche, osul sacrum sau vertebrele coccigiene.

**Descuamare** (lat. *de*: fără, *squama*: solz). Proces de detașare a stratului superficial al epidermului sub forma unor solzișori fini.

**Desen de execuție.** Desen al unei construcții sau a unui sistem tehnic, respectiv numai al unei părți a construcției sau a sistemului tehnic, întocmit la scară mare, astfel încît să cuprindă în mod clar toate detaliile necesare execuției.

**Deshidratare.** 1. Pierderea apei din organism datorită căldurii excesive, vomiei, diareei etc.; 2. Acțiunea de scoatere a apei dintr-un produs, în vederea conservării lui. De exemplu eliminarea apei din furajele verzi.

**Desman** (*Desmana moschata*), sin. *Șobolan moscat*. Specie de mamifer din ordinul insectivoarelor, cu capul conic, botul în formă de trompă, coadă lungă, membrele posterioare cu membrană înolțătoare între degete. Corpul lui ajunge pînă la 20 cm lungime. Trăiește în vizuini săpate în malurile apelor din bazinele

fluviilor Volga, Don și Nipru. Blana mătăsoasă, de culoare brun-închisă pe spate și argintie pe abdomen este considerată una dintre blănurile prețioase.

**Desmopatie.** Termen generic pentru definirea oricărei afecțiuni ligamentare, indiferent de aspectele caracteristice sau cauzele care au produs-o.

**Desmorexie.** Întinderea ligamentelor articulare pînă la ruperea lor. Se întîlnește la vacă, post-partum, ducînd la compromiterea animalului, la scroafe, în complexe de tip industrial etc.

**Desmorexie sacro-iliacă.** Luxație sacro-iliacă uni sau bilaterală întîlnită la vacă după fătare și manifestată prin tulburări locomotorii și decubit lateral, animalul neputîndu-se ridica.

**Destelenire.** Lucrare ce constă în întoarcerea prin arătură a unei țelini (suprafață înierbată natural) sau a unui teren cultivat cu plante perene (lucernă, trifoi etc.). Se execută îndeosebi cu plugul prevăzut cu antetrupită.

**Det**, sin. dietil-toluamidă. Cel mai utilizat insectifug împotriva țîntarilor, puricilor, ploșnițelor, căpușelor. Condiționat sub formă de loțiuni și aerosoli, are o remanență de 6—8 ore. Toxicitate redusă pentru mamifere.

**Determinism genetic.** 1. Cuantumul din valoarea fenotipică a unui caracter care se datorește efectului genelor care alcătuiesc genotipul respectiv; 2. Raportul dintre varianța genotipică și varianța fenotipică totală.

**Detoxieație.** 1. Mecanism fizico-chimic sau chimic prin care un organism neutralizează și elimină un toxic de origine internă sau externă; 2. Operație prin care se neutralizează sau se înlătură substanțele toxice din nutrețuri și alimente.

**Detritus** (lat. *detritus*: zdrobit, măcinat). Resturi, în general neutilizabile, provenite din acțiuni mecanice asupra unor corpuri de origine organică sau anorganică.

**Detroncație.** Operație care constă în secționarea trunchiului fetal, în cazul remedierii unei distocii prin fetotomie.

**Deutsches bergschaf**, sin. *Oaie de munte germană*. Rasă de oi, ce se crește în zonele de munte din R. F. a Germaniei, foarte rezistentă, sobră, fertilă, cu roba de obicei albă, cu aptitudini pentru lână groasă și carne.

**Deutsches gelbvieh**. Rasă de taurine germană, cu aptitudine mixtă, constituită din mai multe varietăți: *Frankoniană* (din Bavaria și Turingia — formată din încrucișarea vitelor locale roșii cu rasele de șes din nord și cu rasa Simmental), *Glan-Donnersberger* (înțelnite în provincia Rinului de sud, rezultând din încrucișarea vitelor locale cu rasa Brună, Simmental și Frankoniană), *Lahn* (răspîndită în apropierea Rinului de Sud, fiind formată din vitele locale și Frankoniene), *Limpurg* (formată din vitele locale și Simmental, fiind răspîndită în Wurtemberg). Aceste vite se caracterizează prin dezvoltare corporală mare (greutate peste 600 kg), făptură corpulentă, exterior corect, culoare galbenă, puțin pretențioase la condițiile de hrănire, folosesc bine pășunea, sînt rustice și au aptitudini bune pentru lapte și carne. Producția medie de lapte 3 500—4 000 kg cu 4% grăsime, iar producția de carne este ridicată.

**Deutsche rotbunte**, sin. *Bălțată albă roșu germană*. Rasă de taurine, cu talia de 130 cm, greutatea corporală de 650 kg, cu musculatură dezvoltată, cu aptitudini pentru lapte și carne.

**Deutsches rotvieh**, sin. *Roșie germană*. Rasă de taurine germană, de culoare roșie uniformă, cu greutatea corporală medie de 550 kg. Se caracterizează prin excelentă aptitudine de muncă, sobrietate, puțin pretențioasă la furajare și întreținere, producția bună de lapte, cu procent ridicat de grăsime.

**Deutsche schwarzbunte**, sin. *Bălțată alb cu negru germană*. Rasă de taurine germană, cu aptitudini pentru lapte și carne, cu talia de 135 cm, greutatea corporală de 650 kg. Reprezintă una din cele mai bune rase de lapte din lume, cu procent mare de grăsime.

**Deutsche veredelte Landschaf**. Rasă de oi (v. Wurtemberg).

**Deutsches kaltblut**. Rasă de cai grei creată de dată mai recentă în R.D.G. prin selecție, în sinul unei populații heterogene, rezultată din încrucișări complexe între diferite rase de tip greu cu rasele locale. Este un cal masiv, greu (talia 160 cm, greutatea 700 kg), cu conformație caracteristică raselor de povară, însă mai disproporționată (trunchi puțin profund și membre mai slabe). Are un temperament limfatic, aptitudine exclusivă pentru tracțiune grea, realizînd mersuri lente și numai în alură de pas. Este un animal pretențios la condițiile de creștere.

**Developer**. Nutreț combinat, care se administrează în hrana animalelor într-o perioadă mai avansată de creștere: la puicuțe în creștere, la curcă în vîrstă de 16—20 săptămîni, la porc de la 30 kg pînă la 50—55 kg.

**Deviație standard**, sin. *Abatere standard*. Statistic, indicator al împrăstierii valorilor variabilei aleatoare într-o probă. Se simbolizează cu  $S$  și se determină prin extragerea rădăcinii patrate din varianță ( $S = \sqrt{S^2}$ ).

**Deviz**. Piesă scrisă din documentația unui proiect, care cuprinde evaluarea inițială a cantităților de materiale, piese cît și a manoperei necesare executării unei construcții, instalații, mașini sau lucrări precum și prețul care va include regia și alte sarcini. Devizul se face pe bază de antemăsurători și antecalculație și folosind normele de deviz și de prețuri.

**Devon**. Rasă veche de taurine, originară din comitatele Devon și Somerset (Anglia), provenită din încrucișarea vitelor primigene și brahicere, selecționate în special pentru carne. Se caracterizează prin dezvoltare corporală mare, conformație corectă (cap proporționat, coarne lungi, gît mijlociu, trunchi dezvoltat, cu linia superioară dreaptă, largă, trenul posterior adînc, musculos, ugerul bine prins, simetric, de calitate bună, membre solide), culoare roșie. Este o

rasă precocă, viguroasă, cu caracter bun, constituție robustă, fertilitate ridicată, rezistență bună la boli cu excepția tuberculozei. Are aptitudini pentru carne. În cadrul rasei există un tip *Dairy Devon*, întâlnit în partea meridională a comitatului Devon, cu randament în lapte ridicat, în special datorită procentului mare de grăsime (peste 4%).

**Devon cu lină lungă.** Rasă de oi engleză, de carne și lină, cu format corporal de dimensiuni mijlocii, lipsa coarnelor, robustețe, osatură puternică, rezistență mare și precocitate apreciazabilă. Produce lină de calitate superioară și carne în cantitate mare, fără exces de grăsime. Are o mare putere de adaptare.

**Dezasimilație.** V. Metabolism.

**Dezertarea familiilor de albine.** Părăsirea stupului de către albine în condiții cu totul nefavorabile cum ar fi: lipsa completă de hrană, atac masiv de găselniță, loca americană. Se mai poate produce dezertarea la nucleele mici care după împerecherea mătcii nu dispun de spațiul necesar desfășurării unei activități normale.

**Dezinfecție.** Acțiune de distrugere a majorității agenților microbieni și paraziților care se găsesc în mediul exterior.

**Dezinfecția biotermică a gunoului.** Dezinfecția naturală a gunoului de grajd infectat cu germeni nesporulați produsă de acțiunea microorganismelor aerobe care ridică și menține temperatura interioară la 70–80°C.

**Dezinfectant.** Mijloc fizic sau chimic utilizat pentru distrugerea microorganismelor.

**Dezinfectori.** Bazin conținând soluții dezinfectante, instalat în fața porților pentru accesul vehiculelor și persoanelor în unități zootehnice.

**Dezinsecție.** Acțiune de distrugere a insectelor și acarienilor care se găsesc în adăposturi, pe diferite obiective, pe corpul animalelor etc. Dezinsecția se face cu aceleași mijloace ca și deparazitarea.

**Dezintoxicare.** Acțiunea de curățire a organismului de toxine.

**Dezodorizant.** Mijloc chimic pentru înlăturarea mirosurilor neplăcute și persistente.

**Dezodorizare** (lat. *di(s)*): fără, *odor*: miros). Acțiune de îndepărtare a unor mirosuri neplăcute și persistente din aer, de pe suprafețe, obiecte sau diferite plante.

**Dezongulare** (lat. *di(s)*): fără, *ungula*: copită). Desprinderea și căderea cutiei cornoase a copitei la animale din cauza unor accidente sau a unor boli infecțioase, în special febrei aftoase la rumegătoare și la porci și a pododermitei infecțioase la oi.

**Dezosare.** Îndepărtarea cărnii de pe oase în vederea stabilirii raportului respectiv la animalele îngrășate.

**Dezoxicorticosteron.** Substanță cu acțiune hormonală izolată din glanda corticosuprarenală și obținută prin sinteză sub formă de acetat de dezoxicorticosteron. Intervine în metabolismul apei și al sărurilor. Reține în organism apa și clorura de sodiu și favorizează eliminarea prin urină a potasiului.

**Dezvoltare.** Proces complex de creștere și diferențiere normală care rezultă din interacțiunea genomului cu citoplasma — ca mediu intern celular — precum și cu alte elemente care constituie mediul extern. Procesul de dezvoltare poate fi considerat ca o secvență programată de modificări fenotipice sub controlul temporal, spațial și cantitativ al genelor, control ireversibil sau foarte greu reversibil. Suma acestor modificări reprezintă ciclul vital al unui organism. Procesul de dezvoltare se bazează pe existența a cel puțin trei fenomene care interacționează și anume: replicarea genică, diferențierea celulară și creșterea.

**Dexter.** Rasă veche de taurine din Irlanda, de tip brahicefal, ameliorată pentru lapte și carne. Se caracterizează prin dezvoltare elipometrică (tală 110 cm și greutatea 350 kg), profilul brevimorf, cap scurt și larg, coarne scurte și de grosime

medie, gît scurt și gros, trunchi masiv și membre scurte și puternice, culoare neagră sau roșie. Are precocitate și rusticitate ridicată, longevitate medie, rezistență mare la boli, aptitudine de lapte-carne. Producția medie de lapte este de 2 000—2 300 kg cu 3,7—4% grăsime.

**Dextrină.** Produs de degradare parțială a amidonului prin hidroliză enzimatică sau acizi.

**D.F.D.T.**, sin. *Di fluoridifeniltricloretan*. Insecticid din aceeași grupă cu D.D.T. și cu acțiune similară acestuia.

**Dhanni.** Rasă de zebu formată în Pakistan, caracterizată prin talie de 126 cm și greutate corporală de 375 kg, făptură indesată, cap mijlociu, coarne mici și implintate lateral, urechi mijlocii și purtate orizontal, gît puternic, cocoasă bine dezvoltată și rotundă, trunchi relativ lung, membre solide, culoare albă cu pete negre, uneori pete roșii. Are constituție robustă, longevitate medie, precocitate slabă, producția de lapte mediocră (750—1 500 kg) și aptitudine de muncă remarcabilă.

**Diakinezis.** Ultima etapă a profazei meiozei primare. Constă în inițierea separării cromozomilor homologi.

**Diabet.** Sindrom complex, caracterizat obișnuit prin poliurie constantă și polidipsie corespunzătoare, distingînduse: diabet zaharat, insipid, alimentar, pancreatic sau insular, aloxanic, renal, nervos, hepatic etc.

**Diafiză.** 1. Corpul unui os lung, cuprins între cartilajele de conjugare; 2. Porțiune de os care rezultă prin dezvoltarea primului nucleu de osificare (nucleul diafizar).

**Diaforetic.** Agent sau medicament care provoacă transpirație (ex. lichidele calde, mai ales ceaiurile, pilocarpina, sărurile amoniacale, alcoolul etc).

**Diaporeză** (gr. *diaphoresis*: disperare). Proces de eliminare a sudorii prin piele. Diaforeza este fiziologică (în urma unui efort fizic etc.) și patologică (în boli febrile).

**Diafragmă.** Mușchi lat, de formă boltită, care desparte cavitatea toracică de cea abdominală. La mamifere și la om diafragma are un rol important în actul respirației: prin contracția sau relaxarea mușchilor săi determină mărirea sau micșorarea volumului cavității toracice.

**Diagnostic** (gr. *dia*: prin, *gnosis*: cunoaștere). Proces de identificare a unei boli pe baza semnelor clinice și a examenelor de laborator.

**Diagnosticul gestației.** Precizarea stării și a stadiului de gestație prin metode clinice și de laborator.

**Diametrele bazinului.** Linii imaginare care unesc anumite puncte fixe de pe conturul bazinului. Servesc la aprecierea dezvoltării bazinului sub raportul înălțimii, lărgimii și lungimii, iar raportul dintre ele ne dă indicații asupra formei deschiderii anterioare a bazinului.

**Diapauză.** Perioadă de repaus aparent la insecte, în care acestea își încetinesc foarte mult funcțiile vitale, supraviețuind astfel unor condiții nefavorabile de existență. Diapauza are loc în diferite stadii ale ciclului de dezvoltare (ex. la viermele de mătase are loc în stadiul de ou și coincide cu anotimpul de iarnă). Ca fenomen adaptativ apare în general înaintea condițiilor nefavorabile pe care astfel le preîntîmpină.

**Diapedeză** (gr. *dia*: prin, *pedan*: sări, a trece peste). Proces de trecere a globulelor albe (leucocite) prin pereții capilarelor sangvine. Se observă atît în condiții fiziologice normale (în timpul digestiei) cît și în condiții patologice (în inflamații etc.).

**Diaree** (gr. *dia*: prin; *rheo*: a curge, a trece). 1. Defecare frecventă, cu fecale moi; după frecvența evacuărilor, diareea poate fi ușoară, intensă și profuză, iar după aspectul fecalelor, seroasă, mucoasă, hemoragică etc.; 2. Denumire simptomatică pentru boli în care diareea este o manifestare dominantă.

**Diareea albă bacilară a puilor de găină**, sin. *Puluroză*, *Salmoneloză* a puilor (agent *S. pullorum*), obișnuit cu evoluție rapidă și gravă, manifestată

prin reducerea procentului de ecloziune, semne generale și digestive, alături de mortalitate ridicată în primele 10 zile de viață etc.; găinile adulte purtătoare de germeni pot fi descoperite prin examen serologic.

**Diareea albinelor.** Diareea ce apare în condiții de lipsă de igienă alimentară, în special datorită iernării pe miere de mană, în condițiile deranjării cuibului în perioadele inactive sau poate fi simptomul unei boli: nosemoză, intoxicații etc. Apare în special la sfârșitul iernii. Albinele prezintă abdomen umflat, excremente pe faguri, pe pereții stupului, miros specific. Se iau măsuri de prevenire prin analiza din timp a calității hranei, administrarea timpurie a hranei de completare etc.

**Diareea cenușie.** Boală infecto-contagioasă la animalele de blană (vizon în special), de origine necunoscută, manifestată prin diaree, colorarea în cenușiu a fecalelor, debilitare progresivă etc.

**Diareea hemoragică.** Diaree cu fecale care conțin o cantitate oarecare de sînge nealterat (a nu se confunda cu melena).

**Diareea nou-născutului.** Afecțiune a nou-născutului, manifestată prin defecări frecvente, cu fecale moi.

**Diareea virotică a taurinelor.** Viroză din complexul boilor mucoaselor, manifestată prin febră, leucopenie, catar nazal, fecale coafate, apoi diaree profuză etc.

**Diartroză** (gr. *dia*: prin; *arthrosis*: legătură, articulație). Gen de articulare caracterizat prin existența între suprafețele articulare a unui spațiu articular plin cu sinovie (limitat lateral de capsula articulară).

**Diastază.** Enzimă ce catabolizează hidroliza amidonului în maltoză. Cunoscută de asemenea ca diastază vegetală.

**Diaster.** Se definește sub acest termen o figură de aranjament a cromozomilor în timpul anafazei, cînd în timpul diviziunii indirecte, după fisurarea cromozomilor, cromozomii împărțiți în două grupe migrează spre cei doi poli (feno-

men numit diaceneză), rezultînd un aranjament relativ stelat sau dendriculat, fiecare cromosom avînd contact la nivelul cinetocorului cu fusul de diviziune.

**Diastolă** (gr. *diastolē*: dilatație). Timpul de repaus din cadrul revoluției cardiace, în care mușchiul cardiac se decontractă, cavitatea delimitată de miocard umplîndu-se cu sînge, distingîndu-se o diastolă atrială și una ventriculară; cînd nu se specifică se subînțelege ultima.

**Diatomee.** Alge microscopice, unicelulare, libere sau grupate în colonii fixate pe substrat care sînt comune în bazinele dulcicole ori marine ca forme planctonice ori bentonice. Sînt acoperite cu două valve dispuse în forma unei cutii cu capac. Prezintă importanță piscicolă fiindcă intră în lanțul trofic al organismelor acvatice cu valoare economică. Se dezvoltă excesiv în ape reci sau în sezonul rece al anului.

**Dicentric.** Formă anormală de cromozom care constă în existența a doi centromeri (Darlington, 1937). Poate rezulta în cazul unei translocații reciproce asimetrice sau ca o consecință a crossingover-ului realizat la cromozomii cu inversie heterozigotă paracentrică. În anafază, deoarece cei doi centromeri tind să migreze în sens opus spre cei doi poli ai celulei se formează un fel de punte între cei doi centromeri. Această punte, de regulă se rupe determinînd astfel o repartizare neegală a materialului genetic între cele două celule fiice.

**Diazinon**, sin. *Basudin*, *Spectracide*. Ester al acizilor tifosforici, cu aceleași însușiri și utilizări ca și parationul.

**Dichelesthium oblongum.** Copepod parazit de 13–27 mm comun în cavitatea brahială a sturionilor din M. Neagră și în special la morun.

**Dichtiozomi** (gr. *diktion*: rețea; *soma*: corp). Formațiuni reticulare, veziculare sau ca niște pachete lamelare lipidice. Formează dictyosomul sau aparatul lui Golgi în celula animală și vegetală.

**Diellin.** V. Penicilină.

**Dielor-difenil-triclorețan.** V. D.D.T.

**Dielorvos,** sin. *DDVP*, *Diclorfos*, *Mafu*, *Vapona*. Ester al acidului fosforic, care în stare pură se prezintă ca un lichid incolor sau gălbui, cu miros aromat, solubil în apă și solvenți organici. Insecticid cu acțiune biologică de respirație și de contact utilizat sub forma de soluții, concentrate emulsionabile, aerosoli și momeli. Toxicitate ridicată pentru mamifere.

**Dielybothrium armatum.** Vierme ectoparazit de  $4,5-20 \times 1-1,20$  mm comun pe branhiile sturionilor.

**Dicrocelioza.** Helmintoză hepatică la bou, oaie, porc etc., mai frecventă la taurine, produsă de *Dicrocoelium lanceolatum* și manifestată clinic prin semne discrete hepato-digestive, mai evidente la tineretul în vîrstă de la 6 luni la 2 ani.

**Dictiocauloză,** sin. *Bronșita viermănoasă a oilor și caprelor*, *bronșita viermănoasă a vișeilor*. Parazitoză produsă de *Dyctiocaulus filaria* sau de *Synthetocaulus rufiscens* (la oaie și capră), precum și de *Dyctiocaulus viviparus* (la taurinele tinere), care se localizează în căile respiratorii, provocînd tulburări respiratorii (bronșite, pneumonii).

**Dicumarol.** Antivitamină K formată în furajele alterate (trifoi în putrefacție), responsabilă de fenomenele hemoragice ale taurinelor hrănite cu asemenea furaje. Blochează biosinteza protrombinei în ficat, acționînd antagonist cu vitaminele K.

**Didelphidae** (*Opossum*). Familie de mamifere arboricole din ordinul *Marsupialia*. Au talie mică, coadă lungă prehenșilă și un buzunar special în care își întreține puii cînd sînt mici.

**Dieldrin,** sin. *Colotox*, *Oclotox*. Produs înrudit din punct de vedere al compoziției și acțiunii cu aldrinul.

**Dienecefal.** Partea din encefal care stabilește legătura dintre trunchiul cerebral și emiserele cerebrale putînd fi

sistemizat în : *talamus* (păturile optice, în componența lor intrînd doi nuclei cenușii legați între ei printr-o groasă comisură cenușie) ; *epitalamus* (reprezentat de epifiză și frîiele ei) *metatalamus* (corpă ingenuchiată) și *hipotalamus* (glanda hipofiză, tija hipofizară și tuberculul cenușiu).

**Diepholz.** Rasă de giște formată în Germania, de culoare albă, cu greutate medie de 6-8 kg. Importanță pentru ameliorarea raselor de giște, mai ales pentru însușirea de a da producții mari de ouă (40-80 buc) cu fecunditate ridicată.

**Diestru.** Perioadă liniștită ce urmează după ovulație în ciclul estral la mamifere ; stagiul în care uterul se pregătește pentru recepționarea unui ou fertilizat.

**Dietă.** Regim restricțional de furajare și adăpare impus animalelor bolnave, animalelor înainte sau după fătare cit și înainte de sacrificare.

**Diethylstilbestrol,** sin. *Stilbestrol*. Substanță estrogenă cu formula  $C_{18}H_{20}O_2$ , cristalină, albă, nesteroidă, care este folosită în terapeutică ca un substituent pentru hormonii estrogeni naturali.

**Difacin,** sin. *Difacinon*, *Difenadion*. Derivat al indandionei, cu acțiune anticoagulantă. Utilizat ca raticid de ingestie ( $DL_{50} = 15$  mg/kg pentru șobolani) sub formă de momeli alimentare.

**Diferențial de selecție,** sin. *Diferență de selecție*. Diferența între performanța medie a selecționaților și a candidaților la selecție. Se estimează fie în momentul selecției, după controlul producției, prin diferența între performanța medie a animalelor reținute la reproducție („selecționați“ potențiali = părinți potențiali ai generației următoare) și performanța medie a animalelor testate (candidați la selecție), fie prin intermediul intensității selecției. Se măsoară după ce toți reproducătorii reținuți dintr-o serie de testare și-au încheiat cariera reproductivă, prin ponderarea diferențialului de selecție al fiecăruia cu numărul de descendenți produși și se exprimă



în: a) valori absolute (cm, g, sec.) sau procente și b) în deviații standard, în acest ultim caz fiind numit *intensitate a selecției*. Mărirea diferențialului de selecție depinde de variabilitatea populației și proporția de rețineri și el afectează efectul selecției.

**Diferențiere celulară.** Proces prin care celulele de origine comună și deci identice din punct de vedere genetic, diverg în privința structurii și funcției și dau naștere la celulele diferențiate morfologic și fiziologic. Celulele diferențiate se unesc pentru a forma țesuturi cu funcție unitară, țesuturi care la rândul lor se pot asocia pentru a forma organele.

**Difilobotrioză carnivorelor.** Boală produsă de paraziții din familia *Diphyllobothridae* (v. Teniaza carnivorelor).

**Difteria vacilor.** Boală contagioasă produsă de *Spherephorus nenophirus* și manifestată printr-o stomatită necrotică foarte gravă.

**Difterie** (gr. difteria: membrană). Boală caracterizată prin apariția de false membrane pe o mucoasă.

**Difterie alimentară.** Formă a hipovitaminozei A la păsări, caracterizată prin erupție pseudodifterică pe mucoasa primelor segmente ale aparatului digestiv și respirator.

**Difterovariolă.** Viroză a galinaceelor caracterizată morfologic prin erupție cutanată nodulară și formarea de pseudomembrane pe mucoasa căilor digestive și respiratorii anterioare.

**Digestibil.** Ușor de digerat.

**Digestie.** Proces fiziologic complex în cursul căruia furajele (alimentele) sînt supuse, în organismul animal, unor lucrări mecanice și chimice, care au ca rezultat transformarea treptată a materiilor din alimente în substanțe asimilabile. La animalele unicelulare și la unele pluricelulare digestia are loc în interiorul celulelor (digestie intracelulară) și constă în aceea că celulele iau particulele nutritive din mediul extern, le înglobază în protoplasmă, unde cu

ajutorul fermenților, are loc digerarea lor. La majoritatea animalelor pluricelulare, digestia este extracelulară și se realizează în tubul digestiv în ale cărui segmente se efectuează cite o etapă a ei. Astfel, în cavitatea bucală alimentele sînt supuse masticăției, sînt imbibate cu salivă și formează bolul alimentar. În același timp, fermenții din salivă (amilaza și maltaza) transformă o parte din amidon în monozaharide. Prin deglutiție, bolul trece prin esofag în stomac, unde, sub acțiunea pepsinei și a acidului clorhidric din suc gastric proteinele sînt hidrolizate în compuși mai simpli (albumoze și peptoze solubile). Alimentele parțial digerate (chimul) sînt împinse apoi în duoden, unde fermenții pancreatici (amilaza și maltaza) transformă polizaharidele în zaharuri simple, lipaza, hidrolizează grăsimile în glicerină și acizi grași și tripsina transformă albumozele și peptozele în aminoacizi. Producții digestive sînt absorbiți în intestinul subțire și apoi sînt antrenați în circulația sanguină. Resturile nedigerate ajung în intestinul gros, de unde sînt eliminate.

**Digestie bucală.** Acea parte a digestiei care se realizează la nivelul cavității bucale, distingîndu-se: o digestie bucală mecanică (fărimîțarea alimentelor, insalivarea) și o digestie chimică (prin intermediul fermenților bucali).

**Digestie chimică.** Totalitatea fenomenelor chimice de descompunere a alimentelor sub influența fermenților gastrici, intestinali, pancreatici etc.

**Digestie gastrică.** Acea parte a digestiei care se realizează la nivelul stomacului.

**Digestie intestinală.** Acea parte a digestiei care se realizează la nivelul intestinului.

**Digestiv.** Care se referă la digestie sau este apt pentru a efectua digestia: aparat digestiv, suc digestiv etc.

**Digitale** (artere-). Arterele ce distribuie sînge zonei acropodiale a membrilor, pentru fiecare deget în general existînd cite două artere.

**Digitali** (nervi-). Nervi distribuți zonei acropodiale (a degetelor) cu origine extrem de variată în funcție de specie. În general pentru fiecare deget se disting nervi dorsali și palmari (volari).

**Digitat.** Dispūs ca degetele de la palmă; spic digitat, inflorescență înțilnită la o serie de graminee spontane înțilnite în culturi sau pe pajiști. Exemplu: *Cynodon dactylon*, *Botriochloa ischaemum* etc.

**Digitonină.** Saponină toxică prezentă în plante din genul *Digitalis* (digitală).

**Digitoxină.** Glucozid toxic prezent în plantele din genul *Digitalis* (digitala).

**Dihibridare.** Tip de hibridare în care se urmărește modul de transmitere a două caractere calitative (determinate fiecare de câte un genotip alcătuit dintr-o singură pereche de gene alelice).

**Dihor.** Mamifer carnivor de talie mică din subfamilia *Mustelinae*, ce posedă o blană prețioasă. Este reprezentat în special prin dihorul comun (*Mustella putorius sin Putorius putorius*) și dihorul alb (*Mustella putorius, furo*) cel din urmă fiind mutație albinotică obținut în crescătorie și folosit la vânătoarea iepurelui de vizuină.

**Dilatator.** Unii mușchi, unele instrumente sau medicamente care pot cauza dilatarea unui organ sau a unei părți de organ.

**Dilatația acută a stomacului**, sin. *Indigestia stomacală*. Mai frecventă la cal, este produsă de factori igienici și dietetici, sau apare secundar în urma obstrucției intestinale, manifestându-se prin colici; la viței, denumită „indigestie lăptoasă“ este produsă de factori alimentari sau boli diferite și se manifestă prin semne generale, balonament, eventual vomitare de lapte încheșat ș.a.; la porcei, se datorește lăcomiei consumului de lapte alterat sau a altor alimente necorespunzătoare; la porcii adulți este de ordin alimentar, manifestându-se prin semne generale, colici, vomitări etc.

**Dilatația cardiacă.** Creșterea în volum a cordului, odată cu subțierea miocar-

dului și, obișnuit, cu scăderea puterii de contracție, fiind unul din semnele sau cauzele insuficienței cardiace.

**Dilatația cronică a stomacului.** Mărirea permanentă a volumului gastric, alături de reducerea tonusului; mai frecventă la cal, porc și ciine, se poate datoră obstacolelor de tranzit spre intestin, parezei musculaturii gastrice, supraîncărcărilor ș.a.

**Dilatația esofagului.** Creșterea diametrului esofagului, fie sub forma ectaziei difuze (megaesofagul, ectazia secundară spasmului sau ulcerelor cardiace etc.), fie localizat, sub formă de diverticul (jabou).

**Dilatația intestinului.** Mărirea diametrului intestinal, cu reducerea tonusului musculaturii consecutiv paraliziei vagale, obstacolelor de tranzit (spasme, stenoze etc.), indigestiilor, aerofagiei etc.

**Dimorfism** (gr. *di* (s) : dublu, *morphe* : formă). 1. Prezența la aceeași specie sau populație de animale a două forme, care se deosebesc după particularitățile lor morfofiziologice. Există un *dimorfism sezonier* și un *dimorfism sexual*; (v. 2). Existența a două forme deosebite sub care se prezintă indivizii unei specii de plante sau prezența la același individ a unui organ în formă dublă.

**Dimorfism sezonier.** Dimorfism constând în prezența a două aspecte distincte sub care se prezintă un animal în anotimpuri diferite, aspecte apărute sub influența factorilor climatici și care se referă la deosebirile de mărime (ex. la unii fluturi), de calitate și culoare a blănii (ex. culorile de vară și de iarnă la hermină, veverițe, nevăstuică etc.).

**Dimorfism sexual.** Dimorfism constând în deosebirea de formă, mărime, culoare etc., între indivizii de aceeași specie, dar cu sexe diferite. Dimorfismul sexual este foarte evident la păun, la pasărea paradisului, la cocoș etc. La animalele domestice se pot întâlni două forme sexuale (*dimorfism*) sau trei forme (*trimorfism*) astfel: bovine (vacă, taur,

bou), ecvine (iapă, armăsar, cal), ovine (oaie, berbec, bătăl), suine (scroafă, vier, porc), păsări (găină, cocoș, clapon). Între aceste sexe sînt anumite diferențieri fenotipice care se referă la dezvoltarea corporală, conformație, raporturi corporale între diferite grupe de regiuni, caracteristicile fancrelor, intensitatea culorii etc.

**Dinamica populației.** Totalitatea proceselor care determină mărimea și compoziția unei populații.

**Dinamometrie.** Măsurarea forței contractiei musculare cu ajutorul unui aparat special dinamometru.

**Dinamometru.** Instrument pentru măsurarea forțelor. Dinamometrele pot fi cu frînă, cu resort, cu torsiune, cu transmisie, electric, hidraulic etc. În zootehnie, cu ajutorul dinamometrului se măsoară forța de tracțiune maximă și medie. Acest instrument se interpune între animal pe de o parte și vehicul sau unealta agricolă pe de altă parte și exprimă direct în kg forță pe cadranelor aparatului, atît forța de tracțiune maximă cu ajutorul indicatorului roșu, cît și cea medie prin intermediul indicatorului negru.

**Dingo.** Rasă naturală de cîini, rustică, cu temperament energic, cu forme armonioase. Singurul cîine cu adevărat sălbatic, descoperit în Australia ca unic animal de talie mare fără marsupiu. Nu manifestă față de cîine dușmănia pe care o dovedește lupul, fiind frecvente încrucișările. Este un animal de talie intermediară (55 cm) în general de culoare galben spre brun cu alb sau culoare foarte deschisă pe abdomen, membre și baza cozii. Trăiește și vînează solitar sau în cupluri, foarte rar în haită. Mai este denumit și „Cîinele care nu latră“.

**Dinmont.** Rasă de cîini terieri de apartament (v. Terier Dandie Dinmont).

**Dinoflagellata.** Organisme microscopice flagelate care în majoritatea lor trăiesc în mări. Unele specii sînt parazite. Se caracterizează prin prezența a

doi flageli dispuși unul într-un șanț la mijlocul corpului (anelul) iar al doilea într-un șanț (sulcul) transversal pe primul. Unele specii au corpul acoperit cu plăci celulozice (lorica) iar altele au un înveliș subțire. Prezintă importanță în piscicultură fiindcă constituie hrana unor animale iar altele produc substanțe toxice pentru pești sau chiar pentru om.

**Dinte.** Organ special osos, existent la majoritatea vertebratelor, situat în cavitatea bucală. Dinții îndeplinesc funcțiunea de apucare, reținere și prelucrare mecanică a alimentelor, iar la unele animale și de apărare. Dinții sînt diferențiați după structură în *incisivi* (pentru tăiatul alimentelor), *canini* (pentru sfișiat), *premolari* și *molari* (pentru măcinarea hranei).

**Dinți faringieni.** Dinți care se găsesc pe perechea posterioară a arcurilor branchiale (cheratobranhial) la peștii din grupa cyprinidelor. Numărul și așezarea lor este un caracter de specie.

**Dinți pătați,** sin. *Small pătat*. Fluoroză dentară semnalată la bovine, ovine, cabaline etc. în zonele în care în apă și aer, pe nutrețuri etc. se găsește fluor în exces.

**Dinți permanenți.** Setul secund de dinți la mamifere, care urmează după dinții de lapte; la oameni setul de 32 dinți este compus din 8 incisivi, 4 canini, 8 premolari și 12 molari (v. Formula dentară).

**Dipeptidaze.** Enzime prezente în sucul intestinal care produc scindarea hidrolitică a dipeptidelor în cei doi aminoacizi constituenți.

**Dipeptide.** Peptide formate din doi aminoacizi, cele mai cunoscute dipeptide fiind carnozina (din mușchii mamiferelor) și anserina sau metilcarnozina (din mușchii păsărilor), ambele conținând histidină și beta-alanină.

**Diplegie** (gr. *dis*: doi, *plege*: lovitură). Paralizie simetrică (a două membre opuse etc.).

**Diplobacil** (gr. *diplos*: dublu, bacil). Bacterii în formă de bastonașe grupate câte două, cap la cap, unite prin inter-

mediul unei substanțe gelatinoase (ex. *Bacilus anthracis*, agentul patogen al dalcului).

**Diplococ**, sin *Pneumococ*. Bacterie din genurile de coci Gram pozitivi, ce se prezintă în grupe de cite doi; specii mai importante: *D. pneumoniae* și *D. pluton*.

**Diplococie**, sin. *Pneumococie*. Stare patologică obișnuit condiționată, produsă de diplococi, manifestată septemic sau sub forma unor infecții localizate (bronhopneumonii, mamite, abcese subcutanate etc.).

**Diplodus annularis**. Pește pelagic marin de 22 cm din ordinul *Perciformes* din Oceanul Atlantic, M. Mediterană și M. Neagră. Are corpul ovalar și comprimat lateral. Botul ascuțit cu gura mică, terminală și cu 8 dinți lați dispuși anterior pe un singur rând. Restul dinților sînt grupați pe falci în 3—4 rînduri. Coloritul corpului auriu pe spate, argintiu pe laturi iar abdomenul are la baza caudalei o bandă transversală închisă. Depune icre pelagice în iunie-august. Are valoare economică redusă.

**Diplecogaster bimaculata euxinica**. Pește marin de 31—41,5 cm din ordinul *Perciformes*, de pe fundurile stîlcoase la 60 m adîncime de pe lîngă țărmlul vestic al Mării Negre. Are corpul alungit și anterior ușor comprimat dorso-ventral și prevăzut cu un disc adeziv. Botul este scurt și rotunjit cu gura înzestrată cu dinți omogeni. Coloritul corpului roșietic. Pe laturi două pete roșii închise.

**Diploid**. Celulă, țesut, organism, care posedă în nucleu două seturi de cromozomi, unul provenind de la gametul masculin (n) și altul de la gametul femeel (n). Faza diploidă se notează în acest caz cu (2n).

**Diploidă** (fază —) (gr. *diploos*: dublu, *ridos*: aspect). Perioadă în dezvoltarea organismelor vegetale și animale, caracterizată prin prezența în nuclelele celulelor a unui număr dublu de cromozomi

(2n) față de numărul cromozomilor din celulele sexuale (n). Faza diploidă rezultă în urma unirii gameților mascul și femeel (care se află în faza haploidă) în procesul fecundației. Este caracteristică pentru plantele sporofite și pentru celulele somatice ale organismului animal. Se numește și *diplofază*.

**Diplonem**, sin. *Diploten*. Cea de-a patra etapă a profazei meiozei primare, etapă în care cromozomii homologi grupați în unități bivalente se replică (cu excepția centromerului) devenind unități bicromatidice. Unitatea bivalentă va cuprinde acum două perechi de cromatide surori, formațiunea respectivă fiind denumită tetradă cromozomală. Momentul diplonemului crează premiza realizării fenomenului de crossing-over.

**Dipnoi** (gr. *dis*: doi și *pnein*: a respira). Grup de pești care respiră atît prin branhiile cît și prin plămîni și care pot trăi și în apă și pe uscat. Sînt puține specii actuale care trăiesc în Africa centrală, în Australia și în America de sud.

**Dipodide** (*Dipodidae*). Familie de rozătoare care trăiește în stepă și deșert. Cu ajutorul picioarelor posterioare, care sînt lungi, adaptate la sărit, aleargă repede, în salturi. Picioarele anterioare sînt scurte. Sînt dăunătoare pentru agricultură.

**Diptere**. Insecte zburătoare prevăzute numai cu o singură pereche de aripi. Numeroase și variate specii au larvele acvatice și viețuiesc în apele stagnante sau curgătoare. Larvele au corpul lipsit de picioare. În general, larvele acvatice se divid în două grupe: *eucefale* (Nematocere), sînt prevăzute cu cap chitinizat, bine distinct și cu corpul divizat în 12 segmente, *acefale* (Brachycere), capul nu este distinct și este prevăzut cu piese bucale rudimentare. Prezintă importanță pentru piscicultură fiindcă constituie hrana de predilecție a multor specii de pești. Unele specii pot fi periculoase fiind prădătoare. Unele specii se folosesc ca indicatori pentru determinarea stadiului de poluare organică a apelor piscicole.

**Dipterex**, sin. *Clorofos*, *Forofoz*, *Muscamor*, *Neguvon*. Ester al acidului fosforic, care în stare pură se prezintă ca o pulbere cristalină, albă, cu miros aromat, solubilă în apă și în majoritatea solvenților organici. Utilizat ca insecticid și acaricid cu acțiune biologică de contact (șoc puternic) și ingestie, sub formă de pulberi pentru prăfuit (5–10%) tablete, momeli (1%), pulberi solubile (50%), discuri de carton impregnate (0,1%) pentru combaterea ectoparaziților, muștelor, gândacilor de bucătărie, țânțarilor.

**Discheratoză** (gr. *dys*: rău, dificil, *keratos*: corn). Distrofie a producțiilor cornoase, caracterizată prin îngroșarea anormală a stratului cornos (keratoză, hiperkeratoză, colpokeratoză etc.), descuamație masivă a stratului cornos (discheratoză pteriazică, crustizare cheratozică), cheratinizare incompletă a stratului cornos cu păstrarea nucleilor și conținut mărit de cheratohilina (paracheratoză), neregularități ale suprafeței, de tipul șanțurilor circulare, alături de friabilitate mărită, observată la coame sau copite, la animale trecute prin perioade de carență etc.

**Dischinezie** (gr. *dys*: rău, defectuos, *kinesis*: mișcare). Tulburare motorie: termenul este utilizat pentru tulburări motorii viscerele.

**Disecție**. Procedeu biologic de studiere sistematică a unui organism (în general, a unui cadavru) practicat cu ajutorul unor instrumente adecvate și cu scop științific.

**Diseminare** (lat. *dis*: împrăștiat, *seminare*: a semăna). Răspîndire în organism a agenților unei boli.

**Dizenterie**. V. Dizenterie.

**Disgenezie**. Tulburare în dezvoltarea normală a zigotului sau a embrionului.

**Disfație** (gr. *dis*: opozițional, *faein*: a mânca). 1. Perturbație în fiziologia deglutiției; 2. Orice perturbare în acțiunea de hrănire (prehensiunea alimentelor, masticăția, deglutiția).

**Disfuncție**. Tulburare funcțională a unui organ, a unei glande endocrine (ex. d. hepatică, d. tiroidiană etc.).

**Dishley**, sin. *Leicester*. Rasă de oi engleză de carne cu lină lungă, formată în Anglia. Are talia mare (70–80 cm), greutate corporală de 80–100 kg la oi și 125–140 kg la berbeci, trunchi lung bine dezvoltat, precoce, cu aptitudini foarte bune pentru producția de carne. Se folosește la încrucișări cu ovine merinos, pentru crearea de metiși cu aptitudini bune pentru producția de carne și de lină.

**Dishley-Merinos**. Oaic metisă franceză rezultată din încrucișarea rasei *Dishley* (*Leicester*) cu *Merinos*, din care mai târziu s-a format rasa Ile de France.

**Disistolie** (gr. *dys*: rău, dificil, *syctole*: contracție). Prima fază a insuficienței cardiace, manifestată prin dispnee de efort, alături de eventuale semne cardiosfigmice, deseori evidente tot numai după efort.

**Disjuncție**. Separarea cromatidelor sau cromozomilor homologi în timpul anafazei (v. și Segregare).

**Dismetabolie**. Vicierea metabolismului; dismetaboliile pot fi congenitale și cistigate, protidice, glucidice, lipidice, minerale etc.

**Disorexie** (gr. *dys*: rău, dificil și *orexis*: mîncare, apetit). Perturbarea poftei de mîncare.

**Dispepsie**. 1. Tulburare în secreția gastrică, fără leziuni organice; 2. Tulburare a digestiei, în general: dispepsie intestinală etc.

**Dispepsie intestinală**. Perturbarea digestiei datorită diminuării secreției sucurilor intestinale sau lipsei de tonus în pereții intestinali.

**Dispermie**. Pătrunderea a doi spermatozoizi într-un ovul.

**Dispersia populației**. Distribuția spațială la un anumit moment a indivizilor unei specii de plante sau animale.

**Dispnee**. Dificultate în efectuarea respirației.

**Disproteinemie.** Modificarea raportului dintre diferitele fracțiuni proteice din plasma sanguină.

**Distocle.** Naștere (fătare) dificilă, cauzată de fetus (distocie facială prin exces de volum sau prin prezentare și poziție defectuoase) sau de anomalii materne (distocie maternă, prin deformări pelviene etc.).

**Distomatoză.** V. Fascioloză.

**Distonie** (gr. *dys* : rău, dificil și *tonos* ; tonus, întindere). Modificarea tonusului ; termen utilizat de obicei pentru tonusul neurovegetativ, spre a arăta diferența față de normal (eutonic), fie în sensul predominării tonusului (hipertonie) uneia dintre componente (simpaticotonie, parasimpaticotonie) sau a creșterii tonusului ambelor (amfotonie), fie al scăderii tonusului (hipotonia) uneia sau ambelor componente.

**Distorziune.** Leziune produsă prin întinderea și răsucirea țesuturilor.

**Distozan.** V. Fasciozan.

**Distributor.** Termen general prin care se definește un ansamblu de piese, dispozitiv sau aparat, de forme și mărimi variate, cu ajutorul cărui se distribuie în cantități determinate diferite fluide sau materiale din zootehnie. De exemplu distribuitorul de ulei de la instalația hidraulică a tractoarelor este folosit pentru dirijarea uleiului sub presiune la organele de execuție (cilindru de forță, motor hidrostatic etc.). Distribuitorul de nutreț, utilaj destinat distribuirii nutrețurilor la animale, poate fi mecanic (cu melc, cu bandă, cu noduri etc.) hidraulic sau pneumatic. Distribuitorul de vacuum intermitent, organ al aparatului de muls, montat între pulsator și paharele de muls, care asigură distribuția vacuumului și a aerului în spațiile laterale ale paharelor de muls.

**Distrofie.** Tulburare nutrițională locală, urmată de deformări, degenerări etc.

**Diuretice.** Agent terapeutic, excitant etc. care provoacă sau mărește diureza.

**Diureză.** 1. Procesul de producere, secreție și excreție a urinei ; 2. Excreție abundentă de urină, spontan sau provocat (v. și Poliurie).

**Diurn** (lat. *diurnus* : ziua). Care are loc în timpul zilei : variațiile diurne ale temperaturii, ciclul diurn leucocitar etc.

**Diviziune** (lat. *dividere* : a separa, a împărți, a divide în părți). Împrăștiere. Termenul se folosește în biologie, histologie, anatomie etc., pentru definirea acțiunii de separare în părți a unui întreg.

**Diviziune amniotică**, sin. *Diviziune directă*, *acineză*, *segmentație directă*. Mod de diviziune celulară, în care segmentarea celulei nu este precedată de modificări sau fenomene deosebite în masa nucleului și citoplasmei (nucleul nefărimitându-se), care se fisurează (diviziune prin fisurare) sau se strangulează (diviziune prin strangulație), rezultând două celule fiice mai mici dar asemănătoare cu celula mamă.

**Diviziune celulară** (lat. *dividere* : a separa). Proces fiziologic celular, de multiplicare, rezultând celule fiice distingându-se : *diviziune amitotică* sau *directă* (fără a fi precedată de fărâmițarea nucleului, care se rupe sau se fisurează) ; *diviziune mitotică* (numită încă și *indirectă* în timpul căreia nucleul se fragmentează în cromosomi), *diviziunea indirectă* putându-se prezenta sub formă de diviziune nereducțională rezultând două celule fiice cu aceeași zestre cromozomială și *diviziune reducțională* (meioză) întâlnită la gametogeneză (celulele fiice având zestre cromozomială egală, dar fiecare numai jumătate din zestrele celulei mame).

**Diviziune directă.** V. Diviziune amniotică.

**Diviziune indirectă**, sin. *Diviziune celulară*, *indirectă*, *mitoză*, *diviziune mitotică*, *cineză*, *kariocineză*, *diviziune kariocinetică*. Mod de diviziune celulară caracterizată prin desfășurarea în masa nucleului și citoplasmei a unor procese complexe, manifestate prin fragmenta-

rea substanței cromatice în cromozomi, dispersarea elementelor nucleare în masa citoplasmei, deplasarea cromozomilor într-o ordine bine stabilită și regruparea elementelor cromatice în doi nuclei separați, plasați spre poli celulei, procesul desfășurându-se în patru faze (profază, metafază, anafază, telafază).

**Diviziune meiotică**, sin. *Diviziune reductivă*. Tip de diviziune indirectă caracteristică celulelor sexuale, în urma căreia dintr-o celulă inițială rezultă două celule fiice cu un număr haploid de cromozomi.

**Diviziune mitotică**. V. Diviziune indirectă.

**Dizaharide**, sin. *Diglicide*. Substanțe organice din clasa glucidelor formate din două molecule de monozaharide (în general hexoze) prin eliminarea unei molecule de apă (ex. zaharoza sau zahărul din sfeclă sau trestia de zahăr, format din glucoză dextrogiră și fructoză levogiră; lactoza sau zahărul din lapte, format din glucoză dextrogiră și galactoză dextrogiră, maltoza sau zahărul de malț etc.).

**Dizenterie**, sin. *Disenterie*. Termen particular, definind inițial o tulburare a funcției enterice. Ulterior, termenul s-a conturat, definind anumite tulburări intestinale caracterizate, în general, printr-o inflamație intestinală însoțită de o accelerare de tranzit sau de ulceratii, generind o diaree dureroasă și sângvinentă.

**Dizenteria anaerobă a mielilor**. Toxiinfecție cu *B. perfringens* tip B, caracteristică mielilor în primele zile de viață, manifestată prin semne gastrointestinale și generale.

**Dizenteria anaerobă a purcellor**. V. Enterotoxiemia cu *Perfringens*.

**Dizenteria porcului**, sin. *Gastroenterită hemoragică-necrotică*. Colită și tiflită hemoragică-necrotică, manifestată prin semne generale și enteroragie, observată după înțărare sau la adulți, produsă de un virus în asociație cu diferite bacterii sau paraziți microscopici, enterotropi.

**Dizigot**. Termen folosit pentru a indica situația gemenilor proveniți din două ovule diferite, fecundate de spermatozoizi diferiți. Gemenii dizigotici mai sînt denumiți și gemeni fraterni deoarece din punct de vedere genetic se deosebesc între ei ca oricare alți frați buni.

**Dizlog**. Parte componentă a frîului care constituie piesă de legătură între cal și călăreț, ultimul transmițînd comanda prin acționarea mîinii la zăbală.

**Djabe**. Tip de cal din rasa cazahă, cu talie mică, picioare scurte și groase, rezistent la intemperii, bun pentru călărie și lucrările din agricultură.

**Djakore**. Subrasa de bovine formată prin încrucișarea rasei N'Dama, din Africa occidentală și zebul Gobra din Senegal. Se caracterizează prin dezvoltare corporală mai mare ca a rasei N'Dama, lipsa cocoșei, rusticitate ridicată, rezistența remarcabilă la bolile parazitare, în special la tripanozomiaza, capacitate mare de aclimatizare și aptitudine multilaterală (carne, muncă și lapte).

**Djatoun**. Varietate a rasei de zebu M'bororo, care se întilnește în Niger, Ciad, Nigeria, Camerun și Republica Centrafricană. Se caracterizează prin talie foarte mare, putînd depăși 160 cm în spatele cocoșei, făptură fină, culoare roșie, mucoase roz, coarne mari implîntate în sus și în formă de liră, salbă mare și atîrnîndă. Are caracter sălbatic, temperament vioi, rusticitate foarte bună, cu posibilități de deplasare ușoară. Produce 400 litri lapte/lactație, iar carnea este de calitate a II-a fiind fibroasă. Buii se drescăz greu, datorită caracterului sperios.

**Djiddu**. Rasă de bovine, originară din regiunile aride și semiaride ale Somaliei, formată prin încrucișarea vitelor locale cu bovine cu coarne scurte din Europa. Se caracterizează prin dezvoltare corporală mijlocie (talie 118 cm și greutatea 320 kg), profil dolicomorf, cap lung, cu coarne fine dirijate spre exterior

și în sus, gîtul scurt, șalva dezvoltată, coșoașa relativ mică, culoare bălțată (peștriță), cu pete roșii de diferite nuanțe, botul înconjurat de un cerc alb. Are activitate de reproducție mai puțin regulată, datorită avortului infecțios (intervalul între fătări 420 zile), durata lactației scurtă (250 zile), producția de lapte bună (1 000—1 500 kg) și aptitudini apreciate pentru carne și muncă.

**D.L.** Termen prescurtat pentru indicarea dozei mortale (letale).

**Dnievnic.** Linie principală a calului de Don, reprezentînd tipul oriental.

**Doberman, I.** Rasă de ciini de pază și de apărare, format din ciini ciobănești germani selecționați și încrucișați cu diferite rase de terieri și cu ciobănescul francez „de Beauce”. Are corp musculos, talie mare (60—65 cm), păr aspru scurt și lucios de culoare neagră, maron și gri-bleu închis. Se folosește pentru pază, poliție și în armată; 2. Denumire dată în S.U.A. și Canada pentru rasele de ciini Pinscher.

**Doberman Pinscher.** Rasă de ciini, de talie mare, folosiți pentru pază.

**Dobrogean.** V. Calul dobrogean.

**Dobrogeană.** Varietate a rasei Sură de stepă, formată în decursul timpului sub influența condițiilor aspre din Dobrogea prin amestecul a diferitelor varietăți ale rasei Sură de stepă, cu Mocănița și Isker. Se caracterizează printr-o mare variabilitate morfologică (*tipul mare*, cu talia ridicată avînd 120 cm și greutate 312 kg, capul relativ lung și îngust, cu contururi șterse, trunchi strîmt, membre lungi și *tipul mic*, cu talia de 113 cm și greutatea 282 kg, capul cu coarne mici în formă de coroană, făptură în general brevimorfă, trunchi mai lung și mai adînc, membre mai scurte, culoare vinată închisă, precum și gri deschis). Producția de lapte medie de 1 200 litri/lactație (241 zile), cu 4,18% grăsime.

**Docil** (lat. *docilis*). Animal care se supune cu ușurință comenzilor privind

dresajul, antrenamentul și efectuarea serviciului, fără ezitări sau refuzuri. Acest termen definește caracteristicile de comportament, în special.

**Docimazie.** (gr. *docimasein* : a proba). Metodă de verificare a prezenței sau absenței aerului în alveolele pulmonare, pentru a putea preciza dacă fetusul a suferit după naștere sau înainte de a efectua prima inspirație).

**Dog.** Denumire pentru un grup de rase de ciini de pază, de talie mare (Dogul englez, Dogul german, Tosa japonez, Dogul tibetan etc.).

**Dog-Bordeaux.** Rasă de ciini, cu cap mare, bot scurt și gros, membre puternice, gît scurt și gros, puternic. Se folosește mai ales pentru pază.

**Dog de Tibet.** Rasă veche de ciini de munte (v. Tibetan).

**Dog englez, sin Mastiff** Rasă veche de ciini de pază și de luptă provenită din ciinii mari ai britanilor care au fost descriși de Cear Sînt ciini masivi, și puternici, prezentînd o îmbrăcăminte din păr scurt și strîns, de culori diferite; argintiu, roșcat etc. Talie minimă 75 cm.

**Dog german, sin Marele danez** Rasă de ciini de pază, formată în Germania, caracterizată prin talie mare și greutate corespunzătoare (70—80 cm și 45—58 kg). Urechile mici și sus prinse sînt tăiate. Părul scurt colorat diferit după varietate: roșcat (galben auriu pînă la galben închis cu mască neagră), albastru (gri deschis pînă la gris de ardezie și de oțel) și Arlechin, caracterizat printr-un fond de alb pur cu pete negre sau albastrii.

**Dog japonez.** Rasă de ciini de pază și de luptă. (v. Tosa).

**Dohne.** Tip de oajă cu lînă fină, din rasa Merinos, ce se crește în Republica Sud-Africană.

**Doică, sin, Femelă doică, Mamă-doică.** Termen adoptat pentru desemnarea unor femelă din specii care produc mulți pui în cuiburi de fătare, care au o bună producție de lapte și cărora li s-au dat pui străini pentru alăptare (iepureaice, nurci, nutrii, femele de cobai etc.).



**Dolicocefal** (gr. *dolikos* : alungit, *kefali* : cap). Cu craniul mult alungit.

**Dolicomorf**. Format corporal alungit, specific animalelor de lapte.

**Domestic** (lat. *domesticus*, de la *domus* : casă). Termen utilizat pentru caracterizarea animalelor care trăiesc pe lângă casa omului, fiind atașat de om, dependente de acesta, îngrijite în mod special. A nu se confunda cu imblinzit.

**Domesticirea animalelor** (lat. *domesticus* : de casă). Proces îndelungat de adaptare, desfășurat sub controlul și prin munca omului, a animalelor sălbatice până la transformarea caracteristicilor lor biologice corespunzător intereselor economice ale oamenilor. În general se poate spune că domesticirea animalelor a apărut din vânătoare, pe baza capturării animalelor vii. Domesticirea animalelor a parcurs trei etape principale : *captivitatea* (cînd animalele sălbatice sînt ținute închise, nu se înmulțesc și, odată puse în libertate, își reiau viața sălbatică), *imblinzirea* (perioada în care animalele sînt menținute în cadrul gospodăriei, putîndu-se înmulți în anumite condiții) și *domesticirea* propriu-zisă, cînd animalele trăiesc libere pe lângă casa omului, se înmulțesc sub supravegherea lui și dau anumite produse sau aduc diferite servicii, nemaiputîndu-și relua viața sălbatică. În ansamblu, procesul domesticirii animalelor a durat probabil, cîteva mii de ani, iar omul a participat activ la desfășurarea acestui proces timp de sute de generații. Domesticirea primelor animale și apariția creșterii animalelor au avut loc în perioada comunei primitive. Resturile osteologice arată că înainte de toate oamenii au domesticit strămoșii ciinelui : lupul și șacalul, apoi, probabil, porcii sălbatci, mai tirziu strămoșii sălbatci ai bovinelor, iar și mai tirziu caii. Cu aproximativ 2 000—2 500 de ani î.e.n. au au fost domesticite gășinile. Principalele regiuni unde au avut loc inceputurile

domesticirii animalelor sînt sud-vestul Asiei și bazinul Mării Mediterane. Relativ săracă în animale domestice pare a fi fost America. Australia n-a dat nici o specie domestică. Domesticirea animalelor a oferit omului o sursă nouă, mai constantă de aprovizionare cu carne și i-a furnizat un nou aliment : laptele, cu derivatele lui, ceea ce a permis dezvoltarea lui fizică și intelectuală. În procesul domesticirii, sub influența modificării condițiilor de mediu (în special a condițiilor de hrănire și întreținere) și a selecției artificiale, animalele au suferit puternice schimbări în ceea ce privește particularitățile anatomofiziologice, ceea ce a dus la formarea și la dezvoltarea însușirilor productive ale acestora (pentru carne, lapte, ouă etc.) și la crearea de numeroase rase. Fiind un proces continuu, domesticirea unor specii de animale sălbatice se face și în zilele noastre (ex. animalele de blană, antilopa, struțul etc.). Domesticirea animalelor reprezintă o realizare revoluționară în istoria omenirii, comparabilă cu descoperirea și utilizarea focului, invenția roții, utilizarea metalelor, a vaporilor, electricității, fuziunii nucleare.

**Dominant** (lat. *dominans* : care stăpînește). 1. Caracter dominant : caracterul capabil să mascheze parțial sau total la hibridul  $F_1$ , manifestarea caracterului alternativ ; 2. Genă dominantă : alela capabilă să se manifeste preponderent în  $F_1$ .

**Dominanță**. Fenomen genetic manifestat prin faptul că o genă — prin efectul său — influențează în diferite grade chiar pînă la anulare efectul alelei sale (M e n d e l, 1865). Fenomenul poate să apară numai în cazul genotipurilor heterozigote. Dominanța poate îmbrăca diferite forme de manifestare, cum sînt : *dominanța completă* — atunci cînd genotipul heterozigot (Aa) determină un fenotip identic cu cel dat de genotipul homozigot pe gena dominantă ; *dominanța incompletă, parțială, semi-*

**dominanță** — atunci când genotipul heterozigot determină un fenotip intermediar celor două forme parentale, apropiat însă de fenotipul dat de genotipul homozigot pe gena dominantă; **dominanța dependentă** — atunci când fenotipul dat de gena dominantă se manifestă numai în caz de heterozigoție, organismele homozigote pe gena dominantă nefiind viabile; **codominanță** — atunci când fiecare din cele două gene alelice din genotipul heterozigot își manifestă efectul; **supradominanță** — atunci când genotipul heterozigot determină un fenotip superior celui determinat de genotipul homozigot pe gena dominantă.

**Dominicană.** Rasă veche americană de găini ușoare (1,8—2,5 kg), de culoare porumbacă cu productivitate de 160—190 ouă de 55 g. Are creastă dublă, urechișe roșii și fluier galbene.

**Don.** Rasă de cai de călărie. V. Calul de Don.

**Donator.** Cel care dă, care donează. Termenul se folosește în special pentru definirea animalelor (a) de la care se recoltează sînge pentru transfuzie și (b) care, utilizate la încrucișări transmit unele caractere ce se suprapun caracterelor de fond sau care imprimă caracterele de fond.

**Donetto.** Taur din rasa Chianina care deține recordul mondial absolut în producția de carne la bovinele domestice. A realizat greutatea vie de 1 740 kg (la concursul care a avut loc la Arrezo, în anul 1955).

**Dongolaw.** Rasă de cai de origine mongolică, întâlnită în Africa tropicală, adusă aici în sec. XIII-lea de către populațiile venite din Egiptul de sus. Este răspîndit mai ales în Niger, Nigeria și Tchad. Se caracterizează prin talie de 143—145 cm, greutate 350—400 kg, profil dolicomorf, cap strîmt și lung, culoare închisă, cu extremități albe. Este un cal rustic, rezistent, cu aptitudini de călărie și tracțiune ușoară.

**Dopare.** V. Doping.

**Doping.** Administrarea ilicită unui cal, înainte de întreceri sportive de băuturi spirtoase sau substanțe excitante ale sistemului nervos (morfină, cocaină, heroină, cofeină, scopolamină, atropină, stricnină etc.) în vederea realizării unui efort suplimentar. Este o practică frauduloasă întrucît dopajul poate altera condiția fizică a calului, fie exaltîndu-l, fie deprîmîndu-l, sau pot tulbura funcțiile secretoare ale organismului.

**Doradă.** V. Sparus aurata.

**Dorking.** Rasă de găini grele, formată în Anglia dintr-o populație franceză veche care provine probabil din găinile pentadactile cunoscute din vremea imperiului roman. Cu o greutate de 3—3,5 kg găina și 4—4,5 kg cocoșul, rasa Dorking, cu două varietăți, argintie și albă, prezintă creastă simplă, fluier și piele albă, 5 degete și trunchi alungit cu direcție orizontală. Pentru mînețea și abundența musculaturii este considerată printre cele mai bune rase producătoare de carne.

**Dormer.** Rasă de oi, creată în Republica Sud Africană, prin încrucișarea raselor Dorset Horn cu Merinos de carne, cu aptitudini pentru carne și lînă fină.

**Dornic.** Acidometru pentru lapte (v.).

**Dorper.** Rasă de oi, creată în Republica Sud Africană, prin încrucișarea oilor Dorset Horn cu Karakul, cu aptitudini pentru carne și pielicele.

**Dorsal. 1.** Termen utilizat pentru defînirea (la patrupezi) porțiunii corporale situată deasupra planului frontal; **2.** Raportat la coloana vertebrală; **3.** Raportat la porțiunea opusă palmei sau tălpii.

**Dorset cu coarne,** sin. *Dorset Horn.* Rasă de oi de carne cu lînă scurtă, ce se crește în Anglia. Are conformație tipică de carne, asemănătoare cu a rasei Southdown. Este precoce, cu mare putere de creștere, se adaptează ușor la condițiile de climă și hrană. Se caracterizează prin prezența coarnelor la ambele sexe, profilitate mare (peste 180%)

și precocitate sexuală, fiind folosită la obținerea a două fătări pe an. Se folosește la încrucișări industriale transmițându-se bine conformația și aptitudinea de prolificitate.

**Dorset-Horn.** V. Dorset cu coarne.

**Dortmoor.** Rasă de oi de carne creată în Anglia în zonele montane cu precocitate bună, prolificitate de 160%, greutate corporală 60 kg oile și 80 kg berbecii și producția de lână de respectiv 3 kg și 6 kg cu finețea de 43—65 microni și lungime de 16—18 cm.

**Dovleae** (*Cucurbita*). Plantă anuală monoică din familia *Cucurbitaceae*. Are tulpini groase, tiriitoare, goale în interior și cu circei ramificate. Florile femele și masculile cresc separat pe aceeași tulpină. Dovleacul se cultivă pentru fructele sale, folosite ca aliment sau ca nutreț, pentru animale. În cultură se cunosc trei specii: *dovleacul comun* (*Cucurbita pepo*), cu tulpina în cinci muchii, frunza acoperită cu peri aspri și fructul galben-roșcat oval, cu miezul fibros și fad; *dovleacul țureesc* (*Cucurbita mazima*), cu tulpina cilindrică și fructul mare (20—70 cm în diametru), sferic, de culoare albă sau portocalie, cu miezul afinat și dulce; *dovleacul moscat* (*Cucurbita moschata*), cu fructul alungit, de culoare galbenă-murdar și cu miezul dulce aromat.

**Dovleae furajer.** Planta anuală cultivată, din familia *Cucurbitaceae*. În scopuri furajere se folosește fructul care este un nutreț succulent având 75—90% apă și turtele care rămân de la extracția uleiului. Se utilizează sub formă tocată în stare proaspătă, în alimentația vacilor cu lapte, porcilor etc. Este totodată plantă meliferă.

**Dovlecel** (*Cucurbita pepo* var. *oblonga*). Plantă anuală monoică din familia *Cucurbitaceae*, cu tulpini scurte și ramificate, brăzdate de muchii longitudinale, ascuțite. Formează tufe compacte mari. În țara noastră se cultivă pentru fructele sale, care se consumă înainte de matura-

ritate ca legume, sau se folosesc la maturitate ca furaje în alimentația animalelor.

**Doză** (gr. *dosis*: de dat). Cantitatea determinată dintr-un produs sau substanță (medicamente, coloranți etc.), capabilă să producă un anumit efect.

**Doză letală.** Cantitatea dintr-o substanță capabilă să producă moartea unui organism (V. și D.L.).

**Doza limită.** Cantitatea maximă admisă, la utilizarea unei substanțe într-un produs.

**Doză zilnică.** Cantitatea administrată zilnic (medicamente, biostimulatori etc.) în tratamentul sau alimentația animalelor.

**Dozaj.** 1. Noțiune generală ce definește proporția dintre diferite materiale (substanțe) care intră în componența unui amestec; 2. Numărul genelor cu acțiune comună care controlează un caracter dat; 3. Cantitatea prescrisă sau corectă de medicamente sau alți agenți terapeutici administrați pentru a trata o anumită boală. Cunoscut de asemenea ca doză; 4. Raportul dintre cantitatea de combustibil și cea de aer din amestecul introdus în cilindrul unui motor cu ardere internă.

**Dozator.** Aparat sau dispozitiv destinat măsurării cantității de material care trebuie să intre într-o anumită proporție în alcătuirea unui amestec sau a cantității de nutreț care se distribuie la animale. Dozatorul poate fi volumetric sau gravimetric. Cel volumetric poate fi cu melc, cu bandă, cu tambur cu paletă, cu cupă basculantă etc. Cele gravimetrice pot fi balanțe și bascule semiautomate sau automate.

**Drac de mare**, sin. *Dragon*. V. *Traichinus draco*.

**Dragon.** Rasă de porumbel de agrement, introdusă de multă vreme în Europa și apreciată atât pentru frumusețea sa cât și pentru aptitudinile de reproducție.

**Drahthaar.** Rasă de ciini de vânatoare cu utilizare universală (v. *Brac german* cu păr sirmos).

**Drankenbergh.** Rasă de taurine originară din Republica Sud Africană, caracterizată prin dezvoltare corporală medie, rusticitate remarcabilă, adaptabilitate ridicată în regiunile muntoase, manifestând o capacitate deosebită de valorificare a pajiștilor naturale și aptitudini universale, cu predominanță producția de lapte.

**Dreissena polymorpha.** Moluscă bivalvă dulcicolă sau almastră de 2—4 cm lungime și de 1—2 cm lățime care se găsește fixată în apele stătătoare, curgătoare și deseori în conductele de apă. Are cochilia triunghiulară cu coloritul valvelor măsliniu-gălbui cu benzi cafenii. Este periculoasă în aglomerări fiindcă poate astupa canalele și conductele de apă.

**Drenaj, sin. Drenare.** 1. Metodă de eliminare a excesului de umiditate. 2. Metodă chirurgicală prin care se înlesnește scurgerea secrețiilor dintr-o plagă operatorie sau accidentală.

**Dresaajul albinelor.** Metodă de intensificare artificială a zborului albinelor în vederea cercetării de către acestea a culturilor agricole entomofile. Se bazează pe crearea reflexului condiționat pentru mirosul și culoarea florilor. Constitue un mijloc de sporire a recoltei culturilor respective, precum și a producției de miere.

**Dresaajul animalelor.** Proces specific de formare a reflexelor condiționate la animalele domestice, prin repetare metodică, ritmicitate și progresivitate, a anumitor mișcări, îndeplinirea diferitelor munci etc.

**Dresaajul cailor.** Acțiunea și arta de a obișnui un cal să execute unele acțiuni comandate, prin repetare, ritmicitate, continuitate și progresivitatea exercițiilor necesare. Acestea reprezintă baza de pregătire propriu-zisă pentru călărie (dresaaj, obstacole, triatlon, alergări) și tracțiune. Scopul dresaajului este de a face animalul franc (acesta să aibă încredere în conducătorul său și să execute orice comandă), puternic (dezvoltarea apar-

tului locomotor, inimii și pulmonului) și ușor (bine echilibrat și suplu, cu reacții prompte la ajutoare). Dresaajul continuă debutarea (v), lecțiile de dresaaj câștigând în amploare și dificultate, intensificând pregătirea fizică. De asemenea, în această fază se perfecționează săvârșirea obstacolelor, calul trebuind să abordeze obstacolele ușor, calm și cu dexteritate. În cazul cailor de tracțiune, dresaajul se face în 3 faze: obișnuirea calului cu harnașamentele specifice, învățarea să tragă și alcătuirea atelajului.

**Dresaajul ciinilor.** Metoda de pregătire ce se realizează în trei etape: a) predresaajul sau educația cățeilor, care cuprinde obișnuirea animalului cu lumea inconjurătoare, de la cunoașterea numelui și a locului său pînă la cunoașterea a tot ce poate întîlni în oraș sau în sat; b) dresaajul general sau de disciplinare, cuprinde însușirea diferitelor acțiuni de la poziții și mersuri pînă la rămînerea pe loc în așteptarea dresorului; c) dresaajul de specialitate, diferit pentru fiecare din serviciile urmărite.

**Dresaajul porumbelor de zbor.** Metodă ce se aplică atît la porumbii voiajori cît și la rasele de zbor, pentru înălțime și durată sau pentru zbor cu joc. Se realizează lansînd păsările în zbor pe durate sau distanțe treptat mărite.

**Dresda.** Rasă de găini formată în Germania din încrucișări complexe (*Wyandote* × *Rhode Island* × *New Hampshire*). Are o greutate de 2—3 kg și o producție de peste 200 ouă de 55 g și cu coaja pigmentată. Are culoare albă sau brun-aurie, creasta dublă, urechiișele roșii, fluieretele galbene.

**Dreiver suedez, sin. Dachsbracke.** Rasă de ciini asemănătoare cu un Basset mic, caracterizată prin miros fin, viteză redusă de lucru și talie de 30—40 cm. Are urechi ceva mai scurte decît Basejii, culoare mai răspîdită, alb cu pete de altă culoare.

**Drift genetic.** Variația întîmplătoare a frecvenței genelor din generație în generație, care apare în populațiile mici.

**Drog. 1.** Materie primă de origine vegetală, animală sau minerală, care servește la prepararea anumitor medicamente; **2.** Denumire generală utilizată pentru stupefiante.

**Drogare.** Administrarea medicamentelor peste măsură. Termenul se utilizează și pentru a defini, în sens larg, administrarea de stupefiante.

**Drojii**, sin. *Levuri*. Ciuperci microscopice monocelulare din clasa ascomicetelor, care se înmulțesc prin înmugurire, prin diviziune sau prin formarea de spori (ex. *Saccharomyces*, *Torrula* etc.). Cele mai multe specii de drojii au particularitatea fiziologică de a provoca fermentația alcoolică a zaharurilor. Datorită conținutului ridicat în proteină, grăsimi și vitamine, drojiiile sînt folosite în industria alimentară, în farmacie și în furajarea animalelor. Cele mai multe drojii sînt saprofitice; unele sînt parazite, cauzînd boli la om sau la animale (ex. *Cryptococcu neoformans*).

**Drojii furajere.** Nutrețuri de origine microorganică care se obțin prin cultivarea și creșterea anumitor drojii pe diferite substanțe hidrolizate: borhoturile din industria alimentară, hidrolizate de paie, coceni, ciocălai de porumb, lemn sau alte produse vegetale, leșiile bisulfite de la industria celulozei și hirtiei, subproduse petroliere etc. Transformarea acestor produse în drojii furajere se realizează prin intermediul unor microorganisme cum sînt *Torulla utilis*, *Monilia murmanica*, *Candida tropicalis* etc. Obținerea drojiei furajere se realizează prin două procedee: bisulfite și hidroliza acidă. Drojiiile furajere sînt bogate în proteine și vitamine și se folosesc în special în hrana păsărilor și porcilor, ca sursă vitamino-proteică, prin încorporarea lor în nutrețurile combinate.

**Dromader** (*Camelus dromedarius*). Cămila cu o cămașă. V. Cămila.

**Dromomanie** (gr. *dromos*: drum, *mania*: manie). Impulsiunea irezistibilă de a merge fără oprire, indicînd o tulburare encefalică (corticală).

**Dropie** (*Otis tarda*). Pasăre de stepă, din ordinul gruiformelor, bună alergătoare, mai mare decît gîsca. Are penajul de culoare sur-deschisă pe cap și gît, galben-ruginie pe spate și albă pe pîntec, piept și virful aripilor. Trăiește în cîrduri, în cîmpurile din vestul și sudul țării, mai ales în Bărăgan. Nu migrează, este foarte apreciată ca vînat și este ocrotită prin lege (efectivele apreciindu-se a fi de numai 1 500—1 700 de capete). În țara noastră s-au înregistrat succese în creșterea acestei specii în captivitate.

**Drosophila** (gr. *drosos*: rouă; apă, *philos*: iubitor de). Gen de insecte din ordinul dipterelor, de 3—4 mm lungime, ale cărei larve trăiesc în materii de fermentație sau în putrefacție. *Drosophila* constituie obiectul a numeroase experiențe și cercetări de genetică, întrucît se crește cu ușurință în laborator și dă numeroase generații într-un an. Se mai numește și musca bețivă, musca de oțet.

**Duclair**. Rasă franceză de rațe, cu greutate corporală de 3—4 kg la femele, specializată pentru producția de carne și caracterizată prin culoare neagră, cu plastron alb.

**Dud** (*Morus*). Arbore din familia moraceelor, cultivat special pentru frunza sa folosită în alimentația viermilor de mătase. Se apreciază că genul *Morus* cuprinde peste 30 de specii dintre care în țara noastră au fost identificate 6 specii: *Morus alba*, *Morus multicaulis*, *Morus latifolia*, *Morus bombycis*, *Morus rubra* și *Morus nigra*. *Morus alba* este specia cu cea mai mare răspîndire în țara noastră, fiind reprezentată prin forme cu trunchi înalt, pitic și tufe cu lăstari anuali. Arealul de cultură este foarte vast datorită adaptării speciilor de dud la cele mai diferite condiții de climă și sol.

**Dughie** (*Setaria italica*). Plantă anuală din familia Graminee, originară din Asia. Este o plantă furajeră, rezistentă la secetă. Din cauza nutrețului grosier, inferior din punct de vedere calitativ, nu se mai cultivă decît sporadic.

**Dupleidentata.** Denumire dată reprezentanților ordinului *Lagomorpha* din care fac parte și iepurii datorită faptului că incisivii superiori sînt dubli, unii în spatele celorlalți.

**Dumbrava-Sibiu.** Rasă de crapi, creată la stațiunea de selecție Dumbrava-Sibiu, caracterizată prin productivitate ridicată și rezistență mare la îmbolnăviri, în special la hidropizie infecțioasă.

**Dunăreana. 1. sin. Ialomițeană.** Varietate a rasei Sură de stepă, formată prin împerecherea vitelor Sure moldovenești cu cele transilvănene precum și cu rasa de Munte. Se caracterizează prin dezvoltare corporală relativ mică (122—127 cm, greutatea de 350—400 kg), conformație mai puțin armonioasă, înfîlnindu-se mai multe defecte comparativ cu a varietăților parenterale. Producția de lapte este variabilă, în raport de condiții, fiind în medie de 800—1 300 kg/lactație normală, iar aptitudinea de carne este de asemenea mai slabă comparativ cu varietatea moldovenească; **2.** Rasă de cai jumătate singe, creată în R.P. Bulgaria, pe baza încrucișărilor dintre Nonius, anglo-arab și iepele locale. Se folosește la muncile agricole; **3.** Rasă de găște (v. Frizată Danubiană).

**Duocoxin.** Produs ce conține Amprolium și sulfaquinoxaline, ce se folosește în combaterea focarelor de coccidioză la păsări.

**Duoden** (lat. *duodenum*, de la *duodecem*: denumire indicînd cu aproximație lungimea acestei porțiuni de intestin la om (respectiv 12 lățimi de deget). Porțiunea primă a intestinului subțire, situată în continuarea stomacului (de la nivelul pilorului) și apreciat convențional la animalele domestice pînă la ligamentul duodenotransvers.

**Duodenită.** Inflamația duodenului, coexistînd cel mai adesea fie cu o gastrită, fie cu o enterită mai difuză, fie cu ambele afecțiuni și putînd fi produsă de diverse cauze alimentare, iritative etc.

**Duplicare** (Bridges, 1919). Aberrație cromozomală care constă din ruperea

unui segment de la un cromozom și atașarea lui la cromozomul homolog. În acest caz, pe cromozomul la care s-a atașat segmentul respectiv, vor apare zone duble. Duplicarea poate apare și ca repetare a unei zone dintr-un cromozom fără să implice atașarea unui segment de la homolog. În caz de duplicare se poate constata o diferențiere în privința efectului genelor din segmentul atașat. Fenomenul este cunoscut sub denumirea de *efect de poziție*.

**Dura mater, sin. Pahimeninge.** Învelitoare externă fibroasă a axului encefalomedular sistematizată în: *craniană* (sau encefalică, aderentă în general la craniu și prezentînd îngroșările cunoscute sub denumirea de coasa creierului, coasa sau cortul creierășului și loja hipofizară) și *rachidiană* (suspendată în canalul rachidian printr-o redusă masă conjunctivă).

**Durata de exploatare.** Timpul mediu în ani și zecimi, cît animalele dintr-un efectiv sînt folosite la reproducție, muncă etc. Durata de exploatare depinde de longevitatea medie a speciei, de sex, dar și de condițiile de exploatare și exigența față de nivelul mediu de exploatare (mai mică în exploatarea intensivă, mai mare în cea intensivă). În mod normal durata de exploatare este la taurine de 3,5—5,5 ani, la ovine de 4—5,5 ani, la porci de 1,5—2,5 ani, la găini de cca 1,5 ani. Afectează în sens contrar intervalul de generații, intensitatea și precizia selecției ca și eficiența economică a exploatării, făcînd din această cauză obiectul unor calcule de optimizare. Durata de exploatare este în ameliorare de 1—2 ani la berbeci și 3—5 ani la oi, 2 fătări la scroafe, 1 an găini (mai exact 1,2 ani). Este reciprocă proporției de reformă anuală din matcă (1/2) și pornînd de la ea se estimează intervalul de generație.

**Durere, sin. Hiperestezie dureroasă, hiperalgezie, algie.** Senzație provocată de iritarea unor terminații nervoase, a unor căi sau centri nervoși ai sensibilității

dureroase, distingându-se durere locală, durere proiectată (percepută la extremitatea unui nerv iritat pe traseu), durere iradiată (pe zone inervate de diferite ramuri ale unui nerv) și durere reflectată (de alți nervi).

**Dureri false de fătare**, sin. *Dureri premature*. Manifestări dureroase, alături de eforturi de expulzare, întocmai ca în perioada parturii, însă fără deschiderea gîtului uterin și în general fără pregătirea femeii pentru fătare; se datorează unor iradiații vaginale, uterine, peritoneale, modificărilor hormonale ș.a.

**Durham**. Rasă de taurine specializată pentru producția de carne, originară din Anglia (v. Shorthorn).

**Durină**. Boală parazitară, înfîlînită la cabaline și produsă de *Trypanosoma equiperdum*. Se transmite prin contact sexual și se manifestă clinic prin: edeme reci prepuțiale, edeme vulvovaginale, inflamații uretrale și noduli ulcerativi pe organele genitale, adenite, paralizii, anemie etc.

**Duritatea apei**. Proprietate chimică datorită sărurilor de calciu și de magneziu dizolvate, care influențează mai ales gustul apei; se exprimă în grade de duritate (un grad = 10 mg oxid de calciu/l apă).

**Duroc**. Rasă de porci, caracterizată prin greutate corporală mare și trunchi lung. A participat la formarea rasei Duroc-Jersey.

**Duroc-Jersey**, sin. *Duroc*. Rasă de porci din America de Nord, caracterizată prin greutate mare, robă de culoare roșietică, trunchi lung, larg și profund, cu membre de lungime medie, cap relativ mic, urechi de mărime mijlocie, drepte înainte și în jos. Este prolifică

și rezistentă. Produce o carne de bună calitate, fapt pentru care este utilizată în diferite încrucișări pentru ameliorarea altor rase de porcine sau pentru crearea de hibridi. A fost importată și în țara noastră, fiind crescută în rasă curată și utilizându-se în exemplarele de tip industrial pentru obținerea produsului final ( $F_2$ ).

**Durrhina**. Nitrilglucozid cianogen foarte toxic ce poate fi prezent, în anumite condiții de sol și climă, în plante din genul *Sorghum* (mături, gaolean, costrei etc.).

**Dust** (engl. *dust*: praf). Amestec pulverulent format dintr-o substanță insecticidă (10—15%) și o pulbere inertă (talc, caolin etc.).

**Dușmani naturali**. Animale care omoară și eventual consumă șoarecii și șobolanii. Pot fi mamifere (pisici, ciulin, jderi, nevăstuici etc.), păsări sălbatice (bufnița, striga, ciuhurezul etc.) și reptile (șarpele rău, șarpele de nisip, de pădure etc.).

**Dwarf**. Organism pitic, cu creștere corporală insuficientă. Termenul este folosit mai mult la păsări. Fenotipul respectiv este determinat de o genă mutantă recesivă (dw-dwarf) legată de sex.

**Dzo**. Hibrid mascul, rezultat din împerecherea femelei de Yak domestic cu tauri din specia bouului domestic (taurine), caracterizat prin sterilitate, dar aptitudini economice superioare comparativ cu Yakul.

**Dzomo**. Hibrid de sex femel, rezultat din împerecherea femelei de Yak domestic, cu tauri din specia taurine, caracterizat prin fecunditate și aptitudini productive mai bune decît ale Yakului.







**E.** Simbol ce definește vitaminele E (v).

**Early Marconee.** Soi nou de orz, creat prin selecție în Carolina de Sud (S.U.A.), din soiul Marconee. Se caracterizează prin precocitate mare, uniformitate în creștere și maturare, rezistență la boli.

**Eastern Greyhound,** sin. Ogarul Oriental (v).

**Eastern Mink,** sin. *Vizonul oriental* (*Mustella vison Schreber*). Varietate sălbatică de nură din estul Canadei care a participat la începutul secolului al XX-lea la formarea nureii standard de crescătorie din S.U.A.

**Eastern platinum,** sin. *Silberblue* (v). Varietate de nură recesivă din grupa nureilor albastre.

**Ebony,** sin. *Abanos,* sin. *Ebony blue.* Nură mutantă dominantă, de culoare negru albastruie.

**Ebony blue-green Eyes.** Nură de încrucișare rezultată din varietățile *Ebony blue* × *Golden cross*.

**Ebony blue-pastel.** Nură de încrucișare rezultată din *Ebony blue* × *Pastel Royal*.

**Ecarisaj** (fr. *équarrir* : recoltarea pieilor, grăsimii, oaselor de la cadavre de animale). Servicii sau întreprinderi care au sarcina de a colecta și valorifica animalele moarte, resturile și confiscatele de origine animală și ciinii vagabonzi.

**E.C.G. V.** Electrocardiogramă.

**Echeneidae.** Familie de pești perci-formi din subordnul *Percoidae*.

**Echilibru biologic,** sin. *Balanță biologică.* Echilibrul dinamic care există la un moment dat între membrii unei comunități naturale stabile, ca urmare a unui echilibru dintre forțele externe și cele interne.

**Echilibru dinamic.** Organismul viu este un sistem deschis, în cadrul căruia se realizează un schimb de substanțe, energie și informație în raport cu mediul ambiant. Reacțiile biochimice care asigură acest schimb și prin care se realizează ansamblul proceselor metabolice se găsesc într-un permanent echilibru dinamic. Echilibrul dinamic specific materiei vii implică un sistem de autoreglare cu intrări și ieșiri permanente.

**Echimoză.** Leziune (pată) hemoragică redusă, singele ieșit din vase difuzând printre componentele tisulare (în special în masa conjunctivă subcutanată), unde suferă un proces de alterare, imprimând leziunii culori variate (roșu, cărămiziu, brun etc.).

**Echinococ** (*Echinococcus granulosus*). Vierme parazit din clasa cestodelor, cu corpul de 2—6 mm lungime, format din 3—4 proglote. Forma adultă a parazitului trăiește în intestin la ciini, lupi, vulpi etc., iar forma larvară se dezvoltă provocând chisturi în diferite organe la animalele rumegătoare, la porci și la om.

**Echinococoză,** sin. *Chist hidatic.* Boală parazitara, comună omului și animalelor, produsă de *Echinococcus granulosus*.

Se întâlnește mai frecvent la taurine, bubaline, ovine, caprine și suine, mai rar la cabaline și foarte frecvent la om. Boala se combate prin dehelmintizarea cîinilor și distrugerea organelor de la animalele infestate, după sacrificarea acestora. V. și hidatidoză.

**Echitație** (lat *equitatio*, de la *equus* „cal”). Proces complex de pregătire unitară a calului și a călărețului, după metode științifice, în vederea obținerii unor rezultate sportive superioare în probele de dressaj, obstacole sau proba completă de călărie.

**Echitație academică**, sin. *Echitație superioară* sau *de înaltă școală*. Artă de a pune în evidență grația atitudinilor și mișcărilor pe care le are calul în mod natural. În acest scop se supune calul la lecții progresive de cultură estetică destinate a dezvolta acuratețea mișcărilor dificile, precizia, finețea, armonia, eleganța lor și cadențarea perfectă în toate alurile. Echitația academică necesită 3 condiții: existența unui cal adecvat (sănătos, cu conformație corectă, frumoașă, ținută impresionantă, temperament vioi, mesuri ușoare, ample, ritmice, energice, elastice și elegante); călăreț confirmat (iscusit, blînd, calm, răbdător, îndrăgostit de călărie, și care are o ținută impecabilă); un cuplu cal-călăreț perfect. În echitația academică, alurile iau forma relevată de pas, trap și galop de școală (pasaj, piafé, schimbări de un picior la un timp, piruetă, demipiruetă, curbetă, crupadă, capriola, balotada, pesada etc.).

**Echivalent-locuitor** (E.L.). Reprezintă CBO, necesar pentru apa fecaloid-menajeră provenită de la un locuitor din oraș pe timp de 24 ore.

**Eckendort galben**. Soi de sfeclă furajeră ce se cultivă în regiunile mai umede și cu soluri fertile.

**Eclampsie** (gr. *eklamtein*: a face explozie). Termen arhaic utilizat pentru definirea crizelor convulsive care apar postpartum: hipocalcemie acută, febră vituleră etc.

**Eclipse**. Armăsar celebru (născut în 1764 din Marske — strănepotul lui Darley Arabian și iapa Spilletta, care prin Regulus aparține liniei Godolphin Barb), fondator al tulpinii ce-i poartă numele și respectiv a rasei Pur singe englez. Se caracterizează prin conformație tipică animalelor de viteză (cap mic, gît lung, trunchi suplu, membre lungi și subțiri, avînd spata lungă, oblică și uscățivă, antebrațul lung și musculos, fluierul scurt), culoarea roibă, cu stea și brezătură, precum și pîntenog stîng posterior. A fost un cal cu aptitudine de viteză neîntîlnită în acea vreme, fiind neînvins pe hipodrom, unde a cîștigat detașat toate cursele la care a participat (18), realizînd performanța de 55"/km (18 m/"). A avut de asemenea o ereditate relevată, lăsînd în cei 20 de ani de folosire la reproducție, peste 400 produși direcți, în care 344 foarte buni alergători și cîștigători de curse clasice. Tulpina Eclipse reprezintă 75—80% din structura genetică a rasei.

**Eclozionator**. Aparat sau compartiment în care ouăle incubate sînt introduse pentru ultimile 3—4 zile de incubație în vederea ecloziunii (v).

**Ecloziune**. 1. Proces de eliberare din membranele terțiare ale oului, a puiului sau bobocului care și-a încheiat perioada de dezvoltare embrionară; 2. Procentul de ecloziune reprezintă numărul de pui sau boboci viabili obținut din 100 ouă introduse la incubație; 3. Capacitatea de ecloziune exprimă numărul de pui sau boboci obținut din 100 ouă fecundate.

**Ecologie** (gr *oikos*: casă, *logos*: cuvînt, studiu). Știință care studiază interrelațiile dintre organism și mediul lor de viață (biotic și abiotic), circulația materiei și energiei în biosferă, principiile producțiilor biologice, dinamica populațiilor de animale și principiile conservării și reproducerii resurselor naturale. Termen introdus pentru prima oară de către *Hackel* în 1869.

**Ecologie animală.** Ramură a ecologiei care studiază modul de viață al animalelor în legătură cu condițiile de existență și rolul acestor condiții pentru înmulțirea, supraviețuirea și repartitia animalelor în scopul dirijării efectivului în sensul dorit prin intermediul modificărilor mediului. Servește ca bază teoretică pentru acțiunile de combatere a dăunătorilor plantelor și agenților transmițători de boli, precum și pentru ocrotirea și aclimatizarea animalelor folosite.

**Economia vinatului.** Ramură a economiei forestiere care se ocupă de ocrotirea, înmulțirea și îngrijirea animalelor destinate vânătorii, de recoltarea prin vânătoare a acestora și de valorificare a produselor rezultate. O caracteristică a vinatului din țara noastră este varietatea sa, calitatea deosebită și faptul că se întâlnesc specii dispărute în multe țări, ca ursul, risul și pelicanul; trofeele de vânătoare, mai ales cele de cerbi din Carpați au obținut numeroase premii internaționale.

**Ecornaj.** V. Decornare.

**Ecosimbiont.** Simbiont care trăiește pe suprafața gazdei sau în mod fizic separat de gazda sa.

**Ecosistem.** Unitate naturală care constă din totalitatea viețuitoarelor unui biotop, considerate împreună cu condițiile abiotice în care trăiesc, și care formează în ansamblu un tot unitar. În ecosistem se stabilesc relații strinse, pe de o parte între organisme și, pe de altă parte, între acestea și factorii abiotici. Pe baza acestor interrelații se desfășoară circuitul materiei în ecosistem.

**Eotip.** Populație locală în care genotipurile sînt adaptate unor condiții specifice de mediu ca urmare a selecției naturale (T u r e s s o n, 1922).

**Ecremare.** Acțiunea de a separa smîntina din lapte, avînd ca rezultate pe de o parte obținerea cremei sau smîntinii, iar pe de altă parte, obținerea laptelui smîntinit sau ecremat. Ecremarea se realizează manual sau mecanic.

**Ectazie** (gr. *ektasis* : dilatație). 1. Dilatația ampulară a unui organ cavitat ; 2. Dilatația accidentală a unui conduct.

**Eetlma contagioasă.** Boală contagioasă provocată de un virus specific la oi și capre, manifestată prin dermita eruptivă, urmată de apariția unor cruste cenușii în zona peribucală. Provoacă pierderi economice mari prin scăderea producției și prin diverse complicații.

**Eetlmă** (gr. *ektein* : a rupe). Erupția papuloasă peribucală, labială etc.

**Ectoblast** (gr. *ektos* : afară ; *blastos* : germen). Foița externă a blastodermului embrionar. Din el vor rezulta ulterior învelișul cutanat, sistemul nervos, organele de simț etc.

**Ectoderm** (gr. *ektos* : în afară ; *derma* : derm, piele). Reprezintă foița embrionară cea mai externă.

**Ectogeneză.** Dezvoltarea unui embrion sau a unui țesut embrionar în afara corpului, într-un mediu artificial.

**Ectoparazit** (gr. *ektos* : afară). Parazit care trăiește pe suprafața corpului animal.

**Ectopic.** Anomalie de situație (topografie) a unui organ.

**Ectoplasma.** Termen utilizat, uneori, pentru a defini citoplasma cu fluiditate mai redusă, de la periferia celulei.

**Ectozod.** Termen general prin care sînt definite animalele care trăiesc extern, pe alte organisme.

**Ecuson**, sin. *Oglinda laptelui*. Desen întilnit în partea posterioară a vacii (regiunea perineală, fețele interne ale feselor și fața posterioară a ugerului), la întilnirea perilor care au direcție dinspre planul median spre fese, cu cei care vin din sens contrar. Altă dată se acorda o mare importanță acestei figuri, apreciindu-se că indică animale bune producătoare de lapte : astăzi este considerat ca un semn care nu are legătură cu producția de lapte.

**Ecvidee**, sin. *Equidae* (lat. *equus* : cal). Familie de mamifere imparicopitate, care cuprinde animale erbivore.

vore nerumegătoare, unicopitate, fără vezică biliară (ex. calul, măgarul, zebra etc.).

**Eevine.** (lat. *Equinae*). Subfamilie care aparține familiei Equideae caracterizată prin dezvoltare corporală mare, conformație corporală favorabilă locomoției terestre, având membrele terminate printr-un singur deget, aparat digestiv adaptat pentru valorificarea eficientă a furajelor celulozice (dentiție completă și anizodontă, buze foarte mobile, adaptate pentru prehensiune, stomac simplu, necompartimentat, cu mucoasa stomacală de tip glandular numai în jumătatea pilorică, fără posibilitate de a vomiza, cecumul voluminos, ficatul trilobat și fără vezică biliară). De asemenea au coamă, adesea castane, respiră numai prin nas, fată un singur produs, femelele sînt poliesterice, au placenta difuză și durata gestației lungă (11—12 luni).

**Eevus** (lat. *Equus*). Gen al subfamiliei *Eevinae*, care cuprinde patru specii: Zebra, Hemionul, Asinul și Calul. Din punct de vedere filogenetic a apărut în primul rînd în America, încă din miocenul superior, de unde s-a răspîndit mai tîrziu în Asia și Europa, *Equus fossilis* reprezintă forma precursoră a ecvinelor de astăzi, întîlnit în eră quaternară, epoca diluvială, care încheie lanțul filogenetic al preequidelor.

**Eczemă** (gr. *ekzeim* : a clocoți, a musti). Sindrom eruptiv polimorf și pruriginos, ce apare la animale predispuse (sensibilizate prin încărcătură catabolică mărită), sub influența unor factori ocazionali de natură diferită (alimentari, fizici, chimici, biologici). Se întîlnesc mai multe forme de eczemă: diateză, de contact, uscată, umedă etc.

**E.D.** V. Energie digestibilă.

**Edel roller.** Rasă de canari (v. Canar Roller).

**Edelschwein** (germ. *edel* : nobil și *Schwein* : „porc”, sin. Nobil german. Rasă de porci, creată în Germania prin încrucișarea scroafelor locale cu vieri din

rasa York mare. Se caracterizează prin rezistență mare la condițiile de mediu.

**Edelweiss.** Varietate de nură de culoare albă (v. Goofus).

**Edem.** Infiltrarea țesutului conjunctiv (subcutan sau dintr-un organ) cu lichid interstițial; după apăsarea cu degetul, zona afectată păstrează urma (amprenta) apăsării.

**Edem gazos.** Edem însoțit de infiltrație cu gaze endogene (v. gangrena gazoasă).

**Edem pulmonar.** Tulburare circulatorie caracterizată prin transvazarea părții lichide a sîngelui la nivelul țesutului interstițial și pe conductele aerofore pulmonare.

**Edemul ugerului.** Infiltrarea țesutului conjunctiv mamar cu lichid interstițial ca urmare a unui obstacol în circulația de întoarcere. Este un edem de stază, întîlnit la animalele primipare și la cele bune producătoare de lapte, înainte de fătare, cînd ugerul se pregătește pentru o nouă lactație. Se poate menține și după fătare și dacă nu se tratează devine patologic.

**Edentat.** Lipsit de dinți. Unii membri din ordinul *Edentata*.

**Edentata.** Ordin de animale mamifere, caracterizate prin absența dinților sau prin prezența unor forme dentare prizmatice nespecializate.

**Edilbaev.** Rasă de oi de carne și grăsimi, din grupa oilor Kurdiuk, ce se crește în U.R.S.S., cu talia și greutatea apropiate de ale rasei Ghissar. Are însă lînă ceva mai bună și în cantitate mai mare (2—3 kg).

**Efectiv de animale, sin. Șeptel.** Numărul de animale dintr-o anumită specie, care fac parte dintr-un grup mai mic sau mai mare. Astfel, putem întîlni efective de animale (bovine, cabaline, ovine, caprine, suine, păsări etc.) la nivelul unui adăpost, fermă, întreprindere, zonă, județ, țară sau sector de creștere (I.A.S., C.A.P., gospodării ale populației).

**Efectul selecției.** 1. Diferența dintre valoarea medie fenotipică a descendenților părinților selecționați și aceea a întregii generații parentale înainte de selecție; 2. Urmările selecției manifestate prin modificarea genotipului dintr-o populație, frecvenței genelor etc. Se notează în general prin simbolul  $\Delta$ .

**Efemere** (gr. *ephemeris*: de o zi). Ordin de insecte (*Ephemeroptera*), care în formă adultă trăiesc doar câteva zile sau ore. Ca mărime ajung de la câțiva mm la 3,5 cm; au corpul subțire și moale, terminat posterior cu 3 ceri (filamente) lungi și subțiri. Efemerele sînt insecte legate de mediul acvatic; larvele lor trăiesc în apă 2—3 ani. Atît adulții cît și larvele constituie hrana unor specii de pești. Cea mai răspîndită specie la noi este efemera comună (*Ephemera vulgata*).

**Eficacitate protidică.** Coeficient de ierarhizare a valorii nutriționale a diverselor protide, oul standard, cu eficacitate protidică in vivo 3,8 fiind luat ca etalon.

**Efidroză** (gr. *efidrosis*: transpirație crescută). Mărirea secreției sudorale pe o zonă circumscrișă.

**Eforie.** Soi de dud original din Dobrogea, caracterizat prin mare vigurozitate. Frunza de culoare verde întunecat în formă de jgheab, are flori femele cu fructe negre cu înălțimea de 1,7 cm. Are înfrunzire mai timpurie și este rezistent la ger. Este indicat pentru toate zonele sericicole din țara noastră.

**Efort.** 1. Munca depusă pentru realizarea unei activități; 2. În clinică, prin acest termen se definește o întindere ligamentară, fără luxație.

**Egagropil** (gr. *aigagros*: capră sălbatică, *pilos*: păr, ghemotoc de lînă). Pelote de păr și materii alimentare vegetale solidificate, care pot fi găsite în stomacul animalelor ce se ling.

**Egri.** Rasă de porumbel de zbor de înălțime și durată, originară din Ungaria, cu zbor foarte rapid.

**Egtved virus.** Germenul patogen al bolii salmonidelor *Septicemia hemoragica viralis salmonis gairdneri*. Face parte din grupa Rhabdovirusilor. Este alungit, de 60 × 180 milimicroni, avînd un capăt mai ascuțit și ușor încovoiat.

**Ejaculare** (lat. *ejaculatio* de la e: afară și *jaculare*: a arunca). Eliminarea spermei din organele genitale masculine la exterior (în vaginul femeii în cazul montei sau în vaginul artificial, în cazul recoltării spermei în vederea însămînțării artificiale).

**Ejaculat.** Cantitatea de spermă obținută la o ejaculare. Volumul ejaculatului variază în funcție de o serie de factori: specia, vîrsta, regimul de folosire a reproducătorilor, sezonul, alimentația etc. (armăsar 50—100 ml, taur 5 ml, berbec 1 ml, vier 200—300 ml, ciine 10—40 ml, cocoș 0,1—1 ml etc.).

**Egipteană** (*Chenalopez aegyptiacus*). Specie de giște cu greutate corporală sub 5 kg. Pasăre domestică în Egiptul antic.

**Egreta** (*Egretta*), sin. *Stirce alb*. Gen de păsări migratoare de baltă, din ordinul Ciconiformelor, de culoare albă, cu spatele împodobit cu un mănunchi de pene ornamentale lungi. La noi trăiesc *egreta mare* (*Egretta alba*) și *egreta mică* (*Egretta garzetta*). Pentru a împiedica dispariția acestor specii, care în trecut au fost vîinate nerațional, în prezent vînarea lor în țara noastră este interzis.

**Elan** (lat. *Alces alces*). Specie de mamifer rumegetor, aparținînd familiei cervideelor. Se caracterizează prin coarne mari, plate, în formă de evantai sau lopată și dezvoltare corporală foarte mare (lungimea 2,80 m și greutate 1 000 kg). Se întîlnește în pădurile din Peninsula Scandinavă, în regiunile nordice ale U.R.S.S. (Siberia) și Canada. Este un animal apreciat pentru carnea sa, în unele țări fiind domesticit și crescut atît pentru producția de carne cît și pentru cea de piele.

**Elassoma evergladei.** Pește din subord. dinul *Percoidea*, din apele din Florida. Coloritul corpului cenușiu, iar pe laturi 11—12 dungi negre așezate transversal și puncte negre. Se folosește ca pește de acvariu.

**Elasticitatea linii.** Inșușirea linii de a-și restabili forma și dimensiunile inițiale, după încetarea acțiunii influențelor mecanice ce au acționat asupra ei.

**Elastază.** Enzimă care acționează asupra elastinei, schimbându-i compoziția chimică și făcând-o solubilă.

**Elastine.** Proteine din grupa scleroproteinelor care participă la structura fibrelor elastice și termoelastice. Prezintă analogii cu colagenul de care se deosebesc prin: incapacitatea de a fi convertite în gelatine, proporția mai mică de prolină și hidroxiprolină, preponderența glicocolului și leucinei.

**El-Boronj.** Subrasă de oi (v. Beni-Meskine).

**Electivitate, sin. Capacitate selectivă.** Inșușire a organismelor vii constând în asimilarea acelor condiții de mediu care corespunde cel mai mult eredității lor (care le sînt necesare pentru parcurgerea tuturor stadiilor de dezvoltare). Electivitatea este un rezultat al adaptării la mediu a organismelor.

**Electoral.** Tipul primar al Merinosului german denumit și „Electoral de Saxa” provenit din Merinosul spaniol Excurial (sec. XVIII). Talie mare dar cu defecte de exterior, greutate corporală cca 40 kg și producție de lână 2—2,5 kg cu finețea de 14—16 microni și lungimea de 3—3,5 cm. Din cauza selecției unilaterale exagerate numai după finețea linii, această rasă a degenerat și dispărut prin debilitare constituțională.

**Electroasomare.** Scoaterea din funcțiune a centrilor nervoși senzitivi și motorii cu ajutorul curentului electric, la animalele care se sacrifică în abator, pentru a se asigura o bună eliminare a

singelui cit și pentru protecția celor care execută jugularea sau injunghierea.

**Electrocar.** Cărucior autopropulsat acționat de motoare electrice. Are patru roți de cauciuc pline sau pneumatice. Se folosește în ateliere, magazii, depozite, complexe industriale pentru creșterea animalelor, pentru transportul diferitelor materiale (furaie, produse animale etc.).

**Electrocardiografie.** Metodă de explorare funcțională a cordului prin înregistrarea curenților electrici produși de sistemul nervos autonom.

**Electrocardiogramă.** Graficul obținut prin electrocardiografie și interpretarea lui.

**Electrocardiograf.** Aparat cu ajutorul căruia se efectuează electrocardiogramele.

**Electrocauter.** Cauter format dintr-o ansă de platină care poate fi adusă la incandescență printr-un curent electric de mică tensiune, dar de intensitate mare.

**Electrocauterizare.** Cauterizarea țesuturilor cu ajutorul electrocauterului.

**Electrocutare.** 1. Consecința acțiunii curentului electric din rețele asupra organismului, manifestată prin diferite leziuni interne sau prin moarte bruscă; 2. Metodă utilizată pentru asomarea animalelor în abatoare.

**Electroejaculare.** Provocarea ejaculării cu ajutorul aparatului electroejaculator. Se aplică la masculii folosiți la înșămînțări artificiale, care au o mare valoare zootehnică, dar la care sperma nu poate fi recoltată cu ajutorul vaginului artificial.

**Electroejaculator.** Aparat folosit pentru a provoca ejacularea prin impulsurile nervoase produse de un curent electric de joasă tensiune asupra centrului ejaculării situat în măduva lombară.

**Electroencefalografie.** Metodă de înregistrare și studiu a oscilațiilor de potențial al encefalului, captate cu aju-

torul electrozilor plasați pe craniu și conectați la un oscilograf.

**Electroencefalogramă.** Înscrisura curbelor de acțiune a creierului cu ajutorul electroencefalografului.

**Electro-katadin.** Metodă de dezinfectie a apei cu ioni de argint produși prin electroliză.

**Electromiogramă.** Grafic ce înregistrează răspunsul electric al unui mușchi la stimularea electrică.

**Electromiograf.** Instrument folosit pentru efectuarea electromiogramelor.

**Electroozmoză.** Trecerea unui lichid printr-o membrană poroasă sub influența diferenței de potențial electric între cele două fețe ale membranei.

**Elefantiazis, sin. Elefantiază.** Modificarea dimensiunilor unei regiuni ca urmare a îngroșării pielii și vicierei circulației limfatice. Consecutivă eczemelor cronice, limfangitelor cronice etc., elefantiaza este frecventă la cal, membrele pelviene fiind deosebit afectate, ciștigând dimensiuni incompatibile cu locomoția normală (v. și pahidermie).

**Elevator.** Utilaj pentru transportul materialelor sau produselor pe verticală, la distanțe relativ mici. Elevatorul constă din coș de alimentare, carcasă, jgheab de descărcare, organul activ și mecanismul de acționare și transmitere a mișcării.

**Eleveuză.** Echipament de creștere artificială a puilor și bobocilor menit să asigure nivelul termic necesar vieții păsărilor pînă la vîrsta instalării reflexului termoregulator (1-2 luni). Eleveuza este formată din corp metalic de formă exagonală sau circulară (umbrela), sistem de susținere și reglare a înălțimii, element de încălzire cu gaze sau electric cu lămpi de încălzire sau cu rezistențe, releu cu termostat și microîntrerupător, lampă de control și cordon electric.

**Elongație.** 1. Întinderea ligamentelor în urma unui efort articular; 2. Întinderea terapeutică a unui membru.

**El Shaa.** Linie de cai din rasa Arabă.

**E. M. V. Energie metabolizabilă.**

**Emațiat.** Slăbit peste limită, țesuturile modificîndu-și aspectul și pierzîndu-și caracteristicile.

**Emasculare.** Castrarea masculilor.

**Emaseulator.** Instrument folosit pentru ablația testiculelor (castrare),

**Embolie** (gr. *emballcin*; a împinge în, *embale*: atac). Gravă tulburare circulatorie, provocată de pătrunderea în circuitul sanguin a unei particule solide, lichide sau gazoase, care blochează vasul, întrerupînd circulația pe un teritoriu oarecare.

**Embolus.** Particulă solidă, lichidă sau gazoasă care provoacă embolia.

**Embricctomie.** Ablația unei porțiuni de embrion.

**Embriccardie, sin. Rîtm pendular.** Cardioaritmie, mai frecvent întîlnită în diferite stări patologice ale bovinelor, caracterizată prin egalizarea celor două zgomote cardiace și a pauzelor care le separă.

**Embrioneneză.** Formarea (originea), dezvoltarea și evoluția unui embrion.

**Embrionenie** (gr. *embrión*: embrion, *ghennan*: a zămislî). Parte a morfologiei care studiază dinamica embrionară.

**Embrionologie.** Parte a morfologiei care se ocupă cu studiul proceselor de formare și dezvoltare a embrionului.

**Embrion.** Fază în dezvoltarea organismelor animale, rezultat din zigot, prin diviziunea celulelor componente, rezultînd diversele țesuturi și cuprînzînd fazele: *monodermică* (blastula), *didermică* (gastrula) și *tridermică* (în care se diferențiază octoblastul, mezoblastul și endoblastul) ulterior după apariția asplanchnopleurei și somatopleurei, începînd să se organizeze diversele organe. Faza embrionară ține pînă în momentul conturării organelor, odată cu formarea acestora începînd faza fetală.

**Embrionar.** Care se referă sau aparține embrionului: foite embrionare, dezvoltarea embrionară etc.

**Embrriopatie.** Afecțiune a embrionului, indiferent de natura ei.

**Embrriotom.** Instrument utilizat pentru operația de fetotomie în cazul unei distocii care nu se poate remedia prin metode nesingeroase.

**Embrriotomie.** Termen impropriu, deoarece prin operațiunea de embrriotomie este secționat corpul fetal și nu cel al embrionului. Constă deci în secționarea fătului în cazul unei distocii grave.

**Emden.** Rasă veche de găște formată în mod natural în Germania și ameliorată la începutul secolului prin încrucișare de infuzie cu rasa Toulouse. Rasă grea (8—12 kg), produce 25—40 ouă cu greutate de 160—200 g. Bobocii cresc repede putînd ajunge la greutatea de 4—5 kg la vîrsta de 8—10 săptămîni. Se caracterizează prin penaj de adult alb, deși puful embrionar este cenușiu.

**Emfizem** (gr. *en* : în ; *fiso* : suflu). Termen ce definește infiltrarea unui țesut cu aer.

**Emisfere cerebrale.** Cele două părți simetrice ale creierului mare, separate între ele prin scizura interhemisferică. Sînt formate din lobi (frontal, parietal, temporal, occipital și al insulei), separați prin șanțuri adînci (scizuri).

**Emisiune sangvină.** Acțiune prin care se urmărește eliminarea singelui din organismul animalului, cu ocazia sacrificării.

**Emmenthal**, sin. *Schweitzer*. Brînză elvețiană, cu pastă tare, care se fabrică din lapte integral proaspăt, renumită pentru calitățile sale.

**Emolient.** Substanță medicamentoasă care are proprietatea de a înmuia țesuturile și a atenua durerea dintr-o zonă inflamatorie.

**Emulsie** (lat. *emulsus* : extract). Amestec obținut prin dispersarea unui lichid în particule microscopice (de ordinul micronilor) într-un alt lichid cu care nu este miscibil.

**Emulsionare.** Proces prin care două lichide nemiscibile formează o emulsie.

În organismul animal, acizii biliari din intestin participă la emulsionarea lipidelor, facilitînd digestia și absorbția acestora.

**Enadelf.** Monstru prin incluzie cu un embrriofetus inclus în alt fetus.

**Enartroză.** Articulație diartrodială (mobilă) realizată între un cap articular, aparținînd unui os și o cavitate cotiloidă sau glenoidă aparținînd altui os, articulația permițînd toate mișcările sistematice (alunecare, flexiune, extensiune, adducție, abducție, rotație și circumducție).

**Encefal** (gr. *en* : în ; *kefal* : cap).  
1. Totalitatea formațiunilor nervoase incluse în cavitatea craniană ; 2. Porțiunea de sistem nervos central din cutia craniană cuprinzînd : telencefalul (emisferele cerebrale), trunchiul cerebral (format din diencefal, mezencefal, — inclusiv cerebelul și mielencefalul).

**Encefalic.** Care se referă la encefal.

**Encefalită.** Inflamația encefalului, cu etiopatogenie diversă, manifestată prin semne nervoase de focar etc.

**Encefalografie.** Radiografia encefalului.

**Encefalomalacia de nutriție.** Encefalomalacie consecutivă unei carențe în vitamina E la păsări și manifestată prin simptome asemănătoare cu cele ale encefalomielitei aviare.

**Encefalomalacie.** Necroză cerebrală parțială, consecutivă, în principiu, unei obstrucții sau obliterări vasculare zonale etc.

**Encefalomielită aviară**, sin. *Epidemie tremor*. Boală infecțioasă, contagioasă și inoculabilă la puii de găină, rațe, gîscă și porumbel, produsă de un virus specific și manifestată prin ataxie, tremurături ale capului și gîtului, apoi paralizie mortală.

**Encefalomielită.** Inflamația concomitentă a encefalului și măduvei spinării.

**Encefalopatie.** Termen general sub care se definește orice afecțiune cerebrală, indiferent de aspect, cauze sau



manifestări, distingându-se encefalopatii inflamatorii (encefalite); degenerative (encefaloze), circulatorii etc.

**Endartera**, sin. *Intima arterială, endotelul arterial*. Stratul din peretele arterei mărginit de limitanta internă.

**Endarterită**. Inflamația intimei arteriale, provocată, în general, de germeni infecțioși.

**Endocard**. Endotelul de căptușeală al cavităților cordului, prelungit în interiorul vaselor cu intima vasculară.

**Endocardită**. Inflamația endocardului. Endocarditele acute (în general de natură infecțioasă) pot fi simple, vegetante, ulcerose etc., în timp ce cele cronice sînt în marea lor majoritate de natură toxică.

**Endocervicită**. Inflamația mucoasei colului uterin.

**Endocrin** (gr. *endo* : în interior, *kri-nein* : a secreta). Termen care definește formațiunile glandulare (sau produselor lor), cu secreție internă: hipofiză, epifiză, tiroidă, paratiroidă, timus, pancreas endocrin, porțiunea cu secreție internă a gonadelor, suprarenalele etc.

**Endocrinologie**. Studiul glandelor endocrine, al rolului hormonilor, dereglărilor hormonale etc.

**Endocrinopatie**. Termen general utilizat pentru definirea tulburărilor glandelor endocrine, indiferent de cauză și aspect.

**Endocrinoterapie**, sin. *Hormonoterapie*. Terapia unei afecțiuni prin modificarea funcțiilor glandelor endocrine sau prin utilizarea substanțelor hormonale.

**Endoderm** (gr. *endon* : înăuntru, *derm* : derm, piele). Foița embrionară din faza tridermică din care vor rezulta tubul digestiv, glandele anexe ale tubului digestiv, aparatul respirator etc.

**Endoenzime** (gr. *endon* : înăuntru, *en* : în și *zyme* : fermentare). Enzime intracelulare care își exercită acțiunea în interiorul celulelor unde sînt produse; ele pot fi extrase din acestea după disrupție mecanică sau cu ultrasunete ale celulelor.

**Endogamie**. Toate sistemele de reproducere sexuală în care partenerii sînt mai strîns înrudii între ei decît în cazul imperecherilor întîmplătoare (panmixie).

**Endogen** (gr. *endon* : înăuntru; *genos* : origine). Care se formează în interiorul organismului.

**Endolimfă**. Lichid component din urechea internă, situat în interiorul utriculei, saculei, canalelor semicirculare, canalului endolimfatic etc.

**Endometru**. Termen utilizat pentru definirea mucoasei uterine în general.

**Endometrită**. Inflamația mucoasei uterine (endometrului). Poate fi de diferite tipuri: catarală, purulentă, hemoragică, mucopurulentă etc., iar ca evoluție îmbracă forme acute și cronice. Se în-tîlnește de obicei, după fătările grele sau după retenția învelitorilor fetale, ca urmare a traumatismelor produse, a leziunii mucoasei uterine, a contactului cu agenți microbieni banali.

**Endoparazit**. 1. Parazit intern; 2. Parazit care trăiește în interiorul organismului animal.

**Endopeptidaze**. Enzime proteolitice care catalizează scindarea hidrolitică a proteinelor la nivelul legăturilor peptidice ( $-CO-NH-$ ) din interiorul lanțurilor polipeptidice, cu formarea de fragmente polipeptidice. Exemple: pepsina, tripsina, chimozina etc.

**Endosimbiont**. Simbiont care trăiește în cadrul organismului gazdei, fără a provoca efecte dăunătoare asupra gazdei.

**Endotelium**. Formațiune celulară în general unistratificată, căptușind vasele, cavitățile, în care sînt situate organele etc.

**Endotermie**. Capacitatea organismelor homeoterme de a produce căldură și de a controla propriile lor surse de căldură.

**Endotoxine**. Substanțe toxice elaborate de microorganisme și prezente în interiorul celulei producătoare, de unde pot fi puse în libertate numai după distrugerea celulei. Din punct de vedere chimic, endotoxinele sînt complexe lipopolizaharidopeptice.

**Energie brută**, sin. *Energie calorică brută*. Conținutul total de energie al unui nutreț. Energia brută este egală cu energia de combustie, determinată direct prin ardere în bomba calorimetrică (în atmosfera de oxigen sub presiune de 20–25 atmosfere). Energia brută a unui nutreț este rezultatul conținutului în energie a substanțelor componente. Conținutul în E.b. al unei substanțe sau al unui furaj se determină prin arderea în bomba calorimetrică a unui gram de substanță uscată. Diferențele substanțe au o valoare în energie brută specifică fiecărei grupe: glucidele 3,8–4,5 kcal/g; lipidele 9,4–9,5 kcal/g; protidele 5,7–5,9 kcal/g.

**Energie calorică brută**. V. *Energie brută*.

**Energie digestibilă**, sin. *Energie digestibilă aparentă*. Unitatea de măsură a valorii nutritive a furajelor, bazată pe energia digestibilă a furajelor. Reprezintă energia părții digeribile a unui nutreț rezultată din diferența între energia brută (inițială) și energia substanțelor nedigerate eliminate prin fecale. Se exprimă prin relația: E.d. = = Energia brută – Energia din fecale. Pierderile de energie prin fecale sînt mai ridicate la nutrețurile fibroase și mai scăzute la nutrețurile concentrate, fiind în corelație inversă cu valoarea nutritivă a nutrețurilor.

**Energie metabolizabilă**. Energia din furaje rezultată din diferența între energia brută și suma pierderilor de energie produsă prin substanțele nedigerate, gazele de fermentație și urină. Se exprimă prin relația: E.m. = Energia brută – (Energia din fecale + Energia din gaze + Energia din urină). Energia metabolizabilă caracterizează într-o anumită măsură valoarea nutritivă a furajelor.

**Energie netă**. Energia din furaje rezultată din diferența între energia brută și suma pierderilor de energie produse prin digestie, absorbție și asimilație. Reprezintă fracțiunea de energie

brută a furajelor folosită efectiv pentru întreținere, precum și cea incorporată sub formă de energie chimică potențială în produsele animaliere (lapte, carne, ouă, lînă etc.) sau lucrul mecanic util efectuat de către animalele de tracțiune. Energia netă se exprimă prin relația: E.n. = Energia metabolizabilă – Energia calorică. Energia netă caracterizează valoarea nutritivă a unui furaj sau a unei rații, și se află în raport invers cu mărimea pierderilor de energie prin fecale, urină și gaze.

**Engraulis encrasiolus**, sin. *Hamsia*. Pește marin, de cînd de 16–17 cm dia familia *Clupeidae* din Marea Neagră, M. Mediterană și Oceanul Atlantic unde se găsește în straturile superficiale ale apei. Are corpul alungit, cilindric și acoperit cu solzi mari caduci. Capul comprimat lateral are o gură foarte mare dispusă inferior. Coloritul corpului albastru cu o nuanță verzuie pe spate, iar laturile și abdomenul argintii. Depune icre pelagice în iunie-septembrie. Are valoare economică mare.

**Enot**, sin. *Cîine Enot*, *Cîine jder*, *Cîine raton* (*Nyctereutes procyonoides*). Mamifer din familia Canidelor, cu blana de culoare cenușie sau albă cu pete galbene-maronii, cu părul lung și moale. Animal carnivor, își duce viața în pădurile și stufărișurile din apropierea apelor. La noi în țară este mai răspîdit în Delta și bălțile Dunării.

**Entamoeba ranarum**. Amoebă de 10–15 microni parazită în tubul digestiv la broaștele verzi acvatice. Nu se cunoaște acțiunea patogenă.

**Entamibă**. Gen de amibe care trăiesc în tubul digestiv la diferite animale și la om. Unele entamibe sînt patogene, provocînd dizenteria amibiană (*Entamoeba histolytica*), altele sînt inofensive (*Entamoeba coli*).

**Enteric** (gr. *enteron*: intestin). Care se referă la intestin. Ex. secreție enterică, canal enteric, suc enteric etc.

**Enterită**. Inflamația acută sau cronică a intestinului, distingîndu-se ente-

rite simple, infecțioase, hemoragice, pseudomembranoase etc.

**Enterobacteriaceae.** Familie de bacili Gram-negativi nesporulanți, reprezentată de genuri ca *Escherichia*, *Klebsiella*, *Salmonella*, *Shigella*, *Proteus*, *Serratia* etc.

**Enterochinază.** Enzimă (diastază) din sucul intestinal.

**Enterocolită.** 1. Inflamația simultană a intestinului subțire și a colonului; 2. Inflamația colonului.

**Enterologie.** Parte a medicinei care se ocupă cu studiul structurii, funcțiunii și tulburărilor morfofuncționale ale intestinului.

**Enteropatie.** Termen general folosit pentru definirea oricărei afecțiuni intestinale, indiferent de cauză, aspect morfologic sau manifestare.

**Enterotomie.** Incizia peretelui intestinal, fără ablația vreunei porțiuni, practică cu scopul eliminării enterocolitelor, pelotelor stercorale, corpiilor străini etc.

**Enterotoxiemie, sin. Enterotoxemie.** Proces complex de trecere în circulația sanguină a toxinelor elaborate și eliminate de flora intestinală, manifestarea clinică fiind variată în funcție de categoria toxinelor.

**Enterotoxiemie cu perfringens.** Enterotoxiemie produsă de microbi din categoria *Clostridium* sau *Welchia perfringens*; tipul A provoacă enterotoxiemie la iepure și vițel, tipul B la miel, vițel și mînz, tipul C la oaie, miel, purcel și vițel, tipul D determinînd enterotoxiemia din boala rinichiului pulpos la oaie și boala de iarbă la cal etc. În toate cazurile, manifestările clinice sînt dominate de gastroenterită hemoragică și stare comatoasă de scurtă durată.

**Entomofag** (gr. *entomon* : insectă și *phagein* : a mânca). Termen general atribuit animalelor care se hrănesc cu insecte. O mare importanță practică prezintă insectele entomofage, deoarece distrug numeroase insecte dăunătoare.

La noi trăiesc numeroase specii de insecte entomofage (ex. *chalcididele*, *thneumonidele*, *brancionidele*).

**Entomologie** (gr. *entomon* : insecte, *logos* : cuvînt, știință). Una din ramurile zoologiei care se ocupă cu clasificarea, filogenia, anatomia, fiziologia, biologia și răspîndirea insectelor pe glob. Entomologia studiază în special insectele dăunătoare și mijloacele de luptă împotriva lor, distingîndu-se entomologia agricolă, entomologia forestieră, entomologia medicală și entomologia veterinară. Un loc important îl ocupă studiul insectelor folositoare (entomologia zootehnică) cum sînt albinele, fluturii de mătase etc., precum și problema polenizării artificiale a anumitor culturi cu ajutorul insectelor.

**Entomoxan.** V. Hexaclor ciclohexan.

**Entorsă.** Afecțiune articulară, traumatică, caracterizată prin întinderea bruscă a ligamentelor articulare, fără luxarea suprafețelor de contact osos, fiind însoțită de dureri articulare persistente. Adesea în medicina veterinară se definește ca un efort articular.

**Enucleare, sin. Enucleație.** Acțiunea de eliminare a nucleului, a conținutului dintr-o capsulă, dintr-un nodul etc.; enuclearea globului ocular (vidarea bulbului ocular) etc.

**Enzime.** Biocatalizatori de natură proteică care condiționează desfășurarea, coordonarea și reglarea reacțiilor biochimice de degradare și sinteză care stau la baza proceselor metabolice. Majoritatea sînt constituite dintr-o componentă proteică (apoenzimă) care le conferă specificitatea de substrat și o parte neproteică (coenzimă) necesară pentru manifestarea activității enzimatice, conferind specificitate de acțiune. Caracteristici definitorii: acționează în cantități extrem de mici, dar manifestă o activitate extrem de intensă; catalizează reacții termodinamic posibile (însoțite de scăderea energiei libere); orientează și măresc viteza reacțiilor biochimice; nu modifică starea finală de echilibru a reacțiilor, ci numai

viteza cu care se realizează acest echilibru; nu se consumă și nu se transformă în reacțiile catalizate; prezintă specificitate de acțiune, transformarea unui substrat de reacție într-un produs de reacție fiind catalizată de un anumit tip de enzime. Se clasifică în următoarele șase clase: Oxidoreductaze, Transferaze, Hidrolaze, Liaze, Izomeraze, Ligaze (sintetaze).

**Enzimologie.** Ramură a biochimiei care se ocupă cu studiul structurii, mecanismul de acțiune, cinetica de reacție și activitatea catalitică a enzimelor.

**Enzootie.** Care se referă la enzootic.

**Enzootie** (gr. *en*: în, *zoon*: animal). Boală contagioasă răspândită pe un teritoriu restrins, afectând însă un mare număr de animale, dar rămânând cantonată în zona de apariție, unde poate reapare periodic sau intermitent.

**Eozinofil.** Care fixează eozina. De exemplu, polinuclearele eozinofile, leucocitele cu granulații eozinofile; reprezintă un element normal al singelui, prezente în formula leucocitară în proporție de 1-3%.

**Eozinofilie.** 1. Afinitate pentru coloranții acizi; 2. Creșterea numărului de celule eozinofile (din sânge, hipofiză etc.).

**Eozinopenie** (gr. *penia*: reducere, scădere). Scăderea numărului de leucocite, eozinofile circulante.

**Epagneul.** Grupă de rase de ciini de vânatoare (scotocitori) și de apartament (v. Spaniol).

**Eparven.** Exostoză situată pe fața internă a jaretului, la cal și mai rar la bou (v. spavan).

**Epiblefaron** (gr. *epi*: pe, *blefaron*: pleoapă). Cută palpebrală inferioară, provocând devierea marginii ciliare spre bulbul ocular.

**Epiderm.** Zona superficială a pielii cuprinzând: stratul descuamant, stratul cornos, stratul lucidum (straturi cu celule complet cheratinizate) separate prin stratul intermediar de stratul

granulos, sub care se găsește stratul celulelor poliedrice, acoperind stratul bazal situat pe membrana bazală, care desparte epidermul de derm.

**Epidermită.** Inflamația epidermului.

**Epidermizare.** Faza finală a cicatrizării, care constă în acoperirea plăgii de către epidermă.

**Epidermomicoză.** Termen general folosit pentru definirea afecțiunilor epidermice provocate de formele vegetative ale diverselor ciuperci patogene.

**Epididim** (gr. *epi*: pe; *didimos*: testicol). Formațiune alungită atașată de testicol printr-un mezoz epididimar, care prezintă trei porțiuni: cap, corp și coadă. Este reprezentat de un tub foarte flexuos în care se realizează maturarea spermatozoizilor (acoperirea cu o capsulă de natură lipo-proteică) iar coada epididimului joacă rol de adevărat rezervor.

**Epididimită.** Inflamația epididimului produsă prin traumatisme sau cel mai adesea prin acțiunea unor germeni ca: brucele, salmonelle, bacilul tuberculos etc. De cele mai multe ori este asociată cu orhita, rezultând afecțiunea cunoscută sub numele de orhi-epididimită.

**Epifiză** (gr. *epi*: pe; *fiornai*: cresc). 1. Nucleu secundar de osificație; 2. glandă endocrină situată în epitalamus.

**Epiforă.** Scurgerea abundentă de lacrimi, indiferent dacă se datorește unei hipersecreții lacrimale sau obstrucției canalelor lacrimale.

**Epigastrice** (artere —). Ramuri arteriale situate la nivelul peretelui ventral al abdomenului distingându-se o *epigastrică cranială*, și o *epigastrică caudală*, situate ambele pe partea dorsolaterală a mușchiului drept abdominal (și anastomozate între ele).

**Epigastru** (gr. *epi*: pe; *gaster*: stomac, burtă). Zona topografică abdominală care cuprinde regiunea supra-ombilicală până la rebordul costal și la apendicele xifoid. În această zonă stomacul este situat imediat sub piele.

**Epigenetică.** 1. Interacțiunea factorilor genetici în timpul proceselor de dezvoltare; 2. Toate mecanismele care reglează manifestarea potențialului genetic.

**Epigenetică.** Ramură a geneticii care se ocupă cu analiza cauzală a procesului de dezvoltare (W a d d i n g t o n, 1940).

**Epigeneză.** Teorie conform căreia dezvoltarea organismului trece printr-o serie de transformări radicale în timpul cărora se formează organele.

**Epigenotip.** Sistemul general de dezvoltare al unui organism, constând dintr-o serie de căi de dezvoltare care se interacționează pentru realizarea organismului adult (W a d d i n g t o n, 1939). Cuprinde totalitatea interacțiunilor între gene pe de o parte și între gene și mediu pe de alta, care duc la formarea fenotipului.

**Epiglotă.** Piesă cartilagineasă elastică, ce intră în componența scheletului laringian, plasată în fața orificiului glotic.

**Epilator.** Căre favorizează smulgerea perilor.

**Epilație.** Avulsia sau smulgerea perilor.

**Epilepsie** (gr. *epilepsis*: tresărire, înfiorare, apucare), sin. *Boala comițială* sau *caducă, marele rău*. Tulburare nervoasă funcțională, manifestată sub formă de accese convulsive tonico-clonice, întovărășită de pierderea cunoștinței.

**Epinefrină**, sin. *Adrenalină*. Hormon secretat de glanda medulosuprarenală. Determină creșterea presiunii sângelui datorită stimulării acțiunii inimii și constricției vaselor sanguine periferice.

**Epiploon** (gr. *epi*: pe; *ploo*: a pluti). Cută seroasă peritoneală, ce trece liberă (plutește) în cavitatea abdominală, desprinzându-se de pe marea curbură a stomacului și aderentă la pancreas, colon transvers etc. (la mamiferele domestice) și așezată în contact cu peretele ventral al abdomenului la porc, cline, iepure, avînd proprietăți adipopexice, distingîndu-se: *epiploon mic* (în-

tre ficat și stomac), *epiploon mare* (delimitînd cavitatea epiploică), *epiploon extern* (desprins de pe fața stîngă a rumenului) și *epiploon intern* (de pe fața dreaptă a rumenului la rumegătoare).

**Episom.** Element genetic, alcătuit de regulă din ADN și care este un constituenț accesoriu neesențial al celulei (T h o m p s o n, 1931; J a c o b și W o l l m a n, 1958). El poate exista în două stadii: a) stare integrată — în care elementul respectiv este asociat într-un anumit punct său într-o mică regiune cu cromozomul și se reproduce în același timp cu acesta; b) stare autonomă în care elementul respectiv se reproduce independent și ceva mai rapid decît celula în care se găsește.

**Epispadias.** Anomalie congenitală a penisului, care constă în deplasarea orificiului uretrei pe partea dorsală a acestuia. Face improprie folosirea masculilor la reproducție.

**Epistaxis** (gr. *epistazo*: sîngerare pe nas). Jetaj hemoragie în cantitate redusă, singele eliminîndu-se în picături sau sub formă de strii, în produse de altă natură (v. Rinoragie).

**Epistazie.** Fenomen genetic care constă în interacțiunea dintre gene situate la loci diferiți (interacțiune nealelică), (B a t e s o n, 1907). Interacțiunea constă de regulă în anularea efectului genelor de la un anumit locus de o genă de la alt locus. Gena care influențează efectul altor gene este denumită *epistatică*, iar cele al căror efect este alterat, gene *hipostatice*. Ca urmare, fenotipul organismelor la care se manifestă epistazia va fi cel dat de efectul genei epistatice. În funcție de natura genei epistatice, epistazia poate fi de două feluri: *epistazie a genei dominante*, atunci cînd gena dominantă de la un locus anulează efectul unei perechi de gene alelice de la alt locus; *epistazie a genei recesive*, atunci cînd genă recesivă de la un locus anulează efectul unei perechi de gene alelice de la alt locus.

**Epistropheus** (gr. *epi* : pe ; *trefo* : întorc), sin. *Axis*. Vertebra a doua cervicală, caracterizată în special prin prezența la nivelul feței terminale craniale a unei apofize ontoide, care servește ca pivot în articularea cu axisul.

**Epitalamus**. Termen utilizat pentru definirea porțiunii din diencefal ce cuprinde epifiza, friele epifizare și infundibulul epifizar.

**Epitelial** (țesut —). Tip de țesut caracterizat prin abundența celulelor, reducerea substanței intercelulare, lipsa elementelor fibrilare (ca elemente figurate tisulare), epiteliale fiind în general de trei tipuri principale : de acoperire, excreto-secretoare și sensoriale.

**Epitelii** (gr. *epi* : pe ; *thili* : mamelon). Diverse tipuri de țesuturi de acoperire.

**Epitelii bucali**. Epitelii pavimentos stratificat de tip moale, al cavității bucale.

**Epitelii foliculari**. Porțiune a granulosei, care căptușește foliculul ovarian.

**Epitelii germinativ**. Epitelii cu mare capacitate de diviziune, din care derivă ovarul și testiculul.

**Epitelizare**. Acoperirea cu epitelii a unei plăgi accidentale sau operatorii. Face parte din procesul de cicatrizare.

**Epithelioma papulosum**. V. *Iperplasia verrucosa*.

**Epizootie**. Care se referă sau are contingente cu epizootia.

**Epizootie**. Boală contagioasă care afectează un mare număr de animale, având mare difuzabilitate, pe un teritoriu vast.

**Epizootia septicemică**, sin. *Boala picioarelor roșii*. Bacterioză gravă a broaștelor acvatice datorită bacteriei *Pseudomonas hydrophile*.

**Epizootologie**. Studiul bolilor contagioase, epizootice, a modului de contagiune, de difuziune, de evoluție, dispariție, măsurile de prevenire, combatere etc.

**Epurarea apelor**. Acțiune constind din îndepărtarea factorilor nocivi (microbi, substanțe toxice) din apele

uzate, provenite de la industrii, așezări umane sau ferme zootehnice. Apele uzate trebuie epurate înainte de a fi evacuate în emisari, pentru a nu degrada apele naturale. Principalele operațiuni în această acțiune sînt : epurarea mecanică a apelor, tratarea chimică și epurarea biologică a apelor. Epurarea mecanică constă în separarea și reținerea suspensiilor și substanțelor grosiere cu ajutorul unor site decantoare, pa-turi de uscare etc. Epurarea biologică se bazează pe capacitatea enzimatică a microorganismelor de a descompune materiile organice și anorganice din apă.

**Epurator**. Instalație care asigură în-lăturarea impurităților dintr-un fluid. Epuratorul de apă realizează epurarea apei pe cale chimică, termochimică sau termomecanică etc.

**Equisetale**. Plante care fac parte din incengătura Pteridophyta clasa *Sphenopsida*, ordinul *Equisetales*, familia *Equisetaceae*. Cuprinde o serie de specii anuale sau perene, care au tulpina articulată ierboasă, fistuloasă. Se cunosc circa 30 de specii răspândite în locurile cu exces de umiditate. Unele specii sînt toxice, conțin alcaloizi, saponine și flavonozide (*Equisetum palustre*).

**Equisetină**. Alcaloid toxic din plante din genul *Equisetum* (coada calului).

**Eradicare** (lat. *ex* : din, *radix* : rădăcină). Dispariția totală prin acțiune directă. Termenul este utilizat pentru definirea combaterii pînă la dispariție totală și definitivă a unei boli contagioase și de preîntîmpinare a oricărei reapariții.

**Erbacee** (lat. *herba* : iarbă). Plante cu aspect de iarbă, a căror tulpină este subțire, în general nelnignificată (ex. majoritatea speciilor din familiile umbeliferelor, leguminoaselor, cruciferelor etc.

**Erbivore** (lat. *herba* : iarbă, *vorace* : a minca). Denumirea atribuită animalelor mamifere care se hrănesc cu vegetale, distingîndu-se erbivore : rumegătoare și nerumegătoare.

**Erectil.** 1. Care este capabil să intre în erecție; 2. Care se referă sau are contingențe cu erecția; 3. Care are structura convenabilă erecției: țesutul erectil al uretrei, corpul cavernos al penisului, țesutul erectil al mamelonului etc.

**Ereție.** Starea de rigiditate a organului copulator ca urmare a umplerii cu sânge a corpului cavernos. Se realizează ca un reflex condiționat, care precede intromisiunea.

**Ereditate** (lat. *hereditas*: moștenire). Însușire biologică generală a organismelor vii, prin care acestea au posibilitatea de a reproduce (transmite) la descendenți caracterele lor morfologice și un tip de metabolism asemănător. Ereditatea are două laturi principale și contradictorii: *conservatismul ereditar* și *variabilitatea eredității*. Datorită conservatismului ereditar, format în cursul filogeniei, organismele se dezvoltă asemănător cu părinții, fenomen ce asigură astfel stabilitatea relativă a speciilor. Opușă conservatismului este variabilitatea, prin care se înțelege dezvoltarea organismelor relativ diferită de a ascendenților, în primul rând sub influența mediului schimbat, fenomen care asigură posibilitatea lor de adaptare la condițiile de mediu.

**Ergastoplasmă.** Citoplasmă funcțională (organit celular) cu aspect filamentos, situată în general în apropierea polului bazal al celulelor secretorii și conținând o mare cantitate de acid ribonucleic.

**Ergometrină.** Alcaloid toxic din seacă cornută (*Claviceps*).

**Ergograf** (gr. *ergon*: muncă și *graphien*: a scrie, a înregistra). Aparat care înregistrează grafic activitatea musculară. Este folosit în stadiul oboselii musculare și al factorilor care o influențează.

**Ergometrie** (gr. *ergon*: muncă și *metron*: măsură). Măsurarea lucrului mecanic efectuat în timpul unui efort

fizic. Ergometria este folosită în cercetările de fiziologia muncii.

**Ergonă.** Denumire generică dată hormonilor, vitaminelor și enzimelor, pe baza capacității lor comune de a stimula, în doze foarte mici, funcționarea diverselor organe și sisteme.

**Ergot.** V. *Claviceps purpurea*.

**Ergotină.** Complex de alcaloizi toxici (ergotină, ergotamină, ergotoxină, ergometrină) prezent în scleroții formați de seacă cornută (*Claviceps purpurea*).

**Ergotism.** Intoxicație produsă prin consumarea nutrețurilor ce conțin scleroți ai secei cornute (*Claviceps purpurea*).

**Eri.** Vierme de mătase (v. *Philosamia cynthia ricini*).

**Erie.** Nură de încrușare direcțională rezultată din nărcile Aleutine și Pastel royal. Se caracterizează prin culoare generală gri deschis cu nuanță maronie și ochii roșii. Nu are valoare comercială prea mare.

**Eriofagie** (gr. *erion* sau *mallos*: lână și *phagein*: a mânca), sin. *Malofagie*. Formă de pică specifică oii, constând din consumul lânii.

**Eritem.** Înroșirea pielii, ca urmare a unei congestii.

**Eritem solar.** Arsură de gradul I produsă de acțiunea prelungită a razelor solare, mai ales la animalele cu pielea nepigmentată și slab acoperită cu păr.

**Eritroblast** (gr. *erythros*: roșu, *blastos*: germene, generator). Element nucleat, premergător globului roșu anucleat (hemati); după dimensiuni se disting normoblaști (diametrul egal cu cel al hematiei normale), macroblaști (celule mari voluminoase) și microblaști (celule mai mici decât hematiile).

**Eritrocit.** Globula roșie matură din sânge.

**Eritrocitoză.** Stare caracterizată prin creșterea numărului de eritrocite.

**Eritromicină.** Antibiotic obținut din culturi de *Streptomyces erytreus*, cu spectru relativ larg, activ adesea și față de germenii rezistenți la penicilină, streptomycină și chiar la aureomicină.

**Eritropoeza** (gr. *erythros*: roșu și *poiein*: a face). Proceș de formare a globulelor roșii (hematiilor), care are loc în organele eritroformatoare (măduva osoasă, ficat, splină). V. și Hematopoeză.

**Erizipel.** Dermatitis infecțioasă (eventual și contagioasă), produsă cel mai adesea de un streptococ pătruns printr-o soluție de continuitate, frecvent însoțită de limfangită, adenită, flegmazie difuză, febră etc.

**Eroziune.** 1. Ulcerație ușoară, superficială a pielii sau a mucoaselor, datorită îndepărtării epitelului de suprafață din cauza unor agenți fizici, chimici, mecanici sau în urma unei inflamații; 2. Proceș de modificare a structurii normale a solului datorită acțiunii apei și aerului.

**Erringer**, sin. *Herens*. Rasă de taurine originară din sud-estul Elveției (cantonul Valais), avind o pondere mică în structura efectivului de taurine (circa 2%). Este o rasă de tip brachicefal, caracterizată prin talie de 128—130 cm, greutate 400 kg, făptură masivă (trunchi lung, larg, adinc și musculos și membre scurte), culoare brună negricioasă sau roșie și aptitudini multilaterale (lapte, carne și muncă). Această rasă se îngrașă ușor, producind o carne de foarte bună calitate și un randament ridicat la tăiere. Producția de lapte medie este de 2 500 kg; boii sînt vioi, agili, foarte puternici, fiind mult apreciați pentru muncă în regiunile muntoase.

**Erupție** (lat. *erumpere*: a ieși, a erupe), sin. *Eflorescență*. Leziune a pielii sau mucoaselor aparente, foarte variată ca etiopatogenie (infecții, intoxicații, alergoze, iritații chimice etc.) și aspect: maculă, eritem, rozeolă, purpură, papulă, nodul, placă urticată, vegetație, veziculă, pustulă, crustă, scuamă, crevase etc.

**Erupția bulilor de gaz.** Stare patologică a peștilor dulcicoli din bazinele acvatice cu temperaturi ridicate, insolăție puternică, pH crescut și invadate de multă vegetație. Boala apare și

în instalațiile piscicole unde se introduce oxigen sub presiune care nu se dizolvă și pătrunde în capilarele sânguine ale peștilor. Peștii afectați prezintă bule transparente sub piele, înotătoare, cap, la baza ochilor sau sub corneea și înnoată agitați la suprafața apei.

**Eryomis.** Animal de blană (v. *Chinchilla*).

**Escalin.** Biostimulator pentru porcine cu un conținut de 10 000 ppm virginamicină care stimulează sporul de creștere în greutate și ameliorează conversiunea furajelor.

**Escorial.** Merinosul clasic spaniol din sec. XVIII caracterizat prin format corporal spre dolicomorf și precocitate redusă. Greutate corporală 35—40 kg, producție de lână 3 kg cu finețea de 18—26 microni, lungimea 5—7 cm, extindere bună pe corp și cu rezerve pronunțate de piele. Prin selecție și alimentație îmbunătățită din această formă, au derivat majoritatea raselor Merinos din lume după ridicarea embargoului spaniol (1760).

**Esoecultură.** Ramură a pisciculturii care se ocupă cu reproducerea artificială a știucii (*Esox lucius*) și cu repopularea cu puiet a apelor piscicole unde în special se practică pescuitul sportiv.

**Esoeidei.** Pești osoși dulcicoli cu corpul alungit, ușor comprimat lateral și cu solzi cicloizi. Înotătoarele nu au radii osoase. Prezintă o singură dorsală situată deasupra analei.

**Esofag.** Organ tubular ce stabilește legătura între faringe și stomag, orificiul de comunicare cu stomacul fiind cunoscut sub denumirea de cardiac.

**Esofagotomie.** Incizia peretelui esofagian (fără ablația vreunei porțiuni), practică cu scopul de a îndepărta un obstacol de tranzit.

**Esox lucius**, sin. *Știucă*. Pește răpitor dulcicol sau salmastru de 0,6—1 m lungime, din familia *Esocidae*, din apele stătătoare sau în curgătoare cu multă vegetație. Are corpul alungit, approxi-



mativ cilindric și acoperit cu solzi mici. Capul este comprimat dorso-ventral și prevăzut cu un bot lat, cu gura largă, înarmată cu numeroși dinți ascuțiți. Coloritul corpului măsliniu brun pe spate și cu dungi transversale pe spate, iar laturile și abdomenul albe. Depune icre pe vegetație în februarie-martie. Au valoare economică ridicată atât peștele cit și icrele.

**Est. bulgara.** Rasă locală de cai, formată, în R. P. Bulgaria. Are aptitudini pentru muncă și călărie, este adaptată la condițiile de mediu și reprezintă efectivul cel mai numeros din Bulgaria.

**Eston.** Cal format prin încrucișarea calului Mongol cu calul local și ameliorat cu rasele europene de tracțiune. Se caracterizează prin dezvoltare corporală elipometrică, făptură breviformă, rusticitate, rezistență, vioiciune și putere mare de tracțiune.

**Estonian de bacon.** Rasă de porci, specializată pentru producerea de bacon, ce se crește în R. S. S. Estonia.

**Estonă.** Rasă de taurine originară din R. S. S. Estonă, formată prin încrucișarea vițelor locale, mici și ușoare (250–300 kg), cu rasa Angler și Roșie daneză. Se caracterizează prin tip morfologic, de lapte, făptură uscățivă, profil delicomorf, trapezoidal, format corporal relativ scurt, dezvoltare eumetrică (tală 128 cm și greutate 480–500 kg), constituție fină, temperament vioi, rusticitate ridicată și aptitudine unilaterală pentru lapte (3 500 l cu 3,9% grăsime).

**Estradiol**, sin. *Dihidroestronă*. Hormon estrogen ( $C_{18}H_{24}O_2$ ) secretat de foliculul ovarian, mai activ de 3–10 ori decît foliculina. Se prepară sintetic sub 3 forme: alfa, izo și beta, din care cu activitatea cea mai intensă este *alfa-estradiolul*.

**Estriol.** Hormon estrogen care prin pierderea unei molecule de apă trece în *estronă*.

**Estrogeni.** Hormoni de natură steroică secretați de ovar sau obținuți pe cale chimică, cu acțiune electivă

asupra musculaturii uterine. În cantitate mică sînt secretați și la mascul (de către testicule) avînd acțiune asupra fibrelor musculare netede ale căilor spermaticice. În funcție de starea fiziologică a femeii se află într-un anumit raport cu hormonii gestageni.

**Estronă.** Hormon sexual femel, produs de către foliculul ovarian, cu formula  $C_{18}H_{22}O_2$ . Se găsește în sînge, mușchi în urina femeilor gravide.

**Estru.** Stadiu al ciclului sexual, în care femela manifestă mai mult sau mai puțin interes dorița de împănare. În timpul acestui stadiu sau după încheierea lui are loc dehiscența foliculară.

**Estru „rupt“.** V. Estru „scindat“.

**Estru „scindat“,** sin. *Estru „rupt“*. Estru caracterizat prin prezența inițială a comportamentului estral, urmat de o perioadă nonreceptivă și apoi o receptivitate ulterioară. Se manifestă în situații foarte rare la scoafe (circa 2%).

**Eșancerură** (fr. *echancure*: rosătură). Termen utilizat în anatomie pentru definirea scobiturilor arcuite de pe marginea oaselor sau a unor organe.

**Etiologie** (gr. *aitia*: cauză, *logos*: vorbire). Studiul cauzelor diverselor boli.

**Etologie** (gr. *ethos*: caracter, comportament), sin. *Ethologie*. Știința care se ocupă cu studiul comportamentului animalelor în condițiile lor normale de viață. Fundamentată de Isidor Geoffrey de Saint-Hilaire (1859), consolidată după anul 1930 (Paul Poisenner și consacrată prin acordarea premiului Nobel pentru fiziologie și medicină în anul 1980 la trei etologi: Karl von Frisch, Konrad Lorenz și Nicolaas Tinbergen (v. Psihologie animală, behaviorism, comportament, genetica comportamentului, stres).

**Etmoid** (gr. *ethmos*: ciuruit; *eidos*: aspect). Os din componența craniului situat în fundul cavităților nasale, pe care le desparte de cutia craniană, în componența lui distingîndu-se o lamă perpendiculară (prelungită cu septumuk

nasal și proeminând în cavitatea craniană — apofiza crista galli), două lame ciuruite (formind peretele dintre cavitățile nasale și cavitatea craniană) și două mase laterale de volute etmoidale ce formează labirintul olfactiv.

**Etofarea gogoșilor.** Supunerea gogoșilor la temperatură ridicată, ceea ce determină moartea crisalidelor, operațiune ce are loc la centrele de etofare dotate cu instalații și aparatură specială.

**Fuvă. 1.** Aparat în care se pot realiza temperaturi ridicate (100—200°C) prin încălzirea aerului interior; **2.** Aparat în care se poate realiza dezinfectia unor produse brute de origine animală (lăcă, fulgi etc.) cu vapori de formol; **3.** Spațiu perfect etanș în care se introduce corpul animalelor pentru tratament contra scabiei (etuve de sulfurizare).

**Eucariote.** Celule caracterizate prin: grad înalt de organizare structurală internă, existența organitelor celulare, prezența unui sistem de membrane interne care compartimentează spațiul intracelular, aparat genetic localizat în nucleu, procese respiratorii localizate în mitocondrii. Reprezintă un stadiu avansat în evoluția celulei și se presupune că s-au dezvoltat din celulele procariote, care au o organizare rudimentară și sînt mai puțin specializate. Celulele de origine animală, cele ale plantelor, ale multor alge și fungi sînt eucariote.

**Eufenie.** Domeniu, care prin contrast cu eugenia, se ocupă de îmbunătățirea fenotipurilor (L e d e b e r g, 1964), produse de constituenți genetici defectuoși (ex. fenil ketonuria combătută prin tratarea celulelor hepatice cu material genetic, ADN, pentru a-i include instrucțiuni cum să producă enzima deficitară). Aplicarea ei privește în primul rînd omul, costul fiind prohibitiv pentru animale. Posibilitatea grefelor, transplantului de organe și a altor metode de corecție poate fi avută în vedere (v. inginerie genetică).

**Euforină.** Anhidrida acidului euforbic prezentă în latexul din plantele din familia Euforbiacea.

**Eugenie** (gr. *eu* — bine și *gennan* — a se căsători). Știința privind condițiile ce favorizează menținerea calităților și controlul evoluției speciei umane (Galton, 1869). Are două laturi: eugenic negativă — privește măsurile preventive pentru evitarea nașterii unor oameni cu infirmități genetice grave și eugenic pozitivă — privește condițiile ce favorizează menținerea frecvenței genelor favorabile. Deși din eugenie au degenerat teorii cu implicații sociale, ea le-a respins totdeauna, conștientă de caracterul lor neștiințific (nu există direcție unică de dirijare a evoluției, variabilitatea, heterozigoția, superioară „purității“ homozigoției etc.) și neetic (dificultățile de evitare a deciziilor arbitrare).

**Euploidie.** Fenomen genetic care constă în modificarea numărului de cromozomi, prin pierderea sau adăugarea unor seturi complete de cromozomi (Täckholm, 1922). Formele de euploidie sînt: *monoploidia* sau *haploidia* în care în nucleu se găsește un singur set de cromozomi; *triploidia*, caz în care în nucleu apar trei seturi complete de cromozomi, *tetraploidia*, *hexaploidia*, *octoploidia*, cazuri în care garnitura cromozomică este alcătuită din 4, 6 și respectiv 8 seturi de cromozomi. Cazurile de triploidie, tetraploidie etc. sînt denumite generic *poliploidie*. Poliploidii sînt de regulă diferențiate în două categorii: *autopoliploizi* și *alopoliploizi*.

**Euribar.** Despre unele organisme acvaticе, care suportă variații mari de presiuni hidrostatice, putînd deci trăi la diferite adîncimi (ex. cașalotul, care poate înota atît la suprafața apei cît și la adîncimea de 150—200 m).

**Euribiont.** Despre unele animale care suportă variații relativ mari ale condițiilor de mediu (climat, lumină, salinitate, oxigen etc.), putînd astfel să trăiască în locuri foarte diferite (tundră, pădure, stepă etc.).

**Eurihalin.** Despre unele organisme acvaticе, care suportă variații relativ mari ale salinității apei (de exemplu, *Artemia salina* trăiește în ape cu o sali-

nitare între 50 și 250 ‰). Speciile de pești care migrează din mări și fluvii sau invers (ex. scrumbia de Dunăre, anghila, sturionii etc.).

**Euritem** (gr. *eurhythmos*: armonios și *therme*: căldură). Despre unele organisme acvatice care pot suporta variații relativ mari de temperatură ale mediului înconjurător.

**Euritmie**. Care are un ritm regulat: cord euritmie etc.

**Europeana galbenă**. Rasă de viermi de mătase, cu gogoși de culoare galbenă-roz, rareori galben-portocaliu, puțin centurate, foarte răspândite în țara noastră și în alte țări europene.

**Eurycefalie** (gr. *euros*: larg, *kefali*: cap). Conformație caracterizată prin craniu larg, brahicefal.

**Eustache** (trompa —), sin. *Trompa faringo-timpanică*, *tubo-faringo-timpanică*. Formațiune tubulară de comunicare între cavitatea timpanică (urechea mijlocie) și faringe. Fisurată ventral la cal, comunică cu pungile guturale.

**Eutanasi**. 1. Moarte fără suferințe; 2. Sacrificarea umanitară, prin procedee rapide, nedureroase, a animalelor a căror vindecare este imposibilă.

**Eutocie** (gr. *eu*: bine, *tocos*: parturitie). Fătare normală, nefiind necesară intervenția omului.

**Evacuarea albinelor**. Eliberarea faururilor cu miere de albine, care se poate realiza prin metoda clasică de scuturare și măturare a albinelor, cu o productivitate redusă a muncii, sau prin folosirea podișoarelor cu izgonitoare, prin care evacuarea se produce în 42—48 ore. În prealabil albinele sînt afumate ușor pentru a fi puse în mișcare. S-a experimentat și folosirea curentului de aer care asigură rezultate rapide și nu contamnează miele, nu există pericolul furțișagului, este grăbit procesul de maturare a mierii.

**Vaginație** (lat. *ex.*: afară, *vagina*: pungă). 1. Dilatarea, creșterea și denivelarea peretelui unui organ spre în afară, porțiunea dilatată apărînd ca un fel de pungă; 2. Ieșirea unei formațiuni dintr-o cavitate, antrenînd denivelarea

peretelui organic, fără ruperea lui: evaginarea rectului în caz de prolaps etc.

**Eventrație** (lat. *ex.*: din, afară, *ventrum*: abdomen, burtă). 1. Ieșirea masivă, exagerată, a viscerelor din abdomen sub piele; 2. Hernie abdominală considerabilă, exagerată; 3. Ieșirea viscerelor abdominale printr-o breșă parietală, fără rupturi de mezenter.

**Eviscerare**. Acțiunea de scoatere a organelor interne din corpul animalelor sacrificate. Eviscerarea se realizează prin secționarea corpului de-a lungul sternului și a liniei albe a abdomenului. La păsări, eviscerarea se realizează prin scoaterea masei abdomenului prin cloacă.

**Evoluție** (lat. *evoluere*: a se desfășura). 1. Serie de transformări genetice succesive, suferite de populațiile de viețuitoare în decursul timpurilor geologice sub controlul selecției naturale; proces de adaptare genetică a populațiilor la mediu, mișcare eratică, cu o viteză variabilă a populațiilor către un viitor neunoscut (*Mayer*). Factorii evoluției sînt pe lîngă selecția naturală, mutația, migrația și deriva genetică, dependentă de izolarea reproductivă, mărirea populației și variația ei, structura ei genetică și de reproducție, parametrii demografici ș.a. Ameliorarea este o evoluție dirijată de om. 2. Termen ce indică succesiunea manifestărilor unei boli (evoluția bolii) sau desfășurarea unor procese de producție (evoluția producției de lapte, de ouă etc).

**Evoluționism**, sin. *Teorie evoluționistă*. Știință explicativă a mecanismului evoluției. Istoric a avut diferite denumiri în funcție de oamenii de știință sau teoriile dominante (*Lamarckism*, *Darwinism*, *Mutationism* etc.). Teoria modernă, concretizată în jurul anului 1930, se bazează pe concepția lui Darwin și pe genetica populațiilor; la baza ei stau lucrările lui Darwin, Fisher, Wright, Haldane. Evoluționiștii secolului al XIX-lea, au fost interesați să demonstreze că evoluția a avut loc și să o descrie, metodele lor de cercetare fiind

cele ale sistematicii, morfologiei comparate și paleontologiei. Darwin a fost poate singurul biolog al vremii care a căutat să clarifice mecanismul. Evoluționiștii actuali sînt interesați în primul rînd să elucideze mecanismul.

**Exacerbație** (lat. *ex.*: indicînd o întărire, *acerbus*: crud). 1. Creșterea intensității simptomelor în cursul evoluției unei boli; 2. Mărirea virulenței unui agent patogen.

**Examen clinic.** Explorarea unui animal în vederea stabilirii stării fiziologice sau a stării de sănătate. Se realizează, după culegerea datelor anamnetice, prin inspecție, palpație, auscultație, percuție, termometrie etc.

**Examen de laborator.** Folosirea unor metode specifice pentru precizarea unui diagnostic, pentru certificarea calității spermei etc.

**Examenul multilateral al ugerului la vaci.** Aprecierea după un complex de criterii, care se face între a 40-a și a 60-a zi de lactație. Acest examen complet al ugerului necesită parcurgerea următoarelor momente: anamneza (informarea asupra animalului examinat referitor la vîrstă, data fătării, numărul de mulsori etc.); inspecția (examinarea vizuală, de la distanță, laterala și dinapoi, înainte și după muls, privind mărimea, forma, prinderea, producția pihoasă, arborizația sangvină, rezervele laptelui, simetria morfologică a corpului mamar, înainte și după muls, precum și mărimea și forma mameloanelor); palpația (se examinează prin presare fiecare sfert, cu scopul de a stabili simetria structurală și starea de sănătate a ugerului) și *proba funcțională* (reprezintă momentul cel mai important al examinării, urmărind să se stabilească viteza de muls și simetria funcțională, exprimată prin valoarea indicelui mamar). Pentru însușirile de mărime, formă, prindere și simetrie, animalul primește o notă în scara 1—5, iar aptitudinile de muls mecanic se exprimă direct. Pe baza unor coeficienți (acordați

în mod diferit în funcție de importanța însușirii) se calculează indicele ugerului, exprimîndu-se calitatea și preabilitatea ugerului pentru mulsul mecanic.

**Examen coital.** Afecțiune contagioasă, produsă de un virus specific, întâlnită al taurine, cabaline, ovine și caprine, caracterizată prin vulvită sau vaginită veziculoasă (la femelă), inflamație peniană sau scrotală (la mascul) etc.

**Excitabilitate.** Înșuire caracteristică substanței vii, care constă în capacitatea de a reacționa în mod specific la acțiunea mediului extern și intern; ea stă la baza activității de reflectare a organismelor, care s-a dezvoltat în cursul interacțiunii acestora cu mediul ambiant. La animalele care nu au sistem nervos (protozoare), influențele mediului sînt recepționate de toată protoplasma celulelor. La animalele cu sistem nervos, în procesul de evoluție au apărut organe speciale (receptori) care au rolul de a recepționa excitații din mediu. La plante procesele de excitabilitate se petrec după un mecanism mai simplu.

**Excitație.** Influența pe care o are un excitant asupra unui organ, sistem, aparat sau organism, intensificîndu-i funcțiile.

**Excrement** (lat. *excrementum*: secreție). Resturi digestive eliminate pe cale rectală.

**Excreta.** Totalitatea substanțelor excrementale, metabolite, eliminate din organism, ca inutile, rezultate dintr-un proces metabolic.

**Excreție.** 1. Acțiunea de eliminare de către organism sau de către un organ a produselor metabolice inutile sau acumulate; 2. Material excretat (sin. excreta).

**Exencefal** (gr. *ex*: afară, *kefalon*: creier). Monstru caracterizat prin hernia totală sau parțială a encefalului.

**Exfoliație.** Eliminarea straturilor superficiale ale epidermului, sub forma unor lamelă foliacee uscate.

**Exhalație.** 1. Termen ce definește evaporarea care are loc la suprafața cor-

pului; 2. Mirosul împrăștiat în atmosferă de un corp oarecare.

**Exhumație.** Dezgroparea unui cadavru.

**Exitus.** Momentul în care încetează orice funcție vitală (v. Moarte).

**Exmoor.** Rasă de oi de munte ce se crește în Anglia.

**Exobiologie.** Cercetarea și studierea vieții extraterestre.

**Exocardie.** Monstruozitate caracterizată prin dezvoltarea cordului în afara cavității toracice.

**Exocrin.** Căre are secreție externă, al cărui conținut se elimină prin intermediul unui canal excretor (ex. glande salivare, lacrimale, sudoripare etc.).

**Exocrinopatie.** Termen general ce definește orice boală a unei glande cu secreție externă.

**Exodon paradoxus.** Pește răpitor din familia *Characidae* din apele braziliene. Coloritul corpului galben cu două pete mari negre, iar înotătoarele roșcate. Se folosește ca pește de acvariu.

**Exoenzimă.** Enzimă care funcționează în afara celei în care a fost sintetizată.

**Exoftalmie.** Poziția anormală a globilor oculari, care proemină mult din orbită.

**Exogamie, sin. Înucuișare, hibridare, imigrație.** Împerecherile de animale mai îndepărtat înrudite decât în cazul panmixiei, în cazul căreia se împerechează animale cu înrudirea medie din populație (*Mc Lennan*, 1865).

**Exogen** (gr. *exo*: în afară, *gennao*: zămislisc, nasc). Care își are originea în afara organismului.

**Exopeptidaze.** Enzime proteolitice (hidrolaze) care catalizează scindarea hidrolitică a proteinelor la nivelul aminoacizilor terminali din catenele polipeptidice. Exemple: carboxipeptidaza scindează aminoacidul cu gruparea carboxil (-COOH) liberă, aminopeptidaza scindează aminoacidul cu gruparea amino (-NH<sub>2</sub>) liberă.

**Exosmoză.** Trecerea unui lichid din celulă către exterior prin membrana celulară.

**Exostoze.** (lat. *Exostosis*). Neoformații osoase, consecutive unei osteo-periostite, de natură traumatică sau inflamatorie. Acestea se întind în toate speciile, însă mai frecvent la cabaline fiind localizate în special pe oasele inferioare și articulațiile membrilor (osul caprei, șpavanul, iepurarița, iepurașul, ganglionii shore-shine, scoici etc.). Exostozele, în general și în special cele de la membre, diminuează substanțial performanțele calului.

**Exotică.** Asociație centrală a crescătorilor de păsări de apartament cu sediul în București.

**Exotoxină. 1.** Toxină microbiană difuzată în mediul de cultură, ea putându-se forma în interiorul microbului sau eventual chiar în afara lui, dar sub acțiunea unui ferment pe care-l produce microbul; **2.** Toxină introdusă în organism din afară.

**Expectorant.** Medicament care fluidifică și facilitează eliminarea secrețiilor din căile respiratorii.

**Expectorat.** Produsul eliminat prin expectorație.

**Expectorație.** Eliminarea secrețiilor din arborele traheobronșic.

**Exploatarea animalelor.** Acțiune de punere în valoare a potențialului de producție al animalelor în scopul realizării unui beneficiu economic. Ca știință este în esență o ecologie aplicată, cu implicații etologice și economico-organizatorice, de management. Termenul intră în uz în cursul revoluției tehnico-științifice contemporane, înlocuind termenii de creșterea animalelor și zootehniei specială. Conceptul de exploatare presupune totalitatea măsurilor tehnico-organizatorice, menite să asigure animalelor posibilitatea de a-și reflecta integral capacitatea productivă, moștenită de la ascendenți. Ca urmare, exploatarea cuprinde regulile de adăpostire, hrănire, îngrijire, mișcare și folosirea animalelor în scopul realizării diferitelor producții economice (carne, lapte, lână, ouă, muncă etc.). Prin exploatare

rațională, se înțelege asigurarea optimă a tuturor factorilor de mediu și exploatare, în raport cu cerințele biologice ale animalului, în scopul obținerii unor producții economice maxime și de calitate superioară, cu cheltuieli minime. După gradul de intensificare exploatarea poate fi: *extensivă*, *semiintensivă* sau *intensivă*.

**Explorație rectală**, sin. *Explorație transrectală*. Reprezintă investigația organelor aflate în cavitatea abdominală sau pelvină prin traversul rectului. În funcție de specie se face un tușeu digital sau palpație prin introducerea mâinii în rect. Această metodă se aplică pentru precizarea stării și a stadiului gestației ca și în cazul enteropatiilor. Este o metodă obligatorie în cadrul examenului ginecologic.

**Extensibilitatea linii**. Înșușirea care reprezintă cuantumul de alungire a unei fibre din momentul dispariției ondulației, până în momentul ruperii. Extensibilitatea absolută se exprimă în centimetri, iar cea relativă în procente față de lungimea inițială.

**Extensor**. Mușchi care produce extensiunea (deschiderea unghiului articular, întinderea unghiului) distingându-se: extensori carpo-radiali și extensori carpo-ulnari, situați în regiunea antebrăului, extensori digitali situați în regiunea antebrăului sau a gambei având un lung tendon distal ce ajunge până în regiunea falangiană, în funcție de degetele pe care le extinde putând avea denumiri diferite.

**Extenuare**. Diminuarea extremă a forțelor organice.

**Extenuare sexuală**. Epuizare, diminuarea vigoriei sexuale ca urmare a folosirii neraționale a masculului, însoțită de o slabă calitate a spermiei.

**Exterior**. Studiul formelor exterioare ale animalelor domestice. Este o caracteristică de rasă și variază în funcție de vîrstă, stare de întreținere etc.

**Extern**. Termen general definind poziția unor formațiuni: 1. În afara organismului (la suprafață); 2. Orientat spre în afară (ex. fața externă a spetei); 3. Avînd legătură cu exteriorul (ex. porțiunea externă a aparatului genital) etc.

**Exteroceptor**. Termen folosit pentru definirea receptorilor senzoriali sau senzitivi care culeg impresii din mediul exterior.

**Extirpare**. Ablația unei formațiuni tumorale.

**Extracelular**. În afara celulei.

**Extractor**. Aparat care extrage miele din faguri cu ajutorul forței centrifuge.

**Extracția învelitorilor fetale**. Scoaterea manuală a învelitorilor fetale care nu au fost eliminate în termen normal după expulzarea fătului. Se execută prin desfacerea angrenajului corion-endometru și tracțiune concomitentă de porțiunile de învelitori neeliminate. Trebuie făcută cât mai rapid după precizarea diagnosticului de retenția învelitorilor fetale, înainte de închiderea cervixului post-partum.

**Extracția mierii**. Acțiune ce cuprinde două operații: a) descăpăcirea fagurilor urmată de b) extragerea mierii. Echipamentul pentru extracție în stupinile mici se compune din: vas descăpăcitor, cuțit și de descăpăcit, extractor, vas pentru captarea mierii, zăcător. În camera de extracție temperatura trebuie să fie ridicată; în stupinile mari se folosesc camere de preîncălzire cu temperatura de 35°C. Fagurii se sortează după culoare și greutate. În extractoarele tan

gențiale nereversibile pentru a se evita ruperea fagurilor se recoltează 50% din mierea de pe o față, urmînd extragerea pe partea opusă apoi restul de 50% de pe prima față. În stupinile mari se folosesc utilaje mari care asigură mecanizarea. O linie cuprinde: descăpăcitor mecanic, vas pentru captarea și topirea căpăcelelor, extractor acționat cu motor, pompa de miere, filtru gravitațional, zăcători de miere.

**Extrasistola** (lat. *extra*: în afară și gr. *systole*: contracție). Contracție supli-

mentară a inimii, înaintea sistolei, care întrerupe ritmul regulat al bătăilor.

**Extrauterin.** În afara uterului (ex.: gestație extrauterină).

**Exsudat. 1.** Termen general care definește un lichid proteino-cazeos, prezent într-o cavitate organică, rezultat din trecerea plasmii cu o mare cantitate de proteine din vase în cavitatea respectivă, creșterea permeabilității vaselor fiind consecința unei inflamații de continuitate și de contiguitate; **2.** Orice substanță care este exsudată.







**F. 1.** Simbol introdus de S. Wright pentru a indica coeficientul de consanguinitate; **2.** Sistem de grupă sanguină la suine, alcătuit din două gene alelice ( $F^{\circ}$  și  $F^{-}$ ); **3.** Simbol pentru indicarea „testului Fisher”. **4.**  $F_1, F_2, F_3, \dots$  — Simboluri folosite pentru indicarea generațiilor filiale;  $F_1$  — prima generație filială, reprezentată de descendența partenerilor din generația parentală;  $F_2$  — a doua generație filială reprezentată de descendenții unor parteneri din  $F_1$ ;  $F_3$  — a treia generație filială, reprezentată de descendenții unor parteneri din  $F_2$  ș.a.m.d.

**Fabrică de nutrețuri combinate**, sin. *F.N.C.*, *Întreprindere de producere a nutrețurilor combinate*, *I.P.N.C.* Întreprindere în care se prelucrează diferite produse agricole și se prepară nutrețul combinat, după rețete stabilite. Procesul tehnologic din *F.N.C.* cuprinde: recepția materiei prime, condiționarea boabelor (uscarea, curățirea, decorticare etc.), măcinarea boabelor, dozarea, amestecarea, primirea și depozitarea făinurilor industriale etc. În unele cazuri se efectuează și granularea nutrețului combinat.

**Facelia** (*Phacelia tanacetifolia*). Plantă meliferă specială, anuală din familia *Hydrophyllaceae*. Tulpina ajunge la 60—90 cm înălțime și are pină la 20 ramificații laterale. Asigură o producție de 300—350 kg nectar/ha. Poate fi folosită și ca furaj.

**Facial. 1.** (nerv —). Nerv distribuit musculaturii feței. Cu origine aparentă pe partea laterală a corpului trapezoid, trece prin conductul Fallope, și se împarte în: ramuri pentru occipitohoidian, stilohoidian și digastric, nervii auriculari, ramuri bucale, unindu-se ulterior cu nervul temporal superficial, pentru a forma plexul subzigomatic (pe suprafața maseterului); **2.** Care aparține feței, se găsește, se distribuie sau se manifestă la nivelul feței.

**Facială** (arteră —). Arteră desprinsă din artera linguofacială pentru a apare la suprafața la nivelul scizurei vasculare a mandibulei, de unde urcă paralel cu marginea anterioară a maseterului pentru a se termina prin artera nasală dorsală și artera unghiulară a ochiului.

**Facies** (lat. *facies*: figură, formă exteroară). Aspectul feței, condiționat de forma și mișcările la nivelul feței.

**Factor I.** V. Fibrinogen.

**Factor II.** V. Protrombină.

**Factor III.** V. Trombochinază.

**Factor IV.** Ionii de calciu implicați în mecanismul de coagulare a singelui.

**Factor V.** V. Proaccelerină.

**Factor VI.** Substanță încă neidentificată; se crede a fi derivată din factorul V, în timpul coagulării singelui.

**Factor VII.** Procoagulant, înrudit cu protrombina.

**Factor VIII.** V. Factor antihemofilic.

**Factor IX.** V. Factor chrimas.

**Factor X.** V. Factor stuart.

**Factor XI.** Procoagulant prezent în singele normal, denumit și P.T.A. (plasma thromboplastin antecedent).

**Factor XII,** sin. *Factor Hageman*. Un factor de coagulare a singelui, eficaçe în mod experimental numai in vitro.

**Factor antițenic.** V. Factor de grupă sanguină.

**Factor antihemofilic.** Factor de înche-gare a singelui ce se găsește în singele mamiferelor sub formă de proteină solu-bilă. Cunoscut și ca factor VIII sau thromboplastinogen.

**Factor catatermometric.** Pierderea de căldură de pe suprafața de un cm<sup>2</sup> a rezervorului catatermometrului în timpul răcirii acestuia de la 38 la 35°C; se ex-primă în milicalorii.

**Factor chrîmas.** O proteină solubilă, factor al singelui implicat în coagularea singelui. Cunoscut și ca factor IX sau P.T.C. (plasma thromboplastin compo-nent).

**Factor de coagulare.** Factor ce inter-vine în coagularea singelui (v. fac-tor I — factor XII). Acțiunea de coa-gulare intravenoasă a acestor factori este frînată de „antifactori“ de coagu-lare: heparina, antitromboplastina, au-tiaccelerine etc.

**Factor de creștere.** Termen general sub care se definesc o serie de substanțe complexe, indispensabile creșterii și dez-voltării normale a unor microorganisme, insecte sau animale superioare. Unii din acești factori sînt bine cunoscuți, atri-buindu-li-se un rol de participant struc-tural al coenzimelor; alții însă nu au fost încă identificați chimic.

**Factor de grupă sanguină,** sin. *Factor antigenic, factor sanguin, specificitate anti-genică*. Element determinat genetic cu proprietate antigenică și care poate fi pus în evidență prin reacția produsă în prezența unui reagent. O genă poate determina producerea unui singur factor de grupă sanguină sau a unui grup de factori.

**Factor letal.** Element prin acțiunea căruia se poate provoca moartea orga-nismului. Factor letal poate fi: o genă mutantă cu efect letal, o aberație cro-mozomală sau chiar o schimbare de poziție a genelor. Acești factori pot să provoace blocarea unui proces meta-bolic, împiedicarea unei dezvoltări nor-male a organismului și, ca urmare, moartea să survină în diferite perioade ale vieții. H a d o r n (1949) propune următoarea clasificare a factorilor letali în funcție de gradul de penetranță: **a)** fac-tori letali propriu-zisi, care provoacă moartea a peste 90% din organismele afectate; **b)** factori semiletali care de-termină moartea a cel puțin 50% din purtători; **c)** factori subvitali care de-termină moartea a cel mult 50% din purtători și **d)** factori quasinnormali care determină moartea a cel mult 10% din purtători. În funcție de momentul în care acționează, factorii letali pot fi grupați în următoarele categorii: *mono-fazici, plurifazici și afazici*.

**Factor limitant. 1.** Factor reprezentat de unul din aminoacizii indispensabili (ex. lizina, metionina), care atunci cînd este deficient în rație sau este prezent în cantități mai mici decît necesarul de hrană al animalelor, limitează producțiile animale; **2.** Termen general prin care se definește un factor (de regulă alimentar) care în anumite condiții poate limita producția animalelor (nivel de proteină, de energie etc.).

**Factor lipotrop,** sin. *Substanță lipo-tropă, substanță antisteatogenă*. Substanță care poate face să crească tranzitul hepatic al lipidelor, opunîndu-se dege-nerescenței grase a ficatului (ultima favorizată de factori antilipotropi).

**Factor mutagen.** Factor (în general de natură fizică) putînd provoca o ridi-care a frecvenței mutațiilor într-o popu-lație.

**Factor protrombină.** V. Vitamina K.

**Factor Stuart,** sin. *Factor X, factor Stuart-Power*. Precoagulant ce se gă-sește în plasma normală, dar deficient

în singele indivizilor cu o deficiență ereditară a singelui: poate fi strins înrudit cu protrombina, deoarece ambele substanțe sînt formate în ficat, prin acțiunea vitaminei K.

**Factor Stuart-Power.** V. Factor Stuart.  
**Factorii ecologici.** Totalitatea factorilor care alcătuiesc mediul de viață al plantelor și animalelor. Factorii ecologici se clasifică în factori climatici, edafici, topografici și biotici. Factorii climatici includ lumina, căldura, precipitațiile, vînturile, compoziția aerului etc. Factorii edafici includ solul cu toate însușirile acestuia, roca mamă etc. Factorii topografici (orografici) includ formele de relief. Factorii biotici se referă la influența organismelor vii, plante și animale.

**Fagocit** (gr. *fagein*: a mânca, *cytos*: celulă). Denumire atribuită unor celule dotate cu proprietatea de a îngloba particole organice și a le distruge.

**Fagocitină.** Globulină cu activitate antibacteriană, elaborată de granulocitele neutrofile, prezentă în celulele fagocitice.

**Fagocitoză.** Fenomen răspîndit în natură, care constă în înglobarea și digerarea unor particule din mediu de către anumite celule animale. La maniere și om, fagocitoza se realizează de către celule specializate, numite fagocite și contribuie la distrugerea hematiilor îmbătrînite, a celor uzate, a corpiilor toxici etc. Prin fagocitoză organismul se apără împotriva germenilor patogeni. Fenomenul fagocitozei a fost descoperit și denumit astfel de *I. I. Mecnikov*, care a elaborat teoria imunității. O contribuție importantă la elucidarea mecanismului de fagocitoză a adus-o savantul român **I. Cantacuzino**.

**Fagopirism.** Fotodermatoză produsă la animalele cu pielea nepigmentată în urma consumării plantelor din genul *Fagopyrum* și expunerii la radiații solare directe.

**Fagotrof.** Organism care ingeră nutrienții prin fagocitoză (ex. protozoare, metazoare etc.).

**Faguri.** Componentii cuibului, construiți de către albine din ceară, alcătuiți din celule de diferite tipuri (8 000—10 000), predominînd cele de albine lucrătoare. Grosimea fagurelui 25 mm (uneori mai mare), distanța între faguri 12 mm.

**Faguri artificiali.** Foi de ceară de albine, pe care sînt imprimate funduri de celule hexagonale. Procesul de confecționare a fagurilor este mecanizat complet, folosindu-se agregate speciale.

**False membrane.** Concrețiuni exudative în placă, formate pe suprafața mucoaselor sau seroaselor inflamate și rezultate din coagularea fibrinei, care a prins în ochiurile rețelei leucocite și celule descumate.

**False seroase.** Formațiuni membranoase, asemănătoare seroaselor, dar rezultate prin clivajul țesutului conjunctiv, în structura lor intrînd țesut conjunctiv și fibrocite cu caracter epiteloid: sinovialele articulare, tendinoase etc.

**Falus.** V. Penis.

**Familie.** 1. Categorie sistematică (taxonomică) în botanică și zoologie, superioară genului și inferioară ordinului. O familie cuprinde mai multe genuri apropiate. Există familii mari, care cuprind zeci sau sute de genuri (ex. compozeele, leguminoasele, orhideele etc., dintre plante: fringilidele, ciprinidele etc. dintre animale), în timp ce altele sînt formate doar din cîteva genuri sau dintr-un singur gen (ex. familia *Ornithorhynchidae* cu ornitorincul, familia *Castoridae* cu castorul etc.). Nimirile latinești ale familiei au terminația — *idae* în zoologie (ex. *Sciuridae*) și — *aceae* în botanică (ex. *Fagaceae*); 2. Un grup de indivizi înrudiți genetic între ei datorită unuia sau mai multor strămoși comuni (*Falconer*, D.S.). De exemplu familia de semifrați/semisurori (grup de indivizi care au un părinte comun), familia de frați bunisurori bune (grup de indivizi care au ambii părinți comuni).

**Familia de albine.** Unitate biologică bine determinată a cărei viață se desfășoară în strictă dependență de activitate comună a tuturor indivizilor care o alcătuiesc. Această unitate este rezultatul evoluției, al adaptării albinelor la condițiile de mediu ce s-au schimbat în decursul timpului determinând gruparea albinelor, creșterea lor numerică în scopul măririi rezistenței, apariția treptată a specializării. Coeziunea familiei se datorește unor relații strinse de nutriție, circulației unor substanțe, posibilități de mobilizare, de comunicare. În componența familiei intră matca, albinele lucrătoare și trîntorii. Numărul indivizilor este în dependență de condițiile de mediu atingînd în condiții favorabile 50 000—80 000 scăzînd la iernat la 15 000—20 000.

**Familie de albine bezmetecă.** Familie cu albine ouătoare ce provin din familii orfane lipsite timp îndelungat de puiet tînăr din care albinele să-și poată crește o altă matcă. Ca urmare unor albine li se dezvoltă ovarele și depun ouă neregulate, mai multe într-o celulă din care pot ecloziona numai trîntorii.

**Familie de prăsilă.** Familie de albine de mare valoare, caracterizată prin producții mari de miere și ceară, rezistentă la iernare, la îmbolnăvire, blîndă, cu instinct redus de roire care valorifică culesurile și în condiții mai puțin favorabile etc. Este secționată în stupină după aceste criterii și folosită în direcția obținerii de la ea de material biologic pentru formarea de familii noi și pentru creșterea de măci.

**Familie orfană.** Familie de albine ce și-a pierdut matca din cauză de bătrînețe, boală sau iernare necorespunzătoare.

**Familie slabă.** Familie de albine cu potențial biologic redus, neproductivă, expusă ușor îmbolnăvirilor, atacului dăunătorilor. Cauzele slăbirii pot fi multiple: matcă necorespunzătoare, hrană insuficientă, iernare defectuoasă, boală etc.

**Fanere** (gr. *phaneros*: care proemină). Termen general sub care se definesc producțiile dure ale pielii (unghii, onghoane, copită, peri, coarne, castane etc.), cu rol în protejarea organismului.

**Fanon** (fr. *fanon*: salbă), sin. *Salbă*. Cută a pielii la taurine, situată în regiunea cervicală inferioară.

**Fanon abdominal.** Cută a pielii întîlnită la unele rase grele de giște și situată pe abdomen. Poate fi simplu sau dublu după rasă și starea de îngrășare.

**Faringe.** Canal muscolumembranos care pornește de la cavitatea bucală și cavitățile nazale, continuîndu-se cu esofagul. Reprezintă locul de încrucișare a căilor respiratorii (nas, laringe) cu calea digestivă (gură, esofag).

**Faringian.** Care aparține faringelui sau se referă la faringe.

**Fascioloză,** sin. *Distomatoză*. Helmintoză hepatică produsă de trematode din familia *Fasciolidae*.

**Fascioloză bovină,** sin. *Fascioloza taurinelor*. Helmintoza hepatică cu evoluție cronică, produsă de *Fasciola hepatica* (vierme foliaceu cu două ventuze — bucală și abdominală — lung de 18—20 mm) și manifestată clinic prin simptome discrete, vagi semne hepatice, debilitate etc.

**Fascioloză ovină,** sin. *Fascioloza oilor, gălbează*. Helmintoză hepatică produsă de *Fasciola hepatica*, apărînd de obicei toamna și evoluînd în trei etape: perioada I cu îngrășare, astenie, hepatită acută etc., aparentă în septembrie-octombrie, perioada a II-a cu debilitate, icter, anemie, polidipsie, edeme conjunctivale, aparente în decembrie-ianuarie și perioada a III-a cu cabexie, diaree, abdomen balonat, avorturi spontane, aparente în februarie-martie.

**Fasciozan,** sin. *Distozan*. Preparat antifasciolic pe bază de hexacloretan sau tetraclorură de carbon.

**Fasoliță** (*Vignasinensts Endl.*). Plantă anuală cultivată din familia *Leguminosae*. Are tulpină glabră, erectă, ramificată. Frunzele sînt trifoliolate lung pețiolate, iar florile sînt mari, violacee sau albe, gru-

pate cite 2—3 la subsuoara frunzelor. Fructul este o păstăie multispermă. Se cultivă pentru boabe, masă verde, nutreț murat sau ca îngrășământ verde. Dă rezultate excelente pe solurile nisipoase datorită rezistenței mari la secetă. Se seamănă la 40—60 cm între rânduri folosind 40—50 kg/ha cind se seamănă pentru boabe și 60—70 kg/ha cind se seamănă pentru masă verde sau siloz. Produce 800—1 500 kg boabe la hectar, respectiv 15—20 t/ha masă verde.

**Fatt Pastel.** Denumire pentru nurca *Pastel Royal* (v).

**Faulhaber.** Model de chemătoare pentru a determina apropierea păsării în vînătoarea la ieruncă (*Tetrastes Bonasia*).

**Faună.** Totalitatea animalelor de pe un teritoriu dat, constituită în urma unui proces istoric de evoluție. Fauna constă din animale *autohtone* (animale care s-au format pe acel loc) și *imigrate* (animale venite din alte părți). Termenul denumește și diferite grupe de animale (ex. faună de mamifere) sau animalele unei perioade din istoria pămîntului (ex. faună terțiară).

**Faverolle.** Rasă de găini creată în Franța prin încrucișarea dintre rasele Houdan cu Brahma și succesiv infuzie de singe Dorking. Se caracterizează printr-o bună dezvoltare, 3,5—4,5 kg, precocitatea ridicată, capul împodobit cu favoriți și un colet de pene abundente, trunchi lung, pieptul și abdomenul egal dezvoltate și la picioare 5 degete. Se cunosc mai multe varietăți de culoare, precum și o varietate pitică cu greutate de 0,6—0,9 kg.

**Favory.** Linie veche, principală, a rasei Lipițane, creată de armăsarul cu același nume, născut în herghelia Kladrub (Boemia) în 1769 care avea singe orientat. Animalele din această linie sînt ușoare, au profilul capului convex, gîtul fiind lung și elegant, grebăn reliefat, spinare scurtă și puternică, membre subțiri și mersuri vioaie. În România această linie are o pondere de 19% din structura genealogică a efectivului matcă, prezentînd forme suple, elegante,

profilul capului corect și mersuri întinse energice.

**Fawn.** Nurcă de încrucișare obținută din Moile buff și Pastel Royal.

**Fawn flue.** Denumire pentru nurca standard canadiană.

**Fazan.** Denumire generală pentru un număr mare de specii de păsări din ordinul *Galliformes*, familia *Phasianidae*, păsări de vînătoare, de decor și în ultimii ani păsări de producție crescute în complexe avicole industriale.

**Fazan de Amberst** (*Chrysolophus amherstiae*). Fazan crescut pentru decor, originar din China de vest, cu penaj frumos colorat, cu talie apropiată de a fazanului Argintiu, are culori destul de vii, cu mult roșu, albastru și galben-auriu și cu moț alb cu roșu.

**Fazan argintiu** (*Gennaes nyctemerus*). Fazan crescut pentru decor, originar din China de nord. Are o talie mare, și culori mai puțin vii, respectiv mai mult desen barat, cu coada argintie și cu moț caracteristic, negru.

**Fazan auriu** (*Chrysolophus pictus*). Fazan crescut pentru decor, originar din China de sud, unul dintre cei mai mici fazani, însă dintre cei mai frumoși, cu un colorit foarte complex (cu mult auriu, roșu purpuriu, albastru și castaniu) cu un moț caracteristic pe cap.

**Fazan chinez gulerat** (*Phasianus colchicus torquatus*). Fazan originar din China de sud-est, caracteriat printr-un guler alb în jurul gîtului, complet închis sau uneori întrerupt posterior, crescut pentru vînătoare. Are culori mai deschise, brun-galben-portocaliu și brun roșcat cu nuanțe verzui.

**Fazan comun de vînătoare** (*Phasianus colchicus colchicus*). Fazan crescut pentru vînătoare, originar din Asia Mică, cu greutate corporală de 1—1,5 kg la masculi și 0,5—1,0 kg la femele. Cu dimorfism sexual pronunțat, cocoșul prezintă un penaj foarte viu colorat și o coadă lungă (45—50 cm). Găina are în general aspect mai fin, coada mai scurtă și penaj mai puțin viu colorat.

**Fazan de Formoza** (*Phasianus colchicus formosanus*). Fazan originar din Taiwan, de talie mică, crescut pentru vânatoare.

**Fazan de vânătoare.** Diferite specii de fazan care populează terenurile de vânatoare. Se recoltează prin vânatoare sportivă (cocoșii) și prin vânatoare de selecție (găinile). Vinat statornic, care se înmulțește în sălbatec, dar care, pentru a asigura o densitate corespunzătoare practicării vânătorii sportive, este ajutat anual prin colonizări de tineret crescut în fazanerie.

**Fazan mongol** (*Phasianus colchicus mongolicus*). Fazan originar din Turkestan, crescut pentru vânatoare, caracterizat printr-un guler alb la gît (la masculi), producție mare de ouă și creștere foarte rapidă a puilor. Foarte frumos colorat, prezintă în penaj mai ales culorile verde-închis, brun roșcat auriu și brun cu reflexe purpurii.

**Fazan negru** (*Phasianus colchicus colchicus*, *varietatea tenebrosus*). Varietate a fazanului comun de vânatoare, cu talia mai mică, și producția de ouă mai mare. Masculul are culoarea verde-închis, iar femela este aproape neagră. A fost format în Anglia prin încrucișarea fazanului comun cu fazanul verde.

**Fazan reevezi**, sin. *Fazan regal* (*Syrnaticus reevesi*). Fazan crescut pentru decor, originar din China de nord. Este specia cu talia cea mai mare, avind o lungime de peste 2 m, din care coada pînă la 1,5 m, cu penaj frumos colorat. Are o culoare generală galben-auriu cu negru, are penele de pe cap albe, guler alb pe gît și pene codale cu dungi negre și brune.

**Fazan verde** (*Phasianus colchicus versicolor*). Unul din cei mai mici fazani, originar din insulele Japoniei. Se caracterizează prin zbor mai rapid și penaj mai frumos colorat decît fazanul comun, cu mult verde metalic și albastru purpuriu. Lipsește inelul alb de pe gît.

**Fazanerie.** Crescătoria de fazani organizată în sistem semîntensiv sau intensiv de întreținere. În prezent sînt

organizate aproape numai cu fazani obținuți în captivitate, cu ferme de reproducție în care se practică selecția, cu stațiuni de incubație dotate cu incubatoare specializate și cu ferme de creștere a puilor dotate cu instalațiile avicole specifice. Producții obținute se lansează în sălbatec în fondurile de vânatoare apropiate sau depărtate ori se livrează direct pentru consum.

**Fazani păuni.** Specii de fazani cu exterior care amintesc formele exterioare ale păunilor și care în general fac parte din familia *Argusianinae*.

**Faze restitucionale**, *sin. Faze de cicatrizare.* Etapele prin care trece procesul constituțional (de cicatrizare), distingîndu-se: o fază *degenerativă*, o fază *congestivă* și o fază *proliferativă*.

**Fază fenocritică.** Moment din procesul de dezvoltare a unui organism în timpul căruia efectul produs de o genă poate fi ușor influențat de factorii externi.

**Făină animală.** Termen general prin care se definesc făinurile de origine animală (făina de carne, făina de cadavre etc.). Este un produs obținut din resturile animale de la fabricile de conserve (sînge, cadavre etc.), sterilizate și caracterizate prin conținut mare de proteine de valoare biologică ridicată. Se folosește ca supliment furajer mai ales în hrana puilor, păsărilor ouătoare și a porcilor, precum și în componența unor nutrețuri combinate.

**Făină de cadavre.** V. Făină de carne.

**Făină de carne.** Furaj proteic format dintr-un amestec de făină de carne și alte țesuturi, cu o proporție mai mare sau mai mică de făină de oase. Se obține fie ca reziduu de la fabricarea extractelor de carne și a conservelor de carne, fie ca produs rezultat prin prelucrarea animalelor sau părți de animale improprie pentru consumul uman sau a cadavrelor special colectate. Conțin 52—55% substanțe azotate și 16—22% substanțe minerale. Proteinele din făina de carne au o valoare biologică ridicată, iar sărurile minerale sînt bine echilibrate.

**Făină de carne-oase.** Furaj proteic, provenit de la abatoarea sau ecarisaje. Are ponderea cea mai mare în structura făinurilor de origine animală, reprezentând o sursă valoroasă de proteine de înaltă valoare biologică. Există mai multe categorii de făină de carne-oase, în funcție, în primul rând, de raportul dintre carne și oase din materia primă.

**Făina de oase.** Produs obținut prin măcinarea oaselor după degresare și degelatinizare. Se folosește ca supliment mineral în rațiile de hrană ale animalelor.

**Făină de pene.** Furaj proteic produs din fulgii și penele păsărilor. Conține până la 80—90% proteină, al cărei component principal este însă keratina care rezistă la acțiunea hidrolitică a enzimelor. De aceea, înainte de utilizare în hrană, pentru a-i mări digestibilitatea, făina de pene trebuie să fie supusă încălzirii sub presiune.

**Făina de pește.** Furaj proteic preparat din pește de calitate inferioară sau din resturi de la fabricile de conservare a peștelui pentru consumul uman. Are culoare galbenă, cu miros specific; în medie conține 45—50% substanță proteică, 10—20% grăsime și cantități apreciabile de fosfat de potasiu și de calciu.

**Făină de singe.** Furaj proteic obținut din singele rezultat de la sacrificarea animalelor la abatoare. Reprezintă furajul cel mai concentrat în proteină (circa 75%), are însă o tolerabilitate mai redusă în alimentație, în special pentru pui.

**Făinuri proteice animale.** Grupă de furaje de origine animală, caracterizate printr-un procent mare de proteină și valoare biologică ridicată. Sînt sărace în vitaminele A și D, dar au un conținut apreciabil de vitamine din complexul B.

**Fălcare,** sin. *Fălcele*. Piese ale căpșetrului (friului) care coboară de la solnițe în jos, pe regiunea obrazilor, pînă la comisura buzelor.

**Făt,** sin. *Fetus*. Produs de concepție în perioada de viață intrauterină, din

momentul în care începe să aibă mișcări proprii și aspectul caracteristic speciei respective, pînă la naștere.

**Febră** (lat. *Febris*). Sindrom complex caracterizat prin hipertermie, modificări generale și ale marilor funcțiuni; după durată, poate fi *efemeră, acută, subacută și cronică*.

**Febră aftoasă.** Boală infecțioasă și contagioasă a rumegătoarelor și suinelor, inoculabilă, provocată de un virus polivalent, cu diverse tipuri (A, O, C, Asia etc.), fiecare din tipuri avînd variante diferite (1, 2, 3). Animalele bolnave își reduc producția, adesea prezentînd complicații cardiace, manifestări asmatiche etc.; la suine, are o evoluție extrem de gravă.

**Febră catarală malignă a oilor.** Boală infecțioasă și inoculabilă la oi (și eventual la bou), produsă de un virus (transmis printr-un vector animal, în general o insectă hematofagă) și manifestată prin cianoză linguală, eventual nazală, febră intensă, stare de adinamie etc.

**Febră cărbunoasă.** V. Antrax.

**Febră de Dalmația.** V. Febra papataci.

**Febră de lapte.** V. Febra vituleră.

**Febră de Malta.** V. Bruceloză.

**Febră de sare.** Tulburări produse la animale prin consumarea unor cantități crescute de clorură de sodiu.

**Febră de transport.** Afecțiune produsă de un virus din grupa *Mixovirus* care se manifestă clinic la viteii și bovinele adulte ca urmare a stăruirii de transport.

**Febră papataci,** sin. *Febra cîinelui, tifosul cîinelui, febra de Dalmația, febra Pick, febra Pym*. Boală infecțioasă comună animalelor și omului, caracterizată prin acces hipertermic violent, brusc, durînd în general trei zile, bradicardie, tulburări digestive, eritem etc., urmată de vindecare lentă.

**Febră puerperală.** Sindrom febril produs de o stare septicemică apărută în perioada de puerperium, consecutiv traamelor zonale, retențiilor placentare etc.

**Febră Q.,** sin. *Boala Denick-Burnet, febra Queensland, febra Mossman* etc.

Boală infecțioasă, inoculabilă, transmisibilă prin contact, produsă de *Rickettsia burnetti*, comună omului și rumegătoarelor, la animale cel mai adesea evoluind sub formă de bronhopneumonie. Poate fi frecvent întâlnită la lucrătorii din abatoare. Se transmite de la animale la om prin lapte, pulberi cu virus etc.

**Febra tifoidă a calului.** Boală extrem de contagioasă, infecțioasă și inoculabilă la cal, produsă de un virus specific și manifestată prin febră excesivă (hipertermie evidentă), depresione nervoasă, modificări circulatorii, mai ales puls rapid și slab, câtar al mucoaselor etc.

**Febră vituleră,** sin. *Febra de lapte.* Nevroză cauzată de o hipocalcemie acută și caracterizată prin paraplegie postpartum, decubit sterno-abdominal cu capul și gîtul fixat pe o latură a corpului. Se vindecă rapid prin administrarea intravenoasă a preparatelor pe bază de calciu sau prin introducerea de aer sub presiune prin canalele mamelone.

**Febrifug,** sin. *Antipiretic.* 1. Substanță sau medicament care combate febra; 2. Care face să scadă hipertermia.

**Fecund.** 1. Apt pentru reproducție; 2. Care posedă capacitatea de a favoriza asimilarea reciprocă a gameților.

**Fecundare.** V. Fecundație.

**Fecundație,** sin. *Fecundare.* Proces ce constă în unirea gametului mascul (anterozoid, spermatozoid) cu gametul femel (oosferă, ovul), în urma căreia se formează oul fecundat. La animale, fecundația poate fi internă cînd se produce în interiorul organismului femel (ex. la păsări, la mamifere etc.), sau externă, cînd se produce în afara organismului femel (ex. la pești). În procesul de fecundație, spermatozoizii, mobili, sînt atrași de către ovule, datorită unui chimiotactism pozitiv. Ca proces biologic, fecundația este un proces foarte important. Ea nu se reduce la combinarea a doi gameți: în prezent, fecundația este considerată ca un fenomen de metabolism, în care se produce asimi-

larea reciprocă și electivă a gameților și în urma căruia rezultă un organism nou, cu mai multe posibilități de adaptare, cu ereditate mai plastică.

**Fecundație artificială.** Termen impropriu folosit, în sens de însămînțare artificială.

**Fecundație la pești pe cale umedă.** Fecundație ce se practică în reproducerea artificială la pești, atunci cînd amestecul icrelor și a lapților se efectuează cu apă.

**Fecundație la pești pe cale uscată.** Fecundație ce se practică în reproducerea artificială la pești, atunci cînd amestecul între icre și lapți se efectuează fără apă. A fost inițiată de *Vranski*.

**Fecunditate.** 1. Potențialul reproductiv al unui individ exprimat prin cantitatea de gameți produsă; 2. Capacitatea animalelor de a se reproduce și de a da cu regularitate descendenți normal dezvoltăți. Măsura fecundității este dată pe de o parte, de numărul de fătări, iar pe de altă parte de numărul de descendenți proveniți de la fiecare fătare. Fecunditatea este variabilă la diferite specii de animale: de obicei animalele mari și cu viață lungă (ex. elefantul) dau descendenți mai puțini și la intervale mai mari decît animalele mici și cu viață scurtă (ex. șoarecele). La animalele sălbatice, fecunditatea este condiționată de condițiile de hrană, de climă etc. La animalele domestice, ea este influențată de calitatea hranei, de condițiile de întreținere și de exploatare.

**Fecunditate individuală la pești.** Cantitatea de icre depuse de un pește reproducător femel într-o singură potă.

**Fecunditate lucrativă la pești.** Numărul de icre eliminate de o femelă în urma injecțiilor cu suspensie de hipofiză de pește sau produse sintetice gonadotropice.

**Fecunditate relativă la pești.** Numărul de icre ce revine la 1 kg din greutatea unui reproducător femel.

**Federația chinologică internațională** (F.C.I.). Organizație înființată în anul 1911 avînd drept scop: recunoașterea mutuală a registrelor genealogice pen-



tru cîini; stabilirea standardelor de rasă; adoptarea regulilor internaționale privitor la expoziții, concursuri etc.

**Felidae** (lat. *feles-is*: pisică). Familie de mamifere din ordinul carnivorelor, subordinul *Ailuroidae* cu corpul zvelt, mlădios, gîtul scurt, capul rotund cu fălci scurte; au gheare retractibile și coada de obicei lungă. Sînt în majoritate sălbatice și trăiesc pe toate continentele, cu excepția Australiei. Unele aduc daune economiei vînatului.<sup>4</sup> Sînt vinate pentru blana lor prețioasă (ex. risul, pantera, tigru, leu). Singura specie domestică este pisica. Cea mai mare felidă din țara noastră este risul.

**Felinar**. Brezătură (particularitate de culoare) reprezentată de o zonă albă care ocupă toată suprafața anterioară a capului, acoperind și nările. Pata albă poate cuprinde o singură nară (felinar drept sau stîng) sau ambele nări (felinar dublu).

**Femelă**. Termen general utilizat pentru definirea animalului de sex feminin sau a individului care este capabil să producă în exclusivitate gameți apti de a fi fecundați.

**Femelă matcă**. V. Animal matcă.

**Femeline**. Rasă de taurine originară din Franța, caracterizată prin dezvoltare corporală elipometrică (greutate 400 kg), exterior fin, cap uscățiv, coarne lungi și subțiri, trunchi adînc, membre scurte, culoarea blondă uniformă și producție de lapte 2 000—2 500 kg pe lactație.

**Femur**. Osul care formează scheletul coapsei, avînd aspect relativ cilindroid, la extremitatea proximală prezentînd un cap articular și o serie de eminente nearticulare numite trocantere; la extremitatea distală există doi condili și o troclea pe care alunecă rotula.

**Fenilalanina**, sin. *Acid alfa-amino-beta-fenil-propionic* ( $C_9H_{11}O_2N$ ). Aminoacid esențial cu rol important în alimentația animalelor domestice, în sinteza adrenalinei și hormonilor tiroiziene. În hematopoeză, în formarea unor pigmenți și în activitatea diferitelor glande endo-

crine. Se găsește în proteina din grăunțele furajere (5—6%), tărțile de grîu (3—5%) și rădăcinoase (1—5%).

**Fenilectonurie**. Defect metabolic datorat unei enzimopatii congenitale care se manifestă prin incapacitatea organismului de a oxida fenilalanina la tirozină: ca rezultat al acestei metabolizări defectuoase, se elimină prin urină cantități importante de acid fenilpiruvic și acid fenilacetic.

**Fenix**, sin. *Phenix*, *Phônix*. Rasă de găini decorative, de origine japoneză, crescute pentru coada lor lungă ale cărei rectrice la cocoș ajung la lungimi considerabile (1,5—2 și chiar 3 m). Au greutate corporală mică (1,5—2,5 kg) și produc ouă cu coaja pigmentată în greutate medie de 45 g. Au creastă simplă, mică și fluier fine, alb-cenușii pînă la măslineu.

**Fenogenetică**, sin. *Genetică fiziologică*. Studiul efectelor fenotipice ale materialului genetic.

**Fenocopie**. Anumită modificare fenotipică, neereditară, provocată de condiții speciale de mediu și care imită o modificare similară produsă de o genă mutantă (G o l d s c h m i d t, 1935). Fenocopia este ușor de identificat, deoarece descendenții subiectului respectiv, vor prezenta fenotipul normal.

**Fenodeviantă**. Individ anormal din punct de vedere fenotipic care deviază de la tipul populației sau de la domeniul de reacție al genotipului (L e r n e r, 1954). Starea anormală se datorește unei anumite combinații de gene și de regulă nu mai respectă schema normală de transmitere. Fenodeviantele apar sporadic, mai frecvent în liniile consangvine, iar frecvența și expresivitatea lor pot crește prin selecție și prin consangvinizare. Apariția fenodeviantelor a fost explicată de L e r n e r (1954) printr-o proporție excesivă de loci cu homozigoție, iar de D u b i n i n (1948) și G o l d s c h m i d t (1949) ca o dereglare a sistemelor poligenice echilibrate.

**Fenogrupă**, sin. *Grupă sanguină*. Expresia fenotipică a unui genotip alcătuit dintr-o pereche de alele, determinante ale unor factori de grupă sanguină.

**Fenol**. Masă de cristale prismatice-aciforme, incolore sau slab roz, cu miros neplăcut și persistent, solubile 1:15 în apă rece. Se obține din distilarea gudroanelor de huiilă și este utilizat în concentrații 3—5% în dezinfecție.

**Fenotip**. Termen ce aparține genetistului danez W. L. Johansen (1909) și reprezintă rezultatul interacțiunii dintre genotip și mediu. Cuprinde ansamblul caracterelor morfologice, fiziologice, biochimice, psihologice etc. ale unui individ, acumulat în procesul dezvoltării individuale a organismului. Fenotipul este determinat de baza sa ereditară și de condițiile concrete de mediu (v. și genotip).

**Ferma**. **1.** Unitate de producție agricolă în cadrul întreprinderilor agricole de stat și a cooperativelor agricole de producție. După structura producției realizate, fermele pot fi: *agricole* (de producție vegetală), *zootehnice*, *viticole*, *pomicole*, *legumicole*, *mixte* etc.; **2.** Element de rezistență de forma unei grinzi cu zăbrele folosit la construcții, pentru a susține acoperișul și alte sarcini accidentale (zăpadă etc.).

**Fermă zootehnică**. **1.** Unitate de producție zootehnică mixtă, în cadrul întreprinderilor agricole de stat sau a cooperativelor agricole de producție. Se organizează pentru o specie (fermă de taurine, fermă de porcine etc.) sau pentru mai multe specii (fermă zootehnică mixtă); **2.** Unitate de producție zootehnică specializată în cadrul întreprinderilor avicole de stat (fermă de pui de carne etc.), în cadrul întreprinderilor de stat pentru creșterea și îngrășarea porcilor (fermă de reproducție, fermă de tineret etc.) sau în cadrul diferitelor asociații intercooperatiste de creșterea animalelor.

**Ferment**. V. Enzime.

**Fermentație**. Transformarea unor substanțe organice sub acțiunea enzimelor.

Inițial, termenul era utilizat pentru definirea descompunerii unei substanțe organice, descompunere însoțită de o degajare de gaze. Ulterior, termenul a fost utilizat pentru definirea oricărei reacții chimice de transformare a unui substrat organic sub influența enzimelor.

**Fermentație acetobutirică**. Fermentație folosită pentru transformarea zaharurilor în acetonă și alcool butiric sub acțiunea unor microorganisme anaerobe (*Amylobacter butilycum* ș.a.) în mediu acid.

**Fermentație aerobă**. Proces de fermentație care necesită pentru realizarea sa prezența aerului (oxigenului). Fermentația aerobă tipică este fermentația acetică.

**Fermentație aleoolică**. Proces de transformare a zaharurilor în alcool etilic și bioxid de carbon.

**Fermentație amoniacală**. Fermentația substanțelor organice care conțin azot, cu degajare de amoniac sau cu formare de săruri de amoniu.

**Fermentație anaerobă**. Proces de fermentație care se petrece în absența aerului, a oxigenului atmosferic.

**Fermentație celulozică**. Proces de degradare a celulozei sub acțiunea enzimelor din microorganisme. Poate fi anaerobă sau aerobă, după felul microorganismului care atacă celuloza și are loc în stomacul erbivorelor și în procesul de putrezire a plantelor. Prin fermentație celulozică se formează glucoza (sub acțiunea enzimelor denumite celulaze și celobiazaze), care este transformată apoi în diferiți produși mai simpli (bioxid de carbon, metan, hidrogen, acizi organici, alcooli).

**Fermentație lactică**. Fermentație anaerobă de mare importanță economică și tehnică, care are drept consecință formarea ca produs principal a acidului lactic. Are loc sub acțiunea enzimelor produse de microorganisme, în special din grupul bacteriilor lactice. Fermentația lactică naturală are loc în însilozarea nutrețurilor, acrirea murăturilor, acrirea laptelui etc.

**Fermentarea gunoiului.** Procese de transformare a materiei organice din gunoiul de grajd în compuși asimilabili de către plante.

**Fermentarea la cald.** Fermentare realizată prin așezarea afinată a gunoiului de grajd pe platforme, fiind datorată acțiunii miceliilor și bacteriilor aerobe care fac ca temperatura în interior să se ridice pînă la 70°C.

**Fermentarea la rece.** Fermentare realizată prin presarea și acoperirea grămezilor de gunoi de grajd pe platforme; este datorată unor procese de transformare produse de microorganisme anaerobe care fac ca temperatura interioară să se ridice la 30—35°C.

**Ferobacterii.** Diferite specii bacteriene (*Crenothrix polyspora*, *Leptothrix ochracea*, *Galionella feruginea* etc.) care se dezvoltă în apele feruginoase, putînd duce la astuparea conductelor.

**Feromon. 1.** Termen general prin care se definește substanța secretată de un animal și care influențează comportamentul sau dezvoltarea altor indivizi din aceeași specie (Karlson și Butenandt, 1959). La unele organisme fenomenul joacă un rol în atracția sexuală; **2.** Substanță prezentă în glandele prepuțiale la masculii mamiferelor. Extrasul de feromon se folosește în prepararea unor spray-uri ce se utilizează în depistarea scoafelor în călduri; **3.** Substanță secretată de matcă, preluată și răspîdită prin relații de nutriție între albinele lucrătoare, avînd rol în inhibarea clădirii botcilor, a dezvoltării ovarelor albinelor lucrătoare, atracția trîntorilor.

**Fertil. 1.** Despre unele animale care sînt apte de a se reproduce; **2.** Despre unele soluri care au însușirea de a da producții mari și constante, ca o consecință a proprietăților lor fizico-chimice.

**Fertilitate. 1.** sin. *Prolificitate*. Potențialul de reproducere al unui individ (sau grup de indivizi) exprimat în cantitatea sau proporția de descendenți produși. **2.** Termen care se referă la

însușirea solului, care constă în capacitatea acestuia de a pune la dispoziția plantelor substanțele nutritive în condițiile unui regim aero-hidric corespunzător cerințelor plantelor. Se deosebește o fertilitate naturală și o fertilitate artificială. Fertilitatea naturală se formează sub influența factorilor de solificare, iar cea artificială o crează omul și reprezintă rezultatul intervenției acestuia.

**Fetal**, sin. *Foetal*. Care se referă sau aparține fetusului.

**Fetid.** (lat. *foetidus*: urit mirositor), sin. *Foclid*. Care imprăștie un miros puternic și respingător, dezagreabil.

**Fetofagie.** Mîncarea propriilor produși imediat după fătare. Acest fenomen se întîlnește în special la carnasierile primipare.

**Fetotomie.** Operațiunea de divizare, secționare a corpului fetal, care se impune pentru remedierea unei distocii grave.

**Fiamminga.** Rasă de taurine (v. Flamanďă).

**Fibră.** Termen general definind elemente anatomice microscopice, realizînd frecvent mănunchiuri, distingîndu-se: *fibre conjunctive* (sau colagene, component neclastic conjunctiv, multibibrilar, neramificat și neanastozomat); *fibre elastice* (tot component conjunctiv, monofibrilar, elastic și anastozomat); *fibre reticulnice* (component fibrilar fin conjunctiv, realizînd în general rețele); *fibre musculare* (element contractil, esențial din componența mușchilor distingîndu-se: fibre cardiace, netede și striate); *fibre nervoase* (constitutive ale nervilor, sistematizate în fibre mielnice, respectiv cu teacă de mielină, amielnice, nude respectiv fără nici un fel de tecă de invelire); *fibre Sharpey* (fibre colagene ce stabilesc legătura între os și periost) etc.

**Fibră brută.** V. Celuloză brută.

**Fibrilație.** Contractie a unor fibrile musculare izolate, eventual a unor fascicule musculare (contractie fasciculară).

**Fibrilaj.** Mărimea grăuntelui muscular a unei cărni, care se percepe prin trecerea ușoară a degetelor pe suprafața unui mușchi proaspăt secționat transversal. Fibrilajul poate condiționa calitatea cărnii, astfel: carnea cu granulația cea mai fină, este cea mai valoroasă, cea cu granulație mijlocie, este intermediară și cea mai slabă este carnea cu granulație mare.

**Fibrilă.** 1. Fibră de dimensiuni reduse ; 2. Element constitutiv al unei fibre musculare, nervoase etc.

**Fibrină.** Proteină insolubilă, care se găsește în singe, limfă, mușchi și care reprezintă elementul principal al procesului de coagulare. Se formează din fibrinogen sub acțiunea enzimatică a trombinei.

**Fibrinogen,** sin. *Factor I.* Proteină fibrilară de tipul keratinei existentă în plasma sanguină. Constituie aproximativ 4% din totalul proteinelor plasmii sanguine și exercită un rol esențial în procesul de coagulare a singelui ; în acest proces fibrinogenul se transformă ireversibil în fibrină.

**Fibrinolizina,** sin. *Plasmină.* Enzimă proteolitică din serul sanguin, care solubilizează fibrina, împiedicând coagularea singelui.

**Fibroblaste.** Celulele conjunctive tinere.

**Fibroblastoză.** Afecțiune caracterizată prin proliferarea fibroblastelor.

**Fibrocartilaj.** Țesut cartilaginos conținând o abundență de fibre conjunctive (colagene sau elastice), distingându-se : *fibrocartilaje complementare ale coptei, fibrocartilaje scutiforme,* situate pe suprafața mușchiului temporal și servind ca elemente de inserție pentru o parte din mușchii urechii etc.

**Fibrocit.** Element celular din țesutul conjunctiv, cu aspect fuziform, sferoidal etc., în general polimorf și cu mari posibilități de metaplasie.

**Fibroină.** Proteină insolubilă din grupa scleroproteinelor produsă de viermele de mătase (*Bombix mori*). Se găsește asociată cu sericina. Fibroina este o

proteină fibrilară tipică a cărei moleculă este exagerat de lungă în raport cu diametrul său (100/1). Fibroina este secretată prin orificiul foarte îngust al glandei viermelui de mătase și folosește la formarea firului de mătase.

**Fibrolipom.** Fibrom dezvoltat cu participarea masivă a țesutului gras.

**Fibrom.** Neoplasm benign, dezvoltat în masa țesutului conjunctiv.

**Fibroză** (lat. *fibra* : fibră). Stare caracterizată prin dezvoltare sau exces de țesut fibros : fibroză pulmonară, ciroză, scleroză etc.

**Fibulă,** sin. *Peroneu.* Os secundar din regiunea gambei, absent la rumegătoare, care la restul speciilor se articulează pe partea laterală a tibiei (la cal neajungând să ia contact cu oasele tarsiene). La iepure extremitatea distală este sudată la tibie.

**Fibular** (nerv -). (lat. *N. fibularis*), sin. *Peronier*. 1. Ramură detașată din nervul ischiatic, trecînd pe fața laterală a gastrocnemienului lateral, apoi pe partea latero-proximală a gambei unde se bifurcă în nervul *fibular superficial* și nervul *fibular profund* ; 2. Care are contingență cu fibula sau aparține acesteia.

**Fieat** (lat. *hepar*). Glandă exoendocrină, considerată ca anexă a aparatului digestiv, lobulată, situată înapoia diafragmei și cuprinzînd în structură un parenchim, învelit într-o capsulă (capsula Glisson), vase, nervi, sistem de canalicule biliare. Mare ca dezvoltare (4—5 kg la cal, 5—6 kg la bou, 1—2 kg la oaie, 3—4 kg la porc), secretă bila care se varsă în duoden prin canalul coledoc.

**Fieat gras.** Fieatul obținut de la unele rase de găște specializate (Toulouse) supuse unei alimentații abundente prin îndopare manuală sau mecanică. Fieatul gras poate ajunge la 0,7—1,5 kg și chiar 3 kg.

**Ficomicete** (*Phycomycetes*). Clasă de ciuperci cu numeroase specii care sînt saprofite sau parazite pe plante și animale, provocînd micoze pe diferite organe : piele, nas, plămîni etc. Se cla-

sifică în 10 ordine cu peste 10 000 de specii. Dintre cele parazite pe plante, mai păgubitoare sînt: *Plasmopora viticola* (mana viței de vie), *Phytophthora infestans* (mana cartofului) etc. Speciile din genul *Mucor* (*M.ucedo*, *M. pusillus*, *M. racemosus* etc.) produc îmbolnăviri la animale cunoscute sub denumirea de *mucormicoze* care generează ulcere gastro-intestinale sau alte afecțiuni.

**Field spaniel.** Rasă de ciini spaniol (v. Spaniel Field).

**Fierbere. 1.** Mijloc fizic de dezinsecție și dezinsecție care acționează datorită căldurii umede; **2.** Mijloc de dezinsecție a cantităților mici de apă.

**Filarea gogoșilor.** V. Depănarea gogoșilor.

**Filet.** Porțiunea tranșată sub formă de nucleu cărnos corespunzător mușchilor situați de-a lungul coloanei vertebrale la animale și pești.

**Filiație.** Înrudire sau legătură directă, în linie descendentă (de la strămoși la urmași).

**Filip, Nicolae** (1864—1922). Medic veterinar și agronom român, întemeietorul zootehniei științifice românești. Lucrări de zootehnie și biologice vegetală.

**Filogenie** (gr. *phylon*: rasă, *genesis*: naștere). Istoria dezvoltării speciilor și raselor de animale.

**Filtrare. 1.** Termen general care definește operația de trecere a unui lichid prin straturi de diferite naturi în scopul reținerii particulelor în suspensie; **2.** Acțiunea de strecurare a unui lichid (lapte) în vederea reținerii impurităților sau altor particule în suspensie.

**Filtru. 1.** sin. *Filtru sanitar-veterinar*. Clădire special amenajată amplasată la intrarea în ferme sau complexe zootehnice, dotată cu vestiare și instalații sanitare pentru spălare și îmbrăcarea echipamentului de protecție cu care se intră și se lucrează în fermă; **2.** Dispozitiv sau aparat cu ajutorul căruia se separă particulele solide sau impuritățile dintr-un produs lichid (lapte).

**Filtru casnic.** Filtru de mică capacitate utilizat pentru purificarea apei, cu strat filtrant din porțelan poros (tip Chamberland), din pământ de infuzorii (tip Berkefeld), fibre de azbest (tip Seitz) sau din cărbune activ.

**Filtru lent.** Bazin în care, pe o placă poroasă, sînt așezate trei straturi filtrante (pietriș mare, pietriș mic și nisip) cu grosimea totală de 150 cm. Apa decantată se aduce pe suprafața filtrului și după formarea membranei biologice, este dată în consum. Randament 2—4<sup>3</sup>/m<sup>2</sup>/24 ore; eficacitate 99,9%.

**Filtru Pasteur-Chamberland.** Un filtru de porțelan, cu porii foarte mici, folosit în filtrările sterilizante.

**Filtru rapid.** Bazin, în care, pe o placă din beton este așezat un singur strat filtrant (80 cm nisip fin). Apa înainte de trecerea prin filtru este tratată cu un coagulant. Randament 4—8 m<sup>3</sup>/m<sup>2</sup>/oră; eficacitate 75—85%.

**Filtru sanitar-veterinar. V. Filtru.**

**Fimoza** (gr. *fimosia*, de la *fimis*: fir, cordon). Strimțarea congenitală sau dobîndită a orificiului prepuțial, făcînd imposibilă exteriorizarea penisului din teaca furoului; ca urmare masculul este compromis.

**Finețea lînii.** Grosimea sau diametrul secțiunii transversale a unei fibre de lînă, exprimată în microni. Prin finețea lînii se înțelege media fineții a 100—150 fibre de lînă, recoltate de regulă, de pe mijlocul speței.

**Finish-Landrace.** Rasă de oi cu prolificitate de 250—300% creată în Finlanda prin selecție. Format corporal dolicomorf, corpul acoperit cu lînă pînă în regiunea cefei care este îmbrăcată cu fibre scurte și groase (jar). Greutate corporală 55—60 kg oile și 80—90 kg berbecii; producție de lînă 2,5—3,5 kg cu finețea 33—35 microni. Este utilizată în diferite tipuri de încrucișări industriale pentru sporirea producției de carne.

**Finisher.** Nutreț combinat, complet, destinat furajării porcinelor în perioada de îngrășare-finisare, în vederea pregă-

tirii acestora pentru sacrificare, în scopul de a asigura cărnii un gust și un aspect organoleptic corespunzător cererii consumatorilor. Se caracterizează printr-un conținut mai scăzut de proteine.

**Finlandez.** Tip de cal nordic, cu dezvoltare corporală variabilă, în general hipo spre eumetrică (tală 150 cm), fiind un animal rezistent, puternic, puțin pretențios, cu mare capacitate de adaptare la condițiile din zonele păduroase. Are aptitudini de călărie și pentru transporturile mai grele.

**Finlandeză.** 1. sin. *Finish*. Rasă locală de taurine, provenită dintr-o ramură a vitelor nordice fără coarne, avind trei varietăți: varietatea de Est (bălțată cu roșu), varietatea de Vest (roșie, tip de lapte) și varietatea de Nord (albă). Se caracterizează prin dezvoltare corporală mică (110 cm și greutate 300—350 kg), format corporal mai redus, făptură fină, absența coarnelor, conformație nu prea corectă, constituție robustă, precocitate redusă, rusticitate și rezistență remarcabile și aptitudine bună de lapte (producția medie 2 500 kg cu 4--4,2% grăsime); 2. Rasă de oi (v. *Finish-Landraec*).

**Finn Black.** Mutatie dominantă de nură de culoare neagră din Finlanda. Animalele au dimensiuni mai mici decât cele Standard locale, culoarea este neagră lucioasă, cu puful albăstrui-închis. Pigmentația este însă nestabilă, în ianuarie-februarie apărind o decolorare.

**Finn White,** sin. *Postel alb de Finlanda*. Mutatie recesivă de nură din grupa celor maro. Are o culoare crem deschis. Se caracterizează și prin rezultate la reproducție deosebit de bune.

**Fiolă.** Recipient de sticlă neutră, incoloră sau brună, de capacitate variabilă. Servește la conservarea soluțiilor și pulberilor sterile injectabile.

**Fioneză.** Rasă locală de taurine din Danemarca ce se caracterizează prin tip morfologic de lapte, greutate 450—550 kg, schelet puternic, făptură masivă, conformație mai puțin armonioasă, culoare roșie uniformă. Are aptitudine bună

pentru lapte (3 500 kg), dar conținutul laptelui în grăsime este slab (3,5%).

**Fiords.** Populație cabalină, ce se crește, în partea septentrională a peninsulei Scandinave, de statură mică, rustică și rezistentă.

**Firdaussi.** Armăsar valoros al rasei Pur singe englez, de origine franceză, care a continuat linia lui Bend'Or, dind o descendență numeroasă și valoroasă. Ea este reprezentată în hergheliile din România prin pepinierii Periș, Prunișor și Bicaz. Are o pondere mare (15%) în structura genealogică a rasei Pur singe englez din țara noastră.

**Fir de Florența,** sin. *Setolina*. Produs seric care se extrage direct din glandele secretoare ale viermelui de mătase. Acest fir este folosit cu succes în chirurgie și de foarte multă vreme în țările cu pescuit dezvoltat (la pescuitul cu undița), fiind foarte rezistent și invizibil în apă.

**Fir de ligatură.** Fir lung și subțire de in, mătase, catgut, folosit în chirurgie pentru ligaturarea unui vas cu scop hemostatic, a unei formațiuni pentru restabilirea continuității etc.

**Fir de mătase,** sin. *Fibră de mătase*. Fir elaborat de larvele de Bombyx mori, constituit din două fibrile sudate între ele, rezultatul secreției glandelor sericigene. Are formă cilindrică, aspect fusiform, ușor striat, fiecare fibrilă fiind formată dintr-un ax central de fibroină (72—81%) prevăzută cu înveliș extern de sericină (17—26%).

**Firuța** (*Poa pratensis* L.). Plantă perenă din familia Gramineae, de talie mică spre mijlocie. Frecventă în pajiștile de cimpie și de deal. Este rezistentă la secetă. Se exploatează mixt, atât prin pășunat cit și ca fîncață. Dă producții mijlocii de 10—12 t/ha masă verde.

**Firuță cu bulbi** (*Poa bulbosa*). Plantă perenă cu tufă rară, de talie mică. În pământ posedă numeroși bulbi prin care planta se înmulțește vegetativ. Crește spontan pe pajiștile de cimpie, în special pe cele stepice. Este slab productivă. Posedă totodată un ciclu scurt de vegetație.

**Fistulă.** 1. Canal anormal prin care se scurge un lichid fiziologic sau patologic ; 2. Soluție de continuitate canaliculară prin care se scurge un produs.

**Fistulos.** 1. Care se raportează la fistulă sau aparține unei fistule: traiect fistulos etc. ; 2. Gol în interior. Termen ce definește tipul de tulpină fistuloasă ihtilnită la unele plante (*Allium sp.*).

**Fișă ginecologică.** Cartotecă ce cuprinde toate datele referitoare la starea fiziologică și în mod deosebit a aparatului genital al unei femele.

**Fitocenoză** (gr. *phyton* : plantă, *Koinos* : împreună, comun). Asociație de plante, parte componentă a unui ecosistem, formată din totalitatea organismelor vegetale care trăiesc într-un anumit mediu (biotop) și condiționate de anumiți factori fizico-geografici și biologici. Membrii unei fitocenoze sînt legați prin raporturi strînse de interdependență atît între ei cît și cu mediul înconjurător. Cunoașterea fitocenozelor este importantă pentru practica agricolă, pentru studiul pășunilor naturale etc.

**Fitofag** (gr. *phyton* : planta și *phagein* : a mânca). Animal care se hrănește cu plante. Mulți fitofagi sînt dăunători ai culturilor (ex. omizile etc.).

**Fitopatologie** (gr. *phyton* : plantă, *pathos* : boală și *logos* : știință). Știința care se ocupă cu studiul bolilor la plante, atît cele cultivate cît și spontane, al agenților care le produc și al metodelor de combatere și de prevenire a îmbolnăvirilor.

**Fitoplancton.** Totalitatea plantelor acvatice inferioare (alge, diatomee, flagelate etc.), care trăiesc plutind pasiv în apa bălților, lacurilor, mărilor și oceanelor. Fitoplanctonul reprezintă una din sursele principale de hrană pentru pești și alte animale acvatice.

**Fitosterol.** Substanță cu structură sterică, izolată din plante ca *brassicosterolul* (din uleiul de rapiță), *spinosterolul* (din spanac). Acesta din urmă este cel mai studiat și servește la sinteza unor hormoni sexuali.

**Fiziologie** (gr. *physis* : natură și *logos* : cuvînt, știință). Știința care se ocupă cu legile de funcționare a organismelor vii.

**Fiziologia animalelor.** Ramură a biologiei care studiază funcțiunile celulelor, țesuturilor, organelor, aparatelor și sistemelor, mecanismele de reglare a funcțiilor și de integrare a acestora în organismul animal. Spre deosebire de anatomie, care studiază static organismul, făcînd abstracție de funcțiile sale vitale, fiziologia animalelor îl studiază în timpul desfășurării activității sale. Este o disciplină de bază pentru biologie, zootehnie, medicină veterinară: se distinge fiziologia respirației, a circulației, a digestiei, a funcțiilor de relație, a funcțiilor vegetative etc.

**Fiziopatologie.** Ramură a medicinei care se ocupă cu studiul funcțiilor organismului în condiții de boală și cu mecanismele producerii bolilor.

**Fizioterapie.** Ansamblul metodelor de tratament bazate pe utilizarea agenților fizici (temperatură, lumină, mișcare, aer, apă, climat, altitudine etc.).

**Fineață.** Termen care se referă la suprafețele de teren acoperite cu o vegetație spontană sau cultivată care se cosește, produsul fiind conservat sub formă de fîn. În țara noastră finețele acoperite cu vegetație spontană (naturale) totalizează circa 1 400 000 ha fiind răspindite mai cu seamă în luncile riurilor și în regiunile colinare și montane inferioare.

**Fineață artificială.** Teren înherbat artificial, prin însămînțarea unui amestec de ierburi (leguminoase și graminee perene) de pe care se recoltează masa verde prin cosire, în vederea preparării finului.

**Fineață naturală.** Teren înherbat în mod natural, de pe care se recoltează masa verde prin cosire și se usucă, în vederea preparării finului.

**Fintinel,** sin. *Păstrăv-fintinel.* V. *Salvelinus fontinalis.*

**Fjall,** sin. *Fjallrasse, Vittzullerasse.* Rasă de bovine din zona muntoasă a

Suediei septentrionale, fără coarne, cu roba albă, cu urechi brune sau negre și cu mici pete. Are o conformație grațioasă, greutate corporală de 320—370 kg și produce în medie anual 2 000—3 000 l lapte, cu 3,8—4% grăsime.

**Fjällrasse.** Rasă de bovine (v. Fjäll).

**Flagel** (lat. *flagellum* : bici). 1. Filament mobil servind ca organ locomotor al unor protozoare, al spermatozoidului etc.; 2. Termen arhaic utilizat pentru definirea epizotilor, epidemiilor etc., considerate drept calamități naturale.

**Flamand.** Rasă veche de cai grei, originară din zona cu același nume din Belgia, de importanță mare în trecut (în sec. XI—XV pentru cavaleria armurilor grele) astăzi cedând locul rasei belgiene. Se caracterizează prin dezvoltare hipermetrică (165—175 cm), cu profiluri mai alungite, conformație specifică (cap mare, gît puternic, trunchi lung, larg, adinc, membre mai puțin solide comparativ cu calul belgian, cопite mari și pline), culoare neagră și murgă. Are un temperament liniștit, precocitate ridicată, cu aptitudine pentru tracțiune grea.

**Flamandă, sin. Fiamminga.** 1. Rasă de taurine originară din Franța și Belgia, provenită din amestecul vitelor primigene și brahicerice cu rasa Friză. Se caracterizează prin dezvoltare corporală mare (tală 137 cm și greutatea 550—600 kg), coarne mici, culoare roșie-acașu, cu mucoase pigmentate. Are aptitudini mixte de lapte-carne (producția medie de lapte este de 4 000 l, cu 4% grăsime); 2. Rasă de giște, crescută în Belgia, cu greutate corporală de 6—8 kg.

**Flambare.** Acțiunea căldurii uscate (400—600°C) produsă de flacăra unei lămpi cu benzină sau a unui arzător de gaze lichefiate. Se utilizează în dezinsecția și dezinsecția diferitelor suprafețe și obiecte.

**Flamingo** (*Phoenicotus ruber*). Pasăre călătoare din ordinul fenicopteriformelor de mărimea unei berze, dar cu gîtul și picioarele exagerat de lungi; are penele de culoare albă cu nuanțe roz. Este

răspîndit mai ales în jurul Mării Mediterane, dar exemplare răslețe au fost observate și în Dobrogea.

**Flanc.** Termen general utilizat pentru definirea zonei caudale a peretelui lateral al abdomenului, cuprinsă între unghiul extern al iliumului, hipocondru și o linie care unește rotula cu olecranul.

**Flandra.** 1. Rasă de ciini pentru conducerea cirezilor de vite caracterizată prin talie mare (58—68 cm și 35—40 kg), păr de acoperire lung și aspru și păr de încălzire des, cu culori generale de la roșu pînă la negru. Urechile se taie în triunghi și coada se amputează la 10 cm; 2. Rasă de iepuri de casă (v. Belgian).

**Flașeria.** Boală a viermilor de mătase provocată de virusul filtrabil *Borrellina flacheriae* asociat cu *Borrellina bombycis*. Este favorizată de factorii de mediu ce produc dezechilibrul fiziologic favorabil dezvoltării agenților microbieni. Larvele bolnave sînt agitate, pierd treptat apetitul și au tendința de a părăsi locul de creștere. Treptat apare pierderea sensibilității, paralizia picioarelor abdominale, se instalează diareea, iar cînd evoluția bolii este supraacută, larva ia aspect saciform de nuanță închisă.

**Flat Deck.** Baterie orizontală folosită în avicultură sau cunicultură pentru creștere sau exploatarea păsărilor sau iepurilor de casă.

**Flebită.** Inflamația unei vene.

**Fleeche, sin. La Flèche.** Rasă de găini caracterizată prin greutate mare (3—3,5 kg la găină și 3,5—4 kg la cocoș) și prin producție de ouă mari (65—75 g). De culoare neagră, prezintă o creastă caracteristică în formă de cornițe și urechiușe albe.

**Flexiune.** 1. Acțiune de reducere a unghiului articular de flexiune; 2. Mișcarea de apropiere a două oase articulate mobil prin una din extremitățile lor; 3. Îndoire; flexiune intestinală, flexiune uterină etc.

**Flexor.** Mușchi care produce flexiunea. Se disting: flexori digitali, flexori carporadiali, flexori carpoulnari etc.



**Flock-Book.** Denumirea engleză a registrului genealogic pentru oi.

**Floarea-soarelui** (*Helianthus annuus*). Plantă anuală cultivată, aparținând familiei *Asteraceae*. Plantă uleioasă cu importanță alimentară și tehnică. Se utilizează și ca plantă de nutreț, în specie sub formă de nutreț murat.

**Floră meliferă.** Totalitatea plantelor spontane și cultivate din care albinele culeg nectarul și polenul floral. Există plante nectarifere, plante polenifere, dar majoritatea oferă și nectar și polen (nectaro-polenifere). Se cunosc peste 1 000 de specii de plante melifere, interes apicol prezentând aproximativ numai 200.

**Floră microbiană.** Totalitatea microorganismelor (bacterii, actinomicete, drojdii, mucegaiuri etc.) dintr-un mediu natural (sol, apă, aer, alimente etc.) sau din cavitatea bucală (flora microbiană bucală), din intestin (flora microbiană intestinală) etc. Flora microbiană poate fi alcătuită din specii banale (inofensive) sau din specii patogene.

**Fluor.** Oligoelement din componența dinților, oaselor etc., al cărui metabolism este relativ dependent de cel al calciului și fosforului. Lipsa lui din factorii de mediu natural (sol, aer, apă) duce la mărirea frecvenței cariilor dentare, iar excesul la fluoroză.

**Fluoracetat de sodiu.** Pulbere cristalină, incoloră, inodoră, solubilă în apă, utilizată ca raticid (DL = 0,2 mg/kg pentru șobolani) sub forma de momeli alimentare sau pentru otrăvirea apei.

**Fluoroză.** Stare patologică produsă prin excesul fluorului în hrană și în factorii de mediu natural. La animalele întreținute în vecinătatea fabricilor care produc superfosfați, acid fluorhidric, aluminiu, sticlă sau emailuri, apar cazuri de fluoroză cronică, manifestată prin scăderea producției de lapte, descuamarea pielii, epuizare, tumefierea articulațiilor, exostoze pe oasele lungi și pe maxilare.

**Fluorsilicat de bariu.** Pulbere albă, inodoră, insolubilă în apă, utilizată ca

insecticid și raticid de ingestie prin prăfuire sau în momeli alimentare.

**Fluorură de sodiu.** Pulbere albă, inodoră, solubilă în apă, utilizată în amestec cu pulberi inerte, ca insecticid și raticid de ingestie; doza letală pentru șobolan 200 mg/kg greutate vie. Este foarte toxică pentru om și animalele domestice.

**Fluture Cehoslovac,** sin. *Bălțat cehoslovac*. Rasă de iepuri din grupa raselor mijlocii, avînd o greutate medie de 4 kg. Se caracterizează prin desenul în formă de fluture de pe virful botului ca și prin bălțătura caracteristică. Indicii productivi sînt mediocri. Prezintă însă mare rusticitate. Se întîlnesc mai multe varietăți de culoare.

**Fluture englez,** sin. *Bălțat englez*. Rasă de iepuri de casă avînd o greutate corporală medie de 2,5 kg. Este una dintre cele mai vechi rase bălțate, fiind formată în Anglia în jurul anului 1887. Prezintă culoarea generală caracteristică raselor cunoscute sub denumirea de fluture. Are patru varietăți de culoare, toate însă avînd culoarea de fond albă cu petele de culoare neagră, cenușie, galbenă sau albastru.

**Fluture German,** sin. *Uriășul bălțat german*. Rasă de iepuri din grupa raselor grele. Datorită aspectului și coloritului frumos are o largă răspîndire în toată lumea. Prezintă o culoare bălțată, alb-negru sau alb-cenușiu (albastru). Pe virful botului are desenul caracteristic de fluture. Trunchiul este masiv, capul puternic, caracteristic raselor grele. Are o greutate medie de 6 kg la o lungime corporală de 68 cm. Prezintă viabilitate și prolificitate bună.

**Fluturi.** Insecte cuprinse în ordinul *Lepidopterelor*, caracterizate prin prezența a patru aripi membranoase acoperite cu solzișori microscopici de culori diferite, a căror îmbinare le dă o colorație vie și strălucitoare, catifelată sau cu reflexe metalice. Se hrănesc mai ales cu nectarul florilor. Fluturii au o metamorfoză completă: din ou iese larva (omida), care se hrănește mai ales cu

vegetale; aceasta se transformă în *pupă*, apoi în *adult*. Se cunosc cca 90 000 de specii de fluturi, cei mai mari și mai frumoși fiind cei din regiunile tropicale. Unele specii sînt mai active noaptea (fluturii nocturni), altele în amurg (fluturii crepusculari). Cei mai mulți fluturi au larva dăunătoare plantelor cultivate sau speciilor forestiere. Specii de fluturi folositoare sînt: fluturile de mătase de dud (*Bombix mori*) și fluturile de mătase de stejar (*Antheraea pernyi*), ultimul fiind crescut pe scară largă în regiunile centrale și răsăritene ale Asiei. În ultimul timp a fost introdus în cultură și fluturile de mătase de ricin. Unele specii de fluturi sînt într-o anumită măsură folositoare, intrucît contribuie la polenizarea unor plante.

**Flux genic.** Proces, dirijat sau nederijat, de circulație a genelor în cadrul unei specii, de la o populație la alta și de la o generație la alta.

**Flux tehnologic** (lat. *fluxus*, de la fiuere: a curge). Succesiunea operațiilor dintr-un proces tehnologic. Fluxul tehnologic în creșterea animalelor este determinat de o serie de factori biologici, tehnico-economici etc., de tehnologia de creștere și exploatare aplicată, de sistemele de mecanizare și de construcție etc. În organizarea fluxului tehnologic se are în vedere utilizarea cit mai rațională a materialului biologic, a furajelor, utilajelor și spațiului construit.

**Flyer** (engl. *flyer*). Cal cu aptitudine de viteză remarcabilă, dar pe distanțe scurte (1 000—1 500 m) și cu un singur demaraj la începutul cursei.

**Foc**, sin. *Iepurle de foc*. Rasă de iepuri (de expoziție) din grupa celor mici, cu o greutate corporală medie de 2,6 kg. Se cunosc trei varietăți de culoare: neagră, albastră și havană. În toate cazurile peste culoarea de bază se supra-pun niște „pete de foc” roșii de jar în regiunea ochilor, sub barbă, partea internă a urechilor, piept și abdomen.

**Focar.** 1. Sediul primitiv al unei boli, distingîndu-se focare infecțioase, traumatiche, epidemice etc.; 2. Punctul de

concentrare a razelor de lumină reflectate etc.

**Föhn.** 1. Vînt local cald care bate în regiunile montane, pe versantul opus curentului aerian. Acțiunea lui se resimte pe valea Oltului, în Țara Birsei și aproape în tot Podișul Transilvaniei; 2. Aparat pentru uscarea diferitelor obiecte și suprafețe cu un curent de aer cald.

**Foios.** Al treilea compartiment prestomacal la rumegătoare, care comunică la stînga cu rețeaua și la dreapta cu cheagul. În interior este prevăzut cu lame paralele prinse pe pereții laterali și de marginea superioară. În foios, alimentele, care au fost înmuiate și puțin triturate în cele două compartimente anterioare (rumenul și rețeaua), sînt mărunțite foarte fin și stoarse de apă, spre a fi trimise în cheag, unde sînt supuse digestiei chimice propriu-zise.

**Folicul** (lat. *folliculus*: sac mic). Denumire generală definind: 1. Înfundături tisulare în formă de deget de mînușă; 2. Formațiuni în fund de sac; 3. Aglomerări celulare în diviziune, distingîndu-se: *foliculi ovarieni* (grup celular complex din ovar, incluzînd ovula și celule foliculare, ordonate în foliculi primari, secundari și maturi — ovisaci sau foliculi de Graaf); *foliculi limfatice* sau limfoizi (grup organizat de celule limfoide realizînd foliculi primari, secundari etc., în general avînd o formă sferoidală, dimensiuni pînă la 5 mm, cuprinzînd o stromă reticulară în ochiurile căreia se găsește limfocite și spații foliculare libere); *foliculi malpighiani* (limfoizi, în splină); *foliculi dentari* (formațiune stadială în formarea dinților) etc.

**Folicul cavitătar**, sin. *Folicul matur*. Folicul ajuns la stadiul maxim de dezvoltare, conținînd o mare cantitate de lichid folicular.

**Folicul de Graaf.** Formațiune prezentă pe ovar și alcătuită din: ovocită, coroana radiată, discul proliger, teaca internă, teaca externă și lichidul folicular care umple cavitatea foliculară. Celulele tecii interne secretă hormoni estrogeni.

**Folicul ovarian** (lat. *folliculus*: sac mic). Formațiune veziculară prezentă pe ovar, în zona gametogenă. În funcție de stadiul de dezvoltare poate fi: primordial, secundar, cavitat, dehiscent.

**Folicul pilos.** Partea principală a rădăcinii părului și fibrelor de lână în care se dezvoltă acestea prin proliferarea celulelor epiteliale ale bulbului pilos.

**Foliculină.** Denumirea generică dată tuturor hormonilor feminini capabili să producă simptome caracteristice estrului (ex. extradiolul, estronă, estriol, cevilină, hipulină etc.). Se numește și extronă.

**Foliculinurie.** Prezența foliculinei în urină.

**Foliculită.** Acnee inflamatoric provocată de infecția foliculului pilos și a glandelor sebacee.

**Fond de gene al populației.** Totalitatea genelor existente într-o populație naturală sau artificială.

**Forceps** (lat. *forceps*: clește). Instrument folosit în obstetrică în timpul fătărilor dificile, pentru a extrage fătul viu.

**Foresta Nera.** Rasă europeană de viermi de mătase, cu gogoșile de culoare galbenă, centurate.

**Forma ugerului.** Raportul dintre circumferința mare și mică a ugerului, apreciat somatoscopic sau somatometric. Ugerul poate avea diferite forme: *uger pătrat*, *uger conic*, *uger de capră*, *uger asimetric* etc.

**Format corporal.** Indice de sinteză exprimat prin raportul procentual dintre lungimea trunchiului și talia animalului, care servește la stabilirea armoniei corporale și a tipului de aptitudine, în special la animalele mari. Valoarea formatului corporal variază în raport de specie, tip de aptitudine, rasă, vîrstă, sexul, condițiile de creștere în perioada intra și postuterină etc. Astfel, la bovinele adulte de lapte valoarea formatului corporal este de 118–120%, la cele mixte 120–122% și la cele de carne 122–125%, iar la caii adulți de viteză

sub 99%, la cei carosieri 99–101% și la caii de tracțiune de peste 101%.

**Formol.** Soluție de aldehidă formică în apă. Formolul comercial conține 30–40% aldehidă formică, 15% alcool metilic și apă. Se utilizează fie ca soluții în concentrații de 1–4% pentru dezinfectia adăposturilor, vagoanelor de cale ferată, autovehiculelor frigorifice, linii, părului, ouălor pentru incubatie etc., fie sub forma de vapori, mai ales pentru dezinfectia incubatoarelor.

**Formula dentară.** Mod de exprimare sub forma fracționară a numărului și diverselor categorii de dinți la o anumită specie, distingîndu-se o formulă dentară tranzitorie (indicînd dinții permanenți și caduci la tineret) și o formulă dentară definitivă (indicînd dinții permanenți și succedenți la animalul matur), o formulă dentară monolaterală (indicînd dinții de pe o parte) și o formulă dentară bilaterală sau completă (indicînd dinții de pe ambele arcade și de pe ambele părți; de exemplu, formula dentară pentru exprimarea numărului și categoriei de dinți la armăsar este următoarea:  $Fd. = I \frac{6}{6}, C \frac{2}{2}, Pm. \frac{6}{6}, M \frac{6}{6} = 40$ ; în care:  $I$  = incisivi,  $C$  = canini,  $Pm$  = premolari,  $M$  = molari, numărătorul indicînd dinții superiori (maxilari) și numitorul pe cei mandibulari.

**Formulă leucocitară.** Proporția procentuală dintre diferitele varietăți de leucocite (neutrofile, eozinofile, bazofile, monocite, limfocite, forme nemature etc.).

**Forță de tracțiune** (lat. *fortis*). Capacitatea pe care o are animalul de a depune un efort pentru deplasarea unei anumite greutate. Forța de tracțiune se determină direct (cu ajutorul dinamometrului și se exprimă în kg forță) și indirect (prin raportarea forței de tracțiune la greutatea animalului, care poate reprezenta 13–15% sau prin înmulțirea greutății tracționate ( $Q$ ) cu coeficientul de rezistență ( $f$ ), utilizînd formula:  $F = Q \cdot f$ .

**Fosă. 1.** Depresiune puțin adincă, de pe suprafața unui organ sau formațiuni; **2.** Bazin de colectare a dejecțiilor amplasat de obicei la capătul adăpostului sau lateral de acesta. Fosa poate fi din cărămidă, piatră sau beton. Capacitatea fosei depinde de sistemul de evacuare a dejecțiilor, specia de animale și vîrsta lor, precum și de metoda de transport și prelucrare a dejecțiilor. Fosa poate fi subterană (cele mai folosite) și supraterană (aeriene).

**Fosfataze alcaline.** Enzime din clasa hidrolaze al căror substrat de reacție îl constituie esterii ai acidului fosforic. Au pH optim de activitate cuprins între 9,0—10,4. Valori fiziologice ale fosfatazei alcaline (UI): bovine 4—90, suine 27—57, cabaline 38—70, iepure 16—78. Valori crescute în: rahitism, osteomalacie, obstrucții ale căilor biliare.

**Fosfaturie. 1.** Prezența în exces sau conținutul de fosfați în urină; **2.** Tulburare de nutriție, însoțită adesea de oxalurie, constînd din descompunerea fosfaților de calciu care apar în urină în cantități exagerate.

**Fosfolipaze.** Enzime de tip esteraze, care catalizează scindarea hidrolitică a acizilor grași din glicerofosfatide. Se numesc și lecitinaze, deoarece substratul lor de reacție sînt lecitinele (și respectiv cefalinele).

**Fosfolipide.** Compuși chimici din categoria grăsimilor care conțin în molecula lor acid fosforic și o bază azotată.

**Fosfoproteide.** Heteroproteide în care componenta prostetică este reprezentată de radicalul acidului ortofosforic ( $H_3PO_4$ ). În organismul animal se găsesc ca săruri de calciu sau potasiu și predomină în lapte, ouă; au rol important în hrănirea animalelor tinere și respectiv a embrionului. Reprezentanți: cazeinele, ovovitelinele, fosfovitenle.

**Fosfor (P). 1.** Bioelement cu funcții multiple în organism. Rol biochimic: **a)** structural, participînd la structura chimică a oaselor (fosfați de calciu), a fosfolipidelor și a biomembranelor; **b)** funcțional, în diferite procese meta-

bolice sub formă de esterii fosforici (oze, acizi nucleici, fosfatide etc.) și ca sistem tampon (fosfat bibazic-fosfat monobazic); **c)** energetic, participînd la structura unor compuși macroergici (ATP, GTP, fosforilcreatină); **d)** constituenț al unor coenzime; **2.** Element chimic cu două forme alotrope extreme (alb și negru). Fosforul alb, masă cristalină de consistența cerii, care se aprinde la 60°C, este utilizat ca raticid (v. pastă fosforată).

**Fosforemie.** Concentrația fosforului anorganic din sînge. În organism, fosforul se află sub formă de fosfați primari, secundari și terțiari cu diferiți cationi; în plasma sanguină este prezent ca fosfat bibazic și monobazic cu rol de sistem tampon.

**Fosforilcreatină.** Compus macroergic, bogat în energie, prezent în țesutul muscular și care servește ca acumulator și furnizor de energie în procesul contracției musculare.

**Fosforilserina.** Derivat fosforilat al aminoacidului serina (esterificare cu acid ortofosforic). Participă la structura heteroproteidelor denumite fosfoproteide. Intră în constituția proteinelor din lapte (cazeine) și a unor enzime.

**Fosforism.** Intoxicație cu fosfor.

**Fosfovittine.** Fosfoproteide existente în gălbenușul de ou. În comparație cu ovovitelinele, au un conținut mai ridicat în fosfor (10%) și o proporție mai mare de serină (34%).

**Fosfură de aluminiu,** sin. *Delicia*, *Phostoxin*, *Phostox*. Insecticid și raticid care acționează pe cale respiratorie, prin degajarea de hidrogen fosforat ( $PH_3$ ), gaz cu miros caracteristic. Se prezintă sub forma de granule sau tablete, care în contact cu apa rece se descompun dînd  $PH_3$ .

**Fosfură de zinc,** sin. *Zintan*. Pulbere cenușie, cu miros de usturoi, insolubilă în apă. În organism, dă naștere hidrogenului fosforat, care este foarte toxic. Utilizat ca raticid de ingestie, sub formă de momeli ( $DL_{50} = 75-150$  mg/kg pentru șobolani).

**Fossombrone.** Rasă europeană de viermi de mătase, cu gogoșile galbene, centurate.

**Fotodermatoză,** sin. *Fotodermită, heliodermită, lucită.* Leziune cutanată inițial eritematoasă, luind ulterior aspect vezicular, gangrenos etc.; apare la animalele cu pielea slab acoperită cu păr și nepigmentată care sînt fotosensibile.

**Fotofobie.** Senzație penibilă, însoțită de aversiune față de lumină, manifestată prin lăcrimare, blefarospasm etc.

**Fototrof.** Organism care utilizează lumina ca sursă de energie metabolică.

**Fotosensibil.** Sensibil la lumină.

**Fotosensibilitate.** Sensibilitate crescută a organismului, în special a pielii, față de radiațiile actinice ale spectrului solar.

**Fotosensibilizare.** Sensibilizare la expunerea la radiațiile solare, datorită prezenței în organism a unor principii exogeni (porfirine, fenotiazină etc.) sau endogeni (pigmenți biliari); se manifestă la animale prin semne generale, nervoase, cutanate (fotodermatoze) etc.

**Fototerapie.** Terapeutică bazată pe utilizarea razelor luminoase.

**Foulbe.** Rasă de zeb aparținînd celor Peul, din Camerun (v. zebul Adamoua).

**Fox Hound american.** Rasă de ciini ogari, specializată în vînătoarea de vulpi, se caracterizează prin miros remarcabil și aptitudini deosebite pentru a regăsi drumul spre casă sau spre locul de pornire în urmărirea vînăturii, chiar de la distanțe de 20—30 km. S-a format prin încrucișări între ogarii englezi, francezi și irlandezi. Se cunosc 3 linii mai valoroase: *Walker, Riffer, Bird-song.* Rasa are un exterior tipic pentru ciinii de viteză cu craniu alungit, trunchiul lung, cu pieptul larg și profund și abdomenul supt, talia de 55—62 cm și prezintă culori diverse.

**Fox Hound englez,** sin *Ogar de vulpe.* Rasă veche de ciini de vînătoare în haită, caracterizat printr-o rezistență deosebită la lucru în viteză, pe timp

înelungat (10—12 ore) și pe distanță mare (50—60 km). Are însușiri de exterior comune ogarilor și prezintă culoare neagră, cafenie cu alb, sau bălțată cu pete galbene și cafenii.

**Fox sirmos.** Rasă de ciini (v. Fox-Terrier sirmos).

**Fox-Terrier.** Grupă de rase de ciini, adaptate pentru vînătoarea vulpilor la viziună și pentru distrugerea șobolanilor.

**Fox-Terrier cu păr neted.** Ciine de vînătoare și apartament, vioi, cu craniu plat, avînd urechile mici în formă de „V”, căzînde, părul dens, abundent, lins, robă albă cu pete negre sau albă cu pete roșcate (albul trebuind să domine), coada atașată sus, nerăsucită (se amputează), talia 36—38 cm.

**Fox-Terrier pltic,** sin. *Foxterrier Toy, Toy Foxterrier* (v).

**Fox-Terrier sirmos,** sin. *Fox sirmos.* Una din varietățile de Fox-Terrieri. Foarte vioi, inteligent, cu alură remarcabilă, sacadată. Are capul alungit, prezentînd în jurul botului și în special în zona ventro-laterală, părul lung (se tunde imprimînd botului o formă pătrată), urechile mici, în „V”. Părul este aspru. Roba, în general albă, are pete negre și cenușii-roșcate (trei culori). Coada este atașată sus (se amputează la 1/3 sau 1/4 de la bază). Talia este de 30—38 cm.

**Frabosa.** Populație ovină din Italia, caracterizată prin mare rusticitate și sobrietate, adaptată la transhumanță și pentru valorificarea pășunilor sărace. Are aptitudini triple cu predominarea celei de lapte (90 l lapte anual) și lînă grosieră.

**Fragmoplast** (gr. *phragmos*: gard; *plastos*: a forma, a modela). Membrană care apare în ultima fază a cariochizezei (teleofază) și separă celula mamă în două celule fiice. Ulterior din fragmoplast se va forma membrana celulară.

**Franceză ameliorată.** Rasă de gîște franceză, cu greutate corporală medie de 5—8 kg.

**Franceză pur sînge.** Rasă de cai (v. Angloarab).

**Franconia.** sin. *Galbenă de Franconia.*

1. Rasă de taurine cu roba de culoare izabelă, ceva mai închisă la tauri, cu greutatea corporală de circa 600 kg, robustă, cu aptitudini pentru muncă. Produce anual circa 2 400 l lapte; 2. Rasă de crapi, cu corpul lipsit de solzi, cu spinarea puțin rotunjită, capul și înotoarele mici. Trăiește în ape mai calde și ajunge la vîrsta de trei veri la 1,2—2 kg greutate.

**Frecvența genelor.** Proporția, într-o populație, a unei gene de la un anumit locus față de totalul genelor de la locusul respectiv. Suma frecvențelor genelor de la un locus este egală cu 100 (dacă frecvența se exprimă în procente) sau cu 1 (dacă frecvența se exprimă în valori zecimale).

**Frecvența genotipurilor.** Numărul indivizilor care prezintă același genotip raportat la numărul total al indivizilor din populație. Suma frecvențelor genotipurilor este egală cu 100 (dacă frecvența este exprimată în procente) sau cu 1 (dacă frecvența este exprimată în valori zecimale). Frecvența genotipurilor într-o populație este influențată, în mod direct, de frecvența genelor respective existente în populație.

**Frecvența mulsului.** Factor care influențează producția de lapte exprimat prin numărul de mulsori zilnice aplicate la o femelă aflată în lactație. Optimizarea frecvenței mulsului la vaci se bazează pe luarea în considerare a nivelului productiv.

**Freemartinism.** Fenomen constatat la speciile de animale unipare, în caz de gestație gemelară, în care cogemenii sînt de sexe opuse, femela obținută fiind sterilă. Cauza principală constă în anastomozele placentare, care determină o circulație sanguină comună între cei doi cogemeni. În acest caz, hormonii sexuali ai masculului (care apar mai devreme decît cei ai femeiei) intră în circulația comună a celor doi cogemeni, fapt care determină o hipoplazie a gonadelor femeiei, aceasta fiind inaptă pentru reproducție.

**Friabilitate.** Caracteristica fibrelor de lînă casabile, sfărîmicioase. Reprezintă o consecință a lipsei de usuc necesar umectării întregii lor suprafețe.

**Fribourg.** Rasă de taurine formată în cantonul cu același nume din vestul Elveției, avînd o pondere mică în structura de rasă (circa 1,5%). Fenotipic se aseamănă foarte mult cu rasa Simmental. Greutatea corporală la vaci este de 800—850 kg. Prezintă un format corporal pronunțat dreptunghiular, profil mezoform, culoare bălțată cu negru. Are aptitudine productivă mixtă, realizînd o producție de lapte peste 3 500 kg. cu 3,8—4% grăsimi; manifestă o predispoziție deosebită pentru îngrășare, furnizînd o cantitate mare de carne și de calitate bună; boii sînt folosiți la munci grele.

**Frideriksborg.** Herghelie de reputație europeană, din Danemarca înființată la finele secolului al XVI-lea, cînd s-a format și calul cu același nume. În această herghelie materialul biologic a fost constituit în special din calul spaniol, apoi calul oriental, inclusiv îepe moldovenești. Calul Frideriksborg este de tip carosier ușor, fiind răsbind mult în Danemarca.

**Friedman-Schneider** (metoda —). Metodă de diagnosticul gestației în laborator, care constă în inocularea cu ser de iapă presupusă gestantă a unei iepuroaice adulte separate de mascul cu două săptămîni înainte de folosirea ei ca animal de laborator. Prin laparotomie la 48 ore de la ultima injecție, dacă reacția este pozitivă pe ovar se constată prezența foliculilor hemaragici sau chiar a corpiilor galbeni.

**Frigiditate.** Absența dorinței de împreunare sexuală, tradusă la mascul prin indiferență, iar la femelă prin permanentizarea anestrului.

**Frigurile roitului.** Comportament specific al familiilor de albine care se pregătesc să roiască; albinele intensifică creșterea trîntorilor, se aglomerează în număr mare, clădesc potirașe, se reduce

ouatul mătcilor, scade cantitatea de puieț necăpăcit, matca depune treptat ouă în botci, apar larve, scade activitatea albinelor, nu construiește, nu culeg, zborul se reduce, apar albine cercețașe, culminează totul cu ieșirea roiului.

**Frison.** Tremurătura involuntară produsă de o stare febrilă.

**Friulana**, sin. *Bălțată cu roșu de Friulana*. Rasă de taurine, formată prin încrucișarea de absorbție a populației taurine, din Friuli (Italia), cu tauri de rasă Simmental. Are aptitudini triple, fiind asemănătoare cu rasa Simmental.

**Frizat.** Fenotip mutant la păsări manifestat prin penaj zbirlit. Este determinat de o genă autosomală cu efect dominant (F). Indivizii homozigoți pe gena dominantă manifestă caracterul în expresia extremă în timp ce indivizii heterozigoți prezintă un aspect frizat intermediar. Cheratina din penele frizate prezintă o structură cristalină slab ordonată iar compoziția în aminoacizi este anormală.

**Frizată Danubiană.** Rasă ușoară de giște originară din Europa de sud-est (litoralul Mării Negre și Valea Dunării). Se caracterizează prin penaj frizat la ambele varietăți (albă și cenușie), rusticitate, producție mică de ouă dar cu eclozionabilitate remarcabilă și calitate superioară a cărnii. Greutate medie caracteristică 4—5 kg.

**Friză. 1.** Rasă de oi din Republica Democrată Germană adaptată la precipitații atmosferice de pînă la 750 mm/anual, cu format corporal dolicomorf și aspect piriform, specializată pentru producția de lapte care este în medie 400—700 kg cu maxima 1 500 kg și cu prolificitatea de 200—250% ; greutate corporală 40—45 kg oile și 80—90 kg herbecii, producția de lînă de respectiv 3 kg și 5 kg, cu finețea de 33—37 microni și lungimea de 10—15 cm ; **2.** sin. *Frisenhuhn*. Rasă foarte veche de găini cu greutate mică (1,2—1,3 kg găina și 1,5—1,6 kg cocoșul) cu producție bună de ouă albe și mici (50 g). Cu un aspect

general de rasă ușoară și pronunțat dimorfism al culorii, prezintă creasta simplă, urechișe albe, fluire alb-cenușii. Are două varietăți, albă și pestriță cu negru și produce o carne de calitate deosebită. **3.** Rasă de taurine (v. Friză olandeză).

**Friză americană**, sin. *Americanish Holstein Friesian*. Rasă de taurine importată din Olanda încă de la începutul secolului al XIX-lea, dar izolată reproductiv din 1905, fiind ameliorată cu precădere pentru aptitudinile de lapte. Herd-Book-ul rasii datează din 1871. Se caracterizează prin greutate mai mare (talia 137—138 cm și greutatea 680 kg), forme corporale unghiuloase, profil corporal dolicomorf, accentuat trapezoidal, avînd trenul posterior și ugerul puternic dezvoltate. În privința culorii se întînesc frecvent abateri (unghii de culoare albă, botul parțial depigmentat, brezătură largă, capul aproape în întregime de culoare albă etc.). Are constituție fină, temperament vioi, precocitate bună și aptitudine pentru lapte excelentă (realizează în medie 6 000 kg cu un procent de grăsime de 3,3—3,7%).

**Friză argentiniană**, sin. *Holando Argentina*. Rasă de taurine importată din Olanda și apoi din Anglia, S.U.A. și Canada, dezvoltîndu-se vertiginos (în 10 ani efectivul a crescut cu circa 1,4 milioane). Se caracterizează printr-o capacitate productivă ridicată (5 500 kg).

**Friză bălțată roșu cu alb**, sin. *Rotbunte*. Rasă de taurine formată în același mod cu Friza bălțată cu negru, avînd o pondere mai mică în structura de rasă din Olanda (24%). Se aseamănă în general sub raport fenotipic cu rasa Friză bălțată negru cu alb, dar se deosebește prin culoare, care este bălțată cu roșu, nu prezintă în cadrul culorii un desen caracteristic, are o talie mai mică cu 2—3 cm, însă o masivitate corporală mai pronunțată și în special musculatură mai dezvoltată a trenului posterior, forme corporale mai rotunjite, aptitudini mai slabe pentru

lapte cu 200—300 kg, dar mai bună pentru carne. Are o importanță și răspîndire mult mai mică în comparație cu Bălțata negru cu alb. Este răspîndită cu precădere în Europa și America.

**Friză canadiană**, sin. *Canadian Holstein Friesian*. Rasă introdusă în secolul trecut din S.U.A., folosindu-se o metodică de ameliorare asemănătoare cu cea din S.U.A. În privința caracteristicilor morfologice, fiziologice și productive se aseamănă cu rasa Friză americană. În Canada s-au dezvoltat o serie de linii celebre ale acestor rase. Datorită calităților remarcabile este tot mai mult solicitată în diferite continente și țări.

**Friză daneză**, sin. *Sortbraget Dans Malkevaeg*. Rasă de taurine importată din Olanda. Friza daneză se consideră că este mai productivă pentru lapte, cu un conținut de grăsimi mai bogat datorită infuziei cu rasa locală Jutlandeze, mai rustică, mai fertilă, comparativ cu cea Olandeză. În același timp este considerată ca o bună producătoare de carne, deoarece are o greutate corporală de 550—600 kg; animalele îngrășate ating 955 kg, iar taurii cîntăresc 900 kg și neori chiar 1 000—1 200 kg.

**Friză engleză**. Rasă de taurine (v. British Friesian).

**Friză franceză**, sin. *Francaise Frisonne Oie-Noire*. Rasă de taurine introdusă din Olanda începînd cu jumătatea secolului al XIX-lea. Se caracterizează printr-o conformație corectă, avînd bine dezvoltate crupa și ugerul, constituție robustă, fecunditate și longevitate mare, precocitate și economicitate ridicată și producție medie de lapte de 4 500 kg cu 3,6% grăsimi.

**Friză germană**, sin. *Deutsche Schwartzbunt, Tedesca, Osfriză*. Rasă olandeză răspîndită în Friza orientală Tedesca (Ostfriesland), în zonele de șes, în cele de sud și centrală, constituind rasa de bază a Germaniei pentru lapte. Se caracterizează prin dezvoltare corporală mare (talie 132—135 cm, greutate 650 kg), conformație corectă și culoare

bălțată cu negru. Are aptitudini de lapte-carne.

**Friză italiană**, sin. *Frisona Italiana*. Rasă importată la început din Olanda, iar în secolul al XX-lea s-au făcut importuri și din Canada și S.U.A. Se caracterizează prin dezvoltare corporală mai mică (talie 127 cm și greutatea corporală 550 kg) comparativ cu celelalte tipuri europene, făptură uscățivă, profil longelinu, trapezoidal, conformație corectă, constituție fină, fecunditate bună (90%), longevitate productivă mare, dar aptitudine mai slabă pentru lapte comparativ cu alte tipuri de Friză (în medie 3 800 kg și 3,5% grăsimi).

**Friză izraeliană**. Rasă de taurine din Izrael, formată prin încrucișarea de absorbție și practică între rasa locală de Damasc și rasa Friză americană și canadiană (single Friză avînd o pondere de 94%). Se caracterizează prin talie mare (135 cm), profil dolicomorf, cu aspect pronunțat trapezoidal datorită ugerului care este foarte dezvoltat, constituție fină, temperament vioi, capacitate foarte bună pentru lapte (producția medie de 6 000 l cu 3,6% grăsimi).

**Friză olandeză**. Rasă originară din provincia Frizia (nordul Olandei), formată pe baza amestecului vitelor brădicere și primigene care au fost ameliorate pentru producția de lapte, fiind cea mai importantă și răspîndită rasă de taurine din lume. Se caracterizează prin dezvoltare hipermetrică (talie 132 cm, greutate 600—650 kg), profiluri mezo-dolicomofre, format corporal dreptunghiular, aspect trapezoidal, conformație de lapte (cap fin, uscățiv, gît subțire, trunchiul lung, cu linia superioară corectă, torace spațios, uger excepțional, membre fine, corecte), culoare bălțată negru cu alb, partea inferioară a membrilor, abdomenul și coada albe, iar botul, virfurile cornelor, unghiile pigmentate în negru. Are constituție fină-robustă, temperament vioi, precocitate, economicitate și constanța lactației remarcabile. Producția medie de lapte este de 5 000 l cu 3,8%



grăsime. Are aptitudini bune și pentru producția de carne, deoarece are greutate mare a carcasei și randament ridicat.

**Friză poloneză.** V. Bălțată cu negru poloneză.

**Friză românească.** Sușe diferite de Friză (canadiană, americană, engleză, germană, israeliană, daneză, olandeză și suedeză), importate în țara noastră începând din 1957. Friza s-a aclimatizat perfect, manifestând în condiții bune de creștere și exploatare, calitățile reproductibile pe care le are această rasă. Nivelul productiv al rasei Frize din România a fost de 4 000—4 500 kg cu 3,6—3,7% grăsime. De asemenea, în producția de carne, tinereul îngrășat în sistemul baby-beef, pînă la 12 luni a realizat peste 350 kg.

**Friză suedeză.** Rasă importată din Olanda, S.U.A., Canada și crescută în condițiile Suediei, avînd o pondere de 1/4 din totalul taurinelor. Se caracterizează printr-o talie de 134 cm, greutate 630 kg, capacitate productivă 5 000—5 500 l lapte cu 3,8—4% grăsime.

**Friu.** Harnașament care se aplică pe capul calului și servește la contenția și conducerea lui, la mină sau călare. Este constituit din: garnitură (montiură), zăbală sau zăbăluță și dirlogi.

**Front de furajare.** Spațiul necesar pentru furajarea animalelor în cadrul adăposturilor, boxelor de animale etc.

**Frosted Ebony.** Nurcă de încrucișare între Royal Silver și Black Cross.

**Frosted Silver Blue.** Denumire pentru nurca B.O.S. Silver-blue.

**Fructoză,** sin. *Levuloza*. Cetohehexoză prezentă în stare liberă în plasma seminală și în singele fetusului de rumegătoare. Împreună cu glucoza constituie diglucidul denumit zaharoză, iar sub formă de poliglucid constituie inulina din plante.

**F.S.H.** Hormon de stimulare foliculară, cu rol în maturarea foliculilor ovarieni.

**Fuleu.** Spațiu acoperit de un pas complet al calului (distanța între două urme succesive ale aceleiași membru). Este un termen hipic care se folosește în special în cazul aliuiri de galop. Amplitudinea (lungimea) fuleului la galop variază în raport cu talia, individualitatea, felul antrenamentului și viteza. În general, amplitudinea fuleului la galopul obișnuit corespunde cu de trei ori lungimea bazei de susținere.

**Fulg.** Categorie de pene reprezentînd majoritatea penajului de acoperire. Se caracterizează prin forme intermediare între penele de contur și puf, prezentînd o parte a lamei rigide și o altă parte, la baza rahisului, pufoasă. O categorie deosebită de fulgi o reprezintă lanțetele de pe gît și șalele cocoșului.

**Fulguire.** Operațiune de turtire a (aplatisarea) boabelor de porumb, orz sau ovăz în vederea folosirii în hrana animalelor. Fulguirea are drept scop o mai bună utilizare a boabelor de concentrate de către diferite specii și categorii de animale. Fulguirea se face cu ajutorul mașinilor de fulguit.

**Fulgurație,** sin. *Trăznire* (lat. *fulgur*: trăznet). Tulburări, terminate cel mai adesea prin moarte, produse de descărcarea electrică naturală (trăznet).

**Fulno de Borgogna.** Rasă de iepuri de casă ce se crește în Italia.

**Fumarin,** sin. *Cumafuryl*. Derivat al hidroxicumarinei, raticid cu aceleași proprietăți și utilizări ca și Warfarina.

**Fumigație** (lat. *fumigare*: a afuma). Metodă de tratament, dezinfecție și dezinsecție, utilizată în trecut, bazată pe utilizarea unor produse volatile, transformate în fum.

**Fumurle,** sin. *Cenușie*. Culoare gri, specifică învelișului pilos al mieilor Țigaie bucălaie care se depigmentează după vîrsta de circa două luni de la naștere.

**Funcție,** sin. *Funcțiune*. Manifestare a activității organismelor vii (animale și vegetale), specifică unui organ, unui țesut, unui aparat etc. Funcția este

totdeauna în strinsă corelație cu structura organelor sau aparatului care o îndeplinește; pe de altă parte, atît structura cit și funcția sînt în corelație cu nevoile organismului, determinate de condițiile de mediu. Funcțiile se grupează în următoarele categorii: *funcția de nutriție* (sau vegetativă), prin care substanțele necesare vieții sînt aduse la celule, iar cele dăunătoare sînt eliminate (digestia, respirația, circulația, metabolismul, secreția internă, excreția); *funcția de relație*, prin care organismul este pus în contact cu mediul extern (recepția excitanților, mișcarea, apărarea, iar la animale și coordonarea nervoasă etc.); *funcția de reproducere*, prin care se asigură perpetuarea speciei (formarea gameților, unirea lor etc.). Primele două categorii de funcții sînt coordonate și corelate la animale prin intermediul sistemului nervos. Studiul funcțiilor organismului constituie obiectul fiziologiei.

**Fundație.** Element de construcție îngropat în sol, pe care se vor așeza celelalte elemente (pereții, acoperișul etc.). Este făcută din materiale rezistente și impermeabile (beton, piatră) și trebuie să depășească cu 40–50 cm nivelul solului.

**Fungicid** (lat. *fungus*: ciupercă, *caedo*: tai, nimicesc). Substanțe chimice care distrug ciupercile și mucegaiurile microscopice.

**Funiculită.** Inflamația cordonului testicular.

**Furaj.** Termen utilizat mai corect pentru definirea nutrețurilor fibroase și verzi (v. Nutreț).

**Furajer. 1.** Care se referă la furaje; **2.** Care poate fi folosit ca furaj.

**Furazolidona**, sin. *Furoxon*. Derivat chimioterapic furfuriloxazolidonic, pulverulent, gălbui, activ în salmoneloză, coccidioză aviară și altele.

**Furbură.** Termen folosit pentru definirea sindromului furburic (sensibilitate excesivă a membranei cheratogene).

**Furcuță.** Porțiune a cutiei de corn la ecvine, situată peste corpul piramidal al

cusinetului plantar, în partea posterioară a tălpii, avînd un aspect relativ triunghiular și prezentînd o lacună mediană și două brațe (terminate cu adal la nivelul bulbilor furcuței). Furcuța are rol în amortizarea șocurilor pe care le primesc membrele, precum și rol pulsativ, fiind numită inima periferică a calului.

**Fururul hidramidă**, sin. *Rozan*. Pulbere microcristalină, galbenă sau brun deschis, insolubilă în apă, solubilă în unii solvenți organici. Utilizată ca raticid de ingestie ( $DL_{50} = 0,5-1$  g/kg pentru șobolani) sub forma de momeli alimentare. Nu este toxică pentru om și animalele domestice.

**Furioso** (*Senior*). Armăsar renumit, de rasă Pur sînge englez (născut în 1836 din Pirater și Miss Furey) care a creat tulpina cu același nume, respectiv varietatea de jumătate sînge, masivă — Furioso North-Star. Se caracteriza prin dezvoltare corporală mare (tală 168 cm), conformație corectă, armoniasă, culoare murgă-vișinie, robustețe, osatură puternică, temperament vioi, mersuri corecte, mobile, frumoase. A activat ca pepinier la herghelia Mezöhegyes timp de 10 ani, dînd o descendență numeroasă și valoroasă (98 armăsari și 95 iepe), care au constituit tulpina Furioso, caracterizată prin masivitate, dezvoltare corporală bună (tală 164 cm și greutatea 580 kg), conformație în general corectă, armoniasă, cu aptitudini multilaterale. Furioso a creat două linii principale ( $F_1$  și  $F_{10}$ ) întîlnite și în România, unde reprezintă 15% din structura genealogică.

**Furioso North-Star.** Varietate de cai, de jumătate sînge, masivă, formată spre mijlocul secolului al XIX-lea la herghelia Mezöhegyes (Ungaria) din împerecherea celor doi armăsari de rasă Pur sînge englezesc (Furioso și North-Star), cu iepe de sînge Arab, jumătate sînge, iar din 1870 s-au combinat cele două tulpini și s-a practicat infuzia cu Pur sînge englezesc. Se crește în România din 1920

caracterizându-se printr-o talie de 158 cm, greutate 540 kg, format corporal dreptunghiular, profiluri mezoforme, ortoide, conformație armonioasă (cap uscățiv, expresiv, gât lung, muscular, trunchi bine dezvoltat și proporționat, membre puternice, curate); culoarea este murgă, rar neagră. Are un temperament vioi, constituție robustă, sănătate bună, longevitate mare, caracter uneori dificil, este pretențios. Aptitudine de călărie (1'15"/km) și tracțiune.

**Furtişag.** Instinct exagerat de acumulare al familiilor de albine pe scama altor familii din stupină; apare în condiții nefavorabile, lipsă de cules etc. Se caracterizează prin năvala albinelor la stupii deschiși, încercări de pătrundere a albinelor hoațe prin diferite orificii, mortalitate etc.

**Furunculoză mamară.** Boală contagioasă produsă de un stafilococ foarte virulent și manifestată prin inflamația septică necrozantă simultană succesivă a mai multor foliculi piloși la nivelul ugerului.

**Furunculosis.** Bacterioză periculoasă în crescătorii pentru păstrăvii de munte și curcubeu. Boală care evoluează septicemic și se combate prin adaos de sulfameragină, neagină, sulfaguanidină sau cloramfenicol în furaje.

**Fusar,** sin. *Pește de piatră, prundar* (v. Aspro zinoel).

**Fuschia.** Reproducător renumit al rasei Trăpaș francez care a jucat rolul predominant în formarea acestei rase, fiind continuatorul liniei Joung Rattler. A fost un reproducător celebru, dind un număr de 383 produși, între ei recordiști ai tuturor generațiilor (Courageux, Moonlighter, Rouges-Terres, Narquolis, Trianon etc.). Descendenții acestui reproducător valoros au participat și la formarea Trăpașului românesc.

**Fus nuclear,** sin. *Fus de diviziune.* Ansamblu de fire de natură proteică (peste 90%) avind formă elipsoidală, care apare în cariochineză, în profază și se definitivează în metafază. Are rolul de a fixa cromatidele în planul central al celulei (placa ecuatorială) și de distribuire a acestora către polii celulei.

**Fuzariotoxicoză,** sin. *Furazioză, aleucie toxi-alimentară.* Toxicoză cronică determinată obișnuit de *Fusarium sporotrichoides* var. *toxicum*, manifestată la animale prin erupții peribucale, bucale și faringiene, leucopenie, sindrom hemoragipar, slăbire, adinamie; apare după consum de cereale sau alte furaje mucegăite.

**FV.** Sistem de grupă sanguină la taurine, alcătuit din patru gene alelice.





**G. 1.** Sistem de grupă sanguină la suine, alcătuit din două gene alelice, **G<sup>a</sup>** și **G<sup>b</sup>** care determină factorii de grupă sanguină **Ga** și **Gb**; **2. G<sub>1</sub>** și **G<sub>2</sub>**. Etape ale interfazei mitozei în care se realizează creșterea celulei.

**Gaddi.** Rasă locală de oi, ce se crește în India.

**Gadidae.** Familie de pești din ordinul *Gadiformes*, care cuprinde codul și alte specii de pești înrudite.

**Gadus.** Pești marini din familia *Gadidae*, din Oceanul Atlantic și Pacific, Marea Nordului, Marea Barents. Au corpul alungit, ușor comprimat lateral și acoperit cu solzi mici. Speciile mai importante sînt în Oceanul Atlantic și Marea Nordului, printre care: *G. morhua* de la 1 m lungime, cu mustața lungă și *G. aeglefinus* de 50 cm, cu mustața scurtă și cu linia laterală de culoare neagră. Au valoare mare economică și fac obiectul unui pescuit intens cu trawl.

**Gaiul.** V. Gayal.

**Gaidropsarus mediterraneus**, sin. *Gadus*. Pește marin bentonic din familia *Gadidae*, trăiește pe lingă țărnișurile cu fund stîncos, cu vegetație din Oceanul Atlantic, Marea Mediterană și Marea Neagră. Are corpul alungit, rotunjit anterior și comprimat lateral posterior.

**Galactocel.** Chist mamar produs prin imposibilitatea evacuării laptelui din uger.

**Galactofor** (gr. *gala*; laptc, *fercin*; a duce, a conduce). Care conduce laptele; canalele galactofore etc.

**Galactoforită.** Inflamația canalelor galactofore, care se poate complica cu o mamită pe cale ascendentă.

**Galactogeneză.** sin. *Galactopoeză*. Procesul de secreție a laptelui la nivelul epiteliului glandular.

**Galactoree**, sin. *Galactee*. Scurgere abundentă și spontană de lapte, ca urmare a deschiderii anormale a sfincterului papilar.

**Galben Băneasa.** Rasă de viermi de mătase, creată în țara noastră, cu gogoși galbene.

**Galben Cislău.** Rasă de viermi de mătase, creată în țara noastră, cu gogoși galbene.

**Galben Orșova.** Rasă de viermi de mătase, creată în țara noastră cu gogoși galbene.

**Galbenă. 1.** Rasă de curci, cu colorit galben frumos, crescută în America, în scop ornamental; **2.** Culoare desemnînd o varietate de nutrie, nutria galbenă. Varietate de încrucișare, obținută din nutria de Kaliningrad și nutria Standard. Nutria galbenă pentru blănuri are o valoare apreciată, deși uneori se înregistrează variabilitate importantă a nuanței; **3.** Culoare generală la unele rase de păsări (găini, curci etc.) rezultat din distribuirea uniformă a unor pigmenți grași (lipocromi).

**Galbenă de Franconia.** Rasă de taurine (v. Franconia).

**Galbenă de Wrocław.** Rasă de viermi de mătase cu gogoșile galbene creată în Polonia.

**Galbenă poloneză.** Rasă de viermi de mătase, cu gogoșile galbene, crescută în Polonia.

**Galbenă Sewensica.** Rasă de viermi de mătase exotică.

**Galbena Tbilissi nr. 2.** Rasă de viermi de mătase, monovoltină, creată în U.R.S.S., cu gogoși de culoare galbenă.

**Galbenă turcească.** Rasă de viermi de mătase, cu gogoșile de culoare galbenă.

**Galbenă Warska Mare.** Rasă de viermi de mătase, cu gogoșile galbene crescută în Polonia.

**Galieea.** Soi de dud originar din sudul Olteniei, creat dintr-o populație locală a unei forme cu flori mascule. Este un soi cu înfrunzire timpurie, foarte rezistent la ger și la atacul de bacterioza, receptiv la agrofonduri superioare. Frunza este valoroasă pentru creșterea viermilor de mătase. La vârsta de 3 ani pe un sol brun-roșcat de pădure produce circa 13 tone frunză/ha.

**Galiforme (Galliformes).** Ordin de păsări tericole sau arboricole, de talie mare (ex. cocoșul de munte), mijlocie (ex. ierunca, găina) sau mică (ex. prepelița), slab zburătoare, cu aripi scurte, rotunde și bombate. Ciocul puternic, picioarele cu degete prevăzute cu gheare solide și arcuite, apte pentru căutarea hranei. Multe specii au pe cap și pe bărbie porțiuni golașe colorate în roșu (creastă, bărbii, negi etc.). Sînt răspîndite pe tot globul și se vîneză pentru carnea lor gustoasă (fazanul, potîrnichea). Cîteva specii au fost domesticate (găina, bibilica, păunul).

**Galifort.** Complex mineralo-vitamic folosit în furajarea păsărilor.

**Galinaee.** Subfamilie a fazianidelor care cuprinde toate fazianidele domestice (găina, curca, bibilica, prepelița, fazanul și potîrnichea).

**Galiția, sin. Crapul ogîndă.** Rasă de crapi, cu solzi dispuși pe trei șiruri la-

terale, cu capul mare. Trăiește în ape reci și în ape calde și poate ajunge la vârsta de trei veri la greutatea de 2,5 kg.

**Galla.** Rasă de cai din Eritreea, de statură mică, cu membrele fine, foarte rustică și sobră, cu conformație puțin corectă.

**Galli-Mainini.** Metodă biologică de stabilire a diagnosticului de gestație, bazată pe acțiunea hormonilor gonadotropi din serul sanguin al femelelor gestante, asupra spermatozei la broscoi.

**Gallisan, sin. Coccidzin.** Preparat combinat (aureociclină și moldamin), cu efect anticoccidian.

**Galloway.** Rasă de taurine originară din provincia cu același nume din Scoția, care provine din amestecul vitelor vechi scoțiene cu rasa scandinavă fără coarne din Norvegia. Se caracterizează prin talie relativ mică, culoare neagră sau brună, uniformă, cu păr abundent. Este o rasă rustică, cu longevitate mare, specializată pentru carne, manifestînd o aptitudine remarcabilă de îngrășare și bună precocitate.

**Gallus.** Denumirea genului din care face parte cea mai importantă specie de păsări domestice, găina (*Gallus bankiva*).

**Galop.** Mers săltat în trei timpi, în care perioada de suspensie totală, alternează cu perioade de sprijin. Prin acest mers se realizează viteza cea mai mare.

**Galop defectuos.** Mers anormal în această alioră, întîlnindu-se *galopul fals* (contragalopul), *galopul descompus* (dezunit, mers în patru timpi) și *galopul în-crucișat* (mers în trei timpi).

**Galop normal.** Mers natural foarte rapid, obositor, săltat, sacadat, basculant, diagonal, în 3 timpi, producînd 3 bătăi.

**Galop zburător.** Galop de cursă, de mare viteză (17/km).

**Galoși, sin. Manșete.** Harnașament de protecție pentru membre, în formă de trunchi de con sau de pilnic, confecționat din cauciuc care se introduce peste copită, pe care o acoperă în întregime la

caii de curse și de obstacole, care sînt forțați să meargă în aliori rapide.

**Galvanotropism.** Răspunsul unui organism la stimularea electrică.

**Galvayne** (semnul lui —). Pată neagră pe suprafața latero-externă a lăturașilor superiori, ce apare la vârsta de 9—10 ani și coboară pe lungimea coroanei cu vîrsta. Ajută la stabilirea vîrstei după dinții la cabaline.

**Gamaglobuline**, sin. *Imunoglobuline*. Fracțiuni proteice din serul sanguin care suportă cea mai mare parte din anticorpi și care, în cursul electroforezei, se deplasează cel mai lent.

**Gambusia Affinis Holbrookii**. Pește vivipar, dulcicol de 3,5—4,5 cm din ordinul *Cyprinodontiformes*, din apele stătătoare sau lent curgătoare, puțin adînci din America de Nord. A fost introdus și în Europa. În România se găsește în lacul Mangalia. Are corpul alungit și ușor comprimat lateral; coloritul cenușiu, ceva mai închis pe spate și alburiu pe abdomen. Se reproduce de mai multe ori în vară. Se folosește pentru combaterea larvelor de țînțari și ca pește de acvariu.

**Gamet** (gr. *gamos*: unire, împreunare). Celulă sexuală animală și vegetală. Gametul mascul (spermatozoidul) și femel (ovula) în urma asimilării lor reciproce (fecundare) realizează zigotul (apt de diviziune succesivă și de dezvoltare a fazelor embrionare). Din punct de vedere al conținutului cromozomal gameții pot fi *balansați* (atunci cînd cuprind un set de cromozomi) sau *nebalansați* (atunci cînd numărul de cromozomi este mai mare sau mai mic decît setul normal). În funcție de diferențierea în privința mărimii și formei între gameții produși de organismul mascul față de cei produși de organismul femel, gameții pot fi grupați în: *isogameți* (cînd gameții obținuți de la cele două sexe sînt identici); *anisogameți* (cînd gameții de la cele două sexe diferă foarte puțin între ei); *heterogameți* (cînd gameții de la cele două sexe sînt

net diferiți în privința mărimii și formei).

**Gametocit**. Celulă nediferențială din care sînt produși gameții.

**Gametogeneză**. Proces care are drept rezultat formarea gameților. La organisme-male procesul poartă denumirea de *spermatogeneză*, iar la organismele femele *ovogeneză*. Gametogeneza este singurul moment al ciclului vital în care are loc procesul meiotic, cînd se realizează trecerea de la spermatoციții primari (respectiv ovocίții primari) la spermatide (respectiv ovotide).

**Gamaridea**. Crustacee inferioare dulcicole, salmastre și marine de 4—20 mm mărime, care sînt comune și în cantitate mare în apele stagnante sau curgătoare unde se găsesc în apropierea malului printre tufele de plante, în nisip sau pietriș. Au corpul segmentat, comprimat lateral și curbat în arc. Prezintă importanță, deoarece constituie hrana de bază pentru numeroși pești.

**Ganașe**. Denumirea zootehnică utilizată pentru definirea marginii ventrale a brațelor mandibulare.

**Ganglion**. 1. Formațiune în general nodulară cu structură și dimensiuni variate, distingîndu-se: *ganglioni nervoși* (neuroganglioni) și *ganglioni limfatici* (limfoganglioni sau limfonoduli); 2. (fr. *sur-os*). Exostoz cu sediu fix pe fluier, în special pe fețele laterale și cea anterioară. La începutul formării lui, în faza inflamatoare produce șchiopături, apoi durerea se diminuează sau chiar dispăre.

**Gangrenă**. Mortificarea țesuturilor, în urma unei ischemii de origine circulatorie sau a unei infecții postraumatice cu germeni anaerobi. Gangrena poate fi gazoasă, traumatică, umedă sau uscată.

**Gangrena ugerului**. Mortificarea țesutului ca urmare a unor compresiuni, tulburări circulatorii etc. la care se adaugă o infecție primitivă. Se manifestă prin lipsă de sensibilitate, hipotermie locală, sîcclare etc.

**Garafagnina.** Rasă de taurine din Italia provenită din rasa Podolică primitivă caracterizată prin dezvoltare corporală medie, culoare cenușie cu pigmentație centrifugă (coarne, bot, vulva, unghii), cap fin, git puternic, trunchi dezvoltat și membre solide. Are longevitate mare (12—13 ani), aptitudini funcționale triple (lapte, carne și muncă), dând o producție medie de lapte de 2 000 kg cu 4,3% grăsime.

**Gard electric,** sin. *Păstor electric.* Instalație folosită pentru pășunatul dirijat al animalelor. Constă din sursa de curent electric, generatorul de impulsuri cu contacte sau tranzistorizat și gardul propriu-zis (stilpi, izolatori și sîrma galvanizată).

**Garoneza,** sin. *Garonnaise.* Rasă de taurine originară din valea Garonne (Franța) ameliorată cu rasa Limousine. Se caracterizează prin dezvoltare hipermetrică (tală 140 cm), culoare blondă, cu extremități mai deschise, păr scurt și neted, cap mare, coarne îndreptate înainte și în jos, salbă groasă și atirîndă, trunchi cilindric, membre solide și musculose, aptitudine de carne și muncă.

**Garou.** Legătură elastică (în mod obișnuit practică cu un tub de dren sau o fișie de material elastic), aplicată pe o regiune, cu scopul de a opri hemoragia. Lăsată timp îndelungat (peste 2 ore), ligatura poate provoca ischemie gravă locală, gangrene etc.

**Gartnerită.** Inflamația canalelor Gartner.

**Gasconne. 1.** Rasă veche de taurine originară din zona premuntoasă a Pireneilor (Franța), cu tală de 135 cm, greutatea 600 kg, cap relativ scurt, trunchi masiv, membre rezistente, culoare gri-argintie, cu mucoasele, virful coarnelor și ongloanelor negre. Este o rasă foarte rustică, fiind adaptată la creșterea în condiții mai puțin favorabile (coaste aride, terenuri accidentate și de altitudine ridicată pînă la 1 800 m), cu fecunditate foarte mare; i capacitate ridicată

de alăptare, longevitate excelentă și cu aptitudini pronunțate pentru carne. Realizează sporuri mari de creștere în greutate (1 444 g/zi) și precocitate remarcabilă (la 1 an poate atinge 450 kg). Se pretează foarte bine pentru încrușișări industriale pentru carne: 2. Rasă de găini, cu greutate corporală medie și producție bună de ouă: 3. sin. *Albastru de Gascon.* Denumire pentru două rase de ciini puțin răsbindiți: Micul albastru de Gascogne, rasă de tip Bassot; Marle Albastru de Gascogne, cu talie de 63—70 cm care prezintă o blană pe fond alb cu pete mici negru-albăstrui.

**Gasteropode** (gr. *gaster*: stomac și *pous, podos*: picior), sin. *Melci.* Clasă de moluște cu picior în formă de talpă, așezat pe fața ventrală a masei viscerale, de unde le vine și numele. Au un cap bine diferențiat, prevăzut cu tentacule; masa viscerală este de obicei asimetrică (răsucită) și cuprinsă într-o cochilie, formată dintr-o singură bucată. Cochilia poate fi răsucită sau nerăsucită. Trăiește pe uscat, în locuri umede, în ape dulci sau mări și oceane. Unele specii sînt comestibile.

**Gasterosteus aculeatus,** sin. *Ghîdrin.* Pește vorace marin, migrator în ape dulci, de 5—7 cm, din ordinul *Gasterosteiformes.* Are corpul fusiform, comprimat lateral și acoperit cu plăci osoase (înguste și înalte); coloritul verde-albăstrui pe spate, iar pe lături argintiu. Se utilizează pentru extragerea unui ulei medicinal.

**Gastrea,** sin. *Teoriagastreei.* Teorie emisă de E. Hackel, prin care se încearcă reconstituirea filogeniei animalelor superioare prin analogie cu ontogenia lor, pe baza legii biogenetice fundamentale. Această teorie prezintă astăzi numai o importanță istorică, întrucît cercetările ulterioare au dovedit schematicismul ei extrem, dar ideea care stă la baza ei, aceea a provenienței metazoarelor din forme strămoșești coloniale, a avut la timpul său un rol progresist.



**Gastric.** Care se referă, se raportează sau aparține stomacului: regiune gastrică, mucoasă gastrică etc.

**Gastrine.** Polipeptide elaborate de către mucoasa gastrică cu rol în stimularea secreției gastrice.

**Gastroenterită.** 1. Inflamația simultană a stomacului și intestinului; 2. Inflamația tubului digestiv în general.

**Gastroenterologie.** Parte a medicinei care se ocupă cu studiul bolilor gastro-intestinale.

**Gastrofiloză.** Stare patologică întâlnită la cabaline, produsă de dezvoltarea larvelor unor insecte din genul *Gastrophilus* în stomac și intestin, manifestată prin semne de ordin general și simptome digestive (anorexie, colici etc.).

**Gastropatia ulceroasă a suinelor.** Gastropatie ulceroasă, întâlnită frecvent în special la porcii din fermele moderne cu exploatare intensivă, caracterizată prin ulcere trofice diseminate sau circumscrise, cu simptomatologie generală și digestivă diferită.

**Gastropatie.** Termen general folosit pentru definirea bolilor de stomac, indiferent de originea, caracterul sau aspectul lor, distingându-se: gastropatii funcționale (fără leziuni) și gastropatii organice (cu leziuni).

**Gastroragie.** Hemoragie gastrică.

**Gastrulație.** Proces care are loc în fazele timpurii ale dezvoltării embrionare a metazoarelor și care duce la transformarea blastulei în gastrulă.

**Gastrulă.** Una din fazele de început ale procesului de dezvoltare a embrionului. Se prezintă sub forma unei aglomerări de celule organizate în trei foițe embrionare și anume: *ectodermul* — foița externă din care se vor forma mai târziu pielea și sistemul nervos; *endodermul* — foița interioară din care se va forma tubul digestiv; *mezodermul* — foița din care se vor forma mușchii, scheletul, rinichii și alte organe. Procesul de formare al gastrulei (gastrularea) diferă de la specie la specie, depinzând în bună măsură de forma blastulei din care provine.

**Gătinaise.** Rasă locală franceză de găini cu greutate intermediară (2—3,5 kg), de culoare albă.

**Gauloise.** Rasă locală franceză de găini ușoare (2—2,5 kg) cu varietăți de culoare (neagră, albă, aurie, cenușie și albastruie) cu producție de ouă mare, de culoare albă. Prezintă pielea albă, fluier alb sau cenușii și urechiușe albe.

**Gaur** (lat. *Bos biboļ gaurus*). Specie aparținând bovinelor, care trăiește sub formă sălbatică în grupe mici, în zonele muntoase din nordul Indiei și Birmaniei, precum și la poalele munților Himalaia. Se caracterizează prin dezvoltare corporală foarte mare, culoare neagră sau brună, cu extremitățile albe, părul scurt însă mai lung pe frunte, gît și piept. Este un animal foarte apreciat ca vînat dar se vîncează greu, deoarece atacă omul.

**Gaura botal.** Orificiu de comunicare interatrială în faza embriofetală (pînă la stabilirea circulației funcționale a pulmonului) putînd persista ca anomalie și după naștere.

**Gavrileșeu, Nicolae** (1896—1966). Fiziolog și hidrobiolog român, profesor la Facultatea de zootehnie din București. A folosit pentru prima dată noțiunea de „leziune biochimică”. A întreprins numeroase cercetări privind efectele fiziologice ale anesteziei, influența vitaminei B asupra metabolismului gluucidic etc.

**Gazal.** Linie principală a rasei de cai Arabă, întâlnită și în România în herghelile Mangalia și Brebeni. Are o făptură uscățivă, conformație armonioasă, mersuri elastice și întinse.

**Gază.** Organism pe care trăiește un parazit.

**Gază intermediară.** Organism viu în care paraziții își îndeplinesc o anumită fază din ciclul lor evolutiv (ex. melcul Limnea este gazdă intermediară a fasciolei; dracila este gazdă intermediară a ărginii griului).

**Gază definitivă.** Organism viu pe care se dezvoltă forma adultă (sexuată) a

unui parazit (ex. omul este gazda definitivă a viermelui *Taenia solium*).

**Gaze cloacale** (lat. *cloaca* : scursoare). Gaze toxice și cu miros neplăcut (amoniac, hidrogen, sulfurat, metan, indol, scatol etc.) care iau naștere în fose și bazine de depozitare în urma descompunerii dejectiilor.

**Gaze rare.** Elemente gazoase simple (He, Ne, Kr etc.) care intră în cantități foarte mici, în componența aerului.

**Gazzi.** Grup de varietăți de porumbei din rasa Modeneză.

**Gayal** (*Bos bibos frontalis*). Animal ce trăiește în stare domestică și semi-sălbatică în India. Este masiv, puternic, cu o dezvoltare corporală foarte mare (tală poate atinge 2 m, iar lungimea 3,5 m), culoarea neagră sau brună, cu extremități albe. Are aptitudine remarcabilă pentru muncă, fiind însă folosit și pentru carne și lapte. Gayalul semi-sălbatic este mult apreciat pentru vinat. Prin hibridare cu taurinele se obțin femele fecunde și masculi infecunzi.

**Găina albă rusească.** Rasă de găini de formație mai recentă obținută în Uniunea Sovietică prin încrucișarea rasei Leghorn (din tipuri mai grele vest europene), cu populații locale. Se caracterizează față de Leghorn prin greutate corporală mai mare, calitate a cărnii superioară, greutate a ouălor mai mare și producție numerică de ouă inferioară, cu consum specific mai ridicat.

**Găina de mătase,** sin. *Japoneză de mătase*; sin. *Negresse*. Rasă decorativă de găini, cu greutate de 1,5–1,7 kg, caracterizată prin penaj moale și mătăsoasă datorită rahisului moale și fin și a barbelor și barbuțelor lungi, mătăsoase și neprinse între ele prin cirlige (hamuli). Prin acest caracter, prin conformația lor caracteristică raselor asiatice, prin moțul lor mare, mătăsoș și prin culoarea neagră a pielii, găinile din această rasă constituie o foarte apreciată rasă decorativă.

**Găina de porțelan,** sin. *Milles Fleurs*. Rasă de găini, pitică cu penaj bogat și

foarte viu colorat, deosebit de frumoasă, crescută în scop ornamental, fără valoare economică. Se cunosc două varietăți: aurie și albastră.

**Găină** (*Gallus bankiva domestica*). Specie de păsări domestice, originară din India, care cuprinde o mare diversitate de rase, grupate în: rase ușoare (bune producătoare de ouă), grele (crescute pentru producția de carne), mixte, combatante, decorative. Cele mai răspândite sînt rasele mixte.

**Gălățeni,** sin. *Roller românesc*. Rasă de porumbei de agrement pentru zbor de joc. Sînt excelenți căzători, care își încep jocul de la înălțime și fac un număr impresionant de rostogoliri. Foarte apreciați în țară și străinătate dar încă insuficient uniformizați ca aptitudine de zbor și mai ales ca exterior.

**Gâlbează.** V. Fascioloza bovină și ovină.

**Gâlbenare.** V. Poliedria.

**Gâlbenuș.** Parte componentă a oului, produs de reptile și păsări care reprezintă biologic fie o ovulă, imediat după dehiscență foliculară, fie un zigot dacă a fost fecundată în trompă. Gâlbenușul este învelit de membranele terțiare (albuș, membrane cochiliere, coajă și cuticulă) și ținut în centrul oului astfel format cu ajutorul șalazelor (v.) formate din primul strat de albuș dens. Gâlbenușul este constituit din straturi alternante de vitelus alb și vitelus galben, polul animal fiind reprezentat de discul germinativ. Reprezintă 29–36% din întreg oul, vitelusul are o compoziție complexă, conținând 16–17% protide, 32% lipide, 0,2% glucide și 1,1% săruri.

**Gărgărițe.** Insecte care atacă semințele de cereale și leguminoase, reducându-le valoarea nutritivă și dîndu-le un caracter toxic; *Calandra granaria* parazitează grîul, pombul, orzul etc. iar *Bruchus pisorum*, mazărea.

**Gemeni.** Denumire dată produșilor de concepție născuți de aceeași mamă în cursul unei singure sarcini și proveniți dintr-un singur oul sau din mai multe ovule, fecundate în același timp.

**Gemeni biovulari.** Gemeni proveniți din doi zigoti ca urmare a unirii a doi spermatozoizi cu două ovule; se dezvoltă împreună în decursul aceleiași gestații.

**Gemeni dizigoți.** V. Gemeni biovulari.

**Gemeni monoovulari.** Gemeni proveniți dintr-un singur zigot, ca urmare a fecundării unei singure ovule.

**Gemeni monoziigoși, sin. Gemeni identici.** V. Gemeni monoovulari.

**Gen.** Categorie sistematică superioară speciei și subordonată familiei, care cuprinde una sau mai multe specii înrudite. După regulile nomenclaturii zoologice și botanice, un animal sau o plantă se desemnează cu numele genului (care este de obicei un substantiv din limba latină sau greacă), urmat de numele speciei (în general un adjectiv din aceeași limbă). Exemplu: *Canis familiaris* (ciinele) sau *Sambucus nigra* (socul).

**Genă** (Johannsen, 1909). Cea mai mică unitate biologică a eredității, în sensul că ea determină apariția unui anumit caracter și prin ea caracterul este transmis de la o generație la alta. Fenomenele genetice observate în natură au dus la concluzia că gena este o particulă materială, un element de structură a cromozomului, ea însăși cu o structură internă. În termenii ai geneticii moleculare, gena reprezintă segmentul din molecula de ADN transcris în segmentul de ARN mesager și care servește ca matrice pentru sinteza unui lanț polipeptidic determinat. În funcție de activitatea lor, genele pot fi grupate în două categorii: *gene structurale* — acelea care sînt implicate în sinteza unor proteine prin procesele de transcriere și translație a informației genetice — și *gene de control*, acelea care nu sînt implicate în sinteza unei proteine ci au rolul de a controla activitatea genelor structurale. În funcție de modul de acțiune al lor genele pot fi grupate în: *gene majore* — care produc un efect fenotipic pronunțat și *gene minore* —

care determină un efect fenotipic vizibil numai prin acțiunea cumulată cu alte asemenea gene.

**Genă letală.** Genă care în stare omozigotă are un efect letal.

**Genă operatoare.** Fragment din macromolecula ADN care acționează asupra genelor structurale pe care le poate menține blocate prin represie sau pe care — prin inducție — le poate debloca din starea de represie. Transcrierea informației genetice de pe ADN pe molecula de acid ribonucleic mesager (mARN) se realizează numai de la gena operatoare spre gena de structură.

**Genă reglatoare.** Fragment din macromolecula ADN care determină biosinteza unei proteine alosterice denumită represor; prin intermediul represorului, gena reglatoare acționează asupra geni operatoare, menținînd-o în stare de represie sau inducție.

**Genă semiletală.** Gena care determină turburări grave care nu se soldează neapărat cu moartea organismelor (fiind compatibilă cu supraviețuirea).

**Genă subvitală.** Genă care determină turburări relative, în general minimale, dar certe.

**Genealogie.** Care se referă la genealogie; registru genealogic etc.

**Genealogie. 1.** Șirul de strămoși ai unui individ; **2.** Studiul originii unui individ sau a șirului de ascendenți.

**Generator de aerosoli.** Mașină destinată producerii aerosolilor folosiți pentru combaterea bolilor și dăunătorilor în agricultură, precum și la dezinsecția adăposturilor, depozitelor etc. Producerea aerosolilor se face pe cale mecanică, termică sau termomecanică.

**Generație.** Grupă de animale ce ocupă aceeași poziție în lanțul filogenetic. Grupa de animale născute în același an reprezintă *generația anuală*. Generațiile filogenetice se notează în funcție de procesul ameliorativ ce are loc. În cazul reproducerii în sine a populației, inclusiv autofecundării, notația

este :  $P =$  parentală ;  $F_1, F_2, \dots, F_n =$  = filială 1, 2,  $n$  ( $F_2$  din împerecherea între ei a  $F_1$  etc.). În cazul încrucișării de absorbție notația este :  $P =$  generația parentală ;  $F_1 =$  generația filială ;  $R_1, R_2, \dots, R_n$  generația de întoarcere la una din populațiile paterne. În cazul incestului, notația este  $P, F_1, I_1, I_2, I_n$ . La animalele domestice prima generație se consideră cea achiziționată la formarea fermei.

**Generație spontană.** Teorie materialistă naivă, după care organismele vii ar putea să apară pe Pământ și în condițiile existente astăzi în forma lor actuală, luând naștere în mod spontan din materia nevie.

**Generații** (structură de —). Categoriile de generații care conviețuiesc într-o populație. Se disting : *populații cu generații suprapuse*, în care conviețuiesc mai multe generații (bunici, fii, nepoți, strănepoți etc.) cum este cazul la taurine, ovine, porcine, cabaline, neori păsări, și *populații fără generații suprapuse*, formate în orice moment numai dintr-o singură generație, cum este cazul la găini, în cazul aplicării principiului totul plin, totul gol și neaplicării selecției pe descendenți.

**Generații libere.** Veche metodă (nefolosită astăzi) de măsurare a gradului de consangvinizare, prin însumarea generațiilor aflate între generația mamei și generația celui mai apropiat strămoș comun („generații libere“) cu „generațiile libere“ de pe partea tatălui.

**Genetic.** Care se referă la caracterele ereditare și la genetică.

**Genetică** (B a t e s o n, 1906). Știința care se ocupă cu studiul dezvoltării organismelor, al eredității și variabilității acestora.

**Genetică cantitativă.** Parte a geneteicii care se ocupă cu studiul transmiterii ereditare a caracterelor cantitative. În genetica cantitativă, se pornește de la premiza că ereditatea diferențelor cantitative depinde de gene care sînt supuse aceluiași legi de trans-

mitere și care au aceleași proprietăți ca genele a căror transmitere și proprietăți sînt evidențiate prin diferențe calitative, deci genetica cantitativă este o extindere a principiilor geneteicii mendeliene la analiza caracterelor cantitative, deosebindu-se de acestea, prin faptul că diferențele dintre caracterele cantitative, în măsura în care ele sînt moștenite, depind de diferențele dintre genele mai multor loci, ale căror efecte nu sînt distinse în mod individual, pe cînd în cazul caracterelor calitative, diferențele depind numai de o genă de la un singur locus. Din această cauză, raporturile mendeliene nu sînt reliefate în diferențele cantitative, fapt care face ca metodele de analiză mendeliană să nu fie adecvate în genetica cantitativă. Înțelegerea eredității caracterelor cantitative prezintă o însemnătate fundamentală în stadiul evoluției și în aplicarea geneteicii la ameliorarea plantelor și a animalelor.

**Genetică embriologică.** Parte a geneteicii care se ocupă cu studiul fenomenelor ontogenetice (și filogenetice) dependente de baza ereditară din zigot și manifestate la animalul adult.

**Genetică fiziologică.** Parte a geneteicii care se ocupă cu studiul fenomenelor fiziologice dependente de baza ereditară conținută în zigot și manifestate la animalul adult în specificitatea lor.

**Genetica populațiilor.** Parte a geneteicii cantitative, care se ocupă cu studiul proprietăților genetice ale populațiilor, cu referiri la genele care provoacă diferențe ușor identificabile, cantitative. Unii autori folosesc acest termen ca sinonim cu genetica cantitativă.

**Genital** (lat. *genitalis* : născător). Care se referă la funcțiunea de reproducție.

**Genitor** (lat. *genitor* : născător, creator, tată). Cel care zămislește.

**Genito-urinar.** Care se raportează simultan la aparatul genital și urinar.

**Genocopie** (N a c h t s h e i m, 1957). Fenotip care poate fi produs de diferite gene.

**Genofond** (Dobzhansky, 1951). Totalul informației genetice cuprinsă în totalitatea genelor existente la un moment dat într-o populație. Genofondul care asigură o structură genetică a populației constantă timp de mai multe generații se consideră a fi în echilibru.

**Genom** (Winkler, 1957). Setul de cromozomi, alcătuit la eucariote din cite un membru al fiecărei perechi de cromozomi homologi. Genomul cuprinde numărul de bază (monoploid) caracteristic fiecărei specii.

**Genotip** (Johannsen, 1909). 1. Totalitatea materialului genetic pe care un organism îl primește de la părinții săi și pe care îl transmite la descendenții săi; 2. Totalitatea materialului genetic conținut în fiecare celulă care alcătuiește un organism; 3. Perechea sau perechile de gene alelice care coordonează apariția unui caracter. Dacă cele două gene care alcătuiesc perechea de alele sînt identice în privința efectului pe care îl produc atunci genotipul este homozigotic sau homogametic. Dacă cele două gene alelice au efecte diferite atunci genotipul este heterozigotic sau heterogametic.

**Genotropie**. Element (substanță) care modifică (afectează) o genă realizînd astfel o anumită orientare a procesului de dezvoltare. În celulele embrionare ale organismelor superioare substanțele genotipice se pare că sînt anumite proteine.

**Geoffroy Saint-Hilaire, Etienne** (1772—1844). Naturalist francez, precursor al evoluționismului și fondator al anatomiei comparate. A susținut ideea unității de compoziție a regnului animal și principiul conexiunilor. A demonstrat semnificația embriogeniei, a organelor rudimentare și teratologiei pentru transformism.

**Gentile de Puglia**. Rasă de oi italiană, cu lina fină, formată din oile locale ameliorate cu reproducători din rasa Merinos. Are triple aptitudini, cu pre-

valența producției de lână și cu exterior asemănător cu rasa Sopravissana.

**Genunchi**. În zootehnie, noțiunea de genunchi are alt sens decît în anatomie, întrucît definește (impropriu) zona articulației antebrațului-carpo-metacarpi-ană.

**Geofag**. Care mănîncă pămînt (ex: unii viermi).

**Geofagie** (gr. *gi*; *geo*: pămînt, *fa-gein*: a minca). Aberație gustativă caracterizată prin consum de pămînt.

**Geografia animalelor**, sin. *Zoogeografie*. Ramură a geografiei care studiază răspîndirea animalelor pe glob, arealele diferitelor specii, tipurile de faună și regiunile zoogeografice.

**Geophagus brasiliense**. Pește de 7—28 cm, din familia *Cichlidae*, trăiește în apele cu temperaturi de 20—25°C și fund pietros din America de Sud. Are corpul alungit, colorit galben-roșcat cu pete albe pe operculi și pe laturi, iar la mijloc o pată mare neagră. Se utilizează ca pește de acvariu.

**Gephyrocharax atracaudatus**. Pește din familia *Characidae*, trăiește în apele panameze, colorit verde-platinat, pe laturi însă are o nuanță albastruie, iar la baza caudalei o pată neagră strălucitoare sau verde albastrui. Se folosește ca pește de acvariu.

**Gerber**. V. Butirometru.

**Germain**, sin. *Saint-germain*. V. Brac Saint-germain.

**German**. 1, sin. *Uriașul cenușiu german*. Rasă de iepuri, din cadrul raselor grele, reprezentînd varietatea germană a uriașului belgian. Alături de Uriașul belgian, constituie rasa cu cea mai mare greutate dintre toate rasele de iepuri. La vîrsta de 9—10 luni atinge greutatea de 6—7 kg. Trunchiul este bine dezvoltat, adînc și larg. Lungimea corporală de la virful botului și pînă la baza cozii măsoară 60—70 cm. În afară de culoare cenușie mai prezintă varietăți de culoare albă, neagră, albastră, chiu-chilla și galbenă; 2, sin. *Ciobănesc german* (v. ciobănesc alsacian).

**Germeu**, sin. *Plasmă germinativă* (lat. *germen* : sămânță). 1. Parte care constituie punctul de plecare în dezvoltarea oricărui organism (plantă sau animal); 2. Denumire dată de zoologul german A. Weismann, celulelor reproducătoare, considerate de el, în mod fals, ca independente față de restul organismului (soma).

**Germifree** (engl.), sin. *Arenic*. Lipsit de germeni (metazoare, protozoare, bacterii, ciuperci, levuri, virusuri). Animalele de această categorie se obțin prin cezariană (histerectomie), executată în condiții de sterilitate perfectă, crescându-se ulterior în aceleași condiții, pentru a exclude influența unor boli ce pot fi transmise la naștere, în vederea creării unor linii libere de germeni patogeni specifici (v. și S.P.F.).

**Germicid**. Agent sau substanță care ucide germeii.

**Gessienne**. Rasă de taurine franceză, cu roba bălțată cu roșu, cu capul alb, crescută pentru producția de lapte (3 000 l în medie) și pentru carne.

**Gestație** (lat. *gestatio*, *gestare* : a purta). Stare a organismului femel la animalele vivipare în perioada de la concepție pînă la nașterea fătului. Durata gestației diferă de la o specie de animale la alta. Ea încetează în momentul în care fătul este capabil să se adapteze unor noi condiții oferite de mediul exterior.

**Gestație extrauterină**. Gestație care are loc în afara uterului, ca urmare a căderii ovulei fecundate în cavitatea peritoneală. Este incompatibilă cu o durată normală a gestației.

**Gestație falsă**, sin. *Pseudogestație*, *Gestație imaginară*. Comportament particular observat mai ales la cățea, constind dintr-o serie de semne asemănătoare cu cele manifestate de femela gestantă, eventual existind chiar și o declanșare a secreției lactate la două luni după călduri (atunci cînd în mod normal ar fi avut loc fătarea).

**Gestație prelungită**. Prolungirea gestației la unele femele peste limita maximă, urmată de fătare laborioasă.

**Gestoză**, sin. *Disgravidie*. Ansamblul manifestărilor patologice care apar în cursul unei sarcini.

**Gheară**. Formațiune cornoasă situată în prelungirea extremității degetelor; a nu se confunda cu unghiile (care acopăr extremitățile degetelor).

**Ghem**. Denumire de abator dată foiosului, care reprezintă al treilea compartiment prestomacal de la rumegătoare.

**Ghemul albinelor**. Stringerea albinelor în condiții nefavorabile pe fagurii centrali, într-o formație caracteristică în limitele căreia este produsă temperatura necesară supraviețuirii.

**Gherro**, sin. *Danara*. Rasă de taurine somaleze, de talie medie, cu aspect unghiulos, cu coarne rudimentare, păr abundent, cocoasă mică, membrele cu aplomburi defectuoase, de culoare roșie închisă. Se crește pentru lapte și carne, dar mai ales pentru muncă.

**Ghiborț** sau **Biborț**. V. *Acerina cernea*.

**Ghidrin**. V. *Gasterosteus aculeatus*.

**Ghissar**, sin. *Gissar*. Rasă de oi de carne și grăsime, din grupa oilor Kurdiuk (cu depozit de 10–16 kg grosime pe fesă) ce se crește în U.R.S.S. Se caracterizează printr-o dezvoltare corporală mare, lină groasă, neuniformă, de calitate inferioară. Este apreciată pentru capacitatea ei de îngrășare și precocitate.

**Giavo**. Rasă de găini pitice, cu creastă dublă și penaj negru, urechișe albe și fluieri galbene, cu caractere foarte asemănătoare cu rasa Hamburg negru, dar cu o greutate mai redusă (600–900 g).

**Glazola 106**. Soi de dud, creat și selecționat în Italia, cu producția de frunze de 7 000–8 000 kg/ha, rezistent la boli și la ger.

**Gibereline**. Derivații ai acidului giberelic care acționează sinergic cu auxinele. Activează genele structurale implicate în biosinteza unor enzime care pot amplifica efectul auxinelor.

**Gidran.** sin. *Anglo-arab unguresc.* Varietate de jumătate singe formată în herghelia Mezöhegyes (Ungaria) în prima jumătate a secolului al XIX-lea prin încrucișarea iepelor de diferite proveniențe cu armăsari arabi și Pur singe englez. În România se crește din 1920, în prezent fiind la herghelia Rădăuți. Se caracterizează prin dezvoltare corporală eumetrică (tală 156 cm și greutatea 500 kg), profiluri mezomorfe, format ușor dreptunghiular, conformație armonioasă (cap expresiv, git prismatic, trunchi proporționat, membre puternice și aplomburi în general corecte). Are temperament vioi, caracter bun, uneori dificil, constituție robustă și culoare roibă. Este un cal cu aptitudini bune de călărie (1'20"/km) și tracțiune ușoară.

**Gidran Senior.** Armăsar arab, urmaș al armăsarului *Siglavi-Gidran*, fondator al varietății Gidran unguresc, născut în 1817 din părinți de rasă pură. Se caracterizează prin conformație armonioasă, culoare roibă aurie, sistem nervos puternic, temperament vioi, tip carosier, cu o capacitate ereditară mare. El a dat o descendență valoroasă și din acest considerent este considerat întemeietorul anglo-arabului unguresc.

**Gigantism.** Anomalie caracterizată prin înălțime corporală ce depășește standardul rasei și vârstei; *gigantismul hipofizar* (hipereozinoflism) se individualizează prin armonie în dezvoltarea regiunilor corporale; *gigantismul genital*, a apărut la animalele castrate de timpuriu, se bazează pe prelungirea consecutivă a osteogenezei condrale, astfel că membrele cresc dizarmonic în lungime (tip cunucoid).

**Ginandrie.** sin. *Hermafroditism.* Prezența la același individ a organelor genitale femele și masculine rudimentare.

**Ginecologie** (gr. *gynaikos*: femeie; *logos*: cuvânt, știință). Studiu anatomicofiziologic și patologic al aparatului genital femeii. Este un termen veterinar impropriu, fiind împrumutat din medicina umană.

**Gingirică.** V. *Clupeonella cultriventris.*

**Gir.** Rasă de zeb originară de pe Coasta occidentală a Indiei. Animalele au o greutate corporală de 400 kg, culoare albă, cu pete roșii închise sau brune, pielea foarte fină, păr scurt, membre foarte rezistente. Are aptitudini multilaterale: muncă, lapte, carne (realizează pe lactație normală cca 2000 l lapte cu 4,53% grăsime). Este una din rasele cele mai bune de carne și de muncă din India.

**Giruetă.** Aparat utilizat pentru determinarea direcției vinturilor față de punctele cardinale.

**Giscă** (*Anser*). Gen de păsări din ordinul anzeriformelor, de talie mare, de culoare cenușie pe spate și pe laturi și alburie pe piept și pe pîntece. *Gisca de cîmp* (*Anser fabalis*) și *gisca sălbatică mare* (*Anser cinerous*) sînt oaspeți de vară în țara noastră și se vîncează pentru carnea lor gustoasă. *Gisca sălbatică* cu greutate de 4 kg, este strămoșul găștelor noastre domestice cenușii.

**Giscă eu caruncul,** sin. *Giscă carunculată, giscă cucuiată.* Rasă de găște (v. Chineză).

**Giscă domestică** (*Anser domesticus*). Pasăre mai mare decît speciile sălbatice de găște, crescută mai ales pentru carne, grăsime și fulgi. Există mai multe rase de găște, care variază în ceea ce privește greutatea corporală de la rasele ușoare (sub 5 kg) pînă la rasele grele (peste 8—12 kg).

**Git golaș de Transilvania.** Rasă de găini cu caractere apropiate de ale raselor mixte (producătoare de ouă și de carne). Producția medie de ouă este de 120—150 de bucăți anual, iar greutatea corporală este de circa 2,5 kg, carnea fiind de bună calitate. Are capul și gitul lipsit de pene pînă sub guşă și penajul mai rar pe piept și abdomen (caractere dominante). Prezintă trei varietăți: albă (cea mai răspîndită), neagră și porumbacă.

**Git golaș românesc.** Rasă de porumbeci, apărută înaintea primului război

mondial în Moldova, cu gîtul golaş pînă deasupra guşii şi cu penele de la baza porţiunii golaşe colorate într-o nuanţă diferită de cea de pe restul corpului. Are culoare în general roşcată, cu nuanţe mai deschise la penele de la limita inferioară a porţiunii golaşe, ca şi cele din coadă şi de la virful aripilor. Deşi are un zbor bun, porumbeii din această rasă se cresc aproape numai pentru decor.

**Glacien Bluecross.** Nurcă de încrucişare rezultată din nurcile Silverblue şi Kohinoor.

**Glandă.** Complex morfofuncţional, compus din celule dotate cu proprietăţi secretorii distingîndu-se: *glande endocrine* (producătoare de hormoni, lansaţi direct în sînge), *glande exocrine* (produsul fiind eliminat printr-un canal la exterior sau în diverse organe cavitare), *glande monocelulare* (formate dintr-o singură celulă), *glande pluricelulare* (din mai multe celule), *glande holocrine* (produsul rezultînd prin distrugerea unora din celulele componente), *glande merocrine* (secreţia rezultînd prin elaborare celulară, fără ca celula să fie distrusă) etc.

**Glandă anală.** Glandă modificată situată în hipodermul anal la carnivore, şi rozătoare, producînd un lichid fetid, specific.

**Glandă bulbouretrală,** sin. *Glandă Cowper.* Glandă anexă a aparatului genital mascul, situată înaintea arcadei ischiatice. Are aspect de castană la taur, aspect ovoid la armăsar, alungită de-a lungul uretrei intrapelviene la vier; lipseşte la cîine. Prin produsul de excreţie concură la formarea spermei.

**Glandă diastematică,** sin. *Glanda interstiţială a testiculului, glanda lui Leydig.* Celule dispuse sub formă de grămzi, perivascular, între tubii seminiferi. Are rol endocrin; secretă hormonii androgeni.

**Glandă endocrină,** sin. *Glandă cu secreţie internă.* Grup glandular, fără canal excretor, produsul de secreţie vărsîndu-se direct în sînge; în sistema-

tică se disting: glande endocrine de tip vezicular (ex. tiroida) în care elementele celulare sînt situate grupat şi glande endocrine de tip cordonal (ex. suprarenala) în care celulele sînt ordonate în şiruri, cordoane sau reţele, grupele celulare fiind plasate în jurul unor vase.

**Glandă fundică,** sin. *Glandă stomacală.* Glandă de tip tubular situată în mucoasa stomacului, fiecare glandă cuprinzînd celule principale producătoare de pepsină şi celule marginale cu rol în producerea acidului clorhidric.

**Glandă holomeroerină.** Glandă ce elaborează produsul de secreţie prin distrugerea parţială a celulelor glandulare. Exemplu: glanda mamară.

**Glandă lacrimală.** Glanda anexă a bulbului ocular, situată sub apofiza orbitală, în orbită, structurată pe tipul acinos-tubular, şi prezentînd o mulţime de canalicule hidroftalmice prin care lacrimile sînt vărsate în sacul conjunctival dorsal.

**Glanda lui Bartholini.** Formaţiune acinoasă situată în pereţii vestibulului vaginal, mai dezvoltată la unele specii (vacă).

**Glanda Lieberkühn,** sin. *Glandă intestinală.* Element glandular din mucoasa intestinală structurată pe tipul tubular, avînd peretele constituit dintr-un epiteliu simplu cu celule diferenţiate (caliciforme, cu platur striat, cromoargentafine şi celule Paneth) secretoare de suc intestinal.

**Glandă mamară.** Formaţiune de tip tubulo-acinos alcătuită dintr-un sistem secretor (alveolele glandulare) şi un sistem excretor (canalicule şi canale excretore). Produsul de secreţie — laptele — este indispensabil pentru hrana nou-născuţilor.

**Glandă parotidă.** Glandă salivară situată în regiunea cu acelaşi nume (sub baza urechii şi înapoia ramurei recurbate a mandibulei), structurată pe tipul tubulo-acinos, secreţia salivară fiind eliminată prin canalul parotidian (Stenon) în vestibulul bucal lateral.



**Glandă pineală**, sin. *Epifiza*. Glandă endocrină situată în zona epitalamică în masa plexurilor coroide, deasupra și înaintea tuberculilor patrugemeni.

**Glandă salivară**. Glandă producătoare de salivă, distingându-se: glande diseminate în mucoasa bucală, glande molare, glande mandibulare, glande parotide, glande zigomatice (la carnivore) etc.

**Glandă sebacee**. Glandă anexată firului de păr, de tip holocrin, produsul de secreție rezultând din distrugerea celulelor componente, (produsul de secreție avind un caracter gras), contribuind la maleabilitatea firului de păr.

**Glandă sudoripară**. Glandă cutanată (din structura pielii) structurată pe tipul tubular, prezentînd o porțiune secretorie (adenomerul) și un canal ce străbate dermul (avînd un perete propriu) și epidermul (peretele fiind format de celule epidermice).

**Glandă suprarenală**. Glandă endocrină situată în apropierea polului rostral al rinichiului, structurată pe două zone: corticală (corticosuprarenala) cu trei zone (glomerulară-subcapsulară, fasciculată sau mijlocie și reticulată sau internă) și medulară (medulosuprarenală) formată din cordoane anastomozate. Medulara produce adrenalină în principal, iar corticala hormoni corticoizi.

**Glandă tiroidă**. Glandă endocrină situată la originea traheii, cuprinzînd în structura ei vezicule închise, al căror perete este format dintr-un singur rînd de celule cubice, centrul veziculei fiind ocupat de un produs coloid conținînd tiroxină.

**Glandă timică**, sin. *Timus*. Glandă de natură limfoepitelială, cu rol tranzitoriu, mai dezvoltată la tineret, situată în mediastinul anterior și în regiunea cervicală inferioară (păsări, miel, vițel) formată din lobi timici.

**Glandă uropigială**. Glandă sebacee modificată, situată la baza cozii păsărilor, extrem de dezvoltată la palmipede, producînd o secreție ce contribuie la menținerea calității penelor.

**Glandele albinei**. Albina prezintă un sistem glandular dezvoltat, dintre care mai importante sînt: glandele faringiene situate în capul albinei, cu rol în producerea lăptișorului la albinele tinere și a fermenților necesari invertirii zahărului la albinele vîrstnice; glandele mandibulare, cu rol în prelucrarea cerii, propolisului etc., glandele occipitale, cu rol în ungerea părților chitinoase ale aparatului bucal; glandele toracice cu rol în digestie; glanda lui Nasonov, cu rol în coeziunea familiei; glandele de venin, cu rol în apărare; glandele cerifere, cu rol în secreția cerii.

**Glandele cerifere**. Glandele ce produc ceară, situate pe partea ventrală a abdomenului în număr de patru perechi, prezentînd o dezvoltare mare la albinele în vîrstă de 12—18 zile.

**Glandele sericigene**. Glande ce secretă sericina, reprezentate din două tuburi lungi, sinuoase și strălucitoare, așezate de o parte și de alta a tubului digestiv la viermii de mătase.

**Glandele somnului**, sin. *Glandele lui Verson*. Glande cu secreție internă, la viermii de mătase, în număr de 15 perechi, care secretă în perioada de somn un lichid eliminat între hipodermă și vechea cuticulă, avînd rol în dezlipirea acesteia de hipodermă.

**Glandulocauda inequalis**. Pește 4,5—6 cm, din familia *Characidae*, trăiește în apele braziliene. Coloritul albastru cu luciu metalic sau verzui cu o nuanță argintie, dorsala și anala au marginea cenușiu închis, iar caudala este galbenă. Se folosește ca pește de acvariu.

**Glasgow**. Denumire pentru o rasă de canari semilună (v. Canar Glasgow).

**Glen de Imaal**. V. Terrier de Glen.

**Glicemie**. Concentrația glucozei în sînge, menținută în limite constante prin reglare neurohormonală. Este rezultatul corelațiilor funcționale dintre următoarele sisteme de reglare: glicogenogeneza hepatică, glicogenoliza hepatică, glicogenoliza în alte țesuturi. Va-

lori normale (mg %/ml ser): taurine 40—70, suine 55—100, cabaline 58—115, iepure, 113—156, păsări 210—250.

**Gliceride.** Categorie de lipide rezultate prin esterificarea diferiților acizi grași cu glicerolul. După numărul acizilor grași care esterifică grupările alcool ale glicerolului, se clasifică în: mono-gliceride, digliceride, trigliceride. Prezintă grade de consistență diferite, în funcție de natura și proporția acizilor grași componenți: grăsimi și unturi (solide și semisolide), seuri (solide), uleiuri (lichide). Punctele lor de topire și conținutul în acizi grași nesaturați diferă în funcție de specie. Rol: a) rezervă importantă de energie; b) în combinație cu proteinele (lipoproteide) servesc ca mijloc de transport al acizilor grași; c) izolatori mecanici și termici.

**Glicerofosfolipide.** Lipide complexe derivate de la glicerol și care conțin fosfor în molecula lor; unele fosfolipide conțin — pe lângă fosfor — și azot (ex. lecitine, cefaline, serincefaline, inozitfosfatide). Sînt prezente în toate celulele și constituie lipide cu rol structural. Predomină în creier, eritrocite, măduvă, ficat, gălbenuș de ou etc.

**Glicină, sin. Glicocol.** Aminoacid cu structură chimică simplă, esențial pentru păsări și neesențial pentru celelalte specii de animale. Are rol în dezvoltarea normală a mușchilor și a penajului.

**Glicocol.** V. Glicina.

**Glicogen** (gr. *glykis*: dulce și *genan*: a produce). Substanță organică din grupa poliglucidelor, cu structură asemănătoare amidonului, reprezentînd forma de rezervă a glucozei în corpul animal (fapt pentru care se mai numește și „amidon animal”). Prin hidroliza enzimatică se transformă în glucoză. Este depozitat mai ales în ficat (1—4% din greutatea acestuia) și în cantități mai mici în mușchi și alte organe ale corpului animal de unde trece în singe sub formă de glucoză. Glicogenul mus-

cular constituie — pe baza moleculelor de glucoză eliberate — sursa de energie pentru contracția musculară.

**Glicogenogenează.** Proces biochimic prin care se biosintetizează glicogenul, avînd ca precursor glucozo-1-fosfatul.

**Glicoliză.** Procesul biochimic prin care glucoza este degradată în condiții anaerobe cu producere de acid lactic și generare de energie sub formă de ATP.

**Glicoproteide.** Heteroproteide constituite dintr-o componentă proteică și o componentă neproteică din clasa glucidelor; componenta proteică este cantitativ predominantă. Sînt distribuite în diferite țesuturi, în plasmă, în secreția mucoaselor, în salivă, în cordonul ombilical, în albușul de ou etc.; se găsesc, de asemenea asociate cu enzime și hormoni.

**Glicozurie** (gr. *glykos*: dulce, *zuron*: urina). Prezența glucozei în urină, fenomen patologic caracteristic diabetului zaharat. Fiziologic, se întîlnește în cursul sarcinii, al alăptării, al stărilor emotive etc.

**Gligor, Virgil** (1918—1977). Medic veterinar român. Profesor universitar la București. Membru corespondent al Academiei R. S. România și membru al Academiei de științe agricole și silvice. Lucrări în domeniul creșterii porcinelor și igienei animalelor domestice.

**Globulă** (lat. *globulus*: glob mic). Corpuscul de formă sferică avînd diametrul de ordinul micronilor și care intră în alcătuirea unor lichide organice: singe, lapte, limfă etc. Ex.: globule de grăsimi din lapte, globule roșii (hematii), globule albe (leucocite).

**Globule albe, sin. Leucocite.** Elemente figurate ale singelui, putînd fi sistematizate în *granulocite mononucleate*, cuprinzînd limfocitele și monocitele și *granulocite polimorfonucleare*, cuprinzînd neutrofilele, bazofilele și eozinofilele.

**Globule roșii, sin. Hematii, eritrocite** (cu nucleu). Elemente figurate sanguine, anucleate în singele mamiferelor (hematii), cu aspect discoidal, cu contur

circular sau elipsoidal (ovalocite la camelle și păsări) și încărcate cu hemoglobină, servind ca transportor de oxigen.

**Globule sangvine**, sin. *Celule sangvine, elemente sangvine*. Elemente figurate ale singelui. Elemente celulare individualizate din componența singelui distingându-se globule albe și globule roșii.

**Globuline**. Proteine de tip globular insolubile sau greu solubile în apă, solubile în soluții saline și baze diluate. Stabilitatea lor în soluție este mai mică decât a albuminelor și posedă mase moleculare mai mari decât acestea. Sînt cele mai răspindite proteine globulare din organismul animal. Exemple: serumoglobulina, lactoglobulina, ovoglobina, miozina etc. Componentele proteice ale structurilor diferitelor heteroproteide (hemoglobina, mioglobina, citocromii, nucleoproteidele) sînt globuline.

**Glomerul**. Ghem vascular: glomerul renal etc.

**Glota**. Spațiul cuprins între corzile vocale (glota vocală) și peretele dorsal al laringelui (glota respiratorie).

**Glover-Scott Blair** (metoda —). Procedeu de diagnoză a gestației, pe baza aprecierii elasticității gelurilor culese din colul uterin.

**Glucagon**. Polipeptidă cu rol hormonal constituită din 29 aminoacizi, secretată de către pancreas. Exercițiu o acțiune antagonistă insulinei, avînd efect hiperglicemiant. Spre deosebire de insulină, are o structură monocatenară și conține metionină și triptofan — aminoacizi absenți din structura insulinei.

**Glucide**, sin. *Hidrați de carbon* (gr. *glykys*: dulce). Clasă de substanțe naturale cu importanță biologică fundamentală în dinamismul vieții. Sînt răspindite în toate viețuitoarele. În plantele verzi apar în urma procesului de asimilație clorofiliană. Se împart în *monozaharide* sau oze (glucoza, galactoza, manoza, fructoza, riboza etc.); *dizaha-*

*ride* sau diglucide (zaharoza, maïtoza etc.), *trizaharide* (rafinoză) și *polizaharide* sau poliglucide (amidonul, glicogenul, celuloză etc.). Distribuția procentuală a glucidelor la diferite specii animale: bovine — 1,7%; suine — 1,2%; ovine — 1,6%; cabaline — 1,8%; păsări — 1,6%. Rol biochimic: a) energetic, furnizînd 50—70% din energia totală produsă de organism; b) plastic; c) intră în structura acizilor nucleici, a mocupoliglucidelor, a glicoproteidelor, a unor lipide; d) furnizează atomi de carbon necesari pentru biosinteza proteinelor, acizilor nucleici și lipidelor.

**Glucocorticoizi**. Hormoni corticosuprarenali care acționează, în special, asupra metabolismului glucidic. În insuficiență hormonală se produce degradarea rapidă a glicogenului hepatic și muscular, scăderea glicemiei, incapacitatea de sinteză a glicogenului din proteine și lipide, scăderea greutății corporale, adinamie musculară. Stimulează sinteza acizilor ribonucleici.

**Glucozamină**. Derivat aminat al glucozei. Intră în structura chitinei din carapacele crustaceelor și din scheletul de susținere al insectelor.

**Glucoză** (gr. *glykys*: dulce). Substanță (aldohexoză) din clasa glucidelor cu formula  $C_6H_{12}O_6$ , de culoare albă, cristalizată, solubilă în apă, cu gust dulce. Se găsește ca atare în diferite fructe, rădăcini etc., și are rol important în alimentația animalelor. Se găsește, de asemenea, distribuită în toate țesuturile organismului animal. În sine concentrația glucozei (glicemie) este menținută în limite constante prin reglare neuro-hormonală. În urină glucoza apare în cazuri patologice (glicozurie).

**Glucozizi**. Substanțe toxice care se găsesc în unele plante din genurile *Digitalis*, *Scilla*, *Adonis*, *Gratiola* etc.

**Glucozizi cianogeni**. Substanțe toxice care introduse în organism, dau naștere acidului cianhidric. Se găsesc în diferite plante ca *Sorghum*, *Glyceria* etc.

**Glugeasis platipiscium.** Parazitoză a peștilor marini din familia pleuronectide. Peștii infestați prezintă pe mezențer și organele interne chiști sferoidali de 0,5 mm de culoare alb-lăptos.

**Glutamat.** Sare a acidului glutamic.

**Glutaminază.** Enzimă care catalizează conversiunea glutaminei în acid glutamic și amoniac.

**Glutamină.** Aminoacid cu formula generală  $C_5H_{10}O_3N_2$ ; monoamida acidului glutamic. Se găsește în sucii multor plante și este esențială pentru dezvoltarea unor bacterii.

**Glutation.** Tripeptid constituit din aminoacizii acid glutamic, cisteină și glicocol. Se prezintă în două forme structurale: glutation redus (G-SH) și glutation oxidat (G-S-S-G).

**Gluteană** (arteră —). Arteră distribuită mușchilor glutei.

**Glutei** (nervi —). Nervi desprinși din plexul lombosacrat și distribuiți în principal mușchilor glutei.

**Gluten.** Substanță proteică în alcătuirea ei intrind gliadina (40—50%) și amino-glutenina (30—40%). Conține numeroși acizi, ponderea cea mai mare avînd-o acidul glutamic. Valoarea griului pentru panificație este condiționată de cantitatea și calitatea glutenului.

**Glutenină.** Proteină din cereale, insolubilă în apă. Are o valoare alimentară aproape completă.

**Gluteu** (mușchi —). Mușchi din regiunea crupei la animale, distingîndu-se: mușchiul gluteu superficial.

**Goaler.** Armăsar Pur singe englez, care deține recordul lumii la viteză. A realizat timpul de 18,5 m/secundă, parcurgînd kilometrul în 54".

**Gobio.** Pești bentonici, dulcicoli de talie mică din familia *Cyprinidae*, trăiesc în apele din Asia estică și Europa. În România se cunosc patru specii cu mai multe varietăți. Au corpul alungit, ușor comprimat lateral, cu coloritul cenușiu întunecat pe spate, iar pe laturi

mai deschis și cu pete negre. Importanța economică relativ redusă.

**Gobra, sin. Zebul Peul senegalez.** Rasă de zeb care trăiește de-a lungul fluviului Senegal. Se caracterizează prin talie mare (125—145 cm, greutate 350—450 kg), musculatură dezvoltată, conformație corectă. Are aptitudini pentru muncă, lapte și carne.

**Godolphin barb.** Armăsar barb, născut în 1724 în Africa de Nord, creator al liniei renumite ce-i poartă numele și care a jucat un rol important în formarea rasei Pur singe englez. Se caracterizează prin înfățișare impunătoare, exterior caracteristic calului barb (cap mic, foarte expresiv, cu profil ușor acvilin, gît lung, musculos, foarte frumos încordat, spinare și șale lungi, crupă orizontală, membre subțiri dar puternice), culoare murgă închisă, temperament vii. Ca reproducător a dat o descendență puțin numeroasă, dar cu calități remarcabile de viteză.

**Gogoasă de mătase.** Înveliș protector, caracteristic viermilor de mătase, format din fire mătăsoase secretate de larvele viermilor de mătase. Are o serie de caracteristici: culoare, formă, granulaj, greutate și consum specific.

**Gogoși defectuoase.** Gogoșile viermilor de mătase care nu pot fi filate: gogoșile mici, cu perete subțire, cele care nu sună, duble, perforate, pătate, mucegăite, cu crisalida moartă în interior. Aceste categorii de gogoși se folosesc în industrie pentru obținerea vatei de mătase.

**Golden Cross, sin. Pastel cu ochii verzi, Croix d'or.** Varietate de nură mutantă recesivă cu blană mai fină, de culoare maron deschis și cu două dungi de culoare mai închisă, pe spinare și între umeri, dispuse în formă de cruce. Are ochii de culoare verzuie.

**Golden Pastel, sin. B.O.S. Pastel (v. Pastel royale).** Varietate de nură de încrucișare obținută din nurca maron Pastel royale și nurca Bluefrost, mu-

tantă dominantă purtătoare a factorului B.O.S. (Breth of Spring=Adierea primăverii).

**Golden sable**, sin. *Blue Frost* (v.).

**Goleak**. Prima fază a dezvoltării buclajului la miei de tip Karakul, la vârsta de cca 115 zile de viață intrauterină caracterizată prin aspectul „lins” al învelișului pilos.

**Golendera**. Varietate de taurine obținute în Ucraina de vest (U.R.S.S.) din încrucișarea vitelor locale cu rasa Groning. Se caracterizează prin dezvoltare corporală relativ mică, culoare roșie și neagră, cu capul și extremitățile albe și aptitudine pronunțată pentru lapte (3 000 l cu 3,7% grăsime).

**Goliat**. Soi de golomăt, creat și omologat în țara noastră în anul 1975. Este semitimpuriu, foarte productiv (12—13 t/ha masă verde), rezistent la iernat, potrivit atât pentru pășuni cit și pentru finete.

**Golomăt** (*Dactylis glomerata* L.). Graminee perenă cu tufă rară, de talie înaltă. Frecventă în finetele de deal și montane pe terenuri îngrășate, mai ales în livezile cu pomi sau pe pășunile îngrășate prin irlire. Se cultivă în amestecuri împreună cu lucerna sau cu alte leguminoase perene, formînd pașiști scumănate foarte productive. Pașiștile naturale în care este dominant golomătul, produc 15—20 t/ha masă verde. Cele cultivate, irigate produc 60—70 t/ha masă verde.

**Gonade**. Termen general uzitat pentru definirea glandelor genitale esențiale (testicule și ovare).

**Gonadectomie**. Înlăturarea chirurgicală a gonadelor.

**Gonadostimuline**. Hormoni stimulatori ai ovarelor, produși de anterohipofiză, placentă sau corion.

**Gonadotrofine**. Hormoni placentari cu acțiune asupra ovarelor. Deosebit: gonadotrofine corionice și gonadotrofine serice, ultimele găsindu-se în serul gonadotrop de iapă gestantă.

**Gonadotrop** (hormon —). Grup de hormoni de natură protidică, secretați

de glanda hipofizară stimulează glandele sexuale.

**Goniometru** (gr. *gonia*). Instrument folosit pentru măsurarea unghiurilor la animale (scapulo-humeral, humero-radial, metacarpofalangien, coxo-femural, femuro-tibial, tibio-tarso-metatarsien, metatarsieno-falangien). Cu ajutorul lui se precizează relațiile de lungime, elementele de direcție, de înclinație, de unghiuri ale aparatului locomotor, care au o importanță deosebită în realizarea vitezei și forței.

**Gonocel**. Dilatarea canalelor semini-fere ca urmare a acumulării și neeliminării spermei.

**Gonocite**. Celulele reproducătoare primordiale din glandele sexuale esențiale.

**Goofus**, sin. *Edelweiss*. Denumire pentru o varietate de nurcă albă, mutație recesivă, cu puful foarte deschis, aproape alb. Deși foarte prolifică și foarte frumoasă, este încă puțin importantă pentru comerț avînd capul, membrele și coada de culoare mai închisă, asemenea pisicii siameze.

**Goral**. 1. Armăsar fondator a liniei ce-i poartă numele, din cadrul rasei Huțule, născut în 1898 și introdus la herghelia Lucina în 1905, fiind de origine poloneză. Acest armăsar s-a caracterizat printr-o conformație corectă, constituție robustă, mare capacitate ereditară, activînd 16 ani în herghelie, dînd 142 produși; 2. Una din cele mai vechi și mai importante linii din rasa de cai huțuli. Animalele din linia Goral se caracterizează prin masivitate, talie mare (139 cm), format dreptunghiular, fundament solid, culoare neagră, constituție robustă, temperament vioi, caracter bun, capacitate energetică remarcabilă.

**Gorbatov**. Rasă de taurine din U.R.S.S. formată prin încrucișarea vitelor locale cu vitele din regiunile muntoase ale Austriei și Germaniei. Se caracterizează prin dezvoltare relativ mică (talie 120 cm și greutate 450 kg), culoare roșie, cu nuanță vișinie, cap brahicefal, trunchi

proporționat, membre puternice și aptitudini mixte (lapte-carne).

**Gorikov.** Rasă de oi de carne și lână semifină, creată în U.R.S.S. prin încrușișarea oilor locale nordice cu coada scurtă cu berbeci Hampshire. Are lână uniformă și aptitudini bune pentru îngrășare. Se folosește la ameliorarea oilor locale cu lână groasă.

**Gprom.** Soi nou de golomăt, productiv, creat și omologat în țara noastră în anul 1975.

**Gossipol.** Compus organic, toxic, care se găsește în uleiul crud și în șroturile de bumbac. În prezent, s-au creat soiuri de bumbac ale căror semințe nu conțin gossipol putând să fie folosite fără pericol și în alimentația diferitelor specii de animale.

**Gotar.** Soi de golomăt, creat și omologat în țara noastră în anul 1975. Este semitardiv, rezistent la iernat și la boli, dă un furaj de calitate foarte bună, este rezistent la pășunat și are o producție de 11—12 t/ha.

**Gotland, sin. Smaland.** Rasă de taurine ce populează Suedia centrală, cu statură mică, robă roșietică cu pete albe, bună producătoare de lapte.

**Gram** (metodă —). Metodă de colorare, folosind acțiunea unui compus bazic de anilină, a soluției iod-iodurate, alcoolului și recolorarea cu culori acide; microbii care se colorează în roșu (acidă), se numesc *Gram-negativi*; cei care păstrează culoarea bazică, albastră, se numesc *Gram-pozitivi*.

**Graminee.** Grupă de plante care fac parte din familia *Gramineae*. Întră predominant în vegetația pajiștilor în proporție de 60—70%. Sunt puțin pretențioase față de condițiile de creștere și posedă o plasticitate ecologică deosebită, avind un număr mare de ecotipuri care se deosebesc nu numai morfologic ci și ecologic. Sunt în general plante valoroase din punct de vedere furajer.

**Graminee cu tufă deasă.** Grupa de graminee perene care au nodul de înfrățire situat la mică adâncime în sol,

uneori chiar la suprafața solului. Formează un număr mare de lăstari care cresc înghesuiți alcătuid o tufă deasă. Sint plante cu valoare economică slabă. Se instalează cel mai adesea pe pajiștile degradate. Exemple: *Nardus stricta* (țeșoșică); *Deschampsia caespitosa* (păiușul bălții); *Stippa sp.* (colilie) etc.

**Graminee cu tufă mixtă.** Grupă de graminee perene care posedă stoloni scurți. Din mugurele terminal al acestora iau naștere lăstari acrieni care la rindul lor înfrățesc după schema gramineelor cu tufă rară. Se instalează pe pajiști în același timp cu gramineele cu tufă rară. Se pretează la exploatarea prin pășunat, fiind rezistente la pășunat. Exemple: *Poa pratensis* (tiruță), *Festuca rubra* (păiuș roșu), *Alopecurus pratensis* (coada vulpii).

**Graminee cu tufă rară.** Grupă de graminee perene care formează lăstari acrieni din nodul de înfrățire care se află în sol la 3—4 m adâncime. Devin dominante pe pajiștile bine întreținute și folosite rațional. În majoritate sint plante valoroase din punct de vedere furajer. Pajiștile în care sint dominante gramineele cu tufă rară posedă un potențial ridicat de producție și răspund la măsurile de îmbunătățire aplicate. Exemple: *Dactylis glomerata* (golomăt), *Lolium perenne* (iarbă de gazon), *Lolium multiflorum* (raigras aristat), *Phleum pratense* (timoțică), *Festuca pratensis* (păiuș de livezi) etc.

**Graminee de finețe.** Grupă de graminee avind talie înaltă (ocupă etajul superior în vegetația unei pajiști). Sint plante care se pretează la exploatarea prin cosit sau mixtă. Sint cu mult mai productive decit gramineele de pășuni. Exemple: *Dactylis glomerata* (golomăt), *Lolium multiflorum* (raigras aristat), *Phleum pratense* (timoțică) etc.

**Graminee de pășuni.** Grupă de graminee caracterizată prin talie mai mică (ocupă etajul inferior din vegetația unei pajiști), au majoritatea lăstarilor scurți, frunzele sint situate în cea mai mare parte la baza lăstarilor. Sint plante

tipice exploatării prin pășunat : rezistă la pășunat și se refac ușor. Exemple : *Poa bulbosa* (firuța cu bulbi), *Nardus stricta* (părul porcului), *Cynodon dactylon* (pirul gros), *Festuca ovina* (păiușul oilor) etc.

**Graminee stolonifere.** Grupă de graminee perene care posedă tulpini subterane (stoloni) care se formează din nodul de înfrățire la 8—15 cm adâncime. Se înmulțesc atît pe cale vegetativă diu mugurii de pe stoloni, cît și prin semințe. Se instalează de obicei pe pajiștile tinere, în special pe cele din luncile riurilor. Sînt în mare parte plante de talie înaltă, productive și se pretează la exploatare prin cosit. Exemple : *Agropyron repens* (pirul tiritor), *Cynodon dactylon* (pirul gros), *Bromus inermis* (obsiga nearistată), *Agrostis stolonifera* (iarba vintului), *Phragmites communis* (trestie) etc.

**Grand-Bashow.** Armăsar de origine barbă, caracterizat prin suplețea mersului, care a creat o linie de trăpaș american.

**Gran-Sasso.** Rasă europeană de viermi de mătase, cu gogoșile de culoare galbenă, centurate.

**Granulare.** Operațiunea de presare a boabelor de cereale sfărimate sau măcinate, pentru a realiza formarea granulelor, de forme și dimensiuni diferite, în funcție de specia de animale la care se folosesc.

**Granulator.** Mașină care efectuează operația de granulare (presare) a unui material (nutreț combinat etc.) după ce a fost umectat cu abur sau melasă fluidizată și amestecat.

**Granulă. 1.** Formă de prezentare a unor nutrețuri combinate ; **2.** Formă medicamentoasă cu aspect sferic, mic, dură.

**Granulocit,** sin. *Polimorfonuclear.* Element celular sanguin din seria albă, caracterizat prin prezența în citoplasmă a unor granulații cu electivitate pentru diverși coloranți, permițînd sistematizarea în bazofile, eozinofile și neutrofile.

**Granulom.** Leziune inflamatorie proliferativă, în care proliferarea mezenchimală, realizează aspectul granular, conopidiform.

**Graset.** Regiune a membrului posterior la animale avînd ca bază anatomică rotula și articulația femuro-tibio-rotuliană împreună cu țesuturile moi din această regiune.

**Graviditate.** V. Gestație.

**Grăsime brută.** V. Lipide.

**Grăsime tehnică.** Grăsime de origine vegetală sau animală, care nu se folosește în hrana oamenilor și care poate fi folosită în hrana animalelor ca sursă de energie, fără a influența negativ nivelul sau calitatea producției.

**Grătar de îngoșoare.** Suporturi special construite avînd o lungime de 55 cm, înălțimea de 40 cm, cu spațiile dintre șipci de 3 cm. Pe aceste grătare larvele urzesc gogoși în bune condiții.

**Grătar.** Pardoseală făcută din bare din beton sau metal care acoperă suprafața canalelor de colectare și evacuare a dejecțiilor din adăposturile pentru bovine, porcine și ovine.

**Grebăn.** Regiunea corporală la animalele domestice situată între gît și spinare, avînd ca bază anatomică apofizele spinose ale vertebrelor dorsale, precum și cartilajele de prelungire ale șpetelor și coarda ligamentului cervical. La grebăn se măsoară înălțimea animalelor.

**Grefă.** Operație chirurgicală de implantare în țesuturi sau în organe a unor fragmente de țesuturi sau organe provenite de la alt organism diferit (heterogrefă), asemănător (grefă homoloagă) sau de la același individ (autogrefă).

**Gregarinoză.** Boală parazitară cauzată de *Leydana apis*, care se localizează și își desfășoară acțiunea patogenă în tubul digestiv al albinelor producînd leziuni în pereții intestinali, ce devin fragili. Boală neidentificată în țara noastră.

**Gregarism.** Tendința de a trăi și a se deplasa împreună, vizibilă la oile

ținute în turmă. Când există în aceeași turmă mai multe rase se observă gruparea lor pe rase (probabil pe baza mirosului împrăștiat de glandele inter-digitale).

**Greyface.** Oaie metișă engleză, obținută din încrucișarea raselor Border-Leicester cu Scotch Blakface, având carne de calitate foarte bună.

**Grey Hound. 1.** Trăpaș american, care a realizat în alierea de trap cea mai bună viteză din lume. A parcurs mila în 1'55'', respectiv a realizat viteza de 1'15''/km; **2.** Rasă de ciini gonitori (v. Ogar Greyhound).

**Grifon.** Grup al unor rase de ciini de vânătoare cu utilizare universală și foarte dotați pentru aport și lucru la apă, caracterizați prin păr lung și aspru precum și prin barbă și mustați bogate.

**Grifon de aret cu părul dur, sin. Korthals.** Rasă de ciini de vânătoare specializați pentru aret. Posedă un miros foarte bun, are aptitudini deosebite pentru aport de pe sol sau din apă dar lucrează într-un regim de viteză mai mic decât poanterii, seterii și chiar bracii. Este utilizat la vânătoarea de fazani precum și la păsările de apă. Culoarea blănii cenușie cu pete maron. Ciine de talie mijlocie (50—60 cm și cea 24 kg) este apreciat și pentru rezistența sa la frig.

**Grifon de Bruxelles.** Rasă de ciini de agrement cu aspect general de grifon, din care s-a format prin încrucișări cu mai multe rase de terrieri și cu dogul mic.

**Grigia Dival d'Adice.** Rasă de taurine care aparține grupei de rase cenușii, din zona alpină, din Italia. Se caracterizează prin talie de 133 cm, greutate 550 kg, culoare cenușie, cap expresiv, coarne de lungime mijlocie, gît scurt și gros, trunchi lung, adînc și larg, uger globulos, relativ mare și aptitudine multilaterală (lapte, carne, muncă); producție medie de lapte 2 200 kg pe lactație normală.

**Gripa calului.** Viroză contagioasă benignă, caracterizată clinic prin febră intermitentă.

**Gripa purceilor.** Formă gravă a influenței porcului observată la purceii de 3—4 săptămîni, manifestată ca o pneumonie enzootică, prin semne generale respiratorii și mortalitate ridicată.

**Gripă. 1.** Boală virotică, facilitată de condițiile climatice, cu extensibilitate rapidă și masivă, caracterizată în principiu prin catar respirator, febră, inapetență etc.; **2.** Denumire vulgară dată tuturor bronșitelor febrile.

**Groenendael.** Rasă de ciini (v. Ciobănesc belgian).

**Groningân.** Rasă de taurine originară din Olanda, avînd infuzie de Shortorn. Se caracterizează prin dezvoltare corporală mare (talie 135 cm, greutate 625 kg), conformație armonioasă, cap mic, coarne foarte scurte și fine, trunchi trapezoidal, trenul posterior puternic dezvoltat, culoarea bălțată cu negru, cu capul alb, cu ochelari și cu extremitățile membrilor albe. Este mai rustică, și cu aptitudini de carne mai bune decît Friza, dar cantitatea de lapte este mai redusă (peste 4 000 l cu 3,5% grăsimi).

**Grosiere.** Nutrețuri fibroase cu conținut mare de celuloză brută. Dintre grosiere fac parte paiele și pleava de cereale, cocenii de porumb, vrejii de leguminoase etc. Ca atare, ele au o valoare nutritivă scăzută. Prin anumite procedee tehnice, ca însilozarea, tocarea și înmuierea, saramurarea, tratarea cu melasă sau substanțe chimice, valoarea acestora poate fi mărită. Grosierele sînt valorificate mai bine de către animalele rumegătoare.

**Grower.** Nutreț combinat, complet, destinat furajării animalelor în perioada de creștere (succedînd furajarea cu „starter“).

**Groznensk.** Rasă de oi cu lină fină, formată în U.R.S.S., pe baza Merinosului sovietic local (Mazaev) și Merinosului australian. Are greutate corporală de 45—55 kg la oi și 80—90 kg la berbeci; producția de lină 6—8 kg și



respectiv 10—14 kg, cu lungimea de 11—12 cm și finețea de 18—22 microni. Este o rasă apreciată în U.R.S.S. și folosită la ameliorarea raselor cu lână fină.

**Grumaz. V. Cerbice.**

**Grupă sangvină. 1.** Expresia fenotipică a unui genotip alcătuit dintr-o pereche de alele, determinante ale unor factori de grupă sanguină; **2.** Complex hematologic caracterizat prin anumit echipament de substanțe aglutinabile (aglutinogeni) și de substanțe ce produc aglutinarea celor anterioare (aglutinine), propriu unor grupe mai mici sau mai mari de indivizi din aceeași specie; prin contactul unui singe cu anumit complex aglutinic, cu singele de la alt individ în care există aglutinogeni corespunzători, se produce aglutinarea sau liza globulelor roșii și alte reacții, în măsură să provoace accidente mai ușoare sau mai grave dacă se desfășoară în organism sau diferite reacții de identificare, *in vitro*; cercetarea grupelor sangvine are importanță pentru prevenirea accidentelor de transfuzie, pentru diagnosticul icterului nou-născuților, pentru individualizări biologice, verificarea pedigreeilor, stabilirea aproprierii biologice între diferiți indivizi, specii sau rase etc.

**Gruzină. 1.** Rasă de oi cu lână fină, formată în regiunile muntoase din R.S.S. Gruzină, din rasa locală cu coadă grasă și lână mixtă, Tușin și Merinosul precoce; **2.** Vulpea albă gruzină, varietate de vulpe cu o culoare albă ca zăpada.

**Gudall.** Rasă de taurine originară din Africa de Vest, caracterizată prin dezvoltare corporală mică și aptitudini multilaterale de carne, lapte și muncă.

**Gudron.** Substanță viscoasă, de culoare închisă, cu miros specific, obținută prin distilarea uleiului, petrolului, lemnului etc.

**Guelma.** Rasă de taurine originară din Algeria, caracterizată prin dezvoltarea corporală mică, culoare gri-roșietică închisă, aptitudine de muncă,

carne și lapte; boii manifestă o capacitate de muncă ridicată, se îngrașă ușor și furnizează o carne apreciată sub raport calitativ.

**Guernsey.** Rasă veche de taurine, formată în insula cu același nume din Anglia. Se caracterizează printr-o dezvoltare corporală mai mare decât rasa Jersey, schelet ceva mai gros, conformație de lapte (cap fin, larg, coarne fine, ochi mari, gât lung, subțire, trunchi trapezoidal, cu uger mare, abdomen voluminos, membre subțiri), culoare bălțată alb cu galben sau roșu. Are constituție fină, vitalitate mare, longevitate și rusticitate ridicate. Produce în medie 4 000 l lapte cu 4,9% grăsime.

**Gulie furajeră.** Plantă biennială, din familia *Cruciferae* cu rădăcina îngroșată și succulentă. Se cultivă și constituie un nutreț succulent, important pentru hrana animalelor, datorită produșilor mari pe care le dă și valorii sale hrănitoare.

**Guligaz.** Varietate a rasei de oi Karakul cu pielica mieilor de culoare roz-cenușie de diferite nuanțe.

**Gülle, sin. Tubureală.** Îngrășământ organic reprezentând dejecțiile solide la un loc cu cele lichide și cu apa de spălare. Se colectează în bazine amenajate în apropierea adăposturilor și după circa o lună de fermentație se folosește la fertilizarea pajiștilor în doze de 200—400 hl/ha.

**Gunmetal, sin. Steelblue (v.).** Varietate de nurăcece din grupa nurecilor albastre.

**Gunoii de grajd, sin. Bălegar.** Îngrășământ organic provenit din dejecțiile solide rezultate de la animale, care se adună pe platformă unde fermentează timp de 2—4 luni. Produsul care rezultă după fermentare conține 23—25% substanță uscată. Constituie un îngrășământ universal putând să fie aplicat la toate plantele și pe toate solurile.

**Gură de ham.** Harnașament de tracțiune, confecționat din piele sau împletitură de cinepă, fiind alcătuit din pieptar și juguleț, legate între ele prin vița gurii de ham care ajută la fixarea lui.

**Gură de lup.** Malformație congenitală, constând din comunicarea cavității bucale cu cavitățile nazale, ca o consecință a lipsei de sudare a celor două jumătăți ale palatinului.

**Gură de ventilație.** Deschidere practică în pereții laterali ai adăposturilor pentru a permite pătrunderea aerului în interior.

**Gurgul.** Linie principală din rasa de cai hufuli.

**Gurmă.** Boală infecto-contagioasă a ecvinelor tinere, produsă de un streptococ, manifestată prin semnele inflamațiilor purulente ale căilor respiratorii anterioare sau prin stare piosepticemică.

**Gust. 1.** Simț prin care organismul primește informații asupra proprietăților chimice ale unor substanțe cu care vine în contact. Are mare importanță în alegerea hranei și în reglarea reflexă a secreției fermenților digestivi. La mamifere (și la om) receptorii de gust (papilele gustative) se găsesc pe mucoasa gurii, mai ales pe limbă; **2.** Proprietate a unor substanțe de a impresiona receptorii de gust. Substanțele care au gust se numesc „săpide“, iar cele ce nu au gust „insipide“.

**Gușați.** Porumbei de rasă, dimensiuni și culori diferite, caracterizați prin aceea că prin inspirația și reținerea aerului își pot dilata mult subregiunea gușii. În perioada împerecherii mai ales, masculul își poate umfla subregiunea gușii într-atît încît aceasta apare mai mare decît restul corpului.

**Gușați englezi.** Rasă de porumbei ornamentali din subgrupa raselor de porumbei gușați, caracterizați printr-o direcție aproape verticală a trunchiului, înalți pe picioare, cu o dezvoltare a gușii deosebit de mare, greutate corporală destul de mare (0,7—0,9 kg).

**Gușați germani.** Rasă de porumbei ornamentală V. Gușați maghiari.

**Gușați maghiari.** sin. *Gușați germani*. Rasă de porumbei ornamentală, din subgrupa raselor de porumbei gușați, cu greutate corporală mare (cca 1 kg),

cu talie mare și cu picioare scurte. Se crește pentru producția de carne și cu scop decorativ.

**Gușă. 1.** sin. *Ingluvies*. Diverticul esofagian normal la unele specii de păsări. La galinacee gușa este ovoidală și asimetrică, fiind situată în partea dreaptă a esofagului. Palmipedele nu au gușă propriu-zisă ci doar o dilatare fuziformă a esofagului. La porumbei gușa este formată din două pungi laterale. Gușa este un organ de depozitare a nutrețurilor ingerate și are un rol important în reglarea trecerii acestora spre stomac. La păsările nidicole (porumbei, canari, peruși etc.) în timpul îngrijirii puilor, după ecloziune, la ambele sexe, în gușă se formează așa-numitul lapte de porumbel cu care puii sînt hrăniți; **2.** Mărirea în volum a glandei tiroide fără semne de disfuncțiune (gușă simplă) sau în prezența acestora (gușă hipotireotică și gușă hipertireotică).

**Gușă tare.** V. Obstrucția gușii.

**Gută. 1.** Afecțiune, inițial considerată ca o formă de catar produs prin depunerea unor săruri pe suprafața articulară, caracterizată printr-un exces de urați în singe și prin depozitarea lor la nivelul articulațiilor; **2.** Afecțiune cu caracter diatezic, caracterizată prin tulburări viscerale, metabolice, dureri articulare etc.

**Guvîd.** Denumire dată la mai multe specii de pești teleostei din genul *Gobius*, familia *Gobiidae*. Au o lungime corporală de 15—25 cm, capul mare și turtit, corpul subțiat spre coadă și aripioarele ventrale unite într-un fel de ventuză cu care se prind de pietre. La noi, cele mai multe specii de guvizi trăiesc mai ales în zona litorală a Mării Negre.

**Guzerat.** Rasă de zeb originară din India (v. Cankrej) crescută și în Brazilia.

**Guyerați.** Rasă de zeb originară din India, caracterizată prin talie mare (140 cm), coarne relativ mari, culoare cenușie închisă și aptitudine pentru carne și muncă.



**Habitat**, sin. *Biotoop* (lat. *habitare* : a locui). Sediul vieții. Constituie un sistem anorganic format din elemente ale litosferei, hidrosferei și atmosferei într-o configurație specifică, o parte a mediului fizic populat și transformat de organisme.

**Habitus** (lat. *habitus* : aspectul, forma, starea, atitudinea). Aparență, aspectul exterior sau felul de a fi al unui animal în funcție de starea lui de sănătate sau de boală, apreciat după conformație, constituție, stare de întreținere, temperament, atitudini, faies.

**Hackney**, sin. *Trăpașul Norfolk*. Rasă intermediară de cai, de jumătate singe, de tip carosier, formată din vechiul cal din ducatul Norfolk și York, încrucișat cu rasa Pur singe englez. Este de tip mezomorf, cu talie de 155—160 cm, conformație armonioasă (capul uscățiv și expresiv, gât lung, bine încordat, trunchi îndesat, adinc, cu grebăn proeminent, spinare și șale scurte și largi, crupă musculoasă, piept larg, torace adinc și larg, membre puternice), culoare murgă și roibă. Se caracterizează prin temperament vioi, mersuri energice, ritmice, frumoase și aptitudine de tracțiune ușoară.

**Hadban** (arab : gene lungi). Tulpină inițială a rasei Arabe originare, care conține 15 linii, caracterizate prin finețe, expresivitate, mișcări elastice, grațioase și viteză mare. În România este întâl-

nită sub formă de linie — Hadban, de proveniență ungurească.

**Haeckel Ernst** (1834—1919). Biolog german, adept al darvinismului. A formulat, în 1866, legea biogenetică fundamentală, conform căreia dezvoltarea individuală a organismelor (ontogeneza) reproduce etapele principale ale dezvoltării speciei (filogeneza).

**Haemophilus**. Gen de bacili nesporulați și Gram negativi, în măsură să determine manifestări secundare în pneumopatiile virale ale porcului (*Haemophilus suis*), în diferite pneumopatii ale ovinelor (*H. ovis*) sau la păsări (*H. gallinarum*) etc.

**Haemogregarina**. Sporozoare de cițiva microni mărime, parazite în singele peștilor și broaștelor. Cind sînt în cantitate mare, pot determina anemii puternice.

**Haflinger**, sin. *Haflinger*. Cal vechi, originar din Tirol (Austria) format din încrucișarea calului Noric, cu rasele orientale, fiind adaptat zonelor de altitudine ridicată. Este considerat ca un cal greu pentru zona de munte. Este rezistent la intemperii, cu temperament vioi, caracter blind, aptitudine de tracțiune și portsamar.

**Haflinger**. V. Haflinger.

**Hală avicolă**. Încăpere cu suprafața mare (400—2 000 m<sup>2</sup>) dotată cu instalațiile și echipamentele interioare necesare pentru creșterea tineretului avicol

sau pentru exploatarea păsărilor adulte. Amplasate doar la parter sau în blocuri pe 2—4 nivele sînt dotate în mod diferit după specie, categorie de vîrstă, direcție de exploatare și sistem de întreținere (așternut permanent, baterii etc.).

**Hală pentru creșterea larvelor.** Hală special organizată pentru creșterea larvelor viermelui de mătase. Aceasta diferă în funcție de volumul creșterii și vîrsta larvelor.

**Haldane** (Regula lui —). Atunci cînd în descendența obținută din împerecherea între parteneri care aparțin la specii diferite, un sex este absent, foarte rar sau steril; acest sex este totdeauna cel heterogamic.

**Haldane, John Burdon Sanderson** (1892—1964). Fiziolog și genetician englez. Remarcat prin lucrările sale în domeniul biometriei, biochimiei și geneticii populațiilor. A elaborat teoria evoluției chimice și originii vieții prin evoluția chimică. În 1927 a prezentat teoria sa matematică asupra selecției naturale.

**Half-Breed.** Oaie metisă engleză obținută din încrucișarea berbecilor Border-Leicester cu oaia Cheviot, avînd aptitudini pentru carne.

**Halistereza** (gr. *hals*: sare, *sterezis*: deposedare). Mecanism de realizare a osteolizei, caracterizat prin eliberarea lentă a sărurilor minerale din os, probabil sub influențe hormonale și enzimatice.

**Hallicar.** Rasă de zeb din India, cu aptitudine remarcabilă pentru muncă (boii sînt robuști, puternici, iuți), vacile au aptitudini mediocre pentru lapte.

**Ham.** Harnașament de tracțiune propriu-zis care se aplică pe trunchiul calului, prin intermediul căruia se transmite forța de tracțiune de la animal la vehicul, unealta agricolă sau povara de deplasare. Poate fi constituit din 3 părți funcționale: sistem de tracțiune, sistem de oprire, sistem de susținere și legătură.

**Ham cu jug.** Harnașament de tracțiune a cărui piesă principală o reprezintă jugul (simplu sau dublu), care este confecționat dintr-un schelet de lemn îmbrăcat în piele, iar la partea internă este captușit cu perne umplute cu păr sau cu pislă. Este harnașamentul cel mai favorabil pentru boii de muncă.

**Ham întreg cu jug.** Harnașament la care pieptarul și jugulețul sînt reunite într-o singură piesă numită jug, care joacă rolul principal în sistemul de tracțiune, celelalte piese fiind identice ca la hamul cu pieptar. Se recomandă în special la tracțiune grea.

**Ham întreg cu pieptar**, sin. *Ham cu pieptar obișnuit*. Harnașament de tracțiune complet, folosit atît la tracțiune mijlocie cît și grea. Este constituit din trei părți funcționale: sistemul de tracțiune, sistemul de oprire și sistemul de susținere și legătură.

**Ham simplu cu jug.** Harnașament asemănător cu hamul simplu cu pieptar, de care se deosebește prin înlocuirea pieptarului și jugulețului cu jugul. Se utilizează la munci mai ușoare, comparativ cu hamul întreg cu jug.

**Ham simplu cu pieptar**, sin. *Jumătate de ham*. Harnașament care are sistemul de tracțiune asemănător cu al hamului întreg alcătuit fie din gîtar și opritoare, fie din capac, chingă și pofil și sistemul de susținere angrenat prin sidelcă, chingă, trupar și pofil. Alături de acest model de jumătate de ham, în practică se găsesc și altele, la care lipsește pofilul și truparul și uneori chiar chingă. Primul model se poate folosi la muncile cele mai diverse, iar celelalte la munci agricole ușoare sau la cele care se execută în alioră de pas.

**Hambletonian 10.** Armăsar celebru provenit din *Abdalach* (armăsar P.S.E.) și *Charles Kent* (iapă Trăpașă Norfolk), considerat ca întemeietor al Trăpașului american (99% din caii Trăpași americani aparțin liniei Hambletonian). A fost un reproducător de foarte mare valoare (a activat între 1852—1875),

dind peste 300 de produși direcți, cu aptitudini foarte bune de mers la trap și excelenți reproducători.

**Hamburg.** Rasă de găini de origină mediteraneană cu greutate mică (1,5—1,8 kg găina și 2—2,5 kg cocoșul) caracterizată printr-o producție numerică ridicată de ouă nepigmentate și cu greutate mică (45 g). Cu diferite varietăți de culoare (argintie, aurie, neagră) păsările din rasa Hamburg se caracterizează prin creastă bătută, cu format caracteristic (virful este depărtat de linia cefei) și prin urechișue albe.

**Hamdame.** Linie de cai arabi, caracterizată prin masivitate și talie mai înaltă.

**Hammerschmidt.** V. Butirometru.

**Hamprace negru.** V. Montana nr. 1.

**Hampshire. 1.** Rasă de oi de carne cu lină scurtă, formată în Anglia în sec. XIX-lea din încrucișarea berbecilor Southdown cu oile locale. Greutate corporală 70—85 oile și 110—140 kg herbecii, cu spor zilnic la tineret de pînă la 400 g și 65% randament la sacrificare. Producția de lină respectiv 3—4 kg și 5—6 kg cu finețea fibrelor de 25—29 microni și lungimea de 8—10 cm. Se caracterizează prin corp masiv, cap mare, fără coarne, osatură dezvoltată, membre solide, constituție robustă, precocitate mare, capacitate foarte pronunțată de folosire a hranei, intensitate mare de creștere, adaptabilitate apreciabilă la condiții variate, cap și extremități de culoare neagră; **2.** Rasă de porci, creată în Anglia, de culoare bălțată alb cu negru, cu membrele și botul relativ lungi, rustică și cu o bună prolificitate; **3.** Rasă de găini (v. New-Hampshire).

**Hampsie.** V. *Engraulis encrasicolus*.

**Hamster,** sin. *Şobolan auriu de Siria* (*Mesocricetus auratus*). Nume comun pentru 14 specii de rozătoare din familia *Cricetidae*. Este un mamifer rozător mic (120—130 g) crescut ca animal de experiență. Durata perioadei de gestație este de 16 zile, cu o prolificitate de

5—8 pui la o fătare. Dacă temperatura scade sub 4°C, hamsterii trec în stare de hibernare. Sînt animale cu blana frumoasă și durabilă,

**Hamuli,** sin. *Radioli*. Cîrlige microscopice situate pe barbulele (radiile) penei, cu ajutorul cărora două barbule vecine se prind, realizînd rigiditatea lamei.

**Hamulus** (lat. *hamulus*: cîrlig mic).

**1.** Extremitatea recurbată a lamei spirale din urechea internă la nivelul helicotreimei; **2.** Cîrligul extremității rostrale a osului pterigoid.

**Hana-Berner.** Varietate de taurine formate în zona Hana din Moravia (Cehoslovacia), prin încrucișarea de absorbție a populației locale cu rasa Simmental. Are însușiri fenotipice asemănătoare cu ale rasei Simmental, cu deosebirea că talia și greutatea sînt mai mici, făptura este mai puțin corpolentă, conformația mai puțin armonioasă și capacitatea productivă pentru lapte și carne ceva mai scăzută.

**Handieap** (engl. *hand in cap*). Probe ecvestre (curse) în care sînt admiși caii cu performanțe diferite, acordîndu-se unele facilități cailor cu posibilități mai reduse. Handicapul se acordă în scopul de a egala șansele cailor în diferite concursuri hipice. Diferențierea între cai se realizează fie prin mărirea greutății purtate de cal, fie al distanței, în raport de distanța prevăzută pentru alergare.

**Hanna kargyn.** Soi de orz productiv, răspîndit în cultură în multe țări, precum și în țara noastră.

**Hanovra,** sin. *Hanoveran*. Cal german, jumătate singe, format în Germania, pe baza calului local masiv, ameliorat la început cu calul spaniol, apoi cu calul Pur singe englez, anglo-normand și arab. Este un cal hipermetric, cu făptură masivă, conformație corectă. Are constituție robustă, vigurozitate remarcabilă, temperament vioi, caracter bun, fiind mult apreciat atît pentru călărie, în special pentru sportul hipic de performanță (probe de obstacole), cit și

pentru tracțiune, realizând mersuri energice, fiind apreciat în agricultură.

**Haplo.** Prefix care se folosește pentru a indica faptul că în celulele somatice ale unui individ lipsește unul, mai mulți sau un set întreg de cromozomi.

**Haplodiploidie.** Sistem genetic constat la unele organisme animale (cum sint albinele) în care masculii se dezvoltă din ovule nefecundate fiind astfel haploizi; iar femelele se dezvoltă din ovule fecundate fiind astfel diploide.

**Haplofaza.** Faza haploidă din ciclul vital al unui organism care ține de la formarea spermatozoiților și ovocilor secundari până la fecundare.

**Haploid,** (gr. *haploos*: simplu și *eidos*: formă, aspect). Cu un număr de cromozomi caracteristic celulelor sexuale, adică un singur set de cromozomi, care se notează cu litera „n”. Numărul gametic tipic al cromozomilor după meioză.

**Haptene.** Substanțe organice micromoleculare a căror injectare la un animal nu declanșează formarea de anticorpi decât dacă sint cuplate chimic cu o proteină. O haptena — *per se* — este o substanță neimunogenă, dar poate dobîndi caracter imunogen ca urmare a asocierii sale cu o macromoleculă. Haptenele („jumătăți de antigene“) pot potența caracterul antigenic al unor proteine cu antigenicitate slabă.

**Haptoglobina,** sin. *Seromucoid alfa 2*. Mucoproteină plasmatică, aparținînd grupului de globuline alfa 2, capabilă să se combine cu hemoglobina. Crește cantitativ în boala colagenului etc.

**Hardy,** Godfrey Harold (1877—1947). Matematician englez, fost profesor la universitățile din Oxford și Cambridge. A rămas celebru în genetică prin lucrarea sa referitoare la demonstrarea matematică a fenomenului de echilibru al populațiilor. Această lege a echilibrului populațiilor este cunoscută și sub denumirea de „Legea Hardy-Weinberg“.

**Harfă.** Instrument utilizat în industria brînzeturilor pentru tăierea coagulului

în fișii : este alcătuit din lame de metal sau sirmă întinse între doi suportți.

**Harrier.** Rasă de cîini de vîntoare, din grupa levrierilor ; este cel mai mic ogar (copoi). Formată dintr-o populație de ogari din sudul Angliei prin încrucișare cu rasele Saint-Hubert (*Bloodhound*) și Foxtorrier, rasa este specializată în vîntoarea de iepuri. Se caracterizează printr-o talie de 47—53 cm.

**Harnașament.** Ansamblu de piese din metal, piele, lemn frînghie etc., servind pentru contenția animalelor (gîtar, căpăstru etc.), pentru utilizarea forței de tracțiune (hamuri), pentru purtarea unor greutăți (șă, samar) și pentru conducere (câpețel, friu).

**Harpon. 1.** Uncaltă pentru vînatul animalelor marine mari. Flotilele de baleniere moderne folosesc harpoane lansate de tunuri și care au la vîrf o grenadă care explodează în corpul peștilor marini, balenelor etc. ; **2.** Ac gros sau trocar, cu dispozitiv distal destinat biopuncției (harponajului).

**Harta cromozomală.** Reprezentarea grafică a locilor pe care diferite gene le ocupă în cromozomii unui organism.

**Hartmann (instalație tip).** Instalație clasică pentru producerea făinii de carne-oase, avînd ca faze tehnologice mărunțirea și amestecarea, sterilizarea, uscarea, degresarea parțială și măcinarea materiei prime.

**Hasen.** sin. *Roșcat Belgian*. Rasă de iepuri din grupa celor mijlocii cu o greutate medie de 3,5 kg. Are o origine foarte controversată, mai probabil fiind o mutație spontană a iepurelui de vizuină. Are o conformație foarte asemănătoare cu cea a iepurelui sălbatic, tocmai de aceea poartă și denumirea de rasă tip Hasen. Are o culoare vie, roșcată cu excepția regiunii abdominale care este de culoare albă. Se caracterizează printr-un temperament deosebit de vioi.

**Havana.** Rasă de iepuri pentru blană cu greutate corporală medie de 4 kg, formată în Olanda la sfîrșitul secolului trecut. Se caracterizează prin blana de culoarea țigării de foi și printr-o deose-

bită uniformitate a culorii pe întreg corpul. Culoarea de adult se obține treptat după prima năpirlire.

**Hățuri.** Harnașament de conducere constituit din două cordoane, care merg de la conducător și pînă la zăbală, atașându-se de inelele acesteia. Este un harnașament confecționat din piele lată pînă la 3 cm, cu lungimea variabilă, după tipul vehiculului sau uneltei agricole. Se întîlnesc hățuri simple (la atelaj unic) asemănătoare cu dirlogii, dar care sînt mult mai lungi și hățuri compuse (pentru atelaj pereche) la care fiecare cordon (cîmp) se împarte la nivelul crupei animalului în două ramuri (stînga și dreapta), ce merg pînă la zăbală.

**Hexlotox.** V. Hexaclor ciclohexan.

**Hedlund.** Mutație recesivă de nurcă obținută în S.U.A. Este tipul alb cel mai pur și mai clar. Prezintă efecte pleiotrope ale genii H dintre care notabile, o anumită surditate și o reactivitate scăzută. Nurca Hedlund are o mai slabă activitate de reproducție ceea ce împune uneori ca producția de blănuri albe să se realizeze prin încrucișarea nurcilor Hedlund cu Standard și prin încrucișarea de întoarcere spre Hedlund (50% albe).

**Hedlund dilution,** sin. *Cameo*. Mutație recesivă obținută din nurca Moyle Olsen Buff, care posedă un factor de deschidere a culorii, motiv pentru care este folosită la încrucișări. Este o nurcă de talie mare, cu ochi bruni și culoare a blănii bej foarte deschis.

**Heggedal.** Varietate de nurcă mutantă dominantă. Face parte din grupa nurcilor Kohinoor, producînd blănuri clasificate de comerț în tipul Kohinoor B. Prezintă o culoare generală albă cu peri negri diseminați pe întreg corpul.

**Heidschnucke.** Oaică cu lina groasă și lungă, ce se crește pe solurile mai sărace din R. F. Germania. Se caracterizează printr-o bună dezvoltare corporală, mare sobrietate și rezistență, carne gustoasă.

**Heins buff.** Nurcă de încrucișare (tri-recesivă) obținută din Ambergold, Pastel-royal și Silverblue.

**Heleşteu.** Bazin piscicol artificial și sistematic care se poate vida. Construit prin îndiguire la suprafață (rambleu) sau săpătură (debleu), prevăzut cu canale cu apă de alimentare și evacuare. Poate fi de mai multe tipuri (ex. heleşteu de creștere, de predezvoltare etc.).

**Heleşteu de creștere.** Bazin piscicol cu suprafață mare — în funcție de panta terenului — unde peștii se furajează. Este aproximativ dreptunghiular și are o pantă lină. Adîncimea în amonte este de 0,30—0,50 m, iar în aval de 1,20—1,50 m.

**Heleşteu de predezvoltare.** Bazin piscicol de formă dreptunghiulară, bine îngrășat și bine însoțit pentru a se forma cantități mari de plancton și pentru a se menține o temperatură constantă mai ridicată. Apa de alimentare nepoluată și cu debit mic. Se folosește pentru creșterea puietului aproximativ 50 zile de la repopulare.

**Heliodermită** (gr. *helios* : soare, *derma* : piele). Eritem solar (v. fotodermatoză).

**Heliobob.** Care nu suportă razele solare.

**Heliograf.** Aparat care înregistrează timpul în ore, în cursul cărora strălucește soarele.

**Helioterapie** (gr. *helios* : soare și *therapeuein* : a îngriji). Expunerea organismului la acțiunea directă a radiațiilor solare, pentru tratarea unor afecțiuni.

**Helmintiază.** V. Helmințoză.

**Helmintologie.** Subdiviziune zoologică a parazitologiei, cuprinzînd studiul viermilor și metodele de combatere a lor.

**Helmintosecopie.** Examenul vizual direct (sau cu instrumente optice) al helmintilor sau ouălor de helmintii.

**Helmințoză,** sin. *Helmintiază*. Boală provocată de helmintii.

**Hem** (gr. *haima* : sînge). Componentă chimică neproteică (prostetică) a moleculei de hemoglobină. Este constituită din patru nuclee pirolice pe care sînt

grefați diferiți radicali și conține un atom de fier legat de atomii de azot ai celor patru nuclee pirolice.

**Hemaglutinare**, sin. *Reacția Migdalebrook-Dubas*. Reacție de aglutinare printr-un ser provenit de la un animal bolnav (tuberculos etc.) a hematiilor de oaie sensibilizate prin adsorbția antigenilor extrași din bacilul tuberculozei sau a altor hematii, în funcție de boală etc.

**Hemaglutinină**. 1. Anticorp ce produce aglutinarea hematiilor; 2. Enzimă virală capabilă să se fixeze pe unii compuși de pe suprafața hematiilor (numiți receptori), pe care îl distruge, favorizând astfel aglutinarea hematiilor; poate fi distrusă mai ales de anticorpi specifici, fapt ce inhibă aglutinarea hematiilor.

**Hemaglutinogen** (gr. *haima* : sînge; lat. *agglutinare* : a lipi; gr. *genein* : a produce). Complex biochimic din hematii (eritrocite) în măsură să determine producerea de hemaglutinine serice specifice.

**Hematie** (gr. *haima* : sînge). Celulă sangvină de culoare roșie, datorită hemoglobinei pe care o conține în protoplasmă. Forma și diametrul hematiilor variază după specia animalelor. Numărul hematiilor variază și el la diferitele specii de animale (ex. la oaie între 13 și 14 milioane, la păsări între 100 000 și 4 milioane) și în funcție de sex, vîrstă, climă, altitudine. Hematiile au rolul important de a transporta oxigenul către țesuturi și bioxidul de carbon de la țesuturi către pulmoni.

**Hematimetrie** (gr. *haima* : sînge, *metron* : măsură). Stabilirea numărului de globule dintr-un anumit volum de sînge.

**Hematoblast** (gr. *haima* : sînge; *blastos* : germene). Celulă de origine a elementelor figurate sangvine.

**Hematoceel**. Acumulare de sînge într-o cavitate.

**Hematocultura**. V. Hemocultură.

**Hematoerit**. 1. Proporția de globule roșii dintr-un volum de sînge; 2. Prin extensiune, termenul este utilizat și pentru definirea aparatului cu care se apreciază proporția respectivă; hema-

toerit Deland (model bazat pe centri-fugare la 10 000 ture/minut) etc.

**Hematofag**. Care se hrănește cu sînge (ex. insecte hematofage).

**Hematogen**. 1. În legătură cu producția de sînge sau fracțiunile sale; 2. Care provine din sînge sau aparține singelui.

**Hematogeneză**, sin. *Hematopoeză*, *hemopoeză*. Procesul de formare a singelui.

**Hematoliză**, sin. *Eritroliză*. Liza (disoluția) globulelor roșii, ce are loc în urma introducerii hematiilor într-un lichid cu tonicitate inferioară celei sanguine (soluție hipotonă), sub acțiunea hemolizinelor etc.

**Hematologie** (gr. *haima* : sînge; *logos* : cuvînt, studiu). Ramură a biologiei și medicinei care se ocupă cu studiul morfologiei, fiziologiei și patologiei singelui și organelor hematopoetice.

**Hematom**. 1. Leziune obișnuit traumatică, manifestată prin apariția în zona traumatizată a unei formații fluctuante, durează în primele zile, care se organizează ulterior (în chist sero-sangvinolent) sau se rezoarbe; 2. Colecție hemoragică intratisulară.

**Hematopoetie** (gr. *haima* : sînge; *poieo* : fac). Care se referă la procesul de formare a celulelor sangvine (ex. organe hematopoetice).

**Hematopoetină**, sin. *Hemopoetină*. Substanță ce se produce în rinichi și care controlează rata producerii globulelor roșii.

**Hematopoeză** (gr. *haima* : sînge, *poiesis* : creare), sin. *Hemopoeză*. 1. Geneza singelui; 2. Procesul de formare a elementelor figurate din sînge (hematocitogeneză), presupunînd geneza și diviziunea celulelor din organele hematopoetice, maturația lor și pătrunderea în circulație; sub raport evolutiv, hematopoeza recunoaște o fază mezoblastică (prehepatică) și o fază hepatosplenică, în timpul vieții intrauterine, urmate de perioada definitivă, în care hematopoeza se realizează de către măduva osoasă, splină și organele limfoide.



**Hematoporfirinurie.** Prezența hematorfirinei în urină, consecutivă intoxicățiilor (saturnism), hemoragiilor intestinale etc.

**Hematoză.** Procesul fiziologic de schimb de la nivelul pulmonului (transformarea singelui venos în sine arterial, respectiv eliminarea bioxidului de carbon și încărcarea transportorilor cu oxigen).

**Hematozoar.** Parazit monocelular al globulelor roșii.

**Hematurie** (gr. *haima* : sine; *ouron* : urină). Prezența singelui (hematiei) în urină, produsă de cauze traumatice (renale, vezicale, uretrale), infecțioase etc.

**Hematuria cronică (esențială) a bovinelor.** V. Cistita hemoragică a bovinelor.

**Hemenzime.** Enzime din clasa oxidoreductaze care conțin în structura lor ca componentă prostetică hemul, identic sau asemănător cu cel din structura hemoglobinelor. Exemple: catalaze, peroxidaze, citocromi, citocromoxidaza.

**Hemeraliopie** (gr. *hemera* : ziua, *ops* : vedere), sin. *Hesperaliopie*. 1. Diminuarea vederii la lumina crepusculară (lumina puțin intensă); 2. Cecitate nocturnă, frecventă la ciine, indicând adesea existența unor leziuni de retinită pigmentară.

**Hemianestezie.** Abolirea sensibilității la jumătate de corp, consecutivă unor leziuni medulare sau encefalice.

**Hemiceluloze.** Grup de polizaharide care însoțesc celuloza în pereții celulelor vegetale. Nu au o compoziție chimică bine definită ( $C_6H_{10}O_5$ )<sub>n</sub>. Sunt considerate ca fiind amestecuri complexe de hexozani și pentozani. Se găsesc în cantități mai mici în semințele de plante oleaginoase, în paie etc. Hemicelulozele sunt mai ușor solubile decât celuloza și pot fi atacate în tubul digestiv de către enzimele glicolitice, dind manoză, xiloza și galactoza.

**Hemieleipsis marginata.** Lipitoare dulcicolă de 30 mm, parazit comun nespecific pe corpul peștilor și broaștelor de apă.

**Hemiglosită.** Inflamație localizată la o jumătate de limbă.

**Hemigrammus.** Pește din familia *Characidae*, trăiește în apele din America de Sud. Coloritul corpului argintiu sau cenușiu verzui ori roșu, cu pete la baza caudalei sau cu o bandă neagră pe laturile corpului. Numeroase specii se folosesc ca pești de acvariu.

**Hemion** (lat. *Equus hemionus*). Specie de animale sălbatice aparținând subfamiliei *Equine*, care face trecerea între cal și măgar, înălțată în sudul Asiei. Are urechi intermediare între cal și măgar, culoare galbenă, cu o dungă mălă închisă în regiunea dorsală și înfățișare apropiată de asin. Nu are forme domestice, dar poate fi îmblânzit și chiar folosit la diferite servicii. Se cunosc trei tipuri: *Kiangul*, *Onagrul*, *Culamul*.

**Hemipag.** Monstru, consecutiv unei turburări genetice, caracterizat prin elementele ombilicale unice pentru doi indivizi aderenți prin regiunea lor toracică.

**Hemipapereenie** (gr. *pareini* : a împrecuna). Imposibilitatea executării copulației complete, datorită unor malformațiuni genitale femele.

**Hemipatie.** Boală localizată la jumătate de corp, consecutivă unor leziuni neuraxiale sau cerebrale.

**Hemiplegie** (gr. *hemi* : jumătate, de o singură parte; *plege* : lovitură). Paralizia unei jumătăți a corpului, distingându-se *hemiplegia homolaterală* (paralizia jumătății feței de aceeași parte cu a trunchiului sau cu leziunea) și *hemiplegia alternă*.

**Hemisferă cerebrală.** Una din cele două jumătăți ale encefalului.

**Hemitragus.** Formă sălbatică primară care face parte din subfamilia *Ovideae* dar nu prezintă afinitate reproductivă cu genul *Ovis* din care derivă actualele rase de ovine.

**Hemizigotic.** Genotip alcătuit numai dintr-o singură genă. Este situația întâlnită la genotipurile determinate de genele legate de sex, la sexul heterogame-

tic. Cazuri de hemizigoție pot apare și în urma unor deleții care afectează unul din cei doi cromozomi din perechea de homologi.

**Hemocianină** (gr. *haima* : sînge, *kyanos* : albastru). Substanță proteică de culoare albastră care se găsește în hemolimfa crustaceelor și a moluștelor. Același rol ca și hemoglobina din singele altor animale.

**Hemocitometrică** (metoda —). Metodă utilizată în determinarea concentrației spermei în spermatozoizi cu ajutorul unei camere de numărare de diferite tipuri. Este o adaptare din medicina umană, unde metoda este folosită pentru determinarea numărului de eritrocite (hematii).

**Hemocitometru** (gr. *haima* : sînge, *kytos* : celulă, *metron* : măsură), sin. *Hemacitometru*. Dispozitiv de numărare a elementelor figurate din sînge, necesitînd pipete de diluție și camere marcate de numărare sau mai recent — numărătoare electronice.

**Hemocultură**. 1. Cultură bacteriană efectuată prin prelevarea de sînge de la un animal cu bacteriemie; 2. Metoda cultivării bacteriilor din sînge.

**Hemodiagnostic**. 1. Metodă de aglutinare între sînge și un antigen colorat; 2. Diagnostic bazat pe examenul singelui.

**Hemofilie**. Boală ereditară sangvină determinată de o genă recesivă situată în structura cromozomului sexului. Subiectul afectat nu are capacitate de a coagula în mod natural sîngele. Mortalitatea printre hemofilici este foarte ridicată, în special în copilărie. Se cunosc la om mai multe feluri de hemofilie: hemofilia A sau hemofilia clasică, hemofilia B.

**Hemoftalmie**. Invadarea camerelor oculare de către sînge.

**Hemoglobina**. Heteroproteidă localizată în eritrocite cu rol în transportul oxigenului molecular de la plămîn la țesuturi. Este constituită dintr-o componentă proteică globulară denumită

globină (tetramer) și o componentă neproteică (prostetică) denumită hem. La taurine au fost puse în evidență încă din 1955 două tipuri de hemoglobină (hemoglobina A, cu o deplasare mai lentă în cîmpul electroforetic și o hemoglobină B cu o deplasare mai rapidă). La ovine s-au determinat tot două tipuri de hemoglobină, A și B însă hemoglobina A are o viteză mai mare de migrare în cîmpul electroforetic. La suine nu s-a găsit decît un singur tip de hemoglobină asemănător tipului A de la taurine.

**Hemoglobinemie**. Concentrația hemoglobinei în sînge. Valori normale (g % ml sînge): bovine 8—15; suine 10—16; ovine 8—16; caprine 8—14, cabaline 8—14; păsări (pui) 10,2—10,6. Valorile fiziologice variază în funcție de sex și vîrstă; la animalele tinere conținutul în hemoglobină este mai mic, dar crește odată cu vîrsta, pînă la maturitate. Valori scăzute se constată în anemii.

**Hemoglobinurie**. 1. Eliminarea hemoglobinei prin urină, în cazul unor hemoglobinemii mai crescute; 2. Denumire simptomatică pentru unele afecțiuni sau sindroame: hemoglobinuria puerperală, a frigore, reumatismală etc.

**Hemogramă** (gr. *haima* : sînge, *gramma* : înscriere). Reprezentarea sub formă de tabele sau diagrame a valorilor absolute sau relative ale clementelor figurate sangvine.

**Hemohistioblast**. Celulă din țesutul reticulohistocitar din măduva osoasă avînd 15—20 microni, citoplasma ușor basofilă, nucleu în general mare etc. reprezentînd sursa nediferențiată a celulelor sanguine, rezultînd prin diferențiere hematoblastele și histioblastele.

**Hemolimfă**. 1. Lichid din aparatul circulator al multor nevertebrate, corespunzător singelui vertebratelor. Hemolimfa poate fi roșie (la viermi), albastră (la moluște și crustacei) în funcție de pigmentul respirator conținut; 2. Sîngele albinei, a cărui circulație e asigurată de un vas dorsal și două diafragme,

vărsându-se liber în corp. Este compus din lichidul propriu-zis și elemente figurate; lichid incolor sau slab colorat în galben portocaliu, limpede cu conținut mare în glucoză. Nu transportă oxigen și conține aminoacizi importanți.

**Hemoliză.** (gr. *haima*: sînge; *lisis*: topire). Distrucția globulelor roșii, cu eliberarea hemoglobinei.

**Hemolizina.** Anticorp sau toxină cu acțiune hemolitică.

**Hemopatie** (gr. *haima*: sînge, *pathos*: boală). Termen generic pentru definirea oricărei boli a singelui, indiferent de aspect, origine sau manifestare.

**Hemoparazit.** Animal parazit care trăiește în singele vertebratelor.

**Hemophilus piscium.** Agentul patogen al bolii ulcerose a păstrăvilor din Canada și America.

**Hemoptizie.** 1. Eliminarea de sînge provenit din pulmon; 2. Expectorația unei cantități de sînge spumos.

**Hemoragie.** Ieșirea singelui din vas printr-o soluție de continuitate a pereților vasculari, sau prin eritrodiapedeză, distingîndu-se: hemoragii arteriale, venoase, capilare, externe, interne, primare, secundare etc.

**Hemoroid.** Flebectazie rectală, adesea însoțită de hemoragie.

**Hemoroidal.** 1. Care se referă la hemoroizi sau la zona anorectală, arterele hemoroidale, nervul hemoroidal etc.; 2. Nerv derivat în principal din ramurile ventrale a perechii a IV-a de nervi sacrați și distribuit sfîcterului anal extern și tegumentului anal.

**Hemoroidală** (arteră —). Artere distribuite zonei anorectale, distingîndu-se artera hemoroidală caudală și artera hemoroidală medie.

**Hemosporidie.** Protozoar, parazit intracelular, din ordinul *Hemosporidia*, clasa sporozoare, parazitînd eritrocitele, cu evoluție indirectă (gazde intermediare), cele mai importante fiind: piroplasmicele, babesiiile, theileriile, plasmodiumul etc.

**Hemosporidioză.** Termen general (referindu-se la ordinul din care face parte parazitul), utilizat pentru definirea oricărei boli produse de hemosporidii.

**Hemostatic.** Care facilitează sau produce hemostaza, prin acțiunea pe care o are asupra procesului de coagulare sau a vaselor, intervenind local (trombina etc.) sau general (vitamina K, adrenalina etc.).

**Hemostază** (gr. *haima*: sînge; *stasis*: oprire). Oprire a unei hemoragii. Poate fi spontană, cînd se produce prin propriile posibilități ale organismului (coagulare), sau chirurgicală.

**Hemoterapie** (gr. *haima*: sînge; *therapia*: îngrijire). Utilizarea singelui în scop terapeutic, în transfuzie, autohemoterapie etc.

**Hemotorax.** Acumularea de sînge în cavitatea toracică.

**Heparină.** Substanță anticoagulantă naturală, produsă de ficat, mușchi, unele globule albe etc.

**Hepatic.** Care se referă la ficat, depinde de ficat sau în general are conținute cu ficatul.

**Hepatică** (arteră —). Terminală a arterei celiace, distribuită ficatului, după ce a emis ramuri pancreatice, o arteră gastrică dreaptă (pilorică) și o arteră gastroduodenală.

**Hepatică.** Inflamația ficatului, produsă sub acțiunea infecțiilor, intoxicațiilor, bolilor diferitelor organe, dezechilibrului alimentar etc.

**Hepatocit.** Celulă hepatică.

**Hepatologie** (gr. *hepar*: ficat; *logos*: studiu). Studiul ficatului la animalele sănătoase și în cursul diferitelor boli ce interesează ficatul.

**Hepatomegalie.** Creșterea volumului (dimensiunilor) ficatului, în diverse boli infecțioase, toxice etc.

**Hepatorexie** (gr. *hepar*: ficat; *rexis*: ruptură). Ruptura ficatului.

**Hepatotomie.** 1. Operație de incizie a ficatului (pentru deschiderea unui abces sau pentru eliminarea unui calcul intrahepatic); 2. Rezecția ficatului.

**Hepatoza dietetică a porcului**, sin. *Hepatitis enzootică a porcilor*, *hepatodistrofia toxică*, *degenerescența hepatică a porcilor*. Degenerarea hepatică produsă în mod obișnuit prin intoxicații alimentare (furaje mucegăite sau bogate în grăsimi oxidate etc.), sau frecventă la porcii de 2—4 luni, toamna și iarna, tradusă prin leziuni degenerative hepatice de diferite grade și leziuni ale altor organe.

**Hepatoză**. Proces degenerativ hepatic.

**Herd-book**. Denumirea engleză a registriului genealogic pentru bovine.

**Herdwick**. Rasă de oi de munte, ce se crește în Anglia.

**Hereford. 1.** sin. *Horned-Hereford*. Rasă de taurine formată în secolul al 18-lea și ameliorată de B. Tomkins și L. Prince în sec. al 19-lea, prin încrucișarea vitelor din Herefordshire (sudul Angliei), cu rasele Devon, Shorthorn, Groning, Aberdeen-Angus și Red Polled. Se caracterizează prin dezvoltare corporală eumetrică (tală 127 cm și greutate 550—600 kg), format corporal dreptunghiular, schelet subțire, musculatura foarte dezvoltată, conformație armonioasă, tipică de carne (cap mic, larg, scurt, coarne mijlocii, gît scurt, gros, trunchi masiv, membre scurte), piele groasă, elastică, păr bogat, culoare roșie cu partea inferioară a extremităților, membrilor și coada albe. Are constituție robustă, fecunditate și longevitate bune, rusticitate și capacitate de adaptare mare, aptitudini unilaterale pentru carne; **2.** sin. *Colmira*. Varietate de nură mutantă dominantă. V. Colmira.

**Herenz**. Rasă de taurine de munte, ce se crește în munții Alpi. Are statura mică (1,10—1,20 m înălțimea la grebăn), greutatea corporală variază la femele de la 350 la 400 kg, roba de culoare uniformă mergînd de la brun-castaniu pînă la roșu-închis — ușor negru, rustică, cu caracter vioi și agresiv. Aptitudinea principală este producția de lapte (circa 2 200 l lapte în medie).

**Herghele**. Unitate destinată pentru creșterea și ameliorarea cabalinelor de rasă, cu scopul de a produce armăsari de calitate superioară. În general, mărimea unei herghelii este de 50—120 iepe prăsilă, la care se adaugă 7 armăsari folosiți pentru reproducție, precum și tineretul de diferite vârste. În România există 12 herghelii (Balca, Brebeni, Cislău, Dor Mărunt, Izvin, Jegălia, Juc-Bonțida, Lucina, Mangalia, Rădăuți, Rușești și Simbata de Jos).

**Heritabilitate** (L u s h, 1941). Termen simbolizat prin  $h^2$  prin care se exprimă proporția din varianța totală care poate fi atribuită efectului mediu al genelor, fiind definită ca raportul dintre varianța genetică aditivă și varianța fenotipică totală, adică  $h^2 = V_A/F_P$ . Heritabilitatea mai poate fi definită și ca regresie a valorii de ameliorare către valoarea fenotipică, adică  $h^2 = b_{AF}$ ; precum și ca patratul corelației dintre valorile de ameliorare și valorile fenotipice, adică  $h^2 = r_{AF}^2$ . Heritabilitatea este o proprietate a fiecărui caracter, a fiecărei populații, a fiecărei generații precum și a condițiilor de mediu în care evoluează populația respectivă. În funcție de valoarea coeficientului de heritabilitate, caracterele pot fi încadrate în trei categorii și anume: caractere intens heritabile cînd  $h^2 > 0,4$ ; caractere intermediare cînd  $h^2$  variază între 0,2 și 0,4; caractere slab heritabile cînd  $h^2 < 0,2$ .

**Hering** (*Clupea harengus*). Specie de pește teleostean din familia Clupeidelor, lung de circa 20 cm, cu coloritul argintiu-cenușiu. Trăiește în nordul oceanului Atlantic și al oceanului Pacific, în Marea Nordului și în Marea Baltică și migrează în perioada depunerii icrelor spre țărmurile sud-vestice ale Scandinavei. Are valoare economică mare.

**Hermafrodit. 1.** Individ care prezintă organe genitale masculine și femele complet dezvoltate. Termenul este specific pentru plante și nevertebrate. La vertebratele superioare este vorba de un pseudohermafroditism (ginandrie); **2.** sin.

**Bisexuat.** Plantă cu flori bisexuate (avind atît stamine cit și carpele în aceeași floare).

**Hermafroditism.** Prezența celor două sexe opuse la același individ. Hermafroditismul este normal la anumite animale (hidra, melcul, rima etc.), dar poate fi și patologic. Hermafroditismul patologic este adevărat cînd la același individ există în același timp ambele sexe, sau este fals, cînd la un individ se găsesc glandele sexuale ale unui sex, în timp ce caracterele sexuale secundare lipsesc sau corespond în parte sexului opus. Hermafroditismul fals (patologic) este determinat de o dereglare a funcțiunii glandelor cu secreție internă.

**Hermelină.** 1. Rasă de iepuri din grupa celor pitice, cu o greutate corporală medie de 1,1 kg. Este una dintre cele mai mici rase de iepuri din lume. Blana se aseamănă ca mătăsozitate, desime și culoare cu cea a hermelinei. A apărut în Anglia, ca mutație spontană, fiind recunoscută ca rasă aparte în anul 1884. Trunchiul este compact, gîtul exagerat de scurt, urechile și picioarele foarte scurte; 2. sin. *Hermină*, sin. *Cacom* (*Mustella erminea*). Specie de mamifer carnivor din familia *Mustellidae* cu blana de iarnă foarte valoroasă, alb strălucitor cu negru în coadă. Această culoare este permanentă în extremul nord și este prezentă numai în blana de iarnă în climatul temperat; 3. Culoare pestriță întilnită la animale, alcătuită în mod obișnuit dintr-un fond alb sau galben deschis, pe care sînt diseminate, în mod neregulat pete roșii, brune sau negre.

**Herminată.** Culoare generală la păsări caracterizată mai ales prin colorit dintr-o anumită culoare pe întreg corpul și pene de o culoare contrastantă în lanțetele de pe gît, virful aripilor (remige primare) și al cozii (rectrice). Mai cunoscute sînt culorile herminată deschis (Sussex, Brahma) și herminată închis (Brahma).

**Herminată de Cröllwitz.** Rasă de curci din grupa raselor intermediare creată la

stațiunea experimentală Halle-Cröllwitz (R. F. Germania), cu greutate medie corporală de 6—8 kg la curci și 10—12 kg la curcani. Au un exterior caracterizat prin culoare albă a corpului și prin dungii negre la penele de pe aripi și spinare.

**Hernie.** Migrarea unui organ sau a unei porțiuni de organ printr-o breșă a învelitorii care-l menține normal în poziție, distingîndu-se diverse forme de hernie (hernie abdominală, hernie accidentală, hernie acută, hernie cerebrală, hernie cîștigată, hernie congenitală, hernie cronică de disc, hernie diafragmatică etc.).

**Herpes.** Dermatită de origine virotică, manifestată printr-o erupție veziculară grupată pe o zonă inflamată, situată la limita dintre mucoase și piele, în jurul orificiilor naturale, fiind însoțită uneori de adenită.

**Herve.** Rasă de taurine din Belgia, formată prin încrucișarea populației locale (vite roșii sau bălțate cu roșu și foarte rustice) cu rasa Friză. Se caracterizează prin dezvoltare corporală eumetrică (tală 132 cm, greutate 600 kg), profil longiliniu, făptură uscățivă, conformație specifică pentru lapte, culoare bălțată cu negru, constituție fină, aptitudine pronunțată de lapte (peste 4 000 l).

**Heteradelf.** Monstru dublu, individul incomplet dezvoltat (și în general fără cap) apărînd alipit (sau implantat) pe fața anterioară a individului principal.

**Heteroaglutinare.** Aglutinarea care are loc între singele speciilor diferite.

**Heteroaglutinină.** Aglutinina care acțiunează asupra globulelor unui individ dintr-o specie diferită.

**Heteroalele** (R o m a n, 1956). Gene alelice mutante la poziții diferite. Perechile de gene heteroalele pot produce forme recombinante prin crossing-over-ul alelic.

**Heteroalergie.** Modificare reacțională pe care o conferă sensibilizarea alergică a unui organism față de o substanță diferită de alergenul specific.

**Heteroanticeorp.** Anticorp seric activ față de un antigen provenit de la un individ dintr-o specie diferită.

**Heteroelimatice.** Zone geografice cu caracteristici climatice diferite.

**Heterocromie.** Situație în care cele două irisuri ale unui individ au culori diferite sau în care un iris are două culori.

**Heterodin.** Monstru dublu, unul din indivizi fiind mic, imperfect și redus, prins pe fața anterioară a corpului individului principal.

**Heterodonte** (gr. *heteros* : altul și *odontos*, *odontos* : dinte). Animale cu dinți diferențiați în incisivi, canini, premolari și molari. Cele mai multe specii de mamifere sînt heterodonte.

**Heterogamie** (gr. *heteros* : altul, *gamos* : unire). 1. Formă de înmulțire sexuată, care constă în unirea a două celule sexuale (gameți) diferite ca formă, mărime și structură; gametul femel (ovul sau oasteră) este de obicei mare și imobil, iar gametul mascul (spermatozoid sau anterozoid) mai mic și în general mobil. Heterogamia este proprie majorității speciilor de plante și de animale; 2. sin. *Imperecheri heterogene*. Imperecherea animalelor neasemănătoare sub raportul anumitor caractere. Metoda a fost frecvent folosită pentru corectarea unor defecte ale animalelor domestice.

**Heterogametic.** 1. Genotip alcătuit din două gene alicice cu efecte diferite. Ca urmare, datorită acțiunii legii segregării materialului genetic fiecare celulă fiică de la sfîrșitul meiozei primare (spermatoციții sau ovociții secundari) va primi cîte o genă diferită la locusul respectiv; 2. Organism la care perechea de heterosomi este alcătuită din doi cromozomi diferiți și care, ca urmare, produce două tipuri de gameți din punct de vedere al heterosomului pe care-l conține.

**Heteroglucide.** Glucide complexe a căror structură este constituită din componente cu caracter glucidic și din componente cu caracter neglucidic (glucozizi,

glicoproteide, mucopoliglucide, nucleotide, cerebrozide).

**Heterogrefă.** Grefă animală practăată cu grefon provenit de la o altă specie.

**Heteropag.** Monstru dublu, individul accesoriu fiind mic (dar cu cap distinct și membre pelvine rudimentare) și implantat pe fața anterioară a individului principal.

**Heteroproteide.** Proteine conjugate care rezultă din asocierea unei componente proteice și a unei componente neproteice (prostetică). Componenta neproteică este de natură chimică foarte diferită. În funcție de natura componentei protetice, se clasifică în: metalproteide, fosfoproteide, glicoproteide, lipoproteide, cromoproteide, nucleoproteide.

**Heterosomi**, sin. *Cromozomi ai sexului*. Perechea de cromozomi homologi care nu se prezintă la fel la cele două sexe. La unul din sexe perechea de heterosomi este alcătuită din doi cromozomi identici ca formă, mărime și structură denumiți cromozomi X, iar la celălalt sex cromozomul X este însoțit de un alt cromozom care a fost denumit cromozom Y. În funcție de sexul homogametic (perechea de heterosomi alcătuită din cei doi cromozomi X) sau heterogametic (perechea de heterosomi alcătuită dintr-un cromozom X și unul Y), organismele se împart în două categorii: *tipul Drosophila*, la care femela este sexul homogametic iar masculul este sexul heterogametic. Acest tip este caracteristic la majoritatea insectelor și altor nevertebrate, la unii pești și mai ales la mamifere. *Tipul Abraxas* la care femela este sexul heterogametic iar masculul sexul homogametic. În această categorie intră păsările și fluturii.

**Heterotermie** (gr. *heteros* : altul; *thermos* : cald). Proprietate a unor animale homeoterme de a-și pierde în decursul iernii posibilitatea reglării temperaturii corpului. Heterotermia este caracteristică animalelor care hibernează.

**Heterotipic.** Tip de diviziune celulară în care dintr-o celulă cu un număr de cromozomi egal cu  $2n$  se obțin două celule fiice, fiecare cu un număr  $n$  de cromozomi (v. Meioza).

**Heterotipie.** Monstruoșitate constind din atașarea individului accesoriu la partea anterioară a corpului individului principal, caracterizind monștrii heterofagi, heterodini și heterodelfi.

**Heterotopie.** 1. Termen care definește în ecologie un habitat anormal; 2. Depășirea unui organ sau altă parte a corpului din poziția sa normală.

**Heterozigot**, sin. *Heterozigotic* (gr. *heteros*: diferit; *zygos*: împreunat). În sens larg, organism cu caractere instabile în descendență, rezultat din unirea a doi gameți genetic diferiți (v. și Heterogametic).

**Heterozis**, sin. *Vigoare hibridă*. Termen general prin care se definește fenomenul de creștere a performanțelor de producție la o populație la care s-a practicat încrucișarea sau hibridarea, față de media performanțelor populațiilor parentale. Se manifestă la caracterele cu  $h^2$  mic, și se exprimă ca procent sau fracțiune zecimală din media parentală.

**Hexaelor ciclohexan**, sin. *Gamexan*, *Gama HCH*, *Heclotox*, *Lindatox*, *Entomoxan*. Insecticid ce se prezintă ca o pulbere alb-cenușie, cu miros caracteristic de mușgai. Insolubil în apă, solubil în solvenți organici: toxicitate mai mare dar remanență mai redusă decât a D.D.T-ului. Are acțiune biologică de contact, ingestie și respirație.

**Hexapode** (gr. *Hex*: șase; *pous*, *podos*: picior). Denumire veche pentru insecte.

**Hexoze.** Glucide simple (oze) cu șase atomi de carbon, corespunzind, în general, formulei brute  $C_6H_{12}O_6$ . După gruparea chimică funcțională—aldehidă sau cetonă—se clasifică în aldohexoze și cetohezoze. Exemple: glucoza, galac-

toza, manoza, fructoza. În organismul animal constituie un important substrat energetic.

**Hialuronidază.** Enzimă prezentă în anumite țesuturi (testicul) care mărește permeabilitatea acestora. În cantități însemnate se găsește și în spermă, favorizind liza circuitului de legătură din celulele foliculare care formează coroana radiată; ușurează astfel fecundarea ovulei de către un spermatozoid.

**Hiatus.** Denumire dată de anomiști unor accidente de relief sau zone în care converg deschiderile mai multor canale etc.

**Hibernare.** Stare de viață latentă a unor animale în timpul iernii. Se caracterizează prin scăderea temperaturii corpului și prin încetinirea proceselor de metabolism. Reprezintă o formă de adaptare a organismului animal la condițiile de mediu neprielnice (lipsă de hrană, frig etc.). Sint animale hibernante marmota, ariciul, popîndăul, lijecii etc.

**Hibrid** (lat. *hybridum*: din singe amestecat). 1. Produsul rezultat din hibridare. Prin hibridi se înțeleg produșii rezultați din încrucișarea unor linii sau grupe de animale cu variantă genetică mică, testate după capacitatea combinativă, ca performanțe de producție superioare raselor curate din care provin, avind totodată uniformitate genotipică și fenotipică ridicată, dînd răspunsuri certe în anumite condiții de hrănire și întreținere; 2. Indivizi rezultați prin încrucișarea (imperecherea) unor animale (din specii diferite: ex. cârtirul, bardoul etc.).

**Hibridare.** Procesul de producere a hibridilor.

**Hibridare apropiată.** Încrucișare între indivizii din linii consangvinizate.

**Hibridare complexă.** Încrucișare în care una sau ambele forme parentale sint la rîndul lor hibridi în  $F_1$ , obținuți cu participarea unor forme parentale diferite.

**Hibridare îndepărtată.** Încrucișare între indivizi aparținând unor specii sau genuri diferite.

**Hidrartrroză.** Hidropizia sinovialei articulare, provocată de cauze traumatice, infecțioase etc.

**Hidramnios.** Tulburare manifestată printr-o cantitate mărită de lichid amniotic.

**Hidrargirism.** Ansamblul tulburărilor provocate de intoxicația (cronică) cu mercur.

**Hidratare. 1.** Termen utilizat în patologie pentru definirea fenomenului de intrare a apei în componența unei formațiuni, reacții, proces; **2.** Hidroterapie practică în stări de deshidratare.

**Hidrobiologie.** Disciplină care se ocupă cu cercetarea productivității biologice a apelor și a factorilor care o determină.

**Hidrobion.** Recipient de diferite forme și mărimi, din tablă galvanizată, material plastic sau lemn care se folosește pentru transportul în stare vie a peștilor sau a altor organisme acvatice.

**Hidrocefalie.** Anomalie congenitală letală manifestată prin acumulare de lichid în cavitatea craniană și deformarea acesteia.

**Hidrocel.** Acumulare de plasmă sanguină extravazată, într-o cavitate.

**Hidrocelie embrionalis.** Stare patologică care apare în incubatoare la prepuii de păstrăv de 4—7 zile. Prepuii bolnavi se recunosc, fiindcă au sacul vitelin mult balonat din cauza lichidului care se acumulează.

**Hidrofob** (gr. *hydor* : apă; *phobos* : teamă). **1.** Despre solurile sau gelurile care nu au afinitate pentru apă; **2.** Despre unele materiale care au proprietatea de a nu absorbi apă (ex. bitumul, gudronul, parafina etc., sînt materiale hidrofobe).

**Hidrofobie.** Teamă de apă, animalul refuzînd să consume lichide.

**Hidrofor.** Instalație mecano-pneumatică de alimentare cu apă a fermelor zootehnice. Hidroforul este format din rezervor de presiune, electropompe de apă,

compresor, conducte de apă, manometru, automat de presiune, instalație electrică de forță și lumină.

**Hidrogen sulfurat.** Gaz incolor, mai greu decît aerul, cu miros specific de ouă clocite. Se acumulează în aerul adăposturilor cu ventilație și canalizare deficitară, putînd produce o intoxicație cronică a muncitorilor și animalelor.

**Hidromanie.** Tendință irezistibilă de a se îmbăia (de ex. bivoli).

**Hidrometru. 1.** Acumulare de plasmă sanguină în cavitatea uterină, care este mult mărită ca volum; **2.** Instrument pe care se poate citi direct densitatea, greutatea specifică sau alte caracteristici similare, la lichide.

**Hidropizie.** Reținerea apei în țesuturi și în cavitățile naturale ale organismelor.

**Hidropizie infecțioasă.** V. Ascitis infectioasă cyprinorum.

**Hidroponică.** Metodă de producere a nutrețului verde în timpul iernii în încăperi unde se creează condiții optime de temperatură și umiditate. Culturile (de obicei orzul, ovăzul, porumbul, mazărea etc.) se însămîntează în medii constituite din soluții nutritive a căror concentrație în săruri minerale nu depășește 2%. Pentru producerea a 100 kg nutreț hidroponic se folosesc circa 175 g săruri minerale în amestec.

**Hidrosalpinx.** Infiltrarea scroasă a oviductului.

**Hidroterapie.** Terapeutică bazată pe utilizarea apei.

**Hidroxid de calciu.** Produs obținut prin tratarea varului nestins (CaO) cu apă. Suspensia de lapte de var 10—20% se utilizează în dezinfecție prin spoierea repetată, de 2—3 ori, a tuturor suprafețelor și obiectelor din adăposturi.

**Hidroxid de potasiu.** Substanță chimică utilizată în dezinfecție în aceleași concentrații ca și hidroxidul de sodiu.

**Hidroxid de sodiu.** Pulbere albă, cristalină, ușor solubilă în apă, caustică pentru piele și mucoase, agresivă față de țesături, metale etc. Se folosește în dezinfecție în soluții 2—4% încălzite la 80—90°C.



**Hidroxirolina.** Aminoacid ciclic necesar (C<sub>3</sub>H<sub>5</sub>O<sub>3</sub>N).

**Hidrurie, sin. Poliurie.** Creșterea elaborării și eliminării de urină.

**Highland, sin. Kyloé.** Rasă veche de taurine provenite din bour, originară din regiunile muntoase ale Scoției. Are conformație asemănătoare cu a rasei Shorthorn: cap mic, frunte largă cu coamă de păr, coarne dirijate în afară, gît scurt, musculos, trunchi lung și adînc, linia superioară corectă, trenul posterior foarte bine dezvoltat, musculos, păr abundent și lung pe tot corpul, culoare neagră uniformă, uneori roșie, galbenă sau brună. Este o rasă foarte rustică, dar mai puțin precoce, specializată pentru carne.

**Highmore** (corpul lui —), sin. *Mediastin testicular*. Zona fibroasă de întretesere a septurilor intratesticulare, între ochiurile mediastinului respectiv găsindu-se plasată rețeaua testiculară.

**Higienă. V. Igienă.**

**Higrograf.** Aparat utilizat pentru înregistrarea evoluției umidității relative a aerului pe 24 ore sau 7 zile.

**Higromă, sin. Pipă.** Inflamație acută sau cronică a burselor seroase subcutanate, prezentă la diferite specii de animale și în special la cabaline, la care se întâlnește în mod deosebit la membre. Este situată în virful olecranului (colțariță), fața anterioară a genunchiului și a buletului și pe virful calcaneului (capelet). Higroma apare la caii care se culcă frecvent, pe pardoseală dură, fără așternut, în poziție „ca vaca” sau datorită contuziilor produse de loviri repetate. În afară de frecările repetate și contuzii, higroma poate apare consecutiv unor boli infecțioase sau a reumatismului.

**Higrometru, sin. Higroscop** (gr. *hygros*: umed). Aparat utilizat pentru măsurarea umidității relative a aerului; la cele cu fir de păr, acesta se lunguște sau se scurtează în funcție de umiditatea mai mare sau mai mică a aerului.

**Higroscopie.** Despre substanțe sau materiale care absorb apă din atmosferă.

**Higroscopicitatea lînii.** Înșușirea fibrelor de lînă de a absorbi în cantități diferite, umiditatea din mediul înconjurător.

**Himalaia, sin. Iepurele de Himalaia, rasa rusească, iepurele polonez, siberian, chinez, Windsor, egiptean).** Rasă de iepuri din grupa celor mici, cu o greutate corporală medie de 2,25 kg. Se presupune că rasa este foarte veche, existind încă din Evul Mediu și că provine din încrușișarea iepurelui de vizuină (*Oryctolagus*) cu rasa argintiu englez (Darwin). Culoarea de bază este albă cu extremitățile negre. Blana se caracterizează printr-o desime și o finețe foarte bune. În afară de varietatea neagră se mai întilnesc varietățile albastră, argintie și castanie.

**Himenolepidioza păsărilor.** Parazitoză intestinală întilnită la păsările domestice, produsă de diverși paraziți din genul *Hymenolepis*.

**Himenoptere** (gr. *himen*: membrană și *peros*: aripă). Ordin de insecte care au două perechi de aripi membranoase și cu nervuri puține. Au metamorfoză completă și sînt insecte coloniale. Se cunosc peste 80 000 de specii. Unele sînt folositoare, fiind entomofage (ex. ihneumonidele și calcididele, ale căror larve parazitează alte insecte, unele furnici, viespile ș.a.) sau polenizatoare (ex. albinele, bondarii etc.) iar altele sînt dăunătoare.

**Hinterwalder.** Rasă de taurine cu talia de 114 cm și greutatea corporală de 375 kg. Vacile înscrise în registrul genealogic produc în medie circa 2 500 l lapte cu 4,2% grăsime. Sînt cele mai mici vaci din R. F. Germania.

**Hioepiglotie** (mușchi —). Mușchi ai laringelui, impar, situat între fața dorsală a bazihiooidului și fața ventrală a epiglotei, în contracție trăgînd de epiglotă înainte și în jos și descoperind orificiul glotic.

**Hiofaringian** (mușchi—). Mușchi al faringelui inserat pe fascia faringiană și pe hioid, avind rol de constrictor faringian.

**Hioșlos** (mușchi —), sin. *Basioșlos*. Mușchi al limbii, inserat pe bazihioid și dispersându-și fibrele în corpul limbii, apărind ca cel mai masiv mușchi lingual.

**Hioid**. Termen sub care se definește în general arcul de suspensie al faringelui și laringelui cuprinzând : bazihioidul (corpul hioidului, impar, cu apofiza linguală), tirohioidul (sau coarnele tirodiane, pare), ceratohioidul (piesă osoasă interpusă între bazihioid și epihioid), epihioidul (nucleu osos redus la cabaline dar masiv, alungit la rumegătoare, par), stilohioidul (par, reprezentând cea mai alungită piesă a complexului de susținere), și timpanohioidul.

**Hiosciamină**. Toxialcaloid din mătrăgună (*Atropa belladonna*) și măselărița (*Hyoscyamus niger*).

**Hiostrongiloză**. Afecțiune parazitară, întâlnită la porc, provocată de *Hyostrogilus rubidus* și manifestată prin gastrită catarală, tulburări de nutriție, slăbire progresivă etc.

**Hioarion**. Gen fosil de mamifere imparicopitate din familia cevideelor, care aveau un deget mijlociu funcțional, iar degetele laterale deși existau, nu mai atingeau pământul. Hioarionul seamănă cu calul, avind însă mărimea unui măgar de talie mijlocie.

**Hioeralgie**. Exagerarea sensibilității durerose.

**Hioerazotemie**. Creșterea cantității de corpi azotați din sânge, ca o consecință a aportului exagerat, insuficienței renale etc.

**Hioercheratoză**. Discheratoză caracterizată prin îngroșarea stratului cornos al epidermei.

**Hioerchinezie** (gr. *hyper* : mult, exagerat ; *kinesis* : mișcare). Manifestare a exagerării involuntare a funcției motorii.

**Hioerelorhidrie**. 1. Mărirea cantității de acid clorhidric din sucul gastric ; 2. Dispepsie gastrică secretorie hiperclorhidrică.

**Hioereolie** (gr. *hyper* : exagerat, *cholē* : bilă), sin. *Policolie*. Mărirea secreției și excreției biliare.

**Hioerocromatism**. 1. Formarea excesivă de pigment în piele ; 2. O stare în care celulele sau părți din celule apar mult mai intense colorate decât normal.

**Hioeremie** (gr. *hyper* : exagerat, *haima* : sânge). V. Congestie.

**Hioerepinefrie** (sindrom de —). Sindrom de hiperfuncțiune a glandelor suprarenale ; se distinge o hiperpinefrie corticală și hiperpinefria medulară, ultima manifestată prin hipertensiune arterială, hiperglicemie, glicozurie, albuminurie, hiperpotasemie, uremie etc.

**Hioerfagie** (gr. *hyper* : exagerat, *phagein* : a mânca). V. Polifagie.

**Hioerfoliculinemie**. Exces de estrogeni, care determină excitația genetică (nimfomanie).

**Hioerglicemie**. Creșterea concentrației glucozei din sânge peste valorile normale.

**Hioerglobulie**. Exagerarea numărului de globule roșii din sânge, putind fi adevărată (când este însoțită de o creștere și a volumului sanguin) și relativă (când proporția de lichid diminuează, cum ar fi după diaree profuză, transpirație abundentă etc.). V. și poliglobulie.

**Hioerhidroză**. Exagerarea secreției sudorale.

**Hioericism**. Fotodermatoză produsă de principii fotodinamici din Hioericum (sunătoare) la animalele cu pielea nepigmentată expuse direct la acțiunea razelor solare.

**Hioerimunizare**. Metodă de imunizare prin inoculări repetate și progresive, practicate unui animal donator de ser terapeutic.

**Hioerleucocitoză** (gr. *hyper* : exagerat, *leukos* : alb, *cytos* : celulă). V. Leucocitoza.

**Hioerluteinemie**. Exces de hormoni gestageni.

**Hiperplazie.** Creșterea exagerată în volum a unui țesut.

**Hiperproteinemie.** Creșterea cantității de proteine plasmatiche.

**Hiperproteinoză.** Stare patologică realizată prin exces protidic: dismicrobisme intestinale, enterotoxiemii, dispepsii, gută, dismineraloze, tetanii, sterilitate, tulburări în dezvoltare etc.

**Hipersecreție.** Termen ce definește o secreție exagerată.

**Hipertensiune.** 1. Creșterea tensiunii arteriale peste tensiunea normală; 2. Creșterea tensiunii în general, hipertensiune oculară, etc.

**Hipertermie.** Creșterea temperaturii corporale peste limita normală (ca simptom, în sindromul de febră sau independent), provocată de infecții generale sau locale, muncă, blocaj sudoral (fără alte semne de febră), deshidratare post-operatorie, alergoze, endocrinoze, tumori cerebrale etc.

**Hipertiroidism.** Sindrom de hiperfuncțiune tiroidiană (produs fie de un dezechilibru hormonal, fie de o tendință neoplazică), putând evolua înapărent sau manifestat prin creșterea metabolismului bazal, agamaglobulinemie, tremurături, tahicardie, miastenii, eventual deformare în regiunea tiroidiană, exoftalmie etc.

**Hipertonie.** 1. Creșterea tonicității unui organ; 2. Termentul se utilizează pentru indicarea dominației neurovegetative; 3. Stare de presiune osmotică a unei soluții cu concentrație ionică mai mare decât a plasmei.

**Hipertrofie.** Creșterea în volum a unui organ sau porțiuni de organ peste limitele normale.

**Hipervitaminoză.** Tulburare organică produsă prin prezența în exces a unui factor vitaminic în hrană.

**Hipic** (gr. *hippos*). Termen care se referă la cal (sport hipic, concurs hipic etc.).

**Hipism** (gr. *hippos* : cal). Denumire generică atribuită întregii activități le-

gale de folosirea cailor în întrecerile sportive (ex. galop, trap, dresaj, probă de obstacole etc.).

**Hipnotic** (gr. *hipnos* : somn). 1. Care provoacă hipnoza sau somnul (medicamente, substanțe etc.); 2. Medicament psiholeptic.

**Hipocalcemie.** 1. Reducerea cantității de calciu din sânge. 2. Manifestări legate de reducerea calcemiei.

**Hipochinezie** (gr. *hipo* : scăzut, *Kinesis* : mișcare). Diminuarea funcției motrice (v. și paralizie).

**Hipoclorit de calciu.** Lichid dezinfectant de culoare gălbuie, cu miros puternic de clor, utilizat în dezinfecție în concentrație de 0,5—2% substanță activă.

**Hipoclorit de potasiu.** Dezinfectant utilizat mai mult ca soluție oficială (apă de Javel) care conține 0,5% clor activ.

**Hipoclorit de sodiu.** Dezinfectant utilizat mai mult ca soluție oficială (apa lui Labarague) care conține 5% hipoclorit de sodiu.

**Hipocolie** (gr. *hipo* : scăzut, *cholē* : bilă). Reducerea secreției și excreției biliare.

**Hipocondru** (gr. *ipos* : sub; *condros* : cartilaj). 1. Zona articulară distală a coastelor asternale; 2. Regiunea care are ca bază anatomică zona articulară a coastelor asternale.

**Hipocromie.** Disfuncțiune în producerea de pigment (piele, fanere), putând fi congenitală (albinism) sau cistigată (prin bătrânețe — calviție, hipovitaminoze, traumatisme etc.).

**Hipoderm** (gr. *ipos* : sub). 1. Stratul de țesut conjunctiv situat sub derm; 2. Stratul de țesut conjunctiv situat sub piele; 3. Stratul profund al pielii.

**Hipodermoză.** Boală parazitară produsă de larvele de *Hipoderma bovis*, frecventă la taurine. Musca adultă depune ouăle vara pe părul taurinelor; prin lîngere ouăle sînt introduse în tubul digestiv; ulterior larvele migrează sub piele, unde provoacă apariția unor

butoni ce se deschid, larvele perforînd epidermul, pentru a cădea pe sol, unde se transformă în adult. Depreciază pielea și produce un efect debilitant.

**Hipodrom** (gr. *hippos* : cal și *dromos* : cursă). Spațiu special amenajat constituit din pistă și anexe, destinat antrenamentelor, testării capacității energetice și concursurilor hipice. Hipodromul propriu-zis este alcătuit dintr-un teren de alergare și anexe: tribună pentru juriu și spectatori, turn de arbitri, pavilion pentru pariuri etc. În incinta hipodromului există grupul social administrativ, adăposturile pentru cai, camera de cîntărire a jocheilor și driverilor, camere pentru harnașamente, padocuri pentru plimbarea animalelor înainte și după efort, atelier de potcovărie și curărire, remize pentru vehicule, dispensar veterinar.

**Hipofiză.** Glandă endocrină din zona hipotalamică, așezată în fosa hipofizară a sfenoidului (sela turcica) adăpostită într-o cută a pahimeningelui (lofa sau cortul hipofizar), în structura ei distingîndu-se : un lob anterior (adenohipofiza, prehipofiza sau lobul glandular), un lob posterior (neurohipofiza, posthipofiza sau lobul neurohipofizar) ambele vizibile cu ochiul liber, un lob intermediar (reduc, de tranziție) și un lob tuberal (situat în apropierea bazei tije). Corpul glandei este legat de tuberculul cenușiu prin o zonă pediculată (tija hipofizară) străbătută parțial de recessul hipofizar (ventral) al ventriculului al III-lea. Prin hormonii elaborați coordonează activitatea tuturor glandelor endocrine, fiind astfel denumită și „creier endocrin“.

**Hipofizar** (hormon—). Secreție a glandei hipofize, care poate fi elaborată de lobul anterior, intermediar sau posterior.

**Hipofoliculinemie.** Titru estrogenic redus care determină modificări puțin evidente în timpul estrului, așa-numitele călduri inaparente sau șterse.

**Hipogalaxie.** Secreție redusă de lapte.

**Hipogastrică** (arteră —), sin. *Artera iliacă internă*. Una din terminalele aortei abdominale, distribuind sînge organelor din cavitatea pelvină, pe traiect emîțind colaterale parietale.

**Hipogastru** (gr. *hypo* : sub, scăzut ; *gaster* : stomac, burtă). Zona peretelui ventral al abdomenului, cuprinsă între ombilic și pubis.

**Hipoglicemia porceilor.** Boală a porceilor, apărînd în primele trei zile de viață, declanșată de foame (agalaxie, disorexie etc.), de frig etc., manifestată prin semne de depresiune nervoasă, alternînd cu scurte perioade de excitație, tremurături, zburlire, hipotermie etc.

**Hipoglicemie** (gr. *hypo* : sub, dedesubt, *glykys* : dulce ; *haima* : sînge). Scădere a concentrației glucozei din sînge sub valorile normale.

**Hipoglobulie** (gr. *hypo* : scăzut ; lat. *globus* : glob). Reducerea numărului de globule pe unitatea de volum sangvin.

**Hipoglos** (nerv —), sin. *Perechea a XII-a de nervi capitali*. Nervul motor al limbii, avînd originea aparentă în șanțul colateral ventral al bulbului, ieșînd din cavitatea craniană prin gaura nervului hipoglos (condiliană), pentru a trece printre vag și nervul accesoriu, distribuindu-se mușchilor limbii.

**Hipognat.** Monstru rezultat printr-o turburare embriogenetică, caracterizat prin prezența unui cap accesoriu atașat la mandibula individului principal.

**Hipologie** (gr. *hippos* : cal și *logos* : discurs). Studiul cunoștințelor despre cal sau știința care studiază anatomia și fiziologia calului, clasificarea și descrierea speciilor de ecvine, tehnologia ameliorării și reproducția calului, tehnologia creșterii, îngrijirii, hrănirii și folosirii calului etc.

**Hipomagnezemie.** Afecțiune cauzată de lipsa sau insuficiența magneziului din furaje.

**Hipometru**, sin. *Zoometru*. Aparat pentru măsurarea dimensiunilor mari (înălțimi, lungimi și lărgimi) ale corpului animalelor. Se pot folosi diferite tipuri

de zoometre: hipometru, bastonul Derioz, bastonul Lydtin, bastonul românesc etc. În principiu hipometrul este construit dintr-un corp metalic din lemn sau metal, în interiorul căruia culisează o tijă metalică, ambele gradate, iar la capete se întind două tije metalice.

**Hipoparatiroidie.** Endocrinoză dependentă de insuficiența paratiroidelor, manifestată sub formă de febră vituleră la vaci, tetanie (eclampsie) de lactație la cățe, prin tetanie acută sau latentă la celelalte animale.

**Hipopepsie** (gr. *hypo*: scăzut; *pepsis*: coacere). Reducerea digestiei gastrice, cu hiposecreție de acid clorhidric, fermentații mai intense, dilatație atonă a stomacului etc.

**Hipoplazie.** Diminuarea volumului unui organ sau nedezvoltarea lui completă, cel mai adesea indicind o atrofiie tisulară sau organică incipientă.

**Hipoplazie ovariană.** Anomalie congenitală care constă în insuficiența dezvoltare a ovarelor, nematurarea foli-culilor ovarieni și ca urmare starea de infertilitate a femeii. Ovarele sînt mici, de consistență elastică sau fibroasă. Femela poate manifesta călduri, dar cu modificări de mică intensitate.

**Hipoplazie testiculară.** Slaba dezvoltare a testiculelor, însoțită de tulburări ale procesului de spermatogeneză, ceea ce constituie o cauză de sterilitate la masculi.

**Hipoplazie uterină.** V. Infantilismul genital.

**Hipoproteinemie.** Reducerea cantității de proteine plasmatiche.

**Hipoproteinoza.** Manifestare a deficitului calitativ sau cantitativ în proteine, îmbrăcînd forme foarte variate: scăderea producției, slăbire, perturbații în sfera genitală, hipotrepsie, pică, hipoproteinemii, leucopenie, predispoziții la nsecții intercurrente etc.

**Hipoprotrombinemie.** Reducerea cantității de protrombină circulantă.

**Hiposecreție.** Scăderea secreției unor glande, indiferent de natura lor.

**Hiposenoză.** Boală produsă prin insuficiența seleniului.

**Hipospadias.** Anomalie congenitală care constă în devierea orificiului uretrei pe partea ventrală a penisului. Determină imposibilitatea folosirii masculului la reproducție.

**Hipostatică** (genă —). Genă al cărei efect este influențat pînă la anulare de efectul unei alte gene nealelice (v. Epistazie).

**Hipostenie.** Diminuarea forțelor organice.

**Hipotalamus.** Zona ventrală a dien-cefalului, cuprinzînd tuberculul cenușiu cu nucleii corespunzători, tija hipofizară și hipofiza, reprezentînd principalul centru neurovegetativ, metabolic, simpatic, termogenetic, termoregulator, centru al somnului etc.

**Hipotensiune.** Scăderea trecătoare sau permanentă a tensiunii arteriale sub valorile normale.

**Hipotermie.** Afectat de hipotermie.

**Hipotermie.** Coborîrea sub normal a temperaturii corporale la homeoterme, frecvent produsă de uremie, inanție, cancer gastric, convalescență etc.

**Hipotiroidism,** sin. *Hipotiroidie, hipotireoză.* Endocrinoză tiroidiană realizată prin insuficiența funcțională, tradusă prin depresiune nervoasă, tulburări ale funcției genitale, nanism dizarmonic („boala gîtului scurt“, datorită mixe-demului), la porci, eventual hipertrofia glandei (gușă hipotireotică) etc.

**Hipotonie.** 1. Dezechilibru neuro-vegetativ însoțit de coborîrea tonusului orto-parasimpatic; 2. Stare de tensiune osmotică a unei soluții cu concentrație ionică mai mică decît a plasmiei.

**Hipotrepsie,** sin. *Atrepsie, hipotrofie* sau *distrofie alimentară.* Dezvoltarea insuficientă a animalelor în perioada embrionară (hipotrepsie congenitală) sau după naștere (hipotrepsie dobîndită), însoțită de stare de întreținere rea, reducerea vîociunii, disorexie, hipotermie, anemie, susceptibilitate deosebită față de infecții intercurrente etc.

**Hipotrofie.** Nutriție insuficientă (v. și hipotrepsie).

**Hippocampus guttulatus microstephanus**, sin. *Cal de mare*. Pește marin de 10–12 cm din ordinul *Sygnathiformes* din M. Neagră unde stă între tufe de plante de care se agață cu coada. Are corpul comprimat lateral, cu coada îngustă și prehensilă. Capul prevăzut cu tubercule, are o creastă la ceafă și un bot tubular. Întregul corp este acoperit cu plăci osoase. Coloritul corpului roșcat negricios. Femela depune aproximativ 400 icre în punga incubatrice de pe partea ventrală a masculului. Se poate folosi ca pește de acvariu, cu apă marină.

**Hippocrate.** Cel mai mare medic al antichității, născut în insula Kos (marea Egee) către anul 460 i.e.n.; a creat o școală medicală cu orientare materialistă pentru a explica natura stărilor de boală. A scris prima lucrare de igienă „Despre aer, apă și locuri”.

**Hippom.** Produs rezultat din împerecherea femelelor hibride (dintre iapă din specia calului și mascul asin—catircă) cu mascul din specia calului (armăsar). Acest produs este foarte asemănător cu calul. Se obține destul de greu, deoarece, în general, hibridii sînt sterili.

**Hipsometru.** Aparat pentru determinarea presiunii atmosferice și altitudinii față de nivelul mării, bazat pe temperatura de fierbere a apei.

**Hirsut.** Cu păr exagerat. Defect de exterior frecvent la unele rase de ciini cu păr sirnos.

**Histamină.** Amină biogenă rezultată prin decarboxilarea enzimatică a histidinei ( $C_5H_7N_3$ ). Rol biochimic: **a)** vasodilatator; **b)** reglează tonusul fibrelor musculare netede; **c)** stimulează secreția sucului gastric; **d)** este implicată în reacțiile de tip alergic.

**Histeralgie** (gr. *istero*: uter, matrice, *algos*: durere). Nevralgie uterină, dureri neinflamatorii ale uterului.

**Histerectomie** (gr. *hystera*: uter; *ektome*: excizie). Operație complexă de ablație totală sau parțială a uterului,

practicată la suine pentru obținerea purceilor liberi de germeni specifici (S.P.F. — Swine Pathogen Free) și la animalele mici în caz de tumori grave uterine. La animalele mari se practică doar în prolapsurile uterine ireparabile.

**Histeromie.** Secționarea peretelui uterin.

**Histeropatie.** Termen general pentru definirea oricărei boli uterine, indiferent de natura sau caracterul ei.

**Histeroragie.** Scurgere de sînge din uter. Hemoragie uterină.

**Histidază.** Enzimă ce se găsește în ficatul vertebratelor superioare și care catalizează conversia histidinei în acid urocanic.

**Histidina**, sin. *Acid  $\alpha$  amino- $\beta$ -imidazol-propionic* ( $C_6H_{10}O_2N_2$ ). Aminoacid esențial cu rol important în alimentația animalelor, în sinteza acizilor nucleici și a acidului folic, în metabolismul azotului și al proteinelor, în formarea singelui etc. Se găsește în cantități diferite în proteina nutrețurilor vegetale și animale. Lipsa histidinei din rație duce la scăderea apetitului, la reducerea sporului în greutate și a eficienței furajării.

**Histogeneza**, sin. *Diferențiere în timp*. Proces care caracterizează diferențierea celulară. Se manifestă printr-o serie de schimbări în timp, prin care o regiune oarecare a embrionului capătă treptat caracteristicile unui anumit țesut specializat al organismului adult.

**Histologie.** Acea parte a anatomiei care studiază structura microscopică a organismelor vii, putînd fi sistematizată în: *citologie* (studiul celulei), *histologie* (studiul țesuturilor), *organologie* (structura țesuturilor în cadrul organelor), *embriologie* (dezvoltarea embrionului — pînă la stadiul fetal), *histoenzimologie* (studiul histochimic-enzimologic al componentelor microscopice) etc.

**Histomonoză.** Parazitoză produsă de flagelate din genul *Histomonas* care se dezvoltă în ceul și ficatul păsărilor de curte.

**Histomonoză a păsărilor**, sin. *Peritiloflohe-patita infecțioasă a păsărilor*. Boală produsă de *H. meleagridis*, frecventă la puii de curcă (infestație prin excremente, cadavre de animale bolnave, viermi Heterakis), cu incubație de 9–15 zile, manifestată prin dinamie, diaree galbenă spumoasă (ca sulfurile), fetidă, slăbire rapidă, animalul sucombând în 2–10 zile, eventual diaree trenantă, puii debilitându-se.

**Histopatologie.** Studiul alterațiilor tisulare și celulare provocate de diferite boli.

**Hituire.** Acțiune de afumare la o temperatură de 80–120°C a mezelurilor, cârnii sau peștelui. Odată cu afumarea are loc și o coacere a produsului îmbunătățind suculența și frăgezimea acestuia.

**Hireiog**, sin. *Grivan* (*Cricetus cricetus*). Specie de mamifer rozător, cu corpul lung de circa 30 cm, cu blana pufoasă de culoare roșcată și coada scurtă. Are două punji situate în regiunea feței, cu care transportă în vizuină boabele de cereale. Trăiește în toată Europa și în vestul Asiei și produce pagube agriculturii. Se vinează pentru blană.

**Hirșie.** Pielică de foarte slabă calitate, rezultată uneori atât de la rasa Turcană cit și de la metișii acesteia cu berbeci de tip Karakul.

**Hodh.** Cal de origine barbă, răspândit în Mauritania. Are dezvoltare corporală elipometrică (tală 140–148 cm), făptură masivă, cu trenul anterior și posterior bine dezvoltat. Este un animal rustic, rezistent și realizează mersuri ușoare, întinse și elastice, fiind folosit la călărie și tracțiune.

**Holmogor.** Rasă de taurine formată în U.R.S.S., pe baza încrucișării vacilor locale cu tauri din rasa Friză olandeză, proces început în sec. al XVIII-lea. Se caracterizează prin dezvoltare corporală eumetrică (tală 132 cm și greutatea 550–600 kg), profil dolicomorf, făptură uscățivă, exterior specific tipului de lapte (cap fin, uscățiv, gît subțire,

trunchi trapezoidal, cu abdomen bine conturat și uger dezvoltat, membre subțiri), culoare bălțată cu negru; uneori se întilnesc și animale bălțate cu roșu și șoricii. Are constituție fină, temperament vioi, caracter docil, precocitate bună, aptitudine bună pentru lapte (în medie 3 600–4 200 kg cu 3,7% grăsime); producția de carne este mai slabă; 2. Rasă de giște formată în U.R.S.S., prin încrucișarea rasei chineze cu giște locale albe mai grele. Păsări cu greutate mare (8–12 kg) produc 30–40 ouă de 180–200 g cu indici de incubație satisfăcători.

**Holoerin** (gr. *holos*: întreg; *erinein*: a secreta). Termen utilizat pentru definirea elementelor celulare secretorii sau procesului secretor în care producerea secreției se realizează prin distrugerea elementelor celulare (ex. glandele sebacee).

**Holoenzimă**, sin. *Holoferment*. Substanță care, în teoria structurii dualiste a enzimelor, reprezintă complexul dintre coenzimă, gruparea activă efectoare a reacției enzimatice, și apoenzimă, partea proteică a enzimei care determină specificitatea reacției enzimatice și potențează coenzima.

**Holoferment.** V. Holoenzimă.

**Hologlucide.** Glucide constituite numai din oze. După numărul ozelor constitutive, se clasifică în oligoglucide (diglucide, triglucide, tetraglucide) și poliglucide (amidon, glicogen, celuloză, inulină).

**Holopatie** (gr. *holos*: întreg; *pathos*: boală). 1. Stare patologică generală exteriorizată prin modificări locale; 2. Teorie conform căreia orice tulburare sau boală locală este consecința unei stări patologice generale, de ordin constituțional sau de altă natură.

**Holoproteide.** Grupă importantă de substanțe proteice caracterizate prin aceea că prin hidroliza lor rezultă numai aminoacizi. Din această grupă fac parte albuminele, globulinele, histonele și prolaminele, substanțe care, pe lângă rolul plastic și energetic, mai îndeplinesc în

corp importante funcții biologice. Exemple: albumine, globuline, histone, proteine, scleroproteine etc.

**Holoturide**, sin. *Castraveți de mare*. Echinoderme cu corpul moale, alungit în formă de castravete. Unele specii din mările Orientului Îndepărtat (*Styhopus japonicus* și altele) sînt comestibile: afumate, se cunosc sub denumirea de *tre pang*.

**Holstein**. 1. Rasă de taurine din Germania (Holstein), considerată de unii varietatea rasei Ostfrize, cu roba bălțată alb cu negru sau cu roșu, cu o greutate corporală de 500 kg, cu o producție de lapte de 3 000—4 000 l în medie și cu un bun randament de abator (v. Friza germană); 2. Rasă veche de cai, de jumătate sînge, formată în Nordul Germaniei pe baza încrucișării calului local masiv cu rase ameliorate. Se caracterizează prin dezvoltare corporală hipermetrică (tală 160—165 cm), făptură masivă, conformație corectă, constituție robustă, aptitudini mixte de călărie, în special pentru proba de obstacole și trialton și tracțiune intermediară.

**Homar**. V. *Homarus vulgaris*.

**Homaridae**. Familie de crustacei decapodi marini care cuprinde homarii.

**Homarus vulgaris**, sin. *Homar*. Crustaceu superior marin de 30—60 cm care se găsește în apropierea țărmului pe funduri stîlcoase la adîncimi de 1—40 m, din M. Nordului, Oc. Atlantic, M. Mediterană. În M. Neagră s-a semnalat pe lângă capul Caliacra și țărml U.R.S.S. Are corpul alungit, ușor turtit dorso-ventral și prevăzut cu o carapace, cu un rostrum puternic și cu spini pe laturi. Prima pereche de picioare toracice puternic dezvoltate și asimetrice. Perechile doi și trei de picioare toracice au cîte o pensă mică. Coloritul corpului albastrii cu o nuanță neagră sau cu pete. Are valoare economică mare, fiind consumat de om.

**Homeoclimatiee**. Zone geografice cu caracteristici climatice asemănătoare.

**Homeorheză** (W a d d i n g t o n, 1957) sin. *Dezvoltare homeostatică, canalizarea dezvoltării*. Fenomen genetic în virtutea căruia dezvoltarea unui organism în diferite condiții de mediu poate să urmeze diferite căi, însă fenotipul va lua naștere numai aplicînd acea cale care asigură supraviețuirea și capacitatea de reproducere a organismului.

**Homeostazie**. Termen general definind mecanismul de reglare și întreținere a constantelor fizico-chimice, fiziologice, la valoarea lor naturală.

**Homeostazie genetică** (L e r n e r, 1950, 1954). Tendința unei populații de a-și echilibra genofondul său de așa manieră încît să mențină o structură genetică care să conducă la un echilibru optim în condițiile în care trăiește și evoluează populația respectivă. Conceptul de homeostazie genetică cuprinde toate mecanismele de autoreglare din populație, inclusiv procesele de coadaptare.

**Homeoterme** (gr. *homoios*: egal și *thermos*: cald). Animale care își păstrează aproape neschimbată temperatura corpului. Se mai numesc și animale cu sînge cald (ex.: păsările și mamiferele).

**Homeotermie**. Proprietate a unor animale de a-și păstra o temperatură constantă a corpului, oricare ar fi variațiile temperaturii mediului ambiant. Homeotermia este proprie numai vertebratelor superioare (păsări și mamifere) și este asigurată prin mecanisme fiziologice complexe de termoreglare.

**Homo**. Nurcă obținută în stare homozigotă prin factorul dominant Stewart (**WW**) care provoacă decolorarea blăni. Exemplarele homozigote au un procent mare de sterilitate, dar produc blănuri albe cu tentă albastruie deosebit de valoroase. Factorul Stewart homo se poate realiza și în genotipul unor nurci recesive (Pastel St, Safir, St etc.).

**Homoalele** (R o m a n, 1956). Gene alelice mutante la aceeași poziție din structura genelor. Crossing-over-ul alelic nu se constată la perechile de gene homoalelice.



**Homoeromie** (gr. *homos*: egal și *chromos*: culoare). Termen care constă în potrivirea de culoare între un animal și substratul pe care se află. Homocromia poate fi permanentă, când animalele au întotdeauna culoarea mediului (ex. cele din deșerturi au culoarea nisipului, cele polare sînt albe, cele din pădurile tropicale sînt verzi etc.), sau schimbătoare, când animalele își pot schimba colorația în funcție de substrat (ex. cameleonul). Homocromia are un rol protector, fiind o consecință a selecției naturale.

**Homogamie**, sin. *Imperecheri omogene*. Imperecherea indivizilor ce au caractere (fenotipice) similare, indiferent de gradul de înrudire între indivizi. Procesul s-a bucurat de multă popularitate, deoarece imperecherea bun cu bun presupune și selecție (eliminarea celor „răi“).

**Homogametic. 1.** Genotip alcătuit din două gene alelice care au același efect. Ca urmare, în urma gametogenezei toți gameții care se vor forma vor avea la locusul respectiv aceeași genă; **2.** Organism la care perechea de heterosomi este alcătuită din doi cromozomi identici. Ca urmare, toți gameții produși de un asemenea organism vor fi de un singur tip în ceea ce privește heterosomul pe care-l conțin.

**Homogrefa.** Grefă practică cu grefon obținut de la un individ din aceeași specie (v. grefă).

**Homolog** (gr. *homos*: egal; *logos*: raport). Termen general indicînd proveniența unui produs (terapeutic, în general) sau a unui țesut de la un alt individ din aceeași specie. Se folosește pentru categorisirea serurilor, grefelor etc.

**Homosexualitate**, sin. *Inversiune sexuală* (gr. *homos*: același; lat. *sexus*: sex). Perversiune caracterizată prin atracție sexuală pentru indivizi de același sex.

**Homotipie.** Tip de diviziune celulară în care dintr-o celulă cu un anumit număr de cromozomi se obțin două

celule fiice cu același număr de cromozomi ca cel din celula mamă.

**Homozigot**, sin. *Homozigotic*. Organism care provine din părinți cu caractere relativ apropiate din punct de vedere genetic (v. și Homogamie).

**Hordeină.** Proteină vegetală care se găsește în boabele de orz. V. și gliadine.

**Horipilator**, sin. *Arrector pili*. Mușchi dermic care prin contracția lui produce expulzarea sebumului din glanda sebacee pe deasupra căreia trece.

**Horipilație** (lat. *harrere*: a se zbîrli; *pilus*: păr). Zbîrlirea părului (reflexe, produse de frig sau de factori psihici, fiziologici etc.).

**Hormoni.** Substanțe cu structură chimică variată și cu acțiune fiziologică diferită elaborate de glandele endocrine; transmiși pe cale umorală organelor efectoare, hormonii participă — în concentrații mici — la reglarea proceselor metabolice prin mecanisme de stimulare și de inhibiție. După structura chimică, se clasifică în: hormoni derivați de la aminoacidul tirozina (tiroidieni, medulosuprarenali), hormoni polipeptidici (hipofizari, paratiroidieni și pancreatici), hormoni steroizi (corticosuprarenali și sexuali).

**Hormon somatotrop.** Hormonul de creștere sau somatotropina (STH), secretat de hipofiza anterioară; este de natură proteică și prezintă o structură moleculară care variază în funcție de specie. Rol biochimic: a) stimulează creșterea organismului și procesele metabolice corelate cu aceasta; b) intensifică sinteza proteinelor tisulare; c) stimulează condrogenza asociată cu creșterea oaselor și intensifică procesul de calcifiere a acestora.

**Hormoni androgeni.** Hormoni sexuali masculini care determină apariția și manifestarea caracterelor secundare masculine. Exemple: testosteronul, androsteronul.

**Hormoni corticosteroizi.** Hormoni secretați de corticosuprarenală. După acțiunea lor biochimică, se clasifică în

glucocorticoizi și mineralocorticoizi. Reprezentanți: cortizolul, cortizomul, corticosteronul, aldosteronul.

**Hormoni estrogeni.** Hormoni sexuali feminini care determină apariția și manifestarea caracterelor sexuale secundare feminine. Exemple: estradiol, estriol, estrona. Biosinteza lor este localizată în foliculii ovarieni. Principalul hormon estrogen este estradiolul.

**Hormoni glandotropi.** Hormoni de natură proteică secretați de lobul anterior al hipofizei cu rol în reglarea funcționării glandelor endocrine periferice: *tireotrop* (stimularea glandei tiroide), *gonadotropi* (stimularea glandelor sexuale), *prolactin* (stimularea glandelor mamare), *adrenocorticotrop* (stimularea glandelor suprarenale).

**Hormoni hipofizari.** Hormoni de natură proteică secretați de către hipofiză și transmiși pe cale umorală organelor receptoare. Lobul anterior al hipofizei secretă hormonul somatotrop (de creștere) și hormoni glandotropi; lobul intermediar secretă hormonul stimulator melanofor; lobul posterior secretă hormonii octocina și vasopresina.

**Hormoni medulosuprarenali.** Derivați de la aminoacidul tirozina și secretați de componenta medulară (medulosuprarenala) a capsulelor suprarenale. Reprezentanți: adrenalina, noradrenalina.

**Hormoni sexuali.** Derivați steroizi elaborați de glandele sexuale. Determină dezvoltarea și manifestarea caracterelor sexuale primare și secundare, precum și exercitarea funcțiilor sexuale și a celor de reproducere. Se clasifică în hormoni sexuali masculini (androgeni) și hormoni sexuali feminini (estrogeni).

**Hormoni tiroidieni.** Familie de hormoni derivați de la aminoacidul tirozina care conțin iod și care sînt secretați de către glanda tiroidă: tiroxina, tironina, triiodtironina, diiodtirozina. Rol biochimic: intensificarea proceselor de oxidare celulară, stimularea biosintezei enzimelor

respiratorii din mitocondrii, influențarea metabolismului.

**Hormonologie** (gr. *hormon*: a excita, *logos*: studiu). Parte a endocrinologiei care se ocupă cu studiile hormonilor. Ea studiază originea, natura chimică, etapele sintezei hormonilor în organism, proprietățile biologice ale hormonilor, soarta acestora în organism, aplicațiile hormonilor în terapeutică etc.

**Hormonoterapie.** Terapeutică bazată pe utilizarea hormonilor.

**Horse-Pox**, sin. *Variolă eșvină, variolă calului*. Boală infecțioasă, contagioasă și inoculabilă, produsă de un virus și caracterizată prin apariția unor erupții veziculo-pustuloase pe mucoase și pe membre.

**Hotot**, sin. *Alb de hotot*. Rasă de iepure mijlociu originară din Franța, cu greutate medie de 4 kg, caracterizată prin indici superiori de reproducție.

**Houdan.** Rasă de găini decorativă formată în Franța unde în trecut, datorită calității cărnii, era apreciată pentru producția de carne. Are 2,5 kg găina și 3,5 kg cocoșul, produce 120—140 ouă, și prezintă un exterior atractiv (culoare pestriță, moț globulos, creastă în formă de frunză de stejar, barbă și favoriți dezvoltate, picioare cu 5 degete).

**Houp.** Varietate de nurecă trirecesivă, produsă prin încrucișarea nurecilor Silverblue, Aleutină și Pastel Ambergold. Blana are o culoare fumurie cu nuanță de roz deschis.

**Houston.** Soi nou de ovăz, obținut prin selecție în S.U.A., care dă producții ridicate chiar și în condiții de secetă.

**Hoyberg.** V. Butirometru.

**Hrană.** Termen general utilizat pentru definirea tuturor produselor folosite în alimentația animalelor (v. și furaj).

**Hrănitör.** Utilaj destinat furajării animalelor. Hrănitörul este format din rezervor și jgheab de hrănire și poate avea formă circulară, liniară sau specială (jgheab de hrănire tip cupă etc.). Hrănitörul poate fi pentru taurine, pentru suine, pentru păsări etc. La unele hrănitore cantitatea de nutreț din jgheabul de hrănire poate fi reglată.

**Hrișcă** (*Fagopyrum esculentum*). Plantă ce se cultivă în nordul țării, în special în Moldova. Este anuală, cu o perioadă lungă de înflorire (o lună sau mai mult). Albinile o vizitează în special dimineața și seara, secreția de nectar e mai abundentă pe timp cald și umed. Se cultivă primăvara (luna mai) sau vara (iunie) pe soluri ușoare, nisipoase, acide sau neutre. Asigură o producție de miere de 43-90 kg/ha.

**Hroby**. Linia cea mai veche a rasei Huțule, de proveniență românească, dar carcia i s-a făcut improspătare de sînge din linia cu același nume din Cehoslovacia. Se caracterizează prin făptură uscățivă, dezvoltare corporală mai mică față de alte linii, format corporal cu tendință spre patrat, conformație nu prea armonioasă (cap mic, expresiv, gît muscular, trunchi relativ scurt, membre subțiri), temperament foarte vioi, constituție robustă-fină, aptitudine mixtă, însă mai pronunțată pentru portsamar.

**Hruska Francise** (1819-1888). Inventatorul (1865) extractorului de miere, realizare deosebită în dezvoltarea apiculturii.

**Hucho Hucho**, sin. *Loștrița*. Pește răpitor dulcicol de 1-1,3 m din familia *Salmonidae*, din apele mari curgătoare de munte cu fundul pietros din bazinul hidrografic al Dunării. Are corpul alungit, cilindric și acoperit cu solzi relativ mari. Capul mare, cu botul conic și gura largă cu dinți puternici, dispusă terminal. Coloritul corpului cenușiu-brun pe spate iar pe laturi și abdomen argintiu. Depune icrele pe funduri pietroase în martie-aprilie. Are valoare economică ridicată.

**Hubert**. V. Saint Hubert.

**Hunnseeke**, sin. *Porumbelul găină german*. Rasă de porumbei de carne originară din Austria unde s-a format prin încrucișări complexe. Prezintă conformația porumbeilor găină, dar cu trunchiul mai lung și mai puțin larg. Apreciat și ca pasăre decorativă datorită desenului aparte al penajului.

**Humero radioulnară** (articulație —), sin. *Articulația colului*. Complex articular ce leagă radiusul și ulna la humerus prin două ligamente colaterale, o capsulă articulară comună și ligamente radioulnare radiate.

**Humerus**. Osul care formează baza anatomică (scheletul) brațului, articulat proximal în spată (prin articulația scapulohumerală) și distal la radius și ulnă (prin articulația humero radioulnară).

**Hunter**, sin. *Cal de vinătoare*. Cal jumătate sînge englez, foarte apropiat de Pur sînge englez, dar selecționat spre o conformație mai masivă. S-a format în Anglia și Irlanda, inițial din încrucișările practice între P.S.E., și rasele grele de tracțiune; rezultatele fiind nesatisfăcătoare, s-au folosit apoi împerecherile dintre jumătate și 3/4 sînge ungurec și armăsari P.S.E. Are talie variată (155-170), profiluri spre mezomorfe, conformație corectă (cap ușor, expresiv, drept sau ușor convex, gît lung, trunchi masiv, cu grebănuș puternic, spinarea și șalele scurte și largi, crupa foarte largă și musculoasă, toracele spațios, membrele solide). Este un cal robust, blind, cu temperament vioi, mersuri sprintene, energice, cu aptitudini remarcabile pentru sărirea obstacolelor și vinătoare.

**Husky**, sin. *Huskiy*. Grup de rase de ciini care desemnează în mod obișnuit un ciine metis, care deși obținut din rase diferite, prezintă totdeauna tipul arctic (Husky de Alaska, Husky de Groenlanda). Într-un sens mai general prin acest termen se denumesc ciinele de sanie din extremul nord. Singura rasă recunoscută de Husky este ciinele Husky siberian (v.).

**Husky siberian**, sin. *Tuski*. Rasă de ciini ai eschimoșilor, animale de tracțiune în viteză, ale căror calități deosebite au făcut să ajungă rasa cea mai răspîdită în extremul nord al Europei și Americii. Se adaptează bine în climatele temperate, au un temperament calm și nu se manifestă dușmănos față

de alt cline. Este un animal moderat masiv, cu urechi mici și purtate drept, cu păr lung și aspru, cu coada în seceră deasupra spinării. Are o talie de 50—57 cm și greutate de 23—27 kg.

**Huso Huso**, sin. *Morun*. Pește marin bentonic, potamotoc de 3—5 m din familia Acipenseridae, din M. Neagră, M. Caspică, M. Adriatică și fluviile tributare. Are corpul alungit și gros. Botul scurt, aproximativ conic, cu gura inferioară semilunară, cu buza inferioară întreruptă. Coloritul corpului cenușiu pe spate și alb pe abdomen. Depune icrele la adâncimi de 8—20 m în fluvii pe funduri argiloase și pietriș în curentul apei, în aprilie-iunie. Are valoare economică foarte mare.

**Hutgegen**. Rasă de rațe de origine Bel-giană, din grupa raselor cu greutate intermediară, formată prin încrucișări între rasele asiatice (Peking) și material comun local.

**Hușan**. Rasă de cai (v. Huțul).

**Huțul**, sin. *Hușan*, *Tarpanomongol*. Rasă de cai originară din regiunea muntoasă (izvoarele Siretului), provenită din amestecul calului mongol cu cel tarpan, fiind formată sub influența cadrului natural muntos și ameliorată în rasă curată, pe bază de linii. Se caracterizează prin dezvoltare elipometrică (talie sub 140 cm și greutatea de 400 kg), făptură îndesată, brevimorfă, cu format corporal dreptunghiular, conformație tip de povară (cap mare, gît scurt, gros, cu moțul și coama foarte abundentă, truchi cilindric, lung, larg, avînd spinarea și șalele solide, crupa și pieptul dezvoltate, toracele voluminos, membrele scurte), culoare murgă, roibă, neagră, șoricie și căprioare. Are constituție robustă, temperament vioi, caracter foarte bun, rezistență și rusticitate remarcabile, aptitudine multilaterală (port-samar, călărie și tracțiune). Este rasa cea mai puternică în raport cu greutatea corporală.

**Hvid Land**. V. Danez.

**Hvit**, sin. *Albinos*. Varietate de nărcă albinotică, care apare în ansamblu albă, cu pete pe extremități (nas și membre) și la baza cozii pigmentație în brun. Biana are structură mai grosolană și are o valoare comercială redusă.

**Hymenoptere**. Ordin de insecte din care face parte și albina meliferă. Cuprinde peste 65 000 de specii cu numeroase familii.

**Hypophthalmichthys Molitrix**. Pește fitoplanctonofag din familia *Cyprinidae*, de peste un metru lungime, din apele mari curgătoare dulcicole din Extremul Orient. În Europa a fost introdus și se crește în heleștee și iazuri. Are corpul alungit și comprimat lateral. Capul mare cu botul rotunjit cu gura mare și ochii deplasați în jos. Solzii pe corp sînt mici și caduci. Coloritul corpului negru-cenușiu pe spate și argintiu pe laturi și abdomen. Depune icrele în masa apei în plin curent. În Europa se reproduce numai artificial în luna iulie. Are valoare mare economică avînd un ritm de creștere accentuat.

**Hypophthalmichthys (Aristichtes) nobilis**. Pește zooplanctonofag dulcicol din familia *Cyprinidae*, de un metru lungime, din apele mari curgătoare din Extremul Orient. În Europa a fost introdus în crescătorii de heleștee și iazuri. Are corpul alungit și comprimat lateral. Capul mare și gros, are gura mare și ochii mici și deplasați mult în jos. Coloritul corpului marmorat cenușiu cu pete întunecate. Depune icrele în masa apei în plin curent. În Europa se reproduce numai artificial în luna iulie. Are valoare economică avînd un ritm de creștere mare.

**Hytograf**. Reprezentare grafică a caracteristicilor climatului unei regiuni geografice, printr-o figură geometrică obținută din unirea punctelor de intersecție a valorilor temperaturii și cantității de precipitații medii lunare.



**Iakută**, sin. *Iacută*. 1. Rasă de taurine formată în zonele estice ale U.R.S.S., provenind din vitele originare de pădure. Se caracterizează prin dezvoltare elipometrică (tală 108 cm și greutatea 300 kg), făptură îndesată, exterior puțin armonios, constituție robustă, rusticitate și rezistență remarcabile; suportă ușor iernile aspre, lipsa de nutreț și alte neajunsuri, cu aptitudine de lapte (în medie 1500 kg pe lactație normală, cu un conținut ridicat în grăsime 4,5—6%) și calități bune de carne; 2. Rasă naturală de cai răspândită în nordul U.R.S.S. Se caracterizează prin dezvoltare corporală elipometrică, profiluri breviforme, făptură îndesată, având capul mare, gîtul puternic, trunchiul lung, larg și adînc, membre scurte, solide, pielea groasă, acoperită cu păr lung și des și constituție grosolană.

**Ialomițeană**. 1. Varietatea calului local românesc, de origine tarpanică, formată în Cîmpia Dunării, pe valea riului Ialomița, suferind influența varietății moldovenești și a celei transilvănene. Se caracterizează prin dezvoltarea corporală elipometrică (tală 130 cm și greutatea 300 kg), făptură corporală îndesată, capul relativ mare, gît puternic, trunchi suficient de adînc, lung și larg, membre relativ groase, constituție robustă și temperament liniștit. Are longevitate ridicată, rusticitate, aptitudine de călărie și viteză; 2. Varietate de taurine, aparținînd vitelor autohtone din

țara noastră, formată în condițiile din șesul Dunării, pe valea riului Ialomița. Această varietate este pe cale de transformare prin încrucișări cu diferite rase amelioratoare.

**Iamthund**. Rasă de cîini din grupa cîinilor Spitz, cu talie de 60 cm și de culoare cenușiu-clar sau cenușiu închis.

**Iarba**. Nume generic dat plantelor erbacee anuale sau perene, cu părțile aeriene verzi și puțin lignificate. În mod frecvent este atribuit plantelor din familia gramineelor care cresc pe pajiști naturale sau artificiale.

**Iarba bălții** (*Deschampsia caespitosa*). Graminee perenă spontană. Crește în locurile cu umiditate excesivă, turbării, mlaștini etc. Frecventă pînă pe pajiștile alpine unde se instalează în masă pe terenurile îngrășate prin țîrlire. Are o valoare furajeră scăzută. Crește în tufă deasă, avînd frunze cu limb foliar aspru brăzdat de numeroase linii albe paralele. Are tulpini înalte, inflorescența este un panicul cu numeroase spiculețe.

**Iarba cîmpului** (*Agrostis stolonifera* L.). Graminee perenă de talie mijlocie cu stoloni care cresc frecvent la suprafața solului. Inflorescența este un panicul cu spiculețe uniflore nearistate, violacee la maturitate. Frecventă în pajiștile umede din luncile riurilor, pe turbării. Crește în toate zonele. Nu rezistă la secetă, rezistă însă la ger. Se pretează

la o exploatare mixtă, fiind mai puțin rezistentă la pășunat. Dă producții mijlocii, în jur de 4—6 t/ha fin. Se cultivă intrind în amestecurile pentru pașiștile semănate de durată.

**Iarbă de gazon.** (*Lolium perenne* L.). Graminee perenă cu tufă rară, avind talie mică-mijlocie. În stadiu tinăr lăstării au baza de culoare roșie-violacee, iar limbul foliar posedă luciu pe partea lui ventrală. Inflorescența este un spic compus cu spiculele multiflore nearistate. Frecventă în luncile riurilor, precum și pe solurile revene din regiunile mai umede. Nu rezistă la secetă și este slab rezistentă la ger. Posedă o vivacitate scurtă, menținindu-se în cultură 2—3 ani. Se exploatează mai mult prin pășunat, fiind deosebit de rezistentă și posedind o viteză mare de otăvire.

**Iarbă de Sudan** (*Sorghum sudanense*). Plantă graminee anuală cultivată. Formează tulpini înalte (1,5—2 m) cu numeroase frunze late, glabre. Inflorescența este un panicul avind spiculele uniflore, grupate câte trei. Spiculețul median este fertil, cele laterale sînt sterile. Plantă rezistentă la secetă, fiind cultivată în regiunile secetoase. Este puțin pretențioasă față de sol și valorifică cu rezultate bune solurile sărăturate. Se seamănă primăvara tîrziu. Produce 2—3 coase într-o perioadă de vegetație datorită otăvirii energice. În condiții favorabile poate să producă 40—60 t/ha masă verde, respectiv 8—10 t/ha fin. Se utilizează sub formă de nutreț verde în conveier, fin, semisiloz sau siloz.

**Iaroslav.** Rasă de taurine formată în regiunea cu același nume din U.R.S.S., pe baza vitelor locale, care au suferit infuzii neînsemnate ale raselor străine (Friză, Tiroleză, Simental, Algau), și care au fost selecționate, hrănite și întreținute rațional. Se caracterizează prin dezvoltare corporală relativ mică (talie 124 cm, greutatea 475 kg), profil dolicomorf, făptură uscățivă, scheletul subțire, musculatura puțin dezvoltată, conformația specifică tipului de lapte

(cap fin, uscățiv, coarne mijlocii, git subțire, salba mică, trunchi trapezoidal, cu abdomen voluminos și uger mare, membre scurte și subțiri), culoare neagră cu capul alb, cu linie inferioară a trunchiului, extremitățile membrelor și cozii albe. Este o rasă specializată pentru lapte, realizind o producție medie de peste 3 000 kg, cu 3,9—4% grăsime.

**Iavașa.** Instrument, folosit pentru contenția calului, confecționat dintr-un baston de lemn, la capătul căruia se atașează un ochi din împletitură de păr de cal, de cînepă sau piele sau din metal, sub forma unui clește cu două ramuri. Se aplică de obicei pe buza superioară, stringind ochiul și concomitent și buza, prin durere realizindu-se contenția. Este un mijloc de contenție brutal fiind indicat să se folosească la animalele care nu pot fi contenționate altfel.

**Iaz.** Bazin artificial de apă, semisistem, construit în cursul unei văi, care ia naștere prin bararea acesteia în punctul ei cel mai îngust. Este delimitat de cele două maluri naturale — versanții văii — și de barajul amplasat de-a curmezișul acesteia. Se alimentează din apele curgătoare, din ape freatice sub formă de izvoare și din ape de șiroire rezultate din precipitațiile scurse în lungul versanților. Reprezintă o acțiune pozitivă în dezvoltarea pisciculturii. Producția minimă de pește este de 200 kg/ha.

**Iazuri biologice.** Depresiuni naturale sau artificiale ale terenului, în care sînt deversate apele reziduale după decantare, în scopul unei mai bune purificări.

**Iberică.** Rasă locală de porci, formată în Spania, cu părul de culoare neagră, cu constituție robustă, bună producătoare de grăsime.

**Ibizan.** Rasă de ciini de vînătoare (v. Ogarul Ibizan).

**Iceland.** Varietate de nură (v. Erie).

**Ichinose.** Soi de dud de origine japoneză. Este rezistent la ger, ca și la atacul de bacterioză. Este indicat pentru înmulțirea prin marcotaj. În al 4-lea an în cultură intensivă produce pînă la

19 tone frunză/ha. Se pretează pentru zonele sericicole din sudul și sud-vestul țării.

**Ichtiofag**, sin. *Ihtiofag* (v.). Care se hrănește cu pește.

**Ichtiopag**. Monstru compus din doi indivizi care au un ombilic comun, uniți fiind prin regiunea hipogastrică.

**Ichtiroză**. Tulburare trofică a pielii, caracterizată prin îngroșarea stratului cornos al epidermului, care capătă un aspect solzos.

**Icre**. Denumire dată ovulelor produse de glandele genitale femele ale peștilor. La majoritatea speciilor de pești, icrele (ovulele) sînt fecundate extern. Peștii răpitori (știuca, șalăul etc.) produc mai puține icre și de dimensiuni mai mari decît peștii nerăpitori (crapul, plătica etc.). Unii pești produc icre necomestibile, toxice (mreana, anghila etc.).

**Icre de Manciuaria**. Icre de culoare roșie ale salmonidului potamotoc *Onchorhynchus keta* din Extremul Orient.

**Icre demersale**. Icre mai grele decît apa. Evacuate în apă cad la fund unde se lespesc pe substrat (exemplu la crap) sau sînt libere (exemplu la păstrăv).

**Icre moi**. Icre proaspete (în special de morun) tratate cu sare de bucătărie fără a fi păstrate.

**Icre negre**. Icre de culoare cenușie închis sau neagră, cu gust caracteristic, foarte apreciate, obținute de la acipenseride. Principalele țări exportatoare sînt U.R.S.S. și R. S. România. Cele mai mari sînt de morun (icre de caviar) iar cele mai mici cele de păstrugă.

**Icre pelagice**. Icrele mai ușoare decît apa. Plutesc datorită fie prezenței picăturilor de ulei din icre, fie prin mărirea volumului în contact cu apa.

**Ictalurus melas**. Pește dulcicol de 20—30 cm din ordinul *Cypriniformes* din apele stătătoare mloase și inierbate din America de Nord. A fost importat în Europa apuseană în 1880, de unde s-a răspîndit pe cale naturală în multe țări. În România există în special în Ardeal.

Are corpul alungit, comprimat dorso-ventral anterior, iar posterior lateral. Capul lat cu gura largă prevăzută cu dinți mărunți și cu patru mustăți pe falca superioară și patru mustăți pe falca inferioară. Coloritul corpului brun roșcat pe spate iar abdomenul gălbui. Femela depune 2 000—4 000 icre în cuiburi săpate în nisip sau mîl și sînt păzite după fecundare de mascul. Are valoare economică.

**Icter** (gr. *ikteros*: îngălbenire), sin. *Gălbinare*. Colorarea în galben a țesuturilor și humorilor, datorită hiperbilirubinemiei; trebuie diferențiat de pseudo-icter, produs prin alți coloranți (pigmenți luteinici, caroteni, compuși flavinici); patogen se distinge un icter hepatic icter mecanic și icter hemolitic.

**Idiograma** (N a v a s h i n, 1922), sin. *Cariogramă*. Reprezentare diagramatică a cariotipului prin așezarea cromozomilor într-o anumită ordine în funcție de aspectul lor morfologic (grupați pe categorii de formă și mărime).

**Idiosincrazie**. Hipersensibilitate congenitală și impvizibilă pe care o prezintă anumiți indivizi față de diverse noxe, substanțe etc.

**Ie**. Regiune corporală la animale reprezentată printr-o indoitură a pielii situată la partea inferioară a locului de prindere a membrilor posterioare de trunchi.

**Iepurăriță**, sin. *Jardă*. Tară sub formă de umflătură situată pe fața posterioară a jaretului, la zona de trecere a acestei regiuni cu fluierul. Este de obicei rezultatul unei osteo-artrite tarsiene. Iepurărița reprezintă un defect grav, deoarece împiedică articulația să se închidă și să se deschidă ușor, diminuînd rezistența la efort a articulației și ca urmare reducerea capacității de muncă a calului.

**Iepuraș**. 1. Pui de iepure, în general pînă la vîrsta de înfărcare (2—4 săptămîni la iepurile de cîmp sau 3—6 săptămîni la iepurile de vizuină și iepurile de casă); 2. sin. *Jardon*. Tară dură situată pe capul metatarsului rudimentar.

extern, fiind produsă de osteo-artrita metatrasienă.

**Iepure** (*Lepus*). Gen de mamifere rozătoare, de talie mică caracterizat prin prezența a doi dinți incisivi suplimentari pe falca superioară. Urechile și membrele posterioare sînt lungi, iar coada este foarte scurtă. Aparține ordinului *Lagomorpha* (*Duplicidentata*) și familiei *Leporidae*. Dintre toate speciile de iepuri prezintă interes pentru zootehnie iepurele de casă (v.) provenit din iepurele de vizuină (v.) și iepurele de câmp (v.).

**Iepure de casă** (*Oryctolagus cuniculus domesticus*). Specie de iepuri care au fost domesticiți în peninsula Iberică și în sudul Galiei încă înainte de cucerirea romană. În prezent se crește pe tot globul pentru producția de blană și carne. Prezintă peste 100 rase recunoscute: rase grele (Uriș belgian, Termond, Normand etc.) rase mijlocii pentru carne și blană (Chinchilla, Neozelandez, California etc.) rase mici pentru producția de blană și carne (Alasca, Havană, Japoneză etc.) rase pentru producția de păr (Angora, Opossum). Diferite rase sînt caracterizate prin greutatea corporale care variază de la 1,5 kg (Hermelină) pînă la 8—10 kg (Uriș belgian). În producția industrială de carne se obțin producții medii importante 8—10 fătări, 8—10 pui/fătare, 2,5 kg la vîrsta de 8—9 săptămîni, 50—60 pui valorificați de la mamă (125—150 kg). Iepurii de casă produc o carne albă cu mare valoare nutritivă și cu însușiri organoleptice deosebite. Produc blănuri ușoare, frumoase și de o foarte mare varietate de culori, care se pretează la cele mai variate confecții și la imitarea celor mai multe blănuri prețioase. Rasele pentru păr produc anual 0,8—1,2 kg lînă de cea mai mare finețe și de o mătăsozitate deosebită.

**Iepure de câmp** (*Lepus europaeus*). Specie de iepure sălbatic cu blană cenușie, care trăiește în Europa, Africa de Nord și Asia Mică. În țara noastră este o specie de vînat foarte apreciată pentru

carne și pentru blană. Nu se împerechează cu iepurele de vizuină de care se deosebesc mai ales prin următoarele: este animal solitar, de talie mai mare (4—6 kg) cu durată de gestație mai mare (42—44 zile) cu prolificitate mai mică (2—4 fătări cu cîte 2—5 pui la o fătare) și cu pui care la naștere sînt îmbrăcați, aud și văd. Se cresc și în captivitate. Produc o carne roșie.

**Iepure de vizuină** (*Oryctolagus cuniculus* sin. *Lepus cuniculus*). Specie de iepure sălbatec, strămoș al iepurelui de casă, cu centrul ecologic optim în Europa de vest (Franța și mai ales peninsula Iberică). Animal de talie mică (1,5—2,0 kg) este gregar, trăind în colonii care își fac vizuini săpate în galerii cu cuiburi individuale. Produce carne albă. Are o durată de gestație scurtă (29—31 zile), o prolificitate ridicată (5—8 fătări anual cu 5—8 pui la o fătare) și o precocitate deosebit de mare (animalele sînt apte pentru reproducție la 5—6 luni). Puii se nasc golași, fără văz și auz, dar cresc repede la 30—35 zile fiind în general înțărcați.

**Iepure polar** (*Lepus timidus*). Specie de iepure care trăiește în tundrele și pădurile din nordul Europei, Asiei și Americii de Nord. Se vînează pentru carne și blană.

**Ierbaluță** (*Typhoides arundinacea*). Graminee perenă stoloniferă, de talie înaltă (0,5—2,0 m). Are frunze plane și liniar lanceolate. Inflorescența este un panicul dens, avînd spiculețe uniflore. Frecvență în finețele umede, mlăștinoase începînd din cîmpie și pînă pe pajiștile montane. Plantă foarte productivă, necultivată. Foarte pretențioasă față de umiditate.

**Iesle**. Dispozitiv de hrănire pentru animale. Poate fi sub formă de jgheab betonat sau din metal (pentru taurine, porci, păsări) ori grătar din lemn sau din metal (pentru ovine, cabaline).

**Igienă**. Știința apărării sănătății care elaborează reguli și măsuri generale și speciale pentru prevenirea îmbolnăvirii oamenilor și animalelor.



**Igienic.** Care se referă la regulile și măsurile de igienă.

**Igienizare.** Acțiuni ce se întreprind pentru îndepărtarea cauzelor care au produs insalubritatea sau poluarea mediului, a unor nutrețuri, produse alimentare etc.

**Ihtiologie** (gr. *Ichthys*: pește; *logos*: știință). Ramură a zoologiei care are ca obiect studiul peștilor. Sub aspect teoretic studiază sistematica, morfologia, anatomia, fiziologia și ecologia peștilor, iar rezultatele acestor cercetări constituie baza studiului peștilor sub aspect practic și economic, a evaluării resurselor piscicole și posibilităților optime de pescuit. Ihtiologia este baza teoretică a pisciculturii.

**Ihtiopatologia.** Ramură a ihtiologiei care se ocupă de cunoașterea și combaterea bolilor și paraziților la pești.

**Ile de France.** Rasă de oi franceză creată prin încrucișarea oilor Merinos Rambouillet cu berbeci Leicester. Are capul relativ mare, fără coarne, gît scurt, trunchi bine dezvoltat și membre scurte. Are aptitudini pentru producția de carne, lână fină și lapte, cu prolificitatea de 130—150%. Greutatea corporală 60—65 kg la oi și 80—90 kg la berbeci și 60% randament la sacrificare. Producția de lână 4—5 kg la oi și 7—9 la berbeci cu finețea fibrelor de 23—25 micrometri și lungimea de 8 cm.

**Ileocecală.** 1. (Valvulă —). Cută mucoasă situată la nivelul deschiderii ileonului în cec; 2. (arteră —). Ramură arterială detașată din artera ileocecolică și distribuind sânge ileonului (artera ileonică) și cecului (artera cecală).

**Ileon** (gr. *eilein*: a răsuși). Porțiunea terminală a intestinului subțire, situată între jejun și cec (în care se deschide prin orificiul ileocecal).

**Iliacă** (arteră —). Arteră care are conținutul cu osul ilium distingându-se: o *arteră iliacă internă* ce distribuie sânge organelor din cavitatea pelvină și o *arteră iliacă externă*, coborînd spre inelul femural, unde se continuă cu artera femurală.

**Iilrică.** Rasă de taurine de tip brachicer, originară din Iugoslavia. Se caracterizează prin dezvoltarea corporală elipso-metrică (tală 110—120 cm, greutatea 250—300 kg), format corporal mic, făptură îndesată, exterior cu unele defecte, culoarea vinată. Are rusticitate și rezistență remarcabile, tardivitate pronunțată, longevitate mare, aptitudini multilaterale (lapte, carne, muncă). Realizează o producție medie de lapte de 1200 kg cu 4,3% grăsime; boii sînt apreciați pentru muncă în zonele accidentate.

**Ilium**, sin. *Osul iliac, osul șoldului*. Parte componentă a coxalului, reprezentînd porțiunea lui preacetabulară, avînd o formă aproximativ triunghiulară la animalele mari și aproximativ patrulateră la animalele mici, putînd fi sistematizat într-o parte corespunzînd corpului iliac (sau gîtului) și o parte reprezentînd paleta (sau partea lățită), unghiul lateral al paletei corespunzînd unghiului extern sau al șoldului. Caudal, corpul se articulează cu pubisul și cu ischiul, la nivelul cavității articulare acetabulare.

**Illahee.** Soi de păiuș tiritor din specia *Festuca rubra L.*, creat și cultivat pentru fin și sămînță în Canada.

**Illuminat.** Producere și răspîndire a luminii în vederea desfășurării în bune condiții a unei activități de producție. După natura surselor de lumină folosite, iluminatul poate fi natural (produs de lumina zilei), sau artificial (realizat cu ajutorul unei surse de lumină artificială).

**Iimersiune**, sin. *Iimersie*. Introducerea parțială sau totală a unui corp sau produs într-un lichid. Iimersia este folosită ca procedeu de refrigerare sau congelare a cărnii prin introducerea ei în lichide suprarăcite.

**Imobilizare.** Acțiune de suprimare provizorie a oricărei mișcări, deplasări etc.: imobilizarea zonei de fractură, imobilizarea animalului etc.

**Imperial safir.** Varietate de nurăcece-sivă (v. Safir).

**Imperială albă**, sin. *Empire White*. Rasă de curci formată în Anglia care prezintă un tip greu, caracterizat prin greutate medie de 20—25 kg la mascul și 10—12 kg la femelă.

**Implant.** 1. Porțiuni de țesuturi sau organe, ce se introduc, cu scop terapeutic, sub piele sau în masa țesuturilor, de unde se resorb încet; 2. Material radioactiv, păstrat într-un container special, în vederea introducerii într-un țesut sau tumoră, în scopuri terapeutice.

**Implantare.** 1. Plasarea unui țesut transplant într-un organism; 2. Plasarea în organism a unor organe sau țesuturi în scop de tratament mecanic, așa cum ar fi hernia ventrală sau o fractură; 3. Plasarea unui embrion în endometru.

**Impuber.** Care n-a ajuns încă la faza puberă, de maturitate sexuală.

**Impregnare.** Operație de îmbinare a unui material poros cu o anumită substanță, în general lichidă, pentru a-i mări rezistența la acțiunea agenților externi, pentru impermeabilizare și ignifugare etc.

**Impuls cardiac.** Con tracție a inimii, simțită prin palpare.

**Impurificare.** Schimbare a compoziției normale a unui mediu sau a unui produs prin adăugarea de substanțe vătămătoare din punct de vedere sanitar (ex.: impurificarea apei cu microbi sau substanțe toxice, impurificarea laptelui etc.).

**Imun** (lat. *immunis*: scutit, apărât).  
1. Nereceptiv față de o anumită boală;  
2. Calitativ pentru serul obținut de la animalele imunizate.

**Imunitate.** Stare de rezistență specifică a organismului în raport cu diferiți agenți patogeni, determinată de prezența anticorpilor și de participarea acestora la reacția antigen-anticorp. Se distinge imunitate activă, pasivă, naturală etc.

**Imunizare.** Metoda (mecanismul) prin care se obține imunitatea unui organism la o boală specifică.

**Imunizare activă.** Metoda prin care un organism își câștigă capacitatea de a nu fi receptiv la o boală. În mod obișnuit se obține prin vaccinare, prin trecerea printr-o boală naturală etc.

**Imunizare mixtă.** Procedeu de conferire (prin ser) și câștigare (prin vaccin) a imunității. Se obține prin sero-vaccinare (sau seruminare în focar).

**Imunizare oculată.** Câștigarea unei imunități în mod spontan, fără a i se putea decela cauzele (probabil în urma unei infecții și îmbolnăviri inaparente).

**Imunizarea pasivă.** Metodă prin care se conferă unui animal o imunitate rapidă dar tranzitorie, prin folosirea serului specific.

**Imunochimie.** Ramură a biologiei care studiază fracțiunile chimice componente ale celulelor microbiene sau animale, precum și reacțiile acestora în procesul de imunizare. Imunochimia se ocupă de asemenea, cu prepararea vaccinurilor sintetice.

**Imunogen.** Substanță care stimulează producția de anticorpi specifici sau imunitate celulară.

**Imunogenetică.** Domeniu al geneticii care urmărește stabilirea determinismului genetic al unor caractere cu ajutorul reacțiilor imunologice.

**Imunoglobulină.** V. Gamaglobulină.

**Imunologie.** Ramură a biologiei care se ocupă cu studiul imunității.

**Imunopatologie.** Studiul diferitelor boli la oameni și animale, la care factorii imunității umorale și celulare au importanță în cauzarea perturbărilor patologice.

**Imunopolizaharide.** Polizaharide asociate cu acidul glucuronic și cu un component lipidic, specific fiecărui tip de bacterie. Extrase din bacterii și inoculate la animale, imunopolizaharidele produc imunitate față de bacteriile respective.

**Imunoterapie.** Metodă de tratament care constă în administrarea de seruri și vaccinuri ce conțin antigeni sau anticorpi specifici bolii respective (ex. tratamentul difteriei cu ser antidifteric etc.).

**Inaniție** (lat. *inanis*: gol, ușuratic). Reducerea sau suspendarea consumului de nutrețuri sau a asimilării, față de

necesar : se distinge o inanție completă (rație insuficientă, asimilare insuficientă) și inanție parțială sau calitativă (deficit numai al unor elemente din rație).

**Inapetență** (lat. *in* : lăra; *apetitus* : poftă de mâncare). Reducerea sau lipsa apetitului pentru consumul furajelor.

**Incinerare** (lat. *incinerare*, de la *cinis*, *cineris* : cenușă). Metodă și mijloace pentru distrugerea prin ardere a cadavrelor, resturilor și confiscatelor de origine animală, gunoi, așternut, ustensile de curățenie etc. infectate cu germeni rezistenți; se efectuează în gropi, șanțuri și crematori.

**Incisiv** (lat. *incidere*). Categorie de dinți plasați la extremitatea anterioară a arcadei dentare (la unele specii pe ambele arcade — cabaline, porcine, iar la altele — bovine, ovine, numai pe cea inferioară), care au coroana lătită. Incisivii au rolul de a prinde și tăia furajele, iar la unele specii de animale aceștia joacă rol de apărare.

**Incizie**. Traumă chirurgicală liniară, practică cu un instrument tăios. A nu se confunda cu secționarea, care se practică numai pe organe sau formațiuni.

**Incizură**. Scobitură pe marginea unui organ (os, ficat etc.).

**Incontinența laptelui**. V. Lactoree.

**Incontinență**. Eliminarea involuntară de fecale, urină, lapte.

**Incontinență urinară**, sin. *Enurezie*. Mictiune involuntară, neînsoțită de luarea poziției caracteristice sau de contracția musculaturii abdominale : poate fi totală sau parțială, continuă sau periodică.

**Incubator**. 1. Utilaj (aparat) folosit pentru incubația ouălor și care asigură nivele corespunzătoare ale condițiilor de viață pentru embrioni (căldură, umiditate, ventilație, poziție și întoarcere a ouălor). Este folosit în avicultură pentru producerea puilor sau bobocilor de o zi. Există numeroase tipuri de incubatoare de suprafață (v.) și incubatoare de volum (v.); 2. Utilaj pentru fecundarea icrelor și eclozionarea prepuiilor (v. Incubator

piscicol); 3. Cameră mică, cu oxigen, temperatură și umiditate controlate pentru copiii nou-născuți, pentru purceii obținuți prin histerectomie etc.; 4. Cabinet-laborator, cu temperatură controlată pentru cultivarea bacteriilor sau pentru facilitarea testelor biologice.

**Incubator de suprafață**, sin. *Incubator plan*. Grupă de incubatoare caracterizate prin ventilația naturală organizată. Folosind diverse surse de încălzire (electricitate, flacără deschisă) sau moduri de transmitere a căldurii (aer cald, apă caldă) incubatoarele de suprafață diferă după capacitate (unul sau mai multe compartimente alăturate de câte 20—300 ouă). Incubatoarele de suprafață se caracterizează prin transmiterea căldurii de sus în jos, stratificarea nivelului termic pe verticală, așezarea ouălor în poziție orizontală pe un singur nivel, întoarcerea ouălor în unghi de 180° și temperatură de incubație convențional măsurată la nivelul superior al oului, de 39—39,5°. Incubatoarele din această grupă, larg folosite în trecut, nu mai sînt recomandabile decît în avicultura gospodărească sau sportivă.

**Incubator de volum**. Grupă de incubatoare cu ventilație artificială, generalizate în producția avicolă. Se clasifică în aparate tip dulap și tip cameră. Incubatoarele tip dulap, cu capacitate de 500—25 000 ouă, sînt foarte răspîndite (*Nickert*, *Bismark*, *Petersime*, *Gergely I.V. 2;5R*, *Victoria*, *Simplex* etc.). Incubatoarele tip cameră au capacitate de 30 000—120 000 ouă (*Buckeye*, *Bekoto* etc.) La noi se produc aparate tip *Nova-Buckeye* : *I.V. 60* cu capacitate de 56 000 ouă.

**Incubator piscicol**. Utilaj în care se pun și se mențin în condiții optime de mediu icrele fecundate și se efectuează dezvoltarea embrionului și eclozarea prepuiilor. Necesită o apă nepoluată, cu un anumit debit și cu o temperatură aproximativ constantă. Poate fi de mai multe tipuri : incubator californian, incubator cu curent lung, incubator de tip cetate-basarab etc.

**Incubație. 1.** Proces tehnologic în avicultură prin care se realizează într-un mod economic factorul de confort al condițiilor de mediu, capabil să asigure o dezvoltare normală a embrionului, astfel, ca într-o anumită perioadă de timp, de la zigotul cu viață latentă, să se obțină un pui sau un boboc, cu viabilitate normală și cu o intensitate de creștere corespunzătoare genotipului; **2.** Perioadă caracteristică speciei și rasei în care se desfășoară dezvoltarea embrionară la păsări. Incubația durează o perioadă de timp caracteristică speciei (21 zile la găină, 26—28 zile la curcă și rață, 30—35 zile la gîscă etc.). Poate fi naturală, cînd se face cu ajutorul cloștilor sau artificială, cînd se folosesc incubatoarele; **3.** Perioadă scursă între pătrunderea în organism a unui microb și apariția primelor semne de boală.

**Incubație artificială.** Tehnologia de producție a puilor sau bobocilor de o zi care utilizează pentru realizarea condițiilor de incubație mașini speciale denumite incubatoare. Incubația artificială poate realiza condiții de dezvoltare pentru embrionii tuturor speciilor de păsări domestice sau sălbatice, dar se practică numai pentru păsările nidifuge, ai căror pui pot fi crescuți artificial.

**Incubație naturală, sin. Clocit.** Tehnologie de producție a puilor sau bobocilor de o zi prin folosirea păsărilor cloști care asigură în cuibar condițiile necesare dezvoltării embrionare. Se mai practică doar în unele gospodării ale populației, fiind înlocuită prin incubația artificială.

**Incubabil.** Care îndeplinește condițiile pentru incubație.

**Incurabil** (lat. *in* : fără; *curare* : vindecare). Care nu poate fi vindecat. Se utilizează fie pentru definirea unei boli față de care nu se cunosc procedee de tratament, fie pentru definirea stării unui bolnav care nu poate fi vindecat de boala de care suferă.

**Ingvinal** (canal —). Spațiu conjunctiv de pasaj al testiculului (în timpul migra-

ției sale din cavitatea abdominală spre pungile testiculare) și de adăpostire a vaselor și nervilor testiculari (incvinali). Sistematica distinge în componența lui : un inel ingvinal profund situat subperitoneal, un traiect ingvinal și un inel ingvinal subcutanat sau superficial.

**Indemn** (lat. *in* : fără; *damnum* : pagubă, vătămare, defect, lipsă). Care nu prezintă nici un defect, nici o lipsă. Termenul se utilizează pentru definirea stării unei zone, regiuni sau a unui animal neafectat de o anumită boală.

**Index.** Al doilea deget al membrului toracic.

**Index catatermometric.** Cantitatea de căldură, exprimată în milicalorii, ce se pierde într-o secundă pe suprafața de 1 cm<sup>2</sup> a rezervorului catatermometrului, în timp ce temperatura acestuia coboară de la 38 la 35°C.

**Indiană alergătoare.** Rasă de rațe (v. Alergătoare indiană).

**Indiană combatantă.** Rasă de găini combatante, formată în Anglia (v. Cornish).

**Indice corporal.** Raportul procentual dintre valoarea absolută a două dimensiuni, care exprimă regiuni de exterior, cu o anumită legătură anatomică și funcțională. Indicii servesc pentru a caracteriza conformația corporală și în special a stabilității armonia și proporțiile corporale la animale.

**Indice de selecție.** Indicele folosit în selecția simultană pe mai multe caractere, constînd dintr-o singură valoare care ține seama de importanța tuturor caracterelor considerate. Poate fi definit și ca o funcție liniară a caracterelor considerate și care are cea mai mare corelație cu valoarea genotipică globală a unui individ, în sensul că exprimă în cel mai înalt grad valoarea genotipică globală a animalului respectiv. Criteriile pe care trebuie să le îndeplinească un indice de selecție sînt : să fie cît mai simplu, să se bazeze pe date exacte și comparabile, să aibă o eficacitate maximă. Un indice de selecție este o proprietate a fiecărei populații și a

fiecărei generații, și depinde și de condițiile de mediu în care populația respectivă evoluează. Un indice de selecție se prezintă sub forma  $I_{ABC} = b_1A + b_2B + b_3C$  în care:  $A, B, C$ —reprezintă valorile fenotipice ale caracterelor considerate:  $b_1, b_2, b_3$  — reprezintă coeficienții de regresie parțiali.

**Indicele cadrului corporal.** Raportul între media semisumelor taliei și înălțimii la crupă și produsul rezultat între acestea și lungimea trunchiului, exprimat în  $m^2$ . Este un indice de sinteză utilizate la taurine, care se determină prin formula :

$$I.C.C. = \frac{\text{Talia} + \text{Înălțimea la crupă}}{2} \times$$

$\times$  Lungimea trunchiului. Valoarea acestui indice variază în strînsă legătură cu tipul de aptitudine astfel: la tipul de lapte 1,7—1,9  $m^2$ , la tipul de carne 1,8—2,2  $m^2$  și la tipul mixt 1,9—2,4  $m^2$ .

**Indicele constantei lactației.** Raportul procentual dintre producția de lapte reală a unei vaci și producția ideală (producția maximă zilnică  $\times$  305 zile). Pentru determinarea acestui indice se

folosește formula:  $I_c = \frac{Pr}{Pi} \times 100$ , în

care:  $I_c$ —indicele de constanță a lactației;  $Pr$  = producția reală de lapte și  $Pi$  = producția ideală. Se consideră lactație cu constanță sau uniformitate foarte bună cînd valoarea acestui indice este de 75—80%; bună 68—75%; mediocră 65—67% și neuniformă sub 65%.

**Indicele de dezvoltare a moluștelor.** Indice ce se folosește pentru stabilirea valorii comerciale a moluștelor marine și

dulcicole. Se aplică relația:  $\frac{G_c}{V_f - V_{coc}}$ ,

în care  $G_c$  = greutatea moluștei extrasă din scoică;  $V_f$  = volumul total al moluștei;  $V_{coc}$  = volumul cochiliei.

**Indicele de lapte.** Raportul dintre greutatea corporală ( $G$ ) și producția de lapte pe lactație normală sau totală ( $P$ ),

sau cantitatea de lapte produsă pentru ficcare 100 kg greutate vie, exprimînd economicitatea producției de lapte. Vacile realizează o economicitate foarte bună, cînd cele adulte realizează la 100 kg greutate vie peste 800 kg lapte (1 : 8); economicitate bună 700—800 l lapte/100 kg greutate vie sau 1/7—1/8; economicitate mediocră (600—700 l lapte/100 kg greutate vie (1/ ... 1/7) și economicitate slabă sub 600 l lapte/100 kg greutate vie.

**Indicele Johansson.** Raportul procentual dintre producția de lapte obținută în zilele 101—200 de lactație ( $P_2$ ) și producția de lapte realizată în prima sută de zile de lactație ( $P_1$ ), formula utilizată

fînd:  $I_T = \frac{P_2}{P_1} \times 100$ . Constanța lac-

tației este foarte bună, cînd valoarea acestui indice este mai mare de 90%; bună 80—90%; mediocră 75—80% și neuniformă sub 75%.

**Indicele mamar.** Producția de lapte a sferturilor anterioare, în procente, din cantitatea de lapte muls, reprezentînd proporționalizarea dintre jumătatea anterioară și posterioară a ugerului, respectiv simetria funcțională. Valoarea indicelui mamar la vaci variază între 35—55%, cu media în jurul valorii de 40%. Cu cît valoarea indicelui mamar se apropie de 50%, cu atît indică o simetrie funcțională mai bună și aptitudini relevante ale vacilor pentru mulsul mecanic. Se consideră uger cu simetrie funcțională ideală, atunci cînd valoarea indicelui mamar este de 50%; simetrie foarte bună 46—49%; simetrie bună 43—46%, simetrie mediocră 40—43% și simetrie funcțională slabă, sub 40%.

**Indicele mărimii ugerului.** Exprimă volumul glandei mamare la vacă, care condiționează pe de o parte cantitatea de lapte, iar pe de alta frecvența mulsului. Se stabilește cu ajutorul formulei:  $Vu = L \times A \times b$ , în care  $Vu$  = volumul ugerului, în  $cm^3$ ;  $L$  = lungimea ugerului (se ia cu panglica de la locul de prindere

al corpului mamar, printre cele două jumătăți pînă la baza prinderii posterioare);  $A$  = adîncimea medie (se ia cu rigla gradată de la locul de prindere al ugerului de abdomen, lateral, pînă la baza mameloanelor);  $b$  = lărgimea medie a ugerului (se ia cu compasul în cele mai proeminente puncte laterale ale sferturilor anterioare și posterioare). Vacile adulte (lactația a III-a și peste), prezintă volumul ugerului astfel: Friză peste 37 cm<sup>3</sup>. Bălțată românească 33 cm<sup>3</sup>, Brună 20 cm<sup>3</sup> etc.

**Indicele valorificării hranei.** V. Consumul specific de furaje.

**Indicele volumului corporal.** Raportul dintre dimensiunile de lărgime, înălțime și lungime ale animalului, exprimat în m<sup>3</sup>. Acest indice de sinteză se determină prin relația:  $I.V.C. =$

$$= \frac{\text{Lărgimea pieptului} + \text{Lărgimea crupei}}{2} \times \\ \times \frac{\text{Talia} + \text{Înălțimea la crupă}}{2} \times$$

$\times$  Lungimea trunchiului.

Valoarea acestui indice la taurine variază în raport cu tipul morfoproductiv, astfel: la tipul de lapte 0,50–0,60 m<sup>3</sup>; la tipul de carne 0,60–0,70 m<sup>3</sup> și la tipul mixt 0,70–0,75 m<sup>3</sup>.

**Indigest.** Termen utilizat pentru indicarea furajelor cu procent scăzut de digestibilitate sau care nu pot fi digerate.

**Indigestia gazoasă acută a rumegătoarelor,** sin. *Meteorism ruminal acut, timpanism acut, indigestie mestică, umflare* etc. Dilatație gazoasă rapidă a rumenului și rețelei, întâlnită mai frecvent la taurine și ovine, după consumul de furaje ușor fermentescibile, care nu favorizează eructația. Se manifestă prin modificări de ordin general alături de tensiune, balonament și timpanism abdominal, mai evident pe stînga, instalat în câteva ore sau chiar minute; evoluția este obișnuit supraacută.

**Indigestia spumoasă a rumegătoarelor,** sin. *Timpanită spumousă.* Distensiunea rumenului prin acumularea de spumozii-

late, rezultată din fermentația de conținut cu tensiune superficială diminuată și ușor fermentescibil. Se manifestă similar cu indigestia gazoasă acută a rumenului, diferind prin faptul că la sondaj sau ruminocenteză nu se elimină gaze, ci doar o cantitate redusă de spumozitate, des-tinderea rumenului rămînînd practic nemodificată.

**Indigestie** (lat. *in*: fără; *digestio*: mistuire). Tulburare a digestiei, realizată la nivelul gūșii, prestomacelor, stomacului sau intestinului, caracterizată prin supraîncărcarea cu conținut alimentar sau gazos a compartimentului digestiv afectat; poate evolua acut, subacut sau cronic, sub formă unică sau recidivantă.

**Indurație.** Zonă reactivă în care țesuturile s-au modificat, consistența tisulară fiind mărită, ca o consecință a limitării sau rezolvării unui proces patologic, soldat însă cu reducerea elasticității țesutului afectat.

**Inel nazal.** Inel din oțel care se fixează în septumul nazal al tăurașilor de reproducție, în scopul contenționării și conducerii mai ușoare.

**Inelare.** Operație de individualizare a păsărilor cu ajutorul unui inel metalic sau din material plastic de diferite culori, pe care sînt înscrise litere și cifre. Inelarea se practică la păsările domestice în activitatea de selecție, expoziții și concursuri, precum și la păsările sălbatice urmărite în legătură cu migrația sau cu staționarea într-un anumit teritoriu.

**Inele anuale.** Sîriuri concentrice de pe solzii, vertebrele, otolitele și spinii aripioarelor de la pești. Inelele anuale se disting prin transparență pe solzi, iar la celelalte organe pe secțiuni subțiri. În general un inel reprezintă creșterea cur un an. Studiul inelelor anuale permite determinarea virstei peștilor.

**Inerție** (lat. *inertia*: lene, moliciune). Reducerea contractilităților viscerale: inerție gastrică, intestinală, uterină, vezicală etc.

**Inerție uterină.** Încetinirea sau abolirea contracțiilor uterine în timpul fătării,

cu toate că celelalte semne de parturiri sunt prezente, inerția uterină indicând fie o scădere a tonusului uterin, pe bază de degenerescență, senilitate etc., fie o disfuncție posthipofizară.

**Inervație.** 1. Ansamblul formațiilor nervoase periferice, care constituie aparatul nervos al unui țesut sau organ. Cuprinde receptori, fibre nervoase eferente, fibre nervoase aferente și, uneori, ganglionii nervoși. Ex. inervație digestivă, inervație pulmonară etc.; 2. Cantitatea de stimulare nervoasă primită într-o anumită zonă.

**Infantil** (lat. *Infans* : copil). Nematur. Nematurizat.

**Infantillism.** 1. Stare a organismului care-și păstrează și în perioada de adult caracterele pe care le avea în prima perioadă după naștere; 2. Oprire în dezvoltarea unui organism, datorită unei insuficiențe endocrine.

**Infantillism genital.** Hipoplazie utero-ovariană, mai frecventă la bovine, mai rare la iapă, reprezentând o cauză congenitală de sterilitate la femele.

**Infarct** (lat. *infarcio* : a umple, a îndopa). Necroză localizată, consecutivă blocajului circulației; în funcție de localizarea stopului circulator se distinge infarctul arterial, care poate îmbrăca aspectul de infarct alb (anemic), în organele cu circulație terminală sau cu anastomoze vasculare reduse și de infarct roșu (hemoragic), în teritorii cu alt dispozitiv de reglare a debitului circulator local; infarctele venoase pot fi, la rindul lor, difuze și în focar (circumscrise); infarctele se observă mai frecvent în splină (pestă porcină ș.a.), rinichi, ficat și intestin.

**Infecție.** 1. Pătrunderea sau dezvoltarea microbilor în organism; 2. Stare patologică determinată de microbi sau secrețiile acestora (sin. *Boală infecțioasă*); obișnuit prezintă trei faze: de incubajie, de stare și faza finală. Clasificarea se poate face în funcție de complexul etiologic (infecții primare, secundare, condiționate, asociate), de agentul determinant (viroze, bacterioze, rickettsioze,

micoze), de manifestări (infecții oculte, aparente, locale, generale), de durată (infecții supraacute, acute, subacute, cronice), de aspectul epizootologic (infecții sporadice, enzootice, epizootice, panzootice) de transmisibilitate, de proveniența agentului infecțios etc.

**Infecțios.** Care se referă la infecție, care produce infecția, care rezultă în urma infecției sau care este capabil să transmită infecția.

**Infecund.** Care nu este fecund, la care fecunditatea nu poate avea loc, deși restul funcțiilor genitale sunt normale.

**Infecunditate.** Consecința imposibilității de obținere a zigotului. Infecunditatea se produce în funcție de condițiile create pentru ca cei doi gameți să poată să se asimileze reciproc. Infecunditatea poate depinde deci atât de gametul mascul, cât și de cel femel. A nu se confunda cu sterilitatea, care este o consecință și nici cu infertilitatea (care depinde de factori de nidație).

**Infertil** (lat. *fertilis* : roditor, în : fără). Care nu permite rodirea. În patologia reproducției indică situația în care nu există condițiile necesare pentru creșterea și dezvoltarea zigotului.

**Infertilitate.** Consecința instalării unor condiții patologice la nivelul organului hrănitor al zigotului (la mamifere, organul genital femel), care nu permite fixarea, creșterea și dezvoltarea zigotului. Este vorba deci de o dereglare a raportului zigot-zonă de nidație și formațiunea trofică de dezvoltare. În consecință, un mascul nu poate fi infertil, ci infecund, cu putere sau capacitate redusă sau limitată de fecunditate. Femelele poate fi infertilă.

**Infertilitatea infecțioasă a bovinelor.** Boală infecțioasă, de natură virotică, manifestată prin vaginită și cervicită cronică. Transmisă la taur, provoacă epididimită (sterilitate prin scăderea puterii fecundante a spermatozoizilor sau chiar prin suprimarea spermatogenezei).

**Infestare.** 1. Invadarea unui organism viu de către clemente parazitare ; 2. Starea organismului infestat ; 3. Prezența paraziților.

**Infestat.** 1. Care suferă infestarea ; 2. Organismul care suportă prezența paraziților.

**Infiltrat.** 1. Care este pătruns de lichide, celule supranumeroase sau neobișnuit la acel nivel ; 2. Prezența masivă a unui lichid organic sau a unor celule într-un parenchim : infiltrat pulmonar, infiltrat limfocitar etc.

**Infiltrație.** 1. Creșterea cantității de serozitate, de lichid interstițial sau de celule străine în masa unui țesut ; 2. Rezultatul creșterii cantitative de lichid interstițial, cu acumularea plasmei în țesuturi.

**Infirm.** Care a suportat o alterare ireversibilă la nivelul unui organ important. Se utilizează mai ales cu referire la om, pentru animale rezervându-se termenul de tarat.

**Inflamație.** Fenomen reactiv la acțiunea diverselor toxice (traumatice, infecțioase), caracterizat prin roșeață (rubor), creșterea temperaturii locale (calor), deformare regională (tumor), sensibilitate crescută (dolor) și tulburări funcționale zonale (funcție leasă), distingându-se inflamații congestive, supurative, specifice etc.

**Inflexiune.** Îndoire, deviere : inflexiune uterină etc.

**Influența gîștelor**, sin. *Septicemia exsudativă a gîștelor*. Bacterioză determinată de germeni din grupa *Haemophilus*, caracterizată prin roșeață edematoasă, hemoragice sau fibrinoase subcutanate, pe suprafețele seroase, sacii aereni, aparatul respirator și intestin.

**Influența porcului.** Boală contagioasă produsă de un virus în asociație cu *Hemophilus influenzae suis*, evoluind enzootic sau epizootic, caracterizată prin febră, semne generale și respiratorii, urmate obișnuit de vindecare (v. gripa porceilor).

**Influx nervos.** Propagarea unei de excitație în lungul fibrei nervoase.

**Informație genetică**, sin. *Mesaj genetic*. Secvența nucleotidelor (bazelor azotate) în lanțurile polinucleotidice ale moleculei de acid deoxiribonucleic care intră în structura unui cromozom. Informația genetică este preluată prin fenomenul de transcriere de către acidul ribonucleic mesager.

**Inframicrobiologie.** Disciplină biologică al cărui obiect îl formează studiul inframicrobilor.

**Infraorbital** (nerv —). Ramură a nervului maxilar (din trigemen) care după ce trece în partea laterală a pdelei orbitei (între hiatusul orbital și maxilar) pătrunde în conductul infraorbital (dentar superior) pe care-l parcurge pînă la nivelul găurii infraorbitare.

**Infraspinos** (mușchi —). Mușchi din regiunea laterală a spetei, situat înapoia și sub spina scapulară, în fosa infraspinoasă, pe întinderea căreia se inseră proximal (fix), inserția mobilă realizîndu-se pe tuberculul mare și mic al extremității proximale a humerusului. Extensor al brațului.

**Infundibil** (lat. *infundibulum* : pilnie, coș de moară). Adîncitură în formă de pilnie, din care pornește sau la care de termină un conduct : infundabil hipofizar etc.

**Infuzie** (lat. *in* : în, *fundare* : a vărsa, a turna). 1. Produsul obținut prin extracția unui principiu activ dintr-un substrat vegetal, cu ajutorul unui lichid fierbinte, care se toarnă peste substratul respectiv (deci nu prin fierbere) ; 2. Introducerea sau pătrunderea unui lichid organic în organism cu ajutorul unui dispozitiv special (infuzie de sînge) ; 3. Prin lărgirea sferei, în zootehnie se utilizează termenul pentru definirea aportului genetic de către rasa amelioratoare.

**Infuzori**, sin. *Ciliate*. Clasă de protozoare care au corpul acoperit de cili cu ajutorul cărora se deplasează ; apar în mare cantitate în infuzii de fin. În condițiile de viață neprielnice infuzorii se



invelesc cu o membrană rezistentă (se inchistează), putând astfel supraviețui la uscăciune, temperaturi joase etc. Trăiesc libere (ex. : *Paramoecium*, *Vorticella*, *Stylonychia* etc.) sau parazite ; în acest caz produc îmbolnăviri la om și animale (ex. *Balantidium*, *Ichthyophthirius*, *Chilodon*, *Opalina* etc.).

**Ingesta.** Totalitatea substanțelor introduse în tubul digestiv sub formă de alimente, apă etc.

**Ingestie.** Acțiunea de ingerare a alimentelor.

**Ingham black cross.** Varietate de nură dominantă (v. *Kohinoor*).

**Inginer zootehnist.** 1. Specialist în creșterea animalelor, care se ocupă cu aspectele biologice, tehnologice și organizatorice ale diferitelor specii de animale : reproducție, alimentație, genetică, tehnologie de exploatare, organizarea muncii și a producției etc.; 2. Absolvent al Facultății de zootehnie după susținerea examenului de stat.

**Inginerie genetică** (Tatum, 1964). Introducerea artificială de informații genetice în baza ereditară a unor indivizi (domeniu similar eufeniei). Odată produse informațiile ar urma să fie transmise la generația următoare prin celulele sexuale, ceea ce constituie deosebirea principală a ingineriei genetice de eufenie. Sint trei căi posibile de inducere : a) controlul procesului de mutație ; b) sinteză de gene, respectiv elaborarea unor metode de sintetizare a determinanților genetici și introducerea lor în celulele germinative sau zigoți ; c) transfer de gene, perfecționarea metodelor de introducere într-un sistem genetic viu a unor determinanți proveniți din alt sistem. Ingineria genetică se referă deocamdată la microorganisme.

**Ingredient** (lat. *ingredi* : a intra). Ceea ce intră în componența unui amestec (medicament etc.).

**Inhalaje.** Introducerea prin căile respiratorii, datorită inspirației, a unui gaz, medicament, anestezic, toxic etc.

**Inhibare, sin. Inhibiție.** Suspendarea sau diminuarea unui proces fiziologic sub influența unui reflex nervos, a unui hormon, medicament etc.

**Inhibitori.** Efectori enzimatici care încetinesc sau anulează activitatea enzimatică. Unii cationi ca  $Ag^+$ ,  $Pb^{2+}$ ,  $Cu^{2+}$  sint inhibitori enzimatici.

**Inima, sin. Cord.** Organ central, muscular, al aparatului circulator, care are rol de a asigura prin contracțiile sale ritmice, circulația singelui în organism. Apare la unele nevertebrate (viermi, moluște, artropode) și există la toate vertebratele.

**Injectabil.** Care poate fi injectat, folosit în injecții, administrat prin injecție.

**Injecție.** Administrarea unei substanțe (medicament etc.) cu ajutorul unei seringi și a unui ac ce pătrunde în țesuturi sau organe (vas, mușchi etc.), distingându-se : injecții anesteziante, hipodermice, intraarteriale, intramusculare, intravenoase, intrarahidiene etc.

**Inoculabil.** Care poate fi inoculat.

**Inoculare.** 1. Introducere accidentală sau voită de produse patogene : microorganisme, material infecțios (singe, puroi, lichid cefalorahidian etc.). Astfel, pentru precizarea diagnosticului unui individ presupus bolnav se inoculează la un cobai singe, spută etc., de la animalul bolnav ; 2. Introducerea în organism de microbi omoriți sau cu virulență diminuată în vederea imunizării (v. vaccinare) ; 3. Introducerea unui microorganism într-un mediu de cultură ; 4. Tratarea unor materiale cu diferite substanțe prin injectarea acestora, în vederea feririi de foc, umiditate etc.

**Inodor.** Fără miros.

**Insalubru** (lat. *in* : negatoriu, *salubris* : sănătos). Vătămător sănătății, periculos pentru sănătate. Se utilizează pentru a desemna terenurile și construcțiile care nu corespund unor condiții de igienă.

**Insecte.** Clasă de artropode cu corpul constituit din 21 de segmente grupate în trei regiuni bine diferențiate : capul, toracele și abdomenul. Insectele sint răspândite pe tot globul pământesc și

prezintă o enormă diversitate de forme, datorită adaptării lor la cele mai diferite condiții de viață; aeriană, acvatică, subterană, parazitară etc. Numărul speciilor cunoscute până în prezent depășește cifra de 1 000 000. În total sînt 32 de ordine de insecte actuale, dintre care 29 de ordine sînt reprezentate și în fauna țării noastre. Multe insecte sînt folositoare omului, fie direct (albinele, bondarii) prin produsele lor sau prin polenizarea plantelor, fir indirect (calcididele, ihneumonidele, carabidele), prin faptul că parazitază și distrug o serie de dăunători ai plantelor agricole.

**Insecte dăunătoare.** Insecte care atacă plantele, animalele, oamenii sau produsele vegetale și animale de interes economic. La noi, printre insectele dăunătoare un loc important îl ocupă dăunătorii culturilor agricole, ca de exemplu lăcustele (*Locusta*, *Locustaurus* etc.), ploșnițele cerealelor (*Eurygaster maura*, *Aurelia rostrata*), păduchii de frunze (*Aftidele*), cărăbușii cerealelor (*Anisoplia austriaca*), buha semănăturilor (*Agrostis segetum*), gărgărițele, elateridele, gîndacul de Colorado etc. Numeroase specii de insecte sînt parazite pe corpul omului și animalelor (puricii, păduchii, malofagele etc.): dintre acestea o bună parte se hrănesc cu sînge (insecte hematofage: țînțarii, puricii, păduchii, ploșnițele, flebotomii, muștele), fiind în același timp și vectori ai unor boli. Alte insecte transmit boli prin contact, îndeosebi cu alimentele (ex.: muștele, gîndacii de bucătărie etc.).

**Insecticid.** Mijloc fizic sau chimic utilizat pentru distrugerea insectelor dăunătoare.

**Insectifug.** Substanțe care au calitatea de a îndepărta insectele, protejînd astfel omul și animalele domestice.

**Insectivore.** Ordin de mamifere, de talie în general mică, a căror hrană principală o constituie insectele. Insectivorele se caracterizează prin premolarii și molarii prevăzuți cu tuberculi ascuțiți, capabili să zdrobească crusta de chitină a insectelor (ex.: ariciul, cirțița).

**Insecto-fungicid.** Substanță chimică care are proprietatea de a distruge insectele, ciupercile și mucegaiurile.

**Insensibil.** 1. Lipsit de sensibilitate; 2. Care nu poate fi sesizat prin simțuri (insensizabil).

**Insensibilitate,** sin. *Insensibilizare.* Suspendarea sensibilității.

**Inserție** (lat. *in* : *serere* : a lega). Termen utilizat în anatomie pentru a defini modul (și zona) de fixare a mușchiului (tendonului) pe os.

**Insidios** (lat. *insidae* : cursă). Termen utilizat în patologie pentru definirea unei boli, a cursului unei boli, a evoluției bolii sau a microbului patogen care nu pare atît de periculos pe cît este în realitate.

**Insolație** (lat. *insolare* : a expune la soare). Tulburări produse de expunerea mai îndelungată a zonei craniene neprotejate la acțiunea directă a radiațiilor solare calorice (infraroșii). Pot apare la om și la cabaline și se manifestă prin tulburări nervoase ce se datoresc unei congestii meningiene.

**Inspirație.** Introducerea aerului în plămîni.

**Instalația DI-55.** Utilaj destinat mărunțirii furajelor grosiere, fibroase și concentrate, folosit în secțiile de pregătire a hranei din zootehnie.

**Instalație de alimentare cu apă.** Instalație ce asigură ridicarea apei din sursă, depozitarea ei în rezervorul subteran sau aerian, transportul și distribuția apei la consumatori. Instalațiile de alimentare cu apă din fermele zootehnice cuprind: stația de captare și ridicare a apei, rețeaua de transport și distribuție a apei, hidroforul sau castelul de apă și adăpătorile pentru animale.

**Instalație electrică.** Instalația de transport și distribuție a energiei electrice. Instalația electrică dintr-un adăpost de animale cuprinde: tabloul de distribuție, conductoarele electrice cu tuburile de protecție, întreruptoare, prize mono și trifazate, doze de ramificație, automate de pornire și oprire etc.

**Instalație de colectare a ouălor.** Instalație care se folosește la adunatul ouălor din cuibare sau din cuștile bateriilor și la transportul ouălor la mesele de colectare. Instalația de colectare a ouălor constă în transportul cu bandă și mesele de colectare a ouălor.

**Instalație de distribuire a hranei.** Instalație care asigură distribuirea nutrețurilor în hrănitore sau iesle. Aceasta poate fi mecanică, hidraulică sau pneumatică. Instalația de distribuire a hranei, mecanică cuprinde buncăre-tampon, utilaj de transport și utilaj de distribuire. Instalația hidraulică cuprinde: rezervoare de pregătire a hranei lichide, electropompe, conducte tur și retur cu vane cu deschidere rapidă pentru distribuția hranei în jgheabul de hrănire. Instalația pneumatică cuprinde: rezervor de pregătire a hranei, compresor, rezervor de aer comprimat, rezervor tampon pentru transportul hranei, conductă pentru transportul hranei, hrănitoare sau jgheaburi de hrănire.

**Instalație de evacuare a gunoiului de grajd.** Instalație care asigură curățirea gunoiului și transportul lui la exteriorul adăpostului. Aceasta poate fi mecanică sau hidraulică.

**Instalație de evacuat dejecții cu pompa mele, DI-47.** Se folosește la sortarea dejecțiilor din fosele colectoare și împrăștierea lor pe cimp cu ajutorul aspersoarelor.

**Instalație de muls.** Instalație folosită la extragerea, colectarea și transportul laptei. Instalația de muls este fixă și mobilă; de asemenea, pot fi instalații de muls în adăpost. de muls în săli de muls (platforme de muls) și de muls la pășune. Instalația de muls este formată din aparate de muls, agregatul și rețeaua de vacuum, instalația de spălare și dezinfecție.

**Instalație de produs paste, DI-44.00.00.** Utilaj destinat zdrobirii și mărunțirii știuleților de porumb cu umiditate ridicată în vederea obținerii pastei furajere pentru animale.

**Instalație de răcire a laptei.** Instalație destinată răcirii laptei până la temperatura de 4°C cu ajutorul agentului de răcire (apă, saramură, freon etc.). Instalația de răcire a laptei cuprinde agregatul frigorific și răcitorul de lapte.

**Instalație de tuns oi.** Instalație destinată tunderii electromecanice a oilor. Aceasta constă din mașinile de tuns oi, grupul electrogen, masa de distribuire a energiei electrice, dispozitive de ascuțit.

**Instinct. 1.** Complex de reacții stabile și adecvate la condițiile mediului inconjurător, care sînt innăscute și proprii indivizilor unei anumite specii, asigurînd necesitățile vitale de dezvoltare a organismului, de apărare, hrănire, reproducere etc. ; **2.** Forma precisă de comportament în foarte mare măsură ereditară, în care există o invariabilă asociere de răspunsuri specifice la stimuli specifici: un compus al reflexelor necondiționate. Instinctele sînt necesare animalelor pentru supraviețuire la primele contacte cu lumea exterioară, supt, spartul cojii la pui); importanța și ponderea lor scade odată cu maturizarea animalelor (animalele instinctive au posibilități mai slabe de adaptare comportamentală) în favoarea comportamentelor învățate.

**Instinct social la albine.** Impulsul către viața socială la albine a fost determinat de condiții nefavorabile, cauzate de răcirea cliimei, condiții în care asocierea temporară la început, iar mai târziu de durată, a avantajat specia în lupta ei pentru existență, această formă devenind firească și obligatorie pentru ea.

**Insuficiență.** Incapacitate funcțională relativă a unui organ (ex. insuficiență cardiacă, insuficiență hepatică, insuficiență tiroidiană etc.) sau stare deficitară a unei funcțiuni complexe (ex. insuficiență circulatorie, insuficiență respiratorie etc.).

**Insuficiență endocrină.** Scăderea sau lipsa unui hormon.

**Insuficiență urinară, sin. Insuficiență renală.** Disfuncțiune renală (reducerea

filtrației, a puterii de concentrare și de elaborare), repercutată prin tulburarea homeostaziei, cu perturbări consecutive la nivelul diferitelor organe.

**Insula Langerhans.** Grup celular endocrin din componența pancreasului format din celule mici poliedrice, producătoare de insulină.

**Insulină.** Polipeptid cu rol hormonal secretat de către pancreas. Acționează asupra nivelului glucozei sanguine (glicemie), exercitând un efect hipoglicemiant, antagonist celui al glucagonului.

**Inteligență.** Capacitatea de a învăța și de a răspunde după un antrenament minim. Această capacitate nu poate fi comparată cu a primatelor, dar nu trebuie negată existența ei la animale; ea se manifestă în funcție de specie, rasă, individ și gradul lor de evoluție. Între animalele domestice de fermă, porcul este clasificat ca cel mai inteligent. Animalele inteligente se pot folosi cu mai multă ușurință, în special în cazul cailor pentru echitație academică, a cîinilor de dresaj etc.

**Intensitatea selecției.** Termen sub care se definește în zootehnică posibilitatea depistării și eliminării selective din efectiv a fenotipurilor corespunzătoare unui anumit genotip.

**Intensiv. 1.** Soi de orz de toamnă, creat și omologat în țara noastră în anul 1971, cu producții mari la hectar (5 000—7 000 ha).

**Intensiv. 2.** Soi de orz de toamnă, creat și omologat în țara noastră în anul 1974. Se cultivă pe suprafețe relativ restrinse, în special în zone mai puțin favorabile.

**Interațiune.** Fenomen genetic care caracterizează funcția genei care, prin efectul său influențează în diferite grade, chiar pînă la anulare, efectul unei alte gene. Aceste influențe sînt realizate prin procese controlate genic și nu de materialul genic propriu-zis. Se cunosc două feluri de interațiune. *Interațiune alelică* atunci cînd o genă de la un anumit locus influențează efectul alelei sale și

*interațiune nealelică* atunci cînd o genă de la un anumit locus influențează acțiunea genelor de la un alt locus. Interațiunea alelică se manifestă sub forma *dominanței* (v) iar interațiunea nealelică sub forma *epistaziei* (v.). (acțiuni complementare a genelor, etc).

**Intereineză.** Interval de timp între două diviziuni succesive ale nucleului celular.

**Intereostal.** Care se găsește între coaste: spațiu, mușchi, nervi, artere intercostale etc.

**Interfază.** Fază a diviziunii mitotice considerată din punct de vedere citologic ca fază de repaus, însă cea mai activă din punct de vedere metabolic. În această fază, datorită intensificării proceselor metabolice, se realizează replicarea cromozomilor, aceștia devenind din unități monocromatidice, unități bicromatidice. Replicarea cromozomilor este însoțită și de replicarea acidului dioxiribonucleic. Interfaza se compune din trei subfaze ( $G_1$ , S și  $G_2$ ). Sinteza ADN-ului și replicarea cromozomilor are loc în subfaza S. În celelalte două subfaze fenomenul principal îl constituie creșterea celulei.

**Interferență** (Müller, 1916). Fenomen genetic prin care apariția unui crossing-over la un anumit nivel, reduce posibilitatea de apariție a unui al doilea crossing-over între cromatidele implicate în primul crossing-over. Fenomenul mai este cunoscut și sub denumirea de *interferență pozitivă*. Datorită fenomenului de interferență proporția gameților dublu recombiinați poate fi redusă pînă la zero.

**Intermedină.** Hormon de natură protidică secretat de lobul intermediar al hipofizei. Intermedina determină, la unele specii de amfibieni, reptile și pești, modificări ale culorii pielii în funcție de gradul de luminozitate a mediului.

**Interoceptor.** Terminație nervoasă senzitivă, localizată în diferite organe și țesuturi din organism, capabilă să trimită impulsuri spre centrul nervos și

fluența modificărilor care se produc în interiorul organismului.

**Intersex** (Goldschmidt, 1915). Individ, din specie caracterizată prin existența a două sexe, care prezintă atât organe de reproducere cit și caracterele sexuale secundare specifice celor două sexe fără însă să prezinte părți ale corpului, masculine sau femele, diferențiate genetic.

**Intersexualitate.** Fenomen ce constă în schimbarea sexului în stadiile tardive ale dezvoltării individuale, însoțită de apariția unor noi caractere sexuale secundare, corespunzătoare noului sex. Un caz de intersexualitate îl oferă caracuda argintie din apele țării noastre; pînă la vârsta de două veri toți indivizii sînt masculii, iar de la această vîrstă testiculele se resorb și masculii se transformă în femele.

**Intervascular.** Localizat între vasele sanguine.

**Intervertebral.** Localizat între vertebre.

**Intestin** (lat. *intestinum* — din interior, pl. *intestina* — intestine). Conduct organic, porțiune a aparatului digestiv, plasat în cavitatea abdominală, de la stomac pînă la anus. Este sistematizat în intestin subțire (duoden, jejun și ileon) și intestin gros (cec, colon și rect).

**Intimă**, sin. *Endarteră, tunică internă a arterelor, endotelium vascular*. Tunică internă, monostratificată, compusă din celule endoteliale, alungite în sensul vasului, dispuse pe o membrană bazală la arteriole și pe un strat subendotelial striat, cu aspect granulos, la arterele mari.

**Intoleranță.** Imposibilitatea organismului viu de a suporta un medicament oarecare, grefon etc., fără a suferi tulburări grave.

**Intoxicație.** Tulburare produsă de prezența unei toxine în organism, distingîndu-se intoxicații exogene (prin aport) și endogene (autointoxicații).

**Intracelular.** În cadrul unei celule.

**Intercervical.** Localizat în cadrul cervixului uterin.

**Intracitoplasmatic.** Fiind sau apărînd în cadrul citoplasmei celulei.

**Intracortical.** Localizat în cadrul cortexului.

**Intracranial.** În cadrul craniului.

**Intradermic.** Exclusiv în grosimea dermului, localizat numai în derm.

**Intraepidermal.** În cadrul epidermei.

**Intramuscular.** Care este localizat în masa musculară (ex. dureri intramusculare) sau care se face în masa musculară (ex. injecții intramusculare).

**Intraparietal.** 1. În cadrul pereților unui organ sau unei cavități; 2. În cadrul regiunii parietale a cerebelului.

**Intraperitoneal.** 1. În cadrul peritoneului; 2. În cadrul cavității peritoneale.

**Intrapulmonar.** În cadrul pulmonilor.

**Intraspecific.** În cadrul sau aparținînd aceleiași specii.

**Intrauterin.** În cadrul uterului.

**Intravaginal.** În cadrul vaginului.

**Intravenos.** Care este localizat în interiorul unei vene, care se face în interiorul unei vene (ex. injecții intravenoase).

**Introgresie** (Anderson și Hubricht, 1938). Incorporarea de gene aparținînd unei specii în genofondul unei alte specii prin hibridare. Se poate deosebi o *introgresie simpatrică* — atunci cînd genotipurile nou produse coexistă în aceeași populație cu cele vechi, și *introgresie alopatrică* — atunci cînd genotipurile nou formate există separat de cele vechi.

**Intromisie** (lat. *intramitere*: a introduce în). Actul sau procesul de inserție a unui corp sau organ în altul. Termenul se folosește mai ales pentru acțiunea de introducere a penisului în vagin.

**Intubație.** Introducerea unui tub proporțional cu organul care-l suportă, cu scopul păstrării tranzitului. Se aplică intratraheal în timpul anesteziei sau în chirurgia toracică.

**Inulină.** Substanță organică din grupa polizaharidelor. Deși are o valoare nutritivă asemănătoare cu a amidonului,

are importanță redusă pentru alimentația animalelor domestice, deoarece se găsește mai mult în tuberculii de topinambur și în tulpinile unor plante, cum sînt guliile și cicoarea.

**Invaginație.** Pătrunderea unei porțiuni de organ sau de țesut într-o cută proprie: invaginarea tubului neural la embrion etc.

**Invazie, sin. Năvălire.** Împrăștierea germinilor patogeni sau a paraziților în înțreg organismul condiționind accentuarea semnelor de boală.

**Inversie** (Sturtevant, 1926). Aberație cromozomală în care un segment cromozomal este situat în poziție inversă decît normal. Inversia poate fi *homozigotă* — atunci cînd a suferit inversarea aceluiași segment la ambii homologi și *heterozigotă* — atunci cînd inversarea s-a produs la un singur homolog din pereche. În funcție de numărul segmentelor inversate se pot distinge: *inversie simplă* — cînd un singur segment este inversat. Dacă centromerul se găsește în segmentul inversat atunci inversia este pericentrică; iar dacă centromerul nu este inclus în segmentul inversat atunci inversia este paracentrică; *inversie complexă* — cînd mai multe segmente ale unui cromozom sînt inversate. Pot exista mai multe feluri de inversie complexă: inversii independente, inversii adiacente, inversii suprapuse total sau parțial.

**Inversiune uterină, sin. Prolaps uterin.** Deplasarea spre înapoi și evaginarea în zona perineală a uterului, cu răsfrîngerea mucoasei, care devine exterioroară, o parte din uter apărînd sub forma unei mase voluminoase, învelită în mucoasă, cu o depresiune centrală reprezentînd continuitatea organului spre interior.

**Invertire.** Acțiune de transformare a zaharului în glucoză și fructoză sub acțiunea invertazei (enzimă) sau al acizilor diluați. Glucoza și fructoza sînt glucide asimilabile de către organism.

**Invertirea nectarului.** Transformarea zaharurilor complexe în zaharuri simple

ușor asimilabile, astfel că din 70% zaharuri complexe conținute în nectar, în micre acestea reprezintă 1,6%. Transformarea începe odată cu ingerarea nectarului acționînd asupra lui enzime (invertaza-produsă de glandele faringiene) care determină scindarea zaharului în glucoză și fructoză. Depozitat în faguri, în procesul prelucrării, îmbogățit în enzime, continuă procesul de invertire.

**Invertază.** Enzimă elaborată de drojdia de bere și de mucoasa intestinală, care hidrolizează zaharoza în glucoză și fructoză.

**In vitro.** Proces biochimic sau biofizic reprodus experimental în afara organismului, în vase de laborator speciale (ex. acțiunea digestivă a pepsinei extrasă dintr-un organism viu asupra proteinelor aflate într-o eprubetă etc.).

**In vivo** (lat. „în viu”). Cercetarea experimentală a unui proces fiziologic într-un organism viu sau într-un organ izolat al acestuia (ex. cercetarea acțiunii adrenalinei asupra funcționării inimii de broască).

**Involuție.** Regresiunea unui organ sau formațiuni, normale sau patologice.

**Iodura de potasiu** (lat. *kalium jodatum*). Compus cristalin alb, utilizat ca rezolutiv, dezinfectant, antimicotic, diuretic, expectorant, etc.

**Iohimbină** (lat. *yohimbium*). Alcaloid ce dilată vasele organelor genitale ș.a., servînd astfel ca afrodisiac, în caz de impotență a masculilor, pentru apariția căldurilor etc.

**Iomud.** Cal format în R. S. S. Turkmeneză, din încrucișarea Calului local cu cel arab și persan. Se caracterizează prin dezvoltare corporală elipometrică (tală 148 cm), profiluri mezomorfe și exterior relativ corect. Este un cal sobru, rustic, cu rezistență remarcabilă la drumuri lungi, manifestînd mersuri ușoare și sigure și agilitate deosebită în deplasările din zonele muntoase.

**Ionizarea aerului.** Prezența în aer a ionilor de diferite mărimi și origini (par-

ticile solide și lichide) încărcăți cu sarcini electrice pozitive sau negative.

**Iperplasia verucoasă**, sin. *Epithelioma papulosum*. Viroză nespecifică în creșcătorii cypriicole sau în iazuri. Este frecventă în unitățile unde peștii sînt furajați sau stau în condiții improprii. Germeul patogen este un virus din grupa Herpes, localizat în celulele epiteliale. Peștii bolnavi prezintă pe corp și înotătoare epitelioame cu aspect gelatinos care pot să conflueze. Formele grave prezintă un ramolismnt osos mai mult sau mai puțin accentuat.

**Iradier.** Expunere a corpurilor la razele luminoase, ultraviolete etc. sau la radiațiile emise de substanțele radioactive.

**Iris.** Porțiune a membranei musculo-vasculare a ochiului, situată inapoia corneii la distanță de aceasta (delimitînd caudal camera anterioară și cranial camera posterioară a ochiului) prezentînd în centru o perforație (pupila).

**Iris albastru.** Varietate de nurcă direcivă obținută din nurcile Aleutină și Steelblue. Se caracterizează printr-o culoare generală albastră cu puful evident mai deschis. Are o viabilitate mai redusă decît alte nurci și este relativ sensibilă la boala aleutină.

**Iris blue.** Rasă de ciini (v. Terrier Kerry blue).

**Iris-Terrier.** Ciine de apartament și de vînătoare, fidel, bătaios, curajos, cu capul lung și strîmt. Prezintă urechile mici, bine atașate, în formă de „V”, atîrnînde spre înainte, părul aspru și semilung pe corp, scurt și aspru pe cap, cu barbișon. Roba în general uniformă, roșie sau gălbui-roșietică, mai deschisă pe abdomen. Talia 45 cm.

**Iritabilitate** (lat. *irritare*; a provoca).  
1. Caracterul de a fi impresionat de o excitație și de a răspunde relativ corespunzător; 2. Excitabilitatea sau sensibilitatea crescută a unui organ, regiune etc.

**Irită.** Inflamația irisului.

**Irlandez.** 1. Cal de jumătate singe format prin încrucișarea Calului local din Irlanda cu rasa P.S.E. Se caracterizează prin dezvoltarea corporală eumetrică, profiluri mezomorfe, cap expresiv, gît lung, trunchi proporționat și membre puternice. Are temperament vioi, constituție robustă, caracter blind, mersuri ușoare, energice și aptitudine bună de săritor, fiind folosit în special la probele de obstacole și vînătoare; 2. Ciini. V. Spaniel de apă irlandez; V. Setter irlandez.

**Ischemie**, sin. *Anemie localizată*. Scăderea cantității de sînge dintr-un teritoriu relativ circumscris, consecutiv insuficienței vasculare locale (compresiune de la exterior, tromboză, embolie, angiospasm), fiind afectate cu deosebire organele sau teritoriile cu circulație terminală.

**Ischiatie** (nerv. —), sin. *Nervul sciatic*. Principalul nerv ce se desprinde din plexul lombosacrat, ieșind din cavitățile pelvine, pentru ca la nivelul articulației coxofemorale să se dividă într-un nerv tibial și un nerv fibular comun.

**Ischiatică** (arteră —). Colaterală a arterei aorte abdominale la păsări.

**Ischio-anal** (mușchi —), sin. *Ridictorul* sau *retractorul anusului*. Mușchi redus, lățit, trecînd de pe creasta supraacetabulară pe fața laterală a anusului, unde se întrețese cu sfincterul anal extern.

**Ischio-cavernos** (mușchi —). Mușchi redus, gros, situat peste rădăcinile penisului, inserat pe arcada ischiatică și pe părțile laterale ale corpului cavernos.

**Ischio-coecigian** (mușchi —). Mușchi redus triunghiular, așezat la baza cozii, inserat pe ligamentul sacroschiatic (și creasta supraacetabulară) și pe vertebrele caudale, acționînd în coborîrea cozii.

**Ischium.** Una din piesele osoase din componența coxalului, formînd podeaua bazinei (inapoia găurii obturate); marginea lui caudală formează împreună cu

simetrica, arcada ischiatică, iar unghiul caudolateral tuberos, reprezentând tuberozitatea ischiatică.

**Isker.** Rasă de taurine formată pe valea riului cu același nume, din Bulgaria, prin încrucișarea rasei de stepă locală cu cea ilirică, fiind o rasă crescută în cimpie. Se caracterizează printr-o dezvoltare relativ mică (tală 122—124 cm și greutatea 400 kg), culoarea gri, cu pielea, mucoasele, virful coarnelor, smocul cozii și ongloanele negre; cap proporționat, cu coarne în formă de liră, gît lung, trunchiul bine dezvoltat ugerul însă nu este prea bine dezvoltat și membre solide. Este o rasă rustică, rezistentă, cu aptitudini universale (lapte, carne, muncă), realizînd o producție medie de 1 500—2 000 kg cu 4—4,5% grăsime.

**Isoalele** (Stern și Schaeffer, 1943). Gene diferite care au efecte fenotipice foarte apropiate, încît cu foarte mare greutate și prin folosirea unor teste speciale pot fi diferențiate.

**Isonzo.** Hibrîd dublu de viermi de mătase, originar din Italia, cu gogoșile albe. Se crește și în țara noastră.

**Isterie** (gr. *histera*: uter). Manifestarea parapsihotică, întîlnită mai ales la pisicile siameze în perioada căldurilor, caracterizată prin excitabilitatea mărită, accese convulsive, agresivitate etc.

**Istm**, sin. *Isthmus*. Porțiunea mai îngustă a oviductului la păsări, lungă de 5—8 cm, prin care se face trecerea de la camera albuminogenă (oviductul flexuos) către uter. În istm sînt secretate de către glandele din această porțiune, membranele cochiliere. Concomitent cu formarea membranelor în istm se secretă și albuș fluid care difuzează prin membrane și alcătuiește al doilea strat de albuș fluid.

**Istoben.** Rasă de taurine din regiunea cu același nume (U.R.S.S.) formată din încrucișarea vitelor locale, cu rasele Holmogor, Iaroslav și Ostfriză. Se caracterizează prin talie de 125 cm, greutate

450 kg, făptură uscățivă, conformație relativ corectă, culoare bălțată cu negru sau Bălțată cu roșu, constituție fină spre robustă, precocitate medie, rezistență bună, longevitate ridicată și aptitudine pronunțată pentru lapte (3 000—3 500 kg cu 4,2% grăsime); producția de carne este slabă.

**Italiană albă. 1.** Rasă de găini formată în Europa pe seama găinii locale italiene (v. Leghorn); **2.** Varietate de nutrie mutantă recesivă, de culoare complet albă cu o ușoară nuanță crem a jarului.

**Italiană aurie**, sin. *Perlata. 1.* Varietate de nutrie de încrucișare (Italiană albă × Italiană bej). Se caracterizează prin puf de culoare galbenă și jar în nuanțe mai variate, de la crem pînă la bej, dar totdeauna mai deschise pe fața ventrală. Are o blană de calitate superioară chiar nutriei standard, avînd puful mai des; **2.** Varietate de culoare a rasei de găini italiene (v. Leghorn).

**Italiană bej**, sin. *Sabbia*. Varietate de nutrie mutantă recesivă. Se caracterizează prin culoare generală bej cu o zonă de culoare mai închisă pe spinare.

**Iurin.** Rasă de taurine formată în U.R.S.S. prin încrucișarea vitelor locale din zona Marîi, la început cu vitele Tiroleze din Austria și apoi cu rasa Schwyz. Se caracterizează prin dezvoltarea spre eumetrică (tală 125 cm și greutatea 500 kg), conformație relativ corectă (cap proporționat, coarne mici, îndreptate în lături, gît lung, salba mare, trunchi bine dezvoltat, cu linia superioară dreaptă, ugerul simetric, membre puternice). Culoare brună și roșie. Are aptitudine mixtă de lapte-carnă (producție medie circa 3 000 kg cu un conținut în grăsime ridicat 4,2%).

**Iutlandez.** Cal de origine daneză, caracterizat prin dezvoltare corporală mare (tală 160—165 cm, greutate 600—650 kg) făptură corpulentă, conformație bine proporționată, culoare frecventă roibă. Este un animal stofat, puternic, cu constituție robustă, temperament liniștit, fiind



folosit cu randament ridicat în agricultură și transporturi. A jucat rol important în crearea mătcilor de reproducție din vestitele herghelii europene (Mezőhegyes, Rădăuți și Trakehnen) și la formarea Trăpașului Orlov precum și a rasei Lipițane.

**Ivoriu**, sin. *Dentină*. Component dur al dintelui, formînd masa principală; are culoare gălbuie.

**Izod**, sin. *Căpușe*. Acarian de dimensiuni mari, cu rostru terminal flancat de doi polipi șanțuiți la fața internă, picioarele din 6 articule, cu ventuze. Este un hematofag, parazit temporar, distingîndu-se diverse genuri: *Ixodes*, *Haemophysalis*, *Dermacentor*, *Rhipicephalus*, *Hyalomma* etc.

**Izabelă**. Culoare simplă înfîlnită la animale (cabaline) caracterizată prin păr de culoare galbenă pe tot corpul, uneori coama și coada sînt mai deschise, iar pielea și copitele sînt pigmentate și irisul citeodată decolorat. Această culoare are următoarele nuanțe: roșcată, arămie, aurie, ordinară, închisă, humie, nisipie, galbenă ca paiul.

**Izlaz**. Pajiște naturală destinată pentru pășunatul animalelor. De cele mai multe ori, mai ales în zonele de stepă și silvostepă, izlazul este slab productiv și invadat de buruieni necomestibile. De aceea izlazurile din aceste zone se ară și se cultivă cu plante anuale sau perene pentru pășunat, nutreț verde și fin.

**Izoaglutinare**. Aglutinarea produsă folosind material obținut de la animale din cadrul aceleiași specii.

**Izoaglutinină** (gr. *isos* : egal, *agglutinare* : a lipi), sin. *Izohemoglutinină*. Aglutinină în măsură să producă reacția de hemaglutinare la alt individ, din aceeași specie cu cel în al cărui singe se găsește.

**Izoanticorpi**. Anticorpi normali ce se găsesc la mulți dintre indivizii aceleiași specii, în măsură să determine reacții la alte grupe de indivizi de aceeași specie : izoaglutininele legate de grupele sanguine etc.

**Izoantigen**. Antigen obținut de la animale din aceeași specie.

**Izohară** (gr. *isos* : egal, *baros* : apăsare). Linie care unește, pe o hartă meteorologică, punctele cu aceeași presiune atmosferică.

**Izodinamie** (gr. *isos* : egal, *dynamis* : forță). Identitate de valoare energetică a două sau mai multe alimente sau furaje. Pentru echilibrarea energetică a unei rații furajere, un furaj poate fi înlocuit prin altul, cu condiția ca ele să fie izodinamice.

**Izoenzime**. Forme moleculare multiple ale unei enzime care catalizează același tip de reacție și care au originea în aceeași celulă, țesut sau lichid biologic dintr-un anumit organism. Deși manifestă o aceeași specificitate de substrat, izoenzimele diferă însă între ele printr-o serie de proprietăți fizico-chimice (compoziție în aminoacizi, mobilitate electroforetică, comportare față de analogi coenzimatici, tipuri de inhibiție etc.) și imunologice. Natura formelor moleculare multiple ale enzimelor este determinată de fenomene genetice și epigenetice.

**Izogamie**. Reproducția sexuală prin unirea gameților sau indivizilor de formă sau structură similară.

**Izohemoterapie**. Terapeutică bazată pe folosirea singelui obținut de la un animal din cadrul aceleiași specii (transfuzie sanguină).

**Izohyetă** (gr. *huetos* : ploaie). Linia care unește, pe o hartă meteorologică, punctele unei regiuni în care precipitațiile au aceeași valoare pentru o perioadă determinată de timp.

**Izoimunizare**. Apariția în serul sanguin de anticorpi care reacționează în prezența hematiilor obținute de la un animal din aceeași specie, așa cum se înfîșoară în icterul hemolitic al nou-născuților.

**Izolare**. 1. Împiedicarea transmiterii unor forme de energie sau a trecerii unor substanțe dintr-un mediu în altul sau de la un sistem fizic la altul, precum și împiedicarea interacțiunilor reciproce ale

acestor sisteme. Se realizează fie prin construcția adecvată a sistemelor supuse izolării, fie prin interpunerea unor straturi de izolanți între acestea. Izolarea poate fi acustică (fonică), hidrofugă, termică etc. ; 2. Măsură cu caracter profilactic, care constă în oprirea contactului unui animal bolnav contagios cu alte animale.

**Izolare reproductivă.** Limitarea sau împiedicarea împerecherii libere a indivizilor din populații diferite (specii, rase, linii) realizată de om fie direct, fie prin registre genealogice sau de un ansamblu de agenți cauzăți genetic. Rasele, speciile rămân ca atare numai atît timp cît sînt izolate reproductiv. Izolarea reproductivă constituie criteriu fundamental pentru aprobarea populațiilor (M a y e r, 1953), diferențele taxonomice (caracterele de rasă etc.) fiind consecința izolării reproductive.

**Izoleucină**, sin. *Acid alfa-amino-beta-metil-valerianic* ( $C_6H_{13}O_2N$ ). Aminoacid monocarboxilic esențial cu rol important în alimentația animalelor, în funcția ficatului și în activitatea sistemului endocrin. Se găsește în cantități suficiente în proteina de origine animală (6—7%), în proteina din boabele de leguminoase (5—6%) și în cea din șroturile de floarea soarelui și grăunțele de cereale (4—5%). Lipsa izoleucinei din rație duce la scăderea sporului, a eficienței furajării și a retenției azotului.

**Izotermă** (gr. *isos* : egal, *thermos* : cald). Linia care unește, pe o hartă meteorologică, punctele cu aceeași temperatură medie pe o perioadă determinată de timp (de ex. izoterme anuale).

**Izotonic.** Starea tensiunii osmotice a unei soluții cu concentrație ionică egală cu a plasmei.



**Îmbătere.** Mijloc de menținere a igienei corporale prin introducerea animalelor în apa din bazinele naturale sau artificiale.

**Îmbălsămare.** Consevare a unui cadavru prin introducerea intraarterială de substanțe care împiedică procesul de putrefacție (hiposulfat de sodiu, sulfat sau clorură de zinc, soluții fenicate, sublimat, formol etc.).

**Îmbătrînire.** 1. Trecerea treptată și ireversibilă a organismelor vii în stare de bătrînețe. Mecanismul intim al procesului de îmbătrînire nu este încă bine cunoscut; 2. Proces de modificare lentă a structurii și a anumitor proprietăți ale unui material.

**Îmblinzire.** 1. Fază a domesticirii animalelor; 2. Atenuarea caracterelor sălbatic, de agresivitate etc.

**Împerechere.** Potrivirea perechilor de animale în vederea monei, ținând seama de originea lor, de gradul de înrudire, precum și de particularitățile individuale, în scopul obținerii celei mai bune combinații a însușirilor productive. Împerecherea rațională, pe baza analizei datelor de selecție, reprezintă un mijloc important pentru perfecționarea animalelor.

**Împislirea folosului,** sin. *Obstrucția folosului.* Boală determinată de nutrețuri lignificate, caracterizată morfopatologic prin destinderea organului de către materialul alimentar aglomerat și îndurat, iar clinic, prin colică, durere sau sen-

zație de bloc de gheață în apă la palpație prin izbire, parezia prestomacelor etc.

**Împisliț.** Defect ereditar, datorat împlintării dezordonate a foliculilor piloși, ceea ce determină obținerea unor lînuri încâlcite, în special la oile Țurcană și Țigaie.

**Înăbușirea gogoșilor.** V. Etufarea gogoșilor.

**Încastelat.** Animal cu deformarea copitei, constînd din apropierea exagerată a călcîielor sau chiar încălecarea lor unul peste altul, care provoacă dureri în timpul mersului. Se observă mai frecvent la cai.

**Încastelură.** Defect al copitei, în special la cal, care constă în atingerea sau petrecerea călcîielor unul peste celălalt. Este produs de factori predispozanți (copită de formă cilindrică, înaltă, cu cornul tare și uscat, strîmtă, cu talpă scobită) și determinanți (potcovit defectuos, mai ales tăierea repetată și exagerată a furcuței, lipsa de igienă, care provoacă putrezirea furcuței, stăbulație prelungită etc.).

**Încălțat.** Particularitate de culoare (pintenogeață) la membre, care constă într-o zonă albă ce se întinde de la extremitatea inferioară a membrilor și pînă la nivelul genunchiului (anterior) și jaretului (posterior).

**Încălțătura.** Penajul de pe fluier și degete la păsări. Încălțătura poate fi mare (de obicei din pene cu lama în-

treagă), mijlocie sau mică (din fulgi mici sau numai din puf). Vezi rase ca Brahma, Cochinchina etc.

**Încărcător.** Utilaj folosit pentru preluarea unui material (gunoi, furaje etc.) dintr-un loc și încărcarea lui într-un mijloc de transport. Încărcătorul poate fi tip graifăr sau cu cupă.

**Încărcătură cu animale la 100 ha teren agricol.** V. Densitatea animalelor.

**Încărcătură de polen.** Polenul colectat pe suprafața corpului la albine și depozitat în coșulețul de polen sub forma unui ghemotoc de polen. Greutatea unei încărcături în ambele coșulețe variază între 8—20 mg, cel mai frecvent 8—12 mg iar durata formării unui ghemotoc este de 12—16 minute.

**Încelularea.** Izolarea fluturilor în celule în scopul controlului microscopic al acestora, pentru depistarea pebrinei, poliedriei și flașeriilor (metoda celulară a lui Pasteur).

**Înebegare.** V. Coagularea.

**Înehistare.** Trecerea unor organisme inferioare (bacterii, alge, protozoare etc.) în forme de rezistență (spori, chisti etc.) capabile să ducă o viață latentă. Închistarea este o adaptare la condițiile de viață neprielnice (ger, uscăciune) și se produce de obicei prin deshidratarea conținutului celulelor și îngroșarea membranei.

**Îneingere.** Început de alterare a unui produs, datorat condițiilor necorespunzătoare de depozitare sau păstrare. Încingerea se manifestă prin creșterea temperaturii și început de hidroliză a substanțelor proteice. Fenomenul se întâlnește în cazul furajelor, cerealelor depozitate cu un conținut mai mare de umiditate cât și la carnea păstrată în spații restrinse, insuficient ventilate cu temperatură ridicată.

**Înciorăpat.** Particularitate de culoare la membre (pintonegeală) la care zona albă se întâlnește de la copită și pînă deasupra jaretului sau genunchiului.

**Înerengătură.** Categorie sistematică superioară clasei, delimitînd o grupare, de organisme (plante, animale) care din

punct de vedere al dezvoltării lor istorice, ca și al organizării lor morfologice și anatomice, sînt înrudite între ele (ex. algele, diatomeele, ciupercile, gimnospermele din regnul vegetal; protozoarele, celenteratele, moluștele, viermii și vertebratele din regnul animal).

**Încrucișare.** Denumire dată în zootehnie hibridării sexuate. Se realizează prin împerecherea dintre animalele aparținînd unor rase diferite, în scopul obținerii de produși cu însușiri superioare. Încrucișarea a devenit una din principalele metode de creștere (alături de creșterea în rasă curată) constituind o cale deosebit de importantă pentru ameliorarea unor rase mai puțin productive cu alte perfecționate. Încrucișarea poate fi: încrucișare de absorbție, încrucișare pentru crearea derase noi, încrucișarea de infuzie, încrucișare industrială, etc.

**Încrucișare complexă (pentru formarea de rase noi).** Metodă de încrucișare de ameliorare, în care se folosesc trei sau mai multe rase de animale.

**Încrucișare de absorbție.** Metodă de încrucișare a femelelor dintr-o rasă locală neameliorată cu masculii amelioratori timp de mai multe generații.

**Încrucișare de ameliorare.** Metode de încrucișare practicate în zootehnie cu scopul îmbunătățirii însușirilor unei rase, distingîndu-se: încrucișări de absorbție, de infuzie, pentru obținerea de rase noi etc.

**Încrucișare de infuzie.** Metodă de ameliorare (de remediere a unui defect existent la o anumită rasă) constînd din încrucișarea unui grup de femele neameliorate cu masculii amelioratori, produșii rezultați fiind la rîndul lor împerecheați cu alți reproducători din cadrul rasei respective.

**Încrucișare industrială.** Metodă de încrucișare practică cu scop economic imediat, prin care se urmărește obținerea efectului heterozis, distingîndu-se încrucișări industriale alternative, încrucișări industriale de rotație etc.

**Înrucețare simplă.** Împerecherea dintre două rase practică în scop industrial.

**Îndopare.** Hrănire forțată a păsărilor cu scopul îngrășării intensive și exagerate. Se practică la majoritatea speciilor de păsări domestice dar mai ales la găște, de la care se urmărește obținerea producției de ficat gras. Îndoparea se realizează fie cu mina, fie cu mașina. Prin îndopare, păsările consumă o cantitate de hrană mai mare cu 30–50% decît ar consuma hrănite liber, asigurîndu-se astfel o îngrășare rapidă.

**Înflorirea apelor.** Dezvoltarea excesivă a fitoplanctonului dintr-un bazin acvatic. Este periculoasă fiindcă produce peștilor, în zilele senine, boala bulelor de gaz prin dezvoltarea mare a oxigenului solvit, prin procesul de fotosinteză, iar în timpul nopților mortalitate prin asfixie, datorită consumului aproximativ total al oxigenului în procesul de respirație.

**Înfluturarea gogoșilor.** Apariția fluturilor de mătase, care are loc de la 4–5 dimineața și continuă pînă la prînz, dacă temperatura hălei este de 25°C.

**Îngogoșarea la Bombyx Mori.** Acțiunea ce are loc la sfîrșitul vîrstei a 5-a, cînd larvele încetează să mai consume frunze, și jumătatea corpului în sus, rătăcesc pe marginea patului de creștere în căutarea unui loc potrivit pentru urzirea gogoșii. Corpul larvei se micșorează datorită golirii intestinului și devine transparent, alb-strălucitor, datorită glandelor sercigene ce ocupă cea mai mare parte a corpului. Semnul îngogoșării este emiteria firului de mătase.

**Îngrășare.** Fenomenul de sporire a masei corporale, nu numai prin depunerea de grăsime, sub formă de grăsime de acoperire (puțin indicată) sau interfibrilară și intrafasciculară (indicată), ci în primul rînd, prin creșterea dimensiunilor corporale și a volumului musculaturii, pe baza unui regim abundent de hrănire.

**Îngustarea canalului Pelvin.** Reducerea diametrelor canalului pelvin (modificări osoase, uterine, cervicale, vaginale, vulvo-vestibulare), în măsură să determine distocia chiar în caz de poziție și prezentare eutocică a feților.

**Înjunghiere.** Acțiune de secționare a carotidelor sau cirjei aortice cu ajutorul unui cuțit în vederea scurgerii singelui din organism la animalele sacrificate.

**Înlănțuire a genelor.** V. Linkage.

**Înlocuitor de lapte,** sin. *Substituent de lapte, Lapte sintetic, lapte artificial.* Amestec compus din lapte praf, lapte ecremat proaspăt, untură și cazeină în diferite proporții, la care se adaugă diferiți ingrediente cum sînt aminoacizii, vitaminele, antibioticele, sărurile minerale etc. Se folosește în alimentația purceilor și vițeilor înfărcați precece și ultraprecoce.

**Înmulțire.** Însușire fundamentală a ființelor vii, constînd în producerea de către un organism a unor noi indivizi. Prin înmulțire se menține sau se crește numărul indivizilor speciei respective. Înmulțirea poate fi sexuată, cînd noul organism se dezvoltă din celula sexuală femelă, fie înainte de fecundarea ei (prin partenogeneză), fie după fecundarea ei și axesuată, cînd din organismul parental se desprinde o porțiune mai mică din care se va dezvolta noul organism.

**Înotătoare.** Anexe locomotorii ale peștilor formate din mai multe radii acoperite cu o membrană (răsfrîngere tegumentară). Pot fi înotătoare împare: au poziție verticală și se articulează la pterigoforele implîntate în musculatura corpului. Se disting: dorsala (una sau mai multe) și cuadala. Înotătoarele pare sînt axate pe scheletul unor centuri (scapulare sau pelviene). Se disting: pectoralele și ventralele.

**Însămînțare artificială.** Introducerea gameților masculi în organele genitale femele, cu ajutorul unor instrumente, fără a avea loc împreunarea femelei cu masculul. Metoda însămînțărilor artificiale permite însămînțarea de la același

reproducător a unui număr de femelle de 10—25 ori mai mare în comparație cu monta naturală, realizându-se în acest fel o acțiune rapidă de ameliorare a efectivelor cu reproducători de valoare. Prin însămințarea artificială sînt prevenite bolile care se transmit prin montă.

**Însilozare**, sin. *Murare*. Mod de pregătire și conservare a nutrețurilor verzi și suculente (ex. porumb, frunze de sfeclă, lucernă, floarea-soarelui etc.) prin fermentație anaerobă (lactică). Nutrețul destinat acestui scop este tocat, așezat în silozuri (gropi, turnuri, stive la suprafață) presat și acoperit pentru a opri accesul aerului. Nutrețul însilozat este folosit în hrana animalelor atît în timpul iernii, cit și vara cînd lipsește nutrețul verde.

**Înspicat**. Particularitate de culoare întilnită la cal, constituită din fire de păr albe, amestecate printre cele colorate, diseminate în regiunea frunții. Dacă înspicarea se întinde pe temple și pe față, la animalele de vîrsă înaintată, această particularitate se numește cărunțeală.

**Întipărire** (L o r e n t z, 1937). Metodă de învățare sesizată la păsări și care constă în atașarea puilor și ulterior a animalelor adulte de orice obiect mișcător (om, minge, gălnă) sesizat în primele ore după ecloziune. Puii urmează acest obiect ca pe o cloșcă și se comportă față de el ca față de un membru din propria specie.

**Întreprindere pentru Producerea Nutrețurilor Combinate**, sin. I.P.N.C.V. Fabrică de nutrețuri combinate.

**Întreținere**. Complex de măsuri cu privire la adăpostirea, mișcarea și igiena corporală a animalelor. Întreținerea animalelor poate fi legată (la ștand sau grajd), liberă (la boxă, în cușete, în adăposturi tip hală, la pășune, în padoc etc.).

**Întreținere tehnică**. Totalitatea operațiilor preventive, obligatorii și planificate, care se efectuează la mașinile zootehnice în scopul preîntîmpinării defecțiunilor și uzurilor anormale, pentru a menține capacitățile de lucru normală a lor. Întreținerile tehnice se execută zilnic și periodic. Principalele operații ale întreținerilor tehnice sînt : curățirea, verficarea stării tehnice, reglarea, ungerea, funcționarea în gol și urmărirea modului cum lucrează mașina.

**Înțarcare**. 1. Proces de separare definitivă a sugarului de mamă, deci întreruperea alăptatului și hrănirea cu diferite furaje specifice. Se face în mod treptat sau în mod brusc, în funcție de metoda de înțarcare aplicată. Înțarcarea practică la diferite vîrste în funcție de specie (mînjii la 5—8 luni, viței la 6—8 luni, miei la 2—4 luni, porceii la 1—2 luni); 2. Întreruperea mulsului la animalele gestante (vacii, oi, capre) înaintea fătării. Se face de regulă treptat, către sfîrșitul perioadei de lactație, pentru ca organismul și îndeosebi glanda mamară să se obișnuiască cu o secreție din ce în ce mai mică de lapte.

**Înțepare cu caiaua**, sin. *Atingere cu caiaua*. Termen sub care se definește în ortopedia veterinară, traumatizarea membranei cheratogene printr-o caia prost bătută, dar nereștinută în țesuturi.



**Jabou.** Termenul, desemnând un accesoriu vestimentar, este utilizat în zootehnie pentru o formațiune de păr ondulat sau pene frizate existentă în regiunea pieptului la unele rase de ciini (Setteri, Spanieli etc.), porumbei (pes-căruși) sau canari (frizați).

**Jabou esofagian.** V. Dilatația esofagiană.

**Jack Russel.** Rasă de ciini (v. Terrier Jack Russel).

**Jacob, Francois** (n. 1920). Microbiolog și genetician francez. Împreună cu J. Monod a stabilit modelul interacțiunii dintre genele de control și cele structurale. A enunțat teoria operonului și mecanismul acțiunii acestuia în sistemele inductor și represor la bacterii. A demonstrat că moleculele de ARN pot acționa ca mesageri, purtând codul informației genetice de la nucleu la ribozomii din citoplasmă unde are loc sinteza proteinelor. Laureat al Premiului Nobel pentru fiziologie și medicină în anul 1965.

**Jacobson** (nerv —), sin. *Nerv timpanic*. Colaterală a nervului glosfaringian, detașată la nivelul ganglionului pietros de unde pătrunde în urechea mijlocie (cavitatea timpanică).

**Jaero.** Crustacee libere dulcicole sau salmastre de 4—5 cm mărime. Se găsesc între plantele din apele stătătoare sau lin curgătoare. Au corpul ovalar, scurt, comprimat dorso-ventral și cu segmentele

abdominale contopite. Coloritul corpului cenușiu cu pete mai închise. În număr mare constituie hrana peștilor bentonici.

**Jaleș,** sin. *Salvia de grădină* (*Salvia officinalis* L.). Plantă perenă din familia *Lamiaceae*, spontană sau cultivată pentru valoarea sa meliferă și medicinală.

**Janet negru.** Varietate de iepuri cu o culoare negru mat, formată prin selecția exemplarelor de culoare neagră rezultate în cadrul rasei Chinchilla la o împerechere a animalelor cu culori mai închise.

**Janse.** Rasă locală franceză de găini cu greutate de 2—2,5 kg, cu fluiere scurte și care posedă o genă recesivă legată de sex a greutății corporale reduse (dw). Produce ouă albe de 50—55 g. Are culoare neagră a penajului, creastă simplă, urechiuse și fluiere cenușii.

**Janș.** Subprodus lactat de stină obținut din zerul de la ultima presare a cașului. Prin fermentarea și baterea lui se obține untul de oaie.

**Janz-palomino.** Varietate de nură recesivă (v. Palomino american).

**Japan Chin.** Rasă de ciini (v. Spaniel japonez).

**Japiță.** Piesă metalică de forma literei Z, fixată la capătul proțapului carului, în care se introduce și se fixează cefarul jugului pentru bovine.

**Japonez Spaniel.** Rasă de ciini de apartament (v. Carlin).

**Japoneză.** Rasă de iepuri de casă formată în Franța. Are o greutate medie de 3,5—4 kg și se caracterizează printr-o culoare generală particulară, compusă din 3 culori: galben, portocaliu și negru, dispuse în dungi perpendiculare alter-nante, caracteristic, în număr minim de 4 pe ficcare latură și continuându-se pe celălalt flanc, de la nivelul spinării, cu altă culoare. Provine dintr-o mutație a culorii sălbatice.

**Japoneză de mătase.** V. Găina de mătase.

**Jar, sin. Spic.** Păr de acoperire existent pe întreg corpul la majoritatea animalelor domestice, care protejează firele de puf pe care le acoperă. La oi se găsește pe față, urechi, extremitățile membrilor și pe vârful cozilor fără proprietăți textile (Friză). La iepurii de casă și animalele de blană, firele de jar mai lungi decât puful, mai rare și mai groase și în general cu culoare sau nuanță diferită, condiționează unele din cele mai importante însușiri ale blănurilor. La iepurii din rasele Rex jarul este mai scurt avînd aproape aceeași lungime cu puful. La iepurii de rasă Angora jarul este tot atît de lung (lînos) dar cu finețe ceva mai redusă. Se deosebește jarul propriu-zis și jarul spumos mai scurt, mai fin și uneori cu vârful lanceolat.

**Jardă.** Exostoză a extremității proximale a metatarsului rudimentar lateral și a tuberozității ligamentare a metatarsului principal, fără a depăși nivelul metatarsului (în caz contrar este vorba de eparven).

**Jaret.** Regiune de exterior a membrilor care se referă la articulația tibio-tarso-metatarsienă (epifiza inferioară a tibiei, oasele tarsiene și extremitatea proximală a metatarsului), precum și la ligamentele și tendoanele din zonă. Are o importanță deosebită pentru locomoția animalului.

**Jaret defectuos.** Termen general prin care sînt definite o serie de defecte ale articulației jaretului, cum sînt: jaret slab dezvoltat (lărgime și grosime reduce), jaret găuit (treccera bruscă dintre

jaret și fluier), jaret săbiat sau indoit, jaret deschis sau drept, jaret în picior de bancă (deviația spre interior a articulației), coate de vacă (apropierea virfurilor jaretului), coate de rățoi (depărtarea virfurilor jaretului), jarete cambrate (depărtarea articulațiilor), jaret tarat sau cercuit (existența curbei, spavanului, iepurașului, iepurariței, vezigoanelor și solandrelor). Jaretul defectuos diminuează substanțial rezistența la efort și randamentul în muncă al calului.

**Java.** Rasă de găini de agrement cunoscută în Europa numai prin forma pitică. Este caracterizată prin prezența unui moț caracteristic și mai ales prin culoarea neagră. Alte varietăți de culoare sînt mai puțin apreciate.

**Javart.** Necroza țesuturilor conjunctive dure (tendinos, cartilagos).

**Jder. 1.** Mamifer carnivor, din familia *Mustelidae*, subfamilia *Mustellinae*, cu blană prețioasă, la noi fiind reprezentat prin două specii, *jderul de copac* (*Martes martes*) și *jderul de piatră* (*Martes foina*). Blana produsă de jderi este deosebit de valoroasă. Se consideră posibilă acțiunea de trecere la creșterea în captivitate pe baza tehnologiilor cunoscute de la creșterea nureii și a Zibelinei (*Martes zibellina*); **2. sin. Iepurele Jder.** Rasă de iepuri din grupa celor mici, cu o greutate corporală medie de 2,5 kg. Formată în Germania, prin încrucișări complexe (Argintie, Opossum, Albastru vienez, Angora, Havană, Turingia și Chinchilla mică), prezintă o blană foarte frumoasă care imită blana jderilor. Pe baza acestei rase în Franța, Anglia și S.U.A. s-a obținut ulterior iepurele Zibelină. Se cunosc două genotipuri de culoare: unul cu o nuanță închisă și altul cu o nuanță albastruie.

**Jebb, sin. Kohinoor** : sin. *Black Cross*. Varietate de nurecă dominantă, clasificată comercial în tipul D al nurecilor albe Kohinoor. Sînt albe cu peri negri situați pe spinare și umeri astfel încît formează o cruce neagră bine delimitată pe fondul



alb. Este o mutație heterozigotă, recipivă față de Kohinoor alb și dominantă față de celelalte nunci albe dominante (Royal Silver și Heggedal) ca și față de nurca standard.

**Jejun** (lat. *jejunus*; gol, flămînd). Porțiune a intestinului subțire cuprinsă între duoden și ileon, convențional marcată de ligamentul duodenotransvers (cranial) și de originea ligamentului ileocecal (caudal).

**Jejunală** (arteră —). Formațiune arterială detașată din artera mezenterică cranială și distribuită jejunului.

**Jersey**. 1. Rasă de taurine veche (H e r d - B o o k, 1866), formată pe baza vitelor locale mici de tip brachicer din insula Jersey, selecționate după nivelul productiv și randamentul în unt. Se caracterizează prin dezvoltare elipometrică (tală 120—125 cm și greutatea 400—450 kg), format corporeal dreptunghiular, forme corporale longilini, făptură uscățivă, conformație tipică de lapte (cap mic), expresiv, gît subțire, trunchi mai puțin lung, turtit lateral, dar adînc, abdomenul voluminos, ugerul mare, glandular, simetric și membre subțiri), culoare gălbuie-cafenie (căprioare). Are constituție fină, precocitate ridicată, longevitate foarte mare, constanță bună a lactației, capacitate de adaptare deosebită, capacitate productivă ridicată pentru lapte (2 500—3 500 l/lactație normală), cu un procent de grăsime foarte ridicat (5,5—6,5%); 2. Rasă de găini formată în S.U.A., cu o greutate ridicată 3—3,5 kg la găină și 4—5 kg la cocoș. Păsările de rasă Jersey produc ouă pigmentate, cu greutate medie de 60 g și produc o carne de calitate foarte bună.

**Jersey galben**. Linie de curci.

**Jet Black**. Varietate de nurcă neagră (negru Lignit), mutație dominantă deținătoare a unui factor de închidere a culorii. A fost obținută în Canada (1960) și se caracterizează printr-o culoare care variază de la negru ca smoala pînă la negru mat. Are pata albă de sub bot

caracteristică. Este o nurcă valoroasă pentru calitatea blănușilor ca și pentru efectul utilizării ei în încrucișări cu nuncile standard pentru obținerea unor culori mai închise (negru).

**Jervină**. Toxialcaloid din știrigoaie (*Veratrum album*).

**Jetaj** (fr. *jeter*: a arunca, a da afară). 1. Eliminarea pe nări a diferitelor produse (jetaj redus, abundent, continuu, intermitent, unilateral, bilateral etc.); 2. Conținutul eliminat pe această cale (jetaj alimentar, seros, mucos, spumos, hemoragic etc.). Jetajul apare în rinite, colecții paranasale, guturale, în afecțiuni întovărășite de expectorație abundentă, disfagie, vomitare etc.; jetajul seros se observă și la animalele sănătoase.

**Jgheab**. 1. Regiune corporală la animalele domestice delimitată de o parte și de alta de cele două ramuri ale maxilarului inferior; 2. sin. *Ulc*. Mijloc de administrare a nutrețurilor și a apei pentru animale, construit din beton, cărămidă, tablă, cu secțiune ovală, circulară etc. Poate fi fix sau mobil, individual sau colectiv.

**Jin-Hua**. Rasă de porci ce se crește în China, caracterizată prin culoare albă pe corp, dar capul, crupa și coada negre, talie mijlocie, cap mic cu urechi potrivite și aplecate, abdomen atîrnînd, randament de abator mare.

**Jigon**. 1. Porțiunea tranșată a carcasi de ovine corespunzătoare regiunii pulpei. Jigoul are ca bază anatomică femur și mușchii corespunzători; 2. Fripură din pulpă de ovine.

**Jintiță**. Subprodus lactat de stînă, obținut din zer, după încălzire pentru coagularea albuminei. Se consumă dulce sau după fermentarea lactică, avînd gust plăcut acrișor.

**Jir**. Fructul fagului, format dintr-o cupă ruginie cu apendici țepoși la exterior și care conține 2—3 semințe. Se caracterizează prin conținut ridicat în substanțe grase și proteice, care pot să ajungă pînă la 27% respectiv 13—14% în fructul întreg și pînă la 42% și res-

pectiv 22% în fructul descojit. La folsirea în hrana animalelor trebuie să se țină seama de faptul că conține alcaloidul fagină, care în cantități mari acționează ca o toxină.

**Jocheu** (engl. *Jockey*). Persoana calificată care călărește, respectiv conduce calul în cursul antrenamentelor și al concursurilor hipice, de galop. Se cere ca jocheul să aibă o greutate corporală mică, agilitate și o serie de trăsături moral-volitivă (curaj, voință, răbdare, inteligență, tenacitate, îndemnare și pricepere) pentru a atinge performanțe superioare.

**Jucători elujeni.** Rasă de porumbei (v. Clujeni).

**Jucători de Moldova.** V. Jucători dublu-moțați de Ardeal.

**Jucători de Komaron.** sin. *Komaron*. Rasă de porumbei din grupa raselor de porumbei jucători la înălțime, formată în Ungaria.

**Jucători dublu moțați de Ardeal,** sin. *Jucători de Moldova*. Rasă de porumbei din grupa raselor de porumbei jucători la înălțime, caracterizați printr-un moț dublu, din care al doilea apare ca o rozetă pe frunte. Se cresc în centrul Transilvaniei și în Moldova.

**Jucători de Timișoara.** Rasă de porumbei, din grupa raselor de porumbei jucători la înălțime, crescuți în jurul Timișoarei, asemănători întrucâtva cu porumbeii Komaron, însă mai mici și cu un zbor și joc superior.

**Jug. 1.** Harnașament format din piese de lemn și din metal ce se aplică pe grebănul bovinelor pentru utilizarea lor în tracțiune (jug dublu pentru grebăn); **2.** Piesă cu care se face tracțiunea la hamurile pentru cabaline.

**Jugulară** (venă —). Venă mare, situată în regiunea cervicală colectând sîngele din regiunea cefalică; are două rădăcini (vena temporală superficială și vena maxilară internă), primind pe traiect o serie de afluenți. La rumegetoare și suine există în plus o venă

jugulară internă sau profundă, satelita arterei carotide comune.

**Jugulare.** Acțiune de secționare a venelor jugulare în vederea scurgerii sîngelui din organism. Jugulara este metoda de sîngerare practică în sacrificarea animalelor.

**Jumări.** Subprodusul rezultat din topirea grăsimii animale, reprezentat în majoritate de țesut conjunctiv și urme de țesut muscular.

**Jumătate de sînge de centru.** Cal format în centrul Franței din vechiul tip de cal, ameliorat cu Anglo-Normand și Pur sînge englez. Se caracterizează prin armonie corporală, temperament vioi, aptitudine de călărie, pentru sportul hipic de performanță.

**Jumătate sînge de Sud,** sin. *Tarbais*. Cal din regiunea pirinienă a Franței, de-a lungul frontierei cu Spania. S-a format din caii locali (andaluzi și navarini) de talie mică, care au fost încrucișați la început cu arabul, dînd produși asemănători anglo-arabului (talie 155—160 cm), din care a rezultat calul actual prin încrucișare cu Pur sînge englez. Se caracterizează prin talie de 148—156 cm, cap ușor, gît puternic, trunchi proporționat, avînd grebănul proeminent, crupa scurtă, pieptul și toracele dezvoltate, membrele înalte și culoare roibă. Este un animal sobru, rezistent, cu aptitudine de călărie și tracțiune ușoară.

**Jumătate sînge de Vest.** Cal format în vestul Franței, prin încrucișarea raselor locale cu Trăpașul francez, Pur sînge englez și Anglo-Arab. Sînt cai caracteristici ai prototipului de jumătate sînge, apropiați de sîngele pur, avînd o conformație corectă și aptitudine pentru sportul hipic de performanță.

**Jumătate sînge normand.** Tip de cal (v. Anglo-normand).

**Jumulire.** Acțiune de îndepărtare a penelor prin opărire sau ceruire, de pe corpul păsărilor, în special în procesul de prelucrare în abator. Se practică după sacrificare pentru pregătirea carcaselor

care se valorifică refrigerate sau congelate. La palmipede, îndeosebi la gîste, se practică jumulirea pe viu de 2—3 ori pe an cu scopul obținerii pufului de cea mai mare valoare. Jumulirea pe viu se practică cu puțin timp înaintea năpîrîrilor sezonale, obținîndu-se 150—250 g puf și fulgi la o jumulire.

**June.** Mascul castrat sau necastrat din specia bovinelor, în vîrstă de 2—3 ani.

**Junică.** Femelă din specia bovinelor în vîrstă de 1—2 ani, care este gestantă, dar care n-a fătat încă.

**Jupuire.** Acțiune de detașare a pielii de pe corpul unui animal sacrificat sau vînat. Jupuirea se poate face manual, cu ajutorul cuțitului sau mecanic cu ajutorul instalațiilor de jupuire.

**Justin Morgan.** Armăsar Arab de talie mică, dar cu mult temperament și capacitate energetică ridicată, creator al liniei principale de Trăpași americani, căreia i-a imprimat calitățile calului Arab. A avut o longevitate mare (1793—1821), dînd o descendență valoroasă și alcătuind o grupă aparte de Trăpași cu dezvoltare corporală mai mică, dar cu

constituție robustă și rezistență remarcabilă. Această linie, uneori numită și rasă, este înregistrată într-un Stud-book special, ținut de „America Morgan Register Association“.

**Jutlandeză.** Rasă veche de taurine din Danemarca, înrudită cu rasa Friză. Se caracterizează prin dezvoltare corporală eumetrică, făptură uscățivă, conformație specifică tipului de lapte, culoare bălțată cu negru, constituție fină-robustă, rusticitate ridicată și aptitudine pronunțată pentru lapte (3 500 kg, cu 3,6% grăsime).

**Juvelnic.** Unealtă pentru păstrarea peștelui viu în apă, confecționat din plasă, nuiele, scînduri, montate pe cercuri de lemn sau de sîrmă groasă.

**Juvenil.** Tineresc. La păsări penajul telecoptil care înlocuiește puful embrionar și care reprezintă prima îmbrăcare cu penaj a păsărilor. Începe să apară chiar din prima zi în tullele remigelor și se schimbă cu penajul de adult începînd de la 6—12 săptămîni, după specie și rasă.





**K** — Sistem de grupă sanguină determinat la suine (cu 5 alele:  $K^{ae}$ ,  $K^{ad}$ ,  $K^b$ ,  $K^-$ ;  $K^{ao}$ ), la găini (cu două alele:  $K_1$  și  $K_2$ ) și la cabaline (cu două alele).

**Kahuri** × alb **Băneasa**. Hibrid de vierni de mătase cu gogoși albe ce se crește în țara noastră.

**Kaltblut**. Tip de cal german de tracțiune grea, ce se crește în Bavaria. Este mai mic și mai ușor în raport cu celelalte rase de tracțiune, este robust, vioi și se folosește la muncile agricole.

**Kaliningrad**, sin. **Aurie de Kalinograd**. Nutrie de culoare aurie, mutație dominantă. Există numai în stare heterozigotă, deoarece hemozigotii dețin o genă latentă care determină moartea lor în stadiul embrionar. Fertilitatea caracteristică 2,5 pui la împerechere în sine și 5,1 pui la încrucișare. Prezintă o mare uniformitate a culorii.

**Kalmucă**. Rasă de taurine care derivă din *Bos orthoceros*, răspândită în U.R.S.S. Se caracterizează prin dezvoltare corporală relativ mică, conformație mai puțin armonioasă, culoare roșie, uniformă, adesea cu pete pe cap și membre. Este rustică, rezistentă, cu longevitate ridicată, precocitate scăzută, aptitudine bună pentru carne, însă slabă pentru lapte (1 000—1 200 kg).

**Kangayam**, sin. **Kanganand**, sin. **Kóngu**. Rasă de zeb originară din

India, care a suferit infuzie de la rasa Ongole. Se caracterizează prin dezvoltarea corporală medie, dimorfism sexual pronunțat, trunchi masiv, îndesat, membre puternice. Are longevitate mare aptitudine bună pentru muncă și mediocră pentru lapte. (800—1 300 l lapte).

**Kankrej**, sin. **Wagad**, **Guzerat**. Rasă de zeb originară din India, longilinie, hipermetrică, culoare gri-fer sau neagră degradată, piele fină, membre puternice. Are constituție robustă, tardivitate pronunțată, manifestă rezistență la piroplasmoză și suferă foarte rar de avort epizootic și de tuberculoză. Are aptitudini pentru muncă și lapte. S-a răspândit și în America de Nord și Sud, fiind cunoscută sub numele de *Guzerat*.

**Karabah**. Rasă de oi de carne — lână și lapte, ce se crește în zona munților Caucaz, având lână groasă și mixtă, coadă grasă, bine adaptată întreținerii pe pășuni de munte.

**Karakul**. Rasă de oi (v. Caracul).

**Karakulesa**, sin. **Breitschwanz**. Fază intermediară a dezvoltării buclajului de tip Karakul, la vârsta intrauterină de cca 130—135 zile, când fibrele înscruie o ușoară incurbare a lor, determinând un desen în „muareuri“.

**Karnabat**. V. Carnabat.

**Karuso 27**. Soi de dud originar din Japonia, având o creștere foarte viguroasă. În al patrulea an dă producții ridicate de frunză, pînă la 16 tone/ha.

Se pretează pentru zonele sericicole din sudul țării.

**Kaschgar**, (*Ovis polli*). Varietate de oaie sălbatică care reprezintă o formă gigantică a Argalului și care trăiește în regiuni muntoase foarte înalte. A fost descoperită la sfârșitul secolului al XVIII-lea de Marco Polo.

**Kayrio iehinose**. Soi de dud originar din Japonia, cu creștere viguroasă, rezistentă la ger. În cultură intensivă, forma cu tufă joasă produce în al patrulea an până la 19 tone de frunză la ha, cu valoare nutritivă ridicată.

**Kayrio nezumigaeshi**. Soi de dud originar din Japonia cu creștere foarte viguroasă, rezistentă destul de mare la ger, se crește numai în condițiile din sudul și sud-vestul țării. În al patrulea an, în cultură intensivă, forma cu tufă joasă produce până la 19 tone de frunză la ha, cu valoare nutritivă ridicată.

**Kazahă cu capul alb**. Rasă de taurine, formată în U.R.S.S. prin încrucișarea vitelor locale cu rasa Astro, caracterizate prin dezvoltare corporală spre eumetrică, conformație relativ corectă, format corporal dreptunghiular, constituție robustă, rusticitate și rezistență bune și aptitudini pronunțate pentru carne.

**Kazakhstan**. Rasă de oi cu lână fină, formată în U.R.S.S. prin încrucișarea oilor locale Kurdiuk cu berbeci Merinos precoce și infuzarea ulterioară cu Merinos Rambouillet. Este rezistentă, cu capacitate mare de valorificare a pășunilor uscate și are aptitudini pentru îngrășare.

**Kefir**. Preparat din lapte de vacă, acidulat și fermentat, realizat prin acțiunea bacilului denumit *Bacillus caucasicus* și a unei levuri (*Sacharomices kefiri*), folosit ca aliment în hrana omului.

**Keler funke**. V. Butirometru.

**Kelpie**. Rasă de ciini (v. Căobănesc australian).

**Kelvin**. Unitate de măsură a temperaturii care se notează cu K. Transformarea gradelor Celsius în grade Kelvin

se face folosind relația  $T = t_c + 273,15$ , în care T este temperatura în K, iar  $t_c$  este temperatura în °C.

**Kenat Mink**, sin. *Kenai*, *Vizon Kenat* (*Mustela vison Melampeplus-Elliot*). Varietate principală de vizon, care a contribuit la crearea populațiilor și variațiilor actuale de nurcă ce se cresc în America de Nord.

**Kenana. 1**. Tip de taurine cu cocoasă, ce se crește în Sudan, cu producție medie de lapte de circa 1 500 l (v. Zebu peul sudanez).

**Kennel Club American (A.K.C.)**. Cea mai importantă asociație chinologică din lume, care înregistrează anual peste 1 milion ciini în cartea de origine și care organizează toate expozițiile și concursurile canine din America.

**Kent. 1**. Rasă de oi engleze de carne cu lână lungă (v. Romney-Marsh); **2**. Soi de soia, ce se cultivă în S.U.A., cu producții mari.

**Kent Berichonne**. Rasă de oi franceză (v. Charmoise).

**Kenwariya**, sin. *Kenkatha*. Rasă de zeb originară din India, caracterizată prin dezvoltare corporală mică, trunchi înțesat, membre scurte și puternice, culoare gri. Este o rasă foarte rustică, cu aptitudine de tracțiune și lapte.

**Keratină**. Proteină de origine animală cu aspect fibrilar și rol de susținere, prezentă în lână, păr, unghii, pene. Keratina din lână este constituită din catene polipeptidice elicoidale întrepătrunse, alcătuint o protofibrilă; ansamblul a 11 protofibrile constituie microfibrila de lână.

**Kerry**. Rasă veche de taurine, originară din Irlanda, provenind din bovinele negre din Europa occidentală. Se caracterizează prin înfățișare elegantă, dezvoltare corporală oligometrică, conformație specifică tipului de lapte, culoare neagră lucioasă uniformă. Are un temperament vioi, constituție robustă, rusticitate și rezistență ridicate, fiind imună la tuberculoză, cu

aptitudini de lapte și carne : manifestă o bună capacitate de îngrășare, avind o carne gustoasă, însă are o precocitate mai slabă.

**Kerry-Blue Terrier.** Rasă de ciini (v. Terrier Kerry blue).

**Keta** (*Oncorhynchus keta*). Specie de pești teleosteci, înrudiți cu păstrăvul, dar mult mai mari decât acesta, putînd ajunge la 1 m lungime și la 10 kg greutate. Trăiește în mările din Extremul Orient, iar în timpul perioadei de reproducție migrează în fluviul Amur, unde își depune icrele. Produce icrele de Manciuira.

**Kaki-Campbell.** Rasă de rațe creată în Anglia, prin încrucișarea raselor locale cu rasa Alergătoare indiană. Se caracterizează prin direcția ușor oblică a trunchiului, culoarea penajului diferită în funcție de sex, producția de ouă ridicată (180—200 buc. anual) și greutatea corporală de numai 2,5 kg la rățoi și 1,8—2 kg la rațe. Datorită calităților sale și ușurinței de a se acclimatiza, a devenit una din cele mai răspândite rase.

**Khawia.** Viermi paraziți în porțiunea posterioară a intestinului peștilor dulcicoli (*Cyprinidae* sau *Salmonidae*).

**Kherigarh.** Rasă de zeb Malvi originară din India, caracterizată prin culoare albă sau gri, cap mic, coarne și urechi mici, trunchi amplu, membre subțiri. Boii sînt activi, se pretează la tracțiune ușoară și transporturi rapide. Vacile sînt mediocre producătoare de lapte.

**Khillari, sin. Thillari.** Rasă de taurine originară din India, care are patru varietăți : *Hanam*, *Mhaswad*, *Tapin* și *Nakali khillari*. Sînt animale masive, cu capul fin, trunchi cilindric, membre uscățive, părul scurt, fin și lucios, culoare gri închis la tauri și deschis sau albă la vaci. Are precocitate de reproducție ridicată, rusticitate pronunțată, aptitudine pentru tracțiune și lapte. Boii sînt utilizați la toate lucrările agri-

cole și în transporturi. Vacile dau o producție mediocră de lapte.

**Kiang.** Tipul cel mai mare al hemionului, întilnit sub formă sălbatică în Tibet și Cașmir. Se caracterizează prin talie de 120—130 cm, schelet gros, cu înfățișare asemănătoare cu a cătului, culoarea brun-roșcată, cu dungă mai închisă pe spinare. Kiangul este prins și ținut în captivitate, îmblinzindu-se ușor, putînd fi apoi folosit la diferite munci, în special la portsamar.

**Kidus.** Hibrid obținut prin încrucișarea jderului (*Martes foina*) cu samurul (*Martes zibellina*).

**Killis.** Rasă de capre, specializată în producția de lapte, ce se crește în sud-estul Turciei.

**King.** Rasă de porumbei de carne formată în S.U.A. prin încrucișări complexe între rasele Roman, Maltez, Voiajor etc. Foarte prolific și cu greutate medie mare (600—800 g la păsările de producție și 950—1050 g la cele de expoziție); culoare albă sau dungată albastru.

**King autosexabil.** Rasă de porumbei de carne, formată în S.U.A., Masculii au culoare albă cu pete roșii și negre pe gît, iar femelele au o culoare roșie cu dungi și cu o pată bronzată pe gușă.

**King Charles.** Rasă de ciini (v. Spaniol King Charles).

**King ferus.** Ramură principală a rasei Pur singe englez din România provenită din Eclips. Din această ramură s-a format linia Cordon Rouge, care deține 23% din structura genealogică a rasei Pur singe englez și din ea Prince d'Orange, care deține 12% din structura genealogică a rasei.

**King Herod.** Armăsar continuator a liniei Pur singe englez, fondată de Byerley Turk care a îmbunătățit calitățile liniei inițiale. Această linie deține 5—10% din structura genetică a rasei Pur singe englez, manifestînd afinitate pentru ambele linii de bază ale rasei Pur singe englez (*Eclips* și *Matchem*), dînd descendenți valoroși.

**Kirghiz.** Cal provenit din *Equus Prjevalschi*, răspîndit în zonele muntoase din Kirghizia, cu dezvoltare corporală elipometrică (tală 136 cm), făptură breviformă, conformație îndesată, membre relativ scurte și groase și aptitudine pentru portsamar și tracțiune.

**Kirghiza**, sin. *Cazahă*. Rasă de taurine întilnită în republicile Cazahă, Kirghiză și Uzbekă (U.R.S.S.). Cuprinde trei varietăți: **a)** *Kirghiză de Nord* (varietatea cea mai importantă); **b)** *Kirghiză centrală*, sin. *Narâmo*; **c)** *Kirghiza de sud*, sin. *Alai*, asemănătoare cu vitele Kirghize din nord, însă au trunchiul mai scurt și prezintă cocoășă. Rasa Kirghiză are culoarea predominantă neagră, brună, tigrată în diferite nuanțe, roșie și bălțată, constituție robustă, rusticitate și rezistență remarcabile, aptitudine bună pentru carne și mediocră pentru lapte.

**Kisantu.** Varietate de bovine formată în Zair, prin încrucișarea între rasa Angoleză, cu rase de carne europene. Este un animal bun pentru carne, fiind bine adaptat la condițiile mediului natural și artificial de creștere și rezistent la bolile tropicale.

**Kladrub.** Rasă veche de cai formată în herghelia cu același nume din R. S. Cehoslovacia. Se caracterizează prin dezvoltare eumetrică, format corporal dreptunghiular, forme corporale pline, rotunjite, conformație relativ corectă; culoarea frecventă vinată și neagră. Are constituție robustă, temperament vioi, caracter foarte bun, rezistență remarcabilă, mersuri înalte, cu acțiunea genunchiului și aptitudine de tracțiune (ușoară și mijlocie). A participat la formarea rasei Lipitane prin linia Favory.

**Klepper.** Cal local din Estonia, care a participat la formarea rasei de cai Tori.

**Kob.** Asin originar din nordul Nigerului, caracterizat prin talie mică și greutate foarte redusă, făptură masivă, conformație în ansamblu armonioasă.

Are culoare gri sau albă, uneori roșu cu alb și aptitudine pentru portsamar și tracțiune.

**Kobuc.** Linie de nurci sălbatice din Canada, utilizată la formarea nureii standard.

**Koburg.** Rasă de porumbei (v. Ciocirlii de Koburg).

**Koch Robert** (1843—1910). Bacteriolog german, care alături de Pasteur este considerat întemeietorul bacteriologiei moderne. El a stabilit etiologia antraxului, iar în 1882 a descoperit bacilul tuberculozei (bacilul K) și a preparat tuberculina, folosită și astăzi în diagnosticul tuberculozei. În 1883 a descoperit virusul holerei. Premiul Nobel pentru medicină în 1905.

**Koheilan** (ar. *Ku-Hai-Lin*: cal distins). Tulpina cea mai veche, cea mai numeroasă și cea mai valoroasă a rasei arabe, care s-a desmembrat în peste 70 de linii. În România, se întilnește sub denumirea de linia Koheilan, provenită din Ungaria și are ponderea cea mai mare în structura genealogică a rasei arabe (26%), fiind întilnită în special la herghelia Brebeni unde reprezintă 42%. Animalele din această linie se caracterizează prin dezvoltare corporală mare, constituție robustă, temperament vioi, putere de tracțiune ridicată.

**Kohinoor**, sin *Kohinur*, *Korsmink*. Grupă de nurci mutante dominante produse de gena S și alelele acesteia și caracterizate prin culoare generală albă cu peri negri mai mult sau mai puțin răspîndiți pe corp. Din punct de vedere comercial, blănurile produse nu au o valoare prea mare și sînt împărțite în patru tipuri (A, B, C, D) care, într-o oarecare măsură, corespund la următoarele varietăți: Kohinoor alb — 95% (tip A) complet alb cu cițiva peri negri pe cap și la baza cozii; Heggedal — tip B; Royal Silver — tip C și Black Cross — tip D, cu o cruce neagră pe umeri.

**Kombar.** V. Comor.



**Komaron.** Rasă de porumbei (v. Jucător de Komaron).

**Komondor,** sin. *Ciobănesc Komondor.* Rasă de ciini pentru conducerea și paza animalelor. Prezintă o blană cu păr lung abundent și linos, care tinde să se împislească. Se caracterizează prin talie cuprinsă între 62,5 cm și 77,5 cm și greutate de 50—60 kg.

**Konik.** Cal local polonez, de origine tarpano-mongolă, ameliorat cu rasa Arabă, Pur singe englez, jumătate de singe și Trakehenen. Calul vechi, primitiv, caracterizat prin dezvoltare elipometrică, format corporal pătrat, constituție robustă, caracter bun, rezistență remarcabilă, capacitate mare de adaptare la condițiile locale, fiind folosit pentru nevoile agriculturii, dar avind o putere de tracțiune mică.

**Korsmink.** Varietate de nurci mutante dominante (v. Kohinoor).

**Korthals.** Rasă de ciini (v. Grifon de aret cu părul dur).

**Kostroma.** Rasă nouă de taurine formată în prima jumătate a secolului al XX-lea în U.R.S.S., prin încrucișarea vitelor locale din regiunea Kostroma, în special cu rasa Algau și Schwyz, asociată cu selecția riguroasă. Se caracterizează prin dezvoltare eumetrică, conformație corectă, culoare brună-deschis, aptitudine mixtă (lapte-carne). Producția medie de lapte este de 3 500 l, cu 3,8 % grăsime.

**Kouri,** sin. *Boul de lac din Tchad.* Rasă de bovine crescută în Tchad, avind greutatea de 370 kg și talia de 140 cm. Prezintă o conformație specifică, avind culoarea albă sau izabelă, uneori roșie sau bălțată cu roșu, precocitate slabă, aptitudine triplă (carne, lapte, muncă).

**Krishna valley.** Rasă de zeb nouă, formată la sfârșitul secolului al XX-lea prin încrucișarea raselor Gir, Angole și Kankrej. Se caracterizează prin variabilitate mare a însușirilor morfologice,

talie mare, culoare alb-gri. Este tardivă, rustică, rezistentă, cu aptitudine pentru tracțiune și lapte. Boii se folosesc la lucrări agricole și transporturi; vacile realizează o producție de lapte de 1 300 l.

**Krypton** (gr. *kruptos*: ascuns). Unul din gazele rare existente în atmosferă, fără acțiune biologică.

**Kuciugurov.** Rasă de oi de carne, lină, ce se crește în U.R.S.S., cu lină groasă și mixtă.

**Kuhland,** sin. *Kuhlander.* Rasă de taurine formată în Moravia (Cehoslovacia) și Austria prin încrucișarea vechii rase austriace Montafon cu rasa Simmental. Se caracterizează prin dezvoltarea corporală hipermetrică, conformație corectă, culoare bălțată cu roșu sau cu galben, extremitățile albe și depigmentare centrifugă. Are constituție robustă, temperament liniștit, caracter bun, aptitudini mixte de lapte-carne (producția medie este de 3 000 l pe lactație normală, cu 3,7—3,8% grăsime).

**Kuibșev.** Rasă de oi cu lină semifină, formată în U.R.S.S., prin încrucișarea oilor locale cu lină groasă și mixtă, Cerkask cu berbeci Romney-Marsh. Este adaptată la condițiile de mediu, rezistentă, cu aptitudini pentru producția de carne și cu lină de calitate.

**Kulș.** Populație de taurine formată în Bulgaria prin încrucișarea rasei locale (de stepă) cu rasa Simmental. Se caracterizează prin dezvoltare hipermetrică, format dreptunghiular, culoare bălțată alb cu galben, cu partea inferioară a trunchiului și extremitățile albe, rusticitate bună, aptitudini mixte (lapte-carne). Realizează o producție medie de 2 800—3 500 l lapte, cu 3,7—3,8% grăsime, randament la tăiere de 54—56%.

**Kuludin.** Rasă de oi pentru blană, ce se crește în stepile din Altai (U.R.S.S.). Se ascamnă în oarecare măsură cu olie de tip Kurdiuk, însă au coada

scurtă și grasă și lipsește depozitul de grăsime pe fesă. Lina este groasă, de culoare neagră. Se crește pentru producția de blănuri.

**Kumiș.** Băutură de origine asiatică, produsă prin fermentarea alcoolică a laptelui de iapă. În Europa se prepară și din lapte de vacă ecremat parțial, prin adăugarea de fermenți.

**Kurasawa** (test —). Metodă citologică de diagnostic al gestației la iapă, bazată pe rapiditatea și intensitatea colorării cu hematoxilină a mucusului cervical.

**Kurdiuk.** Grup de rase de oi de carne și grăsime, ce se cresc în U.R.S.S. caracterizate printr-o talie mare, lână de calitate inferioară și printr-un depozit de grăsime la crupă, fesă și baza cozii. Are o conformație corectă, membre uscățive și relativ înalte, culoare predominantă brună-roșcată de diferite nuanțe. Cele mai importante rase sînt Ghissar, Edilbaev, Saradjin etc.

**Kuwasz.** Rasă de ciini (v. Ciobănesc Kuwasz).



**L.** Sistem de grupă sanguină determinat la taurine (alcătuit din două alele), la suine (alcătuit din 6 alele:  $L^{ahi}$ ,  $L^{ahj}$ ,  $L^{ahk}$ ,  $L^{ahl}$ ,  $L^{ahm}$ ,  $L^{ahn}$ ) și la găini (alcătuit din patru alele  $L_1 \dots L_4$ ).

**Laban** (*Mugil cephalus*). Specie de pește din ordinul *Mugiliformelor*, de culoare cenușie-albăstruie, cu solzi pe corp și pe cap. Trăiește în Oceanul Atlantic, Pacific, Indian, în marea Mediterană și Marea Neagră. La noi se pescuiește de-a lungul litoralului, pentru carnea și icrele lui, care sînt foarte apreciate.

**Labferment.** V. Chimozină.

**Labrador. 1.** Rasă decorativă de rațe originară din India, crescută pentru culoarea frumoasă a penajului. Are o greutate corporală de 1,8—2,6 kg; **2.** Linie de nărcă sălbatică din Canada, folosită inițial la formarea nărcii standard; **3.** Rasă de ciini (v. Retriever de Labrador).

**Labrus viridis prasostietes.** Pește marin din ordinul *Perciformes*, din zona litorală a Mării Negre și de pe lângă coastele Crimeii. Coloritul corpului verde cu pete albastre. Pe abdomen un desen rețiculat brun. Depune icre bentonice pe la sfîrșitul primăverii. Se poate folosi în acvariile mari publice.

**Lacaune.** Rasă de oi franceză, asemănătoare cu rasa Larzac, de statură medie; are aptitudini triple cu prevalența celei de lapte. Furnizează peste jumătate din laptele destinat fabricării renumitei brinze Roquefort.

**Lactalbumina.** Albumină ce se găsește în lapte și care poate fi izolată din acesta sub forma unei substanțe cristaline solubilă în apă. Coagulează la 70—75°C. Este asemănătoare cu albumina din plasma sanguină.

**Lactat. 1.** Produs obținut pe bază de lapte, în urma prelucrării sale din această categorie fac parte brinzeturile, untul, laptele bătut, iaurtul, laptele acidofil, smîntina etc.; **2.** Sare a acidului lactic (lactat de halcu, de sodiu etc.).

**Lactație** (lat. *lac*, *lactis*: lapte). Proces fiziologic de formare și de secreția laptelui prin glandele mamare ale femelelor mamiferelor. Se produce sub influența sistemului neuroendocrin, în urma fătării și începe cu apariția colostrului. Durata lactației este caracteristică fiecărei specii. De exemplu, la vacă secreția laptelui poate avea o durată normală (260—305 zile) sau anormală (sub 260 zile sau peste 305 zile).

**Lactază.** Enzimă din clasa hidrolazelor, subelasa carbohidrazelor, care catalizează reacția de hidroliză a lactozei

intr-o moleculă de glucoză și una de  $\beta$ -galactoză. Se găsește în sucii intestinali.

**Lactenină.** Substanță cu rol bacteriostatic și bactericid prezentă în lapte și zer.

**Laetifer**, sin. *Galactofor*. Care conduce laptele. Termenul se utilizează în anatomie pentru definirea canalelor prin care trece laptele de la acinul glandular, pînă ajunge la exterior.

**Lactigen.** Care favorizează creșterea secreției de lapte.

**Lactivor.** Care se hrănește cu lapte.

**Lactobacillus.** Gen de bacili nesporuși, Gram pozitivi, aciliați și acapsulați, uneori termofili, izolați din furaje însilozate, din produse alimentare de origine animală, din materii fecale etc.; anumite specii sînt utilizate în industria laptelui, în însilozarea furajelor, în tratamentul unor gastroenteropatii, ca stimulatori etc.

**Lactobioză.** V. Lactoză.

**Lactofiltru.** Dispozitiv pentru determinarea impurităților din lapte; se bazează pe trecerea unei cantități de 0,5 l de lapte printr-un filtru. Substanțele rămase pe filtru se compară cu anumite etaloane convenționale. În funcție de sedimentul depus pe rondela de filtrare laptele poate fi: foarte curat, curat, murdar și foarte murdar.

**Lactodensimetru.** Aparat pentru măsurarea densității laptelui în raport cu densitatea apei.

**Lactoglobulină.** Substanță proteică din grupa globulinelor. Se găsește în lapte și este asemănătoare cu globulinele din plasma sanguină.

**Lactometru.** Instrument utilizat pentru determinarea purității laptelui. Se folosesc lactometre de tipul areometrelor, pentru a se recunoaște, prin măsurarea densității laptelui, dacă i s-a adăugat apă și lactometre de tipul refractometrelor, pentru determinarea conținutului în substanțe uscate, negre din lapte.

**Lactoree** (gr. *rheo*: a curge). Eliminarea continuă a laptelui din mamelon ca urmare a relaxării sfincterului papilar, provocată de diferite cauze: hipotonicitate, paralizie, lezionare a sfincterului papilar, supraincercarea cu lapte a canalelor galactofore.

**Lactoserum.** Frațiune a laptelui rezultată după extragerea grăsimii și precipitarea proteinelor. Conține apă, lactoză și componenți minerali ai laptelui.

**Lactotransferină.** Metalproteidă care conține Fe; este prezentă în lapte și are rol în transportul fierului.

**Lactoză**, sin. *Lactobioză*. Diglicid cu caracter reducător constituit dintr-o moleculă de  $\alpha$ -glucoză și o moleculă de  $\beta$ -galactoză ( $C_{12}H_{22}O_{11}$ ). Se găsește în stare liberă în lapte (2-8%) și se biosintetizează în glanda mamară.

**Lactozurie.** Prezența lactozei în urină; se observă în apropierea fătării, în mame, nevroze puerperale, gastroenteritele sugarilor etc.

**Ladzeria peștilor.** Boală parazitară întâlnită la peștii de apă dulce, produsă de larvele de *Botriocephalus latus* și manifestată prin invadarea musculaturii peștelui de către larvele respective.

**Lagomorpha.** Ordin în sistematica zoologică în care sînt cuprinse toate speciile asemănătoare cu iepurii.

**Lagonegrese.** Rasă de porci. (v. Calabrese).

**Lagună biologică.** Bazin natural sau artificial în care dejecțiile sînt deversate și amestecate cu apă, în scopul descompunerii lor prin acțiunea microorganismelor.

**Lagune.** Rasă de taurine elipometrică răspîndită în Coasta de Fildes, Congo, Zair, Dahomei și Togo (v. Dahomei).

**Lahor**, sin. *Şiraz* (*Şirazi*). Rasă de porumbei de agrement, crescută mai ales pentru culoarea sa particulară, un fond alb cu regiuni, bine delimitate, acoperite cu fulgi unicolori (negri, roșii, galbeni, albaștri sau argintii) care se întind treptat sub formă de dungă pe

frunte, creștet, fața posterioară a gîtu-  
lui, spinare și aripi. Greutatea corpo-  
rală este în medie de 400 g și are un  
zbor bun.

**Lakeland.** Rasă de cîini (v. Terrier  
de Lakeland).

**Lakenfeld**, sin. *Lakenfelder*. Rasă de  
găini de formație veche din Olanda,  
cu greutate foarte mică (1,2—2,0 kg);  
găina are o producție ridicată de ouă  
albe cu greutate medie de 50 g. Se caracte-  
rizează prin carne de calitate foarte bună.  
Are culoare albă cu negru pe șale și în  
coadă, creastă simplă, mijlocie, ure-  
chiușele albe și fluierle albe-albăstrui.

**Lama.** Mamifer rumegător din fami-  
lia *Camelide*, care trăiește în zonele  
muntoase ale Americii de Sud. Se în-  
tilnește fie sub formă sălbatică (*Gua-  
naco* și *Vigogne*), fie domestică (rasa  
*Alpaca* și *Lama* propriu-zisă). Se folo-  
sește ca animal de povară, precum și  
pentru producția de lînă și carne.

**Lamarek, Jean-Baptiste de Monet**  
(1744—1829). Biolog francez, unul dintre  
intemeietorii evoluționismului în bio-  
logie. Lucrarea sa „Filozofia zoologică”  
(1809) cuprinde concepția sa despre  
evoluția viețuitoarelor (lamareckismul).

**Lamarckism.** Teorie evoluționistă for-  
mulată de J. B. Lamarck despre  
adaptare, fenomen care are loc sub  
influența directă a mediului, în confor-  
mitate cu cele două legi ale lamareckis-  
mului: a) legea exersării sau neexer-  
sării organelor, potrivit căreia organele  
care funcționează mai intens se dez-  
voltă, pe cînd cele care nu funcționează  
se atrofiază și b) legea moștenirii carac-  
terelor dobîndite, după care modifica-  
rile survenite de organism sub influen-  
ța condițiilor schimbate pot deveni  
ereditare. Ambele legi, în esență mate-  
rialiste, au fost cuprinse mai târziu în  
concepția evoluționistă a lui Darwin.

**Lamă** (lat. *lamina*: foaie, placă de  
lemn). 1. Termen utilizat în morfologie  
pentru definirea unor formațiuni va-  
riate, cu aspect de placă, perete organic

etc.: lamă spirală, lamă ciuruită, lamă  
osoasă etc.; 2. Bucată dimensionată  
de sticlă, servind la examinarea și con-  
servarea secțiunilor histologice.

**Lambă și uluce**, sin. *Nut* și *feder*.  
Modalitate de îmbinare a scîndurilor,  
lamelor de parchet, șitei etc., prin  
existența pe o latură a unui canal  
(uluc-nut) și pe cealaltă a unei pene  
(lambă-feder).

**Lamelibranhiate** (*Lamelibranchiata*).  
Clasă de moluște caracterizate prin  
corpul turtit lateral, acoperit cu cochil-  
ie bivalvă, și prin prezența branhiilor  
lamelare. Sînt animale acvatice, ma-  
rine sau dulcicole, trăind pe fundul apei  
sau fixate pe pietre, alcătuiind în unele  
mări bancuri masive. Unele (ex. stri-  
diile și midiile) sînt comestibile, iar din  
altele se extrag perlele și stratul interior  
al cochiliei este folosit pentru confec-  
ționarea obiectelor de sîdef.

**Lampă pentru R.U.V.** Lampă cu cuarț  
sau sticlă transparentă și vapori de  
mercur utilizată pentru producerea arti-  
ficială a radiațiilor ultraviolete.

**Lampetra fluvialilis.** Pește ciclostom  
migrator potamotoc din bazinele hidro-  
grafice europene ale Oceanului Atlantic  
și izolat pe coastele nord americane și  
Marea Mediterană. Coloritul corpului  
pe spate cenușiu închis, iar pe abdomen  
gălbui. Adulții în primăvară pătrund  
din mare în susul rîurilor și depun icrele  
în regiunea montană. Este prădător  
pentru pești. Are valoare economică  
relativ redusă.

**Lanametru.** Aparat special pentru de-  
terminarea fineții lînii.

**Landrace.** Rasă de porci, specializată  
în producția de carne, formată în Dane-  
marca și răspîndită în multe țări, fiind  
considerată cea mai perfecționată rasă  
de porci pentru producția de bacon.  
Se caracterizează prin culoarea albă,  
corpul foarte lung (are 1—2 perechi de  
coaste în plus), trunchi oval, membre  
scurte și piele fină. Are prolificitate bună,  
precocitate foarte accentuată și o mare  
capacitate de valorificare a hranei.

**Langshan.** Rasă veche de găini formată în mod natural în nordul Chinei. Are greutatea corporală de 3,5—5 kg, produce în medie 150—160 ouă pe an, are carne foarte gustoasă, este înaltă pe picioare. Se cunosc două tipuri (Langshan vechi și Langshan modern) și trei varietăți de culoare: neagră (cea mai importantă), albă și albastră.

**Langustă** (*Palinurus vulgaris*). Specie de crustaceu din ordinul **Decapodelor**, de mărimea unui homar, cu carapacea acoperită cu spini și lipsită de rostru, cu antenele foarte lungi: nu are clești. Este comestibilă și trăiește în Marea Mediterană și Oceanul Atlantic.

**Lansetă.** Instrument de pescuit format dintr-o tijă (de bambus, din fibre de sticlă sau din aliaje de oțel), elastică și rezistentă, care permite derularea firului de pe tamburul mulinetei și aruncarea nălucilor la mari distanțe.

**Lanțete.** Categorie de fulgi la păsări, ce se găsesc de obicei pe gît, avînd un luciu mai intens și o formă lanceolată.

**Laparatomie** (gr. *lapara*: lombe, flanc). Operațiune chirurgicală care constă în secționarea peretelui abdominal, indiferent de zona asupra căreia se acționează.

**Lapinizat. 1.** Modificarea unui virus prin treceri repetate pe iepure sau pe țesuturi recoltate de la iepure; **2.** Produs obținut din încrucișarea de infuzie a unei rase oarecare de iepure cu strămoșul său sălbatic, iepurele de vizuină.

**Lapon.** Rasă de ciini de tip Spitz (v.).

**Lapte.** Produsul de secreție al glandei mamare femele în perioada de lactație, care constituie hrana de bază a noului născut pînă la înțarcare. Laptele se prezintă ca un lichid alb sau cu nuanță alb-gălbuie, miros și gust specific, ușor dulceag. Prin lapte, în mod obișnuit, se înțelege laptele de vacă. Folosit în alimentația omului, laptele poate fi: integral, smîntînit, normalizat; proaspăt sau fermentat, crud sau pasteurizat; normal sau patologic, salubru sau contaminat etc.

**Lapte concentrat.** Produs obținut prin reducerea conținutului de apă al laptelui proaspăt și creșterea conținutului de substanță uscată, în vederea conservării. În funcție de modul preparării poate fi: lapte concentrat cu zahăr și lapte concentrat sterilizat.

**Lapte de bivoliță.** Lichid secretat de glanda mamară a bivoliței, cu calități superioare comparativ cu cel de vacă, fiind mai bogat în substanță uscată, grăsimi și proteine.

**Lapte de iapă.** Lichid secretat de glanda mamară a iepei, de culoare albă, cu nuanță albastruie și gust dulce. Comparativ cu laptele de vacă, are un conținut mai mare în apă (88,9%) și mai redus în substanță uscată (11,1%), lactoză 6,4%, proteine 2,2%, grăsimi 2,0% și săruri minerale 0,4%). Laptele de iapă se consumă la unele popoare (bașchiri, calmuci, kirghizi, iakuți etc.) atît sub formă proaspătă cît și preparată (cumis), fiind folosit în spitale și sanatorii.

**Lapte de porumbel, sin. Lapte ingluvial.** Produs ingluvial la păsările domestice nidicole (columbide, passeriforme și psittaciforme), care apare spre sfîrșitul perioadei de clocit și se produce pînă cînd se încheie procesele morfogenetice embrionare care în mod normal se realizează după ecloziune.

**Lapte de vacă.** Lichid secretat de către glanda mamară a vacii. Este un aliment complet, atît pentru om, cît și pentru vitel. Conține 87—87,5% apă și 12,5—13% substanță uscată, din care 3,5—4% lipide (steroli, fosfogliceride și acizi grași liberi), 4,5—5,2% lactoză, 3,3—3,6% substanțe azotate (cazeină, albumine, globuline, proteaze și azot neproteic), incluzînd 12 amino-acizi, biocalizatori, vitamine diastaze și fermenți.

**Lapte normalizat.** Laptele care a fost adus la un anumit conținut de grăsimi prin următoarele procedee: smîntînire parțială; adaos de lapte smîntînit; adaos de lapte integral sau adaos de smîntînă.

**Lapte pasteurizat.** Laptele care a fost supus acțiunii căldurii între 75—90°C timp de câteva secunde în instalații speciale numite pasteurizatoare. Datorită pasteurizării se produce inactivarea microflorei vegetative și prelungeste durata de menținere a laptelui în stare proaspătă.

**Lapte patologice.** Laptele cu caracteristici organoleptice și fizico-chimice modificate ca urmare a unor boli ale ugerului sau ale animalului.

**Lapte prof.** Produs obținut prin deshidratarea laptelui proaspăt în instalații speciale de concentrare și uscare. Se prezintă sub formă de pulbere fină, fără aglomerări și impurități. Culoare albă-gălbui și omogenă. Miros și gust plăcut dulceag, cu ușor gust de lapte fiert.

**Lapte smântînit, sin. Lapte cremat.** Laptele din care s-a extras grăsimea cu ajutorul separatorului sau prin smîntînire naturală. Laptele în urma smîntînirii mecanice trebuie să conțină 0,05—0,2% grăsime.

**Lapte sterilizat.** Laptele supus acțiunii de încălzire la temperaturi de peste 110°C în vederea distrugerii microflorei vegetative și sporulate existente în conținutul lui.

**Lapte uterin.** Lichid secretat de către mucoasa uterină a femelelor, bogat în elemente nutritive și minerale, în special albumine, grăsime și fier. Acesta servește pentru hrănirea embrionului, pînă cînd prin intermediul placentei se stabilește o legătură între sistemul sanguin al mamei și cel al embrionului.

**Lapți.** Denumire atribuită produselor sexuale masculine (spermatozoizilor) ale peștilor.

**Large white.** Rasă de porci (v. Marele alb).

**Lariforme (Larifomes).** Ordin de păsări acvatice, palmipede cu penele foarte dese, avînd în general culoarea cenușie pe spate și pe fața dorsală a aripilor și albă pe piept și pe pîntece.

Cele trei degete anterioare de la picioare sînt împreunate prin membrane înătătoare. Sînt foarte bune zburătoare, petrecîndu-și cea mai mare parte a zilei în zbor. În timpul clocitului, se adună în colonii mari. Se hrănesc mai ales cu pești. Martinii, pescărușii, lupii-de-mare sînt lariforme.

**Laringe.** Porțiune a căilor respiratorii situată între faringe și trahee, suspendată între hamurile hioidului în zona faringolaringiană, în partea caudale a spațiului intermandibular. Cuprinde un schelet cartilaginios, o serie de mușchi și o mucoasă. Este în același timp un organ fonator, ligamentele tiroartenooidiene, învelite de mucoasă formînd corzile vocale.

**Laringită.** Inflamația laringelui.

**Larus, sin. Martini, Pescăruși.** Păsări ihtiofage de talie mijlocie care de obicei se găsesc pe lingă țărmlul mării. Coloritul penajului este pe spate cenușiu sau negru, iar gușa și abdomenul albe. În România se cunosc circa 12 specii. În apele dulcicole mai obișnuit este *Larus ridibundus*. Cînd atacă în stol, produc pagube în crescătoriile piscicole, deoarece consumă puietul de pește.

**Larvă.** Stadiu intermediar de dezvoltare (insecte, batracieni etc.), diferit de stadiul adult prin formă și mod de viață.

**Larzac.** Rasă de oi, ce se crește pe platoul Omonium, din Franța, în condiții de vegetație săracă și climă aspră. Aptitudinea principală este producția de lapte (70—90 l lapte/lactație și mai mult în condiții de hrană corespunzătoare), din care se prepară brinza Roquefort.

**Latebră.** Zonă în centrul ovulei de pasăre, sub discul germinativ, în care se depune numai vitelus alb. Cu diametru de 0,3—0,8 cm, în funcție de specie, apare în legătură cu zona discoblastulei printr-o prelungire cu diametru de 0,5—2,0 mm.

**Latirism.** Intoxicație cu plante din genul *Lathyrus*, întîlnită la rumegătoare și cabaline.

**Lausitz.** Rasă de crapi, cu corpul complet lipsit de solzi, de mărime normală, adaptată la regiunile mai reci. Are capul mic, spinare dreaptă, trunchi butucănos. Ajunge la greutatea de 2,5 kg la vârsta de trei veri.

**Lavander.** Nurcă direcesivă, obținută din încrucișarea Aleutină × Moyle Buff. Culoarea blăni este maro deschis cu nuanțe de bleu, violet.

**Laverack.** Numele unei linii de mare valoare de ciini de rasă Setter englez; uneori denumirea este utilizată, necorespunzător, pentru a desemna rasa Setter alb (englez).

**Lavrae, sin. Lup-de-mare V. Morone labrax.**

**Lăptărie.** Construcție în fermele zootehnice de vaci cu lapte, destinată recepției, filtrării, colectării răcirii și separării laptelui.

**Lăptișor de matcă.** Secreția glandelor faringiene a albinelor lucrătoare servind drept hrană pentru larvele de albine lucrătoare și de trîntori pînă la 3 zile, pentru larvele de matcă pe toată perioada larvară, cît și ca hrană pentru măci. Se prezintă sub forma unei mase dense de culoare alb-gălbuie, miros caracteristic și gust acrișor. Conține 68—70% apă, 11,15% albumină, 6,61% grăsimi, 8,94% zaharuri și 0,81% cenușă. Este deosebit de bogat în aminoacizi, vitamine. Este folosit în tratamentul bolilor digestive, tuberculoză, artrite etc.

**Lăsaia.** Formație de smalt întilnită la cabaline, reprezentînd fundul de mișună, care apare la vârsta de 6 ani, pe cleștii inferiori, ocupînd mijlocul feții de frecare, iar cu timpul se micșorează, se apropie de marginea posterioară a dintelui și la circa 13 ani dispare; pe ceilalți incisivi apariția și dispariția se fac succesiv, la intervale de un an. Lăsaia se folosește ca semn principal pentru stabilirea vârstei la cabaline.

**Lebădă comună, sin. Lebăda mută, Lebăda carunculată (Cygnus olor).** Specie de păsări decorative, fiind cea mai grea

dintre lebede (10—18 kg). Penajul juvenil, cenușiu, este păstrat pînă la vârsta de 2 ani după care păsările se îmbracă în albul caracteristic. Ajung la maturitate deplină la 3 ani și au o longevitate mare, putînd trăi pînă la 60 ani. Are gîtul lung în formă de S, aripi lungi, picioare scurte, cu un caruncul negru pe frunte, de culoare albă.

**Lebedinsk.** Rasă de taurine formată în U.R.S.S. prin încrucișarea vacilor Sure ucrainiene cu tauri din rasa Schwyz. Se caracterizează prin dezvoltarea eumetrică, profil mezomorf, conformație corectă și culoare brună: are constituție fină-robustă, rezistență și rusticitate mari, precocitate bună, aptitudine mixtă (lapte-carne). Producție medie de lapte 3 000—3 500 l pe lactație normală, cu 3,9% grăsime.

**Lecitine.** Lipide complexe din clasa glicerofosfolipide, conținînd fosfor și azot. Au structură amfionică asemănătoare cu cea a cefalinelor de care se deosebesc prin prezența aminoalcoolului colina. Sînt distribuite în toate celulele organismului animal; în proporție mai mare se găsesc în gălbenuș de ou (10%), creier (6%), măduvă (5%), ficat (3%). Au rol structural intrînd în constituția diferitelor componente celulare, participă la transportul altor lipide, intervin în procesele de permeabilitate celulară. Se obțin în urma extracțiilor diferitelor uleiuri vegetale, în amestec cu alte fosfolipide. Se folosește în alimentația animalelor ca nutreț energetic (în porție de 1—3%).

**Legănat.** Mers defectuos, caracterizat prin oscilații laterale ale capului și gîtului, prea pronunțate, fiind produs de lărgimea prea mare a bazei de susținere. Se întilnește mai frecvent la caii de povară, la cei cu aplomburi largi și călcătură largă, la caii care merg în buestru. Este un mers obositor.

**Legbar.** Rasă de găini, caracterizată prin autosexare, formată în Anglia, culoarea fiind la cocoș albastru clar cu desen barat și la găina cenușiu închis



cu reflexe argintii, iar la puii de o zi puicile fiind de culoare închisă și cocoșii de culoare deschisă. Înșușirile productive (cu excepția producției numerice de ouă și a consumului specific, care sînt mai reduse) și celelalte caractere de exterior, sînt la fel ca la rasa Leghorn.

**Legea biogenetică fundamentală.** Lege formulată de E. Haeckel, după care, în cursul dezvoltării sale ontogenetice, individul repetă cele mai importante modificări ale formei prin care au trecut strămoșii lui în cursul dezvoltării lor filogenetice lente și îndelungate, conform cu legile eredității și adaptabilității. Legea biogenetică fundamentală a permis stabilirea mai multor relații de înrudire între viețuitoare, contribuind astfel la fundamentarea concepției evoluționiste.

**Legea factorilor limitativi, sin. legea minimului, Legea lui Liebig.** Legea care stabilește că în producție este hotărîtoare substanța nutritivă prezentă în cele mai mici cantități. Ea este valabilă nu numai pentru funcțiunile chimice, dar și pentru majoritatea celor vitale.

**Legea grupării independente a materialului genetic.** V. Legile eredității.

**Legea Hardy-Weinberg, sin. Legea echilibrului populațiilor.** O populație este considerată ca fiind în echilibru atunci cînd, în absența unor factori modificatori, își menține în generații succesive aceeași frecvență a genelor și aceeași structură genetică. Această lege se bazează pe următoarele elemente: frecvențele tipurilor de gameți (din punct de vedere al conținutului lor genic) produși de indivizii unei generații sînt aceleași cu frecvențele genelor respective în generația care produce gameții; frecvența noilor genotipuri în generația filială depinde numai de frecvența genelor în generația parentală și nu de frecvența genotipurilor parentale; ținînd seamă de distribuția binomială a genotipurilor, determinată de frecvența genelor la un anumit locus, înseamnă că o populație este în echilibru atunci cînd

frecvența genotipului homozigot este egală cu patratul frecvenței genei respective, iar frecvența genotipului heterozigot este egală cu de două ori produsul între frecvențele celor două gene.

**Legea privind creșterea și ameliorarea animalelor, sin. Legea nr. 40/1975.** Legea aprobată de M.A.N. în decembrie 1975 care constituie cadrul juridic unitar pentru creșterea, ameliorarea și reproducția animalelor. Această lege prevede: realizarea dezvoltării creșterii animalelor potrivit Programului național de dezvoltare a zootehnicii; ameliorarea efectivelor pe baza programelor de ameliorare elaborate de M.A.I.A., organizarea reproducției animalelor prin folosirea rațională a efectivelor matcă și tineretului, creșterea continuă a natalității, stabilirea indicatorilor anuali de natalitate pe specii de animale și pe județe.

**Legea privind piscicultura și pescuitul.** Lege adoptată de M.A.N. în iulie 1974 care prevede, printre altele, și reglementarea exploatării terenurilor piscicole, precum și dezvoltarea pe care urmează să o capete domeniul pisciculturii în scopul sporirii producției de pește.

**Legea segregării materialului genetic.** V. Legile eredității.

**Leghorn.** Rasă de găini ușoare, specializată pentru producția de ouă, crescută pentru producția ouălor de consum, în rasă curată sau mai ales sub formă de hibrid, simpli sau dubli. Are mai multe varietăți de culoare, cea mai răspîndită fiind cea albă. Cu o greutate corporală de 1,7—2,2 kg la găini și 2—2,7 kg la cocoși, rasa se caracterizează printr-o producție de 220—270 ouă pe an, ouă cu greutate medie de 60 g și cu coaja nepigmentată. Calitatea cărnii este mediocră, precocitatea dezvoltării foarte mare (20—22 săptămîni) și conversiune foarte bună a furajelor (160—180 g nutreț pentru un ou). Are un exterior caracteristic raselor de găini mediteraneene, cu

creastă simplă, mare și purtată aplecat la gâină fluierile, ciocul și pielea galbene, urechiușele albe, eventual gălbui.

**Legile eredității.** Fenomene genetice cu caracter universal care acționează în două momente cruciale ale ciclului vital al organismelor (în gametogeneză și în fecundare) și care constituie mecanismul de transmitere al caracterelor de la o generație la alta. a) *Legea segregării materialului genetic* — acționează numai în gametogeneză (în meioza primară) când se realizează trecerea de la spermatocitii sau ovocitii primari la spermatocitii și respectiv ovocitii secundari (termenul de segregare a fost introdus în 1902 de Bateson și Saunders). Odată cu separarea cromozomilor homologi se vor separa și genele alelice, astfel încât în fiecare celulă fiică se va găsi numai câte o genă din perechea de alele. Această separare a genelor alelice în gametogeneză, care are ca urmare anularea genotipului respectiv, reprezintă fenomenul de segregare. Probabilitatea ca o genă dintr-o anumită pereche de alele să se găsească într-una din cele două celule fiice rezultate din meioza primară este de  $1/2$ ; b) *Legea grupării independente a materialului genetic* — acționează atât în gametogeneză cât și în fecundare. Gruparea membrilor perechilor de homologi și deci a membrilor perechilor de gene alelice în cele două celule fiice rezultate din meioza primară se face în mod întâmplător, conform legilor probabilității, fenomen care constituie cea de-a doua lege a eredității. Probabilitatea ca într-o anumită celulă, respectiv într-un anumit gamet să se realizeze o anumită grupare a unor gene va fi egală cu  $(1/2)^n$ ,  $n$  reprezentând, după caz, numărul perechilor de cromozomi homologi caracteristici speciei respective sau numărul perechilor de gene alelice considerate. Consecința acțiunii legii grupării independente a materialului genetic în gametogeneză o reprezintă realizarea unor anumite categorii de gameți (din punct de vedere al con-

ținutului genic) fiecare categorie cu o anumită probabilitate. Legea grupării independente acționează și în fecundare având drept consecință realizarea unor anumite categorii de genotipuri fiecare cu o anumită probabilitate.

**Leguminoase.** Familie botanică cuprinzând numeroase specii de plante spontane sau cultivate, alimentare (mazăre, fasole, soia, bob, linte, năut) etc. sau furajere (lucernă, trifoi, sparțetă, ghizdei, lupin, latir, mazăre furajeră etc.). O importanță deosebită o au leguminoasele perene care intră în alcătuirea covorului vegetal al pașiștilor naturale sau participă alături de gramineele perene la alcătuirea amestecurilor pentru înființarea pașiștilor semănate. O serie de leguminoase sînt excelente plante melifere (salcimul, trifoiul, lucerna etc.). Leguminoasele au sistemul radical pivotant și prezintă nodozități pe rădăcini. Tulpina poate să fie agățătoare (la cele cu frunze paripenat compuse), tiritoare, cu port erect (creștere în tufă). Frunzele sînt trifoliolate (trifoi, lucernă, soia, fasole); paripenat compuse (mazăre, latir); imparipenat compuse (sparțetă, salcim); palmate (lupin) sau sînt frunze simple.

**Lepadogaster.** Pești răpitori marini de talie mică din familia *Gobiesocidae*, de pe fundurile stîlcoase din regiunea nord-vestică a Oceanului Atlantic, Marea Mediterană și Marea Neagră. Au corpul alungit, ușor comprimat dorso-ventral anterior și lateral posterior. Botul alungit, este prevăzut cu dinți numeroși și mărunți. În Marea Neagră sînt semnalate speciile: *L. Lepadogaster* și *L. Candollei*.

**Lepidoptere.** V. Fluturi.

**Lepomis gibbosus**, sin. *Biban soare*. Pește parțial răpitor, dulcicol de 15—20 cm din ordinul *Perciformes*, din apele stătătoare sau lin curgătoare, cu vegetație și însorite. Este originar din America de Nord și a fost adus în Europa unde s-a extins pe cale naturală. Are corpul ovalar și comprimat lateral.

Coloritul corpului viu, verde albăstrui cu cîte o pată neagră pe solzii de pe laturile corpului. Abdomenul auriu. Pe opercule o pată neagră cu marginea roșie. Depune în vară, icrele în cuiburi circulare săpate în fundul apelor și sînt păzite de masculi. Este dăunător fiindcă consumă icrele și alevinii altor pești. Se poate folosi ca pește de acvariu sau pentru făină de pește.

**Leporide.** Familie în sistematica zoologică aparținînd rozătoarelor, subordinelul *Lagomorpha* (*Duplicidentata*) din care fac parte iepurii.

**Leporinus affinis.** Pește de 30 cm lungime din grăpa *Cyprinoidae* din apele alcaline cu temperaturi de 23—28°C din America de Sud. Are corpul aproximativ cilindric. Botul ascuțit cu gura mică și buze îngroșate terminal. Coloritul corpului cenușiu cu o nuanță argintie și cu cîteva inele transversale negre. Se folosește ca pește de acvariu.

**Leptocephalus.** Numele științific al puietului pelagic de *Anguilla*. Sînt în vîrstă de un an, au corpul comprimat lateral și transparent.

**Leptospiră.** Germen din familia *Spirochetaceae*, alungit, cu aspect de filament helicoidal, foarte mobil, necolorabil, sensibil la impregnarea argentică.

**Leptospiroză.** Boală produsă de leptospire. Se întîlnește la bovine (leptospiroză bovină), la cabaline (leptospiroză ecvină), la porcine (leptospiroză porcină), la ciini (leptospiroză canină).

**Leptospiroză bovină.** Boală contagioasă, produsă de *L. pomona* și *L. griptophosa*, manifestată prin icter, hemoglobinurie, nefrită cu uremie, evoluînd frecvent și sub formă inaparentă, deceleabilă doar serologic.

**Leptospiroză canină.** V. Boala de Stuttgart.

**Leptospiroză ecvină.** Boală contagioasă a cabalinelor produsă de diverse leptospire (*L. griptophosa*, *L. pomona*, *L. canicola* etc.). cel mai adesea evoluînd sub formă inaparentă dar cu anticorpi

specifici. Clinic se poate manifesta prin nefrită, icter, oftalmie etc.

**Leptospiroză porcină.** Boală contagioasă, produsă de leptospire (*L. pomona*, eventual *L. milis* și *L. icterohemoragiae*), în majoritatea cazurilor evoluînd inaparent sau sub formă tronică foarte atenuată, evoluția acută fiind rară și mortală.

**Lepus.** Gen de rozătoare din care fac parte iepurii (v.).

**Lermenă.** Rasă locală de porci, cu constituția robustă, cu aptitudini pentru grăsimi și carne, ce se crește în nordul Spaniei.

**Lesoc.** Linie a trăpașului Orlov, caracterizată prin fecunditate mare și rezistență pe distanțe lungi.

**Lest.** Aliment (furaj) grosier, cu valoare nutritivă scăzută, dar necesar declanșării dinamicii gastrice.

**Leșească, sin. Barbarie, rața mută.** 1. (*Cairina moschata domestica*). Denumire sub care este cunoscută în țara noastră rața mută. Specie originară din America de Sud. Este crescută astăzi ca pasăre de producție în rasă curată dar mai ales prin încrucișarea cu rase grele de rațe provenite din *Anas platyrhynchos*. Hibrizii obținuți, infecunzi, se caracterizează prin greutate mare (3—4 kg la 8—10 săptămîni), carne fără grăsime și ficat mare (500—700 g). Rața leșească cu greutate de 2,5—3,0 kg femela și 5—6 kg masculul, produce anual 70—80 ouă de 75—85 g, cu coaja gălbuie. Are varietate albă, neagră și bălțată și un exterior caracteristic, cu mască pe față, coamă de pene erectile, degete cu gheare mari și o conformație aparte; 2. Denumire locală pentru gisca de rasă chineză.

**Leșe de cenușă.** Lichid cu acțiune dezinfectantă slabă, folosit mai ales la fierbere și în curățirea sanitară. Se obține prin fierberea timp de o oră a 30 kg cenușă în 100 l apă.

**Letal** (lat. *letum*: moarte). 1. Mortal. Termenul se referă în special la factorii sau cauzele care provoacă moartea em-

brionului sau fetusului; 2. Indică, de asemenea, caracterul grav al evoluției unei boli.

**Letalitate.** Fenomen genetic care constă în incapacitatea de supraviețuire a unui organism ca urmare a acțiunii unor factori letali (gene mutante, aberații cromozomale). Manifestarea letalității poate fi influențată de condițiile de mediu, interioare sau exterioare. Din acest punct de vedere de disting două situații: *letalitate necondiționată* — în care penetranța și expresivitatea nu sint influențate de anumite condiții; *letalitate condiționată* — în care acțiunea factorilor letali depinde de o serie de condiții (mediu de cultură, temperatură, sex etc.). *Letalitatea balansată* (Müller, 1917) reprezintă mecanismul genetic care constă dintr-un caz special de linkage care asigură menținerea unor gene recesive letale într-un sistem în care se găsesc în permanență heterozigoți.

**Letargie** (gr. *lêthé*: uitare, *argia*: amorfie, toropeală). Stare depresivă însoțită de pierderea cunoștinței și suprimarea activității musculare.

**Letonian**, sin. *Lipaiskii*. Rasă de porumbei jucători originari din Letonia, de talie mijlocie cu penajul colorat aproape în întregime, cu excepția penei din coadă.

**Letucii-Gromadnii.** Linia principală a trapașului Orlov, caracterizată prin masivitate, eleganță, mult temperament, viteză, rezistență pe distanțe lungi și constituție robustă.

**Leucaspilus delineatus**, sin. *Plevușcă*. Pește dulcicol de cîrd, de 8—9 cm din familia *Cyprinidae* din apele stătătoare din Europa unde se găsește la suprafață. Are corpul alungit, svelt, ușor comprimat lateral și acoperit cu solzi mari, caduci, capul comprimat lateral, coloritul corpului cenușiu-verzui pe spate și argintiu pe laturi și abdomen. Pe laturile corpului o dungă albăstruiă. Are valoare economică redusă.

**Leucemie** (gr. *Leukos*: alb, *haima*: sînge). V. Leucoză.

**Leucină**, sin. *Acid alfa-amino-izocaproic*. Aminoacid esențial, cu rol important în alimentația animalelor, în sinteza proteinelor din plasmă și țesuturi și în funcționarea normală a glandelor endocrine. Se găsește în cantități mai mari în proteina grăunțelor de cereale (10—12%), a boabelor de leguminoase (6—7%) și în cantități mai mici în proteina șroturilor și rădăcinoaselor (3—4%). În rațiile obișnuite se găsește în cantități relativ suficiente.

**Leuciscus borysthenicus**, sin. *Cernușcă*, *Babușcă*. Pește dulcicol din familia *Cyprinidae*, din apele din cursul inferior al fluviilor care se varsă în M. Neagră și bazinul fluviului Marița. Are corpul gros, alungit, cu linia spatelui și a abdomenului rotunjită și acoperită cu solzi mari, capul alungit, colorit măsliniu pe spate, pe laturi o nuanță ruginie.

**Leuciscus cephalus**, sin. *Clean*. Pește dulcicol din familia *Cyprinidae*, trăiește în apele curgătoare din Europa și Asia Mică. Are corpul alungit, ușor comprimat lateral, cu spatele gros și acoperit cu solzi mari care la margine au o dungă neagră. Capul mare, gura cu buze subțiri este dispusă terminal. Coloritul corpului cenușiu-verzui pe spate și alb argintiu pe laturi și abdomen. Are valoare economică. Se folosește la sportul cu undița.

**Leuciscus idus**. Pește semimigrator dulcicol de 30—50 cm, din familia *Cyprinidae*, din apele ușor curgătoare din Europa și Siberia. Are corpul gros, alungit. Botul scurt cu gura terminală, mică. Linia laterală ușor curbată. Coloritul corpului cenușiu-verzui, cu nuanță albăstruiă sau aurie pe spate, argintiu-albăstrui pe laturi și alb pe abdomen. Are valoare economică mare.

**Leucism.** Culoarea albă a părului de acoperire și protecție înfîlțită la animale, părul fiind total lipsit de pigment, iar pielea, irisul și copitele pigmentate.

**Leucocit** (gr. *leucos*: alb; *citós*: celulă). Termen general utilizat pentru

definirea globulelor albe din sînge, distingîndu-se: *leucocite acidofile* sau *eozinofile* (cu nucleu polimorf, ușor lobat, cu granulații mari acidofile în citoplasmă); *leucocite bazofile* (cu nucleu polimorf, conținînd în citoplasmă granulații metacromatice); *leucocite polimorfonucleare* (cu nucleu multilobat și polimorf), *leucocite mononucleare* (cu nucleu nelobat și citoplasmă agranulară sau cu granulații fine), *leucocite neutrofile* (cu nucleu polimorf și bogat în cromatină, lobat, avînd în citoplasmă granulații fine) etc.

**Leucocitoză.** Reacție leucocitară secundară (cele primare constituînd leucoza leucemică), caracterizată prin mărirea numărului de leucocite circulante.

**Leucogramă.** Examen de laborator care constă în numărarea, la microscop, a leucocitelor prezente în unitatea de volum de sînge (1 mm<sup>3</sup>) și în stabilirea valorilor procentuale ale diferitelor tipuri de leucocite. Leucograma dă indicații prețioase în precizarea diagnosticului diverselor boli.

**Leucoză,** sin. *Leucemie, limfosarcomatoză, reticuloendoteliозă, limfomatoză, hemoipatie malignă* etc. Creșterea tumorală a sistemului hematopoetic (limfosarcoame, fibrosarcoame, peritolioame), însoțită eventual de metaplasie și metastază în diferite organe; după linia celulară interesată se disting leucoze eritroide, mieloides, limfoide etc.; în funcție de tabloul sanguin se deosebesc leucoza leucemică (intravasculară), leucoza aleucemică și leucoza subleucemică.

**Leucozele aviare,** sin. *Complexul leucozelor aviare, Niroze* ce determină modificări de tip leucotic, distingîndu-se următoarele forme mai importante: leucoza eritroidă, mieloidă și limfomatozele.

**Levadă.** Mișcare de dresaj întîlnită la școlile cu echitație academică, caracterizată prin aceea că animalul ridică în sus bipedul anterior (ca la cabrare), care este puternic flexat, iar sprijinul

se face pe bipedul posterior, jăretele fiind apropiate de sol. Această mișcare este asemănătoare cu poziția cangurului și se poate executa la mîna sau călare.

**Levreta italiană,** sin. *Levron.* Rasă de ciini din grupa copoilor (ogașilor). V. Ogar italian.

**Levrier.** Denumire care desemnează o grupă de rase de ciini de vînătoare, ciini gonitori care la noi sînt cunoscuți mai ales sub numele de copoi sau ogari. Sînt ciini de mare viteză, cu conformație tipică pentru fugă (piept îngust și adînc, pîntece supt, picioare înalte și puternice) din care se recrutează ciinii de curse.

**Levuloză.** V. Fructoza.

**Levuri.** V. Drojdii.

**Lezghinsk.** Oi locale din U.R.S.S., cu lîna groasă, bine adaptate în raioanele de munte, ale Daghestanului.

**Leziune.** Modificare alternativă morfopatologică, micro- sau macroscopică, la nivelul unui țesut sau organ.

**Lhasa apso.** Rasă de ciini (v. Spaniol pitic de Tibet).

**Libanon.** Rasă de porumbei zburători, originară din Orientul Mijlociu, caracterizată prin greutate mijlocie și picioare lungi. Are mai multe varietăți unicolori sau bălțați caracteristici.

**Libiană,** sin. *Boul libian* cu coarne scurte. Rasă de taurine ce se caracterizează prin talie mică (113 cm), osatură fină, făptură uscățivă, cap de lungime mijlocie, urechi scurte, coarne mici, gît scurt, trunchi longiliniu puțin adînc, membre foarte fine, piele subțire și pigmentată, păr fin, de culoare roșcată sau neagră, cu cerc alb în jurul botului. Este rustică, rezistentă și cu aptitudini de lapte-carne-muncă. Producția medie de lapte este de 1 300 kg cu un procent de grăsime mic (3,4%).

**Lichid cefalorahidian,** sin. *L.C.R.* Produsul plexurilor coroidiene care ocupă ventriculii encefalici, canalul ependimar medular și spațiul subarahnoidian; se prezintă ca un lichid seros, perfect transparent, conținut cristalin, cu albuminorahie redusă și elemente figurate în număr mic etc.

**Lichomanie** (gr. *lichnos* : lins). Formă de manifestare a perversității gustului, încadrată în sindromul de pică; se întâlnește la bovine, manifestându-se prin lingerea insistentă a congenerilor, diferitelor obiecte din jur etc.

**Liège**. Rasă de găini combatante (v. Belgian combatantă).

**Ligament** (lat. *ligamentum* : legătură). Cută sau fascicol de legătură între două sau mai multe formații distingându-se : ligamente articulare (fascicule de țesut fibros diferențiate din periostul ce trece de pe un os pe altul, având aspect capsular sau funicular) și ligamente seroase (cute ale seroasei pleurale sau peritoneale, în trecerea de pe un organ pe altul, realizând un mijloc de susținere și legătură dintre viscere).

**Ligatură**. Legătură aplicată pe un organ (cu scop de imobilizare) sau pe un vas (cu scop hemostatic).

**Lignificare**. Proces de impregnare a unor celule (de regulă a membranei celulare) cu lignină.

**Liguloza peștilor**. Parazitoză provocată de *Ligula intestinalis* (v.), întâlnită mai ales la crap și lin, manifestată prin peritonită mortală.

**Lille**. Rase de porumbei : 1. Jucător de Lille, varietate locală a porumbelului jucător francez, cu încălțatură mare și culoare bălțată, alb (abdomen și încălțatură) cu negru; 2. Gușat de Lille, porumbel mare (lungimea corpului 40 cm), cu culoare negru cu dungi albe sau negre tropit cu alb.

**Liliaceae**. Familie de plante care fac parte din clasa *Monocotyledonatae*, ordinul *Liliales*. Cuprinde circa 4 000 de specii, grupate în 250 de genuri și 12 subfamilii. Plante ierboase, foarte rar lemnoase, având un areal foarte larg. Dintre speciile spontane unele ca : *Colchicum autumnale* sau *Veratrum album* sint toxice pentru animale, iar altele ca *Allium sp.* depăciază produsele animaliere (imprimă laptelui un miros pătrunzător, neplăcut).

**Limba mielului** (*Borrago officinalis*). Plantă meliferă valoroasă, anuală din familia *Borraginaceae*, rezistentă la secetă. Înflorește în iunie-iulie, dând o recoltă medic de miere/ha 250—300 kg.

**Limbă**. Organ muscular situat în cavitatea bucală, format din mușchi așezați longitudinal și transversal, acoperiți de o mucoasă care se continuă cu mucoasa bucală în profunzimea căreia se află papilele linguale, corpusculii gustativi și glandele foliculare. Limba este organul gustului; ea are un rol important în mestecarea și înghițirea alimentelor.

**Limbă de lemn**. Aspectul pe care-l capătă limba la rumegătoare, în cazul localizării linguale a actinomicozei (actinomicoza linguală).

**Limbă-de-mare** (*Soleia nasuta*). Specie de pește din ordinul pleuronectiformelor, cu corpul oval și asimetric. Trăiește culcat pe partea stângă a corpului, aproape complet îngropat în nisip, din care cauză ambii ochi sînt situați pe partea dreaptă. Se pescuiește în cantități mici în lungul litoralului Mării Negre.

**Limfadenită**, sin. **Adenită**. Inflamația ganglionilor limfatici.

**Limfangită**. Inflamația vaselor limfatice.

**Limfatic**. 1. Care se referă la limfă; 2. Termen utilizat pentru definirea animalelor cu temperament atenuat și constituție grosolană.

**Limfantism**, sin. *Diateză limfatică*. Stare caracterizată prin dezvoltarea exagerată a sistemului limfatic, constituind un adevărat suport predispozant pentru unele stări patologice, datorită reducerii schimburilor la nivel tisular; infecții cutanate, eczeme etc.

**Limfă**. 1. Lichidul circulant din vasele limfatice; 2. Componentă lichidă a singelui.

**Limfocit**. Leucocit care se găsește în limfă și în sânge, reprezentînd 90% și, respectiv 25% din totalul leucocitelor; are diametrul de 8—10 microni, nucleu

mare, rotund și citoplasmă puțină, lipsită de granulații. Limfocitul nu are proprietăți fagocitare; el are un rol însemnat în procesul de imunitate, prin sintetizarea și elaborarea gamaglobulinelor. În cazuri patologice (unele boli infecțioase), numărul lor scade sub valorile normale (limfopenie) sau crește peste aceste valori (limfocitoză).

**Limfomatoza neurală a găinilor**, sin. *Boala lui Marek*, *paralizia Marek*, *paralizia aviară enzootică*, *neurolimfomatoză*, *polinevrită cronică interstifială*, *neurogranulom infecțios*, *limfomatoza neurală* etc. Boală atribuită unei infecții virotice, suspectată cu caracter neoplazic ereditar și caracterizată prin tulburări în locomoție, paralizii, adesea însoțite de leziuni edematoase ale plexului lombar etc.

**Limfomatoză**. Hiperplazie difuză, de aspect infiltrativ sau circumscrișă, de aspect tumoral (limfocitom) a țesutului limfoid; se observă la păsări, putându-se încadra în leucozele aleucemice (reticulocitoblastoze); forme mai importante: limfomatoza viscerală, nervoasă (neurolimfomatoză) și oculară.

**Limier**. Grup al unor rase de ciini specializate pentru vînatul mare, cu aptitudini deosebite pentru urmărirea dîrei de sînge al vînatului rînit, pe care îl poate descoperi la distanțe de kilometri de la locul de dare a focului. Se dresază cu ușurință și pentru acțiunea de „bocirea” vînatului găsît, deci lătrat continuu lîngă piesa căzută pentru a indica vînătorului direcția de mers (v. Limier englez, Limier hanoveran).

**Limier englez**, sin. *Bloodhound*, *Saint-Hubert*. Rasă de ciini de vînătoare perfecționată pentru urmărirea dîrei de sînge. Se pare că au mirosul cel mai fin, găsind urma vînatului rînit chiar și după 1—2 zile. Este folosit și pentru descoperirea altor urme, concurînd cu succes ciinele Ciobănesc german. Sînt ciini mari (60—65 cm și 40—48 kg) cu păr scurt și culoare neagră cu foc, bej cu foc sau roșcat.

**Limier hanoveran**. Rasă de ciini de vînătoare specializată în urmărirea vînatului rînit. Ciine mai mic decît limierul englez (45—55 cm), se folosește în aceleași condiții, rezultate mai puțin spectaculoase dar certe și este totodată o rasă mai rustică. Blana cu părul scurt are culorile roșu-brun, cenușiu-brun. Se utilizează bine și în zonele de șes și deal.

**Limnea** (*Limnaea stagnalis*). Specie de gasteropode cu cochilia ascuțită și înaltă de 4—5 cm. Trăiește în apele dulci stătătoare, pe plantele acvatice. Unele specii (ex. *Limnaea truncatula*) servesc drept gazdă intermediară în dezvoltarea gâlbezei.

**Limousine**. Rasă de taurine de carne, originară din Franța, caracterizată prin dezvoltare hipermetrică (tală 135 cm, greutatea 725 kg), format corporal pronunțat dreptunghiular, forme corporale rotunjite, conformație corectă și culoare galben intens. Este precoce, foarte rustică, cu o rezistență și sobrietate remarcabile, cu longevitate bună, activitate de reproducție apreciată (natalitate 92%). Are aptitudine remarcabilă pentru carne; 2. Cal originar din centrul Franței, ameliorat cu rasa Pur sînge englez, Arabă și Anglo-Arab. Se caracterizează prin talie medie de 155—158 cm, conformație corectă. Este un cal foarte rustic, rezistent la climatul aspru și secetos, cu temperament vioi, caracter bun și aptitudini multilaterale (cal de șa, de sport de performanță și de tracțiune ușoară).

**Limburger**, sin. *Württemberg*. Varietate locală de taurine din R. F. Germania, caracterizată prin dezvoltare hipermetrică (peste 600 kg greutate vie), culoare galbenă, aptitudine de lapte-carne (cca 3 000 l lapte, cu 3,9% grăsime), furnizînd o carne de calitate bună.

**Lin** (*Tinca tinca*). Specie de pește din familia ciprinidelor, lung de 20—30 cm, cu greutatea de 0,5—1 kg, cu corpul gros, acoperit cu solzi mărunți,

cu gură mică, cu buze groase și mustăți scurte. Trăiește în apele dulci stătătoare.

**Linamarozid**, sin. *Linamarină*. Glucozid cianogen din semințele de în (*Linum usitatissimum*).

**Lincoln**. 1. Rasă de porci creată în Anglia și reprezentată prin animale de talie mare, cu urechile lungi și aplecate, cu părul ondulat și de culoare albă-gălbuie. Este o rasă crescută în special pentru grăsime, dar, spre deosebire de alte rase de acest fel, are o prolificitate ridicată; 2. Rasă de oi de carne, cu lină lungă și groasă, formată în Anglia în 1750, din încrucișarea oilor locale din regiunea cu același nume și berbeci Dishley-Leicester. Greutatea corporală 80–90 kg oile și 130–140 kg berbecii cu 55% randament la sacrificare; producția de lână respectivă 6–7 kg și 9–11 kg, cu fințea de 37–55 microni și lungimea de 30–40 cm, cu luciu pronunțat; 3. Soi de oaie, care dă cea mai mare producție de masă verde, în toate zonele din țara noastră.

**Lindan**. V. Hexaclor ciclohexan.

**Lindatox**, sin. *Lindavet*. V. Hexaclor ciclohexan.

**Linie**. 1. Particularitate de culoare la cap, constituită dintr-o dungă albă, îngustă, pînă la 1 cm, care coboară pe mijlocul capului de la frunte și pînă la nări. Linia poate fi continuă sau interuptă, completă sau incompletă, dreaptă sau ondulată, deviată spre stînga sau dreapta și chenăruită; 2. Grup de indivizi, înrudiți printr-un anumit animal din ascendență, considerat ca fiind neobișnuit de valoros, prezentînd o mare asemănare genetică cu acesta. Se poate vorbi despre linie atunci cînd grupul respectiv de indivizi depășește, prin valoarea medie a lor, valoarea medie a rasei sau populației în sinul căreia a fost formată.

**Linie albă**. Tendon rigid ce se găsește pe linia mediană a abdomenului, format de către îmbinarea aponevrozelor mușchilor oblici și transversii ai abdomenului.

**Linie consangvinizată**. Grup de indivizi, mai mult sau mai puțin asemănători din punct de vedere genetic format în urma practicării timp de mai multe generații a unor împerecheri între indivizii care se înrudesc între ei. În felul acesta se realizează o uniformitate genetică a indivizilor mai mare decît în cazul descendenților obținuți din împerecherea între parteneri neînrușiți. Se pot folosi următoarele tipuri de împerecheri: frate-soră, semifrați-semisurori, veri primari, părințe-descendent. În cazul liniilor consangvine gradul de consangvinitate mediu este superior celui al populației din care provine.

**Linie laterală**, sin. *Linia curentului*. Organ sensorial, caracteristic peștilor, constituit dintr-un canal lateral sub tegument, ramificat în canalicule care străbat solzii și în care sînt dispuse celule mucoase și sensoriale care sînt în legătură cu nervul lateral. Constituie cel mai important organ de simț al peștilor, cu ajutorul căruia percep curentul, chimismul și variațiile de temperatură ale apei.

**Linie tehnologică**. Ansamblu de mașini, instalații, utilaje de transport, dispuse în ordinea executării operațiilor necesare prelucrării materiei prime, în vederea obținerii unui produs finit sau semifinit.

**Linkage** (Morgan, 1910). Fenomen genetic care reprezintă tendința manifestată de două sau mai multe gene de a se grupa în același gamet ca urmare a situării lor pe același cromozom, transmitîndu-se deci ca o singură unitate. Ca urmare a fenomenului de linkage, gameții care sînt produși de un organism se împart în două categorii: parentali și recombinăți.

**Linkage grup** (Morgan, 1911), sin. *Grup de înlanțuire*. Grupul de gene care segregă împreună ca urmare a situării lor pe același cromozom. Un anumit linkage grup corespunde unui anumit cromozom, de unde concluzia că numărul grupelor de înlanțuire este limitat,



în sensul că este egal cu numărul cromozomilor dintr-un genom. Între genele care aparțin aceluiași grup de înlănțuire există diferite grade de înlănțuire în funcție de ordinea liniară în care se găesc, ele fiind mai apropiate sau mai depărtate între ele. Distanța între genele aceluiași grup se exprimă în „unități de distanță” sau „unități Morgan”.

**Liofilizarea.** Acțiunea de scoatere a apei dintr-un produs, pe baza unei tehnici speciale sub vid și la temperatură scăzută, în scopul conservării lui.

**Lipaiskii.** Rasă de porumbei (v. Letonian).

**Lipan** (*Thymallus thymallus*). Specie de pește din familia salmolidelor, lung de 32—50 cm și cu greutatea de 0,350—1 kg; are corpul alungit, de culoare argintie, cu arripoara dorsală lungă și înaltă. Trăiește în zona inferioară a riuurilor de munte din Europa nordică și centrală. Are carne gustoasă. La noi este destul de rar.

**Lipaze** (gr. *lipos*: grăsimi). Enzime de tip esteraze din clasa hidrolaze, care catalizează scindarea hidrolitică a lipidelor (gliceride) în glicerol și acizi grași. Se găesc distribuite în duoden, suc pancreatic, rinichi, sânge. Ficatul și pancreasul secretă cea mai mare parte din lipaze.

**Lipemie.** Concentrația lipidelor în serul sanguin. Constituie un indice biochimic al evoluției diferitelor procese biochimice constitutive ale metabolismului lipidic: de depozitare, de mobilizare, de transport, procese ale metabolismului intermediar. Limite fiziologice la diferite specii: 400—700 mg % ml ser. Gestația este asociată cu o creștere a lipidelor totale.

**Lipide**, sin. *Grăsimi brută* (gr. *lipos*: grăsimi). Clasă eterogenă de biomolecule răspândite în organismul tuturor viețuitoarelor. Sînt esteri (sau amide) ai acizilor grași superiori cu diferiți alcooli și se clasifică în lipide simple (gliceride, ceride, steride) și lipide complexe (glicerofosfolipide, sfingolipide).

Grăsimile din nutrețurile vegetale conțin în proporții mai mari acizi grași nesaturați (oleic, linoleic etc.), iar în grăsimile animale predomină acizi grași saturați (stearic, palmitic). Lipidele se găesc în grăunțele plantelor oleaginoase pînă la 45—50% din greutatea lor, în unele boabe de leguminoase (în boabele de soia, 18—22%) și în grăunțele de cereale în proporție de 4—8%. În corpul animalelor proporția lipidelor variază în funcție de specie, vîrstă și starea de îngrășare, între 5—6% (din substanța uscată) la animalele foarte tinere și pînă la 45% la animalele adulte îngrășate. Lipidele de rezervă constituie o importantă sursă de energie pentru organism.

**Lipițană.** Rasă veche de cai formată la herghelia Lipița începînd din secolul al XVI-lea pe baza calului spaniol și italian, în mai mică măsură a calului de Karst, iar ulterior după două secole s-a folosit calul arab, danez, kladrub și holstein; în România se crește din 1920 la Sîmbăta de Jos. Se caracterizează prin dezvoltarea corporală eumetrică (tală 153 cm), greutatea 510 kg), format corporal dreptunghiular, conformație corectă (cap relativ mare, expresiv, gît puternic, frumos arcuit, trunchi cilindric, larg, adînc, plin, membre puternice, cu articulații largi), culoarea predominantă vinată și murgă. Este o rasă rustică, sobră, ușor adaptabilă, cu capacitate excelentă de asimilare a hranei, longevitate ridicată, sănătate bună, constituție robustă, temperament vioi, caracter foarte bun și memorie remarcabilă. Are aptitudine de călărie (dresaj) de înaltă școală și tracțiune.

**Lipogeneză.** Proccs biochimic de biosinteză a lipidelor. Un regim bogat în glucide și lipide favorizează lipogeneză, cu formarea grăsimilor de rezervă, depozitarea acestora în țesutul adipos și implicit îngrășarea animalului.

**Lipoliză.** Proccs enzimatic prin care lipidele sînt hidrolizate în componentele lor structurale: acizi grași și alcooli.

**Lipomatoză multiplă.** Boală ereditară constatată la taurine, care se datorește acțiunii unei gene dominante cu penetranță incompletă. Starea anormală constă dintr-o acumulare de țesut adipos în special în zona perineală. Anomalia apare după vârsta de 3 ani și progresează rapid uneori invadând la femele și uterul. S-a constatat atât la masculi cât și la femele.

**Lipoproteide.** Heteroproteide constituite dintr-o componentă proteică și o componentă neproteică de natură lipidică (trigliceride, fosfolipide, colesterol liber sau esterificat). Participă la structura celulelor, mitocondriilor, membranelor celulare, reticulului endoplasmatic, nucleului, tecilor de mielină ale neuronilor etc.

**Lipoproteinlipază.** Enzimă de tip esterază (eliberată de heparină din endotelul vaselor sanguine) care hidrolizează trigliceridele în glicerol și acizi grași. Deficitul congenital în această enzimă determină boala denumită hiperlipemie esențială.

**Lipotimie** (gr. *leipein*: a pierde, *thymos*: spirit), sin. *Leșin*. Pierderea de scurtă durată a cunoștinței, alături de păstrarea reflexelor, ca o consecință a anemiei cerebrale acute.

**Lipotrop.** Care se fixează pe grăsimi sau care facilitează metabolismul grăsimilor: factor lipotrop etc.

**List.** Linie de porumbei voiajori germani, pentru zbor de distanță și orientare, ce se crește și în țara noastră.

**Listereloză**, sin. *Listerioză*. Boală infecțioasă contagioasă și inoculabilă, provocată de *Listeria monocytogenes*, întâlnită la rumegătoare, suine etc., caracterizată prin hipertonie și semne de meningoencefalită.

**Litiază** (gr. *lithos*: piatră, concrement), sin. *Boala litiatică*. Formare de concremente minerale de dimensiuni mici, în general insolubile, apărute în organele cavitate (vezica biliară, vezica urinară etc.). Când capătă volume considerabile, concrementul poartă denumirea de calcul.

**Litosferă.** (gr. *lithos*. piatră). Partea solidă a scoarței terestre.

**Livensk.** Rasă de porci ce se crește în U.R.S.S.

**Lizin.** Hibrid dublu de porumb, creat la stațiunea experimentală agricolă Turda, cu capacitate mare de producție (7 000—9 600 kg/ha), bogat în lizină și triptofan, cu eficiență sporită în alimentația porcinelor.

**Lizină**, sin. *Acid alfa-diaminocaproic*. Aminoacid esențial, strict indispensabil în alimentația animalelor, mai ales pentru porci și păsări (aminoacid critic). Are importanță în sinteza proteinelor corporale, în funcția de reproducție și în formarea țesuturilor. Insuficiența lizinei influențează negativ apetitul și producțiile animale, sporul de creștere în greutate și eficiența hranei.

**Lizoform.** Lichid transparent, ușor gălbui, cu miros înecăcios, care, amestecat cu apă, dă soluții spumoase. Se obține din amestecul a 40% formol, 40% săpun și 20% alcool etilic și se folosește în dezinfecție în concentrații de 1—5%.

**Lizol.** Lichid omogen, brun-roscat, cu miros neplăcut și persistent, obținut prin amestecul, în părți egale, de crezoli bruși și săpun de potasiu. Se utilizează în dezinfecție în concentrații de 3—5%.

**Lână. 1.** Îmbrăcămintea piloasă, cu proprietăți textile a ovinelor. Reprezintă o materie textilă de cea mai mare importanță pentru industria ușoară. 1. lina de ovine poate fi: *fină* — până la 26 microni; *semifină* — 26,1—33 microni; *semigroasă* — 33,1—37 microni și *groasă* peste 37,1 microni potrivit standardului în vigoare; **2.** În sens mai larg reprezintă toate fibrele de origine animală care au proprietăți textile, cum sînt lina de oaie, părul de cămilă, părul de iepure de Angora, de capră Angora, de lama etc.

**Lob.** Porțiune a unui organ, delimitată în general prin incizuri interlobare (ex. lob hepatic, lob pulmonar, lob cerebral etc.).

**Loc-serie.** Indicator utilizat în organizarea și planificarea producției zootehnice, în cazul categoriilor de animale și tehnologiilor la care pe aceeași suprafață de adăpost se rulează mai multe serii de animale tinere sau puse la îngrășat. Loc-serie este într-o strinsă interdependență cu indicii de rulare a animalelor într-un adăpost și cu efectivul de animale rulat într-un an:  $Ls = Efr/Ir$ , în care:  $Ls$  = numărul de locuri într-o serie într-un adăpost sau întreprindere;  $Efr$  = efectivul total de animale rulat într-un an;  $Ir$  = indicele de rulare pe loc-serie în adăpost.

**Locă.** Denumire generală dată unor boli infecțioase ale puietului la albine (ex. Loca americană, Loca europeană).

**Loca americană.** Boală infecțioasă a albinelor care are o evoluție rapidă, prognostic grav, se face pe cale digestivă. Simptomatologia este specifică; puiet împrăștiat, căpăcelele celulelor cu puiet cufundate, de culoare închisă, perforate. Conținutul larvar este filant, larva nu poate fi scoasă din celulă, cu timpul cadrul uscat aderă strâns de pereții celei. Familia bolnavă emană un miros asemănător cleiului incins de timplărie.

**Loca europeană.** Boală contagioasă a puietului necăpăcit cu o evoluție care poate fi ușoară sau gravă. Infecția are loc pe cale digestivă. Simptomatologia este specifică; puiet împrăștiat, larvele prezintă o poziție anormală, întoarse, culoare modificată (galben deschis până la maroniu). Larvele moarte se usucă, cadavrele pot fi înlăturate. Familiile degajă miros acru de putreziciune.

**Locai.** Cal format prin încrucișarea celor de tip mongol din regiunile muntoase ale R.S.S. Tadjică, cu cai de tip sudic (Iomud, Carabair și Arab). Se caracterizează prin dezvoltare corporală elipometrică (tală 142–145 cm), exterior variabil, rezistență remarcabilă, aptitudine pentru călărie și port samar,

fiind folosit la diferite munci în zonele muntoase.

**Locomoție.** Acțiune de deplasare a animalului de la un punct la altul, cu ajutorul membrilor, care se mișcă simultan sau succesiv după felul mersului.

**Locus.** Loc (pozițional) determinat, pe care-l ocupă gena în poziția liniară din cromozom.

**Lohani.** Rasă de zeb originară din Nord-Vestul Pakistanului. Se caracterizează prin dezvoltare elipometrică, trunchi bine proporționate, membre scurte, piele subțire și netedă, culoare roșie cu pete albe în special pe cap și git. Are aptitudini de lapte (1000 l) și muncă (boii se comportă excelent la tracțiune ușoară și samar).

**Loli, sin. Lohi.** Rasă de ovine indiană, caracterizată prin talie de 75 cm, greutate medie de 65 kg la berbeci și 40 kg la oi, conformație pentru carne (spetele și jigourile sînt largi și groase), fără coarne, cu coada subțire, urechi mari și aplecate. Este o rasă precoce, cu o bună producție de lapte adaptabilă pentru zonele tropicale, asiatice și africane.

**Lombe.** Regiune care formează plafonul cavității abdominale, axată pe porțiunea coloanei vertebrale, cuprinsă între ultima vertebră dorsală și sacrum.

**Longevitate** (lat. *longus* : lung, *aeum* : vîrstă). 1. Durata neobișnuit de mare a vieții unui organism, depășind media de vîrstă normală; 2. Durata vieții unui animal sau a unei plante (ex. elefantul 150–200 ani, calul 40–50 ani, vaca 20–30 ani, cîinele 12–15 ani, iepurele 7–8 ani, șoarecele cca 3 ani, corbul, bufnița, papagalul, lebăda cca 100 ani, barza cca 70 ani, arborii sequoia și baobabul cîteva mii de ani).

**Longhorn.** Rasă de taurine de origine continentală, răspîdită în vestul comitatului York (Anglia), care a fost ameliorată de celebrul Bakewell. Se caracterizează prin dezvoltare corporală mare, conformație relativ corectă,

coarne foarte lungi, culoare roșie, cu nuanță spre ardezie și dungă albă pe linia superioară, iar capul și extremitățile sînt de asemenea albe, aptitudine mixtă.

**Lonjă.** Curea din piele sau coardă, de circa 10 m lungime, care servește pentru legarea și conducerea animalelor. Lonja se folosește cu precădere la dresașul propriu-zis al cailor și ciinilor.

**Lopătat.** Mers defectuos în care animalul în timpul deplasării descrie un arc de cerc în afară. Se întilnește mai frecvent la caii cu copita mare și plată, la cei cu defectul de canios și în mod deosebit se constată la membrele anterioare. Este un mers obositor și defavorabil vitezei.

**Loștrită** (*Hucho hucho*). Specie de pește răpitor din familia *Salmolidelor*, cu corpul lung pînă la 1 m și greutatea de 10—12 kg, aproape cilindric, cu gură mare și dinți puternici. Trăiește în rîurile adînci de munte. În țara noastră, fiind rară, este ocrotită de lege.

**Lota lota**, sin. *Mihalț*. Pește răpitor, dulcicol de 1 m lungime din familia *Gadidae*, din apele curgătoare reci și adînci din Europa, bazinul Mării Aral, Asia Mică, Siberia și Amur. Are corpul alungit, comprimat anterior și este acoperit cu solzi mici. Coloritul corpului cenușiu, cu o nuanță măslinie pe spate și alb-gălbui pe abdomen. Are valoare economică mare.

**Loulou**, sin. *Lulu*. Denumire de grup pentru ciinii Spitz.

**Lourde**, sin. *Bigorre*, *Lavedan*. Rasă de taurine din Franța aparținînd viteilor din sud, provenind din vechea rasă iberică, ce popula aceste regiuni. Se caracterizează prin talie de 123 cm, greutate 425 kg, constituție robustă, rusticitate și rezistență remarcabile, culoarea galbenă-deschis, aptitudine de lapte, carne, muncă (producția de lapte 1 800 l).

**Loveii**. Una din cele mai apreciate linii ale trăpașului Orlov.

**Lovitură de lance.** Depresiune musculară întilnită înaintea spetei.

**Lovitură de secure.** Depresiune musculară, mai mult sau mai puțin pronunțată, întilnită la trecerea dintre gît și grebăn. Aceasta denotă o musculatură slabă a gîtului și o prindere defectuoasă a ligamentului cervical, de primele apofize spinoase ale regiunii grebănului. Este un defect congenital. Dacă depresiunea musculară este situată înaintea spetei, se numește *lovitură de lance*.

**Lowicka.** Rasă de oi poloneză, creată prin încrucișarea oilor locale cu rasa Merinos și Kent.

**Lucca.** Rasă de porumbei de zbor locală din Italia cu greutate mică și cu o culoare cenușiu albăstruie, cu nuanțe ruginii. Este un porumbel prolific.

**Lucernă** (*Medicago sativa*). Plantă furajeră erbacee, perenă, din familia leguminoaselor, cu rădăcină puternică, fiind una din cele mai valoroase plante furajere, rezistentă la ger și secetă, cu o mare capacitate de producție și cu o valoare nutritivă ridicată. Se cultivă pentru masă verde, fîn, însilozare și pășunat. Lucerna este și o plantă meliferă cu valoare mai redusă.

**Lucita.** V. Fotodermatoză.

**Luciu.** Însușire specifică a blăniș, conferită de stratul cuticular al fibrelor.

**Luciul lînii.** Însușirea pe care o au fibrele de lînă de a reflecta mai mult sau mai puțin lumina, ca urmare a formei și aranjării diferite a celulelor epiteliale din stratul cuticular al fibrei de lînă.

**Lucru pe două urme.** Mișcare de dresaș care presupune plierea calului în axul său longitudinal (cap, crupă), realizînd mersul în travers, în doi timpi, cu poziția dinainte și dinapoi pe două urme, partea dinainte precedînd pe cea dinapoi.

**Lufar.** V. *Pomatomus saltatrix*.

**Lugan**, sin. *Luganskii*. Rasă de porumbel de zbor din R. S. Ucraineană.

Are un format mare, dolicomorf dar cu picioare scurte, cu încălțatură mică. Are penajul complet alb.

**Lugol** (soluție —). Soluție iod-iodurată (iod, iodură de potasiu), utilizată ca reactiv, antimicrobic, dezinfectant, antihelmintic etc.

**Lugware.** Rasă de zeb răsپindită în Zair, Sudan și Uganda. Se caracterizează prin dezvoltare corporală elipometrică (tală 107 cm și greutatea 260 kg), format corporal relativ scurt, musculatura dezvoltată, conformație armonioasă, culoare frecventă bălțată cu negru, dar se pot întilni și alte culori. Este un animal rustic, dar cu slabă precocitate, cu constituție robustă, rezistență remarcabilă la boli, fecunditate foarte bună (90%) și aptitudine de carne, lapte și muncă.

**Lumbago.** 1. Durere lombară, fără semne inflamatorii (reumatismală, de contracție etc.); 2. Cifoză și rigiditate lombară.

**Lumen.** 1. Unitatea de măsură a fluxului luminos în SI. Are simbol Lm. Reprezintă fluxul luminos emis de un corp complet negru, cu o suprafață de 0,5302 mm<sup>2</sup>, la temperatura de solidificare a platinei (1 773,5°C); 2. Termen care definește spațiul gol dintr-un vas ăemnos, liberian, sanguin etc.

**Lumină animală.** Lumină produsă de unele organisme animale pe baza energiei chimice a unor substanțe. În lumina animală predomină radiațiile verzi și albastre, din care cauză aceasta este o lumină rece. Organismele producătoare de lumină animală (*fotogene*) sînt mai ales cele abisale (pești, moluște cefalopode, viermi, meduze); altele trăiesc pe uscat (ex. licuricii).

**Lună,** sin. *Porumbelul lună, Porumbelul elvețian, Porumbelul mond.* Rasă ușoară de porumbei, de culoare galben-crem, foarte deschis cu galben intens pe gușă și formînd două dungi închise pe aripi. Au încălțatură mare.

**Lup de Alsacia.** V. Alsacian.

**Lup de mare** (*Stemorararius pomarinus*). Specie de pasăre acvatică din ordinul lariformelor, de mărimea unui uliu, de culoare brună întunecată. Trăiește în ținuturile nordice; ne vizitează țara iarna. Se hrănește cu pești și cu păsări tinere.

**Lup de Vosgi.** V. Alsacian.

**Lupin.** Plantă anuală din familia Leguminoase. Se cultivă următoarele specii: *Lupinus albus L.* (lupinul alb), *L. luteus L.* (lupinul galben), *L. angustifolius L.* (lupinul albastru) și *L. polyphyllus* (lupinul peren). Se cultivă pentru boabe, furaj (siloz) sau ca îngrășămint verde pe solurile nisipoase sau pe cele acide (podzolice). Producția de boabe este de 1 500—2 000 kg/ha, iar cea de nutreț verde de 25—30 t/ha.

**Lupinina.** Toxialcaloid din lupin (*Lupinus*).

**Lupinoză.** Intoxicație produsă de alcaloizii din lupin.

**Luteina.** V. Progesteron.

**Lutra lutra,** sin. *Vidră.* Mamifer carnivor cu blană valoroasă, comun, pe lângă apele dulci în malul cărora își face vizuina cu două intrări. Femela naște 2—3 pui. Are corpul alungit, capul lat și turtit dorso-ventral, cu urechi scurte ochii, mici, iar picioarele sînt scurte cu cinci degete unite printr-o membrană. Coada de 35—40 cm este lătită. Coloritul corpului brun-roșcat, cu luciu pe spate și cafeniu pe abdomen. Este dăunătoare pentru piscicultură mai ales în crescătorii în timpul iernii, fiindcă distruge reproducătorii. În medie consumă pe zi 1,2—2 kg de pește.

**Lucs,** sin. *Lucs polonez.* Rasă de porumbei de carne, formată în Polonia prin încrucișări complexe, rustică, una din cele mai apreciate rase de porumbei de carne. 2. Unitatea de măsură a iluminării în SI; luxul (lx) reprezintă iluminarea unei suprafețe de 1 m<sup>2</sup> de către un flux luminos de un lumen, perpendicular și uniform repartizat.

**Luxație.** Deplasarea unei formațiuni, în urma unei acțiuni traumatice (mecanice), rezultând o schimbare de raporturi (ex. luxație coxofemurală, luxație articulară, luxația mandibulei, luxație musculară etc.).

**Luxin.** Soi de lucernă, creat și omologat în țara noastră în anul 1973, productiv (8–9 t/ha s.u. la neirigat și 13–14 t/ha s.u. la irigat) cu un conținut ridicat în proteină (20,7%) cu producție bună de sămânță (400–500 kg/ha). Se recomandă pentru terenurile irigate.

**Luxmetru obiectiv.** Aparat pentru determinarea directă a intensității iluminatului natural și artificial pe diferite suprafețe. Se pot măsura intensități luminoase de la 1 la 100 000 luși.

**Lymphocystis.** Viroză nespecifică cu evoluție cronică care apare la peștii marini cum sînt *Pleuronectidele* (frecvent), *Mullus* (mai rar), *Fundulus*, *Roccus* etc. Este cunoscută în Europa și America, Germeul patogen un virus hexagonal de aproximativ 200 milicroni. Peștii bolnavi se recunosc după excrescențele granulate, verucoase pe corp, cap și înotătoare.

**Lyoneză.** Rasă de găini franceze cu greutate de 2–2,5 kg, care produce ouă albe de 60–65 g, cu carne foarte bună calitativ. Are penajul parțial frizat, de culoare neagră sau albă.

**Luzern,** sin. *Lucerna.* Varietate de porumbel din grupa porumbeilor Lună, care are culorile penajului de pe guşă și din dungile de pe aripi mai intense: galben auriu, maro-închis sau roșu.



---

**Macaw**, sin. *Mucaco*. Nume comun pentru multe specii de papagali din America Centrală și de Sud, din genul *Ara* și alte genuri înrudite; indivizii sînt strălucitor colorați, au o coadă lungă, un cioc întors și o zonă golașe în jurul ochilor. Se folosesc ca păsări de ornament.

**Macchialiola**. Rasă de porci (v. Maremana).

**Macerare**. 1. Alterare tisulară consecutivă acțiunii prelungite a unei substanțe lizante; 2. Operație de extracție a unor substanțe dintr-un complex brut, prin menținerea acestuia într-un lichid; 3. Metodă de preparare a oaselor pentru schelet, prin menținerea lor timp îndelungat într-o baie cu apă simplă sau înșămîntată cu bacterii putrefiante.

**Macilență**. Boală a viermilor de mătase determinată de înmulțirea streptococilor din intestinul mijlociu, ca urmare a distribuirii hranei în mod neregulat (v. și slăbiciune).

**Macina**. Rasă de oi care populează zonele tropicale uscate și zonale mediteraneene calde ale Africii. Se caracterizează prin talie de 75 cm și greutate corporală de 35 kg. Produce puțină lînă albă care se folosește la confecționarea păturilor. Este slabă producătoare de carne și lapte, dar bine adaptate zonelor tropicale.

**Mackenzie River**, sin. *M.K.R.* Linie naturală de nură, formată în condiții de viață sălbatică în Canada și care a avut un rol important în formarea nureii standard, în special pentru greutate mare și nuanțe de negru în blană.

**Macrancantorieoza porcului**. Acantocefaloză produsă de *Macranthorhipihus* (*Echimorhineus*) *hirudinaceus*.

**Macrocefal** (gr. *macro*: mare; *kefali*: cap). Care are capul mare. Monstruozitate caracterizată prin dezvoltarea exagerată a extremității cefalice, fără a exista și o dezvoltare proporțională a encefalului.

**Macrocit**. Eritrocit cu dimensiuni mai mari decît dimensiunile normale, indicînd adesea o anemie gravă.

**Macroci toză** (gr. *macro*: mare; *cytos*: celulă). Stare caracterizată prin creșterea numărului de globule roșii cu dimensiuni mari; este semn al hiperreglării medulare, consecutivă unor hemoragii, hemolizelor etc.

**Macrodahtilie**. Monstruozitate caracterizată prin dezvoltarea exagerată a degetelor.

**Macroelement**. Element chimic care se găsește în cantități relativ mai mari în sol, în plante și în organismele animale (sodiu, kalium, calciu, magneziu, clor, sulf, fosfor etc.). În organismul animal îndeplinește funcții generale și specifice, participînd la metabolismul substanțelor nutritive.

**Macrofağ.** Celulă dotată cu proprietăți particulare de a îngloba (incorpora) particule (prin fagocitoză).

**Macroglbulinemie.** Stare caracterizată prin apariția în plasma sanguină a unor globuline cu greutate moleculară mare, ca semn al reacției sistemului reticuloendotelial în boli mamare, podale etc., cu influență negativă asupra organismului (v. și parâproteinemie).

**Macronutrient.** Element chimic, esențial, în cantități mari pentru creșterea plantelor și animalelor (sodiul, potasiul, azotul etc.).

**Macroscopie** (gr. *Makros*: mare; *skopein*: a privi), 1. Vizibil cu ochiul liber; 2. Care se face cu ochiul liber; examen macroscopic etc.

**Maestoso.** Linie a rasei Lipițane, înființată de armăsarul cu același nume, născut în 1786 la Lipizza, cal spaniol, cu infuzie de Arab prin Siglavy. Această linie este prezentă și în România, avînd cea mai mare pondere în structura efectivului matcă (20%). Animalele din această linie se caracterizează prin dezvoltare corporală mare, făptură puternică, cap potrivit de mare, cu profilul ușor berbecat, trunchi masiv, spinarea și șalele drepte, puternice și potrivit de lungi, crupa și pieptul largi și membrele relativ scurte dar puternice.

**Magneziu (Mg).** Bioelement localizat în proporție mare în oase și mușchi. Rol biochimic: este activator al unor enzime, intervine în permeabilitatea celulară, are acțiune sinergică cu calciul în excitabilitatea musculară. Metabolismul Mg este corelat cu cel al calciului.

**Magneziemie.** Conținutul în magneziu al singelui.

**Maine-Anjou.** Rasă de taurine formată spre mijlocul secolului al XIX-lea prin încrucișarea rasei locale Mancelle (Franța) cu rasa Schorthorn. Se caracterizează prin talia 140 cm, greutatea 800 kg la vaci, excelentă conformație pentru carne (cap larg și scurt, coarne medii) gît musculos, trunchi lung, adînc

și musculos, membre bine proporționate), piele suplă, păr des, culoare roșie și albă. Este o rasă rustică, valorificînd excelent nutrețurile grosiere și manifestă rezistență ridicată la boli și intemperii. Are aptitudine de carne excelentă fiind bună și pentru lapte (2 500 kg cu 3,75% grăsime).

**Mahratta.** Rasă de ciini gonitori (v. Ogarul oriental).

**Majella.** Rasă europeană de viermi de mătase, cu gogoșile ovale și de culoare galbenă.

**Malac.** Termen prin care se definește tineretul bubalin.

**Malacie** (gr. *Malakia*: înmuiere, îmbolnăvire), 1. Ramolire sau înmuierea unor țesuturi: encefalomalacie, osteomalacie etc.; 2. Pervertirea gustului (sin. *Pica*).

**Malacologie.** Știința care se ocupă cu studiul moluștelor.

**Maladie** (fr.). Barbarism indicînd un proces patologic privit în ansamblu, începînd cu cauzele posibile, manifestări, evoluție etc. și terminînd cu consecințele posibile.

**Malaeză.** 1. sin. *Combatant malaez.* Rasă de găini combatante, originară din India și arhipelagul Malaez. Cu greutate mare (4–6 kg la cocoș și 3,5–4 kg la găină) sau cu varietate europeană subponderală (1,7–2,2 kg la găină și 2–2,7 kg la cocoș), produce ouă mici (55 g) și o carne de calitate mijlocie. Are mai multe varietăți, mai importantă fiind cea neagră-roșcat. Este pasăre înaltă, pe picioare foarte musculose, cu pene strînse pe corp, cu creasta nuciformă și ciocul scurt și puternic. Are pieptul profund și fără pene pe creasta carenei sternale, urechiușele roșii și fluierole puternice, galbene; 2. Rasă de pisici (v. Siameză).

**Malemute,** sin. *Malemut de Alaska, Mahlemut.* Denumire utilizată în trecut pentru ciinii arctici de tracțiune, mai ales metișii de diferite rase. După primul război mondial denumirea a început să se aplice treptat numai rasei



Malemute, obținută din încrucișări complexe la care au participat ciinii nordici ca: Spitz, Samoyed, Husky, ciinii eschimoșilor, Akita, Chow-chow etc. Cu un exterior în care domină tipul Samoyed, ciinele Malemute au o culoare cenușie, cu abdomenul alb, blana cu păr mare și des, coadă stufoasă, o talie de 57—62 cm și o greutate de 34—38 kg.

**Malandră.** Crevasă eczematoasă, localizată la nivelul unghiurilor de flexiune antebrațio-carpo-metacarpian la animalele mari.

**Malation, sin. Carbofos, Malator.** Ester al acidului ditiiofosforic, utilizat ca insecticid și acaricid, cu spectru mare de acțiune și toxicitate redusă pentru mamifere.

**Malarie** (ital. *Malaria*: aer alterat). Boală infecțioasă produsă de sporozoare care parazitează globulele roșii (*Plasmodium*), manifestată la om prin febră remitentă, cahexie palustră etc.; diferite specii din genul *Plasmodium* s-au izolat la numeroase specii de animale, având oarecare importanță patogenică doar la mămuțe și păsări.

**Maleină.** Extract de culturi de bacil morvos, utilizat pentru diagnosticul alergic al morvei.

**Maleinizare, sin. Maleinare.** Administrarea subcutană sau intradermopalpebrală a maleinei și analizarea modificărilor reactive (locale și generale) prezentate de animalul maleinizat, cu scopul bine precizat de a depista animalele cu morvă ocultă.

**Maleolă.** Denumire folosită pentru definirea proeminențelor simetrice situate la nivelul extremității distale a tibiei și fibulei.

**Malformație.** Denumire utilizată pentru definirea anomaliilor în general.

**Malgaș** (fr. *Malgache*). Zeb răspândit în insula Madagascar. Se caracterizează prin talia 120 cm și greutatea 250—300 kg, musculatura dezvoltată, fap-tură uscățivă cu cap scurt, coarne în formă de liră, gât subțire, trunchi îndesat, membre grosiere, piele fină, pă-

rul scurt, culoare închisă, în general neagră sau bălțată cu negru, uneori roșie sau bălțată cu roșu. Este un animal tardiv, rustic și apt să consume o hrană săracă și uscată. Are aptitudine principală pentru carne, iar producția de lapte este slabă (270—360 l/lactație).

**Malici.** Rasă de oi de pielicele și lapte, ce se crește în Crimeea. Se caracterizează prin coadă lată, lină groasă și mixtă, de culoare neagră, albă sau brumărie. Este pe cale de înlocuire cu metiși Karakul × Malici, care dau pielicele de calitate apropiată de Karakul.

**Malign** (lat. *Malignus*: rău). Despre o boală, un proces patologic, cu o evoluție spre agravare și, în unele cazuri, spre moarte (ex. forma malignă a unor boli infecțioase, tumoare malignă etc.).

**Maline.** 1. Rasă de ciini belgieni (Malinois), v. Ciobănesc belgian; 2. sin. *Coucou de Malines*. Rasă de găini grele originară din Belgia, caracterizată prin greutate corporală medie de 3—3,5 kg la găini și 4—4,5 kg la cocoși. Produc o carne de calitate excepțională. Prezintă varietăți de culoare barată și albă, cu creasta simplă, urechiușe roșii și fluieri alb-roz, cu încălțatură.

**Malofage** (*Mallophaga*). Ordin de insecte asemănătoare păduchilor, caracterizate prin talie mică, lipsa aripilor, abdomenul mare și turtit dorsoventral. Trăiesc pe corpul păsărilor și al mamiferelor; nu sug sânge, dar se hrănesc cu pene, păr și descuamații ale pielii.

**Malofagie** (gr. *mallos*: lină; *fagein*: a mânca). Formă de manifestare a pervertirii gustului (*pica*), înțilnită la ovine și constind din consumul lânii.

**Malofagoză.** Parazitoză determinată de prezența pe corp a insectelor malofage, care acționează mecanic și iritativ.

**Malpighian.** 1. (corpusul —). Termen sub care se definesc: a) elementele conglomerate limfocitare de pe traiectul arteriolelor splenice; b) componentul inițial al nefronului (cuprinzând capsula *Bowmann-Müller* și glomerulul renal);

2. (glomerul —). Anastomoză admirabilă cu aspect de rețea (ghem) arterială, cuprinsă în interiorul capsulei *Boumann-Müller* (din cadrul corpusculului renal).

**Maltază.** Enzimă care catalizează desfacerea maltozei în două molecule de  $\alpha$ -D-glucoză.

**Malteză.** 1. Rasă de capre, răspândită în țările mediteraneene și în special în Sicilia. Se caracterizează prin statură de 60—70 cm, greutate de 40—60 kg, fără coarne sau cu coarne mici, păr lung, de culoare variabilă de la alb murdar până la izabel, frecvent cu bălțături galbene-roșii. Are prolificitate ridicată și o bună producție de lapte (500—600 l anual); 2. Rasă de ciini de lux, cu păr lung, în general de culoare albă; 3. sin. *Silver blue*. Varietate de nureă; 4. Rasă de porumbei de carne, din grupa raselor de porumbei găină, înalți pe picioare și cu greutate corporală mare (900—1 000 g).

**Malthusianism.** Teorie burgheză reacționară, fondată de *Th. R. Malthus*, potrivit căreia populația crește în progresie geometrică, în timp ce mijloacele de subsistență cresc în progresie aritmetică.

**Maltobioză.** V. Maltoză.

**Maltoză,** sin. *Maltobioză, zahăr de mal!*. Diglucid cu caracter reductor constituit din două molecule de  $\alpha$ -glucoză. Reprezintă unitatea diglucidică repetitivă din structura glicogenului și amidonului. Este scindată enzimatic în două molecule de glucoză sub acțiunea maltazei, respectiv a  $\alpha$ -glucozidazei din intestin.

**Malvi.** Rasă de zeb din India Centrală, caracterizat prin făptură adunată și îndesată, cap scurt și larg, trunchi dezvoltat, membre puternice, culoare gri. Are aptitudini remarcabile pentru muncă.

**Mamară** (arteră —). Termen sub care se definesc arterele distribuite mamelei.

**Mamelă** (lat. *Mamma*: glandă producătoare de lapte). Organ sistematizat ca anexă funcțională a aparatului ge-

nital femel, la mamiferele domestice, în general distingându-se mamele plasate în două șiruri paralele (scroafă, cățea, pisică, iepuroaică etc.), sistematizate în pectorale, abdominale și ingvinale, totalizând 4—6 perechi la cățea, 5—9 perechi la scroafă, 4 perechi la pisică, 3—5 perechi la iepuroaică. La vacă (două perechi) sînt grupate în regiunea ingvinală formînd ugerul. La iapă, oaie și capră există o singură pereche de mamele ingvinale. Anatomic fiecare mamelă este formată dintr-o porțiune reprezentînd corpul mamelei și alta reprezentînd mamelonul (eminență cilindrică) situat în partea ventrală a mamelei, la baza căruia converg canalele galactofore (sinusul galactofor) pentru a forma unul sau mai multe canale papilare ce se deschid la exterior.

**Mamelon,** sin. *Sfîrc*. Eminență, relativ cilindrică, situată în partea ventrală a mamelei la femelele mamifer. La vacă se întîlnesc 4 mameloane, simetrice, moi, buretoase la palpate, cu lungimea de 7—9 cm, circumferința 11—13 cm, forma intermediară între cilindrică și conică. Acestea sînt acoperite de o piele subțire, netedă, lipsită de păr, fără glande sudoripare și sebacee. Dimensiunile și forma mameloanelor sînt determinate puternic genetic, fiind însă influențate și de metoda de muls. Mameloanele condiționează eficiența atît a mulsului manual cît și a celui mecanic. În practică, se întîlnesc la vaci frecvent mameloane defectuoase: lungi, scurte, cilindrice (cu grosime egală la bază și vîrf), cărnoase (lungi și groase), în formă de butelie (cu baza dilatată), diformate (cu papilomatoză sau cicatrici), asimetrice, adunate, precum și mameloane cu orificiul dublat, tripliat sau cu canalul mameloanelor obstruat.

**Mamifere** (*Mammalia*). Clasă de vertebrate cu sînge cald, cu corpul acoperit cu păr, cu cutia toracică separată de cavitatea abdominală prin diafragmă, cu falca inferioară formată dintr-un singur os (dentalul) și cu cîrja aortică

în stînga axei corpului; femelele își hrănesc puii cu lapte produs de glandele mamare, care se află în mamele (de unde le vine și numele). Cu excepția monogastrelor, care depun ouă, mamiferele nasc pui. Pielea lor este bogată în glande. Dentiția este diferențiată în incisivi, canini, premolari și molari. Mamiferele sînt vertebrate cu cea mai complexă organizație. Fiind homeoterme, ele trăiesc în toate mediile de viață. Se împart în monotrene, marsupiale și placentare.

**Mamită**, sin. *Mastită*. Inflamația glandei mamare produsă sub acțiunea unor factori infecțioși endogeni sau exogeni. Se manifestă prin indurarea glandei mamare, congestie, sensibilitate și modificarea însușirilor organoleptice ale laptelui.

**Mamita gangrenoasă a oilor**. Boală infecțioasă a oilor în lactație, provocată de un micrococ (*Micrococcus mastitidis*) și care se manifestă prin gangrenarea ugerului. Boala se tratează cu antibiotice; poate fi prevenită prin vaccinare.

**Mammalia**. V. Mamifer.

**Mamut**, sin. *Mamouth*, *Bronzată cu pieptul larg*. Rasă de curci grele, creată în S.U.A. prin selecție din curca Bronzată americană. Se caracterizează prin greutate mai mare, lărgime mai mare între umeri și porțiune sporită a mușchilor pectorali care ajung la 1/5 din greutatea totală.

**Man**. Rasă de pisici de culoare albă, neagră sau ca a iepurelui de cîmp, cu coada foarte redusă sau lipsa totală a ei și cu membrele posterioare mai lungi decît cele anterioare. Are un mers caracteristic, cu salturi ca iepurele.

**Mană**. Sucuri dulci eliminate de *Aphide*, *Lachnide* și alte insecte ce se hrănesc cu sucurile plantelor și care sînt uneori culese de albine.

**Manchester**. 1. Rasă de ciini terieri (v. Terrier de Manchester și Terrier pitic de Manchester); 2. Rasă de canari

caracterizată, prin colorit frumos, al penajului (v. Canari moțați, de Manchester).

**Mandarină** (*Anas galericulata*). Rasă de rațe decorativă, rustică, rezistentă cu mare diversitate de culori. Se crește pentru frumusețea penajului. Are o durată a perioadei de incubație mai mare (32 zile).

**Mandibular** (nerv —). Ramură a nervului trigemen, ieșind din craniu prin gaura ovală (sfărîmată anterioară) și ramificată la rîndul ei în: nervul masticator, bucal (buccinator), pterigoidian, lingual, alveolomandibular, mi-lohioidian și temporal superficial.

**Mandibulă**. Termen general prin care se definește maxilarul inferior, rezultat din articularea (sau sudarea) a două oase mandibulare într-o piesă unică, fiecare os mandibular prezentînd o porțiune de sudură (corpul) și două brațe (cu o porțiune orizontală și una recurbată).

**Manej** (ital. *maneggio*). Loc acoperit sau deschis prevăzut cu nisip, care servește pentru mișcarea, dresajul și antrenamentul cailor, precum și pentru învățarea călăriei:

**Maneki** (ar. *git frumos*). Linie de cai arabi.

**Mangaliță**. Rasă de porci, crescută în special pentru producția de grăsime, în nuclee restrînse în R. S. România, R. P. Ungară și R.S.F. Iugoslavia. Se caracterizează prin rezistență deosebită, mărime mijlocie, avînd corpul relativ scurt și adînc, cu păr des și creț, prolificitate redusă (în medie 5—6 purci la o fătare). Are patru varietăți: blondă (cea mai răspîndită), roșie, neagră și albă cu negru.

**Maniament**. Depozit subcutanat de grăsime (regiunea pectorală, salbă, regiunea caudală, regiunea iei etc.) eventual proeminent, servind la aprecierea stării de îngrășare a animalelor.

**Mantoc** (*Manihot utilissima*). Plantă tropicală cultivată sau spontană, originară din America Centrală și de Sud,

rădăcinoasă aparținind familiei *Euphorbiaceae*, foarte apreciată pentru alimentația animalelor. Maniocul se folosește în alimentația animalelor sub formă de frunze, făină (cea mai utilizată formă), granule și borhot.

**Mantes.** Rasă de găini cu producție intermediară, caracterizată prin greutate corporală medie de 2—2,5 kg la găini și 2,5—3,5 kg la cocoși. Producția de ouă, la nivel mediu de 160—190 ouă de 60—65 g cu coaja alb-crem. Produce o carne de calitate excepțională. Are o culoare generală pestriță (negru cu alb) și prezintă barbă și favoriți.

**Maradi.** Varietate de capre originară din Uganda, dar răspândită și în Niger și Nigeria. Se caracterizează prin dezvoltare corporală mijlocie spre mică (tală 45—60 cm și greutatea 20—25 kg), cap fin, git subțire, piept puțin masiv, membre subțiri și cu aplomburi corecte, pielea fină, părul scurt și roșcat. Are aptitudini pentru lapte și carne. Este recunoscută pentru valoarea deosebită a pieilor, care sînt foarte căutate pe piața internațională. Are prolificitate ridicată (2—3 iezi la fătare).

**Marasm** (gr. *marainein* : a usca), in. *cahezic*. Slăbire extremă datorită bolilor de durată sau atrofiei scnilor fiziologice.

**Marburg.** sin. *Iepurele de Marburg*. Rasă de iepuri de casă din grupa celor mici, cu o greutate corporală medie de 2,75 kg. S-a format în Germania, prin încrucișări multiple care au la bază Albastrul vienez și Havana. Are o culoare cenușie asemănătoare veveriței siberiene. Blana se caracterizează și printr-un voal ușor cafeniu. Trunchiul este compact cu aspect îndesat, picioarele scurte. Are mai multe varietăți : Augsburg, Düsseldorf și Liuberețki.

**Marcarea animalelor.** Individualizarea animalelor prin diferite mijloace (tatuaj, crotalii metalice sau din plastic de diferite culori, aplicarea unor dangale, a unor creștături la urechi etc.) în vederea urmării producției, reproducției, selecției etc.

**Marcarea cabalinelor de rasă.** Aplicarea dangalelor pe corp, în locuri bine stabilite. Se aplică marca tatălui (formată la caii Pur singe englez, Trăpași, Ardenez, Deutschescaltblut și Semigreu românesc din inițiala numelui propriu al tatălui, iar la celelalte rase din inițiala liniei genealogice a tatălui, urmată de numărul cronologic de pepinier, în cifre arabe) ; marca mamei, se aplică la toate rasele cu excepția celor de curse (semne convenționale care exprimă rasa sau linia la care aparține iapa) ; marca hergheliei (inițiala hergheliei în care s-a născut minzul) ; numărul de minz (numărul de ordine al produșilor unui armăsar) și numărul matricol de iapă mamă (se dă la intrarea în matca de reproducție și înscrierea în registrul genealogic). Aceste semne se aplică diferențiat pe laturile corpului în funcție de rasă.

**Marcarea mătcilor.** Individualizarea mătcilor pentru identificarea rapidă a lor, cit și pentru cunoașterea cu precizie a vârstei. Marcajul se aplică pe partea dorsală a toracelui folosindu-se vopsea sau staniol sub forma unor rotunde de diferite culori ce se lipesc cu o soluție (șerlac cu alcool). Culoarele internaționale oficiale folosite anual sînt : 1976 alb, 1977 galben, 1978 roșu, 1979 verde, 1980 albastră, culorile repetindu-se pentru următoarele grupe a cite 5 ani (1981—1985 etc.).

**Marcarea ovinelor.** Individualizarea ovinelor prin aplicarea la urechi a unor crotalii metalice sau de material plastic de diferite culori pe care este înscris numărul de înregistrare al animalului.

**Marcarea păsărilor.** Individualizarea păsărilor prin aplicarea unor crotalii, la aripi sau la picioare (sub formă de inele), pe care sînt înscrise datele necesare scopului urmărit : selecție, producție, curse (la porumbeii voiajori) etc.

**Marcarea porcinelor.** Aplicarea de tatuaje, creștături sau crotalii de diferite forme, la urechi în vederea individualizării animalelor de reproducție.

**Marcarea taurinelor.** Individualizarea taurinelor de prăsilă prin diferite mijloace: tatuaje pe urechi, creștături la urechi, crotalii de forme, culori și mărimi diferite, medaliaone prinse de gîtul animalelor, criomarcare etc., prin care se înscrie numărul matricol al animalului.

**Marchigiana.** Rasă de taurine din Italia, formată la început prin încrucișarea dintre vechea rasă Podolică și Chianina și apoi cu rasa Romagnolă. Se întîlnesc în cadrul rasei două variații: Montagna și Brina-Marina (de culoare gri deschis). Această rasă se caracterizează prin dezvoltare hipermetrică, dimorfism sexual pronunțat, exterior: corect, culoare albă, cu pielea gri închis. Aptitudine de carne bună.

**Marehoise.** Rasă veche de taurine, apreciată în trecut pentru muncă și rusticitate. În prezent se fac încrucișări de absorbție cu Limousine și Charolaise

**Marek** (boala —). V. Limfamotoza neurală a găinilor.

**Marele alb. 1.** sin. *York mare, Large White*. Rasă de porci, creată în Anglia, aparținînd tipului de carne, cu talie mare, culoare albă, prolificitate mare (în medie 11 purcei la o fătare) foarte precoce. Datorită calităților sale s-a răspîndit în aproape toate țările din lume și a contribuit la formarea și ameliorarea multor rase de porci; **2.** sin. *Uriașul alb, Temrod*. Rasa de iepuri de carne, cu talia și greutatea mare (6—8 kg), cu blană de culoare albă, ochii roz, pielea și ghearele albe, cap masiv, urechi lungi, îndoite în formă de „V”. Se crește pentru carne și pielecele.

**Marele alb cehoslovac.** Rasă de porci de culoare albă, ce se crește în R. S. Cehoslovacă, cu aptitudini pentru carne și bacon.

**Marele alb estonian.** Rasă de porci de culoare albă, ce se crește în R. S. Estonă cu aptitudini pentru bacon.

**Marele alb sovietic,** sin. *Alb mare sovietic*. Rasă de porci creată în U.R.S.S.

pe baza încrucișărilor dintre procinele locale și rasa Large-White, și prin selecție și creștere dirijată. Se caracterizează printr-o talie mare, constituție robustă, schelet puternic, îmbrăcămintă piloasă abundentă și de culoare albă, rezistență la diferite condiții de climă și întreținere, prolificitate bună.

**Marele combatant de nord.** Rasă de găini, combatantă, originară din Belgia.

**Marele negru,** sin. *Large-Black*. Rasă de porci originară din Anglia, crescută pentru producția de carne. Se caracterizează prin culoarea neagră, talie mare, urechi mari și lăsate în jos. Are o prolificitate și precocitate bună. În țara noastră a contribuit la formarea porcului de Strei și a altor tipuri de porcine.

**Maremmană. 1.** Rasă de taurine de origine podolică (Italia), caracterizată prin dezvoltare hipermetrică (talie 150 cm și greutatea 650 kg), făptură impresionantă, dimorfism sexual pronunțat. Are conformație relativ corectă (cap mic, coarne lungi în formă de liră deschisă, gît lung, scurt și musculos la tauri, cu salba mare), trunchi dezvoltat, cu linia superioară lungă și dreaptă, crupă pătrată, ușor oblică, torace adînc, larg, uger puțin voluminos; culoare gri. Este o rasă robustă, viguroasă, tardivă, cu rezistență excepțională, aptitudine de carne și capacitate energetică ridicată; **2.** sin. *Abruzzese* (v. Ciobănesc italian de Abruzzi).

**Margaritana margaritifera.** Moluscă dulcicolă de 14—16 cm din apele repezi curgătoare cu fundul din roci eruptive (granit sau gneis) din Europa Centrală. Are importanță mare economică deoarece formează perlele mult prețuite.

**Maria Stuart.** Rasă de porumbei de ornament. Prezintă în jurul gîtului o formație de fulgi sub formă de guler.

**Mariahof,** sin. *Mariahof-Lavant-Thalor*. Varietate de taurine care aparține grupei de rasă blondă de Alpi, întîlnită în Carintia (Austria). Are talie de 125—

130 cm greutate 500 kg, făptură îndesată, culoare galbenă deschisă, rusticitate și rezistență remarcabile, aptitudine triplă, dar cu capacitate productivă limitată.

**Marii.** Rasă de asin originară din R.S.S. Turcmenă, caracterizată prin talie medie de 110 cm, culoare albă sau cenușie deschisă (argintie), rar neagră și șoricie, constituție robustă și o foarte bună rezistență la muncă, intemperii și boli. Este folosit la diferite servicii în zone de altitudine variabilă (500—2 000 m) și climă aspră, precum și pentru producerea de hibridi cu specia calului.

**Marmorare.** Însușire fizică a cărnii, care constă în depunerea grăsimii, consecutiv procesului de îngrășare a animalelor, între mușchi, precum și între grupele mai mari de mușchi (grăsimi inter și intramusculară, carnea prezentând un aspect marmorat).

**Marmotă** (*Marmota*). Animal de blană rozător, înrudit cu veverița, cu corpul lung de 50—60 cm, cu capul mic, urechile mici, coada stufoasă și membrele anterioare avind degetul mare rudimentar. Trăiește în Alpi, în nordul și centrul Asiei și în America de Nord. Blana sa este foarte apreciată, iar carnea este comestibilă. În zonele înalte din Carpați a trăit specia *Marmota marmota*, care a fost stirpită în secolul trecut.

**Marsh platinum**, sin. *Platin Imperial* (v.). Varietate de nură.

**Marsuin** (*Phocaena*). Specie de mamifer cetaceu asemănător cu delfinul, cu spatele negru, flancurile sure și abdomenul alb. Ajunge la 1,8 m lungime și 80 kg greutate. Trăiește în Oceanul Atlantic, Marea Neagră și Marea de Azov.

**Martre**, sin. *Silver blue* (v.). Varietate de nură albastră.

**Masaj.** Metodă mecanoterapică, constînd din presarea, frământarea cu mîna etc. a unei regiuni, cu scopul activizării circulației, modificării trofismului local etc.

**Marsupiale.** Ordin de mamifere inferioare care prezintă pe abdomen un marsupiu. Majoritatea marsupialelor trăiesc în Australia și numai cîteva specii în America. Sînt adaptate celor mai diferite moduri de viață, cuprînzînd specii insectivore, carnivore, frugivore etc. (ex. cangurul, oposumul).

**Marsupiu** (lat. *marsupium*: pungă). Formație anatomică caracteristică mamiferelor marsupiale, constînd dintr-un pliu al pielii în regiunea abdominală a femelelor: servește pentru adăpostirea puului pînă la deplina lui dezvoltare. În marsupiu se găsesc mamelele.

**Martes.** Gen în sistematica zoologică în care sînt cuprinse importante specii de animale carnivore cu blană valoroasă, din care unele domestice (nurca, zibelina) și altele sălbatice (jder de piatră, jder de copac etc.), dar cu perspective de a fi crescute.

**Martina Franca.** Rasă de asini din Italia caracterizat prin talie mare (145 cm), cap grosolan, gît gros, musculos, trunchi dezvoltat, membre lungi, cu copite mici, adesea încastelate, culoarea murgă. Este un animal bun fondist, rustic și sobru. Împerecheat cu iepe de Puglia dă catiri buni.

**Martingală.** Harnașament de conducere, constituit dintr-o curea care leagă chinga, trecînd printre membrele anterioare, cu botarul sau dirlogii. Se folosește la caii care cabrează în mod voluntar sau poartă capul sus (în vînt) în scopul de a împiedica cabrarea și a echilibra mersul.

**Martone**, sin. *Pastel royal*. Varietate de nură maro, mutantă recesivă v. Pastel.

**Maseulin.** Care aparține sau se referă la mascul: organ masculin etc.

**Maseter** (mușchi —). Mușchi masticator din regiunea obrazilor, inserat fix pe creasta maxilofacială și mobil pe partea laterală a zonei recurbată a mandibulei.

**Maseterin** (nerv —). Ramură motorică desprinsă din ramura mandibulară a trigemenului.

**Mashona**. Bovine crescute în regiunea Salisbury (Rhodesia), caracterizate prin dezvoltare corporală medie, conformație corectă și o bună aptitudine de carne.

**Masticator**. Care are rol în masticatie: mușchi masticatori etc.

**Masticatie**. Operația fiziologică de strivire a alimentelor cu ajutorul dinților.

**Mastif**. Nume generic pentru unele rase de ciini de pază (v. dog, dog englez, dog german, Tosa, Tibetan) și uneori pentru unii ciini de munte (v. Mastiff alpin).

**Mastiff alpin**. Denumire folosită în Anglia și în unele țări de limbă engleză pentru rasele de ciini de munte ca Tibetan, Saint-Bernard și alți ciini de Alpi sau Pirinei.

**Mastită**. V. Mamită.

**Mastocit**. Element figurat celular al țesutului conjunctiv, grupat în jurul capilarelor și caracterizat prin prezența în citoplasmă a unor granule metacromatice, conținând fosfataze, având rol în producerea unor componenți ai substanței fundamentale, heparinei etc.

**Mastoidită**. Inflamația apofizei mastoide.

**Mașină de adunat fin**. Mașină de lucru destinată stringerii brazdelor de fin de pe cîmp și depozitării finului în mijlocul de transport sau lăsării finului pe cîmp sub formă de căpițe. Mașinile de adunat fin pot fi cu sau fără ridicător de braze, de asemenea, pot fi cu sau fără colector. Organul activ de tipul transportor cu degete adună finul de pe cîmp și-l depozitează direct în bena mijlocului de transport.

**Mașină de ambalat ouă**. Mașină destinată ambalării ouălor pe categorii (după sortare) în cofraje. Este alcătuită din transportor de ouă, transportoare sau elevatoare de cofraje goale, transportoare de cofraje cu ouă sortate pe

categorii, mecanisme de acționare și transmitere a mișcării, relee pentru comanda pornirii și opririi automate a unor organe active.

**Mașină de împrăștiat gunoi de grajd**. Mașină de lucru destinată împrăștierei gunoierului de grajd pe cîmp. Este alcătuită din benă prevăzută cu transportor cu lanț și racleți și organul activ de împrăștiere care poate fi de tip tobă cu degete sau tip melc cu spire crestate.

**Mașină de muls**. V. Instalație de muls.

**Mașină de ridicat**. Mașină de lucru utilizată la deplasarea pe verticală a unor corpuri, de obicei solide. Există mai multe tipuri: macarale, stivuitoare, încărcătoare pivotante cu greifer, încărcătoare frontale montate pe tractor, tractoare încărcătoare hidraulice etc.

**Mașină de sortat ouă**. Mașină folosită la împărțirea pe categorii a ouălor. Are în componența sa un transportor de cofraje cu ouă, un dispozitiv cu ventuze, transportor de ouă, masa de ovoidoscopie, dispozitiv de ștampilare a ouălor, mecanism de înregistrare a numărului de ouă pe categorii, mecanism de cîntărire etc. La noi în țară se folosesc mașini de sortat liniare cu mecanism de sortare cu pirghie și greutate. Capacitatea de lucru este de 9 000—20 000 ouă/oră.

**Mașină de terciuit**. Mașina destinată strivirii (sfărîmării) cartofilor fierți.

**Mașină de tocat și măcinat furaje-MTMF**. Mașină destinată tocării și măcinării furajelor fibroase și grosiere, zdrobirii și măcinării știuleților și ciocălăilor și măcinării boabelor de cereale, în fermele zootehnice.

**Mașină pentru dezinfecția și dezinfecția adăposturilor și animalelor**. Mașină ce se folosește în fermele zootehnice pentru dezinfecția adăposturilor, magaziiilor, șoproanelor etc. și pentru dezinfecția animalelor. Mașina poate fi folosită și pentru combaterea dăunătorilor.

**Mașină pentru distribuiri nutrețuri-MDN-5**. Se folosește ca remorcă tehnologică pentru distribuirea nutrețurilor fibroase și grosiere tocate, silozului și

masei verzi tocate în ieslea de furajare din adăposturi sau de pe padocuri.

**Matabela.** Bovine originare din Rhodesia, caracterizate prin dezvoltare corporală mijlocie, rusticitate deosebită și capacitate mare de îngrășare pe pășunile naturale din zonă. Se prețază bine la încrucișări industriale pentru producția de carne cu rase europene.

**Mateă. 1.** Albină femelă cu aparat reproducător dezvoltat, a cărei activitate este depunerea ouălor. Are greutate corporală de 150—280 mg, lungimea corpului de 20—25 mm, lungimea trompei de 3,5 mm. Trăiește 3—5 ani, avind prolificitate ridicată în primii 2 ani. Prezintă abdomen dezvoltat, neacoperit decât parțial de aripi, vederea mai slabă, e lipsită de glande cerifere, gușa e redusă, elimină excrementele în stup. Depunerea ouălor prezintă o periodicitate sezonală, într-un sezon depune 150 000—200 000 ouă; **2.** Categorie de animale ce cuprinde de regulă animalele de reproducție.

**Matchem.** Armăsar născut în 1748, provenit din *Godolphin Barb*, după tată și din *Byerley Turk* după mamă, continuator al liniei *Godolphin*. A fost un armăsar cu aptitudini deosebite de viteză (ciștigind majoritatea curselor de pe hipodrom la care a participat), precum și foarte bun reproducător. Linia *Matchem* deține 10—15% din structura genealogică a rasei, jucind un rol mai important în Germania, Franța și Australia.

**Mateba.** Tip de bovine format în insula cu același nume din Zair, prin încrucișarea dintre rasa *Angoleză*, cu *Africander*, *Friza*, *Hereford*, *Devon* și *Schortorn*. Este un animal cu talie mare și aptitudine bună pentru carne.

**Materia vie.** Formă biologică de mișcare a materiei, caracterizată printr-un ansamblu de principii și trăsături care o deosebesc profund de materia nevie. Caracteristicile biochimice definitorii ale materiei vie: **a)** sistem deschis în permanent schimb cu mediul ambiant;

**b)** metabolism propriu și dinamism continuu determinate de un ansamblu de reacții coordonate; **c)** grad înalt de organizare biochimică structurală și funcțională; **d)** stare calitativ superioară conferită de natură și interacțiunile dintre colecțiile de biomolecule specifice, interacțiuni bazate pe procese de autoreglare; **e)** capacitatea de a extrage energia din mediul extern (alimente), de a o transforma și utiliza pentru edificarea și menținerea propriilor structuri; **f)** capacitatea de autoreplicare (autoreproducere) precisă din generație în generație.

**Maternitate** (lat. *maternitas* de la *mater*: mamă). adăpost special amenajat cu boxe individuale destinat fătării femelelor și întreținerii noilor născuți în perioada de alăptare. Aceasta se poate amenaja diferit, în funcție de specie, efectivul de femele, sistemul de creștere, gradul de dotare al unității etc.

**Matrice ungală**, sin. *Burelel cuticular*. Zonă de creștere a cornului onglonului (copitei) situată la limita dintre piele și cutia de corn.

**Matricol** (lat. *matricola*: mic registru). **1.** Registru de înscriere într-o anumită ordine a unor date referitoare la o anumită problemă; **2.** Termen folosit în zootehnie pentru evidența animalelor. Numărul de înscriere în registrul respectiv se trece, de regulă, și pe marcajul animalului (notație, medalion, tatuaj etc.).

**Maturație. 1.** Ajungerea la stadiul matur; **2.** Evoluția finală a foliculului de Graaf (maturație foliculară); **3.** Autodigestia diastazică normală a cărnii după dispariția rigidității cadaverice, avind loc la temperatură scăzută și ameliorind calitățile alimentare; **4.** Termenul se folosește de asemenea pentru a indica stadiul de colectare al unui abces.

**Maur.** V. Cap de maur.

**Maure.** Rasă de zeb din Mauritania și Sudan. Se caracterizează prin talie mare, osatură puternică, musculatură puțin dezvoltată, conformație puțin armonioasă, culoare brună (neagră) sau



bălțată cu negru. Are precocitate slabă, aptitudine pentru lapte, carne și muncă.

**Maxilar.** 1. Termen arhaic pentru definirea atât a maxilei, cit și a mandibulei; 2. (nerv —). Ramură a nervului trigemen, care iese din craniu prin gaura rotundă mare (hiatusul orbital), emițind o ramură zigomatică și apoi divizându-se în: nerv palatin (mare și mic), nerv nasal caudal și nerv infraorbital.

**Maxilară** (arteră —). Se disting: *artera maxilară externă* care pe traiect emite colaterale pentru limbă, buze, față și *artera maxilară internă* care se termină prin artera palatină mare, după ce pe traiect a emis colaterale meningiane, temporale, alveolomandibulare, pterigoidiane, buccinatorii, orbitare etc.

**Maxilă**, sin. *Maxilar superior*. Os al craniului (porțiunea facială) în care se găsesc implantații molarii superiori, fiind excavat în interior de sinusul maxilar.

**Mazăre** (*Pisum sativum* L.). Leguminoasă anuală cultivată. Se folosește ca plantă alimentară și furajeră. În scopuri furajere se utilizează ca boabe (concentrate), nutreț verde, fîn, nutreț murat, vrejii etc. Pentru fîn sau siloz se cultivă împreună cu cerealele păioase. Boabele conțin în medie 26—28% proteine, 46—48% amidon, 3—3,2% cenușă, 1—2% grăsimi, 4—5% celuloză etc. Are o rădăcină pivotantă, tulpina ramificată, agățătoare, frunze paripenat-compuse. Florile albe sînt dispuse în raceme la subsuoara frunzelor. Fructul este o păstaie polispermă.

**Mazăre furajeră** (*Pisum arvense*). Leguminoasă anuală cultivată, pretențioasă față de umiditate. Se seamănă singură sau în borcagul de toamnă (soiul Artona), respectiv în borcagul de primăvară. Se utilizează ca furaj sub diverse forme: masă verde, fîn, siloz, semisiloz etc. Produce 20—30 t/ha masă verde, respectiv 1 500—2 000 kg boabe/ha.

**Măcinare.** Operație de strivire și mărunțire pînă la pulbere fină a particulelor de materiale solide sau a semințelor de cereale, cu ajutorul unor mori.

**Măgar** (*Equus asinus*). Specie de animale erbivore din familia *Equideelor*, inrudită cu calul, originară din Africa, unde se întilnește atât sub formă sălbatică cit și domestică. Se caracterizează prin dezvoltare corporală mică (tală 110 cm și greutatea 150 kg), conformație nearmonioasă, culoare brună uniformă, cenușie sau neagră, mai deschisă în jurul nărilor, ochilor și pe abdomen și cu dungi sau cruce închisă pe spinare. Este un animal tardiv, rustic, puțin pretențios la hrană, rezistent la căldură și frig, la îmbolnăviri și cu longevitate ridicată. Se folosește la port-samar, călărie și tracțiune, manifestînd o mare putere de muncă.

**Mălură.** V. Tilletia.

**Mărimea buclajului.** Înșusire principală a pielicelelor de tip Karakul, determinată de înălțimea și lărgimea buclor. Mărimea buclajului poate fi mare, mijlocie sau mică.

**Mătăsozitatea lînii.** Înșusirea valoroasă a fibrelor de lînă, determinată de o structură specială a celulelor din stratul cuticular, care se poate aprecia ușor prin palpate.

**Mătrăgună** (*Atropa belladonna*). Plantă ierboasă care conține o serie de alcaloizi toxici (hiosciamina, scopolamina, beladonina).

**Măzărliche.** Termen folosit pentru o serie de specii din genul *Vicia*. Dintre speciile cultivate fac parte măzărlichea de primăvară, de toamnă etc. Speciile spontane apar ca buruieni în cultură, sporadic și pe pajiști. Semințele unora dintre speciile de măzărliche care apar ca buruieni în cultură, sînt toxice (conțin vicianină).

**Măzărliche de primăvară** (*Vicia sativa*). Plantă leguminoasă furajeră, cu tulpina ramificată, înaltă de 30—80 cm și cu frunzele compuse din 3—8 perechi de foliole terminate cu cercei. Florile sînt dispuse solitar sau în perechi și au culoare violetă pînă la purpurie. Se însămîntează primăvara, în amestec, cu

-ovăzul, pentru nutreț verde sau fin (borceag de primăvară).

**Măzărîche panonică** (*Vicia pannonica*). Plantă leguminoasă furajeră, înaltă de 40—60 cm, cu frunzele compuse din 5—10 perechi de foliole și cu florile de culoare albă, grupate cite 2—4. Se însămînțează toamna, în amestec cu secara sau orzul, pentru producerea nutrețului verde (borceag de toamnă).

**Măzărîche păroasă** (*Vicia villosa*). Plantă furajeră leguminoasă, cu tulpina înaltă de 30—70 cm, acoperită cu numeroși perișori și cu florile de culoare violetă, grupate cite 3—30 în ciorchini. Se însămînțează toamna, în amestec cu secara sau orzul, pentru nutreț verde (borceag de toamnă).

**Meat** (lat. *meare* : a curge). Orificiul de deschidere la exterior al unui canal : meat urinar (orificiul extern al uretrei) etc.

**Mecadox**, sin. *Carbadox*. Substanță chimică biostimulatoare (conține quinoxalin dioxid), utilizată în alimentația porcinelor. Se recomandă 40 ppm cu rol stimulator și 50 ppm cu rol terapeutic. Cele mai bune rezultate se obțin la porcii pînă la 40 kg, prevenind enteritele și îmbunătățind sporul de creștere în greutate și eficiența utilizării furajelor.

**Meconi**. Substanță de culoare galben-verzuie, formată din mucus, celule epiteliale deshuamate, care sînt colectate în intestinul fetal, reprezentînd prima eliminare fecală a noului născut.

**Media aritmetică a caracterelor**. Expresie abreviativă indicînd comportarea unui caracter cantitativ într-un grup de indivizi (se exprimă în general prin simbolul *X*).

**Median** (nerv —). Nerv voluminos detașat din plexul brachial și distribuit musculaturii membrului anterior, conferind în același timp sensibilitatea piclii de la corp în jos.

**Mediană** (arteră —). Continuare a arterei brahiale (numerale) în regiunea antebrațului și terminată în treimea

distală prin două artere (radială și ulnară, după ce a emis pe traiect ramuri musculare antebrachiale, articulare etc.).

**Medic veterinar** (doctor —). Specialist cu pregătire superioară prin școlarizarea în cadrul unei facultăți de medicină veterinară, care exercită profesia de medic veterinar.

**Medicină veterinară**. 1. Știința care are drept obiect apărarea sănătății animalelor : 2. Facultate care pregătește specialiști pentru apărarea sănătății animalelor.

**Medicament**. Element sau compus capabil să reducă sau să suprimă diferite tulburări ale organismului tratat.

**Medicație**. Administrarea unuia sau mai multor agenți terapeutici medicamentoși cu scopul de a provoca un efect special.

**Medicinal**. Care are proprietățile necesare pentru a fi utilizat în medicină. Termenul se utilizează mai ales cu referire la unele substanțe : spirt medicinal etc.

**Mediu**. Totalitatea factorilor exteriori organismului (atmosfera, temperatură, lumină, relief etc., precum și celelalte ființe vii) : împreună cu mediul, organismul formează o unitate stabilită pe baza unor strînse interacțiuni. Mediul are un rol predominant în procesul evoluției ființelor vii.

**Mediu de cultură**. Soluție sterilă conținînd substanțe nutritive, folosită pentru culturi de microorganisme. După consistența lor pot fi lichide sau solide (solidificate cu agar-agar, gelatină sau silicagel). După componența lor pot fi naturale (ex. laptele, bila, cartoful etc.) sau artificiale (bulionul de carne, peptona etc.).

**Mediu intern**. Denumire dată lichidelor interstițiale care scaldă celulele organelor și țesuturile (singele și limfa).

**Mediu inconjurător**. Termen care se referă la totalitatea condițiilor externe, a influențelor care acționează asupra unui organism vegetal sau animal.

**Medulogramă** (lat. *medulla* : măduvă ; gr. *gramma* : scris), sin. *Mielogramă*.

1. Prezentarea procentuală a diferitelor celule din măduva osoasă (celule primordiale, macroblastii, promielocite, mielocite etc.); 2. Radiografia măduvei.

**Mefitic** (lat. *mefiticus*: pestilențial, otrăvitor). Infecat, impur, periculos sau nociv: indigestie mefitică etc.

**Megacalorie** (*megacal*). Unitate de măsură pentru energia calorică, egală cu un Therm sau cu 1 000 kcal. Se folosește și în exprimarea valorii nutritive energetice a furajelor.

**Megacolon** (gr. *megas*: mare: *kolon*: intestin gros). Dilatarea permanentă a colonului, apărută congenital sau cistigată (distonii, obstacole mecanice în tranzit etc.).

**Megaesofag**, sin. *Dilația idiopatică a esofagului*. Destinderea permanentă a esofagului, determinată de cele mai multe ori de obstacole de tranzit la nivelul cardiei, cum ar fi lipsa de deschidere a cardiei, observată la ciine.

**Mei** (*Panicum miliaceum* L.). Graminee anuală cultivată, cu tulpini erecte sau ascendente acoperite de vagințele frunzelor. Plantă rezistentă la secetă cu perioadă de vegetație scurtă, din care cauză poate fi cultivată ca a doua cultură, după plantele premergătoare tîrzii. Întrucît este mai puțin productivă, în prezent se cultivă pe suprafețe restrînse.

**Meioză** (gr. *meiosis*: imputinare). (Farmer și Moor, 1905). Proces de diviziune celulară specific formării celulelor sexuale, care determină păstrarea constantă a numărului de cromozomi de-a lungul generațiilor. Meioza sau *procesul meiotic* constă în esență din două diviziuni celulare care se succed foarte rapid. Prima diviziune a procesului meiotic, denumită și meioza primară duce la apariția a două celule fiice, fiecare avînd cîte un set de cromozomi în nucleul lor, deci un număr haploid de cromozomi. Meioza primară este deci o diviziune heterotipică deoarece se pornește de la celule diploide și se obțin celule haploide. A doua diviziune a pro-

cesului meiotic, este denumită și *meioza secundară*. Finalul acestei diviziuni constă în apariția a patru celule fiice (cite două din fiecare celulă realizată la sirșitul meiozei primare). Fiecare din cele patru celule fiice conține un număr haploid de cromozomi, respectiv cite un set de cromozomi. Meioza secundară este deci o diviziune homotipică deoarece numărul de cromozomi dintr-o celulă fiică este egal cu numărul de cromozomi din celulă inițială.

**Melanină** (gr. *melas*: negru). Grupă de pigmenți de culoare brună, maron sau neagră, care se găsește în piele, păr, pene, coroida ochilor etc., la animale sau la plante.

**Melanoblast**. 1. Celulă precursoră a melanocitelor și melanoforilor; 2. Celulă pigmentară imatură la unele vertebrate; 3. Celulă matură care elaborează melanină.

**Melanocit**. Celulă care conține pigmenți de culoare închisă. Se găsește în piele sau în învelișul pilos la animale.

**Melanodermie** (gr. *melas*: negru; *derma*: piele). Hiperchromie cutanată, caracterizată prin culoare brună deschisă, ce apare în melanoză, melanosarcomatoză, hipocorticism etc.

**Melanogen**. Un precursor incolor al melaninei.

**Melanofor**. Un tip de cromatofor care conține melanină.

**Melanosarcomatoză** (gr. *melas*: negru). Stare patologică determinată de dezvoltarea melanosarcoamelor, tumori maligne mezenchimale; se întîlnește mai frecvent la caii suri, manifestîndu-se prin semne generale, melanemie, melanurie, melanodermie, melanoză la nivelul altor organe, slăbire caracteristică bolii neoplazice, sindrom de obstrucție intestinală și alte semne.

**Melanoză** (gr. *melas*: negru). 1. Stare patologică bazată pe distrofia melanică; se manifestă sub forma melanozei maculate, în care pigmentarea brună sau negricioasă melanică se prezintă sub formă de pete în diferite țesuturi

sau organe și a melanozei difuze, interesând teritoriul întins; pseudomelanoza se datorește combinațiilor sulfului cu fierul la nivelul intestinului, prezentându-se sub formă de hiperchromie maculară sau difuză pe intestine și mai ales pe colon; 2. Boală micotică infecto-contagioasă a mătcilor și albinelor adulte. Agentul patogen, *Melanosella mors apis*, localizat cu predilecție în ovare. La mătcă boala are o evoluție gravă, încețoșă treptat depunerea ouălor, ovarele se atrofiază. Se recomandă sacrificarea mătcilor îndepărtarea mierii de mană din rezervele de hrană ale familiei.

**Melanurie** (gr. *melas* : negru; *ouron* : urină). Prezența de pigment melanic (în caz de melanoză sau melanosarcomatoză) în urină, căreia îi conferă culoarea negricioasă; falsă melanurie, tradusă prin aspect similar al urinei se datorește mioglobinuriei, hemoglobinuriei etc.

**Melasă.** Subprodus provenit de la fabricarea zahărului, de culoare brună-neagră, cu aspect siropos. Conține 50% zahăr și 50% amide. Se folosește în industria fermentativă și în hrana animalelor (taurine, porcine) ca nutreț energetic cît și pentru creșterea palatabilității. În industria de nutrețuri combinate se folosește și ca liant pentru facilitarea granularii.

**Mele. 1.** V. Gastropode; **2.** Partea anterioară a urechii interne, răsucită în spirală în jurul columnei.

**Melé.** Oaie metisă, formată în Germania din încrucișarea rasei *Dishley* cu *Merinos*, asemănătoare cu oaia *Dishley-Merinos* din Franța.

**Meleagridae.** Termen care se utilizează pentru a desemna păsări asemănătoare cu curca, respectiv diversele curci domestice ca și sălbatice împreună cu bibilicile de diferite genuri (*Numida*, *Ptyloryncha* etc.).

**Meleagris.** Gen în sistematică zoolo-gică în care sînt cuprinse speciile de curci: *Meleagris gallopavo gallopavo*, sin. *Meleagris mexicana*; *Meleagris gallopavo oseeola*, sin. *Meleagris elliotti*;

*Meleagris gallopavo silvestris*, sin. *Meleagris americana*. După *Ch. Darwin*, singurul strămoș sălbatic al curcilor domestice este *Meleagris gallopavo gallopavo*, deși pot fi luate în considerare și unele încrucișări întimplătoare cu celelalte specii.

**Melifere** (lat. *mel* : miere; *ferre* : a purta). Plante ale căror flori produc din abundență nectar și polen, din care albinele prepară mierea. Sînt melifere majoritatea speciilor de plante din familia leguminoaselor (salcimul, trifoiul, lucerna, bobul, mazărichca, spar-ceta, sulfina etc.), precum și salvia, roinița, teiul, levănțica, floarea-soarelui și altele. Plantele melifere prezintă o mare importanță pentru apicultură; unele se cultivă pe suprafețe însemnate.

**Melomelie.** Monstruozitate constind din dedublarea unui membru.

**Meloseop.** Aparat prevăzut cu mai multe plăci de sticlă diferit colorate, cu ajutorul cărora se stabilesc nuanțele culorii mierii care urmează a fi comercializată.

**Membrană.** Termen general folosit pentru definirea formațiunilor organice subțiri, lungi, întinse în suprafață, variate ca structură, rol, proprietăți etc., uneori învelind, căptușind sau întărind alte formațiuni, eventual avind un rol absorbant etc. Se disting: membrane fibroase, seroase, mucoase, false membrane etc.

**Membrană biologică.** Strat format la suprafața filtrelor lente prin adsorbția suspensiilor fine pe granulele de nisip.

**Membrană mucoasă, sin. Tunică mucoasă.** Tip de membrană care căptușește cavitățile și canalele care au comunicare cu aerul; este întreținută în stare umedă de către secrețiile glandulare.

**Membrană vitelină, sin. Zona radiată.** Membrană a gălbenușului formată prin diferențierea ectoplasmiei, în care se acumulează vitelusul. Este foarte subțire,

elastică, transparentă și permeabilă pentru trecerea substanței nutritive și a apei din afară spre interior. În timpul dezvoltării embrionare are rol de anexă embrionară și se menține pînă la ecloziune cînd este retractată de pui în abdomen, închizînd orificiul ombilical al puului.

**Membrane cochiliere.** Membrane terțiare la oul de pasăre, secretate de oviduct în istm și care învelesc gălbenușul împreună cu albușul. Sînt două membrane: *membrana cochiliară internă*, care aderă la albuș și *membrana cochiliară externă* care aderă la coajă. Membranele cochiliere au funcție de protecție și în stare umedă, acționează ca niște ultraviolete permeabile pentru gaze și vapori de apă. Între ele se formează camera cu aer (v).

**Membru. 1.** Apendice al trunchiului, de care este articulat, servind la deplasarea animalului; **2.** Apendice locomotor.

**Mendel, Gregor Johann** (1822—1884). Naturalist austriac, întemeietor al genetei. Cercetări experimentale privind hibridarea la mazăre și analiza matematică a proporției dintre descendenți. Verificînd riguros puritatea soiurilor, intuind separarea factorilor ereditari la formarea gameților și recombinarea lor după hazard, a formulat legile hibridării mendeliene. Ignorate în timpul vieții sale, au fost redescoperite în 1900 și constituie o metodă fundamentală de analiză a constituției ereditare, care apare alcătuită din unități independente.

**Mendelism.** Concepție biologică privind ereditatea axată pe lucrările lui Mendel, după care transmiterea caracterelor de la ascendenți la descendenți se realizează în funcție de anumite „legi“.

**Meninge** (gr. *meninx*: membrană). Denumire colectivă pentru învelitorile membranoase ale porțiunii cerebro-spinale a sistemului nervos.

**Meningită.** Inflamația meningelor. În funcție de localizare leziuni, cauze etc.,

se disting: pahimeningită (inflamația dureimater), leptomeningită (inflamația piei-mater) sau arahnoidei, *meningită cerebro-spinală*, *meningoencefalită*, *meningită purulentă*, *osifiantă*, *alergică* etc.

**Meningocele.** Hernia meningelor printr-o breșă craniană.

**Meningocefalită.** Inflamația meningelor în urma infecțiilor banale sau specifice; se manifestă mai ales prin semne de excitație corticală urmate de depresiune corticală, alături de semne de focar mai șterse, cu deosebire din partea nervilor cranieni.

**Meningoencefalomielită.** Inflamația encefalului, măduvei spinării și a meningelor în totalitate, produsă prin intervenția infecțiilor banale sau a celor specifice, neurotrope; se manifestă prin semne de excitație sau paralizie din partea encefalului, măduvei spinării, rădăcinilor nervoase etc.; excitație sau depresiune nervoasă, trismus, opisthotonus, nistagmus, strabism, oftalmoplegie, difuze paralizii locomotorii, hiperestezie sau anestezie întinsă sau circumscrisă etc.

**Merchtem.** Rasă de rațe belgiană, cu greutate corporală de 2—3 kg la femele și producție mixtă (ouă și carne).

**Méré.** Subrasă bovină (v. Bambara).

**Merinolandschaf**, sin. *Oaia de Württemberg*. Rasă de oi, creată în R. F. Germania din încrucișarea oilor locale flamande cu berbeci Merinos precoce și Leicester; greutate corporală 60—75 kg oile și 80—110 kg berbecii; producția de lînă de respectiv 4—5 kg cu finețea de 25—27 microni și lungimea de 7—9 cm. Se caracterizează prin rezistență, rusticitate și precocitate mare. Este puțin pretențioasă la hrană și valorifică farte bine pășunile montane. Produce lînă și carne de calitate.

**Merinofleisch.** Rasă de oi precoce de carne și lînă fină creată în Germania prin selecție și alimentație abundentă. Greutate corporală 60—70 kg oile și 80—120 kg berbecii; producție de lînă respectiv 4—5 kg și 6—7 kg, cu finețea

de 24–28 microni și lungimea 7–8 cm. Capacitate pronunțată de adaptabilitate și transmitere ereditară a caracterelor la descendenți.

**Merinos.** Rasă de oi, originară din Asia Mică, unde se cunoștea cu 800 de ani î.e.n. Este aclimatizată și răspândită pe tot globul, reprezentând împreună cu metișii peste 40% din efectivul mondial de ovine. Se caracterizează prin talie mijlocie, piele cu salbă și cu 2–3 „cravate”, lână fină cu extindere pronunțată. A dat naștere la mai multe rase și tipuri de oi merinos.

**Merinos american.** Rasă de oi cu lână fină, ce se crește în Statele Unite ale Americii, provenind din Merinosul Rambouillet. Se disting două tipuri, după dezvoltarea corporală, dezvoltarea pliurilor cutanate și finețea lînii. Primul tip are pliuri mai multe, este de talie mijlocie, cu schelet puțin dezvoltat, cu pliuri răspindite și pe trunchi nu numai pe gît, lână mai scurtă și mai fină. Cel de-al doilea tip este mai mare și mai stofat, cu pliuri mai reduse și prezente numai pe gît, în număr de 2–3 cravate, avînd și un randament mai mare de carne. Ambele tipuri dau producții mari de lână.

**Merinos australian.** Rasă de oi cu lână fină, cea mai importantă și mai răspîndită în Australia. Se caracterizează prin corp de mărime mijlocie, trunchi scund și îndesat, suficient de larg, coarne foarte dezvoltate, prezente numai la masculi, cravate mari în număr de 3–4, schelet puțin dezvoltat, lână de culoare albă, uniformă și mătăsoasă ce acoperă bine corpul avînd o foarte bună extindere. Are mare robustețe și rusticitate și rezistență la drumuri lungi și la uscăciune. Se cunosc mai multe tipuri de Merinos australian, dintre care cel mai important este *Peppin și Wanganella*.

**Merinos caucazian.** Rasă de oi Merinos formată în U.R.S.S. din încrucișarea Merinosului Novocaucazian cu Merinosul Rambouillet american. Greu-

tate corporală! 55–70 kg oile și 90–120 kg berbecii, cu 7–8 kg lână și 10–14 kg cu maxima de 25 kg cu finețea 19–20 microni și 8–10 cm lungime.

**Merinos de Champagne.** Rasă de oi franceză, asemănătoare cu rasa Merinos de Soissonnais, de care se deosebește prin talia și greutatea ceva mai mici, iar lina este foarte puțin extinsă pe corp și mai puțin deasă.

**Merinos de Chatillonnais.** Rasă de oi franceză, asemănătoare cu rasa Merinos de Soissonnais, însă cu talia și greutatea corporală mult mai mici.

**Merinosul de munte azerbaidgean.** Rasă de oi cu lână fină adaptată la regiunile de munte cu altitudine de 1 200–1 800 m, creată în U.R.S.S. prin încrucișarea dintre Merinosul Novocaucazian, mazaev, rasa locală Bozah și rasele cu lână fină Askania și Caucaz. Se remarcă printr-o deosebită rezistență la piroplozmoză și sînt bine adaptate la pășunatul la altitudini mari.

**Merinos de Palas.** Rasă de oi, specializată pentru lână și carne, creată la Stațiunea experimentală Palas-Constanța prin încrucișarea oilor locale cu Merinosul Rambouillet și Merinosul precoce german și prin alimentație și selecție. Are constituție robustă, este semiprecoce și dă o producție bună de lână fină (8–17 kg la masculi, cu recordul de 24,6 kg), de culoare albă, deasă și uniformă, cu finețea de 20–22 microni. Este prolifică și are o bună capacitate de alăptare.

**Merinos de Soissonnais, sin. Merinos-precoce.** Rasă de oi franceză formată pe baza Merinosului Rambouillet, prin hrănire intensă și selecție. Are talia de 65–70 cm, corpul masiv, cap fără coarne, jigouri dezvoltate și mușchiuloase, lână extinsă pînă aproape de bot și pe membre pînă la chiștiță, de culoare albă uniformă, cu greutate corporală de 60–70 kg cu aptitudini mixte pentru lână și carne, cu precocitate, rezistență și rusticitate remarcabile.

**Merinos de Tasmania.** Rasă de oi cu lină fină, ce se crește în Australia.

**Merinos Jedrzyehowski.** Tip nou de ovine Merinos, pentru lină, creat în Polonia.

**Merinos pentru pășune.** Rasă nouă de oi merinos special creată în Republica Sud Africană pentru folosirea pășiiștilor naturale.

**Merinos polonez.** Rasă de oi, cu lină fină, ce se crește în R. P. Polonă.

**Merinos precoce.** Rasă de oi (v. *Merinos de Soissonais*).

**Merinos sovietic.** Rasă de oi, creată în U.R.S.S., avind la origine *Merinosul Mazarev* și *Novocaucazian*, peste care s-a suprapus ulterior *Merinosul Rambouillet* și apoi rasele cu lină fină de *Ascania*, *Caucaz*, *Altai* etc. Este bine adaptat condițiilor de stepă uscată, are lină fină. Se cunosc două tipuri, unul de lină, mai mic și unul de lină-carne.

**Merinos transilvănean.** Tip de oaie cu lină fină, formată în partea de vest a țării, printr-un lung proces de absorbție a raselor locale (țigăie și țurcană) cu *Merinosul Rambouillet* și *Negretti* și mai târziu cu *Merinosul precoce*, are talie și mărimea corporală mijlocie și constituție robustă. Producția de lină variază între 4—10 kg iar cea de lapte între 80—90 kg.

**Merinos ungurese de pieptene.** Rasă de oi, cu lină fină, formată în Ungaria, pe baza ovinelor locale în care predominau oile Rațca, încrucișate mai întâi cu merinosul *Negretti*, mai târziu cu *Merinosul de pieptene francez* și ulterior cu *Merinosul Rambouillet* și *Merinosul german de carne*. Are talie mijlocie (65 cm) trunchi potrivit de lung, lină fină (4—6 kg) cu o bună extindere pe cap și membre, aptitudine bună pentru producția de lapte (50—110 l).

**Merlină.** Instrument, de forma unui ciocan cu coada lungă, utilizat în abatoare pentru asomarea animalelor prin comoție cerebrală.

**Merlucius merlucius.** Pește marin de 1—1,5 m, din familia *Gadidae*, din

Oceanul Atlantic de nord, coasta vestică europeană. Are corpul alungit, ușor comprimat lateral, coloritul castaniu pe spate și argintiu pe laturi și abdomen. Are valoare mare economică și se pescuiește intens cu traulul.

**Mers.** Modul de deplasare al animalului care își mișcă membrele într-un anumit fel, asociindu-le simultan sau succesiv, cele dinainte cuprinzind teren în urma impulsiei imprimată de membrele posterioare. Viteza mișcărilor și felul cum se asociază membrele depinde de felul mersului (pas, trap, buestru și galop), iar aceasta de viteza deplasării.

**Mers defectuos.** Mers ce se realizează atunci când ritmul mișcărilor este neuniform, razele osoase nu oscilează în planuri paralele cu planul median, membrele se ridică puțin sau exagerat de la sol, articulațiile nu se deschid și închid complet, oscilațiile trunchiului, capului și gâtului sînt prea evidente, impulsia dată de bipedul posterior este de slabă intensitate, mersul este dur, greoi și nespornic etc. Mersul defectuos este produs de conformația și aplomburile anormale, folosirea nerațională a animalelor, tare și afecțiuni, ale membrilor, avind ca efect reducerea randamentului animalului și oboseală mai rapidă. Dintre mersurile defectuoase menționăm: înalt, jos, leneș, legănat, lopătat, încrucișat, împleticit, tăcănit, spetit și șchiopătura.

**Mersuch.** Linie a rasci arabe întilnită și în România, unde se crește atît la herghelia Mangalia cît mai ales la Brebeni (10% din structura efectivului matcă). Este o linie care cuprinde animale relativ masive, avind o bună capacitate de tracțiune și mai ales aptitudine pentru călărie de performanță.

**Messenger.** Armăsar născut în 1780, de rasă Pur singe englez, descendent pe linie paternă din *Darley Arabian* și *Eclips*, iar pe cea maternă din *Godolphin Barb*, importat în S.U.A., în 1788, unde a jucat un rol important în formarea Trăpașului american. Se caracteriza

prin făptură masivă și mers spornic la trap. Acest armăsar și descendența sa (armăsarii: *Fagdoun*, *Mambriño*, *Bischops*, *Hambletonian* și *iapa Silver-tail*) au contribuit la plămădirea celei mai valoroase și renumite rase de Trăpași din lume.

**Metabolism** (gr. *metabole* : schimbare). Concept care definește esența materială a vieții și dinamismul specific acesteia ; constituie trăsătura fundamentală, definitorie a materiei vii. Metabolismul reprezintă ansamblul complex și unitar de reacții coordonate și interdependente care, prin mecanisme moleculare de autoreglare, asigură stabilitatea dinamică a materiei vii și constituie baza materială a tuturor manifestărilor vitale. Caracteristici generale : **a)** existența reacțiilor de degradare și sinteză ; **b)** caracterul coordonat al reacțiilor biochimice supuse unor procese de reglare și control metabolic ; **c)** generare și utilizare de bioenergie ; **d)** menținerea entropiei scăzute a sistemului viu ; **e)** caracter integrativ ; **f)** menținerea echilibrului dinamic specific materiei vii ; **g)** stabilirea corelației unitare organism-mediul ambiant. Metabolismul include două procese : asimilația (anabolismul) și dezasimilația (catabolismul). Cele două procese se intercondiționează, formînd o unitate.

**Metabolism bazal.** Intensitatea proceselor metabolice care se petrec în condiții „bazale“ (repaus muscular și digestiv, neutralitate termică), reprezentînd nivelul minim al cheltuielilor energetice necesare asigurării funcțiilor indispensabile vieții (circulația, respirația etc.). Se exprimă în cantitatea de calorii produse într-o oră raportată la suprafața totală a corpului.

**Metabolism general.** Totalitatea proceselor care se petrec în organism din momentul captării substanțelor din mediul extern, continuînd cu prelucrarea acestora, absorbția lor în mediul intern, utilizarea lor și terminînd cu eliminarea cataboliților rezultați.

**Metabolism intermediar.** Totalitatea proceselor metabolice care au loc în intimitatea celulelor din momentul asimilării substanțelor absorbite pînă la apariția substanțelor proprii rezultate din procesele de resinteză, carc, la rîndul lor, sînt condiționate de procese de degradare cu eliberare a energiei necesare pentru biosinteză.

**Metabolism parțial.** Totalitatea transformărilor metabolice ale unei substanțe (ex. metabolismul glucidelor, al lipidelor, al proteinei, al apei etc.).

**Metacarp**, sin. *Metapodiu toracal*. Porțiune a scheletului membrului toracal cuprinsă între zona carpiană și cea falangiană, compusă dintr-un număr variat de oase în funcție de numărul degetelor (unul principal și două secundare la cabaline, două sudate între ele la taurine și ovine, două principale și două secundare la suine, cinci inegal dezvoltate la ciine și pisică etc.).

**Metacarposesamofalangiană** (articulație —), sin. *Articulația buletului*. Articulație complexă între metacarp, prima falangă și măriii sesamoizi, respectivele oase fiind solidarizate prin : o capsulă articulară, două ligamente funiculare colaterale, un ligament interesamoidian și o serie de ligamente sesamoidiane inferioare (la cabaline situate pe straturi). La rumegătoare se disting trei ligamente interesamoidiane și patru ligamente colaterale.

**Metacentric.** Categorie de cromozomi caracterizați prin poziția în zona mediană a centromerului. Datorită acestei poziții a centromerului, cromozomul pare alcătuit dintr-o cromatidă cu două brațe egale sau ușor inegale (un raport de cel mult 1,7 între cele două brațe).

**Metafază.** Fază de diviziune indirectă (halotipică), caracterizată prin apariția monasterului (coroana ecuatorială) rezultat din aranjamentul cromozomilor în zona ecuatorială a fusului de diviziune și clivare a cromozomilor.

**Metageneză.** Fază de reluare a creșterii fibrelor de păr sau de lînă grosieră, întilnită la animalele care năpîrlesc.



**Metalproteide.** Heteroproteide în care componenta neproteică o constituie un metal (Fe, Cu, Mn, Co, Mg etc.).

**Metamorfoză** (gr. *meta* : după; *morphe* : formă). Proces care constă într-o serie de transformări succesive ale unor organisme animale în cursul dezvoltării individuale, de la stadiul de ou pînă la atingerea stadiului de adult. La animale care se dezvoltă prin metamorfoză (spongieri, celenterate, viermi, artropode, moluște, unii pești amfibieni ș.a.) din ou iese un individ (larva) care se deosebește de adult. La celelalte animale, dezvoltarea are loc mai mult în ou sau în organismul matern. În cazul insectelor, metamorfoza poate fi completă (insecte holo-metabole) sau incompletă (insecte heterometabole).

**Metaplazie.** Transformarea unei categorii de țesut în altă categorie, modificându-și aspectul, caracteristicile și proprietățile fiziologice; țesutul conjunctiv suferă metaplazie cartilagineasă sau osoasă etc.

**Metastază.** Schimbarea sediului unei boli prin dispersare și cantonarea agentului patogen în alt organ decît primul afectat, provocînd tulburări suplimentare.

**Metastrongiloză porcului.** Helmintoză produsă de nematozi din familia *Metastrongylidae*, mai frecvent la tineret, manifestată prin semne de bronhopneumonie, obișnuit cronică.

**Metatars,** sin. *Metapodiu pelvin*. Porțiune a scheletului membrului pelvin cuprinsă între oasele tarsiene și cele falangiene, variînd ca număr în funcție de numărul degetelor distingîndu-se : un metatars principal și două rudimentare (incomplete) la cabaline, două sudate între ele la taurine și ovine, două principale și două secundare la suine etc.

**Metatorace.** Segmentul posterior al toracelui la insecte care, la cele aripate, poartă a doua pereche de aripi.

**Metencefal.** Porțiune a encefalului cuprinsă între bulbul rahidian (mielencefal) și mezencefal (pedunculii cere-

brali și tuberculii patrugemeni (corespunzînd punții (protuberanței) cerebelului și pedunculilor cerebeloși mijlocii.

**Meteorism,** sin. *Meteorizare*. Dilatația prin gaze a unor organe cavitare : compartimente gastrice, intestin, pungi gaturale etc. (v. și balonare, timpanism).

**Meteorism cronic al rumegătoarelor** (sindrom de —), sin. *Meteorism, timpanism cronic, indigestie cronică gazoasă a rumenului*. Acumulare modcrată și intermitentă de gaze la nivelul rumenului, produsă de bolile cronice ale prestomacelor și cheagului (inflamații posttraumatice, dispepsii secretorii etc.), de afecțiuni stenozante ale esofagului sau intestinului, peritonite.

**Metionina,** sin. *Acid alfa-gama-metil-tio-butiric*. Aminoacid esențial, sulfurat, strict indispensabil în alimentația animalelor, în special a porcinelor și păsărilor (aminoacid critic). Are rol important în creștere, în funcția tiroidelor, în protecția ficatului și în metabolismul lipidelor și proteinelor. Se găsește în cantități suficiente în proteina animală, mai ales în făina de pește (2,5—3%) în sroturile de floarea-soarelui. Insuficiența în metionină din rație duce la scăderea sporului de creștere în greutate și la reducerea eficienței hranei. În ultimul timp, metionina se produce și pe cale sintetică.

**Metis.** Produsul rezultat din încrucișarea a două rase de animale.

**Metisare.** 1. Incrucișarea dintre indivizii a două rase de animale diferite; 2. Metodă de ameliorare a parametrilor de producție a unor rase locale cu producții mai scăzute.

**Metoda biometrică.** Metodă de apreciere a exteriorului animalelor, care constă în măsurători corporale și cîntăriri, efectuate în diferite perioade ale vieții extrauterine a animalelor.

**Metoda dreptunghiulară.** Metodă de apreciere a exteriorului la ovine, suficient de expeditivă și de precisă. Constă în notarea prin semne convenționale pe un dreptunghi a regiunilor corporale,

în forma în care ele se prezintă. Se folosește în tehnica bonitării ovinelor.

**Metoda grupelor de frați buni.** Metodă combinativă de determinare a coeficientului de ereditare (la suine și păsări în special) bazată pe calcularea raportului dintre varianța genetică a masculilor (reprezentind un sfert din valoarea lor genetică) plus varianța dintre grupele de frați buni (exprimată prin varianța dintre mame) pe de o parte și varianța totală.

**Metoda grupelor de semifrați.** Metodă de determinare a coeficientului de ereditare, bazată pe calcularea raportului dintre varianța genetică și varianța totală (după separarea acestora).

**Metoda liberă.** Metodă de aprecierea exteriorului la animale. Constă în examinarea animalelor în ansamblu sub raportul conformației corporale, constituției, dezvoltării și armoniei corporale. Metodă expeditivă însă subiectivă.

**Metoda punctelor.** Metodă de apreciere a exteriorului la animale, mai precisă decât metoda liberă, însă mai greu de aplicat la efective mari. Constă în acordarea de note în scara 1—5 ce se înmulțese cu anumiți coeficienți. Se aplică de regulă la grupa de selecție, berbecii de reproducție și la animalele ce se înscriu în registrul genealogic de stat.

**Metralgie** (gr. *mitra*: uter; *algos*: durere). Durere neinflamatorie a uterului.

**Metrită.** Inflamația uterului produsă în urmă traumatismelor, a infecțiilor puerperale, a retenției invelitorilor fetale. Poate evolua sub diferite forme: catarală, hemoragică, purulentă, gangrenoasă etc. Periodic sau definitiv împune scoaterea femeii de la reproducție.

**Metroperitonită.** Inflamația cronică a uterului și a peritoneului.

**Metroragie** (gr. *mitra*: uter. *ragim*: a ieși cu violență). Hemoragie uterină.

**Metrorexie.** Ruptură uterină.

**Mexlean**, sin. *Golaș mexican*. Rasă de ciini caracterizată prin lipsa totală a

părului. Pielea are culoare bronzată închis, cenușie sau neagră. Prezintă urechi purtate drept, lungi (de 10 cm) și talie de 30—50 cm.

**Meyer crem**, sin. *Pastel alb finlandez*, (v.) Varietate de nură mutantă recesivă.

**Mezenc.** Rasă de taurine din centrul și estul Loirei (Franța), pe cale de dispariție, fiind înlocuită de Montbeliarde și Aubrac. Se caracterizează prin conformație defectuoasă, culoare blondă, cu mucoase deschise și aptitudine de carne și muncă.

**Mezencefal.** Porțiunea encefalului cuprinzând pedunculii cerebrali și tuberculii patrugemeni, incluzând în interior apeductul sylvian.

**Mezenchim.** Țesut conjunctiv embrionar din care este alcătuită cea mai mare parte a mezodermului, vasele sanguine, vasele limfatice; țesutul conjunctiv se formează din mezenchim.

**Mezenter** (gr. *mezo*: la mijloc; *enteron*: intestin). Termen general definind cutele seroase (peritoneale) care leagă diversele porțiuni ale intestinului de peretele sau plafonul cavității abdominale.

**Mezenterica caudală** (artera —). Colaterală a aortei descendente (a porțiunii abdominale a aortei), distribuită colonului descendent (prin aorta colică stângă) și rectului (prin aorta hemoroidală).

**Mezenterică cranială** (artera —). Colaterală a arterei descendente (porțiunea abdominală) distribuind prin diverse ramuri sînge intestinului subțire (jejunului și ileonului) și intestinului gros (cecumului, colonului ascendent și colonului transvers).

**Mezoderm** (gr. *mesos*: între; *derma*: piele). Termen utilizat pentru definirea în embriologie a foiței mijlocii a blastodermului.

**Mezogastru** (gr. *mesos*: între; *de*: mijloc; *gastir*: burtă). Regiunea mijlocie a abdomenului situată între regiunea epigastrică (xifoidiană) și cea hipogas-

trică (ingvinoprepuiană) în general corespunzând zonei grupate în jurul ombilicului.

**Mezometru** (gr. *mesos* : între ; *mitra* : uter). Cută peritoneală care leagă uterul de peretele abdominal, corespunzând ligamentelor largi.

**Mezoovar**. Cută a peritoneului care leagă ovarul de peretele cavității abdominale.

**Mezorect**. Cută peritoneală care leagă rectul de plafonul cavității pelviene.

**Mezőhegyes**. Hergheleie situată în pusta dintre Tisa și Dunăre (Ungaria), înființată în anul 1784 pentru producerea armăsarilor de rasă, în scopul ameliorării calului local. Efectivul mazăcă inițial a fost constituit din circa 500 iepe de diferite rase și proveniențe (ungurești, moldovenești — 200, chircize, Meklenburg și Holstein). Folosind această mazăcă și armăsari importați (Pur singe englez. Arab, Anglo-Normand) s-au format varietăți și rase noi de cabaline (*Gidran*, *Furioso-North-Star* și *Nontus*) întilnite și în România.

**Mialgie** (gr. *mys* : mușchi ; *algos* : durere). Durere musculară.

**Miastenia** (gr. *mys* : mușchi ; *a* : fără ; *sthenos* : forță). Sindrom caracterizat prin oboseală deosebită, în lipsa afecțiunilor altor organe (pulmon, cord, suprarenală) care ar putea explica fatigabilitate mărită ; încă insuficient demarcată la animale de stări clinice similare, pare a fi realizată sub raport patogenetic prin insuficiența acetilcolinei sau prin excesul colinesterazei.

**Miază. 1.** Boală, în general cutanată, provocată de larvele mușții *Sarcofaga magnifica* sau de larvele altor diptere, dezvoltate într-o plagă sau într-o cavitate naturală ; **2.** Parazitoză tropicală provocată de către prezența larvelor de insecte vii, care trăiesc parazite în corpul animalelor. Se pot distinge, urmînd localizarea larvelor : miază de plăgi și mucoase ; miază hipodermice și miază cavitare, date de larvele care trăiesc în cavitățile nasosofagiene ale

oilor, antilopelor și dromaderelor, provocînd rino-faringite cu jetaj permanent uneori tulburări de locomoție și miază gastrointestinale (larvele parazitează tubul digestiv al cailor și asinilor, putînd determina pierderea apetitului, slăbirea și uneori perforarea stomacului) ; **3.** V. Senotainioza.

**Micobacterioză**. Termen general utilizat pentru definirea oricărei boli provocate de *Mycobacterium* : *M. paratuberculosis*, agent etiologic al enteritei paratuberculoase la bou și oaie : *M. tuberculosis, varietas hominis, bovis, ovium, chelonis, muris* etc.

**Micologie** (gr. *mykos* : ciupercă ; *logos* : știință). Ramură a botanicii care studiază sistematica, morfologia și biologia ciupercilor în legătură cu dauncele pe care le provoacă și cu rolul lor ca producătoare de substanțe utile (ex. antibioticele).

**Micoplasmoză respiratorie aviară**. sin. *Air Sac Disease*. Boală cronică respiratorie. Boală infecțioasă, contagioasă, inoculabilă, întilnită la galinacee, produsă de *Mycoplasma gallisepticum* în asociere probabilă cu un virus neidentificat, transmisibilă prin ou și manifestată prin tulburări respiratorii, respirație dificilă, ronflantă, datorită inflamației mucoasei nazale și sacilor aeri.

**Micoplasmoză**. Termen general utilizat pentru definirea bolilor provocate de micoplasme.

**Micostatic** (gr. *mykos* : ciupercă ; *statis* : a ține pe loc), sin. *Fungostatic*. Mijloc de ordin chimic, biotic etc., în măsură să oprească dezvoltarea sau înmulțirea ciupercilor microscopice.

**Micotoxicoză**. Stare patologică produsă de toxinele miceliilor.

**Micoză. 1.** Termen general prin care se definesc infecțiile determinate de ciuperci ; **2.** Boală infecto-contagioasă produsă de ciuperci ce, trăiesc parazitare, hrînindu-se din corpul albinelor sau din polen, păstură. Mai frecvent la albine se întilnește *Pericystis alvei*,

*Pericystis apis*, *Aspergillus flavus*, *Melanosella mors apis* (v. Puiet văros, pietrificat).

**Microb** (gr. *mikros* : scurt, mic ; *bios* : viață). 1. Viețuitoare microscopică unicelulară sau chiar cu o structură subcelulară : virusuri, bacterii, actinomicete, ciuperci, eventual protozoare ; 2. Un microorganism, în special o bacterie de natură patologică.

**Microbiologie** (gr. *mikros* : mic ; *bios* : viață ; *logos* : știință). Știința care se ocupă cu studiul microorganismelor, incluzând protozoarele, algele, funghi, bacteriile, virusurile și rikețiile.

**Microbism**. 1. Stare de infectare a unui organism cu microbi ; 2. Stare de infectare a unui adăpost de animale cu diferite specii de microbi.

**Microbicid**. Mijloc fizic sau chimic utilizat pentru distrugerea microbilor.

**Microencefal** (gr. *mikros* : mic ; *che-fali* : cap). Cu capul mic. Anomalie de dezvoltare a craniului și a encefalului.

**Microclimat**. Complex de factori fizici, chimici și biologici ai aerului din locuințe și adăposturi.

**Microelement**, sin. *Oligoelement*. Element chimic care se găsește în cantități foarte reduse în mediul înconjurător sau în organismul plantelor și animalelor (zinc, mangan, cobalt, cupru, iod etc.), important atît pentru dezvoltarea sau producția animalelor, cit și pentru prevenirea diferitelor boli de nutriție sau metabolism, pe care le poate genera insuficiența sau lipsa în diferite microelemente.

**Microglosie**. Dezvoltarea incompletă a limbii, care rămîne cu dimensiuni mai mici decît normale.

**Micromelie**. Anomalie congenitală produsă printr-o mutație recesivă și caracterizată prin dezvoltarea incompletă a membrilor.

**Micron**. Unitate de măsură, reprezentînd a mia parte dintr-un milimetru sau a milioana parte dintr-un metru.

**Micronutrient**. Element mineral sau compus al acestora, necesar în cantități

minime în nutriția plantelor și animalelor.

**Microorganisme**. Organisme vegetale și animale de dimensiuni microscopice. Microorganismele sînt foarte răspîndite în natură fiind prezente în toate mediile : aer, apă, sol. Cu studiul microorganismelor se ocupă microbiologia. Fondatorul microbiologiei moderne este Louis Pasteur (1822—1895). Realizări importante aparțin savantului român Victor Babeș (1854—1926). În lipsa microorganismelor viața nu ar fi posibilă. Acestea descompun în permanență resturile vegetale și animale din sol și de la suprafața acestuia făcînd astfel posibil circuitul elementelor minerale în natură. Un rol covârșitor îl au microorganismele din sol care alcătuiesc microflora și microfauna din sol. Principalele grupe care populează solul sînt : bacteriile, ciupercile, algele, protozoarele.

**Microscop** (gr. *mikros* : mic ; *skopein* : a observa). Instrument optic cu mai multe lentile, care permite examinarea obiectelor, sau formațiunilor foarte mici, la un mare grosisment (putere de mărire a imaginii).

**Microscop electronic**. Instrument analog microscopului optic ca scop și utilizare, dar care folosește în locul razelor de lumină, un flux de electroni.

**Microscopie**. Observarea și studierea obiectelor și fenomenelor cu ajutorul microscopului.

**Microsomi**. Frațiune subcelulară constituită din fragmente și mici vezicule rezultate prin disrupția reticulului endoplasmatic. Un set important de enzime care participă la diverse reacții biochimice sînt localizate în microsomi.

**Microsomie**, sin. *Nanism*. Deficiență în creștere, dimensiunile corporale rămînd subnormale, datorită unei disfuncțiuni prehipofizare ș.a.

**Microsporidioza albinelor**, sin. *Nozemoza albinelor*. Parazitarea tubului digestiv al albinelor adulte de către *Nosema apis*, tradusă prin lipsa de vioi-

ciune, abdomen bombat, debilitare; familiile bolnave rămân în urmă cu dezvoltarea, adesea albinele mor în spasme, moartea familiilor fiind precedată de moartea măcii.

**Microsporidioza fluturilor de mătase.** Parazitoză produsă de *Nosema bombycis* (nozemoză), manifestată prin debilitarea larvelor, adinamie, modificarea transparenței, creșterea turgescenței etc., prin transparența cutisului observându-se o serie de pete negre.

**Microsporidioză, sin. Microsporoză.** Dermatomicoză produsă de ciuperci din genul *Microsporon*.

**Microstructură.** Structura intimă a unui obiect, organism sau material, observată la microscop, cu o mărire de peste 10 ori.

**Microtine (Microtinae).** Subclasă de rozătoare din familia *Muridae*, care cuprinde lemingii (*Lemmus* și *Dicrostonyx*) și șobolanii (*Fiber zibethicus*).

**Microtom.** Instrument pentru tăierea unor secțiuni subțiri de țesături sau organe, pentru examinarea microscopică.

**Microzomi. V. Microsomi.**

**Micțiune (lat. *miclio*: urinare), sin. Urinare.** Eliminarea la exterior a urinei din vezica urinară, pe căile urinare.

**Micul alb, sin. York mic.** Rasă de porci creată în Anglia, crescută pentru producția de grăsime. Se caracterizează prin talie mică, corp scurt, cap foarte mic, ritul scurt și concav, foarte precoce. A fost importat și în țara noastră. A fost folosit mai ales la formarea rasei alb mijlociu.

**Micul combatant de nord.** Rasă de găini combatantă originară din Belgia.

**Middle-White.** Rasă de porci (v. Alb mijlociu).

**Midie. V. Mytilus galloprovincialis.**

**Middlebrook-dubas (reacție -).** V. Hemaglutinare.

**Mielină (gr. *myelos*: măduvă).** Teacă ce înveleşte fibra nervoasă. Are o structură lamelară, vizibilă la microscopul electronic și este constituită din sub-

stanțe lipidice (colesterol, fosfolipide, cerebrozide și acizi grași). Unele fibre nervoase sînt lipsite de mielină.

**Mielită (gr. *myelos*: măduvă).** Inflamația măduvei.

**Mieloblast (gr. *myelos*: măduvă; *blastos*: mugur).** Celulă situată în măduva hematopoetică, din care, prin elemente celulare intermediare (promielocit, micelocit, metamicelocit) iau naștere leucocitele polinucleare din sânge. În leucemia mieloidă, mieloblastii apar în sângele circulant.

**Mielografie (gr. *myelos*: măduvă; *graphain*: a înscrie).** Înscrierea aspectului morfologic al măduvei spinării, prin mijloace radiologice.

**Mielogramă, sin. Medulogramă.** Determinarea cantitativă și calitativă a componentelor celulare din măduva hematopoetică. Cu ajutorul mielogramei se poate pune diagnosticul în majoritatea bolilor de sânge.

**Mielopatie (gr. *myelos*: măduvă; *pathos*: boală).** Denumire generică dată bolilor măduvei osoase (osteomielopatie) și a măduvei spinării (neuromielopatie).

**Miere.** Produs de prelucrare al albinelor, reprezentînd hrana glucidică a acestora. Provine din prelucrarea nectarului, pe baza unor procese fizice și biochimice care în principal determină reducerea procentului de apă și creșterea concentrației de zahăr. Conține 17% apă și 83% substanță uscată din care 80% zaharuri și 3% alte substanțe.

**Miere de mană.** Substanță dulce, limpede și viscoasă care se află în anumite perioade ale anului pe frunzele, ramurile sau tulpinile plantelor. Poate fi de origine animală, provenind de la insecte, îndeosebi de la *Aphidae* și *Coccidae*, sau de origine vegetală, fiind secretată direct de plante. Bradul, molidul reprezintă planta gazdă pentru cei mai importanți producători de mană. Mierea de mană nu e favorabilă iernării.

**Miere extraflorală.** Miere provenită din nectarul secretat de alte părți ale

unor plante, unde se află glande nectariere asemănătoare cu cele din interiorul florilor.

**Miere fermentată.** Mierea a căror zaharuri sînt transformate de către enzime în alcool etilic și bioxid de carbon și apoi datorită bacteriilor acetice se oxidează și se transformă în acid acetic. Această miere nu se poate consuma decît după un tratament corespunzător.

**Migrație. 1.** Deplasarea în masă a animalelor dintr-o regiune în alta, cauzată de obicei de factori climatici, de nevoile de hrană, de necesitățile reproducerii etc. Migrația păsărilor de la locurile de cuibărit la cele de iernare și înapoi, migrațiile de hrănire și de reproducere ale peștilor, migrația pe verticală a unor mamifere și păsări (vara de la șes spre munte, iarna invers), au toate un caracter regulat deoarece au loc periodic, la epoci determinate de schimbarea anotimpurilor, de ciclurile de reproducere etc.; ele urmează, de asemenea, trasee relativ stabile. Cunoașterea migrației peștilor are o mare importanță pentru pescuitul industrial, iar migrarea unor specii de păsări migratoare (rațe, gîște, pelicani, lebede, cocori, egrete, stîrci, etc.), are importanță pentru vînătoare; **2.** Termen ce definește în parazitologie procesul de deplasare a larvelor paraziților dintr-o zonă de dezvoltare în altă zonă sau dintr-un organ în altul; **3.** În anatomie definește deplasarea unei formațiuni organice; migrația testiculelor etc.

**Migrație genetică.** Proces care se petrece la nivel populațional și care constă în introducerea de gene într-o populație. Ca urmare a acestui proces frecvența genelor din populația respectivă se va schimba, fapt ce va determina o schimbare a frecvenței tipurilor de gameți produși în populația respectivă și de aici apariția unei alte structuri genetice la populația filială.

**Migrarea păsărilor. V. Migrație.**

**Migrația peștilor.** Deplasări regulate ale peștilor, urmînd drumuri anumite

în epoci determinate. În cazurile cînd peștii se deplasează în cîrduiri mari, constituie unul din elementele cele mai importante în organizarea pescuitului unei țări, deoarece un pescuit intens — mai ales marin — este în întregime legat de perioada migrației. Unele din aceste migrații sînt *pasive*, cînd peștii sînt transportați de forța curentului, pe distanțe mai mult sau mai puțin mari și aceasta mai ales în stadiul lor tînăr (ouă, larve); alte migrații sînt *active*, peștii se deplasează fie contra curentului (*migrații contranante*) sau pe direcția curentului (*migrații denante*).

**Migreliana.** Varietate a subrasei de albine caucaziene de munte, caracterizate prin cea mai lungă trompă, dintre toate albinele de pe glob.

**Mihalt**, sin. *Midhai*, mîntuș (Moldova), *mihoarcă* (Transilvania), *mănule!* (Banat). V. *Lola lota*.

**Mihnov.** Rasă de oi de carne-lînă, ce se crește în U.R.S.S., cu lînă groasă și mixtă.

**Milking-Shorthorn.** Tip de taurine (v. *Shorthorn*).

**Millery.** Rasă de oi asemănătoare cu rasa *Larzac*. Se crește mai ales pentru producția de lapte ce se întrebuințează în special la prepararea brînzei *Roquefort*.

**Milohioidian. 1.** (mușchiul —). Mușchi extrinsec al hioidului, avînd aspect membranos, participînd la formarea podelei cavității bucale și inserat pe de o parte pe un safeu median (în spațiul intermandibular, întins de la entoglos pînă la corpul mandibular) iar pe de altă parte pe lînă mileană (situată pe fața medială a ramurii orizontale a mandibulei, sub zona alveolară); **2.** (nerv —). Ramură fină detașată din nervul mandibular al trigemenului, inervînd mușchiul milohioidian.

**Milton** (test —). Test de diagnostic în gestație la vacă, constînd din cercetarea gonadotrofinelor urinare, prin injectarea la broscoi.

**Mimetic** (gr. *mimestai*: a imita). Care imită sau ia aspectul, coloratura, proprietățile etc. prin imitație: parasimpaticomimetice (substanțe care acționează la fel ca parasimpaticul, pe care adesea îl excită) etc.

**Mimetism**. Fenomen biologic care constă în asemănarea unor animale lipsite de mijloace de apărare cu alte animale care au mijloace de apărare bune și puternice. Asemănarea se referă la coloritul corpului, la forma lui, la comportare, în așa fel încât imitatorul este confundat cu animalul imitat.

**Minho**. Rasă locală de taurine din Portugalia. Se caracterizează prin dezvoltare eumetrică, schelet puternic, profiluri mezomorfe, conformație cu unele defecte, coarne răsucite în tribușon, culoare galbenă și aptitudini universale.

**Mink**, v. nurecă, sin. *Vizon*. Nume comun pentru trei specii de mamifere acvatice din genul *Mustela*, familia *Mustelidae*. Ex. Minkul american (*Mustela vison*), cel mai mare mink, apreciat pentru blana sa moale de culoare închisă.

**Minorca**. Rasă mediteraneană de găini, originară din Spania, cu aptitudini de găină intermediară, caracterizată prin greutate corporală de 3 kg la găină și 3,5 kg la cocoș. Produce anual 160—190 ouă cu greutate de 65 g și cu coaja nepigmentată. Prezintă varietăți de culoare (albă, neagră, fumurie). Are conformația găinilor mediteraneene, cu urechiușe albe, creastă simplă mare și purtată aplecat la femele, fluierle albe sau negre, după varietate.

**Miocard**. Termen general utilizat pentru definirea mușchilui care intră în constituția cordului.

**Miocardită**. Inflamația miocardului, produsă de cele mai multe ori secundar diferitelor boli de ordin general și mai ales celor pioseptice; se manifestă clinic prin modificări ale șocului și zgomotelor cardiace, cardioaritmie, insuficiență circulatorie etc.

**Miocardoză**. Stare miocardică degenerativă, obișnuit toxică sau nutrițională, adesea coexistind cu miocardita și manifestându-se similar.

**Miodistrofie**. V. Boala mușchilor albi.

**Miofibrile**. Filamente fine și contractile care se diferențiază în celula sau fibra musculară și care, prin scurtare, determină contracția mușchilor.

**Miogen**. Proteine de tipul albuminelor, aflate în țesutul muscular.

**Mioglobină**. Heteroproteidă globulară cu rol în transportul și depozitarea oxigenului în țesutul muscular. Spre deosebire de hemoglobină, structura mioglobinei este constituită dintr-o singură catenă polipeptidică (153 aminoacizi) și o singură grupare prostetică denumită hem care conține Fe. Este una din puținele proteine a căror structură a fost complet elucidată.

**Mioglobinurie**. 1. Prezența mioglobinei în urină; 2. Boală manifestată prin mioglobinurie (denumire simptomatică).

**Miograf** (gr. *mys*: mușchi; *graphein*: a nota). Aparat de înregistrare grafică a contracției musculare, cu ajutorul căruia se poate face aprecierea mărimii, a formei și a duratei acesteia.

**Miografie**. Tehnica de înscriere a curbelor de contracție musculară, cu ajutorul miografului.

**Miogramă**. Curbă obținută la înscrierea contracției musculare, cu ajutorul miografului.

**Mioinozitol**. Substanță hidrosolubilă cu acțiune vitaminică. Este sintetizat de organismul animal, fiind un constituent al tuturor țesuturilor. Are rol în prevenirea degenerării (infiltrației) grase a ficatului și depunerea colesterolului. În carență se produc căderea părului (alopecie), scăderea greutății corporale, anemie la păsări etc.

**Miologie** (gr. *mys*: mușchi; *logos*: studiu, știință). Capitol al anatomiei care se ocupă cu studiul mușchilor (cu structura, dezvoltarea, poziția lor etc.).

**Miomalacie** (gr. *mys*: mușchi; *mala-*: înmuier). Reducerea consistenței

muşchilor, consecutivă unor procese degenerative.

**Miometrită.** Inflamația musculaturii uterine.

**Miometru,** sin. *muşchiul uterin*. Termen general utilizat pentru definirea stratului muscular al uterului.

**Miopatie** (gr. *mys*: mușchi; *pathos*: boală). Boală a mușchilor.

**Miopatie acută a tineretului ovin.** Boală determinată de efort (transporturi) și alimentație dezechilibrată (avitaminoză E), ce se manifestă prin mers înșepentit, dificil, mioglobinurie etc.

**Miopatie de surmenaj,** sin. *Surmenaj*. Boală observată mai ales la animalele predispușe (porci grași, eforturi la animale neantrenate, cu boli respiratorii sau cardiace etc.), după eforturi, ce rezidă pe dezechilibrul endocrin, metabolic și enzimatic, manifestându-se morfopatologic mai ales prin leziuni congestivohemoragice, iar clinic prin mers nesigur, rigid, poli-pnee, tahicardie, cianoză, hipertermie, durere și indurație musculară etc., avind evoluție fulgerătoare, acută sau subacută.

**Miopatie de transport a vacilor.** Boală ce există probabil și la alte rumegătoare domestice sau sălbatice, ce se manifestă prin tulburări locomotorii și leziuni degenerative musculare, înstitute după transportul pe jos sau în diferite vehicule, mai cu seamă la animalele gestante sau adăpate și alimentate insuficient.

**Miopatie ereditară a puilor.** Miodistrofie transmisă printr-o genă autosomală recesivă, manifestată de la ecloziune până la vârsta de 30 zile, prin tremurături ce dispar în timp, edată cu degenerarea grasă și fibroasă musculară.

**Miopatie exudativă depigmentară.** V. Boala mușchilor albi.

**Miopie.** Ametropie caracterizată prin imposibilitatea de a distinge obiectele îndepărtate, putându-se datora fie alungirii axului ocular (miopie axială), fie reducerii razei de curbură a dioptrului cornean sau cristaliniului (miopie de curbură), imaginea obiectelor situate la infinit formându-se înaintea retinei.

**Miotomie.** 1. Secționarea unui mușchi; 2. Termenul s-a utilizat și pentru definirea operației de disecție a mușchilor.

**Mioză.** Micșorarea diametrelor pupilei sub influența vagului, sub acțiunea unui medicament parasimpaticomimetic etc.

**Miozină.** Proteină contractilă a țesutului muscular. Datorită proprietăților sale contractile, precum și proprietății sale enzimatică de a scinda adenozin trifosfatul (ATP) cu eliberare de energie, miozina reprezintă suportul biochimic al contracției musculare. Miozina manifestă proprietăți caracteristice alt proteinelor de tip fibrilar cit și celor de tip globular.

**Miozită.** (gr. *mys*: mușchi). Inflamația mușchilor.

**Miraș.** 1. Operațiune de examinare cu ajutorul ovoscopului a ouălor supuse incubăției, cu scopul de a urmări starea și dezvoltarea embrionului; 2. Soi de orz de toamnă, creat și omologat în țara noastră în anul 1974, foarte productiv (6 000—10 000 kg/ha), precoce, rezistent la cădere.

**Miranda.** Rasă de taurine de origine portugheză. Se caracterizează prin dezvoltare eumetrică, făptură zveltă, conformație mai puțin armonioasă (cap mare, butucănos, gît puternic, trunchi relativ scurt și puțin adânc, membre lungi, puternice), culoare castanie cu o dungă mai deschisă pe linia spinării. Are aptitudini triple (carne, lapte, tracțiune) boii fiind foarte apreciați pentru munca agricolă.

**Misgurnus Anguillicaudatus.** Pește de talie mare din ordinul *Cyprinidernes*, care în Japonia este crescut și furajat în heleșteie. Are o mare valoare economică.

**Misgurnus Fossilis,** sin. *Țipar*. Pește dulcicol, bentonic, din ordinul *Cypriniformes*, din apele stătătoare sau lent curgătoare cu fundul milos și cu vegetație din Europa și Asia. Are corpul alungit, ușor comprimat lateral și acoperit cu solzi mici, coloritul cafeniu închis pe spate și



cu pete mici negre și dungi închise dispuse longitudinal. Pe laturi cafeniu deschis cu o dungă lată neagră longitudinală, iar abdomenul roșcat. Importanță economică foarte redusă. Se folosește ca nață în pescuitul sportiv.

**Mistreț (*Sus scrofa*).** Mamifer artiodactil, aparținând familiei *Suidae*, care trăiește în stare sălbatică. Are corpul lung, acoperit total cu peri groși, mai lungi în partea anterioară a corpului, formind o coamă pe linia dorsală, cu membre puternice. Se vîncează pentru carnea sa gustoasă.

**Mișună.** Adîncitură în substanța incisivilor sub forma de con turtit dinainte înapoi, cu vârful în jos și baza în sus, care comunică cu exteriorul prin mijlocul dintelui și este căptușit cu smalt. Pe măsura tocirii incisivilor, mișuna se micșorează treptat și dispăre între 6—11 ani. Este semnul dentiției cel mai cert folosit pentru determinarea vârstei la cabaline.

**Mitocondrii.** Particule intracelulare de formă alungită ce ocupă aproximativ 20% din volumul celulei. Dețin un rol important în economia energetică a celulei, fiind sediul metabolismului celular oxidativ, care include cele trei procese biochimice fundamentale: Ciclul Krebs, oxidarea acizilor grași și fosforilarea oxidativă prin care se generează energie.

**Mitoză (gr. *mitos*: filament).** (Fleming, 1882). Tipul obișnuit de diviziune al celulelor somatice prin care o celulă cu un număr diploid de cromozomi se divide în două celule fiice, fiecare tot cu un număr diploid de cromozomi, identici din punct de vedere structural cu cei din nucleul celulei din care provin. Aceasta înseamnă că fiecare celulă fiică dispune de același material genetic cuprins în

cromozomi, ca și celula mamă. Diviziunea mitotică de desfășoară în cadrul a cinci faze: *interfaza*, *profaza*, *metafaza*, *anafaza* și *telofaza*. Durata mitozei depinde de specie, vîrsta organismului, natura țesuturilor, temperatură etc. Durata totală a unei mitoze poate varia de la cîteva minute la cîteva ore.

**Mîșutul mieilor.** Tunsul micilor din rasele cu lînă lungă, la vîrsta de 3—4 luni. Se practică la țurcană, ștogoșă și mai rar la Spancă și Țigale.

**Mixosporidioza peștilor.** Sporidioză produsă de diverse mixosporidii, manifestîndu-se sub forma unor ulcere și noduli musculari (forma musculară), anemie și alterații renale (forma renală), alterații hepatice etc.

**Miyagawnella.** Gen de rickettsii din familia *Chlamydiaceae*, cuprinzînd multe specii nepatogene și mai ales patogene, ca agentul ornitozei, al unui avort la oi, unor infecții respiratorii la păsări sau mamifere ș.a.

**M.K.R.** Prescurtare utilizată pentru a desemna nurca sălbatică canadiană, Mackenzie River (v.).

**Moară cu ciocane MC-5FG.** Mașină destinată mărunțirii furajelor fibroase, grosiere și concentrate. Se folosește în secțiile de pregătire a hranei din fermele zootehnice.

**Moarte (lat. *mors*, *mortis*: moarte), sin. *Exitus*.** Încetarea definitivă a vieții (funcțiilor vitale dintr-un organism).

**Moarte aparentă.** Stare de reducere extremă a funcțiilor vitale, dînd aspectul extern al morții (abolirea respirației, absența reflexului cornean, dispariția pulsului, deși cordul continuă să mai bată un timp) înălțită, de exemplu la unii nou-nocuți. Impune reanimarea.

**Moarte embrionară.** Moarte cu substrat genetic, la speciile multipare, unii dintre zigotii murînd în prima perioadă a gestației, ulterior fiind absorbiți. Se atribuie unor caractere recesive, maternel sau fetale.

**Moarte fetală.** Moarte survenită în perioada fetală, datorită în general unor

boli infecțioase, intoxicațiilor, hipotonici uterine, distociilor etc. Produsă înaintea termenului de parturiție, provoacă avort.

**Moarte genetică.** Suprimarea filiațiunii genetice. Expresia se folosește pentru indicarea fenomenului prin care unii indivizi dintr-o specie nu ajung să se reproducă, datorită reducerii capacității genotipului sau morții.

**Moarte timică.** Moarte subită, provocată de o hiperplazie a timusului.

**Moarte cardiacă a porcilor, sin. *Herzlot er-zootic*.** Miocardită. Miocardoză nutrițională (dislipidoză, carenția etc.) mai frecventă la porcii de curind înțărcați sau grășuni, urmată de moarte bruscă sau după o simptomatologie de câteva ore cu leziuni vasculare difuze și degenerare miocardică.

**Moacăniță.** Rasă de taurine ce derivă din *Bos brachyceros*, răspândită în zona munților Carpați din România, astăzi pe cale de dispariție. Se caracterizează prin dezvoltare hipometrică, făptură uscălivă, dimorfism sexual pronunțat, conformație mai puțin corectă (cap uscăliv, cu coarne scurte, în formă de coroană, gir mijlociu, subțire, trunchi scurt, striint dar adine și membre subțiri), piele densă, robă vinătă-plumburie cu diferite nuanțe (argintie, roșcată, negricioasă) și pigmentație centrifugă. Are temperament vioi, caracter blind, rusticitate pronunțată, sănătate bună, rezistență mare, longevitate ridicată, dar este tardivă. Are aptitudine triplă (lapte, carne și muncă). Producția medie de lapte 1 300 l cu 4,3% grăsime.

**Mocha.** Rasă locală de taurine din Brazilia, caracterizată prin dezvoltare corporală relativ mică, făptură unghiuloasă, conformație de lapte, culoare galben spre brună. Este o rasă cu longevitate biologică mare, precocitate mediocră, rusticitate și rezistență deosebite și aptitudine de lapte (2 000 kg cu 4% grăsime).

**Modelarea buclajului.** Însușire principală a pielicelelor de tip Karakul determinată de modul de așezare a nucle-

lor între ele, așa fel încît să exprime un anumit desen : liră, brad, miez de nucă etc

**Modenese.** 1. Rasă de taurine formată în provincia Modena (Italia), pe baza bovinelor locale, a rasei Podolice și Romagnole. Se caracterizează prin talia de 136 cm, greutatea 550 kg, dimorfism sexual pronunțat, conformație proporționată, culoare albă, temperament vioi, agilitate pronunțată și aptitudine mixtă. Producția de lapte este de 2 500—3 000 l/lactație cu 3,8% grăsime. Aptitudine de carne bună; 2. Rasă foarte veche de porumbel de carne din grupa raselor de porumbel-găină, creată în Italia (Modena), avînd greutatea corporală asemănătoare cu cea a porumbeilor comuni, însă cu precocitate și fecunditate foarte bună. Varietățile din această rasă se împart în două grupe : *Schielli* — de culoare în general închisă și *Gazzi* de culoare albă.

**Modicana.** Varietate de taurine din rasa siciliană, ce se crește în zona de cîmpie din Sicilia (v. Siciliană).

**Moelltal.** Rasă de taurine ce se crește în nordul Italiei, avînd talie medie, roba de culoare albă și roșie, cu o distribuție caracteristică a celor două culori (culoarea albă începe de la grebăn și se continuă cu o dungă lăță pe spate, pe fese și pe partea ventrală pînă la punctul pieptului). Mucoasele aparente sînt de culoare roșie închisă. Are aptitudini pentru lapte și carne.

**Moenkhausia oligolepis.** Pește din familia *Characidae*, din apele mici și ușor acide, din Guiana și regiunea superioară a Amazonului. Are corpul ovalar și comprimat lateral, coloritul este pe spate cenușiu, iar pe laturi argintiu cu o nuanță gălbuie și o pată mare neagră la baza caudalei. Ochii sînt roșcați. Se folosește ca pește de acvariu.

**Mohr.** Linie de porumbel voiajori germani, pentru zbor la distanță, ce se crește și în țara noastră.

**Moioagă.** V. *Barbus meridionalis*.

**Molar** (lat. *mola* : piatră), sin. *Măsea*. Dinte masiv, în general pluriradicular,

avind fața masticatorie striată cu crește sau cu mameloane neregulate.

**Moldovenesc.** Cal autohton crescut în Moldova, foarte apreciat în trecut, participând la formarea mătcilor de reproducție ale renumitelor herghelii din Europa înființate între secolele XVI și XVIII. Se caracterizează prin talie de 145 cm, făptură uscățivă, conformație armonioasă, cap mic și expresiv, trunchi proporționat, membre terminate cu cople mici și rezistente, fiind un animal sobru, rustic, cu longevitate ridicată, voință remarcabilă, agerime, viteză și putere de muncă ridicată.

**Molet** (lat. *mollis*; moale). Mici umflături sferice, moi, cu conținut sinovial, situate la nivelul buletului. Moleții pot fi tendinoși (molet anterior, localizat la fața anterioară a buletului, afectând teaca sinovială a tendonului extensor al falangelor și posterior, teaca sesamoidienă deasupra sesamoizilor, de-a lungul tendoanelor și articulari. Moleții sînt produși de surmenaj și eforturi exagerate la muncă, pe terenuri dure și accidentate. Aceștia produc șchiopătura și reducerea capacității de lucru a animalului.

**Molia cerii**, sin. *Găselniță*. Insectă parazită a stupului reprezentată de două specii: *găselnița mare* (*Galleria melonella*) și *găselnița mică* (*Achroea grisella*). Sînt dăunătoare numai în stadiul larvar cînd pătrund în faguri și sapă galerii distrugînd celulele și consumînd ceara, păstura și exuviile larvare.

**Mollienisia.** Pești vivipari, dulcicoli sau salmaștri, din familia *Cyprinodontidae*, din apele din America Centrală. Au corpul ovalar, coloritul variat: măsliniu, albastru sau negru cu sau fără pete albe, verzui sau negre cum sînt: *M. latipinna* sau *M. velifera*; a două grupe cu *M. latipunctata* sau *M. sphenops*. Se folosesc frecvent ca pești de acvariu.

**Moluște.** Încrengătură de animale nevertebrate, caracterizate prin corpul moale, nesegmentat, învelit într-o răsfringere a tegumentului de pe fața dorsală (manta) care secretă o cochilie

calcaroasă de forme și dimensiuni variate. Se cunosc peste 100 000 de specii răspindite atît pe uscat cît și în ape, unele din ele fiind comestibile.

**Mongol. 1.** (*Equus Przewalski*). Strănuș al cailor actuali, cunoscut din epoca diluvială a erei quaternare în Asia Centrală și de vest, fiind întîlnit și astăzi sub formă sălbatică în podișul Gobi și deșertul Cobdo (R. P. Mongolă). Se caracterizează prin talie mică, făptură îndesată, conformație caracteristică animalelor primitive, culoarea brun-roșcată, mai deschisă pe față, în jurul nasului, pe abdomen și cu dungă mai închisă pe spinare. Are temperament vioi și mersuri ușoare. **2.** Varietate a fazanului comun de vînătoare (v. Fazanul mongol).

**Moniezioză.** Helmintoză intestinală a rumegătoarelor determinată de cestodele *Moniezia expansa* și *M. benedeni*, manifestată la miel prin slăbire, anemie, diaree, semne respiratorii și nervoase, dar evidențiată clinic la viței.

**Moniliiază.** Afecțiune parazitară, întîlnită mai ales la tineret, produsă de *Monilia albicans* și manifestată prin stomatită (mamifere) și inflamația gîșii (păsări).

**Monocit.** Leucocit mononucleat, mare, cu nucleu sferoidal sau reniform, cu citoplasmă agranulară, bazofilă.

**Monocitoză.** Creșterea patologică a numărului de monocite din sînge.

**Monodactile** (gr. *monos*: unu și *daktilos*: deget). Animale ale căror picioare se termină cu un singur deget (ex. calul, măgarul etc.).

**Monodietă.** Tehnologie de hrănire a taurinelor „din stoc”, care constă în administrarea unui sortiment alcătuit din mai multe nutrețuri, dar sub o singură formă (amestec unic uscat, uruit, amestec semiumed, amestec unic brichetat etc). Monodietă poate fi folosită la taurinele la îngrășat și în mai mică măsură în alimentația vacilor de lapte.

**Monofag**, sin. *Monotrofic*. Care trăiește și se hrănește cu un singur fel de hrană

**Monofagie.** Tip de nutriție bazată pe un singur fel de hrană (ex. pe o singură specie de plante). Organisme monofage se întâlnesc mai ales printre paraziți; în acest caz, monofagia corespunde specializării parazitului (ex. *Synechytrium endobioticum* care provoacă rîia neagră a cartofului etc.).

**Monofiletic.** Care evoluează într-o singură direcție.

**Monoftalmie.** Termen utilizat pentru definirea existenței unei oftalmii la un singur ochi.

**Monogastric** (gr. *monos* ; singur ; *gaster* : stomac). Cu un singur stomac. Termenul este folosit pentru definirea animalelor care nu prezintă decît un singur compartiment gastric : cabalinele sînt monogastrice, majoritatea păsărilor sînt digastrice sau bigastrice etc.

**Monoglutamat de sodiu.** Sare sodică a acidului glutamic, folosită drept corector de gust în alimentația porcilor în general și a purceilor în special. Monoglutamatul se încorporează în nutrețurile combinate, în proporție de 0,2—1,0%, dînd furajului un gust plăcut de carne proaspătă, apreciat de porci.

**Mononucleat. 1.** Cu un singur nucleu ; **2.** Termen general utilizat pentru definirea elementelor sanguine din seria albă (leucocitelor) care au nucleu nelobat.

**Monoplegie.** Paralizie localizată la un singur membru sau regiune.

**Monopodie.** Monstruozitate caracterizată prin existența unui singur picior.

**Monopsie.** Monstruozitate caracterizată prin dezvoltarea unui singur ochi.

**Monorai.** Cale de rulare suspendată, alcătuită dintr-o singură șină pe a cărei talpă inferioară se deplasează cărucioarele unei instalații pentru transportul furajelor, sau a altor materiale.

**Monohidie.** Anomalie congenitală manifestată prin reținerea unui testicol, în timpul migrației testiculară, în cavitatea abdominală sau pe traiectul canalului ingvinal. Organul reținut suferă profunde modificări pînă la degenerarea epiteliului seminal. Masculul monohrid este exclus de la reproducere.

**Monosomie.** Tip de aneuploidie care constă din lipsa unui cromozom din complementul cromozomial diploid, adică de la o anumită pereche de cromozomi homologi lipsește unul ( $2n - 1$ ). Se poate înregistra și o dublă monosomie atunci cînd de la două perechi de cromozomi homologi lipsește câte un cromozom ( $2n - 1 - 1$ ). Lipsa unui cromozom are de regulă efecte letale asupra organismului, indivizi monosomici fiind întilniți foarte rar.

**Monovoltine.** Rase de viermi de mătase, la care metamorfoza (cele patru stadii : ou, larvă, crisalidă, fluture) are loc o singură dată pe an și care dau o singură recoltă de gogoși de mătase pe vară. Rasele de viermi de mătase care se cresc la noi în țară sînt monovoltine.

**Monozaharide, sin. Oze, Monoglucide.** Substanțe din grupa glucidelor, reprezentate în principal prin hexoze și pentoze, cu importanță mare în alimentația animalelor. Dintre hexoze, mai importante sînt glucoza, galactoza, manoză și fructoza sau levuloza, iar dintre pentoze, riboza și deoxiriboza.

**Monstru.** Organism cu abateri grave de la conformația caracteristică speciei. În majoritatea cazurilor monstrii nu sînt viabili.

**Montă.** Act sexual, împreunare a două animale de sex opus, în vederea reproducției. La femele actul montei are loc în perioada de călduri. În zootehnie, o deosebită importanță prezintă alegerea momentului montei, de aceasta depinzînd fecundarea femelei. În prezent, monta naturală este înlocuită în tot mai mare măsură cu însămințarea artificială (v.).

**Montana nr. 1, sin. Black Hamprace, Hamprace Negru.** Rasă de porci formată la stațiunea experimentală Montana din S.U.A. în perioada 1936—1948. Are culoare neagră și se caracterizează prin precocitate și indici de producție superiori. La formația acestei rase au participat rasele Landrace Danez (55%) și Hampshire (45%).

**Montbeliarde.** Rasă de taurine din Franța. Se caracterizează prin dezvoltare hipermetrică, conformație corectă, culoare bălțată alb cu roșu și mucoasele depigmentate. Are capacitate de adaptare remarcabilă, rústicitate pronunțată, activitate de producție bună și aptitudini mixte (lapte, carne). Este o rasă bună producătoare de lapte (4.000 l cu 3,64% grăsime).

**Moravia, sin. Uriș de Moravia.** Rasă de iepuri aparținând grupei de rase grele. La vârsta de 9 luni atinge greutatea corporală de 5,5 kg. Are o culoare cenușie, albastră, conformația fiind caracteristică raselor grele.

**Morbid** (lat. *morbis* : boală). Care se referă la boală, prezintă caractere de boală sau aparține bolii : proces morbid etc.

**Morbiditate.** 1. Stare de boală în care se găsește un organism sau mai ales o colectivitate ; 2. Condițiile generale care includ boala ; 3. Raportul dintre numărul de indivizi bolnavi din totalul unui efectiv de animale.

**Morbus maculosus.** Boală infecțioasă a șalălui european, mai ales din apele salmastre, la care evoluează cronic. Germenul patogen încă nu este precizat (posibil un virus dermatotrop). Peștii bolnavi prezintă pe corp, cap și înotătoare pete hemoragice, flictenice sau ulcere superficiale și ușoară exoftalmie. Pentru combatere nu se cunosc încă tratamente.

**Morcov furajer** (*Daucus carota* L. ssp. *sativus*). Plantă bienală din familia *Umbelliferae*, ordinul *Umbelliflorales*. Poședă o rădăcină pivotantă, tuberizată, de culoare galben-verzuie. Plantă alimentară și furajeră. Rădăcinile constituie un excelent nutreț succulent. Conține 15—17% S.U. formată în proporție de 70% din extractive neazotate. Pretențios față de umiditate. Produce 15—25 t rădăcini la ha.

**Morfogeneză.** Proces de diferențiere celulară care are drept urmare modificarea formei organismului. Zigotul are de regulă o formă foarte simplă, adesea sferică.

Organismul care se dezvoltă din acesta are, din contra, o formă complicată, atât din punct de vedere al exteriorului cit și al organelor interne.

**Morfologie** (gr. *morphe* : formă ; *logos* : studiu). Complex de discipline biologice care studiază forma externă și structura internă a organismelor animale și vegetale, corelațiile dintre organe, adaptarea acestora în procesul de evoluție. Disciplinele morfologice sînt : anatomia, histologia, citologia, embriologia, morfopatologia etc.

**Morgan, Thomas Hunt** (1866—1945). Biolog american, avînd lucrări de embriologie experimentală și regenerare, în special la animale marine, cercetări de ereditate și evoluție asupra *Drosophilei*. Descoperind înlănțuirea factorilor ereditari purtați de același cromozom (linkage) și schimbul de factori între cromozomi (crossing-over), a edificat teoria cromozomică a eredității și a determinării sexului. A demonstrat localizarea lineară a genelor pe cromozomi și a stabilit hărți de distribuție a factorilor genomului, dînd o bază materială mendelismului și pfațînd dezvoltarea geneticii moleculare a acizilor nucleici. Premiul Nobel pentru fiziologie și medicină (1933).

**Morone Labrax, sin. Lavrac.** Pește răpitor marin sau salmastru de 1 m din ordinul *Perciformes*, de pe lingă țărmlul Oceanului Atlantic, M. Mediterană și M. Neagră. Are corpul alungit și ușor comprimat lateral, coloritul cenușiu închis pe spate și mai deschis pe laturi. Abdomenul argintiu. Are valoare mare economică.

**Morsa** (*Odobeanus rosmannus*). Specie de mamifer carnivor din ordinul pinipedelor, adaptat la viața acvatică, cu membranele transformate în lopiți și cu caninii superiori foarte lungi, masivi și puternici. Lungimea corpului atinge 4—6 m iar greutatea peste o tonă. Trăiește pe țărmlurile Oceanului Înghețat. Fiind vînată abuziv, numărul lor este în descreștere.

**Mortalitate.** 1. Proporția de animale moarte din numărul total de indivizi

dintr-o specie sau categorie de animale, dintr-o anumită unitate sau zonă etc. ; 2. Proporția de morți din cei bolnavi.

**Mortificare**, sin. *Necroză*. Termen utilizat în special în chirurgie și în patologia generală pentru definirea procesului de suprimare a proceselor vitale de nutriție, de schimb etc. din masa unei porțiuni de organ sau dintr-un țesut.

**Morulă**. Stadiu în dezvoltarea embriolară a metazoarelor, rezultând din segmentarea oului și avind aspect de mură.

**Morun**. V. Huso huso.

**Morunaș**, sin. *Ribeș*, *șigancă*, *lostie*, *suduc*, *scobar de Dunăre*. V. *Vimba vimba*.

**Mose** (*Moschus moschiferus*). Specie de mamifer din familia cervidelor, fără coarne, cu caninii superiori transformați în colți, cu lungime corporală pînă la 1 m, care trăiește în Asia. Dintr-o glandă specială, situată la masculi pe abdomen, se extrage o substanță frumos mirositoare.

**Morvă**. Boală contagioasă, inoculabilă, întilnită în special la ecvine, produsă de *Malleomyces mallei*, manifestată clinic prin leziuni nodulare și ulcerative ale pielii, mucoaselor, pulmonului etc.

**Morvos**. 1. Bolnav de morvă ; 2. Care se referă sau are contingentă cu morva : focar morvos etc.

**Moschată**. Nume de specie al raței *Cairina moschata* (v. Leșească).

**Moștenirea caracterelor dobîndite**. Fenomen care constă în transmiterea la descendenți a caracterelor dobîndite de ascendenți sub influența factorilor mediului. În această problemă nu există unitate de păreri, iar cercetările experimentale efectuate pe animale, plante și microorganisme, nu au dus încă la concluzii definitive.

**Motilitate** (lat. *motus* : mișcare), sin. *Motricitate*. Proprietate a unor organe de a efectua mișcări cu ajutorul propriei lor musculaturi (ex. motilitate intestinală etc.).

**Motricitate** (lat. *motus* : mișcare). Funcția sistemului nervos motor (centrii și

căi motorii) prin care se asigură declanșarea contracției musculare.

**Moșată**. Rasă de rațe, decorativă. Se crește pentru moșul său caracteristic.

**Moyle Buff**, sin. *Moyle olsen buff*. Varietate de nură mutantă recesivă, formată în S.U.A. Are o talie mare, cu nuanță bej (culoarea cămilei) și cu ochi bruni. Se utilizează în încrucișări pentru obținerea unor nurci dublu sau triplu recesive de culoare bej cu nuanțe violet (Moyle × Aleutin = Lavanda : Moyle × × Safir = Violet). La încrucișări cu nura Standard sau alte nruci recesive, se obține în generația a doua un evantai de culori, de la bej pal pînă la maro pastel închis.

**Mreajă**. Unealtă de pescuit formată dintr-o plasă dreptunghiulară, foarte ușoară, împletită din ață subțire.

**Mreană**, sin. *Breană*, *imbreană*, *mreană albă*, *mreană galbenă*, *mreană de Dunăre*. V. *Barbus barbus*.

**Mucarniță**, sin. *Clește nazal*. Instrument folosit pentru contenția și conducerea bovinelor, în special a celor retive.

**Mucegai**. Denumire dată ciupercilor saprofite sau parazite ale căror miceli și fructificații formează o masă pîsloasă, filamentoasă, de culoare albă, cenușie sau verde. Cea mai răspîdită specie de mucegai este *Mucor mucedo*. Unele specii de mucegai provoacă boli la plante, ca de exemplu mucegaiul de zăpadă (*Fusarium nivale*) la cereale, iar din altele se extrag antibioticele (ex. penicilina din *Penicillium*, streptomicina din *Streptomyces* etc.). Mucegaiul determină degradarea substratului pe care se dezvoltă.

**Mucilag**. Lichid viscos, obținut prin fierberea în apă a unor semințe, rădăcini etc.

**Mucilaginos**. Care are aspectul de mucus sau mucilag.

**Mucină**. Glucoproteidă (mucopolizaharid) care intră în constituția mucusului mucoasei gastrice, mucusului mucoaselor etc. Nu coagulează la căldură și este solubilă în alcalii.

**Mucco pisano.** Rasă de taurine formată din încrucișarea taurinelor locale din provincia Pisa (Italia), cu rasa Brună alpină. Se caracterizează prin dezvoltare hipermetrică, conformație corectă, culoare castanie. Este o rasă rustică, rezistentă, cu temperament vioi, caracter bun, aptitudini triple (carne, lapte, tracțiune).

**Mucoasă.** Termen general folosit pentru definirea formațiunilor organice complexe care căptușesc organele cavitate care comunică (direct sau indirect) cu exteriorul, în structura lor mucoasele cuprinzând un epiteliu, un corion și eventual o musculară a mucoasei.

**Mucometru.** Acumulare de mucus în cavitatea uterină însoțită de deformarea acesteia.

**Mucopoliglucide,** sin. *Mucopolizaharide*. Poliglucide cu structură eterogenă de origine animală, constituite dintr-o componentă glucidică cantitativ predominantă și o componentă proteică în proporție redusă. Formează soluții viscoase, consistente cu aspect mucos datorită prezenței acidului uronic în macromolecula lor. Exemple: acidul hialuronic, condroitin sulfatii, heparina etc. Rol biochimic: **a)** participă la structura substanței fundamentale a țesutului conjunctiv, conferindu-i consistență și flexibilitate; **b)** acționează ca agenți de lubrifiere la nivelul articulațiilor; **c)** protejează mucoasele tubului digestiv de acțiunea mecanică a unor alimente și de acțiunea enzimelor proteolitice; **d)** constituie o barieră contra pătrunderii în organism a microbilor și toxinelor bacteriene; **e)** protejează ovulul fecundat; **f)** acționează ca anticoalanți sau agenți antilipemici (heparina); **g)** contribuie la fixarea cationilor în organism și intervin în procesele de calcifiere.

**Mucoproteină.** Grupă de glicoproteide care conțin un glucid combinat cu aminoacizi și polipeptide.

**Mucor.** Gen de ciuperci din familia *Mucoraceae*, ordinul *Zygomycetes* ce se pot dezvolta pe substraturi de origine organică (alimente, nutrețuri etc.).

**Mucormicoză.** Micoză determinată de ciuperci din genul *Mucor*.

**Mucus** (lat. *mucus*: secreție nazală). Denumire generală pentru toate secrețiile viscoase, transparente, eliminate pe suprafața mucoaselor; conțin mucină, celulele epiteliale, leucocite în suspensie etc.

**Mufion.** Specie de oaie sălbatică, care a participat la formarea oilor domestice. Mufionul este cel mai mic reprezentant al oilor sălbatice, animal de munte care preferă regiunile cu păduri dese. Se găsește și astăzi în Europa de sud, insulele mediteraniene și Asia Mică. Cele mai importante varietăți sînt *Mufionul european* și *Mufionul asiatic*.

**Mufion asiatic** (*Ovis orientalis Gmelini*). Varietate de mufion, răspîndit în Asia Mică (*Ovis Anatolia*) și în Cipru (*Ovis ophion*). Are talia mică și coarnele mai puțin dezvoltate decît mufionul european.

**Mufionul european** (*Ovis musimon*). Varietate de mufion care trăiește sălbatic în munții stincoși din Corsica și Sardinia. Are talia de 60—70 cm, greutate 40—50 kg cu coarne dezvoltate, groase și rotite în semicerc, cu păr scurt și gros, de culoare brun roșcată, mai deschisă pe abdomen, bot și fața internă a membrilor.

**Mugilii.** Pești marini eurihalini, de talie mijlocie din ordinul *Mugiliformes*, din Oceanul Atlantic, Marea Nordului, Marea Baltică, Marea Mediterană și Marea Neagră. Au corpul alungit, spatele și în special capul lățit și acoperiți cu solzi mari care se întind și pe cap. Au o mare valoare economică. Se cunosc speciile: *M. auratus*, de 42 cm, *M. cephalus*, de 63 cm. *M. ramade*, de 42 cm, *M. saliens*, de 36—37 cm. Se găsește în Marea Neagră.

**Mugilicultura.** Ramură a pisciculturii, care se ocupă cu reproducerea artificială a Mugiliformelor și cu repopularea cu puiet a apelor salmastre, fie rezultat din reproducerea artificială fie capturat pe lângă țărnul mării.

**Mugilide** (*Mugilidae*). Familie de pești marini care au corpul alungit, cilindric

sau ușor turtit lateral, acoperit cu solzi mari care trec și pe cap. Din această familie, în apele noastre trăiesc: labanul, chefalul, singhulul, ostreinos ș.a.

**Mugiliformes.** Pești osoși marini de talie relativ mare, cu corpul alungit, gros și acoperit cu solzi la fel ca și pe cap. Pe spate două dorsale (prima cu radii osoase). Tubul digestiv prevăzut cu pipotă.

**Mulard.** Hibrid obținut în urma încrucișării dintre masculul din rasa de rațe leșească cu femela din rasa de rațe comună, Pekin etc.

**Mulasieră.** Rasă locală de cai din Franța, ameliorată prin încrucișări cu diferite sușe de cai de povară (*Percheronă*, *Brelonă*, *Buloneză* și chiar *Daneză*). Se caracterizează prin dezvoltare corporală hipermetrică, trunchi masiv, membre groase, cu producția piloasă abundentă. Este o rasă rustică, cu putere mare de tracțiune, fiind folosită pentru muncile agricole.

**Mulgere**, sin. *Muls*. Operația de a extrage laptele din ugerile femelelor aflate în lactație, acționându-se asupra mameloanelor. Mulsul poate fi manual sau mecanic.

**Mulgerea cu două degete.** Metodă de muls manual, care constă în apucarea sfircului între degetul mare și arătător și presarea asupra lui prin coborîre, realizându-se evacuarea laptelui din canalul mamelonului. Este folosită în mod frecvent de unele mulgătoare și începători, deoarece metoda necesită mai puțină forță. Se recomandă a se aplica la vacile primipare, precum și la cele multipare, care au sfircurile scurte, care nu permit folosirea metodei cu mina plină.

**Mulgerea cu mina plină.** Metodă de muls manual aplicată la vacile cu corp mamar și mameloane normale. Este considerată cea mai bună metodă, deoarece nu afectează integritatea și sănătatea mameloanelor, este mai puțin oboseitoare pentru mulgător și permite obținerea unei producții și productivități mai mari.

**Mulgerea cu nod.** Metodă de muls manual care constă în apucarea și strângerea bazei mamelonului, prin presare, între fața externă a jumătății inferioare a degetului mare și degetul arătător, realizându-se închiderea comunicării dintre sfirc și cisterna ugerului. Este o metodă brutală ducând uneori la lezarea țesuturilor sfircurilor, producând proliferarea țesutului conjunctiv al acestora, ceea ce poate duce la obstrucții ale canalului mamelonului.

**Mulinetă.** Unealtă care se fixează pe verigile de pescuit, constituită dintr-un tambur cu o manivelă, care servește la înmagazinarea și bobinarea firului, precum și dintr-un dispozitiv de frinare pentru reglarea vitezei de derulare a firului. Există două tipuri de mulinetă; cu tambur rotativ și cu tambur fix (adekvat pentru pescuitul cu lanseța.)

**Mullus barbatus ponticus.** Pește marin, bentonic, de cîrd din ordinul *Perciformes* de pe fundurile nisipoase ale Mării Negre, M. de Azov și M. Mediterană. Are corpul alungit, ușor comprimat lateral și acoperit cu solzi mari, coloritul argintiu cu pete mari roșii, iar înotătoarele galbene. Are valoare economică mică.

#### **Muls. V. Mulgere;**

**Muls manual.** Acțiunea de extragere manuală a laptelui din uger de către mulgător. Se efectuează imediat după operațiunile de pregătire și presupune eliminarea primelor jeturi din lapte din fiecare mamelon într-un vas special. Mulsul trebuie să fie uscat; pentru vacile sensibile se va utiliza un lubrifiant steril (vaselină sau pomadă specială), să se facă prin metoda cu mina plină, folosind procedeul de muls în diagonal.

**Muls mecanic.** Acțiunea de extragere a laptelui din uger cu ajutorul mașinii de muls. Mulsul mecanic se poate organiza la stand (în grajd), în săli de muls și la pășune. Mulsul mecanic are o serie de avantaje față de cel manual.



**Multicaule.** Soi de dud de origine italiană cu o creștere de vigoare mijlocie, foarte rezistent la ger, cu o înfrunzire timpurie. Caracterizat printr-o deosebită rezistență la atacul de bacterioză. Se înmulțește ușor prin marcotaj. În plantații intensive cu forma tufei joasă, în al patrulea an produce 10 tone de frunză/ha cu valoare nutritivă ridicată. Se pretează pentru toate regiunile sericicole ale țării.

**Multipară** (lat. *multus*: mult, *parere*: naștere). Femelă care naște mai mulți pui odată. Antonim: unipară.

**Mumie.** Cadavru conservat prin îmbălsămare.

**Mumifiere.** V. Îmbălsămare.

**Munchner**, sin. *Münchenez*. Denumire pentru rasa de ciini Schnautzer uriaș (v.).

**Mura.** Denumire de abator și comercială dată stomacului glandular (cheag) al rumegătoarelor.

**Murare.** V. Însilozare.

**Murbonder.** Varietate de taurine ce aparține grupei de rase blonde uniforme din Alpi, care se crește în șesul Stiriei și pe valea râului Mur (Austria). Se caracterizează prin dezvoltare corporală mare (tală 130—135 cm, greutate 500—600 kg), profiluri breviforme, trunchi cu lungime mijlocie dar adânc, membre scurte și solide, culoare galbenă ca franzele, uneori cenușie și aptitudini universale (carne, lapte, tracțiune).

**Mureia.** Rasă de capre spaniolă, cu talia de 60—80 cm, greutatea corporală 40 kg. În general lipsită de coarne, cu roba de culoare roșie de diferite nuanțe, câteodată neagră sau bălțată. Se caracterizează prin fecunditate medie și producție mare de lapte (500—600 l lapte pe lactație).

**Murg.** Culoare zonală în care părul de acoperire este roșcat sau brun și cel de protecție negru; pigmentul roșu avînd o repartiție centripetă (pe trunchi), iar cel negru centrifugă (coamă, coadă, și extremități). Pielea, copitele și irisul sînt pigmentate. Această culoare

este foarte frecventă la cai, întîlnindu-se următoarele nuanțe în zona centripetă: murg deschis (părul de acoperire roșu spre galben), murg închis (părul de acoperire este brun), murg luciu (părul de acoperire este brun-inchis sau negru), murg căprioriu (părul de acoperire este roșu, mai închis pe spinare și crupă și mai deschis pe coaste, flanc și abdomen), murg vișiniu, arămiu, castaniu, cafeniu, șocolatiu etc.

**Muride** (Muridae). Familie de mamifere rozătoare, care cuprinde șoarecii, șobolanii, lemingii etc. Sînt foarte prolifici și aduc mari daune agriculturii, în depozite de cereale și alimente etc., iar unele specii sînt purtători ai unor agenți patogeni (ciumă, tularemie etc.). Contra lor se duce o acțiune susținută de deratizare.

**Murmur vezicular**, sin. *Murmur respirator*. Zgomot respirator normal, aspirativ, mai intens sau mai evident numai în timpul inspirației, descoperit la ascultația ariei pulmonare; este consecința aerodinamicii respiratorii, cu deosebire în sectorul bronhiolo-alveolar.

**Muromsk.** Rasă de porci ce se crește în U.R.S.S. cu aptitudini pentru grăsimi și carne.

**Murztaber.** Rasă de taurine originară din Austria, cu dezvoltare corporală eumetrică, culoare albă și sură, aptitudine triplă (carne, lapte și tracțiune).

**Muscardină.** Boală a viermilor de mătase produsă de ciuperca *Botrytis bassiana*, întîlnită rar la noi. Larvele bolnave pierd apetitul, tegumentul se pătează și mor. Cadavrele se micșorează treptat, devin roșietice, dure ca piatra, se acoperă cu miceliul ciupercii, căpătînd aspect de var.

**Muscat.** Particularitate de culoare la trunchi, care constă în existența unor pete mici negre, care imită muștele, răspîndite neregulat pe un fond alb sau deschis.

**Muscă artificială.** Momeală artificială confecționată pe cîrligul undiței, din

pene sau din material plastic, imitând vag o insectă. Se utilizează în pescuitul sportiv.

**Museă columbacă** (*Simulium columbacensis*). Insectă care înțepă animalele (mai ales vitele mari), inoculându-le un lichid toxic care le poate provoca chiar moartea.

**Museă de casă** (*Musca domestica*). Insectă de 6—8 mm lungime, de culoare cenușie-închisă. Depune ouălele pe materii în descompunere, pe carne, pe alimente etc. Este un foarte periculos vector de boli microbiene, parazitare și virotice.

**Museă Țeje** (*Glossina palpalis*). Insectă din Africa ecuatorială care transmite la om agentul patogen al somnului (*Trypanosoma gambiense*).

**Musculatură**. Totalitatea mușchilor din organism.

**Mustelide** (*Mustelidae*). Familie de mamifere carnivore de talie mică și mijlocie, cu corpul foarte suplu, cu coada de obicei lungă, cu picioarele scurte cu gheare neretractile. Majoritatea au glande anale urit mirositoare. Trăiesc pe toate continentele cu excepția Australiei. Blana lor este valoroasă. Din această familie fac parte 3 subfamilii: *Mustelinae*, *Lutrinae* și *Malinae*. Subfamilia *Mustelinae* cuprinde speciile: năvăstuica (*Mustella nivalis*), hermelina (*Mustella erminea*), dihorul (*Mustella putorius sin Putorius putorius*), dihorul alb sau năvăstuica de vânătoare (*Mustella putorius furo*), nurca (*Mustella lutreola-vison*), zibelina sau sobolul (*Martes zibelina*), jderul de copac (*Martes martes*) și jderul de piatră (*Martes foina*); subfamilia *Lutrinae* cuprinde vidra (*Lutra lutra*), lutrul marin (*Enchydra lutris*). Subfamilia *Melinae* cuprinde skungul (*Meles neftes*) și bursucul sau viezurele (*Meles meles*).

**Mustelinae**. Termen din sistematica zoologică care desemnează cea mai importantă subfamilie de mustelidae (v.), care cuprinde majoritatea muste-

lidelor care prezintă interes în prezent și în perspectivă pentru zootehnie.

**Mușchi**. 1. Organ contractil format din fibre (celule sau plasmidii) musculare, distingându-se: mușchi netezi (involuntari), striați (în general voluntari). Mușchiul cardiac deși format din fibre striate (în rețea) apare ca un mușchi particular, restul mușchilor striați numiți încă și scheletici intrând în componența aparatului de susținere și mișcare, putând avea diverse forme (lași, fuziformi, semiformi, semipenați, penaiți, prismatici etc.); 2. (*filet*). Calitate superioară de carne de bovine (specialități), foarte mult apreciată de consumatori. Acesta se limitează anterior de penultima vertebră toracală, iar posterior de osul ilium. Mușchiul cuprinde din punct de vedere anatomic cei doi mușchi psoasi (psoasul mare și psoasul mic).

**Mutagen**. Agent care mărește frecvența mutației peste rata spontană.

**Mutantă**. 1. Genă care a suferit procesul de mutație; 2. Celulă la nivelul căreia s-a realizat un proces mutagen.

**Mutație** (lat. *mutatio* : schimbare) (De Vries, 1901). Fenomen genetic care se petrece la nivelul celulei și care poate avea ca efect o gamă întreagă de modificări fenotipice, de la nivelul celular la nivelul întregului organism, de la modificări abia detectabile la moartea organismului. Fenomenul de mutație reprezintă orice schimbare (modificare) a materialului genetic și ca urmare, orice apariție a unor noi fenotipuri diferite, care nu se datorează acțiunii legilor segregării și grupării independente a materialului genetic și nici acțiunii fenomenului normal de recombinare. Mutația ca fenomen genetic este proprie tuturor organismelor constituind una din sursele de variabilitate în natură și unul din mecanismele procesului de evoluție a speciilor. În funcție de nivelul la care se realizează, mutațiile pot fi: *genomice*, *romozomice* și *genice*. În funcție de modul de apariție, mutațiile pot fi de două feluri: *spontane* care apar în

mod spontan fără a putea fi puse în legătură cu o cauză directă cunoscută și induse sau provocate care apar în urma acțiunii omului prin folosirea unor agenți mutageni care declanșează acest proces.

**Mutaționism.** Teorie biologică (emisă de De Vries în 1901), după care mutațiile ar reprezenta baza apariției speciilor noi. Prezintă doar un interes istoric.

**Mutilare** (lat. *mutilare*: ciuntire). Acțiune traumatică, accidentală sau chirurgicală, prin care porțiunile esențiale din organism sînt distruse sau îndepărtate, individul rămînînd chiar și după vindecare, tarat.

**Muturu.** Rasă de taurine locală ce se crește în Africa de Vest.

**Mycosis astacorum.** Îmbolnăvirea cronică a racilor datorită ciupercilor inferioare acvatică *Romularia* și *Cephalosporium*. Exemplarele bolnave prezintă pe carapace pete de 1—3 cm cu contur neregulat și de culoare neagră sau brună.

**Mylopharyngodon piceus.** Pește moluscofag dulcicol din familia *Cyprinidae*, lung de 1 m, din fluviile din Extremul Orient. În Europa a fost introdus și se crește în heleștec și iazuri. Are corpul alungit și ușor comprimat lateral, coloritul negru pe spate, iar abdomenul cenușiu deschis. În Europa se reproduce

numai artificial în luna iulie. Are o mare valoare economică. Poate fi folosit pentru combaterea parazitozelor determinate de trematode deoarece consumă moluștele gazde intermediare pentru ele.

**Mysidacea.** Crustacee pelagice sau bentonice salmastre, marine și dulcicole, cu corpul alungit prevăzut cu o carapace care acoperă toracele însă este concrecută numai cu primele 2—3 segmente toracice. Prezintă importanță fiindcă constituie hrana de bază la multe specii de pești. Pot fi dați în hrana rațelor și a porcilor. Sînt și gazde intermediare pentru unele specii de paraziți.

**Mytilus galloprovincialis**, sin. *Midie*. Moluscă bivalvă marină care se găsește în apropierea țărmului fixată în aglomerări mari de stînci la adîncimi de 35—70 m. Cochilia este triunghiulară cu marginea rotunjită și cu vârful ascuțit. Locul de unire al valvelor prezintă patru mameloane mărunte. Coloritul valvelor negru sau brun cu o nuanță violacee. Are valoare economică, deoarece este consumată de om. Se fac conserve.

**Mytilicultură.** Ramură a acvaculturii care se ocupă cu dirijarea, protejarea și comercializarea midiolilor pe lângă țărmurile stîlcoase ale mării și oceanelor.





**n, 2n, 3n** etc. Prescurtări care indică diferitele grade de euploidie. Numărul dinaintea literei *n* indică numărul de seturi de cromozomi.

**Nemacheilus barbatulus.** Pește dulcicol de 10–15 cm, din ordinul *Cypriniformes*, din apele curgătoare de munte din Europa și Asia. Are corpul alungit, aproximativ cilindric, ușor comprimat și acoperit cu solzi rari. Capul ușor comprimat dorso-ventral, are gura subterminală înzestrată cu șase mustăți. Coloritul corpului cenușiu cu o nuanță verzuie cu pete mai întunecate, iar abdomenul gălbui. Depune icrele pe pietre în aprilie-iunie. Se folosește ca nadă vie la pescuitul sportiv.

**Nagasaki.** Rasă de găini pitice, originară din Japonia, cu aspect elegant, cu creasta dezvoltată, simplă, lungă și căzindă, cu coada mare, formată din pene multe și lungi, și purtată mult înaintea atingând gîtul, cu picioare subțiri de culoare galbenă, cu penaj mai frecvent herminat.

**Nagori.** Rasă de zeb originară din India, ce se caracterizează prin talie mare (139 cm), greutate redusă (320 kg), făptură puternică, trunchi scurt, cu uger dezvoltat și sfircuri mari, membre lungi, subțiri dar puternice, piele fină și culoarea albă-gri. Are precocitate slabă, producție de lapte redusă (800 l), însă manifestă aptitudine foarte bună pentru tracțiune, boii fiind recunoscuți prin mersurile rapide (la trap).

**Naine, sin. *Capra pitică.*** Capră originară din Guineea, răspîndită și în Zair și Republica Centrafricană. Se caracterizează prin dezvoltare corporală foarte mică (tală 40 cm și greutatea 20 kg), trunchi scurt, îndesat, păr scurt, culoare brună cu extremități negre sau albă cu pete negre, citeodată tricoloră. Are prolificitate foarte ridicată, rusticitate remarcabilă, slabe aptitudini de lapte, dar excelente aptitudini pentru producția de carne.

**Nanism** (lat. *nanus*: pitic), sin *Piticism*. Anomalie caracterizată prin creștere insuficientă în înălțime raportată la media vârstei și a speciei sau a rasei respective. Poate fi urmare a unor tulburări endocrine, combinate cu carențe alimentare etc.

**Nannaehiops tritaeniatus.** Pește de 3,5–4 cm, din familia *Citharinidae*, trăiește în apele din regiunea superioară a Congoului. Coloritul corpului brun pe spate, iar pe restul corpului argintiu cu trei benzi longitudinale negre. Se folosește ca pește de acvariu.

**Nannostomus marginatus.** Pește dulcicol de 3 cm, din familia *Hemiodontidae*, trăiește în apele ușor acide tributare Amazonului și din Guyana. Coloritul corpului este compus din trei benzi negre longitudinale separate între ele de 3 benzi (roșie, aurie și argintie). Se folosește ca pește de acvariu.

**Nantes**, sin *Nantaise*. Rasă locală franceză de găini cu greutate intermediară, de culoare neagră, cu pielea albă și fluicrele cenușii.

**Napi de miriște**, sin *Turneps*. (*Brasica rapa L. var. rapa*). Plantă biennială din familia *Cruciferae*. Produsul principal îl reprezintă rădăcina tuberizată care constituie un nutreț succulent având 10—12% S.U. Producția este de 20—30 t/ha.

**Napi porcești**, sin. *Topinambur* (*Helianthus tuberosus*). Plantă anuală cultivată din familia *Asteraceae*. Posedă stoloni la capătul cărora se diferențiază tuberculii rezultați din tuberizarea mugurelui terminal al stolonului, tulpini crecte având 1—3 m înălțime. Produce 15—25 t tuberculi la ha și 20—40 t tulpini. Tuberculii conțin 19—22% S.U. Conțin extractive neazotate (inulină) și 1—2% proteine. Se utilizează în alimentația porcilor.

**Napolitană**. 1. Linie a rasei de cai Lipițane înființată în anul 1790 de către armăsarul cu același nume, originar din Napoli și este prezentă și în România având ponderea cea mai mică în structura genealogică a efectivului matcă (circa 7%). Se caracterizează prin talie mică, conformație în general armonioasă (cap relativ mare, cu profilul ușor convex, git potrivit de dezvoltat, grebăn lung și proeminent, spinare și șale scurte, drepte, puternice, crupa și pieptul largi, membrele solide), culoare murgă și vinătă, mersuri energice și întinse; 2. Rasă de porci (v. Casertana).

**Napoca-tetra**. Soi nou de trifoi roșu, productiv, creat în țara noastră și omologat în 1977.

**Nar**. Varietate a rasei de oi Maure cu părul lung, răspândită în Sudan și Mauritania. Este un animal cu dezvoltare eumetrică (tală 70—80 cm, greutatea 30—45 kg), convexilie și longilie, cu păr lung (8—10 cm) și aspru, roba neagră, brună, uneori bălțată cu alb. Are o aptitudine bună și un randament la tăiere de 40—50%. Această varietate dă un păr care poate fi țesut sau

împletit, și se pretează la încrucișarea cu rasa Karakul, furnizând picicile mult apreciate.

**Narcotic** (gr. *narcos* : adormit, amețit), sin. *Soporific*, *somnifer*. Care are proprietate de a produce narcoza, de a suprima sensibilitatea, de a provoca somnul.

**Nareoză** (gr. *narke* : somn). 1. Efectul narcoticelor asupra organismului; 2. Anestezie generală, obținută în principiu prin administrarea substanței narcotice pe cale respiratorie. Sensul noțiunii s-a extins, definind anestezia generală, indiferent de modul de obținere.

**Narina** (lat. *naris* : narivă, nas). Termen utilizat pentru definirea deschiderii anterioare, de comunicare cu exteriorul a cavităților nasale. La cal, în mod special, există o narină falsă,

**Nasal aboral** (nerv—). Ramură detașată din nervul maxilar al trigemenului (la nivelul hiatusului maxilar) trecind prin gaura nasală a hiatusului pentru a se distribui pituitarei (mucoasei nasale).

**Nasală aborală** (arteră—). Colaterală a arterei maxilare (interne) la nivelul hiatusului maxilar pătrunzind în cavitatea nasală, pentru a se distribui mucoasei de pe septumul nasal și peretelui lateral al cavității nasale.

**Naștere**. Termenul se folosește în biologie pentru a indica apariția unui nou individ. În fiziologie indică apariția unui corp organizat care n-a existat pînă atunci. În anatomie arată baza de pornire, de detașare a unei formațiuni, din alta principală.

**Natalitate** (lat. *natalis* : privitor la naștere). 1. Procentul sau numărul de produși viabili obținuți de la 100 de femele în decursul unui an; 2. Raportul dintre numărul de nașteri și cel al indivizilor dintr-un teritoriu limitat, la un anumit moment.

**Naupatie**. Dezechilibru vagotonic provocat de transportul animalelor cu vaporul, autovehiculele etc., condiționind slăbirea, scăderea producției etc.

**Năpîrlire**. 1. Termen general prin care se definește procesul fiziologic, sub con-

trol endocrin, de cădere și înlocuire simultană a învelișului pilos la animale acoperite cu păr sau cu lină foarte groasă, trecind prin cele patru faze : anagenză, catagenză, teleogenză, metagenză și de îndoire a fanerelor ; 2. La păsări se schimbă total sau parțial penele vechi cu altele noi, într-o ordine și o durată caracteristice speciei, rasei, individului precum și condițiilor de mediu.

**Năpirlire forțată.** Tehnologie în curs de generalizare în avicultura modernă, menită să întrerupă primul sezon de ouat în momentul cînd producția lotului nu mai este economică și să se reia ouatul într-un al doilea sezon de producție economică. Năpirlirea forțată se declanșează pe cale hormonală dar mai ales pe bază de stressare determinată prin restricționare multiplă (lumină, apă și hrană).

**Năvod.** Instrument de pescuit, format dintr-o plasă lungă prevăzută la mijloc cu un sac (mătișă). Are dimensiuni diferite ; de la 100 pînă la 1 500 m lungime și de la 2 pînă la 20 m lățime, în funcție de suprafața și adîncimea bazinului unde se efectuează pescuitul. Se folosește la pescuitul în larg sau pe lângă maluri.

**N'dama.** Rasa de taurine formată în Guineea și răspîdită în Africa occidentală și ecuatorială, precum și în America centrală. Se caracterizează prin dezvoltare hipometrică (tală 105 cm și greutatea 230 kg), dimorfism sexual pronunțat, schelet subțire, musculatură dezvoltată, piele fină, păr scurt, subțire, de culoare roșcată sau galbenă. Are o conformație specifică cu cap scurt, coarne foarte dezvoltate și circulare, gît subțire, trunchi lung și amplu, membre scurte și subțiri. Manifestă un caracter agresiv, sălbatic, o bună activitate de reproducție, precocitate satisfăcătoare, longivitate ridicată, rusticitate pronunțată, rezistență remarcabilă la tripanozomiază și piroplasmoză.

**N'dama mare.** Varietate bovină a rasei N'Dama din Senegal, de culoare variabilă de la alb la negru, predominînd culoarea albă, cu mucoase roze, cu talia de cca 110 cm.

**N'Damă mică.** Varietate bovină a rasei N'Dama din Senegal, de format și greutate mai mică decît N'Dama mare, cu coarne lungi sau fără coarne, de culoare roșie diferită, pînă la negru, cu talia în jur de 10 cm, cea mai rezistentă la tripanosoma.

**Neagră de forest.** Rasă de rațe belgiană, cu greutate corporală medie și producție mixtă (ouă și carne).

**Neagră de Norflok.** Rasă de curci, creată în Anglia, de tip mic, adultele avînd o greutate medie de 4,5-6.7 kg, de culoare neagră cu reflexe verzui pe aripi și coapse. Produce carne de calitate excepțională, pieptul reprezentînd un procent mare din carcasă.

**Neagră de Sologne.** Rasă de curci creată în Franța, caracterizată prin greutate corporală mare și precocitate deosebită, culoare neagră mat. Are o conformație asemănătoare cu rasa bronzată cu piept larg, dar cu picioare mai scurte.

**Neagră pestriță-estoniană.** Rasă de găini ce se crește în R. S. S. Estonia.

**Neagră rusească.** Rasă de iepuri (v. Alaska).

**Nebraska.** Varietate de curci provenită din curca Bronzată cu pieptul larg, avînd o culoare mai închisă a penajului (de unde numele de Neagră de Nebraska) ; pe cap însă are culoarea albă, cu o pată maro, vizibilă chiar și în prima zi.

**Necesarul de aer.** Cantitatea de aer ce trebuie introdusă în și evacuată din adăpost, pe oră și pe cap de animal. Se poate calcula pe baza cantităților de dioxid de carbon, umiditate, căldură.

**Necesarul de substanțe nutritive.** Cerințele cantitative și calitative ale diferitelor specii și categorii de animale domestice pentru diferitele grupe de substanțe nutritive (energie digestibilă, proteine digestibile, vitamine, săruri mi-

nerale etc.). În funcție de cerințele de hrană și de resursele de hrană existente se stabilesc normele de furajare.

**Necrobaciloză ovină.** Termen sub care s-au descris o serie întreagă de afecțiuni podale la ovine, restrins apoi la definierea unei inflamații difuze a membranei cheratogene, însoțită de necroză „primară”, provocată de acțiunea directă a bacilului necrotic, având adesea un caracter enzootic. A se diferenția de pseudobaciloză.

**Necrobaciloză.** Termen general definind orice boală provocată de *Spherophorus necrophorus* (bacilul necrotic); sistematica distinge în cadrul necrobacilozei o multime de entități morbide, cum ar fi difteria vișeilor, necrobaciloză hepatică a mielilor, impetigo labial etc.

**Necrobacterium.** Gen de bacterii polimorfe, anaerobe, Gram negative; specia mai importantă este *Necrobacterium necrophorum*, ce determină panarițiu, omfalite, complicații ale plăgilor etc.

**Necroliq** (gr. *nekros*: cadavru, *phagein*: a mânca). Despre unele animale, care se hrănesc cu cadavre (ex. larvele unor insecte, hienele etc.).

**Necropatie** (gr. *nekros*: moarte, *cadavru*, *pathos*: afecțiune, boală). Stare sau predispoziție organică, antrenând necroza succesivă în diverse zone, organe etc.

**Necroză difuză a ficatului.** sin. *Degenerescenta necrobiotică a ficatului, atrofia galbenă acută sau subacută a ficatului.* Degenerescenta hepatică difuză, ce progresează rapid spre necroză și coafectarea altor parenchime, determinată de factorii de natură diferită, care acționează brutal; alături de leziuni, boala se manifestă și prin semne generale grave (tumori și icter).

**Necroza pielii.** Mortificarea țesuturilor pielii pe fondul unei rosături și ca urmare a unei presiuni puternice provocate de harnașament (șă, samar, jug) pe corpul animalelor, mai ales în cazul celor slabe și cu preeminențe osoase evidente.

Necroza poate atinge și țesuturile mai profunde din regiunea grebănului, cefei și spinării și uneori chiar oasele (apofizele spinatoase ale vertebrelor dorsale), putând produce gangrena umedă, cu apariția de puroi.

**Necroza splinei.** Boală produsă după obstrucția vaselor splenice sau prin degenerare de altă natură (toxicoze, torșiune, abcese); se manifestă prin semne clinice incerte și diferite.

**Necroză** (gr. *nekrosis*: mortificare).  
1. Mortificarea unui țesut oarecare;  
2. În particular, mortificarea unui os, porțiunea necrozată și izolată purtând denumirea de sechestru.

**Nectar.** Produs dulce secretat de glandele nectarifere întâlnite la floarea angiospermelor. Conține glucide în proporții variabile (4—76%), protide, vitamine, săruri minerale, acizi grași, polen, enzime etc. Plantele care conțin nectar (măzărache, bumbac) se numesc *nectarifere*, iar cele care produc atât nectar cit și polen (floarea soarelui, teiul, salcîmul etc.) se numesc *nectaro-polenifere*. Albinele preferă nectarul în concentrație de 40—45% zahăr, acceptînd și pe cel de 30—40% dar nu sub 5% zahăr. Pentru a recolta 1 kg miere albinele culeg nectarul de la cca 2 milioane flori de salcîm sau 5 milioane flori de sparcetă vizitînd cca 24 flori pe minut și transportînd în gușă 34—45 mg nectar. Nectarul este transformat de albine în miere.

**Nedjari.** Linie a rasei arabe, caracterizată prin făptură uscățivă, format patrat, profiluri mezomorfe, conformație armonioasă, constituție fină, temperament vioi, aptitudine principală pentru călărie, mersuri ușoare, energice, ritmice și spornice. Se întâlnește la herghelia Mangalia, avînd o pondere de peste 11% din efectivul matcă.

**Nefrită** (gr. *nephros*: rinichi). Inflamația rinichiului.

**Nefrită gutoasă aviară,** sin. *Nefroză guloasă.* Boală diatezică, frecventă la păsările ținute în cuști sau în adăposturi cu spațiu redus, manifestată clinic prin nefrită și deformări articulare.



**Nefroragie.** Hemoragie renală.

**Nefroză.** Termen general sub care se definesc bolile degenerative ale rinichului, distingându-se nefroze lipidice, amilolitice, necrotice etc.

**Neg.** Tumoare mică, rotundă, neduroasă, care apare pe piele datorită unei hipertrofii a papilelor pielii.

**Negresse,** sin. *Japoneză cu penaj mățos.* Rasă de găini decorativă (v. Găina de mătase).

**Negri** (corpusculi —), sin. *Corpusculi Babeș-Negri.* Corpusculii intracitoplasmatici oxifili, structurați, abundenți în celulele piramidale din cornul lui Amon, bulb olfactiv, celule Betz din creier etc., la animalele moarte de turbare.

**Negru.** Termen folosit pentru definierea culorii la animale, care au părul de pe corp (de acoperire și protecție) de culoare neagră uniformă. Se pot întâlni următoarele nuanțe de negru: mat, lucios, degradat, moarat.

**Negrul mijlociu.** V. Berkshire.

**Neguvon,** sin. *Clorofos, Triclorafon, Dipterez.* Ester al acidului fosforic care conține circa 99% substanță activă. Utilizat ca insecticid de contact și anti-helmintic în soluții apoase 1—2%.

**Nei-Jiang.** Rasă de porci ce se crește în China, caracterizată prin culoare neagră, piele foarte groasă, cap mare și cu multe încreștături, urechi mijlocii și aplecate, spinare lăsată, membre scurte și groase, foarte rezistentă la condițiile de mediu.

**Nellore. 1.** sin. *Ongole.* Rasă de zeb, răspândită în India, caracterizată prin talie înaltă (1,50 m), cu excelente aptitudini pentru muncă, producție bună de lapte, cu robă de culoare deschisă, cute albe și pielea pigmentată; **2.** Rasă de ovine de origine indiană, răspândită în zona tropicală din Asia și Africa. Se caracterizează prin talie mare (80 cm), făptură zveltă, îmbrăcăminte piloasă constituită numai din păr, cu o coamă pe git. Este bună producătoare de carne, datorită dezvoltării corporale mari și energiei de creștere ridicate.

**Nematelminți** (*Nemathelminthes*). Încrengătura care cuprinde viermii cilindrici, caracterizați prin simetrie bilaterală, corp nesegmentat acoperit cu o cuticulă groasă, prin lipsa aparatului circulator și a celui respirator. Unele specii trăiesc în mări, în ape dulci sau în pământ, iar altele sunt paraziti interni la om, la animale și la plante, provocând imbolnăviri grave.

**Nematobothrium.** Viermi de talie mare care parazitează pe branhiile, cavitatea bucală sau opercule la peștii marini.

**Nematode** (*Nematodes*) (gr. *nemas, nematos*: fir). Clasă de viermi cilindrici din încrengătura nematelmintilor, cu corpul lung și subțire, nesegmentat, având dimensiuni variate, microscopice sau foarte mari. Unele nematode sînt parazite la animale și la om (ex. ascarizi, oxiuri, trichina, filaria), iar altele la plante (ex. viermele boabelor de grâu — *Tylenchus tritici*).

**Nematodoză.** Helmintoză determinată de viermi din clasa Nematoda: strongiloidoze, strongilatoze, ascaridatoze, oxuratoze, spiruratoze, filariatoze, trichocelatoze, trichineloze, dictiofimoatoze etc.

**Neoartroză** (gr. *neos*: nou, *arthros*: articulație). Termen utilizat pentru definirea legăturilor interosoase artificiale, produse în cazul fracturilor neimobilizate, a luxațiilor nedureroase etc.

**Neoscaridoză.** Helmintoză a vițelilor tineri, manifestată prin semne generale, gastrointestinale etc.

**Neodarwinism.** Orientare mecanicistă în evoluționism, fundamentată și dezvoltată mai ales la biologul german A. Weismann (1834—1914). La baza concepției lui Weismann stă ideea continuității „plasmei germinative”, care presupune împărțirea corpului în elemente somatice și germinale.

**Neodiplostomum perlatum.** Vierme parazit care ca adult se găsește în intestinul păsărilor răpitoare de zi, iar ca larve (metacercari) stau închistate în chiști sferoidali, transparenți, în grosimea pielii sau musculatura striată la crap sau caras.

**Neoformație.** Termen ce definește o masă de țesut nou apărut (într-o plagă, de exemplu) sau o formațiune patologică ivită într-o zonă organică oarecare, fără a se indica sursa, originea sau caracteristicile.

**Neomicină.** Antibiotic utilizat în maimite, metrite, enterite etc., comercializat și sub denumirea de *Negamicin*, *Neocilin* etc.

**Neoplasm**, sin. *Neoplazie*, *tumoră*. Termen utilizat pentru definirea formațiunilor patologice cu caracter multiplicativ anarhic, cu dezvoltare dispersivă, infiltrativă, recidivantă, adesea dând metastaze, distingându-se *neoplasme benigne* (neinfiltative și nerecidivante etc.) și *neoplasme maligne* (cu metastaze, recidive etc.).

**Neoplazie** (gr. *neos* : nou, *plassein* : a forma). Proces patologic de formare a unui țesut nou, tumoral, prin înmulțirea exagerată și uneori prin modificarea structurii caracteristice a țesutului din care a luat naștere. În accepțiunea curentă, prin neoplazie se înțelege cancer.

**Neoptil.** Puf embrionar (penaj neoptil).

**Neotenie** (K o l l m a n n, 1885). 1, Menținerea unor caractere specifice organismului tânăr în stadiul de adult; 2, Apariția în perioada juvenilă a unor caractere specifice organismului adult.

**Neo-zeelandez alb.** Rasă de iepuri din grupa raselor mijlocii, cu o greutate cuprinsă între 4—4,5 kg. Conformația corporală este tipică pentru producția de carne. Blana are o culoare albă, strălucitoare, uniformă. Ochii sînt roșii. Este o rasă deosebit de productivă. De la o iepuroaică se pot obține anual chiar 8—9 fătări, deci 40—50 pui înțărcați, care la 10—13 săptămîni ating 2,5 kg.

**Neo-zeelandez negru.** Rasă de iepuri obținută din Neo-Zeelandezul alb și roșu. Este mai răspîndit în Italia și Franța. Toate caracteristicile în afară de culoare sînt asemănătoare celorlalte două rase.

**Neo-Zeelandez roșu.** Rasă de iepuri originară din California (S.U.A.), cu

greutatea medie de 4,0 kg. Conformația corporală este armonioasă, cu membrele bine îmbrăcate cu musculatură. Este o rasă prolifică, precoce și cu randament bun la tăiere. Urechile sînt mai lungi decît la Neo-Zeelandez alb, ajungînd la 12—14 cm. Blana are o culoare roșcată, uniformă, inclusiv în regiunea abdominală.

**Nero.** Hibrid dublu de viermi de mătase, originar din Italia, cu gogoși albe, Se crește și în țara noastră.

**Nerophis Ophidion Teres.** Pește marin sau salmastru de 10—15 cm, din ordinul *Syngnathiformes*, de pe lingă țărnuș Mării Negre. Coloritul corpului verzui cu mici puncte brune. Se folosește ca pește de acvariu cu apă marină.

**Nerv.** Formațiune rezultată din gruparea prelungirilor neuronale, distingîndu-se nervi simpatici (ai vieții vegetative) și somatici (ai vieții de relație), la rîndul lor putînd fi grupați în senzitivi, motori sau micști.

**Nervogal.** Premix românesc utilizat în prevenirea și combaterea encefalomalaciei de nutriție la păsări.

**Nervosol.** Premix românesc utilizat în prevenirea și combaterea encefalomalaciei de nutriție la păsări, precum și a fenomenelor nervoase determinate de administrarea unor medicamente.

**Nesegregare.** Fenomen genetic pus în evidență pentru prima oară în 1913 de *Bridges*. Constă dintr-o distribuție neregulată a cromozomilor homologi în meioza primară, datorită faptului că sinapsa cromozomilor homologi, care se realizează în zigomem, este așa de puternică încît cei doi cromozomi rămîn lipiți și în fazele următoare, trecînd împreună într-una din cele două celule fiice rezultate din meioza primară. Consecința acestui fenomen genetic constă în faptul că alături de gameții normali vor apare și gameți cu genom care prezintă cromozomi în plus (una sau mai multe perechi de homologi nesegregați) și gameți cu genom care are cromozomi lipsă. Fenomenul de nesegre-

gare poate afecta atît perechile de autosomi cit și perechea de heterosomi.

**Neuroblast** (gr. *neuron* : nerv, *blastos* : german). Celulă embrionară din care rezultă celula nervoasă.

**Neurodermatoză**. Boală neinflamatorie, cutanată, consecutivă unor tulburări nervoase : zona zoster, cheratoza facială simetrică, alopecia neurovegetativă, dermografismul etc.

**Neurodermită**. Boală cutanată neurogenă, caracterizată prin prurit, dublat eventual de diferite erupții (prurigo lombar al oii etc.).

**Neuroelectricitate**. Curent electric de mic voltaj generat de sistemul nervos.

**Neuroendoerin**. Cu privire la ambele sisteme : nervos și endocrin.

**Neuroendocrinologie**. Studiu interrelațiilor structurale și funcționale dintre sistemul nervos și cel endocrin.

**Neurohipofiză**. Porțiunea neurală sau lobul posterior al hipofizei.

**Neurolimfomatoză**. V. Limfomatoză.

**Neurologie** (gr. *neuron* : nerv, *logos* : știință). 1. Ramură a anatomiei care studiază sistemul nervos : 2. Specialitate medicală care se ocupă cu studiul și patologia sistemului nervos.

**Neuron** (gr. *neuron* : nerv). Termen utilizat de *Waldeeyer* pentru definirea celei nervoase în totalitatea ei, reprezentînd unitatea structurală a sistemului nervos. Prezintă un corp (pericarion) și prelungiri (axon și dendrite).

**Neuropatie**. Termen general utilizat pentru definirea oricărei afecțiuni a sistemului nervos, fără a ține cont de natură, cauze, aspect clinic etc.

**Neuropatologie**. Ramură a neurologiei care se ocupă cu studiul bolilor sistemului nervos.

**Neuroplegie** (gr. *neuron* : nerv, *plege* : lovire), sin *Neuroleptice*. Grup de substanțe care au o acțiune deconectantă asupra sistemului nervos central (ex. clorpromazina, rezerpina, metpromazina etc.). Sînt utilizate în medicină în unele boli psihice, iar în zootehnie în combaterea unor fenomene de stress.

**Neurotrop** (gr. *neuron* : nerv, *tropos* : schimbare). Virus care se fixează și care provoacă alterații în special în sistemul nervos (ex. virusul turbării, al poliomielitei, al diferitelor encefalite).

**Neurovegetativ** (sistem —). Porțiunea de sistem nervos reglator al funcțiilor organice, format din : o porțiune centrală, ganglioni și nervi. Poate fi sistematizat în : a) *ortosimpatic* (reprezentat în principal din lanțul ganglionar paravertebral, legat de măduva spinării prin comunicanți și de fibre de conexiune și de distribuție) și b) *parasimpatic* (sistematizat la rîndul lui într-o porțiune cefalică, cu nucleii intranevroxiali ocular, lacrimosalar și cardiopneumoenteric și una lombosacrală, distribuind fibre cu deosebire organelor pelvine).

**Neutralitate termică**. sin. *Zonă de neutralitate termică*, *Punct critic*, *punct de neutralitate termică*. 1. Starea de confort termic a organismului animalelor homeoterme, determinată de o temperatură externă optimă (de exemplu pentru omul dezbrăcat, 28—30°C, pentru porcul în finisare 17—18°C) în condițiile căreia, termogeneza și termoliza fiind echilibrate, mecanismele de termoreglare nu intervin, iar valoarea metabolismului este minimă : 2. Valoare sau zonă în care organismul se găsește într-o stare de echilibru termic cu temperatura mediului înconjurător.

**Neutrofilie**, sin. *Leucocitoza neutrofilică*. Leucocitoză ce interesează neutrofilele circulante, întîlnită mai frecvent consecutiv infecțiilor acute sau proceselor supurative de altă natură.

**Nevăstulcă** (*Mustela nivalis*). Specie de mamifer carnivor din familia mustelidelor, cu corpul lung de circa 25 cm, suplu, subțire, cu picioarele scurte și cu botul ascuțit : blana este moale, deasă, de culoare galben-brună vara și alburie iarna. Este un animal foarte vioi și ager. Trăiește în America de Nord, în nordul Africii, în Asia și în Europa. Se hrănește mai ales cu șoareci.

**Nevertebrate**. Animale lipsite de coloana vertebrală și de schelet osos în-

tern. Protozoarele, spongierii, celentele, viermii, moluștele, artropodele și echinodermele sînt nevertebrate.

**Nevralgie** (gr. *neuron* : nerv ; *algos* : durere). Durere pe traiectul unui nerv.

**Nevrax**. Termen general utilizat pentru definirea sistemului nervos central cerebrospinal, format din encefal și măduva spinării.

**Nevrita**. 1. Inflamație a nervilor ; 2. Modificare cu substrat morfologic (inflamator sau neinflamator) a nervilor. Nevritele pot avea origine mecanică, toxică, infecțioasă, disvitaminotică etc.

**Nevroglie**. Celula de susținere din masa sistemului nervos, diferită de neuron, cu rol trofic și asociativ, distingîndu-se : macroglia (de tip ependimar, fibros și plasmatic), microglia și oligodendroglia (celula Schwann din componența fibrei nervoase avînd aceeași semnificație).

**Nevroză**, (pentru animale) sin. *Paranevroză*. Dezechilibrul între procesele nervoase fundamentale (excitație, inhibiție) manifestat prin tulburări de cunoștință, motorii, vegetative, viscerale etc., în funcție de sectoarele nervoase interesate ; după etiopatologie se disting nevroze humorale (vitulare și nevitulare sau tetanii) și nevroze nedeterminate (criptogenetice, esențiale).

**Nevroză puerperală vituleră**. V. Febra vituleră.

**New-Castle** (boala de -), sin. *Boala Rankheit, pseudopesta aviară*. Boală infecțioasă, contagioasă și inoculabilă, virală, frecventă la galinacee, putînd fi întîlnită și la palmipede ; manifestată prin tulburări respiratorii și encefalită, tulburări în echilibru, devierea membrului, mișcări stereotipice etc.

**New-Hampshire**. Rasă de găini creată în S.U.A. prin selecția păsărilor de rasă Rhode-Island. Cu o greutate medie de 2,5—3,2 kg la găini și 3,5—4,2 kg la cocoși, rasa este caracterizată prin aptitudini de producție mixtă, carne-ouă, producînd pui cu creștere mai rapidă decît cei de rasă Rhode-Island și ouă mai mari (61 g) cu coaja intens pigmentată. Are o conformație mai masivă

decît rasa Rhode-Island, cu penajul de culoare cărămizie.

**Newmarket**, (boala de -) sin. *Gripa calului*. Boală respiratorie foarte contagioasă, dată de doi viruși pneumotropi care afectează caii de toate vîrstele. Forma catarală bronșică pură este precedată de un episod febril, de scurtă durată, apoi apare tusea uscată și dureasă care poate dura pînă la trei săptămîni. Vindecarea spontană se produce de regulă dacă se evită complicațiile bacteriene. Prevenirea se poate realiza prin vaccinare.

**Nganda**. Zeb originar din Uganda ce se caracterizează prin masivitate, cap proporționat, trunchi puternic, membre rezistente, piele de culoare variabilă (roșie, bălțată cu roșu, bălțată cu negru și gri). Are o precocitate slabă și aptitudine mixtă — de lapte (1 000—1 200 l), carne și tracțiune.

**Nguni**. Rasă de taurine, creată în Republica Sud Africană, cu aptitudini pentru producția de lapte, descendentă din rasa Zulu.

**Nicarbazină**, sin. *Nicrazină*. Chimioterapic pirimidinic pulverulent, cenușiu, cu efect coccidiostatic.

**Nickerl**. Model de incubator utilizat în trecut de avicultura noastră. Cunoscut în mai multe variante, cu capacitate variînd de la 600 pînă la 3 800 ouă, a fost asimilat la noi într-un model de 2 500 ouă I.V. 2,5 N.

**Nicotina**. Toxicocaloid din frunzele de tutun (*Nicotiana*) utilizat ca insecticid și acaricid. Intoxicațiile la animalele domestice sînt produse prin consumarea frunzelor verzi, prin îmbăierii cu leșie de tutun (la ovine) și pe cale respiratorie (uscarea frunzelor în adăposturi).

**Nicotinamidă**. sin. *Vitamina PP*. Amida acidului nicotinic.

**Nicrazin**, sin. *Nicarbazin*. Premix ce conține 25% substanță activă și 75% un suport format din cereale și ulei de soia, precum și alte ingrediente. Se folosește în hrana păsărilor în scop preventiv împotriva coccidiozelor.

**Nictemeral.** Termen folosit pentru a desemna variațiile ciclice ale unor funcțiuni biologice în decursul a 24 ore. La păsări, algoritmul nictemeral, este important în fiziologia ouatului deoarece condiționează tehnologia de creștere și exploatare prin diferențe ale programului de iluminare. La iepurii de casă algoritmul nictemeral condiționează desfășurarea normală a cecotrofiei.

**Nimari.** Rasă de zeb formată în regiunea cu același nume din India ce se caracterizează prin dezvoltare corporală medie (tală 122 cm și greutatea 305 kg la vaci), făptură îndesată, exterior proporționat, având un cap ușor alungit, gât scurt, trunchi lung, adinc, ugerul bine dezvoltat, membrele scurte și rezistente, pielea fină, culoarea frecventă roșie cu zone albe pe diferite părți ale corpului. Are rusticitate remarcabilă, aptitudini pentru lapte și tracțiune.

**Nimbostratus.** V. Nori.

**Nimfă. 1. sin. Pupă.** Termen general prin care se definește stadiul din metamorfoza insectelor holometabole, urmat celui de larvă și premergător celui de adult. Nimfa nu se hrănește de obicei, este imobilă și acoperită cu un înveliș protector; **2.** Cel de-al treilea stadiu din dezvoltarea albinei.

**Nidație.** Încuibare: nidație uterină (încuibarea zigotului în peretele uterin) etc.

**Nidicol.** Caracter de specie la păsări care, constă în faptul că nu-și încheie procesele morfogenetice embrionare în timpul incubăției, puii la ecloziune fiind golași, fără vedere și fără posibilitate de a părăsi cuibul. De aceea ei trebuie să fie hrăniți de părinți cu hrană predigerată în gușă (lapte de porumbel), încheindu-și total dezvoltarea embrionară după 16–24 zile. Dintre păsările domestice sînt nidicole *Columbiformele*, *Passeriformele* și *Psittaciformele* (v.).

**Nidifug.** Caracter de specie la păsări care constă în faptul că în timpul incubăției își încheie dezvoltarea embrionară, la ecloziune puii sau bobocii fiind complet formați. La aceste specii puii sau

bobocii pot părăsi cuibul imediat după ecloziune și se pot hrăni singuri. Dintre păsările domestice sînt nidifuge majoritatea speciilor (ex. *Fazianidele*, *Anseridele* etc.).

**Niederhein.** Rasă locală de găini din R. F. Germania, selecționată pentru producția de carne. Cu o greutate de 2,5–3 kg la găini și 3–4 kg la cocoși, produce o carne excelentă și o producție mijlocie de ouă mari (60 g), pigmentate (galben maroniu). Are creasta simplă, mijlocie, urechiușele roșii, fluierile de culoare albă-roz sau cu nuanțe cenușii la varietățile de culoare închisă.

**Niglau** (*Boselaphus tragocamelus*). Specie de antilopă de talie mare, lungă de cca 2 m, cu capul robust și cu coarne scurte. Trăiește în pădurile din sudul Asiei; a fost aclimatizată și în Europa.

**Nimfomanie.** Tulburarea de comportament a femelei, manifestată prin permanentizarea simptomelor caracteristice de călduri și exagerarea dorinței de împănare. Este provocată de dereglări hormonale — hiperfolliculinemie, de prezența chiștilor ovarieiini etc.

**Nimfoză.** Durata stadiului de crisalidă (12–15 zile), în cursul căruia au loc procese de histoliză și de histogeneză, în urma cărora printr-o nouă năpirlire se trece în stadiul de fluture.

**Nins.** Particularitate de culoare la trunchi, care constă în pete mici albe, pe fond colorat (murg, negru, roib etc.) imitînd fulgii de zăpadă. Aceste pete sînt diseminate neregulat pe diferite regiuni ale corpului calului.

**Nisetru.** V. *Acipenser güldenstaedi*.

**Nisină.** Substanță cu acțiune bacteriostatică și bactericidă, obținută din cultura unor microorganisme, utilizată în industria brînzeturilor cu durată lungă de fermentare în scopul prevenirii apariției unor defecte de maturare.

**Nisipariță** (*Cobitis caspia romanica*). Specie de pește teleostean din familia cobitidelor, lung de 6–12 cm, asemănător cu zvirlunga. Este endemică în apele noastre (Olt, Argeș etc.) și are o importanță economică redusă.

**Nistagmus.** Oscilație involuntară pe diverse direcții a bulbului ocular, avind o origine nervoasă, toxică, hipocalcemică etc.

**Nitrobacter.** Gen de bacterii aerobe care transformă nitriții în nitrați, în cadrul proceselor de nitrificare a materiei organice cu azot.

**Nitrofuran,** sin. *Nitrofurazol*, *Furacilin*, *Nitrofurazon*, *Furacin*, *5-nitro-2-furaldehidasemicarbazonă*. Chimioterapie pulverulentă gălbui, activ contra a numeroși microbi și a unor protozoare (coccidii, trichomone etc.).

**Nitrosomonas.** Gen de bacterii aerobe care transformă amoniacul în nitriți, în cadrul proceselor de nitrificare a materiei organice cu azot.

**Nittany.** Linie de curci obținută direct din curci sălbatice nord americane, folosită prin încrucișare la formarea unor rase noi de curci (Beltsville).

**Noble.** Varietate de nură albă mutantă dominantă, mai cunoscută sub numele de Kohinoor alb 95% (v. Kohinoor).

**Noble White.** Varietate de nură Kohinoor heterozigot (v. Kohinoor Heggdal).

**Noble taylor Bluefrost.** Nură de încrucișare (Bl frost × Kohinoor).

**Nobil german.** Rasă de porci. V. Edelschwein.

**Nodul.** Reacție inflamatorie de exteriorizare infecțioasă sau parazitară, formată din polimorfonucleare, limfocite și celule conjunctive.

**Nomenclatură binară.** Metodă științifică de denumire a speciilor, plantelor și animalelor. Primul cuvânt desemnează genul și se scrie întotdeauna cu majusculă inițială, iar al doilea cuvânt reprezintă specia și se scrie obișnuit cu literă mică. Numele științific se tipărește de obicei cursiv și este urmat de numele celui care a descris specia pentru prima dată (de cele mai multe ori numele se scrie prescurtat sau prin inițiala numelui). A fost introdusă pentru prima dată de K. Linne (1707—1778) în lucrarea *Species plantarum* (1753) pentru plante și *Systema Naturae* (1758) pentru animale.

**Nondisjuncție.** V. Neselegare.

**Nonius.** Rasă de cai formată la Mezohegyes, la începutul secolului al XIX-lea prin încrucișarea iepelor de diferite rase și proveniențe, cu armăsari de origine anglo-normandă, prin consangvinitate strinsă, selecție riguroasă și infuzie periodică cu Pur singe englez. În România se crește la herghelia Izvin, avind o pondere mare în Transilvania și Banat. Se caracterizează prin dezvoltare corporală hipermetrică (tală 160 cm și greutatea 600 kg), osatură puternică, profiluri mezo-dolicomorfe, format dreptunghiular, conformație armonioasă (cap relativ mare, cu profil drept, gât musculos, trunchi masiv, spinare și șale solide, crupă și piept dezvoltate, torace adinc, membre puternice, cu aplomburi corecte), culoare neagră și murg închisă. Are precocitate bună, constituție robustă, caracter docil, temperament vioi, fecunditate și natalitate scăzută. Este o rasă pretențioasă la hrană și întreținere, cu aptitudini pentru tracțiune și călărie.

**Nonius Senior.** Armăsar fondator al rasei Nonius, de origine anglo-normandă (născut în 1910 din Orion — jumătate singe englez și o iapă Normandă). Se caracteriza prin dezvoltare corporală mare (tală 171 cm), conformație nearmonioasă, cu cap mare, greoi, trunchi masiv, spinare lungă, șale prinse defectuos. Culoarea murg-deschis și un temperament liniștit. A avut o capacitate ereditară ridicată, dind o descendență numeroasă (216 produși) și valoroasă, dintre care se remarcă; *Nonius IX* (al doilea întemeietor al rasei), *Nonius XXXIV* și *Nonius XXXVI*, din ultimul rezultind liniile importante prezente și în România (*Nonius 29*, 31 și 36).

**Noradrenalină.** Hormon al glandei medulosuprarenale, analog structural al adrenalinei. Mediator al transmiterii excitației în sinapsele nervilor simpatici (adrenergici).

**Norbormide,** sin. *Shoxine*, *Raticate*. Raticid selectiv pentru șobolani, inofensiv pentru om și animalele domestice, utilizat în momeli alimentare.

**Nord caucaziană**, sin. *Stavropol*. Rasă de curci bronzată, formată pe baza populației de curci din nordul caucazului și a rasei bronzată cu pieptul larg. Se caracterizează prin greutate submijlocie (5—5,5 kg la femele și 10—12 kg la masculi), creștere rapidă a tinereului și producție bună de ouă (50—60 buc./sezon).

**Nordic Buff**, sin. *Scandinav Buff*, *Buff Albino*. Varietate de nură mutantă recesivă din seria de alele multiple ale genei Soklo<sup>o</sup>. S-a obținut în Suedia prin mutație din nurca Pastel alb finlandez. Are o culoare crem foarte deschis (aproape alb) și ochii roz. Se caracterizează prin-o foarte bună densitate a părului.

**Norepinefrină**. V. Noradrenalină.

**Norfolk. 1.** Rasă de cai care, pe lângă rolul de tracțiune, agrement și sport, a avut un rol biologic foarte important în formarea celor mai renumite rase de Trăpași. Astfel, a participat în măsură importantă la formarea trăpașului american, prin linia creată de armăsarul *Bellfounder*, la care aparține iapa *Charles Kent Mare*, mama celebrului *Hambletonian X*. De asemenea, a participat la formarea Trăpașului francez, prin armăsarul *The black Norfolk Phenomenon*, care a creat linia trăpașilor francezi de tip mai masiv, cu scheletul mai gros și temperament mai liniștit (v. și Hackney); **2.** Rasă de curci formată în Anglia, cu două varietăți: varietatea neagră, crescută pentru producție (5—8 kg la femele și 9—10 kg la masculi) și varietatea cărămizie, crescută pentru ornament, cu penaj foarte frumos dar cu reproducție dificilă.

**Norfolk-Breton**. Cal francez, obținut prin încrucișarea armăsarilor Norfolk cu iepe breton, cu comportament elegant, folosit la tracțiune și diferite munci agricole.

**Norfolk Cărămiziu**. Varietate de curci, ce se crește în Anglia, cu scop ornamental (v. Norfolk).

**Norfolk-Trotters**. Cal de călărie, cu mers elegant. (v. Hackney).

**Nori**. Produsele condensării și sublimării vaporilor de apă în atmosfera li-

beră, reprezentate din particule lichide sau solide cu diametrul între 2,5—500 microni. Sint clasificați în 10 genuri și 3 etaje: — etajul superior (5—13 km) cuprinde genurile Cirrus (Ci), Cirrocumulus (Cc) și Cirrostratus (Cs); — etajul mijlociu (2—7 km) cuprinde genurile Altocumulus (Ac) și Altostratus (As); — etajul inferior (0—2 km) cuprinde genurile Nimbostratus (Ns), Stratocumulus (Sc) și Stratus (St).

**Norieă. 1.** Rasă de taurine originară din Carinzia (Austria), formată prin încrucișarea vacilor locale cu tauri Pinzgau. Se caracterizează prin dezvoltare eumetrică (tală 127 cm), greutatea 450 kg), format corporal dreptunghiular, profilu breviform, conformație relativ armonioasă, cu cap scurt, gît musculos, trunchi lung, adînc și larg, membre scurte și puternice, culoare roșie cu desen alb, Este o rasă puțin precoce, dar rustică și rezistentă, avînd aptitudini mixte (lapte 2 500 kg cu 3,8% grăsime și carne); **2.** sin. *Pinzgau*. Rasă de cai grei, originară din Austria, caracterizată prin cap mare cu profil convex, trunchi masiv, lung și adînc, spinare și șale duble, crupă muschuloasă, dublă și țesută, picioare groase, temperament limfatic, mers încet. Are tală pînă la 1,65 cm, greutatea corporală 800—850 kg. Se folosește pentru transporturi grele și la diferite munci agricole.

**Noriță**. denumire locală pentru nură (v).

**Normandă. 1.** Rasă de taurine formată în nord-vestul Franței prin încrucișarea vitelor locale cu Shorthorn (Herd-Book, 1883). Se caracterizează prin dezvoltare hipermetrică (tală 136 cm greutatea 700 kg la vaci), făptură puternică, format corporal dreptunghiular, osatură solidă, musculatură dezvoltată, conformație relativ corectă, cu cap scurt, gît mijlociu, trunchi masiv, tren posterior dezvoltat, uger mare, membre solide și culoare bălțată (pestriță) alb cu roșu. Are precocitate bună, constituție robustă, rusticitate ridicată, aptitudine

de lapte-carne (produce 3 500—4 000 l lapte cu 4,1% grăsime și carne de calitate foarte bună); 2. sin. *Anglo-normand*. Rasă de cabaline din Normandia (Franța), formată din animale autohtone și diverse rase amelioratoare ca Pur singe englez (Hunter și Norfolk), daneză Mecklebourg, olandeză și chiar arabă, iar apoi bretonă, percheronă. În cadrul acestei rase se disting trei tipuri: a) cai de tracțiune grea, masivi, cu greutatea de 500—700 kg; b) cai carosieri caracterizați prin talie mică, profiluri breviforme; c) cai de atelaj de talie mare cu schelet gros, cu mare putere de tracțiune; 3. sin. *Uriașul normand*. Rasă de iepuri de casă formată în Franța din iepurile comun local și Uriașul belgian. Deși cu greutate medie mai mică (5—7 kg) decît Uriașul belgian are însușiri superioare pentru producția de carne: mai prolific, mai precoce, mai rustic și cu carcasa mai uniforme și mai apreciate. Este folosit în selecție pentru formare de părinți în vederea producerii broilerului de iepure; 4. sin. *Rouen*. Rasă de rațe (v. Rouen).

**Norme furajere**, sin. *Norme de hrană*. Necesarul de substanțe nutritive ale unui animal pe timp de 24 de ore. Normele sînt condiționate de specie, rasă, vîrstă, greutate vie și nivelul de producție. La stabilirea normelor furajere pentru diferitele forme de producție sau stări fiziologice (creștere, gestație etc.) se ține seama de valoarea calorică și de compoziția chimică a produsului (spor de creștere, lapte etc.), precum și de coeficientul de folosire a furajelor în produsele elaborate de animale. De regulă, normele furajere sînt exprimate prin cantitățile de substanță uscată (S.U.), prin unități nutritive (U.N.), proteină digestibilă (P.D.), săruri minerale, vitamine etc.

**Normoblast**. 1. Termen utilizat pentru definirea eritrocitelor tinere normale; 2. Varietate de globul roșu nucleat, avînd dimensiunile egale cu hematia normală (întîlnit în stări anemice).

**Normocit** (lat. *norma*: regulă, gr. *kytos*: celulă). Hematie matură, normală în ceea ce privește forma, colorabilitatea (normocrom) și volumul.

**Normicotina**. Toxialcaloid din frunzele de tutun.

**North central polycross**. Soi de lucernă productiv, creat și cultivat în S.U.A.

**North-Star**. Armăsar fondator al tulpinii cu același nume, care împreună cu Furioso a creat varietatea Furioso North-Star. Era de rasă Pur singe englez, născut în 1844 în Anglia, fiind importat la Mezöhegyes în 1852. Se caracteriza prin dezvoltare corporală bună, făptură, masivă, conformație armonioasă culoare neagră, temperament vioi și sistem nervos echilibrat. A funcționat ca reproducător 6 ani, lăsînd o descendență valoroasă printre care *North-Star IV* și *VI*, linii genealogice întîlnite astăzi și în România.

**Norwick**. Rasă de canari, cu penele de culoare auriu sau omogene (v. Canar de Norwick).

**Norwick terrier**. Rasă de ciini (v. Terrier-Norwick).

**Nosemoza**, sin. *Diarea infecțioasă a albinelor*. Endoparazitoză a albinelor adulte produsă de un parazit localizat în intestinul mediu, protozoarul *Nosema apis*, care împiedică digestia.

**Nosologie**. 1. Parte a medicinei care se ocupă cu sistematizarea denumirii bolilor și cu criteriile de clasificare; 2. Stadiul clasificării bolilor, sistematizate după principiul etiologiei, organului, reacțiilor organice etc.

**Notiță tehnică**. Carte în care sînt trecute destinația, construcția, funcționarea, întreținerea și revizia tehnică, exploatarea, repararea, stocarea, defecțiunile și modul lor de remediere și piesele de schimb ale unei mașini sau instalații zootehnice.

**Nova buckeye**. Tip de incubator de cameră cu capacitate de 56 000 ouă. freevent întîlnit în stațiunile noastre de incubatoare alături de incubatoarele I.V.



60 fabricat în țară (v. incubator). Cu circulație rapidă a aerului, datorită celor patru ventilatoare amplasate în plafonul coridorului central și cu circulație de jos în sus a aerului printre sertarele cu ouă, incubatoarele Buckeye Nova 360 și I.V. 60 sînt complet automatizate, sigure în funcționare și eficiente în avicultura industrială.

**Noxă.** (lat. *noxa* : greșală). 1. Termen general utilizat în sensul cel mai larg pentru definirea oricărui factor periculos pentru organism ; 2. Adesea definește și complexul de tulburări suportate de organism la un moment dat.

**Nubla.** Rasă de capre egipteană, răspîdită pe litoralul african al Mării Mediterane și al Mării Roșii. Are talia de 60—70 cm, greutatea corporală de 35—50 kg, cu păr scurt și fin, cu bălțături de culori variabile, capul cu profil pronunțat berbecat, cu urechi foarte lungi. În raport cu condițiile de hrană și cu greutatea corporală, are aptitudini foarte bune pentru producția de lapte.

**Nublan.** Asin întîlnit sub formă sălbatică în stepele de pe cursul superior al Nilului. Din această formă a rezultat grupa africană de asini domestici întîlnită, în special, în zonele săracc africane din Algeria și Maroc, precum și în unele insule Mediteraneene. Se caracterizează prin dezvoltare corporală mică (talia 105—115 cm și greutatea 100—200 kg), conformație neproportionată, culoare cenușie sau brună, manifestînd rezistență și rusticitate remarcabile și aptitudini pentru portsamar și călărie.

**Nucleol,** (B o w m a n n, 1840). Corpuscul de natură coloidală, adesea sferic din interiorul nucleului care se formează în timpul telofazei mitozei. Este asociat cu o anumită regiune a unor cromozomi din complementul cromozomal. Cromozomii de care se atașează nucleolii sînt denumiți „cromozomi nucleolari“.

**Nucleoplasma,** sin. *Karioplasmă.* Protoplasma unui nucleu.

**Nucleoproteide.** Heteroproteide a căror componentă prostetică o constituie acizii

nucleici. Aceștia sînt asociați cu o componentă proteică, în general de tipul histonelor sau protaminelor. Se clasifică în *ribonucleoproteide* și *deoxiribonucleoproteide*. Ribonucleoproteidele sînt localizate în citoplasma celulară, întrucît cadere la nivelul ribozomilor și, într-o anumită proporție, în nucleu ; deoxiribonucleotidele sînt localizate în nucleul tuturor celulelor și reprezintă componente structurale ale cromozomilor și genelor. Nucleoproteidele, respectiv acizii nucleici constituie baza moleculară a unor procese biologice fundamentale ca : stocarea, transmiterea și exprimarea informației ereditare, biosinteza proteinelor, diviziunea celulară.

**Nucleu.** 1. Formațiune intracelulară cu înalt grad de specializare funcțională, reprezentînd sediul în care informația genetică este : a) păstrată ca acid deoxiribonucleic ; b) transmisă celei prin procesul secvențial acid deoxiribonucleic→acid ribonucleic→proteină ; c) replicată pentru asigurarea perpetuării celei prin procesul acid deoxiribonucleic→acid deoxiribonucleic. În medie nucleul are 7—10  $\lambda$ . Majoritatea celulelor posedă un singur nucleu. Nucleul este constituit din membrana nucleară, plasma nucleară, nucleolul și materialul cromozomial (cromatina). A fost pus în evidență pentru prima dată de R. B r o w n (1871) : 2. Familie de albine redusă care se formează în scopul împerecherii mătcilor. În componența lor trebuie să între albine tinere care acceptă ușor botcile sau mătcile introduse și nu părăsesc nucleele.

**Nulipara** (lat. *nullus* : nici unul, *parese* : a naște). Femelă care nu a fătat niciodată un făt viabil.

**Nulisomie.** Tip de aneuploidie care constă din lipsa unei perechi de cromozomi homologi. Formula generală a numărului zigotic este  $2n-2$ . Nulisomia are totdeauna efecte letale.

**Număr total de germei.** Metodă de apreciere a eficacității proceselor de autopurificare sau de purificare artificială

a apelor de suprafață prin determinarea numărului total de bacterii/ml apă.

**Numida.** Denumire de gen în sistematica zoologică a clasei păsărilor care desemnează biblica comună (*Numida meleagris*) și biblica de decor *Numida ptyloryncha*.

**Nureă** sin. *Noriță* (*Mustela lutreola vison*). Mamifer carnivor, semiacvatic, cu blana prețioasă din subordinelul *Arctoidae*, familia *Mustelidae*, subfamilia *Mustelinae*, care trăiește în stare sălbatică în Europa și America de Nord, iar la noi se găsește mai frecvent în deltă și în bălțile Dunării. Are blană foarte apreciată, de culoare castanie, deasă și mătăsoasă, fapt pentru care de la începutul secolului XX a început să fie crescut în captivitate. Prin fixarea mutațiilor recesive sau dominante și prin încrucișări s-au obținut peste 180 variații, cu culori variind de la alb până la negru, de la maro până la albastru, de la roz până la violet. În prezent creșterea nurelor se realizează în unități cu caracter industrial, producându-se anual peste 20 milioane blănuri.

**Nutreț.** sin. *Furaj*. Termen folosit pentru denumirea acelor substanțe organice sau anorganice care ingerate de animale pot fi metabolizate fără a dăuna asupra sănătății sau producției acestora. Nutrețurile furnizează animalelor substanțele nutritive necesare pentru funcțiile vitale și pentru realizarea producției planificate. După modul de producere și după caracteristicile lor principale, nutrețurile pot fi: cultivate și necultivate; concentrate, suculente, grosiere, combinate etc.; de origine animală, vegetală, minerală etc.

**Nutreț combinat.** Amestec de nutrețuri concentrate, de diferite proveniențe (cereale, leguminoase, reziduuri industriale, furaje de origine animală etc.) la care se adaugă săruri minerale, vitamine, biostimulatori etc., în proporții prestabilite, conform cu cerințele nutritive ale diferitelor specii și categorii de animale.

Sînt produse de către fabricile de nutrețuri combinate care asigură uscarea, măcinarea, proporționarea și omogenizarea perfectă a diferitelor substanțe nutritive, granularea, ambalarea etc. Producerea și utilizarea nutrețurilor combinate oferă o serie de avantaje tehnico-economice, prin utilizarea mai bună a diferitelor resurse furajere și prin obținerea unor producții animale superioare ca o consecință a valorii lor nutritive complete. Nutrețurile combinate se clasifică după conținutul lor în substanțe nutritive, după forma de prezentare și după categoria de animale la care se folosesc.

**Nutreț combinat complet.** Nutreț combinat care poate constitui singur rația de hrană a animalului. Pentru porcine și păsări acestea sînt nutrețuri combinate care se consumă în mod curent în unitățile de tip industrial.

**Nutreț combinat finisher,** sin. *Nutreț combinat 0-4.* Nutreț combinat folosit pentru finisarea îngrășării, în special utilizat în hrana porcilor, în ultima fază a îngrășării. Conține circa 14% P.B., 0,55-0,65% lizină, 3 000 kcal/kg nutreț combinat.

**Nutreț combinat granulat.** Nutreț combinat complet, prezentat sub formă de granule, de diferite dimensiuni, după specia și categoria de animale la care se folosește. Prin granulare se realizează economii, în special prin evitarea risipei, ca și prin conservarea mai bună a componentelor nutrețului combinat.

**Nutreț combinat grower,** sin. *Nutreț combinat 0-3.* Nutreț combinat ce se administrează în alimentația tineretului porcin pentru reproducție, ca și a celui destinat pentru îngrășare de 25-30 kg până la 55-60 kg. Are un nivel proteic de 16%, un nivel de lizină de 0,65-0,75% și un nivel energetic de 3 000-3 100 kcal/E·met/kg nutreț combinat.

**Nutreț combinat prestarter,** sin. *Nutreț combinat 0-1.* Nutreț combinat folosit în alimentația purceilor sugari și în perioada înțărării pentru a diminua

stressul de înțarcare și lotizare. Este alcătuit din lapte ecremat praf, nutrețuri proteice ușor digerabile, zahăr sau glucoză, corectori de gust-miros etc. Conține 20–22% P.B., 3 000–3 200 kcal E. met./kg nutreț combinat, lizină 1,1–1,3 met./kg nutreț combinat, lizină 1,1–1,3%.

**Nutreț combinat special.** Nutreț combinat produs și utilizat: a) pentru înlocuirea laptelui matern în primele perioade de viață pentru purcei, viței etc. (substituenți sau înlocuitori de lapte); b) pentru combaterea sau prevenirea unor maladii sau a stressului (preamestecuri curative și profilactice).

**Nutreț combinat starter, sin. Nutreț combinat 0–2.** Nutreț combinat ce se folosește în hrana purceilor în continuarea prearterului și pînă la greutatea corporală de 25–30 kg, care se utilizează la vîrsta de 80–100 zile. Are un nivel proteic de 17–19% P.B., nivel energetic de 3 000–3 100 kcal E. met./kg nutreț, iar conținutul de lizină de 0,9–1,0%.

**Nutreț combinat sub formă de făină.** Formă de prezentare pentru majoritatea nutrețurilor combinate complete, ca și pentru toate nutrețurile combinate suplimentare, care urmează să fie înglobate în masa furajului de bază.

**Nutreț combinat sub formă de pastă sau de lichid.** Formă de prezentare sub care se întîlnesc în mod deosebit unii substituenți de lapte.

**Nutreț combinat suplimentar, sin. Suplimente furajere, concentrate de substanțe active etc.** Categorie de nutrețuri combinate ce se adaugă la rațiile de bază formate din concentrate. Se împart în două categorii: a) suplimente vitamino-minerale, numite și premixuri, vamixuri, supernuclee, preamestecuri vitamino-minerale. Se adaugă în amestecul de bază (0,5–2%) pentru a asigura necesarul de vitamine și săruri minerale; b) suplimente proteino-vitamino-minerale, numite și nuclee de rații sau preamestecuri proteino-vitamino-minerale. Se adaugă la

amestecul de bază (5–30%), pentru a asigura necesarul de vitamine, săruri minerale și o parte din proteine, în special pe cele de origine animală.

**Nutreț concentrat.** Termen general prin care se definesc nutrețurile formate din boabele cerealelor (porumb, orz, ovăz, griu etc.) sau subprodusele acestora, caracterizate prin conținut ridicat în substanțe nutritive și redus în celuloză și apă.

**Nutreț fibros.** Termen general prin care sînt definite nutrețurile voluminoase, cu conținut ridicat de celuloză (ex. paie, cocieni de porumb, vrejii etc.).

**Nutreț însilozat, sin. Nutreț murat.** Nutreț succulent (65–75% apă), cu aromă și gust plăcut, cu conținut ridicat în substanțe nutritive, săruri minerale și vitamine, care poate substitui cu succes nutrețurile verzi în hrana animalelor în timpul iernii și chiar și vara. Se obține în urma însilozării diferitelor furaje verzi, succulente etc. și a acțiunii bacteriilor acido-lactice, care fermentează în condiții de anaerobioză zaharurile simple conținute în plantele respective.

**Nutreț murat.** V. Nutreț însilozat.

**Nutreț succulent.** Termen general prin care sînt definite nutrețurile voluminoase, cu conținut ridicat în apă (ex. cartofii, sfecla furajeră, topinamburul, nutrețurile însilozate etc.).

**Nutreț verde, sin. Masă verde.** Categoria de nutrețuri care cuprinde de regulă culturile de cereale și leguminoase sau pașiștile naturale care sînt folosite sub formă proaspătă în hrana animalelor (prin pășunat sau imediat după cosire).

**Nutria (*Myocastor coypus*), sin. *Myopotamus coypus*, *Hydromis coypus*, *Miopotamus bonariensis*, *Castor de Chile*, *Biber de baltă*.** Mamifer rozător, cu blana prețioasă, din subordnul Hysticomorpha, familia Myocastoridae. Este în prezent unul din animalele de blană cel mai răspîndit în creșcătorii. Se caracterizează prin blană cu păr lung, care se poate utiliza însă și după o prealabilă

depilare a jarului, corespunzător cerințelor modei. Prezintă peste 20 varietăți de culoare, variind de la alb la negru, de la gri la argintiu, de la galben-auriu-portocaliu până la șocolatiu și maro închis. Sînt animale cu greutate de 6—10 kg cu coadă lungă, acoperită cu solzi și cu membre adaptate pentru săpat și inotat, cu dentiție caracterizată mai ales de cei 4 incisivi cu creștere continuă. Animal de vizuină, semiacvatic și de amurg, se reproduce tot timpul anului, avînd o durată a gestației de 132 ± 5 zile. Fată de două ori pe an (5 fătări în doi ani) și produce în medie 2—6 pui la o fătare, în funcție de varietate. Puii se nasc cu păr și sînt dotați cu toate simțurile. Blana este complet maturată după vîrsta de 9—11 luni și este superioară calitativ în lunile noiembrie-decembrie.

**Nutria neagră.** Termen care cuprinde mai multe varietăți de nutria, diferite fenotipic și genotipic: *Nutria neagră dominantă* (negru mat), care o culoare negru întens uniform, fără zonări de culoare și prezintă un cerc alb la nări și uneori o mică pată albă pe frunte. Are desime mai mare a părului și jarul ceva mai scurt. Se caracterizează prin greutate și dimensiuni mai mici decît nutria standard și prin prolificitate mai redusă. *Nutria neagră recesivă* (*Sable, Zonat, Zibel*) de culoare neagră cu reflexe mari, pe fața ventrală prezentînd nuanțe

mai deschise. Are jarul mai lung și mai fin, puful mai rar și constituție mai fină. Se utilizează mai ales pentru încrucișare cu nutria standard pentru a se obține blănuri maro-inchis uniform. *Nutria semineagră* este o nutrie de încrucișare (Negru dominant × Standard). *Nutria standard închis*, varietate de încrucișare (Negru recesiv × Standard).

**Nutrie de Azerbaidjan.** V. Albă de Azerbaidjan.

**Nutriet.** Denumire atribuită blănițelor de miel care imită blana de nutrie și care se obțin printr-un procedeu special de tunder și vopsire. În țara noastră se folosesc în acest scop blănițele mieilor din rasele Spancă și Țigaie, sacrificați la vîrsta de 5—7 luni.

**Nutriție.** Ansamblul proceselor fiziologice legate de schimburile de substanțe dintre organisme și mediu. Prin nutriție organismele își procură substanțele necesare creșterii și dezvoltării, obținerii energiei pentru desfășurarea proceselor vitale, refacerii țesuturilor etc. După tipul și modul de însușire și acumulare a energiei, organismele se împart în autotrofe (plantele verzi și unele bacterii) și heterotrofe (majoritatea bacteriilor, ciupercile, animalele). Nutriția se realizează prin mai multe funcții: alimentație, digestie, absorbție, respirație, circulație, metabolism, depunerea substanțelor de rezervă etc.



**Oaia Arabă**, sin. *Oaia maură*. Grupă de ovine ce înglobează mai multe rase, caracterizate în general prin talie de 75 cm, greutate 45 kg, făptură suplă, urechi lungi și grele, trunchi suplu, cu prezența sau absența rezervei de grăsime la coadă (poate cîntări și 10 kg), membre lungi, cu păr care poate fi, funcție de varietate, lung și alb, sau scurt și negru. Animalele din aceste rase sînt puțin productive, cu creșterea lentă, dar puțin pretențioase și rustice.

**Oaia cu cap alb germană**. Populație ovină germană, cu conformație asemănătoare cu a oilor de carne, cu greutate corporală de 70—80 kg, de culoare albă uniformă inclusiv jarul, prolifică, avînd frecvent fătări duble.

**Oaia cu cap negru germană**. Populația ovină germană, cu talie mare (65 cm la grebăn), cu conformația asemănătoare cu a oilor de carne, cu lînă albă extinsă pe frunte și pe membre pînă la genunchi și la jarete și cu jarul de culoare închisă aproape neagră. Sînt precoce, rezistente și folosesc bine pășunile.

**Oaia cu coada groasă** (*Ovis plathyura*), sin. *Oaia tătarască*. Vechea oaie domestică, răspîndită de tătari în Asia pînă la Marea Neagră.

**Oaia cu coamă** (*Ammatragus Trage-luphus*). Specie de oaie sălbatică, considerată de M. F. Ivanov, ca fiind unul dintre strămoșii oilor domestice.

**Oaia cu coarne groase** (*Ovis montana*). V. Oaia de munte.

**Oaia cu coarne în formă de cerc** (*Ovis vignei cycloceros Hult*). V. Urialul.

**Oaia cu iesă grasă** (*Ovis brachyura stealopyga*). Oaia domestică de tip Kurdiuk derivînd direct din Argal, sau după alții din încrucișarea Argalilor cu oilor domestice de stepă din Asia de mijloc. S-a format în zona lacului Baikal.

**Oaia de munte** (*Ovis montana*), sin. *Ovis canadensis*, *oaia cu coarne groase*. Specie de oaie sălbatică ce trăiește în regiunile muntoase din nord-estul Siberiei, Kamciatka, Alaska și Canada, considerată de unii autori ca făcînd parte din grupa argalilor, cu care se aseamănă. Se folosește la hibridări cu oaia domestică pentru obținerea de hibridi cu greutate corporală mare și carne gustoasă. Dintre varietăți, cea mai cunoscută este *oaia de zăpadă* (*Ovis nivicola*).

**Oaia de munte germană**. Rasă de oi (v. Deutsche Bergschaf).

**Oaia de munte marocană**. Rasă de oi, de tip breviliu, ce se crește în Maroc, cu osatură fină, jigouri dezvoltate, cu greutatea de 25—40 kg, produce lînă grosieră, de calitate slabă, însă carnea este de calitate bună, apreciată pe piața franceză.

**Oaia de solciavo**. Rasă de oi ce se crește în Iugoslavia, cu aria de creștere destul de redusă, avînd însușiri productive ceva mai bune decît ale rasei Pramenca.

**Oaia de stepă** (*Ovis vignei Blyth*). Specie de oaie sălbatică, strămoș al oilor domestice, răspândită între Marea Caspică și Munții Himalaia. Trăiește mai ales în regiunile de stepă, și are talia și greutatea mai mare decât muflonul. Masculii au coarne lungi și cu tendința de a forma o a doua spirală, iar pe fața inferioară a gitului poartă o coamă dezvoltată. Coadă este mai lungă decât la toate speciile sălbatice. Se cunosc două varietăți mai însemnate: *Arkarul* sau *Arkalul* (*O. vignei arkar*) și *Urialul* (*O. vignei cycloceros Hult*).

**Oaia de zăpadă** (*Ovis borealis*), sin. *Ovis nivicola*. Varietate de oaie sălbatică de munte, ce trăiește în Kamciatka și Siberia de nord și se aseamănă cu Argalul.

**Oaia domestică** (*Ovis aries*). Mamifer artiodactil rumegător, din familia cavicornae, subfamilia ovidee, genul *ovis*, domesticit și exploatat pentru producția de lână, lapte și carne. A dat naștere la foarte multe rase.

**Oaia Kiridi**. Oaie răspândită în regiunile din Africa ecuatorială. Se caracterizează prin dezvoltare hipometrică (tală 45—60 cm, greutatea 20—25 kg), făptură îndesată, păr scurt, însă berbecii au o masă de păr pe spate și coamă pe git, culoare frecventă bălțată cu negru sau roșu, cu trenul anterior mai închis. Are aptitudini satisfăcătoare pentru carne și lapte. Este o oaie foarte rustică având o mare capacitate de adaptare.

**Oaia mică cu păr**. Oaie înflinită pe coasta occidentală a Africii. Se caracterizează prin talie de 55—60 cm, greutate 25—35 kg, absența coarnelor la femele și uneori la masculi, urechi mici, orizontale, sau ușor blegi, coadă de lungime medie și subțire, membre de lungime mijlocie și prezența părului (acesta este scurt și fin ca la antilope). Culoarea este albă, neagră sau roșcată, uniformă sau mai frecvent amestecată. Are aptitudine mai ales de carne, iar oilor produc 90 kg lapte pe lactație. Este rustică.

**Oaia persană cu capul negru**. Rasă de oi originară din Persia, dar ameliorată în Africa de sud pentru producția de carne, fiind răspândită în toată Africa tropicală de est, pentru a îmbunătăți oilor locale. Este o rasă fără coarne, cu conformație specifică de carne, cu fesa grasă, cu grăsimea nefiltrată în mușchi, de culoare albă, cu capul și gitul negre. Este mai pretențioasă decât alte rase tropicale.

**Oaia peull**, sin. *Djalongue*. Rasă de oi răspândită în Africa ce se caracterizează prin dezvoltare corporală mică (tală 45—60 cm, greutatea 20—25 kg), făptură îndesată, cu roba albă sau bălțată. Are conformație specifică cu cap mare, git lung, trunchi cilindric, îndesat, membre scurte, bine dezvoltate. Are aptitudini bune pentru carne, sint bune producătoare de lapte și furnizează o producție piloasă, folosită pentru țesături și nevoi casnice. Este o rasă rustică, bine adaptată în zonele intertropicale umede.

**Oaia platourilor marocane**. Rasă de oi, ce se crește în Maroc, cu aptitudini pentru carne, cu lână de calitate slabă, însă ușor de ameliorat prin încrucișare cu Merinos. Se cunosc mai multe subrase, după platourile de creștere: Talda, Beni-Meskine, Rehanna, Sraghena și Ben Guil.

**Oaie**. Animal mamifer rumegător din familia cavicornae, subfamilia ovidee, genul *ovis*. Oilor domestice provin din câteva specii sălbatice (muflonul, arkalul etc.). Are bot ascuțit, cu buze subțiri și foarte mobile, un număr de 32 de dinți. Femelele ating maturitatea la 1 1/2 ani. Ca urmare a procesului domesticirii și ameliorării au fost create peste 350 de rase de oi, foarte diferite în ceea ce privește caracterele morfologice și productive: rase de lână (în care intră toate rasele și tipurile de Merinos), de carne (în care se încadrează oilor precoc de carne din Anglia), de lapte (Friză, Larzac etc.), de lână și lapte (Țigaie

Spancă), de picicele și de lapte (Karakul, Țurcană etc.). Oaia valorifică foarte bine pajiștile naturale.

**Oaie buzată.** Denumire dată oilor cu pete pigmentate dispuse în jurul botului, pe buza inferioară și pe cea superioară, pînă la comisuri, capul fiind de culoare albă.

**Oaie ciulă.** Oi cu pavilionul urechii foarte redus, aproape absent. Se întâlnește la rasa chineză Yang-Ti, la rasa Karakul și la altele.

**Oaie oacheșă, sin. Oaie cu ochelari.** Denumire dată oilor cu pigmenția dispusă circular în jurul ochilor, corpul fiind de culoare albă, uniform.

**Oaie pulpoasă.** Denumire dată oilor care au lina de pe gambă și fesă cu mult mai groasă și mai lungă decît cea de pe restul corpului.

**Oaie stropită.** Denumire dată oilor de culoare albă, care au jarul de pe cap și membre, sau numai pe una din aceste regiuni, presărat cu pete pigmentate.

**Oaie tătăraseă.** V. Oaie cu coadă groasă.

**Oaie urecheată.** Denumire dată oilor cu urechile pigmentate, restul corpului fiind de culoare albă.

**Obaian (ar. U — Bai-Yân :** cal bine-cuvîntat). Linie de cai arabi, care a dat naștere ulterior la alte zece linii secundare.

**Oberinntaler.** Rasă de taurine de origine austriacă (Valea Innului superior din Tirol), fiind răspîndită astăzi și în Italia și Iugoslavia. Se caracterizează prin dezvoltare corporală relativ mică (talie 115—120 cm și greutatea de 400—500 kg, la vaci), făptură îndesată, schelet fin, conformație corectă, culoare cenușie, uniformă, cu inel alb în jurul botului, părul din ureche alb, mucoasele, vîrful coarnelor și unghiile negre. Are aptitudine mixtă, manifestînd o bună însușire de lapte (3 100 l cu 3,91% grăsime).

**Oberlanderpferd.** Cal negru crescut în zona muntoasă a Bavariei, format din încrucișarea raselor locale cu calul Norik din Austria. Se caracterizează prin masivitate, profiluri breviforme, cu linii

arcuite, format corporal dreptunghiular, constituție robustă, temperament liniștit, caracter docil și capacitate ridicată de tracțiune.

**Obezitate** (lat. *obesitas* : îngrășare). Depozitare excesivă de grăsime de rezervă, provocată de un dezechilibru metabolic cu origine variată (neuroglan-dular, ereditar, alimentar etc.).

**Oblete, sin. Sorean, sorață.** V. Alburnus alburnus.

**Obliterare.** V. Obstrucție.

**Oboseală.** Stare de slăbiciune generală datorită unui efort fizic excesiv, ce se manifestă prin scăderea randamentului la efortul depus. Oboseala se datorește acumulării în mușchi a acidului lactic și a acidului uric (produși ai metabolismului incomplet al glucidelor), unei insuficiente oxigenări a mușchilor etc. Dacă starea de oboseală se prelungește mult sau se repetă, apare surmenajul.

**O'Brien.** Soi nou de ovăz, creat prin selecție în S.U.A., de talie înaltă, cu panicul semicomprimat, rezistent la cădere, foarte productiv, rezistent la rasele de rugină neagră și la rugină coronară.

**Observație.** Metodă de investigație în patologie, zootehnie etc., în cercetarea științifică în general, caracterizată prin constatarea simplă a faptelor și înregistrarea lor.

**Obsigă (Bromus).** Plante erbacee perene sau anuale din familia *Gramineae*, cu rădăcini puternice, stoloni subterani lungi și tulpini înalte pînă la 140 cm. Sînt prezente în compoziția pajiștilor naturale și cultivate. Cele mai cunoscute sînt *Obsiga nearistată (Bromus inermis)*, *Obsiga dreaptă (Bromus erectus)* etc.

**Obsigă dreaptă (Bromus erectus).** Graminee perenă cu tufă rară, rădăcini puternice și talie înaltă. Crește spontan pe pajiștile cu soluri superficiale, uscate, bogate în calciu. Este rezistentă la secetă și la ger și are o productivitate medie. Furajul produs este de calitate medie, datorită gradului redus de consumabilitate.

**Obsigă nearistată** (*Bromus inermis* Leys.) Graminee perenă cu stoloni și cu talie înaltă, avind frunze cu teaca deschisă la partea superioară. Crește spontan pe pajiștile din lunci sau pe cele de deal. Este rezistentă la secetă și la ger. Face parte dintre gramineele perene productive. Se exploatează mai mult prin cosit. Nu rezistă la pășunat în țara noastră se cultivă soiul *Bărăgan 5*.

**Obstetrică** (lat. *obstetrix* : moașă). Specialitate în medicină care se ocupă cu studiul proceselor normale și patologice din organismul femeii începând cu momentul fecundației până la sfârșitul perioadei puerperale.

**Obstrucția faringelui**, sin. *Ocluzia faringelui*. Reducerea de diferite grade a lumenului faringian, prin corpi obstruanți (corpi străini, tumori, boluri alimentare în paralizii incomplete) sau prin ocluzie de la exterior (faringită flegmatoasă, limfadenomegalii perifaringiene).

**Obstrucția foiosului**. V. Împîșlirea foiosului.

**Obstrucția gūșii**, sin. *Gūșă tare, indigestia ingtubială*. Observată după consumul unor furaje cu dimensiuni mai mari, a corpurilor străini, în lipsa pietrișului etc.; se manifestă prin abatere, zgribulire, deglutiții în gol, mărire în volum a gūșii, alături de consistența dură a conținutului.

**Obstrucție**, sin. *Ocluzie, obliterare*. Astuparea lumenului unui organ cu formă și cu rol de conduct, datorită unui proces sau unui agent aflat în pereții sau în cavitatea acestuia, precum și printr-o compresiune exercitată din afară. După organul atins, obstrucția poate fi: intestinală, bronșică, traheală, faringiană, esofagiană etc.

**Obstrucție esofagiană**. Mai frecventă la taurine, după consumul furajelor rădăcinoase sau fructelor netecate, al știuleților de porumb etc.; se manifestă prin colici false, salivație abundentă (vomitare falsă), meteorism ruminal, senzație de obstacol la sondaj etc.

**Obstrucție intestinală**, sin. *Coproastăz, sindrom de ocluzie intestinală*. 1. Sindrom caracterizat prin lipsa defecării; 2. Blocarea din interior a lumenului intestinal, prin enteroliți, fecaloame, corpi străini etc., cu reducerea sau suspendarea tranzitului și defecării, colici, vomitări, meteorism etc.

**Obturare** (lat. *obstruere* : a astupa), sin. *Obturație*. Închiderea unui orificiu sau a unei cavități. De ex. obturarea plăgii, a canalului dentar etc.

**Obturator**. 1. (mușchi —). Mușchi al bazinului, distingându-se un obturator intern și un obturator extern; 2. (nerv —) Nerv detașat din porțiunea anterioară a plexului lombosacrat, care se distribuie mușchilor adductori ai coapsei.

**Obturatorie** (arteră —). Arteră parietală, ieșind din bazin prin gaura obturată și distribuind colaterale mușchilor coapsei.

**Occipital** (osul —). Os impar al craniului, situat în jurul găurii occipitale, prezentind de o parte și de alta a găurii respectiv câte un condil. Ventro-rostral prezintă o apofiză bazilară (articulată cu apofiza bazilară a sfenoidului) delimitind medial gaura sfîșiată posterioară.

**Ochelari**, sin. *Clape* sau *pleoape*. Piese ale harnașamentului de protecție a capului, care au rolul de a apăra ochii de praf sau a împiedica vederea laterală. Se fixează la capăței sau friu, în dreptul ochilor, de frunțar și fâlcare. Ochelarii sînt indicați pentru cai sperioși, atît în alergările pe hipodrom, cît și cu ocazia îmbarcării în mijloacele de transport.

**Ochi**. Organ al văzului, existent la toate vertebratele și la unele nevertebrate. Prezintă structuri variate în seria animală. În forma lor cea mai simplă, ochii sînt reprezentați prin *oceli*. La artopode, ochii sînt imobili și constituiți din numeroase unități funcționale ca niște fațete hexagonale, numite *omatidii* (ochi compuși). La moluște, ochii au o alcătuire variată, iar la vertebrate au o structură comună, fiind constituiți din globul ocular, nervul optic și organele anexe.



**Ochiul mușchiului.** Termen prin care se definește suprafața, respectiv mărirea secțiunii efectuate prin mușchiul *Longissimus dorsi*.

**Ocitoeice.** Substanțe care stimulează contracțiile musculaturii uterine.

**Ocitocină.** Hormon secretat de lobul posterior al hipofizei. Are o structură polipeptidică ciclică, fiind constituit din opt aminoacizi. Rol biochimic: **a)** produce contracția musculaturii netede; **b)** stimulează uterul gravid pentru efectuarea unor contracții puternice, favorizând parturiția rapidă; **c)** intervine în dirijarea gestației; **d)** stimulează secreția glandelor mamare.

**Ocluzie** (lat. *occludo* : închid). **1.** Noțiune cu sens diferit, indicând o acțiune (sau rezultatul acțiunii) de închidere a unei formațiuni, prin sine însăși, distinguindu-se ocluzii organice (prin indoire, de exemplu) și ocluzii funcționale (ocluzia gîtului uterin, prin spasm); **2.** Închiderea patologică a unui conduct, orificiu sau deschidere naturală, fără intervenția unei formațiuni care să-i astupe lumenul.

**Ocluzia esofagiană.** Jena sau suprimarea tranzitului esofagian, prin modificări ale pereților esofagului sau prin acțiuni mecanice externe (cicatrici retracționale esofagiene, tumori periesofagiene, etc.)

**Ocluzie intestinală.** **1.** Sindrom caracterizat prin lipsa defecării (sin. coprostază, sindrom de ocluzie sau obstrucție intestinală); **2.** Blocarea tranzitului intestinal prin diferite modificări ale pereților intestinali (spasm, cicatrici, torsiune) sau prin compresuni de la exterior (limfadenomegalii etc.).

**Octoploidie.** Formă de euploidie manifestată prin existența a opt seturi de cromozomi în nucleul celulei. Numărul zigotic este 8n.

**Ocular** (lat. *ocularius* : de ochi, pentru ochi). **1.** Care se referă sau se raportează la ochi (regiunea oculară etc.); **2.** Parte a microscopului (reprezentată printr-un sistem optic, format dintr-o serie de lentile dispuse într-un dispozitiv tubar) prin care privește observatorul.

**Oculomotor** (nerv —). Reprezintă perechea a III-a de nervi capitali, fiecare nerv oculomotor distribuindu-se mușchilor bulbului ocular.

**Odonate.** Insecte prădătoare a căror larve trăiesc în apele dulcicole stătătoare sau lent curgătoare. Prezintă importanță fiindcă consumă puietul de pește de 2—3 cm. Servesc ca hrană pentru peștii maturi.

**Odontoblast.** **1.** Celulă ce intră în constituția dintelui; **2.** Celulă tinăra din componența pulpei dentare, prezentînd o prelungire principală cuprinsă în canaliculele dentare (fibre Tomes) și o serie de mici prelungiri în cadrul stratului extern al pulpei formînd stratul fibros Weil.

**Odontogadus meerkangus euxinus.** Pește răpitor, bentonic, de 20, cm din familia Gadidae, trăiește pe fundurile nisipoase-scoicoase din Marea Neagră. Are corpul alungit, de culoare brun-albăstrui. Are valoare economică redusă. Se folosește la prepararea făinei de pește.

**Odos** (*Avena fatua*). Plantă anuală din familia *Graminae* care impurifică sămînța de ovăz, cu care se aseamănă. O singură plantă de odos produce 400—600 semințe. Fructele de odos, spre deosebire de cele ale ovăzului, sînt mai mici și de culoare brună-cafenie; irită aparatul bucal și digestiv la animale și dăunează sănătății acestora.

**Oestradiol**, sin. *Dihidrofoliculina naturală*. Oestrogen natural produs de foli-culul ovarian, de placenta, cortico-suprarenală și testicul.

**Oestral.** Care se referă la ciclul sexual : ciclul oestral etc. Complex de fenomene fiziologice, specifice femelelor, dependent de formarea și eliminarea ovulelor, prezentînd un caracter ciclic, periodic. În cadrul ciclului oestral se disting anoestrul (fază de repaus, corpul galben fiind în involuție), proestrul (fază de formare a corpului galben).

**Oestride.** Familie de diptere, cu larve parazite, cum sînt cele din genul *Gastro-*

*philus* la cabaline, cele de *Oestrus* în sinurile la ovine, de *Hipoderma* etc.

**Oestrogen.** Substanța care facilitează sau provoacă apariția oestrului la femelele castrate, distingându-se oestrogeni naturali (oestradiolul sau dihidrofoliculina, eliminată prin urină sub formă de oestronă) și oestrogeni de sinteză (stilbestrolul, cicloestrolul etc.).

**Oestronă.** Foliculină.

**Oestroză.** Boala parazitară provocată de oestrii.

**Oestru.** 1. Perioada de eliminare a ovulei din foliculul ovarian, caracterizată prin modificarea mucoasei uterine, ce se pregătește pentru nidarea zigotului, de modificări în comportament etc.; 2. Perioada de călduri la animalele domestice și de rut la cele sălbatice.

**Oftalmie** (gr. *ophthalmos*: ochi). Inflamația gravă a întregului glob ocular.

**Oftalmie** (nerv —). Ramură a nervului trigemen, ieșind din craniu prin marea fisură sfenoidală, pentru a se divide în interiorul tecii orbitare în trei nervi: frontal, lacrimal și nasociliar.

**Oftalmica externă** (arteră —). Ramură colaterală a arterei maxilare (interne) care pătrunde în teaca orbitară.

**Oftalmologie** (gr. *ophthalmos*: ochi, *logos*: știință). Ramură a științelor medicale care se ocupă cu bolile ochiului și ale anexelor acestui organ.

**Oftalmoscop** (gr. *ophthalmos*: ochi, *skopein*: a privi). Instrument de bază în oftalmologie, care permite să se observe interiorul globului ocular. Se folosește la examinarea fundului de ochi.

**Oftalmoscopie.** Tehnica examinării ochiului cu oftalmoscopul.

**Ogar**, sing. *Copoi*, *levrier*. Denumire generală pentru un grup numeros de rase de ciini gonitori cu mare viteză de alergare (circa 50 km/oră) care urmărește vînatul pînă cînd îl prinde și îl atacă pentru a-l urmări. Unele rase sau exemple sînt folosite pentru alergări de curse. La noi în țară este interzisă folosirea la vînătoare cu excepția copoilor mici de tipul Beagle (v.).

**Ogar Afgan**, sin. *Levrier Afgan*. Rasă de ciini cu păr lung, cunoscută de mai bine de 1 000 de ani în Orientul Mijlociu unde este dressat pentru vînarea lupilor, gazelelor și a vulpilor. Are un exterior particular imprimat de conformația tipică orgarilor, puțin ascunsă însă de părul lor lung, fin și mătăsoș și de coada buclată caracteristic la extremitate și purtată în sus cînd este în acțiune. La o talie de 62—67 cm prezintă greutatea de 22—27 kg.

**Ogarul Beagle.** V. Beagle.

**Ogarul de vulpi american.** V. Foxhound american.

**Ogarul de vulpi englez**, v. Ogar Greyhound.

**Ogarul Faraon**, sin. *Levrier Faraon*, *ogar Pharaon*. Rasă de ciini gonitori de formație foarte veche, prin conformația generală și aspectul capului amintind în cea mai mare măsură ciinii de vînătoare din basoreliefurile egiptene din mileniul IV î.e.n. Este de talie mijlocie (58—63 cm), recunoscut pentru rapiditatea și agilitatea sa și apreciat ca animal de agrement pentru aspectul său frumos. Ciine inteligent și atașat, participă cu pasiune la acțiuni de vînătoare. Are blana cu părul semiscurt, de culoare castanie cu alb în virful cozii, în capul pieptului și la degete.

**Ogarul Greyhound**, sin. *Levrier englez*, *ogar de vulpi englez*. Rasă de ciini gonitori de foarte mare vechime. Este un ciine de vînătoare „la vedere”, care în diferite epoci a fost utilizat pentru urmărirea cerbului, lupului, gazelei, vulpii și mai recent iepurelui. Deși de talie mare este apreciat și ca rasă de apartament, fiind disciplinat, atașat și avînd păr scurt într-o largă gamă de culori. Este un ciine cu exterior armonios, cu craniul alungit și plat, cu urechile mici, cu gîtul lung și frumos arcat, cu pieptul profund și larg și abdomenul supt și cu coada lungă. Părul scurt și fin, în cele mai variate culori: negru, alb, roșu, gris-albăstrui. În funcție de sex au talie de 68—75 cm și greutatea de 27—32 kg.

**Ogarul ibizan**, sin. *Levrierul ibizan*. Rasă de ciini gonitori originară din insulele Balcare, apreciată pentru aptitudinile de vânătoare dar și pentru aspectul său exotic. Are trei tipuri: cu părul scurt, lung și sirmos. Este un ciine care vinează mai mult după miros, aretează la iepure sau la potirniche, aporțează bine. Este un ciine de mare viteză. Prezintă varietăți de culoare, alb, roșu sau brun roșcat.

**Ogarul irlandez**, sin. *Levrierul irlandez*, *Wolfhound*. Rasă de ciini gonitori de origine foarte veche, specializată în vânătoarea lupilor. Ciinii din această rasă se caracterizează prin conformație de ogar dar cu masivitate mai mare. Ei ajung în medie la o talie de 70—80 cm și la o greutate de 40—45 kg. Prezintă blană cu păr des, lung și aspru, mustați și barbă. Blana este mai adesea în culori cenușii dar poate avea și alte culori (roșu, negru și chiar alb).

**Ogarul italian**, sin. *Levrierul italian*, *Levron*, *Levreta*. Cea mai mică rasă de ogari veritabili, formată de asemenea din ciini antici, respectiv din unii ogari mici egipteni sau romani. Ciine de apartament și de expoziție, reprezintă o miniatură de ciine levrier (ogar) cu linii mai evident zvelte, a cărei talie trebuie să fie sub 36 cm la o greutate sub 3 kg.

**Ogarul oriental**, sin. *Levrierul oriental*. Denumire care desemnează un grup de rase de ciini gonitori (probabil din Orient), dar în orice caz rase diferite de cele engleze. Rasele orientale de ogari mai importante sînt: ogarul Persan (Saluki), ogarul arab (Afgan), ogarul Shami, ogarul Slughi, ogarul indian (Rampur), ogarul Banjara (Afgan din India), ogarul Mahratta (varietate de Slughi), ogarul Poligar (provenit din Rampur) etc.

**Ogarul persan**, sin. *Levrier persan*, *Saluki*. Rasă de ciini, ogari de mare viteză, bun vînător la gazele, care pare a fi unul dintre cele mai vechi rase de ciini, imaginile de acum 5—6 000 ani fiind foarte asemănătoare cu animalele de

astăzi. Prezintă un păr lung și mătăsos cu franjuri la urechi, coadă și degete. Sînt ciini cu talie mare (57—60 cm) și cu conformație tipică de ogari.

**Ogarul rusesc**, sin. *Levrierul rusesc*, *Barzoi*. Rasă de ciini gonitori provenită din ogari orientali importați în Rusia și probabil încrucișați cu o rasă locală cu păr lung. A fost folosită îndelung pentru vînătoarea de agrement a lupilor. În prezent este rasă de apartament și de expoziție. Se caracterizează prin cap lung, și slab, git lung, piept strîmt dar foarte lung, abdomen supt, membre lungi și coada în panăș, purtată jos. Blana cu păr lung și mătăsos, care formează ondulații. Culoare generală albă sau pătată cu roșcat, galben, roșu sau cenușiu. Sînt ciini puternici, cu talie de 68—82 cm și greutate de 30—47 kg.

**Ogarul scoțian**, sin. *Deerhound*, *Levrierul scoțian*. Rasă de ciini gonitori formată în Evul Mediu în Scoția și utilizată mult timp la vînătoarea de cerbi, este în prezent o foarte apreciată rasă de agrement. Cu conformația generală a levrierilor, ogarul scoțian prezintă blană cu păr sirmos cu aparență de franjuri pe membre și coadă stufoasă, atingînd solul. Culoarea cea mai apreciată este cenușiu-albăstruic. Are în medie o talie de 75 cm și o greutate de 38—50 kg.

**Ogarul Slughi**. Rasă de ciini gonitori orientali, probabil provenită din ogarul Persan (v.), după unii autori considerată varietate a acestuia.

**Ogarul Shami**. Rasă de ciini gonitori orientali probabil provenită din ogarul Persan (v.). După unii autori considerată varietate a acestuia.

**Ogarul Whippet**, sin. *Levrierul Whippet*. Rasă de ciini gonitori care s-a format mai recent în regiunile miniere ale Marii Britanii, reprezentînd un Levrier în miniatură. Cu o talie de 42—45 cm, și cu o viteză remarcabilă, are poate cea mai bună conformație pentru fugă, foarte asemănătoare cu cea a rasei Greyhound.

**Oglinda botului**, sin. *Oglinda nasului*. Mică suprafață circumscrișă, situată în

partea anterioară a feții, care face corp comun cu buza superioară la taurine (acoperită cu un tegument intermediar între piele și mucoasă), în care se găsesc numeroase glande seroase care mențin botul în permanență umed. Aceasta prezintă numeroase întipărituri caracteristice și diferite, de la individ la individ, ce servesc pentru luarea amprentei (constituie un mijloc de identificare a animalului). Culoarea oglinzii botului reprezintă un caracter de rasă. Oglinda botului trebuie să fie rigidă și acoperită de broboane de apă asemănătoare cu roua; dacă este uscată și caldă indică starea de boală a animalului.

**Oglinda laptelui.** Desen întilnit la vaci în regiunea perineală, fețele interne ale feselor și fața posterioară a ugerului. Acest desen este dat de linia de demarcație (unire) a firelor de păr îndreptate în sens invers. Este un semn care nu are nici o legătură cu producția laptelui.

**Okinamarul.** Denumire generală pentru unele rase de cini spanioli orientali mici, îndeosebi spaniolul japonez (v.).

**Olandeză. 1.** Rasă de taurine specializată în producția de lapte, una dintre cele mai perfecționate rase din lume în acest scop. A fost creată în Olanda printr-o selecție îndelungată a vitelor locale. Are mai multe varietăți, cea mai răspândită fiind varietatea alb cu negru de culoare bălțată alb cu negru. Greutatea medie a vacilor este de 550—600 kg, iar a taurilor de 800—1 000 kg. Producția medie de lapte este de 4 500 l cu un conținut de 3,54% grăsime. S-a răspândit în mai multe țări, servind și la formarea de rase noi prin încrucișarea cu vitele locale; dintre acestea, rasa Friză este crescută și în țara noastră (v. și Friza olandeză); 2. sin. *Bălțatul olandez, Dutch*. Rasă de iepure din grupa celor mici, cu o greutate [medie corporală de 2,5 kg.

**Olandeză cu picioare lungi**, sin. *Canarul olandez*. Rasă de canari, cu talie mare, cu penele de pe spinare ondulate și cu „epoleți“ pe umeri.

**Oldenburg. 1.** Cal greu, originar din ținutul cu același nume (R.F. Germania). Se caracterizează prin dezvoltare hipermetrică (talie 165 cm și grosimea 650 kg), format corporal dreptunghiular, conformație specifică cailor grei (cap mare, git gros, trunchi masiv, membre puternice), culoare murgă sau neagră, constituție robustă, precocitate bună, caracter docil, aptitudine pentru tracțiunea grea. Este un cal puternic; 2. Rasă locală de găini din R.F. Germania formată prin încrucișări între rasele Leghorn, Friză și Welsummer. Rasă ușoară (1,5—1,75 kg la găini și 2—2,5 kg la cocoși), produce în medie 180—200 ouă cu greutate de 55 g și cu coaja pigmentată.

**Olecran** (gr. *oleni*: cot, *karinon*: cap). Extremitatea proximală a ulnei care depășește extremitatea corespunzătoare a radiusului. Turtit dintr-o parte în alta, prezintă o tuberozitate olecraniană, iar marginea anterioară are o largă incizură articulară (incizura semilunară) situată sub o proeminență, reprezentând ciocul olecranului.

**Oleuri eterice.** Substanțe existente în unele plante (tuia, pelin de mare, calomfir, urda vacii etc.) care, ingerate de animale, pot produce tulburări și intoxicații.

**Olfactivi** (nervi —) (lat. *Filla olfactoria*), sin. *Nervii mirosului*. Firișoare nervoase fine, cu origine la nivelul celulelor olfactorii din mucoasa nasală, care strânse în mănunchiuri, străbat lama ciuruită a etmoidului, pentru a pătrunde în lobii olfactivi.

**Oligodendroglie.** Nevroglie de tip special, cu ramificații multiple și nodozități pe prelungirile celulare.

**Oligoelement** (gr. *oligos*: puțin). V. microelement.

**Oligofagie** (gr. *oligos*: puțin, *phagein*: a mânca). Tip de nutriție bazat pe hrană aparținând aceleiași tip biologic (ex. semințe ale plantelor lemnoase, vegetația erbacee, bulbi, insecte, păsări etc.). Oligofagia este proprie atît paraziților care își schimbă gazda, cit și animalelor ihtiofage, insectivore etc.

**Oligogene** (Mather, 1941), sin. *Gene majore*. Genele situate la același locus asociate cu un efect fenotipic pronunțat, evident. Efectul lor se manifestă sub forma unei discontinuități, prin fenotipuri net diferențiate (ex. creastă lobată — creastă simplă; culoare neagră — culoare roșie; lipsa coarnelor — prezența coarnelor etc.).

**Oligogenie**, sin. *Caracter calitativ*. Caracter determinat de un genotip alcătuit dintr-o singură pereche de gene alelice.

**Oligohemie** (gr. *oligos* : puțin, *haima* : singe). Reducerea masei totale de singe.

**Oligospermie**. Reducerea cantității de spermă.

**Oligozaharide**, sin. *Oligoglucide*. Substanțe organice din clasa glucidelor a căror moleculă este compusă din două pînă la șase molecule de monozaharide (oze). Sînt substanțe solide, de culoarea albă, cristaline, în general ușor solubile în apă. Cele mai importante și mai răspindite în natură sînt: zaharoza, lactoza (zahărul din lapte), maltoza, celobioza etc.

**Oligurie**. Scăderea volumului de urină eliminată într-un anumit interval de timp. Se manifestă în stări febrile, diaree, transpirații etc.

**Olsen Buff**. V. Moyle Olsen Buff.

**Omag**. (*Aconitum napellus*). Plantă perenă din familia *Ranunculaceae*. Poședă în pămînt un tubercul alungit din care se dezvoltă o tulpină aeriană înaltă de cea 1 m, cu frunze palmativizate. Florile sînt albastre sau violacee, avînd petala superioară transformată într-un coif. Răspîndită pe pajiștile montane. Plantă toxică pentru animale, conține acanitină.

**Omasum**, sin. *Foios*. Compartiment pre-stomacal la mamiferelor rumegetoare, situat pe traiectul digestiv între rețea și cheag, prezentînd un aspect sferoidal turtit și mucoasa cu pliuri mari sistematizate în 4 categorii în funcție de dimensiunile lor. Comunică cu rețeaua prin orificiul reticulo-omasic și cu cheagul prin orificiul omaso-abomazic.

**Ombilic** (lat. *umbilicus* : buric). Cordon care înainte de naștere leagă fetusul de mamă, iar după aceea, apărînd ca o cicatrice mai mult sau mai puțin vizibilă pe fața ventrală (inferioară) a abdomenului mamiferelor, provenind de la rup-tura cordonului ombilical, consecutiv necrozei și căderii acestuia.

**Ombilicală. 1** (arteră —). Colaterală a arterei hipogastrice (taurine, suine) detașată aproape de originea hipogastrice, emițînd pe traiect o arteră uterină (la femelă) sau deferențială (la mascul) și terminîndu-se cu ramuri vezicale craniale (pentru vezica urinară). La carnivore se detașează din pudenda internă; **2**, sin. *Vezicula ombilicală, vitelină, sacul vitelin*. Organ cu rol în nutriția embrionului la păsări, prin vitelusul conținut, care trece în intestin prin canalul vitelin. Servește ca organ hematopoetic și vasculogen și îndeplinește funcția de respirație pînă la 6—7 zile ca organ unic și pînă la 11—13 zile în completare cu alantoida. Vezicula ombilicală rămîne pînă la ecloziune cînd dispăre prin retractare în abdomen, peretele ei închizînd ombilicul, vitelusul conținut încă urmînd să fie utilizat în primele zile ale vieții postembrionare.

**Omfalopag**. Monstru dublu monoomfal.

**Omfalopatie**. Boală a ombilicului sau a unora dintre componentele lui.

**Omizi**. Larve ale unor fluturi (*Pieris brassicae* — fluturele alb de varză; *Thauma, Liparis* — fluturele de mătase a stejarului) care ingerați odată cu frunzele produc diverse tulburări și stări toxice la animale.

**Omnivor** (lat. *omnis* „tot“, *vorax* „mîncă“). **1**. Denumire atribuită lelor care se hrănesc atît cu alim. origine vegetală cit și cu alim. origine animală (ex. ursul, porcul). **2**. Despre un regim de hrană, care prinde atît alimente vegetale cit origine animală.

**Omoogenitatea linii**. Gradul de nare sub raportul diametrului și fibrelor de lină din cadrul acciuni corporale.

**Omoplat**, sin. *Scapulă, spată*. Os lățit de formă triunghiulară relativă, așezat pe laturile toracelui, avînd fața laterală despărțită în fosa infraspinoasă și supra-spinoasă datorită prezenței unei spine scapulare, terminată ventral printr-o apofiză hamată. Fața medială este ușor excavată de o fosă subscapulară. La toate speciile spata se articulează distal cu humerusul printr-o cavitate glenoidă flancată dorsocranial de o tuberozitate supraglenoidală prezentînd pe partea medială o apofiză coracoidă.

**Onagru** (*Equus onager*). Varietatea cea mai mică a hemionului, răspîndită sub formă sălbatică în Asia de Sud. Se caracterizează prin talie mică (100—110 cm), cap relativ mare, cu urechi mai scurte ca la măgar, gît subțire, trunchi puțin masiv, membre lungi și subțiri. Mînjii pot fi prinși, imblinziți, iar la vîrsta corespunzătoare pot fi utilizați la călărie și portsamar.

**Oncocercoză**. Boală parazitară produsă de nematozi, cu localizări articulare, ligamentare, tendinoase etc.

**Oncologie** (gr. *onkos*: volum, tumoare, *logos*: știință). Ramură a științelor medicale care se ocupă cu studiul tumorilor și al mijloacelor de prevenire, depistare precoce și tratament.

**Oncorhynchus**. Pești răpitori din familia *Salmonidae*, prezenți în bazinul hidrografic pendinte de nordul Oceanului Pacific (coastele Asiei și Americii de Nord). Au corpul alungit de 40—80 cm, ura mare, caudala lată. Coloritul variază în funcție de specie. Toate speciile au valoare economică foarte ridicată ca proaspăt, cît și pentru icre.

**Onura**, V. Bizam (*Ondrata zibethica, bethicus*).

**Onura**. Porțiunea acoperită de cutia nărilor a extremității distale a fiecărui din animalele artiodactile.

**Opa**, sin. *Nellore*. Rasă de zeb originară din India și răspîndită și în alte părți ale Asiei, Africii și Americii. Are o constituție hipermetrică (tală 132 cm, greutate 430 kg, la vaci), cu cap trape-

zoidal, gît scurt, trunchi lung, uger mic și cărnos, membre lungi, subțiri și rezistente, culoare albă sau sură deschisă. Are constituție robustă, dimorfism sexual pronunțat, temperament vioi, precocitate satisfăcătoare, longevitate mare, rusticitate și rezistență remarcabile și aptitudine pentru carne, lapte, tracțiune.

**Ongulat**, sin. *Copilat*. Noțiune folosită pentru denumirea animalelor care prezintă la extremitatea membrelor virful degetelor învelite într-o cutie de corn.

**Onguligrad** (lat. *ungula*: unghie, *gradios*: a merge). Noțiune folosită pentru denumirea animalelor care în deplasare se sprijină pe virful degetelor (cabaline, ovine, taurine etc.).

**Ontogeneză**, sin. *Ontogenie* (gr. *on*, *ontos*: ființă, existență, *genesis*: naștere, generație) (*Haeckel*, 1886). Procesul de dezvoltare a unui organism.

**Onu**. Linie în cadrul rasei de taurine Bălțată românească. Se caracterizează prin faptul că produșii dau cea mai mare cantitate de grăsime; sînt masivi (lungi, largi și adinți), au constituție robustă, conformație armonioasă și aptitudine de carne-lapte.

**Oofag**. Care se hrănește cu ouă.

**Opaque**. Soi nou de porumb, creat în S.U.A., cu conținut ridicat în lizină și grăsime, folosit cu bune rezultate în alimentația porcilor.

**Opărire**. Operațiunea de introducere sau supunere a animalelor după sacrificare la acțiunea apei fierbinți, în vederea îndepărtării părului sau penelor.

**Operatoare** (genă) (*Jacob și Monod*, 1959). Tip de genă de control intim asociată cu una sau mai multe gene structurale, a căror activitate o controlează, în sensul că o genă operatoare activă promovează acțiunea genei sau a genelor structurale cu care este asociată. În acest sens, gena operatoare poate exista într-un stadiu deschis (activ) și un stadiu închis (inactiv). În stadiul deschis, fiecare genă structurală cu care este asociată sintetizează ARN mesager și ca urmare se produce proteina specifică. În

stadiul închis, nici una din genele structurale asociate nu mai sintetizează ARN mesager și ca urmare nu se mai realizează proteinele specifice.

**Opercul** (lat. *operculum*: capac). Pliu tegumentar susținut adesea de plăci osoase, care acoperă deschiderea branhială la majoritatea speciilor de pești.

**Operon** (*Jacob, Perrin, Sanchez* și *Monod*, 1960). Complex alcătuit dintr-o genă operatoare și una sau mai multe gene structurale. Pe lângă aceste elemente, operonul mai prezintă o regiune denumită promotor plasată între genele operatoare și prima genă structurală. În funcție de perioada activă sau inactivă a genei operatoare și operonul se va găsi într-un stadiu deschis sau închis.

**Opistotonus** (gr. *opisthen*: spre înapoi, *tonos*: tensiune). 1. Incurbarea dorsală a regiunii cervicale, cu ducerea capului „pe spate”, în urma contractării tonice a extensorilor capului și gitului (meningite cerebrospinale ș.a.); 2. Întinderea forțată a extremităților (cap, picioare, coadă), din cauza contractării extensorilor, în anumite cazuri de tetanos.

**Opossum**. 1. (*Didelphys marsupialis*). Gen de mamifere marsupiale, arboricole, din America de Nord, cu corpul de circa 45 cm și cu coada de circa 40 cm lungime. Se vîncează pentru blana sa cenușie, foarte apreciată. Se crește și în captivitate; 2. Rasă de iepure cu păr lung, cu o greutate corporală medie de 3,5 kg. Se crește pentru balana sa frumoasă cu jarul lung. Se cunosc trei varietăți: *Opossum albastru de Tasmania*, *Opossum american* și *Opossum australian*.

**Optic** (nerv —), sin. *Perechea I de nervi cranieni, nervul ochiului*. Fascicul nervos-gros, cu origine la nivelul retinei (origine aparentă la nivelul chiasmei optice) străbătînd gaura optică de la nivelul hiatusului orbital.

**Orbicular**. Termen folosit pentru definierea în anatomie a mușchilor care au axul de contracție circular și fiind constituit din fibre musculare striate.

**Orbită** (lat. *orbis*: cerc). Cavități osoase pereche, simetrică, în care se află globul ocular.

**Ordin**. Unitate sistematică folosită în clasificarea plantelor și animalelor fiind superior familiei și inferior clasei. Ordinul grupează mai multe familii avînd înrudiri evidente.

**Oregon pastel**. Varietate de nurcă, sin. *Pastel Royal* (v.).

**Oregon Sapphire**. Varietate de nurcă, sin. *Safir* (v.).

**Organ** (gr. *organon*: instrument). Unitate morfologică din corpul unei ființe, în a cărei structură intră mai multe categorii de țesuturi, avînd formă, dimensiuni, poziție, raporturi etc., proprii, funcție determinată și intrînd în componența unui aparat sau sistem.

**Organe de simț**. Organe specializate ale animalelor, care asigură percepția și analiza (uneori și sinteza) excitanților din mediul înconjurător, așa cum sînt: ochiul, urechea, mucoasa olfactivă, papilele gustative și pielea.

**Organe fotofore**. Formații tegumentare la unii pești marini abisali sau batipelagici. Sînt alcătuite dintr-un grup de celule granulare care secretă substanța luminoasă (luciferina), un canal excretor, un strat de celule cu guanină (guanofori) și la exterior un strat de celule cu melanină (melanofori).

**Organe rudimentare**. Organe care și-au pierdut valoarea funcțională în cursul procesului istoric de evoluție a viețuitoarelor; ele iau naștere în stadiul embrionar, dar nu se dezvoltă pe deplin la adult. Prezența lor la o anumită specie amintește de organe cu structură asemănătoare, dar pe deplin dezvoltate, ale unor specii inferioare filogenetic. Ele dovedesc înrudirea dintre diferite grupe de animale sau plante.

**Organe suprabranhiale**. Servesc peștilor din grupa *Anabantidae* pentru a capta aer atmosferic în actul respirației. Sînt generate prin transformarea scheletului osos al primului arc branhiar (osul keratobranhiar) într-un țesut spongios (labirint).

**Organism. 1.** Orice corp organizat, capabil să existe separat, individualizat, independent; **2.** Ansamblul organismelor care constituie o viețuitoare.

**Organisme mezosaprobe.** Organisme care caracterizează apele în care procesele de autoepurare sînt mai active și oxigenul se găsește în cantități medii.

**Organisme oligosaprobe.** Organisme care caracterizează apele curate, fără substanțe organice în descompunere și cu un conținut normal în oxigen.

**Organisme polisaprobe.** Organisme prezente în apele puternic impurificate cu substanțe organice și cu o cantitate foarte redusă de oxigen.

**Organite celulare.** Formațiuni constitutive permanente ale celulei animale sau vegetale, cu formă structură și compoziție chimică determinate, îndeplinind anumite funcții în viața celulei (de exemplu: citoplasmă, nucleul, mitocondrii, plastidele și altele).

**Organoleptie** (gr. *organon*: organ, *leptos*: surprins, văzut). Termen ce se referă la caracteristicile unor substanțe care pot fi sesizate direct, numai prin organele de simț (gust, miros).

**Organul lui Weber.** Șir de mici oase (*Clastrum*, *Scaphium*, *Intercalarium*, *Tripus*) care leagă vezica inolătoare cu urechea internă la peștii din grupa *Cypriniformes*.

**Oriental.** Rasă de porumbei de ornament.

**Oriental platin.** Varietate de nurecă, sin. *Platin blond* (v.).

**Origine** (lat. *origo*, *inis*: naștere, loc de proveniență). **1.** Termen utilizat în anatomie pentru a indica zona de detașare a unui vas, nerv etc.; **2.** Locul din care provine o boală, un grup de animale etc.

**Orlov**, sin. *Orloff*. **1.** Rasă de cai trăpași, dintre cele mai apreciate din lume. Ca exterior, variază de la tipul ușor, fin și uscățiv, asemănător calului arab, pînă la înfățișarea calului olandez, de talie mare cu corp lung, cap mare și berbecat și cu temperament liniștit. Are aplom-

buri corecte, constituție robustă, temperament vioi, mersul la trap frumos și energic; **2.** Rasă de găini de origine rusească, ameliorată și în Anglia și S.U.A., cu caracter de rasă combatantă. Cu o greutate corporală medie de 2,5—2,7 kg la găină și 3—3,5 kg la cocoș, produce anual 100—120 ouă cu greutate de 55 g și cu coajă pigmentată în brun clar. Produce o carne de calitate excepțională. Are mai multe varietăți de culoare și prezintă o conformație de tip malaez.

**Orlov-american.** Rasă de cai (v. Trăpaș rusec).

**Ornitină.** Aminoacid cu două grupări aminice, care participă în ciclul de formare a ureei (ureogeneză); nu intră în structura proteinelor.

**Ornitologie** (gr. *ornis*, *ornithos*: păsări și *logos* știință). Ramură a zoologiei care se ocupă cu studiul sistematicii, morfologiei, ecologiei și importanței economice a păsărilor.

**Ornitoza**, sin. *Psitacoză*. Boală infecțioasă, contagioasă, inoculabilă, virotică, întâlnită la papagal, galinacee, palmipede, columbiene etc., manifestată prin coriză, dispnee, apatie, anorexie, diaree etc. Este transmisibilă și la om.

**Oro.** Rasă de viermi de mătase (v. Aur chinez).

**Orpington. 1.** Rasă de găini intermediară, cu producție mixtă de carne-ouă, creată în Anglia spre sfîrșitul secolului trecut. Are în medie greutate de 2,5—3,5 kg găina și 3,5—4,5 kg cocoșul și produce ouă mici (55 g) cu coaja pigmentată în brun. Carnea este de calitate deosebită. Se caracterizează prin conformație de tip intermediar, creastă simplă, urechiușe roșii, cioc și fluieri albe sau de culoare neagră-cenușie. Prezintă mai multe varietăți de culoare, dintre care mai importante sînt: galbenă, neagră și albă; **2.** Rasă de rațe grele, formată în Anglia. Se caracterizează prin greutate medie de 3—4 kg și producție medie de 120—150 ouă anual. Are o poziție orizontală și prezintă o culoare galben roșcat uniform, la rățoi cu oglindă în aripă.



**Orșova. 1.** Soi de dud creat la stațiunea sericicolă Orșova, prin polenizarea liberă a soiului Cattaneo cu soiul local de dud comun și selecție repetată. Este un soi de vigoare mijlocie, caracterizat prin înfrunzire timpurie, rezistent la ger și la atacul de bacterioză. În al treilea an produce pină la 15 tone/ha ; **2.** Hibridi de viermi de mătase cu gogoși albe, creați și crescuți în țara noastră, distingându-se : hibridi simpli (Orșova 5/58, Orșova 6/58, Orșova 12/60 etc.) și hibridi dubli (Orșova 1/63 etc.).

**Ortopedie** (gr. *orthos* : drept, *paideia* : educație, creștere). În medicina veterinară definește acea parte a chirurgiei care se ocupă cu corectarea viciilor de conformație a copitei și în sens mai larg, cu studiul bolilor copitei în general.

**Ortosimpatie** (sistem —). Component al sistemului neurovegetativ (antagonist al parasimpatului), identificat macroscopic în dublu lanț ganglionar paravertebral (din regiunea cefalică pînă în cea sacrală) de la nivelul căruia se detașează fibre eferente pentru plexurile organice.

**Ortostatice.** Termen utilizat pentru calificarea fenomenelor care nu se produc decît în poziție verticală a corpului.

**Orz.** Plantă anuală cultivată, din familia *Gramineae*. În cultură se întînesc două specii de orz : *Hordeum vulgare* L. (orzul cu mai multe rînduri) și *Hordeum distichon* L. (orzul cu două rînduri sau orzoaica). În scopuri furajere se cultivă *Hordeum vulgare*. În alimentația animalelor se folosește sub diverse forme : concentrate, paie, nutreț verde, fin, nutreț murat etc. În condițiile din țara noastră se cultivă mai mult orzul de toamnă și produce 3 000—4 000 kg/ha boabe.

**Orzoaică** (*Hordeum distichon*). Specie de orz al cărui spic este format numai din două rînduri de boabe, mai bogate în amidon decît cele de orz. Se folosește la fabricarea berei, iar rezidurile (malț de bere) se administrează în hrana animalelor.

**Oseină.** Substanță organică (fundamentală) din componența osului, avînd proprietatea de a se impregna cu săruri complexe (carbonați de calciu în special).

**Osificare.** Proces biologic complex, de transformare a unui țesut cartilaginuos sau conjunctiv în țesut osos, prin metaplazie și reorganizare cu apariția de travei osoase sau osteoame în substanța fundamentală depunîndu-se săruri de calciu, magneziu etc.

**Osinză.** Denumirea dată grăsimii depuse în cavitatea abdominală la porcii îngrășați, recoltată în procesul prelucrării de abator.

**Osmoreglare.** Totalitatea proceselor prin care se asigură o valoare relativ constantă a presiunii osmotice a lichidelor din organism. Osmoreglarea se realizează mai ales în metabolismul apei și al sărurilor minerale și are o mare importanță în viața animalelor acvatice.

**Osmoză** (gr. *osmos* : impuls). Trecere a solventului printr-o membrană semipermeabilă (permeabilă numai pentru solvent), care separă două soluții cu concentrații diferite. Osmoza se produce dinspre soluția mai diluată spre soluția mai concentrată. Ea este cauzată de diferența dintre presiunile osmotice ale celor două soluții și are loc pînă cînd această diferență este echilibrată de o presiune de altă natură, de exemplu, hidrostatică. Osmoza are un rol foarte important în circulația sucurilor din corpul plantelor și al animalelor.

**Ostealgie**, sin. *Osteoalgie*. Durere osoasă neinflamatorie.

**Osteită.** Inflamația țesutului osos.

**Osteoartrita.** Inflamația simultană a unei articulații și a porțiunilor osoase de contiguitate, avînd origine variată și prezentîndu-se sub aspect diversificat.

**Osteoblast.** Celula osoasă tînără.

**Osteocit.** Celula osoasă matură, inclusă în osteoplaste (cavități de plasament în

substanța fundamentală) și prezentind fine prelungiri protoplasmatiche anastomozate cu ale osteocitelor din jur.

**Osteoclast.** Celulă osoasă gigantă dotată cu proprietatea de a distruge osul. Rare la animalele mature, în general incapabile de multiplicare; se pare că au un rol deosebit în remanierea osului.

**Osteofibroza**, sin. *Osteită fibroasă deformantă, boala capului mare* etc. Boală a animalelor domestice și sălbatice care se manifestă prin îngroșarea oaselor capului și ale membrilor, tulburări locomotorii, dentare etc.

**Osteogeneza.** Procesul de formare și dezvoltare a osului.

**Osteologie** (gr. *osteon*: os, *logos*: știință, studiu). Parte a anatomiei care se ocupă cu studiul sistematic al scheletului și oaselor componente.

**Osteom.** Neoplasm benign al țesutului osos.

**Osteomalacie.** Boală complexă de demineralizare a oaselor animalelor adulte, fie prin resorbție osoasă accelerată, fie prin absența remineralizării. Boala rezultă cel mai frecvent consecutiv unei carențe în fosfor (carență de aport sau carență de utilizare); se manifestă prin dureri, predispoziție la fracturi, ramolisment osos, șchiopături etc.

**Osteomielită.** Inflamația acută sau cronică a țesutului osos și a măduvei osoase produsă în mod obișnuit de o infecție, manifestată prin procese supurative, necrotice etc., localizate la nivelul osului afectat.

**Osteon.** Unitatea structurală a osului, fiecare osteon fiind reprezentat de un sistem de lamele osoase concentrice (telescopate) așezate în jurul unui canal (Havers) ocupat de un capilar.

**Osteopatie.** Termen general definind orice afecțiune osoasă, indiferent de origine, aspect etc.

**Osteoperiostită.** Termen sub care se definește inflamația simultană a periostului și a țesutului osos din zona corespunzătoare.

**Osteoporoză** (gr. *osteon*: os; *poros*: por), sin. *Atrofie osoasă* sau *chimiodistrofie osoasă aplazică*. Leziune osoasă provocată de carența în proteide sau în calciu (carență de aport sau de utilizare). Se manifestă clinic prin remodelismul oaselor lungi cu sensibilitate și fracturi spontane, urmată de o rarefiere a substanței osoase, deformări osoase, tulburări locomotorii etc. Este o afecțiune întâlnită mai frecvent la animalele bătrâne.

**Osteospongioză.** Exagerarea porozității osului printr-un proces de rarefacție osoasă.

**Ostfriză.** 1. Rasă de taurine formată în R. F. Germania, la sfârșitul secolului al XIX-lea prin încrucișarea rasei olandeze cu vitele locale. Culoarea este bălțată alb cu negru, cu predominarea negrului. Este perfecționată în direcția producției de lapte (anual 4 400 l de lapte cu circa 4% grăsime). Este răspândită în aproape toate țările de pe glob (v. și Friză germană); 2. Rasă de găini ușoare (1,7–2,5 kg la găină și 2,5–3,0 kg cocoși) care produce ouă mici (55 g) cu coaja pigmentată. Prezintă varietăți de culoare argintie și aurie și are un exterior de găină mediteraneană, cu creasta simplă, mare și atârând la găini, cu urechile albe și fluierul cenușii.

**Ostrea sublamellosa**, sin. *Stridie*. Moluscă bivalvă marină de 6–9 cm lungime care se găsește în zona țărmurilor stîncoase unde stau fixate la adâncimi de 10 m. Are cochilia ovalară sau ovalar-alungită cu valvele neegale, groase și prevăzute cu striuri solzoase. Coloritul cochiliei cenușiu cu nuanțe gălbui sau albastrii. Are valoare economică, fiind consumată de om.

**Ostreicultură.** Ramură a acvaculturii care are ca obiectiv creșterea, protejarea și comercializarea Ostreelor (stridiilor). Se practică în special în golfuri, unde în parcuri speciale se aduc larvele și se suspendă pe anumite stative în locuri nepoluante, la adăpost de prădători și unde sînt hrănite.

**Ostreinos** (*Mugil saliens*). Specie de pește din familia mugilidelor, lung de 25–30 cm, cu greutatea de 200–300 gr, asemănător cu chefalul, dar mai mare decît acesta. Trăiește în Oceanul Atlantic, în Marea Mediterană și în Marea Neagră. La noi se pescuiește toamna în cantități mici.

**Osul amar.** Denumire improprie a plăcii cornoase dispusă pe partea ventrală a bazioccipitalului la craniul Ciprinidelor. Servește împreună cu dinții faringieni la mărunțirea hranei.

**Osul caprei.** Tară dură, cu sediul fix pe maleola inferioară și internă a tibiei, întilnită la cal. Este produs de traumatisme, oboseală, surmenaj, servicii pe terenuri dure etc. Este o tară cu o frecvență foarte scăzută.

**Osul laptelui.** Apofiză spinoasă a ultimei vertebre dorsale care apare mai proeminentă la vacile din tipul de lapte, cu constituție fină și la cele cu stare de întreținere și sănătate necorespunzătoare. Este un semn „fals”, care nu are legătură cu producția de lapte.

**Otavă.** 1. Producție obținută din a doua cosire pe pajștiile naturale; 2. Producția obținută din lăstarii de bază și mugurii de pe cotlet, la plantele perene (sau anuale) cu mai multe recolte pe an.

**Otăvire.** Însușire a plantelor erbacee de a se regenera după cosit sau după pășunat. Otăvirea constă în creșterea lăstarilor la baza plantei sau din mugurii de pe colet. Datorită acestei însușiri, plantele furajere perene care alcătuiesc vegetația pajștilor naturale produc mai multe recolte în perioada de vegetație. Prin măsuri agrotehnice, prin irigație și prin crearea de noi soiuri, otăvirea poate să fie stimulată.

**Oteetomie.** Operația de amputare a urechilor (la ciine în special).

**Otită.** Inflamație auriculară, distingîndu-se *otite externe*, *otite medii* și *otite interne*.

**Otolit.** Formațiune calcaroasă care se găsește în urechea internă la pești și este caracteristică pentru aceștia. După

inelele care se găesc pe suprafața otolitelor se poate determina vîrsta peștilor.

**Otomieoză.** Boală auriculară produsă de *Aspergillus*, localizată în conductul auricular intern.

**Otopatie.** Termen general folosit pentru definirea oricărei boli auriculare, indiferent caracterul, originea sau aspectul ei.

**Otoree.** Scurgerea de lichid purulent din ureche prin conductul auditiv extern, datorită existenței unei otite (externe sau mijlocii), unei mastoidite etc.

**Otterhound**, sin. *Cîinele de vidre*. Rasă de cîini de vînațoare ce se caracterizează printr-un miros foarte fin, permițîndu-i astfel să urmărească dira de miros al vidrei chiar și după 10–12 ore. Ca exterior se aseamănă cu rasa Bloodhound cu păr dur, cu capul mai mare, gitul mai scurt, trunchiul mai îndesat și părul foarte bogat. Culoarea cel mai adesea cenușiu cu pete negre și roșii.

**Ou.** Termen general prin care se definește o celulă rezultată dintr-un ovul fecundat de un spermatozoid și din care se poate dezvolta un nou individ. Nucleul oului provine din nucleele gameților care s-au unit. În citoplasma sa, oul cuprinde substanțe de rezervă, care vor hrăni embrionul ce se dezvoltă. Totalitatea acestor substanțe se numește vitelus nutritiv. Restul citoplasmei se numește vitelus formativ.

**Ou de pasăre.** Ou constituit din gălbenuș, care poate fi zigot (ou) sau ovulă, după cum în trompă s-a realizat sau nu fecundarea și care în procesul de traversare a oviductului s-a învelit în membranele terțiare (cite două straturi de albuș dens sau fluid, două membrane cochilare și coaja calcaroasă). Oul prezintă diferențe în funcție de specie, rasă, vîrstă etc. în ceea ce privește greutatea, forma, proporția părților componente, compoziția chimică etc.

**Ou oligolecite.** Ouăle produse de celerate, echinoderme, procordate și mamifere și care se caracterizează prin vitelus nutritiv foarte puțin.

**Ouă mezolecite.** Ouăle produse de amfibieni, viermi anelizi și multe alte grupe de animale și care se caracterizează prin vitelus nutritiv mai puțin bogat și neseplat de cel formativ.

**Ouă telolecite.** Ouăle produse de păsări, reptile, pești selacieni și teleostei și de moluște cefalopode și care se caracterizează prin vitelus nutritiv abundent, separat de vitelusul formativ.

**Oușor.** Linie a rasei Huțule, formată în anul 1934, reprezentând astăzi 15% din structura efectivului matcă a hergheliei Lucina. Se caracterizează prin talie relativ mare, format corporal dreptunghiular, conformație puțin armonioasă (cap mare, gît scurt și gros, trenul posterior relativ îngust, membre subțiri), aptitudini bune pentru portsamar și tracțiune, realizând mersuri corecte și sigure.

**Ovalbumină.** Albumină cu mare valoare nutritivă, prezentă în albușul de ou, termen care în mod curent se folosește pentru proteinele din albuș: *ovalbumina*, *ovoconalbumină*, *ovoglobulina*, *ovomucina* și *ovomucoidina*.

**Ovar** (lat. *ovarium*), sin. *Gonadă femelă cophoron*. Organ glandular esențial al aparatului genital femel care are rol în producerea ovulelor și un important rol endocrin realizat prin elaborarea hormonilor estrogeni și a progesteronei. Situat în cavitatea abdominală înăpoia rinichilor (iapă, scroafă, cătea, iepuroaică) sau în conductul pelvin (vacă, oaie, capră), ovarul este înconjurat incomplet de seroasa peritoneală care la acest nivel poartă denumirea de mezo-varium. Este format dintr-o zonă corticală în care se găsesc foliuli ovarieni și corpi galbeni în diferite stadii de evoluție, și o zonă medulară bogat vascularizată și inervată în care este diseminată glanda interstițială.

**Ovariectomie**, sin. *Ooforectomie*. Îndepărtarea sau ablația ovarelor prin intervenție chirurgicală. Ovariectomia poate fi: unilaterală, cînd se îndepărtează un singur ovar și bilaterală cînd se excizează

ambele ovare; în acest ultim caz funcția de reproducere este complet abolită.

**Ovariopatie** (*ovarium*: ovar; *pathos*: boală). Proces morbid, localizat la nivelul ovarului, cu etiologie variată: endocrină, infecțioasă, traumatică, carențe alimentare și vitamino-minerale; constituie cauza frecventă a infertilității.

**Ovarită**, sin. *Ooforită*. Inflamația acută sau cronică a ovarului provocată, îndeosebi de agenți infecțioși. La vacă poate să apară în urma palpării brutale a ovarelor.

**Ovariotezis**, sin. *Ovotestis*. Formă de hermafroditism caracterizat prin existența unei gonade compuse în care se găsește atît țesut ovarian cît și țesut testicular. Animalele cu această anomalie se exclud de la reproducție.

**Ovariotoom**. Instrument chirurgical, special conceput, folosit în ovariectomie.

**Ovariectomie**. Înlăturarea prin secționare, numai a unei părți din ovar.

**Ovăscior** (*Arrhenatherum elatius*). Graminee perenă înțilnită spontan pe pajiștile naturale, mai cu seamă în fînețele colinare, în livezile cu pomi, pe terenuri îngrășate în mod sistematic cu gunoi de grajd etc., mai rar cultivată. Este de talie înaltă și se caracterizează prin producții ridicare.

**Ovăscior auriu** (*Triesetum flavescens*). Graminee perenă, crește spontan în fînețele colinare, în livezile cu pomi sau pe terenurile cu soluri eutrofe (pe cele îngrășate prin tîrlire). Are talie înaltă, cu tulpinile și frunzele păroase. Nu rezistă la pășunat. Dă producții relativ mari, în medie 5—6 t/ha fin.

**Ovăz**. Graminee anuală furajeră cultivată. Se folosește în alimentația animalelor sub diverse forme: concentrate, nutreț verde, nutreț murat, paie, pleavă etc. Produce 2 000—3 000 kg boabe la ha. Cultivat pentru masă verde se recoltează începînd cu faza de burduf și pînă înspică. Produce 25—30 t/ha masă verde.

**Ovicid** (lat. *ovum*, *ovi*; ou, *caedere*: a ucide). Substanță care are proprietatea de a distruge ouăle insectelor, acarienilor etc.

**Oviduct** (lat. *ovum*: ou; *ductus*: canal), sin. *Trompa uterină*, *trompa lui Fallope*, *salpinx*. Canal subțire, flexuos, înconjurat de seroasa peritoneală care la acest nivel poartă denumirea de mezo-salpinx. Prezintă o deschidere anterioară (*ostium abdominală*) și o deschidere posterioară (*ostium uterină*). La extremitatea anterioară, oviductul prezintă o dilatare, sub forma unei pîlnii, denumită pavilionul trompei. Ca structură oviductul este format din: mucoasă, musculoasă și seroasă.

**Ovișer** (lat. *ovum*: ou; gr. *gennan*: a produce). Țesut sau zonă în care se formează ovulele.

**Ovine** (lat. *ovis*: oaie). Denumire generică dată pentru toate categoriile de oi.

**Ovipar** (lat. *ovum*, *ovi*: ou; *parere*: a produce, a naște). Animal care se reproduce prin ouă depuse în mediul înconjurător. Cele mai multe animale sînt ovipare (majoritatea verminilor, muștelor, insectelor, majoritatea speciilor de pești, batracienii și reptilele, păsările; dintre mamifere sînt ovipare numai monotremele).

**Ovipoziție**. Expulzarea din oviduct a oului maturat, într-o perioadă care la păsări durează în medie 40 minute. Procesul se desfășoară sub control endocrin.

**Ovocit** (lat. *ovum*: ou; gr. *Kytos*: celulă), sin. *ooxit* (gr. *oon*: ou; *Kytos*: celulă). Denumire dată celulelor germinative în timpul anumitor stadii evolute în procesul ovogenezei.

**Ovogal**. Premix utilizat pentru stimularea ouatului la găinile hibride ouătoare. Este un amestec omogen de vitamine, aminoacizi de sinteză și săruri minerale.

**Ovogeneză**. Proces de formare a celulelor sexuale la femele. Se pot deosebi trei faze în cadrul acestui proces: faza premeiotică, meiotică și postmeiotică. În faza premeiotică, celulele primordiale denumite *ovogonii* constituie elementele din care se vor forma (după o fază intermediară de ovogonie secundară) *ovociții*

*primari* caracterizați prin număr diploid, de cromozomi (2n). În faza meiotică, ovociții primari intră în meioza primară și se obțin doi *ovociți secundari* (cu număr haploid de cromozomi — n) din care numai unul este normal (conținând toate elementele caracteristice unei celule). Celălalt, denumit *primul globul polar* fiind anormal, conținând doar un nucleu cu unul din seturile de cromozomi. Din ovocitul secundar, la sfîrșitul meiozei secundare se formează o *ovotidă normală* și cel *de-al doilea globul polar*. De regulă, ovocitul secundar își oprește evoluția în metafază sau anafază, rămînînd în acest stadiu pînă în momentul fecundării (faza postmeiotică).

**Ovoglobulina**. Tip de proteină care intră în structura albușului din ou.

**Ovomucoid**. Glicoproteidă existentă în albușul de ou.

**Ovoseop** (lat. *ovum*: ou; gr. *skopein*: a observa). Aparat utilizat în avicultură pentru a determina mărimea și forma camerei cu aer a ouălor, mobilitatea gălbenușului, starea șalazelor, fazele dezvoltării embrionare din ouăle supuse incubăției etc. De asemenea, în procesul de incubăție se poate urmări dezvoltarea embrionară și se poate determina dacă, oul a fost fecundat (după 5—7 zile de incubăție) dacă embrionul este viu sau mort și dacă este dezvoltat normal.

**Ovartestis**. V. Ovariotestis.

**Ovotransferină**. Metalproteidă care conține fier; este localizată în albușul de ou și are rol în transportul fierului.

**Ovoviteline**. Fosfoproteide existente în gălbenușul de ou. Conțin peste 2%, fosfor și sînt, de regulă, asociate cu lecitinele. Au rol în a furniza fosforul și aminoacizii necesari dezvoltării embrionului și animalelor tinere. Din singele găinilor ouătoare s-au izolat serumviteline care sînt analoage ovovitelinelor.

**Ovovivipare** (lat. *ovum*: ou; *vivus*: viu; *parere*: a produce, a naște). Despre unele animale, la care ovulele rămîn în oviducte o anumită perioadă de timp, în cursul căreia în ou are loc dezvoltarea

țarea embrionară. La animalele ovovipare, puilul iese din ou imediat după expulzare (ex. salamandra neagră, șopârla de munte, vipera).

**Ovul**, sin. *Ovulă*. Celulă sexuală produsă de organismul femel, aptă pentru fecundație formată din: nucleu (pata germinativă a lui Purkinje) în interiorul căruia este un nucleol; citoplasmă alcătuită din vitelus nutritiv la interior și vitelus formativ sau deutoplasmă la exterior delimitată de membrană vitelină. În afara membranei viteline se găsește zona pellucidă, substanța hialină, transparentă, secretată de corona radiată care înconjoară, la exterior ovulul;

**Ovula**. V. Ovul.

**Ovulație**, sin. *Dehiscența foliculară*. Proces fiziologic prin care se înțelege expulzarea ovulului înconjurat de corona radiată, din cavitatea foliculară printr-un loc de minimă rezistență numit stigmă. Ovulația poate fi spontană, care se declanșează, periodic în timpul estrului sau la câteva ore după sfârșitul lui (scroafă, iapă, vacă, oaie); provocată când expulzarea ovulului are loc după actul sexual (iepuroaică, pisică) sau este produsă artificial prin administrarea unor substanțe hormonale sau cu ajutorul excitanților mecanici sau electrici.

**Owassi**. Rasă de oi, ce se crește în Israel, specializată în producția de lapte.

**Oxford**. Rasă de oi de carne și lână scurtă, formată în Anglia, cu conformația și greutatea asemănătoare cu rasa Hampshire, din care s-a format. Este foarte precoce, are o mare capacitate de folosire a hranei și predispoziție accentuată de îngrășare. Produce carne de foarte bună calitate, lână ceva mai groasă decât celelalte rase din grupă, sînt bune de lapte și prolifică, se adaptează ușor. Greutatea oilor adulte este de 85—95 kg și a berbecilor de 120—140 kg. Producția de lână este de 4—4,5 kg anual. Se caracterizează printr-o mare prolificitate.

**Oxid de calciu** (lat. *calx-calcis*: piatră), sin. *Var nestins*. Bulgări de mărimi dife-

rite, de culoare albă-cenușie, obținuți prin calcinarea rocilor calcaroase la temperaturi ridicate.

**Oxid de carbon**. Gaz incolor, mai greu decît aerul, produs în urma arderilor incomplete ale diferiților combustibili. Are o afinitate foarte mare pentru hemoglobină cu care formează carboxihemoglobina, compus stabil. Intoxicațiile au un caracter supraacut și se termină cu moartea prin asfizie.

**Oxidoreductaze**. Clasă de enzime care catalizează reacțiile de oxidare și reducere (redox) prin: transfer de electroni, transfer de hidrogen, combinare cu oxigenul molecular etc. Exemple: dehidrogenaze, citocromi, citocromoxidaza.

**Oxigen** (gr. *oxus*: acid, *gennân*: a produce). Gaz incolor, inodor, insipid, care intră în compoziția atmosferei în proporție de 20,95%. Element indispensabil pentru procesele de respirație și de oxidare.

**Oxigenarea singelui**. Proces de transformare a singelui venos în singe arterial sub acțiunea oxigenului din aerul inspirat. Oxigenul inspirat prin căile respiratorii trece prin perețele alveolelor pulmonare în capilarele sanguine și se combină cu hemoglobina din globulele roșii, transformînd-o pe aceasta în oxihemoglobină.

**Oxihemoglobină**. Compus dissociabil al hemoglobinei (Hb) cu oxigenul molecular; constituie suportul chimic al transportului de oxigen de la plămîni la țesuturi.

**Oxitetracilină**. Antibiotic cristalin, amfoteric, cu spectru larg, avînd formula generală  $C_{22}H_{24}O_8$ , produs de *Streptomyces rimosus*; produs comercial prin fermentație.

**Oxiuroza**. Helmintoză intestinală înțilinită la ecvine, provocată de către viermii albi-cenușii, care trăiesc în intestinul gros (cecum, colon și rect). Se manifestă prin prurit anoperineal, provocat prin prezența, la nivelul anusului,

a femelelor de oxiuri fecundate. Mîncărimile atrag leziuni și depilații, adesea importante la baza cozii.

**Oze**, sin. *Monozaharide*. Glucide simple conținînd în moleculă un număr relativ mic de atomi de carbon și care nu pot fi hidrolizate în alte componente mai simple cu caracter glucidic. După grupa chimică funcțională se clasifică în aldoze ( $-CHO$ ) și cetoze ( $>C=O$ ), iar

după numărul atomilor de carbon în: trioze, tetroze, pentoze, hexoze etc.

**Ozon**. Stare alotropică a oxigenului ( $O_3$ ) care se scindează cu ușurință trecînd din nou în acest element. Intră în compoziția normală a atmosferei (1,3–1,9 mg/100 m<sup>3</sup> aer) și are o puternică acțiune bactericidă, sterilizantă. Produs pe cale artificială, este utilizat ca dezinfectant și dezodorizant.







**Padan.** Populație cabalină italiană, puțin omogenă, ce se crește în cîmpia Padului, obținută prin încrucișarea calului local cu cai belgieni, bretoni, perșeroni. Are aptitudini pentru tracțiune grea și pentru lucrările grele din agricultură.

**Padoc.** Spațiu în afara adăposturilor de animale împrejmuț și amenajat în mod special, destinat întreținerii și mișcării în aer liber a diferitelor specii și categorii de animale domestice. Poate fi individual sau colectiv, cu pardoseală din pământ sau pavat, cu diferite amenajări (umbrare, jgheaburi de hrănire, de adăpare etc.).

**Padovană.** V. Paduană.

**Paduană,** sin. *Padovană.* Rasă foarte veche de găini originară din Italia. Are o greutate de 1,5—2,0 kg găina și 2—2,5 kg cocoșul, produce ouă mici (55 g) cu coaja nepigmentată și produce o carne excelentă. Prezintă indici de incubăție scăzuți, ca urmare a unei mai mari mortalități embrionare. Cu o conformație generală de tip mediteraneană găinile se caracterizează prin moț mare, globulos, format din pene de aceeași culoare cu a penelor de pe cap și prin barbă dezvoltată. Bărbițele și urechiușele sînt atrofiate și acoperite de penele de pe față. Fluerele sînt cenușii-albăstrui. Se cunosc mai multe varietăți de culoare : albă, aurie, herminată etc. Enormă dezvoltare a moțului, care acoperă com-

plet ochii, constituie un impediment în căutarea hranei.

**Pagelus.** Pești răpitori marini, de talie mijlocie din ordinul *Perciformes* din M. Mediterană și M. Neagră, Oc. Atlantic. Are corpul înalt și comprimat lateral, cu linia spatelui curbă. Solzii mari acoperă și obrații. Gura este mare și prevăzută cu dinți de mai multe feluri. Dorsala este alungită. Coloritul corpului roșcat viu. În M. Neagră există specia *P. erythrimus* de 50 cm. Are importanță economică.

**Pahar de muls.** Parte componentă a aparatului de muls cu care se efectuează extragerea laptelui dintr-un mamelon. Paharul de muls constă dintr-un cilindru rigid din metal inoxidabil sau material plastic și manșonul de cauciuc.

**Pahiblefaroză** (gr. *pachis* : gros ; *blefarom* : pleopă). Îngroșarea pleoapelor, în urma blefaritelor cronice.

**Pahicefalie** (gr. *pachis* : gros ; *Kefali* : cap). Îngroșarea oaselor craniului.

**Pahidaetilie.** Îngroșarea exagerată a acropodiului, la unele animale avînd caracter congenital.

**Pahipleurită,** sin. *Pahipleură.* Îngroșarea pleurei prin reacție conjunctivovasculară, obișnuită în pleuritele cronice.

**Pajiște.** Suprafață de teren ocupată de vegetație ierboasă perenă, utilizată pentru producerea nutrețului (masă verde sau fin), Pajiștile pot fi *naturale*, atunci cînd sînt formate din vegetație spon-

tană, sau *semănată* (cultivate) atunci cind sînt create în urma cultivării unui amestec de leguminoase și graminee perene.

**Pajiște cultivată;** V. Pajiște semănată.

**Pajiște naturală,** sin. *Pajiște permanentă*. Termen care se referă la suprafețele de teren acoperite cu o vegetație ierboasă spontană. Pe glob pajiștea naturală ocupă o suprafață de 1,7 ori mai mare decît arabilul (1,461 miliarde ha). În țara noastră pajiștea naturală ocupă o suprafață de 4 459 700 ha, din care 3 037 200 ha sînt pășuni, iar 1 422 500 ha sînt finețe, reprezentînd 18,7% din suprafața totală a țării, respectiv 30% din terenul agricol. Producția medie pe pășuni este în jur de 7—8 t/ha masă verde, iar pe finețe de 8—10 t/ha masă verde.

**Pajiște semănată,** sin. *Pajiște cultivată, pajiște temporară*. Termen care se referă la suprafețele de teren acoperite cu o vegetație ierboasă cultivată, fie cu o plantă anuală, fie mai cu seamă, cu una sau mai multe plante perene semănată împreună (în amestec). Pajiștea semănată se organizează fie în arabil, fie în locul pajiștilor naturale degradate, slab productive, prin deștețirea acestora. În etapa actuală suprafețele cu pajiști semănată în țara noastră, se cifrează la circa 300 000 ha. Sînt superioare celor naturale fiind mult mai productive. În medie produc 60—70 t/ha masă verde la irigat și 25—30 t/ha la neirigat.

**Palatabilitate.** Însușire organoleptică apreciată pe baza senzației de gust, miros și aromă, obținute din masticarea și degustarea produsului. Denumirea provine de la faptul că senzația este percepută la nivelul palatului și vălului palatin.

**Palatin. 1.** (nerv). Se distinge un *nerv palatin mare* (ramură a nervului maxilar al trigementului și un *nerv palatin mic* ambii distribuindu-se zonei palatine); **2.** (os —). Os al craniului, situat la nivelul orificiului naso-faringian, prezentînd o porțiune orizontală (completînd palatul dur) și o porțiune verticală (delimitînd hiatusul maxilar).

**Palatină. 1** (arteră —). Arterele distribuite zonei palatine, distingîndu-se: o *A. palatină ascendentă*, o *A. palatină descendentă*, redusă, o *A. palatină mare* și o *A. palatină mică*; **2.** Rasă de porci locală primitivă, asemănătoare cu rasa Stocli, avînd însă o masă corporală mai mare. În trecut se creștea pe scară largă mai ales în sud-estul țării. A luat parte la formarea altor rase prin încrucișarea cu rasele perfecționate.

**Palemon.** Crevete din apropierea țărmlului unde se găsește între tufele de vegetale submerse. Se caracterizează printr-un rostrum bine dezvoltat și cu zimți pe muchii. Perechile întia și a doua de picioare toracice sînt prevăzute cu pensă (pensa de la piciorul al doilea mult mai mare). În apele teritoriale românești se cunosc: creveta de iarbă, caracterizată printr-un rostrum drept și prevăzut cu 5—6 denticuli deasupra și 3—4 dedesubt; creveta de piatră, caracterizată printr-un rostrum lung ușor curbat în sus și prevăzut cu 6—10 denticuli deasupra și 3 dedesubt. Ambele specii au valoare economică.

**Palinuridae.** Familie de crustacei decapozii care cuprinde langustele și homarii.

**Palmar** (lat. *palma*: palmă, palma mîinii). Care aparține palmei mîinii (feței volare a autopodiului): aponevroză palmară etc.

**Palmipedă.** (lat. *palma* „palmă“ și *pes. pedis*: picior). Denumire dată păsărilor acvatică care au picioare palmate (cu degetele reunite) printr-o membră înotătoare). Ex. rațele, giștele etc.

**Paloblu.** Varietate de nură obținută prin încrucișare între *Palomino canadian* și *Silverblue*.

**Palomino.** Rasă de iepure de carne formată în S.U.A. din diferite rase americane, cu greutate de 4—5 kg. Are o blană elastică și lucioasă, de culoare crem clar sau auriu-roșcat; prezintă urechi de grosime mijlocie și drepte, ochi maro și unghii pigmentate.

**Palomino american**, sin. *Palomino canadian*. Varietate de nărcă, mutație recesivă din grupa nărcilor maro. Are o culoare bej cu nuanță aurie-arămie și prezintă un puf albăstrui deschis. Este o nărcă robustă, cu prolificitate bună dar care are blană cu valoare mai redusă ca urmare a structurii relativ grosolane. Se folosește larg la încrucișări mai ales cu nărci albastre, producând nărci de sau trerecesive valoroase (ex. Perla americană).

**Palomino Jenz**. Varietate de nărcă mutantă recesivă, v. *Pastel* alb finlandez.

**Palomino suedez**. Varietate de nărcă mutantă recesivă din grupa nărcilor maro. A apărut în Suedia din nărci *Pastel Soklot*. Are o culoare bej, mai închis decât la Palomino american. Este folosită la încrucișări cu nărci Pastel pentru obținerea unor culori intermediare și mai ales cu nărci albastre pentru producerea nărcilor de tip Perla.

**Palouse**. Rasă de porci pitici, ce se crește în S.U.A., în scopuri experimentale.

**Palpație**, sin. *Palpare* (lat. *palpare*: a atinge, a pipăi). Metodă de examinare a animalului, prin acțiune manuală digitală sau cu ajutorul pumnului închis, a unei regiuni sau organ în scopul stabilirii variațiilor de mărime, formă, consistență, tensiune, temperatură, sensibilitate, mișcare, poziție etc.

**Palpebral** (lat. *palpebra*: pleoapă) care aparține pleoapei sau se referă la pleoapă: cili palpebrali etc.

**Palpebrale** (artere -). Fine arteriole distribuite pleoapelor, distingându-se: o *A. palpebrala inferioară* și o *A. palpebrala superioară*.

**Panard**. Defect de aplomb care constă în devierea de la linia de aplomb (răsucire) spre înafară a membrilor, de la diferite nivele (cot, genunchi, fluiet, bulet, chișită sau copite, ultimele fiind depărtate prin pensă și apropiate prin călcie). Acest defect determină presiuni, șocuri și solicitări anormale asupra copitei, tendoanelor și ligamentelor, mersuri parazitare, puțin spornice și oboseală.

**Panarițiu**. Inflamație flegmonoasă a piclii degetelor din zona apropiată matricei unguale. Prin extensiunea sferei s-a folosit pentru definirea inflamațiilor digitale în general, distingându-se *panarițiu eritematos* (sau subepidermic), *panarițiu flegmonos* (sau conjunctiv) și *panarițiu tendinos* (localizat la tecile tendoanelor).

**Pană**. Formațiune epidermică specifică păsărilor, alcătuită din celule coronoase. Rele conducătoare de căldură, contribuie la apărarea de frig a organismului și la zbor. Pana se formează în timpul dezvoltării embrionare, păsările nidifuge fiind la ecloziune îmbrăcate cu puf embrionar.

**Pană axială**. Pană mare, cu lama întregă și simetrică, situată în dreptul degetului mare, care la Fazianide și Columbide separă remigele primare de cele secundare.

**Panexin**. Premix ce conține amprolium, ethopabate și sulfaquinoxalină, cu spectru larg de acțiune împotriva coccidiilor, destinat să ajute la prevenirea coccidiozelor la toate păsările.

**Panereas**. Glandă cu dublu rol (endocrin și exocrin) situată în zona plafonului cavității abdominale (la mamifere) sau între brațele ansei duodenale (la păsări), în structura lui cuprinzând: acini glandulari (glanda cu secreție exocrină) care-și varsă produsul prin canalul pancreatic (Wirshung) eventual și prin canale secundare, în duoden și insule Langerhans (glanda cu secreție endocrină) producătoare de insulină (ce trece direct în sânge).

**Pancreaticoduodenală** (arteră -). Arteră colaterală a arterei hepatice (sau terminală a arterei gastroduodenale) și terminată prin o ramură duodenală pancreatică.

**Pancreatină**. Substanță sub formă de pudră amorfă, obținută din pancreasul proaspăt de porc: conține amilopepsină, tripsină, steapsină și alte enzime.

**Pancreatită**. Inflamație a pancreasului, produsă de factori toxici, alergici, in-

fecțioși ș.a., manifestată prin dureri abdominale („abdomen acut“), diaree, poli-fagie, eventual diabet zaharat etc.

**Pancreozimină.** Extract brut din mucoasa intestinală care stimulează secreția sucului pancreatic.

**Pandur.** Soi nou de păiuș înalt, productiv, creat și omologat în țara noastră în 1975.

**Panțică.** V. Tenie.

**Panicul. 1** (lat. *paniculus*, de la *pannus*; haină, spic). Noțiune generală, definind unele straturi subcutane. Ex.: panicul grăsos (stratul de țesut gras subcutan), panicul cărnos (pielosul) etc. **2.** Inflorescență recemoasă compusă, care este de fapt un racem compus, la care ramificațiile secundare de primul ordin sînt dispuse etajat. Se întîlnește la unele specii de graminee anuale și perene (ovăz, ovăscior, obsigă etc.).

**Panmieloftizie**, sin. *Panmielopatie*. Reducerea activității globale (eritropoeză, leucopoeză, trombopoeză) a măduvei osoase hematoformatoare.

**Panmixie.** Împerechere la întîmplare. Termen definind posibilitatea oricărui individ de a se împerechea cu orice individ de sex opus din aceeași populație.

**Panoftalmia metastatică.** Complicație oculară în boli infecțioase (piobaciloză, gurmă etc.), manifestată prin iridocicloroidită supurativă.

**Pansaj** (lat. *pensum*: îndatorire, preocupare). Operațiuni destinate întreținerii igienei corporale a animalelor.

**Pansaj mecanic.** Efectuarea pansajului la animale cu ajutorul unor aspiratoare electrice prevăzute cu un cap curățitor.

**Pansament. 1.** Aplicarea metodică pe o regiune bolnavă a unui topic sau a unui aparat destinat să o mențină într-o anumită poziție. **2.** Artificiu de protecție a plăgii, reprezentat printr-o compresă de tifon și un strat de vată.

**Panzelleria.** Rasă de măgari italiană, crescută în insula omonimă, apreciată pentru sobrietatea sa, rezistența la muncă și temperamentul vioi. Are talie medie (1,35—1,38 m), crupă bine conformată,

urechi nu prea lungi, purtate înainte, robă neagră, ceva mai deschisă pe partea ventrală.

**Pantera**, sin. *Leopard* (*Felis pardus*). Specie de mamifer carnivor din familia felidelor, cu corpul suplu și musculos, cu coadă lungă, blană de culoare galbenă sau galbenă roșcată, presărată cu pete inclare negre. Trăiește în pădurile din Africa, din sudul și sud-estul Asiei, provocînd pagube printre animalele domestice. Se vîncează pentru blana sa apreciată.

**Pantera neagră.** Formă de panteră, cu blana neagră, ce trăiește în India.

**Panzootic.** Care afectează un număr mare de animale, din diferite specii; care se referă la panzootic.

**Panzootie. 1.** Termen general utilizat pentru definirea unei boli (în principiu contagioasă), răspîndită pe tot globul și la toate speciile; **2.** În sens precis, boală cu extensiune exagerată, afectînd în același timp toate speciile dintr-o regiune dată. Implică noțiunea de simultaneitate.

**Papagalii.** Denumire dată unor genuri de păsări tropicale arboricole, cățărătoare, din ordinul psitaciformelor, cu penaj viu colorat cu ciocul gros și caracteristic curbat, cu picioare terminate cu patru degete. Se cresc în colivii ca păsări de agrement, unele specii putînd reproduce cîteva cuvinte și altele rămînînd doar păsări frumoase, crescute pentru decor. Mai frecvent se cresc dintre papagalii „vorbitori“ *Ara macao*, *Paleornis torquata* și *Pasittacula Krambi* (Micul Alexander) precum și *Nymficus hollandicus* (Nimfa), *Agapornis rosinollis* (Papagalul african), *Neophema pulchella* (Papagalul frumos), *Melopsittacus undulatus* (Perușul) etc.

**Papaină.** Enzimă proteolitică extrasă din planta tropicală *Carica papaya*. Face parte din grupa peptidazelor și acționează asupra proteinelor, desfăcîndu-le în peptone și în aminoacizi. Papaina se poate obține și sub formă cristalină; este utilizată ca vermifug.

**Papaverină** (lat. *Papaverinum*), sin. *Dimetoxibenzil-dimetoxiizochinoleină*. Alcaloid din opiu, utilizat sub formă de clorhidrat (pulbere albă, cristalină) pentru acțiunea relaxantă asupra musculaturii netede (spasmolitice), ușor anestezică locală etc.

**Papilă** (lat. *papila* : sfirc). Denumire dată unor mici eminente conice, bine delimitate, evidente pe suprafața unei mucoase sau în masa țesuturilor : papile dermice etc.

**Papilă dermică**. Formațiune anatomică situată la baza bulbului pilos a fibrelor de lână și de păr cu rol nutritiv, în proliferarea celulelor epiteliale ale bulbului pilos, în vederea creșterii fibrelor.

**Papile fungiforme**. Eminențe conice, bine delimitate, evidente pe mucoasa feței interne a comisurilor buzelor.

**Papilită**. 1. Infalamația unei papile ; 2. Infalamația papilei optice.

**Papillon**. 1. Rasă de ciini de apartament din grupa spaniolilor mici orientali (v. Spaniol Fluture) ; 2. Culoare caracteristică la unii ciini mici de apartament ; 3. Rasă de iepuri (v. Fluture).

**Papilom**. Neoplasm benign, strict epitelial, cutanat sau mucos (polip). A nu se confunda cu condilomul, care este o tumoră mixtă.

**Papilomatoza anghilei**. Viroză foarte frecventă la anghilele din Marea Baltică și Marea Nordului.

**Papilomatoza calului**. Boală de origine încă neprecizată, avind caracter relativ periodic, netransmisibilă experimental, uneori cistigind aspect de masă, caracterizată prin apariția unor papiloame multiple, fine, inegale, diseminate mai ales în zona peribucală și pe față, putându-se întinde și în alte regiuni, vindecabilă adesea spontan.

**Papilomatoza ciinelui**. Boală întâlnită la ciini de toate vrstele, produsă de un ultravirus și manifestată prin apariția în masă a unor papiloame peribucale și pe mucoasa bucală.

**Papilomatoza oilor**. Formă de papilomatoză mamară, abdominoingvinală, mai

rar peribucală, frecventă la oile în lactație.

**Papilomatoză**. Afecțiune caracterizată prin apariția a numeroase papiloame, la același animal.

**Paracheratoza poreului**. Dermatoză paracheratozică (v. discheratoză) însoțită de reducerea sporului de creștere în greutate, consecință a unei carențe în zinc.

**Paracheratoza ruminală**. Observată la rumegătoare hrănite cu concentrate, administrate alături de cantități reduse de fibroase, pentru accelerarea sporului de creștere. Se poate manifesta inițial prin semne digestive, iar mai târziu chiar prin simptome generale.

**Paracheratoză**. V. Discheratoză.

**Paracondrită**. Infalamația paracondrului.

**Paracondru**. Țesut conjunctiv din jurul unui cartilaj.

**Parafimoză** (gr. *para* = dincolo, *lingă*, *fimi* = a stringe). Strangularea penisului de către furoul inflammat și împiedicarea retractării organului în teaca prepuțială. Ca urmare a exteriorizării permanente, glandul este inflammat, mărit în volum și prezintă ulceratii.

**Paraholera aviară**. Boală infecțioasă produsă de un vibriion paraholeric (ce trăiește ca saprofit în bălți etc.) și manifestată prin necroză hepatică, necroză pulmonară, enterită etc.

**Paraimunitate**. Rezistență față de un anumit microb, produsă sub acțiunea altui microb (de exemplu, iepurii ce fac tuberculoză dobîndesc o imunitate relativă față de *B. anthracis*).

**Paralizia albinelor**. Boală virală. Agentul neelucidat, simptomatologie nespecifică ; incapacitate de zbor, mișcări dezordonate, mortalitate, albinele bolnave degajă miros de pește.

**Paralizia aviară**. V. Limfomatoza neurală a găinilor.

**Paralizia contagioasă a mieilor**, sin. *Paraplegia enzootică a mieilor*. Termen general sub care se grupează în mod artificial o serie de boli cu origine diferită,

dar care se manifestă toate prin febră, encefalită, paralizie progresivă, degenerescență musculară, degenerescență miocardică etc.

**Paralizia cozii de cal, sin. Paralizia cozii de cal și a sfincterului anal, nevrita cozii de cal.** Afecțiunea porțiunii terminale a măduvii spinării, manifestată în prima fază prin prurit, eventual mioclonii, iar ulterior prin paralizia și anestezia cozii, regiunii perineale, anusului, sfincterului vezical, vezicii urinare și rectului.

**Paralizia de bacterie a găinilor, sin. Boala de surmenaj de cușcă.** Observată la animalele menținute în cuști stricte, neventilate, în condiții de deficiențe alimentare; se manifestă prin tulburări locomotorii, semne de atrofie a musculaturii membrilor sau a celei pectorale, slăbire progresivă etc.

**Paralizia enzootică a găinilor. V. Limfomatoza neurală a găinilor.**

**Paralizia esofagului.** Paralizie cu etiopatogenie similară celei faringiene, manifestată prin disfagie esofagiană, semne de obstrucție sau dilatație a esofagului paralizat etc.

**Paralizia faringelui.** Determinată obișnuit de leziuni bulbare (meningite, tumori, hematorahis, mielite rabice, botulinice etc.), foarte rar de leziuni faringiene și perifaringiene, se manifestă prin disfagie faringiană, lipsa de reacție motorie a faringelui la palpația internă, lipsa semnelor de inflamație etc.

**Paralizia infecțioasă a calului, sin. Paraplegia infecțioasă a calului, paralizia spinală enzootică.** Boală produsă de un virus, avind difuzibilitate redusă, manifestată prin tulburări nervoase, paraplegie, simptome bulbare etc.

**Paralizia infecțioasă a porcului, sin. Encefalomielita infecțioasă a porcului, pesta de Boemia, meningoencefalomielita enzootică, poliomieliita porcului, boala de Teschen.** Boală infecțioasă, contagioasă, virotică, polimorfă (inaparentă, acută, subacută, cronică etc.), manifestată prin hipostenie, hipertermie și tulburări nervoase centrale etc.

**Paralizia Marek. V. Limfomatoza neurală a găinilor.**

**Paralizia nervului facial.** Paralizie centrală sau periferică ce se manifestă prin imobilitatea urechii, a pleoapei superioare și aripii nării de partea paralizată, epiforă, deschiderea buzelor și devierea lor spre partea sănătoasă etc.

**Paralizia post partum, sin. Febră vituleră.** Boală frecventă la vaci în perioada imediat următoare parturii, provocată de o hipocalcemie acută, manifestată prin paraplegie, ținută specială, imposibilitatea de ridicare din decubit etc. Remedială prin administrarea de calciu intravenos.

**Paralizie (gr. *paraluein*: a destinde, a relaxa).** 1. Reducerea sau lipsa mobilității unor organe sau regiuni (sin. hipochinezic, achinezic); 2. Reducerea unor funcții nervoase (paralizie sensitivă, motorie etc.).

**Paralizie incompletă, sin. Pareză, parezie, hipochinezie.** Reducerea mobilității unor organe sau regiuni.

**Paraloca.** Boală cauzată de *Streptococcus para-alvi*. Simptomele sînt asemănătoare celor două forme de loca, fiind atacat și puietul căpăcit și necăpăcit. Se aplică tratamentul ca la celelalte forme de loca.

**Parametrită (gr. *para*: dincolo, lîngă; *mitra*: uter).** Inflamația țesuturilor învecinate uterului.

**Paraplegie (gr. *para*: lîngă, *plege*: lovire).** 1. Paralizia membrilor posterioare (sens uzual); 2. Paralizie simetrică (sin. diplegie).

**Paraplegie antepartum.** Sindrom înțilnit mai frecvent la vaci, cu 2-3 sau chiar 4-5 săptămîni înaintea fătării, determinat de condiții de întreținere și exploatare necorespunzătoare, caracterizat clinic prin paraplegie și complicațiile ei.

**Paraplegie congenitală ereditară.** Paraplegie sigură la vițel și probabilă la porc și alte specii; presupune drept suport morfopatologic leziuni degenerative la nivelul centrilor nervoși.

**Paraplegia infecțioasă a ecvinelor**, sin. *Paralizia spinală enzootică*. Boală enzootică, probabil infecțioasă, manifestată ca o mielită transversă lombară sau brahială, cu semne motorii, sensitive, reflexe și vegetative corespunzătoare etajului medular lezat.

**Parascaridioza cabalinelor**. Nematodoză specifică tineretului sub un an, determinată de *Parascaris equorum*, ce parazitează în intestinul subțire, manifestată prin semne de bronhopneumonie, colici, diaree, slăbire, anemie ș.a.

**Parasimpatic**. Noțiune inițial farmacodinamică, indicând o parte a sistemului nervos vegetativ, cu rol antagonist față de ortosimpatic și avînd acțiune frenatoare asupra cordului (reducînd frecvența cardiacă); excitarea parasimpaticului provocînd mioză, accelerarea dinamicii intestinale etc.

**Parasimpaticolitic**, sin. *Vagolitic*. Produs cu acțiune antagonistă față de parasimpaticomimetice, determinînd tahicardie, reducerea secrețiilor, a peristaltismului, midriazăz etc.) (atropina, scopolamina etc.).

**Parasimpaticomimetic**, sin. *Parasimpaticomimetic pozitiv, vagomimetic, vagotonic* etc. Substanță medicamentoasă cu acțiune predominantă asupra parasimpaticului (acetilcolină, pilocarpină, arecolină etc.), producînd bradicardie, hipotensiune arterială și oculară, mioză, hiperperistaltism, creșterea secrețiilor etc.

**Paratifos porcîn**, sin. *Salmoneloza* sau *paratifoză porcului*. Salmoneloză condiționată, cu evoluție acută, subacută sau cronică, întîlnită la porcii în vîrstă peste 3 luni, manifestată prin febră, semne cutanate și respiratorii, uneori diaree, alături de manifestări pioseptice din partea diferitelor organe.

**Paratifoză**. V. Salmoneloză.

**Paratifoză albinelor**, sin. *Salmoneloza albinelor*. Boală bacteriană a albinelor adulte provocată de *Baccilus paratyphi alvei Bahr*. Contaminarea se face pe cale bucală odată cu apa. Boala se transmite de la o albină la alta prin contact, prin

hrană, excremente, prin dăunători, furțișag, trîntorii. Apare la începutul verii în general cu o evoluție benignă. Simptomatologia nu este specifică; pierderea capacității de zbor, abdomen hipertrofiat, dizenterie.

**Parathormon**, sin. *Hormon paratiroidian*. Hormon de natură proteică secretat de glandele paratiroide. Rol biologic: reglarea concentrației calciului sanguin (calcemie) și a eliminării renale a fosfaților, stimularea osteoblaștilor asociată cu solubilizarea calciului și fosfaților din oase. În hiperfuncție se produce: scăderea calciului și fosfaților din oase, fragilitatea oaselor, depunerea fosfatului de calciu în unele organe (rinichi etc.) și afectarea funcționării normale a acestora.

**Paration**, sin. *Oleofos, DNTP, Tiofos*. Ester al acizilor tiofosforici, care ca produs tehnic se prezintă sub forma unui lichid galben-brun, cu miros de usturoi, insolubil în apă, solubil în acizi organici. Insecticid și acaricid, cu acțiune biologică de contact și ingestie, utilizat sub forma de pulberi, soluții, concentrate emulsionabile, benzi și cartușe fumigante, aerosoli. Toxicitate foarte ridicată pentru mamifere.

**Paratireostimulină**, sin. *Hormon paratireotrop*. Hormon hipofizar neizolat, dedus după acțiunea pe care o au extractele antehipofizare asupra paratiroidelor.

**Paratiroidă**. Organ glandular situat în vecinătatea glandei tiroide, format din țesut glandular endocrin, producător de hormon paratiroidian, cu rol în metabolismul calciului și fosforului.

**Paratiroidectomie**. Extirparea glandei parotide.

**Paratuberculoză**. 1. Boală avînd manifestări similare cu cele ale tuberculozei, însă cu altă etiologie; 2. Bacterioză a taurinelor produsă de *Mycobacterium paratuberculosis*, caracterizată prin evoluție cronică, cu diaree, slăbire treptată pînă la cahexie și enterită hiperplazică difuză (sin. enterita hipertrofică a bovinelor).

**Paravitaminoză.** 1. Forma cea mai gravă de manifestare a carențelor vitaminice, cu modificări ireversibile, observată obișnuit doar în condiții experimentale; 2. Sindrom similar celor produse de avitaminoze, însă cu altă etiologie.

**Parazit.** Organism animal sau vegetal care se hrănește pe seama unui alt organism (denumit gazdă), căruia îi provoacă daune, boli, sau chiar moartea. Paraziții pot fi externi (exoparaziți), interni (endoparaziți), temporari (ex. țînțarii, flebotomii), permanenți (ex. cestodele, ascarizii) etc.

**Parazitocid.** Mijloc fizic sau chimic care omoară paraziții.

**Parazitofug.** Substanță care, datorită mirosului ce-l emană, îndepărtează ectoparaziții, fără a-i omori.

**Parazitism** (gr. *para* : lângă, alături de, împreună; *sitos* : mîncare). Formă de conviețuire între două plante sau animale din specii diferite, în care unul dintre parteneri (parazitul) trăiește pe seama celui de la doilea partener (gazda) de la care procură hrana.

**Parazitologie.** Disciplină biologică al cărui obiect îl constituie studiul organismelor parazite din punct de vedere morfologic și biologic (ciclu de viață, raportul dintre parazit și gazdă etc.), elaborînd totodată măsuri de prevenire a infestării și de combatere a paraziților.

**Parazitoză.** Infestare a animalelor cu paraziți. După locul unde se localizează se disting parazitoze cutanate, intestinale, hepatice etc. Cele mai frecvente sînt parazitozele intestinale.

**Parcelă** (lat. *particula* : porțiune), sin. *Tarla*. Suprafață de pășune delimitată prin garduri mobile, gard electric etc. a cărei vegetație asigură hrana grupului de animale pentru circa 7 zile.

**Parcelare,** sin. *Tarlatizare*. Acțiune de împărțire a suprafeței totale a pășunii în parcele.

**Pardoseală.** Element de construcție care o delimitează la partea inferioară.

Este făcută dintr-un pat de piatră pe care se așază straturi din beton, cărămidă, lemn, asfalt etc. în funcție de destinația suprafeței (pat, boxă, alee) și de cerințele speciei și categoriei de animale.

**Parenchim.** Noțiune definitorie pentru țesuturile caracteristice „proprii” ale unor organe glandulare (rinichi, splină, ficat) sau pulmonului, fiecare organ prezentînd un parenchim cu structură proprie, particulară, fiind un țesut diferențiat și specializat.

**Parenta.** Soi de trifoi, tetraploid, creat în R. D. Germană, cu frunze și semînțe tari, rezistent la iernare, la antracoză și la cancer, bienal, cu producții mari.

**Pareză** (gr. *paresis* : slăbiciune). V. Paralizie incompletă.

**Parezia prestomacelor,** sin. *Parezia cronică a rezervoarelor gastrice, atonia prestomacelor, uscăciunea, obstrucția sau indigestia cronică a foiosului, dispepsia cronică sau motrice* etc. Sindrom caracterizat prin reducerea mișcărilor prestomacelor, cu etiopatogenie foarte complexă, furaje și furajare necorespunzătoare, bolile organelor digestive și ale peritoneului, bolile altor organe ce se răsfrîng și asupra tubului digestiv, oboșcală și, în general, orice stare gravă a organismului.

**Parezie.** V. Paralizie incompletă.

**Pariah.** Grup de rase de ciini din Asia Mică și Asia de Sud, care s-au sălbăticit trăind în regiuni puțin populate. Din acești ciini trecuți din nou în stare domestică, s-au format rase valoroase ca Basenji, ogarul Sinhala din Ceylon și ciinele Thai, Canaan etc.

**Paricopitate.** V. Artiodactile.

**Parietal** (os —). Piesă osoasă componentă a neurocraniului, participînd la formarea bolții cutiei craniene.

**Parkland.** Soi de orz, productiv, rezistent la boli, cultivat în America de Nord.

**Parmigiana.** Rasă veche de porci din Italia, în bună parte substituită prin încrucișări cu Yorkshire. Se caracteri-



zează printr-o robă cenușie-albă, cu rare pete de culoare neagră, printr-o bună dezvoltare corporală, cu o bună prolificitate, însă tardivă.

**Parnas.** Soi nou de păiuș, înalt, productiv, creat și omologat în țara noastră în anul 1975.

**Parorhidie.** Termen utilizat pentru indicarea oricărei deplasări a testiculelor în afara pungilor testiculare.

**Parotidă.** Principală glandă salivară, situată în regiunea subauriculară, înapoia ramurei recurbate a mandibulei. Canalul de eliminare a salivei (Canalul *Stenon*) deschizându-se în vestibulul bucal lateral.

**Parotidită.** Inflamația glandei parotide, produsă prin traumatisme, metataze de tip pioseptemic etc., manifestată prin tulburări în consumul furajelor, deformare și durere locală, febră, leziuni catarale, purulente, gangrenoase etc.

**Parotidectomie.** Extirparea glandei parotide.

**Particularitate de culoare.** Abatere de la culorile de bază (albă, neagră, roibă, izabelă, murgă, șargă, șoricie, vinătă piersicie și dereșă). Aceasta este constituită din zone sau puncte albe care se găsesc pe fond pigmentat sau invers. Petele sau zonele albe se numesc albinisme, întâlnindu-se mai frecvent pe cap (brezături) și membre (pintenogeli); pe trunchi, petele nu au totdeauna sediu fix, particularitățile avînd denumiri diferite: înspicat, lins, muscat, păstrăviu, pete de cărbune, pete de rugină, pete albe, dungă și cruce de măgar, tigrat, rotat).

**Parthnnaise.** Rasă veche de taurine, originară din Franța (Charente și Poitou). Se caracterizează prin (talie 135 cm, greutatea 700 kg), format corporal dreptunghiular, conformație specifică: cap mijlociu prevăzut cu coarne voluminoase și în formă de liră; git scurt cu salba dezvoltată; trunchi foarte bine dezvoltat, crupă lungă, torace adînc; membre solide; culoare galbenă, roșcată sau blondă cu extremitățile negre. Este

o rasă cu constituție robustă, rezistentă, rustică și cu aptitudine triplă (lapte, unt, carne). Producția cantitativă de lapte este mijlocie (2 800 kg) dar cu un randament în unt ridicat (4,39% grăsimi).

**Parturiție, sin. Naștere, fătare.** Poate decurge normal, nefiind necesară intervenția omului și poartă denumirea de *eulocie*. Cînd nu se poate desfășura numai prin eforturile femeii și trebuie să intervină omul pentru extragerea fătului (fetusilor), se numește *distocie* (fătare grea).

**Pas** (lat. *passus*). Fel de a merge al animalelor, membrele trecînd fiecare prin sprijin și suspensie. Este un mers odihnitor încet (1,1 — 1,4 m/sec), puțin spornic (lungimea pasului este egală cu talia animalului), nesăltat (corpul nu părăsește pămîntul și este în contact cu el prin 2, 3 sau 4 membre), în 4 timpi, membrele se succed în sprijin și suspensie, izolat, dînd 4 bătăi, la intervale egale, debutînd în general, printr-un membru posterior care imprimă impulsia, înregistrîndu-se următoarea succesiune: sting posterior, stîng anterior, drept posterior, drept anterior sau invers. Este un mers lateral, realizîndu-se o succesiune de sprijin tripedal, alternînd cu bipedal, la pasul întins și tripedal cu patrupedal la pasul încet, basculant.

**Pas de dresaj.** Mers vioi, întîlnit în proba de dresaj, care poate fi obișnuit, îngrămădit, alungit sau liber. Pasul obișnuit, cînd este hotărît, intens, fără a se realiza maximum de extensiune; pasul îngrămădit cînd membrele posterioare se angajează cît mai mult prin acțiunea șoldurilor; pas alungit cînd calul cîștigă cît mai mult teren posibil, realizînd extensia și amplitudinea cea mai mare, fără a tulbura ritmicitatea bătăilor și pas liber sau de repaus, cînd prin alungirea dirlogilor se permite ancoluierei să rămînă liberă.

**Pas spaniol.** Mișcare de dresaj de înaltă școală, executată în alioră încetă, în care membrele anterioare ale calului se ridică înainte pînă la ori-

zontală, apoi vin în sprijin și înainte de a se efectua sprijinul se înregistrează o extensie maximă a extremităților membrilor.

**Pasaj.** Progresie de dresaj academic, reprezentată prin trap scurtat al calului, foarte îngrămădit, susținut, cu bipedele diagonale bine unite și cadențate, în care animalul ciștișă puțin teren înainte, prelungește suspensia, realizând mișcări elastice și grațioase.

**Pastel.** Varietate de culoare la nutrie, relativ recent creată. Se caracterizează prin blană cu structură convenabilă și prolificitate mare. Culoarea este ciocolatie uniform, fără diferențe de nuanță între jar și puf și fără zonarea culorii. Există două tipuri de nutrie după nuanța culorii: cu culoare închisă asemănător cu nuanța nurcii Pastel royal, tip mai apreciat și de mai mare perspectivă și cu nuanță mai deschisă.

**Pastel alb finlandez**, sin. *Jenz palomino*, *Meyer crem*, *Fin pastel alb*. Varietate de nură, mutantă recesivă care s-a format în Finlanda din nurci Pastel Soklot. Au blana de culoare crem foarte deschis și se caracterizează printr-o densitate deosebit de mare a blănii. Are o mărime corporală bună și are ochii de culoare roz-roșie.

**Pastel Ambergold.** Varietate de nură recesivă care s-a format în S.U.A. și se caracterizează printr-o culoare a blănii maro cu reflexe roșiatică nedorite. Blana nu are valoare comercială prea mare, nurcile Pastel Ambergold folosindu-se mai ales la încrucișări pentru obținerea unor nurci bej.

**Pastel argintie.** Varietate de nutrie de culoare pastel cu argintare, obținută din încrucișările Pastel × Perlă sau Pastel × Safir de Groenlanda.

**Pastel Cross.** Nură hibridă obținută prin încrucișarea dintre nurcile Pastel Royal și cele Kohinoor.

**Pastel cu ochii bruni.** Varietate de nură mutantă recesivă v. Pastel Royal.

**Pastel cu ochii verzi.** V. Golden Cross.

**Pastel Hedlund.** v. Golden Cross.

**Pastel imperial.** Varietate de nură maro, mutație recesivă. Are o blană mătăsoasă și mai închisă decît la Pastel royal, dar are o talie mai mică. Are o prolificitate mai bună și nu prezintă fenomenul de torticolis caracteristic la Pastel royal.

**Pastel Moyle.** V. Moyle Olsen Buff.

**Pastel royal.** Varietate de nură, mutație recesivă, fixată și ameliorată în Canada. Reprezintă în prezent cea mai răspîdită nură de culoare. Blana, de mărime apreciabilă, are culoare maro deschis pînă la șocolatiu, cu puful gri, albăstrui. Este o nură de talie mare, prolifică și cu viabilitate bună. Se caracterizează prin cel mai blind temperament, fiind nurca cea mai domestică. Prezintă ca defecte, apariția frecventă a unor fenomene de torticolis (Screw-neck) cu urmări grave mai ales la pui și tendință de depigmentare progresivă după al doilea an.

**Pastel Soklot.** Varietate de nură maro, mutantă recesivă. Are o culoare brun șocolatiu și ochi de culoare închisă, prezentînd viabilitate remarcabilă, prolificitate bună și temperament calm. Are blană cu o structură relativ grosolană dar se utilizează foarte eficient la încrucișări pentru producerea unor nurci direcive valoroase, (ex. Topaz finlandez).

**Pasteur Louis** (1822—1895). Chimist și biolog francez. A fost membru al Academiei Franceze. La începuturile activității sale s-a ocupat de cercetări în domeniul chimiei. Ulterior a cercetat procesele de fermentație, dovedind că fermentațiile lactică, acetică, alcoolică etc. sînt determinate de activitatea unor microorganisme specifice și nu de procese pur chimice. Această descoperire l-a condus la elaborarea metodelor de cultivare a germenilor pe medii de cultură și a metodelor de sterilizare bacteriologică. A pus în evidență natura infecțioasă a unor boli ale vinului și ale viernilor de mătase. O covârșitoare importanță prezintă descoperirea de către Pasteur a agenților patogeni ai unor

boli ale omului și animalelor (pesta aviară, antraxul, febra puerperală) precum și a vaccinării (aplicată pentru prima dată în 1885) împotriva turbării. A elaborat principiile asepției și a pus bazele imunologiei, deschizând o eră nouă în medicină și biologie.

**Pasteurella.** Gen de bacterii gram-negative, din familia *Brucellaceae*, cu numeroase specii, majoritatea patogene, provocând la animale septicemiile hemoragice.

**Pasteureloza bovină.** Boală contagioasă, infecțioasă, inoculabilă, produsă de *Pasteurella* și manifestată prin tulburări grave, septicemie (moartea în 6–24 ore), febră, edem al salbei, respirație sufocantă, peteșii, mortalitate mare în 24–36 ore etc.

**Pasteureloza păsărilor.** V. *Holera aviară*.

**Pasteureloza porcilor.** Boală infecțioasă, contagioasă, produsă de *Pasteurella* și evoluind sub formă acută (febră mare anemie, respirație sufocantă, peteșii cutanate, cianoză, jetaj spumos hemoragic, moarte în 12–24 ore), subacută (pneumonii) sau cronică (tuse, cahexie etc.).

**Pasteureloza.** Boală infecțioasă, contagioasă, inoculabilă, întâlnită la majoritatea speciilor domestice (rumegătoare, porcine, iepuri, păsări) produsă de diferite pasteurele și caracterizată prin tulburări generale, semne de septicemie hemoragică etc.

**Pasteurizare.** Acțiunea de inactivare a microflorei vegetative la temperaturi sub 100°C în instalații speciale la anumite produse perisabile în scopul prelungirii duratei de păstrare (pasteurizarea laptelui, sucurilor de fructe etc.).

**Pasteurizator.** Utilaj folosit în industria alimentară pentru inactivarea microflorei vegetative din diverse lichide sau acțiunea căldurii la temperatură sub 100°C. Pasteurizatorul efectuează încălzirea laptelui la temperaturi între 62–92°C în vederea distrugerii bacteriilor (microorganismelor) fără a modifica proprietățile fizice, chimice și biologice ale laptelui.

**Pastila.** V. *Tabletă*.

**Pastoral,** sin. *Stupărit pastoral*. Deplasarea familiilor de albine la masive de plante melifere spontane sau cultivate în scopul ridicării producției stupinelor, menținerii capacității de lucru a familiilor de albine, polenizării culturilor agricole entomofile etc.

**Pat,** sin. stand (v. stand).

**Pat de uscare.** Platformă betonată prevăzută cu drenuri, pe care se depozitează, în vederea uscării și fermentării biochimice, nămolul rezultat din decantarea apelor reziduale.

**Patela,** sin. *Rotulă*. Os situat înaintea trocleii femurale (pe care alunecă în timpul dinamicii) servind ca suprafață de inserție distală cvadricapsului femural a cărei acțiune o transmite asupra tibiei datorită ligamentelor tibioapatclare.

**Paternal.** Care provine de la tată: caracter paternal (transmis ereditar pe linia genetică a masculului etc.).

**Patogen** (gr. *pathos*: boală, *gennae*: a crea, a naște). Agent care produce boala (cu referire în special la organisme vii); microorganism capabil să provoace o infecție la om, la animale sau la plante (ex. bacilul tuberculozei, al antraxului, virusul turbării, ciupercile din genul *Fusarium*). Patogenitatea rezultă din capacitatea microorganismelor de a se înmulți în țesuturile vii ale gazdei, rezistând la reacțiile de apărare ale acesteia (virulență) și de a produce substanțe care provoacă tulburări în organismul-gazdă (toxicitate).

**Patogenie** (gr. *pathos*: boală, *genesis*: naștere). Parte a patologiei care analizează procesul de apariție și modul de desfășurare al unui proces morbid.

**Patogenitate.** Capacitatea de a produce îmbolnăvire.

**Patognomie** (gr. *pathos*: boală, *gnomin*: semn indicator). Ansamblul semnelor caracteristice unei boli.

**Patologie** (gr. *pathos*: boală, *logos*: știință). Știința care se ocupă cu studiul bolilor. Patologia cuprinde mai multe capitole: *etiologia* (studiul cauzelor bo-

ilor), *patogenia* (studiul mecanismelor de producere a bolilor), *fiziopatologia* (studiul reacțiilor organismului sub influența agenților patogeni), *morfopatologia* (studiul alterațiilor anatomice din cursul bolilor), *simptomatologia* (studiul simptomelor clinice și de laborator ale bolilor), *diagnosticul* (studiul recunoașterii bolilor), *pronosticul* (prevederea evoluției bolilor) și *nosografia* (descrierea și clasificarea bolilor).

**Patron.** Linie principală a calului de Don, reprezentând un tip mai greu, cu schelet și musculatură dezvoltată, cu temperament mai liniștit și cu aptitudini mai mult pentru agricultură.

**Patrugemeni** (tuberculi). Formațiuni encefalice situate deasupra pedunculilor cerebrali înapoia hipofizei, cu aspect de eminente, prechi, legate la corpii în-genuchiați.

**Patz.** Produs mascul rezultat din împerecherea Yakului (taur) cu femela (vacă) din specia taurine.

**Pavilionul urechii.** Porțiunea mobilă a urechii externe, cu aspect de cornet (cu dimensiuni variate în funcție de specie și rasă) în a cărei constituție intră un schelet cartilaginos acoperit pe ambele fețe de tegument.

**Paviment.** Îveliș de protecție alcătuit din materiale dure (piatră, cărămidă etc.) care acoperă pardoseala din diferite adăposturi.

**Pavimentos** (lat. *pavimentum*: pavaj, podea de cărămidă). Care are aspect de pavaj sau poate fi comparat cu un pavaj. De exemplu epiteliu pavimentos; epiteliu format dintr-un rînd (epiteliu simplu) sau mai multe rînduri de celule (epiteliu stratificat), dar avînd stratul superficial format din celule turtite, ca niște dale (lespezi).

**Pavlov.** I v a n P e t r o v i c i (1849—1936). Fiziolog sovietic, autorul teoriei reflexelor condiționate. A cercetat fiziologia circulației și fiziologia digestiei. A descoperit reflexe condiționate și rolul lor în realizarea echilibrului dintre organism și mediu la animalele superioare

și la om. A descoperit mecanismele și legile fundamentale ale activității emisferelor cerebrale, cum sînt: legea inducției corticale, legea iradierii și concentrării excitației și inhibiției, legea forței, stercotipul dinamic etc. A elaborat concepția despre activitatea nervoasă superioară pe baza a trei principii: principiul determinismului, aplicat la fenomenele neurofiziologice și psihice, principiul analizei și sintezei fiziologice; principiul structuralității. A emis ipoteza existenței la om a celui de al doilea sistem de semnalizare al activității nervoase superioare. Premiul Nobel pentru fiziologie și medicină (1904).

**Pavlovism.** Orientare în medicină și biologie, întemeiată pe descoperirile lui I. P. P a v l o v privitoare la activitatea nervoasă superioară.

**Pavo cristatus.** Denumire științifică a păunului comun albastru (v. păun). Prezintă o serie de subspecii: *Pavo cristatus versicolor* v. păun cu gîtul verde, *Pavo cristatus nigripennes* v. păun cu aripi negre, *Pavo cristatus albus* v. păun alb precum și produși din împerecherea acestora v. păuni bălțați.

**Păduche.** Nume dat mai multor specii de insecte din ordine diferite: a) Ordinul *Anoplura*, cu aparat bucal adaptat pentru înțepat și supt (hematofagi), care atacă omul și mamiferele și transmit boli infecțioase și parazitare grave (g. *Haematopinus* și *Linognatus* la bovine, cabaline, porcine, ovine, caprine, iepuri); b) Ordinul *Mallophaga* cu aparat bucal adaptat pentru rupt și sfărîmat, care trăiesc pe părul mamiferelor (*Flitiroza tricoedica*) și pe penele păsărilor (malofagoza).

**Păduchele albinei** (*Braula coeca*). Insectă din ordinul *Diptere*, familia *Phoridae*. Prezintă corpul oval, turtit dorso-ventral, fiind acoperit pe toată suprafața cu peri. Capul are formă triunghiulară, antenele alcătuite din trei articole, ochii rudimentari. Piese bucale alcătuiesc trompa cu care insecta sugă hrana. To-racele este scurt, nu prezintă aripi.

Picioarele lungi. Parazitează cu predilecție matca, ierneză în stup, primăvara depune ouă pe căpăcelele, de ceară, larvele se hrănesc cu miere, polen, propolis, sapă canale, formează coconul din care, după 3 săptămâni iese adultul (v. Brauloza).

**Păduchele ciinilor**, sin. **Păduchele brun** (*Rhipicephalus sanguineus*). Denumire pentru cel mai răspândit păduche specific ciinilor. Este purtător al unor boli grave ca *Babesia canis* și *Pancytogenia tropicală canină* (febra hemoragică canină). Femela depune ouăle în crăpături ale pardoselii din canisă sau sub covoarele de casă și larvele, apărute după o incubatie de 3—4 săptămâni, revin pe ciini. Acești păduchi au o extraordinară capacitate de a găsi locurile unde o t înfilni ciin și sînt foarte rezistenți la majoritatea insecticidelor.

**Păianjen**. Nume dat unor arahnide din ordinul araneidelor, caracterizate prin cefalotoracele cu patru perechi de picioare și două chelicere (cu glande veninoase) și abdomenul nesegmentat; la capătul acestuia se află 4—6 apendice modificate, numite filiere, la baza cărora se găsesc glandele sericigene, care secretă firele pînzei de păianjen. Se cunosc multe specii, unele fiind veninoase pentru om (ex. *Lycosa tarentula* din regiunile mediteraneene). În țara noastră trăiesc păianjenul cu cruce (*Araneus diadematus*), păianjenul de apă (*Argyroneta aquatica*) ș.a.

**Păiuș de livadă** (*Festuca pratensis* Huds). Graminee perenă de talie mijlocie-înaltă, cu tufă rară, cu tulpini drepte sau ușor geniculate la bază. Are o inflorescență panicul cu spiculețe multiflore nearistate. Frecventă în pașiștile cu soluri revene din lunci sau din zonele mai umede, în pecial în finețe pe terenuri care au fost sistematic îngrășate cu gunoi. Dă producții mijlocii, în jurul a 5,0—6,0 t fin la hectar. Se exploatează mixt (prin pășunat și prin cosit). Se cultivă intrînd în amestecurile pentru pașiștile semănate alături de lucernă, trifoi roșu, trifoi alb etc.

**Păiuș înalt** (*Festuca arundinacea*). Graminee perenă de talie înaltă. Se aseamănă mult cu *Festuca pratensis*. Are însă limbul foliar mai lat și mai rigid. Din această cauză produce un nutreț grosier cu un grad de consumabilitate mai redus. Există în prezent citeva soiuri sintetice create la I.C.C.P.T. Fundulea (*Parnas*, *Pandur*, *Pastel* etc.) care produc un nutreț mai puțin grosier. Se cultivă în amestecuri cu alte graminee perene și împreună cu leguminoasele perene.

**Păiuș roșu** (*Festuca rubra*). Graminee perenă de talie mijlocie-mică cu înfrățire mixtă. Are frunzele bazale subțiri, fine, filiforme, cele tulpinale au limbul plan, îngust și scurt. Inflorescența este un panicul cu spiculețe multiflore aristate. Frecventă în pașiștile de deal către limita superioară a acestora și îndeosebi pe cele montane, pînă la limita superioară a pădurilor de conifere. Se folosește mai mult prin pășunat. Dă producții mijlocii, în jur de 8—10 t la ha. masă verde.

**Păiușuri stepice** (*Festuca pseudovina*, *F. valesiaca*, *F. rupicola*). Graminee perene de talie mică, cu creștere în tufă deasă, cu frunze subțiri filiforme. Inflorescența în panicul cu spiculețe multiflore aristate. Specii spontane frecvente în pașiștile stepice fiind plante xerofile. Sînt slab productive. Nu se cultivă.

**Pălămidă 1.** (*Sarda sarda*). Specie de pește teleostean din familia thunnidelor, lung de 30—40 cm și avînd greutatea de 2—3 kg, cu corpul fusiform ca o torpilă, colorat pe spate în albastru. Este un pește răpitor. Trăiește în Marea Mediterană și în Marea Neagră. Se pescuiește mai ales în larg; 2. (*Cirsium arvense* L.). Plantă perenă din familia Asteraceae. Posedă o rădăcină puternic ramificată, Tulpina erectă ramificată. Frunze tulpinale lanceolate, cele inferioare scurt pețiolate, cele superioare sesile, întregi, lobate sau penat fidate, cu lobi terminați cu spiini. Răspîndită în culturi și pașiști semănate, terenuri ruderaie, lucerniere etc. Bușuiiană greu de combătut datorită capacității de în

mulțire vegetativă și numărului mare de semințe produs de o plantă.

**Păr. 1.** Înveliș al corpului mamiferelor și al omului, format din fire cornoase de origine epidermică; **2.** Pene fine reduse la tulpina lor, cu aspect de păr, care se găsesc la baza ciocului sau în jurul ochilor păsărilor; **3.** Fire cornoase de origine epidermică ce se întinesc la unele reptile și la unii batracieni; **4.** Fire chitinoase care se găsesc pe anumite organe externe la artropode.

**Părușă** (*Nardus stricta* L.). Graminee perenă de talie mică cu tufă deasă cu frunze având limbul foliar îngust, filiform, rigid. Frecventă în pașiștile naturale degradate situate pe soluri sărce, acide. Are o valoare economică scăzută. Este slab productivă și cu un grad de consumabilitate scăzut. În țara noastră pașiștile cu părușcă ocupă circa 200 000 ha. Pentru ameliorarea acestor pașiști se recurge la îngrășarea cu gunoi de grajd sau prin tîrlire cu animalele.

**Păsărar.** V. Uliul păsărilor.

**Păsări.** Clasă de vertebrate adaptate la zbor, cu corpul fusiform acoperit cu pene, cu membrele anterioare transformate în aripi, cu fălcile alungite și acoperite cu formațiuni cornoase care constituie ciocul, cu oase în general pneumatice. Se înmulțesc prin ouă cu coajă calcaroasă, pe care le depun în cuib și le cloesc. Cuprinde 3 subordine (Alegătoare, Înotătoare și Zburătoare). Păsările Zburătoare (*Volantes*) cuprind 18 ordine din care numai 5 prezintă în prezent importanță pentru zootehnie: **a)** ordinul *Anseriformes*, subordinul *Anseres*, fam. *Anatidae*, în care sînt cuprinse rațele, giștele, lebedele etc.; **b)** ordinul *Galliformes*, familia *Phasianidae*, în care sînt cuprinse găinile, bibilicile, fazanii, păunii, prepelițele, potirnicăile etc.; **c)** ordinul *Columbiformes* care cuprinde porumbeii; **d)** ordinul *Psittaciformes* care cuprinde papagalii; **e)** ordinul *Passeriformes* care cuprinde canarul și alte păsări cîntătoare mici care se cresc în colivii.

**Păstrăv** (*Salmo*). Gen de pește din familia salmonidelor, lung de 20—40 cm, cu o greutate de circa 0,200 kg, putînd ajunge uneori pînă la 3—4 kg, cu corpul fusiform, acoperit cu solzi mici, stropit cu puncte viu colorate; gura este mare cu dinți puternici. Trăiește în regiunea superioară a râurilor de munte. Are carnea foarte gustoasă. În țara noastră trăiește: *Păstrăvul indigen* (*Salmo trutta fario*), *Păstrăvul curcubeu* (*Salmo gairdneri irideus*) și *Păstrăvul fîntinel* (*Salvelinus fontinalis*).

**Păstrăv american**, sin. *Păstrăv-curcubeu* (V. *Salmo gairdneri*).

**Păstrăv de mare.** V. *Salmo trutta labrax*.

**Păstrăv de munte.** V. *Păstrăvul indigen*.

**Păstrăv indigen**, sin. *Păstrăv de munte* (V. *Salmo trutta fario*).

**Păstrăv fîntinel.** V. *Salvelinus fontinalis*.

**Păstrăviu.** Particularitate de culoare, întîlnită la cal, care constă în existența unor pete mici, roșii sau brune pe fond alb sau deschis (vinăt, piersiciu, dereș). Aceste pete sînt răspîndite în mod neregulat pe corpul animalelor.

**Păstrugă.** V. *Acipenser stellatus*.

**Păstură.** Polenul recoltat și prelucrat de către albine, îmbogățit în glucide și fermenți, depozitat în celule unde suferă sub influența bacteriilor lactice o fermentație acidă lactică asigurîndu-i conservarea. În păstură procentul de proteine și grăsimi este mai redus decît în polen, crește însă cantitatea de zahăruri și acid lactic. Servește, alături de miere, ca hrană albinelor și puietului din stup.

**Pășune.** Suprafață de teren acoperită cu o vegetație alcătuită din plante ierboase spontane (pășune naturală) sau cultivate (pășune artificială), folosită din pășunat direct cu animalele.

**Pătul.** Construcție destinată depozitării știuleților de porumb. Pătul poate fi cu secțiune dreptunghiulară sau circulară. Se execută din lemn, prefabri-

cate din beton armat sau din metal (ex. Pătul cilindric din plasă de sirmă cu ventilator și capacitatea de 60 tone).

**Păun. 1. (*Pavo cristatus*).** Specie de păsări de parc din ordinul galiformelor, familia Fazianide. Este originar din India unde trăiește încă și astăzi în stare sălbatică și de unde a fost adus în Europa în stare domestică cu 5—6 secole înaintea erei noastre. Este deosebit de decorativ prin conformație, lungimea penelor din coadă, forma penelor de pe cap și mai ales desenul și culoarea penelor. Produce 5—15 ouă, a căror incubare durează 28—31 zile. Pui cresc încet și se îmbracă tirziu cu penajul caracteristic, care ajunge la dezvoltare completă după 2 ani și atinge frumusețea deplină la 4—6 ani. Longevitatea medie de 20—25 ani și păsările sînt apte pentru reproducție de la 2—3 ani. Prezintă un dimorfism sexual accentuat, masculul avînd, spre deosebire de femelă, un penaj viu colorat, cu reflexe metalice și penele cozii lungi și ornamentale. A fost domesticit și trăiește în parcuri și grădini; **2. Rasă de porumbei de ornament.**

**Păun alb (*Pavo cristatus var. albus*).** Varietate de păun, cu culoarea de bază albă-mat, și cu desenele existente la păunul albastru.

**Păun bălțat.** Păun rezultat din încrucișarea păunilor albaștri cu cei albi.

**Păun comun albastru (*Pavo cristatus*).** Varietate de păun, în general de culoare albastră la mascul și maro-cenușiu la femelă, cu diferite desene.

**Păun cu aripi negre (*Pavo cristatus var. nigripennes*).** Varietate foarte rară de păun, cu aripile de culoare neagră.

**Păun cu gîtul verde (*Pavo cristatus var. versicolor*).** Varietate de păun, cu penajul asemănător cu cel al păunului comun albastru, însă cu penele de pe gît verzi cu luciu metalic.

**Pebrină, sin. Nosemoza viermilor de mătase.** Boală provocată de protozoarul *Nosema bombycis* ce afectează insecta în toate stadiile ei de dezvoltare și se trans-

mite pe cale transovariană. Femelele infestate puternic depun sămînța neuniform, multe ouă au embrionul distrus, perioada de ecloziune este prelungită, neuniformă și au un procent mare de mortalitate. Larvele infestate prezintă fenomene de agitație, inapetență, treptat devin imobile. Simptomul caracteristic este neuniformitatea larvară. Larvele bolnave au corpul atrofiat, cu pete maronii datorită prezenței paraziților în tegument.

**Pechin. V. Pekin.**

**Peciora.** Taurine întîlnite pe valea riului Peciora (R.S.S.A.), provenite din vitele indigene (rusești) ameliorate cu rasa Holmogor. Se caracterizează prin dezvoltare corporală spre hipometrică (tală 121—125 cm, greutatea 400—450 kg), făptură uscățivă, culoare frecvent neagră, bălțată cu negru sau cu roșu. Aceste vite sînt nepretențioase, rezistente, în condiții bune de hrănire și îngrijire dau producții mari de lapte (peste 3 000 kg cu 4,15% grăsime) și manifestă o bună aptitudine pentru îngrășat.

**Pecorino romano.** Brînză italiană, cu pasta tare, maturată.

**Pectorali (mușchi —).** Termen utilizat pentru definirea mușchilor din regiunea pieptului, distingîndu-se: *pectoralii superficiali* (mușchiul pectoralul transvers, inserat pe stern, pe creasta humerală și pe fascia antebrațială superficială, mușchiul pectoralul descendent (inserat pe stern și pe creasta humerală) și *pectoralii profunzi* (mușchiul pectoralul ascendent, inserat pe stern și pe tuberculii craniali ai humerusului, mușchiul pectoralul prescapular, inexistent la rumegătoare, dar prezent la celelalte mamifere, inserat fiind pe stern și fascia scapulară).

**Pediculoză** (lat. *pediculus*: păduche). Stare patologică determinată de paraziți cutanați din familia *Pediculidae*.

**Pedigren** (engl. *pedigree*: genealogie). Înscris (registru) care indică ascendenții paterni și materni pentru mai multe generații ai unui reproducător. La fie

care ascendent (părinți, bunici, străbunici etc.) în afară de numele și numărul matricol, se notează și calitățile economice specifice speciei și rasei (ex. producția de lapte anuală, greutatea corporală etc.) realizate de animalul respectiv. Pedigreul oferă posibilitatea de a se cunoaște gradul de înrudire a diferiților indivizi, precum și valoarea genetică a reproducătorilor.

**Peduncul** (lat. *pedunculus* : picioruș). Termen utilizat în anatomie pentru definirea unor formațiuni (în special nervoase) care, prin aspectul și poziția lor, apar ca niște coloane de susținere (pedunculii cerebrali sau pedunculii cerebeloși) ori au legătură cu alte formațiuni apendiculare sau de acoperire : peduncul tumoral.

**Pekin**, sin. *Peking, Beijing*. Rasă de rațe grele, originară din China. Are o greutate corporală de 3,5—4 kg și după îngrășare 5—6 kg. Produc anual 90—120 ouă cu greutate de 80—110 g. Tipul original, care se crește încă în China, are o producție de ouă mai scăzută dar cu greutate mai mare și produce o carne mai puțin gustoasă. Tipul european ameliorat din Anglia prin încrucișare cu Aylesbury are o greutate ceva mai mică și produce ouă mai mici și carne de calitate superioară.

**Pekinez**. Rasă de ciini spanioli orientali de apartament, v. Spaniol Pekinez.

**Pelagrá** (lat. *pellis* : piele, gr. *agra* : boală). Avitaminoză PP, manifestată prin dermatită crustoasă, diaree persistentă, hemoragii etc.

**Pelatelli**. Rasă de porci (v. Casertana).

**Pelecanidae**. Familie de păsări acvatice, din ordinul *Pelecaniformes*, care cuprinde pelicanii.

**Pelecus cultratus**, sin. *Săbița*. Pește dulcicol de 25—30 cm din familia *Cyprinidae*, din apele mari curgătoare de șes sau stătătoare din bazinele hidrografice ale Mării Baltice, Mării Negre, Mării Caspice și Aral. Are corpul alungit și puternic comprimat lateral, cu linia spatelui dreaptă și este acoperit cu solzi

mici și caduci. Capul este scurt cu gura mică dispusă superior. Coloritul corpului albastrui cu o nuanță verzuie pe spate, iar pe laturi și abdomen alb-argintiu. Depune icre care se lipeșc de substrat în aprilie—iunie. Are o mare valoare economică.

**Pelican** (*Pelecanus*). Pasăre migratoare exclusiv ihtiofagă, din ordinul steganopodelor (palmipede), de talie mare, comună în Delta Dunării unde se clocește. Se întilnesc două specii. *Pelecanus crispus* (Pelican creț) caracterizat prin penele de la ceafă crețe și clocește ca un coif, coloritul penajului alb cu nuanță roză, ciocul galben-cenușiu, iar picioarele negre. Produce pagube în apele piscicole intrucit consumă atât puieți cit și reproducători. *Pelecanus onocrotalus*, de 14—16 kg greutate. În România stă din martie-aprilie pînă în octombrie. Are ciocul alungit, turtit dorso-ventral și prevăzut ventral cu o pungă membranoasă de culoare galbenă. Picioarele sînt cărămizii și au degetele unite printr-o membrană. Coloritul penajului alb murdar cu nuanță roză. Pe aripi cenușiu-cafeniu. Pasăre greoaie pe sol, însă bună zburătoare. Vinează pești fără a se cufunda în apă. Depune 2—4 ouă albe-gălbui în cuiburi construite pe sol. Produce pagube mari în piscicultură. Se crește și ca pasăre de ornament. Este ocrotit prin lege.

**Pelon**. Rasă de ciini complet golașă, (v. Mexican).

**Pelucid** (lat. *pellucidus*, de la *per* : prin și *lucidus* : clar transparent). Care apare relativ transparent : zona pelucidă (invelitoarea transparentă a ovulei) etc.

**Pelvimetrie**. Partea din obstetrică, care se ocupă cu aprecierea dimensiunilor bazinului. Poate fi : directă și indirectă. Pelvimetria directă presupune aprecierea dimensiunilor pelvisului prin explorăție transrectală, în timp ce prin pelvimetrie indirectă se pot determina aceste dimensiuni cu ajutorul unor coeficienți de corelație între anumite dimensiuni



corporale ale animalului (ex.: talia, lărgimea crupei la șolduri sau la ischii etc.) și dezvoltarea bazinului.

**Pelvin.** Care se referă la pelvis sau la canalul pelvian.

**Pelvis.** Termen utilizat pentru definierea zonei bazinului (spațiul delimitat între cele două coxale și sacrum).

**Penaaj** (lat. *penna*: pană). Totalitatea penelor care formează îmbrăcămintea externă a păsărilor. Penaajul este constituit din penele de contur sau de acoperire (pene propriu-zise și fulgi), din penele de încălzire (pene pufoase și puf) și din pene păroase. Penaajul poate fi normal, frizat sau mătăsoș, dens sau rar, înfioiat sau strins pe corp, rigid sau elastic și caracterizat prin diferite culori generale, simple sau compuse. Penaajul se schimbă periodic (v. Năpirlire).

**Penicilina.** Substanță chimică din grupul antibioticelor, extrasă din culturile de *Penicillium notatum* sau *P. chrysogenum*. Se prezintă sub formă de pulbere albă sau gălbuie, solubilă în apă. Se poate obține și prin sinteză, dar în industrie este preferată metoda extractivă. Are acțiune bacteriostatică și bactericidă. Acționează asupra multor germeni, în special grampozitivi (stafilococi, streptococi, genococi etc.).

**Penicillium.** Gen de mușgaiuri, din care unele specii se dezvoltă intens pe furaje putind produce micotoxicoze la animale.

**Penis**, sin. *falus*. Organ copulator mascul, la om și alte vertebrate, în componența căruia intră: uretra, corpii cavernoși, mușchi, vase sanguine și nervi. Dimensiunile și conformația diferă în raport cu specia.

**Penita**, sin. *Penitis*. Inflamația generală și totală a penisului, interesând atât țesutul erectil cât și furoul.

**Pennmead.** Soi de golomăț (*Dactylis*), creat în S.U.A., cu o mare capacitate de producție, precocitate medie, rezistent la boli.

**Pensă.** 1. Ustensilă anatomică și chirurgicală, folosită pentru prinderea și

menținerea într-o anumită poziție a formațiunilor anatomice, în general compunându-se din două brațe care pot fi apropiate prin apărare; 2. Porțiunea anterioară a copitei.

**Pensetă.** Unealtă cu care se manipulează obiecte de dimensiuni mici sau substanțe ce nu pot fi atinse cu mîna.

**Pentadactil** (gr. *pente*: cinci, *daktylos*: deget). 1. Membru anterior sau posterior al vertebratelor terestre, prevăzut cu cinci degete; 2. Termen care se referă la unele rase de găini care au cinci degete (Dorking, Houdan, Faverolle etc.).

**Pentazoni.** Substanțe organice naturale, din clasa poliglucidelor, derivate de la pentoze. Se găsesc în natură în țesuturile vegetale (lemn, pajă, coceni de porumb etc.), constituind unul dintre componenții principali ai hemicelulozei.

**Pentoză.** Glucide simple (oze) cu cinci atomi de carbon corespunzând — în general — formulei brute  $C_5H_{10}O_5$ . Exemple riboză, deoxiriboză, xiloza, arabinoza etc. În organismul animal sînt prezente mai ales ca componente ale nucleotidelor (constituenți ai acizilor nucleici), ale unor coenzime, precum și ca produși intermediari în unele reacții biochimice. În plante apar sub formă liberă sau ca poliglucide (pentozani, xilani, arabani etc.).

**Pentozurie.** Conținutul de pentoze în urină; întovărășește glicozuria sau se produce în urma supraalimentației la erbivore.

**Peppin**, sin. *Wanganella*. Unul din cele mai importante tipuri de oi din rasa Merinos Australian.

**Pepsină** (lat. *pepsinum*). Enzimă proteolitică din clasa hidrolaze, secretată de mucoasa stomacală și care hidrolizează parțial proteinele, în mediu puternic acid (pH = 1,5 — 2,5). Este elaborată sub formă inactivă de pepsinogen care, în prezența HCl și a unor cantități mici de pepsină existentă, se transformă (autocatalitic) în pepsină. Existența pepsinogenului protejează mucoasa stomacală de acțiunea proteolitică a cantităților mari de pepsină.

**Peptide.** Substanțe naturale sau sintetice constituite dintr-un număr relativ restrins de aminoacizi. Oligopeptidele conțin în structura lor pînă la zece aminoacizi, iar polipeptidele rezultă din condensarea unui număr superior de aminoacizi. Exemple: *carnozina* (diptid), *glutalionul* (tripeptid), *ocitocina* și *vasopresina* (octapeptide ciclice), *insulina* (polipeptid) etc. Peptidele sînt produși intermediari între aminoacizi și proteine. Se găsesc în mușchi, în diferite organe, în diferite furaje (drojdia de bere etc.).

**Peptone.** Substanțe chimice formate din aminoacizi legați între ei prin legături peptidice. Provin din hidroliza parțială a proteinelor și se deosebesc de acestea prin faptul că nu au solubilitate mare în apă, nu coagulează la încălzire, nu precipită la saturarea cu sulfat de amoniu, acid azotic etc.

**Per os.** Pe gură. Termen latin folosit ca atare pentru a indica în mod special modul de administrare pe cale bucală a unui medicament.

**Perea fluviatilă,** sin. *Biban.* Pește răpitor dulcicol de 20–30 cm din ordinul *Perciformes* din apele stătătoare sau lin curgătoare cu multă vegetație din Europa și Asia. Are corpul aproximativ ovalar, ușor comprimat lateral și acoperit cu solzi mici și aspri. Ochii sînt mari. Coloritul corpului cenușiu-verzui cu benzi transversale negre pe spate, iar pe laturi și abdomen galben-verzui. O pată neagră pe prima dorsală. Depune icrele sub formă de panglică lungă pe vegetale în martie-aprilie. Are valoare economică relativ mare.

**Percherone.** Rasă de cai de povară, formată pe baza încrucișării iepelor locale cu armăsari orientali, normanzi, picarzi, danezi, germani, englezi, precum și bretoni, bulonezi și belgieni. În cadrul rasei se întînesc două variații: *Perșeronul mare* (tală 170 cm și greutatea 900–1000 kg), masiv, cu temperament limfatic și aptitudine pentru tracțiune grea și *Perșeronul mic*

(tală 155–160 cm și greutatea 500–600 kg) fiind mai fin, mai uscățiv, mai armonios și mai rapid. În general, rasa se caracterizează prin profiluri breviforme, format dreptunghiular, tip morfologic de povară (cap lung, git rotat, trunchi puternic dezvoltat, membre solide, aplomburi largi), culoare vinată și neagră. Este rustic, cu constituție robustă, temperament limfatic, caracter bun, aptitudine de tracțiune grea și semigrea.

**Perciformes.** Pești osoși dulcicoli sau marini cu corpul acoperit cu solzi ctenoizi. Au două dorsale din care prima cu radii osoase. Ventralele sînt mult deplasate înainte. Gura largă prevăzută cu dinți.

**Peren.** Care se menține mai mulți ani: plantele lemnoase — arbori, arbuști, semiarbuști; gramineele și leguminoasele perene etc.

**Perendale.** Rasă de oi de lînă și de carne creată în Noua Zeelandă din încrucișarea berbecilor Cheviot cu oi Rommney. Greutate corporală 60–65 kg oile și 90–100 kg berbecii; 3–5 kg lînă cu finețea de 30–35 microni și lungimea de 10–15 cm.

**Perforant (tendon).** Tendonul flexorului profund al falangelor (la membrul toracal) sau al tendoanelor comun rezultat din unirea tendoanelor mușchilor flexor lung al buletului, tibialului posterior și flexorului lung al degetelor picioarelor (la membrul pelvin), tendon care în regiunea buletului (articulației metacarpo-sesamo-falangiane sau metatarso-sesamo-falangiane) alunecă printr-un inel format de tendonul flexorului superficial (împreună cu care alunecă apoi prin marea teacă sesamoidiană).

**Perforat (tendon).** Tendonul mușchului flexor superficial al falangelor, prezintă deasupra buletului un inel prin care trece tendonul perforant.

**Performanță.** 1. sin. *Valoarc fenotipică.* Expresia metrică a unui caracter. **Performanța individuală** (viteza/km, kg lapte/305 zile lactație, spor mediu

zilnic între vîrsta de 90—181 zile etc.) este expresia valorii genotipice a individului (G), a unei deviații de mediu comun tuturor indivizilor contemporani ( $E_c$ ) și a unei deviații de mediu particular ( $E_p$ ) tangibil și intangibil ( $P = G + E_c + E_p$ ). Controlul producției și tratamentul datelor de control caută să elimine mediul special tangibil din performanță. **Performanța medie a individului** la caractere ce se repetă (producția medie de lapte pe mai multe lactații etc.) reflectă mai exact capacitatea reală de producție și valoarea genotipică, deoarece deviația de mediu special distribuită aleator ( $\pm$ ) este eliminată prin însumare. **Performanța medie a populației** este, din aceleași considerente, egală cu valoarea genotipică a populației și deoarece însumarea performanțelor individuale elimină și deviațiile neaditive distribuite tot aleator, este egală și cu valoarea de ameliorare (genetică, aditivă) a caracterului respectiv la populație; 2. Rezultat deosebit de valoros obținut de un cal într-o competiție hipică.

**Periadenită** (gr. *peri*: împrejur, *aden*: glandă). Inflamația țesutului conjunctiv din jurul unui ganglion limfatic.

**Perianal**. Termen indicînd zona din jurul (vecinătatea) anusului.

**Periartrită**. Inflamația adventiceii arteriale și a țesutului conjunctiv periarterial.

**Pericard**. Formațiune saculară în care se găsește plasat cordul. În structura pericardului se distinge: un **sac fibros** (fibroasa pericardică) cu aspect de con fixat prin baza lui la originea vaselor mari, căptușit în interior de seroasa pericardică (prezentînd o *foiță parietală* și una organică cunoscută sub denumirea de *epicard*) și acoperit la exterior de **pleura pericardică**. Seroasa pericardică realizează un sac închis, delimitînd o **cavitate pericardică** în care există o redusă cantitate de lichid pericardic.

**Pericardial**. 1. Despre sau în legătură cu inima; 2. Localizat în jurul inimii.

**Pericardită**. Inflamația pericardului, întîlnită mai ales sub forma pericarditei traumatice a rumegătoarelor, mai rar în diferite stări pioseptice sau ca pericardită primară; se manifestă prin febră, tahicardie, cardioaritmie, zgomot de frecătură pericardică, iar în faza de exudație, asurzirea zgomotelor cardiace, zgomot de lichid, lărgirea ariei de matitate cardiacă, ectazia jugularelor etc.

**Periustimicoză**. V. Puiet văros.

**Pericondru**. Invelitoare fibroasă (conjunctivă) a pieselor cartilajinoase.

**Pericondrită**. Inflamația pericondruului.

**Periesofagită**. Inflamația țesuturilor din jurul esofagului, deseori consecutivă rupturii sau flegmonului esofagului, manifestată prin febră, deformare edematoasă cervicală, sindrom mediastinal etc.

**Perihepatită**. Inflamația capsulei hepatice și a țesuturilor din jur, cu formarea de proliferări, sinechii etc.

**Perimetrită**. Inflamația țesuturilor și formațiunilor de contiguitate cu uterul.

**Perimetrul încruciat al erupeii**. Indicator care reflectă stadiul de îngrășare al animalului, evidențiind dimensiunile de lărgime posterioară, precum și volumul musculaturii crupei, coapsei și fesei. Se determină cu panglica de croitorie pe animalul viu astfel: se aplică și fixează un capăt al panglicii pe punctul fesei, iar apoi aceasta se trece peste pulpă prin regiunea inghinală antero-posterior, revine peste pulpă și se termină la unghiul extern al iliumului sau articulația lombo-sacrală.

**Perineal**. Situat în regiunea perineului. De exemplu: la vier testiculele sînt situate perineal.

**Perineu**. Regiunea cuprinsă între anus și organele genitale (la femele distingîndu-se un **perineu superior** sau adevărat situat între anus și vulvă, și un **perineu inferior** situat între vulvă și marginea anterioară a pubisului; la mascul perineul se întinde de la anus

la marginea anterioară a pubisului, în general pînă la pungile testiculare (la suine și carnivore).

**Periodism.** Proprietate a unor funcții fiziologice de a se repeta la intervale de timp regulate.

**Periost** (gr. *peri*: în jurul, *osteon*: os). Membrană conjunctiv-fibroasă care învește osul. Prin stratul său intern, numit *strat osteogen*, periostul participă la formarea țesutului osos (în perioada de creștere a oaselor) și la formarea calusului (după fracturi).

**Periostită**, sin. Periosteită. Inflamația periostului.

**Peripneumonia caprelor**, sin. *Pleuropneumonia contagioasă a caprelor*. Boală infecțioasă produsă de *Borrelomyces peripneumoniae caprae*, caracterizată prin febră, edeme subcutanate, semne de catar respirator, de pneumonie sau pleurezie.

**Peripneumonia contagioasă a bovinelor**. Boală gravă, contagioasă, inoculabilă, specifică bovinelor și din zonele tropicale, dată de *Mycoplasma mycoides*. Boala debutează cu o bronhopneumonie lobulară, apoi se agravează sub forma unei pleuropneumonii exudative, în general subacută sau cronică, cu evoluție foarte adesea fatală.

**Perisabil**. Produs care-și modifică însușirile; produs care se alterează.

**Perisabilitate**. 1. Normă de pierdere sau scăzămînt admisă ca urmare a manevrărilor la care este supus un produs alterabil sau casant; 2. Proprietatea sau gradul unui produs de a se altera mai repede sau mai încet.

**Perisalpingită**. Inflamația peritoneului care învește oviductul.

**Perisodactile** (gr. *perissors*: superficial, *daktilos*: deget). Subordin al mamiferelor ungulate, avînd un număr impar de degete, mediul fiind mai dezvoltat (cal, măgar, catîr, tapir, rinocer etc.).

**Peristaltism**. Noțiune generală defînind capacitatea unui organ sau formațiuni de a prezenta contracții peristaltice.

**Peritoneu**. Seroasă care căptușește cavitatea abdominală, realizînd în principiu un sac închis (comunicînd cu trompele uterine la nivelul deschiderii abdominale a oviductelor). Organele din cavitatea abdominală sînt situate extra-seros, pentru care motiv sacul peritoneal se deformează permițînd sistematizarea peritoneului în: *peritoneu parietal* (care căptușește peretele abdominal), *peritoneu visceral* (care îmbracă fiecare organ în parte apărînd ca o seroasă proprie a organului) și o zonă de contînuitate între peritoneul parietal și visceral, realizînd diverse mezouri, mezentere sau ligamente viscerele, epiploonurile etc.

**Peritonită**. Inflamația peritoneului, de origine traumatică, piosepticemică etc., caracterizată clinic prin febră, contracțură, durere și apoi semne de lichid peritoneal.

**Perivaginită**. Inflamația țesutului conjunctiv din jurul vaginei.

**Periviscerită**. Termen sub care se definește inflamația multiplă și simultană a diverselor seroase (peritoneu, pleură, pericard), care îmbracă diverse viscere.

**Perla**. 1. sin. *Briliant*. Varietate de nutria, mutație recesivă, caracterizată printr-o culoare generală albă cu nuanțe crem cenușii, determinată de jar alb-crem și puf crem-cenușiu, pe abdomen părul fiind în totalitate alb. Are pupila roșu-albăstruie și celelalte însușiri ca la nutria standard. 2. Insecte Plecoptere care ca larve se găsesc în apele reci de munte cu curent puternic și cu fund pietros. Au corpul de 2-3 cm, alungit, comprimat mult dorso-ventral și prevăzut la abdomen cu doi peri (cerci) lungi. Capul este lățit și are două antene lungi. Pe torace se disting tecile a patru aripi. Servesc ca hrană păstrăvilor și se folosesc ca nadă pentru pescuitul sportiv.

**Perla direcesivă**. Varietate de nurcă de încrucișare care poate proveni din două combinații: Silverblue × Palo-

mino suedez (*Perla suedeză*) sau Silverblue × Palomino canadian (*Perla americană*). Varietatea este caracterizată prin culoare bej fumuriu, cu puful albastru deschis și cu ochii de culoare roșie dar cu nuanțe de albastru la Perla suedeză și de maroniu la Perla americană. După nuanțe se diferențiază 3 tipuri de blănuri foarte apreciate: *perla regală* (de culoare închisă), *perla Stewart* (de culoare deschisă) și *perla BOS*, cu factor Bluefrost (de culoare foarte deschisă).

**Perla trirecesivă.** Varietate de nurcă de încrucișare produsă pe schema Silverblue × Aleutină × Palomino canadian (sau suedez). Se caracterizează printr-un colorit fumuriu cu nuanțe bleu, mai apreciat decât cel al perlei direcive.

**Perlat, sin. Iepurele perlat.** Rasă din grupa iepurilor mici, are o greutate corporală medie de 2,5 kg. S-a format în Germania la începutul secolului și are la bază rasa Marburg. Se caracterizează prin culoare a jarului albastră-cenușie, aspectul perlat fiind determinat de nuanța mai închisă a voalului.

**Perlată. 1.** Culoarea generală a penajului rezultată din asocierea penelor cu desen perlat, caracteristică bibilicilor. Se găsește la bibilicile comune cu perle de culoare alb strălucitor pe fond gris sau alb mat sau la bibilicile de decor (*Ptyloryncha*), sub forma unui perlaș deosebit de regulat pe fond albastru, liliachiu etc.; **2:** Varietate de nutria (v. Italiană aurie).

**Permanganat de potasiu.** Cristale rombice sau pulbere cristalină, violet-închis, cu luciu metalic, inodoră, solubilă în apă, cu toxicitate foarte redusă pentru om și animale. Are acțiune bactericidă și dezodorizantă fiind utilizat în dezinfecție în concentrații de 2–4%.

**Perogal.** Premix românesc, utilizat în combaterea perozisului la tineretul aviari; este un amestec omogen de vitamine și săruri minerale.

**Peroneu** (gr. *peroni*: agrafă). Termen utilizat adesea pentru definirea fibulci (v. și fibula).

**Peroză, sin. Moliciunea picioarelor sau a labelor, boala jaretelor, luzația tendoanelor lui Achile.** Boală a puiilor de găină și curcă, determinată de carența în mangan sau vitamine, care duce la acondroplazie și lipsă de osificare a cartilajului de conjugare; se manifestă prin șchiopături, scurtarea și incurbarea oaselor lungi, apoi îngroșarea și colorarea albăstruie a jaretelor, îndepărtarea laterală a picioarelor din cauza alunecării tendoanelor lui Achile etc.

**Persan. 1, sin. Astrahan de Buhara.** Rasă de ovine (v. Karakul); **2.** Rasă de ciini gonitori (v. Ogarul Persan).

**Persana. 1.** Rasă de cai, ce se crește în Persia, în Turchestan și în Afganistan, foarte asemănătoare cu rasa arabă, cu statura mai mare, conformația mai sveltă, adaptată pentru călărie; **2. sin. Angora.** Rasă de pisici caracterizate mai ales prin părul lung și mătășos, mai des pe gât și în coadă, care este purtată mereu drept în sus.

**Persistența arterei ombilicale.** Anomalie înfîlînită la viței, reprezentînd adesea cauza unei ocluzii intestinale prin îndoirea unei anse intestinale în jurul respectivei artere.

**Persistența canalului urac.** Anomalie înfîlînită mai ales la minji, caracterizată prin persistența respectivei formațiuni embrionare, care leagă în perioada uterină alantoida la vezica urinară. Se manifestă prin scurgere de urină prin ombilic, predispunînd la infecții ombilicale și urinare grave.

**Perselare.** Înșușire fizică a cărnii, care este regulat infiltrată cu grăsime, sub formă de arborescențe fine, amintind frunzele cu pătrunjel. Aceste „vine” de grăsime ridică mult valoarea calitativă a cărnii.

**Perspirație.** Eliminarea invizibilă a sudorii la nivelul pielii.

**Perșeron.** Rasă de cai de povară (v. Percheron).

**Perugia.** Rasă de viermi de mătase, cu gogoșile de culoare galbenă, centurate.

**Perugina.** Varietate de taurine, din rasa Chiana (v. Chiana).

**Pervertire** (lat. *perversus*: vicios, stricat). Abatere de la normal în privința diferitelor instincte: alimentar (v. Pica), de perpetuare (v. Pervertire sexuală).

**Pervertire sexuală.** Vicierea instinctului sexual, manifestată prin onanism, tulburări psihice în alegerea femeii, montă contra naturii etc.

**Pesadă.** Progresie de dresaj academic, care constă în ridicarea în suspensie a membrilor anterioare, care sînt flexate, iar cele posterioare sînt pliate sub animal, sprijinul făcîndu-se pe bipedul posterior, cît mai apropiat de sol, apoi calul se înalță prin extensia jeretelor.

**Pescăruș.** 1. Nume dat unor specii de păsări din familii și ordine diferite, care trăiesc pe lângă ape și se hrănesc cu pești. În țara noastră trăiesc: *Larus ridibundus*, mai mare decît un porumbel, de culoare albă pe pîntece și sură pe spate și pe aripi, cu cioc și picioare roșii și *Alcedo atthis ispida* (pescărușul verde), puțin mai mare decît o vrabie, de culoare albastră-verzuie, cu luciu metalic, cu coada scurtă și cu cioc conic lung. Este răspîndit de la mare și Dunăre pînă la apele de munte; 2. Grupă de rase de porumbei, de ornament (v. Pescăruși germani, orientali etc.).

**Pescăruși chinezi.** Subgrupă de rase de porumbei de ornament, din grupa de porumbei pescăruși, neîncălțați și fără moț. Cuprinde porumbei de decor nemoțai avînd, din pene crescute lateral, guler sub cioc, rozetă pectorală, rozete pe capacele aripilor și rozete formînd pantaloni. Are aptitudini bune de zbor, simț remarcabil de orientare și largă variabilitate a culorii.

**Pescăruși germani.** Subgrupă de rase de porumbei de ornament, din grupa de porumbei pescăruși, asemănători cu cei orientali, însă neîncălțați și în general fără moț sau cu moț mic, semicircular pe ceafă, cu ciocul foarte scurt și gros, cu direcție tipică pentru pescăruși. Prezintă numeroase varietăți de culoare.

**Pescăruși orientali.** Subgrupă de rase de porumbei de ornament din grupa de porumbei pescăruși. Sînt porumbei mici, cu ciocul foarte scurt, cu moț ascuțit la vîrf, pe gît cu cravată din pene ondulate și pe picioare cu încălțatură mijlocie, cu temperament vioi și zbor bun și caracterizați prin foarte mare variabilitate a culorii și desenului. Rase mai importante: *Blondineși*, *Căpăciți* (Satineși, Blueți, Silvereți etc.), *Turbitini*, *Domino*, *Anatolieni*, *Sîrteni*, *Egipteni* etc.

**Pescuit.** Capturarea cu diferite instrumente și metode a peștilor precum și a altor organisme acvative, din apele stagnante, curgătoare continentale sau mări și oceane. Poate fi: *industrial*, atunci cînd folosind instrumente de mare randament se capturează pentru comercializare, repopulări etc.; *experimental*, cînd se prind cantități mici pentru control sanitar sau al stării de întreținere, verificarea maturității etc.; de *necesitate*, cînd se pescuiește întreaga cantitate de pește în timpul unei calamități sau boli grave; *sportiv* cînd se prind cu undița numai pentru consum personal etc.

**Pestă** (lat. *pestis*: ciumă, epidemie, pacoste). Denumire sub care se definea inițial un complex de boli epidemice (epizootice). Ulterior termenul a fost restrîns pentru definirea unor boli caracteristice, cu evoluție rapidă, mortalitate exagerată etc.

**Pestă aviară.** Boală infecțioasă, contagioasă, produsă de un virus filtrabil, specifică galinaceelor, manifestată prin adinamie, diaree, anorexie, tulburări nervoase, mortalitate mare etc.

**Pestă bovină.** Boală infecțioasă, contagioasă, specifică rumețătoarelor, produsă de un virus filtrabil, manifestată prin hipertermie evidentă, inițial fără a fi însoțită de alte semne clinice, apoi salivă abundență, necroze bucale, anorexie, modificări cardiace, adinamie, diaree, hemoragii cutanate, depilații și mortalitate mare. Întîlnită și în zona tropicală la bovinele domestice sau sălbatice (zeb, taurine, bubaline, anti-

lope); diagnosticul este dificil, iar mortalitatea este foarte ridicată 90—100%.

**Pestă cevină.** Boală infecțioasă dată de un virus specific, atingând exclusiv equideele din zona tropicală, fiind transmisă de insecte.

**Pestă porcină.** Boală infecțioasă, contagioasă, inoculabilă, produsă de un virus specific, întâlnită la porcii de toate vârstele și manifestată clinic prin hipertermie, leziuni septicemice, hemoragii pe mucoasele aparente și pe piele, tulburări nervoase etc., putînd evolua sub formă acută (în general mortală), subacută (cu leziuni cutanate), sau cronică.

**Pestă porcină africană**, sin. *Boala Montgomery*. Boală infecțioasă foarte contagioasă, dată de un virus specific, cu o simptomatologie aproape identică cu pesta porcină clasică, al cărui diagnostic diferențial nu poate fi făcut decît prin teste de laborator. Boala se caracterizează printr-un sindrom febril cu o evoluție rapidă și cu un prognostic defavorabil (mortalitatea poate fi ridicată de pînă la 100%). Suiidele sălbatice (phacocere, hylocere, potamoceri), fac infecții inaparente, dar contagioase și constituie rezervoare de virus.

**Pestellino.** Rasă europeană de viermi de mătase, cu gogoșile galbene, centurate.

**Pesticide** (lat. *pestis*: ciumă). Denumire generică utilizată pentru substanțele insecticide, acaricide, fungicide, erbicide, raticide etc. folosite la combaterea diferiților dăunători. Sînt utilizate pentru combaterea dăunătorilor plantelor, a agenților de răspîndire a unor boli la animale și om sau pentru protejarea anumitor produse stocate.

**Pestilențial.** Cu caracter putrid, urit mirositor, infect; atmosferă pestilențială etc.

**Pestriță.** 1. Culoare compusă, la animale caracterizată printr-un fond alb pe care se găsesc diseminate pete roșii sau negre, de dimensiuni mici: 2. Culoare generală a penajului la păsări rezultată fie din asocierea penelor albe cu

pene negre (culoare Houdan) sau a penelor de alte culori, fie a penelor stropite cu două culori sau a celor lactate; 3. Rasă de curci, cu penaj frumos colorat, crescută în America în scop ornamental.

**Pește ciocan.** V. *Sphyrna zygaena*.

**Pește lună.** Fosilă vie extrem de rară. Pește ce populează adîncurile oceanelor, cu greutate corporală de peste 10 kg. A fost capturat pentru a doua oară în acest secol, în largul insulelor Spiekeroog și se află în prezent la Muzeul de științe naturale și preistoric din Oldenburg (R. F. Germania).

**Pești** (*Pisces*). Clasă de vertebrate inferioare exclusiv acvatice; au forma corpului variată, mai frecvent de suveică, pielea acoperită de obicei cu solzi și bogată în secreții mucoase, cu membrele transformate în înotătoare perechi și neperechi, respirația branhială, iar la unii (dipnoi) și pulmonară; inima este formată, de regulă, numai din două camere (un auricul și un ventricul) și conține numai sînge neoxigenat. Majoritatea peștilor au un organ de simț special (linia laterală) și un organ hidro-static (vezica înotătoare). Scheletul poate fi cartilagininos (la rechin) sau osos (la crap, lin, știucă etc.).

**Pești simbiotici și paraziți.** În lumea peștilor se cunosc o serie de cazuri de simbioză cu animalele acvatice din cele mai diverse grupe. Astfel, gobiidul *Evermannichthys spongicola* trăiește în cavitatea unui spongier; puii de *Trachurus* (stavrid), uneori și ai altor pești se adăpostesc sub umbrela meduzelor mari (*Rhizostoma*). Cazurile de parazitism sînt foarte rare între pești. Siluroizii sud-americani din familia *Trichomycteridae* pătrund în cavitatea branhială a peștilor mari, consumîndu-le branhiile, ocazional pătrund și în ureterul oamenilor sau al unor mamifere. La opt specii din familia ceratoidelor, masculul este pigmeu și se fixează cu fălcile de corpul femelei, avînd loc treptat o întrepătrundere a țesuturilor celor două sexe și deci o comunicare între mediile lor interne.

**Pești zburători (*Exocoetidae*).** Familie de pești caracterizați prin înotătoare pectorale foarte lungi, ca niște aripi; când sint urmăriți de răpitori, sar din apă și parcurg în aer distanțe de circa 50—60 m, la o înălțime de 2—3 m. Trăiesc în mările tropicale (ex. *Exocoetus volitans*).

**Pete cu foc.** Culoare generală neagră cu luciu metalic sau de culoare închisă și cu pete de culoare roșie aprins, care lasă impresia de jar în cenușă.

**Petersime.** Incubator de volum tip dulap cu capacitate variind de la 1 000 ouă pînă la 35—40 000 ouă și cu modele complet automatizate. Se caracterizează prin ventilație cu viteză de rotație redusă a unor palete mari, care vehiculează aerul condiționat printre sertarele așezate în stelaje caracteristice.

**Peteșie.** Hemoragie atraumatică, punctiformă, cutanată, pe mucoase etc.

**Pelkus ameliorat.** Soi de secară, productiv, rezistent la ger și cădere, suficient de rezistent la scuturare, rugină și secetă.

**Petromyson marinus.** Pește Ciclostom migrator potamotoc de 0,50—1 m din bazinele hidrografice pendinte de Oceanul Atlantic (coasta europeană și americană) și Marea Mediterană. Are corpul cilindric, ușor comprimat posterior. La capătul anterior se află gura largă cu contur circular și cu un număr mare de denticuli, doi ochi și șapte fante branhiale. Coloritul corpului cenușiu cu pete negre iar abdomenul gălbui. Adulții în martie-iunie pătrund din mare în susul riurilor și își depun icrele în regiunea montană. Are valoare economică ridicată.

**Peul.** Denumire generică de origine franceză dată zebului după triburile pastorale care au locuit zona de la vestul fluviului Senegal, la este de lacul Tchad, înglobind o parte din Senegal, Mauritania, Sudan, Nigeria și Niger. Zebul Peul este împărțit în mai multe varietăți: Alb, Adamoua (Foulbé), Bororo, Nigerian, Senegalez și Sudanez.

**Pharaon.** Rasă de ciini gonitori (v. Ogar Faraon).

**Phönix.** Rasă de găini decorativă originară din Japonia, cu greutate de 1,5—2,5 kg, care produce anual, 60—80 ouă, cu greutate medie de 4—5 g, cu coaja pigmentată în crem. Prezintă varietate aurie și argintie. Se crește îndeosebi pentru lungimea cozii sale. Secerile, prezente și la găini, ajung la cocoș la lungimea de peste 1 m, recordurile depășind 2—3 m. Prezintă creastă simplă, urechișue albe și fluiere cenușiu-albăstrui pînă la măsliniu închis.

**Phoxinus phoxinus, sin. Boiștean.** Pește dulcicol de cîrd de 9—14 cm din familia *Cyprinidae*, trăiește în apele curgătoare reci, cu fundul pietros sau nisipos, din Europa, Siberia și bazinul hidrografic al Amurului. Are corpul alungit, aproximativ cilindric și acoperit în afară de abdomen cu solzi mici. Capul gros cu ochii mici, botul scurt și gura mică, dispusă subterminal. Coloritul corpului cenușiu închis pe spate, laturile cu un luciu auriu, cu pete negre iar abdomenul gălbui. Depune icrele pe pietre în aprilie-mai. Are importanță deoarece constituie hrana naturală a peștilor răpitori.

**Phylosamiă ricini.** Specie de viermi de mătase, din ordinul *Lepidoptera*, familia *Saturnidae*. Este polivoltină, semi-sălbatică, adaptată la climat cald și umed subtropical, răspîdită în India, China și Coreea. Ciclu vital durează 50—52 zile, oul de culoare alb-gălbui are 1,7 mg. Larva este galben deschis sau galben verzui în primele 3 vîrste pentru ca în ultima vîrstă să devină albastră, galbenă sau alb-gălbui în funcție de rasă, acoperită cu o pudră albă. Gogoșa este eliptică cu un orificiu la unul din capete, aspect pufos. Fluturile cafeniu închis, masculii zboară în căutarea femelelor, se pot împerechea de mai multe ori. Fuge de peaturile de creștere mai ales în perioada urzirii gogoșilor. Se hrănește cu frunze de *Ricinus communis*, *Ailanthus glandulosa*.



l' **Pia mater**, sin. *Leptomeninge*. Foița meningeală care se găsește situată în contact cu substanța nervoasă cerebrospinală.

**Piafe** (fr. *piaffer*). Progresie de dresaj de înaltă școală, care constă din trap îngrămădit pe loc (calul realizează impulsie fără propulsie), corpul calului se ridică și coboară în plan median, realizându-se 8—10 mișcări elastice, suple și armonioase. Se cere o spinare suplă și vibrantă, șolduri foarte angajate astfel ca jareții îndoiți să dea membrilor anterioare o mare libertate de mișcare și sprinteneală. Impulsia energetică se manifestă la cal, prin dorința permanentă de a porui înainte (a trece la pasaj) și se realizează în momentul în care vor ceda acțiunile ajutoarelor, care solicită piaful.

**Platigorsc nr. 3**. Rasă de viermi de mătase, monovoltină, creată în U.R.S.S.

**Piau**. Rasă locală de porci, ce se crește în America de Sud.

**Pica** (lat. *pica* : coțofană, animal care consumă murdăria), sin. *Pervertirea gustului*, *alotriofagie*, *parorexie*. Aberație gustativă caracterizată prin tendința de a linge sau consuma elemente străine de alimentație, distingându-se: *lichomanie* (tendință de a linge congenerii sau obiectele din jur); *malofagie* (consumul lînii), *placentofagie* (consumul placentei), *fetofagie* (consumul fetușilor), *picaj* sau *pteriofagie* (ciugulirea, smulgerea sau consumul penelor), *coprofagie* (consumul fecalelor), *ovofagie* (consumul ouălor), *canibalism* (ciugulirea pină la sînge și chiar pină la eviscerare a păsărilor între ele), *litofagie* (consum de piatră sau pietre), *geofagie* (consum de pământ), *xilofagie* (consumul obiectelor de lemn) etc.; sindromul de pică se produce prin tulburări complexe de metabolism.

**Picarda**, sin. *Picardia*. Rasă de rațe (v. Rouen).

**Picior**. Membru locomotor al animalelor. Există diferite tipuri de picioare, specializate pentru diverse medii. De exemplu nevertebratele au picioare adaptate la alergare (gîndacul de bucătărie,

coleopterele), la sărit (cosașii, greierii, lăcustele), la înot (ditiscidele și hemipterele acvatice), la săpat (coropișnița) etc.; vertebrațele au picioarele adaptate pentru alergare (calul), agățare (ciocănitorea), înot (delfinul) etc. La moluște piciorul reprezintă o formațiune musculoasă în formă de palmă (la melc) sau de pană (la scoică) care servește la tîrî, la înot sau la fixarea de substrat.

**Piciorul cocoșului** (*Ranunculus acris* L.). Plantă anuală din familia *Ranunculaceae*. Posedă un rizom scurt cu rădăcini fasciculate. Tulpini erecte, frunze palmat sectate cu segmentele de formă lanceolată sau lat-liniară. Florile galbene dispuse pe un receptacul glabru. Răspîndit în luncile riurilor, paștilor cultivate, lucerniere etc. Plantă toxică pentru animale. Conține uleiuri eterice (*protoanemonină*).

**Pictave**. Rasă locală franceză de găini pitice, cu greutate de 600—900 g, care produce ouă albe cu greutate medie de 40 g. Prezintă urechiuse roșii, culoare potîrnichie și conformație de găini mediteraneene.

**Piele**. Îneliș conjunctivo-epitelial, care îmbracă corpul pe întreaga lui suprafață. Pielea este alcătuită din trei straturi: epiderma, derma și hipoderma. Epiderma este alcătuită din mai multe straturi de celule epiteliate, cele mai superficiale fiind cornoase. Derma este scheletul fibros al pielii. La punctul de contact cu epiderma, derma prezintă o serie de proeminențe, papile dermice, care conțin ansele capilare, vasele arteriale și venoase și terminațiile simple sau corpusculare a numeroși nervi sensitivi. Hipoderma este stratul cel mai profund al pielii. Ea este alcătuită din țesut conjunctiv lax, infiltrat cu celule grăsoase care formează stratul adipos al pielii. Are o serie de anexe: unghiile (copitele), perii, glandele sebacee și sudoripare. În afara funcțiilor de protecție a straturilor subadiacente și de reglare a temperaturii corpului, pielea este un organ ajutător al rinichiului și al aparatului respirator, intervenind în elimina-

rea unor produși de dezsimilație (ureca, bioxid de carbon). Datorită bogăției în terminațiuni nervoase senzitive și în corpusculi tactili, pielea este un vast organ de simț.

**Piele brută.** Piele jupuită de pe corpul animalelor sacrificate, folosită ca materie primă în industria pielăriei. Cea mai largă utilizare o au pieile de bovine, de cabaline, de ovine, de capră și de porc; se folosesc și piei de ciine; de pisică, de cămilă, de vulpe, de lup, de leopard, de tigru, de căprioară, de iepure, de crocodil, de șarpe, de pești etc.

**Pieliceă.** Blăniță provenită de la miei de rasă Karakul (sau de la produșii rezultați prin încrucișarea acesteia cu alte rase) sacrificați în primele 1—3 zile după naștere (atunci când buclajul se menține în forma cea mai bună).

**Pielită** (gr. *pyelos*: bazin). Inflamația bazinetului renal, produsă prin infecții descendente, ascendente etc., manifestată similar cu pielonefrita, cu deosebirea că atât semnele generale, cât și cele locale sau leziunile sînt mai discrete.

**Pielonefrită.** Inflamația concomitentă a rinichiului și bazinetului renal, prin infecții ascendente, hematogene, directe ș.a., manifestată prin febră, lumbago, modificări ale urinei, sindrom de insuficiență urinară etc.

**Piemie**, sin. *Piohemie*. Termen arhaic definind: 1. Apariția simultană a mai multor abcese diseminate în diverse organe; 2. Pătrunderea puroiului în sânge; 3. Invazie metastatică.

**Piemonteza.** Rasă de taurine originară din Italia, care descinde din *Bos taurus brachyceros*, peste care s-au suprapus în decursul timpului alte rase de tip iberic și podolic. În cadrul rasei se întîlnesc mai multe tipuri morfo-funcționale (de cîmpie, de coline și de munte), distingîndu-se două varietăți importante: *demonte* și *albese*. Varietatea *demonte* se caracterizează prin talie de 130—135 cm, forme unghiuloase, culoare galbenă, aptitudine triplă (lapte, carne și tracțiune), cu predominanța celei de lapte. *Albese*, reprezintă o varietate bine dezvoltată (talie 136 cm

și greutatea 575 kg), cu forme corporale mai pline, mai rotunjite, tip mai pronunțat de carne, robă sură, cu aptitudine principală de carne dar dă și o producție de lapte de peste 2 000 kg.

**Pie-noir**, sin. *Bălțată cu negru*. V. Friza franceză.

**Pie-rouge**, sin. *Bălțată cu roșu*. V. Friză bălțată cu roșu olandeză.

**Pie rouge de est.** Rasă de taurine originară din masivul Jura (Franța), provenită din vitele vechi locale selecționate în direcția aptitudinilor mixte. Se caracterizează prin dezvoltare hipermetrică (talie 140 cm și greutatea 750 kg la vaci), conformație corectă, uger bine dezvoltat, robă bălțată cu roșu; mucoase și coarne deschise. Este o rasă cu o capacitate de adaptare remarcabilă la climatul continental, suportînd foarte bine frigul și căldura, valorifică excelent furajele grosiere, este precoce, are fecunditate ridicată, longevitate mare și aptitudine mixtă (lapte-carne). Producție medie de lapte este de 3 500—4 000 kg cu 3,72% grăsime.

**Pie rouge français.** Termen care înglobează rasele locale franceze bălțate (*Abondance*, *Montbeliard* și *Pie Rouge de est*).

**Pieptănarita** (*Cynosurus cristatus* L.). Graminee perenă cu tufă rară de talie mijlocie. Posedă un spic fals avînd 2 categorii de spiculețe: sterile și fertile. Spiculețele sterile se asemănă cu un pieptene, de unde-i vine și denumirea. Frecventă în pajiștile de deal și montane. Plantă în general slab productivă și cu un grad de consumabilitate relativ scăzut, mai ales atunci cînd nu a fost consumată la timp. Nu se cultivă.

**Pieris brassicae.** V. Omizi.

**Piersiele.** Culoare azonală, binară, formată dintr-un amestec de fire de păr albe, cu fire roșcate; de obicei capul și membrele sînt roșcate, iar restul corpului este acoperit de un amestec de fire roșii și albe, în proporții diferite. După proporția în care se găsesc cele două feluri de păr, culoarea piersicie poate fi: obișnuită, închisă și deschisă.

**Pietrar.** V. Aspro-Streber.

**Pietrificarea puietului.** V. Aspergiloză.

**Pietrosu.** Linie a rasei Huțule, întemeiată de armăsarul cu același nume în anul 1934. Se caracterizează prin făptură mai uscățivă, format corporal mai puțin pronunțat dreptunghiular, tip mai ușor, avînd capul mic, gîtul puternic, trunchiul mai puțin masiv, membre mai subțiri, temperament vioi, mersuri ușoare și energice. Această linie deține 25% din efectivul matcă al rasei Huțule.

**Pietroși (nervi -).** Fine ramuri nervoase de conexiune situate la nivelul urechii mijlocii distingîndu-se: un *Nerv pietros mare profund* și un *Nerv pietros mic profund*, ambii detașați din ramura timpanică a nervului glosofaringian, un *Nerv mare pietros superficial* și un *Nerv mic pietros superficial*, ambii detașați din nervul intermediofacial.

**Pilocarpină.** Alcaloid principal extras din frunzele diferitelor specii de *Pilocarpus*. Clorhidratul său este foarte solubil în apă și are acțiune parasimpatomimetică.

**Pilor** (gr. *pyle*: poartă, *ouros*: pază). Orificiul de comunicare dintre stomac și duoden.

**Piloric.** Care aparține pilorului.

**Pilot.** Armăsar care a creat o linie a trăpașului american și a imprimat mersul în buestru.

**Pilzen,** sin. *Bălțatul de Pilzen, Fluturile de Pilzen.* Rasă de iepure care se aseamănă cu iepurele bălțat ceh, dar caracterizat prin bălțatură formată din trei culori, pe fond alb găsindu-se pete negre și galbene. Desenul din regiunea feței poate să aibă pe o parte culoarea galbenă, pe cealaltă parte culoarea neagră. Greutatea medie de adult este de 4,0 kg.

**Pineala** (glandă -). V. Epifiză.

**Pinscher Doberman.** Rasă de ciini formată din încrucișări complexe (Rottweiler, Terrier de Manchester, ogar englez etc.) cu scopul obținerii unui terrier mare. Prezintă un cap rotunjit, cu bot ascuțit și stop pronunțat, cu urechi foarte sus plantate care se taie în cornet

deschis. Are trunchiul masiv, cu pieptul profund și spinarea oblică spre înapoi. Coada se amputează scurt la vertebra a doua (2—4 cm). Blana cu păr scurt, are culori mai frecvent neagră, albatră, roșietică sau izabelă. Talia medie este de 64—68 cm.

**Pinscher pitie,** sin. *Doberman pitie.* Rasă germană de ciini, mai veche decît Doberman de talie mare. Prezintă culoare bej sau negru lucitor cu pete cafenii sau arâmii pe diferite regiuni corporale sau de culoare șocolat cu pete roșii sau galbene. Talia recomandabilă este de 28 cm.

**Pinten.** Formațiune cornoasă la păsări din ordinul *Galliformes* îndeosebi la masculi, care are ca bază osoasă o excrescență a tarsometatarsului. Pintenul diferă ca lungime, grosime, formă și viteză de creștere în funcție de specie, rasă, sex, precocitate etc.

**Pintenog.** Particularitate de culoare la membre, întîlnită la animalele cu roba închisă, constînd dintr-o pată albă ce se întinde pe membre. După întinderea zonei albe, putem întîlni următoarele particularități: *pintenog de gradul I* (pata albă se întinde pe chișiță), *pintenog de gradul II* (zona albă se găsește pe chișiță și gleznă) și *pintenog de gradul III* (pata albă se întinde pe chișiță, gleznă și jumătatea fluierului).

**Pintenoageala.** Termen care definește toate petele albe întîlnite la nivelul membrului unui animal. După sediul și întinderea lor pintenogelile pot fi: copite albe (complet, incomplet, intern, extern etc.), coronat (zonă albă pe coroană, complet, incomplet, intern sau extern), pintenog de gradul I, II, III, încălțat (zona albă se întinde pînă la genunchi sau jaret) și încorăpat (zona albă depășește genunchii și jaretul). Pintenogelile pot fi: regulate (linia de demarcație între alb și culoarea închisă este netă), neregulate și chenăruite (între culoarea albă și închisă există o zonă de tranziție formată din peri albi și colorați).

**Pinzgau. 1.** Rasă de taurine din Austria, formată prin încrucișarea vitelor brachycere locale, cu vite primigene și germane, roșii și bălțate. Se caracterizează prin dezvoltare eumetrică (tală 130—132 cm, greutatea 550—600 kg), însă cu mare variabilitate de dezvoltare și conformație specifică (cap brachicefal sau primigen, gât scurt, cu salba dezvoltată, trunchi relativ lung și adinc, torace adinc, abdomen mare, uger voluminos, membre scurte și puternice), culoare roșie-vișinie, cu excepția unui desen alb care de obicei pleacă de la grebăn spre crupă și coadă, coborînd pe partea inferioară a trunchiului pînă la capul pieptului, cu inele albe pe antebraț și gambă. Are o constituție robustă, sănătate bună, precocitate mediocră, rezistență și rusticitate remarcabile și aptitudine multilaterală. Producția de lapte la populația activă este de 3 000—3 300 kg cu 3,9% grăsime; 2. Cal de povară din Austria, format din vechiul cal roman, ameliorat cu armăsari spanioli și belgieni. Se caracterizează prin dezvoltare corporală hipermetrică (tală peste 160 cm și greutatea peste 700 kg), făptură corpolentă format dreptunghiular, tip morfologic, de tracțiune grea (cap greu, gât scurt și musculos, trunchi foarte dezvoltat, larg, spinare și șale lungi, crupa dublă, teșită, piept larg, musculos, torace spațios, membre puternice, cu copite mari și late), culoare murgă și roibă, mai rar dereșă și piersicie. Are constituție robust-afinată, temperament limfatic, aptitudine de tracțiune grea.

**Pinzgau de Transilvania.** Rasă de taurine formată prin încrucișarea vitelor locale. (Sură de stepă și Mocănița) cu rasa Pinzgau. Se caracterizează prin dezvoltare mai mică decît rasa Pinzgau (120—130 cm, cu 400—500 kg), format corporal dreptunghiular, dar mai scurt, tip morfologic mezo-brevimorf, conformație mai puțin armonioasă (cap mare, gât scurt și gros, trunchi nu prea lung, dar adinc, cu linia superioară concavă, crupa lungă dar strîmtă la ischii, uger dezvoltat, membre puternice, dar cu

aplomburi mai puțin corecte), culoare roșie cu desen alb, cu pielea, botul și pleoapele roșietice, ongoanele brune, vulva galbenă și coarnele bicolore. Are precocitate redusă, constituție robustă, rusticitate și rezistență bune și aptitudine multilaterală. Producția de lapte este variabilă (1 500—3 000 kg cu 3,8—3,9% grăsime) și cea de carne este relativ apreciată.

**Piobaciloză**, sin. *Cahexia piemică a porcului*. Infecție secundară la porci, produsă de *Bact. piogenes*, însoțind pasteureloza, pesta, bronhopneumonia enzootică etc. și manifestată prin prezența de focare supurative diseminate, conținînd un puroi gros, de culoare verzuie.

**Piodermită** (gr. *pyon* : puroi, *derma* : piele). Inflamație supurativă a pielii datorită stafilococului și streptococului.

**Piometru**. Acumulare de puroi în cavitatea uterină, că urmare a unei inflamații purulente și închiderii gîtului uterin. Provoacă mărirea în volum a uterului, îngroșarea pereților uterini, distrugerea mai mult sau mai puțin profundă a mucoasei uterine; blochează ciclul sexual.

**Pionefrită**, sin. *Nefrită purulentă, supurativă* sau *embolică, abcesul rinichiului*. Nefrită produsă de bacterii diferite, caracterizată morfopatologic prin formarea de abcese în rinichi, iar clinic prin modificări generale, febră intermitentă sau remitentă, semne de durere renală, albuminurie, piurie, mărirea în volum a rinichiului etc.

**Piopneumotorax**. Colecție pleurală mixtă, purulentă și gazoasă, produsă în pleurezii septică, manifestată prin febră, sindrom de tignafes, semne fizice de pleurezie și pneumotorax, lichid de puncție purulent etc.

**Piorea** (gr. *pyon* : puroi, *rein* : a curge). Scurgere purulentă.

**Piosalpingită** (gr. *pyon* : puroi, *salpinx* : trompă). Acumulare de puroi în oviduct, ca urmare a unei salpingite purulente și a obstrucției acestui conduct.

**Piotorax**, sin. *Pleurezie purulentă*. Colecție purulentă pleurală, de ordin trau

matic sau piosepticemic, manifestată prin modificări generale, febră, sindrom de tignafes, leucocitoză, neutrofilie, semne fizice de pleurezie, lichid purulent la toracentză etc.

**Pipa.** Tară moale (v. Higroma).

**Gipotă.** Denumire uzuală, gospodărească și comercială pentru stomacul muscular (triturator) la păsări (*pars muscularis ventriculi*).

**Pir** (*Agropyron*). Gen de plante erbacee din familia gramineelor, cu rizom tîrîtor, cu frunze liniare, pe partea superioară aspre. Crește prin grădini, livezi, finețe; uneori invadează lanurile de cereale.

**Pir crestat** (*Agropyron pectiniforme*). Graminee perenă de talie mijlocie cu tufă rară. Inflorescența un spic compus cu spiculețe multiflore dipuse dens și pectiniform. Frecventă în pașiștile din zona de ștepă, pe coaste aride, fiind o graminee xerofilă. Dă producții mijlocii, în jur de 3,5—4,0 t/ha fin. Se pretează la o folosință mixtă. Sporadic cultivată în amestecurile pentru pașiștile semănate organizate pe terenurile în pantă din zonele secetoase.

**Pir gros** (*Cynodon dactylon*). Graminee perenă stoloniferă, cu tulpini tîrîtoare. Inflorescența este un spic digitat cu ramificațiile pornind din același loc și cu spiculețe uniflore dispuse unilateral pe ax. Răspîndită în pașiștile din cîmpie și cele de deal, în lunci sau ca buruiană în culturi. Plantă cu valoare furajeră scăzută. Dă producții mici și produce un nutreț inferior din punct de vedere calitativ.

**Pir tîrîtor** (*Agropyron repens L.*). Graminee perenă stoloniferă cu tulpini drepte, înalte pînă la 80—100 cm. Inflorescența este un spic compus avînd spiculețele multiflore, de obicei nearistate sau ușor mucronate. Răspîndită în pașiștile de cîmpie și deal, în luncile riurilor sau ca buruiană în culturi. Ca plantă furajeră formează finețe foarte productive în luncile riurilor. Nu rezistă la pășunat. Nu se cultivă.

**Piramida ameliorării** (R o b e r t s o n 1951, 1953), sin. *Stratificare funcțională a crescătorilor* (Lush 1937). Specializare a crescătorilor de animale în cadrul rasei. În acest scop există: **a) ferme de elită** ce posedă genetic cele mai bune animale din rasă și trebuie să se afle în progres genetic continuu, progres pe care îl transmit prin reproducătorii livrați celorlalte categorii de ferme („centre de radiație genetică”); **b) ferme de multiplicare** ce cumpără reproducători de la fermele de elită și vind descendenții obținute, fermelor de producție (multiplică progresul genetic); **c) ferme de producție** (comerciale) cumpără reproducătorii produși de fermele de multiplicare, ce adesea aparțin la mai multe rase, fac frecvent încrucișări industriale și vind produse animale. Piramida ameliorării este un mecanism de ameliorare esențial al animalelor de exploatare.

**Piramidă.** Termen general de comparație și definire a unor formațiuni diverse, distingîndu-se: *piramide bulbare* (reliefuri alungite situate pe fața ventrală a bulbului rahidian), *piramide malpighi* (formațiuni morfologice din structura rinichiului corespunzînd fiecare porțiunii medulare a unui lob renal), *piramide Ferrein* (formațiuni zonale de imbricare a zonei medulare a rinichiului cu zona corticală), *piramida temporalului* (în special la cabaline, realizînd-o unitate osoasă rezultată din unirea porțiunii petroase cu porțiunile mastoidiană și timpanică etc.).

**Piretie** (gr. *pyretos*: febră). Febril.

**Piretru** (gr. *pyrethron*, de la *pur*: foc). Se extrage din florile de *Crysanthemum* (*Pyrethrum cinerarifolium*, care conține 1,3—3% substanță activă (piretrine I și II și cinerina I și II). Insecticid de contact cu acțiune de șoc, se utilizează ca pulberi pentru prăfuit, concentrate emulsionabile și aerosoli. Nu este toxic pentru mamifere.

**Pirinei.** 1. Denumire generală ce se atribuie populației taurine ce se crește în munții Pirinei și care cuprinde diferite rase și subrase. În partea occiden-

tală a Pirineilor se cresc rasele *Bearnese*, *de Lourds*, *Basca* etc., caracterizate prin talie mică, cu coarne relativ lungi, roba frecvent de culoare albă, cu aptitudini triple, folosite mai ales pentru muncă și carne. În partea centrală a Pirineilor se cresc rasele *Saint-Girons* și *de Aure*, cu roba castanie și mucoasele aparente de culoare deschisă, rustice și foarte adaptate pentru muncă; 2. Rasă de cai cu talie mică, cu infuzie de sînge englez sau arab, special adaptată pentru călărie și tracțiune; 3. Populație ovină din Pirinei, care reprezintă numeroase rase, cele mai multe fără coarne, cu capul grosolan și profilul berbecat, de talie diferită, frecvent cu extremitățile negre sau roșietice, unele cu lină lungă, altele cu lină scurtă, în general cu aptitudini multiple; 4. Populație de ciini de munte cu aceeași origine ca și ciinii de munte din Alpi (*Saint-Bernard*, *Leonberg* etc.) cu care se aseamănă ca exterior și aptitudini, avînd însă, cel mai adesea, culoarea albă.

**Piroplasmaza.** 1. Termen general utilizat pentru definirea unui grup de boli produse de piroplazme diferite sau chiar de genuri diferite (*babesia*, *teileria* etc.), manifestate prin icter, anemie, hemoglobinurie etc.; 2. Boală tropicală întilnită la mamifere și păsări, produsă prin multiplicarea în hematii a protozoarelor microscopice; transmiterea se face prin intermediul căpușilor. Animalele prezintă următoarele simptome: hipertermie, anemie, icter, hemoglobinurie etc. Rasele de bovine locale nu prezintă decît rar forme clinice (în afară de afecțiunile intercurente); rasele importate în zonele tropicale sînt mult mai sensibile.

**Piscicola geometra.** Lipitoare dulcicolă de aproximativ 35 mm lungime, parazit comun și nespecific pe corpul peștilor.

**Piscicultură.** Ramură a acvaculturii care are ca obiectiv creșterea, reproducerea și îmbunătățirea calitativă și cantitativă a populațiilor piscicole prin amenajarea apelor, selecția, furajarea populațiilor piscicole, exploatarea, reglementarea pescuitului, paza, import de icre

embrionate, lapți conservați sau pești vii etc.

**Pisică (Felis).** Gen de mamifere carnivore din familia felidelor, cu capul rotund, botul foarte scurt, maxilarele puternice, ghearele retractile și ascuțite. Se găsește răspîndită pe toată suprafața globului, în stare domestică sau sălbatică, în afară de Australia și Madagascar.

**Pisică de mare.** *V. Dasyatis pastinaca*, *Tryon pastinaca*.

**Pisică domestică.** Specie de pisici cu corpul mai mic decît al pisicii sălbatice. Se cunosc mai multe rase și varietăți (comună, angora, siameză, birmaneză, chineză etc.), diferite în ceea ce privește mărimea și culoarea.

**Pisică sălbatică africană (Felis ochreata).** Specie de pisici sălbatice din nordul Africii, strămoșul pisicilor domestice.

**Pisică sălbatică europeană (Felis sylvestris).** Specie de pisici sălbatice, cu corpul lung de 70 cm, cu blană deasă, de culoare cenușiu-gălbuie, cu virful cozii negru precedat de două inele negre; trăiește în pădurile din Europa, inclusiv în țara noastră.

**Pista.** 1. Succesiunea urmelor lăsate de cal pe sol; pista poate fi simplă (urmele posterioare se suprapun pe cele anterioare, — dublă neajunsă (urmele posterioare cad înapoia celor anterioare) și dublă petrecută (urmele posterioare depășesc pe cele anterioare); 2. Suprafață de teren amenajată în cadrul hipodromului pentru desfășurarea antrenamentelor și curselor sau altor probe sportive ecvestre. Pista are forma unui culoar, delimitat pe laturi, de formă eliptică sau ovală, de lungime și lățime diferite, după scopul alergării și numărul cailor din concurs; 3. În dresajul și folosirea ciinilor de vînătoare și la urmărirea reprezintă traseul urmărit pe baza mirosului lăsat de vînatul viu, de sîngele vînatului rănit sau de răufăcătorul pe a cărei diră de miros a fost lansat ciinele.

**Pistol de asomare.** Instrument folosit pentru asomarea vitelor în abator, prin

comoție cerebrală, acționat cu ajutorul aerului comprimat sau prin explozie. În funcție de sistemul constructiv se întindesc mai multe tipuri (*Matador, Perfect, Remington* etc.).

**Pistolet**, sin. *Pistol*. Denumire dată sferului posterior al carcasei de bovine, avind 3—5—7 coaste atașate, corespunzătoare ultimelor antricoate. Piesa finisată după ce s-a îndepărtat fleica și 2/3 din lungimea coastelor respective capătă forma unui „pistol“ care înglobează regiuni de măcelărie încadrate la specialități (mușchi, vrăbioară, părți din antricot) și la calitatea I (pulpă).

**Pitic**, sin. *Iepurele pitic*. Rasă de iepuri foarte asemănătoare ca exterior rasei Hermelină, cu excepția culorii și a greutateii corporale. Prezintă diferite culori: galben-jder, bălțat, chinchilla. Greutatea corporală medie este de 1,5 kg.

**Pitman-Moore**. Rasă de porci pitici, ce se crește în S.U.A., în scopuri experimentale.

**Pituitrina**, sin. *Vasopresină, glanduitrin*. Hormon extras din hipofiza posterioară. Are acțiune vasopresoare, anti-diuretică și ocitocică.

**Pityriazis** (gr. *pitiron* : țărițe). Erupție scuamoasă, caracterizată prin pelicule cornoase de dimensiunea țărițelor.

**Pityriazis rozea**. Boală cu etiologie incertă, mai frecventă primăvara, observată la purcei, putind îmbrăca aspect enzootic, caracterizată prin erupții cutanate eritemo-scuamoase inelare, care se vindecă deseori spontan.

**Piurie**. Eliminarea de urină cu puroi.

**Pival**, sin. *Actosin, Pindone*. Derivat al indandionei, cu acțiune anticoagulantă. Utilizat ca raticid de ingestie (DL<sub>50</sub> = 5 mg/kg pentru șobolani) sub forma de momeli alimentare.

**Placentate**. Mamifere la care embrionul se dezvoltă în organismul matern, în placenta, astfel încît puii, la naștere, sînt mult mai dezvoltați decît la mamiferele lipsite de placenta (monotreme și marsupiale).

**Placentație**. Modul în care se realizează placenta; difuză, cum este la

suine, cotiledonată, cum se întilnește la rumegătoare, inelară la carnivore etc.

**Placenta**. Formație temporară care ia naștere și funcționează numai în timpul gestației. Reprezintă angrenajul dintre vilozitățile coriale și criptele mucoasei uterine, avind rol în procesele de nutriție, excreție și protejare a produsului de concepție, pînă la parturiție. Are și o funcție endocrină elaborind hormoni estrogeni, gonadotropi și progesteron.

**Placentofagie**. Tendința animalelor de a-și consuma placenta imediat după parturiție, întilnită la aproape toate speciile cu excepția cabalinelor.

**Placentom**. Angrenajul format de un cotiledon și un caruncul uterin; reprezintă unitatea morfo-funcțională a placentei la rumegătoare, încetindu-și activitatea imediat după parturiție.

**Placheta sanguină**. V. Trombocit.

**Plaga**. Soluție de continuitate la nivelul pielii sau a unui organ distingîndu-se diverse tipuri de plăgi: plagă contuză, bipolară, decubitală, penetrantă, perforantă, unipolară etc.

**Plagiostomi**. Ordin de pești cu schelet cartilagos, cu gura în formă de semilună, sau în formă de despicătură transversală, cu orificiile branhiiale deschise direct la exterior (ex. rechinul, pisica-de-marc, vulpea-de-mare etc.).

**Plaigne**. Rasă de rațe belgiene, formată prin încrucișare, caracterizată prin greutate intermediară (2—3 kg) și producție de 140—180 ouă cu coajă verzuie.

**Plan de montă și fătări**. Planificarea (eșalonarea) pe luni (uneori pe decade sau săptămîni) a montelor și fătărilor pentru femelele matcă și pentru tineretul femel care urmează a se monta și/sau a făta în anul de plan. Reprezintă o lucrare tehnico-economică de o deosebită importanță pentru planificarea producției animale.

**Plan de selecție**, sin. *Program de selecție*. Componentă a programului de ameliorare ce înscrie întreg ciclul techno-

logic de împrosătare a mătcii (schimbarea generațiilor) dintr-un efectiv de animale. Ciclicitatea tehnologică a planului este de regulă anuală, însă se poate axa și pe ciclul total de înlocuire a reproducătorilor (durata de exploatare). Se prezintă sub forma unei schițe și cuprinde: mărimea efectivului matcă și structura sa, reforma anuală din matcă și necesarul de înlocuire, numărul de animale născute și pierderile pînă cînd aceștia candidează la selecție, metoda selecției (obiectivul, controlul producției și tratamentul datelor de testare, metoda de selecție, clasare etc.), intensitatea selecției și destinație a animalelor, efectul genetic al planului.

**Plancton** (gr. *planktos*: rătăcitor, neliniștit). Totalitatea organismelor care trăiesc și plutesc pasiv pe suprafața și în grosimea apei, fiind deplasate de curenți și valuri. Organismele animale formează *zooplanctonul*, cele vegetale *fitoplanctonul*. Planctonul constituie o verigă importantă în circuitul materiei în bazinele acvatice, deoarece formează hrana pentru pești și pentru alte animale.

**Planimetru**. Dispozitiv folosit pentru măsurarea unor suprafețe plane și stabilirea ariei respective, prin copiere pe hîrtie de calc. În zootehnie se folosește la stabilirea suprafeței ochiului de mușchi.

**Planorbis**. Melc de apă dulce din ordinul pulmonatelor; are cochilia spiralată într-un singur plan. Servește drept gazdă intermediară pentru unii viermi trematozi paraziti la mamifere și la păsări.

**Plantar** (lat. *planta*: talpa piciorului). 1. Care aparține tălpii piciorului (porțiunea posterioară a autopodiului pelvin); 2. Zona de sprijin a membrului.

**Plantă**. Nume dat organismelor caracterizate, în general, printr-o organizație mai simplă, particulară. Plantele au ceulele înconjurate de o membrană solidă (de obicei celulozică); corpul lor este fie un *tal* lipsit de țesături, fie un

*corm* alcătuit din rădăcină, tulpină și frunze cu structură tisulară; nu au sistem nervos, aparat circulator și nici organe centrale reglatoare. Numai plantele sînt capabile să producă substanțe organice din substanțe minerale, condiționînd în acest fel viața animalelor, a omului.

**Plante anuale**. Plante care germinează și fructifică în cursul unui an sau germinează toamna și fructifică în anul următor (într-o singură perioadă de vegetație; ex. cerealele, mazărea, fasolea, floarea-soarelui etc.).

**Plante furajere**. Grup de plante agricole folosite în stare verde, uscată (fin) sau însilozată, pentru hrănirea animalelor domestice. Fac parte din familii diferite și pot fi grupate astfel: *leguminoase perene* (lucerna, trifoiul, sparceta etc.), *leguminoase anuale* (măzăricea, mazărea furajeră, lupinul, bobul etc.), *graminee perene* (timoftea, raigrasul, obșiga etc.), *graminee anuale* (porumbul, iarba de Sudan etc.).

**Plante inferioare**. Grupă de plante cu corpul vegetativ uni- sau pluricelular, numit *tal* (din care cauză se numesc și *talofite*). Plantele inferioare cuprind circa 135 000 de specii (ex. algele, bacteriile, mixomicetele, ciupercile și lichenii).

**Plante melifere** (lat. *mel*: miere, *ferre*: a purta). Plante ale căror flori produc nectar și polen în cantități mari (salcîmul, trifoiul, lucerna, mazărea, sparceta, fasolea etc.).

**Plante perene**. Plante care trăiesc mai mulți ani și fructifică în fiecare an. Cuprind plante erbacee la care rămîn vii organele subterane, organele aeriene uscîndu-se după fructificare (ex. lucerna, trifoiul etc.) și plante lemnoase, la care se schimbă numai frunzele anual (ex. fagul, mărul etc.) sau la cîtiva ani (ex. molidul, bradul etc.).

**Plasmă germinativă**. Termen introdus pentru prima dată de *August Weismann* (1884) și se referă la fondul genetic (genotipul) care se transmite. neschim



bat de la o generație la alta prin intermediul unor celule specializate.

**Plasma sanguină.** Faza lichidă a singelui constituită din ser, fibrinogen și factori de coagulare. Se obține prin recoltarea singelui pe anticoagulanți.

**Plasmă seminală.** Frațiunea lichidă a spermei, alcătuită din produsul de secreție al glandelor anexe. Prin substanțele nutritive și enzimele pe care le conține asigură metabolismul spermatozozilor; conținutul în electroliți al plasmelor seminale corectează reacția acidă a spermei, aducând-o la majoritatea speciilor aproape de neutru.

**Plasmină,** sin. *Fibrinolizină.* Enzimă proteolitică în plasmă, care poate digera diferite proteine în procesul de hidroliză.

**Plasminogen,** sin. *Profibrinolizină.* Precursor inert sau zimogen al plasminei.

**Plasmodioza păsărilor.** Hemosporidioză produsă de *P. gallinaceum* (la găini) sau de *P. danilewski* (la porumbel) și manifestată clinic prin inapetență, tristețe, debilitate, anemie, modificări sanguine etc.

**Plasmodioză.** Hemosporidioză produsă de germeni din subordinea *Plasmodida*, familia *Plasmodidae*.

**Plasmozis.** Disoluția citoplasmei în urma pătrunderii în celulă a unei soluții neizotonice.

**Plasmon.** Totalitatea materialului genetic din celulă situat în afara cromozomilor. Unitățile care alcătuiesc plasmonul sînt plastidele, kinetosomii, mitocondriile, centriolii. Acestea prezintă material genetic denumit plastogene, kineogene, chondriogene, centriogene. Aceste mici unități ale plasmonului au fost denumite de D a r l i n g t o n în 1939 cu termenul generic de *plasmagene*.

**Plasticitatea lînii.** Înșușirea pe care o are lîna de a-și păstra un timp oarecare o anumită formă impusă și după ce au fost îndepărtate cauzele care au dus la imprimarea acelei forme.

**Platformă.** Suprafață de teren amenajată în vederea unor lucrări (depozitare,

întreținere utilaje, reglări, muls mecanic etc.). Platforma poate fi acoperită sau descoperită.

**Platformă de gunoi.** Suprafață de teren impermeabilizată și prevăzută cu rigole colectoare pentru must, pe care se depune gunoiul de grajd în vederea fermentării.

**Platformă de muls.** Platformă fixă sau mobilă dotată cu boxe, utilaje, aparate și conducte pentru efectuarea mulsului mecanic. După modul de așezare a vâlcilor în boxe, platformele pot fi: paralele, frontale, tandem, în V (brăduț sau coaste de pește), rotativă (rotolactor). Platformele de muls pot fi amplasate lingă adăposturi sau la pășune.

**Platin blond.** Varietate de nărcă de încrucișare dublu recesivă obținută din Silverblue și Pastel Royale, caracterizată prin culoare gri-maroniu puțin clar avînd o valoare mai redusă. Este exploatăată puțin dar apare din încrucișările pentru producerea nărcilor trirecesive (ex. *Winterblue*).

**Platină. 1.** Component al microscopului optic pe care se sprijină lama cu preparatul de examinat; **2.** Placă metalică încălzită (prin flacăra sau electric), pe care se pun lamele în momentul lipirii secțiunii histologice.

**Platinată. 1.** sin. *Bej de nisip, Platinum, Sanfarbig.* Varietate de nutriție de încrucișare obținută din Safir de Groenlanda și Perla brilliant. Are o culoare bej-brumărieu platinat deschis; **2.** Varietate de vulpe de crescătorie (v. Vulpe platinată).

**Platinum,** sin. *Silverblue, Alabastră-argintie.* Varietate de nărcă, mutantă recesivă care reprezintă prima mutație de culoare fixată (Canada — 1929). Are o culoare gri, clară și uniformă, cu jar albastru argintiu și puf albastru ca cerul, ceea ce asigură un efect de contrast și un luciu frumos. Are o mărime bună (1 000—1 700 g) și o prolificitate ridicată (5 pui la fătare). Este utilizată pentru producerea blănurilor albastre și i

la încrucișări pentru producerea nurcilor albastre și tri recesive (Safir, Winterblue etc.).

**Platinum imperial.** Varietate de nurcă mutantă recesivă care se aseamănă cu nurca Platinum, fiind ceva mai mică și având un luciu metalic mai puternic.

**Platlonje.** Accesoriu folosit în conținția animalelor, format dintr-o curea lată sau o frînghie împletită, care se aplică la chiostec.

**Plămîni.** V. Pulmon.

**Plăticeă, sin. Cîrjancă** (exemplarele mijlocii), *albitură* și *foaia-plopului* (puii) V. Abramis brama danubi.

**Pleavă.** Totalitatea resturilor de spice și de păstăi rezultate la treeratul cerealelor și al leguminoaselor. Se folosește ca nutreț în hrana animalelor.

**Pleiotropism.** Fenomen genetic în virtutea căruia o genă poate intra în componența a două sau mai multe genotipuri, participînd astfel la coordonarea a două sau mai multe caractere. Acest fenomen constituie cauza genetică a corelațiilor existente între diferitele caractere. Unele gene, în acțiunea pleiotropică a lor, tind să varieze ambele gene în același sens (mărindu-le sau micșorîndu-le valorile), în timp ce altele provoacă efecte în sensuri diferite. În primul caz se determină o corelație pozitivă iar în al doilea caz o corelație negativă.

**Pleoapă.** Cută a pielii care acoperă globul ocular în partea anterioară. Marginea pleoapelor este prevăzută (la mamifere) cu peri lungi și curbați, genele. Pleoapele au rolul de a proteja ochiul de șocuri și lumină puternică și de a umezi omogen, prin clișpit, suprafața globului ocular cu lichid lacrimal. Fața internă a pleoapelor este căptușită cu o mucoasă fină, conjunctivă.

**Pleşuvă de Pskov.** Rasă de găște din U.R.S.S. cu greutate corporală medie.

**Pleură.** Seroasa cavității toracice, prezentînd: o porțiune costală (*pleura costală*) care căptușește peretele toracic, o porțiune pulmonară (*pleura pulmo-*

*nară*) care învește fiecare pulmon, o porțiune mediastinală de legătură între porțiunea costală și pulmonară, realizînd un perete relativ ce desparte cavitățile toracice în două jumătăți, rezultînd doi saci pleurali, porțiunea care trece și învește pericardul fiind cunoscută sub denumirea de *pleură pericardică*.

**Pleurezie.** Fază exudativă a pleuritei, obișnuit septică, manifestată prin febră, sindrom de tignafes, matitate declivă, orizontală și deplasabilă, suflu pleuretic etc.

**Pleurită.** Inflamația pleurei.

**Pleurodinie** (gr. *odyne* : durere). 1. Durere toracică pleurală sau nepleurală (pleurită, nevralgii sau mialgii intercostale etc.); 2. Durere reumatoidă intercostală.

**Pleuoneetes flesus luscus, sin. Cam-bula.** Pește marin și salmastru, bentonic de 35 cm, din ordinul *Pleuonectiformes*, de pe fundurile nisipoase din Marea Neagră și Azov și de pe lîngă țărmurile și de gurile fluviilor. Are corpul plat cu contur romboidal-ovalar și acoperit cu solzi mici. Capul și partea anterioară a corpului sînt prevăzute cu mici scuturi ghimpoase. Ochii pe aceeași parte și la același nivel. Coloritul corpului cenușu-măsliniu pe fața zentrală și alb pe cea nadržinală. Depune icre pelagice în septembrie-iunie. Are valoare economică ridicată.

**Pleuropneumonie.** Inflamația concomitentă a pleurei și pulmonului. Uneori se folosește drept sinonim cu „peripneumonie“.

**Pleurostotonus** (gr. *pleurathen* : lateral, *tonus* : întindere). 1. Încovoierea laterală a corpului prin contractură unilaterală a musculaturii; 2. Încovoierea capului spre torace, observată de exemplu în unele stări depresive (febră vitulară).

**Plevensk.** Rasă de oi locală, din Bulgaria, cu lina albă și capul negru, cu greutatea corporală de 45 kg în medie, produce anual 3 kg lînă semigroasă și 150 litri lapte pe lactație.

**Plevușcă**, sin. *Gufă*, *albișoară*, *sorean*, *sorel* (v. *Leucaspis delineatus*).

**Plex**. Împletirea sau întrețeserea mai multor fire nervoase, distingându-se: un *plex brachial* din care se detașează toți nervii distribuiți membrului toracic și o parte din cei distribuiți zonei cervico-toracice) și un *plex lombosacrat*, din plex izolându-se nervii distribuiți crupei și membrului pelvin.

**Plisthophora**. Sporozoaare celulare parazite la pești unde se găsesc localizate în țesuturi formînd noduli de culoare albă de 1—5 mm.

**Ploaie** (lat. *pluvia*). Precipitații sub formă de picături de apă cu diametrul de 2—5 mm (rareori 7 mm) și cu viteza de cădere pe suprafața solului de circa 8 m/secundă.

**Ploidie**. Fenomen genetic care constă în prezența la unii indivizi în celulele somatice a unui număr de cromozomi diferit decît cel normal, caracteristic speciei respective. Ploidia se poate manifesta sub forma unei *hipoploidii* în care numărul de cromozomi este mai mic decît cel normal și sub forma unei *hiperploidii* caz în care numărul de cromozomi este mai mare decît normal. În general sint descrise două tipuri de ploidii: *aneuploidia* (v.) și *euploidia* (v.).

**Plumogal**. Premix românesc utilizat în combaterea deplumării păsărilor. Reprezintă un amestec omogen de vitamine, aminoacizi de sinteză, elemente minerale etc. Se utilizează în alimentația păsărilor.

**Plum-pudding**. Denumire pentru ciini de rasă Dalmațiană (v.).

**Pluricelular**. Organism format din mai multe celule.

**Pluripară**. Termen utilizat pentru identificarea femelelor care au fătat de mai multe ori. Antonim: *primipară* (la prima fătare) sau *nulipară* (care n-a fătat niciodată).

**Pluto**. Linie a rasei Lipițane înființată de armăsarul danez cu același nume, caracterizată prin dezvoltare corporală mare, făptură masivă, cap acvilin, și

culoare vinată. În structura genealogică a efectivului matcă din România, are o pondere de peste 11%. Animalele din această linie au talia mare, conformația armonioasă (cap cu profil drept, greabăn proeminent, spinare și șale porționate, crupa largă și musculoasă membre lungi și puternice), culoare vinată, constituție robustă, mersuri întinse și elastice și aptitudine de tracțiune.

**Pluviograf**. Aparat destinat înregistrării cantităților de precipitații lichide sau solide căzute pe suprafața solului într-o perioadă de timp.

**Pluviometru** (lat. *pluvia*: ploaie). Aparat utilizat pentru determinarea cantității precipitațiilor lichide sau solide căzute pe suprafața solului în 24 ore.

**Plymouth rock**. Rasă de găini formată în S.U.A., care are mai multe varietăți (barată, neagră, galbenă etc.), cu însușiri caracteristice raselor intermediare cu producții mixte și cu o varietate albă selecționată cu formă maternă în hibridarea pentru producerea puilor de carne (broiler). Majoritatea varietăților se caracterizează prin greutate de 3—3,5 kg la cocoși și 2,5—3 kg la găină, cu producții de 170—190 ouă de 60 g, pigmentate în galben brun și cu carne de calitate mijlocie. Varietatea albă transmite produșilor din încrucișarea cu cocoși Cornish o serie de însușiri care se cer de la puiul broiler. Ca exterior apar ca niște păsări mari, de talie mijlocie, cu lărgime și profunzime remarcabile, cu creasta mică și dreaptă, cu ochii portocalii pină la roșu, cu urechiușele roșii și fluiercele puternice, galbene. În producție se folosește și forma mini (la noi Mini-MAS-Rock) care dețin în genotip, înlănțuit cu sexul factorul subponderal. În acest fel se obțin păsări cu greutate medie redusă cu peste 1 kg, care produc pui cu creștere normală, permițînd ca matca să folosească mai bine spațiul și nutrețurile.

**Pneumatophorus colias**, sin *Colias*. Pește răpitor marin de cîrd de 35—40 cm din ordinul *Perciformes* din Marea Medi-

terană, Marea Marmara și Marea Neagră, Oceanul Atlantic și Oceanul Pacific. Are corpul acoperit cu solzi mici, alungit și cu pedunculul caudal îngustat. Capul este comprimat lateral cu botul ascuțit și gura largă și cu dinți. Coloritul corpului verzui-albăstrui cu linii întunecate oblice pe spate iar pe laturi și abdomen cenușiu-argintiu. Depune icre pelagice în iunie în Marea Mediterană. Are valoare economică mare.

**Pneumatoză.** Dezvoltarea și acumularea de gaze într-o cavitate organică sau organ cavitat.

**Pneumatocele** (gr. *pneima* : aer, vînt ; *cili* : tumoră, deformare). Retenție gazoasă într-un conduct sau cavitate organică, urmată de deformarea, hernia sau deplasarea respectivei formațiuni, în urma presiunii exercitate de gaze.

**Pneumococ.** V. Diplococ.

**Pneumoconioză** (gr. *pneymon* : pulmon, *konios* : praf, țărină). Inflamația cronică indurativă sau fibroasă a pulmonului produsă prin inhalarea pulberilor de origine minerală. Este semnalată și la animalele întreținute în zonele din jurul minelor, carierelor, uzinelor etc. Denumirile etiologice indică particulele în cauză (silicoză, antracoză, asbestoză etc.).

**Pneumograf**, sin. stetograf. Dispozitiv de înregistrare a variației circumferinței toracice în timpul mișcărilor respiratorii.

**Pneumonte**, sin. *Pneumonie lobară, sporadică, crupală, fibroasă, a frigore*. Inflamație nepurulentă și negangrenoasă a unui lob pulmonar sau a unei porțiuni relativ întinse dintr-un lob, determinată de diferiți microbi, la animale predispuse, sub influența diferitelor cauze ocazionale.

**Pneumopatie** (gr. *pneymon* : pulmon, *pathos* : boală). Boală a pulmonului, în sens general.

**Pneumotorax** (gr. *pneyma* : aer, *thorax* : piept). Colecția gazoasă pleurală, realizată obișnuit prin efracția aerului din pulmonii sau prin peretele toracic

(plăgi, rupturi), mai rar prin producere de gaze în urma fermentațiilor (piopneumotorax etc.); pneumotoraxul prin efracție poate fi *deschis* (în comunicare cu exteriorul), *închis* și cu *supapă* (comunicare numai în inspirație).

**Pneumotrop.** Virus care provoacă leziuni în aparatul respirator (ex. virusul gripei umane și porcine, al pleuropneumoniei infecțioase a calului etc.).

**Poarta de jos a laptelui.** Orificiul prin care venele subcutanate abdominale pătrund în torace. Este un semn orientativ al producției de lapte, deoarece mărimea orificiilor este corelată cu cea a venelor subabdominale. Dar, nu trebuie să se exagereze, așa cum se făcea în trecut în mod mecanic cantitatea de lapte a vacii, după adîncimea orificiilor.

**Poarta de sus a laptelui.** Depresiunea înțilnită la vacile cu constituție fină sau stare de întreținere slabă, între apofizele spinose ale ultimei vertebre dorsale și prima vertebră lombară. Este un semn care nu are nici o legătură fiziologică cu producția de lapte.

**Pochivnic** (*Asarum europaeum*). Plantă erbacee din familia *Aristolochiaceae*, cu rizom tîrîtor, cu tulpină scurtă, cu frunze reniforme. Întreaga plantă, dar mai ales rizomul, este foarte toxică.

**Pododermită.** Inflamația membranei cheratogene a copitei la ecvine. Poate fi congestivă simptomatică, congestivă toxicoalimentară, congestivă toxigravidică, cronică deformantă, exudativă, gangrenoasă, supurativă etc.

**Podofilită.** Inflamația podofilului, provocată în general de cauze traumatice și manifestată prin sensibilitate la nivelul peretelui de corn, șchiopătura etc.

**Podolicea italiană**, sin. *Pugliese*. Rasă de taurine provenită din *Bos primigenius*. Se caracterizează prin dezvoltare corporală mare (talie 140—148 cm și greutatea 750 kg la vaci), conformație relativ corectă, membre lungi și solide. Are constituție robustă, temperament vioi, dimorfism sexual pronunțat, aptitudine bună de carne și mai puțin bună de lapte

(1 000 kg lapte pe lactație de 170 zile), dar cu un conținut în grăsime ridicat (5 %).

**Poikiloterm**, sin. *Poikiloterm*. 1. Animal a cărui temperatură corporală variază cu temperatura mediului (ex. reptile, pești, nevertebrate); 2. Animal cu singe rece.

**Pointer**. Rasă de ciini de vânătoare, pontator insular, specializat în căutarea și descoperirea prin aret a vînatului mic, ascuns în vegetația cimpului deschis și cu aport la vedere. Avind mirosul foarte bun preia urma vînatului din aer. Are aret îndelung și prezintă o mare rezistență la lucru în viteză. Are un temperament mai nervos. Ca exterior se caracterizează prin cap potrivit de mare, nas proeminent, ușor ridicat (nas pointerin), stop pronunțat, gît lung ușor arcat, trunchi lung, cu spinare dreaptă, coada relativ scurtă, și purtată orizontal. Blana este formată din păr scurt, des și lins, și are culoare generală fie simplă (albă, neagră sau maro) fie albă cu pete negre, castanii și portocalii. Are, în funcție de sex, o talie de 58—70 cm și o greutate de 20—30 kg.

**Poitou**. 1. Rasă de asini ameliorați din Franța, provenită din asinul somalez. Se caracterizează prin dezvoltare corporală hipermetrică (140—150 cm), făptură masivă, cap mare, inexpresiv, drept, uneori concav sau cu profil de rinocer, buze groase, urechi mari și grele, atîrnînde ochi mici, gît puternic, trunchi voluminos, membre groase, puternice, cu copite înalte, cilindrice, păr lung, des și sub formă de şuvițe groase, culoare neagră sau brună. Are constituție robustă, temperament liniștit, capacitate energetică ridicată. Se pretează foarte bine pentru producerea de catiri de mare valoare împreună cu rasele grele de cai; 2. Populație cabalină de talie înaltă, adaptată pentru producția de catiri; 3. Rasă locală franceză de giște cu greutate mijlocie (5—8 kg) și viteză mare de creștere. Prezintă o varietate albă și una cenușie.

**Polakiurie** (gr. *pollakis*: frecvent, *ourin*: a urina). Urinare frecventă, de-

terminată obișnuit reflex, mai cu seamă în cistite.

**Poland**—China. Rasă de porci, foarte răspîdită în S.U.A., adaptată pentru producția de carne și grăsime. Are talie mare, trunchi lung și profund, membre relativ scurte, cap mic, urechi erecte la bază și îndoite la vîrf, de culoare neagră și cu pete albe pe extremități, precocitate ridicată, capacitate mare de utilizare a furajelor și a pășunilor. Există o subrasă denumită Spotted Poland — China.

**Polany**. Aparat special pentru determinarea științifică a rezistenței și extensibilității linii.

**Polară**. Specie de vulpe cu blana prețioasă cu culoare generală, variind de la alb pină la albastru (v. Vulpe polară).

**Polen**. Gamatofitul masculin la plantele spermatofite (gimnosperme și angiosperme). Structural posedă un involuș (sporoderma) reprezentat prin exină și întină și conținutul grăunciorului de polen constituit dintr-o celulă vegetativă și alta generativă. Polenul reprezintă hrana de bază a larvelor de albine lucrătoare și trîntori, a albinelor tinere, pentru producerea lăptișorului și creșterea puietului, pentru producerea cerii, a fermenților, substanțelor antibiotice, asigură starea de sănătate și iernarea corespunzătoare. Acțiunea biologică a polenului se datorează conținutului în proteine, cuprinzînd toți aminoacizii necesari creșterii.

**Poliadenită**. Inflamație simultană a mai multor ganglioni limfatici.

**Poliallelism**. Fenomen genetic în virtutea căruia la același locus pot fi localizate mai multe gene. Acest fenomen a fost denumit de T. H. Morgan în 191 „serii de alele multiple”. Un organism diploid poate fi homozigot pe oricare din alelele unei serii sau heterozigot pentru orice combinație de două alele din serie. Între genele unei serii de alele se poate instala dominanța, raporturile de dominanță putîndu-se realiza în diferite moduri.

**Poliandrie.** Împerecherea mătcii cu mai mulți trintori (7—10).

**Poliartrită.** Afectarea simultană de către aceeași boală, a mai multor articulații, la același individ.

**Poliecefal.** Monstru cu mai multe capete.

**Polidactil.** Cu mai multe degete.

**Polidactilie.** Termen întrebuințat pentru definirea anomaliei congenitale caracterizată prin prezența unor degete supranumerare.

**Polidipsie** (gr. *poli*: mult, *numeros*; *dipsa*: sete). Sete exagerată.

**Poliedria**, sin. *Gälbenare*. Boală virotică infecto-contagioasă a viermilor de mătase provocată de virusul poliedric *Borrellinavirus bombycis*, care afectează insecta în toate stadiile ei de metamorfoză. Infecția se transmite pe cale bucală odată cu frunza contaminată, pe cale cutanată prin leziuni sau pe cale transovariană. Boala mai este cunoscută sub numele de *icterul viermilor de mătase* sau *grasserie* datorită unor particularități în evoluția bolii. Este o boală deosebit de contagioasă care afectează întreg efectivul dintr-o crescătorie.

**Poliembrionie.** Formă de reproducție sexuată, în care două sau mai multe progenturi provin dintr-un singur ovul.

**Polifagie** (gr. *polys*: mult, *phagein*: a mânca). Tip de nutriție în care intră hrană variată, aparținând mai multor tipuri biologice. Polifagia este proprie organismelor omnivore.

**Poligar.** Rasă de cîini gonitori formată în India, derivată din ogarul Rampur și deci din Slughii (v. Ogarul Slughii).

**Poligastrie**, sin. *Ruminant*. Animal care are mai multe compartimente gastrice (rețea, rumen, foios și chiag). În această grupă de animale se înadrează bovinele, ovinele, caprinele și antilopinele.

**Poligenie** (complex). Complex de gene care își cumulează efectele pentru a determina un caracter oarecare. Caracterele cu un determinism poligenic sînt denumite caractere *cantitative*. Variația provocată de segregarea simultană a unui

număr mai mare de perechi de gene este denumită *variație poligenică*. Teoria determinismului poligenic al unor caractere, care reprezintă unul din cele mai semnificative progrese ale gîndirii genetice, aparține geneticienilor E. M. East și Nilsson-Ehle și datează aproximativ din anul 1910.

**Poliglobulie.** Mărirea numărului de globule pe volum de sine circulant.

**Poliglucide.** Biomacromolecule formate prin condensarea unui număr mare de oze. Exemple: amidonul, glicogenul, celuloza etc. Poliglucidele prezintă caracteristici structurale distincte, chiar dacă se formează prin condensarea aceluiași tip de oză; de exemplu, amidonul și glicogenul sînt constituite prin policondensarea glucozei, însă structurile celor două poliglucide prezintă unele diferențieri.

**Polimastie**, sin. *Politelie*. Termen utilizat pentru definirea anomaliei caracterizate prin prezența de mamele supranumerare.

**Polimiozită** (gr. *poly*: mult, *numeros*; *mys*: mușchi). Inflamația concomitentă a mai multor mușchi.

**Polimorf.** Termen general definind pluralitatea de aspect, capacitatea de a se prezenta sub mai multe forme a unui organism, fenomen etc.

**Polimorfism.** Prezența la aceeași specie a mai multor forme (indivizi) care se deosebesc după particularitățile lor morfologice. De exemplu prezența în cadrul familiei de albine a trei categorii de indivizi: matca, albinele lucrătoare și trintorii.

**Polinevrită.** Lezarea simultană, de ordin inflamator sau neinflamator, a mai multor nervi.

**Polinucleotide.** Substanțe macromoleculare rezultate prin policondensarea unui număr mare de mononucleotide, care constituie unitățile structurale monomere ale polinucleotidelor. Acizii nucleici sînt polinucleotide: ADN este un polideoxiribonucleotid, iar ARN un poliribonucleotid.

**Polioencefalita** (gr. *polios*: cenușiu) Inflamația substanței cenușii a encefalului (scoarță, nucleii cenușii de la bază etc.) obișnuit de origine infecțioasă și manifestată prin semne de focar, hemiplegie, semne de nervi cranieni, manifestări epileptice, sindrom de imobilitate etc.

**Poliomielită** (gr. *polios*: cenușiu, *myelos*: măduvă). Inflamație septică,ergică etc. a substanței cenușii din măduva spinării, caracterizată clinic prin sindrom poliomedular ventral sau dorsal.

**Poliorhidie**. Anomalie caracterizată prin existența testiculelor supranumărate.

**Poliovulație**, sin. *Supraovulație*. Determinarea apariției unui număr mai mare de ovule prin diferite metode, în perioada estrală a animalelor.

**Polip**. Varietate de papilom sau condilom dezvoltată pe suprafața unei mucoase (bucale, vaginale, prepuțiale, uretrale etc.).

**Polipeptide**. Peptide a căror structură este constituită din zece pînă la una sută de aminoacizi uniți prin legături peptidice. Masa lor moleculară atinge valori pînă la aproximativ  $10^4$ . Exemple: insulina, glucagonul, corticotropina, gastrina etc.

**Poliploid**. Termen folosit pentru caracterizarea nucleului celular care au mai mulți decît  $2n$  cromozomi.

**Poliploidie**. Denumire generică dată cazurilor de ploidie în care în nucleul celulelor somatice se găsesc mai multe seturi de cromozomi (3, 4, 6 sau 8). În funcție de natura seturilor de cromozomi se cunosc două situații de poliploidie: *autoploidie* — cînd seturile de cromozomi sînt identice și *aloploidie* — cînd seturile de cromozomi sînt diferite între ele.

**Polipnee** (gr. *poly*: numeros, *pnein*: a respira), sin. *Tahipnee*. Mărirea frecvenței mișcărilor respiratorii.

**Polipoză**. Afecțiune caracterizată prin dezvoltarea unor polipi multipli, în diverse zone ale mucoaselor.

**Polipod**. Monstru avînd mai multe picioare decît normal.

**Polispermie**. Fecundarea ovulei de către mai mulți spermatozoizi.

**Polistiren expandat**. Polimer obținut din stiren, utilizat sub forma de plăci ca material termoizolant la acoperișuri, tavane, pereți etc.

**Poliuurie**. Creșterea volumului de urină eliminată într-un anumit interval de timp (la bovine peste 10 l, la ovine și caprine peste 6 l).

**Polivoltine**. Rasă de viermi de mătase, la care metamorfoza se repetă de mai multe ori pe an și dau mai multe recolte de goșoi. Se cresc în Asia de răsărit.

**Polizaharide**. V. Poliglucide.

**Polizomi**. Ansamblul format din mai mulți ribozomi la care se află atașat acidul ribonucleic mesager (mARN).

**Polled Hereford**. Populația de taurine fără coarne, formată în statul Iowa (SUA) la începutul secolului al XX-lea prin încrucișarea indivizilor Hereford, născuți fără coarne (13 exemplare), cu cei ecornați de aceeași rasă. Are caracteristicile generale specifice rasei Hereford. Se crește astăzi în special în statele Texas, Illinois, Kansas, Nebraska și Missouri.

**Polled Sussex**. Rasă de taurine Sussex, adaptată condițiilor din Africa de Sud și Rhodesia. Este foarte bine adaptată la condițiile secetoase, manifestă sănătate bună, caractere morfo-funcționale și productive asemănătoare cu cele ale rasei de origine. Se pretează la încrucișări cu rasa Africander dînd produși foarte buni pentru măcelărie.

**Polo-Poney**. Tip de țial, din grupa cailor Poney, adaptat pentru jocul de polo, robust, rezistent, ușor, dotat cu un temperament vioi, cu statură oscilînd în jurul a 1,40 m, cu capul mic și conformație armonioasă.

**Poluant**. Substanță de diferite origini răspîndită în mediul natural și care dăunază vieții.

**Poluare** (lat. *polluere*: a murdări). Răspîndirea în mediul natural (aer, sol, apă), a unor substanțe dăunătoare vieții.

**Poluție.** Emisia de spermă, în alt timp decît în timpul coitului.

**Polverara.** Rasă de găini italiană, de origină mediteraneană, cu greutate intermediară (2—2,5 kg la găina și 3—3,5 kg la cocoș), cu producție mijlocie de ouă cu coaja nepigmentată, rustică și precoce. Prezintă mai multe varietăți (neagră, aurie, argintie, albă), are culoarea galbenă a pielii și a fluierelor și are caracteristic moț semiglobulos.

**Polwarth.** Rasă de oi cu aptitudini de carne și lînă fină, creată în Australia, prin încrucișarea oilor Merinos cu berbeci Lincoln, adaptată pentru zonele umede și reci. Are forme simetrice, adînci și largi, intrucitva asemănătoare cu rasa Corriedale, lînă fină (25 η) și lungă (12 cm) cu luciu intens, carne de bună calitate. Rusticitate și precocitate pronunțată. Greutatea corporală 60—65 kg oile și 80—85 kg berbecii. Producția de lînă respectiv 4,5—5 kg și 8—10 kg, cu finețea de 25—27 microni.

**Pomatomus saltatrix.** Pește răpitor marin de 30—40 cm din ordinul *Perciformes*, din Marea Neagră, Oceanul Atlantic, Oceanul Indian și Marea Mediterană. Are corpul alungit, comprimat lateral și acoperit cu solzi mici, aspri care se întind și pe opercule. Gura mare, oblică, este prevăzută cu dinți. Coloritul corpului cenușiu cu o nuanță albastruie pe spate și argintie pe laturi și abdomen. Depune icre pelagice în iunie-august. Are o valoare economică ridicată.

**Pomerana.** Rasă de giște de origine germană cu greutate mijlocie (7—8 kg). Se caracterizează prin creștere rapidă a tineretului și printr-o carcasă de calitate superioară, cu proporție superioară a mușchilor pectorali. Produce 25—40 ouă de 185—195 g și se adaptează foarte bine la tehnologii cu două sezoane de ouat și năpîrlire forțată. Sînt păsări rustice și prezintă varietăți de culoare: albă, cenușie, bălțată.

**Pomerania, sin. Pomeranian.** Rasă de cîini din grupa cîinilor Spitz de talie mică (v. Spitz de Pomerania).

**Pompa cu tocător DI-46.** Se folosește la scoaterea și tocarea dejecțiilor din fosele de depozitare temporară; dejecțiile sînt refulate și împrăștiate pe cîmp sau depozitate în lagune.

**Poney, sin. Poney.** Denumire generală atribuită la toți caii de statură mică, utilizați fie pentru șa, fie pentru tracțiune ușoară, caracterizați de un temperament vioi și o constituție robustă.

**Ponei american shetland.** Ponei de origine scoțiană, crescut și ameliorat în S.U.A. Se caracterizează prin talie medie de 114 cm, robă variabilă, fiind mîi înalt și de construcție mai ușoară cu profil de știucă. Are mers înalt și posedă forță de tracțiune mare (tracțează greutăți duble față de cea proprie).

**Ponei american welsh.** Ponei de origine galeză dar crescut și ameliorat în S.U.A. Se caracterizează prin talie variabilă (125—143 cm), robă vinată sau bălțată, conformație corectă, făptură expresivă și caracter bun.

**Ponei argentinian, sin. Falabella.** Cel mai mic cal din lume (talie pînă la 72 cm) fiind format de familia Falabella, dintr-un cal mic Pur-singe încrucișat cu cei mîi elipometrici ponei Shetland. Posedă toate culorile, dar cea preferată este cea herminată. Este prietenos și inteligent, ideal ca animal de trăsură și de casă, deoarece este rezistent și are un caracter foarte bun.

**Ponei australian, sin. Australisches Pony.** Ponei caracterizat prin talie bună (122—143 cm) și conformație proporționată. Este un animal inteligent și curajos.

**Ponei balear.** Ponei originar din insulele Baleare-Mallorca. Se caracterizează prin talie mare (143 cm), roba murgă închisă și neagră.

**Ponei baschir.** Ponei din U.R.S.S. cu talie ce depășește 135 cm, culoarea robă și murgă și făptură îndesată. Este liniștit și blind. Iepele au o foarte bun



producție de lapte (în 7—8 luni pot da 2 000 l lapte). De asemenea manifestă o bună aptitudine de tracțiune (la troică a atins performanța de 120 km/zi).

**Ponei basuto.** Ponei din Africa de sud, caracterizat prin talie de 145 cm, robă roibă (vulpie), murgă deschisă și albă; făptură uscățivă. Este curajos, tenace, puternic și rezistent (realizează performanțe la tracțiune de 130 km/zi).

**Ponei birmanez.** Ponei originar din Birmania, caracterizat prin talie de circa 133 cm și făptură puternică.

**Ponei easpic.** Ponei originar din Iran cu talia variabilă (102—122 cm), culoare albă, murgă și roibă și conformație apropiată de a unui cal mai mic de tip arab (cap frumos, coamă fină și mătăsoasă, coada subțire, sus prinsă și purtată sus). Este docil, ascultător, cu mersuri iuți și sigure, fiind un animal ideal pentru copii.

**Ponei corsican.** Cal mic, produs și crescut în munți, aproape sălbatic. Are talie de 130—140 cm, greutatea de 300—350 kg, culoarea neagră sau murgă închisă. Este un animal foarte sobru și se folosește pentru călărie și tracțiune.

**Ponei dartmoor.** Ponei din Anglia, caracterizat prin talie pînă la 127 cm, robă murgă și neagră, exterior frumos, mai ales datorită capului nobil; caracter prietenos, dar sensibil.

**Ponei doles.** Ponei din Nordul Angliei, caracterizat prin talie mare (143—148 cm), culoarea neagră și murgă; făptură masivă, puternică; caracter sensibil și sociabil.

**Ponei dülmener.** Ponei originar din Westfalia, caracterizat prin talie de 125 cm, culoare roibă și murg deschisă și uneori neagră.

**Ponei din Țara Galilor, sin. Welsh Pony.** Rasă de cai de statură mică (cca. 1,25 m), cu capul scurt, gîtul împodobit cu coamă abundentă, constituție robustă, cu mers destul de rapid.

**Ponei francez, sin. Poney des Landes.** Ponei caracterizat prin talie de 120 cm, robă albă, făptură zveltă, conformație

mai puțin corectă (gît drept, grebăn înalt, crupă teșită, coama și coada lungă). Trăiește pe jumătate sălbatic, în păduri.

**Ponei garrano, sin. Minha.** Ponei din Portugalia, caracterizat prin talie de 100—122 cm, culoare roibă închisă, făptură uscățivă, cu coamă și coadă stufoasă. Este puternic, sigur în mișcare și foarte tenace. Are utilități multiple: portsamar, călărie și chiar pentru curse de trap.

**Ponei grecese.** În Grecia se întîlnesc 3 tipuri de ponei: Skyros, Pindos și Pencia. *Poneiul Skyros*, tipul cel mai mic (93—112 cm) făptură delicată, robă neagră, albă și murgă închisă; aptitudini de portsamar, munci agricole și călărie pentru copii; *Poneiul Pindos*, caracterizat prin talie de 122—133 cm, culoare adesea albă, constituție robustă, putere mare fiind folosit la călărie și munci ușoare precum și la producerea „bardoului”; *Poneiul Pencia*, de talie variabilă (102—143 cm), culoare murgă, roibă și albă, făptură uscățivă, fiind ușor, foarte robust, nepretențios.

**Ponei haflinger.** Ponei din Tirol (Austria), caracterizat prin talie mare (143 cm), culoare adesea roibă, făptură îndesată, caracter docil, supus, puțin pretențios, rezistent și putere mare.

**Ponei irlandez, sin. Connemara Pony.** Originar din provincia Connaught, are talie de 133—147 cm, robă vînătă, făptură masivă, cu format dreptunghiular, robust, inteligent, sprinten, docil și prietenos, excelent ponei pentru portsamar și călărie.

**Ponei norvegian.** Cal întîlnit în regiunile muntoase ale Norvegiei. Se caracterizează prin culoare brună sau șoricie, cu dungă dorsală, precum și cu dungi pe frunte, spete și membre.

**Ponei spaniol.** Cal originar din Spania, caracterizat prin greutate sub 100 kg. și culoare închisă sau vînătă.

**Ponei shetlandez, sin. Schellandesis.** Cel mai mic ponei englez, avînd talia de 70—80 cm, capul mic, gîtul scurt și

gros, cu coama bogată, trunchi masiv, membre fine, acoperite de mult păr, culoare murgă, neagră sau roibă și aptitudine de călărie și tracțiune.

**Ponta. 1.** Dehiscenta folicului ovarian ; **2.** Eliminarea unei ovule din foliculul ovarian ; **3.** Termen cu care se definește acțiunea de producere a unui ou (la păsări) sau, uneori, întrecerea producției de ouă depusă de insecte, pești sau reptile ; **4.** sin. *Arta*. Acțiune caracteristică unor rase de ciini (denumiți pontatori) de a se opri în fața vinatului mărunț, ascuns în vegetație, pe care îl simt prin miros și de a indica, prin direcția privirii, locul aproximativ unde acesta se găsește. Acțiunea trebuie să fie de lungă durată, cîinele rămînînd incremenit în poziția de mers, eventual cu un picior ridicat, timp de 5—15 minute.

**Ponta intraabdominală.** Căderea ovulei în cavitatea abdominală.

**Pontatori.** Ciini de vînătoare specializați în acțiunea de a cădea în aret. (V. *ponta*). Se cunosc numeroase rase de pontatori : pontatori insulari, specializați la extrem, formați în Insulele britanice (Pointer și Setteri) și pontatori continentali, cu utilizare multiplă (Brac German, Francez și Italian, Vijla etc.).

**Pontogammarus.** Gamarid de 6—20 mm, dulcicol, salmastru sau marin unde se găsește de multe ori îngropat în substrat. Are corpul masiv și înalt. Capul este prevăzut cu ochi mari și cu antene scurte și neegale. Ultimul apendice (uropodul III) abdominal posedă pe margini numeroși peri. Coloritul corpului gălbui cu sau fără pcte. În apele românești se cunosc mai multe specii. Prezintă importanță fiindcă constituie hrana sturionilor.

**Pontremoleza**, sin. *Bettoleza*. Rasă de taurine crescută în Italia. Se caracterizează prin dezvoltare corporală eumetrică (tală 128 cm și greutatea 450 kg), făptură uscățivă, conformația specifică (cap ușor, cu profil drept, ochi mari și expresivi, coarne eliptice și groase la bază, gît dezvoltat, puțin musculos, cu

uger globulos și membre rezistente), culoare galbenă cu mucoasele, coarnele și unghiile negre. Are aptitudini triple, cu predominanța celei de lapte (1 700 kg cu un procent de grăsime de circa 4%).

**Poplitee** (lat. *artera poplitea*). Continuare a arterei femurale, de la nivelul căreia se izolează artera femurală caudală pînă la zona în care se bifurcă în artera tibială anterioară și artera tibială posterioară.

**Popliteu** (lat. *poples, itis* : încheietura genunchiului). Mușchi situat înapoia articulației femuro-tibiale, inserat proximal în foseta musculară caudală a condilului femural lateral și distal pe suprafața poplitee a tibiei.

**Populație.** Totalitatea indivizilor unei specii, care trăiesc într-o anumită regiune a arealului speciei respective. Populațiile se deosebesc între ele după numărul de indivizi, după compoziția pe vîrste, precum și prin unele caractere morfologice și ecologice. Diferențierea unei populații reprezintă un proces istoric și este o consecință a interacțiunii dintre organisme și condițiile de viață dintr-un anumit biotip.

**Populație activă.** Efective cuprinse în fermele de elită și în fermele deținătoare de vaci folosite în testarea taurilor, toate femelele fiind supuse controlului oficial al producției de lapte.

**Populație mare.** Populația în care numărul indivizilor este de ordinul sutelor sau miilor. În absența proceselor sistematice (migrație, mutație și selecție), la o populație mare, frecvența genelor și genotipurilor rămîn neschimbate de la o generație la alta.

**Populație mendelienă**, sin. *Populație genetică*. Comunitate reproductivă de indivizi ce posedă un fond de gene comun (Dobzhansky 1950). Văzută în timp și spațiu apare ca o seminiție (succesiune de generații) care evoluează relativ independent de alte populații. Principalele populații de animale domestice sînt specia, rasa și linia.

Populația are o anumită stabilitate genetică, o structură și o compoziție bine definite, o anumită „ontogenie“ (aparitiție, creștere, dispariție), o anumită integritate și un răspuns specific la contactul cu mediul. Este unitatea evolutivă elementară, unitatea de lucru a ameliorării genetice. Se disting următoarele categorii de populații: deschise, închise, simple, politipice, synpatrice (ocupă același teritoriu), allopatrice (ocupă teritorii diferite) etc.

**Populație mică**, sin. *Subpopulație, grupă, sușă, linie*. Populație cu număr mic de indivizi, care în absența proceselor sistematice (migrație, mutație și selecție) este supusă proceselor dispersive, adică schimbării întâmplătoare a frecvenței genelor de la o generație la alta, cauzate de condiția de probă (efectul probei) a gameților.

**Por. 1.** Mic orificiu pe suprafața pielii la mamifere, reprezentând canalul excretor al glandelor sudoripare și sebacee; **2.** Orificiu în coaja ouălor la păsări, prin care se asigură schimbul de apă și gaze în timpul dezvoltării embrionare.

**Porc.** Mamifer paricopitat din familia suideelor. Rasele actuale de porci domestice provin din speciile sălbatice *Sus scrofa ferus* (mistrețul european) și *Sus vittatus* (mistrețul asiatic). Porcul domestic are capul de formă conică, cu maxilarul superior alungit, cu un număr de 44 de dinți permanenți, dintre care caninii foarte dezvoltati și cu stomac cu un singur compartiment. Există o mare diversitate de rase, grupate în trei tipuri productive; pentru carne, pentru grăsime și pentru producția mixtă.

**Porcine.** Denumire generală dată tuturor categoriilor de porci.

**Porcul de Rușețu**, sin. *Alb de carne românească*. Tip de porc creat la Stațiunea experimentală zootehnică Rușețu—Buzău, prin încrucișarea de absorbție până la generația a II-a a scroafelor Stocli cu vieri Marele Alb importati din U.R.S.S., după care s-a trecut la impere-

cherea metişilor și aplicarea unei selecții riguroase, iar ulterior infuzie cu reproducători Landrace. Se caracterizează printr-o rezistență ridicată, producție și prolificitate bune, fiind bine adaptat condițiilor din Bărăgan.

**Porcul local african.** Derivă din porcul iberic, caracterizat prin profiluri longilini, dezvoltare mică (tală 40—60 cm, greutatea medie la adult 45—50 kg), fiind înalt pe picioare. Are conformație specifică; cap lung, cu rit alungit și urechi mici; gât scurt și puțin musculos; trunchi strimt, aplatizat, cu profilul liniei superioare convex, crupa scurtă și înclinată, piept strimt, membre lungi, subțiri, cu jamboanele puțin bogate. Pielea este în general neagră sau gri, iar roba este albă, cu pete negre mai mari sau mai mici. Este rustic, putând fi crescut aproape în libertate, cu hrană naturală, rezistent la îmbolnăviri și manifestă fecunditate mare, dar este puțin precoce.

**Porcul pitic de Göttingen.** Porc pitic creat prin încrucișarea porcului pitic vietnamez cu porci din Minnesota și prin selecție. Are tală și greutatea corporală redusă (sub 1/5) față de rasa locală germană ameliorată, fecunditate bună, instinct matern. Se folosește pentru cercetări științifice, în special în chirurgie, dermatologie, farmacologie, biologie, aeronautică și radiobiologie.

**Porcul pitic vietnamez.** Rasă de porci pitici, ce se cresc în sudul Asiei.

**Porcușor**, sin. *Pietroșel*. V. Gobio.

**Pormin.** Premix mineral, folosit pentru prevenirea carențelor minerale la porcine.

**Portughez**, sin. *Goa de Agua, Ciinele de apă portughez*.

**Porțelanie.** Culoare generală a penajului rezultat din asocierea penelor stropite cu 3 culori, repartizate uniform. Prezentă la mai multe rase de găini, este caracteristică pentru găina pitică de porțelan (Mille Fleurs).

**Porumb** (*Zea mays*). Plantă anuală din familia *Gramineae*, originară din

America, unde se cultivă cu 2 000 de ani î.e.n. Este răspândit pe toate continentele, cultivându-se pentru hrana oamenilor și animalelor ca și materie primă în industrie. În țara noastră reprezintă principala cultură furajeră care se folosește în hrana animalelor sub formă de nutreț combinat (boabe), masă verde, porumb siloz, coceni etc. Producția este de 3—6 t/ha boabe. La irigat și în anii favorabili în ce privește precipitațiile, se obțin 8—10 t/ha boabe. Prezintă și interes apicol prin cantitatea și calitatea polenului produs. Se pot obține rezerve importante în timpul verii prin scuturarea paniculelor dimineața de vreme în cutii, găleți, urmată de uscarea polenului (nu la soare), cernerea și păstrarea.

**Porumb siloz.** Termen folosit pentru denumirea culturii de porumb, ce se recoltează în faza lapte-țeară, când plantele au un conținut în apă de circa 70%, în vederea insilozării.

**Porumbacă.** Culoarea generală a penajului la păsări (în special la găini), care au penele colorate cu dungi transversale de culoare închisă, alternind cu dungi de culoare cenușie sau albă. Este asemănătoare cu cea barată, cu deosebire că dungile de culoare închisă sînt mai largi și că nu se realizează atît de exact ca la culoarea barată.

**Porumbărie,** sin. Porumbar, sin. Hulubărie. Adăpost pentru creșterea porumbeilor domestici. În creșterea rațională, o porumbărie trebuie să aibă 3 secții (compartimente), cite una pentru fiecare sex și una pentru reproducție. Dotarea porumbăriei, în funcție de rasa crescută și direcția de exploatare, trebuie să cuprindă cuiburi duble, stinghii de dormit, ferestre de zbor, coșuri (cuști) de transport, ceasuri de control, hrănitore, adăpătoare etc.

**Porumbei carunculați,** sin. *Negelași*. Porumbei caracterizați prin îngroșări și excrescențe carunculate și negelate caracteratinoase la baza ciocului, deasupra ochilor și chiar în regiuni acoperite de penaj

(pielea capului, extremitatea superioară a gitului, pielea crupionului etc.). Rasele carunculate se clasifică în: *Turci* și *Bagdași*. Porumbeii Turci sînt carunculați cu cioc scurt, putînd avea greutatea de 600—800 g (*Portughezul Mariola*, *Spaniolul Flamensa*, *Chinez* etc.) sau de 300—400 g (*Indian*, *Polonez*, *Damasc* etc.). Porumbeii Bagdași sînt carunculați cu ciocul lung, avînd greutate ceva mai mare (500—800 g) și prezentînd ca rase mai răspîndite porumbeii: *Carrier* (Bagdet englez) cu mai mult de 2/3 din ciocul lor lung acoperit cu carunculi groși de forma și mărimea miezului de nucă; *Dragon* cu negelarea mai puțin întinsă pe cioc și în jurul ochilor, dar caracteristică: *Bagdeta* de Nurenberg cu cioc de papagal și inelele din jurul ochilor roșii etc.

**Porumbei căzători.** Grupă de rase de porumbei pentru zbor de joc, care se caracterizează prin zbor la înălțime mare și coborîre prin întoarcere peste cap de 20—30 ori. În țara noastră se cresc mai ales rasele *Roller oriental* și *căzători gălățeni*.

**Porumbei cîmpenești.** Grup de rase locale, formate prin selecția porumbeilor comuni locali și uneori cu infuzii de sînge de la rase diverse. În majoritatea lor aceste rase se caracterizează prin greutate mică, zbor bun și aptitudini de căutare a hranei pe cîmp. Dintre numeroasele rase de porumbei cîmpenești locali pot fi citați următorii: *Săsești*, *Elvețieni unieolori*, *Popești*, *Codalbi* (*Silezieni*, *Turingieni de Berna*, de *Zürich* etc.), *Călugări*, *Grauri*, *Rîndunici*, *Ciocirlii* (*Süddänsche*, *Nurnberg* etc.), *Bicolori* (*Grimpel*, *Turingian* etc.).

**Porumbei comuni,** sin. *Gușani*. Porumbei cu foarte mare diversitate de culori, cu greutate mică (340—370) și caracterizați prin fecunditate și ecloziune superioară, producții bune de ouă, rezistență la condiții de mediu neprielnice și creștere bună a puilor. Zboară bine și pot trăi în stare semisălbatică.

Pot furniza loturi valoroase pentru crearea de rase mai productive, adaptate la condițiile locale.

**Porumbei cu perucă.** Rasă de porumbei, din grupa raselor ornamentale, cu o formațiune de pene caracteristică pe gît și în jurul capului (v. Porumbei gulerai).

**Porumbei de carne.** Rase de porumbei cu greutate mare (în medie 700—900 g și uneori chiar 1 200—1 300 g) care se exploatează pentru producerea tineretului (porumbei nezburați) valorificabili la 24—28 zile cînd au 500—600 g. Mai răspîndiți sînt *porumbei găină* (mai ales Maltezi, Hunscheke, King, Texan etc.). *Porumbei uriași* (Romani, Strasser Lucs, Koburg) ș.a.

**Porumbei de decor.** Rase de porumbei crescute pentru penajul frumos sau original, pentru unele particularități ale diferitelor regiuni de exterior precum și pentru unele sunete specifice pe care le produc. După aceste însușiri numeroasele rase de porumbel de decor se clasifică în numeroase grupe, mai frecvent utilizîndu-se următoarea grupare: porumbei *Toboșari* (Tamburi), *Frizați* (Creți), *Gulerai* (cu perucă), *Voltați* (Rotați), *Pescăruși* (Cravatați), *Gușai*, *Carunculați* (Negelați) și *Gît golaș*.

**Porumbei de stepă** (*Syrhaptis paradoxus*). Păsări din ordinul *Columbiformes*, de mărimea și cu aspectul unui porumbel, de culoare galben-brun cu pete roșii.

**Porumbei de zbor.** Rase de porumbei care se cresc pentru agrement datorită aptitudinilor pe care le au pentru zbor. După caracteristicile de zbor și respectiv după antrenamentul și folosirea acestora, rasle se clasifică în următoarele grupe: porumbei de zbor pentru distanță și orientare (voiajori); porumbei de zbor pentru durată și înălțime; porumbei de zbor căzători; porumbei de zbor cu joc.

**Porumbei de zbor căzători.** Rase de porumbei care se caracterizează prin zbor îndelungat în jurul porumbăriei și prin

tr-un joc în timpul zborului, care constă în întoarcerea peste cap înspre înapoi de 15—30 ori, în care timp cad cu aproximativ tot atîția metri. Dintre numeroasele rase de căzători prezintă mai multă importanță porumbeii *Roller prientali*, *Roller românești* (Rotitori Timișoreni, Căzători Gălățeni), *Mallorca*, *Macedoneni*, *Persuni* (cu încălțatură mare) etc.

**Porumbei de zbor cu joc, sin. Porumbei jucători.** Rase al căror joc se caracterizează prin aceea că, odată lansați în zbor, se rostogolesc spre înapoi odată sau de două ori. Se cunosc, recunoscute prin standarde internaționale sau naționale, numeroase rase de jucători de înălțime sau de seminălțime. Dintre acestea se pot cita *Jucătorii de Timișoara*, *Jucătorii Clujeni*, *Dublu moșați de Ardeal*, *Komarom*, *Brăileni lungi*, *Jucători de Caracal* etc.

**Porumbei de zbor pentru înălțime și durată, sin. Porumbei zburători.** Rase de porumbei care după lansare se înalță foarte sus și apoi se rotește în jurul porumbăriei, în funcție și de antrenament timp îndelungat (în medie 4—5 ore, ajungînd la 10—14 și chiar 20 ore și, dacă nu au revenit seara, continuă zborul toată noaptea). Dintre rasele mai importante se pot cita: *Tippler englez*, *Ciungi de Ploști*, *Segedin*, *Roșii de Tîrgoviște*, *Egri*, *Danzig* etc.

**Porumbei frizați, sin. Creți.** Rase de porumbei caracterizați în principal prin structura deosebită a tretricelor din aripi care, avînd rahisul răsucit în turbușon cu 2—4 spire, imprimă aripilor un caracter frizat. Sînt porumbei mici (350—380 g), fiind mai eunoscuți frizatul maghiar, frizatul francez și frizatul englez (Ptarmigan).

**Porumbei găină.** Grupă de rase de porumbei de carne, originari probabil din India și perfecționați timp de milenii în peninsula italică; își trag numele de la conformația caracteristică, asemănătoare ce cea a unei găini ușoare. Se cunosc numeroase rase de porumbei

găină, dintre care mai importante sînt: *porumbei Modenezi*, probabil rasa cea mai veche, cu greutate de 400—600 g și cu 152 varietăți grupate în 3 tipuri (*Gazzi*, *Schielti* și *Magnani*); *porumbei Florentini* cu greutatea de 670—790 g și cu virfurile aripilor mercu albe; *porumbei Huhnscheke* cu greutate de 700—800 g, foarte prolifici; *porumbei Maltezi*, rasă mai grea (700—1 000 g) la care tipul de expoziție a devenit mai ușor dar cu conformație de găină bine evidențiată.

**Porumbei gît golaș.** Rase caracterizate prin lipsa totală a penajului pe gît, de la bărbie pînă la gusă. Se cunosc mai multe rase de porumbei cu gîtul gol, probabil cu o origină comună dintr-o veche rasă africană. Se cunosc: *porumbelul gît golaș românesc* asemănător cu porumbeii Ciungi, *porumbelul gît golaș rusesc* (Goloșenia) și *Git golaș Spaniol* (porumbel cu gîtul gol al Berberilor), rasă cu greutate foarte mică (250 g).

**Porumbei gulerași,** sin. *Porumbei cu perucă.* Rase de porumbei caracterizate îndeosebi prin formațiunea de pene pe care o au pe gît și în jurul capului și care sugerează o glugă sau perucă, mai ales atunci cînd aceasta este accentuată prin culoarea penajului de pe cap. Rase mai cunoscute: *Gulerași vechi olandezi* (Cappertje), porumbel mic (300—350 g) cu guler mic pe gît; *Maria Stuart* (Capucin), cu greutate de 450—500 g care se caracterizează prin pene lungi, cu lame parțial neîncheiate, care de pe gît cresc în sus și în diferite direcții formînd în sus pălărie, pe ceafă coamă, lateral rozete și spre piept lanț; cap de maur (Mohren Kopf, Smalkalden), cu greutate de 330—360 g care față de capucin, are în plus diferențe de culoare, pe fondul alb prezentînd negru sau alte culori închise.

**Porumbei gușați.** Grup numeros de rase caracterizate prin posibilitatea, de a-și mări gușa după voință prin acumularea unui volum mare de aer (500—

700 cm<sup>3</sup>) în partea anterioară, cilindrică, a esofagului. „Umflarea“ gușii începe la pui după vîrsta de 3 luni și ajunge la dimensiunile maxime după 6—8 luni. Numeroasele rase de porumbei gușați se deosebesc prin conformație și ținută (cu picioare lungi și ținută verticală, sau cu picioare scurte și ținută orizontală), ele putînd fi foarte grele (800—1 000 g), sau ușoare (400 g), cu moț sau fără moț, încălțate sau nu, cu cioc lung sau scurt, cu zbor ușor sau greu și de foarte diferite culori. Dintre rasele mai renumite se pot cita: *Gușat englez* cu poziție verticală, încălțat, cu anvergura de 80—85 cm și greutate de 500 g; *Gușat de Brno*, cu poziție aproape verticală și greutate de 900 g, *Gușat maghiar* (german) cu poziție orizontală și greutate de 800—1 000 g etc.

**Porumbei jucători la înălțime sau seminălțime.** Grupă de rase de porumbei, pentru zbor de joc la înălțime. În țara noastră se cresc porumbeii *Komaron*, *țimișoreni*, *clujeni*, *dublu moțași de Ardeal* etc.

**Porumbei jucători la nivelul solului.** Grupă de rase de porumbei pentru zbor de joc, care se caracterizează printr-un joc aproape de sol, de multe ori sprijinindu-se cu virful aripilor sau cozii de pămînt.

**Porumbei pescăruși,** sin. *Porumbei cravatași, Misirlui.* Grup de rase de porumbei ornamentali, cu talie mică sau foarte mică, cu cioc scurt cu direcție în jos și cu cravată (jabou). Grupul cuprinde un număr foarte mare de rase europene sau asiatice. Rasele mai importante pentru țara noastră sînt cuprinse în 3 subgrupe: *pescăruși orientali* (turcești), *pescăruși germani* și *pescăruși chinezi* (v.).

**Porumbeii tamburi,** sin. *Porumbeii toboșari* (v.).

**Porumbei toboșari,** sin. *Tamburi.* Rase de porumbei caracterizate prin faptul că masculii, iar la rasele ameliorate și femelele, produc sunete sacadate, asemănătoare cu ale unei tobe, sunete care

durează câteva reprize de câte 2—10 minute. Diferitele rase se deosebesc prin încălzătură, moț, culoare și greutate corporală. Mai cunoscute sînt rasele : *Tambur de Buchara* (încălzit și dublu moțat), *Toboșarul Arab* (fără moț și neîncălzit), *Toboșarul Franconian* (dublu moțat și neîncălzit), *Toboșarii germani* (încălțați și fără moț sau cu moț frontal etc.).

**Porumbei uriași.** Rase de porumbei cu greutate medie cuprinsă între 700 și 1 200 g, uneori mai mult, ai căror pui înainte primului zbor, ajung la greutatea de 500—650 g. Dintre numeroasele rase grele se pot cita porumbeii : *Uriaș de Valencia* (1 000—1 650 g), *Romani* (1,1—1,3 kg, cu trunchi lung de 50—55 cm anvergura aripilor de 100—110 cm), *Mari de Calafat* (600—700 g, cu trunchi de 45 cm și anvergura de 75—85 cm), *Uriaș de Safontă* (700—900 g, cu trunchi de 44—48 cm și anvergura de 90—96 cm), *Mondain francez* (850—1 000), *Mondain elvețian* (850—1 000 g), *Montauban* (800—1 000 g), *Uriașul moțat American* (900 g) și alte rase cu greutate medie de 700—850 g și cu aptitudini valoroase de reproducție și creștere a puilor ca *Lucs polonez*, *Strasser*, *Piacenzan*, *Romagnol*, *Kaironan*, (African), *Mallorcan*, *Portughez de carne* (Lusitan), *Uriaș de Beijing*, *Uriaș Shack-Kee* etc.

**Porumbei voiajori**, sin. *Mesageri*, poștași. Porumbei caracterizați prin simț de orientare deosebit și rezistență mare de zbor, ceea ce le permite să se întoarcă la porumbăria de unde și-au luat primul zbor de la mii de km. Porumbeii au fost folosiți ca mesageri încă din antichitate (Egipt, China, Persia) apoi de Greci și Romani și mai târziu de Arabi. Porumbelul voiajor modern realizează zboruri cu viteze de 60—120 km/oră, la înălțime medie de 100 m și se citează întoarceri de la peste 4 000 km în linie dreaptă (Londra—Boston). Porumbelul voiajor de concurs are 500 g. El prezintă o serie de linii mai valoroase ca Bricoux, List, Mohr, Toft etc. Porumbeii

voiajori de frumusețe prezintă mai multe rase de expoziție : *German*, *Olandez*, *Englez* etc.

**Porumbei voltași**, sin. *Rotari*, *rotași*, *păuni*. Rase de porumbei caracterizate prin coadă rotată, formați dintr-un număr mai mare de rectrice și printr-o conformație deosebită care determină poziția corpului și mers specific : *Curcan dobrogean* (430 g și 16—22 rectrice), *Voltat indian* (450 g și 24—33 rectrice), *Voltat ameliorat* (360 g cu 33—42 rectrice) etc.

**Porumbel.** Pasăre din familia columbidelor, cu cioc scurt, de talie mijlocie sau mică. Culoarea penelor diferă după specie, de la simplă și uniformă pînă la coloritul cel mai variat. Porumbeii trăiesc în perechi și își construiesc un cuib simplu, în care femela depune două ouă. Puii sînt hrăniți cu un lichid lăptos secretat de gușa părinților. Sînt răspîndiți pe tot globul.

**Porumbelul de casă** (*Columba livia domestica*). Specie domestică de porumbel (domesticirea a avut loc la sfîrșitul neoliticului), care a dat naștere unui număr foarte mare și variat de rase. Se crește pentru carnea sa apreciată.

**Porumbelul de stîncă** (*Columbia livia*). Specie de porumbel sălbateci, strămoșul porumbeilor de casă. Se vîncează pentru carnea sa apreciată.

**Porumbelul mare**, sin. *Porumbelul gulerat* (*Columba palumbus*). Specie de porumbel, caracterizați printr-un frumos guler de pene, răspîndit în Europa și Asia de vest.

**Porumbelul sălbatic** (*Columba oenas*). Specie de porumbel sălbatici, răspîndită în aproape întreaga Europă. Se vîncează pentru carnea sa gustoasă.

**Post-partum.** Proces sau perioadă după fătare.

**Postită.** Inflamația mucoasei furoului. Evoluează de obicei, împreună cu inflamația glandului și a mucoasei peniene, sub formă de balano-postită.

**Potasa caustică.** V. Hidrat de potasiu.  
**Potasemie**, sin. *Kaliemie*. Conținutul în potasiu al singelui.

**Potcoavă.** Piesă de oțel sau fier, în formă de semicerc, care se fixează cu ajutorul caielelor pe copitele cailor, pe care le protejează. Potcoava prezintă două fețe (superioară și inferioară), două margini (internă și externă), 8 găuri și uneori este prevăzută cu colți de gheață.

**Potîrniche** (*Perdix*). Specie de pasăre din ordinul galiformelor, de mărimea unui porumbel, dar mai robustă, de culoare brun-pestriță pe spate, cenușie pe piept, iar pe pintece albă. Trăiește pe cimpii și se hrănește cu semințe. La noi este pasăre sedentară. Foarte apreciată ca vînat. Avînd o carne de calitate deosebită, constituie preocupări pentru creșterea în captivitate, atît pe linie de creștere a vînatului (în vederea evitării pierderilor sau pentru producerea materialului necesar colonizării) cît și pe linie pur zootehnică, pentru realizarea unei producții de carne de calitate deosebită. Dintre speciile de potîrniche care fac parte din subfamilia *Peridinae* a Faziidelor sînt mai importante următoarele : potîrnichea cenușie subcarpatică (*Perdix perdix*) care a fost colonizată și în America de Nord, cu subvarietatea vesteuropeană (*Perdix perdix armoricana*) potîrnichea de stîncă (*Alectoris grecca*) și potîrnichea roșie de stîncă (*Alectoris rufa*). Fiînd pe cale de dispariție este ocrotită prin lege.

**Potîrnichie.** Culoare generală a penajului la găini, caracteristică speciei sălbatice, *Gallus bankiva* și multor rase de găini. Prezintă un dimorfism sexual pronunțat : la găini lanțetele și penajul de pe piept sînt galbene roșcat, cu desen marginat, restul penajului avînd culoare mai închisă brun-cenușiu-roșcat și desen al penelor puțin pronunțat ; la cocoș lanțetele sînt în culori foarte vii (galben și roșu auriu), spinarea în brun, crupionul în portocaliu, tectricele în roșu auriu cu reflexe negre, iar remigele, toraccele, abdomenul și coada în negru cu reflexe metalice verzui.

**Poton.** Punctul de sosire al cailor de curse, amplasat în dreptul turnului arbitrilor.

**P.P.M.**, sin. *Părți per milion*. Unitate de măsură utilizată pentru cantitățile de substanțe cu efect biostimulator, toxic etc., existente în organism, în aer, apă, alimente, nutrețuri etc.

**Praf.** Material solid în particule cu dimensiuni foarte mici (mai mici de 20 de microni) care poate fi antrenat și poate rămîne în suspensie în aer sau alt gaz. Poate fi praf desprins din scoarța terestră de acțiunea apei și vîntului sau rezultat din erupții vulcanice, cenușă vulcanică) și praf industrial, produs la fabricarea diverselor materiale.

**Pramenca.** Rasă de oi locală cu lîna lungă și groasă, din R. S. F. Iugoslavia, aproape identică cu Țurcana noastră. Este rasa cea mai răspîndită din Iugoslavia și are numeroase varietăți locale. Conformația corporală, roba și însușirile lînei sînt asemănătoare Țurcanei, însă productivitatea este mai scăzută.

**Precoce** (lat. *praecox*, *praecocis* : timpuriu). Animal care se dezvoltă sub raport morfo-fiziologic și productiv mai devreme, înainte de vîrsta potrivită. Anumite specii sînt mai precoce decît altele, de exemplu : păsările și porcii față de ecvine și bovine, unele rase față de altele (Friza față de Pinzgau, Ardeineză față de Huțul, Landrace față de Palatin, Leghorn față de Plymouth etc).

**Precocitate.** Insușire a animalelor de a termina într-un timp mai scurt (față de media speciei sau rasei) procesele de creștere și de dezvoltare. Precocitatea este apreciată după vîrsta la care animalele ating stadiul de adult sau la care devin apte pentru reproducție și în special după gradul de valorificare a hranei în timpul îngrășării. Precocitatea reflectă gradul de perfecționare a animalelor și are efecte economice asupra producțiilor.

**Precolostru.** Secreție asemănătoare cu colostru, secretată și eventual eliminată



din mamelă în picături, cu mult timp înainte de parturiție.

**Predigestie.** Termen utilizat pentru definirea actelor preliminare ale digestiei (masticăție, insalivație etc.).

**Predispozant.** Termen de calificare pentru factorii care fac organismul receptiv față de o anumită boală.

**Predispoziție.** Stare organică generală de receptivitate pentru o boală sau de favorizare în apariția unei modificări organice.

**Prehensiune.** Acțiunea prin care animalele introduc furajele și apa în cavitatea bucală (prehensiunea furajelor).

**Preindustrializarea gogoșilor.** Operațiunea de uscare a gogoșilor de mătase.

**Prelevare.** Recoltarea unui eșantion de țesut, lichid organic etc., cu scopul de a fi studiat.

**Prematur.** Care se manifestă înainte de termenul sau timpul obișnuit: naștere prematură (naștere înainte de termen) etc.

**Premix, sin. Preamestec, vitamealo, supranucleu** etc. Termen general prin care se definește un amestec omogen, de vitamine și oligoelemente (Cu, Fe, I, Mn, Mg, Zn etc.) în excipient proteic, destinat echilibrării rațiilor furajere. La noi în țară se prepară „avimin“ (pentru păsări), „pormin“ (pentru porci), etc.

**Premolar.** Termen utilizat pentru denumirea molarilor situați între canini (spațiul interdental) și primul molar, caracterizați prin dimensiuni mai reduse și succedentă.

**Prepelicar.** Denumire pentru ciinii pontatori (v.) și uneori, impropriu, pentru ciinii de vânătoare.

**Prepeliță, sin. Pîlpalac (Coturnix coturnix).** Specie de pasăre călătoare din ordinul galiformelor, familia *Phasianidae*, mai mare decât o vrabie, de culoare brună, cu dungi albe și negre. Trăiește la noi în țară, în cimpii deschise, din primăvară pînă în toamnă. Se vinează după 15 august pentru carnea ei gustoasă. Cuibărește de 2—3 ori, pe cite 10—15 ouă.

**Prepelița japoneză (Coturnix coturnix japonica).** Tip de prepeliță domestică, ce se crește în Japonia pentru producția de ouă și carne. Selecționată corespunzător, ajunge la o producție anuală medie de peste 300 ouă, cu greutate de 10—12 g, ceea ce reprezintă 20—24 kg masă ouă pentru 1 kg greutate vie. De asemenea puii obținuți cresc deosebit de repede putînd fi valorificați la 6 săptămîni, la o greutate de circa 140 g. Dată fiind eficiența ridicată a creșterii acestei specii, s-a organizat creșterea ei industrială, ramură deosebit de dezvoltată în unele țări.

**Prepubian.** Care se găsește înaintea pubisului: tendon prepubian.

**Prepuș, sin. Furou.** Cută a pielii care adăpostește porțiunea liberă a penisului.

**Presă de ceară.** Utilaj folosit pentru presarea fagurilor. Se cunosc modele simple și modele perfecționate.

**Presă de faguri.** Presă inventată în 1850 de I. Mehri ng, care a sculptat în relief pe două plăci de lemn fundul celulelor unui fagure între care a turnat ceara. Presa *Rütche* e formată dintr-o tavă metalică cu marginile ridicate oblic care prezintă pe fundul și pe capacul său imprimate baza celulelor. Presa cu valțuri acționată manual sau în prezent agregate electrice (*Ukrainka 4*) folosesc ceară sterilizată.

**Presen.** Piesă accesorie a șeii, care servește la fixarea acesteia pe spinarea calului, împiedicînd-o să se deplaseze înapoi.

**Presiune atmosferică.** Apăsarea exercitată de atmosferă pe unitatea de suprafață orizontală într-un anumit loc. Se exprimă în mm coloană mercur, în milibari (1 mb = 0,7 m col Hg) sau în torri (1 torr = 1 mm col Hg). Valoarea medie a presiunii atmosferice la latitudinea de 45°, la 0 mm altitudine și la temperatura de 0°C este egală cu 1.033 g, care echivalează cu greutatea unei coloane de mercur cu înălțimea de 760 mm și cu secțiunea de 1 cm<sup>2</sup>.

**Prestarter.** Furaj combinat, complet, preparat pentru hrănirea în primele 5--6 zile la pui, în primele 2 săptămâni la curci și pînă la 5--6 kg greutate la purcei. Se caracterizează printr-un procent ridicat de proteine (cca 23--25% la pui, 30% la curci, 20% la purcei) și de vitamine din grupa de creștere, liposolubile (A, D).

**Preventiv.** Metodă sau mijloc care urmărește împiedicarea apariției unei boli transmisibile (infecțioase sau parazitare).

**Prevenție.** Acțiunile ce se întreprind pentru a se evita apariția unor boli transmisibile (infecțioase sau parazitare).

**Prezentare.** Termen sub care se definește modul în care fetusul își angajează în bazin întii extremitatea cefalică (prezentare anterioară) sau cea caudală (prezentare posterioară). Prezentările intermediare provoacă distocii.

**Priapism.** Ereecție peniană exagerată și prelungită, produsă reflex, prin iritații genitourinare (cistite, uretrite), în unele boli ale centrilor nervoși, intoxicație cu cantaridă ș.a.

**Pridon.** Rasă de capre de puf din U.R.S.S., cu învelișul pilos alcătuit din fibre groase cu lungimea de 5--6 cm și de culoare neagră și din puf cu lungimea 7--12 cm și finețea de 19 microni și în cantitate totală de 0,3--1,0 kg. Greutatea corporală 34 kg la femele și 57--65 kg la masculi. Producția de lapte 220--250 kg și prolificitatea 160--185%.

**Primerose.** Varietate de nură obținută prin încrucișarea a două mutante recesive, *Pastel Ambergolg* și *Aleutină*.

**Primigestă** (lat. *primus*: primul, *gestatio*: sarcină). Femelă gestantă prima oară.

**Primipară** (lat. *primus*: primul și *parere*: a naște). Femela diferitelor specii de animale domestice, la prima fătare.

**Prinobrama filigera.** Pește vioi de 6 cm din familia *Characidae*, din apele tributare Amazonului. Peștele este

transparent cu o nuanță albastruie iar spațele cu pete albastre; caudala și anala roșii. Se folosește ca pește de acvariu.

**Prisacă.** V. Stupină.

**Prislop.** Linie a rasei Huțule înființată în anul 1936 de armăsarul cu același nume, provenit din împerecherea liniei Goral cu o iapă Diana. Se caracterizează prin talie mare, format corporal dreptunghiular, capacitate ridicată de tracțiune în aliura de trap. Este o linie slab reprezentată (2%) în structura efectivului matcă.

**Proba aglutinării în inel.** Metodă rapidă de diagnostic a brucelozii la vacile și caprele în lactație, constind din introducerea într-o eprubetă cu lapte a unei suspensii de *Brucella abortus*. În caz pozitiv, în partea superioară a eprubetei apare un inel mai colorat.

**Proba anesteziei.** Utilizarea unei substanțe anestezice injectate pe traiectul nervilor pentru a se preciza sediul unei șchiopături.

**Probă completă de călărie**, sin. *Triathlon*. Ramura cea mai dificilă a sportului hipic de performanță, care constă în efectuarea de către cuplul călăreț-cal, în decurs de 3 zile consecutive a 3 probe distincte: în prima zi se execută o progresie de dresaj de categorie ușoară; în ziua a doua are loc proba de fond, pe teren variat (drumuri, poteci, cîmp), pe distanța de 18--36 km și ziua a treia probă de obstacole obișnuită.

**Proba de calificare.** Întrecere hipică care cuprinde progresie de dresaj mai puțin dificilă, executată în aliură de pas, trap, galop, obligatorie pentru remonții care urmează a lua parte la concursurile de călărie republicane.

**Proba eparvenului.** Verificarea existenței leziunilor osoase la calul suspect de eparven, constind din flexarea în exces a membrului posterior timp de 3--5 minute și forțarea plecării bruste la trap, animalul cu eparven manifestind lipsă de sprijin la primii pași.

**Proba potcoavei cu puncte.** Metodă de diagnostic a naviculartritei, șchiopătura

accentuându-se după aplicarea unei potcoave cu punte și fără cilii în cazul că animalul suferă de alterații sesamoidiene.

**Probe de calificare.** Teste pentru determinarea capacității energetice (forta, viteza și rezistența) a calului. Aceste teste se execută între 1,5—4 ani, în funcție de precocitatea rasei și scopul creșterii și comportă 3 categorii de probe (tracțiune, călărie și samar).

**Proconvertina**, sin. *Factorul VII*. Factor al coagulării singelui, intervenind sub forma activă (convertina) în convertirea protrombinei în trombină.

**Proctectomie** (gr. *proctos*: anus). Rececția unei porțiuni din peretele rectal (în caz de prolaps irresponsabil).

**Proctită.** Inflamația rectului sau anului.

**Proctocel** (gr. *proctos*: anus, *kili*: hernie), sin. *Proctoptoză*. Relaxarea exagerată a mușchilor ano-rectali, urmată adesea de prolaps.

**Proctor.** Soi de orzoaică, ce se cultivă în Banat, Transilvania și nordul Moldovei.

**Producție animală**, sin. *Animalicul-tură*, *creșterea animalelor*. Proces de realizarea unor bunuri necesare omului prin exploatarea în acest proces complex, de la furaj — ca principală materie primă la produsul final. Principalul mijloc de producție este animalul, cantitatea și calitatea producției depinzând în mare măsură de capacitatea sa de producție.

**Produs de concepție.** Organismul nou, rezultat din unirea celei sexuale masculine și femele și care parcurge diferite stadii de creștere, dezvoltare și diferențiere celulară de la stadiul de ou până la stadiul de făt complet dezvoltat, când prin actul parturii este expulzat în mediul exterior.

**Proestru.** Stadiu al ciclului sexual, caracterizat prin creșterea foliculilor ovarieni; durata este variabilă în funcție de specie.

**Profază.** Prima fază a cariochinezii (diviziunii celulare indirecte) în care cromatina se organizează în spirem dens, apoi lax, după care se fragmentează în cromosomi, membrana nucleară dispărând odată cu reorganizarea centrului celular.

**Profilaetic** (gr. *profilassein*: a garanta). Care se referă la profilaxie.

**Profilaetoriu.** Adăpost separat sau compartiment în maternitate destinat întreținerii vițelor nou-născuți.

**Profilaxie.** Totalitatea măsurilor ce se iau pentru prevenirea apariției unei boli.

**Profivit.** Produs românesc, sub formă de amestec omogen de vitamine și chimioterapice. Se administrează vițelor nou-născuți per os pentru combaterea enteritelor.

**Profunda brațului** (arteră—). Colaterală a arterei humerale distribuită tricepsului brachial, tensorului fasciei antebrațiale, mușchiiului brachial și capsulei articulare.

**Profunda femurului** (arteră—). Colaterală principală a arterei femurale marcând limita de continuitate între artera iliacă externă și artera femurală.

**Progesteron.** Hormon secretat de corpul galben și de placenta. În timpul ciclului sexual, în faza progesteronică (proliferativ-secretorie) acționează sinergic cu hormonii estrogeni producând dezvoltarea și începerea activității secretorii a glandelor uterine și contribuind astfel, la pregătirea miometrului în vederea nidației. În timpul gestației, prin blocarea activității gonadotrofice a hipofizei, contribuie la menținerea gestației, prin asigurarea atoniei uterului. Dacă progesteronul este secretat de un corp galben patologic (persistent) ciclul ovarian este sistat, ceea ce reprezintă o cauză frecventă de sterilitate, în special la vacă.

**Proglotă.** Segment corporal individualizat al teniilor, fiecare având organe genitale masculine și femele.

**Prognatism** (gr. *pro*: înainte, *gnatos*: maxilar). Anomalie dentară, când arca-

dele incisive cad una înaintea alteia și dinții de jos nu iau contact cu cei de sus. Poate fi prognatism superior sau inferior.

**Prognostic** (gr. *prognosis*: cunoaștere dinainte), sin *Prognoză*. Previțiunea sau stabilirea anticipată a evoluției ulterioare și a sfârșitului unei boli.

**Program de ameliorare.** O combinație deliberată a factorilor ameliorării, a planului de selecție, cu încrucișarea și consangvinizarea. Cuprinde: obiectivul vizat, sistemul de ameliorare preconizat, structura de populații implicată, planurile de selecție ale fiecărei populații, gradul și metoda de încrucișare și consangvinizare, metoda selecției între populații și de încrucișare pentru heterozis (dacă este vorba de un program industrial); măsuri economico-organizatorice.

**Prolactina.** Hormon lactogen de natură proteică secretat de lobul anterior al hipofizei; determină secreția glandelor mamare. Secretarea prolactinei este inhibată în timpul gestației de către hormonii estrogeni și progesteronă. Secretarea prolactinei și implicit a laptelui se declanșează după naștere, concomitent cu scăderea bruscă a concentrației hormonilor sexuali estrogeni din sânge.

**Prolamine**, sin. *Gliadine*. Proteine de origine vegetală (din cereale), bogate în prolină și acid glutamic (glutamină). Au valoare alimentară incompletă, conținând aminoacizii esențiali lizina și triptofanul în cantități mici. Exemple: zeina din boabele de porumb, gliadina din boabele de grâu, hordeina din orz.

**Prolan. 1.** Hormon cu acțiune gonadotropă, secretat de placenta. Se găsește în urină și sângele femelelor gestante; **2.** Preparat hormonal utilizat în combaterea sterilității.

**Prolaps.** (lat. *pro*: înainte, *labare*: a sta să cadă). **1.** Relaxarea și „căderea” (deplasarea) unui organ în afara sau înaintea zonei lui topografice; **2.** Deplasarea și răsfrîngerea unui organ cavitătar (tubular); prolaps uterin, rectal

etc.; **3.** Deplasarea unei formațiuni dintr-o cavitate: prolaps irian etc.

**Prolaps rectal.** Proeminarea rectului în afara orificiului anal, prin răsfrîngerea lui pe dos, ca o consecință a relaxării sfîcterului anal și a musculaturii longitudinale, în urma unor eforturi de defecare.

**Prolaps uterin.** Deplasarea, răsfrîngerea și apariția uterului la nivelul orificiului vulvar, ca urmare a unei distocii, efort de parturitie, slăbire a ligamentelor largi etc.

**Prolaps vaginal.** Proeminarea vaginei la nivelul orificiului vulvar, ca urmare a relaxării pereților, atoniei musculare sau eforturilor distocice.

**Proliferare.** Termen utilizat pentru indicarea multiplicării celulare în dezvoltarea unui organ, formațiuni etc. sau în cicatrizarea unei plăgi.

**Prolifte. 1.** Cel care se multiplică rapid; **2.** Care are capacitatea de a se înmulți; **3.** În limbaj obișnuit se utilizează pentru definirea indivizilor care, într-un timp scurt, dau naștere unui număr mare de descendenți.

**Prolificitate. 1.** Capacitatea femelelor din speciile multipare de a da un număr cât mai mare de produși la o fătare; **2.** Indice care reprezintă numărul total de produși născuți la o fătare de femelele mamiferelor multipare. La speciile domestice (în special la porcine) reprezintă unul din principalele criterii în lucrările de selecție și de ameliorare a raselor; **3.** În piscicultură, se deosebesc mai multe categorii: *prolificitate propriuzisă*, cantitatea de icre conținută în ovarul unei femele mature, raportată la unitatea de greutate a corpului peștelui; *prolificitatea absolută*, cantitatea totală de icre din ovarele unui pește femelă; *prolificitatea individuală*, sinonimă cu cea absolută; *prolificitatea relativă*, numărul de icre raportat la unitatea de greutate (kg) a peștilor femeli.

**Prolină.** Aminoacid ciclic neesențial. Prolina și derivatul său hidroxilat — hidroxiprolina — predomină în structura

colagenului, respectiv gelatinei, proteine constituențe ale țesutului conjunctiv. Are importanță în alimentația animalelor domestice.

**Promineă.** Plimbarea calului pentru încălzire și prezentarea în fața publicului, înainte de intrare în concursul hipic.

**Promurit, sin. Muritan.** Derivat al tio-ureei utilizat ca raticid de ingestie (DL<sub>50</sub> = 0,5–1 mg/kg pentru șobolani) sub forma de pulberi pentru prăfuit și pastă pentru momeli alimentare.

**Propolis, sin. Ulei de albine.** Substanță rășinoasă de culoare galben-verzuie, verde închis sau brun roșietică culeasă de albine de pe mugurii anumitor plante. Are miros plăcut, gust amăru, structură densă, consistență viscoasă. Albinele îl folosesc ca material de construcție, crăpături, fixarea ramelor, acoperirea dăunătorilor. Are proprietăți bactericide, bacteric statice, antifungice, anestezizante.

**Proporția de selecție (p), sin. Procent de rețineri la reproducție** (în mod impro-priu, intensitatea selecției). Raportul între numărul de animale selecționate și numărul candidaților de selecție. Pro-porție mică, cu semnificație de selecție „intensă”. Mărimea ei, depinde direct de natalitate, eliminări de necesitate, raportul de sexe dar și de durata de exploa-tare. Este minimum de 50–65% la vaci și 0,5–6% la tauri, 45–55% la oi și 1–4% la berbeci, 10–15% la scroafe și 1–2% la vieri, 10–15% la găini și 0,5–2% la cocoși.

**Prostaglandine.** Grup particular de acizi grași nesaturați cu 20 atomi de carbon. Se sintetizează în organismul animal și sînt prezente în diferite țesuturi; can-titativ predomină în glandele genitale și plasma seminală. Rol biochimic: **a)** acționează ca „hormoni tisulari locali”; **b)** intervin ca modulatori ai activității hormonale; **c)** stimulează contracția musculaturii netede; **d)** exercită o ac-țiune vasodilatatoare (antagoniști ai va-sopresiunii); **e)** diminuează aciditatea

gastrică; **f)** intervin în reglarea tempe-raturii corporale (prin control hipota-lamic).

**Prostată.** Glandă anexă a aparatului genital mascul. Împară, așezată pe fața dorsală a uretrei intrapelvine. Prostata este formată dintr-un complex glandular tubuloalveolar de la care pornesc mai multe canalicule excretoare ce se deschid pe plafonul uretrei.

**Prostatită.** Inflamația prostatei sub acțiunea unor factori traumatici, infec-țioși sau datorită vârstei înaintate. Această afecțiune se întâlnește mai frec-vent la ciine și se manifestă prin dureri zonale, tulburări în micțiune etc.

**Prostogonimoza păsărilor.** Parazitoză a găinilor ouătoare, care afectează punga Fabricius, oviductul și cloaca, produsă de *Prostogonimus pellucidus* și manifes-tată clinic prin tulburări de pontă, apetit scăzut, tristețe, bărbițe cianotice, scurgere cloacală, proeminarea anusului, abdomen sensibil, boala fiind în general mortală.

**Prostovol.** Unealtă de pescuit confec-ționată dintr-o plasă rotundă cu diame-trul de 4–4,5 m avînd în centru montat un inel metalic și prevăzut la marginea exterioară cu o frînghiie pe care sînt înșirate greutatea de plumb.

**Protamine.** Proteine cu caracter bazic, avînd un conținut de aproximativ 80% în aminoacizi diaminomocarboxilici (arginină, histidină, lizină). Spre deose-bire de histone, au caracter bazic mai pronunțat și masă moleculară mai mică, nu coagulează la căldură și nu sînt hidrolizate de pepsină. Se găsesc, în special, în celulele spermatoice ale peș-tilor și sub formă de nucleoproteide.

**Protandrie.** Situația în care un animal este mai întii mascul și apoi devine femelă.

**Proteaze.** Enzime din clasa hidrolaze care catalizează scindarea hidrolitică a legăturilor peptidice (—CO—NH—) din proteine, (sin. enzime proteolitice). Exem-ple: pepsina, tripsina, chimotripsina, carboxipeptidaze, aminopeptidaze.

**Proteine.** Substanțe organice naturale, azolate, cu structură macromoleculară, care se găsesc în toate organismele vii. Sunt constituite din aminoacizi și reprezintă constituenții ai structurilor celulare. Au funcții biologice fundamentale: enzimatice, hormonale, imunologice etc. Proteinele îndeplinesc în organism funcții specifice importante, încît fără aceste substanțe nu poate fi asigurată reproducția și producția animalelor. În nutreții, cantitatea și calitatea proteinelor sînt variabile. Cele mai sărace în proteină sînt cele provenite din rădăcini (morcovii furajeri), din tuberculi (cartofii) sau din tulpini (coceni, paie), cu un conținut de 1,5–3%. Bogate în proteine sînt semințele și șroturile de oleaginoase și leguminoase (20–40%), drojdiile furajere (40–46%) și făinurile animale (50–70%).

**Proteine fibrilare.** Proteine cu o morfologie filiformă, constituite din catene (lanțuri) polipeptidice individuale lungi în formă de filament și unite lateral prin legături încrucișate care le conferă o structură stabilă. Manifestă rezistență mecanică și sînt insolubile în apă. Exemple: keratinele, lina, fibroina din mătase, colagenul, elastinele, fibrinogenul.

**Proteine globulare.** Proteine cu o structură tridimensională „înfășurată” care rezultă din încolăciri ale catenei (lanțului) polipeptidice într-o formă nefibrilară, de elipsă sau aproape sferică. Au un aspect compact și sînt, în general, solubile în apă. Proteinele globulare includ o mare varietate de proteine și îndeplinesc funcții multiple în organism; toate enzimele sînt proteine globulare.

**Proteinemie.** Concentrația proteinelor în serul sanguin. Valori normale (g % ml ser): bovine 6,0–8,0; suine 6,8–8,0; cabaline 6,7–7,8. Din valoarea proteinelor serice totale, albumina reprezintă 4,2–5,6 g %, globulinele 1,5–3,0% și fibrinogenul 0,3–0,6 g %. Raportul albumine/globuline: 1,5–2,4. Variații în limite fiziologice ale proteinei se

constată în primele luni (scădere) și în ultimele luni (creștere) de sarcină, precum și în cazurile cînd se produce o diluare sau concentrare a singelui (căldură, frig, efort).

**Proteinoterapie.** Terapeutică bazată pe utilizarea substanțelor proteice, străine de organism, cu scopul provocării unui șoc coloidoclastic.

**Proteinurie.** V. Albuminurie.

**Proteus.** Gen de bacili nesporulați, Gram-negativi, din familia *Enterobacteriaceae*, izolat adesea din substraturi putrezite, din unele alimente, produse patologice etc.; se pare că intervine în toxiinfecțiile alimentare.

**Proteză.** Artificiu de înlocuire a unei formațiuni, organ etc. printr-o formațiune similară, confecționată dintr-un material străin de organism.

**Protide.** Biomacromolecule cu structură complexă, avînd rol fundamental în desfășurarea tuturor proceselor vitale. Sînt componente primordiale, esențiale ale materiei vii îndeplinind următoarele roluri: *plastic sau structural* (constituenți principali ai tuturor celulelor și umorilor), *catalitic* (enzime), *reglator* (unii hormoni), *imunologic* (anticorpi), *respirator* (transport de O<sub>2</sub>), *mecanochimic* (proteine contractile), *fizicochimic* (reglarea presiunii osmotice, a echilibrului acidobazic, a permeabilității membranelor), *energetic* (furnizare de energie, în anumite cazuri). Componentele structurale ale protidelor sînt aminoacizii al căror număr, tip și secvență determină proprietățile specifice ale fiecărei protide. În organismul animal, protidele se găsesc într-o proporție mult mai mare decît în plante. Distribuția procentuală a protidelor la diferite specii: bovine 16,8%; suine 15%; ovine 16%; cabaline 17%; păsări 21%.

**Protoplasma.** Noțiune generală sub care se definește totalitatea substanței vii celulare.

**Protozoare** (din *protos*: întii, *zoarion*: animal mic) (*Protozoa*). Subregn de viețuitoare unicelulare, care cuprinde cele

mai simple animale inferioare cunoscute în prezent. Sînt animale microscopice (2—3 pînă la 50—100 micrometri), care rar ating cîtiva mm sau chiar cîtiva cm, a căror celulă reprezintă întreg organismul și îndeplinește toate funcțiile vieții. Protozoarele sînt larg răspîndite în natură și adaptate la diferite moduri de viață. Sînt animale acvatice, marine și dulcicole, dar trăiesc și în solul umed; unele sînt libere (parameciul, entamiba), altele trăiesc fixate pe fundul bălților, iar altele sînt parazite la suprafața sau în interiorul corpului altor animale (Hematozoarul palustru, entamiba). Protozoarele libere sînt folosite, deoarece servesc ca hrană altor animale sau ca ecarisatori ai apelor; cele parazite sînt dăunătoare pentru om și animale, producînd boli grave, ca malaria, boala somnului etc.

**Protozooză.** Boală produsă de viețuitoare din încrengătura *Protozoa* (babcioză, toxoplasmoză, coccidioză, balandioză etc.).

**Protrombină.** Substanță conținută în sînge și care, sub influența trombochinezei, este transformată în trombină.

**Protuberanță** (lat. *pro*: înainte, *tuber*: tubercul). 1. Termen general sub care se definesc accidentele de relief (în general osoase) largi, cu baza neconcurtată precis; 2. Se utilizează de asemenea pentru defînirea punții mezencefalice.

**Protopap,** sin. Tinjală. Bară rotundă din lemn rezistent fixată la partea anterioară (înima) carului, pe care se prinde jugul pentru tracțiune.

**Provenatrice.** Instalație industrială cu ajutorul căreia se execută filarea gogoșilor de mătase.

**Provitamine.** Substanțe chimice naturale care reprezintă precursori inactivi ai vitaminelor. În organismul animal provitaminele pot fi transformate în vitaminele corespunzătoare (ex. caroteni sînt provitamine ale vitaminei A, ergosterolul—al vitaminei D<sub>2</sub> etc.).

**Prurit** (lat. *pruritus*: mîncărime). Mîncărime intensă a pielii; mai frecventă în bolile parazitare ale pielii.

**Pseudoalelism** (Morgan, Bridges, Sturtevant, 1938). Fenomen genetic care constă în faptul că două gene dau răspunsuri diferite la cele două teste care se folosesc pentru determinarea fenomenului de alelism. Astfel, două gene pot fi alelice din punct de vedere al testului funcțional, însă pot fi nealelice din punct de vedere al testului structural. Pontecorvo consideră fenomenul de pseudoalelism ca o demonstrare a faptului că gena este subdivizibilă.

**Pseudencefal.** Monstru avînd encefalul înlocuit printr-o tumoră vasculară, craniul și canalul vertebral fiind larg deschise și măduva spinării lipsind.

**Pseudoccefal.** Monstru prezentînd craniul ascuns într-o masă carnoasă cefalotoracică.

**Pseudodominanță.** Fenomen genetic care are ca urmare exprimarea fenotipică neașteptată a unui caracter recesiv. Fenomenul se datorește deficienței, aberației cromozomale care constă în pierderea unui segment de cromozom. Dacă în structura segmentului care lipsește se găsea o genă dominantă înseamnă că în cazul unui genotip heterozigot, rămîne numai alela recesivă care își manifestă efectul.

**Pseudoleucoză.** Hiperplazie malignă neleucotică a organelor hematopoetice (reticuloendoteliocite, reticulohistiocite etc.), interesînd adesea un singur limfoganglion sau o singură grupă ganglionară.

**Pseudomonas.** Gen de bacili nesporulați, Gram-negativi.

**Pseudomonoză.** Infecție cu *Pseudomonas pyocyanea*, manifestată prin semne digestive și encefalice, cu evoluție cronică la păsările adulte și evoluție acută la embrionii sau tineretul aviar.

**Pseudopesta aviară,** sin. *Boala de Newcastle.* Boală foarte contagioasă, produsă de un virus și caracterizată fie

prin septicemie, fie prin pneumoencefalită. Simptomele bolii pot varia după vîrsta păsărilor și virulența șusei: jenă, respiratorie, horticăit, diaree abundentă și verzuie, scurgeri sero-fibrinoase.

**Pseudorasbora parva.** Pește dulcicol bentofag de 7—9 cm din familia *Cyprinidae* din apele stătătoare sau în curgătoare din Asia estică, Japonia, China, Amur și Taivan. În Europa a fost introdus involuntar. Are corpul alungit, aproximativ cilindric și acoperit cu solzi mari. Capul este comprimat lateral și are gura mică dispusă oblic. Coloritul corpului cenușiu pe spate, laturile argintii cu cîte o dungă neagră pe fiecare solz iar abdomenul alb. Este un pește prolific însă cu valoare economică redusă.

**Psichrometru** (gr. *psukhros* : frig). Aparat utilizat pentru determinarea valorilor umidității absolute a aerului.

**Psoas** (mușchi —). Mușchi din regiunea abdominală superioară, așezat pe plafonul cavității abdominale, sub corpul vertebrelor lombare, distingîndu-se : un *Mușchi psoas mare* și un *Mușchi psoas mic*.

**Psoriasis** (gr. *psora* : rîie). Leziune scuamatoasă, ușor de îndepărtat prin grataj, după care persistă o pată roșie, ce singurează ușor.

**Pterigofaringian** (mușchi —). Mușchi faringian din grupa constrictorilor superiori ai faringelui inserat pe fața medială a apofizei pterigoide și dispersat pe fața laterală a faringelui.

**Pterigoidian. 1.** (mușchi—). Mușchi masticatori, distingîndu-se : un *Mușchi pterigoidian medial* sau intern și un *Mușchi pterigoidian lateral*; **2.** (os) —. Os al craniului situat pe partea medială a crestei pterigopalatine.

**Pterigopalatin** (nerv —). Trunchi comun al nervului nasal aboral și palatin mare la nivelul hiatusului orbitar.

**Pterii**, sin. *Pterilii*. Zone pe corpul păsărilor în care se găsesc foliculi plușiferi și pe care cresc pene. Dispunerea pteriiilor în dungi pe corp este diferită după specie și chiar rasă.

**Pteriofagie** (gr. *pteron* : pană). Consumul penelor (formă de manifestare a sindromului de pică).

**Pterophyllum scalare.** Pește dulcicol din familia *Cichlidae* din apele tributare Amazonului. Coloritul corpului argintiu cu o nuanță aurie. Transversal pe corp sînt trei benzi negre dintre care una trece peste ochi iar alta se prelungește pe dorsală și anală. La baza caudalei o bandă neagră. Se folosește ca pește de acvariu.

**Ptialină**, sin. *Amilază salivară*. Enzimă care transformă amidonul în maltoză. Este secretată de glandele salivare și se găsește în cavitatea bucală avînd rolul important de a începe procesul de digestie a alimentelor.

**Ptialism** (gr. *ptialon* : salivă). **1.** Creșterea secreției salivare; **2.** Scurgerea la exterior a salivei (sin. salivație, sialoree).

**Ptomaină** (gr. *ptoma* : cadavru). Alcaloid (microbian) produs în timpul putrefacției.

**Pubertate** (lat. *pubertas* : adolescență). Perioadă în care un organism tînr devine apt să producă gameți fecundabili și să se reproducă.

**Pubian.** Care se raportează, care are contiguitate sau aparține pubisului.

**Pubis.** Piesă osoasă a coxalului situată pe partea cranioventrală a bazinului, delimitînd craniomedial gaura obturată și prezentînd un aspect de bumerang; ramura anterioară ajunge pînă la nivelul cavității acetabulare, în timp ce ramura medială participă la formarea simfizei ischiopubiane.

**Puceșia**, sin. *Rugina*. Gen de mucegaiuri din familia *Uredinales* cu numeroase specii, care atacă tulpinile, frunzele și spicele cerealelor (grîu, orz, ovăz, secară), producînd tulburări la animalele care le consumă.

**Pudel.** Denumire pentru cîinii de casă Caniche (v.)

**Pudel-Pointer.** Cîini obținuți prin încrucișarea între rasele Caniș (Pudel) și



Pointer, cu scopul creerii unui ciine bun pontator dar mai disciplinat, cu utilizare universală și bun pentru lucrul la apă. Animale apreciate de vânători, și considerați de unii chiar rasă. Nu este însă recunoscută de Federația Cămină Internațională (FCI).

**Pudend** (nervul —), sin. *Nervul rușinos*. Nerv desprins din plexul sacrat posterior, corespunzând în general mănușchiului principal al ramurei ventrale a perechei a III-a (IV) de nervi sacrați. Se distribuie regiunii vulvare la femelă și penisului la mascul.

**Pudenda externă** (arteră —), sin. *Rușinoasă externă*. Ramură terminală a trunchiului pudendoepigastic care la ieșirea din canalul inghinal se termină printr-o arteră subcutanată posterioară (sau epigastică externă) și o arteră dorsală anterioară a penisului (la mascul) sau mamară (la femelă).

**Pudendă internă** (arteră —). Colaterală viscerală a hipogastriceii cu origină diferită în funcție de specie.

**Puerperal** (lat. *puerpera* : lăhuză, mamă de copil nou-născut). Care se referă, are continență sau aparține perioadei ce urmează imediat după expulzarea fătului din organismul matern.

**Puerperium**. Perioada de timp cuprinsă între momentul fătării și involuția completă a tractusului genital. Durata perioadei puerperale condiționează reluarea activității ovariene după fătare și are valori diferite de la o specie la alta. Astfel, la iapă perioada puerperală durează câteva zile (4—9 zile), la oaie 18—20 zile, la vacă circa 3—4 săptămâni.

**Puf**. 1. Termen general prin care se definește penajul din imediata apropiere a corpului păsărilor sau părul la unele mamifere, având rolul de protecție contra frigului. Format din pene mici la păsări, lipsite de rahis, este caracteristic pentru păsările acvatice. Din punct de vedere economic constituie categoria de pene cea mai valoroasă; 2. La pui și boboci, puful embrionar, (penaj neop-

til) formează îmbrăcămintea cu care eclozionează și care se schimbă cu penajul juvenil; 3. La păsările adulte puful reprezintă penajul teleoptil de încălzire, constituit din pene fără rahis, deși în mod curent, se consideră puf și fulgii cu rahis dar cu lama fără cirlige; 4. La mamiferele mici, iepuri, animale de blană majoritatea raselor de pisici, unii ciini cu păr lung, puful este reprezentat de părul de încălzire, subțire, des și mai scurt decât jarul.

**Pug**, sin. *Carlin*. *Puglet*. Rasă de ciini de apartament. Se caracterizează prin cap mare, masiv și rotunjit, cu botul scurt, urechi mici, trunchi scurt sprinjinit pe picioare puternice, moderat de lungi, coada purtată în sus răsucită pe spinare odată sau chiar de două ori. Blana cu păr scurt și neted, relativ gros. are o talie de 30—53 cm și o greutate de 6,5 kg.

**Pugliese**. Rasă de taurine italiană, de tip podolic, cu talia de 1,40—1,50 m, cu aptitudini pentru muncă, produce circa 1 000 litri lapte cu 5% grăsime, rezistentă la condițiile de climă și hrănire parcimonioasă. Se cunosc două varietăți: una de câmpie, cu talia mai mare și cu roba cenușie deschisă și una de munte cu talia mai redusă, mai rustică și cu roba de culoare mai închisă.

**Puică**. Găină în perioada de creștere înainte de instalarea maturității sexuale (în avicultură industrială 22—26 săptămâni, mai devreme pentru rase ușoare și mai târziu pentru rasele de carne).

**Puiernișă**. Tip de adăpost folosit în sistemele extensive pentru creșterea puilor și bobocilor de la ecloziune pînă la 2 luni.

**Puiet**. Denumire ce se dă ouălor, larvelor, nimfelor din familia de albine, larg folosită în limbajul apicol. Larvele în celule deschise poartă denumirea de *puiet necăpăcit*, iar în cele închise (căpăcite) de *puiet căpăcit*.

**Puiet bolnav**. Puiet în diferite stadii de dezvoltare, atacat de bacterii introduse odată cu hrana sau de albine străine venite dintr-un stup bolnav.

**Puiet de pește.** Denumiri diferite, în funcție de stadiul de dezvoltare: *protopterygiolarvă*, denumirea puietului de pește cu primordiile înotătoarelor; *pterygiolarvă* denumirea puietului de pește cu înotătoarele dorsală și anală formate. *Puiet propriu-zis*, denumirea peștilor de la apariția solzilor (primii solzi apar în regiunea caudală) pînă la dezvoltarea elementelor sexuale.

**Puiet intoxicat.** Puiet intoxicat cu substanțe fungicide aduse odată cu nectarul și Polenul plantelor tratate, sau cu Polenul toxic al unor plante.

**Puiet în descompunere.** Puiet de trinatori mort în celule, care din cauza descompunerii răspîndește un miros de cadavru. Se întîlnește în coloniile cu matcă bătrînă ori în coloniile bezmetice cu albine ouătoare.

**Puiet în sac,** sin. *Puiet saciform.* Boală virală, produsă de *Morator aetatule*; apare după căpăcire. Infecția larvelor se face prin hrana contaminată, albinele vehiculînd boala larvelor sănătoase. Evoluția bolii este în general benignă apărînd la începutul primăverii. Simptomatologia este nespecifică; albinele pierd capacitatea de zbor, abdomen hipertrofiat, dezinterie, de popularea familiei.

**Puiet părăsit,** sin. *Puiet flămînd.* Puiet extins peste măsură pe faguri în primele zile calde ale primăverii, care la răcirea timpului cînd colonia este obligată să se strîngă în ghem, este lăsat în părăsire pe fagurii mărginași ai cuibului, flămînzește, răcește și nu mai este viabil.

**Puiet pietrificat.** V. *Asperciloza*.

**Puiet răcit.** Puiet care apare în familii slabe în cazul lărgirii excesive a cuibului, albinele neavînd capacitate de acoperire a fagurilor cu puiet, sau din cauza deschiderii stupului la temperaturi atmosferice mai joase de 12°C. Larvele își păstrează forma și consistența, dobîndesc o culoare cenușie pînă la negricioasă nu emană miros particular. Se previne răcirea prin reducerea cuibului corespunzător puterii familiei.

**Puiet sufocat,** sin. *Puiet opărit.* Puiet ținut la o temperatură de peste 38°C în stupi fără ventilație și spațiu de refugiu pentru albine și cu faguri de miere necăpăcită. Se întîlnește la coloniile transportate în condiții rele la stupăritul pastoral.

**Puiet văros,** sin. *Pericistimicoza.* V. *Ascosferoza*.

**Pulberi.** Particule de origini diferite (telurice, cosmice, vulcanice, industriale), cu mărimi de la 0,01—100 micrometri care sînt antrenate și vehiculate de curenții de aer.

**Pulberi insecticide.** Amestec pulverulent format dintr-o substanță insecticidă de contact și diferite pulberi inerte (talc, cretă, bentonită etc.).

**Puldjafoum,** sin. *Wodabe.* Varietate din rasa de zebu Mboro, de culoare roșie închisă.

**Puli.** Rasă de cîini ciobănești. V. *Ciobănesc Puli*.

**Pulmon.** Principalul organ al aparatului respirator, situat în cavitatea toracică. Există un pulmon stîng și unul drept, fiecare format din mai mulți lobi (3 lobi stîngul, 4 lobi dreptul, la rumegătoare pulmonul drept avînd 5 lobi). Fiecare lob la rîndul lui este format din lobuli (saci alveolari) la care ajung terminațiunile bronhice ramificate, ultimele formațiuni fiind reprezentate de alveolele pulmonare (al căror perete este format dintr-un schelet din fibre elastice pe care se sprijină un epitelu caracteristic acoperînd o rețea fină de capilare).

**Puloroză,** sin. *Diareca albă a puilor, pulloroză.* Boală contagioasă a puilor de găină, produsă de *Salmonella pullorum*, transmisă prin ouă, provocînd moartea embrionilor sau puilor după ecloziune, după ce puii au prezentat o diaree evidentă, concretizări de fecale în jurul anusului etc. Puii trecuți prin boală care nu au murit, devin purtători de salmonele, fără să prezinte semne clinice.

**Pulposă (Oaie).** Oaie cu lîna neuniformă (aspect spre conic a șuvițelor) sub raportul grosimii și lîngimii fibre-

lor, evidentă în special pe regiunile coapsei și fesei, întâlnită la oile neselecționate cu lână semifină și uneori și la cele cu lână fină.

**Puls.** Fenomen fiziologic caracterizat prin dilatarea arterelor datorită trecerii prin acestea a unei de sînge expulzate de inimă odată cu fiecare sistolă ventriculară. Se manifestă sub forma unor zvicnături care se simt la arterele situate pe un plan osos, prin apăsarea ușoară cu degetul asupra acestora.

**Pulsator.** Parte componentă a aparatului de muls, care conectează alternativ spațiul lateral al paharelor de muls cu conducta de vacuum sau cu atmosfera.

**Pulverizator apicol.** Aparat ce acționează prin presiune, prezentînd lateral o pompă de aer. Se folosește la liniștirea albinelor, în tratamentul diferitelor boli, la unificarea familiilor etc.

**Punct de rouă.** Temperatura la care trebuie răcit aerul, sub presiune constantă, pentru ca vaporii de apă pe care-i conține să-l satureze.

**Puneție.** Manoperă chirurgicală care constă în pătrunderea cu ajutorul unui ac sau a unui trocar într-o cavitate cu scopul de a recolta un lichid natural (sînge, lichid cefalorahidian) sau patologic (puroi, exudat) sau de a evacua conținutul unei cavități (pericard, pleură etc.).

**Puntius.** Pești grupați în genul *Barbus* caracterizați prin lipsa mustaților. Speciile de talie mică se folosesc ca pești de acvariu.

**Pupă.** V. Nimfă.

**Pupila.** Orificiul central al irisului.

**Pur sînge arab.** Rasă de cai (v. Arab).

**Pur sînge englez (P.S.E.).** Rasa de cai formată în Anglia începînd cu sec. al XVII-lea, pe baza încrucișării iepelor locale, cu rase europene și orientale, cu armăsari orientali (Byerly Turk, Darley Arabian și Godolphin Barb), asociată cu o selecție severă după performanțe și origine, gimnastică funcțională și condiții de creștere excepționale. Se

caracterizează prin talie mare (160 cm), greutate de 450—520 kg, format corporeal înalt, profiluri longelinii, ortoide, tip morfologic de călărie (cap fin, expresiv, gît lung, muscular, trunchi scurt, îngust și membre lungi, subțiri, puternice) și culoarea frecventă murgă și roibă. Are constituție fină, temperament vioi, uneori irascibil, sistem nervos puternic, rezistență și adaptabilitate limitată, aptitudine exclusiv pentru călărie și sport de performanță.

**Pur sînge oriental.** Rasă de cai (v. Arab).

**Purificarea apei.** Metode și mijloace fizice și chimice (decantare, coagularea particulelor, filtrare etc.) utilizate pentru îndepărtarea particulelor în suspensie din apă, în scopul limpezirii ei.

**Purin** (fr. antică *pur*: a dezgusta). Amestec lichid compus din urină, apă din fecale și apa de curățire a adăpostului, utilizat ca îngrășămint agricol.

**Puroi.** Lichid galben, relativ cremos, cu miros caracteristic, adesea fetid, rezultat dintr-un proces biogen.

**Purtător de germeni.** Organism viu în care germeii patogeni trăiesc și se dezvoltă, fără a provoca tulburări, fiind eliminați odată cu diversele producții, secreții sau excrete.

**Pustulă.** Veziculă infectată, conținînd o serozitate purulentă.

**Putere de tracțiune.** Lucru mecanic efectuat de un animal într-o unitate de timp. Acesta se poate determina prin

relația următoare:  $P = \frac{L}{t}$ , în care:

$P$  = puterea de tracțiune a animalului și  $t$  = timpul în care s-a efectuat lucrul mecanic respectiv sau  $P = F \times V$ , în care:  $F$  = forța de tracțiune și  $V$  = viteza de deplasare a animalului.

**Putere fecundantă.** Indice relativ de apreciere a spermei folosită în însămințările artificiale, stabilit *in vivo*, pe bază procentuală.

**Putere patogenă.** Indice de apreciere a capacității patologice a unei bacterii,

virus etc., prezentat sub formă procentuală.

**Puterea familiei de albine.** Condiție de bază pentru realizarea unor producții ridicate, o iernare favorabilă, rezistență la îmbolnăviri, dăunători etc.

**Putorius putorius.** V. Dihor.

**Putrefacție.** Descompunerea după moarte a materiei vegetale și animale, sub acțiunea microorganismelor.

**Putresceină.** Amină biogenă rezultată prin decarboxilarea enzimatică a ornitinei. Este o diamină toxică, prezentă în carnea alterată și rezistentă la fierbere; manifestă efect hipertensiv.

**Putrid** (lat. *putridus*: putred, stricat). Care prezintă fenomenul de putrefacție și degajă mirosuri specifice, neplăcute.

**Puț sec.** Mijloc pentru neutralizarea cadavrelor, deșeurilor și confiscatelor de origine animală prin introducerea lor în puțuri adânci de 7—8 m și cu diametrul de 3 m, cu fundul și pereții construiți din materiale impermeabile și acoperite cu un capac.

**Puzderie.** Resturi din tulpinile de cînepă sau de in care cad în timpul melițatului. Este folosită ca material pentru așternutul permanent din halele pentru păsări.



---

**Q** (*febra*), sin. *Febră Queensland*, *febră Mossman*, *boala Derrick-Burnet* etc. Zoonoză produsă de *Rickettsia burnetti*, contaminarea realizându-se pe care digestivă, întâlnită la bovine, ovine, caprine și manifestată prin tulburări pulmonare ușoare (taurine), conjunctivite, avort, mamite (caprine) etc.

**Quadriplegie** (lat. *quator* : patru, gr. *plessein* : a lovi). Paralizia celor patru picioare.

**Quagga**. Varietatea cea mai mare a zebrei, considerată ca un zebroid și numită adesea și cal zebra. Are conformația mai armonioasă, culoarea brună, cu zebrauri mai închise la culoare, tigrăturile se găsesc numai la cap, gât și trenul anterior. Se îmblânzește ușor și se folosește la tracțiune, portsamar și călăria, precum și ca animal de pază al turmelor de oi,

deoarece scoate un strigăt caracteristic la apropierea străinilor.

**Queensland Heeler**, sin. *Heeler blue Heeler Australian*, *Australian Cattle Dog*. Rasă de ciini pentru conducerea și paza vitelor formată în Australia prin încrucișări complexe. Are o conformație puternică, cu urechi în V, cu păr relativ scurt și des, cu culoare negru cenușiu cu reflexe albastrii cu sau fără pete de negru mai intens. Are o talie de 45 cm și o greutate de 14—18 kg.

**Querquedula**, sin. *Anas Querquedula*. Specie de rață sălbatică mică (v. *Sarsela*).

**Quinoa** (*Chenopodium quinoa*). Plantă ierboasă anuală din familia *Chenopodiaceae*, cultivată la altitudini mari în America de Sud, în special pentru semințele sale care au o valoare nutritivă ridicată.

1



**Rabdioză**, sin. *Strongiloză*. Parazitoză produsă prin dezvoltarea mai multor specii de rabditiide în intestinul mamiferelor și păsărilor domestice, provocând tulburări grave, mai ales la porci și iepuri.

**Rabie**. V. Turbare.

**Rabotaj** (fr. *rabotage* : dare la rindea). Termen utilizat pentru denumirea operației de netezire a neregularităților dentare, în special la cal.

**Rac** (*Astacus fluviatilis*). Specie de crustaceu, cu corpul împărțit în cefalotorace și abdomen, cu carapacea de culoare neagră-verzuie, care devine roșie la fiert. Prima pereche de picioare are clești puternici; abdomenul, alcătuit din șapte inele, servește la înot. Trăiește în Europa, în riuri și bălți și este comestibil.

**Rac de baltă**. V. *Astacus leptodactylus*.

**Rac de Dunăre**. V. *Astacus leptodactylus*.

**Rac de ponoare**. V. *Austropotamobius torrentium*.

**Rac de riu**. V. *Astacus astacus*.

**Racilin**. Soluție dezinfectantă, obținută din condensarea tricrezolului cu aldehida formică. Are acțiune necrotică asupra țesuturilor neviabile, mortificate, exudatelor și stimulează epitelizarea, fiind bun cheratoplastic; are proprietăți bacteriostatice, bacteristatice și fungicide.

**Raclaj** (fr. *racler* : a ricii, a rade). Acțiunea de curățire (radere) a unei suprafețe, a unui organ, sau a unei plăgi cu un instrument chirurgical adecvat: chiuretă, lingură Volkman etc.

**Racleți**. Transportor cu lanțuri articulate, prevăzut cu palete echidistante, pentru eliminarea bălegarului din adăposturile de animale.

**Racumin**. Derivat al hidroxicumarinei, raticid cu aceleași proprietăți și utilizări ca și Warfarina.

**Radial** (nerv—). Nerv principal detașat din plexul brachial și distribuit extremităților din regiunea brațului și antebrațului.

**Radială** (arteră—). Arteră din regiunea posterioară a antebrațului cu origină și raporturi variate: la rumegătoare apare ca o terminală a arterei mediane, concurend la formarea arcei subcarpiene, în timp ce la suine emite la nivelul carpului o anastomoză cu artera ulnară.

**Radiații** (lat. *radius* : rază). 1. Emisie și propagare de unde (acustice, termice, electromagnetice etc.); 2. Cale de eliminare a căldurii din organism.

**Radiații infraroșii**. Radiații care fac parte din spectrul solar, cu lungimi de undă cuprinse între 780 și 2 300 milimicroni, invizibile, cu efect caloric. Pătrund în țesuturi până la o profunzime de 3—4 cm și pot produce la om și la cal înșoțenie (congestie meningiană). Artificial,

sînt produse de radianții și becuri cu radiații I.R.

**Radiații ionizante.** Radiații care duc la ionizarea straturilor atmosferice și provin din radiațiile emise de substanțe radioactive, din radiația cosmică, radiația ultravioletă solară, din experiențe cu energia atomică.

**Radiații luminoase.** Radiații care fac parte din spectrul solar, cu lungimi de undă cuprinse între 450 și 780 milimicroni, percepute vizual ca lumină. Acționează asupra dezvoltării vegetației și activității normale a viețuitoarelor. Artificial, sînt produse cu becuri cu incandescență și tuburi fluorescente.

**Radiații ultraviolete.** Radiații care fac parte din spectrul solar, cu lungimi de undă între 290 și 450 milimicroni, invizibile, cu efect antirahitic, bactericid și bacteriostatic, eritematos și pigmentogen, stimulator al proceselor metabolice.

**Radicular** (lat. *radicula* : rădăcină). 1. În legătură cu rădăcinile nervilor (sindrom radicular etc.) sau cu rădăcinile plantelor (sistem radicular) ; 2. Dispoziție metamerică, sub formă de benzi perpendiculare pe coloana vertebrală (paralizie radiculară, anestezie radiculară etc.).

**Radiculă.** Rădăcină embrionară care constituie una din componentele embrionului din sămință. După germinația seminței, radica se transformă în rădăcina propriu-zisă.

**Radiculiță** (lat. *radicula* : rădăcină). Inflamația rădăcinilor nervilor.

**Radii.** 1. Piese rigide (osoase) sau elastice (cartilaginoase) ale scheletului înotătoarelor peștilor. Pot fi simple, netede sau cu zimți sau ramificate articulate. Numărul și forma radiilor constituie criterii taxonomice pentru specii sau rase ; 2. Părți componente ale penei (v. barbule).

**Radiobiologie.** Știință care se ocupă cu cercetarea acțiunii radiațiilor ionizante (ultraviolete, roentgen, cosmice etc.) asupra organismelor vii. Are arși aplicații în medicină, în zootehnică și selecția și ameliorarea animalelor și în

agricultură (selecția și ameliorarea plantelor de cultură).

**Radiodermită.** Inflamația pielii produsă de radiații, iradiații, raze X etc.

**Radiogenetică.** Capitol al geneticii, care se ocupă cu studiul influenței mutaționale a radiațiilor ionizante, în scopul ameliorării raselor de animale și solurilor de plante de cultură.

**Radiografie.** 1. Termen impropriu — dar cu circulație largă — folosit pentru definirea fotografiei obținută prin utilizarea razelor X în impresiunea peliculei sensibile speciale ; corect roentgenografie ; 2. Imaginea obținută cu ajutorul radiațiilor.

**Radioli**, sin. *Hamuli*. Cîrlige microscopice situate pe barbulele (radiile) unor barbe vecine (rami) care asigură o lamă a penelor elastică și totodată capabilă să opună rezistență curentilor de aer. Determină soliditatea lamei.

**Radiorezistență.** Rezistența organismelor sau a tesuturilor la efectele dăunătoare ale diverselor radiații.

**Radioscopie** (lat. *radius* : rază, gr. *skopein* : a examina). Examinare vizuală a structurilor interne a unui corp prin proiectarea pe un ecran fluorescent a unui fascicul de raze X care a străbătut corpul.

**Radioterapie** (lat. *radius* : rază, gr. *therapia* : tratament). Folosirea în terapie a razelor Roentgen, în tratamentul unor tumori, al unor dermatoze etc. Mai corect, roentgenoterapie.

**Radius** (os --). Unul din cele două oase care formează baza anatomică a antebrațului, prezentînd — în general — extremitatea proximală sculptată de o suprafață articulară pentru humerus și distal o suprafață articulară pentru primul rînd de oase carpiene. În partea caudolaterală se articulează cu ulna, între cele două oase rămînd un spațiu interosos.

**Radon** (Rn). Element gazos radioactiv întîlnit în aerul de la suprafața solului în care se găsesc radium, uraniu, actiniu etc.

**Rafeu** (gr. *rafi* : de la *raptain* : a coase). Termen folosit în anatomie pentru defi-



nirea unor formațiuni liniare, care sugerează sau se aseamănă cu o cusătură, o tivitură, rafeu scrotal etc.

**Ragusana**, sin. *Ragusa*, *Siciliana*. Rasă italiană de asini, care se caracterizează prin talie de 140—150 cm, cap proporționat, trunchi masiv membre scurte, robuste, cu articulații solide, copite înalte și cornul rezistent. Are temperament vioi, constituție robustă, fiind rezistent, rustic și bun fondist.

**Rahialgie** (gr. *rachis*: coloană vertebrală, *algos*: durere). Durere localizată la coloana vertebrală.

**Rahianestezie**. Metodă de anestezie constind din injectarea substanței anestetice în canalul rahidian (epidural sau în spațiul subarahnoidian).

**Rahidian**. Care aparține rahisului sau are contigențe cu coloana vertebrală.

**Rahiotomie**. Varietate de embriotomie, constind din secționarea coloanei vertebrale fetale și extragerea fragmentată ulterioară.

**Rahis** (gr. *rachis*: coloană vertebrală, șira spinării). 1. Termen utilizat pentru definirea coloanei vertebrale; 2. Parte superioară a scheletului de susținere a lamei penelor, cu secțiune prismatică și subțiat treptat spre vîrf: este plin cu o masă spongioasă albă-cenușie; 3. Axul central pe care se prind spiculele în cazul spicului compus întilnit la graminee, sau în cazul panicolului.

**Rahitism**. Osteopatie a tineretului ca urmare a tulburării metabolismului fosfo-calcic. Se manifestă prin rămînerea în creștere a animalelor bolnave, deformări ale coloanei vertebrale și ale membrilor, tulburări în mers etc. Boala poate fi congenitală sau dobîndită.

**Raiar**. Soi de raigras aristat, creat și omologat în țara noastră în anul 1977, foarte productiv (17—20 t/ha S.U. la 5 coase) cu 16—19% proteină brută și 1 200—1 500 kg/ha sămînță.

**Raigras aristat**, sin. *Raigras italian* (*Lolium multiflorum* Lam.). Graminee perenă ce crește în tufă rară cu tulpini înalte. Nu se întilnește în flora spon-

tană. Se cultivă singură sau în amestec cu alte graminee și leguminoase perene formind finețe cultivate. În cultură pură se folosește raigrasul anual care la irigat și fertilizat cu doze mari de azot produce peste 20 t S.U./ha.

**Raigras engleze** (*Lolium perenne* L.). Specie perenă din familia Gramineae. Crește în tufă rară, fiind de talie mijlocie. Se întilnește spontan sau în cultură. Este pretențioasă față de umiditate. Se seamănă în amestecurile pentru pajști semănanate folosite mai cu seamă prin pășunat. Se menține în cultură 3—4 ani. Produce în jur de 6—8 t/ha S.U. Dintre soiurile recent create la I.C.C.P.T. Fundulea fac parte cele sintetice: Rapid (Sintetic P<sub>1</sub>), Rapsod (Sintetic M<sub>1</sub>).

**Raigras italian**. V. Raigras aristat.

**Raionarea raselor de animale**, sin. *Zonarea raselor de animale*. Repartizarea teritorială a celor mai valoroase rase de animale, în funcție de cerințele biologice ale acestora, precum și de condițiile pedo-climatice și social-economice, în vederea obținerii unor producții animale superioare.

**Raja clavata**. Pește ovipar cartilagos, marin, bentonic din Oc. Atlantic, M. Baltică, M. Mediterană și M. Neagră. Are corpul comprimat dorso-ventral în partea anterioară și acoperit cu tubercule osoase ascuțite, coloritul cenușiu-brun pe spate, abdomenul alb-cenușiu. Are valoare economică.

**Raliforme** (*Ralliformes*). Ordin de păsări terestre sau semiacvatice, alergătoare, întilnite mai ales în locuri mlăștinoase. Au talie mică sau mijlocie, cioc scurt și comprimat lateral și picioare relativ lungi (ex. găinușa de baltă, lișița, cirstei etc.).

**Ramă**. Componentă a stupului, mobilă, permite cercetarea cuiului și extracția mierii. Numărul ramelor depinde de tipul stupului.

**Rambouillet siberian**. Rasă de oi cu lînă fină (v. Altai).

**Ramelsloher**. Rasă de găini creată în Germania, asemănătoare cu găina La Bresse. Prezintă varietatea albă și roșie,

are o greutate corporală de 2—2,5 kg găina și 2,5—3 kg la cocoș, produce ouă cu coajă albă, cu greutate medie de 60 g. Produce o carne excelentă. Are conformație de găină intermediară, creastă mare, urechiușe alb-ălăstrui și fluierie fără pigment galben.

**Ramolire.** Alterația particulară a unor organe, caracterizată prin înmuierea țesutului constitutiv, datorită scăderii coeziunii dintre elementele tisulare, alterarea elementelor celulare etc.

**Ramoliment.** Diminuarea coeziunii dintre elementele tisulare, consecutiv unor tulburări de nutriție celulară.

**Rampă.** Mijloc pentru încărcarea și descărcarea animalelor în și din vagoane, autovehicule etc. Poate fi fixă (construcție sub forma unei platforme înalte de circa 100 cm), sau mobilă (platformă din scinduri groase așezată pe două roți rezistente).

**Rampur,** sin. *Rampoor*. Rasă de ciini gonitori din Italia, considerată că descinde din rasa Slughii (v. Ogarul Slughii).

**Rana.** Rasă de taurine formată în Republica Malgășă prin încrucișarea între femelele de zeb malgăș și masculii aparținând raselor de taurine importate (Normandă, Bretonă bălțată cu negru, Gasconă, Bordeleză, Frizonă etc.), crescută pentru producția de lapte. Animalele sînt lipsite de cocoasă, de culoare variabilă (sură cu extremități închise, bălțată cu negru și galbenă roșcată). Aptitudinea principală este cea de lapte (5—8 l pe zi).

**Rana esculenta.** Broască acvatică de 7,5—12 cm asemănătoare cu *Rana ridibunda* (v). Coloritul corpului este verde intens sau cu o nuanță albastruie ori cenușie pe spate, iar partea posterioară a coapselor marmorate cu negru și galben intens. Se reproduce la sfîrșitul lunii mai, depunîndu-și ouăle în grămezi pe plantele acvatice. Are importanță economică la fel ca și *Rana ridibunda*.

**Rana ridibunda.** Broască prădătoare acvatică de 9—14 cm, comună în apele stătătoare însoțite. Depune ouăle în gră-

mezi mari pe plante acvatice. Se caracterizează printr-un corp robust și botul rotunjit. La masculi sacii vocali sînt cenușii. Coloritul corpului verde-măsliniu, cu pete închise. Coapsele pe partea internă sînt marmorate alb cu cenușiu. Abdomenul ventral este alb și cu pete mici negre. Are valoare economică fiindcă este consumată de om (coapsele sub denumirea de „pui de baltă“). Broaștele adulte produc pagube în crescătoriile piscicole, deoarece capturează puietul.

**Rana temporaria.** Broască semiacvatică de 5—10 cm, comună, trăiește pe lingă apele dulcicole montane. Are corpul îndesat, capul lat cu botul rotunjit, iar sacii vocali interni. Coloritul corpului brun-gălbui sau roșcat cu pete închise portocalii ori cărămizii. Abdomenul alb sau gălbui. Produce pagube fiindcă mănîncă puiet de păstrăv. Pulpele se consumă de către om.

**Ranatra linearis.** Insectă răpitoare activă de 3—4,2 cm, coloritul cenușiu-brun. Este periculoasă pentru piscicultură, deoarece consumă puiet sau icre depuse pe plante.

**Ranching.** Tehnică de creștere în care animalele sînt hrănite exclusiv pe pășunile naturale ale unei regiuni sărace, cu distribuirea unui minim de hrană de bază; dacă există pericol ca animalele să fie atacate de fiare sălbatice, se aduc în timpul nopții la kraluri (locuri împrejmuite și păzite). Această tehnică de creștere permite folosirea rațională a vegetației naturale.

**Randament** (fr. *rendement*, din *rendre*: a da, a oferi). Ponderele produsului finit exprimat în procente, obținută din 100 kg materie primă utilizată în procesul de producție (randamentul cerealelor în făină, al laptelui în unt sau brînzeturi, al animalelor în carcase sau carne etc.).

**Randament de abater,** sin. *Randament de tăiere*. Ponderele carcasei față de greutatea vie a animalului. La taurine se întilnesc mai multe tipuri de randament: brut, net și la dezosare. *Randament brut*, reprezintă raportul procen-

tual dintre greutatea carcasei la rece sau la cald (corpul sîngerat, jupuit, eviscerat, căruia i s-a detasat capul de la articulația occipito-altoidiană, membrele de la genunchi, respectiv jăret, inclusiv seul aderent de la rinichi, ugerul și coada) și greutatea vie (greutatea înainte de sacrificare cu o dietă de minimum 12 ore); *randament net*, raportul procentual între greutatea carcasei și greutatea vie goală (greutatea vie diminuată prin conținutul tubului digestiv și al vezicii în momentul eviscerării) și *randament la dezosare*, reprezintă raportul procentual dintre greutatea cărnii, a oaselor, a grăsimii și a deșeurilor pe de o parte și greutatea carcasei, pe de altă parte.

**Randament de tăiere.** V. Randament de abator.

**Randamentul laptelui în smîntînă.** Raportul procentual dintre lapte și smîntînă (cantitatea de smîntînă ce poate rezulta din 100 l lapte), sau consumul specific de materie primă (cantitatea de lapte necesară pentru prepararea unui kg de smîntînă).

**Randamentul laptelui în unt.** Raportul procentual dintre cantitatea de lapte și unt, sau consumul de lapte necesar pentru obținerea unui kg unt.

**Randamentul lînii la spălare.** Cantitatea de lînă care se obține după spălare și uscare, eliberată de impurități, cu umiditatea de 17% la lînurile fine și de 15% la lînurile groase, și cu 1,5% grăsimi.

**Randomizare.** Alegere la întimplare.

**Ranicultură.** Ramură a acvaculturii care are ca obiectiv creșterea, protejarea, amenajarea locurilor și reglementarea capturării broaștelor verzi de apă (genul *Rana*). comestibile pentru om. În țara noastră se pune accentul în special pe *Rana ridibunda* (v).

**Ranidae.** Familie de broaște, din subordnul *Diplarsioceola*, cuprinzînd cel mai răspîndit gen *Rana*.

**Ranide.** Substanță destinată combaterii fasciolezei acute și cronice la ovine și taurine.

**Rapid.** Soi nou de raigras peren, productiv, creat și omologat în țara noastră în anul 1975.

**Rapiță** (*Brassica napus oleifera-colza*; *B. rapa oleifera-naveta*). Plantă anuală, cultivată, uleioasă, din familia *Cruciferae*. Se utilizează totodată pentru nutreț murat în amestec cu melasa. Excelentă plantă meliferă; 40—50 kg miere la ha. Produce 15—25 t/ha masă verde. Soiul *Liho* produce circa 25 t/ha masă verde.

**Raport corporal.** Raportul dintre două sau mai multe regiuni corporale, cu o bază morfo-fiziologică comună, care se examinează în strînsă corelație cu specia, rasa și aptitudinea animalului. Regiunile corporale trebuie să aibă între ele legături armonioase, pentru a asigura o conformație corectă animalului, frumusețe, rezistență și suplețe. Cel mai mult s-au studiat raporturile corporale la cal, la care se folosesc următoarele: *raporturi de ansamblu* (format corporal, raportul dintre marile lărgimi și talie); *raporturi regionale*: (raporturile dintre înălțimi, raporturile dintre lărgimi, raporturile dintre lungimi, raporturile dintre razele osoase, raporturile dintre trunchi și membre etc.).

**Raport feto-maternal.** Orientarea corpului fătului în raport cu corpul mamei în momentul parturii. Principalele raporturi feto-maternale sînt: așezarea, prezentarea și poziția obstetricală. Cînd aceste raporturi sînt normale fătarea este eutocică și decurge fără intervenția omului; dacă raporturile feto-maternale suferă modificări reprezentînd cauze de distocii, care impun intervenția necondiționată a omului.

**Raport tisular.** Proporția dintre țesuturile: carne, oase și grăsimi ce se stabilește cu ocazia tranșării experimentale a carcasei animalelor îngrășate.

**Rasă.** Grup de populații în cadrul unei specii de plante sau animale, caracterizate prin însușiri comune de ordin biochimic, fiziologic, morfologic, ecologic etc., fixate ereditar.

**Rasă amelioratoare.** Rasă de animale formată în urma unei selecții artificiale

sistematice, cu o producție ridicată, specializată pe un anumit tip de producție (lapte, lână, carne, ouă etc.) și cu o mare valoare de reproducție. Datorită calităților superioare, consolidate puternic, folosirea la reproducție a masculilor din rasele amelioratoare mai ales prin aplicarea în sămințării artificiale, duce la ridicarea în masă a producției raselor locale.

**Rasbora.** Pești dulcicoli din familia *Cyprinidae*, trăiesc în apele din sudul Chinei, Japoniei, Tailanda, Sumatra și Arhipelagul Malaez, coloritul argintiu sau albastrui, cu o bandă aurie sau verzuie. Unele specii au spatele brun sau au pete negre pe cap. Cele aproximativ 40 de specii cunoscute se folosesc ca pești de acvariu.

**Rase de albine.** Grupul raselor irano-mediteraneene. Albina caucaziană sură de munte (*Apis mellifica caucazica Gorb*) talie mijlocie, lungimea aripei 9,30 mm, aparatul bucal 7,20 mm, blindă, puțin roitoare, propolizează, predispusă la furțșag. Albina caucaziană de șes (*Apis mellifica remipes*) blindă, construiește număr mare de botci, 30% din familii au cîte 2 măci. Albina carnică (*Apis mellifica carnica*). Albina italiană (*Apis mellifica ligustica*). Grupul mediterano-occidental. Albina brună (*Apis mellifica mellifica*). Grupul african. Albina egipteană (*Apis mellifica Lamarcki*): albina sud-africană, africană, de Madagascar, telică.

**Rase de cai.** Se clasifică după o serie de criterii: condiții geoclimatice și aria de răspîndire, dezvoltarea corporală, profilul corporal, nivelul de ameliorare, aptitudinea și utilitatea economică. Luînd în considerare ultimele 3 criterii, rasele de cai se împart astfel: *rase naturale* (cai locali neameliorați sau primitivi din diferite țări ale lumii, precum și rase naturale ameliorate — Hafling, Huțulă etc.); *rase culturale* (ameliorate și perfecționate): cai de călărie (Arab, Anglo-Arab, Abal-Tekin, Carabair, Budionii, Barb, P.S.E., Calul de Plevna,

Hunter, Islandez etc.); *rase mixte* (Trăpași, Hanovra, Holstein, Lipițan, Hacknax, Oldenmburg, Meklenbrug, Furioso-North-Star, Cleveland etc.); *rase de tracțiune grea* (Ardeneză, Buloneză, Bretonă, Clydesdale, Flămand, Olandez, Mulasieră, Pinzgau, Oberlander, Shire-Horse, Suffolk, Vladimir) și *cai de port samar și tracțiune* (Huțulă, Bașchiră ameliorată, Hafling etc.); *rase de tranziție* (Calul semigreu românesc, Calul de sport românesc) și *melțiși diverși*.

**Rase de capre.** Se împart după aptitudini în: *rase de lapte* (Alpină franceză, Appenzell, Malteză, Nubia, Toggenburg etc.); *rase de lână și puș* (Angora, Cașmir, Pridon etc.); *rase de lapte-carne* (Bașchiră, Kilis, Valesana etc.).

**Rase de ciini.** După modul cum sînt folosiți se împart în: *rase de pază* (Dog, Doberman, Lup de Alsacia, Lup Belgian, Lup german, Rotweiler etc.); *rase ciobănești* (Bergamască, Ciobănesc de Brie, Ciobănesc Belgian, Ciobănesc german, Ciobănesc de Pirinei, Ciobănesc scoțian etc.); *rase de vînătoare* (Baset, Copoi, Cocker, Pointeri, Prepelicari, Seteri etc.); *rase de tracțiune* (cinele polar etc.); *rase de agrement* (grifoni, levieri, terieri, pechinezi etc.); *rase de curse* etc.

**Rase de curei.** După greutatea corporală se împart în: *rase de tip greu* (Albă cu piept larg, Auburn, Bronzată cu piept larg, Neagră de Sologne etc.); *rase de tip ușor* (Neagră de Norfolk etc.).

**Rase de găini.** În funcție de caracterul producției se împart în: *rase specializate pentru producția de ouă* (Andaluzia, Bresse, Leghorn etc.); pentru producția de carne (Brahma, Dorking, Orpington etc.); *rase mixte* (Australorp, New-Hampshire, Plymouth, Rhode-Island, Wyandote etc.); *rase ornamentale* (Bantam, Japoneză cu penaj mătășos, Nagasaki, Phönix, Jokohama etc.).

**Rase de iepuri.** Se împart după aptitudini în: *rase de carne* (Belgian, Berbec, Marele alb etc.); *rasă de blară și carne* (Albastru vienez, Argintin de Cham-

pagne, Chinchilla, Roșcat de Burgundia etc.); *rase de puf* (Angora).

**Rase de oi.** Se împart după însușirile productive în: *rase de oi de lână* (Merinos american, Merinos australian, Merinos de Azerbaidjan, Merinos de Champagne, Merinos de Rambouillet, Merinos de Soissonais, Merinos transilvănean, Merinos unguresc de pieptene etc.); *rase de oi de lână și carne* (Merinos de Palas, Corriedale, Cheviot, Disley, Polwarth, Merinos precoce, Romney-marsh etc.); *rase de oi de carne* (Charmoise, Dorset, Hampshire, Oxford, Southdown, Suffolk etc.); *rase de oi de lapte* (Friză, Lorzac, Millery, Sardă etc.); *rase de oi de lână și lapte* (Țigăie, Spancă etc.); *rase de oi de carne și lână mixtă* (Cercask, Volosk, etc.); *rase de pielicele și lapte* (Karakul, Malici, Sokolsk, Reșetilov, Țurcană etc.); *rase de oi de blană* (Romanov, oile nordice cu coadă scurtă etc.); *rase de oi de carne, lână mixtă și lapte* (Bozah, Caucaziană, Karabah, Kanaccav, Tușinsk etc.).

**Rase de pisici.** După modul cum se folosesc, se împart în: *rase pentru combaterea rozătoarelor* (pisica comună etc.); *rase pentru puf* (Angora, Persană etc.); *rase de agrement* (Birmană, Siameză etc.); *rase de carne* etc.

**Rase de porci.** Se împart după caracterul producției în: *rase specializate pentru producția de carne* (Bourbonnaise, Landrace, Marele alb, Duroc etc.); *rase mixte* (Alb de Banat, Alb leton, Bazna, Chester-White etc.); *rase pentru producția de grăsime* (Berkshire, Mangalița etc.); *rase pitice* (pentru cercetări de laborator) etc.

**Rase de porumbei.** În funcție de direcțiile pentru care au fost selecționați, se grupează în trei tipuri mari: *rase de carne* (Roman, Strasser, Lucs, Maltez, Florentin etc.); *rase de zbor* (Tippler, zburător de Seghedin, zburător de Danzig, Egri, zburător Românesc, ciungi de Ploiești, jucători etc.); *rase de ornament* (pescăruș, oriental, german, vienez, chinezesc, păun, Maria Stuart, cap de

maur, toboșar, gușat, git-golaș românesc etc.).

**Rase de rațe.** Se împart după însușirile productive în: *rase specializate pentru producția de carne* (ex. Peking, Rouen, Aylesbury, Leșească etc.); *rase specializate pentru producția de ouă* (ex. Alergătoare indiană, Campbell etc.) și *rase cu scop decorativ* (ex. Cayuga, Mandarină etc.).

**Rase de taurine.** Se clasifică după o serie de criterii: aptitudinea productivă principală, gradul de ameliorare, forma originară sălbatică, proveniența, zona geografică etc. Rasele de taurine din R.S.R. se clasifică astfel: *rase locale* sau autohtone, primitive (Sură de stepă și Mocănița) și ameliorate (Bălțată românească, Brună, Pinzgau de Transilvania, Roșie dobrogeană și *rase importate*: de lapte (Angler, Roșie daneză, Roșie de stepă, Roșie estoniană, Roșie poloneză, Jersey, Friză); *rase de carne* (Aberdeen-Angus, Hereford, Santa Gertruda, Chianina, Limuzina) și *mixte* (Simmental, Schwyz, Pinzgau, Costroma și Red-Polled).

**Rase de viermi de mătase.** După voltinism se clasifică în *rase monovoltine*, *rase bivoltine* și *rase polivoltine*. După origine geografică, rasele se clasifică în *rase europene*, *rase asiatice* din Extremul Orient și din Orientul Apropiat. În țara noastră s-au creat Alb de Băneasa, Alb de Orșova 31, Alb de Cislău.

**Raseur.** Capacitatea unui reproducător de a imprima caracterele sale la descendenți, cu o frecvență mai ridicată ca alți genitori. Această capacitate se bazează pe homozigoția anumitor caractere, predominanța genelor care le determină.

**Rășpel.** Pilă de oțel, cu două fețe, prevăzută cu dinți, folosită la nivelarea cornului copitei, a tălpii, în vederea potcovitului.

**Rath.** Rasă de zeb, originară din Pakistan, cu roba albă, fața strimță, coarne scurte și masive. Se caracterizează prin format mediu, făptură puternică și salba

puțin dezvoltată, trunchi de lungime mijlocie, suficient de adinc, cu membre puternice, culoare albă sau sură. Este un animal rustic, adaptat la climatul uscat și pășuni sărace. Vacile produc 6—7 kg de lapte, iar boii sint apreciați pentru lucrările agricole și transporturi.

**Raticid**, sin. *Rodenticid*. Substanță de origini diferite utilizată pentru distrugerea șoarecilor și șobolanilor.

**Rața**. Denumire dată unui număr mare de specii de păsări de apă din ordinul *Anseriformes*, familia *Anseridae*, subfamilia *Anatidae* de talie mijlocie sau mare, care se caracterizează prin cioc lățit, trunchi scurt și îndesat, picioare posterior prinse și poziție a trunchiului mai mult sau mai puțin oblică dinainte înapoi.

**Rață domestică**. Specie de rațe domestice, crescută pentru producția de carne și de ouă, care prezintă o varietate de rase, deosebindu-se între ele prin coloritul penajului, poziția corpului, însușirile productive etc. Rațele domestice, provin din domesticirea speciei *Anas platyrhynchos* (sin. *Anas boschas*), fiind reprezentate de mai multe rase. Rasele grele au greutatea corporală de 4—5 kg (Peking, Rouen, Aylesbury etc.), iar rasele ușoare au greutatea de 1,8—2,5 kg și producții de peste 250—300 ouă pe an (Alegătoare indiană, Campbell). O altă specie domestică este rața Leșească (Barbarie) provenită din domesticirea raței *Cairinia moschata*, originară din America de Sud.

**Rața leșească**. Rasă de rațe originară din America de Sud, crescută pentru producția de carne. Greutatea corporală este de 3 kg la femele și 5—6 kg la masculi. La vîrstă tină are carnea foarte gustoasă. Dă produși infecunzi din încrucișarea cu celelalte rase de rațe (mularzi), care se îngrașă foarte ușor și au un ritm de creștere rapid. Are două varietăți: albă și neagră.

**Rață sălbatică mare** (*Anas platyrhynchos*). Strămoșul celor mai multe rase de rațe domestice. Femela este de culoare

brună, stropită cu pete mai întunecate, iar masculul are capul de culoare verde cu luciu metalic, cu un guler alb în jurul gîtului, pieptul brun-roșcat și coada albă. Se vinează pentru carne.

**Rațe sălbatice**. Păsări acvatice migratoare în țara noastră, de pasaj sau oșpeți de vară sau de iarnă; se vinează în perioada 15 august—20 martie, fiind mai importante următoarele: rața mare (*Anas platyrhynchos*), rața pestriță (*Anas strepera*), rața criștoare (*Anas querquedula*), rața fluerătoare (*Anas penelope*), rața pitică (*Anas crecca*) etc.

**Rața**. Varietate de oi țurcane, caracterizată prin coarne în formă de turbușon, dispuse în sus și lateral și lina de culoare albă sau neagră și ceva mai lungă decît la celelalte varietăți.

**Rație de hrană**. V. Rație furajeră.

**Rație furajeră**, sin. *Rație de hrană*. Cantitatea de nutrețuri administrată unui animal timp de 24 ore, care să aibă o valoare energetică corespunzătoare și să asigure cerințele organismului în proteine, lipide, glucide, elemente minerale și vitamine, în vederea obținerii producțiilor urmărite. Se calculează după *norme de furajare* în funcție de specie, vîrstă, sex, greutate corporală, stare fiziologică, producție etc.

**Rauhreif**. Varietate de nură (v. Blue frost).

**Rămat**, sin. *Împlecit*. Mers defectuos caracterizat prin aceia că animalele, în timpul deplasării, descriu cu copitele un cerc dinăuntru spre înafară. Se constată la caii cu panardism, în special la membrele anterioare. Este un — mers parazită —, puțin spornic, obositor și care predispoaze animalul la coseală.

**Rănirea cu caiaua**. Traumatizarea membranei cheratogene printr-o caia prost bătută și reținută în țesuturi, animalul manifestînd sensibilitate zonală, schiopătură, ulterior semne de pododermatită supurativă sau complicată.

**Răpitor**. Animal care prinde și consumă hrană de origine animală, în general vie; reprezintă în același timp o

categoria de vînat care produce pagube economiei vînatului sau zootehniei. Răpitori cu păr sînt mamiferele carnivore (urs, lup, ris, vulpe, pisică sălbatică, viezure, jderi, vidră, dihor, nurcă, hermelină, năvăstuiică etc.). Răpitori cu pene sînt fie păsări de noapte (Strigiforme) fie răpitori de zi (Falconiforme).

**Răseol.** Padoc amenajat în incinta sectorului ovin, împărțit în 4—5 compartimente egale denumit și „spațiu de triaj”, cu ajutorul căruia se efectuează clasarea, lotizarea, diferite tratamente la ovine.

**Răsfug alb.** V. *Agalaxia contagioasă*.

**Răspăr,** sin. *Spirliu, bălos, firizar.* V. *Acerina schraester*.

**Reactiv Nessler.** Soluție alcalină a unei ioduri duble de potasiu și mercur utilizată pentru determinarea prezenței amoniacului în apă, nutrețuri, carne și produse din carne etc.

\***Reactivitate.** 1. Capacitate sintetică de răspuns a unui organism la excitanții mediului extern, rezultantă a caracterelor ereditare și a celor dobîndite în cursul dezvoltării individuale; 2. Ansamblul particularităților reacțiilor de răspuns ale organismului la acțiunea agenților etiologici și terapeutici. Reacția patologică reprezintă alterarea capacității organismului de a răspunde adecvat la excitanții din mediu, în sensul unor exagerări, al unei diminuări sau al lipsei de răspuns (ex. alergii, anafilaxie, hipersensibilitate).

**Reacția antigen-anticorp.** Proces imunologic de apărare a organismului, care se manifestă prin blocarea, respectiv prin neutralizarea antigenilor pătrunși în organism a căror acțiune nocivă este astfel anihilată.

**Reanimare.** Procedeu complex (manual, mecanic, medicamentos etc.), folosit în chirurgie cu scopul de a redresa funcțiile vitale suspendate temporar.

**Reaumur.** V. Scări termometrice.

**Recensămîntul animalelor.** Inventarierea animalelor cu scopul de-a stabili pe întreg teritoriul unei țări la un mo-

ment dat, după un program unitar, numărul total și structura efectivilor de animale, în funcție de rasă, sex, vîrstă etc.

**Receptiv.** 1. Sensibil; 2. Sensibil de a contracta o boală infecțioasă: organism receptiv la tuberculoză etc.

**Receptor** (lat. *receptum*, de la *recipere*: a primi). Organ de simț, care transformă energia stimulilor externi în excitație nervoasă. Receptorul este constituit dintr-una sau din mai multe celule sau prelungiri celulare specializate, sensibile la o anumită categorie de stimuli (optici, acustici, mecanici, termici, chimici etc.). Receptorii fac parte integrantă din aparatul anatomofuncțional al *analizatorilor*, avînd o proiecție corticală la nivelul căreia se realizează analiza și sinteza superioară.

**Recesiv.** 1. Care subzistă în stare latentă. Termenul se folosește cu deosebire în genetică, pentru a defini o alelă care nu este exprimată în mod fenotipic în condiții de heterozigoție; 2. Un organism homozigot pentru o genă recesivă.

**Recesivă albă.** Varietate de nurcă (v. Arctic alb).

**Recesivitate.** Fenomen genetic în virtutea căruia efectul unei gene situată la un anumit locus este anulat de efectul genei sale alelice. Fenomenul se constată numai în caz de heterozigoție la locusul respectiv. Gena al cărei efect este anulat poartă denumirea de *genă recesivă*. Fenomenul a fost semnalat pentru prima dată de G. r. M e n d e l în 1865.

**Recidivă.** Recapariția sau repetarea unei boli afectînd același individ care trecuse prin boală (sau aceeași populație) în perioada de convalescență etc.

**Rect.** Porțiunea terminală a tubului digestiv, situată în cavitatea pelvină.

**Rectită.** Inflamația rectului.

**Rectopexie.** Fixarea artificială a rectului după repunerea unui prolaps rectal.

**Rectoscopie.** Examenul vizual a rectului, practicat direct, prin dilatare și iluminare cu o lampă adecvată.

**Rectovaginal.** Care are raporturi atît cu rectul, cît și cu vagina: fistulă recto-vaginală etc.

**Rectrice.** Pene propriu-zise de contur (de acoperire) cu lama întreagă, situate în coada păsărilor și servind drept cîrmă în timpul zborului sau pentru menținerea echilibrului în mers. În număr diferit, după specie și rasă (găini 14, porumbei 16—42 etc.) au dimensiuni și forme caracteristice, cu formă oval alungită, la cocoiși apărînd un aspect de seceră.

**Red Flemish.** Rasă de taurine originară din Brazilia, caracterizată prin dezvoltare corporală eumetrică, făptură uscățivă, conformație relativ corectă, culoare roșie și aptitudine bună pentru producția de lapte.

**Red polled.** Rasă de taurine formată în Anglia pe baza încrucișării vitelor locale Norfolk și Suffolk. Se caracterizează prin dezvoltare eumetrică, musculatură dezvoltată, conformație tipică, constituție robustă, longevitate mare, culoare roșie închisă uniformă, fecunditate și precocitate ridicate, rezistență și adaptabilitate mare la condițiile de mediu și îmbolnăviri și aptitudine mixtă (carne—lapte). Producția de lapte medie este de circa 3 500 kg cu 3,7—4% grăsime.

**Red Sindhi.** Rasă de zeb din Pakistan, formată pe baza zebului local și rase străine, în special Gir. Este o rasă breviline, eumetrică. Are o conformație specifică, trunchi scurt, îndesat și profund, membre scurte și puternice, culoare roșie. Se caracterizează prin constituție robustă, dimorfism sexual pronunțat, capacitate mare de aclimatizare în toate regiunile calde ale globului, rezistență la piroplazmoză și febră aftoasă și aptitudine de lapte (producția medie 1 500—2 000 kg cu 4,9% grăsime).

**Reducerea cuibului.** Operațiune ce se face imediat după terminarea culesului pentru intensificarea creșterii de albine tinere în vederea iernării. Cuibul se restrînge în funcție de puterea familiei de albine, cu cît intervalele sînt mai bine ocupate, uzura albinelor și mortalitatea sînt mai reduse.

**Reductază.** Enzimă oxido-reductoare secretată de către microorganismele. Pre-

zența în lapte oferă indicații asupra încercăturii bacteriene și prospețimii acestuia.

**Reducție.** Termen utilizat în definirea manevrei chirurgicale prin care se repune un organ în poziția din care a fost deplasat: reducția capetelor osoase în fracturi, în luxații etc.

**Reflex.** Complex neuro-motric (sau secretor) involuntar, desfășurat în cadrul unui releu (arc reflex) stabilit obișnuit între minimum doi neuroni, unul senzitiv și altul motor, primul pus în contact cu o suprafață de recepție, iar al doilea cu un organ efector.

**Reflex condiționat.** Reflex dobîndit în cursul dezvoltării ontogenetice în urma asocierii, de obicei repetate, a unui excitant oarecare cu un excitant care provoacă un reflex înăscut. De exemplu, dacă hrînirea unui ciine este asociată cu sunetul unui clopotel, reflexul salivar, care se produce ca reflex necondiționat numai la acțiunea hranei, se va produce după un timp și la auzul clopoțelului. Acesta este un reflex condiționat elaborat în condiții experimentale: reflexe condiționate se formează însă în mod similar și în condiții naturale. Reflexele condiționate au fost descoperite în 1904 și studiate de I. P. Pavlov.

**Reflex necondiționat.** Reflex înăscut, care se manifestă la toți indivizii normali ai unei specii date, reprezentînd reacții adecvate și constante la acțiunea unor anumiți excitanți, a unor anumite condiții de mediu. Ele pot fi reflexe de apărare, alimentare, sexuale etc. Instinctele constituie complexe de reflexe naturale.

**Reflex sexual.** Reacție de răspuns a diferitelor segmente ale aparatului genital, la acțiunea unor excitanți specifici. La masculi se cunosc următoarele reflexe sexuale: erecția, saltul, intronmisiunea și ejacularea. Desfășurarea normală, ca ordine, durată, intensitate a reflexelor sexuale condiționează folosirea unui mascul pentru reproducere.

**Reformă.** Încetarea de a folosi un animal în procesul de producție. Reforma



animalelor se face funcție de o serie de cauze, dar trebuie să se țină seamă de vigoarea lor (la cele de tracțiune), nivelul productiv și valoarea de reproducție (la cele de prăsilă). Animalele pot fi scoase din efectiv din următoarele motive: *reformă selectivă* (scoaterea din efectiv a animalelor cu producții mici), *reformă de necesitate* (scoaterea animalelor bătrâne, improprii pentru reproducție, cu afecțiuni grave etc.) și *mortalități și sacrificări de necesitate* (scoaterea din efectiv datorită unor boli cronice grave, accidente etc.). În cazul animalelor de marcă valoare trebuie create condiții de creștere și exploatare cât mai bune încât să se amine reforma lor, pentru a furniza cât mai mulți produși de valoare ridicată.

**Refrigerare** (fr. *réfrigération*). 1. Acțiunea de răcire a unui produs alimentar la temperaturi cuprinse între 0° și 4°C, în vederea păstrării de o anumită perioadă de timp în funcție de particularitatea produsului; 2. Metodă de conservare a spermei la temperatura de 0—4°C ce asigură menținerea calităților spermei (în special mobilitatea) pe o durată de 2—3 zile.

**Regala albă.** Nurcă de încrucișare obținută din Pastel Royal și Albino.

**Regenerare.** Reconstituirea de către un organism, prin multiplicare celulară, a unor țesuturi sau porțiuni de organe, care au fost pierdute sau în mod sever uzate.

**Reggiana.** Rasă de taurine provenită din *Bos brachyceros*, originară din Italia care s-a format prin ameliorarea vitelor locale cu Simmental și Bruna alpină. Se caracterizează prin dezvoltare hipermetrică, conformație armonioasă și culoare roșie-gălbuie uniformă. Are aptitudine triplă: lapte (2 700—3 000 kg cu 3,6% grăsime), carne (tăușii la 12 luni ating 400 kg) și capacitate energetică foarte bine apreciată.

**Reggitana.** Rasă de porci (v. Calabresse).

**Reginal.** Soluție cu miros puternic folosită de apicultori pentru suprimarea

coloniei când se introduce o matcă în stup.

**Registru genealogic.** Înscris care cuprinde, defalcat pe rase, date privind cele mai bune animale de reproducție, din cadrul unei specii de animale domestice. În registrul genealogic pentru fiecare animal sînt descrise ascendența (originea), descendența (urmașii), cu datele principale asupra producției acestora și performanțele animalului respectiv pe ani (sau lactații în cazul taurinelor), precum și aprecierea conformației exterioare (inclusiv principalele dimensiuni corporale). Pentru fiecare specie și rasă se întocmesc registre genealogice de crescătorie, registrul genealogic regional și registrul genealogic republican (de elită), înscrierea lor în aceste registre făcîndu-se în funcție de îndeplinirea anumitor condiții de productivitate. Datele furnizate de registrul genealogic reprezintă un istoric al fiecărei rase și o sinteză a acțiunii de selecție în cadrul rasei respective.

**Regiune.** Termen folosit în anatomie și zootehnie pentru definirea unei zone determinate a corpului animal, distingîndu-se regiuni naturale (avînd limite marcate prin formațiuni morfologice; orbitară, parotidiană etc.) și regiuni convenționale (limitele fiind fixate convențional).

**Reglare metabolică.** Ansamblul de reacții biochimice prin care se asigură desfășurarea coordonată și autoreglată a tuturor proceselor fizico-chimice și biochimice determinate pentru funcționalitatea circuitelor moleculare și pentru manifestarea activității celulare, în funcție de necesitățile organismului. Reglarea și controlul metabolic se realizează pe diferite căi biochimice: enzime alosterice (cu rol de reglare), forme moleculare multiple ale enzimelor (izoenzime), compartimentare intracelulară, permeabilitatea membranelor, mecanisme feed back, hormoni, nucleotide.

**Reglatoare** (genă) (Jacob și Monod, 1961). Tip de genă de control, de regulă cu efect dominant, a cărei funcție

de bază este aceea de a determina ca un operon oarecare să fie activ sau inactiv în procesul de sintetizare a enzimelor specifice. Gena reglatoare acționează printr-un mecanism de represie și de derepresie genetică, produsul său specific fiind o substanță proteică denumită *repressor*.

**Regn.** Cea mai mare categorie sistematică. Organismele au fost împărțite în două regnuri: animal și vegetal. Ca urmare a gradului diferit de evoluție la care au ajuns și a descendenței unora din altele, organismele sint diferențiate în grupuri naturale mai mari sau mai mici, mai vechi sau mai noi, mai primitive sau mai evolute, între care există legături de înrudire mai apropiată sau mai îndepărtată. Aceste grupuri naturale (categorii sistematice) au primit rang de încrengătură, clasă, ordin, familie, gen, specie etc., putând fi orinduite într-un sistem de clasificare ce oglindește evoluția și gradul lor de înrudire.

**Regn animal.** Categorie sistematică cea mai mare care înglobează toate încrengăturile și clasele de animale (v. și Animal).

**Regresie.** Cuantumul de modificare a unei variabile dependente pentru o modificare cu o unitate a variabilei independente. În lucrările de genetică cantitativă prin variabilă se înțelege un caracter oarecare. Fiind vorba de un cuantum al modificării, regresia va fi exprimată în unitățile metrice în care se exprimă caracterul dependent. Regresia ca instrument matematic se folosește în determinarea heritabilității precum și a repetabilității. Regresia se determină făcând raportul între covarianța celor două variabile (caractere) și varianța variabilei (caracterului) independente. Simbolul pentru indicarea regresiei este *b*.

**Regurgitație. 1.** Readucerea înapoi în gură, din stomac a unor alimente deglutate, solide sau lichide, fără efort și fără greață, acest act fiind diferit de regurgitația provocată de vomizare; **2.** Cir-

culația reversă a singelui în inimă datorită funcționării defective a valvelor.

**Rehamna Sraghna.** Subrasă de oi, din rasa „Oaia platourilor Marocane“ caracterizată printr-o bună conformație și un bun randament de abator.

**Rehidratare.** Reechilibrarea balanței hidrice a unui organism deshidratat.

**Reinfecție.** Sub acest termen se definește o nouă infecție a aceluiași organism, cu același germen cu care fusese deja infectat.

**Reinfestație.** Repătrunderea aceluiași parazit în același organism, din care fusese eliminat.

**Rejecție.** Termen utilizat în fiziologia digestivă a rumegătoarelor pentru definirea modului (momentului) de readucere a conținutului ruminal în cavitatea bucală, pentru a fi rumegat.

**Relaxina.** Hormon găsit în serul omului și al altor animale în timpul gestației; acționează probabil cu progesterona și estrogenii cauzând relaxarea ligamentelor pelvice la cobai.

**Remak (fibre).** Fibre nervoase lipsite de teaca de mielină, componente cu deosebire ale rețelului extra nevraxial vegetativ.

**Remanent (fr. *rèmanant*).** Care rămâne sau persistă mult timp în organism: substanță remanentă etc.

**Remanență.** Proprietatea pe care o au unele insecticide de contact aplicate pe diferite suprafețe, de a-și păstra activitatea un timp mai îndelungat. Termenul definește de asemenea și proprietatea unor toxine sau medicamente de a persista o perioadă mai lungă în organismul animal sau în produsele animale.

**Remaniere intereromosomică.** Modificare apărută la nivelul materialului genetic, constând în trecerea unui segment al unui cromosom pe alt cromosom, deci lipsa segmentului de pe unul din cromosomi și apariția lui dublă pe celălalt cromosom (translocație, duplicație).

**Remediere.** Transformarea unei fătări grele, distocice într-una eutocică; vizează de obicei atât salvarea mamei, cât și obținerea unui făt viu.

**Remige.** Pene propriu-zise, de contur (de acoperire) cu lama întreagă, situate pe aripi și servind la zburat. Se cunosc 2 categorii: *remige primare* situate pe marginea posterioară a virfului aripii și *remige secundare*, pe marginea posterioară a brațului. Cele două categorii sînt separate prin pana axială, situată în dreptul oaselor carpiene. Remigele primare sînt lungi, oval alungit, cu tîjul curbat și lama asimetrică. Servesc la urmărirea procesului de năpîrlire și la stabilirea vitezei de îmbrăcare cu penaj. Remigele secundare sînt mai scurte, cu lama simetrică și rotunjită la virf. Servesc la aprecierea vîrstei păsărilor adulte.

**Remont.** Cal tînăr (4—5 ani) cumpărat pentru nevoile armatei sau ale sportului hipic de performanță (dresaj, probe de obstacole, triatlon).

**Remorcă.** Vehicul tractat de tractor sau camion ce servește la transportul materialelor, produselor, animalelor, persoanelor etc. Remorcile folosite în agricultură pot fi: Remorci de uz general cu capacitatea de 1,5—10 t; Remorci tehnologice pentru transportul și distribuția furajelor cu capacitatea pînă la 6 t și remorci speciale (pentru combustibil, lapte, animale etc.).

**Remorca amestecătoare** — RA-4,5. Se folosește ca remorcă tehnologică pentru amestecarea nutrețurilor concentrate și distribuirea lor în ieslea de furajare.

**Remorca cisternă de urină** — RCU-4. Se folosește la scoaterea dejecțiilor din fose și împrăștierea lor pe cîmp sau în lagunele de depozitare.

**Remorcă de vidanjare.** Remorcă specială destinată scoaterii dejecțiilor lichide din fosele colectoare, transportului și împrăștierei pe cîmp.

**Ren** (*Rangifer tarandus*). Specie de mamifer rumegător, asemănător cu cerbul, cu coarne în formă de arc și cu smocuri lungi de păr aspru între copite. Trăiește în tundrele din nordul Europei, Asiei și Americii de Nord. Renul domestic este folosit ca animal de tracțiune.

**Ren Mosc**, sin. *Mosc de Himalaia*. Varietate de mosc (v) denumit și *Kabar-*

*ghi*, ce se găsește în Nepal (zona munților Himalaia). Renumit pentru secreția larg utilizată în industria farmaceutică și a parfumeriei (mosc), este vînat excesiv, fiind astfel pe cale de dispariție.

**Renală** (arteră—). Vasul funcțional al rinichiului, desprins din aorta abdominală și emițînd arterele capsulare caudale ale suprarenalei.

**Renan**, sin. *Fluture renan*, *Fluture de Rin*. Rasă germană de iepure, formată din Fluture german și japonez, cu blană densă și ușoară, albă cu desen fluture în negru sau galben. Are ochii bruni, unghii alb-roze și greutate medie de 3—4,5 kg.

**Renetă.** Instrument lamelar, tăios, recurbat la extremitatea liberă. Se folosește pentru curățirea tălpii, curățirea furcuței, ajustarea peretelui copitei și efectuarea renurilor pe cutia de corn.

**Renină.** Enzimă proteolitică, secretată de rinichi în anumite condiții. Transformă hipertensinogenul din sînge în hipertensină, participînd astfel la reglarea presiunii sanguine.

**Renitelo.** Rasă formată în Republica Malgășă prin încrucișarea zebului Africander cu rasa de taurine de carne Limousine. Deși formată de dată mai recentă, această rasă posedă caractere bine fixate. Se caracterizează prin dezvoltare corporală relativ mare, lipsa coașei, culoare roșie-acaaju uniformă, caracter docil, rusticitate bună, aptitudine apreciată de carne și capacitate energetică ridicată.

**Renno.** Hibrid dublu de viermi de mătase, originar din Italia, cu gogoși albe. Se crește și în țara noastră.

**Repaus mamar.** Intervalul de timp dintre încheierea lactației și apariției lactației următoare, cu ocazia fătării la femelele producătoare de lapte. În cazul vacilor de lapte, repausul mamar constituie un element principal al metodei zootehnice de pregătirea vacilor gestante, alături de hrănire și întreținere rațională. Durata repausului mamar este minimum de 45 zile și în medie de 60 zile.

**Repaus sexual.** Perioadă din timpul vieții sexuale în care masculul sau femela nu sînt folosite la reproducție.

**Repelent.** Substanță care prin proprietățile sale organoleptice (gust, miros) îndepărtează rozătoarele, insectele etc.

**Repetabilitate** (L u s h, 1937). Parametru genetic care indică expresia fenotipică a aceluiași caracter în diferite momente ale vieții aceluiași individ. În această situație, segregarea și gruparea independentă a materialului genetic nu mai pot fi considerate ca surse ale fluctuațiilor de la o performanță la alta în decursul vieții animalului. Repetabilitatea poate fi considerată și ca o măsură a constanței performanțelor repetate la același individ (M. I. L e r n e r).

**Replicare.** Biosinteza unor molecule identice de acid deoxiribonucleic (A.D.N.) inițiată prin despiralarea catenei dublu elicoidale a A.D.N., fiecare din cele două catene polinucleotidice constituind modelul, tiparul pe baza căreia se biosintetizează o nouă catenă polinucleotidică; se reconstituie astfel o nouă structură bicatenară dublu-elicoidală, absolut identică cu cea anterioară. Prin procesul de replicare, dintr-o moleculă de A.D.N. rezultă două noi molecule de A.D.N., fiecare fiind constituită dintr-o catenă inițială care a servit ca model de structură și o catenă nou sintetizată care reprezintă replica sau copia catenei ce a funcționat ca model (biosintează replicativă). Replicarea este un proces semi-conservativ care se repetă la fiecare diviziune celulară, asigurînd transmiterea informației ereditare.

**Represori.** Substanțe capabile să blocheze activitatea unei gene, adică să oprească sinteza unei anumite enzime. Caracteristica represorilor constă în capacitatea lor de a interacționa în mod diferit cu diferiți compuși cu moleculă mai mică și de a-și modifica însușirea lor de represie a genelor fie devenind inductori (caz în care provoacă realizarea sintezei proteinei specifice) fie devenind corepresori (caz în care intensifică efectul de represie asupra sintezei proteinei).

**Reproducător.** Animal folosit la reproducție, în scopul asigurării înmulțirii efectivelor; în terminologia curentă, denumirea se referă în special la masculi. Selecționarea reproducătorilor se face în funcție de valoarea lor ereditară, capacitatea de transmitere a caracterelor valoroase, precum și de conformația exterioară. Vîrsta optimă de folosire la reproducție în cazul raselor precoce este de 16—18 luni la taurine, 24—36 de luni la cabaline, 12—16 luni la ovine și 8—10 luni la porcine.

**Reproducere, sin. Reproducție.** 1. Capacitatea organismelor vii de a da naștere la indivizi (plante sau animale) asemănători. Reproducerea poate să fie: vegetativă, asexuată și sexuată. Reproducerea vegetativă constă în producerea unui organism nou dintr-un organ vegetativ (rădăcină, tulpină, frunză). Reproducerea asexuată sau sporofitică, constă în producerea unui nou organism prin intermediul unor celule specializate (celule germinative-spori). Reproducerea sexuată constă în formarea unui organism nou pornind de la două celule de sexe diferite (gameți sau celule sexuale) care prin contopire (fuziune) produc oul sau zigotul, din care ulterior va rezulta un organism nou; 2. Procesul sau mecanismul prin care organismele dau naștere la alte organisme de același fel (se înmulțesc); 3. Știința care se ocupă cu studiul fenomenelor, proceselor, particularităților, procedurilor tehnice de dirijare a funcției de perpetuare a speciilor de animale.

**Reptile** (lat. *reptilis*: din *reper*: a se tîri). Clasă de animale vertebrate amniote, ovipare, cu temperatura corpului variabilă, cu pielea acoperită de solzi cornoși și lipsită, cu puține excepții, de glande; inima este formată din două auricule și un ventricol, împărțit de obicei incomplet în două camere. Au membre scurte, uneori rudimentare, iar altele (ex. la șerpi) acestea lipsesc. Trăiesc în toate continentele. Majoritatea sînt terestre și carnivore.

**Reptilia.** Clasă de vertebrate terestre compusă din broaște țestoase, șerpi, cro-

codiilor etc., caracterizată prin lipsa părului, penelor și glandelor mamare, pielea fiind acoperită cu solzi; au o inimă tricamerală, cavitatea pleurală și peritoneală fiind continue (v. și reptile).

**Resorbție. 1.** Proces de trecere a unui lichid sau a unui gaz dintr-o cavitate a organismului (cavitate pleurală, cavitate peritoneală etc.), dintr-un conduct natural al organismului (tub renal) sau din interstițiul unui țesut în interiorul capilarelor sanguine sau limfatice și de aici în sistemul circulator (ex. resorbția unei soluții injectate, a unui lichid seros sau purulent etc.); **2.** Proces de dispariție lentă prin topire treptată sau prin atrofiere, a unui țesut sau a unui organ, de obicei străin organismului (ex. resorbția unei grefe tisulare, resorbția unei rădăcini dentare).

**Respirator** (aparatură). Complexul de organe afectate funcției respiratorii, format la vertebrate din cavitățile nasale, faringe, laringe, trahee și pulmonii.

**Respirație. 1.** Proces fiziologic prin care organismele vii iau din mediul lor de viață oxigen și elimină bioxid de carbon, oxigenul fiind necesar în reacțiile de oxidare care se petrec în organism. Respirația poate să fie *aerobă* sau *anaerobă*. Respirația aerobă este prezentă la majoritatea organismelor animale. Respirația anaerobă constă în oxidarea unor substanțe organice în lipsa oxigenului de către bacterii (fermentațiile alcoolică, acetică, malică etc.); **2.** Actul de a respira prin plămâni, constituit din inspirație și expirație.

**Respirație artificială.** Metodă de tratament al asfixiei, paralizărilor respiratorii etc., constând din provocarea manuală sau cu ajutorul unor aparate adecvate, a contracțiilor cutiei toracice.

**Resten.** Fiecare din cele două piese metalice în formă de cui, cu care se închid părțile laterale ale jugului după înjugarea bovinelor.

**Reșetilor.** Rasă de oi de piciciele și lapte, ce se crește în U.R.S.S. Ucraina. Se aseamănă cu rasa Sokolsk, însă produce

mai ales piciciele de culoare neagră. Este pe cale de înlocuire cu metiși Karakul × × Reșetilorov.

**Rețe testis,** sin. *Rețea testiculară, rețea Haller.* Formațiunea intratesticulară rezultată din anastomoza tuburilor seminiferi, la nivelul mediastinului testicular.

**Retenția laptelui.** Stagnarea sau oprirea laptelui secretat și acumulat în uger, neputând fi eliminat datorită unor factori stressanți (zgomot, brutalizarea animalului, durere, schimbarea mulgătorului, metodei sau procedeeului de muls, modificarea ordinii și locului de muls, schimbarea programului de muls sau supt etc.).

**Retenția invelitorilor fetale.** Tulburare care constă în neeliminarea invelitorilor fetale după fătare, ca urmare a menținerii angrenajului dintre vilozitățile coriale și criptele mucoasei uterine. Este frecventă la animalele la care contracțiile uterine sînt reduse ca intensitate, iar tonusul miometrului scăzut din lipsă de mișcare antepartum. Este mai des întîlnită la vacă și mai ales după o stabulație prelungită.

**Retenție.** Acumularea, stagnarea sau oprirea într-un organ (în general cavitătar) a conținutului eliminabil în mod normal: retenție placentară, retenție urinară etc.

**Retenție placentară.** Neeliminarea completă a placentei la interval de cel puțin 24 ore de la fătare, cauzată de factori care influențează angrenajul placentar (inflamații, avorturi, achinezie uterină etc.), adesea complicată prin infecții uterine.

**Retenție urinară,** sin. *Ischiuric.* Imposibilitatea de eliminare a urinei din vezică, în totalitate sau parțial; retenția poate fi *mecanică* (obstrucția uretrei), *spastică* (spasmul gîtului vezical) și *paralitică* (paralizia musculaturii detrusoare).

**Reticul endoplasmatic.** Rețea de canicule și vezicule membranare localizată în citoplasmă; se extinde de la membrana celulară, învelește nucleul, înconjoară mitocondriile și brăzdează spațiul citoplasmatic. Funcția reticulului endo-

plasmatic este corelată cu biosinteza proteinelor și transportul acestora prin celulă: la nivelul său sînt localizate enzimele care participă la sinteza sterolilor, a trigliceridelor, la desaturarea și elongația acizilor grași, la detoxifierea de unele substanțe medicamentoase etc.

**Reticulină.** Substanță proteică din grupa scleroproteinelor caracteristică țesutului conjunctiv. Spre deosebire de colagen, conține mai puțin azot și mai mult sulf.

**Reticulită.** Inflamația rețelei la rumegătoare.

**Reticulită traumatică.** Inflamația rețelei la rumegătoare, provocată de traumatizarea peretelui printr-un corp străin metalic (cuie, sîrmă etc.) înghițit odată cu furajele.

**Reticuloeit.** Celule tinere din seria eritocitară (în perioada de formare).

**Reticuloză aviară.** Complex de afecțiuni ale aparatului și organelor limfactice: leucozele diverse, sarcoame, reticulo-sarcoame, tumori renale etc.

**Reticulum,** sin. *Rețea*. Unul dintre prestomacele rumegătoarelor, caracterizat prin aspectul areolat al mucoasei.

**Retină,** sin. *Tunica nervoasă a ochiului*. Componenta sensibilă la lumină a bulbului ocular, sistematizată într-o porțiune ciliară (retina oarbă) și una fotosensibilă (retina coroidiană). În structura retinei se descriu 10 straturi.

**Retinită.** Inflamația retinei.

**Retinopatie.** Termen general utilizat pentru definirea afecțiunilor retiniane, în general neinfecțioase, întîlnite în diabet, tulburări renale, graviditate etc.

**Retiv.** Animal cu caracter rău, care mușcă sau lovește, sau nu ascultă de comenzi.

**Retivitate.** Defectul unui animal domestic care refuză să se supună voinței omului. Acest refuz poate fi asociat cu diferite reacții de atac sau de apărare și atunci se numește *retivitate activă*, sau fără aceste reacții — *retivitate pasivă*. De asemenea, retivitatea poate fi *absolută*, parapsihoză gravă care face animalul inutilizabil la orice serviciu și *retivitate*

*relativă*, defect manifestat numai în anumite condiții (comportare brutală față de animal, dureri etc.) și care dispare odată cu încetarea cauzei determinante.

**Retrații.** Care se poate retracta.

**Retriever.** Nume generic dat unui grup de rase de ciini specializați în găsirea și aportarea vinatului mic, cu păr sau mai ales cu pene, căzut în urma focului de armă, la distanță de vîntor sau în teren greu accesibil (desis, lăcu de apă, trestis etc.). Dintre rasele cuprinse în acest grup se menționează: Retriever Labrador, Retriever Chesapeake, Retriever auriu, Retriever buclat și Retriever cu păr lins (v.).

**Retriever auriu,** sin. *Golden retriever*. Rasă de ciini de vîntoare, bun pentru aportarea din apă a vinatului, crescut și în apartament cu toată talia sa mare și în ultima vreme, din ce în ce mai mult folosit la conducerea orbilor. Prezintă blană cu păr lung, lins sau ondulat, cu franjuri abundente și sub păr dens, impermeabil pentru apă. Culoarea generală este aurie sau crem. Au o talie de 55—60 cm și o greutate de 30—32 kg.

**Retriever buclat,** sin. *Retriever curly-coated*. Una din cele mai vechi rase de aporturi (retriveri), formată prin încrucișări între varietatea mică a ciinelui de Terra Nova și numită Saint John și Spaniolul de apă irlandez, la care s-a adăugat probabil singe de Canishc. Lucrează cu pasiune în apă și este util și în munca de pază. Prezintă caracteristic o blană din păr semilung, în bucle strînse, pe întreg corpul, amintind buclajul de Karakul. Blana are culoare neagră mat sau maro șocolatiu. Are în medie o talie de 62—68 cm și o greutate de 31—36 kg.

**Retriever Chesapeake.** Rasă de ciini de vîntoare specializată pentru aport din apă, neegalată în acțiunea de aportare a vinatului căzut iarna în apele foarte reci. Prezintă o blană cu puf foarte des și cu jar lung, des și unsuros, care asigură o mai bună izolare a corpului în apa glacială. Părul este aspru și cel mai adesea în culoare maro închis sau ruginiu, culoare ideală pentru camuflare a unui

ciine de vânătoare la rațe. Prezintă în medie de greutatea 30 kg și talia de 60 cm.

**Retriver cu păr lins**, sin. *Flat Coated Retriver, Wavy Coated Retriver*. Rasă de ciini aporteură provenită din ciini mici de Terra Nova și retriverii Labrador și Chesapeake, cu sînge de Barzoi. În urma selecției rasa a păstrat și i s-a dezvoltat aptitudinea de aporteur, păstrînd botul lung ca la Barzoi, care îl face capabil să aporțeze și iepurele. Are culoare neagră sau maro-șocolatiu și o greutate de 27—32 kg.

**Retriver Labrador**. Rasă de ciini de vânătoare originară din Terra Nova, inițial utilizată de pescari, în prezent apreciată în întreaga lume și îndeosebi în Australia, ca rasă de ciini de vânătoare utilizabilă pentru scotocire, urmărire și mai ales aportare a vînatului. Prezintă caracteristic stopul marcat, craniul larg, trufa mare, urechile mici, posterior plantate și purtate atîrnînd, și coada groasă la bază și ascuțită spre vîrf, îmbrăcată în păr scurt și gros (coadă de vidră). Părul, destul de scurt, cu puf deosebit de des și impermeabil. Culoarea generală neagră șocolatiu sau chiar galbenă. Prezintă o talie de 55—60 cm și o greutate de 25—34 kg.

**Retroversie uterină**. Deplasarea prin îndoire a uterului spre înapoi (corpul uterin fiind împins spre înainte).

**Rețea**. 1. Rețea de canalizare ce servește la transportul apelor uzate și mecanice la stația de epurare și de aici în emisar; 2. Rețea electrică, ansamblul de elemente de circuit electric de curent alternativ trifazat, mai rar de curent alternativ monofazat; 3. V. Reticulum.

**Rețetă**. 1. Ansamblu de indicații (materii prime, proporții, mod de preparare) necesare pentru obținerea unui anumit produs (ex. rețetă furajeră, o substanță chimică etc.); 2. Formulare în scris de către medic a medicamentelor necesare unui bolnav.

**Reținere obstetricală**. Angajarea incompletă sau neangajarea unei părți din corpul fetal, în conductul pelvin, în momentul parturii. Se întîlnesc reți-

neri ale membrelor (anterioare și posterioare) sau ale capului și gitului. Toate reținerile reprezintă cauze de distocii.

**Reumatism** (gr. *rheuma*: umflătură, scurgere, acces), sin. *Bolă reumatică*. Stare inflamatorie alergică postinfecțioasă, cu modificarea substanței fundamentale a țesutului conjunctiv, mai frecventă la animalele cu metabolism bazal scăzut.

**Revelator**. Termen utilizat pentru definirea, caracterizarea sau aprecierea unor probe, substanțe biologice etc. cu ajutorul cărora se permite cunoașterea sau decelarea existenței, prezenței etc. a unei boli sau alterații organice, a unui compus într-un amestec etc.

**Rex**. 1. Grupă de rase de iepuri de casă care se caracterizează prin însușirea de a avea toate cele trei categorii de fibre (jar, jar spumos și puf), aproximativ de aceeași lungime, 16—20 mm. Clasificate în trei grupe mari, împărțite după greutatea corporală: grupa A (cu o greutate medie de 4 kg), grupa B (cu 3,5 kg) și grupa C (cu 3 kg). În general aceste rase se folosesc aproape în exclusivitate pentru producția de blană, utilizată natur sau pentru imitarea majorității blănurilor valoroase cu păr scurt; 2. Rasă de pisici caracterizată prin păr buclat.

**Rezeecție** (lat. *resecare*: a tăia, a suprima). Operația chirurgicală prin care se îndepărtează o porțiune dintr-un organ, restabilind în același timp continuitatea sa morfologică și funcțională: rezeecție gastrică, intestinală etc.

**Rezervele laptelui**, sin. *Rezervele ugerului*. Pliurile pielii formate înapoia corpului mamar (unde pielea este fină, elastică, moale și detașabilă). Aceste pliuri sînt diferite în funcție de nivelul productiv al vacii, vîrstă, stadiul lactației și momentul mulsului. Se recomandă ca aprecierea rezervelor de lapte să se facă după muls și constă în luarea în considerare a numărului, fineții și adîncimii lor. Se consideră că vacile cu un număr mare de rezerve ale laptelui, sînt mai bune producătoare de lapte.

**Rezidual** (lat. *residuus* : care rămîne). Care formează un reziduu (de ex. ape reziduale, aer rezidual etc.).

**Reziduu**. Rest de substanțe sau materiale supuse acțiunii diferiților agenți.

**Reziduu fix**. Cantitatea totală de substanțe organice și minerale (inclusiv apa de cristalizare) dizolvate în apă, determinată prin evaporarea la 105°C.

**Rezistența buclajului**. Proprietatea buclor de a opune o oarecare rezistență la acțiunea unei forțe din afară și revenirea la forma inițială.

**Rezistență**. Starea unui animal, unei rase sau unei specii fără să fie refractară la boală, nu contractă decît foarte rar sau în condiții cu totul speciale, cel mai adesea experimentale.

**Rezistență globulară**. Capacitatea de menținere a integrității globulelor sanguine față de soluții hiper- sau hipotone (rezistență osmotică) sau față de acțiuni mecanice (rezistență mecanică).

**Rezistență la antibiotice**. Adaptare a microbilor la antibiotice.

**Rezistență la medicamente**. Aptitudinea unei sușe de microorganism sau de microparaziți de a supraviețui și eventual de a se reproduce, în prezența unui medicament utilizat în concentrații care în mod normal, le distrug sau le împiedică să se multiplice.

**Rezistență la transmiterea căldurii**. Proprietatea pe care o au unele materiale de a nu lăsa căldura să treacă prin ele. Reprezintă inversul conductivității termice

$$\left( R = \frac{1}{k} \right).$$

**Rezistență la tracțiune**. Gradul de rezistență pe care un vehicul, unealtă sau mașină agricolă îl opune la tracțiune. Aceasta se poate determina cu ajutorul formulei :  $f = \frac{F}{Q}$ , în care :  $f$  — rezistența la tracțiune,  $F$  = forța de tracțiune și  $Q$  = greutatea tracționată. Rezistența la tracțiune variază în raport cu natura și înclinația terenului, tipul vehiculului sau uneltei agricole și alțura de deplasare. În principiu, rezistența la

tracțiune este mai mică în cazul drumului asfaltat și drept, a vehiculelor cu roți, pe pneuri și rulmenți, cu diametrul mai mare al roții și în alțura de pas, și invers.

**Rezistența lînii la rupere**. Înșușire a lînii de a rezista la rupere, ce se măsoară prin forța de tracțiune necesară pentru ruperea unei fibre sau șuvițe de lînă.

**Rezistența lînii la torsione**. Înșușirea lînii de a rezista la răsucire, ce se redă prin numărul de răsuciri în jurul axului, pînă la ruperea firului.

**Rhabdovirus carpio**. Germenul patogen al hidropiziei infecțioase a crapului.

**Rheinländer**. Rasă locală de găini ușoare din Germania, cu mai multe varietăți de culoare, care au în medie greutatea de 1,75—2,75 kg. Produce ouă albe, cu greutatea medie de 60 g și o carne excelentă. Ca exterior se caracterizează prin creastă dublă cu virful posterior urmînd curbura gitului, urechiușe mici și albe, fluere cenușiu-albăstrui sau negre și conformație de tip mediteranean.

**Rhode-island**. Rasă de găini cu greutate intermediară formată în SUA, în prezent cea mai răspîndită rasă cu producții mixte. Prezintă două varietăți de culoare : roșie și albă. Se caracterizează prin greutate de 2,4—3 kg la găini și 3—4 kg la cocoși, producînd ouă cu coaja brună și greutate de cca 60 g. Produce o carne de calitate bună și este crescută cu bune rezultate în sisteme semiintensive, recomandată pentru gospodăriile populației și exploatarea în avicultura industrială pentru producerea ouălor cu coaja pigmentată (în țara noastră se crește hibridul ROSO-70). Se caracterizează prin tip de conformație intermediar cilindric, creastă mijlocie dreaptă, ochi roșii, urechiușe roșii, fluere galbene portocalii cu o lînă roșie pe fața posterioară.

**Rhodeus sericeus amarus**. Pește dulcicol din familia *Cyprinidae*, din apele stătătoare sau lîn curgătoare din Europa și Asia, în afară de Siberia. Coloritul cenușiu-albăstrui cu o nuanță verzuie pe spate, iar laturile și abdomenul albe



mat. Se folosește ca pește de acvariu.

**Rhönschaf.** Rasă de oi de munte germană, adaptată la condițiile de altitudine medie. Este foarte rustică, folosește bine pășunile, are o bună prolificitate și dă o producție bună de lapte.

**Rhyzopus.** Gen de mucegaiuri care cuprinde specii ce se dezvoltă pe nutrețurile de origine vegetală, deprecindu-le calitatea și dându-le un caracter de toxicitate.

**Riboflavină.** V. Vitamina B<sub>2</sub>.

**Ribonuclează.** Enzimă care catalizează depolimerizarea hidrolitică a acizilor ribonucleici (A.R.N.).

**Ribonucleoproteide.** Heteroproteide constituite dintr-o componentă proteică și o componentă neproteică (prostetică) reprezentată prin acizi ribonucleici.

**Ribozomi.** Particule intracelulare cu aspect granular și dimensiuni de 0,010—0,015  $\mu$ , existente libere sau asociate la reticulul endoplasmatic. Sînt complexe nucleoproteice constituite din aprox. 60% acizi ribonucleici ribozomali și 40% proteine. Reprezintă sediul de biosinteză al proteinelor.

**Ridgeback rodezian.** Rasă de ciini originară din Africa de Sud unde exista înainte de secolul al XVI-lea, apreciată pentru aptitudinile de pază și în acțiunile de vînătoare, de găsire și aportare a vînatului. Prezintă caracteristic o ormație de păr pe spinare și umeri, ca urmare a direcției inverse de creștere a firelor de jar, care fac să apară pe spinare o dungă întretăiată la umeri de o altă, care apare ca o gardă de spadă. Părul este scurt și gros, lins și lucios. Culoarea este crem-alb sau crem clar. Rasa se caracterizează prin talie de 62—70 cm și greutate de 29—32 kg.

**Ridzol S,** sin. *Ronidazole*. Substanță ce se administrează în apa de băut la porcine ca terapeutic cu o mare eficacitate în controlul și tratamentul dizenteriei suine.

**Riesen schnauzer.** Rasă de ciini (v. Schnauzer uriaș).

**Rigiditate cadaverică.** Termen folosit pentru definirea fenomenului biologic

caracterizat prin întărirea musculaturii la un interval după moarte (între 15—30 minute la 7—8 ore) durind cu atît mai mult, cu cît s-a instalat mai tirziu.

**Rigolă.** Șanț pentru colectarea dejecțiilor animale, așezat între marginea posterioară a paturilor sau boxelor și alee. Se construiește din materiale impermeabile și are, pe secțiune, o formă ovală, semicirculară, dreptunghiulară etc.

**Rin.** Rasă de giște formată în urmă cu cîteva decenii prin încrucișări între gisca locală din regiunea Rinului superior și rasa Emden. Are culoare albă și greutate mijlocie (5,5—6,5 kg). Produce 50—60 ouă anual și se adaptează bine la creșterea industrială în loturi mari (5 000—15 000 cap). Se pretează la creștere pentru tineret de carne, bobocii realizînd la vîrsta de 8 săptămîni o greutate de 4 kg cu un consum specific de 2,5—3 kg.

**Rinencefal.** Termen utilizat pentru definirea porțiunii encefalice afectate simțului mirosului, reprezentate prin bulbii olfactivi cu pedunculii lor, striile olfactive etc.

**Rinichi.** Organ principal din aparatul urinar, de diferite forme, care există la majoritatea animalelor. La mamifere și la om, rinichii sînt reprezentați prin două organe pereche, așezate în cavitatea abdominală, retroperitoneal, în regiunea lombară, de o parte și de alta a coloanei vertebrale; rinichiul drept este așezat ceva mai jos decît cel stîng. Este alcătuit dintr-o capsulă externă fibroasă și substanța renală propriu-zisă, care la rîndul ei este formată din două zone: *zona corticală* și *zona medulară*. Zona corticală este formată în special din glomeruli, iar cea medulară din tubi uriniferi, care formează piramidele lui Malpighi. Unitatea morfofuncțională a rinichiului este nefronul, alcătuit din glomerul și tubi uriniferi. Rinichii îndeplinesc în organism o serie de funcții deosebit de importante; filtrarea substanțelor din sînge, reabsorbția celor

necesare organismului și îndepărtarea deșeurilor și a substanțelor nocive, concentrația și excreția urinei. De asemenea, au un rol important în menținerea echilibrului acido-bazic și al homeostaziei mediului intern.

**Rinichi mobil.** Stare caracterizată prin lipsa de fixitate a rinichiului (în mod normal fix) congenitală sau cistigată, favorizînd infecții renale și hidronefroză.

**Rinichi polichistice,** sin. *Degenerescența chistică renală.* Stare patologică, obișnuit congenitală, caracterizată prin prezența unor formații chistice în rinichi.

**Rinita cronică atrofică a porcului,** sin. *Rinită atrofică infecțioasă a porcului, boala ritului strîmb.* Rinită cu etiologie mult discutată (factori infecțioși, parazitari, metabolici, ereditari), manifestată prin strănut, cornoaj nazal, deformarea (mai ales devierea) ritului, întîrzierea în dezvoltare etc.

**Rinită** (gr. *ris, rinos* : nas). V. Coriză.

**Rinocer** (gr. *ris, rinos* : nas, *Keras* : corn). Mamifere imparicopitate, cu 1—2 coarne pe frunte, cu pielea groasă, aproape lipsită de păr, corpul masiv, lung de cca 5 m. Trăiesc în Africa (rinocerul cu două coarne, *Diceros bicornis*) și în sudul Asiei (rinocerul cu un corn, *Rhinoceros unicornis*).

**Rinofaringită.** 1. Inflamația concomitentă a faringelui și a muoasei nazale; 2. Inflamația rinofarinxului.

**Rinofarinx.** Zona de comunicare dintre farinx și cavitățile nazale.

**Rinopatie.** Boală a componentelor care delimitează cavitățile nazale.

**Rinoragie.** Hemoragie nazală, independent de cauză sau sursă.

**Rinoree.** Scurgere nazală abundentă și prelungită.

**Rinosporidioză.** Rinită micotică observată la mai multe specii de păsări și mamifere, caracterizată prin aspecte productive, polipoase, la nivelul muoasei nazale.

**Rinotranșeită infecțioasă a taurinelor.** Boală contagioasă acută produsă de un virus, manifestată prin febră și semne de inflamație a căilor respiratorii anteri-

oare; se încadrează în complexul bolilor mucoaselor.

**Rivulogammarus.** Gamaride dulcicole abundente în apele curgătoare sau stătătoare. Prezintă importanță, fiindcă constituie hrana peștilor. Pot însă să fie gazde intermediare pentru unele specii de paraziți ai peștilor sau ai păsărilor de apă.

**Rizeafca.** V. *Alosa caspia nordmanni.*

**Rîle.** V. Scabie.

**Rîle cnemidocptică.** Boală parazitată la păsări, produsă de *Cnemidocopti.*

**Rîle demodectică,** sin. *Sindemodectie.* Boală parazitată a pielii, întilnită la diverse specii, produsă de diverse genuri de demodexi și manifestată prin dermatoză parazitată, evoluind în diverse faze: faza I cu depilații în zone electivă (periorbitară, bot etc.); faza a II-a, cu dermatită critemo-edematoasă; faza a III-a cu papule, pustule etc.

**Rîle notoedrică.** Dermatoză parazitată, întilnită la pisici și iepuri, produsă de *Notoedres cati* și manifestată prin depilații crustoase dispersate în regiunea ceafei, de unde se întind în regiunea frunții și pe urechi, înăvînd ulterior toată regiunea cefalică.

**Rîle psoroptică.** Boală parazitată întilnită la cabaline, ovine și taurine, produsă de *Psoroptes equi* și manifestată prin apariția unor butoni exudativi în zonele cu peri lungi (coamă, coadă la cal, baza cozii la taurine etc.), care se sparg, apărînd cruste albicioase, perii smulgîndu-se cu ușurință; boala este, în general puțin pruriginoasă.

**Rîle sarcoptică.** Boală parazitată, frecvent întilnită la aproape toate animalele, produsă de *Sarcoptes scabiae*, care sapă galerii intraepidermice, provocînd prurit exagerat, depilații, dermatită parazitată, cruste etc. și debilitînd animalele.

**Rîneaci.** Animal la care testiculele (unul sau amîndouă) se opresc în timpul migrației lor, fie în cavitatea abdominală, fie pe traiectul canalului ingvinal. Sînt animale cu fertilitate redusă, caracter

dificil, fiind greu de condus, stăpînit și folosit.

**Rîncezire.** Fenomenul de oxidare a grăsimilor sub acțiunea enzimelor lipolitice existente în produs sau secrete de către microorganismele.

**Ris. 1.** (*Lynx lynx*). Specie de mamifer carnivor din familia felinelor, cu corpul de circa 1 m lungime, cu blană roșcată uniformă sau cu pete și cu smocuri de păr pe urechi; 2. sin. *Iepurele ris*, *Iepurele lynx*. Rasă mică de iepure, cu greutate medie de 2,5 kg obținută prin încrucișări complexe între rasele germane Marburg și Perlată cu rasa engleză Negru cu roșu. Prezintă o blană densă, cu păr destul de scurt, albastru argintiu clar cu subpărul alb și pe fața ventrală albastru. Au trunchiul rotunjit, capul mic, cu urechi relativ mari și păroase, ochii cu irisul în nuanțe de bleu și unghii pigmentate în cenușiu.

**Roba animalelor.** Denumire folosită pentru definirea în ansamblu a culorii corpului unui animal și a particularităților de culoare (ex: bălțată alb cu negru, roib înspicat etc.).

**Rodenticid, sin. Roticeid.** Substanță toxică folosită pentru distrugerea rozătoarelor.

**Rodentia.** Denumire a ordinului Rozătoare (v) mamifere din supraordinul *Gires* din care fac parte iepurii, nutria, chinchilla etc.

**Rodezian.** Rasă de cîini, (v. Ridgeback Rodezian).

**Rodepe.** Rasă de taurine de tip brachicerc, originară din Bulgaria. Se caracterizează prin dezvoltare corporală hipometrică (tală 1 m, fiind cea mai mică rasă de taurine din Europa), făptură uscățivă, conformație specifică (cap mic, gît subțire, trunchi masiv, membre fine și rezistente) și culoare brună sau neagră. Este o rasă cu o rezistență remarcabilă la condițiile aspre din zona muntoasă și aptitudine bună de lapte față de dezvoltarea corporală (1500 kg și uneori 2000 kg, cu 4,5% grăsime).

**Rogoz.** Denumire dată plantelor care fac parte din familia *Cyperaceae*, genul

*Carex*. Cuprinde mai multe specii frecvente în terenurile cu exces de umiditate, sporadic și pe alte terenuri. Plante avînd importanță economică redusă, întrucît produc un nutreț grosier, bogat în celuloză și bioxid de siliciu și sărac în proteine și săruri minerale, mai ales în Ca. Sînt utilizate sub formă de fin sau siloz.

**Roi.** Grupare de albine în forma unui ciorchine reprezentînd o formație bine structurată de albine de diferite vîrste prinse în lanțuri. La interior stau cele mai tinere, iar la exterior albinele mai vîrstnice (19—25 zile). În roi, albinele cercetașe semnalizează descoperirea viitorului adăpost la alegerea căruia contribuie dansul predominant al unei grupe. Ciorchinele e compus din mii de albine și matca împerechiată la roiul primar, matcă neîmperechiată sau uneori mai multe măci la roiurile secundare care sînt de dimensiuni mai mici. Roiul stă un anumit timp agățat în apropierea stupinei după care pleacă. La pierderea mătci se reîntoarce în familia mamă.

**Roi artificial.** Roi format prin intervenția apicultorului.

**Roi natural.** Roi format în mod natural dintr-o colonie lăsată în voia ei, fără intervenția omului.

**Roi pîrvac.** V. Paroi.

**Roib.** Culoare simplă, la care pigmentul este galben închis, acaju sau brun-roșcat, părul de pe corp este uniform colorat, inclusiv coama, coada și extremitățile; uneori acestea din urmă pot avea o nuanță diferită; pielea, copitele și irisul sînt pigmentate. Culoarea roibă prezintă următoarele varietăți: deschisă sau cafea cu lapte, aurie, humie, cărămizie, castanie, cafenie, șocolatie, arămie și închisă (păr cu reflexe brune).

**Roiniță. 1.** Dispozitiv folosit la prinderea roiurilor, avînd o formă conică cu un diametru la bază de 30 cm sau formă cilindrică cu unul din funduri închis. Roinița trebuie să fie ușoară, să aibă mîner, să se poată adapta o prăjină ca să poată fi ridicată la înălțime: 2. (*Melissa officinalis*). Plantă perenă

din familia *Labiatae*. Posedă o tulpină patrunghiulară cu frunze opuse pețiolate cu limbul oval cu marginea crenat-serată. Flori, alb-gălbui grupate la îmbucarea frunzelor. Specie sud-europeană și sud-vest asiatică, întâlnită spontan și în părțile sudice din țară pe terenuri cu soluri uscate fiind rezistentă la secetă. Se cultivă totodată fiind o plantă medicinală și meliferă.

**Roire.** Acțiunea de desprindere a unui roi de albine de colonia de bază. Formația și maturizarea roiului respectiv sînt determinate de aglomerarea în stup a albinelor. În apicultura sistematică, roirea este dirijată artificial, putînd fi provocată și oprită după necesități.

**Roire artificială.** Procedeu de înmulțire a familiilor de albine, realizîndu-se după numeroase variante. Roirea artificială permite crearea numărului dorit de familii la timpul dorit, cu origine cunoscută. Se cunosc numeroase metode de roire; prin divizare, stolonare, mutație intensivă simplificată, roi la pachet. Roirea artificială se aplică înainte de intrarea familiilor în stare de roire.

**Roire naturală.** Instinct de înmulțire a familiilor de albine. Proces îndelungat în care se produce concepția, creșterea și maturarea; ieșirea roiului este etapa finală care desăvîrșește dezvoltarea anterioară. Semnele apariției roirii; creșterea trîntorilor, clădirea botcilor, depunerea ouălor în botci. Se reduce hrănirea mătcii, albinelor li se dezvoltă glandele faringiene, ovarele, nu culeg, nu construiesc, diminuează zborul. Albinele cercetașe execută dansuri prin care semnalizează găsirea unui adăpost. O excitație generală cuprinde familia, cca 1/2 din efectiv cu matca bătrînă părăsește stupul.

**Roller. 1.** Grup de rase de porumbei de zbor (v. porumbei căzători); **2.** Rasă de canari cîntători (v. Canar Roller de Harz).

**Roller central.** Varietate importantă de porumbei din rasa *Roller oriental* (v).

**Roller de Smirna.** V. *Roller oriental*.

**Roller oriental, sin. Roller de Smirna.** Rasă de porumbei, din grupa raselor de *porumbei căzători*, originară din India și Persia, de culoare în general albă, cu ochi mici, albi și coadă semirotondă și foarte lată.

**Roller românese.** V. căzători gălățeni.

**Romagna.** Rasă de giște, foarte apreciată în Italia, caracterizată prin greutate corporală mare (4—5 kg), cu penaj de culoare albă frumoasă, cu cioc și picioare de culoare roșie-portocalie.

**Romagnolă. 1.** Rasă de taurine de origine italiană, care provine din tipul primitiv. Podolic, încrucișat cu alte rase de bovine. Se disting două varietăți: *Romagnolă de cimpie*, cu greutate mai mare, precocitate mai bună și producție mai ridicată, iar culoarea sură deschisă și *Romagnolă de munte*, crescută în zona colinară și premonitană, cu dezvoltare mai mică, cu precocitate și producție mai reduse, dar mai rustică. Se caracterizează prin făptură corpulentă, constituție robustă, rezistență și rusticitate mari și aptitudine triplă: carne, producția de lapte este scăzută, iar boii sînt foarte apreciați pentru tracțiune; **2.** Rasă de porci italiană ce populează regiunea Romagna, adaptată pentru pășunat, rezistentă, cu precocitate medie, ameliorată și în parte substituită cu rasa Large-White.

**Roman.** Rasă veche de porumbei cunoscută încă din vremea imperiului roman, ameliorată în ultimul secol în Franța. Se caracterizează prin greutate medie de 1 kg și chiar de 1,1—1,3 kg, prin lungime a corpului de 50—60 cm și anvergură a aripilor care depășește 100—110 cm. Puii nezburați (25—30 zile) au o greutate de 500—600 g, producînd o carne de calitate superioară.

**Romanov.** Rasă de oi pentru blană și prolificitate ridicată (220—250%) ce se crește în U.R.S.S., din grupa oilor nordice cu coadă scurtă. Are talie și greutate mare, profil convex, de culoare gri-închis, lînă grosieră și mixtă.

**Romen.** Rasă de giște, din U.R.S.S., cu greutate corporală sub 5 kg.

**Romney-March,** sin. *Kenil*. Rasă de oi de carne, crescută în Anglia și multe alte țări, datorită calităților ei superioare; rezistență și precocitate mare, adaptabilitate pronunțată la condițiile de climă, constituție robustă, conformație tipică de carne, carcasă de calitate bună, perselată, suculentă și fără miros specific, lina semifină, de culoare albă, putere amelioratoare mare.

**Ronquieres.** Rasă de curci din grupa raselor semigrele (12—14 kg greutate corporală la masculi), ce se crește în Franța.

**Rostopcin.** Rasă veche de cai, formată prin încrucișarea raselor Arabă și Pur sînge de galop. A contribuit la formarea calului rusesc de călărie împreună cu rasa Orlov.

**Rostru** (lat. *rostrum* : cioc). 1. Prelungire cartilagineasă a botului la rechini și la acipenseride; 2. Țep frontal al cefalotoracelui la unii raci; 3. Trompă ascuțită la unele insecte (ex. la muște, la ploșnițe etc.).

**Roșcat de Bourgogne.** Rasă de iepuri de carne și blană. Are greutate corporală pînă la 4 kg, culoarea galbenă-roșcat uniformă, urechi de lungime medie, drepte. Este robust, rustic și prolific.

**Roșie Bororo.** Rasă de taurine originară din Nigeria, cu aptitudini bune de lapte.

**Roșie brună letonă.** Rasă de taurine originară din R. S. S. Letonă, formată prin încrucișarea taurinelor locale vechi cu rasa Angler iar mai tirziu cu Roșia dancză. Se caracterizează prin dezvoltare eumetrică (tală 127 cm, greutatea 500 kg), cap fin, gît subțire, trunchi relativ lung, adînc, dar îngust, membre subțiri și culoare roșie închisă, cu nuanțe brune. Are constituție fină, putere mare de aclimatizare, dar rezistență mică la leucoză și aptitudine pronunțată pentru lapte (3 500 kg cu 4,2% grăsime).

**Roșie cu coadă albă.** Rasă de găini, ce se crește în U.R.S.S.

**Roșie daneză.** Rasă de taurine formată din vechile vită Fionze, încruci-

șate cu rasa Angler și în mică măsură cu Jersey și Schorthorn de lapte. Se caracterizează prin dezvoltare mare (tală 132 cm, greutatea 600—650 kg), profil trapezoidal, tip morfologic de lapte dar masivizat (cap proporționat, uscățiv și expresiv, gît slab îmbrăcat în musculatură, trunchi lung, larg și adînc, cu linia superioară dreaptă, orizontală, bine îmbrăcată în musculatură, crupa largă, torace adînc, abdomen spațios, uger mare, simetric, morfofuncțional, bogat vascularizat și membre scurte și puternice) și culoare roșie uniformă. Are constituție fină-robustă, precocitate remarcabilă, economicitate ridicată în producția de lapte, dar manifestă sensibilitate la leucoză. Are aptitudine deosebită pentru lapte (4 200 kg cu 4,23% grăsime) și aptitudine bună de carne.

**Roșie de Ardeni.** Rasă semigrea de curci, formată în Franța.

**Roșie de Bourbon.** Rasă de curci, din grupa raselor semigrele americane.

**Roșie de Flandra.** Rasă de taurine originară din Belgia, de format mare, lungă și grea (tală 140 cm și greutatea 700 kg), cu profil trapezoidal, format corporal pronunțat dreptunghiular, contururi osoase rotunjite, conformație elegantă și armonioasă și culoare roșie închisă. Are constituție fină, precocitate bună și aptitudini foarte apreciate de lapte (4 000—5 000 kg cu 4% grăsime).

**Roșie de stepă.** Rasă de taurine din R. S. S. Moldovenească, formată prin încrucișarea taurinelor locale de rasă Sură cu rasa Ostfritză varietatea Roșie și Bălțată cu roșu, Roșie daneză și în mai mică măsură cu alte rase. Se caracterizează prin dezvoltare eumetrică, făptură costelivă, exterior de lapte. Are aptitudine bună de lapte (2 800—3 000 kg cu 3,7—3,8% grăsime), dar slabă pentru carne.

**Roșie dobrogeană.** Taurine formate prin încrucișarea rasei Sură de stepă, cu rasele din grupa roșie. Se caracterizează prin dezvoltare eumetrică, dar variabilă (tală 124—128 cm, greutatea 400—500 kg)

profil dolicomorf, tip morfologic specific de lapte și: culoare roșie uniformă cu diferite nuanțe. Are constituție fină, temperament vioi, caracter bun, rusticitate și adaptabilitate pregnantă pentru condițiile aride, precocitate mediocră, sensibilitate la leucoză și aptitudine de lapte (2 500—3 500 kg cu 3,7%—3,9% grăsime).

**Roșie estonă.** Rasă de taurine formată din vitele locale estone, încrucișate cu rasa Angler și Roșie daneză. Se caracterizează prin talie de 128 cm, greutate 480—500 kg, forme corporale unghiuloase, tip morfologic de lapte, aptitudine principală de lapte (3 000—3 500 kg cu 3,8% grăsime) și slabă de carne. Manifestă sensibilitate la leucoză.

**Roșie germană.** Rasă de taurine (v. Deutsche Rotvieh).

**Roșie gorbatov.** Rasă de taurine formată în U.R.S.S., prin încrucișarea vitelor locale velico-ruse, cu cele Tiroleze. Se caracterizează prin dezvoltare corporală mică (talie 120 cm, greutate 450 kg), tip morfologic mixt, constituție robustă și aptitudine de lapte-carne. Producția de lapte este în medie de 3 200 kg cu 4,1% grăsime și cea de carne este apreciată (spor zilnic 1 000 g).

**Roșie norvegiană.** Rasă de taurine crescută în partea de sud-vest a Norvegiei. Se aseamănă în privința conformației cu rasa Roșie daneză, cu Roșie flamandă, dar este fără coarne. Are aptitudine de lapte (3 500 kg cu 3,8% grăsime).

**Roșie poloneză.** Rasă de taurine formată pe baza încrucișării vitelor locale primitive ușoare, slab productive, cu rasa Angler și Roșie daneză. În cadrul rasei se întâlnesc 3 varietăți: *premuntoasă*, răspândită în sudul și vestul țării, caracterizată prin dezvoltare corporală mică (talie 120—125 cm, greutate 400—450 kg) și aptitudine pronunțată pentru lapte (2 500 kg cu 4,1% grăsime); varietatea *de șes*, întâlnită în Centrul și Nord-Vestul țării, cu dezvoltare medie (talie 125—130 cm și greu-

tatea 450—500 kg) și producție de lapte mai redusă (2 200 kg cu 3,65% grăsime) și varietatea *sileziană*, crescută în partea sud-vestică a țării, cu dezvoltarea corporală cea mai mare (talie peste 130 cm și greutatea mai mare de 500 kg) și producția de lapte mai ridicată (2 600 kg cu 3,5% grăsime).

**Roșie suedeză.** Rasă de taurine locale răspândite în nordul Suediei, caracterizată prin dezvoltare hipometrică (talie 118 cm și greutatea 400 kg), făptură uscățivă, conformație relativ corectă, fără coarne și culoare roșie uniformă. Este o rasă rezistentă, puțin pretențioasă și cu aptitudine pronunțată de lapte (3 500 kg cu 4% grăsime).

**Roșioara** (*Scardinus erithrophthalmus*). Pește teleostean din familia cipinidelor, lung, de 20—30 cm și având greutatea de 200—300 g; are capul turtit lateral, acoperit cu solzi mari și cu înotoătoare (în afară de cea dorsală) de culoare roșie. Trăiește în Europa și Siberia centrală.

**Rotari**, sin. *Vollați*. Rașe de porumbei cu coadă de păun.

**Rotari**. Particularitate de culoare simplă la animale, în special la cai. Constă în unele reflexe ale părului care formează rotocoale mai închise la culoare decât fondul, situate pe coaste, crupă, coapsă etc. Astfel se întâlnește vinăt rotat, murg rotat, roib rotat etc.

**Rotbunte**, sin. *Ostfriză bălțată cu roșu*. Varietate a rasei Frize, ce se crește în R. F. Germania, formată pe baza vitelor locale din Holstein Schleswig Oldenburg și Ostfrizia încrucișate cu Friza olandeză bălțată cu roșu și în mai mică măsură cu Shorthorn și Allgau. Se caracterizează prin dezvoltare mare, conformație corectă, având trenul posterior foarte bine dezvoltat și îmbrăcat în musculatură, aptitudine cu tendință mixtă (lapte—carne). Producția medie de lapte este de 4 500—5 000 kg cu 3,8—4% grăsime, iar cea de carne este bine apreciată.

**Rotenona**, sin. *Derina*, *Tubaina*. Alcaloid ce se găsește în rădăcinile unor

plante tropicale (*Derris*, *Lonchocarpus*, *Millelia*, *Tephrosia*). Se utilizează ca insecticid și acaricid, în concentrații de 0,3—1% sub forma de pulberi și emulsii.

**Rottweiler.** Rasă de ciini provenită dintr-o veche populație de ciini utilizați de legiunile romane pentru conducerea și paza cirezilor de vite și cu aptitudini deosebite pentru acțiunea de însoțire. Prezintă un cap larg între urechi, care sînt prinse sus, mici și atîrînde pe obraji, are gîtul gros, trunchiul cu piept puternic, spinare dreaptă și coadă groasă, amputată scurt. Culoarea generală este neagră cu pete castanii bine delimitate pe obraji, bot, gambe, piept și deasupra ochilor. Se caracterizează prin talie de 62—68 cm.

**Rotvieh**, sin. *Ostfriză roșie*. Varietate de taurine răspîndită pe tot litoralul de Nord ca și pe Valca Rinului (R. F. Germania). Această varietate practic este dispărută, fiind înlocuită cu Friza bălțată cu negru și Friza bălțată cu roșu, deoarece aceste varetăți sînt mai productive. Din punct de vedere biologic, această varietate are importanță pentru că a participat la formarea vitelor roșii de lapte din U.R.S.S., prin intermediul coloniștilor germani-menoniți.

**Rouen**, sin. *Normandă*, *Piccarda*. Rasă grea de rațe formată în Franța prin selecția materialului local, caracterizată prin greutate de 3,5—4 kg la vîrsta de adult și 2—2,5 kg la vîrsta de 8 săptămîni. Produce anual 80—100 ouă, de 70—80 g, cu coaja pigmentată în nuanțe de verde. Are culoarea sălbatică, mai deschisă după standardul francez și mai închisă în Anglia unde rasa a fost ameliorată prin infuzie cu rasa Duclair.

**Rough fell.** Rasă de oi de munte, ce se crește în Anglia.

**Royal-pastell.** Varietate de nură, de culoare ciocolatie, foarte apreciată, reprezentînd peste 50% din producția totală de blănuri colorate pe piața mondială.

**Royal silver.** Varietate de nură mutantă dominantă caracterizată prin cu-

loare albă, cu o dungă neagră pe tot lungul spinării.

**Rozătoare**, sin. *Rodentia*. Ordin de mamifere cu dentiția adaptată pentru roaderea produselor vegetale, cu incisivii foarte dezvoltăți, în formă de arc, fără rădăcină, și care cresc în tot cursul vieții; caninii lipsesc, între incisivi și măsele fiind un mare spațiu gol. Majoritatea au o prolificitate mare (ex. iepurele, șoarecele, castorul, veverița, popîndăul etc.). Dintre animalele de interes zootehnic sînt de menționat iepurii de casă și de cîmp, animalele de blană erbivore (nutria, chinchilla, bizamul etc.) și numeroase animale de experiență (cobai, hamsteri, șoareci, șobolani etc.).

**Rozitox.** V. Warfarina.

**Ruada.** Mișcare inversă cabrării, care constă în ridicarea trenului posterior de la sol, calul executînd o azvîrlire, sprijinindu-se pe trenul anterior. Este o mișcare caracteristică calului în libertate, cînd se apără de dușmani sau la comandă, prin dresaj.

**Ruda.** Populație ovină locală, neselectată, ce se crește în Albania, cu greutatea corporală medie de 35 kg, producția de lapte de 50 kg și cea de lînă de 1,3 kg. Se folosește la încrucișări cu Merinosul caucazian, pentru crearea unui tip de oaie cu producție mixtă (lînă-carne-lapte), adaptată condițiilor din R. P. Albania.

**Rugînie.** Varietate de oi țigăi, cu lînă albă, ceva mai fină și mai mătăsoasă, cu jarul de culoare roșcat-vulpiu, suficient de rezistente. Cuprinde un efectiv mic, răspîndit în zona montană și pre-montană.

**Rugozitate** (lat. *rugo*: zbîrcitură). Încrêțitură pe o suprafață dură, neregulată.

**Rujet.** Boală contagioasă, inoculabilă, provocată de *Eryzipelotrix rhusiopathiae*, frecventă la porc și manifestată prin exantem cu necroze cutanate, septemie etc.

**Rumegare.** Mod de digestie particular la mamiferele rumegătoare, care înmagazinează în rumen furajele nemestecate,

apoi sint readuse sub formă de boluri în gură, unde sint supuse unei remasticății, reinsalivații și redegluției, înainte de a redescinde în foios și chiag, pentru a fi supuse acolo digestiei gastrice.

**Rumegătoare.** Subordin de mamifere erbivore, de obicei biungulate, caracterizat prin prezența unui stomac format din patru compartimente (rumen, rețea, foios și cheag), prin existența funcției de rumegare și prin reducerea sau absența incisivilor de pe maxilarul superior și cheratinizarea acestei regiuni a intermaxilarelor. Cuprinde mai multe familii de animale, răspândite pe tot globul (camelide, tranquilide, moschide, cervide, antilocaprige, bovide). Unele au fost domesticate (taurinele, bivoli, oile, caprele, iacul, lama, renul, cămila).

**Rumen.** Cel mai voluminos compartiment al prestomacelor la rumegătoare, cu aspect de burduf strangulat longitudinal și prezentînd pe fiecare parte cite un șanț longitudinal (stîng și drept) rezultînd un sac dorsal și unul ventral: fiecare prezintă caudal cite un fund de sac (veziculele conice), extremitatea cranială a sacului dorsal comunicînd cu rețeaua printr-un larg orificiu rumoreticular.

**Ruminales (artere).** Artere desprinse din trunchiul celiac și distribuite rumenului, distingîndu-se: *o arteră ruminălă stîngă și o arteră ruminălă dreaptă.*

**Ruminită.** Inflamația primară (corpi străini, acțiuni chimice etc.) sau secundară (infecții, parazitoze, acidoză sau paracheratoză etc.) a rumenului, manifestată prin parezia prestomacelor, meteorism cronic, eructat fetid, durere locală ș.a.

**Rumino-lienală (arteră—).** Ramură a trunchiului celiac, la rumegătoare, cu origine variată, la marginea dorsală a rumenului separîndu-se într-o arteră lineală sau splenică și o arteră ruminălă dreaptă.

**Rumino-reticulară (arteră—).** Ramură a trunchiului celiac la rumegătoare, cu origine variată la nivelul jgheabului

esofagian terminîndu-se printr-o arteră reticulară și o arteră omaso-abomasică, la rîndul ei terminată printr-o arteră gastrică stîngă și o arteră gastroepiploică stîngă.

**Ruminotoxiemie.** Toxicoză dependentă de elaborarea și absorbția la nivelul rumenului a unor corpi cu acțiune toxică, observată în timpul acidozei ruminale sau a altor stări patologice care determină modificarea florei și a faunei ruminale.

**Ruperea arterei vaginale.** Complicație traumatică produsă în distrofiile grave la vacă, însoțită de hemoragie masivă și moarte rapidă.

**Ruff.** Sortiment de pene superioare (puf) rezultat prin jumulirea gîștelor pe viu.

**Ruptura uterului.** Accident de gestație sau provocat de o distocie, de intervenții obstetricale etc., condiționat cel mai adesea de o alterație patologică a peretelui uterin (cînd se poate produce sontan) și manifestat prin durere abdominală, hemoragie internă și externă, urmată de moarte în caz de neintervenție rapidă.

**Ruptură musculară.** Întreruperea continuității unui mușchi (parțial sau total), în urma unui traumatism, efort violent etc.

**Rusească. 1.** Rasă de iepuri de talie mică, de culoare albă, cu coada, urechile și extremitățile de culoare neagră (v. Himalaia). **2.** Rasă de găini (v. Albă rusească).

**Rusticitate.** Ansamblu de facultăți pe care le posedă un animal de a rezista variațiilor mediului (climat, temperatură, umiditate, alimentație, adăpost, îngrijire etc.) și de a continua să prospere. Rusticitatea este selectivă, un animal poate rezista la variațiile de temperatură, dar poate să fie sensibil la umiditate. Rusticitatea este apanajul natural al raselor sălbatice sau puțin ameliorate. În general, un animal rustic cere un minim de îngrijiri și acesta este apt să reziste la variațiile climatului și să



valorifice bine furajele sărace în substanțe nutritive, bogate în celuloză, de calitate inferioară. Rusticitatea se pare că diminuează odată cu avansarea procesului de ameliorare al animalelor.

**Rut** (lat. *rugitus*: răgnet, zbieret). Perioada de activitate sexuală la animalele sălbatice care revine ciclic, avînd durată variabilă. În timpul rutului se petrec unele transformări ale aparatului genital, iar uneori la păsări apare „haina de nuntă“.

**Rutilus rutilus carpathorossicus**. Pește dulcicol sau salmastru din familia *Cyprinidae*, din apele stătătoare sau lent curgătoare cu fund mîlos din bazinul hidrografic al Dunării. Are corpul alungit,

comprimat lateral și acoperit cu solzi relativ mari, coloritul cenușiu-verzui cu o nuanță albastră pe spate, iar pe laturi și abdomen argintiu. Are valoare mare economică.

**Rutilus rutilus heckeli**. Pește salmastru de 40—50 cm din familia *Cyprinidae* din Marea Neagră și Azov. Are corpul ovalar, comprimat lateral și acoperit cu solzi relativ mari. Capul scurt cu gura mică, subterminală. Dorsala începe din dreptul marginii posterioare a ventralelor. Coloritul corpului brun pe spate iar pe laturi alb. Vîrfurile înotătoarelor perechi negru. Se reproduce în fluvii în martie-aprilie și apoi reintră în mare. Are valoare mare economică.





**Saanen.** Rasă de capre, specializată în producția de lapte, răspândită în Elveția, Germania, S.U.A. etc. Are statura medie de 80 cm, greutatea corporală 50—80 kg, păr scurt și lins, de culoare albă, cu temperament vioi. Dă producții mari de lapte (800—2 000 l pe lactație) și se prcează la creșterea în stabulație.

**Sabalan.** Nouă varietate tetraploidă de raigras italian, creată în Franța, rezistentă la diferite boli, cu talie superioară, cu frunze fine și bine dezvoltate.

**Sabbia,** sin. *Nutria bej italiană* (v. Italiană bej).

**Sabiță.** V. *Pelecus cultratus*.

**Sable. 1.** sin. *Zibel, Neagră recesivă*. Varietate de nutrie, mutantă recesivă, care prezintă o culoare neagră cu nuanțe maro. Culoarea generală este mai deschisă pe partea ventrală. Ca structură a blânii prezintă un jar mai lung și mai fin, ceea ce constituie, după cerințele modei actuale, un defect. În prezent se utilizează pentru încrucișări cu standard, din care rezultă produși de tip standard dar având structură normală a blânii, uniformitate de nuanță pe întreg corpul și culoare maro închis uniform ceea ce o face aptă de a fi folosită în confecții fără o prealabilă vopsire; **2.** Varietate de nură mutantă dominantă (v. Blue-frost).

**Sable de Vosgi.** Rasă de iepuri formată în Franța prin încrucișări multiple la care au participat rasele Zibelină, Roșcat

de Turingia și Angora. Prezintă trunchiul îndesat dar armonios, blana cu desime mare, caracterizată prin culoarea părului de acoperire brună pastel și a pufului bej. Are ochii maro închis și ghearele brun-deschis, greutatea standard este cuprinsă între 2,5 kg și 3,5 kg.

**Sabloză** (lat. *sabulum* : pietriș), sin. *Colici sau boală de nisip, saburra*. Enteropatie determinată de ingestia nisipului sau pământului, o dată cu furajele murdărite, la animale cu pică (geofagie) etc. manifestată prin colici grave, semne de enterită și chiar manifestări de gangrenă sau perforare a intestinului.

**Sabrina.** Varietate nouă de raigras hibrid, creată în Franța, ca rezultat al hibridării dintre raigrasul italian și un raigras englezesc precoc. Are talie mare, frunziș mai bogat decât raigrasul italian și un procent de digestibilitate mai mare. Produce cantități mari de masă verde chiar și în al treilea an de producție, fiind apreciată ca una din varietățile cele mai productive care se găsesc în prezent în producție.

**Sac vitelin,** sin. *Veziica ombilicală*. Anexă sferică sau piriformă de pe fața ventrală a embrionului peștilor selacieni și teleosteeni, a reptilelor, păsărilor și mamiferelor, care cuprinde în ea vitelus nutritiv sau gălbenușul oului și al cărei perete este format din cele trei foițe embrionare. Sacul vitelin la pește persistă și la puietul tânăr.

**Saccharomyces cerevisiae**, sin. *Drojdia de bere*. Ciupercă talofită unicelulară microscopică din familia *Saccharomycetaceae*. Plante inferioare, saprofite care se înmulțesc asexuat prin inmugurire, iar sexuat prin ascospori sexuați. Se folosește la fabricarea berei și la dospirea piinii. Conține o serie de vitamine din complexul B și hormoni de creștere. Se folosește ca supliment proteic și în combaterea furunculozelor și avitaminozelor la animale.

**Saci aerieni.** Organe în formă de sac, caracteristice păsărilor, cu pereți subțiri, care provin din dilatarea pereților plămînilor. Prin aerul care intră în sacii aerieni se înlesnește respirația și scade greutatea specifică a corpului păsării în timpul zborului. În mod normal există cinci perechi de saci aerieni.

**Sacrificare.** Acțiunea de ucideră a animalelor domestice pentru obținerea cărnii. Sacrificarea se poate face cu sau fără asomare, fiind urmată de singurare prin jugulare sau injunghiere.

**Sacroiliacă** (articulația —). Articulația dintre sacrum și ficare coxal în parte distingîndu-se: o *articulație diartrodială* și o *sindesmoză* reprezentată prin ligamentul sacroiliac dorsal și printr-un ligament sacrosaciat.

**Sacrum** (osul —). Piesă osoasă a coloanei vertebrale, rezultați prin sudarea vertebrelor sacrate, situat pe plafonul bazinului. Prezintă un corp și două aripi. În urma sudării vertebrelor componente, pe fața ventrală s-au format o serie de găuri subsacrate (perechi), apofizele spinose putînd rămîne distincte, eventual distincte dar relativ reduse, sudate între ele într-o creastă sacrată medială sau epifizele spinose lipsind.

**Safir.** 1. Varietate de nură direcivă formată prin încrucișare între nurcile aleutine și Silverblue. Se caracterizează prin culoare generală albastruie, cu puful albastru strălucitor. Prezintă unele din defectele nurcii aleutine: fecunditate, prolificitate scăzute, sensibilitate la boala aleutină, viabilitate mai scăzută

etc.; 2. Varietate de nutria cu o culoare generală cenușiu argintie, rezultată din jar brumăriu închis, cu nuanță cenușiu-vioace și cu puf maro, puțin vizibilă sub părul de acoperire. Puii nou-născuți au, în jarul nărilor, câteva fire de păr albastru. Prezintă două subvarietăți: safir tipic și safir Steelblue, cu nuanțe mai închise. Prezintă o deosebită uniformitate a culorii și o desime mare a blăni.

**Safir de Groenlanda.** Varietate de nutria, caracterizată prin păr de acoperire brumăriu și puf bej cenușiu, apărînd cu o culoare generală bej argintie. Prezintă culori mai deschise pe fața ventrală. Se diferențiază două subvarietăți platinatate cu jarul și mai ales puful bej deschis și respectiv cu părul mult mai deschis care, pe abdomen, poate ajunge chiar alb.

**Sahel.** 1. Rasă de capre întilnită în zona sahelienă, caracterizată prin talie medie (80—85 cm, greutate 70—75 kg), schelet fin, profil corporal longiliniu (cap mic, cu coarne lungi și groase, urechi scurte, orizontale, trunchi relativ lung, adine, cu uger bine dezvoltat, membre lungi și fine), păr fin și scurt, robă neagră, albă și roșie. Are prolificitate ridicată, este rustică și manifestă aptitudine de lapte (100—120 l lapte și carne); 2. Rasă de ovine, crescută în condițiile aspre ale zonei saheliene. Prezintă două varietăți: oia Sahel cu păr scurt, răspîdită în Mauritania, Mali etc., care are talia de 82 cm și greutatea de 45 kg și aptitudine bună de carne; oia Sahel cu păr lung, răspîdită în aceeași zonă dar este mai mică și cu aptitudini mai slabe.

**Sahiwai.** Rasă de zeb originară din zona tropicală a Pakistanului, foarte apropiată de bovinele din Afganistan. Este o rasă rectilinie, longilinie și eumetrică, cu conformație proporționată, piele fină, păr scurt, aspru și uniform și roba roșcată. Este rustică, manifestă precocitate mijlocie, constituție robustă, dimorfism sexual pronunțat și rezistență mare la boli. Are aptitudine triplă c

lapte (3 000 l cu 5% grăsime), tracțiune și carne.

**Saint Bernard**, sin. *Bernardin*, *Alpin mastiff*. Rasă de ciini de pază de munte, specializată în salvarea și ghidarea oamenilor în munți. Prezintă un exterior caracteristic, cu capul gros și masiv, cu botul scurt și pătrat, stopul brusc și bine conturat, urechile atârșinate, spinarea largă și dreaptă, pieptul larg și adânc și coada lungă, susplantată. Blana poate fi cu păr lung sau scurt: varietatea cu păr lung, prezintă fire mai groase pe gât și franjuri pe coapse; varietatea cu păr scurt are firele mai strânse pe corp, netede și formând franjuri pe coapse și la baza cozii. Culoarea este albă cu pete portocalii, roșii sau chiar acaju (rar negre). Are în medie o talie de minimum 63—68 cm, în funcție de sex.

**Saint-cirons**. Rasă de taurine (v. Pirinei).

**Saint-Hubert**. Rasă de ciini de vânătoare specializată în urmărirea vinatului mare rănit (v. Linier englez Bloodhound).

**Saint-John**. Varietate mică a rasei de ciini Terra Nova (v.).

**Saint-Simon**. Linie importantă din rasa de cai Pur sînge de galop, ce se crește în U.R.S.S., caracterizată prin cai ușori și cu viteză mare pe hipodrom.

**Saivan**, sin. *Saia*. Adăpost pentru ovine, construit de regulă fără tavan, cu acoperișul din materiale ușoare (stuf, papură, scinduri etc.). În funcție de condițiile de climă, pot fi închise sau deschise (numai cu trei pereți).

**Saki**. Denumire generală pentru ciinii spanioli orientali mici, selecționați în forme pitice, ca rasa japonez-spaniol.

**Sală de muls**, sin. *Grup de mulgere*. Spațiu amenajat special, care permite de a obține de la vaci lapte curat și sănătos, cu minimum de forță de muncă. Se compune din: sală de așteptare a animalelor înainte de muls; sală sau platformă de muls de diferite tipuri

(brăduț, tandem sau rotativă); camere de răcire și colectarea laptelui; încăpere pentru spălarea și păstrarea vaselor de muls și rampă de predarea laptelui.

**Salhă**. 1. sin. *Fanon*. Pliuul pielii situat la marginea inferioară a gâtului bovinelor, care se întinde de la regiunea gânelor și pînă la piept. Este mai dezvoltată la zeb decît la taurine, la animalele primitive față de cele ameliorate și la tauri față de vaci; 2. Însușire de exterior la iepurii de casă, caracter de rasă care constă dintr-o cută a pielii, simplă sau dublă, localizată pe fața ventrală a gâtului.

**Salers**, sin. *Cantal*. Rasă de taurine originară din Franța, caracterizată prin dezvoltare hipermetrică, cap cu fața triunghiulară, scurtă, gît scurt la masculi și mai lung la femele, cu salba redusă, trunchi masiv, membre solide și musculoase, piele suplă, păr adesea frizat, roba uniformă, roșic-acaju. Este o rasă rustică, adaptată variațiilor climatice și transumanței, și longevitate mare. Are aptitudine mixtă: lapte (3 000 cu 3,8% grăsime) și carne.

**Salivar**. Care se referă la salivă: fistulă salivară, glandă salivară.

**Salivație** (lat. *salivatio*). 1. Secreție salivară; 2. Scurgere extrabucală a salivei (sin. *Sialoree*).

**Salivă** (lat. *saliva*: salivă, savoare). Lichid secretat de glandele salivare, la unele animale (om, porc), conținând ptialină și servind înmuierii alimentelor (insalivării), deglutiției etc.

**Salkowski** (metodă —). Metodă chimică de stabilire a diagnosticului de gestație, bazată pe reacția de culoare dintre hormonii estrogeni urinari și acidul sulfuric concentrat. Se poate folosi numai la solipe, în a doua parte a gestației.

**Salmo gairdneri irideus**, sin. *Păstrăv cucurbeu*, *Păstrăv american*. Pește răpitor dulcicol din familia *Salmonidae*, din apele reci curgătoare din America de Nord. În Europa a fost adus și se crește în păstrăvărie. Are corpul alungit, ușor comprimat lateral și acoperit cu solzi

relativ mici, coloritul brun-verzui cu puncte negre pe spate, laturile cenușii cu puncte negre, iar abdomenul argintiu. Înotătoarele neperechi, cu excepția anelei, cu puncte negre. Se reproduce artificial în primăvară. Are valoare economică foarte mare.

**Salmo salar**, sin. *Somon*. Pește răpitor, migrator potamotoc din familia *Salmonidae*, din bazinele hidrografice pendinte de Oceanul Atlantic, M. Nordului, M. Baltică, M. Albă și Oceanul Înghețat de Nord. Are corpul alungit cu contur rotunjit, coloritul albastru-cenușiu cu mici puncte sau stelute negre, iar abdomenul argintiu. Puietul este cenușiu-verzui cu puncte negre pe spate. Pe laturi 8—12 pete transversale negre. Urcă pe riuri în noiembrie-martie și depune 800—1 000 icre în mici gropițe în zona păstrăvului. Pește cu mare valoare economică și pescuit sportiv.

**Salmo trutta fario**, sin. *Păstrăv indigen*, *Păstrăv de munte*. Pește răpitor dulcicol de 20—30 cm din familia *Salmonidae*, din apele curgătoare reci de munte din Europa și Asia Mică. Are corpul alungit, ușor comprimat lateral și acoperit cu solzi mici. Capul mare cu gura largă terminală și prevăzută cu dinți, coloritul corpului verde-măsliniu, cu pete negre în șiruri longitudinale pe spate, Pe laturi pete roșii cu chenar alb. Depune icrele în mici gropițe pe fundul râurilor în noiembrie-decembrie. Are valoare economică foarte mare.

**Salmo trutta labrax**, sin. *Păstrăv de mare*. Pește răpitor marin de 30—100 cm din familia *Salmonidae* din Marea Neagră. Are corpul alungit, ușor comprimat lateral și acoperit cu solzi relativ mici. Botul este obtuz cu gura largă cu dinți. Coloritul corpului argintiu cu pete mici negre și câteva pete roșii în formă de litera X. Se reproduce primăvara în aprilie-mai, în fluvii. Are valoare economică mare.

**Salmo trutta lacustris**. Pește răpitor dulcicol, din familia *Salmonidae*, din apele stătătoare reci din Europa nordică,

Alpi, Caucaz. Are corpul alungit, ușor comprimat lateral și acoperit cu solzi relativ mari. Botul obtuz, cu gura largă prevăzută cu dinți. Există o înotătoare adipoasă. Coloritul corpului argintiu, cu o nuanță verzui pe spate și cu pete negre. Depune icrele în apele curgătoare sau lacuri. Are valoare economică mare.

**Salmon**, sin. *Păstrăv*. Nume comun pentru mai multe specii de pești din familia *Salmonidae* (v. *Salmo*).

**Salmonella**. Gen de bacili patogeni nesporulați, Gram-negativi, din familia *Enterobacteriaceae*.

**Salmonella choleraesuis**, sin. *S. suis-pestifer*. Bacterie din genul *Salmonella* care reprezintă un invadator secundar al porcilor în holera porcului; poate cauza leziuni localizate, febră enterică sau gastroenterite la oameni.

**Salmonella pullorum**. Bacterie din genul *Salmonella*, care cauzează boala pullor sau diareea albă bacilară a puilor.

**Salmonella typhi-murium**, sin. *Salmonella aertrycke*. Bacterie din genul *Salmonella* care produce tifosul șoarecilor și păsărilor, descoperită de Löffler în anul 1890. Poate produce gastroenterite la oameni.

**Salmoneloză**, sin. *Paratifoză*, *tifoză*. Boală infecțioasă, de sine stătătoare sau condiționată, produsă de specii diferite din genul *Salmonella*, la majoritatea mamiferelor sau păsărilor, mai ales la tineret, cu evoluție sporadică sau enzootică supra-acută, acută sau cronică, sursa de infecție fiind de cele mai multe ori exogenă (animalele purtătoare, bolnave, trecute prin boală, furajele, solul, produsele de origine animală contaminate etc.), mai rar endogenă.

**Salmonicultură**. Ramură a pisciculturii care se ocupă cu reproducerea, creșterea, furajarea și comercializarea păstrăvului curcubeu precum și cu reproducerea salmonidelor dulcicole și marine migratoare și repopularea apelor naturale. În ultimii ani salmonicultura în locurile de acumulare a luat o dezvoltare mare, pentru creșterea salmonidelor în scop intensiv.

**Salmonide** (*Salmonidae*). Familie de pești teleosteeni, dulcicoli sau marini migratori, caracterizați prin talie mijlocie, aproximativ cilindrică ca formă. Au o înotătoare adipoasă. Gura largă sau mică cu dinți. Linia laterală este bine conturată. Solzii de pe corp sînt cicloizi. Icrele sînt mari și bentonice. Trăiesc în ape dulci, mai ales în cele de munte (ex. păstrăvul, fîntinelul, loștrița, lipanul) și în mări (somonul, keta). Salmonidele constituie obiectul unui intens pescuit ;

**Salpingită** (gr. *salpinx* : trompă). Inflamația oviductului (trompei uterine).

**Salpingo-ovariță**. Inflamația simultană a oviductului și ovarului.

**Salpinx**. Termenul anatomic în nomenclatura internațională a oviductului (trompa lui Falope).

**Salsk**. Rasă de oi cu lînă fină, formată în U.R.S.S. pe baza oilor Merinos Novocaucazian, ameliorată prin încrucișare cu rasa Rambouillet american. Se caracterizează prin constituție robustă, talie mare și o bună producție de lînă. Este bine adaptată la condițiile de stepă uscată din nordul Caucazului.

**Salt**, sin. *Săritură*. Mișcarea pe care o face animalul liber sau încălecat, cînd trece peste obstacolele naturale sau artificiale, la sau sub nivelul terenului, fie de pe loc, fie din mers. După nivelul obstacolului abordat saltul poate fi : *salt în înălțime*, și *salt în lungime*.

**Salubrizare**. Acțiune întreprinsă cu diferite metode și mijloace pentru a salubritiza mediul de viață.

**Salubru** (lat. *saluber* : sănătos, folositor sănătății). Se utilizează în igienă pentru a desemna terenurile și construcțiile care contribuie, prin calitățile lor, la menținerea sănătății animalelor.

**Saluki**. Rasă de ciini gonitori orientali (v. Ogar persan).

**Salvelinus fontinalis**, sin. *Păstrăv fîntinel*. Pește răpitor dulcicol din familia *Salmonidae*, din apele rezezi de munte din America de Nord. A fost acclimatizat și în Europa. Are corpul alungit, aproximativ cilindric, coloritul măsliniu cu dungi pe spate, laturile portocalii cu

puncte roșii sau galbene cu chenar albastru, iar abdomenul cenușiu cu o nuanță portocalie. Are valoare economică mare.

**Samarang**. Rasă de găini pitice, originară din Japonia cu greutate de 600—800 g.

**Samarkand 114**. Rasă de viermi de mătase, bivoltine, cu producții ridicate, ce se crește și în țara noastră.

**Samoyed**. Rasă de ciini de tracțiune din regiunile reci. V. Spitz Samoyed.

**Samur**, sin. *Zibelină* (*Martes zibellina*). Mamifer carnivor din familia mustelidelor, cu blana neagră sau de culoare sură și cu o pată albă pe piept. Trăiește în U.R.S.S., unde se crește în captivitate, Mongolia și nordul Chinei. Blana sa este foarte apreciată.

**S.A.N.** V. Substanțe azotate neproteice.

**Sandfarbig**. Varietate de nutrie (v. Platinată).

**Sangvin** (lat. *sanguis-inis*). Care se referă sau aparține singelui ; elemente sanguine, vase sanguine etc.

**Sangvinolent** (lat. *sangvinolentus* : plin cu sînge). 1. Care are culoarea singelui ; 2. Care este amestecat cu sînge.

**Santa Gertruda**. Rasă de bovine formată în Texas, prin încrucișarea dintre rasa Shorthorn și zebul Brahman. Se caracterizează prin dezvoltare bună (talie 127—128 cm, greutate 550—600 kg), format corporal dreptunghiular și culoare roșie. Manifestă o mare capacitate de adaptare, atît la zonele temperate cît și la cele tropicale, putere ridicată de asimilare a hranei, precocitate pronunțată, rezistență la boli tropicale (piroplasmoză și paraziți cutanați), temperament liniștit și aptitudine bună pentru carne (fină, marmorată, perselată), dar cu tendință de a depune grăsimi superficială.

**Santorini** (canalul). Termen utilizat adesea pentru definirea canalului pancreatic secundar.

**Saponină**. Glucozid de origine vegetală cu acțiune de suprafață, favorizînd difuziunea lichidelor prin țesuturi, hemo-

liza etc. sau avînd acțiune toxică (sapotoxină).

**Sapotoxine.** Principii toxici prezenți în unele plante (neghina, săpunarița, rodul pămîntului etc.) care produc tulburări la animalele care le consumă.

**Saprobii** (gr. *sapros*: putred; *bios*: viețuitoare). Organisme care indică conținutul apei în substanțe organice în diferite faze de descompunere.

**Saprofag.** Care se hrănește cu materii organice în descompunere.

**Saradjin.** Rasă de oi de carne și grăsimi, din grupa oilor Kurdiuk, ce se crește în U.R.S.S. Se caracterizează printr-o lînă groasă și uniformă. Se crește în R.S.S. Turkmene și este parțial înlocuită cu rasa Karakul.

**Sarcoel** (gr. *sarx*, *sarko*; carne; *kelle*: tumoare). Termen general pentru definirea unei tumori testiculare.

**Sarcoid.** Erupție nodulară dermică, întilnită la taurine, produsă de *Mycobacterium lacticola*, germen foarte patogen care provoacă reacții multiple, animalul bolnav reacționînd la tuberculină.

**Sarolemă** (gr. *sarx*: carne, mușchi, *lema*: piele). Membrana celulei musculare.

**Sarcom** (gr. *sarcos*: carne). Neoplasm malign, cu evoluție rapidă, în principiu cu origine conjunctivă (sau din țesuturile derivate) întilnit la tineret și prezentînd un aspect extrem de polimorf, cu tendință excesivă la metastaze.

**Sarcomatoză.** Termen utilizat pentru definirea unei stări patologice caracterizate prin apariția de sarcome diseminate.

**Sarcoplasmă.** Citoplasma fibrei musculare.

**Sarcopt** (gr. *sarcos*: carne, *koptein*: a tăia). Parazit extern, acarian cu patru perechi de picioare, trăind și dezvoltîndu-se în epidermul tuturor speciilor, unde sapă galerii microscopice, provocînd prurit, depilație etc.

**Sarcosporidioză.** Parazitoză produsă de *Sarcocystis*, avînd caracter benign, cel mai adesea fiind descoperită la abator. În invazie masivă pot fi observate tume-

facții labiale, faciale, edem al jghebului limbii, dificultăți dinamice etc.

**Sarda.** 1, sin. *Brună sardă*. Rasă de taurine autohtone din Sardinia, crescută în zonele mai sărace ale insulei. Are statură redusă, trunchi strîmt, membre scurte, culoare alb-gălbui, de diferite nuanțe. Este foarte sobră și rustică și se folosește pentru muncă, carne și lapte; 2. Rasă de oi de lapte, italiană, crescută în Sardinia, avînd două varietăți (de cîmpie și de munte), diferențiate prin talia și producția lor. Are capul cu profil ușor convex, cu coarne mari la femele și foarte reduse la masculi, membre lungi și subțiri, lînă grosolană, în general de culoare albă. Aptitudinea principală este producția de lapte (peste 120 l pe lactație); 3. Rasă de porci, caracterizată printr-o dezvoltare redusă (60–70 kg), de culoare variată (negru, cenușiu, bălțat), cu cap conic, rit alungit, trunchi scurt și strîmt, membre lungi, peri mari formînd coamă de-a lungul spinării; 4. Populație cabalină, derivînd din calul oriental introdus în timpul dominației Maurilor. Are statură redusă (1,31–1,50 m), constituție robustă, forme armonioase și o conformație foarte asemănătoare cu cea a calului arab. Se folosește pentru șa și tracțiune ușoară; 5. Rasă de asini din Sardinia, caracterizată prin dezvoltare corporală mică (tală 90–110 cm), cap mic, urechi mari și drepte, gît subțire, trunchi dezvoltat, membre scurte, proporționate și robuste, cu copite bine conformate, înalte și rezistente, culoare vinată sau șoricie. Este rustic, rezistent, sobru, cu aptitudine pentru port samar și tracțiune.

**Sarda sarda.** Pește răpitor marin de cîrd din ordinul *Perciformes*, din Marea Mediterană, M. Marmara și Marea Neagră. Are corpul fusiform, comprimat ușor lateral și acoperit cu solzi mici. coloritul albăstrui pe spate, iar pe laturi și abdomen argintiu și cu dungi întunecate. Are valoare economică mare.

**Sardina pilchardus sardina.** Pește marin pelagic, din familia *Clupeoidae* din



Oceanul Atlantic, M. Mediterană și Marea Neagră. Are corpul gros, alungit, cu abdomenul comprimat lateral și este acoperit cu solzi mari, coloritul albastru pe spate și argintiu pe laturi și abdomen. Are valoare economică.

**Sardinella aurita.** Pește marin de 20—22 cm, din familia *Clupeidae*, din Oceanul Atlantic, M. Mediterană și excepțional M. Neagră. Are corpul alungit și ușor comprimat lateral, coloritul albastru, cu luciu metalic pe spate, iar pe laturi și abdomen argintiu. Are valoare economică mare.

**Sarsela** (*Anas querquedula*). Specie de rață mică; pasăre de vînat migratoare (de pasaj și oaspete de vară) cu greutate de 300—400 g.

**Satin.** Rasă de iepuri de casă formată în S.U.A. prin fixarea unei mutații care determină o blană strălucitoare, de o mătăsozitate excepțională. Prezintă trunchiul de lungime medie și evident indelat, urechile largi și greutatea corporală de 2,7—3,6 kg.

**Satinat.** Defect al gogoșilor de mătase manifestat prin porțiuni netede și lucioase, ca urmare a lipirii gogoșii de suprafața netedă în timpul îngogoșării. Gogoșile satinatate se filează greu sau nu se pot fila.

**Satineți.** Porumbei pescăruși albi cu capacele aripilor și coada formate din pene albe marginatate cu negru (satineți propriuși), pe cînepiu respectiv ciocolatiu (bruneți), pe galben (sulfureți). Dacă au capetele colorate, varietățile respective se numesc vizori.

**Saturnism** (lat. *saturnus*: plumb). Intoxicație cu plumb sau cu compușii săi.

**Savoare.** Calitate a cărnii de măcelărie care este perceptibilă prin gust. Această însușire nu trebuie confundată nici cu frăgezimea și nici cu suculența cărnii.

**Savoiarda.** Rasă de taurine (v. Taurina).

**Saxa.** Rasă germană de găini, cu trei varietăți: neagră, albă și porumbacă. Are o greutate medie de 2—2,5 kg la

găină și 2,5—3 kg la cocoș și produce ouă mici (55 g) pigmentate în brun deschis. Prezintă o direcție oblică a trunchiului, o dezvoltare puternică a abdomenului, cu creastă simplă, mică și ochii roșii portocalii la varietățile albă și porumbacă sau cenușii la păsările negre. Are urcchiușe albe și fluire cenușii la varietatea neagră sau albe la celelalte varietăți.

**Sămînță de viermi de mătase**, sin. *Ouă de Bombyx mori*. Datorită dimensiunilor mici ale ouălor (0,5—0,8 mg) care se aseamănă cu sămînța de mac, acestea sînt cunoscute în practica sericicolă sub numele de sămînță de viermi de mătase.

**Săruri minerale.** Substanțe nutritive esențiale pentru alimentația animalelor. Prezența lor în rațiile furajere, în anumite proporții, este obligatorie pentru menținerea vieții și realizarea producțiilor planificate. Se împart în macroelemente (v.) și microelemente (v.).

**Sborul de orientare.** Primele sboruri ale albinelor, efectuate pe timp frumos și călduros, în vederea eliminării excrementelor și memorării poziției stupului.

**Seabie** (lat. *scabies*: rîie) *rîie*. Parazitoză cutanată, pruriginoasă, eritemo-crustoasă etc.

**Scandinav buff.** Varietate de nurcă (v. Buff albino).

**Scapular.** Care se referă la spată (regiunea scapulară), aparține spetei (spina scapulară) sau are contingențe cu spata.

**Seapulă** (lat. *scapula*: spată). Os lătit component al centurii scapulare; la mamifere are în general, o formă lătită triunghiulară, unghiul ventral articulîndu-se cu humerusul printr-o cavitate glenoidală, flancată de un tubercul supraglenoidal, prelungit cu o apofiză coracoidă.

**Seara Beaufort.** Metodă de apreciere a vitezei vîntului, după o scară gradată în funcție de efectele pe care acestea le are asupra obiectelor de pe suprafața solului.

**Scara termometrică.** Scară pentru determinarea valorilor temperaturilor. Cele mai cunoscute scări termometrice sînt: *scara Celsius*, ale cărei puncte fundamentale sînt temperatura de topire a gheții (0°C) și temperatura de fierbere a apei (100°C); are 100 de diviziuni (0—100°C); *scara Reaumur*, care inițial, a avut un singur punct fundamental (temperatura de topire a gheții, 0°R), iar ca unitate cantitatea cu care trebuia ridicată temperatura pentru ca alcoolul folosit să se dilate cu 1% (are 80 diviziuni (0—80°R)); *scara Fahrenheit*, ale cărei puncte fundamentale sînt temperatura unui amestec cu refrigerent cu tipirig (0°F) și temperatura corpului unui om (100°F) — are 180 diviziuni (32—212°F). Aceste trei scări sînt dependente de proprietățile substanței folosite (mercur, alcool etc.). *Scara Kelvin*, denumită și scara termodinamică absolută, are ca punct fundamental cea mai scăzută temperatură posibilă — zero absolut (—273,15°C). Unitatea de măsură este  $1^{\circ}\text{K} = 1^{\circ}\text{C}$ .

**Scardinius erythrophthalmus**, sin. *Roșioară*. Pește dulcicol sau salmastru din familia *Cyprinidae*, din apele stătătoare sau în cursul inferior al râurilor, din Europa, Asia Mică și nordul Asiei. Are corpul ovalar, comprimat lateral și acoperit cu solzi mari, coloritul măsliniu cu o nuanță albastruie sau cenușie pe spate, argintiu pe lateri și alb pe abdomen. Caudala, anala și ventralele au virful roșu. Are valoare economică relativ redusă.

**Scardinius erythrophthalmus racovitzai**. Formă de roșioară adaptată la ape termale, la temperaturi de 28—30°C. Are corpul de 9,3 cm lungime. A fost găsită la băile 1 Mai. Valoare economică redusă.

**Scarificare. 1.** Termen definind o traumă cutanată superficială, în general avînd aspectul unor zgirieturi limitate la epiderm (eventual și la straturile superficiale ale dermului), provocată cu un instrument special (scarificator), în ve-

derea vaccinării; **2.** Operație de executare a traumelor amintite.

**Scatol** (gr. *skor*, *skatos*: excrement). Substanță chimică azotată naturală, rezultată din putrefacția albuminelor în intestinul gros. Scatolul se elimină prin fecale și uneori prin urină.

**Schelet. 1.** Termen general pentru formațiunile de susținere distingîndu-se: *schelet osos* (formînd complexul principal de susținere al corpului, cuprinzînd craniul, coloana vertebrală, sternul, coastele și oasele membrelor), *schelet cartilaginos* (format din piesele cartilaginease ale unor formațiuni sau organe: scheletul laringelui, cartilajele urechii externe etc.) și *schelet membranos* (reprezentînd trama de susținere, servind la inserția unor mușchi: scheletul fibros al faringelui, al vălului palatin etc.); **2.** Totalitatea picelor osoase care intră în componența organismului animal.

**Shetlandpony.** Rasă de cai ponei, ce se crește în Germania, din anul 1900. Are talia de cca 1 m, cu capul mic și cîrn, crupă rotundă și musculoasă, membre fine dar robuste, cu păr lung și abundent în coamă, moț și coadă. Se folosește pentru tracțiune ușoară și călărie pentru copii.

**Schietti.** Grup de varietăți de culoare de porumbei din rasa Modeneză (v.).

**Schipperake.** Rasă de ciini de însoțire formată probabil pe teritoriul actual al Belgiei, cu cel puțin trei secole în urmă, fiind o formă redusă a unui ciine ciobănesc belgian și după unii autori metisată cu o rasă în prezent dispărută, Lenvanaar. Se caracterizează prin talie mică, cap de vulpe cu bot ascuțit și urechi mici, purtate drept și îmbrăcăminte de păr lung formînd guler și jăbou precum și pantaloni pe membrele posterioare. Coada se amputează. Se admite numai culoarea neagră. Are o greutate de pînă la 8 kg.

**Shirazi.** V. Brumăric.

**Schizocefal.** Monstru avînd capul divizat (fisurat) longitudinal.

**Schleiss.** Sortiment de pene constituit din semilame ale penelor mari de

giscă și rață, desprinse manual de pe rahis pentru a se putea valorifica și penele mari, rigide obținute de la palmipede (sînt admise max. 5% pene de găină).

**Schleswig.** Rasă grea de cai originară din R.F.G. caracterizată prin dezvoltare corporală hipermetrică, format dreptunghiular, profiluri breviforme, conformație specifică calului greu, constituție robustă-afinată, temperament liniștit, aptitudine unilaterală (tracțiune).

**Schnauzer, sin. Grifon.** Grup de rase de ciini formate în Germania, caracterizate prin păr lung și aspru, formînd pe față mustați și barbă caracteristice. Se cunosc trei rase: Schnauzer uriaș (ciine de însoțire), Schnauzer mijlociu (ciine de însoțire și șoricar) și Schnauzer pitic (ciine șoricar și de apartament). În SUA și Canada Schnauzerii mijlociu și pitic sînt înregistrați în grupa terrierilor.

**Schnauzer mijlociu.** Rasă de ciini (probabil cea mai veche rasă de Schnauzer), care în trecut a fost bine utilizată în conducerea cirezilor, și în combaterea rozătoarelor. Astăzi este apreciată pentru acțiunile de însoțire și de pază. Prezintă cap rectangular, trunchi compact și scurt, coada se amputează astfel încît să se mențină între 2,5 și 5 cm. Are păr dur, cu o lungime de 4 cm pe întreg corpul și aceleași mustați și barbă ca la Schnauzer uriaș. Culorile mai răspîndite sînt cenușie, cenușiu-argintie și neagră. Talia este în medie de 45—50 cm.

**Schnauzer pitic (ger. Zwergschnauzer).** Rasă de ciini formată în Germania din Schnauzer mijlociu cu infuzie de terrier, cu talie nu mai mare de 35 cm și nu mai mică decît 30 cm. Prezintă un cap mai alungit și mai fin decît celelalte două varietăți. Trunchi tot atît de lung cît și de înalt, urechi drepte dacă sînt tăiate parțial sau cu virful îndoit în V, dacă nu sînt tăiate, coada se amputează. Părul aspru și lung.

**Schnauzer uriaș, sin. Reisschnauzer, Munchenerund, Ciine de München.** Rasă

de ciini utilizată în trecut în conducerea cirezilor de animale mari și în prezent ciine de însoțire. Are blana cu păr dur și dens, de culoare mai ales neagră, formînd pe cap mustați și barbă. Capul este rectangular și în raport cu lungimea trunchiului mai puțin lung decît la Schnauzer mijlociu. Urechile sînt purtate drept dacă au fost parțial tăiate sau cu virful curbat în V dacă nu au fost tăiate. Trunchiul masiv, cu pieptul accentuat profund. Are o talie de 53—68 cm.

**Schneeweiss, sin. Snow white, Albă nealbinotică.** Varietate de nutrie, mutație dominantă, caracterizată prin culoare uniform albă. Se deosebește de nutria albinotică prin culoarea albastră închis, aproape neagră, a pupilei. La împerecherea în sine se obține o prolificitate redusă așa încît pentru producție se preferă încrucișarea cu standard și practicarea încrucișării de întoarcere.

**Schophthalmus maoticus.** Pești răpitori marini din ordinul *Pleuronectiformes*, trăiește pe fundurile nisipoase din apropierea țărmului (puietul) și la adîncimi de 50 m (adultii), din M. Neagră și M. Azov. Are corpul plat cu contur ovalar și acoperit cu butoni osoși și cu ghimpi, coloritul brun-cenușiu cu pete albe și negre pe fața zenitală și albă pe cea nadrială. Are valoare economică ridicată.

**Schophthalmus rhombus.** Pește marin din ordinul *Pleuronectiformes*, trăiește pe fundurile nisipoase pe lingă țărmul european. În Marea Neagră este rar. Are corpul plat cu contur ovalar alungit și acoperit cu solzi mici (lipsește butonul osoși), coloritul brun-cenușiu cu pete brune-roșcate pe fața zenitală și înotătoare. Are valoare economică mare.

**Schwäbisch — Hallische.** Rasă locală de porci, ce se crește în Wurtemberg (R. F. a Germaniei), de culoare albă pe trunchi și membre și neagră pe cap și pe crupă. Se distinge prin mare sobrietate și rezistență, o foarte bună prolificitate și o bună aptitudine pentru producția de carne.

**Schwarzloch**, sin. *Black and tan*. Rasă de iepuri originară din Anglia, formată prin încrucișări între rasele Argintiu, Olandez și iepurele sălbatic. Este o rasă mică (2,2—3 kg) și prezintă o culoare complexă : negru pe spinare și flancuri și galben roșietic pe piept, abdomen, fața inferioară a cozii, fețele interioare ale membrilor, în jurul ochilor și în interiorul urechilor.

**Schwyz**. Rasă de taurine originară din Elveția, crescută pentru producția de lapte și carne. Culoarea corpului este brună uniformă, cu anumite zone de nuanță deschisă (abdomen, uger, părțile interne ale membrilor etc.). În jurul botului prezintă o regiune îngustă, circulară de culoare albă. Greutatea corporală a vacilor este de 500—600 kg, iar a taurinelor de 750—900 kg. Producția medie de lapte variază între 3 200—4 500 litri, liniile și familiile selecționate ajungând la peste 5 000 litri lapte.

**Sciatic**. V. Ischiatic (nervul).

**Scizură** (lat. *scissura* : tăietură, despărțire). Șanț adânc care străbate suprafața unor structuri (oase, creier, viscere) și le împarte uneori în segmente bine individualizate (ex. scizura interemisferică cerebrală, scizura hepatică etc.).

**Sclerodermia porcină**. Afecțiune cutanată, frecventă la vierii bătrâni, negrijii, caracterizată printr-o indurație circumscrișă sau difuză a tegumentului, însoțită de atrofie și scleroză subcutanată.

**Sclerodermie** (gr. *skleros* : dur, *derma* : piele). Îngroșarea și indurarea pielii și a țesutului subcutanat.

**Scleroproteine**. Proteine de tip fibrilar, exercitând în organismul animal un rol de susținere, de protecție și de rezistență mecanică; intră în constituția țesuturilor conjunctive, de susținere și epidermice. În organism se află sub formă solidă și prezintă un conținut ridicat în oxigen și scăzut în azot. Din grupa scleroproteinelor fac parte: keratinele, elastinele, fibroina, miozina, fibrinogenul.

**Sclerot**. 1. V. *Claviceps purpurea*; 2. Organ de rezistență la unele ciuperci.

**Sclerotieă** (gr. *skleros* : dur, tare): Membrană fibroasă care reprezintă învelișul extern al globului ocular pe cea mai mare parte a suprafeței sale, excepțind polul anterior, acoperit de corneea transparentă.

**Scleroză** (gr. *skleros* : dur, tare). Indurarea unui țesut sau organ datorită proliferării active a țesutului conjunctiv existent în acesta.

**Scoarța cerebrală**. V. Cortex cerebral.

**Seobar**. V. *Chondrostoma nasus*.

**Scobitoare de copită**. Instrument metallic, de formă triunghiulară, prevăzută cu miner. Se întrebuințează la curățirea copitei de crotinele sau pietrele intrate în furcuță sau între cele două ramuri ale potcoavei.

**Scoică**. 1. Tară falangienă (excreșcență osoasă, exostoza) localizată pe fața anterioară sau pe fețele laterale ale chișitei și coroanei calului; Cînd se întinde pe toate fețele se numește scoică inelară. Este mai frecventă la membrele anterioare, fiind produsă de cauze congenitale (constituție slabă) sau dobîndite (aplomburi defectuale); 2. Nume dat mai multor specii de moluște care au corpul adăpostit într-o cochilie bivalvă (de ex. scoica de baltă, scoica de rîu); 3. Nume dat cochiliei melcilor și lamelibranhiatelor.

**Scolex**. Nume dat capului de tenic. Are forma unei mici umflături cu diametru de 1 mm și organe de fixare (ventuze, cîrlige etc.) cu care tenia se prinde de peretele intestinului.

**Scolex pleuroneetes**. Vierme parazit nespecific, comun în tubul digestiv la peștii marini.

**Scolioză** (gr. *skolios* : strîmb). Încovoieră laterală a coloanei vertebrale.

**Scomber scombrus**, sin. *Scrubia albastră*. Pește răpitor marin de cîrd, pelagic din ordinul *Perciformes*, din Oceanul Atlantic, M. Baltică, M. Nordului, M. Mediterană și M. Neagră. Are corpul alungit, fusiform, cu spatele și abdomenul rotunțite, iar pedunculul caudal îngustat, solzii mici și uniformi, coloritul pe spate albăstrui-verzui cu dungi întu-

necate dispuse transversal iar pe laturi și abdomen cenușiu-argintiu. Are valoare economică ridicată.

**Seombroidei.** Pești răpitori marini de talie mijlocie sau mare cu mare valoare economică. Au corpul fusiform cu solzi mici sau fără solzi. Gura este mare și cu numeroși dinți. În Marea Neagră sînt cunoscute cinci genuri : Xiphias, Scomber, Pneumatophorus, Sarda și Thunnus.

**Scones** (*Mephitis mephitis*). Mamifer crescut în captivitate pentru blana sa valoroasă, în multe țări din America și din Europa. Ca urmare a selecției au luat naștere mai multe tipuri, diferite ca mărime (în jurul a 50 cm) și culoare (de la negru pînă la alb). Se crește în amenajări speciale (voliere). Are o durată a gestației de 63 zile și produce 4—12 (7) pui la o fătare.

**Scorbut** (oland. *scherbuik*). Formă de manifestare a avitaminozei C, observată mai ales la porci și căței, caracterizată prin oboseală, decubit prelungit, tulburări în prehensiune și masticție, slăbire, deformări articulare, sindrom hemoragipar dependent de fragilizarea vasculară ș.a.

**Scorpaena porcus**, sin. *Scorpie de mare*. Pește marin, bentonic din ordinul *Perciformes* din Oceanul Atlantic, Marea Mediteraneană, Marea Neagră. Are corpul alungit, comprimat ușor lateral și acoperit cu solzi ctenoizi, coloritul cafeniu cu pete și dungi negre, abdomenul cenușiu. Are valoare economică redusă. Este periculos întrucît are spini veninoși la anală, ventrale și dorsală.

**Scorpaenidae.** Familie de pești din ordinul *Perciformes*, din subordinul *Catloidei*, cuprinzînd mulți pești tropicali, dintre care unii sînt veninoși.

**Scotch Duck Dog.** Noul ciine scoțian scotocitor de rațe. Rasă de ciini formată din rasa Retriever Chesapeake, care ateargă rapid scotocind malurile și desigurile cu apă mică, prin zgomot stîrnind rațele. Are o talie de 50 cm și o greutate de 23 kg și prezintă culoarea roșie a vulpii. Are aptitudini deosebite pentru aport.

**Scotch Fancy**, sin. *Canarul scoțian*. Rasă de canar, înalt pe picioare, cu spinarea curbată, cu coadă în formă de semilună și cu cîntec melodios.

**Scotch Highland.** Rasă de taurine foarte veche, originară din regiunea muntoasă a Scoției. Se caracterizează prin dezvoltare relativ mică., conformație asemănătoare cu a rasei Shorthorn (păr abundent și lung pe tot corpul, dar mai ales pe frunte și git, și roba neagră dar și roșie, galbenă sau argintie. Este o rasă docilă, rezistentă, rustică, adaptată la climat aspru și sărăcăcios și au aptitudine de carne.

**Scotch-Terrier**, sin. *Terrier Scoțian*. Rasă veche de ciini engleză, cu cap lung, urechi mici și ascuțite, cu sprincene și mustați dezvoltate, cu picioare puternice acoperite cu păr lung.

**Scotofobina.** Polipeptidă constituită din 14 aminoacizi, izolată din creier. Funcția biochimică este asociată cu procesele de memorare (învățare) la animale; este implicată în codificarea — la nivelul sistemului nervos central — a informației primite din mediul ambiant. Reprezintă baza moleculară a „învățării“ animalului de a se adapta la un anumit stimul.

**Scoțiana.** Rasă de oi (v. Blackfaced).

**Scrotal.** Care se referă la scrot sau aparține acestuia.

**Serotum.** Îvelitoarea testiculară cea mai externă, care rezultă din modificarea pielii, în sensul reducerii producției piloase, măririi elasticității și creșterii numărului de glande sebacee și sudoripare. Formează o pungă pentru ambele testicule.

**Serumbie albastră.** V. *Scomber scombrus*.

**Serumbie de Dunăre.** V. *Alosa pontica*.

**Serumbie de Mare.** V. *Alosa macotica*.

**Seuamă.** V. *Sevamă*.

**Seutul lui Guenon**, sin. *Stema lui Guenon*. Zonă în formă de S situată în regiunea perineală și mamară a vacilor, delimitată prin poziția perilor fini, diferită față de cei din regiunile vecine cu care se încrucișează.

**Sevama**, sin. *Scuamă* (lat. *squama*: solz). Lamelă epidermică ce se detașează în urma infiltrațiilor cutanate, în dermatoze etc. În funcție de dimensiuni sevamele pot fi: furfuracee (tărițoase), făinoase, solzoase etc.

**Sebaceu**. 1. Care are aspectul secului; 2. Care conține sebum sau care produce sebum; glande sebacee etc.

**Sebastes marinus**. Pește răpitor, vivipar, marin de aproximativ 1 m din ordinul *Perciformes*, din Oceanul Atlantic de Nord, M. Nordului, M. Albă, Spitzberg și coastele Norvegiei. Are corpul îndesat și ușor comprimat lateral. Capul mare, cu gura largă și prevăzută cu țepi. Coloritul corpului roșcat mai închis și pe spate și cu o nuanță alburie pe abdomen. Are valoare economică.

**Seboree** (lat. *sebum*; seu, *sebum*; gr. *rhein*: a curge). Secreție excesivă de sebum, caracterizată clinic prin aspect uleios al părului și pielii (*S. olcosa*) sau prin formarea de cruste seboreice de tipul mătreței (*S. sicca*).

**Sebright Bantam**. Rasă de găini pitice formată în Anglia. Cu o greutate medie de 600—800 g; rasa este caracterizată prin colorit atractiv la toate variațiile de culoare și printr-o conformație caracteristică, cu aripile purtate în jos, brăzdind pământul. Nu are importanță economică; se crește pentru ornament.

**Sebum** (lat. *sebum*: seu, grăsime). Termen latin utilizat pentru definirea producției glandelor sebacee.

**Secară** (*Secale cereale*). Plantă anuală din familia gramineelor, cu tulpini înalte de 150—200 cm și cu frunze subțiri, lungi de 13—20 cm. Inflorescența este un spic, iar fructul o cariopsă. Secara este o cereală puțin pretențioasă la sol și climă; reușește bine într-un climat rece și umed. Semintele de secară sînt folosite în industria alimentară și în furajarea animalelor. Secara verde constituie un valoros nutreț.

**Secară cornută** (lat. *Secale cornutum*); sin. *Cornul secării*. Scleratul (forma de rezistență) a ciupercii *Claviceps purpurea*, determină intoxicația (ergotism) dato-

rită conținutului în alcaloizi (ergotină, ergotamină, ergometrină etc.) în amine biogene (tiamină, histamină, acetilcolină,) acizi organici ș.a.

**Sechelă**. Infirmitate, urmă tarantă sau impotență funcțională rămasă de pe urma unei boli.

**Secretină**. Hormon secretat de mucoasa duodenală, atribuindu-se un rol coordonator al secreției pancreatice și intestinale.

**Secreție** (lat. *secretio*: separare). 1. Act fiziologic prin care o celulă produce și elimină o substanță cu rol în fiziologia organică; 2. Produsul unei glande.

**Sedativ**. Agent terapeutic dotat cu proprietatea de a diminua excitațiile nervoase, calmînd durerile.

**Sediment**. Depozit format prin depunerea particulelor solide dintr-o suspensie.

**Segmentare**. Termen utilizat pentru definirea procesului de diviziune a zigotului.

**Segregare** (lat. *segregare*: a separa). 1. Izolare a unui grup de indivizi sau a unei populații de restul speciei. Segregarea poate fi *geografică*, dacă izolarea este provocată de obstacole geografice (munți prea înalți, deșerturi, întinderi de apă etc.) care împiedică legătura între două zone diferite sau *biologică*, dacă împerecherea între indivizii aparținînd celor două grupe este împiedicată de o cauză de natură biologică (diferență de talie, deosebire în privința epocii de reproducere, a obiceiurilor de cuibărit etc.). Segregarea este unul dintre factorii de diferențiere a speciilor; 2. Separarea caracterelor materne și paterne în a doua generație a hibridilor. Este una din legile lui Mendel; 3. (Bateson și Saunders, 1902) Fenomen genetic care constă în separarea genelor alelice și trecerea ficăreia în cite una din cele două celule filiere rezultate din meioza primară. Fenomenul este generat de separarea perechilor de cromozomi homologi în momentul meiozei primare. Ca urmare a fenomenului de segregare în gameți nu se vor găsi niciodată (în condiții normale) două gene alelice.

**Seimă.** Neologism de origine franceză definind fisura peretelui de corn al copitei, distingându-se diverse forme de seimă (a călcâielor, completă, complicată, frontală, incompletă, în sfert, a tălpii, transversală etc.).

**Seină.** Denumire dată oilor cu lână neagră, în stadiul de depigmentare, când, paralel cu înaintarea în vîrstă, lina capătă o culoare roșcat-cenușie.

**Selecție.** Proces sistematic la nivel de populație care tinde să schimbe frecvența genelor și, ca urmare, să afecteze structura genetică a populației respective. Selecția acționează prin eliminarea de gene nefavorabile din populație respectiv eliminarea genotipurilor nefavorabile, ceea ce duce implicit la creșterea ponderii genelor favorabile și conform legii Hardy-Weinberg la creșterea proporției genotipurilor favorabile. Ca urmare se va realiza o deplasare a mediei populației în direcția dorită.

**Selecția animalelor.** 1. Procesul prin care se realizează discriminarea reproductivă a unei populații de animale; 2. Reproducerea neîntimplător diferențiată a genotipurilor, distingându-se o selecție naturală (fără intervenția omului) și o selecție artificială (exercitată și eventual dirijată de către om); 3. Procesul (natural sau artificial) de modificare a structurii genetice a unei specii, populații etc.

**Selecție artificială.** Alegerea conștientă de către om, ca genitori, a animalelor cu însușiri valoroase din punct de vedere economic, mijloc important de crearea de noi linii, familii și rase de animale.

**Selecție direcțională progresivă.** Selecție bazată pe utilizarea la reproducție a genotipurilor situate deasupra valorii medii a caracterului urmărit, practică cu scopul ridicării indicilor unui anumit caracter într-o populație de animale.

**Selecție direcțională regresivă.** Se definește sub acest termen, selecția bazată pe utilizarea în reproducție a genotipurilor sub valoarea medie a caracterului dintr-o populație.

**Selecție fenotipică,** sin. *Selecție în masă.* Selecția bazată pe analiza însușirilor aparente pe care le prezintă un individ (în examenul individual).

**Selecție genotipică,** sin. *Selecție individuală.* Selecția bazată pe analiza genotipului, respectiv pe analiza genetică a originii, rudelor colaterale (pedigreu) și pe calitatea descendenților (însușirile morfoproductive ale produșilor).

**Selecție în tandem.** Metodă de selecție prin care se urmărește ameliorarea succesivă (nu simultană) a mai multor caractere.

**Selecție naturală.** Proces fundamental al evoluției speciilor de plante și animale, constînd în eliminarea, prin lupta pentru existență a indivizilor cu însușiri dăunătoare și supraviețuirea indivizilor cu însușiri avantajoase din punct de vedere biologic.

**Selecție sexuală.** Selecție, în concepția lui Darwin, la animale cu sexe diferențiate, constînd în alegerea preferențială a partenerului sexual după anumite însușiri atrăgătoare (ex. după voce și penaj la păsări).

**Self feeding,** sin. *Autoservire.* Metodă care constă în a pune la dispoziție animalelor furaje în dispozitive speciale sau silozuri automate, care au acces liber și fără constrîngere orară (program de hrănire).

**Seletat.** Subrasă de oi (v. Beni Meschine).

**Semiletal** (factor —). Categorie de factori letali în clasificarea lui Hadorn, care provoacă moartea a cel puțin 50% din purtători (între 50% și 90%).

**Semilunar. 1.** (ganglionul —). V. Ganglion celiomezenteric, ganglion semilunar, ganglion solar, ganglion celiac; **2.** (osul —). Os din rîndul I carpien (al treilea în numerotare latero-medială) unit la carnivore cu osul scafoid, rezultînd un os scafolunar.

**Seminal** (lat. *seminum* : sămînță). Care se referă la producția glandelor genitale : lichid seminal etc.

**Semineagră,** sin. *Half black, Halb schwarz.* Varietate de nutriție de încrucișare obținut din înmulțirea în sine a

hibrizilor dintre nutria neagră dominantă și nutria standard. Culoarea generală este neagră însă, datorită pufului brun maro de tip standard, animalele apar negre cu semne de standard: reflexe maronii pe întreg corpul sau în jurul urechilor.

**Seminifer** (lat. *semen*: sămânță, *ferre*: a conduce). 1. Care conduce lichidul seminal; 2. Care produce elementele seminale: tubi seminiferi etc.

**Seminivor**. Care se hrănește cu semințe.

**Semiologie** (gr. *semeion*: semn, *logos*: studiu) sin. *Semeiologie*, *semiologică*, *simptomologie*. Studiul simptomelor.

**Semistairstep**. Tip de baterie pentru păsări și iepuri de casă cu caracteristici asemănătoare bateriilor în trepte de scară dar combinat cu unele însușiri ale bateriei verticale printr-o parțială suprapunere a treptelor.

**Semizaharata de cenad**, sin. *Semizaharată*. Soi de sfeclă furajeră, rezistentă la secetă, la cercosporioză, productiv. Se cultivă mai ales în zona de silvo-stepă.

**Semnalizări la albine**. V. Dansul albinelor.

**Semnul lui Galvayne**. Pată neagră pe suprafața laterală externă a lăturașilor superiori. ce apare la vârsta de 9—10 ani și coboară pe lungimea coroanei cu vârsta. Ajută la stabilirea vârstei după dinți la cabaline.

**Senescență**. 1. Termen definind îmbătrânirea normală, fără complicații și fără intervenția altor factori decât cei naturali și obișnuiți; 2. Îmbătrânirea naturală a țesuturilor dintr-un organism viu.

**Senil**. Bătrîn.

**Senilitate**. Complexul de modificări biologice care caracterizează îmbătrânirea, indiferent de modul ei de realizare.

**Sennenhund**, sin. *Ciobănesc de Alpi*. Termen prin care se desemnează în grup cîinii ciobănești din Alpi, în general cîinii de pază puternici, zvelți, cu urechi atârînde, cu blana neagră cu pete de foc. Talia caracteristică este de 48—58 cm.

**Senotainioza**. Maladie produsă de larvele muștei *Senotainia tricuspis*, insectă

viviperă, de culoare cenușie cu o dungă albă pe cap. Contaminarea se produce în timpul zborului, musca depunând larve de 0,7—0,8 mm pe corpul albinelor, care pătrund prin chitină în interiorul corpului. Larvele se hrănesc cu hemolimfă, țesuturi musculare, provocând moartea albinelor. Simptomle se caracterizează prin pierderea capacității de zbor, la albinele moarte se observă trepidații abdominale ca urmare a mișcărilor larvelor.

**Sensibilitate**. Aptitudinea unui organism de a recepționa și reacționa la o excitație; 2. Starea unui animal de a fi receptiv la o anumită boală.

**Sensibilizare**. Capacitatea câștigată de un organism, după ce a fost în contact cu o substanță, un material biologic sau anumită condiție de mediu, de a reacționa față de respectiva substanță sau material, chiar dacă noul contact se realizează prin cantități sau intensități minime.

**Sensibilizina**. Anticorp ce sensibilizează organismul față de un anumit antigen.

**Senzitiv**. 1. Care are raporturi cu simțurile sau cu senzațiile, le coordonează, le deservește sau se referă la; 2. Care are facultatea de a simți; 3. Care conduce influxul nervos spre centri.

**Separator de lapte**. Separator mecanic, centrifugal, destinat separării globulelor de grăsime din lapte. Constă din rezervor, toba cu talere, jgheab de scurgere a laptelui smîntînit (separat) și mecanism de acționare și transmitere a mișcării.

**Sept**. V. Septum.

**Septic** (gr. *sipein*: a putrezi). 1. Care poate produce infecție; 2. Care presupune existența microbilor; mediu septic, material septic etc.

**Septicemia albinelor**. Boală contagioasă a albinelor adulte care poate să apară în cursul sezonului activ, favorizată și de întreținerea albinelor în locuri neigienice. Boala este produsă de bacteria *Pseudomonas apisepticus* adusă o dată cu apa din locuri neigienice. Bacteria se înmulțește în hemolimfa albinelor. În general evoluția bolii este ușoară.



**Septicemia bobocilor de rață.** V. Septicemia rațelor.

**Septicemia exsudativă a găștelor.** V. Influența găștelor.

**Septicemia gangrenoasă.** V. Edemul malign și gangrena gazoasă.

**Septicemia hemoragică a bouului,** sin. *Pasteureloză bovină.* Boală infecțioasă, contagioasă, inoculabilă, produsă de *Pasteurella bovis* și manifestată prin febră, modificări respiratorii, tremurături musculare, constipație, apoi diaree profuză, colici, eventual jetaj sangvinolent, moartea survenind în 6—24 ore.

**Septicemia mieilor.** Boală contagioasă gravă a mieilor, provocată de *Pasteurella multocida*, *Escherichia coli*, *Clostridium perfringens* etc. și manifestată prin grave tulburări pulmonare, pleuro-pneumonie, enterită etc., urmate de moarte.

**Septicemia minjilor.** V. Poliartrita minjilor.

**Septicemia nou-născuților.** Termen general sub care se cuprind diverse boli bacteriene acute ale purceilor, mieilor, vițelilor, minjilor etc. având etiologie și manifestări extrem de diversificate, dar caracterizate toate prin fenomene septice.

**Septicemia purceilor.** Boală contagioasă produsă de diverși germeni patogeni (*Escherichia*, *Pasteurella*, *Salmonella*, *Proteus*, *Brucella* etc.) și manifestată prin enterite mortale și septicemie (v. *Pasteureloză*, *Salmoneloză* etc.).

**Septicemia rațelor.** Boală contagioasă cu mare procent de mortalitate produsă de *Pfeifferella anapestifer* și manifestată printr-o gravă infecție cu caracter septicemic a bobocilor între 4 și 9 săptămâni.

**Septicemia viermilor de mătase,** sin. *Ciuma viermilor de mătase.* Boală a viermilor de mătase provocată de *Bacterium paracoli* decelat în hemolimfa larvelor bolnave. Este afectat stadiul larvar și uneori chiar cel de cristalidă și fluture. Larvele bolnave au mișcările corpului încetinite, nu se mai hrănesc și manifestă un simptom de imobilitate urmat de moarte, caracteristic fiind vomitarea conținutului digestiv.

**Septicemia vițelilor.** Boală contagioasă, produsă de diverși germeni (*Eseherichia*, *Pasteurella*, *Salmonella*, *Brucella* etc.) și manifestată sub diverse forme în funcție de germenii care o declanșează. Forma intestinală (produsă de *Salmonella*) se manifestă în special prin diaree și septicemie mortală, cea pulmonară (produsă de *Pasteurella*), prin bronhopneumonie etc. (v. *Salmonelloza bovină*, *Pasteurelloza* etc.).

**Septicemie** (gr. *septikos* : putred, *haima* : sînge). Pătrunderea și multiplicarea microbilor în sînge.

**Septum,** sin. *Sept.* Termen general, latin, definind diverse formațiuni de delimitare, avînd structură osoasă, osteocartilaginoasă fibroasă, musculară sau nervoasă.

**Ser** (lat. *serum* : ser). Faza lichidă a singelui cu nuanță gălbuie, lipsită de fibrinogen; se obține după coagularea singelui.

**Ser hiperimun.** Serul obținut de la animal hiperimunizat prin administrarea repetată de culturi bacteriene și conținînd o mare cantitate de anticorpi specifici.

**Ser imun.** Ser sanguin provenit de la un animal vaccinat în prealabil cu un germen sau cu toxina lui care, introdus în organism, conferă o imunitate pasivă datorită anticorpilor specifici pe care-i conține.

**Ser fiziologic,** sin. *Soluție fiziologică.* Soluție salină foarte diluată, apropiată de compoziția serului sanguin. Conține 9 g de clorură de sodiu la litru și are aceeași presiune osmotică ca și serul sanguin.

**Ser gonadotrop.** Plasmă sanguină care conține hormoni cu acțiune asupra gonadelor.

**Sericaria mori.** V. *Bombyx mori.*

**Serieicultură.** Ramură a științelor agricole care se ocupă cu creșterea, ameliorarea și înmulțirea viermilor de mătase, dezvoltarea bazei furajere și preindustrializarea gogoșilor de mătase. În ultimul timp în țara noastră s-a trecut la o serieicultură intensivă în ferme specializate

**Sericină** (lat. *sericum* : mătase), sin. *Cleilul mătăsii*. Proteină solubilă, cu un conținut mare de serină, care acoperă firele de mătase produse de larvele viermei de mătase, reprezentind 17—26% din greutatea totală a firului. Se pierde la degomarea mătăsii.

**Serină**. Aminoacid natural, neesențial, care are în compoziția sa și o grupare hidroxilică. Se găsește în natură în numeroase proteine (ex. sericină, cherațină, insulină, miozină etc.).

**Seringă**. Instrument utilizat pentru injectarea în țesuturi sau vase a soluțiilor sau substanțelor medicamentoase lichide.

**Seroaglutinare-liza**, sin. *Reacția de seroaglutinare* — liză. Reacție utilizată pentru identificarea leptospirelor, produsă după contactul serului ce conține anticorpi cu cultura de leptospire: la examenul microscopic, în timp întunecat se observă aglutinarea în formă de păianjen a leptospirelor, urmată de liza (fragmentarea) lor.

**Seroasă**. Formațiune de origine mezenchimală, care căptușește cavitățile organice de origine celomică: pleura, peritoneul, seroasa pericardiacă etc.

**Serodiagnostic**. Metodă de diagnostic bazată pe cercetarea anticorpilor specifici în serul sanguin al indivizilor bolnavi: seroaglutinare, seroprecipitare, fixarea complementului etc.

**Serologie**. Partea teraputicii care se ocupă cu studiul, analiza, prepararea și utilizarea serurilor.

**Seroprevenție**. Administrarea preventivă a serului care conține anticorpi contra bolii infecțioase vizate.

**Seros**. 1. Care are caracter de serozitate; 2. Care produce un lichid organic clar sau ușor albuminos: acid seros etc.; 3. Care se referă la seroase.

**Seroterapie**. Teraputica bazată pe utilizarea serurilor.

**Serotip**. Diferențele (caracteristicile) specifice sau tipul serologic, dintre două sau mai multe seruri, produse de tipuri sau variante diferite de bacterii.

**Serotonină**. Amină biogenă care ia naștere în organism prin degradarea

triptofanului în 5 — hidroxitriptamică cu ajutorul decarboxilazei. Se găsește în special în formațiunile nervoase din sistemul nervos central. În afară de acțiunea toxică asupra vaselor sanguine, simulară adrenalinei, dar mai puternică decît aceasta, serotonina este considerată ca un factor neuroumoral cu un rol important în biochimismul funcțional al creierului.

**Serovaccinare**. Metodă terapeutică-preventivă de protecție a unui animal contra unei boli infecto-contagioase, prin administrarea simultană de vaccin și de ser specific, obținindu-se o imunizare mixtă.

**Serovirilizare**. Modalitate de combatere a unor viroze, constind în inocularea concomitentă a sursei de virus și a serului imun corespunzător.

**Serozitate**. 1. Lichid biologic cu aspect apos; 2. Lichid produs de seroasele inflamate; 3. Lichidul dintr-un flicten, veziculă etc.; 4. Lichidul din edem; 5. Lichidul din hidropizie.

**Sertar de incubație**. Numit impropriu și sită de incubație, reprezintă o parte componentă a oricărui incubator, care se manipulează prin alunecare, asigurind spațiul de incubație și condițiile de întoarcere necesare dezvoltării embrionare la păsări. Pot avea dimensiuni și forme diferite și asigură poziție corespunzătoare a ouălor prin funduri diferit realizate: plasă de rabiț, șipci, alveole etc.

**Serumalbumină**. Proteină existentă în plasma sanguină: reprezintă 55—60% din cantitatea proteinelor totale din plasmă.

**Serumglobuline**. Grup eterogen de proteine existent în plasma sanguină. Cele mai importante serumglobuline sînt gammaglobulinele, care au rol deosebit în fenomenele de imunitate.

**Serumizare**. Administrarea unei cantități de ser hiperimun cu scop terapeutic.

**Sesamoid**. Piesă osoasă redusă, dezvoltată în zonele de alunecare a tendoanelor distingîndu-se: sesamoiți mari, sesamoiți mici, sesamoiți femurali sau tibiali și sesamoiți dorsali.

**Seston** (gr. *seio* : a agita). Totalitatea elementelor vii și neanimate ce se găsesc în apă sub forma de suspensie.

**Setcă.** Unealtă de pescuit, formată dintr-o plasă dreptunghiulară din fir subțire, fixată de două otgoane (unul deasupra, pe care sînt montate plute, și altul dedesubt, cu greutate, care permite menținerea la adîncimea necesară).

**Sete.** Senzație datorită unor factori locali și generali (uscarea mucoasei buco-faringiene, creșterea presiunii osmotice a singelui, deshidratarea țiculară) și care se traduce prin nevoia imperioasă de a bea.

**Setter.** Grup de rase de ciini specializați la vînătoarea păsărilor, foarte buni pentru chetă și aret și cu aport satisfăcător (v. Setter englez, Setter scoțian și Setter irlandez). Provin toți dintr-un vechi cîine spaniol, utilizat pentru vînătoarea prepelițelor, care aveau aretul în instinct.

**Setter scoțian**, sin. *Setter Gordon*, *Setter negru*. Rasă de ciini pontatori formată în Scoția în primii ani ai secolului trecut, fiind în prezent cea mai robustă rasă de Setteri și cea mai rezistentă la lucrul îndelungat în zilele toride. Este ceva mai lent, caută vînatul după dîra de miros de pe sol. Exterior asemănător cu cel caracteristic rasei Setter englez dar cu trunchi mai scurt, forme mai masive, părul mai puțin ondulat și culoarea caracteristică, neagră strălucitor cu pete roșu-marونی. Prezintă o talie de 60—65 cm și o greutate medie de 25—30 kg.

**Setter englez**, sin. *Setter alb*. Rasă de ciini pontatori formată în Anglia din ciini spanioli cu aptitudini pentru descoperirea după miros a vînatului mic ascuns în vegetația cîmpilor. La începutul secolului trecut au fost create două linii mai valoroase (Laverack și Llewellyn), din care derivă majoritatea cîinilor actuali. Se caracterizează prin talie mijlocie și alură elegantă, cap lung, urechi largi, sus prinse și atîrnînde pe obraji, trunchi moderat lung cu pieptul profund și

coadă purtată orizontal, cu franjuri bogate și lungi. Părul lung mătăsos și ondulat, formează pantaloni. Culoarea albă, neagră, albă cu pete sau stropituri (tricolor) și Belton albastru, galben și portocaliu. Are o talie de 60—68 cm și greutate de 25—30 kg.

**Setter irlandez**, sin. *Setter roșu*, *Marele roșu*. Rasă de cîini din grupa pontatorilor insulari, formată din Setter englez, Setter scoțian și probabil Springer și Pointer. Este un cîine care lucrează în viteză mare, preia urma vînatului din aer și aporțează mai puțin bine. Datorită frumuseții și alierei sale se crește pentru agrement. Are o conformație mai suplă cu forme mai alungite ale capului, trunchiului și membrilor. Culoarea roșu-acaaju. Se admit pete albe pe piept, git, sau labe, deși nu sînt dorite.

**Seu.** Grăsimi obținute de la animalele rumegătoare. Din punct de vedere chimic seul este o trigliceridă în a cărei compoziție predomină acizii grași palmitic, stearic și miristic. Față de restul altor grăsimi este mai sărac în acid oleic.

**Sevin**, sin. *Carbaryl*, *Pantrin*. Pulbere cristalină, incoloră, insolubilă în apă, solubilă în solvenți organici, cu toxicitate medie pentru mamifere (este detoxificat în organism). Se poate utiliza ca insecticid de contact sub forma de pulberi, granule, pulberi umectabile, concentrate emulsionabile.

**Sex-linkage** (Morgan, 1914), sin. *Gene legate de sex*. Grupul de gene localizate în cromozomul sexului (X sau Y) la eukariote. Sex-linkage-ul poate fi parțial (incomplet) sau complet.

**Sexare.** Recunoașterea sexului la păsări în vederea separării lor. Prezintă interes recunoașterea sexului la pui și bobocii de o zi. Dintre metodele practice mai importante sînt de menționat: metoda japoneză, sexarea după culoarea pufului și determinarea sexului după precocitatea îmbrăcării cu penaj (v. autosexabil). Recunoașterea sexului la păsările adulte cu dimorfism sexual slab pronunțat se face după particularități de exterior

(bibilici, prepelițe) sau prin examen cloacal (giște, rate).

**Sezon de reproducție.** Perioadă a anului pe parcursul căreia anumite specii de animale intră în călduri, se montează sau însămințează și rămân fecunde. Există specii de animale (capră, oaie, cățea etc.) care au veritabile sezoane de reproducție.

**Sfecla de zahăr** (*Beta vulgaris saccharifera*). Plantă binală din familia *Chenopodiaceae*. Produsul principal îl constituie rădăcina pivotantă care reprezintă materia primă pentru extragerea zahărului. În același timp se folosește și ca plantă de nutreț, în stare crudă sau însilozată. Produce 25—35 t/ha. În condiții de irigare producțiile se ridică la 40—60 t/ha.

**Sfecla furajeră** (*Beta vulgaris*, var. *crassa*). Plantă binală din familia *Chenopodiaceae*. Se utilizează ca nutreț succulent rădăcinile, împreună cu frunzele și coletele. Plantă pretențioasă față de umiditate. Preferă zonle mai umede sau în cultură irigată. În prezent se folosesc soiurile poliploide (Polifurajer 11, Polifurajer 21, Polifurajer 2 etc.), create la I.C.C.P.T. Fundulea, precum și soiurile monogerme. Produce 40—60 t/ha rădăcini, iar la irigat 80—120 t/ha.

**Sfenoid** (osul —). Piesă componentă a neurocraniului, prezentind un corp și două perechi de aripi rostrale și aborale. Corpul delimitează medial gaura sfinșiată, pe fața dorsală aparind ușor denivelat de o fosă hipofizară (sella turcica) flancată de o serie de șanțuituri superficiale și perforat de o serie de conducte.

**Sfincter** (gr. *sphinkter*, de la *sphingein* : a lega, a stringe). Mânunchi de fibre netede, cu ax de contracție circular, situat la nivelul unor orificii naturale (anus, vulvă) la gîtul unor organe cavitate (sfincterul vezicii urinare) sau la orificiile de comunicare a unor organe (sfincterul piloric etc.).

**Sfincter mamelonar.** Mușchi situat la extremitatea inferioară a mamelonului, cu axul de contracție circulară, care împiedică scurgerea laptelui din uger în afara mulsului.

**Sfingomieline.** Lipide care conțin în moleculă un acid gras (acidul lignoceric), colină, aminodialcoolul sfingozina, precum și acid fosforic. Se găsesc în organismul animal, în special în țesutul nervos, avind un rol important în excitabilitatea acestuia și în conducerea influxului nervos. Se găsesc, de asemenea, în sînge și în unele organe.

**Sfircuri suplimentare.** Mameleane mici, în număr de 2—4, așezate înapoia celor normale. De regulă nu au nici o legătură cu aptitudinea bună de lapte a vacii.

**Sfircuri supranumerare.** Mameleane dublate care au bază morfofuncțională comună cu cele normale și care secretă lapte. Aceste sfircuri supranumerare îngreuează mulsul și ca urmare se caufă eliminarea de la reproducție a acestor animale.

**Shadow**, sin. *Heggedal* (v.). Varietate de nură dominantă.

**Shagya.** Linie a rasei Arabe întilnită și în România la herghelia de la Jegălia (35%) și de la Mangalia (12%), fiind de proveniență ungurească. A fost formată de către armăsarul Shagya, origine arabă, importat la Babolna, în anul 1836, dar care a fost folosit ca reproducător și la herghelia Mezöhegyes și Rădăuți. Animalele din această linie au o dezvoltare corporală bună, făptură masivă, conformație corectă, aptitudine, în special pentru tracțiune.

**Shami.** Rasă de ciini gonitori (v. Ogar Shami).

**Shetland.** Rasă de ciini (v. Ciobănesc scoțian shetland).

**Shiba Inou.** Rasă de ciini japoneză, atît de asemănătoare cu rasa Spitz Akita încît poate fi considerată model redus de Akita japonez. Talia caracteristică este în medie de 35—40 cm.

**Shirazi.** Rasă de porumbei (v. Lahore).

**Shire-Horse.** Rasă de cai de povară, de tracțiune grea și înceată formată în comitetul Leicester din Anglia. Este un cal greu, cu o dezvoltare hipermetrică (talia 165—185 cm, greutate 900—100 kg), făptură corporală masivă, profiluri brevi-

morfe și convexe, conformație de povară, culoare frecventă neagră și murgă; producție piloasă foarte abundentă. Are constituție robustă-afinată, temperament limfatic, mersuri greoaie și o mare putere de tracțiune, fiind folosit la diferite servicii. Este considerat gigantul speciei cabaline.

**Shitzu**, sin. *Shid-zou*, *Ciine leu*. Rasă de ciini de origine tibetană. Ciine de apartament, prezintă un exterior caracteristic: cap larg, cu păr care cade pe ochi și care formează favoriți și cu urechi mari alungite, cu trunchiul mai lung decât talia și cu coada cu franjuri formând bucle deasupra spinării. Blana este cu păr lung și gros, cu subpăr de toate culorile. Are o talie de 28 cm și o greutate de 4—7 kg sau maximum 8 kg.

**Shore-Shine**. Umflătură difuză și dure-roasă, localizată pe fața anterioară a fluierului. Este o țară consecutivă unei periostite sau tenozite a extensorilor, care prin repaus și tratament se atenuază sau dispăre.

**Shorthorn**, sin. *Durham*. Rasă de taurine originară din Anglia, formată în secolul al XVIII-lea pe baza vitelor locale, infuzate cu Galovay și Aberdeen-Angus și selecționată după aptitudinile de carne. Se caracterizează prin dezvoltare mare (talie 126—128 cm, greutate 600—650 kg), tip morfologic de carne. Este o rasă foarte precoce, dar pretențioasă la mediul de creștere și are aptitudine foarte bună pentru carne, precum și capacitate de adaptare ridicată. Există un tip specializat în producție de carne, numit *Beef-Shorthorn*, foarte precoce și un tip cu bune aptitudini pentru lapte, numit *Milking-Shorthorn*.

**Shropshire**. Rasă de oi de carne cu lână scurtă ce se crește în Anglia. Se caracterizează printr-o mare precocitate și putere de adaptare. Are conformație asemănătoare cu rasa Southdown, fiind ceva mai mare și mai masivă. Este rezistentă și are o putere foarte mare de îngrășare, carnea fiind foarte gustoasă, peresată, fără miros specific.

**Sialadenită** (gr. *sialon*: salivă, *aden* glandă). Inflamația unei glande salivare.

**Sialoree** (gr. *sialon*: salivă; *rhein*: a curge). Secreția și respectiv scurgerea abundentă de salivă din cavitatea bucală, datorită fie suprasedcreției, fie imposibilității de deglutire.

**Siamez**. Iepure de casă din grupul raselor mici, caracterizat prin greutate medie de 2,7 kg.

**Siameză**, sin *Malaeză*. Rasă asiatică de pisici cu coada scurtă, răspîndită în Asia și în Europa, cu botul scurt și ascuțit, cu păr lucios de culoare variabilă de la gri la brun, cu urechile, botul, membrele și coada negre. După culoare se deosebesc șapte varietăți. La naștere blana apare complet albă.

**Siberian**. Rasă de ciini (v. Husky Siberian).

**Siehler**. V. Butirometru.

**Siciliană**. 1. Rasă de taurine, de culoare roșie, cu cap mic, profil ușor berbecat, trunchi cu forme unghiuloase, membre solide, greutatea corporală în jur de 600 kg, robustă și rezistentă la condiții de alimentație parcimonioasă, cu aptitudini foarte bune pentru muncă și reduse pentru lapte. Se cunosc două varietăți; una de munte, cu talie mai redusă și una de cîmpie, numită și *Modicana*; 2. Populație ovină, neuniformă, ce se crește în Sicilia, descinzînd din rasa *Barbarescă*. Are cap relativ lung, cu profil convex, fără coarne, în majoritate cu membre și față neagră, cu listă albă, lână groasă de culoare deschisă, producție bună de lapte; 3. Rasă de porci din Sicilia, de culoare variată, cu greutate corporală redusă, cu cap lung, trunchi scurt și îngust, acoperit cu păr gros, formînd coamă pe spinare, cu prolificitate redusă și foarte rustică; 4. Populație cabalină din Sicilia, formată din încrucișarea cailor arabi și berberi și ameliorată cu rasa *Pur sînge englez*. Este adaptată pentru șă și tracțiune ușoară; 5. sin. *Ragusa*. Rasă de măgari, formată prin încrucișarea măgarului local cu rasa *Martina Franca*;

**6. Rasă locală de găini din Sicilia,** cu greutate mică (2,7—2,5 kg) și cu conformație de găină mediteraneană, cu producție bună de ouă mari, cu coaja nepigmentată. Prezintă mai multe varietăți de culoare, cu creasta în formă de cupă, cu urechiușe albe, piele albă, cioc și fluiera cenușii măslinii. Bună ouătoare, precoce, rustică.

**Siderofilină.** Metalproteidă care conține fier (0,12%); este localizată în ficat și plasmă și constituie forma de transport a fierului în organism.

**Siderotehnie ortopedică.** Principiile de confecționare a potcoavelor ortopedice.

**Sideroza** (gr. *sideris*: fier). Pneumoconioză produsă prin inhalarea îndelungată a aerului în care se găsesc pulberi de fier.

**Siglavý. 1.** (ar. *Sak-La-Ve*: cal strălucitor). Linie de cai din rasa Arabă, care a dat naștere mai tirziu la alte 10 linii secundare; **2.** Linie principală din rasa de cai Lipițană. V. Siglavý-Capriola.

**Siglavý-Bagdady.** Linie a rasei Arabe, întâlnită în România la herghelia Mangalia, având ponderea cea mai mică în structura efectivului matcă (cca 2%). Este fondată de armăsarul Siglavý-Bagdady provenit din Siglavý, originar arab. Se caracterizează prin dezvoltarea corporală mai mică, format patrat, profilul mezomorfe, făptură uscățivă, conformație armonioasă, constituție fină, temperament vioi, caracter bun, aptitudine de călărie, realizând mersuri ușoare.

**Siglavý-Capriola.** Linie a rasei Lipițane, înființată la Lipizza, în anul 1816, prin armăsarul Siglavý, născut în 1810, linie întâlnită și în România (18% din structura efectivului matcă). Animalele din această linie se caracterizează prin făptură uscățivă, format corporal cu tendință spre patrat, conformație armonioasă, culoare vinată. Are constituție fină, temperament vioi, sistem nervos puternic, caracter bun, aptitudine de călărie și tracțiune ușoară.

**Siglavý-Gidran.** Armăsar din rasa arabă, care a stat la baza formării calului Gidran.

**Silicoza.** Pneumoconioză datorită inhalării prelungite a aerului care conține pulberi de bioxid de siliciu.

**Silken lady's Ruby.** Vacă din rasa Jersey care deține recordul mondial al rasei pe viața productivă (75 373 l lapte, cu 4 161 kg unt, în 16 lactații consecutive).

**Silk Terrier.** Rasă de ciini (v. Terrier cu păr mătășos).

**Siloz. 1.** Termen general prin care se definește o construcție pentru depozitarea și păstrarea nutrețului utilizat pe timp mai îndelungat. Poate fi siloz îngropat (tranșee de însilozare), siloz de suprafață (tip turn sau orizontal). Silozurile turn sînt construite din metal, beton armat monolit, din elemente prefabricate, din blocuri ceramice, din plăci de azbociment și din materiale plastice și au capacitatea între 125—400 t. Silozurile orizontale sînt construite din beton armat monolit și au capacitatea de 2 000—4 000 t; **2.** Construcție pentru uscarea, depozitarea și servarea cerealelor sau altor semințe.

**Silurus glanis,** sin. *Somn.* Pește răpitor dulcicol, din ordinul *Cypriniformes*, din apele curgătoare adinci și bălți sau lacuri curate cu fund nisipos din Europa, Asia Mică, iar în România în Dunăre, lacul Căldărușani etc. Are corpul ușor comprimat dorso-ventral, iar posterior lateral, nu are solzi, coloritul cenușiu cu pete mai întunecate sau albe. Are foarte mare valoare economică.

**Silverblue.** Varietate de nurăcă albastră (v. Platinum).

**Silver Royal.** Varietate de nurăcă dominantă (v. Royal silver).

**Silvereși.** Porumbei pescăruși orientali căpăcîți care au, pe fondul alb al penajului, capacele aripilor colorate în argintiu (bragagiu) cu dungi albe, fin marginite cu maro.

**Silverlaced.** Varietate de nurăcă Pastel Royal (v. Bluefrost). purtătoare de factor BOS (v.).

**Simbioză** (gr. *syn*: împreună; *bios*: viață). Formă de conviețuire reciproc avantajoasă între două specii diferite

de organisme. De ex. două plante (o algă și o ciupercă), o plantă și un animal sau două animale.

**Simetrie.** 1. Termen utilizat în anatonomie pentru definirea organelor care sînt plasate de o parte și de alta a planului de simetrie, avînd topografie similară; 2. Modalitate prin care unele organe sau organisme se dispun în elemente reciproc correspondente, de o parte și de alta a unui plan sau ax, care separă organul sau organismul respectiv în două părți egale.

**Simmental.** Rasă de taurine originară din Elveția, formată prin încrucișarea vitelor mici brahicerne, cu vitele mari anglo-saxone (primigene și frontoze), asociate cu ceilalți factori ai ameliorării. Se caracterizează prin dezvoltare hipermetrică (tală 137—142 cm, greutatea 650—750 kg), format corporal pronunțat dreptunghiular, profilul mezomorfe, făptură corpulentă, conformație corectă uger bine dezvoltat, simetric, bine prins, membre groase și corecte), piele groasă, păr scurt, culoare bălțată alb cu galben cu depigmentare centrifugă. Are constituție robustă, temperament liniștit, precocitate ridicată, capacitate mare de ingestie și asimilație și aptitudine mixtă (carne-lapte). Este o rasă foarte apreciată pentru carne și pentru lapte (realizează 4 000 l cu 3,9—4% grăsime și se pretează la exploatarea în sisteme intensive).

**Simpatie (sisteme —).** 1. Termen utilizat pentru sistemul neurovegetativ; 2. Adesea este utilizat în mod special pentru definirea ortosimpaticului.

**Simpaticolitic,** sin. *Ortosimpaticolitic.* Compus ce împiedică anumite acțiuni ale ortosimpaticului sau ale substanțelor simatico-mimetice: iohimbina, alcaloizii secarei cornute etc.

**Simpaticomimetic,** sin. *Simpaticolonic, ortosimpaticomimetic.* Amină aromatică (adrenalină, efedrină etc.) cu efect asupra elementelor adrenoactive din aparatul cardiovascular, a mușchilor netezi, glandelor digestive ș.a., în măsură

să determine tahicardie, vasoconstricție, reducerea peristaltismului, midriază etc.

**Simpatină.** Substanță secretată de terminațiile nervoase ale sistemului simpatic. În organism există două tipuri: simpatina E, care acționează ca un vasoconstrictor și simpatina I, cu acțiune vasodilatatoare. Astăzi simpatina este considerată a fi identică cu noradrenalina.

**Simptom,** sin. *Semn.* Manifestare a bolii în timpul vieții. Se disting simptome subiective, obiective, generale, locale, fizice, funcționale, anatomice, secundare, tipice, atipice etc., în funcție de substrat, semnificație ș.a.

**Simptomatologie.** 1. Complexul de simptome dintr-o anumită boală; 2. Stadiul simptomelor (sin. semiologie).

**Simț (lat. *sensum* : simț).** Capacitatea pe care o posedă un organism viu de a se informa de existența și variațiile mediului (extern sau intern).

**Sinalgie.** Durere resimțită la nivelul unui organ sănătos, în urma afectării unui organ similar sau de contiguitate și cu care prezintă inervație comună.

**Sinapsă.** 1. Zona de contact interneural, la nivelul căreia substanța conducătoare (granulațiile neurofibrilare) realizează o zonă de pasaj prin intermediari chimici, acționînd ca o veritabilă membrană semipermeabilă, imprimînd sens influxului nervos; 2. Fenomen genetic care se petrece în profaza meiozei primare, în zigonem. Constă din alipirea perfectă a cromozomilor homologi unul de altul, pe toată întinderea lor, rezultînd unități cromozomale bivalente. Fenomenul de sinapsă creează premiza ca la sfîrșitul meiozei primare fiecare membru al perechii de homologi să aibă posibilitatea de a trece în cîte una din cele două celule fiice rezultate, realizîndu-se astfel o repartizare uniformă a materialului genetic între cele două celule fiice.

**Sinartroză.** Articulații lipsite de cavități articulare și nepermițînd nici un fel de mobilitate a unuia dintre oase pe cel de care se leagă, datorită strînsei legături și caracterului legăturii.

**Sincopă** (gr. *syn* : cu, împreună ; *kaptein* : a tăia). Pierderea bruscă a cunoștinței, sensibilității, reflectivității și motilității, prin reducerea sau suspendarea contracțiilor cardiace (sincopă cardiacă) sau a mișcărilor respiratorii (sincopă respiratorie), în măsură să determine anoxie encefalică.

**Sineronizarea căldurilor**. Posibilitatea declanșării estrului prin diferite metode la un număr cit mai mare de animale într-o perioadă cit mai scurtă de timp.

**Sindactilie** (gr. *syn* : împreună cu ; *daktylos* : deget). Stare anormală determinată genic, întâlnită la animalele paricopitate. Se manifestă prin prezența unui singur onglon (la taurine de regulă la membrele anterioare). Anomalia nu este letală și se transmite prin intermediul unei gene recesive la taurine și al unei gene dominante la suine.

**Sindhi**. Rasă de zeb crescută în Brazilia, cu aptitudine multilaterală. Este supusă ameliorării pentru ridicarea producției de lapte care este slabă (600 l) cu rase de taurine cu aptitudine bună de lapte.

**Sindrom** (gr. *syn* : cu ; *dromé* : concurs, conferință), sin. *Symptom, complex*. Simptom sau complex de simptome comune mai multor boli ; parezia prestomacelor, icter, sindrom enteric etc.

**Sindrom general de adaptare**. Răspunsul nespecific al organismului la agresiune. Acest răspuns este constituit dintr-un ansamblu de reacții date, cu o producție continuă de catecholaminază și ACTH, cu hiperstimularea cortico-suprarenalei și eliberarea exagerată de cortico-steroidi. Se înregistrează trei etape : reacția de alarmă (șoc și primele reacții de apărare), stadiul de rezistență (adaptarea și creșterea reacțiilor de agravare) și stadiul de terminare rezultat final prin capacitatea de a menține reacțiile de apărare, deoarece cortexul se refugiază consecutiv stimulării prelungite și producția sa hormonală devine insuficientă menținerii vieții. V. și stress.

**Sinenter**. Produs românesc de uz veterinar, sub formă de pulbere sau com-

primare, reprezentând o asociere de mai multe substanțe medicamentoase care exercită o acțiune locală emolientă, protectoare, adsorbantă, anticatarală și antibacterică în tulburările gastro-intestinale la tineretul animal.

**Sinereza**. Procesul de separare a zेरului de coagul, care are loc cu ocazia preparării brinzeturilor. În funcție de modul cum se realizează sinereza, depind unele caracteristici ale produsului finit cit și consumul specific.

**Sinergie**. 1. Cu unitate de acțiune ; 2. Care se realizează simultan ; 3. Cu identitate de acțiune.

**Sinergie**. Unitate de acțiune a două organe, sisteme, agenți terapeutici etc.

**Singamie** (gr. *gamos* : căsătorie). Fuziunea a două celule de sex opus.

**Sinhala**. Rasă de ciini de tip gonitor, originară din Sri-Lanka, asemănătoare cu terrierul de Congo care însă poate lătra. Are în general culoare brună. Este formată din ciini sălbatici de tip Pariah (v.).

**Sinovială**. Termen utilizat uneori în locul denumirii complete de capsulă sau pungă sinovială.

**Sinovie**. sin. *Lichid sinovial*. Lichidul din interiorul articulației diartrodiale, rezultat printr-un complex de filtrație și uzură celulară.

**Sinovită**. 1. Inflamația unei pungi sinoviale tendinoase ; 2. În mod impropriu se folosește pentru inflamația articulară (v. artrită).

**Sinus**. 1. Cavități de pneumatizare a oaselor craniului ; 2. Porțiune dilatată a unui vas sanguin.

**Sinuzita infecțioasă a curcanilor**. Boală infecțioasă și contagioasă, produsă de un germen cu caractere particulare, considerat identic cu acel al bolii respiratorii cronice și manifestată prin inflamația sinusurilor.

**Sinuzită**. Inflamația mucoasei care căptușește sinusurile paranazale.

**Sirenieni**. Ordin de mamifere unghulate acvatice, cu corpul în formă de torpilă ; înotătoarea caudală în formă de evan-



tai, este situată orizontal, iar membrele anterioare (cele posterioare lipsesc) în formă de lopeți. Trăiesc în zona litorală tropicală și subtropicală a oceanului Atlantic, Indian și Pacific. Se hrănesc cu plante marine, în special cu alge. Se vinează pentru carne și grăsime.

**Siri.** Rasă de zeb, originară din regiunile muntoase (1 000—4 000 m) ale Himalaiei (India). Se caracterizează prin dezvoltare mică (tală 117 cm, greutatea 365 kg), făptură masivă, conformație specifică, trunchi masiv, cu uger dezvoltat, simetric și membre solide), producție piloasă abundentă și roba frecvent neagră uniformă sau neagră și albă, cu repartiții asemănătoare ca la rasa Friză. Sînt animale foarte bine adaptate climatului aspru muntos, tardive, și cu aptitudine de lapte bună (1 300—2 000 kg, cu 6—10 % grăsime) și capacitate energetică ridicată.

**Sistem alfabetice.** Sistem de clasificare a lîinii după finețe, care constă în notarea prin litere mici de alfabet a claselor de finețe, care corespund la anumite valori în microni.

**Sistem Bradford.** Sistem de clasificare a lîinii după finețe, avînd la bază legătura dintre finețe și capacitatea fibrelor de lînă de a produce, la aceeași greutate, un fir tors mai lung sau mai scurt, după cum lîna este mai fină sau mai grosă. Sistemul Bradford are 14 clase sau calități de finețe.

**Sistem de evacuare a gunoiului.** Sistem care asigură curățirea și evacuarea, gunoiului din adăposturile de animale. Sistemul de evacuare a gunoiului; poate fi mecanic (cu rațele cu lopată mecanică, cu lame rabatabile etc.) sau hidraulic (cu circuit închis sau cu circuit deschis — cu curgere discontinuă și cu curgere continuă).

**Sistem de grupe sangvine.** Seria de grupe sangvine, determinate de combinațiile existente între genele alelice. Un sistem de grupe sangvine poate prezenta un aielism simplu sau un aielism multiplu. Majoritatea sistemelor cunoscute la diferite specii de animale

prezintă aielism multiplu (poliaielism). Numărul sistemelor de grupe sangvine determinate la diferite specii de animale este următorul: taurine — 12, suine — 14, ovine — 7, cabaline — 8, găini — 12.

**Sistem de întreținere a animalelor.** 1. Noțiune generală care înglobează diferite activități privind hrănirea, curățirea (îngrijirea corporală) adăpostirea, urmărirea montelor și fătărilor și apărarea sănătății animalelor, recoltarea și depozitarea producției. Sistemul de întreținere poate fi extensiv (v.) sau intensiv (v.); 2. Noțiune cu sens mai restrîns prin care se definește sistemul propriu-zis de întreținere, (adăpostire, îngrijire corporală, mișcare) poate fi legat sau stabulație liberă.

**Sistem de muls, sin. Sistem de mulgere.** 1. Modul în care se extrage laptele din ugerul femelelor producătoare de lapte. Această extragere se poate realiza cu mina (sistem de muls manual) sau cu mașina (sistem de muls mecanic). 2. Sistem care asigură mulgerea mecanică a vacilor și colectarea laptelui. Sistemul de mulgere poate fi: sistem de muls în adăpost, cu colectarea laptelui în bidon și cu colectarea laptelui în cisternă, transportul laptelui făcîndu-se prin conductă; sistem de muls centralizat la platforma de muls.

**Sistem extensiv de creștere a animalelor.** sin. *Sistem tradițional, sistem gospodăresc.* Sistem de creștere a animalelor caracterizat printr-un nivel scăzut al investițiilor și al fondurilor de producție ce revin la un animal, prin posibilități mai reduse de aplicare a unor tehnologii moderne și prin practicarea unor tehnologii tradiționale, bazate pe utilizarea pășunilor și finețelor naturale.

**Sistem gospodăresc de creștere a animalelor.** V. Sistem extensiv de creștere a animalelor.

**Sistem intensiv de creștere a animalelor.** Sistem de creștere a animalelor ce se practică în unități mari moderne sau complexe zootehnice de tip industrial, organizate pe principii moderne de exploatare și pe baza unor investiții mari

În construcții, utilaje și instalații tehnologice, realizându-se un nivel ridicat și ritmic al producției; se asigură un nivel ridicat de mecanizare și automatizare a proceselor de muncă, se utilizează animale cu un înalt nivel productiv (rase ameliorate sau hibridi de mare productivitate), se aplică o alimentație rațională etc. Ca urmare a creșterii fondurilor de producție, a nivelului de tehnicitate și a nivelului de calificare a forței de muncă se obțin randamente medii și o rentabilitate superioară față de sistemul extensiv.

**Sistem tradițional de creștere a animalelor.** V. Sistemul extensiv de creștere a animalelor.

**Sistematica albinelor.** Albina meliferă face parte din clasa insectelor, ordinul *Hymenoptera*, subordinul *Aculata*, familia *Apide*, genul *Apis* care cuprinde patru specii: *albina pitică galbenă* (*Apis florea* Fabr.), *albina uriașă* (*Apis dorsata*), *albina indiană* (*Apis cerana*), *albina meliferă* (*Apis melifica* L.).

**Sistematica eevinelor.** Subfamilie (*Equinae*) care aparține familiei *Equidae*, subordinul *Perissodactylae*, ordinul *Ungulate*, subclasa *Eutheria* (*Placentalae*), clasa *Mammalia* (*Mamiferae*), subîncrângătura *Vertebrata*, încrângătura *Chordata*. Din această subfamilie *Equinae*, face parte genul *Equus*, cu trei subgenuri și șase specii: *Equus Hipotigris* (*Equus* zebra, *Equus quagga* și *Equus burcheli*); *Equus Asinus* (*Equus asinus asinus* și *Equus hemionus*) și *Equus caballus*, cu specia cu același nume.

**Sistematica bovinelor.** Bovinele fac parte din încrângătura *Chordata*, Subîncrângătura *Vertebrata*, clasa *Mammalia* (*mamifere*), ordinul *Ungulata*, subordinul *Artiodactyle*, grupa *Rumegătoare cavicornae*, familia *Bovideae*, subfamilia *Bovinae*. Această subfamilie cuprinde două genuri: *Bos* și *Bubalus*. Genul *Bos* se împarte în patru subgenuri, iar genul *Bubalus* are două forme, una sălbatică și una domestică.

**Sistematica ovinelor.** Ovinele fac parte din încrângătura *Chordata*, subîncrân-

gătura *Vertebrata*, ordinul *Ungulata*, subordinul *Artiodactyle* sau *Paricopitate*, grupa *Rumegătoare-cavicornae*, familia *Ovidae* din care fac parte genurile: *Hemitragus*, *Pseudonis*, *Ammotragus*, *Capra*.

**Sistematica porcinelor.** Porcinele fac parte din încrângătura *Chordata*, subîncrângătura *Vertebrata*, clasa *Mamifere*, ordinul *Ungulata*, subordinul *Paricopitate*, familia *Suidae*. Această familie cuprinde toate formele de porci sălbatici și domestici, împărțiți în trei subfamilii: *Taiaquinae*, *Babirusinae* și *Suinae*. Subfamilia *Suinae* cuprinde trei genuri: *Phacochoerus*, *Potamochoerus* și *Sus*. Genul *Sus* cuprinde trei specii sălbatice: *Sus scrofa ferus* (mistrețul european), *Sus vittatus* (mistrețul asiatic) și *Sus verrucosus*.

**Sistematica viermilor de mătase.** Fac parte din ordinul *Lepidoptere*, subordinul *Heteroneura*, seria *Melatheterocera*, familia *Bombycidae*. Domesticit pentru prima dată în China, se consideră că ar avea ca strămoși două specii sălbatice: *Bombyx mandarina* și *Theofila religiosae* cu care se aseamănă prin caractere morfologice și cu care se poate imperechea.

**Sistematica.** Știința care se ocupă cu studiul și clasificarea plantelor și animalelor, respectiv cu diferențierea lor în grupuri naturale cu rang de categorii sistematice. Scopul sistematicii este elaborarea unui sistem natural și filogenetic de clasificare a organismelor care să reflecte evoluția și filogenia.

**Sisteme de alăptare a vițelilor.** Fcful în care vițeei primesc laptele. În privința alăptării se cunosc următoarele sisteme și metode de alăptare: sistemul de alăptare naturală (la vaca mamă sau vaca doică); sistemul de alăptare artificială (la găleată, la biberon și la instalații mecanice) și sistemul de alăptare mixtă (alăptare succesivă și combinată). Sistemul și metoda care se profilează în perspectivă este cel artificial, la instalații mecanice.

**Sistolă.** Moment funcțional al cordului în care fibrele miocardice sînt în con-

tracție, distingându-se sistolă atrială și sistolă ventriculară.

**Site Knopp.** Set de cinci site metalice cu ochiuri de 7, 4, 2, 1 și 0,3 mm utilizate pentru determinarea mărimii granulelor de sol, a semințelor, uruielilor etc.

**Singe.** Lichid de importanță vitală pentru organism care circulă într-un sistem de vase alcătuit din inimă, artere, vene, capilare și lacune. Prezent la toate animalele vertebrate și la unele nevertebrate, singele are culoare diferită în scara animală: roșu la vertebrate și la unele nevertebrate, datorită conținutului în hemoglobină, albastru la alte nevertebrate, datorită hemocianinei și în color la altele. Singele are o compoziție chimică foarte complexă, variabilă de la o specie la alta, dar constantă (oscilând în limite de obicei foarte strânse în cadrul aceleiași specii) pentru fiecare individ. Menținerea constantelor fizico-chimice ale singelui (pH, presiune osmotică, glicemie, calcemie etc.) se realizează grație unor mecanisme fine neuromorale corectoare, care intră în acțiune cu promptitudine ori de câte ori există tendința îndepărtării de la valorile normale.

**Singerare. 1.** Acțiune de eliminare a singelui din organismul animal în abator prin jugulare sau înjunghiere, în vederea obținerii unei cărnii salubre; **2.** Apariția sau scurgerea de sînge dintr-o rană, respectiv hemoragia redusă; **3.** Anomalie cu determinism genic constatată la cabaline și manifestată prin prezența unor vase de sînge fragile la nivelul mucoasei nazale. Anomalia este semiletală și se datorește prezenței unei gene recesive.

**Skones**, sin. *Skung*. V. Sconcs.

**Skye.** Rasă de ciini de apartament (Terrier Skye).

**Slăbire**, sin. *Subnutriție*. Stare caracterizată prin reducerea greutateii corporale, a depozitelor de grăsime, precum și a forței fizice și a reactivității, provenită din deficiențe alimentare, digestive, metabolice etc.; prin progresiune, se poate ajunge la cașexie.

**Slăbiciunea sau macilența.** Boală a viermilor de mătase ce se poate manifesta la orice vîrstă. Larvele au apetit redus, cresc încet, iar tegumentul devine cenușiu-gălbui și zbîrcit. Cadavrele viermilor nu putrezesc ci se usucă. Boala apare datorită incubăției în condiții necorespunzătoare și a unei hrăniri insuficiente.

**Smaland.** Rasă de taurine. V. Gotland.

**Small White.** V. Alb mic.

**Smetanka.** Armăsar arab, cu care s-a început formarea trăpașului Orlov.

**Smintînire. 1.** Acțiunea de recoltare sau extracție a grăsimii din lapte, pe cale naturală sau mecanică cu ajutorul separatorului; **2.** Rădicarea la suprafață a laptelui lăsat în repaus, a grăsimii sub forma unui strat mai dens.

**Smog** (engl. smoke : fum și fog : ceață). Ceață intensă formată din particule foarte fine de apă și de fum.

**Snow White.** Varietate de nutrie albă, nealbinotică, (v. Schneeweiss).

**Soft-coated wheaten Terrier.** Rasă de ciini (v. Terrier irlandez cu păr lins).

**Societate protectoare de animale.** Confederație de diferite societăți protectoare ale animalelor. Acestea au scopul de a lupta împotriva poluării mediului ambiant, contra tratamentelor brutale a animalelor, plasarea indivizilor pierduți etc.

**Soi.** Grup de plante agricole care aparțin aceleiași specii, varietăți sau subvarietăți și care posedă anumite însușiri morfologice sau fiziologice ereditare. Se deosebesc soiuri locale, formate prin selecție naturală sub influența condițiilor pedoclimatice locale și soiuri ameliorate, obținute prin diferite metode de ameliorare.

**Soia** (*Glycine hispida Maxim*). Leguminoasă anuală cultivată), denumită „planta minune” grație multiplelor folosințe. Excelentă plantă furajeră: masă verde, fîn, semifîn, siloz, șroturi, nutrețuri combinate etc. Proteinele de soia au o mare valoare biologică. Produce 2 500—3 500 kg boabe la hectar.

**Soiuri de dud.** Cele mai valoroase soiuri recomandate pentru cultura dudului intensiv aparțin la două varietăți distincte; *dissecta* și *integrifolia*. Din prima varietate fac parte soiurile japoneze: kakuso 27, Achinose, Kayrio nezumigaeschi, soiul italian Multicaule și soiurile Ucraina 9 și Ucraina 107. Din varietatea *integrifolia* se cultivă soiurile chinezești China 1, China 3, China 32 etc.

**Soklot.** Nurchă mutantă recesivă sinonimă cu Pastel Soklot (v.).

**Soklot blue hiver.** Nurchă de încrucișare care rezultă din împerecherea nurchilor Aleutine cu nurchi Pastel Soklot.

**Sokolsk.** Rasă de oi de pielicele și lapte, crescută în R. S. S. Ucraina. Are lină groasă, lungă și mixtă și produce pielicele în S.O.L. (engl. *Slight of lean*). Grosimea stratului de slănină la porcine, la partea cea mai convexă a cotletului de la nivelul ochiului de mușchi. Se corelează pozitiv cu încălcarea cu grăsime a carcasei. Pentru bacon se prevăd următoarele dimensiuni ale s.o.l.: 3,3 cm de calitate extra, 3—9 cm de calitate a II-a și peste 4,7 cm de calitate a III-a.

**Solanaceae.** Familie de plante erbacee, anuale, bianuale sau perene, rareori lemnoase, din clasa dicotiledonatelor, caracterizate prin frunze simple, prin flori solitare sau grupate în inflorescențe și prin fruct bacă sau capsulă. Solanaceele au importanță ca plante alimentare (furajere), industriale și medicinale. Conțin în organele vegetative alcaloizi, ca: atropina, nicotina, hiosciamina etc. Din familia Solanaceelor fac parte plante cultivate (ardeiul, roșiile, cartoful, tutunul), precum și plante necultivate (mătrăguna, măselarița etc.).

**Solandra.** Cicatrici ale pielii, consecutive unei leziuni eczematose, cu crăpături transversale ale pielii (crevase), localizată la fața anterioară (Indoitura) jaretului. Solandrelle pot lua uneori o dezvoltare mare, împiedicând flexia și extensia genunchiului, ceea ce limitează pasul, reduce impulsia și scade randamentul animalului la serviciu.

**Solanidina.** Alcaloid termostabil aflat în plantele din familia Solanaceelor (cartof, zîrnă etc.) cărora le poate da un caracter de toxicitate.

**Solanină.** Glucozid aflat în plantele din familia Solanaceelor (cartof, zîrnă etc.), care se distruge prin fierbere.

**Solar** (plexul —). Termen utilizat pentru definirea țesăturii nervoase a fibrelor provenite din nervii splanchnici abdominali cu fibre provenite din nervul vag și așezată pe pafonul cavității abdominale, între trunchiul celiac și mezenteric cranial.

**Solea lascaris.** Pește marin bentonic din ordinul *Pleuronectiformes* din M. Neagră, M. Mediterană, Oc. Atlantic. Coloritul cenușiu-roșcat pe fața zenitală și alb pe cea nadržinală. Nu are valoare economică. Se folosește pentru prepararea făinei de pește.

**Soliped. 1.** (lat. *solidus* și *pes*; picior masiv). Animal care are un singur deget la picior, terminat printr-o copită. Această caracteristică a membrilor, favorizează locomoția animalului. Aptitudinea pentru fugă s-a dezvoltat în cursul timpului la ecvine, ca urmare a adaptării lor la condițiile de existență și modul de folosire; **2. sin. Perissodactyla.** Ordin de mamifere a căror caracteristică este prezența unui singur deget la fiecare din membre (cal, asin, catâr, hemion, zebra, rinocer, tapir etc.).

**Sologne. 1.** Rasă de oi franceză, de statură medie, cu lină grosieră, de culoare albă sau cenușie, foarte rustică, adaptată la condițiile de climat mai umed; **2.** Rasă de curci grele, formată în Franța, caracterizată printr-o greutate care depășește la curcani 20 kg și prin creștere destul de rapidă. Este crescută eficient în sisteme semiintensive și extensive. Are o culoare neagră mat, este mai scurtă pe picioare decât alte rase, cu un trunchi mai masiv și prezintă salbă și mărgele mai mari.

**Soluție de continuitate** (lat. *solutio*; slăbire). Denumire generală dată plășilor, indicând discontinuitatea de țesut

(întreruperea continuității tisulare) : fractura este o soluție de continuitate osoasă, plaga o soluție de continuitate cutanată etc.

**Solz. 1.** Formațiune tegumentară, de natură cornoasă la păsări, în formă de plăci mici ; **2.** Osificări dermice, foarte caracteristice peștilor, formînd așa-numitul schelet extern sau exoschelet.

**Somă** (gr. *soma* : corp). Corpul organismelor vii, considerat ca un întreg, cu excepția gonadelor. Biologul german A. Weismann, care a introdus și termenul, considera în mod metafizic că gonadele (denumite de el germen) sînt independente de somă, care formează partea muritoare a organismului, spre deosebire de plasma germinativă (germenul) care ar fi nemuritoare.

**Somalian**, Asin înțilnit sub formă sălbatică, caracterizat prin dezvoltare corporală relativ mare (talie 120—130 cm și greutatea 200 kg), culoare brun roșcată, din care provine grupa africană de asini mai mari (Somalia, Egipt și Peninsula Arabia), precum și grupa raselor ameliorate din Europa (Spania, Franța și Italia). Se caracterizează prin schelet gros, docilitate remarcabilă și capacitate energetică ridicată.

**Somatometrie** (gr. *soma-atos* : corp ; *metron* : măsură). Măsurare a diferitelor regiuni ale corpului la animale, în scopul aprecierii exteriorului. Este o operațiune de mare importanță în lucrările de selecție.

**Somatopleură**. Foița parietală a mezodermului embrionar.

**Somatotrop** (hormon —). Unul din hormonii hipofizari care intervine în dezvoltarea celulelor nesexuale.

**Somatii**. Variații genetice manifestate la urmași numai în măsura în care acționează aceiași factori externi.

**Somba**. Rasă bovină, ce se crește în Zambia, Gana, Niger, Liberia etc., de talie mică, produce 1—2 litri lapte pe zi cu 3,3% grăsime. Are greutatea corporală de 250 kg, este rezistentă la tripanozomiază și piropasmoze, dar sensi-

bilă la pesta bovină, febra aftoasă, bruceloză, tuberculoză etc. Nu se folosește la muncă.

**Somn. 1.** Stare de repaus a organismelor animale și umane, alternînd periodic cu starea de veghe și care se manifestă prin modificări calitative ale funcțiilor vegetative și motorii, ale proceselor neurocerebrale, ale activității psihice și ale comportamentului exterior : **2.** V. *Silurus glanis*.

**Somn american**, sin. *Somn pitic*, (v. *Ictalurus melas*).

**Somn pitic** (*Ameiurus nebulosus*). Specie de pește teleostean din familia Ameiuridelor, originar din America de Nord, lung de 18—22 cm, cu greutatea de circa 200 g, gura mare și patru perechi de mustați. Trăiește în lacuri, în bălți și în riuri cu ape limpezi. Fiind excesiv de răpitor, se urmărește combaterea lui din apele noastre.

**Somnul larvar la bombyx mori**. Perioada de repaus prin care trece larva de la o vîrstă la cealaltă. În timpul somnului larva năpârleşte. Somnurile sînt în număr de patru, durata unui somn fiind de 1—2 zile.

**Somon. 1.** V. *Salmo salar* ; **2.** Denumire a unei varietăți aparținînd rasei de găini grele Faverolle (v.) care se referă la o anumită culoare generală, deși denumirea rezultă dintr-o asociație legată de carnea deosebit de gustoasă produsă de aceste păsări, ca la peștele Somon.

**Sondaș**. Explorarea unui canal, plăgi profunde etc. cu ajutorul unei sonde.

**Sondă**. Instrument utilizat pentru sondașul organelor sau funcțiilor caniculare.

**Sopravissana**. Rasă de oi italiană, cu aptitudini triple, crescută și mult apreciată în Italia. Are cap mic, cu profil rectiliniu, fără coarne la masculi, trunchi lung, membre subțiri, lînă fină, producție de lapte.

**Sorg** (*Sorghum vulgare*). Plantă anuală din familia gramineelor, cu rădăcini fibroase mult ramificate, cu tul-

pini erecte înalte de la 0,3 la 4,5 m în funcție de soi și cu frunze mari asemănătoare cu ale porumbului. Este folosit mai ales ca plantă de nutreț, putându-se obține trei coase, cu 60—70 t la ha masă verde; pentru însilozare se poate utiliza în orice stadiu de recoltare, deoarece glucozidul cianogen este distrus prin fermentație. Fiind rezistent la secetă, se cultivă mult și în zonele secetoase. În țara noastră s-a extins cultura sorgului pentru boabe și s-au creat hibridi foarte productivi (F32, F42, F43 etc.).

**Sorg-Sudan-F 1104.** Hibrid între sorg și iarbă de Sudan cu producții mari, obținut și omologat în țara noastră în anul 1970.

**Sorgum Hackel.** Plantă robustă anuală sau perenă, cultivată ca cereală secundară; se cunosc 35 specii în zona tropicală, excelente plante furajere. Organele verzi conțin în general un glucozid cianogen (durhine), care poate provoca intoxicații grave prin acid cianhidric. Este posibil însă a se evita accidentele, cunoscând că glucozidul este prezent în timpul primelor săptămâni de vegetație și absent în timpul înfloririi. În verde, nu trebuie consumat decât atunci când plantele ating 50—60 cm și după ce animalele au consumat alte graminee. Este mai bine folosit sub formă însilozată decât ca pășune.

**Sorgum sudanese, sin. Sudan gras.** Specie tropicală foarte rezistentă la secetă, viguroasă, înaltă de pînă la 2,2 m. Recoltarea se poate face la 3 luni după însămînțare, dînd un furaj preferat de animale. Randamentul este de 21 t la ha masă verde.

**South Devon.** Rasă de taurine veche dar ameliorată (Herd Book, 1891), originară din Anglia. Se caracterizează prin schelet ușor, musculatură dezvoltată, conformație corectă și culoare roșie intensă. Este o rasă cu constituție robustă, longevitate mare, caracter docil, cu vitalitate mare, rustică, rezistentă la boli în special la afecțiunile mamare, cu aptitudine triplă, însă cu preponderența producției de lapte.

Producția medie de lapte este de 3 000 l, cu 4,25% grăsime.

**Southdown.** Rasă de oi de carne și lînă scurtă, din Anglia. Se caracterizează prin conformație tipică de carne, cu forme largi, adînci și rotunjite, talie mijlocie (60 cm), trunchi potrivit de lung, membre reduse, puternice și cu osatură fină, musculatură dezvoltată, precocitate foarte pronunțată, cap fără coarne, lînă semifină deasă și uniformă. Are mare putere de îngrășare, este rezistentă și suportă ușor drumurile, frigul și căldura solicitînd însă îngrijiri speciale în creștere. Este una din cele mai răspîndite rase din lume, fiind folosită la ameliorarea raselor de oi cu lînă scurtă, în direcția producției de carne.

**Sovietcă de Povară.** Rasă de cabaline din U.R.S.S., masivă, cu talie de 160 cm, greutate corporală de 700—900 kg, cu trăsături armonioase și temperament energetic.

**Soxhlet-Henkel.** V. Acidometru pentru lapte.

**Spancă.** Varietate de oi, formată prin încrucișarea berbecilor Merinos cu oi de rasă Tigaie. Are lînă semifină, de culoare albă, și producție de lapte bună.

**Spaniel.** Denumire adoptată în țara noastră pentru rasele de ciini scotocitori de origine spaniolă, mai fiind numiți Spanioli, Epagneul-i etc.

**Spaniol, sin. Spaniel, Epagneul.** Ciine aparținînd unui mare număr de rase care provin din ciini spanioli și care au origine comună cu setterii. Majoritatea raselor au aptitudini pentru vînătoare, îndeosebi pentru scotocire (Cocker, Springer etc.) sau pentru lucru la apă (Spanioli de apă american, irlandez etc.) și mai rar pentru aret. Datorită frumuseților și aptitudinilor de drenaj sînt din ce în ce mai mult crescuți în apartamente și pentru circ sau teatru de varietăți. În grupa ciinilor spanioli sînt încadrați și o serie de rase de agrement formate prin încrucișările acestora sau chiar rase cu origine diferită dar cu unele caractere de exterior asemănătoare (Spaniol japonez, pekinez etc.)

**Spaniol Alpin**, sin. *Spaniel alpin*, *Epagneul alpin*. Grup de ciini spanioli de talie mare, intrucitva asemănători cu ciinii Saint-Bernard; sînt considerați de unii chinologi ca aparținînd unei rase distincte. Se aseamănă ca exterior și aptitudini cu Spaniolul Clumber (v.).

**Spaniol Blenheim**, sin. *Spaniol cavalier king-Charles*, *Cavalier king Charles*, *Epagneul cavalier king-Charles*, *Charlie*. Rasă de ciini formată în Anglia cu circa 4 secole în urmă, utilizată de la început ca rasa de apartament. În ultima vreme prin selecție a suferit modificări ale exteriorului apropiindu-se de Pekinez, cu o greutate de 4,5–8 kg și cu un exterior în ansamblu caracteristic ciinilor spanioli. Se distinge prin cap aproape plat între urechi, urechi lungi, sus plantate și purtate atîrnînd, trunchi scurt cu spinare dreaptă și coadă de lungime mijlocie. Blana are păr lung, mătăsoasă dar neondulată. Culoarea este albă cu pete mari negre, cu mușcăături sau pete mici de foc.

**Spaniol Breton**. Rasă de ciini de vînătoare care prezintă singura rasă de Spaniolii cu aptitudini de pontator (aret). Lucrează în chetă mai strînsă decît pontatorii insulari (Pointerii și Setterii) dar în regim de viteză apreciabilă. Este un foarte bun ciine pentru vînătoarea de becațe și bun aporțeur al vînatului de apă sau pentru vînătoarea la fazani. De asemenea, datorită taliei sale mici este bine cotaț și ca animal de apartament. Are un format corporal pătrat. Coada se amputează la 10 cm sau chiar mai puțin și se caracterizează printr-o talie de 46–51 cm și o greutate de 18–23 kg. Are părul scurt sau, uneori, de lungime medie, lins sau ondulat. Culorile mai frecvente sînt oranj intens, alb sau cărămiziu cu alb.

**Spaniol cavalier Kingcharles**. Rasă de ciini (v. Spaniol Blenheim).

**Spaniol Clumber**. Una din cele mai masive rase de ciini spanioli, apreciată în acțiunile de vînătoare mai ales ca scotocitor în desigururi dure. Caracteristic

este aspectul său masiv, deși nu este prea mare: 28–32 cm și 20–30 kg. Prezintă capul mare și pătrat, cu sprincenele pronunțate, stopul foarte net și urechile mari, în forma frunzei de viță, trunchiul lung, masiv, pe picioare scurte și coada lungă cu păr și franjuri. Culoarea mai ales albă cu pete galbene ca lămiia.

**Spaniol cocker American**. Rasă derivînd din Cocker englez, dar se deosebește de rasa din care provine prin greutate mai mare (13–16 kg) la o talie mică (35–37 cm) și prin unele modificări ale regiunilor corporale: botul mai alungit, craniul mai proeminent și mai rotunjit deasupra orbitelor, linie dorsală a trunchiului declivă caracteristic. Urechile sînt plantate la înălțimea ochilor, cînd sînt întinse atingînd virful botului. Deține patru varietăți de culoare: negru, alb cu pete de foc, parțial colorat, negru cu pete de foc. Blana, cu păr mai lung și mai bogat, impune tunsori specifice.

**Spaniol cocker englez**. Rasă de ciini de vînătoare scotocitori, de formație foarte veche. Se caracterizează prin greutate corporală medie de 11–12,6 kg la o talie de 37–42 și aptitudini bune pentru scotocire. Este foarte utilizat și ca animal de apartament. Se caracterizează prin bot pătrat, stop vizibil, urechi plantate jos, dar nedepășind trufa cînd sînt întinse, corpul compact, spinarea scurtă și coada bogată, amputată la 2/5 din lungimea ei. Blana cu păr des lung și mătăsoasă, formează franjuri. Prezintă culori variate: negru, negru cu foc, negru albăstrui, negru cu alb și tricolor.

**Spaniol de apă american**, sin. *Spaniol brun de apă*. Rasă veche de ciini de vînătoare folosită la vînătoarea păsărilor de apă, bun însoțitor, scotocitor în trestiguri și aporțeur. Se caracterizează prin cap ascuțit. Coada acoperită cu păr lung, părul des, frizat sau ondulat, urechile lungi plantate deasupra ochilor. Culoarea generală este galben-cărămiziu sau șocolat închis. Se admite o pată mică

de alb pe piept sau labe. Au în medie o talie de 37—45 cm și o greutate de 13—20 kg.

**Spaniol de apă irlandez.** Rasă de ciini de vânătoare specializată pentru lucrul la apă și scotocire în desșu. Se caracterizează prin cap cu creștet evident ridicat, urechi foarte lungi, trunchi scurt, larg și puternic, coadă scurtă, dreaptă, groasă la bază și ascuțită la vîrf. Are blană cu păr lung, foarte buclat. Culoarea generală este maro sau acaju. Are în medie o talie de 50—55 cm și o greutate de 25—30 kg.

**Spaniol field**, sin. *Field spaniol*. Rasă de ciini derivată probabil din Cocker, de care s-a diferențiat datorită direcției de ameliorare a exteriorului. În timp ce rasa Cocker a devenit treptat mai scurtă, mai compactă și mai robustă, Field spaniolul s-a alungit exagerat, rămî-nind totodată jos pe picioare. Are capul lung, cu botul alungit, urechile moderat lungi, largi și bogat acoperite cu franjuri, trunchiul mijlociu spre lung, coada jos prinsă și purtată în jos. Părul nu prea scurt și des, este lins sau ușor ondulat, mătășos. Prezintă franjuri abundente pe piept, abdomen și fața posterioară a membrilor. Prezintă mai multe culori: negru, maro sau roșu acaju. Are în medie o talie de 45 cm și o greutate de 16—23 kg.

**Spaniol fluture**, sin. *Epagneul papillon*. Rasă veche de ciini de origine vest-europeană (Spania, Franța) care astăzi este din ce în ce mai mult apreciată ca animal de apartament pentru talia sa mică, inteligența și aspectul său frumos. Se caracterizează prin păr abundent, lung, fin și mătășos, care formează un guler-jabou bogat, în contrast cu părul scurt și strins care se găsește pe cap, bot și fața anterioară a membrilor. Prezintă o culoare albă cu pete de diferite culori, pe cap două pete simetrice dispuse pe o parte și alta a unei linii albe, astfel încît dă impresia unui fluture. Urechile sînt mai rotunjite la vîrf, cu franjuri, coada lungă, de asemenea cu franjuri, curbată pe spinare. Se caracterizează prin talie de 20—28 cm și greutate rar peste 4 kg.

**Spaniol francez.** Rasă franceză veche de ciini scotocitori foarte bună la vinatul mic în desșuri de pădure, cîmpie, baltă, excelent aporțeur. Are capul puternic, mai mult alungit, cu urechile atîrnînd și prelungite prin păr lung, ondulat. Trunchiul apare alungit dar puternic, cu direcție orizontală. Coadă este purtată orizontal și este îmbrăcată cu păr lung, ușor ondulat și chiar frizat la bază. Are o culoare compusă, alb cu pete maro și prezintă în medie o talie de 50—60 cm și o greutate de 25—30 kg.

**Spaniol japonez**, sin. *Chin, Tchîn, Okinamuru*. Rasă de ciini japoneză, provenită probabil (sec. V—IX) din China sau din Coreea. Este o rasă mică, caracterizată prin lungime a trunchiului nu mai mare de 22—25 cm și o greutate medie de 3 kg. Are craniul rotunjit, urechi în V, sus prinse dar atîrnînd înainte, nas cîrn, trunchi atît de lung cît talia și coadă curbată deasupra spinării, pe dreapta sau pe stînga. Blana are părul lung, drept, prezentînd doar un colier de franjuri și panaș în coadă, de culoare roșie sau neagră.

**Spaniol king Charles**, sin. *Epagneul king Charles, Spaniel king Charles*. Rasă de ciini de apartament care se deosebește de Spaniol Blenheim. A fost format prin selecția dirijată către revenirea la exteriorul Spaniolului king Charles, așa cum apare în tablourile vechilor maeștri din vremea dinastiei Stuart sau chiar mai de mult, cînd purta numele de Toy spaniol. Tipul actual, la care s-a ajuns și prin infuzie de Pekinez, Carlin sau Spaniel japonez prezintă varietățile Blenheim, Tricolor, Ruby și o varietate negru cu foc. Ca exterior prezintă cap masiv, cu creștet bombat, nas negru, limba ușor vizibilă și urechile atîrnînd pe obraji, lungi și prevăzute cu păr lung. Blana cu păr lung, mătășos. Greutatea preferată 3,5—6,5 kg.

**Spaniol Pekinez**, sin. *Spaniol pitic oriental*. Rasă de ciini de apartament formată cu multe secole în urmă în China. Prezintă un cap masiv, cu trufa



foarte scurtă, cu stopul profund, cu ochii mari, proeminenți, cu urechile căzînde pe laturi, cu franjuri lungi. Trunchiul scurt, cu pieptul larg, spinarea orizontală și trenul posterior mai puțin puternic, picioarele din față fiind curbate puțin în afară. Coadă, sus plantată, este ușor curbată, în panaș cu franjuri lungi. Blana are păr drept, foarte lung care formează franjuri bogate pe urechi, coapse, gambe și în coadă. Poate prezenta toate culorile, exceptînd culoarea maro și formele albinotice.

**Spaniol pitie de Tibet**, sin. *Lhasa apso*, *Apso tibetan*. Rasă veche de ciini tibetani, folosiți probabil pentru pază în locuințe, în prezent ciine de apartament. Prezintă un trunchi evident mai lung decît talia și are blana în mai multe culori, mai ales în nuanțe de cenușiu. Preferată este însă culoarea aurie care amintește culoarea leului. Părul este în general lung, formînd pe cap și trunchi franjuri în cascadă, astfel încît capul, trunchiul și membrele apar îmbrăcate în păr lung, pînă în pămînt, care este împărțit pe cele două laturi, printr-o cărare care începe de pe bot, pe frunte și apoi pe toată lungimea spinării. Coadă este purtată deasupra spinării. Are în medie o talie de 25–30 cm și o greutate de 4–6 kg.

**Spaniol pitie oriental**. V. Spaniol pekinez.

**Spaniol springer englez**. Rasă de ciini scotocitori, probabil cea mai veche rasă de spanioli de vînătoare. Fără a fi specializat în anumite acțiuni, Springerul englez scoțoceste bine terenul, caută vînatul în măsură satisfăcătoare și apor-tează mulțumitor, fiind disciplinat și ușor de dresat. Are un exterior armonios, cu mai multe culori, fiind preferate cele maro cu alb sau negru cu alb, eventual cu pete de foc. Coadă, purtată jos, se amputează. Are în medie o talie de 48–50 cm și o greutate de 20–25 kg.

**Spaniol springer galez**, sin. *Welsh springer spaniel*. Rasă veche de ciini de vînătoare, mai rezistentă decît ciinii de

rasă Cocker și totodată mai bună la scotocire în desigurile aspre. A fost și este încă folosită și în conducerea animalelor domestice. Prezintă un exterior asemănător ciinilor spanioli și mai ales a celor springer englez, avînd culori caracteristice neagră sau roșu cu alb. Are în medie greutatea de 16–20 kg.

**Spaniol sussex**. Rasă de ciini de vînătoare formată prin încrucișări complexe (Norfolk, Field, Springer), specializată pentru scotocire. Se caracterizează prin putere de pătrundere în vegetație foarte deasă, semnalare prin lătrat a stîrnirii vîntului și lătrat diferit după felul vînatului descoperit. Prezintă un exterior asemănător în linii generale cu cel al majorității ciinilor spanioli dar avînd un format mai masiv, cu bot mai scurt, trunchi scurt și gros, coadă purtată la nivelul spinării și care se amputează la 12–17 cm. Culoarea, neîntîlnită la alte rase de spanioli, maro închis cu reflexe aurii. Are în medie o talie de 37–40 cm și o greutate de 18–20 kg.

**Spaniol tibetan**. Rasă de ciini originară din Tibet, care, la fel ca și pekinezul, nu a fost niciodată ciine de vînătoare, prin aceasta deosebindu-se de spanioli propriu-zis. Este ciine de apartament cu un exterior care amintește ciinele pekinez (v.). Are capul mic cu urechile atîrnînde, cu franjuri. Trunchiul lung, coada cu virful în panaș, curbată în sus, pe spinare. Blana cu păr lung, mătăsos, formînd guler bogat pe gît și umeri. Prezintă diferite culori, simple sau compuse, are o talie de 24–28 cm și prezintă greutatea cuprinsă între 4 kg și 7,5 kg.

**Spaniolă**. Rasă de găini mediteraneene foarte veche care a fost introdusă în Cuba de Columb și care în ultimul secol a fost selecționată, către extinderea feței albe, ca pasăre de decor și de expoziție. Are culoare generală a penajului neagră. Prezintă o greutate de 2–3 kg și produce ouă albe, mici (55 g). Se caracterizează prin conformație mediteraneană, creastă dreaptă, mare, purtată plecat la gîină, ochi roșii închis,

față mult extinsă, albă ca și urechiușele. Fluierele și ciocul sînt cenușii de ardezie.

**Sparcetă** (*Onobrychis viciifolia*). Plantă erbacee perenă din familia leguminoaselor, cu rădăcina pivotantă, puternică și cu lăstari erecți, înalți de 30—70 cm. Se cultivă ca plantă furajeră, în regiunile secetoase, mai ales pe terenuri calcaroase. Are un conținut bogat în substanțe proteice, ceea ce îi conferă o valoare ridicată pentru hrănirea animalelor. Este o bună plantă meliferă.

**Sparta**. Soi nou de sparcetă, cu producții ridicate, creat și omologat în țara noastră în anul 1973. Se cultivă mai ales în zonele de stepă.

**Sparteină**. Alcaloid toxic din semințele plantelor din genul *Lupinus*.

**Sparus aurata**, sin. *Dorada*. Pește marin de 35 cm din ordinul *Perciformes* din Oceanul Atlantic, M. Mediterană și Marea Neagră. Are corpul cu contur ovalar și comprimat lateral, cu linia spinării mult arcuită. Capul mare cu botul obtuz, gura mare cu buze groase și cu dinți de mai multe feluri. Coloritul corpului verzui cu o nuanță albastruie pe spate și argintiu pe laturi. Abdomenul alb. Depune icrele pelagice la începutul toamnei. Are valoare economică.

**Spasm** (gr. *spamos* : convulsie, contractură). Convulsie involuntară strict localizată (mai ales pe musculatura netedă) sau interesind un întreg grup de mușchi.

**Spasm letal congenital**. Stare anormală cu determinare genică întilnită la suine. Animalul pare normal la naștere însă imediat intră în spasme (mișcări spasmodice intermitente ale capului și gîtului de obicei în plan vertical) și moare. Anomalia este determinată de prezența unei gene recesive.

**Spasmofilie** (gr. *spasmos* : convulsie ; *filia* : tendință), sin. *Diateză spasmogenă*. 1. Stare caracterizată prin predispoziție la convulsii ; 2. Denumire sinonimă pentru tetania de repaus.

**Spasmolitic** (gr. *spasmos* : contractura ; *lysis* : suprimare). Care suprimă spasmul.

**Spată**. Regiune corporală la animale, reprezentînd porțiunea superioară a

membrului anterior. Are ca bază anatomică osul scapular și mușchii aferenți.

**Spavan** (fr. *eporvin*), sin. *Osul bouului*. Osteoartrită (tară dură) produsă de cauze predispozante (dezvoltare insuficientă a jaretului, conformație defectuoasă, constituție debilă, tulburări în metabolismul sărurilor minerale etc.) și determinante (lipsa de mișcare în perioada de creștere, rații carentate în săruri minerale, folosirea tineretului la munci grele, antrenamentul nerațional, potcovitul defectuos etc.).

**Specializarea producției**. Principiu modern care stă la baza organizării creșterii și exploatării animalelor. De exemplu, la taurine există ferme specializate în producția laptelui, ferme producătoare de vițe pentru carne, ferme producătoare de animale de reproducție (tăurași și vițele), ferme de îngrășare (îngrășătorii) și ferme specializate în selecția și reproducția taurilor (stațiuni de testare, ferme de tauri din Semtest).

**Specie**. Categorie sistematică fundamentală în biologie, inferioară ca rang genului și superioară subspeciei, care cuprinde unități de viețuitoare de descendență comună și cu particularități morfologice, fiziologice, biochimice, ecologice etc., cu o stabilitate relativ ridicată și mai puțin variabile în decursul unui șir de generații. Fiecare specie poartă două denumiri latine ; prima a genului de care aparține și a doua, proprie, diferențiată (ex. pentru cal — *Equus caballus*).

**Speculum** (lat. *speculum* : oglindă). Instrument format în general din două valve care pot fi îndepărtate printr-un dispozitiv special (de apăsare, în șurub etc.) în așa fel încît, după introducerea lui într-un organ cavitătar, conduct etc., prin distanțarea valvelor, să forțeze îndepărtarea pereților organului respectiv, permițînd explorarea vizuală a interiorului, distingîndu-se speculum bucal, auricular, vaginal, rectal etc.

**Spermatecă**, sin. *Receptacul seminal*. Organ sub formă de sac pentru recepționarea și depozitarea spermei pînă la ferti-

lizare; se găsește la femelele multor nevertebrate și la unele vertebrate.

**Spermatoc.** Care aparține spermei (lichid spermatoc) sau are contingență cu sperma (canale spermatice).

**Spermatocel.** Deformare testiculară consecutivă retenției spermei, printr-un obstacol, pe căile spermatice.

**Spermatocistită.** Inflamația veziculelor seminale.

**Spermatidă.** Celulă germinală masculă rezultată prin diviziunea reduțională a spermatocitului și care printr-o serie de modificări se transformă în spermatozoid (celula sexuală matură).

**Spermatină.** Substanță albuminoidă care se găsește în spermă.

**Spermatofor.** Grup de spermatozoizi, unori cuprinși într-o capsulă; depuși de mascul ca atare, spermatozoiții trăiesc în organismul femel mult timp și fecundează pe rând cite un ovul. Se întâlnesc la unele insecte: la cefalopode, unele vertebrate ș.a.

**Spermatogeneză** (gr. *sperma* : sămînță, *genesis* : naștere). Proces de formare a spermatozoidilor. Spermatogeneza se desfășoară în tuburile seminifere în trei zone distincte ale acestora, corespunzătoare celor trei perioade. În perioada germinativă, anumite celule ale testiculului, numite spermatogonii, se divid intens, formînd numeroase generații de celule. În perioada de creștere, unele dintre acestea acumulează substanțe nutritive, cresc și devin spermatocite primare. În perioada de maturare, spermatocitele primare se divid de două ori consecutiv și din fiecare rezultă patru celule (spermatide), care, după unele transformări devin spermatozoizi. Din cauză că una dintre cele două diviziuni de maturare este reduțională (meioză), nucleul spermatozoidului are numai jumătate din numărul cromozomilor caracteristici speciei (este în fază haploidă). Spermatogeneza se desfășoară în mod analog cu ovogeneza și are aceeași semnificație biologică.

**Spermatogonie.** Celulă primordială a tubului seminifer, din care prin diviziune vor rezulta spermatidele (v. și spermatogeneză).

**Spermatoree.** Eliminarea (descărcarea) involuntară a spermei fără orgasm.

**Spermatozoid** (gr. *sperma* : sămînță; *zoon* : animal). Gametul mascul al animalelor, prezentînd în mod obișnuit un cap (conținînd nucleul) și un flagel, care-i conferă o oarecare mobilitate.

**Spermă** (gr. *sperma* : sămînță). Lichidul albuminos, viscos, cu miros particular, produs de glandele sexuale (esențiale și anexe) masculine, conținînd spermatozoizi, o cantitate redusă de ser, lichid produs de veziculele seminale, prostată și glandele bulbo-uretrale, eventual celule descuamate etc.

**Spermogramă** (gr. *sperma* : sămînță; *gramma* : notare). Redarea sub formă de tabel a însușirilor macroscopice și microscopice ale spermei unui reproducător.

**Spermotecă.** Laborator specializat în depozitarea și conservarea de lungă durată a spermei reproducătorilor de mare valoare zootehnică.

**Spetit.** Mers defectuos caracterizat prin limitarea amplitudinii pasului. Este determinat de o afecțiune acută sau cronică, la nivelul articulației scapulo-humerale.

**Sphyraena sphyraena.** Pește răpitor marin de cîrd din ordinul *Mugiliformes*, din oceanul Atlantic, M. Mediterană, sudul Mării Negre. Are corpul aproximativ cilindric și acoperit cu solzi mici, coloritul verde închis pe spate, iar abdomenul argintiu. Are valoare economică.

**Sphyra zygaena**, sin. *Peștele ciocan*. P. Pește cartilaginos marin de 3—4 m, din mările tropicale, subtropicale pînă la coastele nordice europene. Are corpul fusiform, cu coada heterocercă, capul este lățit lateral, prevăzut cu un ochi, gura dispusă inferior, colorit brun-cenușiu pe spate și alb pe abdomen. Specie ovipară. O femelă poartă 30—35 de pui.

**Spic. 1.** Fir de păr de acoperire la iepuri și la animalele de blană (v. jar); **2.** Inflorescență caracteristică mai ales

plantelor din familia gramineelor (cereale și ierburi), formată dintr-un ax principal lung pe care se află florile.

**Spicarea maris.** Pește marin migrator de cird din ordinul *Perciformes*, din Oceanul Atlantic, M. Mediterană și M. Neagră. Are corpul alungit, ușor comprimat lateral și acoperit cu solzi mici, coloritul cenușu-roșcat, cu dungi și pete albastrii. Are valoare economică.

**Spiril**, sin. *Vibriion*. Denumire generică pentru definirea bacteriilor în formă de filament alungit și răsucit.

**Spiriloză.** Termen general definind orice boală produsă de spirili.

**Spiriceeroza canină.** Spiruratoză ce presupune localizări pe esofag, stomac, sau aortă a unor paraziți din familia *Spirocerca*, rareori evidențiată clinic.

**Spirochet.** Bacterie de formă ondulată (v. și spirochetoză).

**Spirochetoza aviară.** Boală provocată de dezvoltarea în singele păsărilor a parazitului *Spirocheta anserinum*, manifestată sub forma acută (3—6 zile), cu anorexie, slăbire rapidă, febră, decolorarea crestei și barbițelor, arterite toxice, păsările murind în 3—4 ore cu cianoză evidentă.

**Spirochetoza bovină.** Boală transmisibilă, inoculabilă, produsă de *S. Theileri*, evoluind sub formă frustă și stare subfebrilă, eventual anemie etc.

**Spirochetoza iepurilor**, sin. *Tripanosomiatoza iepurilor*, *sifilisul iepurilor*. Boală produsă de *Treponema cuniculli*, spirochet care se dezvoltă în singele iepurilor, contaminarea putindu-se face prin contact sexual; perioada de incubație este de 3—4 luni, manifestarea clinică fiind predominantă de vulvo-vaginită (femelă), uretrită (mascul) și apariția de tumorete varicoase în regiunea genitală sau pe tot corpul.

**Spirochetoză.** Protozooză produsă de un spirochet filiform, spiralat, eventual mai lung sau cu foarte multe spire.

**Spiruratoză.** Helmintoză produsă de viermi din subordnul *Spirurata*: habronemoza cabalinelor, tetrameroza păsări-

lor, spiruratozele sau spiruridoza porcului, parabronematoza rumegătoarelor, telaziozele și spiruratozele carnivorelor etc.

**Spiruridoza gastrică a porcului.** Gastrita verminoasă cronică, de tip cataral și nodular, determinată de diferite specii de spiruride, manifestată clinic prin inapetență, polidipsie, vomități, abatere, anemie, slăbire etc.

**Spitz**, sin. *Spif*, *Wolf spitz*, *Loulou*, *Lulu*. Grup de rase de ciini cu originea nordică, cuprinzând animale de variată utilizare caracterizati în general prin craniu proeminent, urechi mici, ascuțite și purtate drept, bot ascuțit, trunchi îndesat, coadă purtată deasupra spinării și uneori încovrigată foarte strins în trompetă. Are părul de acoperire lung și aspru și subpărul gros astfel încît ciinii apar bogat și caracteristic îmbrăcați. Grupul cuprinde un mare număr de rase (v. Husky, Malemute, Chowchow, Schipperake etc.).

**Spitz akita**, sin. *Akita inoil nippon*. Rasă de ciini cunoscută mai ales în Japonia, de mărime mijlocie (talie 45—55 cm) și cu exterior tipic de ciini Spitz (v. Akita).

**Spitz american al eschimoșilor.** Rasă de ciini mică, de culoare albă, de talie foarte mică, aproape identică cu ciinele Spitz japonez.

**Spitz (loulou) de Pomerania**, sin. *Pitic de Pomerania*. Rasă de ciini originară din nordul Germaniei și care în ultimul secol, prin selecție, și-a redus continuu mărimea, ajungând de la 6—9 kg la numai 1—3 kg. Are trunchiul scurt și îndesat, coada purtată pe spinare dar dreaptă, părul și mai ales puful lung, mai bogat în jurul gâtului și pe piept. Sînt remarcabile culorile caracteristice, portocaliu albstru, crem și o întregă gamă de nuanțe pastel.

**Spitz de urși Tahlan.** Rasă veche de ciini din Canada, fiind un ciine al indienilor americani din extremul nord. Prezintă particularitate coada extrem de groasă. Culorile mai cunoscute sînt negru sau cenușiu-albăstrui cu pete albe. Are o talie de 30—38 cm.

**Spitz elkhound.** Rasă de ciini specializată în vânătoarea de elani și utilizată în tracțiune. Cu un exterior caracteristic ciinilor de tip Spitz, prezintă o talie de 45—50 cm și o greutate de 20—23 kg. Are culoarea cenușie, cu negru în vârful părului de acoperire.

**Spitz (loulou) finlandez, sin. Soumenpystykorva.** Rasă de ciini larg răspândită în Finlanda. Are și aptitudini de vânătoare. Prezintă culoare brun roșcată sau roșu-gălbuie, cu nuanțe mai deschise pe fața ventrală. Are o talie de 40—50 cm.

**Spitz gri suedez, sin. Swedish greydog.** Rasă de ciini cu talie de aproape 50 cm și cu părul dur și lung, firele având extremitatea neagră.

**Spitz iamt, sin. Iamthund.** Rasă de ciini cu talie mare (60 cm), de culoare gri uniformă.

**Spitz italian, sin. Volpino.** Rasă de ciini cu talie mică, caracterizat prin greutate redusă (4 kg), cu culoare albă și păr lung, măsurând în dreptul umerilor 28 cm.

**Spitz japonez.** Rasă de ciini asemănătoare cu ciinele Samoyed, dar cu o talie redusă la jumătate. În Japonia este una din cele mai cunoscute rase de ciini, bun însoțitor al copiilor și foarte bun ciine de pază.

**Spitz lapon.** Rasă de ciini cu talie de 28—35 cm care prezintă trei culori: neagră, albă și neagră cu brun.

**Spitz mare german, sin. Wolf spitz.** Rasă de ciini. Prezintă trei culori; alb, negru și lăpș și talie medie de 42 cm.

**Spitz samoyed.** Rasă de ciini originară din extremul nord rusesc și finlandez. Cu trunchiul ceva mai lung decât înalt și cu urechile ușor rotunjite la vîrf, ciinele Samoyed se încadrează în tipul Spitz. Are numai culoare albă uniform, albă cu nuanță crem sau crem pur. Are o talie de 50—59 cm.

**Spitz suedez, sin. Vastgolaspet.** Rasă de ciini cu o talie de 30—37 cm la o greutate medie de 9—14 kg.

**Splanchnopleură.** Foița profundă a mezodermului embrionar, situată în contact cu endodermul.

**Splanchnoptoză.** Deplasarea topografică a viscerelor abdominale, ca o consecință a slăbirii sau întinderii ligamentelor de fixare.

**Splenius** (mușchiul —). Mușchi din grupa cervicală dorsală, inserat pe apofizele spinose ale primelor vertebre toracale, iar printr-o serie de dințături prinzîndu-se pe tendonul mușchilor complecși mici și pe apofizele transversale ale primelor vertebre cervicale.

**Splenomegalie, sin. Megalosplenie.** Hipertrofia splenică, adesea indicînd existența unei boli organice sau infecțioase grave.

**Splenotomie. 1.** Incizarea splinei; **2.** Disecția splinei.

**Splină.** Organ limfoid, situat în cavitatea abdominală, în general deplasat spre stînga (cu excepția splinei de la ovine) ajungînd în contact cu peretele abdominal stîng; are aspect falciform la cabaline, alungită și rotunjită la extremități la taurine, relativ ovală la ovine, relativ alungită și ușor frîntă la carnivore, rectilinie și îngustă la suine, sferoidală la păsări. Cuprinde în structură o capsulă din care se detașează septumuri, formînd logii în care se găsesc foliculii splenici (corpusculi Malpighi). Totalitatea foliculilor formează pulpa albă, în timp ce lacunele venoase formează pulpa roșie.

**Spondilartrită.** Inflamație a articulațiilor intervertebrale cu formarea ciocurilor de papagal; inflamația poate provoca anchiloză coloanei vertebrale la animale.

**Spondilartroza** (gr. *spondylos*: vertebră). Artroză intervertebrală.

**Spondilită.** Leziune inflamatorie, adesea infecțioasă, a unui corp vertebral, asociată cu cea a unui disc intervertebral. Se cunosc în special spondilita brucelică și spondilita tuberculoasă.

**Spondiloză** (gr. *spondylos*: vertebră). Leziune degenerativă vertebrală.

**Spongioblast** (lat. *spongia*: burete; gr. *blaston*: germene). **1.** Celulă primordială a nervului, radiată, din care vor radia nevrogliile; **2.** Termen utilizat uneori pentru definirea celulelor retiniene de susținere.

**Spor** (gr. *spora* : sămînță). 1. Germen microscopic al organismelor vegetale, care servește la înmulțire (cu excepția sporului bacterian) 2. Germen microscopic al protozoarelor sporozoaare, care servește pentru răspindire și supra-viețuire în condiții nefavorabile. Se formează pe cale sexuată.

**Sporotricoză**, sin. *Sporotrichoză*. Boală ecvină contagioasă dată de infecția cu o ciupercă patogenă (*Sporotrichum beurmanni*) care se aseamănă mult cu limfangita epizootică (se disting numai prin examen de laborator).

**Sporozoaare** (gr. *spora* : sămînță, *zoarion*: animal mic). Clasă de protozoare caracterizate prin prezența stadiului de spor în ciclul lor de dezvoltare și printr-o structură simplificată, ca urmare a modului de viață parazitar intracelular. Produc boli grave la animale și la om.

**Sporozoaosis myolytică**. Parazitoză la peștii dulcicoli, salmaștri și marini cu evoluție cronică. Agentul patogen este reprezentat de diferite specii ale sporozoarului *Plistophora* care se localizează în celulele musculare, gonade etc. Peștii infestați sînt adinamici și mult slăbiți.

**Spotted poland China**, sin. *Bălțată poland China*. Subrasă de porci, cu roba bălțată alb cu negru, în cadrul rasei Poland-China.

**Sprattus sprattus phalericus**. Pește marin de cîrd din Marea Mediterană și Marea Neagră. Are corpul alungit, comprimat lateral, cu marginea abdomenului cu o carenă și este acoperit cu solzi relativ mari și caduci, coloritul albastru pe spate și argintiu pe laturi. Are valoare economică mare.

**Springer**. Rasă de ciini spanioli (v. Spaniol springer englez și Spaniol springer galez).

**Sprinter**. Tip de cal Pur singe englez, caracterizat prin viteză mare și fond limitat, adaptat pentru curse.

**Sprue**. Diaree rebelă, urmată de slăbire, amiotrofie etc.

**Squalus acanthias**. Pește cartilagos, marin de 1,30—1,40 m, din Oceanul Atlantic, M. Baltică, Marea Mediterană și Marea Neagră. Are corpul alungit, fusiform, cu caudala heterocercă, coloritul cenușiu cu pete albe pe spate și alb pe abdomen. Pește ovipar. O femelă depune 7—11 pui. Are importanță economică.

**Stabulație** (lat. *stabulum* : grajd — adăpost pentru animale). Perioadă de întreținere a animalelor în adăposturi. Poate fi temporară, în special în perioada de iarnă, sau permanentă, în cazul creșterii animalelor în unități de tip industrial. Stabulația poate fi *legată* sau *liberă*, în boxe, cuști, pe grătar permanent etc.

**Stabulație legată**, sin. *Stabulație obișnuită*. Întreținerea taurinelor în adăposturi închise, legate pe ștand înapoia ieszlelor unde se administrează hrana. Stabulația legată modernă presupune distribuția furajelor, adăparea, mulsul și evacuarea dejecțiilor în mod mecanizat. Această metodă are o serie de avantaje tehnice (mecanizarea alimentației și curățirii ușor de realizat, adăpostul asigură confort și liniștea animalelor, îngrijire și supraveghere mai bună etc.), dar are și unele inconveniente (mulsul se realizează cu productivitate mai redusă etc.).

**Stabulație liberă elastică**. Întreținerea taurinelor în adăposturi deschise sau semideschise, în care animalele se țin nelegate, pe așternut permanent, hrănirea cu nutrețuri fibroase și suculente se face prin autofurajare și mecanizarea tuturor celorlalte procese de muncă și de producție. Această metodă presupune autofurajarea cu nutrețuri voluminoase și distribuția rațională a concentratelor, adăparea automată, mulsul în săli speciale și evacuarea periodică a dejecțiilor cu mijloace mecanizate. Are o serie de avantaje: (suplețe de adaptare, facilitează și simplifică munca, ridică productivitatea muncii, îmbunătățește constituția și sănătatea animalelor), precum și o serie de inconveniente (necesită suprafață mare, consum ridicat de paie, creează

dificultăți în supravegherea animalelor, agitație în cireadă etc.).

**Stabulație liberă cu cușete.** Tip de întreținere la taurine care se distinge de cel clasic prin existența unei zone de odihnă distincte, construită din cușete delimitate pe trei părți. Animalele intră în cușete prin mișcare de înaintare și ies prin recul. Zona de alimentație este diferită de cea de odihnă, celelalte elemente de construcție și tehnologice sînt asemănătoare stabulației libere clasice. Acest tip de stabulație oferă o serie de avantaje (asigură confort animalelor, reduce așternutul de paie, mărește productivitatea muncii), dar are și unele neajunsuri de ordin igienico-sanitar (se pot observa hematoame sau răniri).

**Stabulație liberă pe grătar.** Tip de întreținere care lasă libere animalele de a se mișca pe suprafața care le este rezervată, de tip grătar, nediferențiată, situată deasupra unor canale în care cad dejecțiile animalelor. Alimentația, adăparea și mulsul se fac în incintă după modalitățile folosite la stabulația liberă clasică: evacuarea dejecțiilor se face hidraulic. Acest tip de stabulație are o serie de avantaje (reduce mina de lucru în evacuarea dejecțiilor, elimină consumul de paie), dar are și o serie de neajunsuri (animalele sînt adesea murdare, ele nu rămîn mult timp culcate, se mărește incidența afecțiunilor podale etc.).

**Stabulație permanentă.** Metodă de întreținere la grajd a bovinelor în tot cursul anului în care alimentația constă din cosirea și distribuirea furajului verde la animale etc.

**Stachybotriotoxioză.** Micotoxicoză produsă la animale prin consumarea de nutrețuri fibroase intens atacate de mucegaiul *Stachybotrys alternans*.

**Stafilococ** (gr. *staphile*: strugure). Microb Gram pozitiv, din familia *Micrococcaceae*, indivizii fiind grupați în ciorchini, patogeni pentru majoritatea speciilor, fiind frecvent întîlniți în diverse supurații, afecțiuni de complicație etc.

**Stafilococie.** Infecție cu stafilococ, manifestată prin apariția unor focare multiple de supurație stafilococică.

**Stafilomicoza aviară.** Boală infecțioasă, contagioasă, cu caracter enzootic, întîlnită la galinacee și palmipede tinere, produsă de stafilococul auriu și stafilococul alb, adesea avînd caracter septemic mortal.

**Stag Hound**, sin. *Ciine vînător de cerbi*. Rasă utilizată în trecut pentru vînătoare sportivă „par force“ a cerbilor.

**Stairstep.** Tip de baterie pentru creșterea găinilor și a iepurilor de casă, realizată în trepte (scară cu două sau trei). Pot avea mecanizate și automatizate aproape toate procesele de muncă, îndepărtarea dejecțiilor putîndu-se realiza cu plug raclor în fosă.

**Standard. 1** (engl. *standard*: model, tip, etalon). Descriere scrisă, foarte precisă, a caracterelor unei rase de animale, față de care se poate aprecia valoarea unui subiect examinat. Există standarde pentru principalele rase de bovine, cabaline, ovine, caprine, iepuri, nutrii, nurci, ciini, pisici și păsări; **2.** sin. *Nutria standard*. Varietate de nutrie diferențiată relativ puțin de cularea sălbatică. Se cunosc două tipuri de bază: unul din tipuri, standard original, denumit și argintiu, este cenușiu-marou și prezintă virful jarului cenușiu și puful, la bază, cenușiu; al doilea tip, de fapt o mutație recesivă are mai mult marou atît la jar cît și la puf, care este în întregime marou închis; **3.** sin. *Nurca standardă*. Reprezintă nurca de crescătorie care a fost primul rezultat al creșterii în captivitate și al încrucișării între diferitele tipuri de nurci aduse din sălbatic. Culoarea nurcii standard variază de la marou închis pînă la negru, culoarea pufului putînd fi albastru închis. Nurcile cele mai negre sînt numite Dark mink. Este una dintre cele mai mari nurci și se caracterizează prin rezistență și prolificitate superioară. Se crește în lume în proporție de cca 50% din efective.

**Standard închis.** Hibrid de nutrie obținut din Standard și varietatea

neagră recesivă (Sable). Se caracterizează față de standard prin blană de culoare maro mai închisă și uniform răspândită pe întreg corpul. De asemenea, față de Sable prezintă puful mai des, jarul mai gros și mai puțin lung.

**Standardul rasei.** V. Standard.

**Starazagora.** Rasă de oi locală, din R.P. Bulgaria, cu lină semifină, cu greutatea corporală de 50 kg în medie. Produce 3,3 kg de lână și 127 litri lapte într-o perioadă de lactație.

**Stare de roire, sin. Frigurile roitului.** Perioada în care o colonie de albine se pregătește pentru roire, caracterizată prin schimbarea felului obișnuit de viață de până atunci.

**Stare infantilă a uterului, sin. Hipoplazia uterului.** Hipoplazie uterină congenitală (v. *Infantilism genital*) sau determinată la primipare de carențe, în măsură să producă sterilitate simptomatică.

**Starter.** Nutreț combinat, complet, destinat furajării pînă la vîrsta de circa 8 săptămîni a puilor de înlocuire, de 5—6 săptămîni a puilor pentru broiler, de la 4 săptămîni a puilor de curcă, pînă la cca 12 kg greutate a purceilor. Se caracterizează printr-un conținut mai scăzut în proteine și vitamine decît presarterul (v.).

**Stațiune.** Poziția în picioare a animalului, corpul acestuia fiind sprijinit pe trei membre (al patrulea membru, totdeauna unul posterior se află în demisprijin sau demiflexiune, atingînd pămîntul cu pensa, pînă cînd obosește congenerul său, care îl înlocuiește în faza următoare), se numește *stațiune liberă*, sau pe patru membre, *stațiune forțată* (animalul se sprijină pe toate membrele, poziție contractată prin constrîngere). Stațiunea poate fi normală sau anormală (defecuoasă).

**Stavrid.** V. Trachurus.

**Stavropol.** Rasă de oi cu lină fină, formată în U.R.S.S., din Merinosul Novocaucazian infuzat cu Rambouillet și Merinos Australian. Este bine adaptată regiunilor de stepă uscată, are constitu-

ție robustă, lină fină uniformă, lungă și deasă; 2. sin. Bronzată nordcaucaziană. Rasă de curci ușoară (6—12 kg) creată în U.R.S.S., cu creștere rapidă și producție bună de ouă (60—80 ouă). Este adaptată la creșterea în libertate, dar poate fi utilizată și în avicultura industrială, în hibridări etc.

**Stayer.** Tip de cal din rasa Pur singe englez, caracterizat prin conformație armonioasă, robustețe, cu viteză mai mică, dar foarte rezistent, adaptat pentru diferite încrucișări, de mare interes zootehnic.

**Stază** (gr. *stasis*: acțiune de oprire). Oprirea sau jena circulației ori a tranzitului dintr-un organ conductor, în general.

**Stănceuță** (*Coleus monedula*). Pasăre sedentară din familia corvidelor, puțin mai mică decît o cioară, de culoare neagră, cu ceafa cenușie. Se hrănește cu insecte, cereale, dar și cu păsări mici.

**Stănoagă.** Bară din lemn rotund sau țeavă metalică, cu diametrul de 8—10 cm, și lungimea de 2—2,5 m, așezată orizontal la înălțimea de 0,90 m de pardoseală, pentru a despărți animale în adăpost.

**Stea.** Particularitate de culoare la cap, (brezătură) constînd dintr-o pată albă pe frunte (în mijloc, sus sau jos), cu diametrul mai mare de 2 cm. Steaua poate avea mărime diferită (mare sau mică) și forme variate (rotundă, colțurată, triunghiulară, semilunară, inelară, patrată, fuziformă, cometă etc.).

**Stea dentară, sin. Steaua lui Girard.** Pată galbenă-negricioasă, de diferite forme, care apare la cabaline consecutiv tocirii incisivilor. Aceasta apare la cai pe incisivii inferiori la circa 8 ani, sub formă de linie, fiind situată înaintea lăscaiei. Pe măsură ce animalul înaintează în vîrstă, steaua dentară capătă o culoare mai închisă, își modifică forma și poziția. Este un semn folosit pentru determinarea vîrstei la cabaline.

**Steaua lui Girard.** V. Stea dentară.  
**Steatină, sin. Boala grăsimii galbene.** Boală de origine nutrițională a porcilor tineri, produsă după toate probabilită-



șile de o carență în vitamina E și manifestată prin edeme subcutanate, ascită, pericardită, și culoarea grăsimii în galben, ficatul și rinichii apărând ischemici.

**Steatom.** Tumoră grasă benignă.

**Steatonecroză**, sin. *Citosteatonecroză pancreatică*. Necroza țesutului gras, întilnită la porc, rumegătoare ș.a., provocată de o pancreatită hemoragică, cu eliberare masivă de lipază pancreatică.

**Steatopigie** (gr. *stear*: grăsime, *pigi*: fesă). Depunerea abundentă de grăsime în regiunea fesieră și a bazei cozii.

**Steatoee** (gr. *stear*: grăsime; *rhein*: a curge), sin. *Stearee*. Exces de grăsime, observat de exemplu în fecale, datorită insuficienței exocrine a pancreasului.

**Steatoză**. Degenerescență grasă, cu depunere masivă de grăsime în elementele tisulare.

**Steelblond**. Varietate de nură direceșivă care rezultă din *Steelbue* × *Pastel royal*.

**Steelblue**, sin. *Albastră de oșel*. Varietate de nură mutantă recesivă cu culoare albastră închis.

**Steeple-Chase** (engl. *steeple*: a suna; *chase*: vânătoare). Cursă cu calul comportînd sărirea unor obstacole variate. Aceasta presupune a se alerga pe o distanță de minim 3 000 m, traseul comportînd opt obstacole.

**Stenoza** (gr. *stenos*: îngustare). Strîmtarea diferitelor conducte sau orificii (nări, esofag, pilor, intestin etc.).

**Stenoza cervicală**. Îngustarea gîtului uterin, care face imposibilă fătarea; poate fi congenitală sau dobîndită, cea din urmă datorindu-se unor cicatrici vicioase, tumori cervicale, dezechilibru neuroendocrin etc.

**Steride**. Lipide simple constituite din acizi grași superiori esterificați cu alcoolii policiclici de tipul sterolilor. Sînt distribuite în toate celulele organismului animal, inclusiv în unele produse biologice (lapte, ouă). Intră, de asemenea, în compoziția ceridelor animale, în grăsimile de pe părul animalelor (lanolina).

**Steril**. 1. Care nu conține germeni (mediu steril); 2. Animal care nu se poate reproduce.

**Sterilitate**. Incapacitatea unui organism de a se reproduce. Poate fi congenitală sau dobîndită, adevărată sau falsă. Indiferent de forma în care apare, produce grave pierderi economice, atît prin nerealizarea efectivelor, cît și prin scăderea sau lipsa producțiilor respective (lapte, carne etc.).

**Sterilizare**. 1. Acțiune de distrugere a microorganismelor vegetative și sporulate cu ajutorul diferiților agenți fizici sau chimici (căldură, radiații, soluții dezinfectante), dintr-un produs sau pe o anumită zonă de acțiune; 2. Asigurarea unei durate lungi de păstrare a conservelor, datorită încălzirii la temperatură de 120°C în ambalaje ermetice închise.

**Sterilizator**. Aparat sau instalație pentru sterilizarea unor substanțe, produse etc.

**Stern**, sin. *Clorănă sternebrală*. Piesă osoasă, compusă din sternebre, opusă coloanei vertebrale și articulată cu extremitatea ventrală a coastelor, formînd la animalele patrupede, podeaua cavității toracice.

**Sternopag**. Monstru rezultat din unirea a doi indivizi prin partea anterioară a toracelui, avînd un singur ombilic (monomfalian).

**Steroiți**. Clasă de substanțe organice care cuprinde: steroli, acizi biliari, hormoni sexuali, hormoni corticosuprarenali. Ca și lipidele, sînt solubili în solvenți organici și, în general, insolubili în apă.

**Stetoscop** (gr. *stethos*: piept; *skopein*: a examina); Dispozitiv pentru ascultație mediată, compus dintr-o pilnie receptoare, tuburi de conducere a zgomotelor și dispozitiv pentru contact cu urechea.

**Stetoscop apicol**. Stetoscop ce servește la efectuarea controlului auditiv al familiilor de albine în scopul constatării modului în care se desfășoară iernarea.

**Stewart**. Varietate de nurci deșinătoare a unui factor transmis dominan-

care provoacă decolorarea blăniî căreia îi imprimă reflexe albastrii deschise și elimină reflexele roșiatice (nedorite). În stare homozigotă determină o oarecare sterilitate la masculii. Asigură exemplare albe, cu tentă alăstruie, foarte valoroase, dar se obțin greu.

**Stielete** (*Carduelis carduelis*). Pasăre sedentară din familia frigididelor, cu penaj viu colorat în roșu, negru, alb și galben. Se crește în colivii și se hibridează cu canarul.

**Stickelhaar**. Rasă de ciini de vânătoare care a participat la formarea rasei Brac sirnos.

**Stimul**. 1. Element de stimulare locală sau generală a organismului ; 2. Excitația de scurtă durată a unui organ.

**Stimulent**, sin. *Stimulator*. 1. Care provoacă un stimul ; 2. Care provoacă o creștere a activității organismului.

**Stimulină**. Denumire generică pentru un hormon prehipofizar care incită activitatea altor glande endocrine.

**Stfre**. V. Ardea cinerea și purpura.

**Stizostedion luciopeca**, sin. *Șalău*. Pește răpitor dulcicol sau salmastru de 40—70 cm, din ordinul *Perciformes*, în apele din Europa centrală și răsăriteană, Asia Mică, M. Caspică, Aral și M. Baltică. Are corpul alungit, ușor comprimat lateral și acoperit cu solzi aspri și mici. Capul este mare, comprimat lateral și cu o gură largă prevăzută cu dinți de mărimi diferite. Coloritul este cenușiu-verzui, cu 8—12 dungi mai întunecate, iar abdomenul alb. Are valoare economică foarte mare.

**Stizostedion volgense**, sin. *Șalău vârgat*. Pește răpitor de 35—40 cm, din ordinul *Perciformes*, din bazinul hidrografic al Dunării, Nistrului, Bugului, Donului, Volgăi și Uralului. Are corpul alungit, ușor comprimat lateral și acoperit cu solzi mari, aspri. Capul alungit cu ochii mari și gura relativ mare înzestrată cu dinți de aceeași mărime. Coloritul corpului este cenușiu-verzui, cu opt dungi transversale negre pe spate, iar pe abdomen alb. Depune icrele pe la sfârșitul lunii mai. Are valoare economică mare.

**Stoeli**. Rasă de porci (v. Băltăreț). **Stogoșă**, sin. *Stogomană*. Oaie rezultată din încrucișarea între rasa Țigăie și rasa Țurcană. Are caracteristici intermediare între cele două rase din care provine.

**Stomac**. Organ al aparatului digestiv, saciform, comunicând cu esofagul (prin cardia) și cu duodenul (prin pilor). În structura lui cuprinde o musculoasă căptușită de o mucoasă cu epiteliu prismatic simplu (incluzind glande : fundice, caracteristice stomacului, glande pilorice, glande cardiale și glande de tip intestinal) situat pe un corion. Musculoasa apare învelită în seroasă (foiță organică a peritoneului).

**Stomac simplu**. Stomac format dintr-o singură dilatare a canalului alimentar, așa cum se găsește la om, ciine și unele vertebrate superioare și inferioare.

**Stomatită** (gr. *stoma* : gură). Inflamația țesuturilor moi ale cavității bucale, cu denumiri sau specificări corespunzătoare în cazul proceselor localizate : gingivită, palatinită, glosită etc.

**Stop**. Unghiul format de frunte și linia botului, care poate caracteriza o rasă canină, prin prezență și absență sau prin măsura în care este pus în evidență.

**Strabism**. Devierea axului vizual spre unghiul nazal (strabism convergent) sau temporal (strabism divergent), provocată de un defect morfologic sau funcțional al mușchilor dreپți oculari.

**Strangurie**. Urinare în jet fin sau picătură cu picătură, consecință a strîm-torării uretrei sau gîtului vezical.

**Strapazan**. Puiet de șalău.

**Strasser**. Rasă de porumbei, formată în Cehoslovacia (Moravia) prin încrucișări complexe la care au participat printre altele rasele Albastru polonez, Lucs polonez, Maltez, un porumbel gușat, un porumbel ceh local etc. Este o rasă foarte bună pentru producția de carne (700—800 g) și are 20 varietăți de culoare (care asigură porumbei de expoziție cu o greutate de 900—1000 g și cu culori deosebit de atractive).

**Strănut. 1.** Brezătură reprezentată de o pată albă situată între nări ; **2.** Expirare bruscă, zgomotoasă, spastică a aerului pe gură și pe nas.

**Stregal.** Premix românesc cu un conținut ridicat în vitamine, utilizat în alimentația păsărilor, pentru prevenirea sau combaterea stressului provocat de transport, lotizare, vaccinare etc.

**Strei.** Populație locală de porci, de culoare neagră, formată prin încrucișarea porcilor locali primitivi (stocli) cu rasa Cornwal (cu care se aseamănă), Mangalița neagră și Berk. Prolicitatea este de 8—9 purcei la o fătare. Se crește în zona Hunedoarei, pentru producție mixtă.

**Strepera.** Denumirea de specie a raței pestrițe, specie sălbatică de vînat, la noi pasăre migratoare (*Anas strepera*).

**Strepur.** Premix românesc, cu un conținut ridicat în vitamine și săruri minerale, utilizat în alimentația purceilor pentru prevenirea sau combaterea stressului de transport, vaccinare, lotizare. etc.

**Streptobacil.** Gen de bacil ce se grupează în lanțuri.

**Streptococcus.** Gen de coci grupați în lanțuri, Grampozitivi, cuprinzînd mai multe grupe : piocianic, viridans, enteric și lactic.

**Streptococcus fecalis.** Specie de enterococi ce se găsesc în mod normal în conținutul intestinal al omului și al animalelor ; sînt rezistenți la penicilină.

**Streptococcus hemolyticus.** V. *Streptococcus pyogenes*.

**Streptococcus lactis.** Specie de bacterii nepatogene care coagulează laptele ; sînt folosite în industria laptelui.

**Streptococcus pyogenes,** sin. *S. hemolyticus*. Specie de streptococi betahemolitici, care cauzează septicemie.

**Streptococle.** Infecție specifică sau condiționată, determinată de numeroase specii din genul *Streptococcus*, întîlnită la majoritatea mamiferelor și păsărilor (mai frecvent la tineret).

**Streptokinază.** Enzimă ce apare cu un component al fibrinolizinei în culturile unor streptococi hemolitici.

**Streptopelia.** Gen de columbide de interes pentru vînătoare : *Streptopelia turtur*, *Streptopelia t. decaocto*.

**Stresol.** Premix românesc, bogat în vitamine, utilizat în alimentația păsărilor pentru combaterea stressului de transport, lotizare, vaccinare etc.

**Stress** (engl. *constringere*, forță, solicitare). Totalitatea modificărilor neuro-endocrine și metabolice, produse ca o reacție de apărare și de adaptare a organismului față de acțiunea unor factori nocivi de mediu ; implică suprasolicitarea axului hipotalamo-hipofizo-suprarenal.

**Stressant.** Agent capabil de a provoca o stare de stress. Numărul de factori stressanți este mare, dar trebuie menționat că frigul, căldura, emoțiile, traumatismele, înfărcarea, transferul de animale dintr-o zonă în alta, supraaglomerarea în adăposturi, în mijloace de transport sînt factori stressanți importanți.

**Striat** (corpul—). Formațiune complexă din structura interioară a telencefalului, situată la baza creierului, înainte și în partea laterală a păturilor optice (talamusului). Apare format din trei nuclee de substanță cenușie (caudat, lenticular și claustrum) limitați de trei zone de substanță albă care reprezintă capsulele (capsula albă internă, capsula albă externă și capsula albă extremă).

**Stricnina.** Alcaloid extras din semințele plantei *Strychnos nux vomica*, foarte toxic pentru om și animalele domestice. Se poate utiliza ca raticid de ingestie sub forma de boabe de cereale impregnate cu toxic (0,5) și colorate în roșu sau violet.

**Strictura.** Zonă în care lumenul unui organ canalicular apare cu un diametru mai redus.

**Stridie** (*Ostrea edulis*). Specie de lamelibranchiat marin, comestibil, cu valva stîngă mare, groasă și cu contur neregulat, iar valva dreaptă mai mică și mai subțire. Trăiește în Marea Mediterană, mai ales pe funduri stîlcoase.

**Strie** (sângvină). Firisor de sînge vizibil într-o masă de puroi sau într-o secreție

**Strigiforme**, sin. *Răpitoare de noapte*. Ordin de păsări de pradă care vinează noaptea. Au cap mare, ochi așezați în față și înconjurați fiecare cu un disc de pene așezate radiar; ciocul este puternic și are jumătatea superioară foarte boltită, ascuțită și încovoiată peste cea inferioară. Picioarele au degete scurte, cu gheare lungi, ascuțite și încovoiate. Strigiformele au auzul și văzul foarte agere. Se hrănesc numai cu animale vii, cele mai multe cu rozătoare, fapt pentru care sînt foarte folositoare (ex. bufnița, striga, cucuveaua, huhurezul).

**Stringere în caiele**. Compresiunea părților moi ale copitei prin caielele bătute prea aproape de membrana cheratogenă, animalul prezentînd la un interval oarecare după potcovit, o șchiopătură care se accentuează în timp.

**Stringere în poteavă**. Pododermită congestivă, condiționată de aplicarea unei potcoave defectuase, cu patul prea lat; după un timp animalul potcovit prezintă o șchiopătură care se accentuează.

**Strofantină**. Glicozid cu acțiune tonică cardiacă de urgență; produse identice farmacodinamic: Ouabaină, Kombetin etc.

**Strongilatoză**. Helmintoză produsă de nematozi din subordinea *Strongylata*, cu evoluție subclinică sau — în cazul infestațiilor masive, manifestată prin slăbire, anemie, edeme subcutanate și hidropizii cavitare, semne de enterită, bronhopneumonie vierminoasă, colici etc. Strongilatozele gastrointestinale ale rumegătoarelor pot fi produse de paraziți care se localizează în cheag, în intestinul subțire sau în intestinul gros. Între strongilatozele pulmonare mai importante se disting: dictiocauloza, protostrongiloză (la bovine), iar dintre strongilatozele intestinale, menționăm strongilidoza și trichonemoza (la cabaline).

**Strongiloză suinelor**. Helmintoză gastro-intestinală produsă la porci de paraziți din genul *Strongyloides*, manifestată prin febră, agitație, prurit, erupții cutanate,

abatere, apetit scăzut, vomități, slăbire, anemie etc.

**Strongiloidoză**. Helmintoză digestivă evoluînd adesea subclinic, produsă de viermi din familia *Strongyloididae*.

**Strongiloidozele cabalinelor**. Strongilatoze produse de viermi din familia *Strongylidae*, manifestată prin slăbire, colici, diaree, anemie etc., sau evoluînd asimptomatic.

**Strongiloză gastro-intestinală**. Helmintoză mixtă produsă de nematozi (*Hemonchus*, *Nematodirus*, *Ostertagia* etc.), frecventă mai ales la oi și tineret, provocînd diaree, debilitate etc.

**Strongiloză**. Boală parazită provocată de strongilide.

**Strongiloză pulmonară**. Parazitoză produsă de nematozi din familia Strongylidae, caracterizată prin modificări respiratorii, tuse, accese de sufocație etc.

**Strumită** (lat. *struma*: gușă). Inflamația și mărirea în volum a tiroidei (v. și Tiroidita).

**Strungă**. Partea componentă a stîni, formată dintr-o îngrăditură cu suprafață mai mare în care se introduc oile înainte de muls.

**Strungăreață**. Spațiul liber situat între cei doi clești și produs prin tocirea progresivă a marginilor lor adiacente.

**Strunghil** (*Gobius melanostomus*). Specie de pește teleostean din familia gobiidelor, lung de circa 25 cm asemănător cu guvidul. Trăiește în Marea Caspică, în Marea Neagră și în lacurile litorale. Are o importanță economică locală.

**Stuf** (*Phragmites communis*). Plantă erbacee perenă din familia gramineelor, cu rizom tîrîtor lung, cu tulpina înaltă de 1—4 m, rigidă, dreaptă și robustă, cu frunze lanceolate. Crește prin mlaștini, pe malul lacurilor și riurilor, în Delta Dunării. În faza de vegetație tînă, în condiții speciale poate fi însoțit cu alte furaje și folosit în hrana animalelor. Se întrebunțează de asemenea ca material de construcții (plăci de stufit) etc.

**Stup** (lat. *stypus*). Adăpostul unei colonii de albine în interiorul căruia albinele

își construiesc faguri pentru depozitarea mierii, a polenului și în care își cresc puietul. Pot fi stupi primitivi, stupi sistematice etc.

**Stupărit pastoral.** Deplasarea familiilor de albine la masive de plante melifere spontane sau cultivate în scopul ridicării producției stupinelor, menținerii capacității de lucru a familiilor de albine, polenizării culturilor agricole etc.

**Stupină,** sin. *Prisacă.* Reprezintă locul unde sînt situați stupii, utilajul, inventarul necesar, cabana apicolă etc.

**Stupină mobilă.** Prisacă cu stupi fixați pe platforme care se pot remorca la tractor sau alt mijloc de tracțiune, în vederea transportării în alte locuri, atunci cînd este nevoie.

**Sturioni.** Familii de pești răpitori (v. *Acipenseride*).

**Sturionicultură.** Ramură a pisciculturii care se ocupă cu reproducerea artificială, creșterea, selecția și repopularea cu puieți a apelor mari curgătoare cu *Acipenseride* (Sturioni), precum și cu reglementarea pescuitului.

**Stylosanthes gracilis,** sin. *Lucernă tropicală, lucernă braziliană.* Plantă originară din America Centrală și de Sud, vivace, cu un sistem radicular puternic și masă vegetativă constituită din părțile aeriene care pot atinge 1,5 m. Crește în toate solurile, inclusiv în cele sărace, dar preferă solul umed și umbra. Are un randament de 25—60 t la ha masă verde și 5—15 t la ha S.U. Se utilizează în hrana animalelor sub formă de pășune și de fin. Are o valoare nutritivă ridicată și un conținut bogat în proteină.

**Stylosanthes humilis.** Plantă leguminoasă originară din Africa de Sud, anuală, cu talia de 1 m. Are aptitudinea de a regenera pășunile pe soluri nisipoase, în climat tropical uscat, de tip sahelian. Se utilizează în hrana animalelor sub formă de pășune în sezonul uscat, realizînd un randament de 2—5 t la ha S.U.

**Subacut.** Cu durată de 2—4 săptămîni și simptomatologie relativ slab exprimată.

**Subalimentat.** Animal insuficient furajat, sub necesitățile fiziologice.

**Subalimentație,** sin. *Subnutriție.* Hrănire insuficientă a animalelor pe timp destul de lung, consecutiv distribuirii unei rații inferioare sub raport nutritiv față de cea normală, care determină tulburări funcționale și organice. Semnele cele mai evidente ale subalimentației sînt următoarele: scăderea greutateii, slăbirea animalelor, proeminențele osoase devenind exagerate, diminuarea elasticității pielii, reducerea producțiilor economice etc. lipsite de claviculă: arteră subclaviculară etc.

**Subelaviculară** (artera -). Arteră prin care sîngele se distribuie în principal membrului toracal.

**Subelinic.** Caracteristică a unor stări patologice sau pe cale de instalare (faza de incubație a infecțiilor etc.) de a nu determina manifestări evidente sau de a produce simptomatologie slab exprimată și necaracteristică.

**Subcutanat.** Sub piele.

**Subdiafragmatic.** Situat în zona topografică inferioară diafragmei.

**Subepidermic.** Situat imediat după epiderm.

**Subletal. 1.** În măsură să provoace moartea în timpul vârstei tinere (gene subletale etc.); **2.** În cantitate ceva mai mică decît cea care provoacă moartea (doză subletală etc.).

**Sublimat corosiv,** sin. *Clorură mercurică.* Pulbere alb-translucidă, cristalizată sau amorfă, inodoră, solubilă în apă. Fiind foarte toxic pentru om și animale se livrează în tablete colorate (în roz). Se descompune la lumină și în contact cu metalele; este inactivat de albumine, substanțe bazice, săruri feroase, tanin. Se poate utiliza în dezinfectie, în concentrații de 1<sub>0</sub>/<sub>00</sub> pînă la 10<sup>0</sup>/<sub>00</sub>.

**Submandibular.** Așezat sub mandibulă: glandă submandibulară etc.

**Submaxilar.** Termen folosit în locul celui de submandibular.

**Subnutriție.** V. Subalimentație.

**Suborbitar.** Care este situat dedesubtul orbitei: gaură suborbitară.

**Subperitoneal.** Termen definitoriu topografic, indicind poziția unui organ sau formațiuni, în cavitatea abdominală, dar în afara cavității peritoneale.

**Subprodus.** 1. Produs secundar obținut din prelucrarea materiei prime sau ca derivat al unei acțiuni principale; 2. Subproduse de abator comestibile (organe, căpățini, picioare, burți, singe etc.); 3. Subproduse de abator necomestibile (piei, păr, intestine, coarne, unghii, glande interne, singe etc.); 4. Subproduse lactate: zer, zară, lapte smântinit; 5. Subprodus din creșterea animalelor: gunoiul de grajd.

**Subscapular** (nervul —). Fascicul nervos detașat din plexul brachial și distribuit mușchiului subscapular.

**Subscapulară** (artera —). Arteră colaterală la limita dintre artere axilară și artera humerală, situată paralel cu marginea posterioară a spetei.

**Substanța albă.** Parte de culoare albă din sistemul nervos central al vertebratelor. Constă din fibre nervoase mielice.

**Substanța cenușie.** Partea de culoare cenușie a sistemului nervos central al vertebratelor. Constă din îngrămădiri de celule nervoase, alcătuind scoarța creierului, a creierășului, nucleele nervoase și partea centrală a măduvei spinării.

**Substanță sintetică de matcă.** Extract de matcă folosit în inhibarea instinctului de roire și la frinarea bezmeticirii unei colonii. Se obține prin macerarea mătcilor într-o soluție de lanolină chimic pură 2% dizolvată în eter sulfuric pur.

**Substanțe azotate neproteice (S.A.N.),** sin. *Amide*. Substanțe nutritive de origine vegetală, animală sau produse prin sinteză, care conțin azot amidic și au structură moleculară simplă (ex. asparagina, glutamina, luteina, ureea etc.). Se folosesc în hrana animalelor rumegă-

toare, ca înlocuitori parțiali de proteine, cum sînt ureea (diamida acidului carbonic), unele săruri de amoniu etc.

**Substanțe încrustate.** Denumire atribuită unui grup de substanțe care cuprind lignina, cutina și suberina. Fac parte din celuloza brută și sînt practic nedigerabile.

**Substituent de lapte.** V. Înlocuitor de lapte.

**Subvital** (factor —). Categorie de factori letali, în clasificarea lui Hadorn, care provoacă moartea la cel mult 50% din purtători (între 10% și 50%).

**Suc.** Termen general prin care se definește secreția unor organe cu o compoziție complexă (fermenți, acizi, baze, săruri etc.) și cu rol fiziologic bine determinat (ex. suc gastric intestinal, pancreatic etc.).

**Suc enteric.** V. Suc intestinal.

**Suc gastric.** Suc secretat de glandele mucoasei gastrice. Este un lichid clar, ușor opalescent, foarte acid, alcătuit din 99% lichide și 1% substanțe solide. Sucele gastrice conțin acid clorhidric și mai mulți fermenți: pepsina, labfermentul, lipaza gastrică, care acționează asupra alimentelor ajunse în stomac, începînd cu digestia substanțelor proteice și lipidice.

**Suc intestinal,** sin. *Suc enteric*. Suc secretat de glandele mucoasei intestinale sub influența produșilor alimentari care au suferit digestia gastrică și pancreatică. Este un lichid albicios sau gălbui, uneori turbure, datorită leucocitelor, celulelor intestinale și mucusului. Cei mai importanți fermenți intestinali sînt: enterochinaza, peptidazele, carbohidrazele, lipaza, nucleotidazele, fosfataza etc.

**Suc pancreatic.** Suc secretat de acinii pancreatice (pancreasul exocrin) și transportat prin canalul lui Wiershung în duoden. Cei mai de seamă fermenți din sucele pancreatice sînt tripsina, lipaza și amilaza.

**Succenturist** (ventricul —). 1. Denumire utilizată adesea pentru definirea

stomacului glandular la păsări; 2. Termenul mai este folosit și pentru definierea unor organe care înlocuiesc alte organe similare; 3. Termenul de stomac sucentriat se folosește uneori pentru denumirea bulbului duodenal.

**Suceava 54.** Soi de mazărice de primăvară, productiv, folosit pentru cultura borceagului de primăvară.

**Suculente.** Nutrețuri provenite din plantele tuberculifere (cartofi, topinamburi) și rădăcinoase (sfecla furajeră, sfecla de zahăr, morcovi etc.). Suculentele constituie nutrețuri consumate de toate speciile de animale, în special de vacile de lapte. Sint ușor digeribile și au o acțiune dietetică. Administrate în amestec cu paie, pleavă și coceni, corectează alimentația uscată din perioada de iarnă.

**Suculență.** Însoșire organoleptică a cărnii, care lasă să se scurgă lichid din abundență în cursul masticăției în gură, influențând pozitiv gustul. Suculența mai poate fi definită drept capacitatea pe care o are carnea de a reține o anumită cantitate de suc intra și interfibrilar ca și interfascicular. Suculența se apreciază de către experți (juriul de consumatori).

**Sudoare.** Produs de secreție al glandelor sudoripare, cu o compoziție asemănătoare cu a urinei, conținând uree, acid uric, clorură de sodiu, apă. Prin sudoare se elimină o parte a substanțelor rezultate din metabolismul organismului (ex. ureea, acidul uric, acidul lactic).

**Sudoripar** (lat. *sudor* : transpirație, *pario* : a produce). În legătură cu aparatul sudoripar : glandă sudoripară, funcție sudoripară etc.

**Suedeză bălțată cu negru.** Rasă de taurine formată pe baza Frizei germane și olandeze, încrucișată cu vitele locale. Se caracterizează prin dezvoltare corporală mare (tală 134 cm, greutatea peste 600 kg), tip morfologic de lapte, însă masivizat cu abdomen voluminos, uger foarte mare, membre uscățive, dar puternice și culoare bălțată cu negru. Are constituție fină, precocitate pronunțată,

aptitudine foarte bună de lapte (5 000—6 000 kg, cu 3,8—4% grăsimi) și aptitudine multumitoare de carne.

**Suedeză roșie cu alb.** Rasă de taurine formată prin încrucișarea tipurilor locale cu Ayrshire și Shorthorn. Se caracterizează prin dezvoltare corporală mare, tip morfologic de lapte masivizat, culoare roșie, cu mici pete albe pe abdomen și extremități și aptitudine pronunțată pentru lapte (producția medie 4 500—5 000 kg cu 4,0—4,2% grăsimi).

**Suffolk 1, sin. Suffolk Punch.** Rasă de cai de povară, formată în Anglia. Se caracterizează prin dezvoltare hipermetrică (tală 162 cm și greutatea peste 800 kg), format corporal dreptunghiular, profiluri breviforme și convexe, făptură masivă, conformație specifică calului de povară, culoarea roibă. Are constituție robustă, temperament liniștit, aptitudine pentru tracțiune grea, realizând însă mersuri încete. Se întrebuințează în agricultură și în special în transporturile grele; 2. Rasă de oi engleză, formată prin încrucișarea oilor locale cu rasa South-down. Se caracterizează printr-o talie mare, o bună precocitate, cap fără coarne cu fața neagră-brun, trunchi dezvoltat, fața și membrele de culoare neagră. Are aptitudini pentru producția de lână semi-fină și carne de calitate.

**Suffolk Punch.** Rasă de cai (v. Suffolk).

**Suieoli.** Premix românesc de intervenție în enteritele colibacilare la porcine; are un conținut ridicat în vitamine, săruri minerale, antibiotice și chimioterapice.

**Suidae.** Familie de animale artiodactile paleodonte din superfamilia *Suidae*, cuprinzând porcii sălbatici și domestici.

**Suifort.** Premix românesc, cu conținut ridicat în vitamine și săruri minerale, utilizat în alimentația porcelor pentru fortificarea organismului și combaterea stressului de înfărcare, lotizare, transport etc.

**Suine.** Subfamilie de paricopitate din familia suideelor. Cuprinde mai multe genuri, dintre care cele mai importante

sînt: *Phacochoerus* (reprezentat prin porcul african cu negi), *Potamochoerus* (răspîndit pe coasta estică și sudică a Africii) și *Sus*, din care s-au desprins speciile *Sus scrofa ferus* (mistrețul european) și *Sus vittatus* (mistrețul asiatic), care au dat naștere tuturor raselor de porci domestici.

**Sulf.** Sulful elementar se prezintă în stare cristalizată sau amorfă și este insolubil în apă, de culoare galbenă, cu miros specific. Este utilizat mai ales în tratamentul scabiei, fie prin arderea lui (producerea de bioxid de sulf) fie sub forma de pomezi sau soluții. Este folosit în apicultură la dezinfecția fagurilor.

**Sulfamide.** Substanțe sulfurate cu acțiune antimicrobiană. Au fost descoperite în 1935 de către G. D o m a g k. Sulfamidele au ca nucleu de bază amida acidului paraminobenzoic (acid sulfanilic). În majoritate, sulfamidele acționează prin substituția competitivă a acidului paraaminobenzoic, substanță necesară în metabolismul celulei microbiene.

**Sulfaquinoxalină.** Sulfamidă anticoccidiană (Sulfacoccidin etc.).

**Sulfat de cupru, sin. Piatră vinătă.** Produs cristalin, de culoare albastruie, fără miros, solubil în apă: atacă metalele. În soluții fierbinți (5%) se utilizează pentru prevenirea apariției și pentru combaterea mucegaiurilor în încăperile în care se păstrează alimente, în camere frigorifice etc., fiind și un bun dezodorizant. De asemenea, este folosit pentru combaterea limneaceelor de pe pășunile cu umiditate mare.

**Sulfat de talu.** Pulbere cristalină, albă, inodoră, insipidă, puțin solubilă în apă. Raticid de ingestie cu acțiune lentă utilizat ca pastă pentru pregătirea momeților sau ca boabe de cereale impregnate cu substanța activă și colorate în roșu ( $DL_{50} = 100-160$  mg/kg pentru șobolani).

**Sulfatiazol, sin. Eleudron, Cibazol, Norsulfazol, para-aminobenzen-sulfamido-tiazol.** Sulfamidă albă, utilizată în medi-

cina veterinară mai mult sub formă injectabilă, cu persistență relativ scurtă, activă în diferite infecții respiratorii, peritoneale, articulare, în boli obstetrical, oftamologie, pasteuroloză, morvă etc.

**Sulfină (Melilotus).** Gen de plante erbacee, bianuale, din familia leguminoaselor, caracterizate prin flori albe (*Melilotus albus*) sau galbene (*Melilotus officinalis*). Este plantă meliferă. Sulfina albă produce 200—500 kg miere la hectar, iar sulfina galbenă 130 kg, miere la hectar.

**Sulfură de carbon.** Lichid incolor sau de culoare gălbuie, cu miros neplăcut, foarte inflamabil, slab solubil în apă, solubil în solvenți organici. Se evaporă ușor în contact cu aerul, vaporii fiind de 2,6 ori mai grei decât acesta. Are acțiune biologică de respirație și de contact și este utilizat ca insecticid, nematocid și raticid.

**Sulfureți.** Porumbei pescăruși (v. santineți), albi, cu coada și capacele aripilor formate din pene marginale pe galben.

**Sulfurizare.** Tratamentul scabiei la cai, folosind bioxidul de sulf, în cabine speciale.

**Sulky.** Vehicul special folosit pentru antrenamentul și cursele de trap, care este compus dintr-un cadru de lemn sau metalic, cu hubele subțiri și ușoare și un scaun pentru driver, sprijinit pe două roți tip bicicletă (la curse) și tip motocicletă (la antrenament) prevăzut cu rulmenți.

**Sulmtaler.** Rasă de găini selecționată din populația germană de găini Steirn. Are o culoare aurie și se caracterizează prin greutate de 3—3,5 kg la găină și 3,5—4 kg la cocoș. Produce ouă mici (55 g) cu coajă pigmentată în crem.

**Sultan.** Rasă de găini originară din Orientul apropiat, cu penaj alb. Are o greutate mică (1—1,5 kg la găină și 1,5—2 kg la cocoș). Pasăre foarte originală, cu fluere scurte, moț, barbă și favoriți, pene de vultur, fluere alb-roz bogat încălțate.



**Sumatra.** Rasă de găini originară din insula Sumatra (Indonezia). Se caracterizează prin culoarea neagră a penajului au reflexe verzi, cu luciu metalic. Are o greutate de 1,7—2,5 kg și produce ouă albe-crem de 55 g. Ca exterior amintește conformația fazanului și prezintă coadă cu seceri lungi, creastă mică, ochi roșii-bruni, urechiușe roșii și fluere măslinii până la verde.

**Sundheimer.** Rasă locală de găini din Germania cu o culoare herminată, care se caracterizează prin greutate de rasă mixtă (2—2,5 kg la găina și 3—3,5 kg la cocoș). Produce ouă brune de 60 g și furnizează carne de calitate excelentă.

**Soumenpystykorva.** Rasă de ciini. (v. Spitz Finlandez).

**Superfecundație.** Fecundarea succesivă a două ovule aparținând aceleași perioade de ovulație, la femelele nulipare.

**Superfetație.** Dezvoltarea mai multor embrioni, proveniți din fecundarea mai multor ovule, de către spermatozoizii rezultați din ejaculate diferite.

**Supernucleu.** V. Premix vitamino-mineral.

**Superovulație.** Eliberarea succesivă a mai multor ovule în cadrul aceleiași ciclului sexual la femelele unipare.

**Supliment concentrat proteic.** Amestec de furaje cu un conținut și o proporție de proteină ridicată (35—40%), de acizi aminați liberi sintetici (lizină, metionină), de vitamine, oligoelemente, eventual antibiotice și coccidiostatice, fiecare la nivele și proporții bine stabilite. Este destinat complectării furajelor în gospodărie pentru a echilibra rația finală pentru fiecare specie de animale categorie de vîrstă și de producție.

**Supraacut.** Cu evoluție de câteva ore (fulgerător) sau cel mult de câteva zile și simptomatologie deosebit de evidentă.

**Supraalimentație.** Hrănire prea abundentă, consecutiv administrării unei rații superioare sub raport nutritiv celei normale. La animalele cu stare de întreținere normală, supraalimentația repre-

zintă o cauză care determină o acumulare excesivă de țesut grasos, antrenînd o sporire a greutății corporale. La animalele slăbite, convalescente, determină refacerea stării normale de întreținere și sănătate. În practică, se folosește o supraalimentație în timpul monteii (flushing) și la sfîrșit de gestație (steaming).

**Supradominanță** (Hull, 1946). Tip de interacțiune alelică în care genotipul heterozigot determină un fenotip superior celor produse de genotipurile homozigote. Trebuie făcută distincția între supra-dominanța reală, care este o interacțiune alelică, de *pseudosupra-dominanță* care nu este proprietatea unui singur locus ci a unui bloc de loci sau chiar segmente de cromozomi.

**Suprainfecție.** Infecția pe care o suportă un individ deja infectat cu același germeni.

**Suprapopulație.** Fenomen în dinamica populațiilor de microorganisme, plante și animale, caracterizat prin densități excesive, care depășesc posibilitățile de viațuire existente în aria ocupată. Suprapopulația a fost considerată de Darwin drept una dintre cauzele luptei pentru existență. Suprapopulația este consecința capacității unor specii de a se reproduce masiv în condiții favorabile. Nu este un fenomen general și obligatoriu în evoluție, dar apare frecvent. Consecințele suprapopulației sînt emigrarea sau pieirea masivă a organismelor.

**Suprarenală.** Glandă endocrină, situată la polul cranial al rinichiului, cuprinzînd în structura ei o zonă corticală adeseori definită sub denumirea de *corticossuprarenală* (compusă dintr-o zonă glomerulată, una fasciculată și alta reticulată) producătoare de hormoni corticoizi, și o zonă medulară, adeseori definită sub termenul de *medulosuprarenală* producătoare de adrenalină.

**Suprarenale** (artere —). Totalitatea arterelor distribuite glandei suprarenale putînd fi sistematizate în artere suprarenale craniale, artere suprarenale caudale și artere suprarenale dorsale.

**Suprarenină.** V. Adrenalină.

**Supraspinos** (mușchi —). Mușchi din regiunea scapulară laterală, așezat la nivelul fosei supraspinoase unde prezintă inserția fixă, inserția mobilă realizându-se pe tuberculii mari craniali ai humerusului. Este principalul extensor al brațului.

**Supt.** Acțiunea puilor mamiferelor de a extrage lapte din mamelon. Suptul animalelor nou născute se realizează de o anumită manieră într-o anumită ordine, fenomen care se manifestă destul de net la scoafe. Astfel, purceii sug fiecare la mameloanele lor.

**Supurație.** Termen general pentru indicarea procesului de formare și de scurgere a puroiului dintr-un focar purulent.

**Sură de stepă.** Rasă de taurine autohtonă, foarte veche, primigenă. Se caracterizează prin dezvoltare variabilă funcție de varietate (tală 120—135 cm, greutatea 300—450 kg), format corporal scurt, făptură sveltă, profiluri dolico-morfe, abdomen mare, uger mic, membre lungi și solide, aplomburi defectuoase și culoare sură, cu pigmentație centrifugă. Are constituție robustă-grosolană, tardivitate, longevitate, rusticitate și rezistență mari, lactație scurtă și neuniformă. Are aptitudini universale. Producția de lapte medie este de 1 000—2 000 kg cu 4,5—4,6% grăsime; producția de carne este relativ slabă, în schimb manifestă o capacitate energetică deosebită. În prezent este pe cale de dispariție, fiind absorbită de rasele perfecționate.

**Sură ucraineană.** Rasă de taurine răspândită în Ucraina și Caucazul de Nord, care se aseamănă din punct de vedere filogenetic, morfologic, fiziologic și productiv cu rasa Sură de stepă, dar are aptitudini de lapte mai bune, fiind selecționată mult timp în această direcție.

**Sură unghurească.** Rasă de taurine de Ungaria, având origine comună cu celelalte rase sure. Se caracterizează prin dezvoltare corporală mare (tală 133 cm și greutatea 500 kg), făptură sveltă,

având trenul anterior mai dezvoltat, membre mai corecte și culoare mai argintie decât rasa Sură de stepă. S-a exploatat pentru capacitatea energetică și carne și mai puțin pentru lapte.

**Surditate,** sin. *Cofoză*. Reducerea sau abolirea auzului.

**Surmenaj.** Stare specială a organismului datorită solicitării excesive și prelungite a activității fizice.

**Surouri.** Exostozele de pe fluier.

**Susai.** Denumire dată mai multor specii de plante erbacee, anuale, bianuale sau perene aparținând genului *Sonchus* din familia *Asteraceae*. Crește în culturi în grădini, la margini de drumuri, păduri. Conține în organele vegetative un suc lăptos, ceea ce face ca planta să fie mult căutată de animalele erbivore.

**Suspensii.** Particule de diferite origini care, datorită greutateii specifice mici, sint suspendate în masa unui lichid.

**Sussex. 1.** Rasă de găini mixte formată în Anglia, cu mai multe varietăți de culoare, dintre care mai importantă este cea herminată. Are o greutate medie de 2,5—2,7 kg la găină și 3,5—4,0 kg la cocoș, realizând o producție medie de ouă de 200—220 buc/an, ouă brune de cca 60 g. Produce o carne de calitate excepțională. Prezintă trunchi mai lung și mai adinc decât alte rase mixte, creastă mijlocie, ochi roșii-portocalii, urechișe roșii și cioc și fluere de culoare alb-roz. Este utilizată în avicultura industrială ca formă maternă pentru producerea găinilor ouătoare cu autosexare; **2.** Rasă de taurine originară din sud-estul Angliei. Se caracterizează prin conformație armonioasă, de carne și culoare roșie închis. Este o rasă cu constituție robustă, longevitate mare, precocitate pronunțată, rusticitate evidentă, capacitate superioară de valorificare a furajelor locale, rezistență deosebită la boli, energie mare de creștere, furnizând carne în cantitate mare și de calitate apreciată; **3.** Rasă de ciini scotocitori (v. Spaniol Sussex).

**Sușă.** Termen indicator al originii sau provenienței unei culturi de microbi.

**Svicevsk.** Rasă locală de oi din R. P. Bulgaria, cu lână groasă și de culoare albă, cu greutatea corporală de 45 kg în medie. Produce cca 3 kg lână și 100 litri lapte într-o lactație.

**Sydney Terrier.** Rasă de ciini (v. Terrier cu păr mătășos).

**Symphodus cina.** Pește marin de 15 cm din ordinul *Perciformes*, de pe lângă coastele M. Mediterane și M. Negre. Are corpul alungit și comprimat lateral. Botul lung și îndreptat în sus cu gura așezată deasupra și este prevăzută cu dinți mărunți dispuși pe un singur rând. Coloritul corpului brun cu pete negre mici și cu două dungi longitudinale negre. Depune icre bentonice. Pe țăr-

mul românesc se întâlnesc exemplare izolate.

**Syngnathus.** Pești marini sau salmaștri de talie mică sau mijlocie din ordinul *Syngnathiformes* din M. Neagră. Au corpul mult alungit cu șapte muchii longitudinale și acoperit cu plăci osoase. Au botul tubular cu gura mică dispusă oblic. Nu au înotătoare anală și ventrale. Coloritul corpului verzui sau cenușiu-roșcat. Femela depune icrele în punga incubatrice a masculului. Se folosesc ca pești de acvariu cu apă marină. În M. Neagră se cunosc cinci specii dintre care: *S. nigrolineatus*.

**Syrinx.** Aparat fonator al păsărilor așezat la locul de bifurcare a traheii.





**Șa.** Harnașament care se aplică pe spinarea calului, servind la purtarea călărețului și în consecință practicarea echitației. Acest harnașament evită contactul direct dintre cal și călăreț, permițând amortizarea șocurilor ce se produc și se transmit la călăreț în timpul mersului. Se întâlnesc numeroase tipuri de șa (de antrenament, călăric obișnuită, curse, militară, echitație de performanță etc.).

**Șacal** (*Canis aureus*). Specie de mamifer carnivor din familia canidelor, asemănător cu lupul, dar mai mic decât acesta, cu coada mai scurtă și cu botul ascuțit. Trăiește în sudul Asiei și în nordul Africii.

**Șaghia.** Linie de cai din rasa Arabă.

**Șalaze**, sin. *Retinacule*. Filamente constituite din ovalbumine (glicoproteine) secretate în primele segmente ale camerei albuminogene a oviductului, odată cu primul strat de albuș dens și lăsate cu un capăt liber spre cei doi poli pe axul longitudinal al gălbenușului. Funcționează ca niște arcuri care țin gălbenușul spre centrul oului.

**Șalău.** V. *Stizostedion lucioperca*.

**Șalău vărgat.** V. *Stizostedion volgense*.

**Șaneru.** Ulcerație cu tendințe de avansare în adâncime, cit și în suprafață.

**Șanga.** Rasă de zeb originară din Etiopia, înrudită îndepărtat, dar direct cu zebul indian (v. Zebul african).

**Șargă.** Culoare compusă, binară, întințită la cal, caracterizată prin păr de acoperire de culoare galbenă și cel de protecție (coama coada și extremitățile) neagră, iar pielea, copitele și irisul sînt pigmentate. Prezintă următoarele nuanțe: deschisă, nisipie, închisă și căprioare.

**Șarpantă.** Reprezintă scheletul de susținere a acoperișului și este formată din grinzi și căpriori (sau ferme) și așteareală.

**Șchiopătură.** Modificarea în mecano-dinamica membrelor, caracterizată prin apariția unor mișcări anormale ale capului și crupei, distingîndu-se diverse grade de șchiopătură (jenă în mers, șchiopătură de gradul I, II și III și lipsă de sprijin).

**Șeviot** (de la „Cheviot“ munte în Marea Britanie). 1. Rasă de oi de munte, originară din Anglia, crescută pentru producția de carne. Greutatea oilor adulte este de 50–55 kg, iar a berbecilor de 70–80 kg. Lina este albă, semilucioasă, în cantitate de 2,5–3,5 kg anual; 2. Denumire dată stofelor și fabricate din lina provenită de la oile de rasă șeviot.

**Șip**, sin. *Viză galbenă*. V. *Acipenser sturio*.

**Șistar.** Vas de lemn sau metal cu gura mai largă folosit pentru muls laptele și alte utilizări în prelucrarea laptelui la stîni sau în gospodărie.

**Șoarece.** Specie de animale rozătoare din familia muridelor, de talie pînă la 12 cm cu dentiție specializată pentru ros și măcinat, foarte prolifică. În țara noastră trăiesc: *șoarecele de casă* (*Mus musculus*), *șoarecele de cîmp* (*Apodemus agrarius*) și *șoarecele de pădure* (*Apodemus sylvaticus*). Fiind dăunători și transmitători de boli infecțioase, împotriva lor se iau măsuri de combatere (deratizare). Prezintă importanță șoarecii de laborator (șoarecii albi, negri etc.), derivați din șoarecele de casă.

**Șobolan.** Genuri de rozătoare de talie mijlocie din familia muridelor, cu coadă lungă acoperită cu solzi în formă de inele și cu dentiție specializată pentru ros și măcinat. În țara noastră trăiesc: *șobolanul cenușiu* (*Rattus norvegicus*), *șobolanul negru* (*Rattus rattus*), mult mai rar și *șobolanul de apă* (*Arvicola terrestris*), care duce un mod de viață semi-acvatic. Sînt foarte prolifici în condiții favorabile de mediu. Deoarece sînt dăunători și vectori de boli infecțioase, se iau măsuri de deratizare în zootehnie.

**Șeptel** (fr. *Chè-tèl*). Totalitatea numărului de animale domestice crescute într-o fermă, într-o întreprindere, într-o unitate administrativă (comună, municipiu, județ) sau într-o țară, pentru obținerea unor producții și beneficii economice.

**Șobolan roșcat.** V. Desman.

**Șoc.** 1. Ansamblul unor tulburări grave, în special post-traumatice, dar putînd avea și altă origine (anafilactică, neurogene), caracterizat în primul rînd prin prăbușirea brutală a funcțiilor principale (sistem nervos, cardiovascular) și în general prin perturbarea funcțiilor tuturor organelor; 2. În sens restrîns, termenul se folosește adesea pentru definirea colapsului circulator care este doar o latură a șocului (v. Colaps).

**Șoc cardiac.** 1. Senzație tactilă la izbire produsă în timpul sistolei ventriculare la nivelul spațiilor intercostale, de proiecție semilogică a cordului;

2. Prăbușirea funcțională generală în urma insuficienței cardiace acute.

**Șoc termic.** Tulburare produsă prin acțiunea concomitentă a temperaturilor ridicate, umidității mari și lipsei curenților de aer, la animalele aglomerate în adăposturi, vagoane de cale ferată etc.

**Șoc traumatic** (engl. *Shok*: lovitură). Complicație generală, imediată, post-traumatică, manifestată printr-o depresiune intensă, a tuturor funcțiilor (nervoasă, circulatorie, metabolică).

**Șoldit.** Animal cu defect la crupă, respectiv la șold. Crupa prezintă unul din planurile laterale mai ridicate și șoldul deviat de la poziția normală, consecutiv unei fracturi sau vătămări a șoldului. Animalele șoldite prezintă tulburări în mers, iar femelele realizează parturiția în mod dificil.

**Șopron.** Adăpost simplu format dintr-un acoperiș în două ape așezat pe stâlpi de susținere. Se folosește pentru adăpostirea animalelor întreținute în tabere de vară pe pășuni, pentru depozitarea finului balotat etc.

**Șorieleoaie.** V. Anhidrida arsenioasă.

**Șorțieiu.** Culoare zonală, binară, care are la bază pigmentul cenușiu, respectiv părul de acoperire are culoarea șoarecelui de cîmp, cel de protecție este negru, iar copitele, pielea și irisul sînt pigmentate. Această culoare are următoarele nuanțe: obișnuită (culoarea cenușii), deschisă sau fumurie (cu reflexe galbene), închisă (cu reflexe negre). Se întilnește la rasele de cai naturale, la rasa Huțul.

**Șorț.** 1. Cută, indoitură de piele, ce pleacă de la baza gîtului și acoperă o parte din piept. Se întilnește mai frecvent la diferite rase de oi merinos; 2. Bucată de pînză deasă sau cauciucată, care se fixează cu un capăt de pofil (la baza cozii) și cu celălalt capăt de vehicul (sulky). Se folosește la cursele de trap în scopul de a apăra pe dreiver de a fi murdărit de noroi, praf sau zgură.

**Șrot.** 1. Subprodus rezultat în industria uleiului, alcătuit din resturile de semințe rămase după extracția uleiului cu ajutorul solvenților. Șrotul se utili-

zează ca furaj în hrana animalelor fiind bogat în proteine ; 2. Carne tocată grosier care intră în compoziția amestecului la unele salamuri ca atare sau alături de brat.

**Ștafetă.** Probă hipică de obstacole, care constă în alergarea pe echipe de doi sau mai mulți călăreți, schimbarea călărețului fiind obligatorie cînd a terminat parcursul, sau în momentul predării cravașei cocchiperului, ori cînd a fost sunat.

**Stand** (germ. *standen* : a sta), sin. *Pat*. Loc destinat pentru întreținerea unui animal, limitat anterior de iesle și posterior de rigola sau aleea de circulație. Suprafața standului variază în raport cu mărimea animalului și varianta sistemului tehnologic de exploatare adoptată. În general, după lungime standurile se impart în : *lungi*, *mijlocii* și *scurte*. Standul trebuie să fie rezistent, suplu, călduros și nealunecos.

**Ștefănescu, Gh. A.** (1913 -- 1982). Zootehnician român. Profesor de avicultură la Facultatea de zootehnie din București, cunoscut prin cercetările și publicațiile din domeniul creșterii păsărilor și iepurilor de casă.

**Șteregoaie**, sin. *știrigoaie* (*Veratrum*). Plantă perenă din familia Liliacee cu flori albe (*Veratrum album*) sau purpurii-închis (*Veratrum nigrum*). Crește în locurile cu umiditate mai mare din zonele premontane și montane. Este foarte toxică pentru animale mai ales în primele faze de vegetație.

**Ștevie** (*Rumex patientia*). Plantă erbacee perenă, cu tulpina viguroasă înaltă de 1—2 m, cu frunze mari de 20—30 cm și cărnoase. Este consumată cu plăcere de multe specii de animale.

**Știr** (*Amarantus*). Gen de plante erbacee anuale din familia Amaranthaceae caracterizate prin tulpină dreaptă și robustă, frunze ovale, acuminat și flori verzi (*Amarantus retroflexus*, *Amarantus silvestris*) sau purpurii (*Amarantus sanguineus*), dispuse în glomerule. Crește prin locuri cultivate și necultivate. Se folosește în hrana animalelor în special a porcilor.

**Știuca**, sin. *Mirliță*. V. *Esox lucius*.

**Șumensk**. Rasă de oi, cu lînă semi-fină, ce se crește în partea de nord a Bulgariei, cu greutatea corporală de 43 kg în medie, produce 3 kg lînă și 120 litri lapte.







**Tabără de vară.** Loc amenajat pentru întreținerea taurinelor la pășune. Aceasta presupune șoproane pentru adăpostirea animalelor pe timp nefavorabil, pentru mulș și administrarea hranei suplimentare ; ocoale pentru închiderea animalelor pe timpul nopții ; încăperi la capătul șopronului pentru adăpostirea vițelilor sugari ; încăperi pentru depozitarea furajelor concentrate ; încăperi pentru îngrijitori ; surse de apă ; mijloace de transport etc.

**Tabun** (mong. *Tabun*). Grup de cai care pasc în libertate. Întreținerea liberă a cailor, în grupe mari, uneori de sute și mii de capete, pe pășune sub rigorile naturii.

**Tact**, sin. *Bătaie*. Zgomotul produs în timpul mersului de un membru al animalului, în faza de sprijin. Bătaia este mai intensă cind terenul pe care se deplasează animalul este mai dur, membrele sînt asociate pe bipele și viteza este mai mare. În timpul mersului, membrele se mișcă izolat, producînd patru bătăi, respectiv se realizează în patru timpi (pasul), jumătate izolat și jumătate asociat, producîndu-se trei bătăi (galopul), asociate pe bipele diagonale (trapul) și pe bipele laterale (buestrul), ambele producînd două bătăi și deci se realizează în doi timpi. Bătaia trebuie să fie cadențată, ritmică, intensă și la intervale egale.

**Taghil.** Rasă de taurine din U.R.S.S., formată pe baza taurinelor velicoruse,

care au fost încrucișate cu Holmogor și mai ales cu Olandeza. Se caracterizează prin dezvoltare corporală relativ mică (talia 123 cm și greutatea 450—500 kg), făptură uscățivă, conformație și culori variabile (Bălțată cu negru, neagră, bălțată cu roșu sau roșie). Are aptitudine principală pentru lapte (3 500 kg pe lactație cu 4% grăsime).

**Tahicardie** (gr. *Tachis* : rapid ; *Kardia* : cord). Accelerarea contracțiilor cardiace.

**Tahipnee** (gr. *Tachis* : rapid *Pnein* : a respira), sin. *Polipnee*. Accelerarea ritmului respirator.

**Tahlan.** Rasă de ciini de tip *Spitz* ; (v. *Spitz* de urși *Tahlan*).

**Tai-Hu.** Rasă de porci ce se crește în China, de culoare neagră, cu extremitățile membrelor și virful cozii albe. Se caracterizează prin trunchi lung, cap mare și larg, urechi mari și aplecate spinare lăsată, burtă mare, prevăzută cu 8—9 perechi de sîfcuri, crupă largă dar teștă, membre înalte. Are prolificitate mare (14 purcei la o fătare).

**Tain.** Porțiune din rație care se administrează animalelor. Rația se împarte în mai multe tainuri zilnice funcție de specie, rasă, sex, vîrstă, valoare zootehnică, nivel de producție etc. În cadrul tainului nutreșurile se administrează într-o anumită succesiune funcție de particularitățile fiziologice ale speciei, caracterul producție și nivelul ei.

**Talamus.** Porțiune a diencefalului reprezentată printr-un nucleu de substanță cenușie, gătit de ventriculul al treilea.

**Talc.** Silicat de magneziu hidratat, care se prezintă ca o pulbere foarte fină, unsuroasă la pipăit. Utilizat ca diluant solid pentru împrăștierea pulberilor insecticide.

**Talda.** Subrasă de oi, din rasa „Oaia platourilor Marocane“, ce se crește în platourile de vest, caracterizată prin talie mare (până la 1 m) și greutate de 100 kg.

**Talie.** Statura sau înălțimea animalelor. Se determină cu zoometrul, de la sol și până la punctul cel mai înalt al grebănelului și se exprimă în cm.

**Talian.** Unealtă stabilă (pasivă) de pescuit de tip capcană folosită în bălți sau apele marine. Sînt de mai multe categorii: *talianul de baltă*, lung de 30—40 m și lat de 1,5—2 m; *talianul semigigant* și *talianul gigant*, de dimensiuni mai mari, folosite pentru pescuitul marin; *talianul tip Constanța*, folosit la pescuitul marin în apropierea coastelor.

**Talion.** Armăsar de rasă Trăpaș românesc (născut în anul 1966 la herghelia Rușețu din Luptător și Tufița), ciștigător al Derby-ului de trap al R.S.R., din anul 1970 și deținătorul recordului în țara noastră de 1'19"9/km. Are o origine foarte valoroasă, provenind din Hambletonian X, deoarece aparține liniei originare americane (linia a III-a Happy Medium) și respectiv renumitului Peter the Great.

**Talpa giștei** (*Leonurus cardiaca L.*), sin. *Coada leului*, *creasta cocoșului*, *iarbă flocoasă*, *somnișor din familia Laminaceae*. Produce nectar mai ales dimineața și seara, asigurînd producții de 200 kg miere la hectar, de culoare deschisă, gust ușor amarui.

**Talpă arsă.** Carbonizarea parțială a porțiunii plantare a cutiei de corn prin aplicarea unei potcoave păsuite timp îndelungat, complicată cu o pododermită exudativă (supurativă) și manifestată prin șchiopătură evidentă și leziuni plantare.

**Talpă încălzită.** Încălzirea exagerată a tălpii prin diverse artificii (fier înroșit, ardere de cilti etc.) cu scopul înmuierii cornului și soldată cu apariția unei pododermite congestive sau exudative.

**Talus.** V. Astragal.

**Tamazlic** (bg. *tamazlyk*). Totalitatea bovinelor (cireadă de vite), care aparțin unui proprietar, unei ferme sau unei întreprinderi.

**Tambov.** Rasă de taurine originară din U.R.S.S., formată pe baza taurinelor locale din Tambov, încrucișate cu rasa Devon și vitele Tiroleze și în mai mică măsură cu Holmogor și Simmental. Se caracterizează prin robustețe, sănătate, dezvoltare eumetrică (tală 132 cm, greutatea 450—500 kg), conformație armonioasă și culoare roșie, adesea cu pete albe. Are aptitudine mixtă de lapte-carnă, avînd o producție medie de lapte de 3 500—4 000 l cu 3,8—4,0% grăsime și o producție de carne bună.

**Tamburi**, sin. *Toboșari*. Grup de rase de porumbei de agrement (v. Porumbei Toboșari).

**Tambur de Buhara.** Rasă de porumbei de agrement caracterizați prin moț frontal (trandafir) cu diametrul de cca 5 cm, care acoperă ciocul, ochii și creștetul și printr-un moț semicircular situat pe ceafă. Prezintă încălțatură bogată din pene (de 10—12 cm). Se cunosc mai multe varietăți, unicolore, bălțate sau tigrate. Au o greutate de 350—400 g, temperament calm și prolificitate redusă. Porumbeii, îndeosebi masculii în perioada de împerechere au un cîntec repetat, pe durata de 6—10 minute, compus din sunete sacadate asemănătoare cu cele ale unei tobe.

**Tamworth.** Rasă de porci engleză, apreciată și răspîndită în Anglia și S.U.A., specializată pentru producția de bacon. Are talie mare, trunchi lung cu membre solide, cap relativ lung cu profil drept, urechi mari drepte orizontale, foarte bine adaptate pentru păscut.

**Tanc. 1.** Rezervor de lapte izoterm, utilizat în exploatările moderne, adaptat la conducta de lapte, instalația de

răcire și la cea de dezinfecție, dotat cu filtru la intrarea laptelui, termometru și supapă de descărcarea laptelui; 2. Termen general, prin care se definește un rezervor pentru diferite lichide confecționat de obicei din tablă de oțel.

**Tandem.** Platformă de mulș prevăzută cu ștanduri în care vacile stau într-o poziție paralelă cu locul de acțiune al mulgătorului, iar intrarea și ieșirea vacilor se face individual.

**Tanichthys albonubes.** Pește din familia *Cyprinidae*, din piraiele rezei din China. Coloritul corpului măsliniu cu o bandă aurie și una brună dispuse în lungul corpului. Înotătoarele galbene cu roșu sau albastru. Se folosește ca pește de acvariu.

**Tanzer-Polikeit.** Aparat special pentru determinarea științifică a rezistenței și extensibilității lînii.

**Tapioea, sin. Făină de manioc.** Se prezintă sub formă de făină de culoare albă frumoasă și formează cu apa sau laptele ecremat o pastă ușor digestibilă, foarte potrivită pentru alimentația porceilor în curs de înțărare. Unele loturi de făinuri, rău preparate sau conservate pot conține acid cianhidric.

**Tapir (*Tapirus*).** Gen de mamifere imparicopitate, cu buza superioară și nasul contopite într-o trompă scurtă. Are corpul masiv și pielea netedă. Trăiește în America de Sud și în Sud-Estul Asiei.

**Tarama.** Denumirea icrelor conservate cu sare. Icrele extrase de la pești și curățate se amestecă cu sare uscată, în proporție de 12,5%. După amestec icrele se pun în butoaie mici de stejar și se închid cu capacul.

**Tarancă.** V. *Rutilus rutilus heckeli*.

**Tarat.** Cu o țară, cu un viciu vizibil.

**Tară.** Semn (urme) de depreciere localizată vizibil la exterior, rezultând dintr-un accident înainte sau după naștere, dintr-o uzură normală sau timpurie. **Tara,** implică un fenomen patologic. Astfel, anumite tare sînt ușoare (cicatrici, depilații), altele însă depreciază

valoarea animalului afectînd unele regiuni principale (cicatrici ale tendoanelor, urme de puncte de foc pe un tendon deformat) altele rezultă din distensiuni sinoviale (molefi, vezigone) și cele mai grave provin din periostite (exostozele).

**Tarbes, sin. Jumătate singe de sud.** Tip de cal originar din Franța, format prin încrucișarea calului Navarrese cu calul arab și cel pur singe englez. Are talia de 1,50 m și este special adaptat pentru cavaleria ușoară.

**Tardiv.** Însușire fiziologică care exprimă o creștere și dezvoltare mai înceată și atingerea maturității corporale mai târziu. Această însușire este proprie animalelor sălbatice, primitive, neameliorate și are efecte economice nedorite.

**Tardivitate.** Însușirea de a fi tardiv.

**Targui, sin. Touareg.** Oaie de tip Sahel, răspîdită în zona Saheliană și subsahariană. Este convexilinie, cu dezvoltare în funcție de tip (tipul mare are talia de 75—85 cm și greutatea 40—60 kg și tipul mic 50—60 cm și respectiv 20—30 kg), cu părul scurt și roba albă, la tipul mare și culoarea gri, roșcată, cu părul mai lung la tipul mic și aptitudine de lapte și carne. Are o conformație specifică: cap uscățiv, cu fruntea bombată și fața pronunțat convexă, coarne puternice la berbeci, în spirală, dirijate înapoi, în jos și apoi în formă de cîrlig și mici la oi; gît lung, uneori cu cercei; trunchi scurt, adunat, cu uger voluminos și membre lungi. Aptitudine de carne bună ca și cea de lapte.

**Tarina, sin. Tarentaise, sin. Tarantasia, sin. Savoirdă.** Rasă de taurine franceză, ce se crește în Savoia și în zona muntoasă limitrofă din Italia. Se caracterizează prin dezvoltare mijlocie (talia 129 cm, greutatea 530 kg), tip morfologic de lapte masivizat, conformație corectă și culoare uniformă, blondă sau galbenă, cu mucoase aparent negre. Este foarte bine adaptată mediului diferit, rustică, suportînd rigorile naturii din zona muntoasă și folosind pășunile mon-

tane. Are fecunditate și longevitate ridicate și aptitudine pronunțată pentru lapte (3 000—3 300 kg cu 3,64% grăsime) și carne.

**Tarla**, sin. *Parcelă*. Denumire care se dă unei anumite suprafețe de teren reprezentată printr-o pășiște naturală sau cultivată și delimitată prin garduri fixe sau mobile (gard electric).

**Tarlalizare**, sin. *parcelare*. Operația de separare a unui trup de pășune în mai multe tarlale. Numărul optim de tarlale care se organizează este de 6—8. Suprafața optimă a unei tarlale este de 4—6 ha. Operația de tarlalizare se execută pe baza unui proiect în care sînt incluse cheltuielile necesitate cu delimitarea tarlalelor pe pășune, construirea de adăpători, lucrări de combatere a eroziunii, fertilizări, suprainsămînțări etc.

**Tarpan** (*Equus Gmelini*), sin. *Cal pontic*. Cal sălbatic strămoș al celor actuali (orientali și sudici), răspîndit în special în quaternarul superior, în regiunile sudice ale Asiei și Europei. A trăit sub formă sălbatică pînă în 1880. Se caracteriza prin talie mică (130 cm), făptură zveltă, înfățișare expresivă, culoare cenușie, brună sau sălbatică, temperament vioi și mers iute. A fost domesticit de Sciți și Tătari. Din Tarpan provin caii locali din țările sudice ale Asiei și Europei.

**Tarpano-mongol**. Rasă de cai (v. Huțul).

**Tarpon** (*Megalops Atlantica*). Pește asemănător cu heringii, din familia *Elopidae*, cîntărind pînă la 150 kg și atîngînd o lungime de circa 4 m. Are o singură aripă dorsală și falci puternice cu numeroși dinți mici.

**Tars**. Regiune a autopodiului pelvin, cuprinsă între extremitatea distală a tibiei și extremitatea proximală a oaselor metatarsiene, formată dintr-un număr variat de oase scurte (cal 6, rume-gătoare 5, porc și carnivore 7) așezate în principiu pe două rînduri, cuprinzînd în rîndul I astragalul și calcaneul, iar în rîndul al II-lea cuboidul, scafoïdul și mai multe cuneiforme sau oase tarsale.

**Tartru**. Depozit calcaros la nivelul dinților, adesea condiționînd apariția unei gingivite.

**Tatuaș**. Operație de individualizare a animalelor, care constă în imprimarea pe piele (în special la urechi) a unor semne sau cifre. Tatuașul se efectuează prin perforarea pielii și prin aplicarea unor coloranți.

**Taurină**. Acid aminoctilsulfonic, care împreună cu colina formează acidul taurocolic. Se prezintă sub formă de cristale albe, ușor solubile; se găsește în secreția biliară.

**Taurine**. Specie de rume-gătoare domestice de talie mare, din familia bovinelor, provenind din specia sălbatică *Bos taurus*, subfamilia Bovine, familia *Bovidae* și subordnul *Ruminantia*. Această specie înglobează atît taurinele fără cocoasă sau taurinele propriu-zise (*Bos taurus*), cit și cele cu cocoasă, respectiv zebul (*Bos indicus*), fiind cea mai numeroasă și importantă specie pentru om. Ca urmare a lucrărilor de ameliorare și selecție, în prezent, există un mare număr de rase, diferite ca exterior și tip de producție; rase specializate (pentru producția de lapte sau de carne) și rase mixte (pentru lapte-carne, carne-muncă etc.).

**Tavda**. Cal local de pădure, de proveniență finlandeză, răspîndit în U.R.S.S. (în partea de răsărit a regiunii Sverdlovsc). Are o dezvoltare elipometrică (tală 130 cm), format corporal dreptunghiular, făptură uscățivă, conformație corectă, mersuri rapide și mare capacitate de muncă. Se folosește pe scară largă la munci în exploatarea silvice și în mine.

**Taxonomie** (gr. *taxis*: așezare, aranjare, *nomos*: lege). Știința care clasifică speciile de plante și animale în categorii, numite taxoane. Cele mai importante taxoane la animale sînt: *regn* (Animal); *subregn* (Metazoa); *încercgătură* (Chordata și Artropode); *subîncercgătură* (Vertebrata); *clasă* (Mamalia, Pisces, Aves și Insecta); *subclasa* (Eutheria

Orniture, Pterygota); *ordin* (Artiotactyla, Perissodactyla, Rodentia, Anseniforme, Columbiforme, Galliforme, Lepidoptera, Hymenoptera); *subordin* (Nonruminantia, Ruminantia, Duplicidentate, Simplicidentate); *familia* (Suidae, Bovidae, Leporidae, Castoridae, Anseridae, Colombidae, Phanazidae, Bombycidae, Apidae); *subfamilia* (Suinae, Caproviniae, Bovinae, Ecvinae); *gen* (Sus, Ovis, Capra, Bos, Bubalus, Equus, Lepus, Anser, Carrinia, Collumba, Gallus, Meleagris, Numida, Fazianus); *specia* (Domesticus, Aries, Priscus, Falconeri, Faurus, Sondaicus, Bubalus, Gaurus, Gruniens, Caballus, Asinus, Zebra, Hemionus, Platinrinca, Moscata, Domestica etc.). După unii biologi, taxonomia este sinonimă cu sistematica.

**Tălței de sfeclă.** Reziduu de la fabricarea zahărului, utilizat în hrana animalelor (îndeosebi a vacilor de lapte și a animalelor la îngrășat). Se administrează în stare proaspătă, conservați prin însilozare, sau uscați.

**Tătăneasă.** Plantă perenă furajeră bogată în proteine, ce produce 60–80 t masă verde la hectar.

**Tăun.** Denumire generică dată unor insecte diptere din familia tabanidelor, cu corpul lung de 7–30 mm. Femelele sînt hematofage, atacînd mamiferele și omul. Sînt vectori ai unor boli virotice și bacteriene (dalacul, pesta bovinelor, anemia infecțioasă a cailor, unele babesioze sau tripanosomiaze).

**Tbilisi.** Soi de dud, creat în U.R.S.S., cu producția de frunze de cca 5 000 kg/ha anual.

**Teekel.** Rasă de cîini (v. Basset german).

**Tectrice.** Pene propriu-zise de contur (de acoperire) cu lama întregă, situate pe aripi și în coadă și care, avînd dimensiuni diferite, acoperă ca și țiglele baza remigelor și a rectricelor.

**Tedzo.** Produs femel fecund rezultat din împerecherea Yakului (mascul) cu taurine (vacă).

**Tehnologie de exploatare a animalelor.** Știința optimizării, organizării și condu-

cerii proceselor tehnologice din fermele de animale, în scopul maximizării producțiilor și a veniturilor obținute din zootehnie.

**Telegonie.** Împregnarea maternă, de la împerecherea inițială, respectiv influența asupra unei femele, de către primul mascul, astfel ca descendenții proveniți ulterior, din alte împerecheri, se aseamănă cu primul genitor. Arabii au acordat o mare atenție telegoniei, punînd un accent deosebit în formarea rasei Arabe pe calitățile armăsarilor care montau iepele primipare. Astăzi, zootehniștii neagă această influență.

**Telemark.** Rasă de taurine de munte din Norvegia, caracterizată prin dezvoltare hipometrică (tală 115–118 cm, greutatea 350–375 kg), făptură îndesată, conformație specifică, culoare bălțată cu roșu sau negru și cu un desen asemănător cu al rasei Pinzgau. Este o rasă rustică, rezistentă, cu aptitudine triplă, dar mai pronunțată cea pentru lapte.

**Telemea.** Sortiment de brinză obținută din lapte de oaie (parțial degresat) din tipul brînzeturilor cu pastă semitare, conservată prin saramurare, specific popoarelor balcanice. Culoarea este albă sau alb-gălbuie, consistență elastică sau slab sfărîmicioasă în funcție de durata păstrării în saramură și gust specific ușor sărat.

**Telencefal** (gr. *tile* : departe, *encephalos* : creier). Partea sistemului nervos central corespunzînd emisferelor cerebrale.

**Teleofază.** Faza ultimă a cariochizei, în care odată cu apariția peretelui despărțitor în partea mediană a celulei, se formează cele două celule fiice.

**Teleoptil.** Penaj propriu-zis; cuprinde penajul juvenil, din prima îmbrăcare după puful embrionar (v) cit și penajul de adult.

**Teleosteenii** (gr. *teleios* : complet, *osteon* : os). Ordin de pești caracterizați prin coloana vertebrală și craniul complet osoase, corpul acoperit cu solzi osoși și

înotătoarea caudală împărțită în două părți egale. Cuprinde circa 90% din peștii actuali, răspândiți atît în apele dulci cit și în cele marine (ex. crapul, șalăul, știuca, somnul, guvizii, pălămida, somonul etc.).

**Teleman.** Rasă de ciini ce se crește în Malaya.

**Telson.** 1. Ultimul segment abdominal la raci, formînd cu apendicele învecinate o înotătoare codală lățită ca un evantai. 2. Segmentul terminal al cozii scorpionilor care poartă țepul veninos.

**Teltia.** Harnașament de protecție a trunchiului calului, care se pune sub șa, cu scopul de a împiedica strivirea țesuturilor spinării și de a amortiza șocurile transmise de călăreț.

**Teluric** (lat. *tellus* : pămînt). Care are legătură cu solul, legat de sol (de ex. boli telurice).

**Temperament.** Ansamblul particularităților fiziologice, morfologice și psihice, care diferențiază indivizii între ei și influențează caracterul și comportamentul. La animale se cunosc următoarele tipuri de temperament : *limfatic* (moale, apatic, fără agresivitate și nici apărare) și *nervos* (viu, neastîmpărat, agresiv și fără răbdare). Pavlov stabilește la animale 4 tipuri de temperament : *hipersensibil*, nervos sau impetuos, caracterizat prin excitație puternică și inhibiție slabă, care corespunde la om tipului choleric ; *sensibil*, vioi sau energetic, animalele manifestă sensibilitate și vioiciune evidente și corespunde la om cu tipul sanguin ; *mezosensibil*, caracterizat prin faptul că animalele sînt blînde, docile, ascultătoare, cu o sensibilitate și vioiciune moderată, corespunde la om tipului flegmatic și *hiposensibil*, slab sau limfatic, animalele manifestă sensibilitate și vioiciune reduse, corespunzînd la om tipului melancolic.

**Temperatură critică.** Temperatura mediului la care sistemul de termoreglare al homeotermelor este solicitat fie pentru mărirea producției de căldură (temperatura critică inferioară), fie

pentru pierderea ei din organism (temperatura critică superioară).

**Temporal** (os). Piesă osoasă a neurocraniului, cuprinzînd scamoza (cu apofiza zigomatică și condilul articular) și piramida temporalului.

**Temporal superficeal** (nervul —). Evident nerv desprins din ramura mandibulară a trigemenului, anastomozat sub arcada zigomatică cu facialul pentru a forma plexul subzigomatic, distribuindu-se apoi pielii zonale.

**Temporale** (arterele —). Artere distribuite formațiunilor din zona timplei, distingîndu-se : o arteră *temporală profundă* și o arteră *temporală-superficială*.

**Temrod.** Rasă de iepuri (v. Termond). **Tendinită**, sin. *Tenozită*. Inflamația unui tendon.

**Tendon.** Formațiune fasciculată, fibroasă, servind la inserarea mușchiului pe os.

**Tendovaginită**, sin. *Tendovaginalită*, *Tenosinovită*. Termen arhaic utilizat pentru definirea inflamației simultane a unui tendon și a sinovialei vaginale care-i facilitează alunecarea.

**Tenesus** (gr. *teinen* : a întinde). Atitudini și eforturi repetate de urinare sau defecare.

**Tenie** (*Taenia*), sin. *Panglică*. Vierme lat în formă de panglică, cu partea anterioară a corpului subțire, avînd la capăt scolexul după cum urmează segmentele numite proglote. În stadiul adult, teniile sînt parazite în intestinul subțire la om și animale, iar în stadiul larvar trăiesc în mușchii taurinelor (*Taenia saginata*), porcinelor (*Taenia solium*), peștilor (*Diphilobotrium latum*).

**Teniază.** Termen definind prezența teniilor într-un organism parazitat, boala fiind frecventă la pisici (*Taenia tenuiformis*, *T. echinococcus*), la ciine (*T. pisiformis*, *T. hydatigena*, *T. solium*, *T. cenurus*, *T. echinococcus*, *Dipylidium*, *Botriocephalum* etc.), la porc (*T. solium*) și la om.

**Tenifug.** Antihelmintic activ contra viermilor lați : rizomul de ferigă, Kamala, arecolina etc.

**Tenosinovită.** Inflamația simultană a tendonului și a sinovialei sale.

**Tenozită.** Inflamația unui tendon (v. Tendinită).

**Tensiune arterială.** Presiune cu care circulă singele în artere și care este echivalentă cu apăsarea pe care singele o exercită asupra pereților arteriali. Tensiunea arterială se măsoară cu aparate speciale numite *tensiometre*. *Tensiunea arterială maximă* sau *sistolică* reprezintă tensiunea în timpul sistolei ventriculare, iar *tensiunea arterială minimă* sau *diastolică* este tensiunea din timpul diastolei.

**Tensor.** Mușchi care prin contracția sa întinde o formație membranoasă tensorul fasciei lata, tensorul capsulei articulare (mușchiul capsular) etc.

**Theodoreanu, Nicolae** (1889—1977), zootehnician român. Membru corespondent al Academiei R. S. România. Cercetări în domeniul selecției și ameliorării ovinelor. Contribuții la crearea rasei Merinos de Palas. Cunoscut prin numeroase lucrări în domeniul geneticii animalelor domestice.

**Teramicină.** Oxitetraciclină, antibiotic obținut prin extracție din *Streptomyces rimosus*. Se prezintă ca o substanță cristalină, galbenă, cu gust amar. Se utilizează mai ales teramicina clorhidrică, solubilă în apă.

**Terapeutică** (gr. *therapeia* : a îngriji). Ramură a științelor medicale care studiază mijloacele și metodele de tratament cu scopul de a preveni, a ameliora și a vindeca bolile.

**Terapie**, sin. Terapeutică (v).

**Teratodim.** Monstru dublu sudat prin regiunea dorsală, distingându-se; *psodymi* (sudați prin regiunea lombelor), *xiphodymi* (sudați prin regiunea dorso-sternală) *toracoçymi* etc.

**Teratologie.** Partea morfologiei care se ocupă cu studiul monștrilor și cu analiza cauzelor care condiționează apariția lor.

**Teratom.** Tumoră de origine embrionară.

**Teratopag.** Monstru format din indivizi sudați la diverse nivele distingându-se :

*cefalopagi*, când sînt uniți numai prin extremitatea cefalică, *pigopagi*, uniți prin regiunea lombosacrată, *xiphopagi*, uniți prin regiunea xifoidiană, *toracopagi*, sudați unul la altul prin regiunea lor toracală, *sternopagi*, sudați numai prin regiunea sternală etc.

**Terek.** Rasă nouă de cai formată în U.R.S.S., pe baza iepelor de diferite rase (orientale, de Don, Cabardină, Gidran) și armăsari Strelețk (anglo-arab, format la sfîrșitul secolului al XIX-lea în Ucraina), precum și reproducători Arab, Pur singe englez și jumătate singe. Se caracterizează prin talie de 151 cm, făptură uscățivă, tip morfologic de călărie, culoare vinată, temperament vioi, caracter bun, rusticitate remarcabilă, aptitudine de călărie.

**Termocauter** (gr. *therin* : căldură, *caiein* : a distruge). Instrument cuprinzînd în constituția sa o parte (lamă, filament etc.), care poate fi adusă în stare de incandescență și un miner rău conducător de căldură, partea incandescență permițînd distrugerea țesuturilor (cauterizare), în caz de tumori, deschideri de abcese, fistule etc.

**Termocoagulare.** Metodă chirurgicală care constă în coagularea singelui ieșit din vase (arteră, venă) și a unei porțiuni de țesut din zona înconjurătoare a acestora cu ajutorul unui corp puternic încălzit (termocauter).

**Termograf** (gr. *thermos* : cald; *graphiein* : a scrie). Aparat care înregistrează și înscrie pe un grafic evoluția temperaturii pentru 24 ore sau pentru 7 zile.

**Termogramă.** Grafic pe care s-a înscris evoluția temperaturii pe 24 ore sau 7 zile.

**Termometru** (gr. *thermos* : cald; *metre* : măsură). Instrument care servește la evaluarea temperaturii. **a)** Termometre obișnuite (de cameră sau pentru exterior) au scara gradată între  $-10^{\circ}\text{C}$  (respectiv  $-35^{\circ}\text{C}$ ) și  $+55^{\circ}\text{C}$ . **b)** Termometrele de maximă indică cea mai ridicată temperatură pe o anumită perioadă de timp (ex. 24 ore). Termometrele medicale și

veterinare sînt termometre de maximă. e) Termometrele de minimă indică cea mai scăzută temperatură pe o anumită perioadă de timp. d) Termometrele de maximă și minimă (*Six-Bellani*) arată la extremitatea indicilor din capilar cea mai ridicată și cea mai scăzută temperatură în 24 ore. e) Termometrele electrice determină temperatura cu ajutorul unor termoelemente (termocupluri) sau unor rezistențe electrice.

**Termoreceptori.** Terminații nervoase din picile care transmit senzațiile de căldură sau răceală la centrul nervos termoregulator.

**Termoreglare.** 1. Menținerea temperaturii corpului la un nivel constant prin intervenția unor mijloace organice fizice și chimice dirijate de un sistem neuro-endocrin; 2. Menținerea la un anumit nivel a temperaturii aerului dintr-o încăpere printr-un sistem de încălzire și răcire comandat de un termostat.

**Termoregulator.** V. Termostat.

**Termorezistență.** Rezistența animalelor la căldură, care depinde de specie, rasă, stare de întreținere și sănătate, climat etc. Majoritatea mamiferelor nu rezistă la o temperatură medie de peste 43°C.

**Termostat.** 1. Dispozitiv automat care reglează și menține o temperatură constantă într-o încăpere sau într-un circuit; 2. Aparat în care temperatura aerului este menținută constantă (21 sau 37°C), folosit în laboratoarele de microbiologie.

**Termoterapie** (gr. *therme*: căldură, *therapein*: a îngriji). Aplicarea temperaturii, mai ales a celei diferite de a corpului ca mijloc terapeutic: aeroterapia etc.

**Terra Nova.** Rasă de cîini, cu origine foarte veche, formată în insula al cărei nume îl poartă. Prezintă cap masiv, cu stop bine evidențiat, botul scurt, urechile mici, triunghiulare, atașate posterior și purtate alîrnind, trunchi ceva mai lung decît talia și coada lungă, bine acoperită de franjuri. Prezintă păr

de acoperire moderat de lung, drept și uleios și păr de încălzire foarte des, ceea ce îi face blana impermeabilă. Culoarea generală neagră cu reflexe bronzate. Se caracterizează printr-o talie de 70 cm și o greutate de 67 kg.

**Terrier.** Grupă numeroasă de rase de cîini formați în mod natural sau prin încrucișări care au dovedit aptitudini de a pătrunde sub pămînt în urmărirea vulpilor, bursucilor, șobolanilor etc. Unii din aceștia au rămas cîini de vînătoare, hărțuitori în vizuină sau la suprafață și alții au trecut la acțiuni de însoțire, în timp ce numeroase rase, crescute în apartament pentru frumusețea lor naturală sau dobîndită prin tunsori, au pierdut în mare măsură instinctul de terrier.

**Terrier aberdeen.** Denumirea inițială pentru o rasă de cîini care în prezent este recunoscută sub numele de Terrier Scoțian (v.).

**Terrier airedale.** Rasă de cîini formată din vechiul Terrier englez negru care, prin selecție și prin încrucișări cu cîini mai puternici și-a mărit talia, devenind totodată și apt pentru acțiuni de pază și însoțire. Totodată, datorită frumuseții lor cu toată dificultatea îngrijirii părului lor, cîinii Airedale sînt foarte apreciați pentru agrement, în apartamente sau parcuri. Dintre particularitățile de exterior sînt de menționat: craniul alungit, stop abia vizibil, urechi în V, atașate la nivelul creștetului și purtate lateral, semiîndoite, trunchiul scurt și puternic, coada purtată în sus. Părul destul de lung, gros și aspru, pretinde o întreținere laborioasă prin periere, în caz contrar cîinele capătă un aspect general linos. Are talie medie de 57 cm și greutate de 20 kg.

**Terrier alb west-highland, sin. Westie.** Rasă de cîini, la origine varietatea albă de Cairnterrier. Cîine de apartament, atașat de copii, apare mai ușor de disciplinat decît alți terrieri. Are caracteristice capul pătrat cu botul scurt și stop pronunțat, urechile mici, purtate



drept și terminate în unghi ascuțit, trunchiul compact cu spinare orizontală, membrele scurte și coada lungă de 12—15 cm, strălucitor și talie de 25—28 cm.

**Terrier australian**, sin. *Aussie*. Rasă de ciini formată în Australia din încrucișări complexe. Se caracterizează prin aptitudini deosebite în combaterea șobolanilor și chiar a șerpilor. Ca exterior se caracterizează prin labe scurte și trunchi aparent alungit dar masiv și păr aspru, lung, formînd un guler larg. Prezintă culoare neagră albăstrui sau cenușiu argintiu cu pete de foc pe labe și cu mască. Se caracterizează printr-o greutate medie de 4,5—5,5 kg.

**Terrier bedlington**. Rasă de ciini formată în Anglia și perfecționată prin încrucișare cu ogari Whippet (v) devenind un foarte bun ciine de vînătoare la iepuri de vizuină. Începînd din sec. XIX este tot mai mult crescut în apartament, conformația caracteristică fiind scoasă în evidență prin tundere. Ca exterior este un ciine elegant, cu forme alungite amintînd silueta și viteza ogarilor. Prezintă cap în formă de pară, cu profil berbecat, urechi jos și posterior prinse, trunchi suplu cu spinare arcată, abdomen supt, coadă plantată jos, lungă și ascuțită spre vîrf. Părul, moderat lung, cu tendință spre frizat, mai ales pe cap. Are varietate de culoare albastră, uceri cu pete de foc și roșcată. Se caracterizează în medie prin talie de 40 cm și greutate de 8—10 kg.

**Terrier black-and-tan**, sin. *Terrier englez negru*. Rasă britanică de ciini, astăzi dispărută, care a stat la baza multor rase valoroase de terrieri de vînătoare (Airedale, Irlandez, Galez și chiar Fox).

**Terrier border**. Rasă de ciini formată în Anglia și înelung utilizată pentru vînătoare și combaterea vulpilor, în prezent rasă de apartament. Este lipsită de instinct combatant față de alți ciini, nu trebuie tuns și nu are prevăzută amputarea cozii. Are capul asemănător cu al unei vidre, cu botul scurt, ure-

chile mici, în V, atîrnînde înainte, trunchiul puternic, picioarele scurte și coada scurtă și groasă la bază, purtată în sus. Părul moderat lung, aspru și des, cu subpăr gros. Are mai frecvent culoare roșie aurie și gri-albăstruie cu pete de foc, o talie de 30—36 cm și o greutate de 5—7 kg.

**Terrier boston**. Rasă de ciini formată în SUA pe baza unor ciini probabil importați din Anglia, prin încrucișări cu Bulldogi și cu Bullterrieri și prin selecție dirijată către obținerea unor animale pentru luptele de ciini. După greutate prezintă 3 tipuri: greu (10—18 kg), mijlociu (7,5—10 kg) și ușor (sub 7,5 kg). Are în general culoare albă cu pete brune sau cenușii.

**Terrier cairn**. Rasă engleză veche de ciini de vînătoare utilizată pentru distrugerea rozătoarelor (vulpi, vidre etc.). Se caracterizează prin cap lung, cu păr zburlit pe frunte, sprîncene și bot, stop pronunțat, urechi mici, ascuțite și drepte, trunchi mai lung decît talia, coada scurtă acoperită cu păr drept, purtată în sus și păr lung. Culorile mai frecvente roșie, cenușie și amestec de negru cu cenușiu (aproape negru). Are o talie de 23—25 cm și o greutate de 6,5 kg.

**Terrier clydesdale**, sin. *Paisley terrier*. Rasă de ciini puțin răspîndită dar de mare frumusețe datorită mai ales părului lung (25—28 cm pe trunchi și 50—56 cm pe flancuri) care necesită însă o îngrijire laborioasă.

**Terrier congo**, sin. *Basenji*. Rasă de ciini crescută în Africa centrală pentru a face numeroase servicii (căutarea și aportarea vinatului, pază etc.). Caracteristică incapacitatea de a lătra; animalele nefiînd însă mute. Se caracterizează în medie prin talie de 40—43 cm și greutate de 10 kg.

**Terrier dandie-dinmont**. Rasă veche de ciini care au căpătat popularitate după ce a apărut ca personaj într-un roman de Walter Scott, fiind apoi perfecționată cu alți terrieri; are o siluetă agreabilă, cu craniul bombat și cu ure-

moț de peri mătăsoși, cu coada purtată oblic în sus, în seceră, lungă de 20—25 cm acoperită cu păr foarte aspru. Blana este constituită dintr-un amestec de fire aspre și moi. Culoarea poate fi cenușiu închis sau brun roșcat. La o talie de 20—27 cm are o greutate medie de 8 kg.

**Terrier englez alb.** Rasă veche de ciini. Are păr scurt, linii alungite, trunchi suplu, coadă lungă și fină, purtată în continuarea liniei spinării.

**Terrier englez negru.** V. Terrier Black-and-tan.

**Terrier fox cu păr lins,** sin. *Fox terrier cu păr lins.* Rasă de ciini de vânătoare, hărțuitor de vizuină și la suprafață, devenit și ciine de apartament. Are capul dreptunghiular, lung, cu botul ascuțit și cu urechile mici, subțiri, în V. Membrele anterioare sînt drepte și cu aplomb corect, caracteristic. Trunchiul este îndesat, cu abdomenul supt și cu coada sus prinsă, purtată drept în sus și amputată, cu un sfert din lungime. Blana este formată din păr scurt, lins, foarte des și aspru și apare în culoare albă cu pete mari negre, castanii, sau brune. Se caracterizează în medie prin talie de 36—39 cm și o greutate de 8—9 kg.

**Terrier-fox cu păr sirmos,** sin. *Foxterrier sirmos.* Cu aceleași aptitudini și exterior ca și Foxterrierul cu păr lins, are părul moderat lung, aspru și sirmos, uneori ușor ondulat, cu sprîncene stufoase și aspre, cu păr mai lung în muștați și barbă unde firele apar cu caracter sirmos mai pronunțat.

**Terrier fox pitic,** sin. *Toy Foxterrier (v).*

**Terrier galez,** sin. *Welsh terrier.* Rasă de ciini folosită în secolele trecute pentru vînătoarea de vidre, iar în prezent este crescut mai mult în apartamente. Se prezintă ca o formă mică de Airedale și are unele asemănări cu Foxterrier sirmos. Are o talie de 35—40 cm și o greutate de 9—9,5 kg.

**Terrier glen of imaal.** Rasă de ciini formată în mod natural în Irlanda

pentru vînătoarea la vizuină a bursucilor. Caracteristice picioarele scurte, și părul nu prea lung. Nu necesită pentru expoziție decît o toaletă modestă. Coada se amputează la jumătate. Culoarea mai răspîndită este crem sau albăstruie cu pete. Au în medie o talie de 35 cm și o greutate de 14 kg.

**Terrier irlandez,** sin. *Irish terrier.* Rasă de ciini cu foarte bune aptitudini pentru diversele acțiuni de vînătoare. Prezintă capul lung, urechile în V, purtate atîrnînd pe obraji, coada amputată la trei sferturi, purtată drept în sus și părul aspru. Prezintă mai multe culori, roșie, crem sau galben-crem etc. Are o talie de 45 cm și o greutate de 11—12 kg.

**Terrier irlandez cu păr lins.** Rasă de ciini utilizată în combaterea rozătoarelor, la pază și chiar la conducerea turmelor. Pentru expoziții are nevoie de toaletă specială. Coada se amputează la jumătate. Blana are păr bogat, lung și ușor ondulat, cu aspect mătăsoș. Are o talie de 45—48 cm și o greutate de 16—21 kg.

**Terrier jack russel.** Rasă engleză de ciini, încă nerecunoscută de forurile internaționale de chinologice, deși răspîndită și apreciată. Foarte bun șorecar, prezintă o variabilitate mare, privind greutatea corporală și culoarea datorită lipsei unui standard recunoscut.

**Terrier kerry blue,** sin. *Irish blue terrier.* Rasă de ciini formată în Irlanda care are (exceptînd rasa Caniche), cea mai dezvoltată barbă. Prezintă blană moale, mătăsoasă, cu fire lungi, dese și foarte ondulate. Culoarea generală apare albăstruie după vîrsta de 18 luni, și caracterizează în medie prin talie de 45—47 cm și o greutate de 15—17 kg.

**Terrier lakeland.** Rasă de ciini de vînătoare specializată în distrugerea vulpilor de vizuină și prin urmărirea pe terenuri stîlcoase. A fost perfecționată și prin infuzii de sînge de la alți terrieri. Prezintă mai multe culori, dintre care mai răspîndite neagră, al-

bastră cu sau fără roșu, roșie, roșie cenușie și maro. Are în medie o talie de 36 cm și o greutate de 7—8 kg.

**Terrier de Manchester.** Rasă de ciini de vânătoare cu aptitudini multiple dintre care sint notabile prinderea iepurilor în vizuini, distrugerea șobolanilor etc. Se deosebește de alți terrieri de vânătoare prin urechile mari în formă de V, indoite în față de la un sfert de lungime, părul scurt și lucios pe fond general negru cu pete roșietice. Are o talie de 38—40 cm și o greutate de 10 kg.

**Terrier mexican, sin. Chihuahua.** Rasă de ciini care reprezintă cel mai mic ciine din lume (0,450—2,7 kg și în medie 0,9—1,8 kg și talie de 16—20 cm). Exteriorul rasei se caracterizează prin craniu cu fontanelă, urechi mari, drepte sau în repaus, purtate în unghi de 45°, nas scurt și ușor ascuțit, trunchi ceva mai lung decît înalt și coadă purtată în semicerc pe spinare. Blana poate fi cu păr scurt și lucios sau cu păr lung moale, neted, ușor ondulat și prezentînd și franjuri.

**Terrier Norfolk.** Rasă de ciini diferențiată din rasa Norwich în 1965 și caracterizată îndeosebi prin portul atîrnînd al urechilor. Ca exterior prezintă bot de vulpe, puternic, stop evident, urechi atîrnînde pe obraji, trunchi scurt și compact, coadă scurtată la jumătate și blană formată din păr aspru, drept, strîns și mai lung pe git și pe umeri. Prezintă diverse nuanțe de roșu, precum și negru cu foc, galben sau cenușiu-albăstrui. Se caracterizează printr-o talie medie de 25 cm.

**Terrier Norwich.** Rasă de ciini de tip Terrier din Anglia, cu urechi drepte, cu trunchiul mai lung și mai suplu, cu membrele evident mai scurte. Are talia de 25 cm.

**Terrier paisley.** Rasă de ciini (v. Terrier Clydesdale).

**Terrier pitie englez, sin. Terrier Toy englez.** Rasă de ciini formată în Anglia înainte de sec. XVII și care în SUA este înregistrată ca *Manchester Terrier pitic*.

Prezintă cap alungit cu bot ascuțit, cu ochi foarte negri, cu urechi ascuțite și purtate drept, trunchi lung cît talia, și coada subțire spre vîrf, purtată orizontal. Blana are păr scurt, de culoare neagră cu pete de foc bine delimitate. Prezintă în medie o talie de 25—30 cm și o greutate de 3 kg. În SUA se pretinde o greutate de 5,5 kg.

**Terrier sealyham.** Rasă de ciini formată în Anglia, cu scopul de a fi folosită la vînătoarea de vidre. Prezintă bot puternic și lung, urechi atîrnînde pe obraji, trunchi mai lung decît înalt, picioare scurte și coada purtată drept, scurtată la o treime. Culoarea este albă, uneori cu pete galbene sau bej pe cap și urechi. Are în medie o talie de 30 cm și o greutate de 8—9 kg.

**Terrier scoțian.** Rasă de ciini, la origine utilizată pentru distrugerea vulpilor în regiunile stîncioase ale Scoției, în prezent crescută în apartamente. Prezintă cap alungit, cu botul lung și stop pronunțat, urechi mici ascuțite și drepte, trunchi scurt dar mai lung decît talia și coadă groasă la bază purtată drept în sus. Are păr des și dur și subpăr scurt, des și moale, prezentînd mai ales culoare generală neagră. Se caracterizează în medie prin talie de 25—28 cm și o greutate de 8—10 kg.

**Terrier skye.** Rasă veche de ciini formată în Scoția și insulele învecinate, unde era folosit la combaterca animalelor dăunătoare. Prezintă capul lung, cu maxilare puternice și cu urechile purtate drept sau atîrnînde pe obraji, trunchiul lung, pe picioare scurte și coada semicurbată. Părul este lung, aspru și drept, formînd franjuri în coadă și pe urechi. Se admit diverse culori, însă trufa și urechile trebuie să fie negre. Are înălțimea de 25 cm și greutatea corporală 11,5 kg.

**Terrier staffordshire, sin. Pit Bull-terrier, Yankee terrier, American Bull-terrier.** Rasă de ciini, care are origine comună și se aseamănă cu Bull-Terrier de Staffordshire (v. Bull-Terrier). Au o talie de 42—48 cm.

**Terrier Sydney**, sin. *Păr mălăsos, Silkerrier, Sydney Terrier, Sydney Silky*. Rasă de ciini creată în Australia pe baza terierului Australian cu diverse rase engleze. Se caracterizează prin craniu alungit, urechi drepte și susplantate, trunchiul mai lung decât talia, coada plantată sus și fără franjuri, amputată. Blana este formată din păr fin, neted și mălăsos, strălucitor și lung. Pe cap, părul abundent formează un moț caracteristic. Părul se împarte printr-o cărare pe cap și de o parte și alta a trunchiului pînă la baza cozii. Culoarea caracteristică este albastră, albastră-argintie sau de ardezie cu pete roșii. Are o talie de 20—25 cm și o greutate de 3,5—4,0 kg.

**Terrier tibetan**, sin. *Crizantema*. Rasă de ciini nejustificat încadrată printre terieri, fiind originară din Tibet și fiind mai degrabă ciine de utilitate (pază, aport de obiecte pierdute în locuri inaccesibile oamenilor); are părul asemănător mai mult cu ciinii Shitzu, sau Lhasa Apso. Prezintă cap mijlociu, cu stop pronunțat și acoperit cu păr lung atîrînd pe ochi, urechi în V, atîrînd și acoperite cu păr lung și bogat, trunchi compact, membrele și coada cu franjuri. Culoarea blănii poate fi diversă: albă, aurie, crem, roșcată, cenușie, neagră și de asemenea bicoloră sau chiar tricoloră. Talia medie este de 35—40 cm.

**Terrier yorkshire**, sin. *Yorky*. Rasă de ciini formată prin încrucișarea Terrierului englez Negru cu foc, cu ciini Maltez și Skye și prin selecție dirijată către miniaturizare. Prezintă capul mic și plat, urechile în V, drepte sau semi-drepte, trunchiul compact cu coada de lungime mijlocie, purtată puțin mai sus decât linia spinării. Blana cu păr lung, fin și mălăsos, abundent pe întreg corpul. Culoarea de fond este albastru de oțel cu o bandă de culoare albastră mai deschis mergînd de la occipital pînă la baza cozii și cu nuanță de foc pe bot. Se caracterizează printr-o greutate sub 3,5 kg.

**Tescovină**. Produs secundar rezultat în urma zdrobirii și presării strugurilor. Constituie un furaj cu valoare medie, ce poate fi folosit ca atare sau după însilozare, în anumite proporții în hrana animalelor domestice.

**Testarea animalelor**. Metodă științifică de verificare a aptitudinilor animalelor, ce stă la baza unei selecții moderne. Prin testare se scot în evidență indivizi din diferite linii sau rase, care pot realiza parametrii tehnico-economici superiori, asigurîndu-se progresul genetic și creșterea rentabilității. Testarea se organizează numai la animalele sănătoase și cu origine cunoscută în stațiuni pentru controlul producției, unde sînt asigurate condiții de mediu uniforme. Cele mai folosite metode sînt: *testarea după descendenți* (progeny test) prin care reproducătorii sînt apreciați după calitățile descendenților; *testarea după performanțe proprii* prin care se face aprecierea după controlul direct al performanțelor reproducătorilor; *testarea combinată*.

**Testiculi** (lat. *testiculus*), sin. *Gonadă masculă*. Organ esențial al aparatului genital mascul care după atingerea maturității sexuale și pînă la încheierea vieții genitale a animalului produce celule sexuale mature, apte pentru a fecunda ovula. Forma, mărimea, poziția și așezarea testiculelor este variabilă la diferite specii de animale. Structura testiculului este însă aceeași; albuginee la exterior, care trimite spre interior septumuri conjunctive care împart testiculul în lobuli. În fiecare lobul testicular se găsesc 300—400 tubi seminiferi, care formează rețeaua testiculară (numită și rețea *Haller*).

**Testiculară** (artera —). Arteră detașată din aorta abdominală care pătrunde prin traiecul ingvinal de unde urmează un traiect variat, distribuind o mulțime de colaterale parenchimului testicular.

**Testosteron**. Hormon sexual masculin ( $C_{19}H_{26}O_2$ ), secretat de țesutul interstital testicular (celulele *Leydig*), dirijînd

apariția caracterelor sexuale secundare, avînd rol în metabolism și în producerea de spermatozoizi etc.; propionatul de testosteron se recomandă în criptorhidie, tumorii mamare etc.

**Tetanie.** Sindrom caracterizat prin convulsii clonice, tetanice sau mixte, generalizate sau mai evidente pe unele regiuni, repetate sub formă de accese, considerate consecință a hipocalcemiilor, hipopotasemiei ș.a., dar mai ales a hipomagneziemiei.

**Tetania de iarbă,** sin. *Tetania de pășune, hipomagneziemie.* Tetanie observată la rumegătoare, mai ales la taurinele cu producții mari, după trecerea bruscă la pășunat sau la alimentația cu nutreț verde cosit, caracterizată prin hipomagneziemie și hipocalcemie.

**Tetania de lactație.** Acces tetaniform, întîlnit la cățelele în lactație, consecutiv unei carențe în calciu (hipocalcemie).

**Tetania de pășune.** V. Tetanie de iarbă.

**Tetania de repaus,** sin. *Tetanie de staul, tetanie de iarbă, spasmofilie.* Tetanie întîlnită mai ales la viței și purcei în condiții de staționație și cu rații furajere dezechilibrate.

**Tetania de transport,** sin. *Boala drumului de fier.* Sindrom tetaniform ce apare mai frecvent la vacile și mai rar la oile, caprele și iepele transportate cu diferite mijloace (tren, autocamioane, vapoare) pe distanțe mari, înghesuite, în condiții de temperatură și umiditate ridicată etc.

**Tetanos.** Toxiinfecție telurică, mai frecventă la solipede și porc, produsă obișnuit în urma infectării plăgilor cu sporii bacilului *Cl. tetani*, cu evoluție acută sau subacută, manifestată prin contracții tonice (tetanice) localizate sau generalizate.

**Tetină.** Piesă confecționată din cauciuc, găurită la un capăt, care imită mamelonul vacii și servește pentru atașarea la biberon, găleată sau alte dispozitive, în vederea realizării alăptării artificiale a vițelilor.

**Tetra.** Soi de trifoi de mare productivitate, creat și cultivat în Canada.

**Tetraciclina,** sin. *Hostacyclin, Reverin, Solvocilin, Tetracină, Achromicină.* Produs antibiotic (baza obținută din aureomicină sau din culturi de *Streptomyces*) cu spectru larg, activitate relativ îndelungată și toxicitate redusă.

**Tetraclorură de carbon,** sin. *Tetraclorometan.* Lichid incolor, activ în nematodoze, unele trematodoze și gastrofiloză, mai puțin în cestodoze, administrarea făcîndu-se *per-os* sau parenteral, fie a substanței ca atare sau a diferitelor preparate comerciale (Fasciozan, Vitolin etc.); este foarte toxică.

**Tetradactilie.** Cu patru degete.

**Tetrameroza păsărilor.** Spiratoză gastrică observată la galinacee rareori la anseriforme, produsă de paraziți din genul *Tetrameres*.

**Tetraonidae.** Păsări din ordinul Galiformelor care are reprezentanți în fauna vînatorească a țării noastre: cocoșul de munte (*Tetrao urogallus*), cocoșul de mesteacăn (*Lyrurus tetrix*) și erunca (*Tetrastes bonasia rupestris*).

**Tetraplegie.** Paralizie afectînd toate patru membrele.

**Tetrapoda.** Superclasă din subfilum *Vertebrata*, ai cărei membri posedă patru picioare.

**Texan.** Rasă de porumbel mari de carne obținută prin încrucișarea porumbelului *Mondain francez* cu rasa *King* autosexabil. Se caracterizează prin greutate de 700—900 g și exterior sobru, cu conformație de porumbel găină, fără moț sau încălțătură, este o rasă cu autosexare: masculii au la ecloziune puf embrionar scurt și rar, după care se îmbracă cu penaj juvenil alb cu stropituri negre-roșii; femelele au la ecloziune puf lung și un inel mic de culoare închisă în jurul ciocului, după care se îmbracă în penaj roșu sau dungat pe roșu.

**Texel.** Rasă de oi cu aptitudini mixte de lînă și carne, originară din insula omonimă din Olanda, ameliorată în ultimul timp cu rasele de oi engleze de carne cu lînă lungă. Produce carne de calitate bună, lînă de fineță medie, este

foarte prolifică; are mare intensitate de creștere, este rezistentă și folosește bine hrana.

**Thai.** Rasă de ciini formată în Tailandă din ciini Pariah sălbăticiți.

**Theilerioza taurinelor.** Sporozooză produsă de diverse specii de *Theileria*, diagnosticată în Cimpia Dunării și manifestată clinic prin febră, atonie gastro-intestinală, mucoase hiperemice, debilitate etc.

**Theilerioză.** Boală parazitară, produsă de *Theileria dispar* și manifestată prin febră, adenită etc.

**Thelita nodulară tuberculoasă.** Afecțiune întilnită la vacă, produsă de infecția locală cu *Mycobacterium aque*, manifestată printr-o inflamație nodulară cronică, uneori ulcerofungoasă a mameelonului; vacile bolnave reacționează pozitiv la tuberculină.

**Thelită.** Inflamația mameelonului.

**Theلودermită.** 1. Inflamația papilelor dermice; 2. Inflamația mameelonului.

**Therm.** Unitate de măsură pentru energia calorică, reprezentind cantitatea de căldură necesară pentru a ridica cu un grad C temperatura unei mase de 1 tonă dintr-un corp cu greutate specifică egală cu a apei la 15°C și la presiunea atmosferică normală. Se folosește și în aprecierea valorii nutritive energetice a nutrețurilor.

**Thi benzole**, sin. *Thiabendazole*. Produs destinat tratamentului taurinelor, ovinelor, porcinelor, cabalinelor și rumegătoarelor sălbatice contra viermilor gastro-intestinali.

**Thoma** (camera —). Tip de cameră de numărare a globulelor roșii, care se utilizează și pentru determinarea concentrației spermei în spermatozoizi, pe același principiu al metodei hemocitometrice.

**Thorner.** Acidometru pentru lapte.

**Thunnus thynnus**, sin *Ton*. Specie de pește teleostean răpitor din familia *Tunidelor*, lung de 2—4 m și avind greutatea de 500—600 kg, înrudit cu pălămida. Trăiește în bancuri mari în Oceanul Atlantic, în Marea Mediterană și

mult mai rar, în Marea Neagră. Constituie obiectul unui intens pescuit industrial, avind valoare economică mare.

**Thymallus thymallus.** Pește dulcicol de 30—35 cm din familia *Salmonidae*, din apele mari curgătoare de munte și cu fund stîncos din Europa. Are corpul alungit, ușor comprimat lateral și acoperit cu solzi relativ mari. Capul este mic, cu botul ascuțit, cu gura mică prevăzută cu dinți mici dispuși pe un singur rind. Coloritul corpului cafeniu pe spate laturile gălbui cu puncte sau liniuțe cafenii închise iar abdomenul alb argintiu. Depune icrele pe pietriș în martie-aprilie.

**Tiamina.** V. Vitamina B.

**Tibetan**, sin. *Dog de Tibet*. Rasă de ciini foarte veche din care a derivat probabil Molosul Asirian și ciinele de lupte roman și din care își au originea ciinii de munte actuali. Ciine foarte mare, are astăzi o talie de 70—80 cm și o greutate de 70—80 kg (documentele vechi descriu ciinele de munte Tibetan ca avind talia de 1,2 m și greutate de peste 100 kg). Are un format corporal care amintește ciinii Terra-Nova sau Saint-Bernard, cu păr lung negru cu pete roșii. Dovedește aptitudini și are comportamente asemănătoare cu ale celorlalți ciini de munte.

**Tibial** (nervul —). Ramură desprinsă din nervul ischiatic, ajungind la nivelul scobiturii jaretului unde se continuă cu nervii plantari.

**Tibiale** (artere —). Arterele din regiunea gambei, distingindu-se: o *arteră tibială anterioară*, o *arteră tibială posterioară*, o *arteră tibială laterală* și o *arteră tibială recurentă*.

**Tibie.** Os din regiunea gambei, în principiu prismatic-triunghiular ori jumătatea proximală avind extremitatea proximală articulată cu femurul prin doi condili, iar extremitatea distală, sculptată de o coclee artificială articulată cu troclea astrogaliană, flancată medial de o maleolă.

**Tibio-fibulară** (articulația —). Articulație ce leagă fibula de tibie, avind

aspect variat: la cabaline există o articulație diartrodială proximală; la tau-rine și ovine lipsește, rudimentul de tibie fiind sudat la tuberozitatea proximolaterală a tibiei; la suine și la carnivore există o articulație proximală, asemănătoare cu cea de la cabaline și o articulație distală diartrodială.

**Tibiotarsometatarsiană** (articulația —), sin. *Articulația jaretului*. Complex articular ce leagă oasele gambei de oasele tarsiene, acestea între ele și oasele tarsiene la oasele metatarsiene, prezentând ligamente comune și ligamente proprii.

**Tic** (germ. *ticken*: a atinge ușor). Paranevroză legată de viața în comun caracterizată prin mișcări convulsive, repetate ritmic, stereotip, pe anumită regiune corporală; ticul labial (lovirea buzelor), ticul de însămintare, (flexiuni și extensiuni ale capului), ticul ursului (legănarea de pe un picior anterior pe celălalt), ticul aerofagie (mișcări convulsive ale capului și gîtului întovărășite de înghițirea de aer), ticul lîngerii, sugerii etc.

**Tifobaciloză**, sin. *Granulie, tuberculoză miliară*. Formă gravă de generalizare a tuberculozei, cu producerea de leziuni granulare sau nodulare în numeroase organe și stare gravă de depresiune nervoasă (stare tifică).

**Tifoid** (gr. *typhos*: amorfire, stupoare, *lidos*: format). Care seamănă cu tifosul, febră tifoidă etc.

**Tifos** (gr. *typhos*: amorfire, stupoare). Stare patologică ce se caracterizează prin febră mare, atitudini pasive, facies trist, prostrație.

**Tifosul pureilor**, sin. *Salmoneloză pureilor*. Salmoneloză (agent *Salmonella typhisuis*) a pureilor mai tineri de 3 luni, manifestată prin semne generale respiratorii, digestive și leziuni de tip pioseptemic.

**Tifoza aviară**, sin. *Boala Klein, Salmoneloză galinaceelor* (agent *Salmonella gallinarum*), caracterizată clinic prin anemie gravă și diaree profuză, iar morfopatologic prin leziuni congestive, hemoragice și necrotice în diferite organe.

**Tignafes** (sindrom de-). Sindrom caracterizat prin respirație de tip abdominal (subresotantă sau discordantă); se produce mai frecvent din cauza insuficienței elasticității pulmonare (emfizem sau atelectazie pulmonară etc.).

**Tigrată**, sin. *Zebreată*. Particularitate de culoare constind în dungii transversale, situate în special pe spate, braț, antebrăț, coapsă și gambă, mai închise la culoare, pe un fond mai deschis. Culoarea tigrată se constată la zebroizi, la rasele primitive de cai și la rasa Huțulă, mai ales în cazul culorilor zonale, binare (neagră, șoricie și șargă). Se poate găsi și la iepuri (rasa Japoneză), la ciini (rasa Boxer) etc.

**Tigru** (*Felis tigris*). Specie de mamifer carnivor din familia felidelor cu blana galben-roșcată, vârgată cu benzi negre, cu corpul lung de cca 3 m și coada de 1,1 m. Este cea mai feroce fiară dintre toate felidele. Se vinează pentru blana sa.

**Țiț**, sin. *Scapus*. Scheletul penei format din tub (v. calamus), implîntat în piele și rahis, care susține lama.

**Tilapia**. Pești fitofagi dulcicoli din familia *Cichlidae*, din Africa cu numeroase varietăți locale. Au corpul alungit și ușor comprimat lateral. Botul ascuțit cu prua mare. Depune icrele pe fundul apelor și apoi sînt clocite după fecundare în cavitatea bucală de femele sau masculi. Sînt pești cu valoare economică și sînt crescuți în heleștee sau iazuri unde dau cite două producții pe an. Mai cunoscute sînt speciile: *T. nilotica*, de 50 cm din Siria și Africa estică și vestică; *T. mossambica*, de 35 cm din Africa estică, Nil, Natal; *T. Galiaea*, de 40 cm ș.a.

**Tilletia**, sin. *Mălură*. Gen de ciuperci din ordinul *Ustilaginales*, care se dezvoltă în interiorul semințelor, producînd mălura boabelor de grîu (*T. tritici*, *T. triticoides* etc.), de porumb (*T. maydis*) de orz (*T. panici*) etc. Semințele parazitare sînt toxice pentru animalele care le consumă.

**Timoftică** (*Phleum pratense* L.). Graminee perenă de talie înaltă, cu tufă

rară. Inflorescența este un spic fals avînd spiculele uniflore. Semințe mici ovale, de culoare alb-argintie. Frecventă în pajiștile de deal și de munte, mai cu seamă în finețe. Nu rezistă la secetă. Se cultivă singură sau în amestec cu leguminoasele perene formînd pajiști cultivate cu o durată de exploatare medie. Plantă de nutreț valoroasă, produce 10—12 t/ha. S.U. în condițiile unei fertilizări cu doze moderate de îngrășăminte.

**Timol** (testu cu —). Test pentru aprecierea disproteinemiei bazat pe modul de realizare a floculării sau turbidității serului sanguin după amestecare cu timol.

**Timp de coagulare.** Intervalul, exprimat în minute sau secunde, scurs din momentul recoltării singelui, pînă la coagularea lui într-un anumit sistem de examinare (pe lamă, în tuburi etc.), în măsură să dea relații asupra întregului complex de factori ai coagulării.

**Timp de sîngerare.** Intervalul de oprire a unei hemoragii capilare, produsă prin înțeparea tegumentelor, în măsură să dea relații de diagnostic în vasculopatii (sindroame hemoragipare).

**Timpan.** Formațiune membranoasă ce desparte urechea mijlocie de conducutul auditiv extern.

**Timpanism** (lat. *tympanum*: tobă).

1. Distensiune gazoasă gravă a abdomenului, zona scobiturii flancului depășind excentric nivelul unghiului extern al iliumului; 2. Distensiune gazoasă gravă a unor organe cavitare; 3. Sunet de percuție timpanic (impropriu).

**Timpanită.** 1. Distensiune abdominală gazoasă (sin. timpanism); 2. Inflamația timpanului auricular în cadrul otitelor.

**Timus.** V. Glanda timică.

**Tinea tinea.** Pește dulcicol de 25—30 cm din familia *Cyprinidae* din apele stătătoare cu multă vegetație și miloase din Siberia și Europa. Are corpul alun-git, comprimat ușor lateral și acoperit cu solzi mici și cu mucus abundent. Capul mic, cu ochii mici, gura mică dispusă

oblic cu două mustăți la colțurile gurii. Coloritul corpului măsliniu pe spate, ruginiu pe lateri și galben pe abdomen. Depune icrele pe plante în mai-iunie. Are valoare economică mare. Se crește în heleșteele crapicole, în policultură.

**Tinctura** (lat. *tinctura*: vopsea). Medicament în care principiul activ a fost extras cu alcool din unele plante sau organe de animale (tinctură de iod).

**Tioglucozizi.** Principii existenți în unele plante și semințe (muștar, rapiță etc.) care produc stări toxice grave la animalele care le consumă.

**Tiouracil.** Tireostatic sintetic (derivat al tioureii), încercat (mai ales metiltiouracilul) pentru forțarea îngrășării (porcine, taurine, păsări) etc.

**Tip astenic.** Tip constituțional (*Crecimer*) asemănător cu tipul respirator.

**Tip cerebral.** Tip constituțional (*Du-erst*) caracterizat prin dezvoltarea mare a craniului și o slabă dezvoltare a corpului și în special a membrilor.

**Tip constituțional.** Definirea particularităților constitutiv-reactive ale animalelor. Există diferite sisteme de clasificare. Astfel, se folosesc frecvent denumirile de tipuri constituționale bune (robust și fin) și tipuri necorespunzătoare (debil și grosolan). Se mai folosesc: tip digestiv (cu torace scurt, abdomen dezvoltat, temperament limfatic etc.), tip respirator (torace lung, abdomen suplu etc.), tip astenic, picnic, leptosomic, eurisomic, muscular etc.

**Tip digestiv.** Tip constituțional (*Du-erst*) caracterizat prin torace scurt și larg, membre scurte și groase, corp larg și adînc, temperament liniștit, mișcări lente și capacitate mare de asimilare a hranei.

**Tip eurisomic.** Tip constituțional, corespunzător tipului digestiv.

**Tip leptosomic.** Tip constituțional, corespunzător tipului respirator.

**Tip morfologic.** Ansamblul caracterelor morfologice (de exterior), care sînt proprii unei anumite entități taxonomice. Între însușirile morfologice și fi-



ziologice există o corelație strinsă, fiecărui tip fiziologic îi corespunde un tip morfologic propriu.

**Tip muscular.** Tip constituțional (*Du-erst*), caracterizat prin dezvoltarea proporțională a corpului și o musculatură foarte puternică.

**Tip plenic.** Tip constituțional (*Cre-cimer*), corespunzător tipului digestiv.

**Tip productiv.** Ansamblul caracterelor productive specifice unei entități taxonomice. Între tipul productiv, fiziologic și morfologic, există o strinsă corelație, conturând tipuri de lapte, carne, tracțiune, viteză, lână, ouă și tipuri productive mixte.

**Tip respirator.** Tip constituțional (*Du-erst*), caracterizat prin dezvoltarea toracelui în lungime, putere mare de oxigenare a singelui, organe digestive puțin dezvoltate, membre lungi și subțiri, piele subțire, temperament vioi.

**Tippler.** Rasă de porumbei de zbor pentru durată și înălțime, formată în Anglia. Sint porumbei mici (280—360 g), zburători de mare înălțime și durată (peste 20 ore). Prin selecție s-au creat și porumbei *Tippler de zbor* pentru expoziție și o grupă de porumbei *Tippler de frumusețe*.

**Tiramină.** Amină biogenă rezultată prin decarboxilarea enzimatică a tirozinei. Ca rol biochimic manifestă acțiune antagonistă față de histamină; are efect hipertensiv și stimulează contracția uterului.

**Tireoglobulină.** Proteină complexă din glanda tiroidă, cu un bogat conținut de iod. Constituie forma de depozit a celor doi hormoni tiroidieni: tiroxină și triiodotironină, precum și a monoiodtiroinei și a diiodtironinei.

**Tireomegalie.** Termen general definind hipertrofia tiroidei.

**Tireosarcom.** Sarcom tiroidian.

**Tireostimulină.** Hormon prehipofizar stimulator al funcției tiroidiene.

**Tireotoxicoză.** Toxicoză determinată de produși tiroidieni.

**Tireotrop,** sin. *Tireostimulină*, *Tireotrofină*, *T.S.H.* Hormon secretat de hipo-

fiza anterioară. Este o glicoproteidă cu masă moleculară mică. Are rol de stimula și a controla funcția tiroidei.

**Tiroidă.** Glandă endocrină, situată la originea traheii, formată dintr-o capsulă conjunctivă exterioară, cu septumuri fine desprinse de pe fața internă, între septumuri fiind situate veziculele tiroidiene, având pereții formați dintr-un singur rind de celule care secretă un coloid bogat în tiroxină, coloidul umplind vezicula care poate avea diverse dimensiuni.

**Tiroidectomie.** Ablația tiroidei.

**Tiroidian (hormon —).** Hormon produs de tiroidă cu rol în reglarea metabolismului.

**Tiroidism.** Intoxicația acută sau cronică prin produși de secreție ai tiroidei.

**Tiroidită.** Inflamația tiroidei (infecțioasă, toxică, acută, cronică, hemoragică sau supurativă).

**Tiroxină.** Hormon tiroidian derivat din tirozină, conținând 65% iod; este o tetraiodotironină. Tiroxina este sintetizată în glanda tiroidă și secretată în circulația sanguină. Este considerată un hormon al metabolismului.

**Tirozină.** Aminoacid ciclic, ce nu poate fi sintetizat în organism și care trebuie introdus odată cu alimentația; lipsa lui în alimentație produce tulburări de nutriție. Tirozina este precursorul hormonilor tiroidieni, adrenalinei și pigmentilor melanici. Este considerat un aminoacid esențial cu rol important în alimentația animalelor domestice. Este rar deficient în rațiile de hrană ale animalelor.

**Tisular (fr. *Tissu*: țesut).** Care se referă la țesuturile animale (ex. proces tisular, anatomie tisulară, denumire mai veche a histologiei etc.).

**Tirgu-Fumos 9.** Soi de ovăz, rezistent la secetă, cultivat în Muntenia, Dobrogea și Moldova.

**Tirlă. 1.** Loc neîmprejmuit, schimbat la fiecare 2—3 zile, destinat odihnei și mulsului oilor în perioada de pășunat; **2.** Stina cu toate componentele ei.

**Tirlire.** Fertilizarea unor pășuni și suprafețe de teren prin mutarea tirliei.

**Tirtan.** Plantă perenă din familia *Crucifereleor*, cu frunze în formă de inimă, rezistentă la secetă și la frig, bogată în proteină, produce cantități apreciabile de masă verde.

**Toaletă** (fr. *Toilette*). Neologism utilizat pentru definirea preparatelor locale de curățire a unei plăgi sau a zonei operatorii.

**Toboșari**, sin. *Tamburi*. Grup de rase de porumbei de agrement (v. Porumbei *Toboșari*).

**Tocătoare.** Mașină de lucru folosită la tocarea plantelor furajere (fin, paie, rădăcinoase și tuberculi etc.). După destinație, tocătoarele sînt: de fibroase (fin, paie etc.) și pentru rădăcinoase și tuberculi (cartofi, sfeclă furajeră etc.). După modul de acționare există: tocătoare acționate de motor electric sau termic.

**Tocoferol.** V. Vitamina E.

**Toggenbur.** Rasă de capre elvețiană, cu statura de 70—80 cm, greutatea corporală de 70—80 kg, păr de lungime medie, de culoare brună, roșietică, cu o dungă mai deschisă pe spinare, lipsită de coarne. Este rustică, cu foarte bune aptitudini pentru fătări gemelare și pentru producția de lapte (700—1 000 l lapte pe an).

**Tolerantă imunologică.** Incapacitatea de anticorpoformare față de un substrat antigenic, la care obișnuit indivizii speciei respective răspund prin formarea de anticorpi.

**Tomografie** (gr. *Tome*: secțiune, *Grafein*: a înscrie), sin. *Planigrafie*; *Stratigrafie*. Înscrierea umbrei radiologice a unei zone de anumită profunzime.

**Ton. 1.** Rasă de giște ușoare din Belgia cu greutate medie de 5 kg și cu producție mijlocie de ouă. Are importanță locală; **2.** V. *Thunnus thynnus*.

**Tonqa.** Rasă de zeb originară din Rhodezia. Se caracterizează prin dezvoltare medie, exterior specific (cap lung, gît scurt, cu cocoșa musculoasă, cervicotoracică, membre înalte și rezistente), piele flască, păr scurt, culoare roșie, neagră și bălțată cu negru sau roșu. Este

rustic, capabil să suporte căldurile mari, mijlociu sensibil la țințari, păduchi și febra aftoasă, cu aptitudine mai pronunțată pentru carne.

**Tonicitate.** Stare permanentă de tensiune în care se află un țesut elastic (ex. mușchi neted sau striat, perete arterial, stomac, intestin etc.).

**Tonus** (gr. *Tonus*: întindere), sin. *Tonie*. Stare de funcționare latentă, la prag scăzut, a nervilor sau mușchilor în repaus funcțional, în măsură să se modifice la intervenția diferiților excitanți.

**Tonus muscular.** Stare de tensiune, ușoară dar permanentă, a mușchilor, prin contracții reflexe ce se produc în repaus. Această contracție rezultă din activarea asincronă a diverselor unități motrice mușchului.

**Tonus uterin.** Starea de contracție a fibrelor musculare uterine netede, în intervalul dintre două contracții succesive, care ajută la menținerea poziției cîștigate în timpul contracției uterine.

**Topal**, sin. *Palomino pastelat*. Nurcă direcesivă, obținută din *Royal-Pastel* și *Palomino Suedez*. Blana are o culoare maro-deschis și celelalte însușiri asemănătoare cu nurca *Pastel*.

**Topaz american**, sin. *Topaz cu ochii roșii*. Varietate de nurcă direcesivă obținută din încrucișarea nurcii *Pastel-Royal* cu *Golden Cross* (*Pastel* cu ochii verzi). Are o culoare mai deschisă decît *Topazul* finlandez și produce o blană foarte frumoasă, dar mai puțin apreciată. Are o prolificitate mai redusă.

**Topaz finlandez**, sin. *Fintopaz*. Varietate de nurcă de încrucișare obținută din *Pastel Soklot* și *Pastel Royal*, foarte răspîndită și una din cele mai apreciate nurci direcesive maro. Are o culoare maro deschis, foarte clară, cu irizații albastre. Este o nurcă mare (1,4 kg la femelă și 2,5 kg la mascul) care are un temperament calm și prolificitate bună.

**Topaz platin.** Varietate de nurcă tri-recesivă obținută prin încrucișarea *Topazului* finlandez cu *Silverblue* (*Platinum*). Se caracterizează prin însușiri apropiate de cele ale *Fintopazului* dar

cu nuanța de albastru a pufului mai bine evidențiată.

**Topinambur** (lat. *Helianthus tuberosus*), sin. napi 'porcești. Plantă furajeră anuală, din familia *Asteraceae*, cu tulpini subterane îngroșate sub formă de tuberculi, cu tulpină aeriană înaltă de 100—180 cm. Se folosește mai ales în hrana porcilor.

**Torace**. Termen general definind porțiunea corporală al cărei schelet este reprezentat de porțiunea dorsală a coloanei vertebrale, stern și coaste.

**Toracice** (arterele —). Artere ce distribuie sânge în principal porțiunii ventrale a peretelui toracal, distingându-se : o arteră *toracică externă* și o arteră *toracică internă*.

**Toracodel**. Monstru dublu, monocefalian, cu trunchiurile reunite în jumătatea cefalică a corpului, începând din zona mezogastrică preombilicală.

**Toracodym**. Monstru dublu, sudat de la torace spre zona pelvină.

**Toracoxiphopag**. Monstru dublu, monocefalian, sudat la nivelul sternului prezentând comunicarea sacilor pericardici, dar ficat unic.

**Toreador** (span. *torero*). Termen prin care sînt denumiți cei care participă direct, în arenă, la o *corridă* (luptele cu taurii).

**Tori**. Rasă nouă de cai formată în R.S.S. Estonă, prin încrucișarea Calului local (Klepper), cu rasa Bretonă și Ardeneză. Se caracterizează prin dezvoltare eumetrică (tală 155 cm), făptură masivă, conformație corectă, aptitudine de tracțiune, fiind foarte mult apreciat pentru agricultură.

**Toronquee**. Varietate a oii Peul, răspîndită în tot bazinul Fluviului Senegal și Niger. Se caracterizează prin dezvoltare corporală mare (tală 65—70 cm, greutatea 30—50 kg), exterior specific (cap puternic la berbec și fin la oi, coarne groase și orizontale, urechi subțiri și blegi, gît muscular, trunchi proporționat, crupă oblică și membre solide,

păr scurt, roba albă, cu pete roșcate sau maro. Este o varietate bine apreciată pentru producția de carne.

**Torpedo**. Sortiment din categoria salamurilor semiafumatate al cărui conținut este format din bradț, carne de vită, de porc și slăuină, ambalate în vezici de porc sau vită.

**Torpid** (lat. *torpidus* : imobil). Fără tendință de vindecare sau agravare : boli torpide, ulcere torpide etc.

**Torpilă** (*Torpedo marmorata*). Specie de pește cu schelet cartilaginos (plagiotomi), lung de circa 1,5 m, cu corpul puternic turtit dorso-ventral. Posedă organe speciale producătoare de descărcări electrice, cu care ucide prada. Trăiește în Marea Mediterană.

**Torsiune uterină**. Rotația uterului gestant în jurul axului longitudinal, care face imposibilă fătarea ; se produce de obicei în apropierea fătării datorită mișcărilor brusce de acomodare ale fătului.

**Torsiunea intestinalului**. Enteropatie topografică (cecul sau micul colon la cal, complexul ceco-colic la taurine etc.), manifestată prin colici, sindrom de obstrucție intestinală etc.

**Torsiunea stomacului**. Boală întîlnită la rumegătoare și ciine, după relaxarea ligamentelor, dilatație gastrică ș.a. ; se manifestă prin colici, balonare abdominală, colaps rapid, imposibilitatea sondajului gastric la monogastrice și vițel ; evoluează rareori acut sau subacut la taurinele adulte.

**Torticolis** (lat. *tortum collum* : gît răsucit). 1. Răsucirea gîtului, cu poziția capului modificată corespunzător, în urma stimulilor motori centrali modificați (encefalomielite, leziuni vestibulare) ; *pseudotorticolisul* este o poziție identică determinată de afecțiuni cervicale ce nu interesează centrul nervos (nevralgii, fracturi ale coloanei cervicale etc.) ; 2. sin. *Crew-Neck*. Efect pleiotropic caracteristic mutației *Pastel Royal*, care constă dintr-o anomalie congenitală a gîtului. Aceasta apare odată cu unele stări de stress, la tineretul care moare, nemaiputîndu-se hrăni corespunzător.

**Tosa.** Rasă de ciini specializată pentru lupte (încă permise în Japonia) care se aseamănă cu Dogul englez — Mastiff, dar cu talie mică și avînd culoare roșcată cu urechile în nuanță mai închisă.

**Totleger de Westfalia.** Rasă de găini ușoară, argintie sau aurie, cu greutate medie de 1,5—2,0 kg la găină și 2—2,5 kg la cocoș. Produce ouă albe, mici (55 g) și se caracterizează prin calitate foarte bună a cărnii. Prezintă un trunchi rotunjit, creastă dublă, ochii brun închisi, urechiuse mici și albe albastrii și fluere cenușii albastrii.

**Totul plin — totul gol.** Principiu fundamental de organizare a producției în fermele zootehnice de tip industrial. Presupune popularea și depopularea totală a hanelor de păsări sau de animale, nepermițîndu-se completări sau transferări de animale pe perioada ciclului de producție.

**Touabir.** Varietate de oaie maură cu păr scurt, răspîndită în Mauritania, Senegal și Sudan. Se caracterizează prin dezvoltare corporală mare (talie 65—90 cm, greutatea 30—45 kg), conformație specifică (fruntea plată, fața convexă, urechi lungi, groase și blegi, trunchi strîmt, cu grebăn reliefat, spinare înșeuată, crupă ovală, coadă scurtă, membre lungi și subțiri), roba albă sau bălțată cu negru ori roșcat. Are aptitudine principală pentru carne.

**Toulouse.** Rasă de găște grele, formată în sudul Franței. Ajunge la o greutate de 10—14 kg, unele exemplare putînd ajunge, după îngrășare la 16—20 kg. Produce 20—40 ouă, în general cu fecunditate și ecloziune scăzută. Are aptitudini de îngrășare deosebite și pot da ficat gras de 1—2 kg și chiar 3 kg. Are numai o varietate de culoare cenușie.

**Toxafen,** sin. *Pinetox, Toxakil.* Produs tehnic ce se prezintă ca o masă solidă, cu aspect de ceară, culoare gălbuie, miros aromat de pin, insolubil în apă, solubil în solvenți organici, cu toxicitate mare pentru mamifere. Se poate utiliza ca insecticid și raticid, sub forma de pulberi, granule, soluții, concentrate emulsionabile, momeli.

**Toxalbumine.** Principii existenți în unele plante și semințe (ricin, salcim etc.) care produc stări toxice la animalele care le consumă.

**Toxascaroză.** Ascaridatoză a ciinilor, manifestată prin disorexie, slăbire, colici, balonare abdominală, anemie, prurit, accese epileptiforme sau rabiforme etc.

**Toxemie** (gr. *toxikon*: toxină, *haima*: sînge), sin. *Toxicohemie, toxemie.* 1. Conținutul sanguin în endo sau exotoxine; 2. Efectul diferitelor toxine, de natură sau proveniență deosebită, asupra organismului (sin. *Toxicoză*): enterotoxemie, ruminotoxemie, toxemie de gestație etc.

**Toxie** (gr. *toxikon*: otravă). Substanță care are proprietatea de a produce otrăvirea organismului.

**Toxicitate.** 1. Proprietate a unor microbi de a provoca tulburări la animale și la om, datorită fie unui produs pus în libertate de celulele microbiene în cursul multiplicării lor (exotoxină), fie unui compus care face parte integrantă din celulele microbiene și care se eliberează numai în urma dezintegrării acestora (endotoxină); 2. Termen care arată gradul de nocivitate pentru organism a unei substanțe chimice, a unor medicamente (stricnină, opiu, morfină etc.).

**Toxicologie.** Știința care se ocupă cu studiul toxinelor din punct de vedere al proprietăților lor fizice și chimice și al acțiunii lor asupra organismelor.

**Toxicoza albinelor cu polen.** Boală ce se poate produce în urma consumării de polenuri toxice (șteregoaic, ceapă, măse-lariță, omag, nemțîșor de cîmp, floare broștească, tutun, tei argintiu, castan comestibil și sălbatic). Evoluția toxicozei poate fi gravă în condițiile consumării unei cantități mari de polen toxic. Simptomatologia constă în depopularea familiilor la albine, mortalitate ridicată, excremente de consistență păstoasă galben-verzui. Tratamentul constă în administrarea de sirop, cîte 500 ml pe familie din 2 în 2 zile.

**Toxicoza animalelor de blană.** Sindrom observat la nurci, vulpi albastre și argintii, determinat de exotoxine, endotoxine sau carențe vitamino-minerale și caracterizat prin abatere, semne digestive, nervozitate, dispnee, colici, avorturi etc., manifestat deseori sub formă de accese și obișnuit mortal.

**Toxicoza chimică a albinelor.** Boală ce se produce în urmă vizitării de către albine a culturilor tratate cu insecticide. Deosebit de dăunătoare sînt insecticidele pe bază de arsenic, esteri fosforici, derivați clorurați, mai puțin periculoase fiind substanțele pe bază de sulf, mercur organic etc. Evoluția toxicozei este rapidă. Se constată iritație, mortalitate, depopulare etc. Prognosticul este defavorabil.

**Toxicoza cu miere de mană.** Boală provocată de consumul mierii de mană și în special al celei de origine animală, produsă de insecte din familia *Aphidae* și *Coccidae*, fiind periculoasă pentru albine datorită conținutului ridicat în săruri minerale (cationi de potasiu), determinînd supraîncărcarea intestinului gros al albinelor în special în perioada de iernare.

**Toxicoza cu nectar.** Boală nemolipsitoare ce apare în urma consumării de nectar toxic provenit de la aceleași plante ce produc polen toxic. Evoluția bolii e ușoară sau gravă în funcție de cantitatea de nectar toxic ingerată, mierea putînd fi dăunătoare și omului.

**Toxicoză.** 1. Stare patologică de auto-intoxicație; 2. Intoxicație, în general: micotoxicoză, simulidotoxicoză etc.

**Toxiemie de gestație,** sin. *Acetonemia de gestație a oii, boala mieilor gemeni.* Cetoză observată la ovine și caprine în ultimele luni de gestație, mai ales la femele cu gestație gemelară, caracterizată prin simptomatologie generală și nervoasă (forma eclamptică sau comatoasă).

**Toxină.** Element sau compus chimic în măsură să determine intoxicații, condiționate de numeroși factori. *Exotoxinele* sînt introduse ca atare de la exte-

riorul organismului; *endotoxinele* se produc în organism sub acțiuni microbiene, glandulare etc.

**Toxinoterapie.** Terapeutică bazată pe utilizarea toxinelor (modificate, atenuate, anatoxină etc.).

**Toxoplasmoza bovinelor.** Boală parazită produsă de *Toxoplasma gaudi*, manifestată la viței prin tuse, dispnee, stare depresivă, scrișnituri, anemie, moarte în 5—6 zile.

**Toxoplasmoza efinelui.** Boală produsă de *Toxoplasma gaudi* și manifestată prin accese raliiforme, meningo-encefalită, diaree, vomismente, debilitate și moarte prin cahezie.

**Toxoplasmoză.** Parazitoză produsă de toxoplasme, manifestată clinic prin tulburări nervoase, anemie, gastroenterită etc.

**Toy Foxterrier,** sin. *Fosterrier pitic, Foxterrier toy.* Rasă de ciini, varietate pitică de Foxterrier cu părul lins (v), culoarea alb cu negru sau alb cu pete negre și cafenii, urechi purtate drept, bot drept și lung. Coada purtată drept în sus, se amputează foarte scurt. Are o greutate de 1,5 kg pînă la maximum 3 kg.

**Toy spaniol englez.** Denumire generală pentru a desemna două rase de ciini care de multe ori se confundă. Spaniol Cavalier King Charles și Spaniol King Charles (v.).

**Toy terrier.** Rasă de ciini (v. Terrier pitic englez).

**Trachinus draco.** Pește marin sau salmastru, bentic de 18—40 cm din ordinul *Perciformes* de pe fundurile nisipoase din Oceanul Atlantic, M. Mediterană, M. Neagră. Are corpul alungit și comprimat lateral. Ochii mari sînt dispuși înainte, gura așezată oblic sus. Pe opercule un spin veninos. Coloritul corpului cenușiu-roșcat cu dungi oblice galbene-albăstrui și abdomenul alb. Importanță economică redusă. Este periculos, intrucit are spini veninoși.

**Trachurus.** Pește răpitor marin pelagic de cîră de 13—40 cm din ordinul *Perciformes* din M. Neagră, Azov, Oceanul

Atlantic, Oceanul Pacific. Are corpul fusiiform, comprimat lateral și acoperit cu solzi caduci. Capul turtit lateral cu gura terminală mare, cu falca inferioară puțin proeminentă și cu dinți mărunți. Linia laterală acoperită cu scuturi osoase. Coloritul corpului albastru-verzui sau cenușiu pe spate, iar abdomenul cenușiu sau argintiu. Se cunosc mai multe specii și prezintă valoare economică.

**Tracnaj.** Denumire atribuită mersului amestecat de trap și galop.

**Traclione animală.** Acțiune de deplasare a unui vehicul, cu ajutorul unei forțe (efort), pe care o dezvoltă animalul și o transmite prin intermediul harnacamentului la partea anterioară a vehiculului sau unelei agricole.

**Trahee.** 1. Conduct aerifer, format din inele cartilajinoase, articulate între ele, de la nivelul laringelui, până în cavitatea toracică, unde se bifurcă în bronhiile pulmonare; 2. Tuburi chitinoase, deschise la exterior și ramificate în corpul insectelor, păianjenilor și miriapodelor, care servesc drept organe de respirație.

**Traheită.** Stare patologică care constă în inflamația mucoasei traheei.

**Traheobronșită.** Inflamația concomitentă a traheii și bronhiilor, tradusă obișnuit prin tuse, mai rar dispnee, cornaj, raluri etc.

**Traheostenoză** (gr. *stenos* : strimtoare). Strimtareea traheii, produsă prin leziuni productive proprii, prin compresiuni externe ș.a., manifestată prin dispnee, cornaj traheal, iminență asfixiei etc.

**Traheotomie.** Deschiderea chirurgicală a traheii, în caz de asfixie iminentă, printr-o obstrucție sau spasm al căilor aeriene anterioare, edeme glotice etc.

**Trakehnen**, sin. *Anglo-Arab german*. Cal format începând cu prima jumătate a secolului al XVIII-lea în fosta provincie Prusia orientală, pe baza împerecherii iepelor de diferite rase și proveniențe, între care și cele moldovenești cu armăsari de diferite rase și origini (turcești, persani, barbi, arabi și Pur sineg englez). Se caracterizează prin

talia mai mare de 160 cm și greutatea peste 500 kg, făptură impunătoare, conformație armonioasă, culoare neagră și roibă. Are constituție robustă-fină, temperament vioi, aptitudine de călărie (tipul ușor) și de tracțiune intermediară (tipul masiv).

**Tranchilizant.** Grupă de substanțe chimice, care face parte din psiholeptice, înzestrată cu proprietăți apropiate de cele ale narcoticelor, dar a căror acțiune poate fi mai bine reglată și limitată la sedarea stărilor psihice cu anxietate, agresivitate, retivitate și frică. În zootehnic, se folosește în special cu ocazia transportului de animale.

**Transfuzie** (sanguină). Operație prin care se trece singele de la un individ direct în aparatul circulator al altui individ (bolnav) cu scopul de a-i redresa circulația.

**Transhumanță** (lat. *trans* : peste, *humus* : pământ). Deplasare sezonieră a păstorilor cu turmele de animale și indeosebi de oi, primăvara, de la șes la munte și toamna, de la munte la șes, în vederea asigurării hranei și în scopul utilizării pajștilor naturale și a altor resurse furajere.

**Transilvăneană.** Varietate a rasei Sură de stepă originară din această zonă, dar care a dispărut în secolul nostru. Se caracteriza prin dezvoltare corporală mai mare ca la alte varietăți ale rasei Sură de stepă (135–140 cm, greutatea 450–500 kg), tip mai dolicomorf, făptură mai zveltă, conformație specifică și culoarea mai deschisă (argintie). Această varietate avea aptitudine triplă (traclione, lapte și carne).

**Transpirație.** Secretarea de către glandele sudoripare și eliminarea sudorii prin porii pielii. Transpirația reprezintă unul dintre principalele mecanisme ale termoreglării, permițând organismului adaptarea la temperaturi crescute, prin pierderea unei cantități de căldură (termoliză).

**Transplant.** Porțiune de țesut, organ etc. recoltat dintr-o parte a organis-

mului sau de la alt animal, pentru a fi mutată în alt organism sau regiune.

**Transplantare.** Intervenție chirurgicală care constă din grefarea unui fragment de țesut provenit de la același individ (*autotransplantare*), de la alt individ din aceeași specie (*homotransplantare*) sau de la un individ din altă specie (*heterotransplantare*).

**Transportor.** Utilaj folosit la deplasarea materialelor, a produselor etc. Transportoarele pot fi mecanice (cu bandă, cu racleți, cu melc etc.), hidraulice și pneumatice.

**Transportorul cu noduri — TN-60 și TN-35.** Se folosesc la transportul și distribuirea nutrețurilor combinate în adăposturile de porci și păsări.

**Transportorul spiromatic — Spiro-75 și Spiro-100.** Se folosesc la transportul și distribuirea nutrețurilor combinate; uneori pot fi folosite ca dozatoare de concentrate.

**Transudat.** Lichid neinflamator prezent într-o cavitate organică, cu reacție Rivolta negativă (cantitatea de albumină pe care o conține fiind redusă).

**Transvazare** (lat. *trans* : prin, *vasum* : vas). Fenomenul de trecere a lichidului (plasmei) din vasele sanguine în țesuturi, străbătând peretele unui vas intact.

**Transvazarea albinelor.** Operația de mutare a familiei de albine dintr-un stup în altul. Se referă în special la mutarea familiei dintr-un stup primitiv într-un stup sistematic. Lucrarea comportă în primul rând scoaterea albinelor din buduroi prin ciocăniri și cu ajutorul fumului și trecerea lor într-o roiniță.

**Transvazarea larvelor.** Metodă ce se practică în creșterea mătcilor constind în mutarea larvei din celula proprie într-o celulă pregătită în mod special. Procedeu de creșterea mătcilor prin transvazare asigură o mai bună valorificare a materialului biologic.

**Tranșare.** Acțiunea de parcelare a carcasi sau cărni pe porțiuni cu limite bine precizate în funcție de scopul pentru care se utilizează carnea, regiunea corporală și valoarea cărni.

**Tranzit.** Trecerea sau transportarea unui material organic printr-un organ: tranzit intestinal (trecerea alimentelor prin intestin) etc.

**Trap.** Mers natural, diagonal, săltat, în doi timpi, fiecare bătaie fiind produsă de un biped diagonal, care se mișcă alternativ (cînd un biped este în sprijin, celălalt se află în suspensie și invers, propulsia fiind dată de bipedul aflat în sprijin, ajutat de acțiunea mușchilor dorsali). În funcție de viteză, se întîlesc mai multe tipuri de trap : *mic, liber, deschis, întins, de viteză, de curse sau zburător* (1'30"/km). În sportul hipic de performanță se întîlesc tipurile următoare de trap : *alungit, stepat, pasaj, piașe* etc.

**Trap anormal.** Mers defectuos, în care calul nu mișcă membrele paralel cu planul median, acestea fiind ridicate prea mult de la sol, cu bătaii negale și neritmice, trapul fiind nespornic, neritimic, necadențat și nesigur. Se întîlesc următoarele variante : *trap cu acțiunea genunchiului* (ridicarea exagerată a membrilor anterioare în perioada de suspensie), fiind un mers elegant dar nespornic și obositor ; *trap decompus* (disocierea bățăilor produse de bipedele diagonale) ; *tracnaj* (membrele anterioare merg la trap iar cele posterioare la galop) ; *trap lupesc* (membrele anterioare merg la galop, iar cele posterioare la trap).

**Trap zburător.** Trapul de curse, de mare viteză.

**Trapez** (lat. *M. trapesius*). Mușchi din regiunea toraco-dorso-cervicală, format din două porțiuni (trapez toracal și trapez cervical), inserat pe spina scapulară și pe apofizele spinose regionale.

**Trapnestaj.** Control individual al producției de ouă în cuibare capcană.

**Tratament.** Ansamblul de mijloace igienice, alimentare, medicamentoase etc. cu care se tratează o boală.

**Traul.** Cea mai răspîndită unealtă pentru pescuit marin de larg. Are forma unui sac conic sau tronconic, a cărui lungime poate ajunge pînă la 50 m (avînd o lățime la gură pînă la 30—40 m) și este confecționat dintr-o plasă cu

ochiuri cu dimensiuni de 4—5 cm. Traulul este trîrit pe fundul mării cu ajutorul traulerului.

**Trauler.** Navă maritimă de pescuit la adîncimi de 50—100 m. Traulerul este echipat cu traule.

**Traumatic.** Care se referă la traumatism.

**Traumatism.** Complexul de tulburări fiziopatologice rezultat în urma ciocnirii dintre agentul traumatic și organism. A nu se confunda cu trauma (modificarea morfologică rezultată), nici cu agentul traumatic.

**Traumatologie.** Parte a chirurgiei care se ocupă cu studiul traumelor și traumatismelor.

**Travaliiu.** Dispozitiv pentru contenția și menținerea bovinelor în diferite atitudini în timpul tăierii ongloanelor, potcovitului etc.

**Trăpaș.** Denumire generică dată raseilor de cai specializați în mersul la trap de mare viteză, avînd utilizare complexă (mijloc de muncă, instrument de ameliorare a altor rase pentru aliura de trap, de mare viteză și alergări pe hipodrom). Trăpașul a fost creat în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, ca urmare a unor necesități de transport iute și puternic, pe șosele pietruite. În Peninsula Scandinavă a fost creat primul cal de trap, care ulterior a fost adus în Țările Baltice, în Danemarca și Olanda, unde a fost încrucișat cu rase mai grele locale, formîndu-se Trăpașul danez și olandez. Pe baza lor s-au creat renumitele rase de Trăpași (Orlov, Norfolk, francez, american, rusec și românesc).

**Trăpaș american.** Rasă de cai formată în S.U.A. pe baza combinării vitezei buestrașului *Narragansett*, cu mersul la trap al căilor danezi și olandezi, perfecționați cu: Pur singe englez pe la sfîrșitul sec. al XVIII-lea (*Messenger*, continuat prin *Hambletonian X*), Arab (*Justin Morgan*), Trăpaș Norfolk (*Bel-founder*), Barb (*Grand Bashaw*) și buestrași *Narragansett (Pilot)*, acțiune asociată cu o selecție riguroasă pentru viteză și antrenamentul științific. Se carac-

terizează prin profil mezo-dolicomorf, făptură uscățivă, talie medie 157—160 cm și greutate 420—480 kg, exterior mai puțin atrăgător, cu multe defecte (cap greu și lung, gît de cerb), crupă strîmtă și uneori teșită, torace puțin adînc, aplomburi defectuoase. Are însă temperament vioi, caracter docil, rusticitate și adaptabilitate remarcabile, trap întins, energie, impetuos, deținînd recordul de viteză individual (1'11"/km) și al grupeii Trăpaș (1'18"—1'20"/km). Are aptitudine prin excelență pentru tracțiune ușoară.

**Trăpaș francez.** Rasă de cai trăpași (v. Anglo-normand).

**Trăpaș Norfolk.** Rasă de cai (v. Norfolk).

**Trăpaș românesc.** Cal trăpaș din țara noastră format prin încrucișarea între Trăpașul american (93%), Orlov (5%) și francez (2%), asociată cu selecția după origine, antrenamentul timpuriu, creșterea pe bază de linii și familii. Se caracterizează printr-o dezvoltare corporală variabilă, format corporal ușor dreptunghiular, exterior îmbunătățit față de al Trăpașului american (cap uscățiv, expresiv, bine proporționat, gît lung, trunchi bine dezvoltat, toracele puțin adînc, membre puternice dar cu unele defecte). A moștenit calitățile Trăpașului american (constituție robustă, temperament vioi, caracter bun, rusticitatea și rezistență), însă realizează o viteză mai mică (media recordiștilor rasei este de 1'28"/km și recordul rasei 1'19"/km).

**Trăpaș rusec, sin. Orlov-american.** Rasă de cai formată în U.R.S.S. în prima jumătate a secolului al XX-lea, din încrucișarea cailor Orlov și Trăpaș american, asociată cu selecția riguroasă, potrivirea perechilor, condiții bune de creștere, antrenament timpuriu și sever. Are talie medie de 1,58 cm, conformație corectă (cap expresiv, gît lung și musculos, trunchi puternic, fundament solid), culoare murgă și neagră, temperament vioi, caracter bun, viteză mai bună decît a Trăpașului Orlov și aptitudine pentru tracțiune și sport.



**Trematode.** Clasă de viermi lați, para-ziți, cu corpul moale în formă de frunză, acoperit de o cuticulă și cu un număr variabil de ventuze.

**Trematodoza intestinală mixtă a păsărilor.** Boală mixtă, frecventă la palmipede, provocată de o infestație complexă cu echinostomide, strongilide și monostomide, manifestată prin enterită, anemie și slăbire progresivă.

**Tren** (fr. *train de devant, de derrière* : partea anterioară sau posterioară a corpului unui animal). Barbarism utilizat ca atare pentru definirea porțiunii de trunchi susținută de membrele toracale (*tren anterior*) și a porțiunii susținută de membrele pelvine (*tren posterior*).

**Trenzeluță**, sin. *Trensa*. Harnașament de conducere care determină calul să țină capul ridicat. Este o piesă care se folosește frecvent la caii Trăpași, ce aleargă pe hipodrom, pentru echilibrarea mersului și prevenirea trapului lulesc.

**Treonină.** Aminoacid esențial, cu rol important în alimentația animalelor și în special în utilizarea celorlalți aminoacizi din hrană și în bilanțul azotului. Se găsește în cantități suficiente în furaje acoperind în general cerințele animalelor. Lipsa treoninei din hrană provoacă diminuarea sporului în greutate, reducerea consumului de furaje și scăderea eficienței utilizării hranei.

**Trepan** (gr. *trepanon* : sfredel). Instrument chirurgical folosit pentru găurirea oaselor și în special pentru practicarea de orificii în oasele craniului.

**Trepanație.** Operație care constă în executarea unei deschideri (ferestre) în oasele craniului.

**Treponema** (*Treponema pallidum*). Specie de spirochet, agentul patogen al sifilisului.

**Treponemoza iepurilor.** V. Spiroche-toza iepurilor.

**Triatlodin.** Monstru triplu.

**Tribadism.** Perversiune sexuală, manifestată prin satisfacerea instinctului sexual cu un individ de același sex.

**Tribuloză.** Fotodermatoză produsă la animale prin consumarea de plante din genul *Tribulus* (colțul babei).

**Triceps** (lat. *triceps*). Mușchi format din trei porțiuni.

**Trichinella**, sin. *Trichina* (gr. *thrix, trikhos* : păr). Vierme parazit, de 1,4—1,6 mm lungime și 40 microni grosime, prezent sub formă adultă în intestinul subțire la diverse specii de animale (porc, ciine, om, pisică etc.). Femelele fecundate traversează mucoasa intestinală prin glandele Lieberkühn, ajung în vasele limfatice unde depun larvete, care trec în curentul sanguin, răspindindu-se în musculatura striată. Mușchiul ingerat pune în libertate larva, provocând infestația.

**Trichină.** V. Trichinelă.

**Trichinoscopie.** Depistarea cu ajutorul examenului microscopic a trichinelinei în porțiunile de carne de porc special recoltate în acest scop din diafragmă, mușchi intercostali etc.

**Trichinoza porcului**, sin. *Trichineloza porcului*. Termen utilizat pentru definirea infestației masive a cărnii la porc cu larve de *Trichinella*, evoluția infestației desfășurându-se fără manifestări clinice, vizibile.

**Trichinoza**, sin. *Trichineloză*. Boală provocată de trichinela, manifestată mai ales în momentul în care parazitul invadează musculatura.

**Trichohezoar** (gr. *thrix* : păr). Bezoar format prin împislirea sub formă de minge a producțiilor piloase, observat mai ales la animalele care se ling sau prezintă pică (năpărire, pteriofagie.)

**Trichomonoză bovină.** Boală parazitată produsă de *Trichomonas foetus* dezvoltată în căile genitale, contaminarea realizându-se prin contact sexual. Incubația durează 3—4 zile, evoluția fiind cronică. Se manifestă prin semne de vulvovaginită, scurgere vaginală, avort etc.

**Trichomonoză păsărilor.** Protozooză (mastigoforoză), întâlnită la porumbel (hepatită cazeoasă), curcă, găină, rață ș.a., produsă de flagelate din familia

*Trichomonadidae*, în măsură să determine catar nazal, sinusal, inflamații fibrino-necrotice ale mucoasei bucale, faringelui și esofagului, hepatită nevrotică, pericardită sau peritonită fibrinoasă etc.

**Trichomonoza porcină.** Parazitoză produsă de *Trichomonas*, manifestată clinic prin ușoară hipertermie, anorexie relativă, catar al căilor genitale, avort etc.

**Tricofiție**, sin. *Trichofloză*. Dermatomicoză determinată de paraziți din genul *Trichophyton*, mai frecventă la viței, caracterizată prin depilație și dermatită cronică hipercheratozică circumscrisă. Se transmite și la om.

**Tricofișin B.** Preparat sulfurat activ în dermatomicoze (tricofiție).

**Tricomonas** (*Trichomonas*). Gen de protozoare flagelate, cu corpul piriform și cu 3—5 flageli. Provoacă boala numită *tricomoniază* (*tricomonoză*).

**Tricoptiloză.** Alterație a firului de păr, care se usucă, devenind casant.

**Tricuspid.** Care prezintă trei spine, trei virfuri; valvulă tricuspidă, vertebră tricuspidă etc.

**Tridactil.** Cu trei degete.

**Trifoi alb** (*Trifolium repens L.*). Leguminoasă perenă de talie mică cu tulpini tiritoare (trifoi tiritor), cu înrădăcinare la noduri (rădăcini adventive). Frunzele sînt trifoliolate cu foliole obcordate glabre, cu marginea fin dințată. Florile sînt de culoare albă grupate în capitule globuloase. Fructul o păstaie polispermă cu semințe mici cordiforme, de un galben auriu sau galben verzui. Frecventă în pajiștile cu soluri revene, în special în luncile riurilor. Se exploatează mai mult prin pășunat, refăcîndu-se rapid după folosire. Are o capacitate mare de otrăvire, realizînd 5—6 cicluri de pășunat. În prezent se extinde în cultură.

**Trifoi dulce** (boala de —). Diateză hemoragică întîlnită la taurine, provocată de ingerarea masivă de trifoi fermentat și sulfina alaterală (conțin anti-vitamina K).

**Trifoi hibrid** (*Trifolium hybridum L.*) Leguminoasă perenă cu creștere în tufă de talie înaltă. Frunze trifoliolate cu foliole ovale pînă la eliptice, zimțate pe margini, glabre. Inflorescența capitul globulos cu flori rozee. Fruct păstaie polispermă. Răspîndită în pajiștile cu soluri revene, în lunci, uneori în terenuri cu exces de umiditate. Productivă și cu grad ridicat de consumabilitate și digestibilitate. Posedă o longevitate mare, menținîndu-se în cultură 5—6 ani. Obișnuit nu se cultivă.

**Trifoi mărunț** (*Medicago lupulina L.*). Leguminoasă bienală cu tulpini mai mult tiritoare. Frunze trifoliolate cu foliola mediană mai lung pețiolată. Foliole obcordate sau obovate, păroase, flori galbene dispuse în raceme capituliforme. Fruct păstaie monospermă. Răspîndită în pajiștile din toate zonele. Slab productivă și cu grad mediu de consumabilitate și digestibilitate. Nu se cultivă.

**Trifoi persan** (*Trifolium resupinatum*). Plantă din familia leguminoaselor, bogată în proteină, care crește în mod spontan pe pajiștile naturale.

**Trifoi roșu** (*Trifolium pratense L.*). Leguminoasă perenă de talie înaltă cu creștere în tufă avînd tulpini erecte. Frunzele sînt trifoliolate avînd foliole oblong lanceolate, alipit păroase. Florile sînt de culoare roșie-violacee grupate în capitule conic ovale, bracteate. Fructul păstaie monospermă. Frecventă în pajiștile de deal și mîntăne, cultivată singură sau în amestec cu gramineele perene, formînd pajiști cultivate exploatare ca finețe. Zonele favorabile de cultură sînt cele bogate în precipitații, întrucît nu rezistă la secetă. Este o excelentă plantă de nutreț. Se folosește sub diverse forme: fin, semifin, masă verde, siloz etc.

**Trifolioză.** Tulburări cu caracter toxic, consecutive consumării unor cantități mari de trifoi verde (uneori și lucernă), manifestate prin fotodermatoză, timpanism etc.

**Trigemen**, sin. *Perechea a V-a de nervi capitali*. Nerv cranian voluminos, cu origine aparentă pe partea laterală a punții, avînd două rădăcini (senzitivă și motrică) ce se întîlnesc în ganglionul Gasser (ggl. semilunar), de la care pornesc trei trunchiuri nervoase: nervul oftalmic, nervul maxilar și nervul mandibular.

**Trigla lucerna**, sin. *Rindunica de mare*. Pește bentonic marin de 30—50 cm din ordinul *Perciformes* din Oc. Atlantic, M. Mediterană, M. Baltică și M. Neagră. Are corpul alungit, gros anterior și subțire posterior. Este acoperit parțial cu solzi. Capul comprimat dorso-ventral are o gură largă cu dinți. Coloritul corpului brun-roșcat. Pectoralele albastre sau verzui cu violet. Depune icre pelagice în iunie-iulie. Pești cu valoare economică ridicată.

**Triiodotironină**. Hormon tiroidian, format împreună cu tiroxina în glanda tiroidă, dar eliberat în circulație în cantități reduse. Are acțiune analoagă tiroxinei, dar de trei ori mai puternică.

**Tril arterial**, sin. *Tril vibrator*, *pulsajie vibratorie*. Freamăt arterial, descoperit de regulă la palpația transrectală a marilor artere abdominale la nivelul ramificațiilor (anevrisme) al uterinei medii (în cursul gestației) etc.

**Trimat**. Tunsoare caracteristică pentru cîinii cu păr șirnos efectuată în scop igienic dar mai ales cu obiectiv estetic pentru a evidenția formatul care avantează aspectul animalului.

**Tripanozoma**. Gen de protozoare parazite întîlnite în singe, caracterizat prin numeroase flagele. Dintre aceste protozoare flagelate menționăm: *T. equinum* și *T. equipermum* (cabaline), *T. Theilerie* (bovine), *T. congolense* (toate mamierele) etc.

**Tripanozomiaza calului**. V. Durină.

**Tripanozomiază**, sin. *Tripanozomoză*. Boală parazită specifică zonei tropicale, provocată de multiplicarea în plasma sanguină a protozoarelor flagelate din familia *Trypanosomidae*, care afectează atît omul cît și animalele.

Transmisia se face prin înțepături ale insectelor (tăuni, stomoxi și mai ales prin musca tse-tse). Este o boală cronică, cu evoluție lentă, exteriorizată prin febră, anemie, edeme, tulburări nervoase, paraplegie, slăbire, cahexie și cheratite ulcerative.

**Tripanozomoză**. V. Tripanozomiază.

**Tripeptide**. Substanțe proteice cu structură mai simplă, rezultate din unirea a trei aminoacizi; sînt substanțe intermediare rezultate în procesul de sinteză (anabolism) a proteinelor, fiind prezente în organele de creștere ale plantelor sau pot rezulta în procesul de degradare (catabolism) al proteinelor ceea ce explică prezența lor în nutrețurile fermentate. Glutacionul este un tripeptid de origine animală.

**Triplegie**. Paralizie care afectează 3 din cele 4 membre.

**Triporthus elongatus**. Pește din familia *Characidae* din apele din regiunii inferioare a Amazonului. Coloritul corpului argintiu cu o dungă neagră. Se folosește ca pește de acvariu.

**Tripsină**. Enzimă proteolitică din clasa hidrolaze care, în mediu alcalin ( $pH = 7-8$ ), scindează proteinele denaturate și polipeptidele pînă la stadiul de peptide. Este elaborată de celulele pancreasului și deversată în intestin sub formă inactivă de tripsinogen.

**Tripsinogen**. Formă inactivă a tripsinei. În contact cu enterokinaza, componentă activantă din mucoasa duodenală, este transformat în tripsină activă.

**Tripterygion tripteronotus**. Pește marin de 7,2 cm din ordinul *Perciformes* din Oc. Atlantic, M. Mediterană și M. Neagră. Are corpul alungit, comprimat lateral și îngustat posterior. Capul cu profilul concav, are botul ascuțit cu gura mare dispusă orizontal și înzestrată cu dinți numeroși. Coloritul corpului roșcat cu dungi transversale negre.

**Triptofan**, sin. *Acid  $\beta$ -indolil- $\alpha$  amino-propionic*. Aminoacid esențial, strict indispensabil în alimentația animalelor, în special a porcilor și păsărilor. Are rol important în funcție de reproducție, în

formarea hemoglobinei, în sinteza acidului nicotinic, în metabolismul proteinelor și în producția de lapte. Insuficiența triptofanului în rațiile furajere provoacă afecțiuni oculare, atrofia testiculelor, necrospemie, sterilitate și anemic.

**Trismus** (gr. *Trixo*: a scriși). Convulsie tonică a mușchilor masticatori (în tetanos, encefalite etc.).

**Triturat**. Zdrobit și prefăcut în pudră.

**Triungulinoză**. Boală produsă de larva gândacului *Meloe proscarabeus*. Femela acestui coleopter depune pe sezon în sol 1 000—4 000 ouă, din eare ies larve mici vioaie, corp subțire și alungit de culoare galben roșcat negricioasă, cu trei perechi de picioare prevăzute cu ghiare cu care se agață de albine în timp ce acestea culeg. Metamorfoza și-o desăvârșesc în stup, se hrănesc cu nectar, polen, distrug ouăle și puicatul de albine din celule.

**Trintori**. Indivizi masculi din familia de albine, cu rol de împerechere a mătcii. Au unele organe mai dezvoltate (ochii compuși, antenele, aripile etc.), nu sînt adaptați pentru cules, gușa fiind slab dezvoltată, nu au aparat de venin. Apar în a doua parte a primăverii și dispar la sfîrșitul verii sau toamna (excepție fac familiile cu stări anormale).

**Trocanter**. Eminențele nearticulare de pe extremitatea proximală a femurului, distingîndu-se: un *trocanter mare*, un *trocanter mic* și *trocanterul al treilea* (prezent numai la cabaline și leporide — dintre animalele domestice —).

**Trocar** (fr. *trocart*, *trois-quant*). Neologism de origine franceză definind un instrument chirurgical format dintr-o tijă metalică ascuțită la o extremitate (în general în muchii) și prinsă într-un mîner, tija fiind învelită într-o canulă detașabilă, care după punționare rămîne în plaga produsă.

**Troclear** (nervul —). A IV-a pereche de nervi capitali, ce se distribuie mușchului oblicul dorsal al ochiului.

**Troclele**. Suprafață articulară în formă de scripete.

**Trofeu**. Produs principal vinătoresc, reprezentativ pentru cele mai importante specii de vînat (coarnele de cerb, căprior, capră neagră, muflon; colți de mistreț; blănurile de urs, lup, ris, pisică sălbatică etc.).

**Trombină**. Enzimă care participă la procesul de coagulare a singelui, transformînd fibrinogenul în fibrină; se găsește în sînge sub forma inactivă de *protrombină*.

**Tromboehinază**, sin. *Tromboplastină*. Enzimă din sînge și țesuturi, care împreună cu calciul acționează asupra protrombinei, transformînd-o în trombină.

**Trombocite** (gr. *Thrombos*: cheag; *kytos*: celulă). Elemente figurate din sînge, lipsite de nucleu; la mamifere și la om, trombocitele au un rol important în procesul coagulării singelui și sînt numite *plachete sanguine*.

**Trombocitoză**. Creșterea numărului de trombocite circulante.

**Tromboflebită**. 1. Inflamația unei vene produsă prin infecția trombusului obliterant, manifestată prin edem perivascular masiv, stază zonală etc.; 2. Flebită determinată de un trombus infecțios.

**Trombopenie** (gr. *Penia*: reducere, scădere). Reducerea numărului de trombocite circulante.

**Tromboză**. Obstrucția parțială sau totală a unui vas (arteră, venă) prin formarea de cheaguri.

**Trombus**. Cheag sanguin obliterant.

**Trompă**. 1. Organ tubulos care provine, mai ales, din dezvoltarea musculaturii nărilor. Servește la pipăit și la apucat (ex. trompa la elefant); 2. Prelungiri ale capului sau ale armăturii bucale la unele nevertebrate (ex. la virusuri, la insecte).

**Trompa lui Eustache**. Conduct membranos care unește căsuța timpanului cu faringele.

**Trompa uterină**. V. Oviduct.

**Trompa albinei**, sin. *Proboscis*. Organ folosit la recoltarea nectarului, are o

alcătuire complexă. Este formată din : a) maxile alcătuite din submaxile (cardo), stipes și galeea, piese neperechi și din b) buza inferioară (labium) formată din submentum și mentum de la baza căreia pornește glossa terminată cu lingurița (labellum) prevăzută cu numeroși peri, iar lateral palpii labiali. Lungimea trompei la albina autohtonă este în medie de 6,3—6,4 mm.

**Tropomiozină.** Proteina musculară predominantă în miofibrele musculaturii netede. Este o proteină asimetrică, polimeră, a cărei masă moleculară variază în funcție de specie.

**Troscot (*Polygonum aviculare*).** Plantă erbacee anuală, din familia *Polygonaceae*, cu tulpina în general întinsă pe pământ, lungă de 10—15 cm, cu frunze mici, eliptice și cu flori alb-roze. Crește pe terenuri virane sau cultivate, de la cîmpie pînă în regiunile subalpine. Este consumată de animale.

**Trot.** Trapul scurt, liniștit și ritmic, fără suspensie totală. Se practică des în antrenamentul trăpașilor.

**Trufa.** Nasul ciinilor, prelungire mobilă a cavităților nazale, separat în două printr-un silon median vertical, uneori extrem de pronunțat (*Bulldog Mops*). Nasul este mobil lateral și în sus și este de culoare neagră sau, la ciinii de culoare deschisă, cenușiu.

**Trunchi.** Partea cea mai importantă a corpului animalului (fără cap, gît și membre), a cărui bază osoasă o formează scheletul axial și care conține 3 mari cavități (toracică, abdominală și pelvină).

**Tsauri.** Hibrid femel între yak și o rasă de taurine din Himalaia, creat printr-o hibridarea sistematică în Nepal, cu o excepțională manifestare a heterozisului (fată în fiecare an — în timp ce yakul „Nak“ și taurinele locale fată numai o dată la 4—5 ani), cu o producție de lapte apreciată de localnici.

**Tub. 1.** Canal sau conduct natural care intră în componența unor aparate sau organe (ex. tub capilar, tub digestiv, tub

urinifer etc.); 2. Extremitatea inferioară a țigului penei, scurt, cilindric, plin cu solzișori membranoși și care în cea mai mare parte este împlintată în piele (v. calamus).

**Tuba acustică, sin. Trompa faringo-timpanică, tuba auditivă.** Formațiune canaliculară de comunicare între faringe și urechea mijlocie, la cabaline și cameline fiind fisurată ventral, permițînd mucoasei să hernieze, dînd naștere astfel punților guturale.

**Tuberculinare, sin. Tuberculinizare.** 1. Probă alergică pentru diagnosticul tuberculozei; 2. Autointoxicație prin produsele elaborate de bacilul tuberculozei.

**Tuberculină.** Produs revelator alergic utilizat în diagnosticul alergic al tuberculozei; tuberculina veche obținută din culturi pe bulion ale bacililor tuberculoși, determină numeroase reacții nespecifice; din această cauză, în prezent se înlocuiește cu tuberculina P.P.D. (derivat proteic purificat), de tip mamifer sau aviar.

**Tuberculinare.** Difuziunea în organism a bacililor tuberculozei, cu prinderea diferitelor organe sau țesuturi.

**Tuberculostatic.** Compus sau preparat farmaceutic activ contra bacilului tuberculozei: hidrazida I.N., P.A.S., Tebezon etc.

**Tuberculoză.** Boală infecțioasă întilnită la majoritatea speciilor, provocată de diferite varietăți ale bacilului *Mycobacterium tuberculosis*. Presupune un focar primar, ce poate conferi premuniție de la nivelul căruia infecția se poate întinde sau chiar generaliza, pe cale sanguină sau limfatică. Formele mai obișnuite la animale sînt cele respiratorii (bronhopneumonie etc.) sau digestive (enterite, hepatite etc.), fiind mai rare localizările articulare, mamare, limfoganglionare, osoase, cutanate, peritoneale sau la nivelul altor seroase etc.

**Tuberculoză miliară.** Aspect morfopatologic de tuberculoză generalizată caracterizat prin tuberculi (noduli) numeroși în diferite organe.

**Tuberozitate.** Eminentă (osoasă în general, sau organică) nedelimitată net : tuberozitate bicipitată, tuberozitate gastrică etc.

**Tubulonefrită.** Inflamația zonei tubulare a rinichiului.

**Tula.** Rasă veche de giște originară din Rusia, cu greutate de 5,5—7,5 kg, care produc 15—20 ouă, cu însușiri bune de incubatie. Sint păsări rustice, cu importanță locală.

**Tularemie.** Boală infecțioasă, contagioasă, inoculabilă, frecventă la rozătoarele sălbatice, transmisibilă prin contact la toate speciile, produsă de *Pasteurella tularensis*, și manifestată prin febră, hipertrofie ganglionară și splenică, foliculită mezenterică, necroză nodulară hepatică etc.

**Tularină.** Antigen preparat dintr-o cultură de *Pasteurella tularensis*, servind la diagnosticul tularemiei.

**Tulei.** Pene în creștere, imediat după apariția lor la suprafața pielii și pină cind capătă aspectul de pană complet formată.

**Tulipan.** Linie a rasei Lipițane creată în 1860 de armăsarul cu același nume, de origine spaniolă, dar de proveniență din Croația. Inițial cuprindea animale masive, cu membre solide și mersuri energice. Această linie se întâlnește și în România, deținând peste 11% din structura efectivului matcă, animalele caracterizându-se prin conformație frumoasă (cap expresiv, cu profil drept, gît bine prins, trunchi dezvoltat și bine îmbrăcat).

**Tulpină microbiană.** Grup de microorganisme dintr-o specie, care au aceeași origine și aceleași însușiri.

**Tumaku.** Hibrid obținut între *Lepus europeus* și *Orjctolagus cuniculus*.

**Tumefacție** (lat. *Tumefacere* : a umfla). Creștere patologică în volum a unei regiuni a corpului (țesut, organ, membru).

**Tumoră** (lat. *Tumor* : umflătură), sin. *Tumoare*. Hipertrofie a unui țesut.

**Tuna**, sin. *Ton*. Pești mari, pelagici cosmopoliți, marini, care formează familia *Thunidae*. Se cunosc mai multe specii, cu mare importanță economică (v. *Thunnus thynnus*).

**Tundere.** Tăierea produțiilor piloase (păr, lînă) cu ajutorul foarfecelor sau mașinilor de tuns, în scopul întreținerii igienei corporale, a valorificării părului și lînii de la animale etc.

**Tunică.** Strat cu structură caracteristică, în general suprapus, care participă la formarea peretelui unui organ : tunică mucoasă, tunică elastică, seroasă etc.

**Turbare**, sin. *Rabie*. Boală infecțioasă, inoculabilă, virotică, transmisibilă prin mușcătura unui animal turbat (soluție de continuitate), mortală, distingându-se o formă paralică (paralizie, disfație etc.) și o formă furioasă (accese de furie, agresivitate, dromomanie etc.). Animalele suspecte se țin în observație (izolate) 15 zile, iar celor mușcați li se aplică vaccinarea preventivă.

**Turbitini.** Porumbei Pescăruși orientali albi cu capacele aripilor colorate în roșu, negru, galben, ciocolatiu sau vinăt-cinepiu, și cu obrazii colorați (fălcoși).

**Turei.** Rasă de porumbei de agrement de origine orientală carunculați (negelați) cu ciocul scurt. Porumbel de talie mare, cu umflăturile de la baza ciocului mari și de formă triunghiulară, are varietăți unicolore (negru, roșu, galben sau alb) sau bălțate. Este o rasă prolifică, cu zbor rapid.

**Turgescență.** Tulburare locală, datorită unei staze circulatorii locale, manifestată prin caracter edematos, țesuturile fiind întinse și infiltrate.

**Turingia. 1.** Rasă de iepuri originară din Germania de vest, formată prin încrucișări între rasele Argintiu german, Rusească și Uriașul Belgian cenușiu, cu

puful galben-roșcat. Extremitățile au o nuanță neagră-albăstruie ; 2. Rasă de găini ușoară (v. Bart de Turingia).

**Turtă de polen.** Formă de administrare a polenului în hrămirile stimulente de primăvară sau de toamnă la albine.

**Turte furajere**, sin. *Turte oleaginoase*. Produse rezultate în urma extragerii uleiului din plantele oleaginoase și utilizate în alimentația animalelor. Au un conținut ridicat în proteine (25–52%). Sînt folosite în industria nutrețurilor combinate.

**Turte oleaginoase.** V. Turte furajere.

**Tuse** (lat. *tussis*). Reflex caracterizat prin expirații forțate, obișnuit zgomoatoase, intilnit în cazul iritațiilor diferitelor zone tusigene (laringe, bronhii, pleură etc.).

**Tușin.** Rasă de oi locale din R.S.S. Gruzină, cu coadă groasă și lînă groasă și mixtă. A participat la formarea rasei de oi cu lînă semifină Gruzină.

**Tylan**, sin. *Tylozin*. Preparat biostimulator, conținînd un antibiotic de fermentație, activ în microplasma aviară, sinuzita infecțioasă a curcilor, spirochetoză etc.







**Țare. 1.** Loc îngrădit pentru adăpostirea sau închiderea animalelor; **2.** În avicultura industrială termenul definește mica împrejmuire circulară din jurul elevezei, menită să limiteze depărtarea puilor mici de sursa de căldură. Se execută din plăci P.F.L. tăiate pe lung pentru a se putea rotunji perfect, la dimensiuni care să asigure o înălțime a împrejurii 50—70 cm.

**Țepoșică** (*Nardus stricta*), sin. *Părul porcului*. Graminee de etaj inferior, care se pretează bine la pășunat, cu ritm de dezvoltare foarte lent și vivacitate mare, cu producție mică, cu grad redus de consumabilitate, răspândită pe pajiștile naturale, situate la altitudini mai mici.

**Țesală.** Ustensilă utilizată pentru efectuarea pansajului la animale. Este formată dintr-o placă metalică pe care sînt prinse 4—5 lamele, cu care se freacă regiunile corporale bine acoperite cu mușchi în scopul desprinderii murdăriei.

**Țesut.** Asociație de celule, de sincitii, de plasmodii și de substanță acelulară (fibre și substanță fundamentală amorfă), care s-a diferențiat din punct de vedere biochimic, structural și funcțional, adaptîndu-se unei anumite funcțiuni. Țesuturile animale se împart în patru grupe: *epiteliale, mezenchimatose, musculare și nervoase* (v).

**Țesut adipos.** Țesut format din celule pline cu picături de grăsime. Țesutul adipos se găsește în special sub piele și în jurul organelor.

**Țesut celular subcutanat.** Varietate de țesut conjunctiv lax, situat sub piele. Este constituit din fibre conjunctive elastice și de reticulină, din celule conjunctive variate (fibrocite, histocite, celule grase, limfocite etc.) și din capilare sanguine. În aceste țesuturi sînt situate vasele și nervii superficiali.

**Țesut conjunctiv, sin. Țesut interstital, țesut de susținere.** Țesut format din diferite tipuri de celule (conjunctive, fibrocite, mastocite, plasmocite), fibre (reticulare, colagene, elastice) și substanță fundamentală. După tipul de celule sau fibre care predomină, se împarte în: țesut lax, membranos, aponevrotic, elastic etc. Țesutul conjunctiv se găsește în tot organismul, umple toate spațiile dintre țesuturi, unește părțile componente ale organelor, organele între ele, de asemenea se găsește sub piele, formînd hipodermul.

**Țesut epitelial.** Țesut care derivă din ectoderm, endoderm și mezodermul epitelial și care are celulele așezate unele lângă altele, fără spații intercelulare mari (ex. epiderma, endodermul intestinului).

**Țesut erectil.** Țesut format dintr-o aglomerare de capilare care au între ele un mare număr de fibre elastice, ceea ce permite mărirea de volum a acestora și umplerea lor cu o mare cantitate de singe. În felul acesta, organele care conțin țesut erectil își măresc volumul (ex. uretra, corpii cavernoși, mucoasa nazală etc.).

**Țesut mezenehimatos**, sin. **Mezenchim** *Țesut de tip conjunctiv*. Țesut conjunctiv embrionar, format din celule fuziforme sau stelate înglobate într-o substanță fundamentală omogenă. Din t.m. se formează ulterior hasele sanguine și limfatice, țesutul conjunctiv etc.

**Țesut muscular**. Țesut care derivă din toate foițele embrionare, dar mai ales din mezoderm și este format din celule sau fibre alungite, care au proprietatea de a se contracta.

**Țesut nervos**. Țesut care derivă din ectoderm și care este format din celule nervoase sau neuroni, din fibre nervoase și din celule de susținere, avînd ca principal rol recepționarea impresiilor de la exterior sau de la organele corpului și trimiterea impulsurilor la organele de reacție.

**Țigaie**. Rasă de oi, cu aptitudini mixte, lînă-lapte-carne, constituție robustă, cu lînă de culoare albă sau neagră, cu formație armonioasă, lînă semifînă uniformă, cu o bună producție de lapte și carne. Se cunosc patru varietăți ale rasei: bucălaie, ruginie, belă și țigaie neagră, precum și un tip aparte țigaia de munte.

**Țigaia de munte**. Tip de oaie țigaie, format, adaptat și crescut în zona de munte.

**Țigaie neagră**. Varietate de oi țigăi, cu lînă și jarul de culoare neagră, constituție deosebit de robustă; produce ceva mai puțină lînă și mai mult lapte. Lîna este neuniformă și roșcată la suprafață, ceea ce îi scade din importanță.

**Țigănuș**. 1. V. Umbră Kvameri; 2. Specie de pasăre călătoare (*Plegadis falcinellus*) din ordinul ciconiiformelor, cu cioc lung și curbat în jos, cu pene de culoare aproape neagră, cu reflexe ruginii și verzi. La noi cuibărește în bălțile Dunării și în Deltă. Se hrănește cu nevertebrate și pești mici.

**Țintă**. 1. Brezătură reprezentată de o pată mică albă pe frunte; 2. Formațiune cornoasă tare, situată pe virful ciocului la rațe. Se deosebește de restul ciocului, care este acoperit cu un inveliș cornos de consistență moale (ceroma) și care are culoare diferită de cea a țintei.

**Țipar**, sin. *Chișcar* (*Misgurnus fossilis*). Specie de pește teleostean din familia cobitidelor, cu corpul lung de 18—25 cm, aproape cilindric, acoperit cu solzi mărunți și cu un strat de mucus; la gură are 10 mustăți. Trăiește și în țara noastră pe fundul apelor, mai ales în bălți. Are importanță economică redusă.

**Țlr**. Puiet de scrumbie albastră (pînă la dimensiunea de 20 cm), pescuit primăvara, la începutul migrației din Marea Mediterană în Marea Neagră, perioadă în care indivizii sînt foarte slăbiți. Se comercializează sărați și uscați.

**Țurcană**. Rasă de oi cu lînă mixtă și groasă, de culori diferite după varietăți, cu trunchi de formă dreptunghiulară, tardive, rustice, rezistente, producție bună de lapte. Se cunosc mai multe varietăți, albă, neagră, brumărie, rața etc.

**Țurcană albă**. Varietate de oi din rasa Țurcană, cu lînă și jarul de culoare albă, bună producătoare de lapte.

**Țurcană brumărie**. Varietate de oi din rasa Țurcană, cu lînă de culoare alb-murdar, iar jarul de culoare gris-închis. Blănița mieilor este foarte căutată constituind un articol apreciat. Se folosește la încrucișări cu berbecii Karakul brumării pentru producția de pielicele.

**Țurcană neagră**. Varietate de oi din rasa Țurcană, cu lînă și jarul de culoare neagră. Se folosește la încrucișările cu berbeci Karakul negru pentru producția de pielicele.



**Ucraina 9.** Soi de dud originar din Uniunea Sovietică, creat prin polenizarea liberă a hibridului dintre speciile *Morus bombycis* × *Morus multicaulis* cu soiul local de dud comun. E un soi viguros caracterizat printr-o rezistență la ger destul de pronunțată și o înfrunzire mai târzie. Este relativ rezistent la atacul de bacterioză, se pretează la înmulțirea prin marcotaj. Este productiv, și se poate cultiva în toate zonele sericicole ale țării.

**Ucraina 107.** Soi de dud originar din Ucraina. Prezintă o mare vigurozitate, cu o pronunțată rezistență la ger; este destul de rezistent la atacul de bacterioză. În al 3-lea an de pe un hectar se pot realiza până la 10 tone frunză cu valoare nutritivă ridicată. Se cultivă în toate regiunile sericicole ale țării.

**Ucrainiană cu capul alb.** Grupă de taurine de lapte, răspândită în partea nord-vestică a R.S.S. Ucraină, formate prin încrucișarea vitelor locale cu varietatea Gröning din Olanda și mai puțin cu Simmental. Se caracterizează prin dezvoltare corporală variabilă, cu o greutate medie de 450 kg, făptură uscățivă, tip morfologic de lapte, robă roșie sau neagră și totdeauna cu capul alb, adesea cu ochelari, abdomenul, extremitățile membrelor și vârful cozii albe. Are constituție fină, temperament vii, precocitate medie și aptitudine bună de lapte (3 000 — 3 500 kg cu 3,7% grăsime).

**Udaloi.** Linia principală a trăpașului Orlov, caracterizată prin masivitate și rezistență la distanțe lungi.

**Uger, sin. Glandă mamară.** Organ al secreției laptelui. La vacă este constituit dintr-o glandă tubulo-alveolară de origine ectodermică, voluminoasă (cântărește 12—30 kg și poate înmagazina până la 20 kg lapte), compusă din 4 sferturi, fiecare prelungit printr-un mamelon, cu o structură specifică (acini glandulari de 100—300 micrometri diametru, canale circulare intralobulare și interlobulare, intralobare și interlobare, galactofore, sinusuri, țesut conjunctiv, vase, nervi și sac cutanat de învelit).

**Uger abdominal.** Uger exagerat de extins anterior, sub abdomen. Reprezintă mai mult un defect de exterior.

**Uger atârșind.** Glandă mamară mult descinsă, depășind nivelul jaretului. Datorită slăbirii treptate a învelitorilor fibroelastice, pendulează în timpul mersului. Se întilnește la vacile cu adâncimea sferturilor și lungimea mameloanelor exagerat de lungi, la cele foarte productive, bătrâne și cu constituție slabă. Acest defect al ugerului îngreuiază mulsul mecanic, iar la vacile cu aplomburi „strimț dinapoi”, jenează în mers și determină pierderi de lapte.

**Uger conic.** Organ de secreție al laptelui cu baza largă, sferturile puțin dezvoltate, adunate și cu circumferința mai mică (50% din circumferința mare a

ugerului), precum și cu mameloanele apropiate între ele. Este un uger defectuos, fiind corelat cu o producție de lapte mai mică.

**Uger crural.** Glandă mamară extins exagerat posterior, nu influențează negativ asupra producției de lapte, fiind mai mult un defect de exterior.

**Uger de capră.** Uger care prezintă o diferență foarte mare între sferturi, cele anterioare fiind foarte mici și subțiri și cu mameloane mici, față de cele posterioare care au sferturile și mameloanele mari și baza largă, contractind forma de butelie; uneori sferturile anterioare sînt aproape la jumătatea dezvoltării celor posterioare. Este un uger foarte defectuos, fiind impropriu mulgerii mecanice.

**Uger divizat.** Uger care prezintă un șanț vertical adînc între sferturile anterioare și posterioare, separîndu-le net și distinct. Este un uger mai puțin defectuos.

**Uger etajat.** Uger cu două sferturi (de obicei cele anterioare) mai puțin descinse decît celelalte (posterioare), care sînt mai dezvoltate. Este un uger defectuos.

**Uger globulos.** Uger cu sferturi mai rotunjite, mai puțin distincte, cu circumferință mică și mameloane mai apropiate.

**Uger gras.** Uger cu o pondere mare a țesutului conjunctiv și care la palpăre apare bombat, fără elasticitate, dînd senzația similară cu a unei bucăți de carne sau slănină. Este un uger foarte defectuos în privința structurii, care condiționează o producție mică de lapte.

**Uger normal.** Uger așezat în regiunea ingvinală, voluminos (peste 30 dm<sup>3</sup>), glandular (țesutul glandular peste 80%), de formă pătrată, simetric, cu sferturi și jumătăți egale, bine prins (umple complet spațiile dintre membrele posterioare și se extinde anterior și posterior), cu rezervele laptelui subțiri și numeroase, bine vascularizat, acoperit cu o piele subțire, cu păr scurt, rar și fin, cu mameloane normale.

**Uger pătrat.** Uger bine dezvoltat și atașat, cu baza largă, sferturile distincte, simetrice și bine conturate, cu circumferința mică a ugerului peste 70% din cea mare și cu mameloane distanțate. Este o formă de uger corelată pozitiv cu producția de lapte.

**Uger sălbatic.** Uger mic, fără rezerve ale laptelui, cu pielea groasă și producția piloasă foarte abundentă, care acoperă uneori mameloanele. Este un uger înfilit la rasele de vaci primitive, foarte defectuos, întrucît are capacitate redusă, structură necorespunzătoare, ceea ce exprimă o slabă producție de lapte.

**Uleer** (lat. *Ulcus*). Întrerupere localizată a continuității unei suprafețe epiteliale, cu o bază inflamatorie.

**Ulcerație.** Termen general definind procesul de formare a ulcerului.

**Uleiuri vegetale.** Substanțe grase de origine vegetală, utilizate în hrana animalelor ca nutrețuri „energetice“. Se folosesc în cantități mici în nutrețurile combinate pentru porci și tineretul porcine. Utilizarea lor este justificată în rețetele care conțin cantități mari de grăsimi animale, deoarece ele vin cu un aport de acizi grași nesaturați, cu rol vitaminic. Cel mai indicat este uleiul de germeni de porumb, în proporție de 1% din rație sau, în țările tropicale, uleiul de nucleu de cocos.

**Ulna.** Unul din cele două oase care formează baza anatomică osoasă a antebrațului, situat înapoia și pe partea laterală a radiusului, prezentînd extremitatea proximală masivă și depășind lungimea radiusului, porțiunea respectivă reprezentînd „olecranul“.

**Ulnar** (nervul —). Nerv al membrului toracal, detașat din plexul brachial, care pătrunde între extensorul carpo-ular și flexorul carpo-ular, deasupra articulației carpiane, continuîndu-se cu nervul volar lateral.

**Ultramicroscop**, sin. *Microscop cu contrast de fază*. Microscop care, prin iluminare laterală, permite decelarea elementelor de structură invizibile cu microscopul optic obișnuit.

**Ultrasunete.** Vibrații cu o frecvență foarte mare (peste 100 000/secundă), nepercepute de om prin auz (limita superioară 15 000 — 20 000/secundă). Se obțin artificial prin aparate care folosesc efectul piezo-electric (oscilațiile unui cristal de cuarț sub acțiunea câmpului electric alternativ) (v. și cavitație).

**Ultravirus.** V. Virus.

**Um-Arkub** (ar. *Jaret tare*). Linie de cai arabi, de importanță mai mică.

**Umbelifere.** Familie botanică care cuprinde circa 2 400 de specii, în cea mai mare parte ierboase, anuale, biennale sau perene, avînd rădăcină pivotantă, adesea tuberizată (metamorfozată). Inflorescența umbelă compusă. Cuprinde specii cultivate cu importanță legumicolă și condimentară, plante furajere (morcovul furajer), buruieni toxice pentru animale (cucuta și cucuta de apă), buruieni în culturi sau pe pajiști.

**Umbră Kramerii**, sin. *Țigănuș*. Pește dulcicol de 11 cm din familia *Exocidae*, din apele stătătoare mici din bazinul hidrografic al Dunării. Are corpul ovalar, ușor comprimat lateral, cu spatele gros și este acoperit cu solzi mari. Capul comprimat lateral are gura mică prevăzută cu dinți mărunți și dispuși terminal. Coloritul corpului brun, mai închis pe spate și cu o nuanță gălbuie pe abdomen și cu pete închise mici. Depune icrele în mici cuiburi săpate în nisip în martie-aprilie. Are valoare economică foarte redusă. Se poate folosi ca pește de acvariu.

**Umbrar.** Adăpost simplu pe pășuni și în tabere de vară constituit dintr-un acoperiș ușor (stuf, paie etc.) într-o singură apă așezat pe cițiva stâlpi de susținere.

**Umidificator.** Utilaj folosit pentru umidificarea aerului în adăpost. Constă din rezervor de apă, pompă pentru debitarea apei cu presiune, conducte prevăzute cu duze de pulverizare, ventilator pentru pulverizarea fină a picăturilor de apă și traductor de umiditate.

**Umiditatea absolută.** Cantitatea de vapori de apă care se găsește la un moment dat într-o masă de aer. Se exprimă în g/m<sup>3</sup> aer sau în mm col.Hg.

**Umiditatea absolută maximă.** Cea mai mare cantitate de vapori de apă pe care o poate conține o masă de aer la o anumită temperatură, fără a se produce condens. Crește proporțional cu temperatura și se exprimă în g/m<sup>3</sup> aer sau în mm col.Hg.

**Umiditatea aerului.** Apa ce se găsește în aer sub forma de vapori.

**Umiditatea Hnif.** Cantitatea de apă absorbită de lînă și exprimată în procente din greutatea absolută uscată. Umiditatea normală este de 12—15% la lînurile nespălate și 15—19% la cele spălate.

**Umiditatea relativă.** Raportul dintre umiditatea absolută și umiditatea absolută maximă a aerului, exprimat în procente.

**Umoare** (lat. *Humor* : lichid). Lichid biologic interstițial sau circulant (ex. singe, limfă, plasmă interstițială etc.). Umoarea din organism constituie mediul intern în care trăiește și își desfășoară activitatea celulele organismului.

**Umoare apoasă.** Lichid transparent care umple camera anterioară și posterioară a ochiului, delimitate anterior de corneea și posterior de cristalin.

**Umoare sticloasă.** Masă gelatinoasă, transparentă, care umple camera anterioară a ochiului, delimitată anterior de cristalin și posterior de fundul ochiului.

**Unciform.** Osul cel mai lateral al rîndului II carpiian.

**Ungava.** Denumire pentru nurca Pastel imperial (v.).

**Ungurese**, sin. *Albul maghiar*. Rasă locală de iepure din Ungaria, foarte asemănătoare cu rasa Neozelandez, dar cu greutate ceva mai mare. Iepure albinotic, neconsolidat încă pe deplin, prezintă indici remarcabili pentru producția de carne.

**Unleelular.** Nume dat ființelor vii (animale și plante) care au corpul constituit dintr-o singură celulă (ex. bacteriile, amiba, parameciul).

**Uniformitatea linii.** Prezentarea uniformă a principalelor însușiri fizice și tehnologice ale fibrelor componente pe diferite regiuni corporale, pe toată lungimea fibrelor respective.

**Unio, sin. Scoica de riu.** Moluște bivalve, dulcicole de 6—11 cm lungime, comune în apele curgătoare și rar în cele stătătoare. Au valvele groase și ovale alungite cu lungimea de cel puțin dublu de cât înălțimea, iar partea anterioară este mai înaltă de cât cea posterioară. Coloritul valvelor măsliniu-brun sau galben castaniu cu benzi circulare brune sau verzi. În apele românești se cunosc speciile: *U. tumidus*, (de 60—110 mm lungime); *U. crassus*, (de 45—70 mm lungime); *U. pictorum*, (de 72—107 mm). Au importanță economică întrucât valvele servesc la confecționarea nasturilor și măcinate se pot da în hrana porcilor.

**Unipară.** Calificativ acordat femelelor care nasc un singur pui la o fătare.

**Unitate industrială pentru producerea făinurilor proteice furajere, sin. PRO-TAN.** Întreprindere județeană care colectează și valorifică cadavrele, deșeurile și confiscatele de origine animală transformându-le, după sterilizare, în făinuri (de carne și oase, de carne, de pește, de oase etc.).

**Unitate nutritivă (U.N.), sin. Unitate furajeră.** Unitatea etalon reprezentând valoarea nutritivă a unui kg de nutreț. În funcție de efectul asupra producției, sînt echivalate valorile nutritive ale tuturor celorlalte furaje folosite în hrana animalelor. Se cunosc mai multe metode de apreciere a valorii furajelor: cele mai folosite sînt U.N. ovăz (sovietică), U.N. orz (scandinavă) denumită și unitate furajeră etc.

**Unitate vită mare. (U.V.M.), sin. Unitate gros betail (U.G.B.).** Unitate convențională folosită în zootehnie, în calculele de exprimare a ponderii speciilor de animale din șeptel, de exprimare a densității tuturor speciilor de animale la

100 ha, în lucrările de economie și planificare a creșterii animalelor și bazei furajere. U.V.M. este echivalentul unei vaci, socotită convențional la o greutate de 500 kg și producție de 10 l lapte/zi; U.G.B. reprezintă echivalentul unei vaci de 550 kg, care dă 3 500 l lapte cu 3,55% grăsime și un vițel pe an.

**Unitatea Wolf-Lehman.** Unitate de apreciere și exprimare a valorii nutritive a nutrețurilor și a rațiilor pe baza conținutului în substanțele digeribile. Stă la baza sistemului T.S.D.

**Uniwager.** Soi de trifoi, de mare productivitate, cu acțiune oestrogenică redusă, cultivat pe pășunile din Australia.

**Unt.** Produs alimentar obținut pe baza grăsimii din lapte în urma fermentării și baterii smintinii. Cel mai răspîndit este untul de vacă și de oaie.

**Untură.** Grăsimia de porc obținută în urma topirii osinzei, slăninii și altor porțiuni cu mult țesut gras.

**Untură de pește.** Produs obținut din ficatul proaspăt al peștelui *Gadus morhua*, precum și din alte specii de *Gadus*. Se prezintă sub formă de lichid galben-deschis cu miros de pește, gust caracteristic, cu conținut ridicat în vitaminele A și B. Se folosește în hrana puilor și tineretului animal pentru completarea rațiilor în vitaminele A și D.

**Ural.** Rasă de giște din U.R.S.S, rustică, cu greutate corporală medie de circa 4—4,5 kg.

**Uranoscopus scaber.** Pește marin de 30 cm din ordinul *Perciformes* din Oc. Atlantic, M. Mediterană, M. Marmara și M. Neagră. Are corpul gros, anterior comprimat dorso-ventral, iar posterior ușor comprimat lateral. Capul acoperit cu spinii. Ochii bulbucați sînt așezați dorsal. Coloritul corpului brun și cu linii longitudinale mai închise pe spate iar pe abdomen gălbui. Depune icre pelagice în iulie-septembrie. Are importanță economică redusă.

**Urda vaeli (Cardaria drața).** Plantă erbacee perenă, din familia *Cruciferae*, cu tulpina acoperită cu peri cenuși și

cu flori albe dispuse în corimb. Crește ca buruiană prin sămănături, pe lângă drumuri și prin curți și înflorește în mai-iunie.

**Urdă.** Produs alimentar, lactat pe bază de albumină obținut din fierberea și strucurarea zerului, rezultat de la prepararea brinzeturilor. Urda ca atare conține 18–20% albumină și 4–5% grăsime.

**Urdiniș.** Orificiu ce permite circulația albinelor în stup și ventilația. Urdinișele pot fi în număr de 3 la stupul orizontal. La stupul vertical urdinișul se realizează prin spațiul ce se creează între platforma fundului și primul corp, fiind lung cât toată lățimea stupului (375/20 mm).

**Ureche.** Organul auzului și al echilibrului. La om și mamifere este alcătuit din trei segmente care îndeplinesc funcțiuni diferite: *urechea externă*, care culege sunetele, permițând totodată aprecierea direcției de unde provin; *urechea medie* care le transmite mai departe, adaptându-le pentru recepție, și *urechea internă* în care sunetele străbat un mediu lichid, fiind culese și analizate de terminațiile receptoare ale nervului auditiv.

**Uree.** Produs de eliminare a amoniacului toxic rezultat din procesele metabolice. Mamiferele și omul sînt ureotele, eliminînd amoniacul sub formă de uree. Ureea se formează în ciclul ureogenezei localizat în ficat. În tulburări ale metabolismului proteic, ca și în stări febrile se produce o creștere a cantității de uree eliminată. În insuficiență hepatică, nefroză lipidică, intoxicații acute concentrația ureei sanguine (uremia) scade sub limitele normale (20–35 mg%).

**Uremie.** Concentrația ureei sanguine. Valori fiziologice (mg% ml ser): bovine 11–33, suine 16–28, cabaline 25–47. Variațiile fiziologice depind de rația alimentară, de starea de repaus sau de oboseală a animalului, precum și de vîrsta acestuia.

**Ureogeneză.** Proces biochimic ciclic localizat în mitocondriile țesutului hepatic prin care se formează ureea — formă

de eliminare din organism a amoniacului. Ureea formată este eliminată pe cale renală.

**Ureter.** Canal organic prin care urina se scurge din bazinetul renal la vezica urinară. Organ par (stîng și drept), fiecare ureter cuprinde în structura lui o seroasă, o musculară și o mucoasă cutată, cu epiteliu pavimentos.

**Uretrită.** Inflamația mucoasei uretrale, provocată de factori traumatici sau infecțioși și manifestată prin sensibilitate sau tulburări și micțiune, urinare cu sînge etc.

**Uretră** (gr. *Ourethra*: uretră). Canal impar, prin care urina se scurge de la vezica urinară la exterior, fiind scurt la femele (deschizindu-se printr-un orificiu numit meat urinar, la limita dintre vagin și vestibulul vaginal) și, în schimb, foarte lung la mascul, la care poate fi sistematizată într-o porțiune intrapelvină și o porțiune extrapelvină (cuprinsă în structura penisului).

**Urialul**, sin. *Oaia cu coarne în formă de cerc* (*Ovis vignei cycloceros* Hutt). Varietate de oaie sălbatică de stepă de culoare gri-gălbuie, asemănătoare cu Arkanul, însă mai mare, cu coarne mai dezvoltate și în formă de cerc.

**Uriaș alb.** Rasă de iepuri (v. Marele alb).

**Uriaș alb de Bouseat.** Rasă grea de iepuri formată în Franța prin încrucișări complexe (Argintiu Champagne, Uriaș belgian, Angora alb). Cu o greutate de 7 kg, este albinotic și prezintă o blană cu păr mătăsos. Este apreciată pentru calitatea carcasei și pentru mărimea și frumusețea blănii.

**Uriașul Belgian.** V. Belgian.

**Uriașul de Flandra.** V. Belgian.

**Uricează.** Enzimă prezentă în ficat, splină și pulmon la cele mai multe mamifere (exceptînd omul) și care contribuie la scindarea acidului uric, cu transformarea în alantoină.

**Uricemie.** Concentrația acidului uric în sânge.

**Urinar** (aparatură —). Totalitatea structurilor care au rolul de a forma, transporta și elimina urina. Aparatură urinară are de asemenea un rol important în menținerea balanței hidrice, a echilibrului acido-bazic, în eliminarea produsilor de metabolism, a medicamentelor. Este formată din rinichi, uretere, vezică urinară și uretră.

**Urinare**, sin. *Micțiune*. Eliminarea urinei din vezica urinară.

**Urină.** Produsul de excreție al activității renale; este constituită dintr-un ansamblu complex de componente chimice rezultate din metabolismele intermediare.

**Urluțoare.** Mașină agricolă folosită la sfărâmarea unor nutrețuri concentrate (boabe de cereale, turte oleaginoase etc.) până la dimensiuni sub 1 mm. Produsul rezultat se numește *urțuială* sau *uruiată*.

**Urobilină.** Pigment biliar, de culoare galbenă-brună provenit din bilirubină, printr-un proces de reducere, și din hemoglobină prin hemoliza intravasculară. În mod normal se găsește în fecale (stereobilină) și în urină, în cantitate foarte mică. În cazuri patologice crește cantitatea de urobilină în urină.

**Urobilinogen.** Pigment galben, care se formează în intestin prin reducerea bilirubinei. Precursor al urobilinei.

**Urobilinurie.** Conținutul de urobilină din urină, cu importanță în diagnosticul icterelor.

**Urochloa.** Iarbă anuală sau vivace, care cuprinde 18 specii, răspândite în regiunile tropicale. Este o plantă joasă (0,30—0,60 m), cu rizomi viguroși, adaptată la climat uscat, în special *Urochloa bobodes*, bună pentru furaj.

**Urodinie.** Micțiune dureroasă.

**Urogenital** (aparatură —). Sistem care cuprinde atât aparatul urinar, cât și aparatul genital. Termenul se justifică prin faptul că unele porțiuni ale aparatului urinar și genital au aceeași origine embriologică și un traect comun (uretra la mascul și vestibulul vaginal la femelă),

**Urolitiază.** Litiază urinară.

**Urologie** (gr. *ouron* : urină, *logos* : studiu). Studiul aparatului urinar și al bolilor sale.

**Uromyces**, sin. *Rugina*. Gen de mucegaiuri din familia *Uredinales* cu numeroase specii, care atacă plantele leguminoase (trifoi, mazăre, fasole), producând tulburări la animalele care le consumă.

**Uropigial** (gr. *Oura* : coadă, *Pigi* : fesă). Care se referă la regiunea ano-sacro-caudală.

**Uropigială** (glanda —). Formațiune glandulară sebacee, modificată, prezentă la păsări, situată la baza cozii, deasupra ultimilor vertebre sacrale. La găini are mărimea unui bob de mazăre, iar la anseride ajunge la dimensiunile unei alune de pădure. Canalele de excreție se deschid la suprafață într-o proeminență a pielii. Secreția acestei glande bogată în lipoizi, este folosită de păsări pentru a-și lubrefia penele.

**Uroscopie** (gr. *Uuron* : urină, *skopeo* : a examina). Examenul urinei.

**Urs** (*Ursus arctos*). Specie de mamifer omnivor, cu corpul masiv, lung de circa 2 m, acoperit cu blană de culoare brun închis, cu urechi relativ mici și coadă scurtă. Se hrănește cu fructe de pădure, dar atacă și oile și taurinele. Trăiește în Europa și Asia și prezintă numeroase varietăți. În țara noastră se găsește în tot lanțul Carpaților, precum și în Munții Apuseni. Este cel mai mare și cel mai apreciat vânat de la noi. Se vânează cu autorizație (pentru a împiedica dispariția), între 1 martie și 15 ianuarie, când se recoltează masculii și femele fără pui.

**Urs alb** (*Ursus maritimus*). Specie de urs cu blana albă, care trăiește în regiunile arctice. Se hrănește în special cu foci și este vânat pentru blană.

**Urs spălător** (*Procyon lotor*). Specie de mamifer carnivor, din familia *Procyonidae*, animal de blană cu corpul de circa 75 cm lungime și cu coada de 20—25 cm, înelată cu negru. Trăiește în America de Nord. Își spală hrana (vertebrate mici) înainte de a o consuma.



Este apreciat pentru blana sa valoroasă de culoare galben cenușiu cu negru. În crescătorii s-au obținut și alte culori: argintiu, negru etc. Este animal sociabil, longeviv (20 ani), care se crește ușor în captivitate. Gestatia durează 63 zile, prolificitatea fiind de 2-3 pui la o fătare.

**Urticarie** (lat. *urtica*: urzică). Manifestare alergică cutanată, declanșată de factori exogeni sau endogeni diferiți (alimentari, infecțioși, parazitari, medicamentoși, mecanici etc.) caracterizată anatomo-clinic prin prurit și erupție urticarienă.

**Ustilago**. Gen de mucegaiuri din ordinul *Ustilaginales* ale cărui specii atacă boabele de cereale (tăciunile griului, orzului, porumbului etc.), care, consumate de animale duc la apariția unor intoxicații.

**Usuc**. Produsul de secreție al glandelor sebacee și sudoripare, care se găsește la suprafața pielii la ovine, având rol de apărare a pielii și a lînii la intemperii.

**Uter** (lat. *Uterus*: matrice, uter). Organ al aparatului genital femel, situat în bună parte la intrarea în cavitatea pelvină, având aspect și dimensiuni va-

riate, în general distingându-i-se: *două coarne* (excesiv de dezvoltate, cu caracter intestiniform la suine, relativ lungi la carnivore și aproape rectilinii, recurbate ventrocaudolateral la rumegetoare, indoite ușor craniodorsal la cabaline, distincte și individualizate — prin lipsa corpului la leporide), un corp (relativ dezvoltat la animale mici, la rumegetoare prezentînd mucoasa cu carunculi, în schimb corpul lipsind la leporide) și un gît (cervix), puternic musculos (la rumegetoare mucoasa formînd o floare învoltă dublă). În structură prezintă o seroasă, o musculoasă (cu mare capacitate de extindere) și o mucoasă.

**Uterine** (artere —). Arterele distribuite uterului, distingîndu-se: o *arteră uterină cranială*, o *arteră uterină medie* și o *arteră uterină caudală*.

**Uteroragie**, sin. *Metroragie*. Hemoragie uterină.

**Utricula**. Porțiune veziculară a urechii membranoase interne, situată la nivelul vestibulului, pe tavanul ei deschizîndu-se orificiile canalelor semicirculare și comunicînd mediocaudal cu canalul endolimfatic.

**Uzbekistan nr. 1**. Rasă de viermi de mătase, monovoltină, creată în R.S.S. Uzbekistan.





**Vaca de Dorna**, sin. *Pinzgau negru*. Tip de taurine format în județul Suceava, în special în Vatra Dornei, prin încrucișarea complexă dintre taurinele locale de culoare cenușie închis și neagră cu rasa Brună și Pinzgau roșu. Față de rasa Pinzgau de Transilvania, vaca de Dorna are talia mai mică (121 cm), trunchi mai lung, mai adânc, mai larg și cu perimetrul mai mare, greutate corporală mai ridicată, cu roba asemănătoare ca desen, dar diferită ca fond (negru corb), iar vulva pigmentată parțial sau stropită. Este un tip adaptat condițiilor locale, mai rezistent la îmbolnăviri, cu un procent de grăsime mai mare (4—4,1%), dar cu o producție cantitativă de lapte asemănătoare cu cea a rasei Pinzgau de Transilvania.

**Vaccin**. Cultură microbiană special preparată (atenuată sau modificată prin diverse artificii) sau toxină atenuată și care, inoculată unui individ, provoacă în organismul receptor apariția de anticorpi într-un titru suficient pentru a-i conferi imunitate cîștigată împotriva unei boli determinate.

**Vaccinare**. Operația de inoculare a unui vaccin la un animal, cu scopul de a-i crea o imunitate contra unei anumite boli.

**Vaccinare asociată**. Vaccinare simultană, cu mai multe vaccinuri în amestec.

**Vaccinare polivalentă**. Vaccinare simultană cu vaccinuri obținute din germeni diverși, care în mod obișnuit coexistă în organism și în caz de îmbolnăvire naturală.

**Vaccinoterapie**. Metodă terapeutică bazată pe utilizarea vaccinurilor.

**Vacuolă** (lat. *vacuus*: vid). Cavitate mică, situată în masa unui element anatomic (celulă, în special) și plină cu gaz, lichid, metabolite etc.

**Vag** (nervul —), (*N. vagus*, *N. pneumogastricus*), sin. *Pneumogastric*. Perechea a X-a de nervi capitali. Cel mai lung nerv cranian care coboară în jghebul jugular, străbate cavitatea toracică și se termină cu un nerv esofagian dorsal și altul ventral.

**Vagin**. Organ al aparatului genital femel, ca parte a căilor genitale, situat între gîtul uterin și vestibulul vaginal (limita caudală fiind marcată de meatul urinar) în structura sa vaginul cuprinzînd: o musculoasă (cu fibre netede, dar în partea caudală avînd și fibre striate care formează constrictorul anterior al vulvei) și o mucoasă plisată sub care la vacă și scroafă se găsesc două canale *Gartner*, ce se deschid de o parte și de alta a meatului urinar.

**Vagin artificial**, sin. *Vagină artificială*. Aparat tubular din cauciuc sau material plastic buretos, destinat pentru

recoltarea spermei de la masculii diferitelor specii de animale domestice, utilizat în centrele de însămînțări artificiale.

**Vaginal.** Care se referă la vagin sau aparține acestuia: vestibul vaginal, constrictor vaginal etc.

**Vaginism.** Hiperestezia exagerată a vulvei și vaginului și contractura durosă a mușchilor perineali și constrictori ai vaginului.

**Vaginită.** Inflamația mucoasei vaginale, provocată de traumatisme, infecții etc. și manifestată prin modificări diverse ale mucoasei vaginului.

**Vaginită catarală.** Inflamația catarală a mucoasei vaginale, produsă de diverse iritații mecanice sau infecțioase, manifestată prin hiperemia mucoasei, exudat cataral tulbure etc.

**Vaginită difterică.** Afecțiune contagioasă, cu origine variată, cel mai adesea fiind produsă de infecția cu *Spherophorus necrophorus* determinată de o parturiție laborioasă, distocică și manifestată printr-o inflamație descuamatorie cu caractere difteroid a mucoasei vaginale, secreție cu miros respingător etc.

**Vaginită granuloasă.** V. Vaginita infecțioasă.

**Vaginită infecțioasă, sin. Vaginită granuloasă, catarul vaginal infecțios al vacilor.** Boală contagioasă cu etiologie controversată și caracterizată printr-o inflamație catarală a mucoasei vaginale, tumefacția buzelor vulvare, apoi hipertrofia foliculilor limfoizi, mucoasa ciștigind un aspect granulos.

**Vaginoagie.** Hemoragie vaginală.

**Vaginoscopie.** Examenul vizual al cavității vaginale, făcut în scop de diagnostic (gestație, control de col uterin, modificări ale mucoasei etc.).

**Vagotomie.** Operație de secționare a vagului, cu scop experimental sau terapeutic.

**Vagotonie.** Stare de excitație vagală.

**Vagotonină.** Hormon pancreatic ce stimulează vagul, glicogeneza etc.

**Valdarno.** Rasă de găini italiană, cu penajul negru cu reflexe metalice, conformație asemănătoare cu a rasei livorneze, urechiușe albe, cioc și picioare de culoare închisă. E bună ouătoare din producții mari de ouă albe și mari (60—65 g) și relativ precoce.

**Valdostana.** Rasă de taurine originară din Italia, care înglobează două varietăți: Bălțată cu roșu (*Pezzata Rossa*) și Bălțată cu negru (*Pezzata Nera*). Cea mai răspândită și importantă este prima varietate, care se caracterizează prin dezvoltare corporală mare (greutatea 550—600 kg), format corporal dreptunghiular, făptură masivă, cu aptitudine principală de lapte (vacile controlate realizează 3 500—4 000 kg) și de carne. Varietatea Bălțată cu negru este mai mică, mai rustică și mai slab productivă ca cea Bălțată cu roșu.

**Valeriană.** Substanță medicamentoasă extrasă din rizomul odoleanului. Conține o serie de principii activi, dintre care cel mai important este acidul izovalerianic. Are acțiune sedativă și spasmolitică.

**Valină, sin. Acid amino-izovalerianic.** Aminoacid esențial cu rol important în alimentația animalelor, și în special în activitatea sistemului nervos și în menținerea tonusului muscular. În mod obișnuit, valina nu este deficientă în rațiile animalelor, dar lipsa ei din rație poate provoca simptomele caracteristice deficiențelor în aminoacizi.

**Vallesana.** Rasă de capre elvețiană, foarte rustică, adaptată regiunilor alpine mai sărace și cu climă mai aspră. Are păr lung, roba de culoare albă cu mari bălțături negre care se extind pe cap, pe gît și pe partea anterioară a trunchiului, pentru care se mai numește și capra cu gît negru.

**Valoare de ameliorare.** Valoarea practică a coeficientului de ereditare, reprezentînd produsul dintre diferența de selecție și coeficientul de ereditate.

**Valoare de ameliorare generală, sin. Capacitate combinativă generală.** Capacitatea pe care o manifestă un

animal de a da produși valoroși, indiferent de partenerii cu care este împrecheat.

**Valoare de ameliorare specială.** Capacitatea unui animal de a da produși mai valoroși cu anumiți parteneri de împrecheare.

**Valoarea nutritivă a nutrețurilor.** Capacitatea sau însușirea unui furaj sau a unei rații furajere de a satisface cerințele organismului animal în energie și substanțe, cu rol plastic și biostimulator și de a influența starea de sănătate și producția animalelor. Valoarea nutritivă depinde deci de conținutul furajelor în substanțe nutritive, dar și de interacțiunea acestora cu organismul animal. Pentru stabilirea valorii nutritive s-au elaborat diferite metode și sisteme de apreciere și exprimare a valorii nutritive a nutrețurilor.

**Valvă.** Termen folosit pentru definirea oricărei cute din interiorul viscerelor, vaselor, organelor cavitare sau tubulare, în general fiind așezate la nivelul orificiilor și împiedicând refluxarea conținutului: valvule cardiace (bi-sau tricuspide), valvula ileocecală etc.

**Valvulopatie.** Boală a valvulelor endocardice: endocardită, anomalii congenitale, ruptura cordajelor valvulelor, tumori, chiști etc.

**Vandéca.** 1, sin. *Alb vandeez*, *Alb vandeen*. Rasă de iepuri cu greutate mijlocie (3,5 kg). Se caracterizează printr-o prolificitate deosebită și prin instinct matern ferm. Se utilizează în producția de hibridi ca formă maternă pentru producția de cunibroiler; 2. Rasă de câini hărțuitori (vezi *Basset griffon de Vandéca*).

**Var.** 1. Rasă europeană de viermi de mătase, cu gogoșile de culoare galbenă, centurate; 2. sin. *Oxid de calciu*. Material de construcție obținut prin arderea rocilor calcaroase (var nestins) și prin hidratarea ulterioară a produsului (var stins).

**Variabilitate.** Proprietatea ființelor vii de a-și schimba sub influența mediului și a eredității, a factorilor externi și

interni, însușirile lor morfologice, fiziologice, biochimice, ecologice etc., de a se deosebi unele de altele. Variabilitatea este contrariul eredității și datorită ei, în natura vie nu există două ființe sau două organe perfect identice.

**Variație.** Schimbare a unei însușiri morfologice, fiziologice, biochimice, ecologice etc. care apare la indivizii animalii sau vegetali. Este un mijloc de realizare a variabilității. Din punct de vedere genetic, variațiile pot fi *neereditare*, dobândite de un individ, însă fără să se transmită și urmașilor, și *ereditare*, sau mutații.

**Variație adecvată.** Schimbarea unei însușiri în strictă conformitate cu natura factorului de mediu care a provocat apariția sa, indiferent de natura ereditară a organismului. Majoritatea biologicilor nu recunosc variația adecvată.

**Variație definită.** Reacție uniformă a indivizilor față de un factor de mediu.

**Variație nedefinită.** Reacție neuniformă a indivizilor din aceeași descendență față de un factor al mediului. După Darwin variația nedefinită este mult mai frecventă decât variația definită.

**Varietate.** Grup de indivizi dintr-o specie și rasă dată, care se disting de congenerii lor prin unele caractere specifice, sau unele trăsături care se abat de la aspectul general al speciei sau rasei.

**Varicecel** (lat. *variar*: inflamație; gr. *kele*: tumoră). Dilatații varicoase (varice) ale venelor plexului spermatic.

**Variolă.** 1. Viroză infecțioasă care afectează unele specii de animale și care se manifestă prin erupții pe piele, generalizate sau localizate în anumite regiuni; 2. *V. Iperplasia verrucosa*.

**Variola porumbeilor.** Boală eruptivă, infecțioasă, contagioasă, inoculabilă, produsă de un virus diferit de al variolei găinilor, manifestată printr-o formă difteroidă (inflamație crupală naso-bucoculo-sinusală etc.) și o formă cutanată (variolică), în general mai frecventă și caracterizată prin apariția de veziculo-pustule cutanate etc.

**Variola aviară**, sin. *Epiteloma contagioasă a păsărilor*. Boală infecțioasă, contagioasă, inoculabilă, virotică, întâlnită mai ales la galinacee, adesea cîștigînd caracter epizootic, manifestată printr-un catar buco-naso-ocular, apariția de false membrane alb-gălbui (forma difteroidă) și erupții cutanate (forma cutanată) de veziculo-noduli, mai frecvenți în zonele cu pene mici.

**Variola bovină**, sin. *Cow-pox*. Boală cu caracter eruptiv, infecțioasă, contagioasă, inoculabilă, produsă de virusul vaccinal și manifestîndu-se clinic prin apariția de veziculo-pustule dispersate în special pe mamelon, febră, tulburări diverse etc.

**Variola caprină**. Boală infecțioasă, contagioasă, inoculabilă, virotică, manifestată prin apariția de veziculo-pustule crustizate.

**Variola ecvină**. V. Horse-pox.

**Variola ecvină canadiană**. V. Dermatitis pustuloasă a calului.

**Variola ecvină engleză**. V. Dermatitis pustuloasă a calului.

**Variola ovină**. Boală infecțioasă, contagioasă, inoculabilă, cu caracter eruptiv, produsă de un virus filtrabil deosebit de virusul vaccinal și manifestată printr-o erupție butonoasă, veziculo-pustuloasă, dispersată pe diverse regiuni ale corpului.

**Variola porcină**. Boală eruptivă, infecțioasă, contagioasă și inoculabilă, produsă atît de virusul vaccinal, cît și de alt virus diferit serologic, specific porcului, ambele virusuri provocînd aceleași erupții papulo-pustuloase etc.

**Variolizare**. Metodă ce constă în contaminarea voită cu un virus, spre a provoca o formă benignă de variolă, contaminarea făcîndu-se în acest fel cu scopul preîntîmpinării apariției unei forme mai grave de variolă.

**Varmic**. Linia principală a trăpașului Orlov, caracterizată prin masivitate și viteză pe distanțe scurte.

**Varoatoză**, sin. *Varrooză*. Acarioză produsă de acarianul *Varroa Jacobsoni*, ce afectează albinele. Paraziții sînt într-o

formă mai avansată vizibili cu ochiul liber pe albine pe scîndura de zbor. Tratamentul se face primăvara și toamna cu *Sineacar* în cantitate de 80—150 g/familie cu care se pudrează toate ramele.

**Varză furajeră** (*Brassica oleracea*). Plantă bienală din familia *Cruciferae*, se folosește sub formă de nutreț succulent pînă toamna tirziu. Produce 40—60 tone nutreț verde la hectar.

**Vas** (sanguin). Conductor organic prin care circulă singele, distingîndu-se artere, capilare, vene și limfatice.

**Vascularită**. Termen general utilizat pentru definirea inflamației unui vas, indiferent de categoria vasului.

**Vascularizație**. 1. Termen folosit pentru definirea apariției de neovase în masa unui țesut; 2. Ansamblul vaselor dintr-un organ sau dintr-o zonă.

**Vastgolasp**. Rasă de ciini (v. Spitz suedez).

**Vasoconstricție**. Micșorarea diametrului unui vas sanguin, în urma unei excitații nervoase sau humorale.

**Vasodilatație**. Fenomen caracterizat prin relaxarea fibrelor musculare netede din pereții vaselor sanguine, ceea ce determină o mărire a lumenului acestora. Vasodilatația se produce sub acțiunea sistemului nervos sau în urma acțiunii unor hormoni, a administrării unor medicamente etc.

**Vasomotor**. Care se referă la mișcările de contracție și de relaxare ale vaselor sanguine (ex. nerv vasomotor, fenomen vasomotor etc.).

**Vasopresină**. Hormon secretat de lobul posterior al hipofizei. Ca structură, este un polipeptid ciclic constituit din opt aminoacizi. Structura sa este similară celei a ocitocinei: leucina și izoleucina din ocitocină sînt înlocuite în vasopresină cu arginină (sau lizină) și fenilalanină. Rol biochimic: a) are acțiune hipertensivă, producînd constricția arterelor; b) exercită efect anti利尿etic, limitînd eliminarea renală a apei; c) in-

suficiența sau lipsa vasopresinei provoacă diabetul insipid caracterizat prin eliminarea unor cantități mari de apă (poliurie).

**Vatos**, sin. *Vulpe-de-mare*. V. *Raja clavata*.

**Vatra stupinei**. Locul pe care este situată stupina. Trebuie să fie aproape de plantele melifere, să fie pe un teren uscat și ridicat, curat, nu prea umbrat, departe de ape mari, drumuri circulare, grajduri, gări, fabrici de dulciuri, să se găsească la distanță de o altă stupină și să fie protejată de vânturi reci.

**Văduviță**. V. *Leuciscus idus*.

**Vegetativ** (sistem nervos). Parte a sistemului nervos care reglează funcțiile organice, homeostazia etc.

**Velutos** (țesutul —). Porțiunea corespunzătoare tălpii furcuței și a unei porțiuni din bare a membranei cheratogene plantare.

**Vena azigos**. Venă ce colectează sângele de la plafonul cavității toracice.

**Vena cavă**. Venele circulației mari care se deschid în atriu drept, distingându-se: o *venă cavă cranială* și o *venă cavă caudală*.

**Vena jugulară**. Vene care aduc sângele din regiunea cefalică spre cord, distingându-se: o *venă jugulară externă* și o *venă jugulară internă*.

**Vena mezenterică**. Venele ce colectează sângele de la organele abdominale, distingându-se: o *venă mezenterică mare* și o *venă mezenterică mică*. Ambele converg spre ficat pentru a conflua în vena portă.

**Vena portă**. Voluminos conductor venos, scurt, rezultat din unirea venelor mezenterice, reprezentând vasul funcțional al ficatului în care se ramifică pentru a forma sistemul port, după care se constituie o serie de vene suprahepatice ce se deschid în vena cavă caudală.

**Vena Safena mare**. Vena subcutană a membrului pelvin, colectând sângele de la regiunea metatarsiană.

**Vena Safena mică**. Venă foarte dezvoltată la carnivore, ce colectează sângele din regiunea autopodială, trece pe

fața laterală a jăretului și se varsă în vena femurală caudală.

**Vena subcutanată abdominală**. Venă situată sub piele peretelui ventral al abdomenului, foarte dezvoltată la rumegătoare, care apare și foarte flexuoasă, fiind în comunicare la taurine cu venele bazale ale mamelei și vărsându-se cranial în vena toracică internă după ce a străbătut peretele printr-un orificiu (cisterna lăptelui) situat la nivelul apendicelui xifoidian.

**Venă**. Vas sangvin în care sângele circulă spre inimă. Spre deosebire de artere, venele au pereții subțiri și moi, din loc în loc cu valvule care împiedică refluxul sângelui.

**Venin**. Substanță toxică secretată de organele anumitor plante sau animale, care poate fi introdusă în organism pe cale bucală, sau prin mușcătură ori înțepătură, producând efecte toxice sau letale. Aproape toate clasele de animale au reprezentanți care elaborează venin, mai răspândiți fiind cei din rîndul insectelor, arahnidelor și reptilelor (șerpii). Veninurile de origine animală au în general o structură proteică. Veninurile de origine vegetală sînt mai rare (se găsesc mai frecvent la ciuperci) și sînt formate în general din alcaloizi (muscarină, aconitină, atropină, nicotină etc.) sau glucozide (strofantină). Unele veninuri au selectivitate blocînd funcțiunile sîngelui, ale celulei nervoase, inimii etc. Împotriva lor au fost elaborate seruri specifice. În terapeutică se utilizează în anumite doze și concentrații veninul de albine, de cobra, de viperă și de broască.

**Venin de albine**. Produs al glandei de venin. Se prezintă în stare pură sub forma unui lichid transparent cu miros aromat, gust amar, cristalizează în contact cu aerul. Se dizolvă în apă, acizi organici diluați, solvenți organici.

**Ventilator**. Mașină de forță, generatoare pneumatică folosită pentru a produce deplasarea aerului sau altor gaze. Ventilatoarele sînt radiale sau axiale.

De asemenea pot fi de joasă presiune, de medie presiune și de înaltă presiune. Cele axiale se folosesc în fermele zootehnice pentru ventilația adăposturilor, pentru uscarea artificială a plantelor verzi etc.

**Ventilație.** Eliminarea aerului viciat din adăposturile de animale sau alte spații și înlocuirea lui cu aer proaspăt. Poate fi naturală sau artificială, ultima făcându-se cu ajutorul diferitelor instalații de ventilație (ventilatoare etc.).

**Ventilație mecanică.** Schimb forțat de aer dintre un spațiu închis și exterior, realizat cu ajutorul ventilatoarelor acționate electric.

**Ventilație naturală.** Schimbul de aer dintre un spațiu închis și exterior, datorat diferenței de temperatură, respectiv de greutate a aerului. 1. Ventilație naturală neorganizată, sin. *aerisire*; se efectuează prin porozitatea elementelor de construcție, prin neetanșeități și prin deschiderea temporară a ușilor și ferestrelor. 2. Ventilație naturală organizată realizată prin deschideri în pereții laterali pentru intrarea aerului și tuburi verticale pentru ieșirea aerului.

**Ventilație pulmonară.** Mecanism prin care se întreține puritatea aerului în pulmon. Termenul definește, de fapt, doar inspirația și expirația, fără a lua în considerare procesele de schimb alveolar.

**Ventricul** (lat. *Ventriculus*: mic pîntec). Termen utilizat pentru definirea cavităților din interiorul unor organe: ventricul cardiac, ventricul cerebral etc.

**Ventricul cardiac.** Cavitățile din etajul inferior al cordului, distingându-se: un *ventricul drept* (în comunicare cu artera pulmonară prin orificiul pulmonar și cu atrul prin orificiul atrioventricular drept la nivelul căruia se găsește o valvă tricuspidă și un *ventricul stîng* comunicînd cu aorta primitivă prin orificiul aortic și cu atrul prin orificiul atrioventricular stîng, la nivelul căruia se găsește o valvă bicuspidă sau mitrală.

**Ventriculi cerebrali.** Diversele cavități endocraniale situate în interiorul creierului, distingându-se: doi *ventriculi la-*

*terali* (situați câte unul în fiecare emisferă), un al *III-lea ventricul* (situat la nivelul diencefalului, în jurul comisurii cenușii) și *ventriculul al IV-lea* (situat sub cerebel, deasupra bulbului și punții, la nivelul fosei romboidale).

**Ventriculită.** Inflamația stomacului glandular la păsări.

**Veratrină.** Alcaloid toxic care se găsește mai ales în rizomul și rădăcinile de șteregoaic (*Veratrum*). În anumite condiții, mai ales după înflorire, șteregoaia poate fi consumată de oi și capre, producînd fenomene de intoxicație la animalele care au consumat planta sau floarea de șteregoaic.

**Verde de Paris**, sin. *Verde de Schweinfurt*. V. Acetoarsenit de cupru.

**Vermicid.** Substanță chimică care omoară viermii.

**Vermifuș.** Substanță care are proprietatea de a forța eliminarea viermilor din intestin. A nu se confunda cu antihelminticele care omoară viermii, facilitînd eliminarea.

**Vermorel.** Aparat portabil de mică capacitate cu presiune efectuată în tot timpul lucrului, care este utilizat pentru pulverizarea soluțiilor dezinfectante.

**Vernal.** Soi de lucernă creat și cultivat în S.U.A. cu capacitate mare de producție și rezistent la iernat.

**Vertebrate** (*Vertebrata*). Încrîngătură de animale cordate, cu simetrie bilaterală aproape perfectă, cu corpul diferențiat în cap, trunchi și coadă. Sînt animale cu alcătuirea cea mai complexă și se împart în următoarele clase: *ciclostomi*, *pești*, *batracieni*, *reptile*, *păsări* și *mamifere*. Cuprinde circa 40 000 de specii.

**Vertebra.** Piese componente ale coloanei vertebrale, variate ca număr în funcție de specie (și sistematizate în cervicale, toracale, lombare, sacrate și caudale) fiecare vertebră prezentînd un corp și un arc pe care se găsesc o mulțime de apofize (articulare, transverse, mamilare, accesorii, spinoasă). Prima vertebră cervicală mai este cunoscută și



sub denumirea de *atlas*, a doua sub denumirea de *axis*, iar vertebrele sacrate sînt în general unite formînd *osul sacru*.

**Vertij** (lat. *Vertigo*). Manifestare de ataxie sau astazie, cu clătinare în mers ce sugerează că animalul ar avea senzația mișcării (învirtirii) obiectelor din jur, în encefalopatii ș.a.

**Vestibul vaginal**. Porțiune a aparatului genital femel, cuprinsă între meatul urinar și vulvă. Are rol asemănător cu vaginul.

**Vestibulită**. Inflamația mucoasei vestibulului vaginal.

**Vezică** (lat. *vesica* : bășică). Organ cavitat care colectează temporar unele produse de excreție sau de secreție, evacundu-le ulterior prin contracția fibrelor musculare din pereții săi.

**Vezică biliară**. Formațiune veziculară, piriformă, ca derivație a canalului cistohepatic, situată pe partea viscerală (posterioară) a ficatului în dreapta lobului patrat, servind la acumularea bilei (lipsește la cal, căprioară, porumbel etc.).

**Vezica înotătoare**. Organ caracteristic peștilor osoși care se dezvoltă din intestinul anterior și este situat, de regulă, deasupra țubului digestiv și sub coloana vertebrală. Vezica înotătoare este umplută cu gaze și poate fi unică sau divizată printr-o gîtuțură în două sau mai multe părți. Îndeplinește funcțiunea hidrostatică și de echilibru, determinînd ridicarea și coborîrea peștelui în apă; poate îndeplini și rolul de emiterie sau întărire a sunetelor, precum și funcția de respirație. Lipsește la o serie de pești, mai ales bentonici și abisali.

**Vezica urinară**. Rezervor organic de stringere a urinei între două micțiuni, prezentînd un corp pe a cărei față dorsală se deschid cele două uretere și un gît ce se continuă cu uretra, la nivelul gîtului găsindu-se un sfincter voluntar și unul involuntar.

**Vezicătoare**. Formă farmaceutică cu aspect de unguent, cuprinzînd într-un excipient gras o substanță activă (can-

taridă, biiodură de mercur, iod etc.) capabilă să provoace o intensă iritație veziculoasă.

**Veziculă**. Leziune cutanată localizată mai frecvent la epiderm, pe care-l denivelează, datorită exudatului acumulat între straturile celulare.

**Vezigon** (ital. *vesigone*). Umflătură moale și fluctuantă, care se formează în articulația genunchiului și jaretului, prin acumularea unui exudat seros în cavitatea articulară, care destinde mult fundurile de sac sinoviale. Se întîlnesc vezigoane articulare și tendinoase. Vezigonul poate fi produs de traumatisme (contuzii, entorse, luxații, plăgi periarticulare, artrite și osteoartrite), oboseala articulațiilor provocată de munci grele la care sînt supuse animalele de vîrstă tînără, în special pe terenuri tari, stabulația prelungită pe pardoseală dură etc.

**Viabilitate**. Aptitudinea de a trăi a unui fetus, condiționată de către o dezvoltare normală și suficientă în cursul perioadei intrauterine. Se admite în general, că un fetus mai mic de 5 luni nu este viabil.

**Viatea. 1.** Cal local nordic din U.R.S.S., ameliorat cu rasa Ardeneză și Orlov, caracterizat prin talie de 140 cm, făptură îndesată, conformație armonioasă, culoare obișnuită izabelă, cu dungă de măgar și zebruri pe trenul anterior. Este rustic, puțin pretențios, cu capacitate apreciabilă pentru muncă și o rezistență mare la drumuri lungi; **2.** Rasă de oi cu lînă fină, de tip morfo-productiv mixt, de lînă și carne, formată mai recent în U.R.S.S., prin încrucișarea oilor locale de Nolinck cu berbeci Merinos precoce și Rambouillet. Are o constituție robustă, e rezistentă, are o bună prolificitate și calitate a cîrni.

**Vibrio**. Gen ce cuprinde bacterii în formă de virgulă.

**Vibrio anguillarum**. Germenul patogen al bolii anghilelor, *Pestis anguillarum*. Bacterie din grupa *Pseudomona*

sub formă de bastonaș ușor curbat de  $1,5 \times 0,5$  microni, Gram negativ și ne-sporulat.

**Vibrion. V. Spiril.**

**Vibrioză.** Boală infecto-contagioasă veneriană a rumegătoarelor, produsă de *Vibrio foetus*, manifestată prin avort, sterilitate etc.

**Vieh.** Rasă locală de porci, rustică, cu aptitudini mixte, formată și crescută în nordul Spaniei.

**Viciu.** Perturbație fiziologică care modifică funcțiunea fiziologică normală, chiar fără existența unor leziuni adevărate. Aceste tulburări sînt în special de ordin moral. Astfel, la cai întîlnim ticul de aerofagie, sialofagie și al deglutiției de aer, ticul ursului, ticul întoarcerii frecvente în boxă, ticul limbii (mişcări ale limbii de dute-vino), precum și existența unor animale retive, fricoase și cele cu modificări frecvente de atitudine. Viciul poate fi congenital sau dobîndit.

**Vidanjare.** Golire (curățire) a bazinelor cu dejecții în fermele zootehnice (păsări, porci etc.) în care îndepărtarea lor se face prin spălare.

**Vidra (*Lutra lutra*).** Specie de mamifer carnivor semiacvatic din familia Mustelidelor, cu corpul lung de 80—120 cm, acoperit cu blană deasă, de culoare castanie-roșcată. Are pavilionul urechii mic și rotunjit și membrane interdigitale bine dezvoltate. În țara noastră este răspîdită pe lingă lacuri și pe văile riurilor mari, în bălțile și Delta Dunării, fiind răpitor în piscicultură. Se hrănește cu pești, raci și broaște. Are o blană care se situează printre blănurile cele mai rezistente și durabile.

**Vienz.** Rasă de porumbei, de ornament.

**Vienz alb.** Rasă de iepuri cu greutate mijlocie (4 kg) utilizată pentru producție mixtă de carne-blană. Se caracterizează prin carcasa cu valoare comercială ridicată, randament la tăiere excepțional, blană albă cu luciu intens și mare desime a pufului. Prezintă urechi evident groase și ochi albaștri.

**Vienz albastru, sin. Albastru vienez.** Rasă de iepuri cu greutate mijlocie (4,5—5 kg), formată în Austria, din Uriașul belgian negru și iepurele Galben de Lotharingia. Are o conformație armonioasă și culoare generală albastră, cu diferite nuanțe (albastru oțel, albastru deschis și albastru pal). Se caracterizează prin prolificitate bună, capacitate mare de alăptare și creștere rapidă. Se crește pentru producția de blană și, în unele țări, este foarte apreciat și în producția de carne, participînd la formarea de cunibroiler.

**Vienz cenușiu.** Rasă de iepuri cu greutate mijlocie (4 kg) asemănătoare cu Vienzul albastru. Are culoare cenușie, cu diferite nuanțe. Prezintă o conformație mai alungită și produce o carcasă de mai slabă calitate, cu randament la tăiere mai mic.

**Vienz negru.** Rasă de iepure cu greutate mijlocie (4,5 kg) care se evidențiază printr-o precocitate deosebită de creștere. Are blana cu diferențe de nuanță între fața dorsală și cea ventrală și prezintă ochi cenușii.

**Vienzei scurți.** Rasă de porumbei, din grupa raselor de ornament. Sînt unii dintre cei mai mici porumbei, cu picioarele scurte, capul aproape sferic, cu ciocul foarte scurt, crescuți în scop decorativ. Are greutate mică (250—300 g) și numeroase varietăți: unicolore (albe, galbene, roșii, negre, viorii etc.); bicolore cu parte din remige albe, multicolore (peștriș, bălțat etc.).

**Vierme de mătase (*Bombyx mori*), sin. Fluturele de mătase al dudului.** Specie domestică de insecte din ordinul *Lepidoptera*, familia *Bombycidae*, cu metamorfoză completă (4 stadii: ou, larvă crisalidă și fluture), crescută pentru obținerea gogoșilor de mătase. Se hrănește cu frunze de dud; 2. Stadiul de larvă la *Bombyx mori*.

**Vierme de mătase de ricin. V. Philosamia ricini.**

**Vierme de mătase de stejar. V. Antheraea pernyi.**

**Vierminoază.** Termen general folosit pentru definirea oricărei boli provocate de viermi, indiferent de categoria și localizarea lor.

**Viespar** (*Pernis apivorus*). Pasăre răpitoare de zi, de mărimea unei găini, brun întunecat pe spate și brun deschis pe fața ventrală, cu pete mai închise. Se hrănește cu viespi, albine, bondari, lăcuste și alte insecte. La noi este pasăre rară.

**Viespe.** Denumire dată unor insecte din ordinul Himenopterelor, familia Vespidelor. Majoritatea viespile au ac și pungă cu venin ca armă de apărare; la altele abdomenul se termină cu un oviscapt. Unele specii de viespi sînt solitare, altele construiesc cuiburi alcătuite din numeroase celule. În general viespile sînt dăunătoare; unele (ex. ihneumoni-dele) sînt entomofage.

**Viezure**, sin. *Bursuc* (*Meles meles*). Specie de mamifer carnivor din familia Mustelidelor, cu spatele și flancurile cenușii; de la nas pînă la ureche se întinde o bandă neagră. Trăiește în Europa și Asia. Hrana sa este foarte variată. Din părul de viezure se confecționează pensule și pămătufuri. Se crește și în captivitate.

**Vigonie** (*Lama vicugna*). Specie de lamă de talie mică, acoperită cu o blană roșcată, foarte moale și fină. Vigonia trăiește în munții Anzi. Lina de vignonie se utilizează la confecționarea țesăturilor și a tricotajelor fine, în general nevopsite.

**Vilard de Lans.** Rasă autohtonă de taurine din masivele calcaroase cu același nume (Franța). Se caracterizează prin dezvoltare corporală mare, conformație corectă, culoare galbenă uniformă, cu mucoasele în întregime deschise și aptitudini bune de carne și tracțiune.

**Vilichinina.** Hormon care accelerează mișcarea vilozităților intestinului subțire. Este secretat de glandele mucoasei duodenale cînd acesta vine în contact cu chimul gastric care conține acid clorhidric.

**Vilozitate** (lat. *villus*: tufă de păr). Formațiuni organice fine, alungite, cu aspecte de fire de păr, care se găsesc pe suprafața unei mucoase (vilozități intestinale, vilozități uterine), a unei pseudo-seroase (vilozități sinoviale) etc.

**Vilozități coriale.** Proeminente pe fața externă a corionului fetal, care se anghrenează în criptele mucoasei uterine, stabilind astfel legătura intimă între mamă și făt, la nivelul uterului (placenta).

**Vilozități intestinale.** Denivelări fine, filiforme, ale mucoasei intestinale, cu rol în absorbție, centrate pe un chilifer capilar.

**Vimba vimba carinata.** Pește dulcicol sau salmastru de 30 cm din familia *Cyprinidae* din apele mari curgătoare sau stătătoare din bazinul hidrografic al Mării Negre. Are corpul alungit, ușor comprimat lateral, cu linia spatelui și abdomenului arcuite și acoperit cu solzi. Capul mic cu gura subterminală, semilunară, protractilă cu buze subțiri. Coloritul corpului cenușiu-verzui cu o nuanță albăstruie pe spate iar pe laturi și abdomen alb-argintiu. Depune icre cleioase în aprilie-iunie. Are o foarte mare valoare economică.

**Vindrover.** Mașină agricolă folosită pentru recoltarea plantelor furajere; poate fi tractată, purtată sau autopropulsată.

**Vintir.** Unealtă de pescuit fixă (pasivă), de tip capcană, folosită în bălți la adîncimi mici sau în stufăriș.

**Virgil.** Linie creată la Stațiunea experimentală Bonțida în cadrul rasei de taurine Bălțată românească, care este cea mai valoroasă și mai valoroasă din punct de vedere genetic. Descendentele taurului fondator au realizat la prima lactație o producție medie de 3 000 l lapte.

**Viride.** Soi nou de mazăre furajeră, cu producții ridicate, creat și omologat în țara noastră în anul 1975.

**Viril** (lat. *vir*: bărbat). Care prezintă toate caracterele masculului, bine conturate.

**Virilism.** Tulburare neuro-endocrină înțilnită la femele și manifestată prin apariția caracterelor sexuale de mascul, ca de exemplu: producție piloasă mai abundentă, musculatură mai dezvoltată, voce îngroșată etc.

**Virilitate.** Caracteristică a masculului.

**Viroză.** Boală infecțioasă produsă de un virus.

**Virulent.** Caracterizat prin virulență.

**Virulență.** Calitatea unei specii microbiene de a produce îmbolnăvirea organismului gazdei.

**Virulicid.** Mijloc fizic sau chimic care distruge virusurile.

**Virusuri.** Particule sau complexe supramoleculare cu o organizare tridimensională caracteristică, constituite din acizi nucleici (virali) și proteine specifice. Nu posedă un metabolism propriu, situându-se la limita dintre viu și neviu. Pătrunși în interiorul celulelor normale se autoreplică invadând celula gazdă. Prin acizii nucleici constituenți (ADN sau ARN), virusurile deturneză cursul normal al proceselor de biosinteză ale celulei invadate pe care o obligă să sintetizeze — cu precădere — componentele moleculare ale particulei virale invadante (acid nucleic, proteine virale), în detrimentul componentelor specifice ale celulei.

**Viscer** (lat. *viscera*: măruntaie). Termen general prin care se definește un organ intern ce îndeplinește funcția de nutriție, adesea termenul fiind utilizat pentru toate organele interne din cavitățile splanchnice.

**Visé.** Rasă ușoară de găște, ce se crește în Belgia, cu greutate corporală de 4—6 kg. Are importanță locală.

**Vissana.** Rasă de oi italiană, aparținând grupului de rase apenine.

**Vitalitate.** Capacitatea organismelor vii, ce se exprimă în principal prin viteza de creștere, rezistența organismului la agenții mediului extern, mare capacitate energetică și, de regulă, și prin fertilitate sporită.

**Vitamina A.** Grup de vitamine liposolubile (A<sub>1</sub>, A<sub>2</sub>, A<sub>3</sub>) care au ca provita-

mine carotenii. Scindarea hidrolitică a carotenilor în vitamine A se petrece în peretele intestinal sub acțiunea enzimei carotenaza, iar vitaminele A formate sînt transportate și depozitate în ficat. Rol: previn leziunile oculare, participă la chimismul procesului vizual, protejează mucoasele și previn uscarea tegumentelor, factori de creștere etc. În hipovitaminoză apare hemeralopia („orbul găinilor” sau, incapacitatea organismului de a se mai orienta în întuneric sau la lumină crepusculară), xeroftalmia (modificări oculare degenerative), keratomalacia (sclerozarea corneei, atrofia globului ocular).

**Vitamina B<sub>1</sub>.** Vitamină hidrosolubilă, termolabilă existentă în aproape toate țesuturile animale și vegetale. Surse importante: semințe de cereale, ficatul, rinichii, placenta, gălbenușul de ou, produse lactate. Suinele, viței și păsările sînt foarte sensibile la carența în vitamina B<sub>1</sub>. Rol biochimic: sub formă de derivat fosforilat (tiamin pirofosfat — TPP) participă în calitate de coenzimă la reacțiile de decarboxilare ale α-cetoacizilor. În carență se produc: tulburări ale sistemului nervos, fenomene paralitice, pierderea apetitului, tulburări gastrointestinale, oboseală, stare de aneotrus cu perturbări ale proceselor de reproducție și lactație, anorexie, vomă, dispnee (la suine).

**Vitamina B<sub>2</sub>.** Vitamină hidrosolubilă (riboflavina) sintetizată de plantele superioare și microflora ruminată și din intestinul gros. În organismul animal este prezentă în ficat, rinichi, mușchi, rețină etc. Sub forma unor derivați are rol de coenzimă și participă în reacțiile de oxidoreducere. În carență se produc: oprirea creșterii, tulburări cutanate, inflamații ale cavității bucale, apariția stării de aneotrus la femele, atrofia testiculelor, dereglări ale vederii etc.

**Vitamina B<sub>6</sub>.** Vitamină hidrosolubilă denumită și piridoxină sau adermină; piridoxalul și piridoxamina sînt analogi structurali ai piridoxinei, cele trei sub-

stanțe constituind grupul vitaminelor B<sub>6</sub>. Este de origine exogenă; poate fi sintetizată de flora bacteriană din prestonoace și intestinul gros. Ca derivat fosforilat, are rol de coenzimă a transaminazelor, a decarboxilazelor aminoacizilor (acidul glutamic, tirozina, arginina) și intervine în metabolismul specific a unor aminoacizi. Carența determină tulburări de creștere, dereglări ale metabolismului azotat, dermatite, incapacitatea organismului de a mai sintetiza lipide din gluclide etc. Suinele, puii de găină și iepurile sint sensibile la carență în vitamina B<sub>6</sub>.

**Vitamina B<sub>12</sub>.** Grup de vitamine hidrosolubile cu o structură complexă care conțin cobalt. Surse bogate: ficat, rinichi, mușchi, ouă, lapte, flora bacteriană. Rol biologic: este factor de creștere, previne și vindecă anemia pernicioasă, favorizează sinteza hemoglobinei și hematopoeza.

**Vitamina B<sub>15</sub>.** Denumită și acid pangamic a fost recent identificată în ficatul și singele de bovine. Are rol în reacțiile biochimice de metilare și transmetilare din celulă, participând la biosinteza unor compuși ca: colina, adrenalina, metionina, hormoni steroizi etc. Activează respirația celulară.

**Vitamina C.** Vitamină hidrosolubilă (denumită și acid ascorbic) sintetizată de către plante și de majoritatea organismelor animale. Avitaminoza C provoacă scorbutul și se manifestă prin: oprirea creșterii animalelor tinere, sîngerări, hemoragii cutane și periarticulare, gingivite, infecții, decalcifieri ale oaselor. Vitamina C nu se acumulează în organism, fiind necesar un aport continuu.

**Vitamina D.** Grup de vitamine liposolubile (D<sub>2</sub>, D<sub>3</sub>, D<sub>4</sub>, D<sub>5</sub>, D<sub>6</sub>) dotate cu proprietăți antirahitice. Vitaminele D au ca provitamine derivați ai sterolilor care, sub acțiunea razelor solare (radiații ultraviolete) se transformă în vitamine D. Acestea se pot depozita în unele organe ca: suprarenale, ficat, rinichi, timus;

pielea conține multă provitamină D<sub>2</sub>. Rol: activitate antirahitică, reglează procesul de osificare și previn demineralizările osoase, stimulează absorbția calciului și resorbția fosfaților, reglează echilibrul calciu/fosfor. Carența în vitamina D determină: inmuierea și porozitatea oaselor (osteomalacie, osteoporoză), tetanie (datorită scăderii calcemiei), deformări ale scheletului.

**Vitamina E.** Grup de vitamine liposolubile (tocoferoli) de origine vegetală, denumite și vitaminele antisterilității, fertilității sau de reproducere. În cantități mici sint depozitate în placenta, ficat, pancreas, rinichi, gălbenuș de ou. Absorbția lor la nivelul intestinului este posibilă în prezența sărurilor acizilor biliari. Rol: intervin în funcționarea glandelor sexuale și în evoluția normală a gestației, acționează ca antioxidanți (pentru vitaminele A, acizi grași nesaturați, lipide etc.), facilitează încorporarea acidului fosforic în acizii nucleici etc. În carență se produc alterări ale uterului cu resorbția fœtusului, alterări ale ovarelor și testiculelor, pierderea mobilității spermatozoizilor, leziuni ale tubilor seminiferi, distrofie musculară.

**Vitamina F.** Denumire improprie care desemnează grupul de acizi grași superiori nesaturați (acizii linoleic, linolenic, arahidonic) esențiali de origine vegetală, nesintetizați de organismul animal. Carența în acești factori exogeni determină dermatite, leziuni renale, sterilitate.

**Vitamina K.** Grup de vitamine liposolubile (K<sub>1</sub>, K<sub>2</sub>, K<sub>3</sub>) derivate de la metilnaftochinonă, sintetizate de plante (frunze verzi, lucernă, nutrețuri verzi) și de flora bacteriană din rumen și colon. Sint denumite și vitamine antihemoragice sau ale coagulării. Rol: stimulează biosinteza protrombinei în ficat (care participă în procesul de coagulare a sîngelui) și intervin în procesul de fosforilare oxidativă. În carență, crește timpul de coagulare a sîngelui și apar fenomene hemoragice.

**Vitamina PP.** Vitamină hidrosolubilă aparținând complexului B, denumită și niacină, nicotinamidă sau factor pelagropreventiv. În organismul animal poate fi sintetizată avînd ca precursor triptofanul. Intră în structura unor coenzime, participînd în reacțiile metabolice de oxidoreducere a diferitelor substraturi. În carență se manifestă: „boala celor trei D” — dermatită, diaree, demență — caracteristică pelagrei; în general, hipovitaminoza determină leziuni cutanate și fenomene nervoase.

**Vitamine** (lat. *vita*: viață). Substanțe organice cu structuri și proprietăți foarte diferite care, în cantități extrem de mici, intervin în reglarea și stimularea proceselor biochimice, fiind indispensabile pentru creșterea, dezvoltarea și funcționarea normală a organismului. Sursa de vitamine pentru animale o reprezintă furajele; unele vitamine sînt sintetizate de către flora bacteriană din rumen și intestinul gros. În general, organismele animale nu pot sintetiza vitaminele. Se clasifică în două mari categorii, după solubilitatea lor în apă (hidrosolubile) sau în lipide și solvenți organici (liposolubile). După modul de asigurare a lor în furajele obișnuite ale animalelor, mai pot fi grupate în vitamine deficitare, intermediare și nedeficitare.

**Vitamine hidrosolubile.** Categorie de vitamine solubile în mediu apos, termolabile — în general — și care nu pot fi depozitate ca rezerve de către organismul animal. Reprezentanți: complexul B (vitaminele: B<sub>1</sub>, B<sub>2</sub>, B<sub>6</sub>, B<sub>12</sub>, acidul pantotenic, biotina, acidul folic, inozitolul, PP etc.), vitamina C, vitamina P etc.

**Vitamine liposolubile.** Categorie de vitamine insolubile în mediu apos, solubile în lipide și în solvenți ai lipidelor; sînt, în general, termostabile și pot fi depozitate ca rezervă în anumite organe. Reprezentanți: vitaminele A, D, E, K.

**Vitaminizare. 1.** Producerea de vitamine sau mărirea cantității de vitamine dintr-un substrat alimentar; **2.** Administrarea de vitamine (vitaminizare profilactică etc.).

**Vitaminoză.** Denumire generală acordată bolilor provocate de vitamine, indiferent că este vorba de un exces sau de o carență.

**Vitaminoterapie.** Terapeutică bazată pe utilizarea vitaminelor.

**Vitaurom.** Produs furajer complex (aureociclină, vitamina B<sub>12</sub>, microelementele minerale etc.) utilizat profilactic ca antiinfecțios pentru stimularea creșterii la tineretul suin și aviar.

**Vite caucaziene de munte.** Taurine indigene răspîndite în zona Caucazului. Se caracterizează prin dezvoltare corporală redusă (talie 100 cm), făptură îndesată, culoare neagră, brună și mai rar roșie. Sînt animale tardive, rustice, adaptate la clima și pășunile de munte, rezistente, cu constituție robustă, sănătate bună, temperament vioi și aptitudine triplă (carne, lapte, tracțiune). Producția de lapte variază între 1 000—1 800 kg.

**Vite fără coarne din nord.** Bovine răspîndite în nordul Norvegiei, în parte în Suedia, în toată Finlanda, în zona de graniță a RSS Carelo-Finlandeze. În funcție de hrană, condiții de întreținere și nivelul ameliorării, animalele diferă între ele prin dezvoltare, conformație și producție. În general însă se caracterizează prin talie de 110—115 cm și greutatea 250—350 kg, făptură unghiuloasă, tip morfologic de lapte, cu craniu îngust și fără coarne. Sînt animale rezistente și cu rusticitate deosebită la climatul sever nordic și aptitudine de lapte (800—1 200 kg și în condiții bune 2 500 kg cu un conținut de 4—4,5% grăsimi).

**Vite finlandeze.** Ramură a vitelor nordice fără coarne, constituită din 3 varietăți: vite finlandeze de răsărit, bălțate cu roșu și cu dungă albă pe linia spinării; vite finlandeze de apus; roșcate și vite finlandeze de nord, albe. Ca exte-

rior, aceste varietăți sînt asemănătoare. În general se caracterizează prin dezvoltare mică (tală 112 cm, greutatea 300–350 kg), schelet fin, musculatură slabă. Sînt animale rezistente, rustice, care valorifică bine pășunile naturale, cu aptitudini bune de lapte (2 000–3 000 kg, cu 4–4,3% grăsimi).

**Vite primitive bălțate din Germania.** Grupă de taurine autohtone crescute în regiunile cele mai puțin prielnice, care înglobează vitele *Hinterwälder*, *Vorderwälder*, *Kelheim*, *Glatz* și *Westerwälder*. În general, sînt animale mici și ușoare (tală 115–120 cm și greutate circa 400 kg), făptură zveltă, conformație mai puțin corectă, culoare predominant bălțată cu galben sau cu roșu, cu capul și extremitățile albe. Manifestă rusticitate și rezistență pronunțată, capacitate energetică ridicată, dar sînt tardive și slab productive (producția de lapte 2 000–2 500 kg, cu 3,8–3,9% grăsimi).

**Vite siberiene.** Taurine formate în condiții foarte aspre de mediu, sub influența diferitelor grupe de taurine aduse în decursul timpului în Siberia de coloniștii din Rusia europeană, prin încrucișarea cu vitele cazahice. Se caracterizează prin dezvoltare corporală variabilă (tală 106–115 cm, greutatea 250–350 kg), conformație mai puțin corectă. Sînt tardive, foarte rezistente la boli, rustice și perfect adaptate climatului aspru siberian. Producția de lapte este foarte variabilă (900–3 000 kg, cu 4,3–5,0% grăsimi), iar aptitudinea de carne este slabă.

**Vitelin.** Care aparține vitelusului sau se raportează la el: sac vitelin etc.

**Vitelina.** Proteină principală din gălbenuș (v. Ovoviteline).

**Vitelus** (lat. *vitellus*: gălbenuș de ou).

1. Gălbenuș (v.); 2. Substanțele din care este constituit gălbenușul oului, conținînd protide, lipide, glucide, elemente minerale, vitamine, pigmenți etc. Se disting două tipuri de vitelus, galben și

alb, dispuse în straturi concentrice. Straturile de vitelus galben se formează în timpul zilei, sînt mai groase și au conținut mai ridicat în carotenoide; cele de vitelus alb se formează în timpul nopții și sînt mai subțiri.

**Viteza.** Distanța parcursă de animal pe unitatea de timp (exprimată în m/s), determinată prin relația:  $V = \frac{d}{t} \cdot La$

cal viteza este foarte strîns legată de felul deplasării (aliura): *pas* (încet 0,7–1,0 m/s, normal 1,0–1,6 m/s, întins 1,6–2,0 m/s); *trap* (mic 2–3 m/s, liber 3–5 m/s, deschis 5–7 m/s, întins 7–8 m/s, iute 8–10 m/s, zburător sau de curse 10–12 m/s); *galop* (canter 6–8 m/s jumătate tren 8–9 m/s, liber 9–11 m/s, întins 11–14 m/s și de curse 15–18 m/s).

**Viteză de muls.** Însușire de bază a ugerului care reflectă aptitudinile vacii pentru mulsul mecanic. Această însușire se determină prin cronometrarea timpului pentru realizarea mulgerii și raportarea lui la cantitatea de lapte muls. Se exprimă în l/min.

**Viteza de sedimentare.** Gradul de depunere, în timp, a elementelor figurate suspendate într-un mediu lichid: viteza de sedimentare a hematiilor, a particulelor din conținutul ruminal etc.

**Vitolin**, sin. *Tetranol*. Preparat antifasciolic, pe bază de tetraclorură de carbon.

**Vitoria.** Rasă de porci indigenă din Spania, rustică, rezistentă, cu constituție robustă și puțin pretențioasă la condițiile de mediu și cu performanțe de producție scăzute. În ultimul timp se ameliorează prin încrucișarea cu alte rase moderne.

**Vitzullerasse.** Rasă de bovine (v. Fjäll).

**Vituleră** (febra —). Nevroză puerperală întâlnită în special la vacă imediat după fătare, ca urmare a unei hipocalcemii, la animalele cu producții mari de lapte.

**Vițelar** (*Anthoxanthum odoratum*). Plantă erbacee perenă din familia *Gramineae*, cu tulpina înaltă de circa 50 cm și cu miros caracteristic de cumarină. Crește în paștile colinare și cele montane; înflorește în lunile mai-iunie.

**Vivipar** (lat. *vivis*: viu; *parere*: a naște). Animal care naște pui vii (ex. majoritatea mamiferelor, unii pești, unele șopirle).

**Viza**. V. *Acipenser nudiventris*.

**Vizon**. Denumire pentru nurea, mai frecvent cind se vorbește despre blană. În limba franceză termenul se referă și la animal.

**Vizori**. Porumbei satinați (v.) cu capul colorat.

**Vizsla**. Rasă de ciini de vânătoare (v. Brac maghiar).

**Vizuină**. Adăpost al unor animale sălbatice, săpat în pământ. Pentru majoritatea animalelor de vizuină din crescătorie, adăpostul natural se imită prin cuibul din cușcă (iepuri de casă, vulpi, nutrii, marmote, bizami etc.).

**Vinat**. 1. Totalitatea animalelor sălbatice care formează obiectul vânătorii. Vinatul se clasifică în vinat cu pene și vinat cu păr, vinat util și vinat răpitor, vinat mare și vinat mic; 2. Carne obținută de la un animal vinat.

**Vinăt**. Culoare compusă, binară, formată din amestec de peri albi și negri în diferite proporții. Poate fi ordinar deschis, închis, rotat, roșcat, păstrăvui, muscat, argintiu etc. Este o culoare foarte frecventă la cal și în special la rasa Lipițană, Arabă și Orlov.

**Vânătoare**. Activitate care cuprinde urmărirea, capturarea sau uciderea unor animale sălbatice, desfășurată astăzi în conformitate cu dispozițiile legale: vânătoarea mai cuprinde și totalitatea lucrărilor de ocrotire a vinatului. Împreună cu culesul și pescuitul, vânătoarea reprezintă, din cele mai vechi timpuri ale istoriei omenirii, una dintre îndeletnicirile destinate procurării hranei. De la vânătoare s-a ajuns ulterior la domesticire și la creșterea animalelor.

**Virșă**. Unealtă de pescuit fixă (pasivă) de forma unui sac lung și ascuțit la capăt, a cărui gură este îngustă și răsfrintă în interior ca o pilnie, astfel încât peștele odată intrat numai poate ieși. Se folosește în apele curgătoare.

**Vladimir**. Rasă de cai ce se crește în U.R.S.S., formată dintr-un amestec complex de diferite rase grele, trăpași și cai locali. Are talie înaltă, greutate mare, musculatură dezvoltată, constituție robustă, aplomburi bune, cu aptitudini pentru tracțiune grea și mers rapid.

**Voiajori**. Grup de rase de porumbei (v. Porumbei voiajori).

**Voiajori de Anvers**. Rasă de porumbei de zbor de distanță și orientare, creată prin încrucișări complexe, selecție și antrenament metodic.

**Voiajori de Liège**. Rasă de porumbei de distanță și orientare, creată prin încrucișări complexe, rezistent, cu bună dezvoltare corporală.

**Volantes**, sin. *Zburătoare*. Denumire pentru supraordinul de păsări *Carinate*, din care fac parte 18 ordine. Păsările de interes pentru zootehnie aparțin la 5 ordine: *Anseriformes*, *Galliformes*, *Columbiformes*, *Psittaciformes* și *Passeriformes*.

**Volbură**, sin. *Rochița rîndunelei* (*Convolvulus arvensis*). Plantă erbacee din familia *Convolvulaceae*, cu tulpina tiri-toare sau volubilă, lungă de 20—100 cm și cu flori albe. Crește prin locuri necultivate, grădini sau în culturi începînd din cimpie și pînă la munte. Pentru agricultură este o buruiănă dăunătoare. Este consumată cu plăcere de animale (toxică pentru cabaline).

**Volieră**. Împrejmuire acoperită cu plasă menită să asigure o anumită libertate de mișcare, dar totodată să împiedice evadarea păsărilor zburătoare sau a mamiferelor agățătoare. Se utilizează la păsări în creșterea fazanilor, potirnicilor, păsărilor de decor etc. și în creșterea mamiferelor mici (iepuri, nurci, vulpi, nutrii etc.).



**Voloc.** Plasă de pescuit lungă, întinsă la cele două capete pe cite un suport de lemn, cu care este trasă prin apă și mai ales pe fundul apei. Este folosită pentru pescuitul în riuri și în bălți de mică adâncime.

**Volpino.** Rasă de ciini (v. Spitz italian).

**Voltați.** Porumbei aparținând unui grup de rase caracterizate prin coadă mare, purtată în roată și formată dintr-un număr crescut de rectrice (v. Porumbei voltați).

**Voltinism.** Caracteristică constantă la fiecare rasă de viermi de mătase și hibrid fiind determinată genetic. Noțiunea de voltinism se referă la numărul de generații de viermi de mătase care pot fi crescute în cursul unui sezon activ. Diapauza se poate modifica cu ajutorul temperaturii și luminii acționate în stadiul de ou.

**Volum sistolic,** sin. *Volum de șoc.* Cantitatea de sînge evacuată de fiecare ventricul, în urma unei contracții a inimii.

**Voma.** V. Vomitare.

**Vomer.** Os impar, situat deasupra bolții palatine, servind ca suport pentru septul nazal.

**Vomitare,** sin. *Emeză.* Eliminarea conținutului din compartimentele gastrice la exterior, pe gură și pe căile respiratorii anterioare, întovărășită de oprirea respirației, contracții convulsive ale abdomenului și capului etc.; obișnuit este *reflexă* (gastrite etc.), rareori *centrală* (injecție de apomorfina etc.). Vomitarea *falsă* (aparentă, esofagiană, pseudovomitarea) presupune eliminarea de conținut din esofag (obstrucții etc.) sau din gusă (ingluvită etc.); a nu se confunda cu rejecția la rumegătoare sau cu regurgitarea nutritivă la unele păsări.

**Vomitiv.** Substanță ce poate declanșa vomarea (emetice, apomorfina etc.).

**Voronej.** Rasă de cai ce se crește în U.R.S.S., provenind din vechea rasă bițugă. Se caracterizează prin putere mare de tracțiune, prin mers vioi și sobrietate. E mai ușor decît calul Vladimir.

**Vorwerk.** Rasă de găini creată în Germania, cu greutatea de 2—2,5 kg la găină și 2,5—3 kg la cocoș. Are o producție multumitoare de ouă mari (60 g) cu coaja pigmentată în crem. Produce o carne de foarte bună calitate. Se caracterizează prin culoare roșcat închis cu lanțete și coadă neagră, talie submijlocie, creastă simplă, mijlocie, ochi galben-roșcați, urechiuse albe, fluieru cenușiu-albăstrui.

**Vrac.** Mod de depozitare și de transport în grămezi neordonate și fără ambalaj a unor materiale, furaje etc. sub formă de făină, granule etc.

**Vrăbioară.** Regiune de măcelărie de calitate superioară, specifică taurinelor, a cărei bază anatomică este constituită din ultimele două vertebre toracice, cu treimea superioară a celor două coaste, precum și primele 5 vertebre lombare, ca și musculatura din această zonă.

**Vulpe. 1.** (*Vulpes vulpes*). Specie de mamifer carnivor din familia *Canidae* cu botul îngust, urechile ascuțite, coada lungă și stufoasă. Trăiește și în țara noastră, mai ales prin păduri și este vînată pentru blana sa. \* Se cresc în captivitate, pentru producția de blănuri. Au valoare comercială ridicată. Pentru producția de blănuri prezintă importanță vulpea roșie (*Canis vulpes*), vulpea neagră-argintie (*Vulpes fulvus*) și vulpea polară (*Alopex lagopus*).  
**2.** sin. *Iepurele vulpe.* Rasă de iepure formată în Anglia și Germania, din iepuri Chinchilla și Negru cu pete de foc. Blana are păr cu lungime medie, foarte dens, cu jar negru (albastru) și alb diseminat uniform, și puf albastru închis. Are greutate de 2,5—4,0 kg, ochii bruni și ghiarele pigmentate.

**Vulpe argintie** (*Vulpes fulvus*). Specie din extremul nord, în prezent cu răspîndire mult mai largă; se comportă în hibridări cu vulpea roșie ca mutantă recesivă a acesteia. Are culoare argintie caracteristică, diferind mai ales prin pro-

porția de argintare și prin caracteristicile voalului. Prezintă o serie de varietăți ca vulpea albă gruzină (cu ochii roșii), vulpea dominantă albă (cu ochii albaștri etc.). Se crește în captivitate, pentru blana sa care este foarte apreciată.

**Vulpe de mare** (*Raja clavata*). Specie de pește din familia raidelor, lung de 0,70—1,5 m cu greutatea de 5—8 kg cu corpul puternic turtit și lățit dorso-ventral, de formă rombică, acoperit cu plăci osoase prevăzute cu cite un spin. Trăiește în Marea Neagră pînă la adîncimea de 25—45 m. Din ficat se extrage vitamina A și un ulei folosit în industrie.

**Vulpe platinată.** Vulpe de crescătorie, mutantă dominantă din vulpea argintie, existentă numai în stare heterozigotă deoarece în stare homozigotă moare în stadii embrionare. În hibridare cu vulpe roșie apare recesivă. Are culoare platinată, caracteristic. Dintre varietățile obținute: vulpea platinată cu guler, vulpea platinată cu botul alb etc.

**Vulpe polară** (*Alopex lagopus*), sin. *Vulpe albastră*. Vulpe de crescătorie cu o prolificitate superioară celorlalte

vulpi (8—10 pui) cu record de 23 pui la fătare. Prezintă mai multe varietăți de culoare, de la albastru pur pînă la alb (Albastru standard), albastră cu încărunțire, albastră cu botul alb, albastră Snadaw, albastră briliant, albastră platinat etc.

**Vulpe roșie** (*Canis vulpes*). Specie sălbatică de curind introdusă în crescătorii. Se deosebește de celelalte specii mai ales prin culoare, care este roșie cu nuanțe diferite în funcție de regiune (munte-șes, pădure-cîmp etc.), de caracteristici ale populației, de sex și individ.

**Vulvă.** Porțiunea terminală a căilor genitale femele, reprezentînd deschiderea terminală a acestora la exterior. Cu formă de fantă (avînd comisura dorsală rotunjită și cea ventrală unghiulară la toate speciile cu excepția iepei la care aspectul este inversat) prezintă două buze (la iepuroaică patru) la nivelul comisurii ventrale găsindu-se situat clitorisul.

**Vulvită.** Inflamația vulvei.



**Walder-Vieh.** Rasă de taurină originară din R. F. Germania. Se caracterizează prin dezvoltare eumetrică (tală 128 cm, greutatea 500 kg), conformație relativ corectă, rusticitate, rezistență, fertilitate și longevitate ridicate și aptitudine bună de lapte.

**Wallikiki.** Rasă asiatică de găini fără coadă. Se caracterizează prin greutate mică 0,8—1,2 kg. Are mai multe variații de culoare (neagră, albă, galbenă și herminată).

**Wanganella**, sin. *Peppin*. Unul din cele mai importante tipuri de oi din rasa Merinos Australian.

**Warfarina**, sin. *Coumafene*, *Dethmor*, *Aquarat*. Derivat al hidroxicumarinei care se prezintă ca o pulbere cristalină, alb-gălbuie, inodoră, insolubilă în apă. Utilizată ca raticid de ingestie ( $DL_{50} = 14$  mg/kg pentru șobolani) sub forma de pulberi pentru prăfuit (Warfarat, Ratitox), sau ca boabe de grâu impregnate și colorate în roșu (Rozitox). Toxicitate ridicată pentru om și animalele domestice.

**Waris blue.** Denumire pentru nurca aleutină (v.).

**Waris pastel.** Denumire pentru nurca Pastel Royal (v.).

**Warrigal.** Denumire pentru clinele Dingo (v.).

**Weimar.** Rasă din grupa ciinilor Brac (v. Brac de Weimar).

**Weismann August** (1834—1914). Zoolog german. A fost profesor la Universitatea din Freiburg. A făcut cercetări asupra sistemicii și embriologiei cladocelor și dipterelor. A aderat la darvinism și a elaborat teoria (ce-i poartă numele) despre continuitatea plasmei germinative.

**Weismannism.** Teoria lui *Weismann* despre continuitatea plasmei germinative ce prevede separarea organismului în două părți distincte: *germenul*, substanță ereditară localizată în celulele sexuale și *soma*, corpul inert din punct de vedere genetic. Meritul acestei teorii îl reprezintă argumentarea existenței unei baze materiale a eredității.

**Welsh.** Rasă de porci ce se crește în Anglia.

**Welsh Black.** Rasă de taurine veche (Herd Book, 1883), originară din Țara Galilor, dar răspândită și în altă țări. Se caracterizează prin dezvoltare corporală mare, cap mic, gât scurt și musculos, trunchi voluminos, membre scurte, fine, culoare neagră și aptitudini mixte (carne-lapte). Producția de carne este apreciată, iar producția de lapte este bună (2 500—3 200 kg cu 4—4,3% grăsime). Este o rasă robustă cu mare capacitate de a valorifica pășunea și furajele grosiere. Are două tipuri: unul cu aptitudini pentru carne și altul cu aptitudini pentru lapte.

**Welsh Pony.** Rasă de cai. (v. Ponciul din țara Galilor).

**Welsh Springer Spaniel.** Rasă de ciini (v. Spaniol Springer Galez).

**Welsh Terrier.** Rasă de ciini (v. Terrier Galez).

**Wesumer.** Rasă olandeză de găini cu greutate de 2—2,5 kg la găină și 3—3,5 kg la cocoș. Produce ouă mari (65 g) cu coaja pigmentată în brun închis. Are o culoare pofîrnichie și se caracterizează prin creastă simplă, mijlocie, ochi roșii-portocalii, urechiușe roșii, fluiere și cioc galbene.

**Wessex,** sin. *Wessex* — *Saddleback*. Rasă veche de porcine, formată în Anglia prin încrucișarea rasei locale Leicester cu rasa Napolitană și cu porcul chinezesc cu mască. În urma lucrărilor de selecție a devenit o rasă amelioratoare pentru producția mixtă de carne-grăsime. Se caracterizează prin talie mare, schelet puternic, culoare neagră și cu un brîu alb în jurul trunchiului, prolificitate și precocitate bună. În ultimul timp a fost supusă unor lucrări de selecție pentru transformarea într-o rasă de carne.

**West-Highland. 1.** sin. *Scotch Highland*. Rasă de taurine care populează regiunile muntoase din Scoția, caracterizată prin cap relativ scurt, cu coarne lungi, cu robă neagră cu păr lung, des și încilcît. Este rustică și se crește pentru producția de lapte; **2.** Rasă de ciini (v. Terrier alb).

**West-Land.** Rasă de taurine din zona fiordurilor din vestul Norvegiei. Se caracterizează prin dezvoltare corporală redusă (250—300 kg), format mic, conformație mai puțin armonioasă, culoare roșie uniformă. Este lipsită de coarne și are ca aptitudine principală producția de lapte (2 000—2 500 kg).

**Western.** Rasă de oi ce se crește în America de Nord.

**Western Pastel.** Denumire pentru nurca Pastel Royal (v.)

**Western Platinum.** Denumire pentru nurca *Platinum imperial* (v.).

**Westfalia.** Rasă de găini ușoare (v. Topleger de Westfalia).

**Wheaten Terrier.** Rasă de ciini (v. Terrier Irlandez cu păr lins).

**Whippet.** Rasă de ciini (v. Ogar Whippet).

**White Blue.** Nurcă de încrucișare între varietatea albinotică și nurci dominante din grupa Kohinoor.

**White Face.** Denumire pentru nurca de varietate Colmira (v.).

**White Fresian.** Rasă de taurine mult răspîndită în Brazilia, crescută pentru producția de lapte.

**White Heifer Disease.** Anomalie de origine genetică întîlnită la anumite juninci cu roba albă, în special în cadrul rasei Shortorn. Vaginul, prezintă vestigii ale canalelor lui Müller și o ocluzie dată de un himen. Uterul este el însuși adesea unicornat fiind locul unei aplazii localizate și a unei dilatații în amont, simulînd uneori un început de gestație.

**White Mare,** sin. *Mosaic*, sin. *Pătat alb*. Varietate de nutria, mutantă dominantă, caracterizată prin culoare ca la Safir de Groenlanda, pe care însă apar o serie de pete mici, albe, dispuse neregulat. După depilare puful apare fără pete. Semn distinctiv: petele albe pe pielea labelor.

**White Mink.** Nurca albă (v. Hedlund).

**Wiërs.** Rasă de gîște de importanță locală ce se crește în Belgia, cu greutate corporală sub 5 kg.

**Wiltshire.** Rasă de găini engleză cu greutate mijlocie remarcabilă prin calitatea bună a cărnii.

**Wilstermarsch.** Varietate a rasei Ostfrize bălțată cu roșu, care s-a crescut în R. F. Germania, fiind mai corpolentă decît varietatea de Holstein. Această varietate s-a folosit în formarea rasei Roșii de stepă, întrucît animalele au fost duse în această zonă de către coloniștii germani (menoniți), sectă religioasă care a emigrat din vestul Prusiei.

**Winterblue.** Varietate de nurcă tri-recesivă obținută din încrucișarea Aleutină × Silverblue × Pastel Royal.

Se caracterizează prin culoare bleu deschis (albastru de iarnă), colorit splendid care conferă blănurilor o valoare foarte mare. Are talie mai mică și o viabilitate mai scăzută decît Standard.

**Winterblue Soklot.** Nurcă trihibridă obținută din încrucișarea Silverblue × Aleutină × Pastfel Soklot. Prezintă nuanțe mai închise decît Winterblue.

**Winter White.** Denumire pentru nurca albinotică (v.).

**Wirshung** (canalul —). Canalul pancreatic principal.

**Wittingham. 1.** Denumire pentru nurca Silverblue (v.); **2.** Rasă de capri, lipsită de solzi, foarte asemănătoare cu rasa Bohemia.

**Wobade.** Varietate de zebre (v. Puldjafoum).

**Wolfhound.** Rasă de ciini gonitori (v. Ogar Irlandez).

**Wolf Spitz.** Rasă de ciini (v. Spitz mare german).

**Wurttemberg, sin. Deutsche veredelte Landschaf.** Rasă de oi germană, cu talie relativ mare, cap fără coarne și cu profil convex, trunchi bine dezvoltat, membre subțiri, cu o bună extindere a linii, foarte rustică, folosește bine pășunile sărace. Se crește pentru producția de lână și carne.

**Wyandotte.** Rasă de găini mixte formată în S.U.A., cu greutate medie de 2,5—3,0 kg la găină și 3,4—3,8 kg la cocoș. Are o producție foarte bună de ouă, mici (55 g) cu coaja pigmentată. Există în aproape toate culorile cunoscute și se caracterizează prin trunchi scurt, rotunjit, creastă bătută cu virful posterior urmînd curbura cefei, ochi roșii-portocalii, urechiușe roșii și flutere și cioc galbene.





**Xanthosoma Sagitifolia**, sin. *Varză caraibă*. Plantă caracterizată printr-un rizon cu carnea albă, cilindric, al cărei randament poate atinge 75 t/ha. Este un excelent furaj pentru animale.

**Xantina**, sin. *2,6-dihixoxipurină*. Produs rezultat din oxidarea hipoxantinei. Se găsește în urină, în unii calculi renali, în creier, ficat, mușchi etc.

**Xantodermie**. Colorarea în galben a pielii și mucoaselor datorită unui pigment alimentar (caroten) sau medicamentos (acridină etc.).

**Xantom**. Neoformație de culoare galbenă, datorită abundenței în celulele componente a unor esteri ai colesterolului.

**Xerofagie**. Alimentație bazată exclusiv pe alimente uscate.

**Xerofite** (gr. *xeros*: sec; *phiton*: plantă). Plante care trăiesc în zone secetoase și care se caracterizează printr-o mare rezistență la secetă, urmare a unor adaptări intervenite în construcția acestor plante (morfologice și fiziologice). Posedă un habitus mai redus, frunze subțiri, filiforme, păroase, sistem radicular profund, presiune osmotică foarte mare etc. Sunt xerofite plantele care alcătuiesc vegetația pajiștilor ste-

pice: *Stipa sp.*, *Festuca valesiaca*, *Festuca pseudovina*, *Agropyron pectiniforme*, *Artemisia austriaca* etc.

**Xeroftalmie**, sin. sin. *Xeroză*. Uscarea exagerată a conjunctivei și corneei, însoțită de suspendarea producției de lacrimi, urmată de complicații corneene.

**Xerotherm**. Organism care trăiește într-un climat cald și uscat.

**Xeroză**. V. *Xeroftalmie*.

**Xifias gladius**, sin. *Pește espadon*. Pește marin răpitor de 2-4 m din ordinul *Perciformes*, din Oceanul Atlantic, Marea Nordului, Marea Mediterană și Oceanul Pacific. În Marea Neagră este rar. Are corpul lipsit de solzi și alungit. Gura relativ mică fără dinți. Coloritul corpului albastrui-brun pe spate și alburii pe abdomen. Depune icre pelagice în iunie-iulie. Are valoare mare economică.

**Xifofag**. Monstru dublu, monofilien, în care cele două corpuri sînt unite față-n față la nivelul ombilicului, inclusiv al apendicelui xifoid.

**Xifoid** (gr. *Xifos*: spadă; *Eidos*: asemănător). Care seamănă cu o spadă: apendice xifoidian (cartilaj atașat la extremitatea caudală a sternului etc.).

**Xifodim**. Monstru dublu, cu toracele sudat, avînd 4 membre toracale, dar numai două pelviene.

**Xifopag.** Monstru rezultat prin sudarea a doi indivizi de la nivelul extremității caudale a sternului până la ombilic.

**Xilan.** V. Xiloză.

**Xilină,** sin. *Xilocaină, Lidocaină, Lignocaină, dimetil-amino-dimetilacetanilină.* Anestezic local.

**Xilofag.** Animal, în special insectă, care se hrănește mâncând lemnul.

**Xiloză.** Monoglucid (oză) de tipul aldopentozelor, răspândită în natură ca o componentă a gumelor vegetale și sub

formă de xilan (pentozan) în lemn, paie, coceni, coji de semințe etc.

**Xiphophorus helleri.** Pește din familia *Cyprinodontidae* din apele dulci din Mexic, Guatemala și Honduras. Corpul foarte variat. S-au selecționat diferite varietăți. Poate fi o singură culoare (verde, roșie, neagră, albă murdar, portocalie) sau o combinație de culori (roșu cu verde sau stacojiu cu negru). Există o varietate cu ochii roșii.





**Yak** (*Poephagus grunniens*), sin. *Bos grunniens*, *Boul grohăitor*. Specie de mamifer rumegător care aparține subgenului *Poephagus*, genului *Bos* și subfamiliei *Bovine*, originar din masivul central al Asiei. Are corpul acoperit cu păr gros și lung, membre scurte, rezistent și adaptat la condițiile locale. Se întâlnește sub formă sălbatică și domestică. Yakul este asemuit cu mai multe specii: cu bizonul (aspectul capului), cu taurinele (în privința habitusului general), cu calul (în privința cozii), cu oaia (dă producție piloasă cu însușiri textile) și cu porcul (emite un grohăit asemănător).

**Yak domestic**. Yak domesticit în Tibet, de unde s-a răspândit în Mongolia, U.R.S.S., China, India și Afganistan. Este mai mic ca cel sălbatic (tală 125 cm și greutatea 300 kg la femele și 128 cm și 450—500 kg la masculi) și culoare variată, dar mai ales brună negricioasă. Este un animal excelent pentru purtat greutatea, fiind foarte bine adaptat la drumurile accidentate. Producția de lapte este slabă (dă 500—600 kg lapte cu 5—6% grăsime, laptele având un gust excelent). Producția de carne este redusă, de culoare roșie, este bine apreciată pentru că este fină și cu gust de vinat. Pielea este groasă, densă, de bună calitate pentru industrie; părul are proprietăți textile, animalele furnizând 2,5—3 kg/cap.

**Yakutat**. Linie de nură sălbatică din Canada.

**Yang-Ti**. Rasă de oi chineză, cu pavilionul urechii foarte redus, aproape absent.

**Yankee Terrier**. Rasă de ciini (v. Terrier Staffordshire).

**Yokohama**. Rasă de găini originară din Japonia, ameliorată în Europa cu păsări Malaeze. Se crește mai ales pentru aspectul decorativ asigurat de lungimea mare a cozii. Are o greutate mică 1—2 kg, produce ouă crem, de 40 g. Se caracterizează printr-o conformație de fazan, dar cu o oarecare ținută de combatant, coadă lungă care la cocoș atinge solul, creasta mică, nuciformă, ochii roșii, urechiușele roșii, fluierile galbene. Penajul alb sau alb cu roșu.

**York**. Denumire dată raselor de porci englezești de culoare albă, după Comitatul Yorkshire, unde s-au format. Din această grupă fac parte: Yorkul mic, Yorkul mare și Yorkul mijlociu.

**Yorky**. Denumire pentru rasa de ciini Terrier Yorkshire (v.).

**Yorkshire, sin. York**. Rasă engleză de porci (v. Large-White).

**Yorkshire american**. Rasă de porcine formată în S.U.A. pe baza porcului Large-White importat din Anglia, supus unei selecții riguroase și adaptat la condițiile locale. Se caracterizează prin culoare albă, conformație specifică tipului de carne (asemănătoare cu cea a Marelui alb, însă mai robustă și cu linia superioară ușor convexă), cu prolificitate și precocitate bună.

**Yorkshire mic**. V. Alb mic.

**Yorkshire mijlociu**. V. Alb mijlociu.

**Yukon**. Linie naturală de nură din Canada.





**Zackel.** Rasă de oi de munte ce se crește în Polonia.

**Zaharoza,** sin. *Sucroză.* Diglicid cu caracter nereducător constituit dintr-o moleculă de  $\alpha$ -glucoză și o moleculă de  $\beta$ -fructoză. Sub acțiunea enzimei, zaharaza prezentă în sucii intestinali este scindată hidrolitic în ozele componente. Foarte răspândită în natură în aproape toate plantele. Se găsește în cantități mari în tulpinile de porumb, de sorg zaharat sau gaolean și în morcovi și în special în sfecla de zahăr și trestia de zahăr, de unde se extrage. Substanță solidă, cristalizată, solubilă în apă, cu gust dulce.

**Zahăr.** Produs alimentar obținut prin extracție din sfecla de zahăr sau trestia de zahăr. Se folosește ca sursă de energie (4 100 kcal/kg) pentru creșterea palatabilității în majoritatea rațiilor de nutrețuri combinate pentru porci și pentru tineretul porcilor în creștere, în proporție de 3—5%. De regulă se utilizează zahărul industrial, care este mai puțin rafinat și care are un cost mai scăzut.

**Zana 805.** Vacă recordistă aparținând rasei Bălțate românești, care a realizat pe lactație normală (305 zile) o producție de lapte de 12 851 l, cu 4,01% grăsime și 530,76 kg grăsime pură.

**Zară.** Subprodus lactat, rezultat după prepararea untului. Se prezintă sub formă lichidă de culoare alb-lăptoasă.

**Zăbală.** Piesă metalică principală a friului și căpeșelului care servește la conducerea calului. Acest dispozitiv metalic se compune din 3 părți: îmbucătura (muștiucul), ramurile (barele) și struna.

**Zăbăluță.** Dispozitiv metalic al harnașamentului de conducere. Se deosebește de zăbală prin faptul că lipsește struna, iar îmbucătura este formată din două piese metalice rotunde și articulate la mijloc, care la caii sensibili (moi în gură), muștiucul este învelit într-o teacă de cauciuc sau chiar confecționat din cauciuc.

**Zăgan,** sin. *Vultur bărbos* (*Gypaetus barbatus*). Vultur mare, la noi sub ocrotire totală. Este negru cenușiu cu galben deschis pe cap și fața ventrală și prezintă o barbă caracteristică.

**Zărgan.** V. *Belone belone*.

**Zburător de Danzig.** Rasă de porumbei de zbor de înălțime și durată.

**Zburător de Seghedin.** Rasă de porumbei, specializată pentru zbor.

**Zburător românesc.** Rasă de porumbei specializată pentru zbor.

**Zburători.** Porumbei de zbor (v.) pentru viteză și orientare, înălțime și durată sau pentru joc.

**Zdrobitor de furaje.** Mașină de lucru folosită la mărunțirea furajelor (zdrobirea ciocăliilor și a știuleților de porumb).

**Zebură** (*Equus zebra*), sin. *Equus hipotigris*. Specie de animal mamifer erbivor ungulat, din familia Equideelor, originară

și răspîndită în Africa centrală și sudică, întîlnită sub formă sălbatică și domestică. Se caracterizează prin talie medie de 130 cm, culoare tigrată (dungi transversale mari, închise-brune, alternînd cu altele mai deschise), coada scurtă, prevăzută cu peri mari, groși și lungi, conformație puțin armonioasă (cap mare, urechi intermediare între cal și asin, gît puternic, trunchi cilindric, membre subțiri dar solide terminate cu copite asemănătoare cu ale asinului și fără castane). Are longevitate mare (30 ani) și este rezistentă la bolile ecuatoriale și tropicale. Sub formă sălbatică trăiește în turme mari, fiind ocrotită ca monument al naturii. Domesticită se folosește la călărie, portsamar și tracțiune.

**Zebra Burchelli**, sin. *Zebra de Etiopia*. Varietate de zebra caracterizată prin dezvoltare corporală mai mare, urechi mijlocii, coada acoperită cu păr lung (ca la cal), culoarea izabelă, cu zebrauri mai închise sau chiar negricioase, care se găsește pe tot corpul, cu excepția membrilor. Domesticită se folosește la călărie, tracțiune și portsamar.

**Zebra comună**, sin. *Zebra de munte*. Varietatea cea mai mică a hipotigridelor (tală 110 cm), cu exterior asemănător cu al asinului, culoarea zebrață pe tot corpul (zebrauri largi de culoare brună închisă pe fond galben deschis). Se întîlnește în regiunile muntoase în Africa de sud și centrală, fiind sperioasă și greu de îmblinzit; domesticită se folosește la portsamar și călărie.

**Zebrață**. Culoare compusă (v. Tigrată).

**Zebril**. V. Zebroid.

**Zebroid**. Hibrid obținut din împerecherea zebrei cu calul sau asinul. Produsul obținut din zebra și cal se numește *zebrul*, iar cel dintre zebra și asin este numit *zebril*. Zebroidul se caracterizează prin înfățișare, însușiri fiziologice și aptitudine corespunzătoare catirului (zebrului), sau bardoului (zebrilului), însă culoarea este zebrață, tigrăturile fiind mai puțin aparente ca la zebra, fondul

culorii este brun. Are temperament vioi, rusticitate și sobrietate remarcabile, rezistență la boli, longevitate mare, însușiri economice valoroase.

**Zebrul**. V. Zebroid.

**Zebu** (*Bos indicus*). Mamifer rumegător, răspîndit în zonele tropicale și subtropicale din Asia, Africa și America de Sud, asemănător cu boul, de care diferă în special printr-o cocoasă musculo-adipoasă în regiunea grebăului, prin schelet mai fin, salbă mai mare și prin adaptarea mai bună la condițiile de mediu tropical. Prezintă o dezvoltare corporală mai redusă, format mai scurt, conformație mai puțin armonioasă, manifestînd tardivitate, rusticitate, sobrietate, rezistență la boli tropicale, cu aptitudine de lapte și carne mai slabe, însă capacitatea energetică mai bună decît a taurinelor fără cocoasă. Se pretează la împerecheri cu taurinele de lapte și carne, dînd o serie de rase noi ca de ex.: Zebu australian de lapte, rasa Santa Gertrudis etc. Se crește pentru muncă, lapte și carne. Se cunosc multe rase de zebu: *Guyerati*, *Nellore*, *Africander*.

**Zebu african**. Tip de zeb mai ușor, cu forme corporale mai alungite, mai puțin masiv, cu conformație mai defectuoasă. Are aptitudine mai slabă pentru lapte și carne, precum și un grad mai redus de ameliorare față de Zebul asiatic și în special față de cel american.

**Zebu american**. Grup de rase de zeb, de origine asiatică (indiană) și africană, crescute și ameliorate pe continentul american. Cele mai multe rase de zebi se întîlesc în Brazilia (*Nellore*, *Guzerat*, *Gir*, *Kishna*, *Valley*, *Taurindice*), care sînt crescute pentru lapte și carne), în Argentina și S.U.A., unde zebii sînt cunoscuți sub denumirea generică de *Brahma* sau *Brahman* (v. *Brahma*). De asemenea, în S.U.A. se cresc și rasele *Guzerat*, *Nelore* și *Gir*. Zebul *Brahman* s-a folosit la împerecheri cu taurinele (*Shorthorn*, *Aberdeen-Angus*, *Hereford*, *Charolaise*), rezultînd rase și populații

cu aptitudini bune de carne și rezistență la mediu și bolile tropicale (*Santa Gertrudis*, *Brangus*, *Beefmaster*, *Bredford*) sau de lapte.

**Zebu asiatic** (*Bos indicus*). Zeb originar din India ce se caracterizează prin dezvoltare corporală variabilă (talie 120—145 cm, greutatea 300—500 kg și uneori atinge 750 kg). Are conformație specifică: cap fin, cu fața lungă, arcade proeminente, coarne cu secțiune circulară, ochi mari, gît scurt, cu cocoșa și salba mari, trunchi masiv, membre fine dar rezistente: păr relativ scurt, fin și moale, piele relativ groasă, și roba variabilă (sură, roșcată, bălțată etc.). Are constituție robustă, rusticitate, rezistență și longevitate mari și aptitudine universală. Producția de lapte este foarte variabilă (500—700 kg pînă la 4 000 kg și cu peste 4,5—5% grăsime). Are o bună capacitate de îngrășare folosind nutrețuri inferioare, precum și o capacitate energetică ridicată. Se cunosc multe rase de zeb asiatic. Rasă de lapte creată în Australia prin încrucișarea practică între Sahiwal × Jersey. Este o rasă robustă, cu mare capacitate de rezistență la căldură și bună aptitudine de lapte.

**Zebu cu coarne scurte din Sudanul de Nord**. Tip de zeb caracterizat prin talie mare (130—134 cm), dar greutate mică (250—280 kg), exterior specific (cap lung, coarne ovale de 30—35 cm lungime, gît puternic, cu cocoșa mare, carnoasă și situată cervico-toracic, salba mare, trunchi suplu, cu ugerul rău prins, membre înalte, subțiri) și roba sură sau roșie. Sînt animale care suportă temperaturi foarte ridicate, cu aptitudine pronunțată pentru tracțiune. Producția de lapte în condiții bune este de 1 500—2 000 kg cu 4,7% grăsime.

**Zebu cu coarne scurte din Tanzania**. Tip de zeb foarte vechi, cu o dezvoltare și conformație foarte variabile. Are talie de circa 110 cm și greutatea de 215 kg, cap lung, urechi orizontale, coarne im-

plantate lateral; gît subțire, cu cocoșa mare, situată în regiunea toracică; trunchi bine dezvoltat, membre subțiri; păr scurt și culoarea unicoloră (albă, roșcată și neagră). Are precocitate medie, longevitate mare, producție de lapte 500—1 000 kg, cu 5% grăsime și producție de carne bună.

**Zebu de Sokoto**. Tip de zeb din Nigeria, caracterizat prin dezvoltare medie (talie 127 cm, greutatea 330 kg), cap îngust, cu coarne scurte și urechi ușor lăsate, gît puternic, cu cocoșa musculo-grăsoasă, situată cervico-toracic, salba și pliul ventral dezvoltate, trunchi amplu, musculos, cu forme rotunjite, membre rezistente, piele moale, de grosime medie și pigmentată, culoare albă sau galbenă. Are precocitate medie, aptitudine de lapte și carne (1 100 kg cu 5,75% grăsime).

**Zebu maur**. Varietate de zebu ce se crește în Senegal, cu schelet mai puternic și coarne mai scurte decît la varietatea Gobra, de culoare mai închisă. În condiții bune de alimentație, poate ajunge pînă la 600 kg greutate.

**Zelformes**. Pești osoși marini de talie mare cu corpul comprimat puternic lateral și acoperit cu solzi ctenoizi. Ochii mari. Gura este protractilă și prevăzută cu dinți. Mai comun sînt cei din genul *Zeus*, pești răpitori marini pelagici de talie mare sau mijlocie, din regiunea temperată și caldă a globului. În Marea Neagră se cunosc speciile: *Z. pungio*, caracterizată prin doi țepi înapoia capului și 5—6 plăci osoase cu țepi la baza dorsalelor; *Z. faber*, caracterizată prin lipsa țepilor și prezența a 7—9 plăci osoase. Nu au valoare economică. Se folosesc pentru făină de pește.

**Zeină**. Proteină vegetală din boabele de porumb. Are o valoare alimentară incompletă, compoziția sa fiind deficitară în aminoacizii esențiali: triptofan și lizină.

**Zeolit**. Combinație naturală de silicat dublu de aluminiu și sodiu utilizată pentru reducerea durtății excesive a apei.

**Zglăvoaca**, sin. *Babete* (*Collus gobio*). Specie de pește din familia cotidelor, cu corpul lung de 6—12 cm, lipsit de solzi și cu capul mare, larg, turtit. Trăiește în apele rezezi de munte. Este dăunător, deoarece consumă icrele păstrăvului.

**Zgomot**. Sunet supărător care afectează producția și sănătatea animalelor. Din punct de vedere fizic, zgomotul reprezintă un amestec de numeroase sunete simple, ale căror frecvențe alcătuiesc un spectru continuu (ex. zgomotul unei mașini etc.). Tulburările produse de zgomote sînt numeroase și depind de intensitatea, timpul de expunere și frecvența unei sonore.

**Zibel**. Varietate de nutrie mutantă recesivă (v. Sable).

**Zibelina**, sin. *Samur* (*Martes zibelinea*). Mamifer carnivor din familia *Mustellidae*, de talie foarte mică (1,2—1,4 kg) și cu un exterior asemănător cu cel al nureii; produce o blană mai mătăsoasă decît acesta, cu puful mai lung și mai des. Zibelina neagră (Standard) are o culoare neagră, de smoală produsă de jarul negru metalic și puful gri-bleu. Se caracterizează prin gestație lungă (8—9 luni), fătare în primăvară (aprilie) și prolificitate redusă 2,6—3 pui la fătare.

**Zigomatic**. 1. (nervul —). Colaterală a ramurii maxilare a trigemenului și distribuită periorbitei, pielii pleoapei inferioare și unghiului temporal al pleoapelor etc.; 2. (osul —). Piesă osoasă a craniului situată pe partea laterală a orbitei.

**Zigot**. Celulă rezultată din unirea a doi gameți. La organisme pluricelulare, prin diviziune sau segmentare, formează embrionul.

**Zi** — **pereche animale**. Unitatea de muncă convențională, folosită în agricultură, care exprimă volumul de lucru efectuat timp de zece ore de un atelaj cu două animale.

**Zona Zoster**, sin. *Herpes zoster*. Afecțiune cutanată, supraacută, manifestată prin prurit, durere, erupție eritematoasă

și veziculoasă, localizate în dreptul traiecului unui nerv senzitiv, însoțită uneori de febră și limfadenită regională; sub raport etiologic, este probabil o viroză neurotropă.

**Zonarea raselor de animale**. V. Raionarea raselor de animale.

**Zona de neutralitate termică**. V. Neutralitate termică.

**Zona de protecție sanitară**. Reprezintă suprafața de teren ce trebuie creată în jurul surselor de aprovizionare cu apă, în scopul protejării lor împotriva poluării. Este formată dintr-o *subzonă de regim sever*, împrejmuată, în care se găsesc numai instalațiile de captare, prelucrare și depozitare a apei și *subzona de restricție*, împrejurul primei, pe întinderea căreia nu este permisă amplasarea unor obiective sau depozitarea de materiale ce pot reprezenta surse potențiale de impurificare a apei.

**Zonat**, sin. *Neagră zonat*. Varietate de nutrie, hibrid mutantă, al mîntănei neagră dominantă. Are o blană de culoare neagră destul de apreciată. Prezintă indici de reproducție scăzuți.

**Zoobiologie**. Parte a științelor naturale care tratează biologia animalelor, inclusiv fiziologia animală.

**Zoocenozo**. Ansamblu de animale, în echilibru biologic într-un teritoriu determinat.

**Zoocultură**. Ramură a agriculturii (v. Zootehnic).

**Zoofort**. Amestec de microelemente, vitamine, antibiotice și aminoacizi, cu acțiune biostimulatoare. Se folosește în hrana puilor de frigare și a porcilor de carne, prin încorporarea în nutrețurile combinate. În țara noastră se fabrică zoofort C<sub>1</sub>, zoofort C<sub>2</sub> și zoofort C<sub>3</sub>, produse destinate completării alimentației curcilor cu substanțe biologice active zoofort pentru iepuri etc.

**Zooglee**. Infuzorii, rotifere, microorganisme etc. care se acumulează la suprafața filtrului lent contribuind la formarea membranei biologice.

**Zoografie**. Parte a zoologiei care are ca obiect descrierea animalelor.

**Zoolgienă.** Știința care studiază raporturile reciproce dintre organism și mediu, elaborând măsurile pentru sustragerea animalelor de sub influența factorilor nefavorabili și pentru folosirea acțiunii celor favorabili, în scopul menținerii stării de sănătate, a prelungirii vieții economice și ridicării continue a producțiilor.

**Zoologie** (gr. *zoon* : animal ; *logos* : studiu). Ramură a biologiei al cărei obiect îl constituie studiul animalelor ; recunoașterea și inventarierea speciilor animale din fauna globului, studiul structurii, dezvoltării, al filogeniei și clasificarea animalelor, răspindirea, modul de viață, rolul lor în economia naturii și în viața practică a omului.

**Zoomanie.** Iu:ire „bolnăvicioasă“ pentru animale.

**Zoometrie.** Parte a zootehnicii care are ca obiect măsurarea animalelor.

**Zoometru.** Instrument folosit pentru efectuarea măsurătorilor de înălțime, lungime și lărgime la animale.

**Zoonoză.** Boală infecțioasă sau parazită care se transmite de la animale la om. Se cunosc peste 100 de zoonoze, provocate de virusuri, rikettsii, bacterii, protozoare, helminți (ex. cărbunele, febra aftoasă, morva etc.).

**Zooplancton.** Plancton constituit din reprezentanții multor grupe de animale microscopice ; (flagelate, radiolari, sifonofore, copepode etc.).

**Zooplastie.** Transplantarea unui țesut sau a unui organ animal, în organismul uman.

**Zoosteroli.** Steroli de origine animală (colesterol, 7-dehidrocolesterol, coprosterol, lanosterol).

**Zootehnie** (gr. *zoon* : animal ; *techne* : știință, meșteșug, artă). 1. Ansamblu de științe care au ca obiectiv studierea și cunoașterea reproducerii, creșterii, al-

imentației, ameliorării și exploatării animalelor domestice ; 2. sin. *Creșterea animalelor, zoocultură.* Ramură principală a agriculturii, care asigură produsele alimentare de bază (lapte, carne, ouă etc.)-materii prime pentru industria alimentară și ușoară, forță de tracțiune animală, principalul îngrășămint organic, bălegarul. A apărut din cele mai vechi timpuri, ca o continuare a vânătorii odată cu îmblinzirea și domesticirea animalelor sălbatice și a avut ca urmare dezvoltarea forțelor de producție, marcind împreună cu apariția culturii plantelor agricole, prima mare diviziune a muncii.

**Zootis.** Hibrid mascul steril între yak și o rasă de taurine din Himalaia. Este mai dezvoltat decât femela, are temperament docil și este steril. Se folosește la tracțiune și samar.

**Zootoxină.** Substanță toxică produsă de către un animal, de exemplu, veninul șerpilor, al scorpionilor etc.

**Zulu, sin. Swazi.** Rasă de taurine veche, originară din nord-estul Africii, dar care s-a răspândit și în Africa de sud. Se caracterizează prin dezvoltare mijlocie, cap lung, cu urechi potrivite, coarne rotunde sau ovale, în formă de liră ; gît lung și subțire ; trunchi masiv ; membre relativ scurte ; roba extrem de variată (albă, neagră, brună, roșcată etc.) și aptitudine de carne, lapte și tracțiune.

**Zvirlugă** (*Cobitis taenia*). Specie de pește din familia cobitidelor, cu corpul lung de circa 10 cm, cu gura prevăzută cu 6 mustăți și cu un țep mobil, erectil și bifid sub ochi, pe osul suborbital. Trăiește în apele stătătoare sau lin curgătoare și este comestibil. Servește mai ales ca nadă la cirlige. Are importanță economică redusă.

